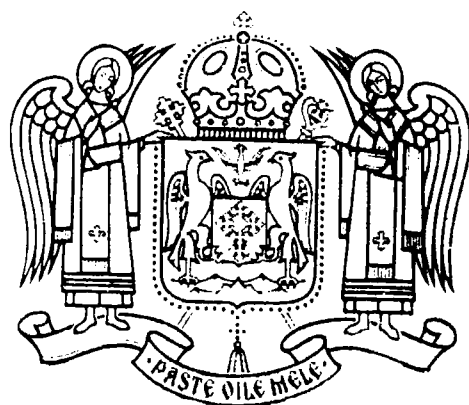

PI-4.

m / 02 00

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXIV, Nr. 1—6, IANUARIE—IUNIE, 1996

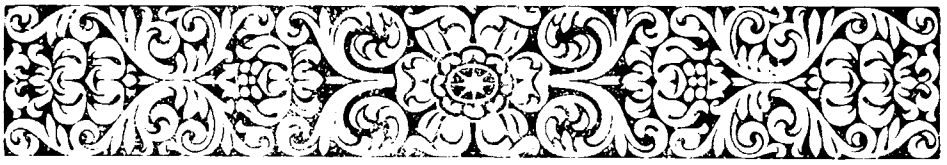
S U M A R

P A S T O R A L E

Pastorala Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, adresată credincioșilor cu prilejul sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului — 1995	3
Pastorala Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la Duminica Ortodoxiei — 1996	8
Pastorala Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, adresată credincioșilor cu prilejul sfințelor sărbători ale Învierii Domnului — 1996	13

V I A Ț A B I S E R I C E A S C A

Schimb de scrisori irenice între Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu Întâistătătorii ai Bisericilor creștine și cu alte personalități, cu prilejul sărbătorii Nașterii Domnului — 1995	17
Schimb de scrisori irenice între Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu Întâistătătorii ai Bisericilor creștine și cu alte personalități, cu prilejul sărbătorii Învierii Domnului — 1996	45
Cea de-a doua întâlnire europeană a responsabililor pentru pastorația tinerețului (Loreto — Italia, 12—16 septembrie 1995)	76
Întâlnirea de dialog teologic bilăteral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania (Selbiz — Bavaria, 27 nov. — 5 dec. 1995)	79
«Minoritate și majoritate în Europa», Lucrările «Consultației ecumenice» de la Trondheim — Norvegia (Trondheim — Norvegia, 27—31 martie 1996)	86
Lucrările celei de-a 43-a săptămâni de studii liturgice: «Liturgie și Culturi» (Paris, 25—28 iunie 1996)	88
Pr. prof. Constantin Galeriu, «Jertfa, în operele reprezentative ale culturii românești»	89
Vizita în Cipru a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (8 — 15 iunie 1996)	98
Cuvântări rostite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, marcând câteva evenimente importante din viața Bisericii noastre strămoșești:	
— Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la întâlnirea cu preoșimea Capitalei (1 ianuarie 1996 — Reședința Patriarhală)	175
— « <i>Iată, Eu stau la ușă și bat</i> »! — Cuvântare rostită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la închiderea săptămânii de rugăciune pentru unitatea creștină (27 ianuarie 1996, Catedrala Patriarhală)	183
— « <i>O pagină nouă, clerul militar</i> » — Cuvântare rostită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la deschiderea cursurilor de pregătire a primei serii de preoți militari (4 martie 1996, Academia de Inalte Studii Militare)	186
— Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist rostită la închiderea cursurilor primei serii de preoți militari (10 aprilie 1996, Academia de Inalte Studii Militare)	189
— « <i>Biserica Ortodoxă și Academia Română</i> » — Alocuțiunea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la sesiunea aniversară a Academiei	

PASTORALE

PASTORALĂ LA NAȘTEREA DOMNULUI 1995

† TEOCTIST

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINȚIOȘILOR CREȘTINI,
HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL,
IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE

«Nu vă temeți. Că, iată, vă bineves-
tesc vouă bucurie mare, care va fi pen-
tru tot poporul. Că în cetatea lui David
vi S-a născut azi Mântuitor, Care este
Hristos Domnul» (Luca 2, 10—11).

Iubiți frați și surori întru Hristos Domnul,

S-a milostivit Bunul Dumnezeu asupra noastră și iată-ne sărbătorend iarăși Nașterea Domnului, ațintindu-ne ochii credinței asupra Pruncului Iisus, slăvindu-L împreună cu cetele îngerești și cu cele ale colindătorilor, care, din vremuri bătrâne, aduc pe Dumnezeu în casele creștinilor de pretutindeni. A trecut încă un an pe firul vieții, an cu încercări, dar și cu bucurii. Peste câteva zile, cu voia lui Dumnezeu, vom păși într-un an nou, al 1996-lea an de la Nașterea lui Hristos. Datorăm acest lucru sfântului nostru strămoș din Dobrogea secolului cinci, Cuviosul Dionisie cel Smerit, care, luminat de Duhul Sfânt, a calculat era creștină de la Nașterea lui Hristos, de care se bucură aproape întreaga omenire.

Dacă omenirea de odinioară se afla în așteptarea unui Mântuitor care s-o izbăvească din întunericul păcatului și al morții, și omenirea din zilele noastre, deși mult schimbată datorită tehnicii și științei, în curgerea celor două milenii de istorie creștină, din punct de vedere spiritual, însetează după dreptate, lumină, adevăr și iubire căutând izbăvirea din «*întuneric și din umbra morții*» (Luca 1, 7—9), din priemejdia secularizării și îndepărtării de Dumnezeu. În locul razelor «Soarelui dreptății», frățietății, toleranței, concilierii, care trebuie să împărețească pe pământ, suntem martorii războaielor, uneori fratricide, ai domniei armelor, cărora le cad victime ființele cele mai nevinovate și fără putință de apărare, copii și, în general, oameni neimplicați în confruntările armate. Putea-vom oare veghea și noi ca blânzii păstori din preajma Betleemului și mai ales putea-vom auzi și înțelege și noi vestea îngerească: «*Nu vă temeți. Că, iată, vă vestec bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că în cetatea lui David vi S-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul*»? (Luca 2, 10—11).

Iubiți fii și fiuce duhovnicești,

Să reținem și să înțelegem că această veste de bucurie ni se adresează «azi» și «acum»; aici în sfânta Biserică, Betleemul nostru creștinesc și strămoșesc. Această dumnezeiască «*plinire a vremii*» (Gal. 4, 4) de acum aproape două mii de ani, această veste de bucurie se actualizează azi cu aceeași revărsare de lumină și de har ca și atunci, când ea a fost rostită.

Dumnezeu, îndelung răbdător și adânc iubitor fiind, își întoarce Fața Sa spre lume, spre noi, pentru a ne izbăvi de Cel Rău, și de încercările la care suntem supuși în fiecare zi. Nouă ne oferă Dumnezeu, azi, cea mai convingătoare dovadă a dragostei Sale pentru lume, aducând mântuirea omului prin Întruparea, Jertfa ispășitoare și Învierea Fiului Său: «*Căci Dumnezeu așa a iubit lumea încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*» (Ioan 3, 16).

Nașterea Fiului lui Dumnezeu, sărbătorită în această binecuvântată zi de Crăciun, este pentru istoria omenirii singurul eveniment, cu adevărat nou și veșnic prin care se înfruntă pesimismul unei lumi care, ca și Înțeleptul Solomon, constatase, de-a lungul atâtor veacuri de rătăcire dureroasă, că «*nu este nimic nou sub soare*» (Eccl. 1, 9). «Din câte a făcut Dumnezeu în cer și pe pământ, spune Sfântul Vasile cel Mare, nici o minune nu este mai mare ca aceasta, ca Dumnezeu să Se întrupeze și să Se facă Om, să Se pogoare din ceruri, din slava Sa cea nemărginită și să Se facă asemenea nouă, afară de păcat». Faptă sfântă,

minune fără asemănare, moment plin de slavă, bucurie a cerului și a pământului — toate acestea izvorăsc din Peștera binecuvântată a Betleemului, unde S-a născut Hristos, Fiul lui Dumnezeu, «Care S-a intrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut Om».

Puțin câte puțin, acest fapt smerit al Nașterii lui Hristos a devenit în conștiința creștinătății centrul ei dătător de lumină și de sens. Frica, nesiguranța în fața unei istorii imprezibile, deznădejdea, toate se risipesc la ivirea Soarelui dreptății și omului i se redeschid porțile împărăției lui Dumnezeu. «Nu vă temeți», le spune îngerul Domnului păstorilor în noaptea cea plină de lumină a Nașterii Domnului: «Că, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că în cetatea lui David vi S-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul» (Luca 2, 10—11).

«Nu vă temeți!». Acesta este mesajul ce răsună mereu sub bolile sfintelor noastre lăcașuri, începând cu acea noapte a Nașterii Domnului, când omenirea a intrat într-o vreme de har. «Nu vă temeți» avea să le spună deseori Însuși Mântuitorul Hristos ucenicilor Săi cuprinși și ei de împușinarea credinței.

Iubiții mei fii și fiice întru Hristos Domnul,

Multe sunt greutățile cu care ne confruntăm zi de zi și ceas de ceas în lumea aceasta. Ispite de tot felul, lipsuri, suferințe și lacrimi. Dorința tot mai multora de câștig necinstit, ivirea unor grupări religioase dintre cele mai ciudate, lipsa de iubire față de semenii, nepăsarea față de copiii abandonați, față de bătrânii uitați, îmbrățișarea unor idei cu actul străine cugetului neamului nostru privitoare la familie și moralitate, ca nenașterea de prunci sau păcatul contra firii, toate ne tulbură și ne înfioară.

Dar lumea descumpănită și îngrijorată în care trăim și, mai ales, societatea românească actuală au încă posibilitatea binecuvântată să vadă clar lumina credinței și să audă mesajul de îmbărbătare al îngerului: «Nu vă temeți!». Aceste cuvinte trebuie să întărească inimile tuturor celor împovărați de griji și suferințe, reamintindu-le că, prin Dumnezeu Prunc, născut pentru noi în ieslea din Betleem, răul din această lume și-a pierdut tăria puterii asupra omului. Într-un fel, lumea de azi se aseamănă celei din timpul căreia s-a petrecut minunea Nașterii lui Hristos. Acum, ca și atunci, lumea are nevoie de adevăr și pace sufletească, de iubire și de îngăduința frățescă. Atunci, acestea au fost dăruite de Hristos, Dumnezeu-Omul, acum, același Hristos stă

la ușa inimii fiecăruia dintre noi, chemându-ne cu aceeași iubire ne-grăită: *«Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi»* (Matei 11, 28).

În acest duh, al adevărului că singur Hristos cel întrupat împlinește, prin Biserica întemeiată pe pământ pe Jertfa și Învierea Sa, se întemeiază năzuința lumii de izbăvire din mreaja tuturor răutăților, oferindu-i liman sigur de mântuire. În acest ceas de revărsare a iubirii lui Dumnezeu în lume, al coborârii Fiului lui Dumnezeu pe pământ, luând chipul nostru, să sădim adânc adevărul în conștiința noastră că ni s-a deschis și nouă calea către urcușul spre desăvârșire, spre dobândirea, în ființa noastră, a chipului lui Dumnezeu prin har, credință și fapte bune. Hristos a fost și a rămas fundamentul istoriei, culturii și unității neamului nostru, de-a lungul dăinuirii lui în această parte a lumii. Fără El nu am fi avut nici trecut, nici prezent, și nu putem avea nici viitor, căci suntem un neam creștin *«zidiți pe temelii apostolice și a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos»* (Efeseni 27, 20). Neamul românesc n-a supraviețuit în cei două mii de ani ai istoriei sale decât la adăpostul Crucii lui Hristos și în lumina Învierii Sale. Sângele eroilor și al martirilor lui adeverește că Hristos n-a părăsit Biserica cea întemeiată pe pământul nostru românesc și că organismul ei este robust și sănătos.

Așa au aflat Biserica noastră, Sfinții Părinți ai Ortodoxiei, prezenți în țara noastră cu prilejul binecuvântat al împlinirii a 110 ani de Autocefalie și 70 de ani de Patriarhat. Credincioșii, preoții, monahii și mai ales tinerii și copiii i-au întâmpinat cu evlavie pe tot parcursul pelerinajului lor în țara noastră, învrednicindu-se toți de binecuvântarea și admirația lor duioasă. Câtă strălucire au adăugat credincioșii și credincioasele acestor momente unice din viața Bisericii noastre strămoșești! Acestea ne îndeamnă, iubii mei, să avem credința nestrămutată, deoarece, în aceste vremuri, deloc ușoare, numai Crucea lui Hristos reasezată în conștiința Neamului poate să-l călăuzească și să-l îndrepte pe acesta spre renașterea sa spiritual-morală, înzestrându-l și cu puterea de a se redresa material.

Am dori ca acest cuvânt de dragoste să ajungă la inima tuturor iubitorilor de neam și de țară, a celor ce poartă povara unor responsabilități, slujind-o nu numai economic, cultural și social, ci și spiritual, oferind condiții de păstrare a sănătății morale, a promovării virtuților noastre strămoșești ca popor creștin, iubitor de Hristos și de semenii. În fața lui Dumnezeu și a istoriei, îndatorirea aceasta a constituit o grijă și o strădanie permanente, în viața și lucrarea înaintașilor noștri.

De asemenea, cuvântul nostru se îndreaptă cu prețuire și dragoste către toți slujitorii sfințelor altare de la parohii și mănăstiri, către luminații dascăli din învățământul teologic, chemându-i să zidească în inimile tuturor chipul lui Hristos, prin cuvânt și mai ales prin faptă, să slujească și să ocrotească bătrânii, orfanii, suferinzii, bolnavii și pe toți cei mai mici, prieteni ai Pruncului Iisus.

Tuturor mă adresez în această sfântă zi cu îndemnul Sfântului Apostol Pavel : *«Întăriți-vă în Domnul, frații mei, și întru puterea tăriei Lui. Imbrăcați armura lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului»* (Efeseni 6, 10—11). Cunoscând și folosindu-mă neîncetat de vredniciile fiilor noștri duhovnicești dovedite în evlavie curată, în bunătate, în zidire de mănăstiri și biserici noi, în ajutorarea fraților noștri din Basarabia și de pretutindeni din lume, cu smerenie, împreună cu marele Pavel, rostim : *«Mulțumesc întâi Dumnezeului meu, prin Iisus Hristos, pentru voi toți, fiindcă credința voastră se vestește în toată lumea»* (Romani 1, 8). Pe toți fiii și fiicele sfintei noastre Biserici, vlăstarele ei binecuvântate, tineri și copii, îi îndemn stăruitor să rămână neclintii în iubirea lui Hristos și a Bisericii Lui, sporind credința creștină ortodoxă a părinților și fraților lor. Împreună cu toți fiii și fiicele duhovnicești ale Bisericii noastre, ei alcătuiesc coroana și slava ei. Pruncul Iisus să le dea curaj și înțelepciune în slujirea credinței și Neamului nostru.

Iubiți credincioși,

Acestea împărtășindu-vă și la acestea îndemnându-vă în sfânta zi de Crăciun, când sărbătorim Nașterea lui Hristos, care ne reaprinde în suflete speranța și încrederea, vă îmbrățișez pe toți cu părintească dragoste. În mireasma cea sfântă a străbunelor noastre colinde, rog pe Hristos, Cel născut în Peștera Betleemului, să vă binecuvinteze casa și pe toți cei apropiați și dragi, ca să pășim cu toții în anul care vine cu pace, sănătate și nădejde de mântuire.

Al vostru către Dumnezeu pururea rugător și de tot binele doritor,

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PASTORALA SFÂNTULUI SINOD
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
LA DUMINICA ORTODOXIEI — 1996

SFÂNTUL SINOD
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PREA IUBITULUI CLER ȘI DREPTMĂRITORILOR
CREȘTINI DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE
HAR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU TATAL,
IAR DE LA NOI ARHIEREȘTI BINECUVANTĂRI

Iubiți fii duhovnicești,

Prima Duminică a Sfântului și Marelui Post al Sfințelor Paști se numește «Duminica Ortodoxiei» sau Duminica dreptei credințe și a dreptei preamăriri a lui Dumnezeu.

Care este înțelesul acestei Duminici la începutul perioadei de pregătire pentru Sfintele Paști, pentru slăvita Înviere?

În primul rând, Duminica Ortodoxiei ne arată că dreapta credință și dreapta mărire a lui Dumnezeu sunt temelia vieții și lucrării Bisericii, temelie pe care poate omul începe urcușul său duhovnicesc spre înviere și viață veșnică. Iar adevărul dreptei credințe este însăși taina Persoanei lui Hristos, Care a spus: «*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*» (Ioan 14, 6). Hristos este Calea care nu rătăcește, Adevărul care nu înșală și Viața care nu moare, pentru că El nu este numai un om din lumea aceasta, ci este Fiul cel ceresc și veșnic al lui Dumnezeu devenit Om.

Sfântul Apostol Petru a mărturisit această dreaptă credință zicând: «*Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu!*» (Matei 16, 16). Îndată după mărturisire, Domnul nostru Iisus Hristos l-a fericit pe Petru și i-a spus că pe această piatră a mărturisirii dumnezeirii lui Hristos, va zidi Hristos Biserica Sa, pe care nici porțile iadului nu o vor birui (Matei 16, 18). Iar Sfînții Părinți ai Bisericii au tâlcuit porțile iadului ca fiind gurile ereticilor și ale prigonitorilor care nu vor birui niciodată dreapta credință a Bisericii lui Hristos.

Așadar, Biserica se zidește și se înalță spiritual spre Împărăția cerurilor, prin mărturisirea dreptei credințe că Iisus este Fiul lui Dumnezeu celui viu. El este Lumina lumii (Ioan 8, 20), El este Învierea și Viața, și oricine crede în El va trăi veșnic cu sufletul, chiar dacă va muri cu trupul (Ioan 11, 25).

Iar «*cine mărturisește că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu rămâne întru el și el în Dumnezeu*» (I Ioan 4, 15).

Iată de ce acum, în Postul Sfințelor Paști, în acest urcuș spre Înviere, forța sau tăria spirituală a credincioșilor este în primul rând mărturisirea drepte credințe, a Tainei iubirii veșnice a lui Dumnezeu pentru oameni, care ne cheamă la viață și fericire veșnică.

Evanghelia care se citește în Duminica Ortodoxiei (Ioan 1, 43—51) ne arată că Mântuitorul Și-a ales ucenicii Săi, iar ei au descoperit și mărturisit că Iisus, fiul lui Iosif din Nazaret, este, de fapt, «*Fiul lui Dumnezeu*», «*Acela despre Care au scris Moise în Lege și proorocii*» (Ioan 1, 45).

Dar după această descoperire, Hristos Domnul le spune ucenicilor pe care i-a chemat să-L urmeze: «*Adevărat, adevărat zic vouă, de acum veți vedea cerul deschizându-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborându-se peste Fiul Omului*» (Ioan 1, 51).

În această făgăduință dată de Iisus ucenicilor Săi se află înțelesul cel mai adânc al Duminicii Ortodoxiei, *anume vederea cerurilor deschise și a legăturii dintre cer și pământ* care se face prin Fiul lui Dumnezeu devenit Om și prin Liturghia cerească a îngerilor lui Dumnezeu care urcă și coboară între cer și pământ ca vestitori ai darurilor Sale și împreună-slujitori cu Biserica Sa.

Evanghelia Duminicii Ortodoxiei nu se mărginește la afirmarea credinței venite din *auzire*, ci ne arată că, în Iisus Hristos, Dumnezeu poate fi și *văzut*. În Hristos, Dumnezeu cel neapropiat se face apropiat sau accesibil; Dumnezeu cel nemărginit se face mărginit, Dumnezeu cel veșnic intră în timp, Dumnezeu cel nevăzut ia chip de om pentru ca omul, văzându-L față către față, să nu-și mai întoarcă niciodată fața de la Dumnezeu. Iar pentru că Dumnezeu cel nevăzut a luat chip de om, icoana ortodoxă este mărturisire permanentă a drepte credințe că Iisus este Fiul veșnic al lui Dumnezeu, Care S-a făcut pentru noi trup pământesc, ca să ne dăruiască nouă Duhul Său ceresc.

Dreptmăritori creștini,

Sărbătoarea Duminicii Ortodoxiei a fost fixată de Biserică în 11 martie 843, după ce Biserica a biruit rătăcirea și ura hulitorilor de icoane și a afirmat că icoana Mântuitorului Iisus Hristos trebuie cinstită tocmai pentru că Dumnezeu, luând chip de om, poate fi zugrăvit, iar cinstea arătată icoanei se îndreaptă spre Persoana zugrăvită pe ea. Astfel, cinstirea icoanei lui Hristos nu ne îndepărtează de Hristos, ducându-ne către vreun dumnezeu străin, ci dimpotrivă, icoana ne îndreaptă spre Hristos și ne apropie și mai mult de El; ea ne întărește credința că El, deși înălțat la ceruri, totuși prin Duhul Sfânt și Biserica, tainic rămâne cu noi în toate zilele până la sfârșitul veacurilor, așa cum a făgăduit ucenicilor Săi atunci când S-a înălțat la cer: «*Iată Eu voi fi cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor*» (Matei 28, 20).

Icoana ortodoxă a lui Hristos, luminată de candelă sau lumânare, ne întărește și mai mult credința că Hristos Cel din ceruri este în mijlocul celor care pe pământ, se adună în numele Lui (Matei 18, 20), Îl iubesc și Îl mărturisesc prin cuvânt și faptă.

Noi ne închinăm în fața icoanei lui Hristos și o sărutăm arătând astfel că Îi iubim pe Hristos și că, în rugăciune, răspundem iubirii Lui pentru noi. La fel și cu icoanele sfinților, prietenii lui Hristos. Icoana sporește rugăciunea, frumusețea și bucuria Bisericii.

În mod tainic, icoana Maicii Domnului, icoana sfinților care se roagă pentru lume înaintea Tronului lui Dumnezeu și icoanele îngerilor care sunt slujitori cerești ai lui Dumnezeu, reprezintă într-o formă smerită *vederea cerurilor deschise*, făgăduită de Mântuitorul Iisus Hristos și confirmată de Cartea Apocalipsei Sfântului Ioan Evanghelistul și Apostolul (capitolele 4, 5, 7, 12, 21, 22). În această ultimă carte a Noului Testament, se descoperă *taina vederii* Împărăției lui Dumnezeu.

Sfântul Apostol Ioan ne descrie confruntarea dintre Liturghia cerească a lui Hristos, a sfinților Săi, îngeri și oameni, cu puterile întinericului, ale păcatului și ale morții care, în cele din urmă, vor fi biruite de Hristos și de sfinții Săi.

Înțelegem, deci, că sfintele icoane și picturile Bisericii sunt *vederea ei duhovnicească*, profetică, inspirată și luminată de Sfânta Scriptură.

De aceea, o biserică ortodoxă pictată și o Liturghie frumoasă sunt, pentru ochii credinței adevărate, *înainte-vedere*, călăuză, fereastră și chemare a Împărăției cerurilor și a vieții veșnice spre care înaintează creștinul, începând cu botezul pocăinței și al harului, săvârșit în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

Astfel, dreapta credință este și o *dreaptă sau clară vedere* a urcșului duhovnicesc al credincioșilor spre înviere și spre Împărăția lui Dumnezeu.

În acest înțeles, cei care nu văd în sfintele icoane ferestre spre cer și nu le cinstesc după cuviință, pierd bucuria vederii duhovnicești a dreptei credințe și a comuniunii sfinților, despre care Psalmistul, într-o *vedere duhovnicească profetică*, a spus: «*Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi !*» (Psalm 67, 36).

Iubiți credincioși,

Să iubim, să apărăm și să promovăm, așadar, frumusețea dreptei credințe și bogăția negrăită a cuvântului lui Dumnezeu cel viu tâlmăcit în Sfintele Evanghelii, în scrierile sfinților și în chipurile lor luminate din icoanele sfințite.

Astăzi Ortodoxia, deși nu este bogată material și financiar, are totuși o bogăție și o frumusețe spirituală fără seamăn: bogăția dreptei credințe și frumusețea sfinților ei, care au trăit și tâlcuit iubirea nesfârșită a lui Dumnezeu pentru noi în cuvinte, icoane, simboluri, cântări, lucrări și nevoințe sfinte.

Cei care încearcă azi să răpească Bisericii Ortodoxe credincioșii ei, oferindu-le în locul dreptei credințe, bani sau lucruri materiale, sunt, de fapt, oameni săraci în sfințenie și nevăzători ai frumuseților netre-cătoare ale Ortodoxiei.

Dar pentru ca nici un ortodox să nu-și piardă bogăția și frumusețea dreptei credințe, trecând la alte credințe în schimbul lucrurilor

treacătoare, noi creștinii ortodocși trebuie să sporim milostenia, să ajutăm mai mult pe frații noștri săraci și nevoiași, să întărim pe cei slabi și să învățăm pe cei neștiutori.

Parohiile, mănăstirile, eparhiile noastre sunt chemate să se ajute și mai mult întreolaltă și toate împreună să ajute la alinarea suferințelor și la împlinirea multor lucrări pastorale și misionare ale Bisericii în țara noastră și în alte țări unde locuiesc frați ai noștri dreptmăritori creștini.

Iubiți frați în Hristos,

Cu deosebită recunoștință, vă mulțumim pentru dărnicia cu care ați ajutat până acum sfânta noastră Biserică să aducă mângâiere și bucurie fraților noștri din Basarabia, din alte părți, precum și sinistraților din diferite zone ale României.

Acum, în acest Sfânt și Mare Post al Sfintelor Paști, când trebuie să unim rugăciunea cu post și cu milostenie, pentru ca ea să se înalțe mai fierbinte la ceruri și ca să lumineze mai mult viața noastră cu iubire sfântă, vă îndemnăm să ajutați, după putință, multele lucrări ale Bisericii noastre: în școli, în orfelinate, în case de bătrâni, în spitale, în penitenciare, în mănăstirile și schiturile nou înființate și sărace, în familiile cu copii mulți, în familiile nevoiașe, în tot locul în care este nevoie de un semn cât de mic, dar viu și luminos, al dragostei noastre față de semenul nostru, aflat în nevoi și încercări, prin care, în mod tainic, Hristos așteaptă un răspuns concret de la noi, ca să vadă dacă am înțeles iubirea Lui bogată și jertfelnică pentru noi, oamenii.

Convinși că veți răspunde la apelul nostru părintesc și frățesc, rugăm pe Hristos Domnul, Iubitorul de oameni, Care a zis: «*Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui*» (Matei 5, 7), să vă răsplătească jertfelnicia și dărnicia inimii, cu bucuria și pacea pe care o aduce în inimi binecuvântarea Sa.

«*Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Duhului Sfânt să fie cu voi, cu toți!*» (II Corințeni 13, 13). Amin.

PREȘEDINTELE SFÂNTULUI SINOD

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† DANIEL
MITROPOLITUL MOLDOVEI
ȘI BUCOVINEI

† NESTOR
MITROPOLITUL OLTENIEI

† PETRU
MITROPOLITUL BASARABIEI

† LUCIAN
ARHIEPISCOPUL TOMISULUI

† PIMEN
ARHIEPISCOPUL
SUCEVEI ȘI RĂDĂUȚILOR

† ANTONIE
MITROPOLITUL ARDEALULUI

† NICOLAE
MITROPOLITUL BANATULUI

† SERAFIM
MITROPOLITUL GERMANIEI
ȘI EUROPEI CENTRALE

† VASILE
ARHIEPISCOPUL TÂRGOVIȘTEI

† BARTOLOMEU
ARHIEPISCOPUL VADULUI,
FELEACULUI ȘI CLUJULUI

† VICTORIN
ARHIEPISCOP AL ARHIEPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE
IN AMERICA ȘI CANADA

† GHERASIM
EPISCOPUL RÂMNICULUI

† EFTIMIE
EPISCOPUL ROMANULUI ȘI HUȘILOR

† EPIFANIE
EPISCOPUL BUZĂULUI

† ANDREI
EPISCOPUL ALBA IULIEI

† CALINIC
EPISCOPUL ARGEȘULUI

† CASIAN
EPISCOPUL DUNĂRII DE JOS

† TIMOŢEI
EPISCOPUL ARADULUI,
IENOPOLEI ȘI HÂLMAGIULUI

† EMILIAN
EPISCOPUL CARANSEBESULUI

† IOAN
EPISCOPUL ORADIEI

† JUSTINIAN
EPISCOPUL MARAMUREȘULUI
ȘI SĂTMARULUI

† NIFON
EPISCOPUL SLOBOZIEI
ȘI CĂLĂRAȘILOR

† IOAN
EPISCOPUL
COVASNEI ȘI HÂRGHITEI

† TEOFAN SINAITUL
EPISCOP VICAR PATRIARHAL

† VINCENTIU PLOIEȘTEANUL
EPISCOP VICAR PATRIARHAL

† TEODOSIE SNAGOVEANUL
EPISCOP VICAR
AL ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR

† CALINIC BOTOȘĂNEANUL
EPISCOP VICAR
AL ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

† DAMASCHIN SEVERINEANUL
EPISCOP VICAR
AL ARHIEPISCOPIEI CRAIOVEI

† GHERASIM PUTNEANUL
EPISCOP VICAR
AL ARHIEPISCOPIEI SUCEVEI
ȘI RĂDĂUȘILOR

† IRINEU BISTRÎȚEANUL
EPISCOP VICAR
AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI

† IRINEU SLĂTINEANUL
ARHIEREU VICAR
AL EPISCOPIEI RÂMNICULUI

† IOACHIM VASLUIANUL
ARHIEREU VICAR
AL EPISCOPIEI ROMANULUI
ȘI HUȘILOR

† IUSTIN SIGHETEANUL
ARHIEREU VICAR
AL EPISCOPIEI MARAMUREȘULUI
ȘI SĂTMARULUI

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI (1996)

† TEOCTIST

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL, IAR DE LA NOI
PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE

«Ziua Învierii! Și să ne luminăm cu
prăznuirea și unul pe altul să ne îmbră-
țișăm. Să zicem: fraților, și celor ce ne
urăsc pe noi; să iertăm toate pentru
Înviere»

Iubiți frați și surori întru Hristos cel Înviat,

În această noapte binecuvântată de Paște, sfintele locașuri de rugăciune ale Bisericii noastre dreptmăritoare, de aici și de pretutindeni în lume, sunt împodobite prin prezența atât de numreoasă a celor ce vor să se împărtășească de bucuria și lumina Învierii. În nici un moment din timpul anului, creștinii nu resimt o mai mare chemare de a fi cu toții la biserică precum în această noapte. Chiar și cei care nu participă duminică de duminică la sfintele slujbe, care nu trăiesc în toată adâncimea fiorul credinței, nu pot rămâne indiferenți față de taina acestei nopți de Înviere. Câteva clipe de prezență în atmosfera cea sfântă a Paștelui, primirea luminii de către fiecare, salutul de «*Hristos a înviat-Adevărat a înviat*», toate acestea picură în sufletul tuturor bucuria negrăită de a fi împreună, de a dăruii unul altuia iertare, de a simți balsamul cântării pascale: «*Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le*».

Îndestulându-se din același nemuritor adevăr al biruinței morții de către Mântuitorul Hristos prin propria Sa Moarte și Înviere din iubire pentru noi, Sfântul Ioan Gură de Aur ne mângâie în cuvântul său din noaptea Paștilor: «*Bogați și săraci, împreună bucurați-vă! Cei ce v-ați înfrânat și cei leneși, cinștiți ziua aceasta. Cei ce ați postit și cei ce n-ați postit, veseliți-vă. Masa este plină, ospătați-vă toți... Nimeni să nu iasă flămând. Nimeni să nu se tânguască pentru păcate, că din mormânt iertarea a răsărit. Nimeni să nu se teamă de moarte, că ne-a*

izbăvit pe noi moartea Mântuitorului». Iată de ce, iubiți fii și fiice duhovnicești, vă simt atât de aproape sufletește și atât de scumpi în această noapte sfântă și atât de uniți în Hristos Iisus.

Trăim cu toții puterea unificatoare a Învierii lui Hristos și aceasta în ciuda faptului că suntem deosebiți unii de alții, iar scopurile pe care le urmărim de obicei sunt atât de diferite de la om la om. Distanțele de timp și spațiu, de stare socială sau de rang, parcă dispar în aceste clipe de revelație dumnezeiască a Paștilor. În fața Mormântului gol ne primim, iată, față în față, cu mai multă bunăvoință, cu încredere reciprocă. Lumina împărtășită de lumânarea ținută cu sfială de fiecare, descoperă chipuri noi, priviri sincere și blânde, inimi curate. Și deseori, exemplele nu sunt rare, clipa aceasta de har se prelungește de-a lungul întregii vieți, izvorând în suflete simțăminte de pace și iubire, fără de care nu pot exista unitatea și comuniunea.

Învierea lui Hristos, pe care o mărim neîncetat, este taina unității și comuniunii. Nu există ceva mai sfânt în cer și mai necesar pe pământ ca unitatea și comuniunea. Sfintele Paști, sau biruința asupra morții, sunt izvorul unității și al comuniunii între Dumnezeu și oameni, între cer și pământ, între cei vii și cei morți, între cei credincioși și mai puțin credincioși, între cei înstăriți și săraci, între tineri și vârstnici, între bărbați și femei, între cler și credincioși, între cârmuitori și poporul dreptcredincios. Sfânta Înviere formează această punte de legătură între oameni și între aceștia și Dumnezeu, pentru că minunea Învierii constituie taina iubirii desăvârșite și biruința deplină asupra morții și a păcatului, care prin natura lor sunt pricini de dezbinări.

Iubiți fii și fiice duhovnicești,

Taina Sfintelor Paști este, așadar, iubirea Sfintei Treimi revărsată pe pământ prin Întruparea, Moartea și Învierea Fiului lui Dumnezeu, Hristos Domnul. Această iubire dumnezeiască se cere continuă în inima noastră prin credința în Dumnezeu și Biserica Sa dreptmăritoare, prin viața curată, prin îngăduința față de aproapele și identitatea lui, prin iertarea față de greșeala lui, prin iubire și demnitate în orice împrejurare. Cunoscută și înfăptuită, starea aceasta de descoperire a semenului altoită pe iubire nu este o imposibilitate. Desăvârșită, virtutea iubirii nu poate fi, ce-i drept, decât în Împărăția Cerurilor. Ca o pre-gustare însă, viața bazată pe iubire, cu toate consecințele acestei stări, poate fi realizată încă de pe pământ după pilda Sfinților, pentru că *«Dumnezeu este iubire»* (I Ioan 4, 8).

Fiecare în parte și întreaga națiune română nu avem trebuință mai mare acum ca de unitate, de împreună-viețuire în îngăduință și iertare, de comuniune în adevăr și dreptate; într-un cuvânt, de această ambianță de iubire sfântă pe care nu se poate să n-o simțim prezentă în această noapte de lumină și la fiecare Sfântă Liturghie, la fiecare împărtășire cu Sfintele Taine. O, de am putea prelungi această stare de iubire din aceste momente înălțătoare izvorâte din taina Învierii lui Hristos și a o face lucrătoare în familie, față de semenii, în călătorii sau la locul îndeletnicirilor de zi cu zi, acolo unde priceperea, pregătirea

sau îndatoririle civice ne cheamă să slujim societatea. Am avea atunci mai puțini dușmani, am întâlni mai puțini semeni agresivi, ar exista mai puțini bătrâni părăsiți, copii abandonati și familii destrămate. O, de am ști noi la câtă vrednicie ne cheamă Hristos Cel înviat, ajutând și slujind pe acești foarte mici frați ai Săi (Matei 25, 40), suferinzii, săracii, bolnavii trupești și sufletești.

Iubiți fii și frați,

Este bine cunoscut că adevărul evanghelic a fost tăgăduit și prigonit timp de aproape o jumătate de secol, în numele unei ideologii, care avea drept centru și punct de sprijin negarea credinței în Dumnezeu. Acea ideologie atee a lăsat, desigur, urme în cugetele oamenilor, influențându-le modul de gândire și comportament sau îndepărtându-i de valorile veșnice ale Sfintei Evanghelii, de virtuțile și modul de viață creștin, atât de propriu poporului nostru, primitor al adevărului Învierii, încă din veacul apostolic. Ingrădită și strămtorată, dar călăuzită de Duhul Sfânt, Biserica neamului nostru n-a încetat a-L vesti pe Hristos Cel înviat și a alina, cu balsamul rugăciunilor, rănilor părinților și fraților celor din închisorile comuniste, unde mulți dintre fiii și slujitorii ei s-au învrednicit de harisma morții martirice. În lumina Învierii, să ne străjuim cu iubirea și rugăciunile lor. Cu recunoștință să-i pomenim și să mulțumim cu smerenie lui Dumnezeu că ne-a făcut parte de darul sfânt al libertății.

Ca oricare dar mântuitor, și acesta, iubiții mei, cere credință statornică, luând aminte că libertatea este acolo unde este Duhul Domnului (II Cor. 3, 17). Trecerea de la îndoială la credință impune neapărat curajul de a folosi libertatea spre *«a ne dezbrăca de omul cel vechi al fostului fel de viață... și a ne înnoi în duhul minții și a ne îmbrăca în omul cel nou, cel zidit după Dumnezeu în dreptatea și sfințenia adevărului»* (Efes. 4, 22—24).

Avem nădejdea sfântă că Dumnezeu, în mâinile cărui sufletul românesc s-a încredințat în vremuri de bucurie sau de restriște, va călăuzi pașii noștri după voia Sa, așa cum ne dau exemple credincioșii și credincioasele împreună cu vlăstarele lor, tineretul și copiii, precum și slujitorii sfintelor altare. Înveșmântați în haina credinței în Dumnezeu, fără de care românul n-a fost și nu poate fi el însuși în integritatea identității sale, să vestim unii altora bucuria Învierii și să împlinim prin credință și iubirea jertfelnică a fiecăruia, lipsurile Sfintei Biserici (Coloseni 1, 24). Noi cei ce cu darul Duhului Sfânt suntem zidiți în Biserica noastră pe temelia Apostolilor și Proorocilor, să răscumpărăm ca pe o șansă binecuvântarea, timpul încercărilor de tot felul; criza economică și morală, dezbinarea în credință prin răstălmăcirea Cuvântului lui Dumnezeu, prin întinderea păcatului lăcomiei, a egoismului, a curselor întinse pentru săvârșirea păcatului contra firii, avem datoria cu toții să facem din mărturisirea Învierii o predică vie, o afirmare și readucere a acestei învățături în existența noastră și în viața societății noastre. Se înțelege că această afirmare trebuie să ne străduim să devină un mod de a fi, de a gândi și de a viețui, pentru a rezidi pe omul virtuții, al dragostei, iubirii și unității în Hristos și pentru Hristos.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Praznicul Învierii Domnului a fost întotdeauna un prilej de profundă și mare bucurie pentru întreaga suflare dreptmăritoare românească, dar și un moment de meditație și de cercetare a vieții fiecăruia, pentru îmbunătățirea viețuirii întru dobândirea din ce în ce mai mult a dimensiunilor iubirii și unității în Hristos și în Biserica Sa. «*Lărgiți-vă și voi inimile*» (II Cor. 6, 13), scrie dumnezeiescul Apostol Pavel, ca în ele să cuprindem slăbiciunile și cerințele nu numai ale acelor care ne iubesc, ci și ale acelor care ne urăsc. Din această inimă izvorăsc și cresc facerile noastre de bine pentru aproapele nostru aflat în suferință, ca «*în iubire, să sporim întru toate, pentru El, Care este Capul, Hristos*» (Efeseni 4, 15).

Să ne îngrijim, mai stăruitor, de îndatoririle noastre de fii ai Învierii, de plinirea lipsurilor celor aflați în sărăcie și nevoie: copii părăsiți, tineri aflați în derivă morală și spirituală, bătrâni neajutorați, lipsiți de îngrijirea necesară unei vieți demne, familii nevoiașe cu prunci numeroși. Să folosim prilejul sărbătoririi Învierii Domnului pentru a înlătura ceea ce ne separă și ne îndepărtează pe unii de alții, de semenii noștri. Să regăsim drumul împăcării cu aceștia, sădind în suflete și în viața noastră de fiecare zi, bobul dragostei și al bunătății. Să aducem în relațiile noastre cu semenii acele virtuți care să arate tuturor că viața trăită în Hristos reprezintă cea mai înaltă treaptă a existenței omenești. Să ne rugăm pentru frații noștri români de pretutindeni, pomenind în fața Prea Sfintei Treimi și numele celor ce pătinesc întemnițați pentru credința și unitatea Neamului nostru, Ilie Ilașcu și cei dimpreună cu el.

Mântuitorul Hristos Cel Înviat a treia zi din morți să reverse asupra noastră și a lumii pacea și bucuria cu care i-a întâmpinat pe Apostoli și pe mironosițe, în ziua Învierii Sale, să vă ocrotească de orice încercare prin purtarea Sa de grijă, viața, familia și gospodăriile tuturor.

Vă îmbrățișez, iubiții mei, cu multă și părintească dragoste în această sfântă și dumnezeiască sărbătoare a Învierii Domnului, și vă adresez, încă o dată, tuturor, vestea mântuitoare :

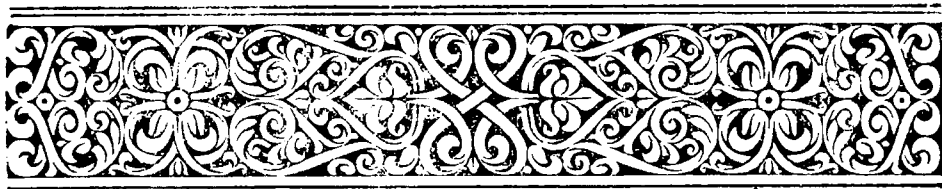
Hristos a Înviat !

AL VOSTRU CĂTRE DUMNEZEU TOTDEAUNA RUGĂTOR,

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

• VIATA • BISERICESCA •

SCHIMB DE SCRISORI IRENICE ÎN TRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, ȘI ÎNTĂISTĂTORII AI BISERICILOR CREȘTINE ȘI ALTE PERSONALITĂȚI, CU PRILEJUL SĂRBĂTORII NAȘTERII DOMNULUI ÎN ANUL 1995

Sărbătoarea Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos a prilejuit și în anul 1995, ca de altfel în fiecare an, schimbul tradițional de scrisori irenice între Întăistătorii Bisericilor creștine. Pe lângă bucuria Sărbătorii și fireștile urări de sănătate și sporire duhovnicească, pe care Întăistătorii Bisericilor creștine și le-au adresat reciproc, atât personal, cât și ierarhilor, clerului și fiilor duhovnicești ai Bisericilor pe care le păstoresc, aceste scrisori scot în evidență și bogăția de evenimente, pe plan bisericesc, a anului 1995, fiind în același timp un prilej de retrospectivă a contactelor directe dintre conducătorii bisericești și Bisericile creștine din întreaga lume în acest an.

Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a trimis scrisoare irenică Întăistătorilor Bisericilor Ortodoxe surori, Bisericilor Ortodoxe Orientale, Sanctității Sale Papa **Ioan Paul II**, Președintelui Conferinței Internaționale a Episcopilor vechi-catolici, Arhiepiscopului de Canterbury, Primat al Comuniunii Anglicane din întreaga lume, conducătorilor Bisericilor Luterane din diferite țări, conducătorilor Organizațiilor ecumenice internaționale, unor ierarhi ce păstoresc în diaspora ortodoxă, unor cardinali romano-catolici cu care Prea Fericirea Sa a avut contacte directe, precum și ierarhilor români din Diaspora.

Redăm în continuare scrisoarea trimisă de Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**, Sanctității Sale **Bartholomeu I**, Arhiepiscopul Constantinopolului — Noua Romă, Patriarhul Ecumenic, precum și lista personalităților cărora Prea Fericirea Sa le-a trimis scrisoare irenică :

*«Sanctitatea Voastră,
Iubite frate în Hristos, Domnul nostru,*

În atmosfera binecuvântată a Nașterii după trup a lui Hristos Dumnezeu-Omul, mă adresez Sanctității Voastre cu salut frățesc de bucurie întru comuniunea de rugăciune la care suntem chemați de actualitatea permanentă a celui mai de seamă moment petrecut vreodată în curgerea anilor istorici.

Minunea cea mare petrecută la «plinirea vremii» (Galateni 4, 4) în Peștera Betleemului, prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu pe pământ și în istorie ne cheamă permanent să ne împărtășim din dragostea dumnezeiască, revărsată de atunci în lume spre mântuirea ei. Din acest izvor de credință luăm îndemn sfânt pentru ca Biserica cea dreptmăritoare a lui Hristos să fie «aluatul» omenirii întru așezarea ei pe temelii veșnice ale adevărului, păcii și înfrățirii oamenilor și ale națiunilor.

Acestui țel sfânt am închinat și noi în toamna acestui an momentele de comuniune întru rugăciune și aniversare a evenimentelor obținerii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și a ridicării ei la rang de Patriarhie. În numele membrilor Sfântului Sinod, al credincioșilor și al clerului Bisericii Noastre Vă adresăm cuvânt de recunoștință Sanctității Voastre și prea distinșilor însoțitori, pentru prezența în România la acest moment de rugăciune prin care am mulțumit lui Dumnezeu pentru darurile binecuvântate revărsate asupra Bisericii Sale Ortodoxe din România.

Avem încredințarea că ceea ce ați împărtășit clerului și credincioșilor Bisericii noastre prin cuvântul și binecuvântarea Sanctității Voastre a ajuns în pământ bun și roditor spre împlinirea faptelor celor bune izvorâte din credința în Hristos, Domnul păcii, al dreptății și a tot binele.

În acest ceas de sărbătoare rog pe Dumnezeu să dăruiască Sanctității Voastre tot binele și îndelungată înziliră cu pace, sănătate și să binecuvânteze întreaga lume cu darul sfânt al dreptății întru adevăr prin harul credinței, prin puterea nădejdi și mai ales prin iubire — singura ce poate transforma fața lumii, în iubire.

† **TEOCTIST**

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Scrisori irenice similare au fost adresate de către Prea Fericirea Sa și celorlalți Întăistătători de Biserică Ortodoxe, precum și șefilor de Biserică creștine și personalităților ecumenice :

1. Prea Fericirea Sa **Parthenios III**, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa.
2. Prea Fericirea Sa **Ignatie IV**, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient.
3. Prea Fericirea Sa **Diodoros I**, Patriarhul Grec-Ortodox al Ierusalimului.
4. Sanctitatea Sa **Alexei II**, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia.
5. Sanctitatea Sa **Pavle**, Patriarhul Serbiei.
6. Sanctitatea Sa **Maxim**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare.
7. Sanctitatea Sa **Ilia II**, Patriarhul Catolicos a toată Georgia.
8. Prea Fericirea Sa **Chrysostomos**, Arhiepiscop al Noii Justiniana și al întregului Cipru.
9. Prea Fericirea Sa **Serafim**, Arhiepiscopul Atenei și al întregii Grecii.
10. Prea Fericirea Sa **Anastasios**, Arhiepiscop de Tirana și a toată Albania.
11. Prea Fericirea Sa **Vasile**, Mitropolit de Varșovia și a toată Polonia.
12. Prea Fericirea Sa **Dorotei**, Arhiepiscop de Praga și Mitropolit al Cehiei și Slovaciei.
13. Î.P.S. **Ioan**, Arhiepiscop al Kareliei și al întregii Finlande.
14. Î.P.S. **Damaskinos**, Mitropolit al Elveției, Exarh al Europei.
15. Î.P.S. Mitropolit **Panteleimon II** al Tesalonicului.
16. Î.P.S. **Iakovos**, Arhiepiscopul greco-ortodox al Americii de Nord și de Sud.
17. Prea Fericirea Sa **Theodosius**, Arhiepiscop de Washington, Mitropolit al întregii Americi și al Canadei.
18. Î.P.S. **Theodosios**, Arhiepiscop de Tokyo, Mitropolit al întregii Japonii.
19. Sanctitatea Sa **Karekin I**, Patriarh Suprem Catolicos al tuturor armenilor.
20. Sanctitatea Sa **Mar Baselios Mar Thoma Matheus II**, Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene a Răsăritului.
21. Sanctitatea Sa **Paulos**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Etiopiene.
22. Prea Fericirea Sa **Shenouda III**, Papă și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Copte.
23. Prea Fericirea Sa **Ignatius Mor Zakka I Ivas**, Patriarhul Ortodox Sirian al Antiohiei și întregului Răsărit.
24. Prea Fericirea Sa **Khanania Mar Dinkha IV**, Patriarh Catolicos al Bisericii Asiriene a Răsăritului.
25. Sanctitatea Sa Papa **Ioan Paul II**.

26. Mons. **Karl Lehman**, Președintele Episcopilor Catolici din Germania.

27. Eminența Sa **Antonius Jean Glazemaker**, Arhiepiscop de Utrecht.

28. Grația Sa **George Leonard Carey**, Arhiepiscop de Canterbury.

29. Excelența Sa Dr. **Klaus Engelhardt**, Președintele Bisericii Evanghelice din Germania.

30. Eminența Sa **Gunnar Weman**, Arhiepiscop de Uppsala și Primat al Bisericii Luterane din Suedia.

31. Past. Dr. **Konrad Raiser**, Secretar General al C.M.B.

32. Past. Dr. **Jean Fischer**, Secretar General al C.E.B.

33. Revd. Dr. **Milan Opocensky**, Secretar General al Alianței Reformate Mondiale.

34. **Ishmael Noko**, Secretar General al Federației Luterane Mondiale.

35. Î.P.S. Mitropolit **Petru**, Mitropolia Autonomă a Basarabiei.

36. Î.P.S. **Victorin**, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Române pentru America și Canada.

37. Î.P.S. Mitropolit **Serafim**, Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania și Europa Centrală.

38. P. S. **Nathaniel**, Episcop de Detroit al Episcopiei Ortodoxe Române din America.

39. P. S. Episcop **Onufrie** de Cernăuți.

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a primit scrisori irenice de la Întâistătătorii și Șefii de Biserici mai sus menționați, precum și de la personalități ecumenice și politice.

Redăm în continuare, în întregime, scrisorile irenice primite de Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** :

1. Sanctitatea Sa **Bartholomeu I**, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului — Noua Romă.

«Prea Fericite Părinte **Teoctist**, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale a României, iubit frate al smereniei noastre și coliturghisitor în Hristos Dumnezeu, Vă îmbrățișăm frățeste în Domnul și Vă salutăm.

«Și cu adevărat, mare este taina dreptei credințe : Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă» (I Tim. 3, 16).

Prea Fericirea Voastră și iubit frate, toată creația se bucură, universul s-a luminat și barierea despărțitoare a fost îndepărtată fiindcă imaginea de neschimbat a Tatălui ia forma unui slujitor, devenind om din dragoste pentru el. Dumnezeu nostru a venit pe pământ și a împărțit soarta omenirii.

Sărbătorind această fericită aniversare a Crăciunului și apropiindu-ne de încheierea anului, ne gândim, așa cum zice în imnul închinat Bisericii : ce avem de oferit lui Hristos că a venit pe pământ pentru noi și s-a făcut om ?

Este o întrebare potrivită pentru sfintele zile care se apropie ; sfintele zile în care întreaga Creștinătate sărbătorește Nașterea feciorenică a lui Hristos. Imnul ne spune că orice ființă creată de El îi aduce mulțumire, în timp ce noi, oamenii, îi dăm o Mamă Fecioară. Într-adevăr, acest lucru se petrece în cel mai înalt grad. Ne referim, astfel, la modul în care ne familiarizăm cu Întruparea și mântuirea, în special prin intermediul acestui eveniment, în special prin prisma credinței noastre neprihănite pe care o trăim potrivit poruncilor Sfinților Părinți și a tradiției neîntrerupte a Bisericii.

Întruparea Mântuitorului constituie împlinirea profețiilor despre Hristos, recapitularea istoriei, făuritoarea mântuirii noastre. În aceste zile, apocaliptice, Nașterea lui Hristos ne arată că pacea propovăduită de Domnul Păcii este în primejdie. Pretutindeni este tulburare și dezordine. Oamenii, creațiile lui Dumnezeu, suferă și se rătăcesc căutând să realizeze în ei înșiși chipul Creatorului lor.

Aceasta este datoria noastră de creștini. Aceasta este datoria celor chemați să poarte lumina călăuzitoare pentru ca noi să putem să slujim omul, pacea și binele omenirii. Este adevărat că recunoaștem și declarăm acest eșec al omului modern. Comunicând cu Prea Fericirea Voastră la această mare sărbătoare și mărturisind unitatea de credință, împreună cu Dvs. și cu toți cei din cadrul Sfintei Voastre Biserici ne invităm pe noi înșine și unii pe alții să trăim Taina lui Dumnezeu și să ne străduim să aducem ușurare durerii umane, potrivit spiritului și exemplului viu al Sfinților Părinți.

Cu aceste gânduri și sentimente transmise cu ocazia fericitei aniversări a Întrupării lui Dumnezeu, adresăm Prea Fericirii Voastre, ierarhilor, clericilor și laicilor voștri un salut plin de dragoste și de stimă. Vă transmitem, totodată, sfintele noastre rugăciuni către Domnul nostru Iisus Hristos, care a luat trup din Fecioara Maria și s-a născut în iesle, care ne-a arătat exemplul de neînchipuit al kenozei, să Vă dea viață îndelungată și iluminare de sus cu sănătate și putere în Duhul Sfânt. Astfel, aflându-Vă la cârma Bisericii Voastre, o puteți conduce Prea

Fericirea Voastră și iubite frate, spre un port senin al imaginii de infinită frumusețe a feței Domnului nostru, care este viața veșnică.

Vă îmbrățișăm mult iubita persoană cu sărutare sfântă în Domnul nostru Care S-a născut în Betleemul Iudeii și S-a arătat în lume, și ne rugăm ca anul 1996 să fie un an cu sănătate, plin de bunătate și binecuvântare pentru Prea Fericirea Voastră personal și pentru Biserica Voastră.

Cu mare dragoste în Hristos și cu stimă,

Crăciun 1995

Al Prea Fericirii Voastre
iubit frate în Hristos,

ss / BARTHOLOMEU al Constantinopolului

2. Prea Fericitul *Parthenios*, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi :

«Crăciunul 1995
Anul Nou 1996

C ă t r e,

Prea Fericirea Sa TEOCTIST,
Patriarhul României,

Iubite Frate,

«Cel Care ești, Cel Care a fost și va veni».

Prima carte a Sfintei Scripturi este Facerea de către Dumnezeu, Crearea lumii și a omului. Ultima carte a Sfintei Scripturi este Apocalipsa, Descoperirea lui Iisus Hristos. Și aceasta din urmă este Facere «a ceea ce trebuie să se facă curând» a celor ce se vor face.

Două Faceri (Geneseis) și între ele Nașterea (Gennesis) Domnului nostru Iisus Hristos, care constituie «Ceea ce am auzit, ceea ce am văzut cu ochii noștri, ceea ce am privit și mâinile noastre au pipăit», după cum spune în prima sa epistolă ucenicul și apostolul Ioan, cel care a scris și Apocalipsa.

În anul acesta, 1995, la Sfânta Mănăstire și în Peștera sfântă a insulei numite Patmos, Biserica noastră cea una, sfântă, sobornicească și apostolică a trăit într-un cuget și într-o inimă, împreună, împlinirea celor 1900 de ani ai Apocalipsei, 1900 de ani de la scrierea ei de către robul lui Dumnezeu, robul Hristos-ului nostru, iubitul ucenic și Evanghelist Ioan, cel care la Cina cea de Taină s-a așezat cu capul pe pieptul Domnului. El a scris-o cu dragoste, întru Duhul Sfânt, Duhul iubirii și al păcii.

Vie este Facerea cea «dintru început» și vie este Facerea celor ce trebuie să se facă. Vie este crearea cerului, a pământului și a omului, care, prin armonia și frumusețea lor, sunt ca o poezie. Vie este și Apocalipsa lui Iisus Hristos, deoarece «vremea aproape este»!

Însă, între facerea lumii și a omului pe de o parte, și Apocalipsa Lui Iisus Hristos, pe de altă parte, vie este Nașterea lui Iisus Hristos. Iar Nașterea Lui «așa a fost...».

Hristos Se naște astăzi. Astăzi prăznuim Nașterea Lui, Crăciunul Creației, al omului și al Apocalipsei, chiar venirea Domnului nostru. Iar Domnul nostru este «Cel Care este, Cel care a fost și Cel Care va veni».

Acum și întotdeauna trăim cu Cel Care «a fost» împreună cu noi, cu Emanuil, «Dumnezeu cu noi», lângă noi întotdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Taină mare, viață veșnică, singura cu adevărat fără sfârșit, viață «bună foarte» este Facerea, Nașterea și Descoperirea lui Hristos. Facerea, Nașterea și Descoperirea Lui este și a noastră, a noastră a tuturor, credincioase și credincioși. Este Facere, Naștere și Descoperire întru toate, «de toate și pentru toate». Este «viața veacului ce va să fie», pentru Creație și pentru Biserica lui Hristos Dumnezeu nostru. Biserica cea Una.

Este dragostea lui Dumnezeu, și trebuie să devină și dragoste a omului, a tuturor oamenilor.

Scrie Ioan : «Dumnezeu dragoste este», iar cel ce rămâne întru Dragoste, rămâne împreună cu Dumnezeu, cu Hristos, cu Prea Sfântul Duh.

Dumnezeu și Dragostea sunt Alfa și Omega, «Cel dintâi și Cel din urmă», «Începutul și Sfârșitul», «Cel Care este, Care a fost și Cel Care există, a existat și va veni».

Da! Hristos rămâne pururea «în veci, același»! De aceea, și dragostea lui Hristos rămâne «cea care este, Care a fost și va veni», «cea care există, a existat, va veni și vine».

Avem datoria de a ne ruga cu scrisorile lui Ioan : «Vino, Doamne»! Și avem datoria de a răspunde la cuvintele Domnului : «Da, vin degrabă!», cu cuvintele : «Da, Doamne, vino»! pentru mileniul al III-lea.

Acum și pururea să trăim Nașterea lui Hristos, Crăciunul Lui, acel «Vino, Doamne!», uniți, nedespărțiți, iubindu-ne unii pe alții, în pace, cmenie, pentru ca Emanuil să rămână cu noi, cu Nașterea Sa, Care este și Nașterea noastră. Nașterea Dragostei, a păcii, a nădejdiei, care este Facere și Descoperire. Să trăim această Naștere întru pace, dragoste și cmenie, cu toți oamenii, Amin!

Iubite Frate, urez toate cele bune de la Hristos, Dumnezeu nostru, Prea Fericii Voastre, Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Cierului și Poporului ei ! Să Vă împărtășiți de Darurile Sale în Noul An 1996 cu dragoste, pace, bunăvoință, viață.

Vă îmbrățișez cu multă dragoste,

ss / † PARTHENIOS al Alexandriei,
iubit frate în Hristos»

3. Prea Fericitul **Ignatios IV**, Patriarh al Antiohiei :

«*Prea Fericite TEOCTIST,*
Patriarh al României,

Iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și împreună liturghisitor cu Smerenia Noastră, îmbrățișându-Vă frățeste întru Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm Prea Fericii Voastre.

Încă o dată ne răsare Lumina cea mântuitoare a Fiului lui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Care S-a născut în Betleem ! În așteptare s-a aflat lumea robită sub stăpânirea păcatului ! Din iubirea Sa cea nemăsurată pentru neamul omenesc, Dumnezeu Care cu dragoste poartă de grijă de cel zidit după chipul Său și chemat la asemănarea cu El, S-a smerit pe Sine mai presus de înțelegerea noastră ca să ne înalțe în corturile dumnezeieștii desăvârșiri.

Iubite frate în Hristos,

În aceste zile sfinte ne aducem aminte de chipul venerabil al Prea Fericii Voastre ! În aceste momente grele prin care trece lumea suntem încredințați că rugăciunea noastră comună înălțată la Domnul Care în iesle S-a născut, va ajuta împreună cu Harul Său ca oamenii să-și stăpânească pornirile, iar valurile cele înviforate ale materialismului trăit în vremea noastră să-și potolească vuietul.

Biserica Ortodoxă, care pururea suferă și este îndurerată, are în Sine toate puterile spirituale pentru schimbare la față a lumii. Este de ajuns ca aceste puteri să fie descoperite pentru a atrage sufletul omenesc și a-l îndemna la lucrare. Prin ele se armonizează mișcările sufletelor și gândurilor. Pentru aceasta se cere credință, dragoste, jertfă și abnegație fără de care omul nu va secera nimic altceva decât haosul distrugerii și neantizării.

De aceea, iubite frate în Hristos, în aceste momente critice prin care trece omenirea, pentru Păstorii Bisericii povara este grea, iar responsabilitatea foarte mare. Dar, fără îndoială, harul dumnezeiesc care pururea se revarsă peste noi și dragostea lui Dumnezeu pentru fiii Săi

constituie puterea noastră care ne ajută la împlinirea apostoliei spirituale de a propovădui lumii Evanghelia lui Hristos.

Încă o dată, cu sfântă sărutare întru Hristos Cel Care S-a născut îmbrățișăm călduros pe prea iubita și mult dorita Voastră Prea Fericire. Vă urăm sănătate sufletească și trupească întru zile îndelungate ca, împreună cu PP. SS. și II. PP. SS. Arhieriei din jurul Prea Fericirii Voastre, cu prea cucernicul cler și binecredincioasa obște a Prea Sfintei Biserici al cărei Întâistătător sunteți, să prăznuiți zilele sfinte ale Crăcinului, Bobotezei din acest an și din cât mai mulți ani, cu dragoste și în pace.

Cu acestea, rămânem cu respect,

Al Prea Fericirii Voastre iubit frate în Hristos-Dumnezeu, Care pe pământ ca om S-a născut, și întru toate de tot binele voitor,

ss/† IGNATIOS al IV-lea
Patriarh al Antiohiei

Damasc, CRĂCIUN 1995».

4. Prea Fericitul **Diodoros I**, Patriarhul Ierusalimului :

DIODOROS I

DIN MILA LUI DUMNEZEU, PATRIARH AL SFINTEI CETĂȚI
A IERUSALIMULUI ȘI AL ÎNTREGII PALESTINE

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei,
Locțiitor al Scaunului Cezareii Capadociei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Sfântă îmbrățișare în Hristos Iisus, Cel Care din Fecioară mai presus de fire S-a născut !

Pe Cel din Tatăl mai înainte de veci născut și mai pe urmă — așa cum proorocii au proorocit — fără sămânță din Fecioara Maria născut, îl vedem cu ochii sufletului cum se arată lumii, «ridicându-Se de la răsăritul soarelui» (Apoc. VII, 2) și totodată pogorându-Se cu smerenie asupra neamului omenesc, deoarece vrea să mântuiască firea noastră cea stricată de păcat.

Prin Întruparea Lui cea mai presus de fire și noi ne înnoim, iar prin Sfânta Sa Evanghelie intrăm în rândurile celor ce se îndreaptă spre mântuire. În Sfânta Sa Evanghelie avem busola după care se călăuzește Sfânta noastră Biserică în călătoria ei prin această lume și criteriul indicator pentru împlinirea apostoliei noastre, așa cum magii și păstorii au avut, în stea, călăuza după care odinioară au călătorit spre

locul nașterii lui Hristos. De aceea să mergem la Betleem care «nu este nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda» (Matei II, 6) și să ne închinăm în prea cinstita și de Dumnezeu-primitoarea Peșteră, unde Fecioara «a născut un copil de parte bărbătească, care va păstori toate neamurile cu toiag de fier» (Apoc. XII, 5). Împreună cu îngerii acolo să slăvim pe Dumnezeu «Cel dintru înălțime» și să cerem să se pogoare peste toți și pentru toți «pace pe pământ și între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).

Acum noi trăim aceste minunate adevăruri dumnezeiești prin care a venit mântuirea lumii și mare folos sufletelor noastre! Acum noi, aici, gustăm din roadele păcii pe care «Tatăl îndurărilor și a toată mângâierea», Domnul Păcii, le revarsă peste poporul Său din încercatul pământ al Locurilor Sfinte! Nu încetăm să aducem mulțumiri și să exprimăm recunoștința noastră pentru toate aceste daruri dumnezeiești dăruite nouă de Mântuitorul. De lângă ieslea cea sfântă înălțăm către El rugăciuni fierbinți ca să dăruiască iubitei Voastre Prea Fericiri sănătate, iar Prea Sfintei Biserici Ortodoxe Române «bună stare».

Din inimă adresăm Prea Fericirii Voastre felicitări, omagii și sărbătorești urări cu prilejul Praznicului Crăciunului și Anului Nou. Vă rugăm să transmiteți aceleași omagii și felicitări cinstitei Ierarhii din jurul Prea Fericirii Voastre, cucernicului cler și poporului drept-credincios ce V-a fost încredințat spre arhipăstorie.

Cu acestea, Vă îmbrățișăm cu frățesc dor în Hristos Dumnezeuul nostru, Cel ce S-a născut din Fecioară, și rămânem,

Al de-Dumnezeu-păzitei Voastre Prea Fericiri, iubit frate în Hristos,

ss/† DIODOROS I
Patriarhul Ierusalimului

În Sfânta Cetate a Ierusalimului
CRĂCIUN 1995».

5. Sanctitatea Sa **Alexei II**, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii :

«Moscova
NAȘTEREA DOMNULUI 1995/1996

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,*

Prea Fericirea Voastră,

Astăzi cerul și pământul se reunesc în slăvirea Pruncului — Dumnezeu Hristos, Care S-a născut din Fecioară. Ochii duhovnicești ai creștinilor din întreaga lume sunt ațintiți acum asupra zilei pline de bucurie

care «Cuvântul S-a făcut trup» (Ioan 1, 14) și Fiul lui Dumnezeu S-a făcut fiu al Omului.

Întru temătoare liniște ne închinăm în fața «tainei mari a dreptei credințe» (I Tim. 3, 16), în fața tainei Cuvântului Întrupat arătat pentru mântuirea omenirii. Sfântul Atanasie al Alexandriei spunea că El S-a întrupat ca noi să putem fi îndumnezeiți. Dumnezeu S-a făcut om pentru a elibera ființele omenești de sub puterea lui Satan și pentru a ne repune în demnitatea originală și, de asemenea, pentru ca noi să putem fi pe de-a-ntregul îndumnezeiți. Suntem chemați să devenim «părtași dumnezeieștii firi» (II Petru 1, 4) prin unirea noastră cu Hristos și prin împlinirea poruncilor Sale.

Vă salut din toată inima, Prea Fericite frate în Domnul, cu ocazia mării sărbători și în rugăciune Vă doresc ajutor milostiv de la Dumnezeu în slujirea Voastră de Întâistătător, ani mulți și succes în toate bunele doriri ale Fericirii Voastre.

ss / † ALEXEI

Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii.

6. Sanctitatea Sa Pavle, Patriarhul Serbiei :

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarh al României,
Locuitor al Cezareii Capadociei,
Arhiepiscop al Bucureștilor,*

*Iubite frate întru Hristos și coslujitor al Smereniei Noastre,
Prea Fericite Părinte TEOCTIST,
Vă îmbrățișăm frățeste și Vă felicităm din inimă.*

Cu ocazia sărbătorii Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos Vă transmitem cele mai sincere urări de bine și de sănătate împreună cu tradiționalul nostru salut de Crăciun : «PACEA LUI DUMNEZEU — HRISTOS SE NAȘTE !»

Din păcate, bucuria dumnezeiască, de data aceasta, la foarte mulți a fost tulburată din cauza evenimentelor care se desfășoară la noi în Iugoslavia. Se repetă același rău care se petrecea acum o jumătate de veac deasupra cerului nostru. «De unde a izbucnit atâta dușmănie care l-a făcut pe Cain să se năpustească asupra lui Abel, fratele lui» se pune întrebarea într-o cântare sârbească.

În Sfânta Evanghelie Dumnezeu spune : «În lume necazuri veți avea ; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea» (Ioan 16, 33), dar nu prin forță și violență, nu prin crime și genocid. Hristos a învins prin dra-

goste, dreptate și adevăr. El a biruit, primind asupra Sa păcatele lumii întregi și vărsându-și sângele nevinovat pentru toți cei care se vor pocăi și vor reînvia în Sfântul Duh.

Ne pare rău pentru orice om care suferă nevinovat și pentru toți aceia care au căzut victimă, apărându-și glia și familiile. Regretăm și pentru aceia care trebuiau să-și părăsească vetrele. Ne simțim însă cu sufletul ușurat când ascultăm cuvintele Mântuitorului : «Fericțiți veți fi voi când vă vor ocări și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea» (Matei 5, 11).

Mântuitorul e numai atunci aproape de noi când și noi ne vom apropia de El, de adevărul Lui, de exemplul vieții Lui.

Ne rugăm la Pruncul Iisus, născut în ieslea Betleemului, ca să ne lumineze cu lumina Sa și să ne încălzească cu căldura iubirii Sale, ca împreună cu noi toți să restabilească pacea Lui și dragostea Lui.

Vă felicităm cu ocazia Anului Nou 1996 și rămânem al Prea Fericirii Voastre, frate întru Hristos,

ss / † PAVLE
Patriarhul Serbiei».

7. Sanctitatea Sa **Maxim**, Patriarhul Bulgariei :

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,*

Sofia, Crăciun 1995

Prea Fericirea Voastră,

Cu dragoste frățească, Vă adresez salutări cu ocazia mării sărbători a Nașterii lui Hristos cea-de-lume-mântuitoare și a Anului Nou 1996.

Simțind preaplin de bucurie și speranțe înălțătoare, cântăm cu sufletele pline de entuziasm : «Hristos Se naște, aduceți laudă !».

Cu astfel de sentimente și experiențe binecuvântate mă rog Pruncului Dumnezeu, Care S-a născut pentru mântuirea noastră, «Atotputernicului Dumnezeu, Veșnicului Părinte, Domn al Păcii» (Isaia 9, 6), să binecuvânteze anul care vine, ca el să fie un an de prosperitate pentru Sfânta Biserică, un an de pace și bunăvoire între oameni. Să dăruiască Prea Fericirii Voastre putere trupească și sufletească pentru slujirea rodnică, în fruntea Sfintei Voastre Biserici, spre binele turmei iubitoare de Hristos și pentru binele Sfintei Ortodoxii.

Crăciun fericit !

Ne încredințăm sfintelor Voastre rugăciuni și rămânem al Prea iubitei Voastre Prea Fericiri credincios frate și împreună-slujitor întru Hristos,

ss / † MAXIM
Patriarhul Bulgariei».

8. Sanctitatea Sa **Ilia II**, Patriarh Catolicos al întregii Georgii :

«CRĂCIUN,
Tbilisi, 1995/1996

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST ;
Patriarhul României,
Mitropolit al Ungrovlahiei,
Arhiepiscop al Bucureștilor,*

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate în Hristos,*

«Amin. Vino, Doamne Iisuse»
(Apoc. 22, 20)

Astăzi, fiind martorii unei dezvoltări cu viteza fulgerului, făcând încercări nereușite de a înțelege taina timpului, esența sa mistică, împlinită sub aspectul evenimentelor istorice externe, vedem forța voinței călăuzind cursul istoriei către Împărăția lui Dumnezeu în acest ciclu de dezvoltări, pentru care aducem mulțumire Domnului.

Cu ocazia mării sărbători a Crăciunului și a venirii noului an, salutăm cordial pe Prea Fericirea Voastră și turma încredințată de Dumnezeu Prea Fericirii Voastre.

Pacea, bucuria și bunăstarea să fie mereu cu Prea Fericirea Voastră.
Cu dragoste în Hristos,

ss / † ILIA II
Patriarh Catolicos al întregii Georgii».

9. Prea Fericitul **Hrisostom** al Ciprului :

*«Prea Fericite TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Patriarh al României,*

Prea iubit și mult dorit frate și împreună liturghisitor, călduros îmbrățișându-Vă frățeste întru Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm prea cinstitei Voastre Prea Fericiri !

La plinirea vremii, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Cel împreună fără-de-început cu Tatăl, Se naște în Betleemul Iudeii de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara. El Se face om desăvârșit ca să facă firea noastră cea zdrobită prin căderea în păcat, zidire nouă, să preschimbe întreaga omenire și să o restaureze ridicând-o la frumusețea cea dintâi a nestrîcaciunii și îndumnezeirii.

Această mare taină întru totul mai presus de fire, care privește mântuirea noastră, este prăznuită de noi astăzi. Împreună cu îngerii înălțăm cântare de mărire și cu păstorii ne minunăm de pogorârea negrăită și golirea de slava dumnezeiască pe care Dumnezeu a primit să o facă pentru a noastră mântuire. Împreună cu magii aducem lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, în loc de aur, tămâie și smirnă, credința, nădejdea și dragostea noastră.

Având pe buze cântarea cerească a îngerilor «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, întru oameni bunăvoire!», cercetăm în cuget și venim înaintea prea cinstitei Voastre Prea Fericiri. Vă îmbrățișăm călduros în Hristos Cel ce S-a născut și, din adâncul inimii, Vă urăm să sărbătoriți cu bucurie și să prăznuiți așa cum este bineplăcut lui Dumnezeu, Nașterea Sa după trup prin care a venit mântuirea lumii. Așa să prăznuiți întotdeauna Crăciunul cu sănătate, bucurie și prosperitate spre binele Prea Sfintei Biserici al cărei Întâistător sunteți și al întregii Biserici Ortodoxe.

Exprimându-ne dorința frățească de a transmite omagiile și urările noastre cu prilejul praznicului Nașterii lui Hristos și PP.SS.-lor și II.PP.SS.-lor Ierarhi care alcătuiesc Sfântul Sinod din jurul Prea Fericirii Voastre, încă o dată Vă îmbrățișăm cu sfântă sărutare și rămânem,

Al Prea cinstitei Voastre Prea Fericiri, iubit frate în Hristos,

ss / † HRYSTOMOS al Ciprului

În Sfânta Arhiepiscopie a Ciprului

CRĂCIUN 1995».

10. Prea Fericitul **Serafim**, Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia :

*«Prea Fericite TEOCTIST,
Patriarh al României,*

Prea iubit frate și împreună liturghisitor cu Smerenia Noastră, călduros îmbrățișându-Vă în Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm Prea Fericirii Voastre !

«Taină străină și prea sfântă se săvârșește astăzi, că firea se înnoiește, iar Dumnezeu Se face om, rămânând ceea ce era și luând ceea ce nu era, fără să sufere amestecare și nici împărțire».

Cu adevărat mare este taina bunei credințe : Dumnezeu în trup S-a arătat ! Cerurile să se bucure, iar pământul să se veselească ! Îngerii și noi, oamenii, să prăznuim ! Dumnezeu Cel Prea Înalt pe pământ S-a arătat om smerit făcându-Se. Vrând să izbăvească din stricăciune și moarte pe cel zidit după chipul Său și să preschimbe în nesticăciune starea lui, Domnul a dăruit omului șederea pe scaunul de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl.

«Așadar toată zidirea să se veselească,
Căci a venit Hristos ca să o cheme la starea cea dintâi !»

Împreună cu magii, îngerii și păstorii ne închinăm și vestim Întruparea negrăită a Cuvântului lui Dumnezeu, Care S-a făcut om să mântuiască neamul omenesc și să înnoiască firea noastră. Făcându-ne părtași acestui dar dumnezeiesc negrăit și necuprins cu mintea și împărțându-ne de pogorârea Fiului lui Dumnezeu, trimitem Prea Fericirii Voastre și II.PP.SS. și PP.SS. Arhierei din jurul Prea Fericirii Voastre frățească salutare și urări frățești de sănătate și zile îndelungate. De asemenea, ne rugăm ca Mântuitorul Hristos, Cel Care S-a arătat nouă, să trimită darul binecuvântărilor Sale cerești peste înalta lucrare binefăcătoare a Prea Fericirii Voastre în Biserica Ortodoxă.

Pe lângă acestea, rugându-ne ca Noul An, în pragul căruia ne aflăm, să Vă aducă pace, mântuire și întru toată lucrarea cea bună buna sporire, Vă îmbrățișăm cu praznică sărutare și rămânem cu frățească iubire în Hristos, Domnul Care ni S-a arătat,

ss / † SERAFIM al Atenei
Președintele Sfântului Sinod

CRĂCIUN 1995».

11. Prea Fericitul **Anastasios**, Arhiepiscop de Tirana și al întregii Albanii :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate și Coliturghisitor în Hristos,*

«Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul» (Luca 2, 11). Către El ne îndreptăm rugăciunile, plini de recunoștință și de spe-

ranță, în special în aceste zile când sărbătorim cu bucurie apariția Sa între noi. Ne rugăm pentru mântuire, atât pentru noi, cât și pentru toți oamenii de pe pământ. Ne înălțăm inimile și gândurile spre El care a luat firea noastră pentru a o înălța la tronul lui Dumnezeu, rugându-L să îndepărteze de la popoarele lumii nebulia războiului și să confirme pacea încă fragilă; să-i ajute pe cei însărcinați cu afacerile publice să fie onorabili, drepecți și responsabili; să mântuiască creația, pe care El ne-a dat-o, de dezintegrarea cauzată de avariția umană.

Măreția inexprimabilă a slavei ce răsare din umila Iesle se exprimă prin alegerea și acceptarea de către Dumnezeu a sărăciei și slăbiciunii. Mântuitorul realizează mântuirea lumii și a tuturor oamenilor în tăcere și în dragoste inexprimabilă. Să ne rugăm neîncetat noi, cei ce slujim în Biserica Sa, ca El să ne învrednicească să-L slujim în același spirit, un spirit al smereniei și al dragostei, pentru a fi colaboratori la acea lucrare pe care El o aduce în istorie «pentru întreaga lume».

Rugăciunea noastră este siguranța de nezdruncinat că «Hristos este Domnul» și că El va veni din nou, în putere și slavă, la cea de a doua venire, să rămână în cugetul oamenilor, să inspire gândurile și să sprijine lupta binecuvântată a Prea Fericirii Voastre și a tuturor ierarhilor binecuvântați din jurul Vostru, împreună cu clericii și laicii aleși ai Sfintei Biserici a României, pentru ca mântuirea realizată de Dumnezeu Treimic în societate și în lume, să devină mai vizibilă.

Ne amintim întotdeauna cu recunoștință de ospitalitatea Prea Fericirii Voastre și de deosebita experiență spirituală pe care ne-a dat-o Dumnezeu în acele zile.

Vă transmitem profundul nostru atașament în Iisus Hristos, Dumnezeuul Întrupat și rămânem, cu profundă dragoste,

ss / † ANASTASIOS

Arhiepiscop de Tirana și al întregii
Albanii

Tirana, CRĂCIUN 1995».

12. Prea Fericitul Vasile, Mitropolit al Varșoviei și al întregii
Polonii :

«Varșovia

NAȘTEREA DOMNULUI 1995/1996

«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubit și Sfinte Stăpâne în Domnul,*

HRISTOS SE NAȘTE!

«Căci Prunc S-a născut nouă, un Fiu S-a dat nouă, a Cărui stăpânire e pe umărul Lui și se cheamă numele Lui : Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie» (Is. 9, 5—6).

Cu ocazia fericitului praznic mântuitor al Nașterii lui Hristos, binecuvântați, Stăpâne sfinte, să Vă aducem Vouă și Bisericii Voastre, din suflet și inimă, doriri de bine și multe îmbrățișări.

Învățații care au ajuns cu mintea la studierea luminilor de pe cer, au descoperit — după darul Sfântului Duh — o stea deosebită, care i-a condus la Betleem, pentru a se închina Soarelui dreptății, născut în trup.

Astfel, ei L-au descoperit pe Dumnezeu Cel adevărat și s-au dezis de «nebulii lumii acesteia», îndreptând popoarele pe calea păcii și cunoașterii dumnezeiești.

Tot așa să Vă lumineze Dumnezeu cu înțelepciune ; să întărească Domnul Biserica Sa sfântă și să o apere de lupii care o păgubesc.

După Sărbătoarea Nașterii Domnului, pe apele Iordanului va răsună solemn glasul lui Dumnezeu-Tatăl ; cine va auzi și va înțelege acest glas ?

Primiți, Prea Fericirea Voastră, urări din inimă pentru Anul Nou 1996, sănătate și în toate bunăsporire, spre slava lui Dumnezeu, în slujirea Voastră înaltă.

HRISTOS SE NAȘTE, SLĂVIȚI-L!

Al Prea Fericirii Voastre smerit rugător către Dumnezeu și iubitor frate în Hristos,

ss / † VASILE
Mitropolit al Vârșoviei și al
întregii Polonii».

13. Prea Fericitul **Dorotei**, Arhiepiscop de Praga și Mitropolit al Cehiei și Slovaciei :

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitul Părinte TEOCTIST,
Locțiitor al Cezareii Capadociei,
Mitropolit al Ungrovlahiei,
Patriarh al României,*

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate întru Domnul și Întâistătător,*

Ne încercă o bucurie de nedescris prin cuvintele rostite cu ocazia praznicului Nașterii lui Hristos, când îngerii au cântat: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu!».

Cerurile vesteau printr-o stea minunată împlinirea proorocirii, iar Pământul oferea o peșteră săracă în care încăpea Dumnezeu Cel Neîncăput. Tatăl ceresc a ales din rândul oamenilor pe Fecioara curată. Prin ea s-a împlinit planul din veci al Sfintei Treimi legat de mântuirea neamului omenesc din robia păcatului.

Dar această taină mântuitoare Dumnezeu a rânduit să rămână la început nedescoperită. Smerenia nemărginită, neputința fizică, scutecele simple după naștere au acoperit în fața oamenilor puterile Lui dumnezeiești.

Nu există o fericire mai mare pe pământ decât să stai neclintit în fața adevărului lui Dumnezeu și să împarți cu Hristos smerenia lui pământească. Nu există alt drum spre desăvârșirea creștină decât «Calea, Adevărul și Viața» întru Hristos, Domnul ales și de Sfânta Biserică Ortodoxă.

Concentrați în post și rugăciune, ne apropiem de ieslea Pruncului Iisus. Îi mulțumim Lui pentru iertarea păcatelor oamenilor. Fiind călăuzit de aceste gânduri în zilele Marelui Praznic, împreună cu credincioșii întregii noastre Biserici, felicit din toată inima pe Prea Fericirea Voastră și pe arhipăstorii Sfintei Biserici Române cu ocazia Nașterii Domnului și a Noului An 1996.

În rugăciunile noastre rugăm pe Bunul Dumnezeu să Vă dăruiască sănătate și toate cele bune. Să Vă umple Dumnezeu inima de bucurie nepieritoare și să Vă dăruiască din belșug ajutor și putere în activitatea atât de rodnică de Întâistătător în Noul An, care va veni, înmulțind anii vieții Dvs. binecuvântate.

Hristos se naște, slăviți-L!

Cu dragoste frățească și cu rugăciuni stăruitoare, rămân pururea al Prea Fericirii Voastre,

ss/† DOROTEI
Mitropolit de Praga

Praga, Nașterea Domnului 1996».

14.† Eminentă Sa **John**, Arhiepiscopul Kareliei și al întregii Finlande:

10 decembrie 1995

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al României*

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate în Hristos,*

Vă salut cu respect cu ocazia Nașterii Domnului și Mântuitorului Iisus Hristos și Vă urez să aveți parte de bucuria sărbătorii, de bogăția harului și binecuvântarea Fiului Întrupat și Cuvântului lui Dumnezeu pentru Prea Fericirea Voastră personal și pentru înalții Voștri ierarhi, spre binele Bisericii Voastre și a întregii lumi ortodoxe.

Cu salutări respectuoase, rămân al Vostru în dragostea lui Hristos,

ss / † JOHN
Arhiepiscop al Kareliei și al întregii
Finlande».

15. Eminența Sa **Damaskinos**, Mitropolitul Elveției :

«Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST al României

Cu ocazia sărbătorii Crăciunului Vă adresez respectuoase doriri de bine.

† DAMASKINOS al Elveției»

16. Eminența Sa **Pantelimon** al II-lea al Tesalonicului :

«Tesalonic, 18 decembrie 1995

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Patriarh al României,*

Prea Fericite Părinte și Stăpân,

Cu prilejul apropiatelor Sărbători ale Dumnezeieștii Nașteri a lui Hristos și Anului Nou al bunătății Domnului, cu profund respect adresez Prea Fericirii Voastre, prea iubite, fiești urări de sănătate neclintită, zile îndelungate !

Cu acestea așteptând și rugăciuni cu multă trecere la Dumnezeu și părintești binecuvântări de la Prea Fericirea Voastră, rămân,

Cu profund respect și dragoste,

ss / † PANTELEIMON al II-lea
Mitropolitul Tesalonicului».

17. Eminența Sa **Iakovos**, Primat al Bisericii Ortodoxe Grecești din America de Nord și de Sud :

«*Prea Fericitului TEOCTIST,*
Patriarh al României

CRĂCIUN 1995

Prea Fericitarea Voastră,

Prin mila inefabilă a lui Dumnezeu s-a ivit o licărire de pace la acest Crăciun pentru popoarele din Bosnia din Peninsula Balcanică, aflate timp de patru ani în luptă pentru o bucată de pământ care le-ar crea imaginea de câștigători și de eroi în rândurile propriului lor popor.

Totuși, pacea pe care liderii lor se zice că ar fi încheiat-o sub patronajul Statelor Unite este fragilă, întrucât demonstrații necontrolate împotriva ei au urmat una după alta, în toate țările beligerante : Croația (catolică), Bosnia (musulmană) și Serbia (ortodoxă).

Pacea și bunăvoirea au fost făcute posibile de El, care se află încă o dată în ieslea inimilor noastre «plin de har și de adevăr» (Ioan 1, 17). Acum, același Fiu al lui Dumnezeu, de-a pururi neschimbat și Dumnezeu al dragostei și legătura vie a păcii între toți bărbații și femeile, la chipul omului și arată calea spre reconciliere.

Aceasta este pacea care depășește orice cunoaștere. Fie ca această pace și plenitudine a harului Său să fie dată Prea Fericitării Voastre ca pe cea mai prețioasă binecuvântare a Crăciunului.

Cu inimă smerită și iubitoare,

ss / † IAKOVOS
Arhiepiscop».

18. Prea Fericitul **Teodosius**, Arhiepiscop al Washingtonului și Mitropolit al întregii Americi și al Canadei :

«*Prea Fericitării Sale,*
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarh al României,
Mitropolit al Ungrovlahiei,
Arhiepiscop al Bucureștilor,

14 decembrie 1995

Prea Fericitarea Voastră,

Hristos S-a născut! Slăviți-L!

Astăzi cerul și pământul sunt una. Astăzi Fiul lui Dumnezeu Se face Fiu al Fecioarei. Astăzi toată omenirea este chemată să audă afirmația fundamentală a Evangheliei rezumată în cuvintele Sfinților Pă-

rinți : «Dumnezeu S-a făcut om astfel ca omul să poată deveni Dumnezeu».

În vreme ce ne bucurăm și aducem mulțumire, însăși sărbătoarea pe care o întâmpinăm este amenințată de ceea ce ne înconjoară. Trăim într-o lume târâtă în convulsii violente și mare confuzie. Creația tânjește după înnoire — cu adevărat «suspină în dureri» (Romani 8, 22) —, simțind nevoia să fie scăpată de sub tirania propriului păcat și a morții.

Pentru ca lumea să fie salvată — pentru ca acest măreț Praznic să influențeze lumea, trebuie ca mai întâi să influențeze viețile noastre. Exclamația «Hristos Se naște ! Slăviți-L !» este menită a ne face să ne dăm seama că ceea ce sărbătorim astăzi este darul unei noi vieți, veșnice, în Împărăția lui Dumnezeu.

Astăzi, bucuria și sărbătorirea au scopul de a arăta dragostea lui Dumnezeu, Care ne dăruiește pe Fiul Său veșnic, Care își asumă păcatul lumii. Astăzi trebuie să includem toată lumea în sărbătoarea noastră, îmbrățișându-i pe toți și amintindu-le că prin și în Hristos Pruncul, răscumpărarea și transfigurarea (schimbarea) lumii continuă până când El va reveni întru slavă. De aceea, să ne înălțăm cu toții inimile și să aducem fără încetare mulțumire pentru darul Vieții și Adevărului intrupat.

Iar în mijlocul unei lumi în durerile facerii, să strigăm cu tărie și convingere : «Împărăția lumii a ajuns a Domnului nostru și a Hristosului Său și (El) va împărăți în vecii vecilor» (Apoc. 11, 15).

Cu dragoste în Hristos, al Vostru frate și împreună-slujitor,

ss / † THEODOSIUS
Arhiepiscop de Washington
Mitropolit al întregii Americi și al
Canadei»

19. Eminența Sa **Theodosios**, Arhiepiscop de Tokyo și Mitropolit al întregii Japonii :

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Patriarh al României,*

Nașterea Domnului 1995

Prea Fericirea Voastră,

«Nu vă temeți : Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David» (Luca 2, 10—11).

Sărbătoarea Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos ne întărește credința în Evanghelia care ne-a fost dată și căreia ne încredințăm pe noi înșine.

Fie ca Evanghelia Sa să ne călăuzească spre pace și să-i lumineze pe cei ce se află în umbra morții și întunericului în timpuri de nesiguranță. Pentru a ne mărturisi credința în Evanghelia Sa, trebuie să asigurăm comunitatea și unitatea tuturor Bisericilor Ortodoxe din întreaga lume.

Vă rugăm să pomeniți și Biserica noastră în rugăciunile Voastre înălțate cu această ocazie. Ne rugăm ca Domnul și Dumnezeu nostru să Vă binecuvânteze cu harul Său.

Cu dragoste frățească în Hristos,

ss / † THEODOSIOS
Arhiepiscop de Tokyo și
Mitropolit al întregii Japonii»

20. Sanctitatea Sa **Karekin I**, Catolicos al tuturor Armenilor :

18 decembrie 1995

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate în Hristos,*

Mulțumesc lui Dumnezeu, Domnul nostru întrupat care mi-a dat posibilitatea să Vă salut încă o dată în același spirit al dragostei frățești, în ajunul Nașterii Sale și al Epifaniei.

De data aceasta, sincerele mele cuvinte de felicitare vin din Armenia, de la sfântul Etchimiadzin, Catolicosatul tuturor armenilor, Sediul Mamă și cel mai sfânt centru spiritual al Bisericii noastre Armene. Acesta este primul Crăciun pe care îl sărbătoresc în patria mea Armenia și în noua mea responsabilitate de Catolicos al tuturor armenilor.

Cuvântul Etchimiadzin înseamnă în limba armeană «Pogorârea Fiului Unul Născut», referindu-se la tradiția sfântă a Bisericii noastre, potrivit căreia în ziua Sf. Grigorie, Iluminatorul, Sf. nostru patron, Domnul nostru, Iisus Hristos S-a pogorât din ceruri și a lovit cu un ciocan de aur locul unde dorea să se construiască biserica Sa.

Aceasta a fost în anul 201. De atunci, Sfântul Etchimiadzin a fost considerat un fel de «Betleem armean» pentru poporul nostru. Astăzi,

17 secole mai târziu, continuăm mărturisirea neîntreruptă pe care poporul nostru o aduce Domnului Întrupat.

Recent, țara noastră și-a recăpătat libertatea și independența și, sub noua Republică, ni se asigură toată libertatea de propovăduire a credinței creștine. Sunt timuri hotărâtoare pentru viața noastră națională, când Hristos este cu țara și poporul nostru. Vă rugăm să fiți alături de noi când îl întâmpinăm în spiritul credinței reînnoite.

Aici, la Etchimiadzin, ne rugăm ca Dumnezeu-Om, Domnul nostru Iisus Hristos să reverse asupra lumii pacea și dreptatea Sa, să dea înțelegere tuturor popoarelor aflate în căutarea fericirii. Fie ca Domnul să răspândească «vestea cea bună a mării bucurii» în viața tuturor oamenilor încredințați grijii spirituale a Prea Fericirii Voastre. Fie ca mărturisirea tot mai mare adusă de Biserica Ortodoxă Română Domnului Întrupat să strălucească pentru slava lui Dumnezeu și binele omenirii.

Cu dragoste frățească și rugăciuni,

ss / † KAREKIN I
 Catolicos al tuturor Armeilor»

21. Sanctitatea Sa **Baselius Marthoma Mathews II**, Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene a Răsăritului :

Decembrie 1995

«*Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST,*

Prea Fericirea Voastră,

«Nu vă temeți : Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David» (Luca 2, 10—11).

Cu ocazia mării sărbători a Crăciunului, gândurile și inimile noastre traversează secolele și se întorc spre acea binecuvântată noapte când a strălucit în Betleem slava lui Dumnezeu și cerul și pământul au adus laudă și recunoștință la nașterea «Mântuitorului care este Hristos și Domn».

Bucuroși de vestirea plină de bucurie a îngerilor, să cântăm și noi «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire» (Luca 2, 14).

În lumea frământată de azi, plină de încercări și vicisitudini, vestea cea bună adusă de îngeri ne menține speranța și ne întărește de-a lungul secolelor.

Îl slăvim pe Dumnezeu pentru nemărginita bucurie pe care ne-a dat-o prin apariția Sa în trup prin care înțelegem mărturisirea unei vieți binecuvântate pe pământ, precum și speranța unei mântuirii veșnice.

Membrii Sfântului Sinod Episcopal, clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Malankara Vă salută sincer pe Prea Fericirea Voastră și Biserica Voastră și Vă urează un Crăciun binecuvântat și An Nou fericit și pașnic.

Cu dragoste frățească în Hristos Întrupat,
Al vostru în Domnul nostru, Iisus Hristos,

ss / † BASELIUS MARTHOMA
MATHEWS I»

22. Sanctitatea Sa **Ignatius Zakka I Iwas**, Patriarh al Antiohiei și al întregului Răsărit, Conducător Suprem al Bisericii Ortodoxe

Universale din Siria :

4 ianuarie 1996

«*Prea Fericirii Sale,*
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,

Prea Fericirea Voastră,

Mulțumim Prea Fericirii Voastre pentru salutările frățești adresate cu ocazia acestei perioade și Vă transmitem și noi aceleași urări de bine. Rugăm pe Dumnezeu Cel Întrupat să încununeze pe Prea Fericirea Voastră cu sănătate și viață lungă pentru a sărbători Nașterea Sa încă mulți ani de acum înainte.

Al Prea Fericirii Voastre în Domnul nostru,

ss / † IGNATIUS ZAKKA I IWAS
Patriarh al Antiohiei și al întregului
Răsărit
Conducător Suprem al Bisericii Ortodoxe
Universale din Siria»

23. Sanctitatea Sa **Khanania Mardinka IV**, Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Asiriene a Răsăritului :

Nașterea Domnului — 1995

«*Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST*
al României,

Prea Fericirea Voastră,

«Ridica-voi ochii mei la ceruri, de unde vine ajutorul meu», spune psalmistul. Relatarea sfântă despre Nașterea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos ne informează că păstorii care păzeau turmele în timpul nopții se aflau în regiunea muntoasă a Iudeii când oștile îngerilor au pogorât brusc în liniștea și pacea pastorală intonând cu însuflețire cântecul sfânt «Slavă întru cele înainte lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire».

În aceste zile de agitație și de căutare a păcii și seninătății, trebuie să îndreptăm gândurile celor necăjiți spre regiunea muntoasă a sufletului. Acolo vor pogori oștile îngeresti și vor propovădui pacea și dragostea în inima omului. Inima omenească este locul unde își are pacea rădăcinile. Acolo vom auzi corul slăvit al îngerilor vestind întregii omeniri pacea și speranța după care tânjește orice inimă. Iisus, propovăduitorul Sfintei noastre Credințe a spus: «veniți la Mine toți cei osteniți și Eu vă voi odihni».

Iisus ne cheamă să venim la El, să învățăm de la El. Domnul vieții noastre ne dă pacea. Când pacea intră și crește în inima omului, ea se află în tot ceea ce facem și, de aici, în întreaga națiune. Îl implorăm pe Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos să ne ajute să devenim instrumentele Sale de propovăduire a păcii și dragostei în zilele noastre.

Transmitem Prea Fericirii Voastre, în numele Bisericii Asiriene a Răsăritului, cele mai bune urări pentru această slăvită perioadă a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos și pentru un binecuvântat an nou 1996, pentru toți cei încredințați sfintei noastre povățuiri.

ss/† KHANANIA MARDINKA IV
Patriarh Catolicos al Bisericii
Asiriene a Răsăritului»

24. Sanctitatea Sa **Papa Ioan Paul al II-lea** :

*«Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,*

Îl sărbătorim pe Acela Care a venit în lume ca să dea mărturie pentru adevăr (Ioan 18, 37) și care ni S-a dezvăluit El Însuși ca fiind Adevărul dătător de viață Care ne conduce la Tatăl (cf. Ibid. 14, 6). Iată motivul profund și permanent al bucuriei care ne umple inimile

în această perioadă de Crăciun (cf. Ibid. 15, 11). Biserica continuă să vestească lumii acest mesaj, astfel încât bucuria celor ce cred să fie deplină (cf. Ibid. 17, 13). De aproape 2000 de ani de când «Viața de veci, care era la Tatăl, s-a arătat nouă» (cf. I Ioan 1, 2), Biserica a exprimat faptul că nimeni nu-i poate lua această bucurie (cf. Ioan 16, 22).

De fiecare dată, sărbătorirea Crăciunului este un prilej de a reinnoi chemarea să recunoaștem adevărata identitate a Celui Care a venit printre noi și a chemat lumea întreagă să creadă în El și să intre în bucuria Sa. Cu aceste simțăminte de recunoștință și de venerare, răspund urărilor Voastre și, la rândul meu, Vi le adresez pe ale mele, asigurându-Vă din nou de dragostea mea frățească.

Vatican, 17 ianuarie 1996

Papa IOAN PAUL al II-lea»

25. Grația Sa **George Leonard Carey**, Arhiepiscop de Canterbury :

Decembrie 1995

«Prea Fericitului TEOCTIST,

Patriarh al României,

Prea Fericirea Voastră,

«Păstorii cântă: iar eu să tac?
Doamne, nici un imn pentru Tine?...
Cântăm cu toții un singur Domn»...

Versurile de mai sus aparțin unui mare poet și preot englez, George Herbert. Acesta a trăit cu 300 de ani în urmă într-o perioadă de mari controverse pentru Biserica Angliei. Totuși, el știa că numai prin izvorul lor de spiritualitate Bisericile și creștinii puteau înfrânge răul, păcatul și moartea. Numai prin cântecul Bisericii, care continuă cântecul îngerilor și al păstorilor, vom găsi noi, Biserica vie, inspirația care să ne însuflețească astăzi.

În toate călătoriile mele de anul acesta am remarcat că melodiile Bisericii au ținut speranța și credința în viață.

În luna mai am fost în Rwanda, alături de poporul aflat în suferință care, după 11 luni de la genocid, plângea încă teribilul măcel în urma căruia și-au pierdut viața sute de mii de oameni. Nici o Biserică nu a fost scutită de mizerie, suferință și rușine. Da, de rușine, întrucât atât cei care pregătiseră măcelul, cât și victimele, erau creștini. Sarcina

de reconstrucție continuă și toate Bisericile au un rol vital de jucat în această sarcină urgentă. În Rwanda, cântecul predominant este cel de jale, întrucât oamenii construiseră o țară bazată pe dreptate, pace și credință.

Apoi, în octombrie, am vizitat Khartoum și am fost impresionat de cooperarea Bisericilor în lupta lor împotriva opresiunii și persecuției. Am vizitat două dintre numeroasele tabere de refugiați din deșertul din jurul orașului și am suferit alături de locuitorii săi. Și pentru Sudan este un cântec de suferință, aici oamenii strigând : «Cât timp, Doamne, cât timp?».

Și totuși, în ambele locuri, cântecul de credință îi menține pe creștinoși în viață. Am auzit spunându-se : «Africaniii trăiesc prin cântec. Când cântecul nostru încetează, înseamnă că nu mai existăm». Creștinii africani ne învață pe toți să avem încredere în Dumnezeu și să-L găsim chiar și în cele mai rele prevestiri.

În poemul său, Herbert spune : «Cântăm un singur Domn». Deși familia creștină este divizată, cântecul nostru este de speranță, întrucât noi luptăm pentru unitatea Bisericii lui Dumnezeu. NOI, cei din Marea Britanie și Irlanda ne bucurăm împreună cu Bisericile noastre surori, Bisericile Luterane Baltice și Nordice de ratificarea Declarației comune de la Porvoo. Este un mare pas spre realizarea unității Bisericii. Sunt convins că unitatea vizibilă demonstrată prin această declarație va contribui la o mai mare slujire atât a Evangheliei, cât și a omenirii în demonstrarea mărturisirii comune pe care o aducem lui Iisus Hristos.

Necesitățile urgente ale lumii noastre și imperatiuele evanghelice care au făcut ca Domnul nostru să ia fire umană și să ducă viață pământească ne cheamă la o nouă pocăință datorită reținerii noastre de a ne supune unii altora în dragostea lui Hristos.

«Cântăm un singur Domn»

Acest lucru dă sens tuturor faptelor noastre. Fie ca Domnul să vă binecuvânteze, frații mei în Hristos, la acest Crăciun, pe când intonăm cântecele dragostei lui Dumnezeu și să ne aducă unitatea dorită de El.

Al Vostru în Hristos,

ss / † GEORGE CAREY
Archiepiscop de Canterbury»

26. Excelența Sa Dr. **Klaus Engelhardt**, Președintele Bisericii Evanghelice din Germania, și
Excelența Sa Dr. **Rolf Koppe**, Președintele Departamentului
Relații Externe Bisericești al EKD :

«Din gândurile întunecate o rază se ivește,
Gândurile sceptice se schimbă în uimire,
Și din litere apare lumina inspirației —
Așa arată chiar și azi calea ce ne duce
Spre taina Întrupării lui Dumnezeu».

Ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute să urmăm împreună această
cale și să ne călăuzească la începutul acestui an.

ss / KLAUS ENGELHARDT
Responsabil cu bursele
în cadrul Bisericii
Evanghelice din Germania

ss / ROLF KOPPE
Episcop pentru relații ecumenice
externe ale Bisericii Evanghelice
din Germania»

27. Revd. Dr. **Milan Opocensky**, Secretar General al Alianței Re-
formate Mondiale :

9 ianuarie 1996

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
Prea Fericirea Voastră,*

La începutul anului 1996 transmit salutări frățești Prea Fericirii
Voastre și celorlalți conducători (ierarhi) ai Bisericii Ortodoxe Române.
Prin Prea Fericirea Voastră, adresez salutări tuturor preoților și cre-
dincioșilor din țara Voastră. Fie ca Dumnezeu să binecuvânteze din
belșug înalta Voastră slujire, iar Sfântul Duh să Vă inspire în munca
depusă pentru realizarea unității tuturor creștinilor, care deja există
întru Iisus Hristos.

Cu multe urări de bine,
Al Prea Fericirii Voastre sincer,

ss / Dr. MILAN OPOCENSKY
Secretar General»

SCHIMB DE SCRISORI IRENICE
ÎN TRE PEA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, CU ÎNTĂISTĂTĂTORII
AI BISERICILOR CREȘTINE ȘI CU ALTE PERSONALITĂȚI,
CU PRILEJUL SĂRBĂTORII ÎNVIERII DOMNULUI ÎN ANUL 1996

Sărbătoarea Învierii Domnului nostru Iisus Hristos a prilejuit și în anul 1996, ca de altfel în fiecare an, schimbul tradițional de scrisori irenice între Întăistătătorii Bisericilor creștine. Pe lângă bucuria Sărbătorii și arhierăștile urări de sănătate și sporire duhovnicească, pe care Întăistătătorii Bisericilor creștine și le-au adresat reciproc, atât personal, cât și ierarhilor, clerului și fiilor duhovnicești ai Bisericilor pe care le păstoresc, aceste scrisori scot în evidență și bogăția de evenimente, pe plan bisericesc, a anului 1996, fiind în același timp un prilej de retrospectivă a contactelor directe dintre conducătorii bisericești și Bisericile creștine din întreaga lume în acest an.

Prea Fericitul Păinte Patriarh TEOCTIST a trimis scrisoarea irenică Întăistătătorilor Bisericilor Ortodoxe surori, Bisericilor Ortodoxe Orientale, Sanctității Sale Papa **Ioan Paul II**, Președintelui Conferinței Internaționale a Episcopilor vechi-catolici, Arhiepiscopului de Canterbury, Primat al Comuniunii Anglicane din întreaga lume, conducătorilor Bisericilor Luterane din diferite țări, conducătorilor Organizațiilor ecumenice internaționale, unor ierarhi ce păstoresc în diaspora ortodoxă, unor cardinali romano-catolici cu care Prea Fericitul Sa a avut contacte directe, precum și ierarhilor români din diaspora.

Redăm în continuare scrisoarea trimisă de Prea Fericitul Păinte Patriarh Teoctist Sanctității Sale **Bartholomeu I**, Arhiepiscopul Constantinopolului — Noua Romă, Patriarhul Ecumenic, precum și lista personalităților cărora Prea Fericitul Sa le-a trimis scrisoare irenică :

*«Sanctitatea Voastră,
Iubit Frate în Hristos,*

Cu bucurie sfântă întâmpinăm, de Sărbătoarea Învierii lui Hristos, pe Sanctitatea Voastră și pe tot clerul și credincioșii ce-i aveți spre păstorire cu cântarea de Paște ce definește neasemuit de bine înțelesul plin de har al acestor zile :

‘Ziua Învierii ! Și să ne luminăm cu prăznuirea și
unul pe altul să ne îmbrățișăm. Să zicem :

fraților, și celor ce ne urăsc pe noi; să iertăm toate pentru înviere. Și așa să strigăm: Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le».

În lumina acestui adevăr, credem și mărturisim că Învierea lui Hristos este taina unității și a comuniunii și nu există ceva mai sfânt în cer și mai necesar pe pământ ca unitatea și comuniunea. Dumnezeu adevărat și Om adevărat, Hristos a unit, prin Învierea și Înălțarea Sa de-a dreapta Tatălui, cerul și pământul, pe Dumnezeu și oameni, pe cei vii și cei morți, pe cei vii între ei.

Sfintele Paști sunt izvorul unității și al comuniunii pentru că totul are drept fundament taina iubirii Sfintei Treimi ce se revarsă pe pământ prin Întruparea, Jertfa și Învierea Fiului lui Dumnezeu, Hristos Domnul. «Dumnezeu este iubire» (I Ioan 4, 8).

Această iubire dumnezeiască se cere continuată în inima omului, prin credința în Hristos «Cale, Adevăr și Viață» (Ioan 14, 6) și în Biserica Sa, prin îngăduință față de aproapele și identitatea lui, prin iertare față de greșala lui, prin voința verticalității și demnității întru smerenie, în orice împrejurare.

Avem încredințarea sfântă că Dumnezeu binecuvântează întreaga omenire cu darul iubirii Sale, iar oamenii vor manifesta mai multă unitate și comuniune întru adevăr și dreptate, mai multă împreună-viețuire în îngăduință și iertare, într-un cuvânt, mai multă ambianță de iubire, singura putere izbăvitoare a lumii de războaie, sărăcie, singurătate sau orice fel de dezbinare.

În acest duh al nădejzii întru Înviere, adresăm cu bucurie sfântă Sanctității Voastre și poporului lui Dumnezeu din Sfânta Biserică a Constantinopolului salutul de Paște,

HRISTOS A INVIAT!

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE»

Scrisori irenice similare au fost adresate de către Prea Fericirea Sa și celorlalți Întăistătători de Biserică Ortodoxe, precum și șefilor de Biserică creștine și personalităților ecumenice, după cum urmează :

1. Prea Fericirea Sa **Parthenios III**, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi ;
2. Prea Fericirea Sa **Ignatios IV**, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient ;

3. Prea Fericirea Sa **Diodoros I**, Patriarhul Ierusalimului ;
4. Sanctitatea Sa **Alexei II**, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii ;
5. Sanctitatea Sa **Pavle**, Patriarhul Serbiei ;
6. Sanctitatea Sa **Maxim**, Patriarhul Bulgariei ;
7. Sanctitatea Sa **Ilia II**, Patriarh Catolicos al întregii Georgii ;
8. Prea Fericirea Sa **Chrysostomos**, Arhiepiscop al Noii Justiniana și al întregului Cipru ;
9. Prea Fericirea Sa **Seraphim**, Arhiepiscop al Atenei și al întregii Grecii ;
10. Prea Fericirea Sa **Anasthasios**, Arhiepiscop de Tirana și al întregii Albanii ;
11. Prea Fericirea Sa **Vasile**, Mitropolitul Varșoviei și al întregii Polonii ;
12. Prea Fericirea Sa **Dorotei**, Arhiepiscopul Pragăi și Mitropolit al întregii Cehii și Slovaciei ;
13. Eminența Sa **John**, Arhiepiscopul Kareliei și al întregii Finlande ;
14. Eminența Sa **Jeremias**, Mitropolitul Franței ;
15. Eminența Sa **Damaskinos**, Mitropolitul Elveției ;
16. Eminența Sa **Panteleimon**, Mitropolitul Tesalonicului ;
17. Eminența Sa **Iakovos**, Arhiepiscopul Grec Ortodox al Americii de Nord și de Sud ;
18. Prea Fericirea Sa **Theodosius**, Arhiepiscopul Washingtonului și Mitropolit al Americii și Canadei ;
19. Eminența Sa **Theodosios**, Mitropolit al Japoniei ;
20. Sanctitatea Sa **Karekin I**, Patriarh Suprem Catolicos al tuturor Armenilor ;
21. Sanctitatea Sa **Shenouda III**, Papă și Patriarh al Alexandriei, al Bisericii Ortodoxe Copte ;
22. Sanctitatea Sa **Abbuna Paulos**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Etiopiene ;
23. Sanctitatea Sa **Moran Baselios Marthoma Mathews II**, Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene a Răsăritului ;
24. Sanctitatea Sa **Ignatius Zakka I Ivas**, Patriarhul Ortodox Sirian al Antiohiei și al întregului Răsărit ;
25. Sanctitatea Sa **Mardinkha IV**, Patriarh Catolicos al Bisericii Asiriene a Răsăritului ;
26. Sanctitatea Sa Papa **Ioan Paul II** ;
27. Eminența Sa Cardinalul **Hans Hermann Groër**, Arhiepiscopul Vienei ;

28. Eminența Sa Mons. **Karl Lehman**, Președintele Episcopilor Catolici din Germania ;
29. Emo e Rmo sig. Card. **Camillio Ruini** ;
30. Eminența Sa **Antonius Jean Glazemaker**, Arhiepiscop de Utrecht ;
31. Grația Sa **George Leonard Carey**, Arhiepiscop de Canterbury ;
32. Excelența Sa Dr. **Klaus Engelhardt**, Președintele Bisericii Evanghelice din Germania ;
33. Excelența Sa Dr. **Rolf Koppe**, Președintele Departamentului Relații Externe Bisericești al Bisericii Evanghelice din Germania ;
34. Eminența Sa **Gunnar Weman**, Arhiepiscop de Uppsala și Primat al Bisericii Luterane din Suedia ;
35. Excelența Sa **Henrik Svenungsson**, Episcop de Stockholm ;
36. Excelența Sa **Ölof Sundby** ;
37. Revd. Dr. **Konrad Raiser**, Secretar General al Consiliului Mondial al Bisericilor ;
38. Revd. Dr. **Jean Fischer**, Secretar General al Conferinței Bisericilor Europene ;
39. Revd. Dr. **Milan Opocensky**, Secretar General al Alianței Reformate Mondiale ;
40. Mr. **Ishmael Noko**, Secretar General al Federației Luterane Mondiale ;
41. Înalt Prea Sfinția Sa **Petru**, Mitropolitul Basarabiei ;
42. Înalt Prea Sfinția Sa **Victorin**, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Române pentru America și Canada ;
43. Înalt Prea Sfinția Sa **Serafim**, Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa ;
44. Prea Sfinția Sa **Nathaniel**, Episcop de Detroit al Episcopiei Ortodoxe Române din America.

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a primit scrisori irenice de la Întâistătătorii și Șefii de Biserici mai sus menționați, precum și de la personalități ecumenice și politice.

Redăm în continuare, în întregime, scrisorile irenice primite de Prea Fericitul Părinte Patriarh **TEOCTIST** :

1. Sanctitatea Sa **Bartolomeu I**, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului — Noua Romă :

*«Prea Fericite TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor,*

*Mitropolit al Ungrovlahiei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române,*

Prea iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră, călduros îmbrățișându-Vă frățeste întru Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm prea cinstitei Voastre Prea Fericiri !

«Mare minune ! Ziditorul celor nevăzute, din iubirea de oameni pătimind cu trupul, a înviat ca Cel ce este nemuritor !», exclamă plin de uimire și negrăită bucurie alcătuitorul de cântări duhovnicești. Venind înaintea mormântului gol, și noi exclamăm împreună cu el : «Înviind Hristos, lumea de înșelăciune s-a izbăvit, ceata ingerilor se bucură, iar rătăcirea, venită de la diavol, este alungată ! Adam, cel care căzuse, se ridică, iar diavolul este zdrobit !».

Aducând slujbă de preamărire lui Hristos, începătorul mântuirii noastre, îmbrățișăm pe Prea iubita Voastră Prea Fericire și, iertând toate pentru înviere, cu prea înalt glas cântăm împreună cu Prea Fericirea Voastră : «Hristos a înviat din morți, cu moarte pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le».

Bucuria învierii ne umple inimile, ne înveselește sufletele ! Ea se exprimă prin grai viu, prinde strălucire în privirea ochilor, este văzută pe față senină și plină de voieșie a credincioșilor. Iată această bucurie a noastră, a ortodocșilor, această bucurie a învierii este lumina făcliei care luminează viața noastră în Hristos ! Ea este mărturia nemincinoasă despre mântuirea întru Hristos, despre credința noastră în biruința lui Hristos ! Aceasta este pecetea și dovada dragostei celei pentru Hristos, tăria de neclintit, propovăduirea vrednică de crezare, misiune neîncetată, întâlnirea noastră cu Cel Care a înviat, trecerea de cele omenești, schimbarea cursului istoriei.

Cei aflați departe de Hristos tare mult își doresc să trăiască bucuria ! Oricare existență umană și-o dorește, deoarece a fost creată de Dumnezeu tocmai pentru a-și împărtăși din fericirea Lui. Străduindu-se să ajungă la această bucurie, omul încearcă însă satisfacerea patimilor, își hrănește peste măsură poftele și pornirile, face abuz de plăceri. Iată așa, prin excese pentru cele trupești și prin lipsă pentru cele sufletești, ajunge să strice armonia sădită de la început în ființa lui de către Dumnezeu. Adună bogății, dar nu-și află acolo odihna ! Umblă în desfătări, duce viață stăpănită de cele senzuale și voluptate, dar până la urmă, după ce acestea trec, se simte gol ! Se înalță pe aripile vârtejului slavei lumești, dar cade înapoi la pământ, gustând astfel

deșertăciunea măririi omenești. Aleargă după închipuiri și după cele ce-i provoacă iluzii existențiale, dar dă peste moarte! Se lasă ademenit de fângăduințele înșelătoare făcute de cel viclean și până la urmă vede cum diavolul își bate joc de el! Și toate acestea pentru că în nimeni altul nu stă bucuria, decât în Hristos Care a înviat, singurul Care dă bucuria ce nu se mai ia de la noi, bucuria veșnică, bucuria ce întrece și covârșește toată mintea.

Se bucură Apostolul în suferințele sale! Este un fapt care răstoarnă orice logică lumească. Se bucură credincioșii când sunt dați la chinuri și batjocoriți, iar necredincioșii nu pricep și sunt cuprinși de uimire! Se bucură cei care duc lupta duhovnicească atunci când sunt ispitiți în multe feluri! Numai Dumnezeu Care a înviat, izvorul bucuriei, izvorul luminii, izvorul izbăvirii de tot răul, este Cel Care preschimbă efectele perfidiei, minciunii, suferințelor, încercărilor! Și le preschimbă atât de mult, încât nici cea mai ascuțită minte omenească nu se aștepta la o așa schimbare.

Împreună cu El toți credincioșii Bisericii Ortodoxe, celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică, se îndreaptă spre Emaus și cu inimile arzânde vorbesc cu El, astăzi, Îl cunosc la frângerea pâinii binecuvântate, eare este mana cea ascunsă, pomul vieții, pâinea care a coborât din cer, care hrănește ființa noastră făcându-ne un singur trup cu El și care ne înalță și pe noi, împreună cu El, la ceruri.

Ne bucurăm, așadar, cu negrăită bucurie! Ne bucurăm și ne veselim că Domnul Dumnezeu, Atotțiitorul, a împărășit! A împărășit și împărățește în veac! Și ne cheamă pe noi toți să intrăm întru bucuria Lui! Aceasta este bucuria care ne îndeamnă și ne face pe noi să comunicăm cu Prea Fericirea Voastră în această zi de veselie duovnicească! Cu sufletul plin de bucurie ne adresăm Prea Fericirii Voastre, fratelui iubit: «A înviat Domnul!», și înălțăm fierbinte rugăciune la Domnul ca toți să devenim părtași acestei bucurii în vecii vecilor, împreună cu Hristos Care a înviat!

Cu acestea, îmbrățișând pe Prea Fericirea Voastră, ierarhia din jurul Prea Fericirii Voastre, clerul și poporul Prea Sfintei Bisericii Ortodoxe Române, Vă urăm să aveți parte de bucurie neîncetată, mântuire și de lumina Învierii lui Hristos și rămânem cu adâncă dragoste întru El și respect deosebit.

Al Prea cinstitei Voastre Prea Fericiri iubit frate în Hristos.

2. Prea Fericirea Sa **Parthenios III**, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi :

«*Prea Fericirii Sale TEOCTIST,*
Patriarhul României,
București
Iubite frate,

Vă scriu după ce am săvârșit botezul a 19 africani, bărbați și femei, în Biserica noastră cu hramul Sfânta Treime, Biserică ce aparține Comunității grecești, alcătuită din ortodocși greci, egipteni și africani. Cu ajutorul lui Dumnezeu semnez această scrisoare irenică de Sf. Paști în Alexandria, la Reședința Patriarhiei noastre, în orașul lui Alexandru cel Mare, Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu, ucenicul Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos.

Mesajul nostru de Sf. Paști este un mesaj sărbătoresc prilejuit de Praznicul Praznicelor, Duminica Paștelui Hristosului nostru, Duminica marii Lui treceri. Paștele Lui se face Paștele nostru, trecerea noastră.

Vă adresez salutul «Hristos a înviat !».

Hristos a înviat și Sfânta Treime, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh binecuvintează, păzește, primește sub acoperământul Său și ajută Biserica noastră.

Hristos a înviat și Biserica noastră rămâne cea una, sfântă, sobornicească și apostolică, neîmpărțită, nedespărțită, unită acum și pururea și în vecii vecilor, Amin !

Hristos a înviat și Ortodoxia cea una, Bisericile noastre Patriarhale, Autocefale, Autonome din întreaga lume, prin lupta cea bună și credința cea una își săvârșesc călătoria cu ochii ațintiți spre cununa Dreptății dumnezeiești pentru viața lor.

Hristos a înviat și lumea întreagă devine o podoabă prea frumoasă. Lumea noastră mare și mică se face cea întâi chemată, zidire sfântă și devine minunată, neîntinată, neavând pată sau zbârcitură.

Hristos a înviat și cerurile, marea, pământul nostru, țărâna, lutul nostru, firea, întreaga creație se face bună foarte, apele râului Iordan se limpezesc și dobândesc strălucirea harului.

Hristos a înviat și omul, Zidirea lui Dumnezeu de pe tot pământul devine neam sfânt, preoție împărătească. Toți oamenii se fac una, o seminție, au întreg pământul drept patrie, o singură patrie, o singură limbă, un singur loc, o singură țară. Așa intră cu toții în țara iubirii Celui neîncăput, în Rai.

Hristos a înviat și pacea a biruit o dată pentru totdeauna, liniștea a triumfat, războiul a încetat și nu mai este. Suntem frați pururea, trăim în iubire și armonie pentru veacul veacurilor. Suntem cu adevărat oameni care se iubesc unul pe altul, suntem fericiții făcători de pace.

Hristos a înviat și noi, cei săraci, prin El ne-am făcut bogați. Toți avem pâinea, apa, sarea și lumina creației. Noi, toți nu mai flămâzim, nu mai însetăm! Fericiți cei săraci!

Hristos a înviat și moartea a fost biruită prin moartea lui Hristos, Domnul nostru. Moartea nu mai există, nu mai trăiește, ci a murit. Morții noștri au venit lângă noi, ni s-au prezentat și i-am întâmpinat, iar acum sunt cu noi pentru totdeauna. Moartea noastră a fost un somn. Acum s-a preschimbat pentru totdeauna făcându-se mutare și înviere la lumea cu adevărat vie a veșniciei lui Dumnezeu. Mormintele nu mai există pentru noi!

Hristos a înviat și bolile, neputințele, cancerul și SIDA au dispărut. Sindromul imunității le-a luat locul pentru eternitate, viața ne urmează pururea, respirăm atmosfera eternității!

Hristos a înviat, vine ziua cea mare, ziua neînserată, ziua în care stăpânește dreptatea împăratului Cerurilor întru toate și pentru toate. Murit-a nedreptatea!

Hristos a înviat și răul a fost biruit, lucrarea diavolului a încetat, ispitele au încetat pentru totdeauna. Dragostea, îngerii trăiesc! Și Noi să ne facem îngeri ai iubirii întru slava lui Hristos, Domnul nostru. Să-I aducem pururea slavă prin sporirea necurmată a iubirii care să crească făcându-se tuturor toate!

Hristos a înviat și frumusețea, kallos-ul salvează lumea!

Hristos a înviat iar teroarea, fanatismul, ura au dat bir cu fugiții și locul lor nu se mai află. Duhul înfrățirii a învins, înrobindu-ne pe toți cu robia cea dulce și sfântă a libertății întru Hristos. Libertatea a adus la sânul său inima, sufletul și spiritul nostru. Bucuria și izbăvirea trăiesc pururea. Încetat-a durerea, întristarea și suspinul!

Hristos a înviat și toate și toți făcutu-s-au una, ca în Sfânta Treime. Nu mai există «eu» și «tu» izolați unul de altul, ci ne-am făcut «un» și «noi» devenind «cei chemați din lume la taina unității» în «ecclesie».

Hristos a înviat și toate se scaldă în lumina zilei fără noapte, ziua veșnică, fără ieri, azi sau mâine. Numai viața veșnică există, deoarece trăiește și împărățește Fiul Fecioarei născut în ieslea peșterii. Împăratul îngerilor, Mirele Bisericii, Izbăvitorul, Mântuitorul.

Hristos a înviat și dragostea lui Dumnezeu îi acoperă cu acoperământul ei pe toți și pe toate. Iubirea acum crede și nădăjduiește! Avem viața venșică. Restaurarea tuturor în veacul veacurilor Domnului nostru se realizează întru Hristos, Viața noastră, deoarece, El este Paștele nostru!

Urările mele de Paște tuturor membrilor Sfântului Sinod, clerului și poporului Bisericii Ortodoxe Române!

Iubiți Frați, Vă îmbrățișez și Vă doresc să aveți parte de toată darea cea bună care de sus este!

Paștele '96»

ss / † PARTHENIOS al Alexandriei

3. Prea Fericitul **Ignatius IV**, al Antiohiei și Întregului Orient :

*«Prea Fericite TEOCTIST, Patriarh al României,
Prea iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și
împreună liturghisitor cu Smerenia noastră, îmbrățișându-Vă
frățește întru Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm
Prea Fericirii Voastre !*

Cu prilejul vestitei și sfinte Zile a Învierii purtătoare de lumină a Domnului și Dumnezeului nostru, urmând unui străvechi și cinstit obicei sfânt, cu bucurie adresăm prea iubitei Voastre Prea Fericiri frățești urări pascale și salutarea de-duhovnicească-veselie-aducătoare *«Hristos a înviat !»*. Dorim ca Soarele, Care din mormânt a răsărit, să lumineze inimile noastre, ale tuturor celor izbăvite prin Sângele lui Hristos, și să dăruiască Bisericii Ortodoxe și lumii bună orânduială statornică și pace.

Domnul și Dumnezeul nostru, Care moartea a călcat și Cerurile ne-a deschis, ne cheamă prin Învierea Sa la o viață nouă, o viață întru El; ne cheamă să ne facem fii ai luminii și să arătăm faptele din această viață ca fapte săvârșite prin Harul Dumnezeiesc, Har care se dă din belșug tuturor celor care din inimă caută să-l dobândească. Ne cheamă să-L slăvim cu inimă curată, «să iertăm toate pentru Înviere» și cu vrednicie așa să strigăm: *«Hristos a înviat din morți !»*.

Deci, din tot sufletul să ne rugăm Mântuitorului nostru, Care a înviat, să ne curățească inimile pentru a se învrednici de sălășluirea Dumnezeiescului Său Har întru ele.

Sfânta noastră Biserică preamărește prea cinstitul Praznic al Paștelui ca pe Praznicul celei mai mari bucurii, ca izvor al bucuriei cerești. Să lepădăm deci toate gândurile, vorbele și faptele defăimătoare, care ne otrăvesc inima și viața, și să dăm ascultare prea cinstitei Sale chemări de a deveni prieteni adevărați și ucenici ai lui Hristos,

Care ne-a dat porunca nouă de a ne iubi unii pe alții, așa cum El ne-a iubit pe noi. Având credință tare că Domnul nostru a înviat din morți, iubindu-ne unii pe alții, după porunca lui Hristos, și, pe cât ține de puterea noastră, trăind în bună pace unii cu alții, așa cum ne-a îndemnat Apostolul Pavel, care zice : «dacă se poate, să trăim în pace cu toți oamenii» (Rom. 12, 18), gustăm cu adevărat din viața lui Hristos Care a înviat spre bucuria Lui cea fără de sfârșit, călăuziți fiind prin necazurile și ispitele, de multe ori înfricoșătoare, din lumea aceasta.

La acest Praznic al mântuirii noastre, înălțăm rugăciuni mai fierbinți către Domnul, Care a înviat, să țină sănătos pe Prea Fericirea Voastră, iar turma cuvântătoare a Prea Fericirii Voastre să o țină statornică în credința noastră sfântă. Domnul să îndepărteze de păstori și păstoriți cursele ce ar pune în primejdie Ortodoxia noastră sfântă și mântuirea sufletelor noastre !

Cu acestea, încă o dată îmbrățișând cu frățească dragoste, întru Hristos Cel Înviat, pe Prea iubita Voastră Prea Fericire prietenă, cu toată inima Vă urăm să prăznuți întru cât mai mulți ani cu sănătate și bucurie luminoasă și de-duhovnicească-veselie-aducătoare zi a Învierii împreună cu II. PP. SS. și PP. SS. Arhieriei din jurul Prea Fericirii voastre, cu prea cucernicul cler și binecredinciosul popor al Sfintei Biserici Române, al cărei Întâistătător sunteți, spre binele Sfintei Noastre Ortodoxii și rămânem cu respect,

Al Prea Fericirii Voastre iubit frate în Hristos Cel Înviat și întru toate de tot binele voitor,

ss/ † IGNATIUS IV al Antiohiei

În Damasc, Sfintele Paști 1996»

4. Prea Fericitul **Diodoros I**, Patriarhul grec-ortodox al Ierusalimului :

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
Locțiitor al Cezareii Capadociei,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Arhiepiscop al Bucureștilor,*

sfântă îmbrățișare în Hristos Iisus, Cel Care cu slavă din morți a înviat !

Foarte de dimineată, în Ziua Praznicului Paștilor, când ucenicii Domnului, împreună cu femeile de mir purtătoare, stau ca odinioară la Mormântul de viață dătător și sunt cuprinși de uimire înaintea minunii slăvitei Sale învieri din morți, din mila și cu harul lui Dumnezeu,

Noi ne asemănăm ingerilor care păzesc Mormântul de viață purtător. Minunându-ne foarte, cuprinși de teamă sfântă, dar și de bucuria ne-grăită, și purtând în mâini făcliile Luminii Sfinte ce pururea strălucește de la Mormântul Sfânt, într-un suflet alergăm să vestim și prea iubitei Voastre Prea Fericiri că

HRISTOS A ÎNVIAT !

Prinzând curaj și îndrăzneală la glasul de biruință al Izbăvitorului nostru «îndrăzniți Eu am biruit lumea» (Ioan 16, 33) și încredințați fiind că biruința Începătorului Vieții asupra morții dă neamului omenesc izbăvirea și începutul unei noi vieți veșnice, ne bucurăm pe calea greu de străbătut, plină de osteneți și piedici, și adeseori martirică a slujirii noastre păstorești în Pământul Sfânt și de Dumnezeu umblat, unde Domnul nostru a săvârșit toate cele de mântuire pentru toți oamenii.

Aici dăm mărturie despre suferința necurmată a semenilor noștri uciși în acțiuni teroriste, supuși la umiliri, restricții și represiuni de nesuportat. Dăm această mărturie acum când, vai !, ne aflăm în fața unei noi perioade critice pentru relațiile pașnice dintre popoarele israelian și palestinian. Ne punem însă toată nădejdea în Împăratul veacurilor, Care a fost răstignit pe Cruce și îngropat în Mormânt, și toată viața o dăm Lui.

Suntem încredințați că drumul martiriului pe care-l străbat popoarele dornice de pace, le va duce la bun sfârșit ! Le va duce la împăcare, înțelegere și concesiuni reciproce, la conviețuire pașnică și abordare în comun a problemelor. Așa, pacea va fi restabilită și se va porni pe calea progresului !

Făcându-Vă și pe Prea Fericirea Voastră de Dumnezeu cinstită părtaș la toate acestea, Vă rugăm călduros să înălțați rugăciuni la Cel Care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți (I Tim. 2, 6), să ne țină strâns uniți în legătura credinței și nădejzii Învierii de obște, să cerceteze pe semenii noștri viețuitori pe Pământul Sfânt și în toate orașele și țările, să sensibilizeze, să miște sufletele tuturor oamenilor așa încât «să iertăm toate pentru Înviere» și să ne bucurăm împreună tolerându-ne unii pe alții cu dragoste !

Îmbrățișând cu sfântă îmbrățișare pascală pe Prea Fericirea Voastră și pe II. PP. SS. și PP. SS. Arhieriei din jurul Prea Fericirii Voastre, din tot sufletul Vă urăm să prăznuiți acest praznic luminos cu sănătate, bucurie și veselie duhovnicească împreună cu clerul cucernic și poporul ales al Prea Sfintei Biserici Ortodoxe Române.

Cu alese simțăminte frățești Vă îmbrățișăm cu praznică îmbră-
țișare și rămânem,

Al Prea iubitei Voastre Prea Fericiri, iubit frate în Hristos,

ss / † DIODOROS I al Ierusalimului

În Sfânta Cetate a Ierusalimului,
Paștele 1996»

5. Sanctitatea Sa **Alexei II**, Patriarhul Moscovei și al întregii
Rusii :

Paștele lui Hristos 1996,
Moscova

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

«Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS A ÎNVIAT !

În această sfântă și înălțătoare zi cerul și pământul se bucură îm-
preună în biruința vieții veșnice care a strălucit în a treia zi a Învierii
Mântuitorului nostru. Învierea Sa a însemnat împlinirea voinței lui
Dumnezeu pentru mântuirea neamului omenesc.

Mulțumim lui Dumnezeu, Care, prin moartea Sa pe cruce, a răs-
cumpărat căderea omului și ne-a adus mântuirea în Sfânta Sa Biserică,
spălându-ne păcatele prin Tainele ei și făcându-ne participanți la viața
divină. Dragostea lui Dumnezeu strălucește acum în lume, așa sperăm
să ajungem la viața veșnică la care aspirăm în mărturisirea noastră pă-
mântească a Evangheliei lui Hristos.

Fie ca Domnul dătător de viață să Vă dea harul Său și să Vă întă-
rească spiritual și trupește în grija Voastră față de turma încredințată
Vouă prin dragostea și adevărul lui Hristos.

Cu dragoste în Hristos cel Înviat»,

ss / ALEXEI

Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii

6. Sanctitatea Sa **Pavle**, Patriarhul Serbiei :

«Paștele, 1996 Belgrad

*«Prea Fericitului Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Locuitor al Cezareei Capadociei,
iubit frate întru Hristos și împreună slujitor al smereniei noastre,
Prea Fericirea Voastră, Vă sărutăm respectuos
și Vă felicităm călduros.*

Cu prilejul Praznicului Praznicelor, luminoasa Înviere a Mântuitorului Hristos, Vă transmitem sincere felicitări și cele mai alese doriri de bine, împreună cu urarea pascală :

«HRISTOS A INVIAT!»

Domnul Iisus Hristos a luat parte la suferințele și moartea noastră, pentru ca noi să devenim participanți ai Învierii Sale și ai vieții veșnice și fericite. Atotputernicul Domn a suferit și a murit pentru ca, prin suferințele Sale, noi să dobândim viață veșnică și mântuire.

Biserica lui Dumnezeu își exprimă bucuria pentru dragostea lui Hristos față de lume. Ea face astfel ca, prin adunarea liturgică și slujire, să participe la Învierea Domnului. Dragostei lui Dumnezeu trebuie să răspundem cu dragostea noastră, după cuvintele evanghelistului Ioan: «noi Îl iubim pe Dumnezeu, fiindcă El ne-a iubit cel dintâi» (I Ioan 4, 19). «De Mă iubiți, păziți poruncile Mele!» (Ioan 14, 15).

Prin învierea Domnului, nouă ni s-a confirmat adevărul cel mai îmbucurător cu privire la viața veșnică; prin învierea Sa ne-a întărit credința în învierea noastră de obște care se va petrece într-o zi: «Adevărat, adevărat zic vouă, că vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu, și vor ieși cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea osândirii» (Ioan 5, 25, 28—29).

Cu aceste gânduri, Vă felicităm frățește și ne exprimăm respectul și, încredințându-ne Sfințelor Voastre rugăciuni, rămânem al Prea Fericirii Voastre Frate în Hristos Domnul Cel Înviat și împreună-slujitor»,

ss / PAVLE

Patriarhul Serbici

7. Sanctitatea Sa **Maxim**, Patriarh al Bulgariei :

«Sofia, Paște 1996

Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS A INVIAT !

Vă salut, cu dragoste frățească, cu ocazia mării sărbători a Învierii lui Hristos. Bucuria pascală se revarsă în sufletele și inimile credincioșilor sub binecuvântarea lui Iisus Cel Înviat din mormânt. «Pace vouă ! Bucurați-vă !» (Ioan 20, 19 ; Matei 28, 9). Cuvintele Sale divine : «Eu sunt învierea și viața. Cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi» (Ioan 11, 25) sunt pentru toți creștinii o sursă nesfârșită de maturizare spirituală în adevărurile sfintei credințe ortodoxe și a virtuții creștine. Ele întăresc speranța în mântuire și în viața veșnică în

împărăția cerească a lui Hristos «înviat din morți» (I Cor. 15, 20) și mențin vie credința că «Precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia» (I Cor. 15, 22).

Cu această credință și aceste sentimente pascale mă rog Domnului Înviat să dea sănătate Prea Fericirii Voastre și să Vă ajute în slujirea Sfintei Voastre Biserici și spre binele sfintei Ortodoxii, pentru pace și bună voință între oameni.

HRISTOS A INVIAT !

Ne încredințăm sfintelor Voastre rugăciuni și rămânem al Prea Fericirii Voastre credincios frate în Domnul și coliturghisitor»,

ss / † MAXIM
Patriarh al Bulgariei

8.. Sanctitatea Sa **Ilia II**, Patriarhul Catolicos al Întregii Georgii :

«Sfintele Paști, 1996

Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al României.

«Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii» (Ioan 1, 29).

Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate în Hristos,

Am ajuns, cu ajutorul lui Dumnezeu, în zilele mântuirii noastre, ale Postului — perioada cercetării lăuntrice. Înțelegem, încă o dată, sensul vieții și activității noastre, taina sensului providențial al evenimentelor și rolului pe care îl jucăm în acest proces. Credem, din toată inima, în necesitatea dublării eforturilor noastre pentru realizarea și înțelegerea valorilor, pentru ca orice cuvânt și orice faptă pe care o facem să servească mântuirii și mărturisirii noastre în fața lumii pentru Învierea Domnului și Mântuitorului nostru.

Vă transmit, Prea Fericirea Voastră, plin de speranță și fericire, salutul cordial pascal :

HRISTOS A INVIAT !

Fie ca pacea, fericirea și bunăstarea să fie întotdeauna cu Prea Fericirea Voastră. Cu dragoste frățească în Hristos și cu speranța în sfintele Voastre rugăciuni»,

ss / ILIA II
Patriarh Catolicos al întregii Georgii

9. Prea Fericitul **Chrysostomos** al Ciprului :

*«Prea Fericite TEOCTIST,
Mitropolit al Ungrovlahiei,
Arhiepiscop al Bucureștilor și
Patriarh al României,*

Prea iubit și mult dorit frate și împreună liturghisitor, călduros îmbrățișându-Vă frățeste întru Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm prea cinstitei Voastre Prea Fericiri !

Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Care, pentru a noastră mântuire, de bună voie a pățimit pe cruce și S-a îngropat, a zdrobit legăturile iadului și a înviat a treia zi, înviindu-ne și pe noi împreună cu El, prin puterea Sa, și dăruindu-ne viață veșnică. Tot neamul omenesc se bucură de Învierea Sa cea de-lumină-purtătoare. Cuprinsă de strălucirea luminii neînserate a Învierii, Creația întreagă saltă dănțuind împreună cu oamenii și împreună cu ei se veselește cântând : «Acum toate s-au umplut de lumină și cerul și pământul și cele de dedesubt».

Căci prin scularea din morți a Mântuitorului Hristos «cele vechi au trecut și iată toate noi s-au făcut», «ca, după cum S-a sculat Hristos din morți... așa și noi să umblăm întru înnoirea vieții», nu în patimi și în ură, ci cu dragoste, blândețe și sfințenie săvârșind călătoria noastră pe acest pământ.

Și noi, cu sufletul plin de lumina cea neînserată a Învierii, ne închinăm cu adâncă plecăciune în fața dragostei necuprinse și pogorării negrăite a lui Hristos, slăvind în psalm, cântări și ode duhovnicești Învierea Lui cea de viață purtătoare. La acest praznic luminos ne zorim să ajungem în cuget lângă prea cinstita Voastră Prea Fericire pentru a Vă îmbrățișa în Hristos Cel înviat și pentru a Vă aduce cele mai călduroase urări de sănătate trainică, zile îndelungate, pline de lumină și slavă nesfârșită spre binele Prea Sfintei Biserici încredințate înțelegerii și înțelepciunii arhipastorale a Prea Fericirii Voastre.

Rugându-Vă să transmiteți omagiile și urările noastre sărbătorești și iubiților frați și împreună liturghisitori care alcătuiesc Sfântul Sinod din jurul Prea Fericirii Voastre, cucernicului cler și poporului ales al Bisericii al cărui Întâistătător sunteți, rămânem,

Al prea cinstitei Voastre Prea Fericiri iubit frate în Hristos»,

ss / † HRYSTOM al Ciprului

În Sfânta Arhiepiscopie a Ciprului,
Sfintele Paști 1996»

10. Prea Fericitul **Serafim**, Arhiepiscop al Atenei și al întregii Grecii :

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite TEOCTIST,
Patriarh al României,*

Prea iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră, călduros îmbrățișându-Vă întru Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm Prea Fericirii Voastre !

«A morții omorâre prăznuim,

A iadului prădare,
a altei vieți începătură, a celei veșnice,
Și, săltând cu bucurie, cântări aducem
pricinuitorului acestora, Dumnezeului
părinților noștri, singurul binecuvântat
și preaslăvit!».

Acum, când răsare ziua de lumină purtătoare a Învierii Domnului, cea mai presus de fire și de viață dătătoare, după obiceiul sfânt și vechi al Bisericii, cu inima plină de bucurie, dragoste și respect, venim la Prea Fericirea Voastră pentru a Vă îmbrățișa cu pascală îmbrățișare și a Vă adresa, cuprinși de duhovnicească veselie, salutarea de biruință :

HRISTOS A INVIAT !

Părtași la această aleasă și sfântă zi de bucurie și veselie pentru toți, cu duhovnicească voieșie ne grăbim înainte de toate să vizităm în cuget pe prea iubita Voastră Prea Fericire. Din toată inima prezentăm urări și felicitări sărbătorești Prea Fericirii Voastre și Prea Sfintei Biserici încredințate înțelepciunii Prea Fericirii Voastre ! Din tot sufletul ne rugăm lui Dumnezeu, Celui Care porțile iadului a zdrobit și pe cei din veac adormiți din mormânt i-a ridicat, să țină sub acoperământul și ocrotirea Sa Prea Sfânta Biserică al cărei Întâistătător sunteți, să o păzească înfloritoare și în bună-stare. Lui ne rugăm ca pe Prea Fericirea Voastră să Vă țină sănătos, îndreptându-Vă spre toată lucrarea cea bună ca să prăznuți întru mulți ani Învierea Sa de viață purtătoare. Ne rugăm Lui să Vă ajute în slujirea de întărire spre desăvârșire întru credință a poporului celui numit cu numele lui Hristos încredințat spre arhipăstorire Prea Fericirii Voastre. Lui ne rugăm să Vă dea putere pentru a contribui din belșug la binele și folosul Sfintei Biserici a lui Hristos !

Milostiv să fie Dumnezeu întregii lumi și să înlătore tot răul ce se abate asupra ei, dăruindu-i pace și concordie, să sufle Duhul Său Cel Sfânt spre renașterea sufletelor, să cheme la Sine, prin Iisus Hristos Cel Înviat, pe cei rătăciți, să-i aducă de la întuneric la lumină, de la

necunoștință, la cunoașterea slavei Sale! Milostiv să fie Dumnezeu și nouă să ne dea moștenire întru Învierea Dreptilor!

Cu acestea, încă o dată îmbrățișăm călduros cu pascală sărutare pe prea cinstita Voastră Prea Fericire și rămânem al Prea Fericirii Voastre intru Hristos Cel Care a înviat»,

Sfintele Paști 1996»

ss / † SERAPHIM al Atenei, Președinte

11. Prea Fericitul Arhiepiscop al Tiranei și al întregii Albanii :

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Tirana, Paște, 1996

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit Frate și Coliturghisitor în Hristos,*

Vă pomenim permanent, Prea Fericirea Voastră, în rugăciunile noastre către Dumnezeu și ne gândim tot mai mult la calea crucii și invierii spre care considerăm că Prea Fericirea Voastră, clerul și credincioșii Sfintei Biserici din România vă îndreptați în aceste zile ale Paștelui. «Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a invierii) celor adormiți» (I Cor. 15, 20). Bucurându-ne astfel, Vă transmitem din toată inima salutul cu nenumărate înțelesuri :

HRISTOS A INVIAT !

«Este ziua Învierii». O, oameni, să fim slăviți în splendoare. Învierea Domnului nostru demonstrează și proclamă biruința lui Hristos, biruința dragostei asupra urii, a adevărului asupra minciunii, biruința reconcilierii și a vieții asupra corupției și a morții. «Paștele, Paștele Domnului! Hristos, Dumnezeul nostru ne-a trecut pe noi, care cântăm imnul biruinței, de la moarte la viață, de pe pământ la ceruri».

Biserica Albaniei, care s-a pogorât la Hades în perioada persecuției religioase totale, trăiește acum atmosfera pascală, luptându-se să transmită speranța și lumina Învierii în întreaga țară. Ea urmează bucuria luptei binecuvântate a tuturor Bisericilor ei surori și împărtășește exaltarea pascală a Bisericii ecumenice. Participând la cântarea imnului «Învierea Ta, o Hristoase, Mântuitorule, a luminat întreaga lume», ea se bucură de certitudinea că lumina și mesajul Învierii aduc frăție între oameni și tărie tuturor lucrurilor.

Vă îmbrățișăm, Prea Fericirea Voastră, în Domnul Inviat, cu dragoste frățească și Vă urăm Dvs., personal, ierarhilor Voștri, precum și poporului ales al Sfintei Biserici a României, să sărbătoriți Paștele cu

sănătate și bucurie spirituală, considerând această sărbătoare a Sărbătorilor ca o anticipare a învierii noastre personale și ca o imagine asupra istoriei lumii.

HRISTOS A ÎNVIAT !

Cu profundă dragoste în Domnul»,

ss / ANASTASIOS al Tiranei
și al întregii Albanii

12. Prea Fericitul Mitropolit **Basil** al Varșoviei și a toată Polonia :

«Paștele lui Hristos», 1996

Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarhul României, Arhiepiscopul Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei — București,
Prea Fericite, iubit întru Domnul, Prea Sfințit Vlădică,

HRISTOS A ÎNVIAT !

«Și a spus Iisus ucenicilor Săi : Pace vouă ! și le-a arătat mâinile și picioarele și coasta Sa» (Ioan 20, 19), s-au întristat, iar apoi l-au pipăit și, convingându-se de Învierea Lui, s-au bucurat. Luându-Și crucea, Hristos a venit în lume pentru a face cunoscut tuturor cuvântul Adevărului. Tot astfel până în zilele noastre, Cuvântul lui Dumnezeu, înfrângând neadevărul, totdeauna triumfă și este dătător de viață.

În două cuvinte, se cuprinde tot ce a fost, ce este și ce va fi — acestea constituind atotbucurosul

HRISTOS A ÎNVIAT !

Din adâncul inimii, permiteți-mi, Prea Fericite, să exprim în scris această bucurie, sărutând pe Prea Fericirea Voastră, dorindu-Vă pace, putere duhovnicească și trupească, atât de necesare în activitatea ce o desfășurați ca Întâistătător, spre slava lui Dumnezeu și binele Sfintei Sale Biserici.

Dumnezeu să întărească Sfânta Voastră Biserică, să o mângâie, iar Duhul Sfânt Mângâietorul să rămână în Biserică în veci.

CU ADEVĂRAT A ÎNVIAT !

Al Prea Fericirii Voastre smerit rugător și iubit frate întru Hristos»,

† VASILE,

Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia

13. Prea Fericitul **Dorotei** Arhiepiscop de Praga, Mitropolitul pământurilor cehe și al Slovaciei :

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST,
Locțiitorul Cezareei Capadochiei,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Patriarh al României — București.*

Prea Fericirea Voastră iubită,

Întruparea, moartea pe cruce și învierea Mântuitorului Hristos reprezintă marile Adevăruri fundamentale ale Bisericii lui Hristos. Fără firea umană (a lui Hristos), nu ar fi putut avea loc moartea și Învierea. Acesta este adevărul binecuvântat că «Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, și a înviat a treia zi, după Scripturi, pentru îndreptarea noastră (I Cor. 15, 3—4). Dar tot adevărat este că, prin pocăință, pentru păcate, credinciosul moare cu Hristos în moartea Sa, omorând în sine pe omul cel vechi, îmbrăcându-se în cel nou ca, prin puterea Învierii, să renască în el viața cu Hristos. Ce mare bucurie produce asupra noastră acest Adevăr !

Împărtășind cu Prea Fericirea Voastră bucuria universală a acestei izbânzi, Vă felicit din partea mea și a întregii noastre Biserici din Cehia și Slovacia cu prilejul luminatului Praznic al Sf. Paști.

HRISTOS A INVIAT !

În rugăciunile noastre stăruitoare, noi cerem lui Hristos Cel Înviat ca Prea Fericirea Voastră să Vă aflați neconținut în bucuria pascală, slujind credincioșilor pe care-i păstoriți. Această bucurie să fie Izvorul nesecat care să Vă întărească în binecuvântata slujire a Sfintei Ortodoxii și a evlavioasei turme, căreia, de asemenea, îi transmitem, sincer și fierbinte, cele mai bune doriri, în cauza sfântă a mântuirii ei și a propășirii.

Implorându-Vă rugăciuni bineplăcute lui Dumnezeu pentru Biserica noastră, noi considerăm, de asemenea, ca o datorie sfântă de a Vă pomeni în rugăciunile noastre.

Dumnezeu să Vă păzească întru mulți ani fericiți, plini de realizări și fapte bineplăcute lui Dumnezeu.

Rămânem al Prea Fericirii Voastre cu frățească dragoste în Domnul, Vă sărutăm în gând de trei ori și împreună cu Prea Fericirea Voastră exclamăm :

CU ADEVĂRAT HRISTOS A INVIAT :

† DROTEI
Arhiepiscop de Praga
Mitropolitul pământurilor ceh
și Slovaciei

14. Eminența Sa **John**, Arhiepiscopul Kareliei și al întregii Finlande :

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al României*

HRISTOS A INVIAT !

În aceste zile luminoase ale Sfințelor Paști, Vă salut cu cordialitate Prea Fericirea Voastră. Mesajul Învierii Domnului și Mântuitorului nostru ne dă speranța și bucuria care ne întărește.

Cu rugăciunea și inima sunt alături de Prea Fericirea Voastră și de Sfânta Voastră Biserică și particip astfel, în duh, la sărbătorirea Sărbătorii sărbătorilor.

HRISTOS A INVIAT. ADEVĂRAT A INVIAT !

Rămân,
al Vostru în Hristos înviat»,

ss / Arhiepiscop IOAN al Kareliei
și al întregii Finlande

14bis. Eminența Sa **Damaskinos**, Mitropolitul Elveției :

«Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST al României

(ref. 86 Lausanne faxe de Chambesy 986 23/21 11 1521).

«Hristos a înviat. Respectuoase salutări pascale».

DAMASKIN al Elveției

15. Eminența Sa **Damaskinos**, Mitropolit al Elveției :

*«Prea Fericirii Sale
Patriarh TEOCTIST al României*

HRISTOS A INVIAT !

Respectuoase salutări pascale».

† DAMASKINOS,
Mitropolit al Elveției

16. Eminența Sa Mitropolit **Panteleimon** al Tesalonicului :

«În Tesalonic, la 31 martie 1996

Către,

*Prea Fericirea Sa TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor*

*Mitropolit al Ungrovlahiei și
Patriarh al României*

Prea Fericite Părinte și Stăpâne,

Cu adâncă evlavie prezint prea iubitei și mult doritei Voastre Prea Fericiri fieștile-mi urări, izvorâte din adâncul sufletului, cu prilejul Sfintelor Patimi ale de-lumină-purtătoarei Învieri a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos !

Cu acestea, așteptând binecuvântările părintești și rugăciunile de Dumnezeu ascultate ale Prea Fericirii Voastre, rămânem,

Cu respect și dragoste în Domnul»,

ss / † PANTELEIMON al II-lea
al Tesalonicului

17. Eminentă Sa **Iakovos**, Arhiepiscop al Bisericii Ortodoxe Grece din America de Nord și de Sud :

«Paște, 1996

Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST al României

«Lucrurile vechi au trecut.
Iată, Eu fac toate lucrurile noi».

Prea Fericirea Voastră,

Atât Prea Fericirea Voastră, cât și eu, trebuie să fim foarte încântați de această afirmație a Domnului nostru Înviat : că lucrurile vechi au trecut și că El va face toate lucrurile noi. El a spus, de asemenea : Dumnezeu va șterge toate lacrimile și nu va mai fi moarte. Inspirați și încurajați de această profeție divină, să aducem mesajul nemuritor tuturor acelor frați și surori care trăiesc sub umbra morții, fie ei în Africa, Asia, Australia, Europa sau în cele două Americi.

Domnul Înviat se așteaptă ca noi să ne reînnoim cu totul, să renunțăm la tot ceea ce este vechi : la păcat, lăcomie, suspiciune, teamă, dezbinare, ură, ambiție personală, setea de putere.

Este timpul să ne trezim cu toții din somnul auto-mulțumirii, să privim direct unii în ochii celorlalți, să ne unim mâinile și inimile și să ne dedicăm voinței lui Dumnezeu, pentru a ne despărți pentru totdeauna de fostul eu, pentru a intra într-o eră nouă care trebuie cu-

nescută și trăită prin renaștere morală și spirituală, în zorii unei noi zile, când Dumnezeu va fi întotdeauna cu noi.

În dragostea răstignirii și
Învierii lui Iisus, Domnul nostru»,

ss / Arhiepiscop IAKOVOS

17bis. Prea Fericitul **Theodosius**, Mitropolit al Americii și Canadei :

2 aprilie 1996

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al României,
Mitropolit al Munteniei,
Arhiepiscop al Bucureștilor*

Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS A ÎNVIAT! ADEVĂRAT A ÎNVIAT!

Vă salut cu dragoste și bucurie la apropierea luminoaselor și sfințelilor zile ale Învierii Domnului. Sărbătorirea neîntreruptă a Învierii este cea care ne cheamă spre propria noastră trecere de la moarte la viață. Prin această trecere ni se dă ocazia să redescoperim marea și înalta chemare pe care o simțim în calitatea noastră de creștini ortodocși ce trăiesc în această lume.

Rugăciunea mea arzătoare este ca întreaga omenire să se pătrundă de lumina necreată venită din mormântul gol. Această lumină divină, ce emană de la Dumnezeu Treime, suntem chemați să o primim pentru a o putea împărtăși cu toți cei care caută o viață nouă și veșnică.

Dar pentru ca lumina lui Dumnezeu să radieze din noi, trebuie să ne apropiem de ea, să o lăsăm să ne învăluie pentru a o face să ne aparțină. Dacă nu simțim această dorință, sărbătorirea Învierii Domnului nu va avea căldura și suflarea dătătoare de viață a Sfântului Duh. Dacă nu simțim această dorință, postul și viața ascetică nu vor avea influență asupra vieților noastre și a celor din jurul nostru, care vor să fie eliberați de întunericul păcatului și morții. Astfel, noi trebuie să devenim purtători ai luminii și vieții pentru ca lumea, plină de tragedii, de miserie și păcat, să nu mai alerge după mântuitori falși și evanghelii false.

Să ne apropiem de Dătătorul de viață în bucuria sărbătorii. Fiind alături de Hristos, participând la moartea, înmormântarea și Învieria Sa, vom fi binecuvântați cu «Împărăția ce va veni». Să intonăm împreună cântarea pascală a Sf. Grigore Teologul: «Să ne răstignim cu Hristos, să murim cu El, să ne îngropăm cu El pentru a învia cu El, să fim

slăviți cu El și să domnim cu El». Fie ca aceste cuvinte să ni se în-
tipărească în minte și în inimă pentru ca lumea să se poată transforma
într-un nou rai al vieții veșnice.

Cu dragoste în Domnul Înviat, al Vostru frate și coliturghisitor,

ss / † THEODOSIUS,
Mitropolit al întregii Americi
și Canadei

18. Sanctitatea Sa **Karekin I**, Patriarh suprem și Catolicos al tu-
turor armenilor :

22 martie 1996

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit Frate în Hristos,*

Întrucât sărbătoarea Învierii Domnului se apropie, profit de această
ocazie, cea mai fericită din viața creștină, pentru a împărtăși Prea
Fericirii Voastre bucuria mea spirituală și cele mai arzătoare rugăciuni
în numele meu personal și al credincioșilor Bisericii din Armenia și din
întreaga lume.

Domnul nostru Înșuși a rostit, chiar înainte de Înviere, cuvinte
pline de căldură : «Eu sunt învierea și viața. Cel ce crede în Mine,
chiar dacă va muri, va trăi. Și oricine trăiește și crede în Mine nu va
muri în veac» (Ioan 11, 25—26).

Aceste cuvinte poartă o semnificație specială pentru noi în zilele
acestea, când ne apropiem de sfârșitul celui de al doilea mileniu.
Secolul XX a fost marcat în mod deosebit de progresele științifice și
tehnologice, încât aspectul laic al vieții a devenit, într-adevăr, dominant.
Dimensiunea spirituală, însuși centrul vieții umane, a fost pus în umbră.
Suntem recunșcători Domnului Înviat că în amurgul acestui secol sem-
nele unei reînnoiri spirituale devin din ce în ce mai evidente și elocvente.

Mesajul Învierii este transmis clar omenirii prin aceste cuvinte ale
Mântuitorului, care vorbesc de viața veșnică, aici, pe pământ, cât și
în viața de apoi. Aceste cuvinte arată clar că viața pe pământ poate fi
trăită cu adevărat cu puterea vieții veșnice care transcende viața de-
terminată de timp și spațiu.

Cu aceste gânduri salut pe Prea Fericirea Voastră și, reînnoind
legătura dragostei și comuniunii frățești, transmit Prea Fericirii Voastre,
precum și clerului și laicilor încredințați de Dumnezeu grijii Voastre
spirituale, sincerele mele urări pentru o viață reînnoită și o mărturie

reînnoitoare. Vă rugăm să ne pomeniți pe noi, pe cei din Armenia, și din Sfântul Etchimiadzin, unde viața este trăită cu puterea invincibilă a Învierii din ultimele 17 secole. Fie ca Domnul Înviat să fie cu noi astăzi și în vecii vecilor.

Fie ca Dumnezeu, Tatăl nostru ceresc, să ne dea un nou început al reînnoirii spirituale în spiritul unității creștine.

Cu dragoste frățească și rugăciuni»,

ss / KAREKIN I,

Catolicos al tuturor armenilor

19. Sanctitatea Sa **Abba Paulos**, Patriarh al Etiopiei :

Paște, 1996

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al României,
Biserica Ortodoxă Română*

Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS A INVIAT !

Sărbătorind Paștele, Învierea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care este Viața și Calea, ne amintim cu mare smerenie și respect că dragostea pe care ne-o poartă El este nemărginită și dincolo de orice comparație, și că El și-a dat viața pe Cruce pentru noi. Prin Învierea și jertfa Sa, noi am fost mântuiți.

Este, așadar, potrivit ca noi să încercăm să fim la înălțimea Sa, să arătăm dragoste, grijă și compasiune pentru bolnavi, pentru cei strămutați și fără adăpost. Împărțindu-ne bucățile de pâine cu cei flămânzi, aducând pacea în mijlocul luptei, mângâiere celor necăjiți și proclamând, înainte de toate, certitudinea și slava Împărăției cerești, trebuie să ne manifestăm prin fapte credința noastră în Învierea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Dorința mea arzătoare este ca lumina cerească să strălucească deasupra mormântului Domnului vestind că El într-adevăr a înviat, să ne lumineze zilele și să ne încălzească inimile în timpul sărbătorii Paștelui.

Fie ca Dumnezeu să binecuvânteze lumea !»

ss / ABBA PAULOS,

Patriarh al Etiopiei

20. Sanctitatea Sa **Moran Baselios Mar Thoma Mathews II**, Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene a Răsăritului :

25.03.1996

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al României*

Prea Fericirea Voastră,

«De ce căutați pe Cel viu între cei morți?
Nu este aici, ci S-a sculat!» (Luca 24, 5-6).

Fie ca aceste cuvinte ale îngerului la mormântul gol, care încă răsună în lume, să ne ajute să alegem viața pentru omenire și pentru toată creația lui Dumnezeu, împotriva tuturor relelor, împotriva puterii morții, nedreptății și alienării acestui timp și să înțelegem importanța dreptății și a păcii, trăind în speranță și fericire.

Sperăm ca asemenea ocazii să ne ajute să reinnoim și să întărim comuniunea dintre Bisericile noastre și să ne unim eforturile pentru a propovădui mesajul Domnului Înviat.

Cu dragoste frățească în Hristos Înviat, Domnul și Mântuitorul nostru»,

ss / Basilius Mar Thoma MATHEWS II

21. Sanctitatea Sa **Ignatius Zakka I Iwas**, Patriarhia Ortodoxă Siriană a Antiohiei și a întregului Orient :

26 aprilie 1996

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*

Prea Fericirea Voastră,

Este, într-adevăr, o mare bucurie să mă adresez Prea Fericirii Voastre acum, în perioada Învierii Domnului nostru Iisus Hristos. Prin Învierea Domnului nostru ni se dă făgăduința biruinței asupra morții și asupra a tot ce ține de moarte. Am realizat foarte mult în drumul spre realizarea participării noastre la viața biruitoare a lui Iisus Hristos, dar trebuie să mergem mai departe.

Situații de rivalitate, ură, lipsă de înțelegere și de încălcare a păcii există chiar și astăzi în multe părți ale lumii. Sper și mă rog ca anul acesta Paștele să ne aducă timpul și dorința de a ne reangaja în cauza păcii și dreptății.

Transmitem salutări frățești Prea Fericirii Voastre și Bisericii Voastre.

Cu cele mai sincere urări de bine, al Vostru în Domnul»,

ss / Ignatius ZAKKA I
Patriarh al Antiohiei
și al întregului Orient
Șef suprem al Bisericii Ortodoxe
Universale Siriene

22. Sanctitatea Sa **Mar Dinkha IV**, Patriarh Catolicos al Bisericii Asiriene a Răsăritului :

«*Prea Fericitului Patriarh al
Bisericii Ortodoxe Române*

Morton Grove, Illinois, USA
Sărbătoarea Învierii Domnului, 1996

HRISTOS A ÎNVIAT !
ADEVĂRAT A ÎNVIAT !

Slăvit să fie numele Său ! Amin.

Sfânta Înviere aduce în Biserica Apostolică a lui Iisus Hristos înnuri de slavă. Domnul nostru a înviat.

La marea sărbătoare a Sfintei Învieri transmitem prea iubitului nostru frate în Iisus Hristos, Prea Fericirea Voastră, bucuria și lauda noastră pentru acest sfânt miracol al Domnului nostru Iisus Hristos, folosind cuvintele imnului de la locurile sfinte pentru Sfânta Înviere :

«... Domnia Domnului ! Pământul să se bucure ! Fiți veseli și cântați și aduceți slavă ! Bucurați-vă în inimi, muritori, pentru că domnia morții a fost biruită. Hristos a biruit moartea prin suferința Sa și făgăduiește viață prin Învierea Sa. Iată, cerurile și pământul se bucură. Oștirile de îngeri strigă : «Slavă Lui, Care, prin Învierea Lui, dă viață omenirii care fusese... binecuvântează-ne pe noi și fă ca Harul Tău să fie cu noi, o, Mântuitorule ; și fie ca noi toți să ne iubim unii pe alții și să ne bucurăm de dragostea și unitatea bine plăcute Ție, asemenea ființelor spirituale» (Khudra, Învierea).

Vă transmitem, în numele Sfintei Biserici Apostolice Sobornicești Asiriene a Răsăritului bucuria acestui Sfânt Paște, rugându-L pe Dumnezeu să dea Prea Fericirii Voastre și tuturor celor păstoriți de noi toată binecuvântarea și puterea. Amin.

Hristos a înviat ! Adevărat a înviat ! Slăvit fie numele Său !».

ss / † KHANANIA MARDINKA IV,
Patriarh Catolicos al Bisericii Asiriene
a Răsăritului

23. Sanctitatea Sa **Papa Ioan Paul** al II-lea, Vatican :

«*Prea Fericitului TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

«Dumnezeu a Înviat pe acest Iisus, Căruia noi toți suntem martori» (Faptele Apostolilor 2, 32).

Apostolul Petru, în ziua Cincizecimii, vestește cu certitudine acest adevăr fundamental al credinței noastre, despre care, de-a lungul veacurilor, Biserica va da mărturie. «Înălțându-Se prin dreapta lui Dumnezeu și primind de la Tatăl făgăduința Duhului Sfânt, L-a revărsat pe Acesta, cum vedeți și auziți voi» (Faptele Apostolilor 2, 33). El a recomandat Apostolilor Săi să «propovăduiască poporului și să mărturisească... că tot cel ce crede în El va primi iertarea păcatelor, prin numele Lui» (Faptele Apostolilor 10, 42—43).

De 2000 de ani, învățătura Bisericii se întemeiază pe aceste cuvinte ale lui Petru. Certitudinea acestei propovăduiri se înrădăcește în mărturia «celor care au mâncat și au băut cu El, după Învierea Lui din morți» (cf. Faptele Apostolilor 10, 41).

Fiecare sărbătoare pascală reunește tot creștinul în mărturisirea acestei credințe, aducând laudă lui Dumnezeu, Care a săvârșit aceste minuni, aducând mulțumire Tatălui, Care din Duhul Său ne face fii întru Fiul.

Ne pregătim să sărbătorim aniversarea a 2000 de ani de la venirea printre noi a Aceluia care, prin Paștele Său, i-a împăcat pe oameni cu Dumnezeu și pe oameni între ei. Împăcarea noastră este semnul care trebuie să îndemne lumea să se lase împăcată cu Dumnezeu. Fie ca Hristos Cel înviat să ne învrednicească să înaintăm către unitatea pe care voințește să o vadă domnind între ai Săi, astfel încât să putem sărbători cu vrednicie aniversarea venirii Sale !

În această nădejde, încredințez pe Prea Fericirea Voastră de dragostea mea adâncă și frățească,

Vatican, 25 martie 1996

ss / † IOAN PAUL II»

24. Eminentă Sa **Karl Lehmann**, Președintele Episcopilor Catolici din Germania :

«Nr. V 3211/1996, 14.05.1996

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST
al Bisericii Ortodoxe Române*

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubit Frate în Domnul,*

Vă mulțumesc sincer pentru mesajul trimis cu ocazia Sărbătorii Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, trimis mie și catolicilor din

Germania. Vă adresez, la rândul meu, aceleași bune urări pascale, în numele confrăților mei și al tuturor creștinilor catolici din țara noastră.

Fie ca Dumnezeuasca Promisiune de mântuire, dată nouă în Învierea lui Hristos, să ne conducă pe noi, creștinii, la dragoste și toleranță, și să ne dispună spre unitate.

Întru atașamentul Domnului Cel Înviat, Vă salută,
Al Dumneavoastră întru Domnul devotat,

ss / Episcop KARL LEHMANN»

25. Eminența Sa **Antonius Jan Glazemaker**, Arhiepiscop de Utrecht :

«Floriile, 1996

Prea Fericirea Voastră,

«Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă ;
am fost mort și, iată sunt viu» (Apoc. 1, 18)

În Apocalipsa lui Ioan apariția Domnului Înviat, Iisus Hristos, este izvorul mângâierii unei lumi aflată în durere și puterea vindecătoare pentru Biserica în stare de dezbinare și confuzie.

Anul trecut am putut participa, în calitate de reprezentant al Bisericilor Vechi Catolice din Uniunea de la Utrecht, la sărbătoarea celei de a 1900-a aniversări a Apocalipsei, în insula Patmos.

Ne-am întrunit din toate colțurile lumii la unul dintre izvoarele creștine. La sărbătorirea Sfintei Liturghii am fost purtați de șuvoiul apei vieții din care creația își ia roadele și în care națiunile își găsesc vindecarea.

Îmi amintesc de aceasta atunci când bucuria Paștelui ni se revelează din nou.

Un mistic olandez necunoscut ne-a lăsat următoarea rugăciune :

«Doamne Iisuse, izvorul tuturor bunătăților răspândite în multe locuri și revărsându-se cu atât de multă forță,

Fă-mă să fiu izvorul apei vii, să Te am pe Tine în mine, și să Te transmit și altora».

În felul acesta aș dori să Vă păstrez în rugăciune pe Prea Fericirea Voastră, slujirea Voastră și pe toți cei uniți cu Prea Fericirea Voastră în slujire și diaconie și Vă salut cu cuvintele Apocalipsei :

«Har vouă și pace de la Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine» (Apocalipsa 1, 4).

ss / ANTONIUS JAN GLAZEMAKER
Arhiepiscop de Utrecht»

26. Grația Sa **George Leonard Carey**, Arhiepiscop de Canterbury :

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al României*

Aprilie, 1996

Prea Fericearea Voastră,

«Doamne, Dumnezeule de ce M-ai părăsit?».

Vă urez un Paște fericit și binecuvântat ! Vă salut cu mare bucurie având în vedere că mesajul pascal înseamnă bucurie. Cum mai putem fi triști când mesajul acestei perioade ne spune că Dumnezeu «înnoiește totul»? Acest mesaj al bucuriei este soluția tuturor problemelor pe care trebuie să le înfruntăm zilnic, precum și a problemelor uriașe cu care este confruntată omenirea.

Evenimentele petrecute în această țară, dar și în alte părți ale lumii, în ultimele câteva săptămâni au dat perioadei Postului o semnificație sporită și ne-au atras lângă cruce. Îngrozitoarele pierderi de vieți omenești de pe străzile din Tel Aviv, atacurile teroriste de la Londra și, mai recent, evenimentele de la școala primară din Dunblane, au atras atenția inimilor și sufletelor creștine asupra Crucii lui Hristos.

În această perioadă a Postului, rugăciunile noastre trebuie să fie înălțate pentru cei răniți sau afectați de aceste acte ale unui rău palpabil. Vor fi mulți cei care își vor găsi rezonanța în strigătul final al lui Hristos «Doamne, Dumnezeule, de ce M-ai părăsit?». Mormântul gol din ziua de Paște nu este un simplu simbol sau semn, este o expresie vie a speranței care ne asigură că bunătatea lui Dumnezeu biruie asupra oricărui rău sau suferințe umane, că întunericul Vinerii Mari face loc luminii din ziua de Paște. Mă alătur vouă în această perioadă a Postului, rugându-mă pentru toți conducătorii creștini și pentru comunitățile lor din întreaga lume, și Vă rog ca și Voi să Vă alăturați mie în rugăciunile înălțate pentru cei care au suferit în ultimele zile și luni, pentru ca și ei să aibă parte de bucuria Paștelui.

Fie ca Domnul să Vă binecuvânteze și să ne aducă unitatea care să completeze bucuria Bisericii universale.

Hristos a înviat ! Aleluia !

ss / GEORGE CAREY
Arhiepiscop de Canterbury»

27. Rev. Dr. Konrad Raiser, Secretar General al Consiliului Mondial al Bisericilor :

«Să se bucure toată făptura ! Toți cei născuți pe pământ să se bucure ! Pentru că iadul a fost prădat, Femeile mironosite să vină la mine ; pentru că am ridicat din morți pe Adam și Eva și pe toți cei născuți din ei, și în a treia zi mă voi scula !».

(Utrenia Învierii, Liturghia ortodoxă)

«Prea Fericirea Voastră,

Venim în fața mormântului gol al Domnului și Mântuitorului nostru împreună cu femeile ucenice, cu credincioșii mărturisitori din toate timpurile și ne pregătim să împărtășim lumii mesajul de reconciliere și de pace, un mesaj al restabilirii speranței, un mesaj de viață și bucurie : mesajul slăvitei Învierii a lui Hristos.

Hristos a înviat ! Cel care pe Cruce «a întins brațele și a unit ceea ce fusese despărțit», ne cheamă încă o dată să ne angajăm într-o luptă neîncetată pentru reconciliere, în special între și în Bisericile noastre, care, din păcate, suferă încă tot felul de tensiuni, diviziuni și schisme.

Aceasta consider că este prima și cea mai mare responsabilitate. Sunt deplin convins că aceasta este cea mai mare provocare adresată nouă, tuturor, astăzi, Bisericilor și creștinilor care «nu au reușit să se înfrupte din rodul viei» și să dea lumii o mărturie comună a mesajului fericit al eliberării de diviziune și păcat, de frică și de îndoială.

Și totuși, când privim în jurul nostru, descoperim o multitudine de semne de speranță, un mare număr de exemple — femei și bărbați inspirați și întăriți de mesajul învierii, comunități de credincioși care rezistă tuturor nedreptăților, pentru a construi poduri de legături spirituale, pentru a restabili legături de comuniune, pentru a trăi chemarea profetică de a fi sarea și lumina pentru comunitatea umană lărgită.

Hristos a înviat ! În timp ce ne pregătim să împărtășim cu frații și surorile din întreaga lume acest fericit mesaj al Învierii lui Hristos, suntem, poate, înclinați să ne gândim că în acest moment al istoriei — adică la numai câțiva ani înainte de sfârșitul mileniului — putem asista la aniversări triumfale ale Bisericilor și ale creștinilor, sau la scene de confuzie, de frică și speculații despre sfârșitul lumii, despre ceea ce poate fi considerat ca fiind semn final al unei religii care nu și-a îndeplinit menirea și a ajuns aproape de moarte.

Aceasta consideră că este o responsabilitate de lungă durată pe care trebuie să ne-o asumăm. Am putea, de exemplu, să începem să ne pregătim să aniversăm împreună zorii noului mileniu în istoriile noastre,

în aducere aminte și în pocăință, în angajament pentru viață și în așteptarea speranței? Nu am putea să ne dedicăm muncii răbdătoare pentru a putea aniversa împreună, în viitorul apropiat, «sărbătoarea sărbătorilor», cea mai sfântă zi din toate?».

Odată cu aceste reflecții inspirate de semnificația profundă a Paștelui și exprimându-ne dorința de a da un răspuns semnificativ la vestea cea bună a Învierii Domnului, aș dori să vă transmit urările mele frățești de bine și Vă asigur că Biserica și poporul Vostru vor continua să fie în inimile și sufletele noastre, în munca și în rugăciunile noastre.

Hristos a înviat! «Binecuvântat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Care, după mila Sa, prin Învierea lui Hristos din morți, ne-a născut din nou, spre nădejde vie» (I Petru 1, 3).

Al Vostru în Domnul Înviat,

ss / KONRAD RAISER
Secretar General»

28. Mr. **Ishmael Noko**, Secretar General al Federației Luterane Mondiale :

«*Prea Fericitului TEOCTIST,*
Patriarh al României

Paște, 1996

ALELUIA

Hristos Înviat din morți nu va mai muri; moartea nu mai are biruință asupra Lui, Aceasta este ziua lăsată de Dumnezeu; să ne bucurăm de ea. Aleluia.

Prea Fericirea Voastră,

Vă salut în numele Bisericilor Luterane din întreaga lume cu aceste cuvinte care se fac ecoul spuselor Psalmistului și Sf. Pavel în numele Domnului nostru Înviat. În această săptămână când așteptăm marea și sfânta sărbătoare și ne aflăm în lumina slăvitei lor proclamări, aceste cuvinte oferă speranță nu numai pentru noi, ci și milioanele de oameni care suferă în întreaga lume.

Nu trebuie să obosim să proclamăm mesajul pascal, întrucât acesta este singurul cuvânt real de făgăduință și de mângâiere într-o lume ca a noastră marcată de confruntări religioase și etnice și de o permanentă goană după prosperitate materială.

Fiți siguri că suntem alături de Prea Fericirea Voastră la sărbătoarea Zilei zilelor.

În Hristos, Domnul nostru Înviat,

ss / ISHMAEL NOKO
Secretar General»

CEA DE A DOUA ÎNTĂLNIRE EUROPEANĂ A RESPONSABILILOR PENTRU PASTORAȚIA TINERETULUI

(Loreto — ITALIA, 12—16 septembrie 1995)

Consiliul Pontifical pentru Laici al Vaticanului a organizat la *Loreto (Italia)*, între 12—16 septembrie 1995, îndată după terminarea Pelerinajului tinerilor din Europa, cea de-a doua *Întâlnire Europeană a responsabililor pentru pastorația tineretului*.

Prima Întâlnire europeană pentru pastorația tineretului s-a desfășurat la Roma, între 23—27 mai 1994 și a avut ca temă : «Împreună pe străzile Europei».

Cea de a doua Întâlnire a continuat să dezbată tema primei întâlniri.

Lucrările s-au desfășurat pe comisii și reuniuni în plen.

Mărți, 12 septembrie, cuvântul de deschidere a fost rostit de către *S. Em. Card. Eduardo F. Pironio, președinte al Consiliului Pontifical pentru Laici*, care a salutat prezența la această Întâlnire a celor 160 de *participanți, delegați ai Conferințelor Episcopale Naționale pentru Pastorația Tineretului din Europa*. La lucrările acestei întâlniri au fost invitați să participe, de asemeni, un reprezentant al Patriarhiei Ruse, *Ierom. Ieronim*, și un reprezentant al Patriarhiei Române, *Dl. Mircea Alexă Ușă*.

A urmat prelegerea : «Cine sunt tinerii europeni ?» a Prof. **Franco Garelli**, sociolog la Universitatea din Torino. Din cuprinsul prelegerii sale redăm câteva idei :

— tinerii de astăzi nu se recunosc în valorile transmise de către părinții lor ; tendința acestora este de a nu dori să devină adulți ; adolescența acestora se prelungește până la 30—35 de ani ;

— *tinerii manifestă lipsa unei ierarhizări a valorilor* : pentru ei toate lucrurile sunt la fel de importante în viață ;

— tinerii occidentali de astăzi pun *accent pe subiectivitatea experienței personale* ; apare astfel la aceștia o «identitate falsă», caracterizată prin deznăscădarea ontologică, precum și prin pierderea memoriei istorice ; se manifestă orientarea acestora spre simplificarea realității ;

— societatea occidentală este considerată ca fiind *autonomă* ; consecințele spirituale ce decurg din aceasta sunt reflectate în starea de *imoralitate și de corupție* care a cuprins Occidentul ;

— credința religioasă a tinerilor este exprimată diversificat ; primează credința în Iisus Hristos — personajul central al Evangheliei ;

— *scăderea în toate țările europene a practicii religioase* ;

— credința tinerilor se exprimă în termeni de «nesiguranță», lucru care transformă atitudinea tânărului într-un «punct de vedere» care este produsul unui sincretism religios ;

— tinerii de azi nu acordă exclusivitate religiei și cultului căruia îi aparțin ;

— se manifestă *declinul practicii religioase comunitare* în favoarea rugăciunii personale ;

— slaba prezență a tinerilor în asociațiile și ligile de tineret ;

— apartenența eclesială este îngreunată de *dificultatea înțelegerii raportului dintre Biserică și lume* ; celibatul preoților, pierderea sensului și rolului Bisericii în lume ;

— se exprimă din ce în ce mai frecvent cererea de «religie emoțională» ; comunitățile tradiționale de credincioși trec pe locul doi din cauza aspectului birocratic ;

— se cere *Bisericii să fie mai atentă față de problemele tineretului*. Tinerii doresc ca Biserica să devină «izvor de speranță», să lucreze «cu ei și pentru ei», să fie «o vie comunitate de iubire în Hristos».

Au mai ținut prelegeri, în zilele următoare, de asemenea, Prof. Don Walter Lobina de la Studioul Paulin Internațional al Comunicațiilor Sociale din Roma, Mons. Michel Dubost din Franța, care a ținut o reflecție teologică intitulată : «Biserica își asumă problematica tineretului», Mons. Josef Michalik, Arhiepiscop de Pzemysl din Polonia, care a vorbit despre «Ce anume propune Biserica tinerilor», și avocatul Guzman Carrigniry, Subsecretar al Consiliului Pontifical pentru Laici.

Cei doi oaspeți ortodocși au fost invitați în prima zi a lucrărilor să prezinte, *pe scurt, situația tineretului din țările lor*.

Lucrările s-au desfășurat pe 6 *comisii de studiu* : însoțirea duhovnicească și discernământul ; noua evanghelizare ; cultura creștină ; solidaritate și voluntariat ; parohia și mișcările de tineret ; proiectul creștin al vieții — formarea creștină.

Din concluziile comisiilor amintim câteva :

a) Comisia : Însoțirea duhovnicească și discernământ :

— tinerii trebuie ajutați să redescopere identitatea «Hristică» cu ajutorul unor proiecte pastorale coerente și valide ;

— tinerii să se implice mai mult în definirea propriei lor demnități, cu ajutorul conducătorilor spirituali ;

— *formarea creștină* trebuie să devină un lucru permanent și realizat cu ajutorul conducătorilor duhovnicești ;

— însoțirea duhovnicească se poate face : alocând timp tinerilor pentru a sta mai mult împreună, de a asculta pe celălalt, de a urma recomandările părintelui duhovnic ; de a regăsi încrederea în Dumnezeu, în Cuvântul Său și în oameni ; a da încredere tinerilor în libertatea unită cu responsabilitatea creștină ; a ajuta tinerii să aibă criterii de discernământ ; de a înveșmânta viața lor în rugăciune și studiu.

b) Comisia : Noua evanghelizare :

— coordonata fundamentală a noii evanghelizări este *reîntoarcerea la practica credinței evanghelice*, apostolice, în contextul reînnoirii misiunii creștine ;

— ținută morală și responsabilitate persoanelor ce propovăduiesc pe Hristos ;

— mesajul central al «Vestei cele bune» se concentrează în Persoana lui Iisus Hristos care ne iubeste ;

— a se merge în întâmpinarea persoanelor cu mesajul pe care Biserica îl are de propus ;

— a învăța persoanele a trăi credința «la locul de muncă» ;

— este important ca fiecare comunitate eclesială să devină puternică și vie, iar tinerii să se simtă în Biserică «ca în propria lor casă» ;

— prioritate să aibă evanghelizarea părinților.

c) Comisia : Cultura creștină

— să se insiste asupra *dialogului între cultura creștină și cea laică* (secularizată) ;

— *inculturalizarea valorilor creștine* ;

— cultura creștină aduce societății pace, conștiința iertării, posibilitatea împăcării națiunilor ;

— a învăța să fii deschis altei culturi (creștine) ;

— a învăța să dăruiești ceva pentru că și tu ai primit în mod gratuit iubirea lui Iisus Hristos ;

— tinerii pot întreprinde mult pentru alți tineri ;

— cultura creștină este locul unde se trăiește EVANGHELIA.

d) Comisia : Parohia și mișcările de tineret.

— parohia să devină mai atentă la teritoriu, deschizându-se mai mult oamenilor ;

— mișcările de tineret exprimă *posibilitatea de a trăi credința în mod variat* ;

— riscul mișcărilor de tineret de a nu colabora între ele ;

— în parohie trebuie dată *atenție maximă Sf. Liturghii și Carității* ;

— atât parohiile cât și mișcările de tineret să acționeze conform unei strategii (program) ;

e) Comisia : Formare creștină :

— acționează conform unui program ;

— prin formarea creștină se înțelege procesul educativ religios de a ajuta persoanele, tinerii în speță, de a crește duhovnicește ;

— important în formarea creștină este schimbul de experiență religioasă. În acest sens trebuie insistat asupra stimulării dorinței cunoașterii religioase a tinerilor ;

— se înregistrează la tinerii de astăzi frica de a exprima dorința religioasă sau nevoile lor religioase, nesiguranța în a trăi experiențe religioase ;

— principala sfidare a formării creștine o constituie *diminuarea entuziasmului tinerilor* ;

— *formarea ecumenică* să devină un element constitutiv al formării creștine.

În ultima zi a lucrărilor, delegația Conferinței Episcopale Franceze a făcut cunoscut faptul că *s-au început pregătirile pentru a primi tinerii participanți la cea de-a XII-a ZI MONDIALĂ A TINERETULUI* care va reuni în capitala Franței sute de mii de tineri din întreaga lume, întâlnire ce se va desfășura în perioada 14—18 august 1997.

La acest pelerinaj al tineretului mondial este invitat să participe și un grup de tineri ortodocși români. Aceștia vor folosi această ocazie pentru a cunoaște mai bine spiritualitatea și cultura franceză.

Întâlnirea Europeană a responsabililor pentru Pastorația Tineretului s-a încheiat cu o slujbă oficiată în Bazilica Națiunilor din Loreto, care adăpostește, potrivit tradiției lauretane, «Casa Maicii Domnului» din Nazareth.

Mircea Alexă UȚA

ÎNTÂLNIREA DE DIALOG TEOLOGIC BILATERAL DINTRE BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI BISERICA EVANGHELICĂ DIN GERMANIA

(Selbiz — Bavaria, 27 noiembrie — 5 decembrie 1995)

COMUNICAT

Între 27 noiembrie și 5 decembrie 1995 a avut loc cea de a șaptea întâlnire de dialog teologic bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania. Dialogul s-a desfășurat în Casa Comunității Frăției lui Hristos (Haus der Christusbruderschaft) din Selbiz — Bavaria.

Tema principală a dialogului a fost «Comuniunea sfinților — chemarea Bisericilor noastre și împlinirea ei într-o lume secularizată».

Această temă a fost dezvoltată în următoarele referate :

Preot profesor dr. Mircea Basarab :

«Communio sanctorum» Reflecții teologice.

Pastor conferențiar dr. Heinz Ohme :

«Comuniunea sfinților, o declarație de credință despre structurile fundamentale ale Bisericii».

Pastor profesor dr. Hermann Pitters :

«Comuniunea sfinților. Chemarea Bisericilor noastre și împlinirea ei într-o lume secularizată».

Diacon lector dr. Dorin Oancea :

«Slujirea profetică a Bisericii în vreme de schimbare».

Pastor profesor dr. Adolf Martin Ritter :

«Slujirea profetică a creștinilor în vremuri de transformări seculare».

Episcop Rolf Koppe :

«Mărturia comună a creștinilor într-o societate pluralistă».

Diacon asistent Ioan Caraza :

«Mărturia comună a creștinilor într-o societate pluralistă».

La această întâlnire de dialog au participat din partea B.O.R., următorii :

— Arhiepiscop dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, Timișoara, conducătorul delegației ;

— Arhiepiscop dr. Serafim Joanta, Mitropolit al Germaniei și Europei Centrale, Regensburg ;

Preot profesor dr. Mircea Basarab, München ;

Preot lector dr. Valer Bel, Cluj-Napoca ;

Diacon asistent Ioan Caraza, București ;

Preot profesor dr. Viorel Ioniță, secretar de studii la Conferința Bisericilor Europene, Geneva ;

Diacon lector dr. Dorin Oancea, Sibiu ;

Preot conferințiar dr. Ioan Tulcan, Arad.

Ca observator din partea Bisericii Evanghelice C.A. din România :

— Pastor profesor dr. Hermann Pitters, Sibiu.

Din partea Bisericii Evanghelice din Germania au participat următorii :

Episcop Rolf Koppe, Hanovra, conducătorul delegației ;

Profesor dr. Hans Dieter Dopmann, Berlin ;

Pastor Hans-Peter Friedrich, Düsseldorf ;

Pastorița dr. Katharina Gaede, Berlin ;

Pastor profesor dr. Jorg Ieremias, Marburg ;

Pastor conferințiar dr. Heinz Ohme, Erlangen ;

Pastor Profesor dr. Adolf Martin Ritter, Heidelberg ;

Pastor consilier bisericesc superior Klaus Schwarz, Hanovra ;

Pastor Johannes Toasperm, Leipzig ;

Pastor dr. Reinhard Thöle, Bensheim ;

Pastorița sora Ana-Maria a.d. Wiesche, Conducătoarea Comunității «Christusbruderschaft» («Frăției lui Hristos»), Selbiz ;

Berta Grundler, Hanovra, secretarul dialogului ;

Pastorița Susanna Faust, Schaafheim, Steward ;

Asistent universitar Martin Streck, München, Steward.

I

1. Tema generală a dialogului a constituit-o problema legată de importanța mărturisirii noastre comune despre comuniunea sfinților, «communio sanctorum», în realitatea noastră bisericească de astăzi. Această temă este în continuitate cu dialogurile teologice anterioare, mai ales cu cea de la Kirchberg (1988) despre «Îndreptare și îndumnezeire» și cu aceea de la Curtea de Argeș (1991) despre «Botez ca primire în Noua Alianță și chemare la lupta spirituală pentru urmarea lui Hristos» (Synergiea).

2. Cu tema acestei întâlniri s-a mers mai departe, dezvoltându-se din punct de vedere eclesiologic comuniunea credincioșilor cu Hristos și reliefându-se, în general, elementele fundamentale ale acesteia. Ca element eclesiologic specific s-a subliniat Slujirea profetică a Bisericii, ca și continuare a slujirii profetice a lui Hristos, în condițiile concrete ale schimbărilor seculare într-o societate pluralistă.

3. La tratarea acestei problematici prin conferințe, dialoguri și discuții personale, am «recunoscut cu toții că mărturisirea comuniunii Sfinților» în credința, doctrina și experiența spirituală a Bisericilor noastre, se caracterizează printr-o mare apropiere, în ciuda diferitelor

accente și a formelor teologice de exprimare. Aceasta este adevărat, chiar dacă această expresie nu este cuprinsă în simbolul de credință niceo-constantinopolitan întrebuintat exclusiv în Bisericile Ortodoxe. Cu toate acestea mărturisirea lui *communio sanctorum* din punct de vedere al conținutului ei reprezintă un tezaur comun de credință în Răsărit și Apus; conceptul *communio sanctorum* are probabil la bază terminologia greacă. Astfel, conform Tradiției vechi bisericești, semnificația personală (ca și comuniune a Sfinților) și cea sacramentală (ca participare la cele sfinte) sunt legate una de alta în Bisericile noastre. Prima semnificație o întâlnim la Nicetas de Remesiana (†după 414) iar, cea de a doua la Sfântul Vasile cel Mare († 379).

4. La baza acestor aspecte se află mărturia apostolică și neotestamentară despre comuniunea în Hristos; legat de aceasta nu există între noi nici o contradicție.

Astfel noi afirmăm împreună că Biserica nu este lucrarea oamenilor, ci exclusiv lucrarea lui Dumnezeu. Ea a fost constituită prin coborârea Duhului Sfânt, iar Iisus Hristos este temelie pe care se zidește prin Duhul Sfânt acea *sanctorum communio*. Astfel, Biserica este «comuniunea (împărtășirea) Sf. Duh» (II Corinteni 13, 13), «împărtășirea cu Fiul» (I Corinteni 1, 9) și «împărtășirea cu Tatăl și cu Fiul Său Iisus Hristos» (I Ioan 1, 3).

Împreună mărturisim importanța fundamentală a adunării liturgice euharistice în cadrul căreia se constituie mereu Biserica, ca Trup al lui Hristos și totodată ca și *communio sanctorum* prin «împărtășirea întru Evanghelie» (Filipeni 1, 5) și «Împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos» (I Corinteni 10, 16 u.).

Prin Cuvânt și Taine, Hristos împărtășește fiecăruia din noi comuniunea Sa trăită cu Dumnezeu și este primită de fiecare în parte prin ascultarea cuvântului și prin împărtășirea cu Sfintele Taine. Prin iubirea jertfitoare dintre cei ce trăiesc în Hristos se trăiește această comuniune. Această comuniune îi include atât pe cei vii cât și pe cei adormiți înaintea Tronului lui Dumnezeu și se exprimă prin doxologia comună adusă lui Dumnezeu, prin rugăciunea către El și prin rugăciunea unuia pentru altul.

De aceea, participarea comună la Hristos Cel ce se dăruiește euharistic prin pâine și vin, în cadrul Sinaxei credincioșilor reprezintă izvor viu de viață dumnezeiască și fundament al oricărei comuniuni a Sfinților.

Astfel, mărturisim că Biserica, ca și *Sanctorum Communio*, ajunge toate timpurile. Ea este întemeiată prin Sfatul iubirii lui Dumnezeu Creatorul ca și comuniune veșnică în Împărăția lui Dumnezeu. Astfel, această comuniune a sfinților are drept izvor și model comuniunea lui Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Dumnezeu face Biserica drept chip al unității Sale în Treime. În felul acesta Comuniunea Sfinților se întemeiază pe iubirea intertrinitară și o menține pe aceea vie (Ioan 17, 1—26).

Communio Sanctorum înseamnă o existență mereu înnoită în Hristos și cuprinde omul în întregul său, inclusiv relațiile sale cu lumea. De aceea, această (existență umană n.n.) nu se limitează numai la cultul divin ori numai în locașul bisericesc, ci se extinde asupra întregii vieți a omului. Comuniunea cu Hristos se exprimă prin aceea că credincioșii suferă, mor și trăiesc împreună cu Hristos (Romani 6, 8 ; 8, 17). Prin această «împărtășire cu Fiul» este întemeiată trimiterea în lume, ca și caracteristica ființială a Bisericii, de a propovădui Evanghelia, de a transmite mai departe iertarea și împăcarea și astfel de a fi prin Duhul Sfânt, instrument al Împărăției Sale. Expresia duhovnicească a acestei misiuni se arată în rugăciunea pentru lume și a unora pentru alții (Amos 7, 25 ; Efeseni 6, 18 u.).

5. În ambele noastre Tradiții sunt incluși, în această comuniune a rugăciunii, și Sfinții cei *desăvârșiți*.

— În cadrul discuțiilor am dezbătut sensurile cuvântului «sfânt» care s-a dovedit deosebit de important pentru corecta înțelegere a noțiunii de *communio sanctorum*. Sfințenia ca făgăduință, ca dar și misiune este comuniunea păcătoșilor îndreptați (justificați) cu Domnul Iisus Hristos, singurul Sfânt (Evrei 1, 11 ; Marcu 1, 24), Căruia aceștia îi urmează prin pocăință și iubire (dăruire), în vederea îndumnezeirii (Theosis).

Noi deosebim :

— «Sfânt» în sensul comunicării cu Hristos, Cel care ne sfințește prin Duhul Sfânt în Taina Sfântului Botez și prin pășirea pe urmele Sale. Potrivit acestui sens, toți cei botezați sunt «sfinți» (I Petru 2, 9 ; Efeseni 4, 12 ; Coloseni 3, 12) și mărturisesc între ei, prin cuvânt și viața lor, comuniunea cu Domnul.

— Ca «sfinți» în sensul restrâns al cuvântului îi numim pe acei oameni — vii și adormiți — care într-un mod deosebit, prin harismele de care s-au învrednicit și prin asceză, au devenit îndrumători, călăuzitori și ajutor pentru ceilalți creștini. Ca rugători justificați și preamăriți în cer, acceptați deja de Dumnezeu ; sunt pentru noi ajutor pentru propria noastră rugăciune.

6. Conform Tradiției luterane se apreciază foarte mult «slujirea sfinților» ; cu toate acestea având în vedere pe Iisus Hristos, ca Singurul Mântuitor și Mijlocitor între Dumnezeu și om, avertizează asupra unei invocări a sfinților în rugăciune (C.A. 21). La aceasta, Tradiția veche bisericească a Bisericii nedivizate a avut un rol foarte mare, în sensul deosebirii ce se făcea între adorarea ce se cuvenea exclusiv lui Dumnezeu în Sfânta Treime și cinstirea Sfinților, a moaștelor și a icoanelor. Dezvoltarea teologiei și spiritualității Evului Mediu târziu în Apus a estompat această deosebire fundamentală și prin aceasta a provocat critica reformată., valabilă până astăzi.

Pentru participanții ortodocși la dialog, Hristos este de asemenea singurul mijlocitor căruia se cuvine adora (latreia). În același timp, ei afirmă comuniunea sfinților ca pe o comuniune vie a celor drepti și bineplecați înaintea lui Dumnezeu și aleși de către El.

Noi știm că aceste poziții diferite s-au născut în diferite contexte istorice. De aceea, sperăm ca printr-o continuă reflecție și o experiență creștină comună și în aceste probleme ne vom putea apropia unii de alții.

II

1. Slujirea profetică a Bisericii, ca dezvoltare a slujirii lui Hristos se desfășoară astăzi într-o societate seculară și pluralistă. Acesta este rezultatul transformării profunde survenite în istorie și astăzi. Secularizarea și societatea pluralistă, ca și consecința a acesteia, sunt chiar din punct de vedere conceptual ambivalent. Tot astfel, trebuie diferit evaluate și interpretate fenomenele exprimate prin ele.

2. Dizolvarea lumii europene a Evului Mediu imprimată de creștinism prin «eliberarea de imaturitatea vinovată» (Kant), care a început cu iluminismul, este apreciată în Apus ca expresie a emancipării de sub structuri autoritare. În Răsărit însă, noțiunea de secularizare este apreciată negativ, deși există același înțeles al emancipării de structurile autoritare; căci relația Biserică-lume a fost înțeleasă (în Răsărit n.n.) în alt mod.

3. Pe de altă parte, secularizarea a avut drept consecință orientarea lumii și a multor oameni, exclusiv spre realitățile acestei lumi, iar prin autoafirmarea omului împotriva comuniunii cu Dumnezeu se exprimă învințirea păcătoasă a omului. Am fost împreună de acord cu aceea, ca aspirația omului spre autonomie și antropocentrismul reprezintă fenomene generale în vremea noastră, care au consecințe diferite în Răsărit și în Apus. Fiecare Biserică, ca Biserică aflată sub cruce, trebuie să se întrebe: unde, când și în ce măsură a contribuit prin propria neputință sau printr-o lucrare insuficientă la acest fel de secularizare?

Printre consecințele negative (ale secularizării n.n.) putem aminti abuzul de putere împotriva oamenilor de către regimurile dictatoriale precum și degenerarea științei și a tehnicii devenind scopuri în sine, altfel spus, neglijarea creației și a legăturilor vitale ale omului. Biserica se află în primejdie, prin provocarea secularizării de a nu mai mărturisii plenitudinea mântuirii datorite de Hristos, ci limitându-se la dimensiunea secularizată a gândirii, Biserica lucrează în lume prin puterea harului, mărturisindu-L pe Hristos, Omul Cel desăvârșit în plenitudinea apofatică a inimii și iluminarea minții (Predica de pe Munte).

4. Transformările politice, sociale și economice care au avut loc în ultimii ani în Statele Central și est-europene, fac să apară și acolo o societate pluralistă. Pluralismul are o parte pozitivă, ca valoarea fundamentală a Constituției unui stat democratic. El este înțeles ca autonomie a grupărilor sociale aflate față de Stat, într-o loialitate liber consimțită.

Pluralismul deschide Bisericilor șansa, ca fără ajutorul puterii lumesci să se concentreze mai puternic asupra valorilor spirituale, să mărturisească și să slujească în cadrul societății.

5. Noile forme de spiritualitate oferă Bisericilor posibilitatea înnoirii, dezvoltând bogăția diferitelor daruri pe care Dumnezeu le oferă. O primejdie (pentru Biserici n.n.) o reprezintă acel pluralism religios

care se manifestă prin amploarea noilor mișcări religioase și prin oferte de mântuire de natură filosofică.

6. În țările noastre suntem confrunțați cu fenomene asemănătoare și de aceea nu putem răspunde decât împreună, pentru a fi credibili. În felul acesta, Bisericile noastre nu trebuie să acționeze una împotriva alteia, ori simplu paralel, ci mărturisirea lor comună trebuie să o înțeleagă ca parte a responsabilității lor. Căci noi suntem «împreună cetățeni cu sfinții, și casnici ai lui Dumnezeu» (Efeseni 2, 19).

7. Mărturisirea și viața bogată a sfinților apare în aspectul ei individual și comunitar ca un răspuns profetic la împovărările și absurdul, în plan personal și colectiv, dar și la aspirațiile timpului nostru. Încurajate de toate acestea, Bisericile noastre se așază lucide în fața problemelor prezentului, primind putere, înțelepciune și profeție. Bogăția tradiției lor spirituale face ca ele să rămână la izvoarele lor și în același timp să fie active. Numai astfel, Bisericile noastre pot să rostească mărturia necesară în situațiile conflictuale concrete pentru a transpune Evanghelia în Liturghie, mărturisire și diaconie sau slujire, și să fie lumină în Hristos.

8. Divizarea continuă a Bisericilor este un scandal și pentru motivul că ea contribuie direct la secularizarea progresivă a lumii. Ca și diversitate reconciliată, mișcarea ecumenică, dimpotrivă poate da o pildă, prin apropierea de unitatea creștină, în cadrul structurilor bisericesti convergente și tradițiile teologice în vederea conviețuirii într-o societate pluralistă, atât în domeniul religios, cât și în cel profan (lumesc).

III

1. În cadrul celor șapte întâlniri ale dialogului teologic, între Bisericile noastre am constatat acorduri considerabile în probleme fundamentale ale credinței noastre. După 16 ani de dialog și în urma unei situații sociale și politice cu totul schimbate, atât în Germania, cât și în România, membrii ambelor delegații au fost de acord că ar fi necesar un rezultat și o evaluare a rezultatelor obținute până acum. Este deosebit de important ca acel consens obținut și problemele deschise care au mai rămas să fie analizate și comparate în întreg contextul relațiilor dintre Bisericile noastre. Aceasta pentru a putea constata chiar acum că în urma rezultatelor deja obținute, problemele dogmatice nesoluționate încă s-au diminuat. Prin aceasta se facilitează evaluarea drumului ce trebuie în continuare parcurs, până ce se va ajunge la recunoașterea bisericească reciprocă și la scopul deplinei comuniuni bisericesti a celor aflați în dialog.

Din acest motiv, membrii ambelor delegații roagă conducerea Bisericilor respective de a constitui o comisie mai restrânsă, însărcinată cu evaluarea rezultatelor obținute până acum (în cadrul acestui dialog teologic n.n.). Raportul acestei comisii va fi prezentat conducerii celor două Biserici în vederea receptării.

2. Chiar astăzi se poate constata că există o strânsă colaborare între cele două Biserici. Această colaborare trebuie adâncită. Există deja o legătură eclesială la diferite niveluri și în diferite domenii, chiar

dacă încă nu poate fi pronunțată recunoașterea bisericească deplină. Acest fapt trebuie reținut în mod deosebit și pentru faptul că la acest dialog pentru prima dată au participat nu numai un reprezentant al Bisericii Evanghelice din România (așa cum s-a procedat de la începutul dialogului), ci și Mitropolitul Serafim al Mitropoliei Ortodoxe române din Germania, împreună cu unul din preoții acesteia, profesor dr. Mircea Basarab. Prin contacte și proiecte de lucrări comune, regulate, se poate extinde cunoașterea reciprocă, pot fi depășite prejudecățile de ambele părți, ajungându-se la promovarea creșterii comuniunii spirituale dintre noi.

Ca exemple ale posibilităților de întâlnire actuale și proiecte de acțiuni comune în viitor ar putea fi amintite următoarele :

Schimb de bursieri

Schimb de profesori universitari (de Teologie n.n.)

Promovarea relațiilor de parteneriat între parohii din Germania și România.

Întâlniri liturgice și rugăciuni comune

Redactarea unor materiale didactice ecumenice mai noi, care să cuprindă și rezultatele acestui dialog

Colaborare și schimb diaconic-pastoral

Informări reciproce regulate asupra problemelor actuale din cadrul ambelor Biserici.

Participantele și participanții la acest dialog mulțumesc președintelui Consiliului Bisericii Evanghelice din Germania, episcopului de land Dr. Klaus Engelhardt, pentru invitația la această întâlnire de dialog în Selbiz. Acestuia și Prea Fericitului Părinte Teocist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, le transmitem mulțumirea și salutul lor.

Primirea binevoitoare în Casa de oaspeți a Comunității «Christusbruderschaft» Selbiz precum și atmosfera spirituală a Casei, a contribuit la reușita dialogului. Discuțiile grupelor aflate în dialog au fost însoțite de rugăciunile surorilor de acolo. Participarea la orele de rugăciune ale Comunității și o seară de întâlnire cu surorile, cu spiritualul lor, Pastor dr. Hans Haselbarth și cu Stareța (Priorin) Sora Ana Maria a.d. Wiesche, care a participat la acest dialog ca reprezentantă a Bisericii Evanghelice Luterane din Bavaria, au deschis o privire remarcabilă în viața unei Comunități (mănăstiri n.n.) evanghelice. La îmbogățirea spirituală a grupei de dialog au contribuit, cu rugăciunile de seară ținute alternativ, precum și slujba Cinei Domnului a Comunității, ținută în ziua de 29 noiembrie (1995), la care a participat atât delegația ortodoxă, prin rugăciuni, și Sf. Liturghie săvârșită de I.P.S. Mitropolit Serafim, în ziua de 1 decembrie (1995), cât și delegația evanghelică și surorile comunității, prin rugăciune. Această experiență spirituală a grupei de dialog a fost adâncită în ziua de duminică (1 Advent — prima duminică din Postul Crăciunului în Apus), printr-o slujbă, comună, structurată de Comunitate într-un mod festiv, în cadrul căreia câteva surori din cadrul Comunității și-au aniversat 25 de ani, respectiv 40 de ani, de când și-au depus voturile de intrare în Comunitate, iar acum și le-au reînnoit.

În seara zilei de 1 decembrie Biserica landului Bavaria, reprezentată prin O.K.R. (consilier bisericesc superior n.n.) Claus-Jurgen Roepke și decanul zonei respective Wilfried Beyhl, a oferit o recepție pentru grupa de dialog. Delegația bavareză a transmis celor de față salutarea episcopului bavarez Hermann von Loewenich.

Excursia întreprinsă la Beyreuth a oferit grupei de dialog prilejul să se întâlnească cu pastori ai parohiilor din oraș, precum și posibilitatea informării asupra misiunii și punctelor principale ale activității actuale în cadrul parohiilor (evangelice mai ales) din Beyreuth. În afară de aceasta s-a vizitat biserica orașului și Vila Wahnfried, locuința de odinioară a compozitorului Richard Wagner.

După încheierea dialogului propriu-zis, participanții au vizitat orașele Leipzig și Wittenberg. Orașul Leipzig are un trecut evanghelic important. Aici a activat Johan Sebastian Bach, la biserica Sf. Toma și Martin Luther în cadrul disputei de la Leipzig (Leipziger Disputation) din anul 1519, când a fost conștient de mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe amintind și de locul demonstrațiilor de luni, care în anul 1989 au condus la revoluția pașnică și în final la sfârșitul dictaturii în fosta R.D.G. În Wittenberg participanții au vizitat locurile legate de Martin Luther.

Membrii ambelor delegații, la cea de-a șaptea întâlnire a dialogului teologic bilateral între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania, au exprimat convingerea că această întâlnire a contribuit în mod esențial la o înțelegere reciprocă mai profundă a învățăturii de credință, la o participare crescândă la viața bisericească a celuilalt, la apropierea pe drumul unității Bisericilor noastre în Hristos, precum și la o mai bună înțelegere între popoarele noastre.

Participanții la întâlnirea de la Selbiz recomandă, de aceea, conducerilor Bisericilor lor, continuarea dialogului.

Pentru delegația
Bisericii Ortodoxe Române

Arhiepiscop NICOLAE
Mitropolitul Banatului

Pentru delegația
Bisericii Evanghelice din Germania

Episcop ROLF KOPPE
Conducătorul departamentului
activității ecumenice și cu străinătatea
a Bisericii Evanghelice din Germania

Traducere : pr. prof. dr. IOAN TULCAN

«MINORITATE ȘI MAJORITATE ÎN EUROPA»

Lcrările «consultației ecumenice» de la Trondheim-Norvegia

(27—31 martie 1996)

Între 27—31 martie 1996 a avut loc «consultația ecumenică» de la Trondheim-Norvegia, organizată de către Biserica Norvegiei și Conferința Bisericilor Europene.

Au participat aproximativ 30 de reprezentanți ai Bisericilor : Ortodoxă, Romano-Catolică, Protestantă, precum și ai unor Culte neoprotestante din Europa.

Tema principală a consultației a fost : «Bisericile minoritare și majoritare din Europa pe calea reconcilierii și a misiunii comune».

Între reprezentanți pomenim pe : Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță, director de studii în cadrul C.B.E., Past. Prof. Dr. Vasile Talpoș, din partea Uniunii Baptiste din România, și Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române.

În cadrul consultației au fost prezentate mai întâi două teme de bază :

1) *Bisericile naționale păstrătoare ale tradiției religioase și culturale ale națiunilor — văzute din perspectiva drepturilor omului și ale libertăților religioase*, de Revd. Dr. Gunnar Stalsett, și

2) *Teritoriu canonic, misiune și prozelitism*, de Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță, C.B.E.

Pe marginea celor două teme s-au purtat discuții pe grupe și în plenul «consultației» ca : *Biserică și Stat, dialogul ecumenic, reconcilierca, misiunea comună ș.a.*

În a doua etapă a întâlnirii s-a constituit în plenul «consultației» o *masă rotundă*, alcătuită din reprezentanți ai Bisericilor : Protestantă, Romano-Catolică și ai Cultelor neoprotestante din Norvegia și Finlanda, în cadrul căreia au fost abordate diferite forme de cooperare care pot conduce la o *misiune comună*.

În cadrul discuțiilor au fost combătute acțiunile prozelitiste ale diferitelor culte și denominațiuni creștine, care nu fac parte din Consiliul Mondial al Bisericilor.

În cea de a treia etapă, reprezentanții Bisericilor și ai Cultelor religioase din Europa au avut de prezentat *situația bisericească din țările lor*, pe marginea temei generale : *Rolul instituțiilor ecumenice naționale — cum pot ele să promoveze dialogul și cooperarea dintre minoritate și majoritate (inclusiv între Bisericile majoritate și minoritare)*.

Reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române (Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru) a prezentat tema : *Biserica Ortodoxă Română în dialog și cooperare cu Bisericile și Cultele minoritare*.

La încheierea consultației, reprezentanții Bisericilor și Cultelor din Europa, prezenți la Trondheim, au făcut următoarele *recomandări* :

să existe respect reciproc ;

participare în comun la conferințe și slujbe religioase ;

întâlniri ecumenice, minoritățile să lase deoparte simțirea că sunt îndepărtate sau excluse de la drepturile majorității ;

majoritatea să influențeze autoritățile de Stat în direcția respectării drepturilor minorităților ;

lupta în comun împotriva prozelitismului sectar, care atentează la viața Bisericilor și a Cultelor creștine, precum și la unitatea vizibilă a tuturor creștinilor.

Transpunerea în practică a discuțiilor de la Trondheim-Norvegia, rămâne o speranță și un deziderat pentru cei ce doresc pacea și bunăînțelegerea dintre Biserici și popoare.

Pr. prof. dr. ALEXANDRU MORARU

LUCRĂRILE CELEI DE A 43-A SĂPTĂMÂNI DE STUDII LITURGICE : «LITURGHIE ȘI CULTURĂ»

(Paris, 25—28 iunie 1996)

În perioada 24 iunie — 13 iulie 1996, urmare binecuvântării Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, P.C. Pr. Prof. Univ. Dr. CONSTANTIN GALERIU a efectuat o vizită în Franța, Elveția, Germania.

1. Obiectivul principal al acestei vizite a fost participarea P.C. Sale la Cea de a 43-a Săptămână de Studii Liturgice, organizată de Institutul de Teologie Ortodoxă din Paris. Acest Congres, având tema «LITURGHIE ȘI CULTURI», s-a desfășurat între 25—28 iunie a.c.

P.C. Pr. Constantin Galeriu a prezentat celor de față (între care și I.P.S. Mitropolit CONSTANTIN de la Patriarhia Ecumenică și I.P.S. Mitropolit IEREMIA, Președintele Consiliului Episcopal Ortodox din Franța) referatul cu titlul «*Le sacrifice dans les oeuvres representatives de la culture roumaine*» («Jertfa în operele reprezentative ale culturii românești»). Pentru o mai bună înțelegere a mesajului acestui referat, celor de față le-au fost distribuite textele în limba franceză a baladelor «Miorița» și «Meșterul Manole», precum și câte o imagine a Mănăstirii Curtea de Argeș.

2. În ziua de joi, 27 iunie, P.C. Pr. Constantin Galeriu a fost de față la susținerea doctoratului, de către fostul student Ioan Toader, cu teza având titlul : «*La predication, Message Divin et Communication en Roumanie*». Teza a fost elaborată și prezentată atât în cadrul Institutului de Teologie Ortodoxă «St. Serge», cât și al Institutului de Teologie Catolică, pendinte de Universitatea Sorbona. Teza fiind acceptată, candidatul a fost declarat doctor în Teologie al celor trei așezăminte de învățământ universitar : Institutul de Teologie Ortodoxă din Paris, acum asociat Sorbonei, Institutul Catolic și Universitatea Sorbona. În comisie, de la Institutul de Teologie Ortodoxă a participat Prof. Olivier Clement, căruia P.C. Sa i-a transmis un mesaj din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST și invitația de a mai vizita Biserica și țara noastră.

3. În timpul șederii la Paris, P.C. Sa a fost solicitat să dea un interviu pentru Canalul 2 al Televiziunii franceze, programat pentru difuzare în ziua de duminică, 21 iulie, la orele 9,30. Interviul a avut ca temă principală «Semnificația Teologiei Ortodoxe în Teologia și Cultura Occidentală».

4. După încheierea Congresului, P.C. Sa a plecat în Elveția. În ziua de duminică, 30 iunie, a slujit Sfânta Liturghie la Lausanne,

împreună cu P.C. Pr. Adrian Diaconu, în locașul oferit de Biserica Reformată, înzestrat în duh ortodox și sfințit de I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală în ziua de 16 iunie a.c.

JERTFA ÎN OPERELE REPREZENTATIVE ALE CULTURII ROMÂNEȘTI

Prezentă în toate religiile și culturile lumii, jertfa este un act de cult și în același timp o temă fundamentală. Într-un mod profund, acest act originar — *ritual de comunicare cu Dumnezeu și, implicit, cu semenii* — reflectă economia divină cu privire la creație, la răscumpărarea și reînnoirea ei.

Căci «*Mielul (este) înjunghiat de la întemeierea lumii*» (Apoc. 13, 8), chiar pentru întemeierea lumii.

Răscumpărarea lumii s-a făcut prin jertfă, prin cruce și înviere; iar trecerea la «*un cer nou și un pământ nou*» se va face la arătarea «*pe cer a semnului Fiului Omului*» (Mt. 24, 30), care este semnul răstignirii lumii vechi (a păcatului) și a reînnoirii acesteia. Dacă jertfa, ca expresie supremă a iubirii (In. 15, 13), este actul care unește pe Dumnezeu cu creatura Sa, legătura creaturii cu Dumnezeu se face tot prin jertfă — *după cădere, jertfa supremă a lui Hristos*, pentru noi și cu noi: «*nu puteți intra la Dumnezeu decât ca jertfă*» (Sf. Chiril al Alexandriei).

Astfel jertfa — însușire revelatoare a Dumnezeirii — ne descoperă unica modalitate autentică de comunicare cu Aceasta și face vizibil divinul din omul creat «*după chipul lui Dumnezeu*» și în vederea infiniției asemănări cu El.

În acest sens, Mircea Eliade, marele istoric al religiilor, constată prezența unei credințe extrem de răspândite, a cărei schemă se regăsește pretutindeni aproape identic, și anume credința că: «*nimic nu poate fi creat fără jertfă*»¹.

În spiritualitatea și cultura românească, ideea de jertfă ca moment culminant al cultului sacru urcă până la strămoșii noștri, Daco-Geții. «*Din patru în patru ani — relatează Herodot — ei trimit ca sol la Zalmoxis pe unul dintre ei, pe care au căzut sorții, pentru a-i spune acestuia ceea ce doresc în fiecare împrejurare. Trimiterea se face astfel: câțiva bărbați țineau cu vârful în sus trei sulite; alți câțiva aruncau în aer pe cel ales; dacă în cădere, străpuns de sulite, murea, ei considerau că zeul le era favorabil; dacă nu, ei considerau că solul era vinovat de neprimirea jertfei și alegeau un altul. Recomandările se făceau solului cât încă era în viață*»².

V. Pârvan, istoric și filosof al istoriei, descoperă în structura acestui act sacrificial o semnificație profund spirituală.

«*Un om căruia i se ia viața de carne, spre a i se dăruia cea de spirit, într-o marea misiune de a purta sus în cer dorințele și rugăciunile*

1. M. Eliade, *Mythes, rêves et mystères*, Gallimard, Paris, 1957, p. 224.

2. Herodot IV, 94.

națiunii, reprezintă jertfa cea mai înaltă. Și această jertfă e așa de sfințită, încât dacă cel aruncat în vârful de lănci nu moare, înseamnă nu că zeul are milă de el și-i lasă viața, ci, dimpotrivă, că-l osândește la moartea eternă a vieții trupului și-l socotește nevednic de a se arăta înaintea sa. Ferice de cel ce, aruncat în lănci, pierde viața trupului, spre a se deștepta în viața cea veșnică la zeul din cer»³.

O asemenea credință, potrivit căreia moartea înseamnă trecere — într-un anumit fel «pascală» — la o viață mai înaltă, la Divinitate, a constituit un teren favorabil pentru receptarea mesajului evanghelic.

Fiul lui Dumnezeu Se pogoară la noi, își asumă natura omenească și, prin jertfa Sa de bună voie, prin moartea și învierea Sa, o ridică la Dumnezeu.

Iată de ce credința creștină, adusă pe aceste pământuri de Sfântul Apostol Andrei, s-a înrădăcinat atât de profund la români, într-o unitate constitutivă, ca rod al harului.

Într-o perspectivă paradoxală, am putea chiar să privim luptele sângeroase dintre Imperiul roman și daco-geți, din anii 101—102, ca pe o uriașă jertfă, victimele din cele două tabere stând la temelia nașterii poporului român, Marea taină a Proniei!

Iubirea propovăduită de Mântuitorul — «Iubiți pe vrăjmașii voștri» — a fost «liantul» unirii strămoșilor noștri, dacii și romanii.

Astfel a luat naștere, în duh jertfelnic*, un nou popor, în același timp latin și creștin.

Cu o asemenea conștiință și într-un astfel de duh jertfelnic s-au zămislit opere care pun în lumină, prin cuvânt, însăși ființa spirituală a poporului nostru. Vom începe studiul nostru prin a analiza două dintre cele mai reprezentative: baladele «Miorița» și «Meșterul Manole». Apoi vom trece la o mare personalitate a spiritualității românești, poetul național Mihai Eminescu.

Deci, mai întâi «Miorița»: subiectul acestui poem-baladă este următorul: într-un cadru pastoral sunt evocați trei păstori cu turmele lor, unul moldovean, ceilalți doi munteni. Aceștia doi din urmă se sfătuiesc să-l omoare pe cel moldovean, pe care-l vrăjmășesc pentru că are «oi mai multe / Măndre și cornute / Și cai învățați / Și câini mai bărbați».

Dar complotul este descoperit de o oiță, «năzdrăvană», care se întristează de soarta stăpânului ei și: «De trei zile încoace, / Gura nu-i mai tare, / Iarba nu-i mai place». Dar, lucru plin de mirare! Când află de planul tovarășilor săi, tânărul păstor nu se apără, nici nu se înspăimântă de planul lor ucigaș, nici nu se înfricoșează la gândul morții. Senin, el se pregătește de moarte. Și, prin aceeași oiță năzdrăvană, le transmite ucigașilor săi ultimele sale dorințe: să-l îngroape «aice pe-aproape, / În strunța de oi / Să fiu tot cu voi» și să-i pună fluierașul la căpătâi, pentru ca să le poată cânta în continuare, iar ele, auzindu-l, să-l plângă.

3. *Getica*, Ed. Meridiane, București, 1992, p. 92.

Dar, mai ales, o roagă : «... tu de omor / Să nu le spui lor», ci, dimpotrivă, ca pe o veste bună (cf. Lucian Blaga), «Să-le spui curat / Că m-am însurat / Cu-o mândră crăiasă / A lumii mireasă», și își descrie nunta ca pe o viziune a unui cosmos transfigurat, în care «Soarele și luna / Mi-or ține cununa / ... Preoți, munții mari, / Paseri, lăutari, / Păsărele mii / Și stele făclii». Și tot astfel cere să i se spună și mamei sale : «Și-i spune curat / Că m-am însurat / Cu-o fată de crai / Pe-o gură de rai».

Majoritatea exegeților români au arătat că mesajul esențial al acestui poem nu constă nici în «voința renunțării, nici în beția neantului, nici în adorația morții» (Constantin Brăiloiu), ci în transfigurarea morții în taină (sacrament).

Poetul și filosoful român Lucian Blaga vorbește chiar de existența unui «spațiu mioritic» în cultura românească : «Moartea prin faptul că e echivalată cu o nuntă, încetează de a fi un fapt biologic, un epilog. Ea este transfigurată, dobândind aspectul elevat al unui act sacramental, al unui prolog. Ea este nuntă și iată natura întregă prefăcută în «bisericească»... Și, spune el mai departe, «moartea ca act sacramental și natura ca biserică sunt două grave și esențiale viziuni de transfigurare ortodoxă a realității. Iată niște viziuni cu adevărat sofianice»⁴.

În același orizont divin luminos, Mircea Eliade lărgeste perspectiva socotind că «mesajul cel mai profund al baladei îl constituie voința păstorului de a schimba sensul destinului său, de a preface nefericirea lui într-un moment al liturghiei cosmice transfigurându-și moartea în 'nuniă mistică'»⁵.

Mai mult, Eliade vede în «Miorița» «un răspuns al păstorului la teoroarea istoriei». «Aflând că soarta i s-a decis, păstorul nu se lamentează și nu se abandonează desperării, nici nu încearcă să anuleze sensul lumii și al existenței, demistificându-l cu turbare iconoclastă și proclamând nihilismul absolut ca singur răspuns posibil dat revelației absurdului. În alți termeni, păstorul nu se comportă ca atâți reprezentanți iluștri ai nihilismului modern. Răspunsul său este cu totul altul : preface nenorocul care-l condamnă la moarte într-un mister al tainei nunții maiestruos și feeric, care, în cele din urmă, îi permite să triumfe asupra propriului destin»; Eliade deslușește în viziunea mioritică : «concepția despre un cosmos răscumpărat»⁶. Nu trebuie să uităm că, într-un consens⁷ încă și mai precis cu această viziune, Părintele Stăniloae arată că în «Miorița» ni se dezvăluie Hristos și sufletul omenesc, păstorul reprezentându-l pe Hristos, iar crăiasa, lumea ca «mireasă».

În fond, «Miorița» pune în lumină concepția unui popor care interpretează în chip profund și creator relația dintre Revelație și istorie. Căci numai în lumina Revelației poate fi înțeleasă transfigurarea istoriei.

Răul este supus schimbării și nu are ultimul cuvânt. În Vechiul Testament, Iosif le spune fraților săi, care-i doriseră moartea : «Iată, voi ați uneltit asupra mea rele, dar Dumnezeu le-a întors în bine, ca să

4. L. Blaga *Trilogia culturii*, București, 1979, p. 176.

5. M. Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, București, 1980, p. 2-18.

6. *Ibidem*, p. 176.

7. *Ibidem*, p. 177.

facă cele ce sunt acum și să păstreze viața unui popor numeros» (Fac. 50, 20). Iar această transformare a răului în bine s-a produs în chip desăvârșit în Hristos, Care a ridicat blestemul morții.

Dacă Adam a transformat jertfa în moarte, Hristos transformă moartea Sa în jertfă care duce la o viață mai înaltă, la Înviere.

Un asemenea sens profund ne dezvăluie «*Miorița*».

*

Celălalt poem reprezentativ al creației populare românești este «*Meșterul Manole și Mănăstirea Argeșului*». Jertfa omenească este aici încă și mai clar exprimată.

Balada — după cum s-a remarcat (D. Caracostea) — începe printr-un act ritual: Prințul Negru (voievodul Negru Vodă), însoțit de «*nouă meșteri mari / Calfe și zidari / Și Manole zece*», călătorește de-a lungul râului Argeș, căutând «*loc de monastire / Și de pomenire*». Cu ajutorul unui ciobănaș descoperă «*un zid părăsit / Și neisprăvit*», pe care «*câinii cum îl văd / La el se răped / Și latră-a pustiu / Și urlă-a morțiu*». Deja apare ideea de jertfă.

Odată ales locul, meșterii zidari, conduși de Manole, încep lucrul la porunca voievodului. Dar iată că survine un fenomen ciudat: «*Dar orice lucra / Noaptea se surpa!*». Voievodul îi amenință «*să-i puie de vii / Chiar în temelii*», de nu-i vor împlini porunca. Manole primește în vis un mesaj pe care îl comunică tovarășilor săi:

«*Nouă meșteri mari, / Calfe și zidari / Știți ce am visat / De când m-am culcat ? / O șoptă de sus / Aievea mi-a spus / Că orice-am lucra / Noaptea s-a surpa / Pân-om hotări / În zid a zidi / Cea dintâi soțioară, / Cea-nțai surioară / Care s-a vi / Mâni în zori de zi / Aducând bucate / La soț ori la frate*».

Zidarii încuviințează și jură că vor păstra secretul. A doua zi, prima care se ivește pe drum este Ana, soția lui Manole. Cu inima zdrobită, Manole îl roagă pe Dumnezeu să trimită ploaie, vijelie, vânt puternic, ca s-o oprească din drum. Dar ea înfruntă forțele dezlănțuite ale naturii și ajunge la capătul drumului. Manole o sărută și urcă, cu ea în brațe, pe zid, spunându-i să nu-i fie frică: «*Stăi, mândruța mea, / Nu te spăria, / Că vrem să glumim / Și să te zidim*».

Zidul sporește și, încetul cu încetul, o acoperă în întregime. Ea începe să plângă, nu numai din pricina propriei suferințe, dar și pentru copilul pe care-l poartă în pânțece. Zidită cu totul, i se mai aude doar vocea: «*Din zid că zicea: / «Manoli, Manoli, / Meștere Manoli! / Zidul rău mă strânge, / Viața mi se stinge!*»

Lucrarea este terminată și prințul vine «*ca să se închine*». Văzând cât de frumoasă e zidirea, el îi ispitește pe zidari:

«*Voi, meșteri zidari, / Zece meșteri mari! / Spuneți-mi cu drept, / Cu mâna la pept, / De-aveți meșterie / Ca să-mi faceți mie / Altă monastire, / Pentru pomenire, / Mult mai luminoasă / Și mult mai frumoasă?*».

Zidarii îi răspund că, într-adevăr, ei pot să facă o mănăstire și mai frumoasă. Atunci, voievodul pune să li se ia scările și-i abandonează pe

acoperiș. Meșterii zidari încearcă să scape făcându-și aripi din șindrilă, dar se prăbușesc, zdrobindu-se unul după altul de pământ. Iar Manoli, «Când se încerca / De-a se arunca, / Iată c-auzea / Din zid că ieșea / Un glas nădușit, / Un glas mult iubit, / Care greu gemea / Și mereu zicea: «Manoli, Manoli, ! Meștere Manoli ! / Zidul rău mă strânge, / Țâțoara-mi plânge, / Copilașu-mi frânge, / Viața mi se stinge. !» / Cum o auzea / Manea se perdea, / Ochii-i se-nvelea / Lumea se întorcea, / Norii se-nvârtea, / Și de pe grindis, / De pe coperiș, / Mort bietul cădea ! / Iar unde cădea / Ce se mai făcea ? / O fântână lină / Cu apă puțină, / Cu apă sărată / Cu lacrimi udată !»...

Pornind de la un fapt istoric⁸, balada — care evocă «rituri preistorice» — oferă o viziune originară și perenă asupra creației prin jertfă, mai precis, prin jertfă omenească, act creator care-și are originea, după cum s-a observat, în Dumnezeu, în «Mielul înjunghiat de la întemeierea lumii» (cf. Apoc. 13, 8), sau, cum zice Apostolul Petru: «Știind că (...) ați fost răscumpărați (...) cu scumpul sânge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat și neprihănit, Care a fost cunoscut mai dinainte de întemeierea lumii» (I Petru I, 18—20). Astfel, paradigma creației prin jertfă, potrivit descoperirii biblice, își are originea în Dumnezeu Creatorul. «Cosmosul care a luat naștere prin imolarea unei ființe divine primordiale»⁹ este o credință prezentă aproape în toate așa-numitele «mituri» sau, altfel spus, în operele literare arhaice. Iar omul, în virtutea faptului că a fost creat după chipul lui Dumnezeu și în vederea atingerii asemănării cu Dumnezeu, îl imită pe Creatorul său. «Creatorul ne-a făcut creatori». Astfel s-a instituit și astfel se manifestă fondul religios comun întregii spiritualități umane. În toate expresiile epice sau lirice ale acestui fond religios se poate observa că jertfa nu este legată numai de actul ispășirii, deci integrată în structurile lumii decăzute, ci este prezentată într-o manieră mai profundă, ca depășind cadrul negativ al păcatului, regăsindu-se la baza creației, fiind cea mai pură afirmare a persoanei umane, capabilă de jertfă.

Dar în ce constă specificul baladei românești ? S-a observat prezența unei balade similare în zona Sud-Estului european (Arnaudov, Cocchiara, Caracostea, Eliade). Dar în timp ce la celelalte popoare este vorba despre construcția unui pod (Grecia, Bulgaria), a unui oraș (Jugoslavia, Bulgaria, Albania, Ungaria)¹⁰, la români, în «Meșterul Manole» este vorba despre construirea unei mănăstiri. Jertfa omenească însufletește aici un lăcaș sfânt, o biserică. Este o comuniune de har între ființa omenească — su-

8. Mănăstirea Argeșului a fost construită de voievodul Neagoe Basarab și sfințită în 1517.

9. M. Eliade, *op. cit.*, p. 181.

10. Idem, *op. cit.*, p. 181.

flet și trup —, «templu al lui Dumnezeu» (I Cor. 3, 16), și templul Bisericii. «Se poate chiar spune că victima își urmează existența după moarte, nu în corpul său fizic, ci în corpul cel nou — construcția pe care a animat-o prin jertfa ei. Transferul sufletului nu este posibil decât pe calea unui sacrificiu; în alți termeni, printr-o moarte violentă»¹¹. Trupul Anei, soția meșterului, se rezidește într-o mănăstire, în Biserică — mireasa Mielului. Părintele Stăniloae observa, că numele de Manole provine din numele biblic «Emmanuel», prefigurându-L pe Hristos. Ca și în «Miorița», în această baladă poporul român își dezvăluie sufletul într-o mărturisire de credință în adevărul revelat și, în același timp, în sfințenia frumuseții.

*

În opera lui Eminescu există un articol scris cu ocazia Paștilor, «Și iarăși bat la poartă»¹², în care găsim o hermeneutică specială a ideii de jertfă.

Mesajul principal pe care Eminescu ni-l adresează este concentrat în această formulă vizionară: «Iată că sunt aproape două mii de ani de când biografia Fiului lui Dumnezeu constituie cartea după care crește omenirea». Și precizează: «(Această carte) a ridicat popoare din întunec, le-a constituit pe principiul iubirii aproapelui!» Într-o Europă care, după Renaștere, se îndepărtase de actul central al istoriei — întruparea Fiului lui Dumnezeu — și orientase conștiințele spre modelele Antichității, Eminescu rează sensul autentic și profund al istoriei în Evanghelie, în Hristos. El face această remarcă profundă: «Învățăturile lui Buddha, viața lui Socrate și principiile stoicilor, cărarea spre virtute a chinezului La-o-tse, deși asemănătoare cu învățămintele creștinismului, n-au avut atâta influență, n-au ridicat atâta pe om ca Evanghelia, această simplă și populară biografie a Blândului Nazarinean, a cărui inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale și fizice, și nu pentru el, ci pentru binele și mântuirea altora». Din cercetările făcute de el în timpul studiilor la Viena și Berlin, însoțite neîncetat de lecturi personale, cu spiritul său, al «cărui foc nu-l pot stinge toate apele mării», evocă în articolul său ideile marilor personalități care au îndrumat lumea antică. Ca să explicăm puțin gândirea sa, ne îngăduim să observăm: Eminescu a înțeles foarte bine că, deși Buddha a fost un demolator de idoli, negarea lumii și a istoriei nu oferea o soluție cu adevărat salvatoare pentru lume. «Calea spre virtute» a lui La-o-tse nu era decât o morală a non-intervenției, o mistică destinată înțelepților retrași din lume. «Și un stoic ar fi suferit chinurile lui Hristos — precizează el —, dar le-ar fi suferit cu mândrie și dispreț de semenii lui; și Socrate a

11. Idem, *op. cit.*, p. 186.

12. Publicat în ziarul «Timpul» din 12 aprilie 1881; în M. Eminescu, *Opere*, vol. XII, Ed. Academiei, p. 134.

băut paharul de venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuții civice a antichității».

În comparație cu viziunea spiritualității antice, icoana lui Hristos i se descoperă poetului în unicitatea ei salvatoare. Și, grație fineții sale de spirit, el pătrunde în profunzime Taina Crucii: *«Nu nepăsare, nu despreț: suferința și amărăciunea întregă a morții au pătruns inima mielului simțitor și, în momentele supreme, au încolțit iubirea în inima lui și și-au încheiat viața pământească cerând de la Tată-Său din ceruri iertarea prigonitorilor».* În acest act de iubire jertfelnică se descoperă dumnezeirea lui Hristos și unicitatea lucrării Sale, a Crucii Sale în lume, în istorie. Inspirat tocmai de contemplarea jertfei de pe Cruce, Eminescu exprima, cu o forță uimitoare, adevărata ei semnificație: *«Astfel, a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane».* Taina Crucii lui Hristos ne este aici dezvăluită în toată adâncimea ei: într-adevăr, a exista înseamnă a exista întru iubire. *«Dumnezeu este iubire»* (Ioan 4, 8). Iisus Hristos, Dumnezeu și om, dezvăluie lumii Iubirea ca lege a existenței, descoperită ca Iubirea lui Dumnezeu întrupată, în pătimirea tragică și sublimă de pe Golgota. Iar acest act revelator nu se înscrie într-un simplu plan etic și filosofic: *«E ușoară credința că prin precepte teoretice de morală, prin știință, oarecum, omul se poate face mai bun»*, observă Eminescu. El este plasat în planul ontologic, al ființei din această lume bolnavă. Cuvintele următoare sesizează esența: *«Iubirea — spune poetul — este acel sâmbure de adevăr care dizolvă adâncă dizarmonie și asprimea luptei pentru existență ce bântuie natura întregă».*

S-ar putea spune că un poet al iubirii nici n-ar fi putut să gândească sau să vorbească altfel. Dar în acest caz, iubirea, principiu al existenței și al vieții, pătrunde într-un spațiu mult mai profund și constituie soluția universală la marile înrebări și teme existențiale, filosofice, sociale, economice. Să propovăduiești iubirea, sacrificul, ca principiu absolut al vindecării într-o lume care, la acea vreme, proclama pe plan biologic, selecția naturală și lupta pentru existență, iar pe plan social și economic, ura și lupta de clasă!

«Omul trebuie să aibă înaintea lui un om ca tip de perfecțiune după care să-și modeleze caracterul și faptele...». Or, *«creșterea lumii nouă se datorește prototipului omului moral, Iisus Hristos».*

Se pune o întrebare firească: care au fost sursele teologice care i-au inspirat lui Eminescu o asemenea viziune? Știm că, în calitate de bibliotecar al Universității din Iași, a studiat operele unor Sfinți Părinți, ca Sfântul Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Efrem Sirul, Macarie, Ioan Damaschinul, Ilie Miniat, Nicodim Aghioritul, predici duminicale ș.a.¹³. Toate aceste lucrări făceau parte din lecturile sale sfinte.

13. Cf. Eminescu, *Opere* vol. VI, Ed. Academiei, p. 136.

Când citim la Sfântul Grigorie Teologul aceste cuvinte inspirate cu privire la jertfa Mântuitorului : «*Nimic nu poate fi comparat cu minunea mântuirii mele. Câteva picături de sânge au răscumpărat lumea ; ele au unit și au împăcat neamul omenesc*»¹⁴. Sau la Sfântul Ioan Damaschinul : «*Domnul, din marea Sa iubire de oameni, a luat firea noastră și, prin sângele Său dătător de viață, a nimicit moartea ; tot așa cum întunericul dispare la apariția luminii, stricăciunea morții a fost izgonită de apropierea vieții*»¹⁵. Ne putem da seama de unitatea de duh, de gândire și de simțire dintre aceste reflecții patristice și cuvintele fulgurante ale poetului în fața Crucii : «*A se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane*» !

Dar va rămâne Eminescu cu privirea întoarsă numai spre Cruce, numai spre Iisus răstignit ? Gândea el oare că moartea are ultimul cuvânt ?

Într-o noapte de Paști, după cum ne spune în poezia *Învierea*, contemplând «*zidurile innegrite*» ale unei biserici, bântuit de «*al morții rece spirit*», poetul aude un glas care «*îngână cuvintele de miere / Inchise în paginile străvechii evanghelii*». «*Cu-un muc în mâni moșneagul cu barba ca zăpada, / În cărți cu file unse norodul îl învață / Că moartea e în luptă cu vecinica viață, / Că de trei zile-nvinge, cumplit muncindu-și prada*».

Sufletul său freamătă când aude această «*muzică adâncă și plină de blândețe*», care «*pătrunde tânguioasă puternicele bolți*», iar mintea sa neliniștită se tulbură la gândul că : «*Pieirea, Doamne sfinte, căzu în orice colț, / Înveninând pre însuși Izvorul de viațe*». Dar moartea, ajungând la «*Izvorul*» vieții, nu va fi ea oare biruită de viață, cum este biruit întunericul de lumină ?

Aceasta este minunea pe care o trăiește poetul în noaptea de Paști :

«*Douăsprezece ceasuri răsună... miez de noapte... / Deodată-n negre ziduri, lumina dă năvală. / Un clocot lung de glasuri vui de bucurie... / Colo-n altar se uită și preoți și popor, / Cum din mormânt răsare Christos învingător, / Iar inimile toate Se-unesc în armonie : / «Cântări și laude-nălțăm ! Noi, ție Unuia, / Primindu-L cu psalme și ramuri, / Plecați-vă, neamuri, / Cântând Aleluia ! / Christos au înviat din morți !».*

Și, în duhul credinței ortodoxe, el continuă : «*Cu moartea pre moarte călcând-o, / Lumina ducând-o / Celor din morminte !*».

*

În încheiere, consider potrivit să amintesc și două lucrări vii, două fapte de jertfă caracteristice pentru sufletul și spiritualitatea neamului românesc.

14. *Omilii la Sfintele Paști*, XLV, XXIX.

15. *Dogmatica*, 3, XXVII.

Este vorba, mai întâi, de Domnitorul Constantin Brâncoveanu, de cei patru fii ai lui și de sfetnicul său, Ianache. Pe 15 august 1714, după ce-i supusese unor îngrozitoare chinuri și torturi, sultanul Ahmet III și ministrul său Gin Ali au decis să-i condamne la moarte. Potrivit istoricului francez Mignot, muftiul obținuse favoarea ca, dacă domnul acceptă să treacă la credința musulmană, să fie grațiat¹⁶. Dar domnul a rămas tare în credința sa ortodoxă și, în fața morții, le-a spus copiilor săi: «*Fiii mei, am pierdut tot ce aveam pe lumea asta. Dar să nu ne pierdem sufletele! Fiți tari! Nu vă înpăimântați de moarte. Priviți la Hristos, Mântuitorul nostru! Amintiți-vă cuvintele Sfântului Pavel, care spunea că nici sabia, nici moartea chiar nu-l vor despărți de Hristos. Prin sânge să ne ștergem păcatele!*».

În același duh, ca o uriașă și măreață jertfă, s-a săvârșit și revoluția română din Decembrie 1989.

Oamenii care au coborât în stradă atunci, în cea mai mare parte tineri, adolescenți, au biruit tocmai prin jertfa lor. Fără arme, cu flori în mână, în fața soldaților și a blindatelor, ei repetau fără încetare: «*Voi cu arme, noi cu flori*»; afirmând în chip solemn: *Dumnezeu este cu noi*, chemau astfel, în ajunul Crăciunului, numele de Emmanuel. Și, în sfârșit, să amintim cuvintele rostite în focul revoluției: «*Vom muri și vom fi liberi!*». Să descoperi libertatea în moarte! Într-adevăr, când nu-ți mai este teamă de moarte, atunci ești liber. În tinereții aceștia murise frica, și robia totalitarismului pierise și ea. Moartea lor devenea jertfă. Este necesar să precizăm: jertfa nu se identifică cu moartea, cum se afirmă uneori eronat. Jertfa nu este moarte. Jertfa înseamnă a spune DA, este ofrandă divină; ceea ce *I* se oferă *lui Dumnezeu* se sfințește, devenind un nou început al existenței. Moartea este NU, este negație, sfârșit al existenței. Izvorul jertfei este iubirea, este Dumnezeu. Pricina morții este păcatul, este diavolul. Jertfa se face în chip conștient, moartea este alunecare în inconștiență. Jertfa este liber consimțită. «*Mergând Domnul spre Patima cea de bunăvoie*», cântă Biserica în Săptămâna Patimilor. Moartea este o constrângere, o refuzăm, nu o acceptăm. Jertfa este vizionară, privește spre viitor, spre zările luminate de Soarele Dreptății. Moartea privește spre întunericul veșnic. Jertfa este profetică, vestește Învierea, un nou început, Ziua a opta a creației. Moartea vestește doar mormântul, căderea.

Jertfa în Hristos este temelie pentru permanenta reînnoire a lumii și, în final, se deschide spre «*un cer nou și un pământ nou*».

Tinerii noștri, prin jertfa lor din Decembrie 1989, au creat o operă vie, scrisă cu sângele lor, relevând, în Hristos, sensul sublim și sfânt al jertfei.

Pr. prof. dr. CONSTANTIN GALERIU

16. Cf. M. Mignot, *Histoire de l'empire romain*, vol. IV, Paris, 1773, p. 202.
B. O. R. — 7

VIZITA ÎN CIPRU
A PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST,
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

(8—15 mai 1996)

În perioada 8—15 mai 1996 Prea Fericitul Părinte **Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în fruntea unei delegații a Patriarhiei Române, alcătuite din Înalt Prea Sfințitul Acad. dr. **Nestor Vornicescu**, Mitropolitul Oiteniei, Prea Sfințitul Episcop *Epifanie* al Buzăului, Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal *Teofan Sinaitul*, P.C. Pr. prof. univ. dr. *Constantin Cornitescu*, Decanul Facultății de Teologie a Universității din București, Dl. Prof. univ. dr. *Mihail Diaconescu* de la Facultatea de Teologie a Universității din Pitești și Diac. *Nicolae Vladu*, Secretarul Cabinetului Patriarhal, a fost oaspetele Bisericii Ortodoxe a Ciprului, la invitația Prea Fericitului Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, Noua Justiniană. Aceasta a fost prima vizită a unui Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române în Biserica Ortodoxă a Ciprului.

Cipru este cea de a treia insulă, ca mărime, din Marea Mediterană, după Sicilia și Sardinia, fiind situată în partea de nord-est a bazinului răsăritean al Mării Mediterane, la o distanță de 800 km față de Grecia continentală, 385 km de insula Rodos, 70 km de Turcia, 103 km de Siria și 380 km de Egipt. Suprafața insulei este de 9 251 km².

Populat în secolul al XV l.d.Hr. de ahei (greci), Cipru devine, în antichitate și evul mediu, datorită poziției sale strategice — între Europa, Asia Mică și Africa de Nord, dar și zăcămintele bogate în cupru, de unde se pare că îi și vine numele de «*Kypros*» — un teritoriu viu disputat, stăpânit succesiv de egipteni, hitiți, fenicieni, asirieni, perși, macedoneni, seleucizi, romani, bizantini și arabi. În cursul celei de a III-a cruciade (1191) insula este cucerită de regele Angliei, Richard Inimă de Leu; revine în 1489 Venetiei și este cucerită în 1571 de turci. În 1878, la Congresul de la Berlin, Imperiul Otoman cedează temporar Cipru Marii Britanii, care-l anexează în 1914, iar în 1925 îl proclamă colonie a Corcanei. După semnarea tratatelor de la Zürich (1959) și Londra (1960), între Marea Britanie, Grecia și Turcia, devenite implicit puteri garante, are loc proclamarea independenței de stat, la 16 august 1960. După proclamarea Republicii, la 1 octombrie 1960, Arhiepiscopul Makarios este ales primul președinte al statului, reales apoi în anii 1968 și 1973. În 1960 Cipru devine membră a O.N.U. În urma conflictelor dintre populația greacă și cea turcă, O.N.U. trimite în 1964 trupe pentru menținerea ordinii, trupe ce se află și astăzi în insulă. La 15 iulie 1974 are loc însă o lovitură de stat reacționară a Gărzii Naționale grecești împotriva regimului legal al președintelui Makarios, care este obligat să părăsească țara. În urma acestor evenimente, invocând poziția de

putere garantă, la 20 iulie 1974, Turcia debarcă în Cipru trupe, ce ocupă aproximativ 38,8% din suprafața insulei — toată partea de nord-est, cea mai bogată în câmpii roditoare și ape. Circa 200 000 ciprioți greci s-au refugiat din zona ocupată de trupele turcești, orașele Famagusta, Kirenia și Morphou fiind complet evacuate. La 7 decembrie 1974 Arhiepiscopul Makarios se întoarce la președinție. După trecerea sa la cele veșnice, la 3 august 1977, președinte al Ciprului devine Dl. Spyros Kyprianou, instalat oficial în februarie 1978 și reales în 1983. Actualul președinte al statului este Dl. Glafcos Kliridis. În partea de nord-est a insulei, în mod unilateral, populația turcă își proclamă, la 13 februarie 1975, un stat autonom și federat, «*Statul federat turc Kibris*», devenit, din 15 noiembrie 1983, *Republica Turcă a Ciprului de Nord*. Tratatările dintre cele două comunități, purtate sub egida O.N.U., nu au fost încununete de succes, divizarea insulei în două state de sine stătătoare menținându-se până astăzi.

Populația Ciprului este de aproximativ 710 000 locuitori dintre care 80% sunt greci — aproximativ 550 000 —, 18% sunt turci, iar 2% sunt alte naționalități: maroniți, armeni, latini, etc. Limba oficială este greaca, în partea cipriotă-greacă și limba turcă, în partea cipriotă — turcă.

Ciprul este numit și «*insulă a sfinților*» sau «*insula sfântă*»; și pe bună dreptate a căpătat acest supranume, dacă ne gândim la faptul că de aici erau Sfântul Apostol Barnaba și Sfântul Evanghelist Ioan-Marcu, nepotul lui; aici au venit în prima lor călătorie misionară, în anul 46 d. Hr., Sfinții Apostoli Pavel și Barnaba, aleși și trimiși de Duhul Sfânt, propovăduind creștinismul și străbătând insula de la un capăt la celălalt, așa cum se relatează în cartea Faptelor Sfinților Apostoli (13, 4—13); aici Sfântul Apostol Pavel face prima minune și îl convertește pe proconsulul roman Sergius Paulus și tot de acum și de aici «Apostolul Neamurilor» își va lua numele de Pavel, în loc de Saul, cum se numea înainte. Aici, Sfinții Pavel și Barnaba îi hirotonesc pe Lazăr, cel a patra zi înviat din morți de către Mântuitorul Hristos, ca episcop al Kitiului, Larnaca de azi, venit în Cipru fiindcă iudeii vroiau să-l omoare (Ioan 12, 10—11); tot aici îl hirotonesc episcop și pe Sfântul Heraclid, întâiul ierarh al insulei, cipriot de neam; aici se găsesc părți din lemnul cel dătător de viață al Sfintei Cruci pe care a fost răstignit Mântuitorul Hristos pentru viața și mântuirea lumii; aici se află și răspândește faceri minunate, una din icoanele Maicii Domnului, zgrăvite de însuși Sfântul Evanghelist Luca; aici pământul insulei păstrează cu evlavie sângele multor martiri pentru Hristos și al eroilor pentru neam.

Biserica Ciprului cinstește și scotește ca întemeietor al ei pe Sfântul Apostol Barnaba, «*fiul mângâierii*» (Fapte 4, 36) care, după Sinodul apostolic de la Ierusalim (anii 49—50 d.Hr.), în cea de-a doua călătorie misionară (anii 51—54) se desparte de Sfântul Apostol Pavel și, luând cu sine pe nepotul său, Marcu, vine în Cipru unde, probabil, rămâne să conducă tânăra comunitate creștină, întemeiată în călătoria misionară anterioară (anii 45—48).

Biserica Ciprului este a treia comunitate creștină înființată după Pogorârea Sfântului Duh, urmând Ierusalimului și Antiohiei Siriei. Autocefalia Bisericii Ciprului este cea mai veche din Biserica Răsăritului recunoscută de un sinod ecumenic, fiindu-i întărită prin canonul 8 al Sinodului III ecumenic (Efes, 431).

Conform ultimelor date statistice, puse la dispoziție de Secretariatul Arhiepiscopiei, Biserica Ortodoxă a Ciprului cuprinde un număr de 6 Mitropolii, 469 de parohii, în care slujesc 568 de preoți și diaconi, 22 de mănăstiri — 8 de maici și 14 de călugări — în care viețuiesc 78 de monahii și 90 de monahi.

În acest context, Biserica Apostolică a Ciprului va sărbători în luna iunie 1996 aniversarea a 1950 de ani de la întemeiere, festivitățile urmând să aibă loc în vechea capitală a insulei, orașul Pafos.

Legăturile dintre cele două popoare creștin-ortodoxe coboară în adâncurile istoriei, cu mult înainte de organizarea statală și bisericească din Țările Române.

Așa precum a binecuvântat Dumnezeu spațiul acesta dintre Carpați și Dunăre, a voit ca pe lângă un sârb, de talia Sfântului Nicodim de la Tismana sau un gruzin, ca vrednicul Sfânt Ierarh Antim Ivireanul, să dăruiască și un grec de neam cipriot, pe *Luca*, întâi viădică la Buzău (1583—1602), iar mai apoi mitropolit de piasă aducere aminte în scaunul Țării Românești (1602—1629).

Originar din insula Cipru — de unde și numele de «*Cipriotul*» sau «*Luca din Cipru*», — «*crescut din fragedă vârstă în starea monahală*», cum spune panegiristul său, Matei al Mirelor, el vine în Țara Românească probabil la puțin timp după ce insula a fost cucerită de turci, de la venețieni. Cu o pregătire cărturărească de excepție, având calități înnăscute de bun diplomat și vorbitor, este remarcat de marele voievod al acelor vremuri, Mihai Viteazul, care-l trimite în solii peste hotarele țării, bucurându-se de toată încrederea din partea domnitorului. La curtea principelui Sigismund Bathory (1595) sau la cea a țarului Feodor, fiul lui Ivan cel Groaznic (1597), Luca de Cipru, pe atunci episcop al Buzăului probează cu succes calitățile sale diplomatice. Ales în vremea lui Radu Șerban ca mitropolit al Țării Românești, în anul 1602, Luca de Cipru a realizat lucruri frumoase ce-l situează printre ierarhii noștri de frunte. Deși grec de neam, mitropolitul Luca — s-a identificat întru totul cu aspirațiile poporului pe care-l păstorea.

Conștient de originea comună a românilor din toate provinciile, a păstrat legături strânse cu aceștia, îndeosebi cu românii transilvăneni, hirotonind întru arhieru pe mitropolitul Teoctist al Ardealului, în anul 1606.

«*Deprins foarte la caligrafie*», cum spune Matei al Ciprului, de la el s-au păstrat și câteva manuscrise grecești, care-l arată într-adevăr drept un caligraf deosebit de iscusit : o *Evanghelie*, terminată în 1589, o alta în 1594, încă o *Evanghelie*, scrisă în 1624 și hărăzită Mănăstirii Ivir din Muntele Athos, precum și o *Psaltire* terminată de un ucenic al său în 1635.

După o păstorire de aproape o jumătate de veac, mitropolitul Luca a trecut la cele veșnice în primele luni ale anului 1629, fiind înmormântat la Târgoviște, iar nu la ctitoria sa de la Izvorani, jud. Buzău.

Legături mai strânse vor fi realizate în secolele XVIII—XIX, dar mai ales în perioada fanariotă : Grigore II Ghica, domn în ambele Principate — a hărăzit un ajutor anual de 500 de groși Mănăstirii Kikkou. Mănăstirea Mahera a primit ajutoare însemnate din ambele Principate, strânse de călugării Ciprian — mai târziu arhiepiscop al Ciprului (1810—1821), mort martiric, spânzurat de turci alături de alți trei mitropoliți ciprioți — și Haralambie, în ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea. Domnitorul Mihail Suțu al Moldovei le-a dăruit o sută de groși rânduindu-l pe Ciprian să studieze la *Academia teologică* de la Iași. Se păstrează până azi în mănăstire mai multe obiecte de cult și mai ales manuscrise de muzică psaltică, aduse din călătoria lor, precum și portretele lor, lucrate la Iași.

Astăzi, prezențele românești în Cipru din partea Bisericii Ortodoxe Române sau cele cipriote în Biserica Ortodoxă Română sunt multiple și consistente. Amintim, pe de o parte, vizita Prea Sfințitului Episcop Hrisostom (acum Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe a Ciprului), ca delegat al Prea Fericitului Arhiepiscop Makarios, la cea de a XX-a aniversare a întronizării Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, ce a reprezentat un nou început al legăturilor de veacuri dintre cele două Biserici Surori. De asemenea, la aniversările din toamna anului 1975, prilejuite de împlinirea a 90 de ani de Autocefalie și 50 de ani de Patriarhat ai Bisericii Ortodoxe Române au fost prezenți reprezentanți ai Bisericii din Cipru în frunte cu Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Hrisantos de Limassol, iar la festivitățile aniversare ale Patriarhiei Române din 1995, prilejuite de aniversarea a 110 ani de Autocefalie și a 70 de ani de Patriarhat, Biserica Ortodoxă a Ciprului a fost reprezentată de însuși Întâistătătorul ei, Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, însoțit de Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Hrisostom de Kition și Dl. Dr. Andreas Mitsidis. Pe de altă parte, trebuie consemnată prezența în Cipru a P. C. Pr. *Petre Matei*, care, prin dragostea și sprijinul Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* și al Sfintei Arhiepiscopii, acordă asistență duhovnicească românilor stabiliți în insulă, cât și activitatea mai multor pictori bisericești, între care frații Moroșanu, care au înfrumusețat cu veșmânt iconografic, mai multe biserici de aici.

Înainte de plecarea spre Aeroportul Internațional Otopeni, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**, însoțit de membri delegației Bisericii Ortodoxe Române, de Prea Sfințiii Episcopi *Calinic* al Argeșului, *Vincentiu Ploieșteanul*, Vicar Patriarhal și *Teodosie Snagoveanul*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, de Prea Cucernicii Părinți Consilieri de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, s-au oprit, vreme de câteva minute, în Catedrala Sfintei Patriarhii, pentru cuvenita rugăciune, spre ocrotire și ajutorul lui Dumnezeu de-a lungul acestei călătorii.

Luând cuvântul, Prea Fericirea Sa a adresat tuturor celor de față, numeroși elevi seminariști, studenți teologi și credincioși, un cuvânt de înțelegere a rostului și semnificațiilor acestei vizite :

«Mulțumesc din toată inima, mai întâi grupului de elevi seminariști și de studenți teologi, pentru râvna pe care ne-au arătat-o, venind la această oră atât de înaintată, pentru a ne însoți cu rugăciunea, cu cântările și cu mărturisirea dragostei lor, în clipele care premerg această atât de importantă vizită. Mulțumesc, de asemenea, Prea Sfințiților Episcopi, Prea Cucernicilor Părinți Consilieri, care cu aceeași dragoste au venit să ne ureze «Drum bun !», rugându-se împreună cu noi pentru liniștea și sporul călătoriei noastre.

Plecăm gândindu-ne la adevărul că Ortodoxia se caută și se regăsește neîncetat. Dacă toate celelalte confesiuni se caută și încearcă să se regăsească, sau, dimpotrivă, în vremurile din urmă, sesizează cât de mari sunt diferențele dintre învățăturile propovăduite și cuvântul Sfințelor Evanghelii, noi, ortodocșii, ne regăsim neconținut, ca un spor al credinței noastre, al mărturisirii noastre comune, pe care o avem, nu dintr-un secol oarecare, ci încă din vremea Mântuitorului Hristos și a Sfinților Săi Apostoli. Iar această regăsire înseamnă apropierea noastră, unii către alții, comuniunea dintre noi, ca atitudine plină de responsabilitate de a fi împreună în slujirea lui Dumnezeu, a Bisericii și a popoarelor în mijlocul cărora slujim, împărțășind — alături de toți semenii noștri — soarta și durerile lumii. Este cheazășia că Ortodoxia va merge pe aceeași cale a propovăduirii adevărilor sale de credință până la sfârșitul veacurilor. Istoria bisericească mărturisește în fiecare pagină a ei această solidaritate dintre Bisericile Ortodoxe Naționale, această dragoste frățească, și trebuie să luăm pildă, cu evlavie și înțelepciune, unele de la altele, de râvna, de slujirea, de păstrarea și apărarea, deseori martirică, a Ortodoxiei.

Iată, o pildă de martiraj și de credință fierbinte, de-a lungul istoriei, este Biserica Ortodoxă a Ciprului, una dintre cele mai vechi Biserici Ortodoxe, Biserică Apostolică, prin predicarea Sfântului Apostol Pavel, dar mai ales a ucenicului acestuia, Barnaba.

Această vizită a delegației Bisericii Ortodoxe Române în Biserica Ortodoxă a Ciprului este prima la acest nivel din istoria Bisericii noastre, când însuși Întâistătătorul Patriarhiei Române, însoțit de distinși ierarhi și profesori de teologie, va cunoaște îndeaproape, vreme de o săptămână pe Întâistătătorul, pe ierarhii, clerul de la mănăstiri și parohii și pe credincioșii acestei binecuvântate de Dumnezeu Arhiepiscopii a Ciprului. Chiar dacă este prima vizită de acest fel, trebuie să știm

că legăturile noastre sunt vechi și durabile. Vom vedea, de altfel, urmele daniilor domnilor și credincioșilor români, făcute de-a lungul secolelor, mai multor biserici și mănăstiri, ca și vrednicia românilor aflați acolo, a celor ce, din binecuvântate pricini, și-au strămutat rosturile și destinele pe pământul Ciprului. Cred că prezența tinerilor teologi și a celorlalți credincioși, care au venit pentru a se ruga împreună cu noi și pentru noi la acest început de călătorie, va fi o binecuvântare pentru noi, ca Bunul Dumnezeu să ne fie alături, pentru a arăta, ca și în luna octombrie a anului trecut, vrednicia clerului nostru, a mănăstirilor și a școlilor de teologie, ca și credincioșia poporului dreptmăritor român.

Să vă ajute Bunul Dumnezeu, iubiți elevi și studenți, să ajungeți ceea ce Biserica noastră și-a pus nădejdea și ceea ce dorcsc și o cer Sfinții Părinți și vremurile noastre, spre a o sluji pe mai departe, cu și mai multă râvnă decât am făcut-o noi. Pe toți, deopotrivă, ierarhi, preoți și credincioși, vă îmbrățișez cu dragoste părintească. Binecuvântarea Domnului să fie cu voi, cu toți !».

Înainte de plecarea de pe Aeroportul Internațional Otopeni, Prea Fericitul Părinte **Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a acordat o scurtă declarație pentru presa prezentă în Salonul oficial :

«Este cea dintâi vizită a unui Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române în această Biserică Ortodoxă apostolică, la invitația Prea Fericitului Părinte **Hrisostom**, Arhiepiscopul Ciprului, Noua Justiniană. Vom cunoaște Ortodoxia cipriotă, mănăstirile și bisericile de acolo, vom avea discuții frățești cu Prea Fericeirea Sa — cu care ne cunoaștem de mai multă vreme și care ne-a vizitat țara și Biserica chiar în anul ce a trecut cu ocazia festivităților aniversare ale Patriarhiei Române — în duhul comuniunii și al unității noastre ortodoxe, al caldelor relații frățești care ne animă. Dumnezeu să ne ajute !».

După un zbor liniștit de circa 2 ore, cu o aeronavă Boeing 747 a companiei Tarom, delegația română a ajuns la orele 01.45, din noapte pe Aeroportul Internațional din Larnaca.

La întâmpinarea oficială a Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române și a însoțitorilor Prea Fericitului Sale, au fost de față Prea Fericitul Părinte **Hrisostom**, Arhiepiscopul Ciprului, I.P.S. **Hrisostom**, Mitropolit de Pafos, P.S. Episcop Vicar **Gheorghe** de Arsinoe, P.S. Episcop Vicar **Vasile** al Trimitundeii, *Dl. Dimitrios Dimitriadis*, secretarul Sfintei Arhiepiscopii a Ciprului, *Dl. dr. Andreas Mitsidis*, de la Biroul de Relații Externe al Arhiepiscopiei, alți numeroși preoți și credincioși. Au mai fost prezenți, de asemenea, *Dl. Nicolae Dumitru*, Însărcinatul cu afaceri a.i. al României în Cipru, P.C. Pr. **Petre Matei**, preotul Comunității

românești din Cipru, membri ai Ambasadei României, precum și reprezentanți ai autorităților de stat de la Nicosia.

După prezentarea delegației Patriarhiei Române, precum și a însoțitorilor Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* — în fapt persoanele care au fost alături de noi pe tot parcursul vizitei — în Sala de conferințe a Salonului oficial al Aeroportului, Întâistătătorii celor două Biserici Ortodoxe naționale au acordat declarații de presă, numeroșilor ziarști prezenți.

În cuvântul Prea Fericirii Sale, Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, Noua Justiniană, a spus :

«Cu deosebită bucurie întâmpinăm astăzi pe Prea Fericitul Părinte **Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și cinstita Sa delegație. Cu sentimente de dragoste frățească le spunem : «Bine ați venit !»..

Este pentru prima dată când un Patriarh al României vizitează atât insula cât și Biserica noastră. Prea Fericirea Sa a avut dragostea să răspundă invitației noastre, pentru a cunoaște îndeaproape pământul plin de istorie al Ciprului și Ortodoxia de aici, dar și să întoarcă vizita pe care am făcut-o noi Patriarhiei Române, în octombrie anul trecut, în urma invitației Prea Fericirii Sale, cu ocazia aniversării a 110 ani de Autocefalie și a 70 de ani de Patriarhat ai Bisericii Ortodoxe Române. Ospitalitatea călduroasă de care ne-am bucurat pe timpul prezenței noastre în România a fost într-adevăr cu totul deosebită. Ne vom strădui cu dragoste să întoarcem acea ospitalitate, călăuzind pe Prea Fericirea Voastră și distinsa delegație a Bisericii Ortodoxe Române în diverse locuri — demne de a fi vizitate — din zona liberă a insulei noastre. Vom vizita împreună mitropoliile și mănăstirile noastre, parohii, monumente istorice, ca și locul numit «Throni», unde se află mormântul pururea-pomenitului Arhiepiscop și conducător de stat Makarios al III-lea. Suntem încredințați că peste tot poporul nostru va primi pe Prea Fericirea Voastră cu dragoste și prețuire.

Bine ați venit, Fericite Părinte Patriarh **Teoctist**, Sfinte Frate. Sperăm și dorim ca vizita Prea Fericirii Voastre în Biserica Ortodoxă a Ciprului, puțină în zile, să fie plăcută și plină de roade !».

Răspunzând cuvântului de dragoste frățească al Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe a Ciprului, Prea Fericitul Părinte **Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, s-a adresat Prea Fericirii Sale și tuturor celor de față :

*«Prea Fericite Părinte Arhiepiscop,
Înalt Prea Sfințiți Mitropoliți și Prea Sfințiți Episcopi,*

*Onorați reprezentanți ai autorităților statului cipriot,
Excelența Voastră, Doamnele Ambasador al României,*

Onorată asistență,

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu, am pășit astăzi pe pământul binecuvântat al Ciprului, la invitația Prea Fericitului Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, Noua Justiniană și iubitul nostru frate în Hristos, Domnul. Suntem însoțiți de ierarhi ai Bisericii noastre, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nestor* al Olteniei, distins cărturar, istoric, membru al Academiei Române, Prea Sfințitul Episcop *Epifanie* al Buzăului, Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal *Teofan Sinaitul*, părintele profesor *Constantin Cornițescu*, decanul Facultății de Teologie a Universității din București, Dl. Prof. univ. dr. *Mihail Diaconescu*, de la Facultatea de Teologie din Pitești și părintele diacon *Nicolae Vladu*, secretar patriarhal.

Vă aducem, mai întâi de toate, Prea Fericite Părinte Arhiepiscop, recunoștința noastră pentru această invitație, ca și dragostea și frățeasca îmbrățișare a ierarhilor Sfântului Sinod, a preoților și tuturor credincioșilor români, pentru Prea Fericirea Voastră și pentru frații lor din Biserica Ortodoxă a Ciprului.

Acest mesaj de dragoste frățescă pe care vi-l împărtășim este expresia credinței și mărturisirii noastre comune, în curgerea atâtor veacuri peste popoarele noastre, popoare care au avut multe de înfruntat, biruind de fiecare dată prin credință fierbinte și prin dragostea lor creștină. Ierarhii, preoții și credincioșii noștri s-au cunoscut nu acum câteva veacuri, când situații istorice deloc prielnice îi îndemneau pe monahii din Cipru și din alte țări invadate de necredincioși să viziteze Țările Române, cerând ajutoare, ci cu mult înainte, din vremea Sinoadelor ecumenice, împărtășind cu credință și nădejde, cu bărbăție creștină suferințele aduse de năvălirile și stăpânirile păgâne. De aceea, credem că popoarele noastre sunt apropiate, iar această apropiere se dovedește a fi și mai strânsă de când români de-ai noștri s-au stabilit în Cipru, întemeindu-și aici familii, contribuind, cu priceperea și cunoștințele lor, la propășirea acestei țări.

Mulțumim Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, iubit frate al nostru, pe care am avut bucuria de a-l avea oaspete al Bisericii și țării noastre în anul care a trecut, cu ocazia festivităților aniversare ale Patriarhiei Române, pentru bucuria duhovnicească de a ne chema, în aceste zile luminate de Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos,

În această sfântă Biserică întemeiată de Sfinții Apostoli Pavel și Barnaba.

Tuturor vă împărtășim dragostea noastră.

Bine v-am găsit !

Hristos a înviat !»

Delegația Bisericii noastre a fost apoi condusă la Nicosia — 52 de kilometri de Larnaca — unde a fost cazată la Hotelul Internațional «Forum».

Miercuri, 8 mai, la orele 11,00, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și delegația Patriarhiei Române, s-au îndreptat spre Catedrala Sfintei Arhiepiscopii, cu hramul Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, aflată în momentele de mare bucurie duhovnicească ale prăznuirii hramului.

În fața Sfintei Arhiepiscopii și a Catedralei — unde străjuiește o impresionantă statuie a Arhiepiscopului Makarios al III-lea — Prea Fericirea Sa a fost întâmpinat de Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* al Ciprului, Noua Justiniană, de membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe a Ciprului, de Prea Sfințiții Episcopi Vicari, de un număr mare de preoți și credincioși, de elevii gimnaziului și liceului «*Arhiepiscopul Makarios al IH-lea*», din imediata apropiere a Arhiepiscopiei. În sunetul clopotelor, înconjurați de soborul de preoți și diaconi ai Catedralei, cei doi Întâistătători au pășit în sfântul și vechiul lăcaș, fiind întâmpinați cu glasuri vestitoare de bucurie și de nenumărate flori.

După săvârșirea unui Polihroniu, din jilțul arhieresc, Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, Noua Justiniană, a rostit un cuvânt de bun venit Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* și delegației Patriarhiei Române :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh TEOCTIST al
Bisericii Ortodoxe Române, iubit Frate în Hristos,*

Cu multă bucurie și prinos de dragoste frățească întâmpinăm astăzi pe deosebita Persoană a Prea Fericirii Voastre, pe Întâistătătorul Prea Sfintei Biserici Ortodoxe a României și cinstita Sa delegație în insula noastră și mai ales aici, în Catedrala Arhiepiscopală a Bisericii noastre și, cu sufletul plin de bucurie, mărturisim : Bine este cuvântat cel ce vine în numele Domnului !

Cu rugăciune de laudă înălțată lui Dumnezeu, salutăm sosirea Prea Fericirii Voastre și îi mulțumim pentru că ne-a învrednicit de această bucurie, de a Vă avea printre noi. Vă mulțumim, Prea Fericite Părinte Patriarh, iubit Frate în Hristos Domnul, deoarece ați avut dragostea să răspundeți invitației noastre și să puneți în faptă această vizită aducându-ne atât binecuvântarea Bisericii Ortodoxe Surori a

României, la cârma căreia vegheați cu aleasă vrednicie, cât și dragostea frățească a poporului frate ortodox român.

Prin Prea Fericirea Voastră și aleșii însoțitori ai Prea Fericirii Voastre, salutăm toată ierarhia, clerul ortodox și poporul Patriarhiei Voastre, care aduce o importantă contribuție la lucrarea cea sfântă a Ortodoxiei.

Pe durata scurtei prezențe a Prea Fericirii Voastre aici, ni se va da ocazia să Vă călăuzim la sfintele locuri de închinare ale Bisericii noastre — cele care ne-au rămas libere —, să Vă punem în legătură cu poporul nostru, ca să Vă salute și să primească binecuvântarea Prea Fericirii Voastre. Vom avea prilejul, în duhul frățietății, să purtăm discuții despre Bisericile noastre, ca și despre alte probleme care ne preocupă nu numai pe noi creștinii dreptmăritori, cât și omenirea întreagă.

Elevii care V-au întâmpinat, și care aparțin gimnaziului fondat de un mare ierarh și martir al națiunii cipriote, pururea-pomenitul Arhiepiscop Makarios, clericii și tot poporul care s-a adunat aici ca să Vă salute, Vă roagă să-i binecuvântați și să-i primiți în rugăciunile Prea Fericirii Voastre către Domnul. Alăturăm acestei rugăminți și rugăciunea noastră, ca să ne învrednicească Bunul Dumnezeu în curând de o altă vizită a Prea Fericirii Voastre în care să Vă călăuzim și să Vă arătăm mormântul întemeietorului Bisericii noastre, Sfântul Apostol Barnaba, precum și alte locuri sfinte de închinare, în orașele și satele noastre care astăzi se găsesc sub ocupație, prădate și profanate de năvălitorii turci. Rugați-Vă, Prea Fericite Părinte Patriarh, ca ziua eliberării lor să nu întârzie !

Cu aceste puține cuvinte, Vă urăm : Bine ați venit în insula noastră, Prea Fericite Părinte Patriarh *Teoctist* al României, Înalt Prea Sfințiile Voastre și iubiți părinți, membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române ! Să fie această vizită bineplăcută și plină de roadele dragostei creștine și de întărire duhovnicească, de care are atâta nevoie poporul nostru, îndeosebi astăzi, când duce lupta de supraviețuire pe pământul moștenit de la părinții săi.

Să dea Dumnezeu ca Evanghelistul iubirii și ucenicul cel iubit al Mântuitorului Hristos, Sfântul Ioan, căruia îi este închinat acest sfânt lăcaș și pe care îl cinstim astăzi, să mijlocească către Bunul Dumnezeu pentru ca în curând să încercăm această mare bucurie !».

Răspunzând cuvântului Întâistătătorului Ortodoxiei cipriote, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a spus :

«Prea Fericirea Voastră, Întâistătător al Bisericii Ciprului,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Iubiți părinți de la parohii și mănăstiri,
Iubiți credincioși,

Mai întâi de toate Vă adresăm tuturor tradiționala noastră vestire : «Hristos a înviat!». Vă mărturisesc apoi că am rămas foarte emoționat de cuvântul Prea Fericirii Voastre. Tabloul atât de trist al acestei insule, jertfele și martirii ei pentru Hristos, aduc în inima noastră, a românilor, imaginea poporului și a țării noastre, România. Cu darul lui Dumnezeu suntem o țară din estul Europei, așa cum știți, întemeiată de un alt Apostol al Mântuitorului Hristos, Sfântul Andrei, care a propovăduit Evanghelia, în Scitia Mică, Dobrogea de astăzi. Acest adevăr este recunoscut atât de mărturiile patristice și de cele istorice, cât și de tradiția vie a Bisericii Ortodoxe Române.

În lumina Învierii lui Hristos, ne întâlnim în această Sfântă Catedrală a Arhiepiscopiei Ciprului, iată, două Biserici Ortodoxe Surori, două Biserici ce s-au împărtășit din același izvor apostolic de învățătură și de credință și, chiar dacă ne despart limite geografice, mări și ținuturi străine, suntem strâns uniți prin credința ortodoxă, prin jertfele pentru Ortodoxie, prin conlucrarea noastră de ieri dar, mai ales, de cea de azi, pentru bunul mers al Ortodoxiei și al celor două popoare, române și cipriot.

Apropierea și cunoașterea dintre Bisericile Ortodoxe, organizarea, misiunea, apostolatul lor, interesează întreaga Ortodoxie. Vremurile pe care le străbatem sunt grele și, cu cât noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe, ne vom întâlni mai des, cu atât ne vom cunoaște mai bine. Astfel, Ortodoxia va putea face față năvălirilor, de tot felul, ca și noilor erezii, ce tulbură lumea. De aceea, la vremea potrivită am stăruit mult pentru ca, la momentele aniversare ale Bisericii Ortodoxe Române, să fie alături de noi Întâistătătorii și reprezentanții celorlalte Biserici Ortodoxe. Iar Biserica Ortodoxă a Ciprului — mică prin numărul de credincioși, dar atât de mare prin tezaurul de credință, prin mărturiile sfinte și prin Ortodoxia ei jertfelnică — a fost mereu alături de noi, în ultimii 50 de ani, acest fapt datorându-se Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, care ne-a vizitat țara și Biserica în două rânduri. Noi vedem Biserica Ortodoxă a Ciprului nu numai prin așezarea ei în Marea Mediterană, ci mai ales prin vechimea și valoarea mărturiilor creștine de aici, prin Ortodoxia de aici ce a străbătut veacurile în ciuda tuturor ispitelor istoriei.

Și noi românii avem o experiență de viață duhovnicească deosebită : vreme de 45 de ani noi a trebuit să înfruntăm cea mai groaznică teroare, cea a dictaturii comuniste, dar poporul român dreptcredincios a constituit pentru Biserică o pavăză și a păstrat chivotul sufletului lui ca o cetate sfântă, neprihănită de comunism. În acești 45 de ani, Biserica a trăit momente înălțătoare dar și pline de jertfe. Sute de ierari, preoți, monahi, profesori de teologie sau studenți teologi s-au aflat în acei ani în închisorile comuniste, în lagăre de muncă sau în domiciliu forțat, mulți dintre ei plătind cu viața. Multora dintre ei nu le cunoaștem nici astăzi mormintele... Cu toate acestea, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin jertfele lor, cu înțelepciunea și curajul vrednicului de pomenire Patriarh Justinian Marina (1948—1977), Biserica Ortodoxă Română și-a păstrat învățătura de credință, mănăstirile, bisericile, preoțimea, călugării, călugărițele, cartea bisericească, învățământul teologic și activitățile filantropice. Prezența în România a reprezentanților și Întâistătorilor Bisericilor Ortodoxe, a însemnat o mare binecuvântare pentru noi, un izvor de bărbăție creștină, un balsam întăritor, dându-ne curajul să ducem mai departe flacăra credinței, să păstrăm toate valorile Ortodoxiei noastre nepieritoare. Jertfele lor, ca și ale multor altora, a făcut să răsară în miezul de iarnă al anului 1989 primăvara eliberării noastre, ieșirea din pustiu comunismului militant. Iar astăzi trăim cu adevărat o primăvară duhovnicească, plină de roade, amintind aici mulțimea de școli teologice, seminarii și facultăți, care au apărut în cei șase ani de libertate, apoi mănăstirile, schiturile, nou înființate sau redeschise, mulțimea de biserici ridicate din temelie sau aflate în construcție, prezența preoților în spitale, în armată și în penitenciare, slujirea celor aflați în nevoi, a celor singuri, bătrâni și nemângâiați, și a copiilor, care învață, în toate școlile țării, învățătura noastră de credință. Ne gândim în mod deosebit la tineri, pentru că în mintea și în înțelepciunea lor stă viitorul lumii. Cum vom ști noi, Bisericile și conducătorii lumii, să-i creștem și să-i educăm, așa va fi secolul XXI. Și pentru noi, ierarhii și clerul Bisericii Ortodoxe Române, tineretul României este asemenea lui Simon Cireneanul, ducând crucea spre învierea neamului nostru, sub semnul credinței ortodoxe. Avem o mare mângâiere în dragostea lor, în atașamentul lor față de credința strămoșească, în inițiativele lor, amintind că numai în București se ridică două biserici destinate studenților din centrele universitare, iar o a treia își are porțile larg deschise.

Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* a văzut anul trecut multe din aceste mari realități. În ziua de 27 octombrie 1995, Prea

Fericirea Sa, văzând mîile de credincioși — stînd în ploaie și în vînt, ore în șir, pentru a ajunge să se închine sfințitelor moaște ale Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Capitalei noastre —, și ascultînd cuvîntările de dinainte, ce înfățișau momente ale istoriei Bisericii Ortodoxe Române, a mărturisit: «Ce argumente ne mai trebuie pentru a vedea evlavia poporului român?»

Prea Fericirea Voastră, Vă aducem dragostea acestor credincioși, a ierarhilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a clerului de la parohiile și din mănăstirile României, pentru Prea Fericirea Voastră și pentru întregul popor dreptmăritor al Sfintei Biserici a Ciprului, pe care Dumnezeu să-l ocrotească neconținut spre dobîndirea dreptății celei sfinte.

Mulțumindu-Vă pentru invitația Prea Fericirii Voastre, căreia i-am dat curs cu multă bucurie sufletească, Vă încredințăm de dragostea și rugăciunile noastre către Hristos Cel înviat,

«Hristos a înviat!».

Înconjuțați de Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii Ierarhi ai celor două Biserici, de preoți și diaconi, de numeroși credincioși, cei doi Întăistătători au urcat treptele Palatului Arhiepiscopiei intrînd în «*Synodikon*». Pe rînd, toți cei prezenți, ierarhi, slujitori ai Ortodoxiei cipriote, reprezentanți ai autorităților de stat sau simpli credincioși au venit pentru a ura «*Bun venit!*» Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* și delegației Bisericii noastre, arătându-și, cu sinceritate și căldură, dragostea pentru oaspeții români, cerînd și împărtășindu-se de binecuvîntarea patriarhală a Întăistătătorului Bisericii Ortodoxe Române.

A fost vizitat apoi Muzeul bizantin al Fundației Arhiepiscopul Makarios al III-lea. Aflat într-o clădire distinctă în cadrul complexului Sfintei Arhiepiscopii, acest muzeu a început a fi construit în anul 1972 — fiind inaugurat la 18 ianuarie 1982 — după ce, în anul 1980, Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* și Președintele din acea vreme al Republicii Cipru, *Dl. Spyros Kyprianou*, organizaseră Fundația Arhiepiscopul Makarios al III-lea, spre amintirea și pururea-pomenire a vrednicului Arhiepiscop și om de stat.

Muzeul adăpostește o bogată și reprezentativă colecție de icoane bizantine zugrăvite de iconari ciprioți — aproape 150 de icoane, adunate din toate colțurile insulei, icoane de o vechime apreciabilă, începînd cu secolele VIII—IX, mărturisind, așa cum ne spunea *Dl. Prof. dr. Costas Hadgistephanou*, Directorul Fundației, «*adîncimea credinței ortodoxe a poporului cipriot, ca și răspunsul atașamentului iconarilor ciprioți la tradiția bizantină*». De asemenea, în muzeu au putut fi văzute câteva mozaicuri de o deosebită valoare istorică, amintind aici numai fragmentele ce provin de la biserica «*Panaghia Kanakaria*», azi sub ocupație, datînd din secolele V—VI, care au fost dezlipite de ocupații

și vândute ilegal în străinătate. Cu multă greutate s-a reușit recuperarea lor fiind aduse și redatate poporului cipriot. Cea mai veche dintre icoanele aflate în muzeu este o icoană a Maicii Domnului — «*Panaghia Brefokratousa*» — datând din secolele VIII—IX.

Alături de acest tezaur mărturisitor de credință, Fundația mai adăpostește și alte săli expoziționale, ca și un Departament de Cercetări istorice și Filologice, o bogată Bibliotecă, o Pinacotecă — adunând tablouri ce reliefează marile momente ale istoriei poporului cipriot, opere ale unor pictori contemporani ciprioți. Tot în cadrul Fundației, așa cum era și firesc, la loc de cinste, am aflat Muzeul dedicat personalității Arhiepiscopului Makarios al III-lea al Ciprului, fiindu-ne prezentate documente, fotografii, veșminte liturgice, alte mărturii ale vrednicilor acestui mare ierarh. Ultimul compartiment al Fundației este Muzeul Bisericii Ortodoxe a Ciprului în care am putut vedea, printre multe alte exponate, în original, hotărâri ale sinoadelor Bisericii cipriote din vremea Arhiepiscopului Ciprian, elev al Academiei teologice de la Iași, în primii ani ai începutului de secol al XIX-lea, cu toate dezvoltând o istorie în care Biserica a fost, prin slujitorii săi, alături de popor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* și-a exprimat durerea sufletească că «*sute, poate chiar mii de icoane, după cum ne mărturisea Dl. Hadgistephanou, au fost distruse de cotropitori sau «îmbogățesc» colecțiile particulare, casele de licitații și magazinele de antichități*», lăudând eforturile stăruitoare ale autorităților cipriote și ale Arhiepiscopiei, în vederea recuperării lor.

După un prânz neoficial la Arhiepiscopie și vizitarea Reședinței, Întăistătorul Bisericii Ortodoxe Române și ceilalți membri ai delegației au vizitat unul dintre locurile cele mai pline de emoție ale insulei, numit «*Mormintele de la închisoare*», aflat în incinta Penitenciarului din Nicosia, unde în timpul luptelor pentru eliberarea de sub stăpânirea colonială a Ciprului, din perioada anilor 1956—1959, au fost uciși prin spânzurare 13 tineri ciprioți, pentru lupta lor declarată împotriva stăpânirii britanice.

Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a săvârșit Slujba Parastasului, la locul unde sunt îngropați cei 13 eroi ai națiunii cipriote — un spațiu extrem de mic, de smerit, dar în care puternice emoții te copleșesc. În atmosfera atât de clamă, de adâncă pioșenie, la ceasul la care primele luciri ale asfințitului devin lumină lină, ectenia și rugăciunile și mai ales imnul biruinței vieții prin Hristos asupra morții — «*Hristos a înviat...*» — ne-au încredințat că întru jertfa lor, cu adevărat, «*pururea cu Domnul vor fi*» (I Tesaloniceni 4, 17).

Cu acest prilej Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a rostit următorul cuvânt de cinstitoare a memoriei și a jertfei lor :

«Cu multă evlavie și emoție am venit să ne rugăm la mormintele unora dintre cei mai aleși fii ai națiunii cipriote care, pentru cele mai sfinte și înalte idealuri, pentru credința ortodoxă, pentru suveranitatea și independența națională ale acestei țări, au pătimit, dându-și viața

jertfă spre învierea neamului lor. Fiecare națiune are în tezaurul ei de spiritualitate această însemnată virtute a eroismului, dar putem mărturisi că pentru națiunile ortodoxe acest ideal se fundamentează, mai întâi de toate, pe credința în Dumnezeu, pe nădejdea în El, ca și pe dragostea pentru neamul din care face parte. Una cu poporul, identificându-se cu aspirațiile, cu implinirile, dar și cu nevoile poporului, Biserica Ortodoxă, slujitorii, credincioșii, fiii ei, în orice stare s-ar afla, văd în viața aceasta și în jertfă imaginea vieții viitoare.

Aici, în acest spațiu mic, vedem icoana și eroismul aceluia care și-au dat viața ofrandă de libertate națiunii cipriote, care a năzuit și năzuiește continuu după libertate, dreptate și independență. Pentru națiunile ortodoxe, jertfele și eroii sunt asemeni sfinților. Acești eroi străjuiesc aici, în lumina Mântuitorului Hristos, aceleași năzuințe sfinte de dreptate, de eliberare națională, de integritate a pământului strămoșesc, pentru care și-au dat viața. Ei sunt pilde vii în viața națiunilor noastre, pentru că și în România avem aceiași eroi pentru credință, pentru libertate, pentru neam, al căror sir s-a încheiat cu tinerii care și-au dat viața în Revoluția din Decembrie 1989. Ei au văzut în desfășurarea acelor momente, din timpul sărbătorii Nașterii Domnului, înțelesul de taină al renașterii națiunii noastre din bezna comunismului ateu la o nouă viață, o viață în Hristos. Ca și aici, la fel și la București, la «Cimitirul Eroilor Tineri», unde Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* s-a rugat anul trecut, ne întâmpină și ne impresionează chipurile lor tinere și luminoase, căci peste tot eroii au aceleași trăsături pline de frumusețe interioară, și aceasta pentru că înlăuntrul lor luminează, cu adevărat, Hristos.

Cred că în programul vizitei delegației Bisericii Ortodoxe Române, momentul acesta este tot atât de adânc și semnificativ ca și cel al comuniunii noastre de la Sfânta Liturghie, pentru că ne întâlnim, prin rugăciune, cu eroii și sfinții noștri, alcătuind astfel, împreună, «comuniunea sfinților» — Biserica — care este în Ortodoxie chezașia unității, dar și a libertății depline, a învierii și a vieții celei vesnice.

În lumina și pururea-amintirea jertfei lor să ne ducem și noi slujirea către cei credincioși ai popoarelor noastre, pentru a ne alătura împlinirii idealurilor de dreptate, de libertate și de suveranitate națională. Pomenirea lor din neam și în neam !

Hristos a înviat !».

Delegația Bisericii noastre a pășit apoi, cu emoție, la locurile de detenție și de martiraj, unde directorul închisorii ne-a relatat întâmplările dramatice de acum patru decenii : cum s-au pregătit gardienii pen-

tru execuții, cum au verificat spânzurătoarea — având ca «măsură» saci cu nisip — cum noaptea, pe furiș și la adăpostul întunericului, pentru a nu se afla nimic din cele înfăptuite, rând pe rând, vreme de câteva săptămâni, i-au executat și îngropat pe cei 13 eroi ciprioți, majoritatea dintre ei elevi de liceu.

Părăsind cu vădită emoție «*Mormintele de la Închisoare*», ne-am îndreptat la orele 18,00 spre centrul orașului, unde se află Reprezentanța diplomatică a României la Nicosia, fiind, vreme de aproape două ore, oaspeții Excelenței Sale Dl. *Nicolae Dumitru*, Însărcinatul cu afaceri al țării noastre în Cipru. Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* s-a întâlnit cu ceilalți membri ai reprezentanței diplomatice române apoi, în cadrul unei recepții, organizate tot la sediul Ambasadei, cu membri ai comunității românești din Cipru.

Cu acest prilej, Prea Fericirea Sa a acordat D-lui *Nicolae Dumitru*, cunoscut filolog și cunoscător al istoriei și culturii elene și cipriote, dar mai ales un bun român și creștin ortodox, mereu aproape la nevoile fiecărui membru al comunității românești din Cipru, «Crucea patriarhală» pentru mirenii, precum și «Medalia jubiliară» a Patriarhiei Române emisă cu ocazia aniversării a 110 ani de la recunoașterea Autocefaliei și a 70 de Patriarhat.

Au impresionat în mod deosebit clipele întâlnirii și discuțiile cu membrii comunității românești, de diferite vârste și profesii, ce și-au strămutat destinul într-o vatră ortodoxă ospitalieră, în care își aduc contribuția personală, chiar dacă în ochii și inimile înlăcrimate le-am putut citi, fiecăruia, dorul de locurile natale, de cei rămași acasă... Cu toții au cerut sfat părintesc sau binecuvântare, pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* le-a dat cu dragoste și grija părintească, indemnându-i să nu-și uite rădăcinile, cultivând mai departe virtuțile noastre tradiționale, identitatea noastră românească și ortodoxă, având acum, cu bunăvoința și ajutorul Prea Fericitului Părinte *Hrisostom* al Arhiepiscopiei Ciprului un stâlp al credinței, prezența unui preot român în Cipru — *P.C.Pr. Matei Petre* — care să le fie părinte duhovnicesc. Cu multă dragoste părintească Prea Fericitul Părinte Patriarh a dăruit fiecăruia cărți de rugăciuni, iconițe și calendare.

În cea de-a doua zi a vizitei, joi, 9 mai 1996, la orele 9,00, am pornit către Mănăstirea Machera. Alături de cei doi Întâistătători și de delegația Bisericii noastre, s-au mai aflat I.P.S. Mitropolit *Hrisostom* de Pafos precum și alți colaboratori din cadrul Arhiepiscopiei Ciprului. Am coborât spre sud, unde, chiar spre inima insulei străjuiește, în Munții Kionia, multiseculara mănăstire. Lăsam de o parte și de alta a drumului, mici așezări cu case noi și frumoase, în stilul obișnuit, grecesc. Oamenii se aflau la treburile zilnice, parcă nebăgând în seamă fierbințeala zilei. La Gourri, apoi la Agrokipia, ne-au întâmpinat preoții acelor parohii, cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce în mâini, înconjurați de numeroși credincioși și mulți copii, care au aruncat peste noi petale de trandafiri, cerând și împărtășindu-se de părinteasca binecuvântare.

După aceste clipe emoționante ne-am continuat drumul remarcând că, cu fiecare kilometru parcurs, solul devine din ce în ce mai pietros, mai arid. Ne apropiam de Mănăstirea Machera, urcând șerpuit muntele tăiat în multe serpentine spre a alina urcarea.

Potrivit tradiției, după ocuparea Palestinei de către arabi, mulți dintre părinții și trăitorii creștini au părăsit locurile de viațuire pentru a scăpa de prigoana păgânilor. Unii dintre ei, au venit și în insula Cipru — destul de aproape, așa cum am văzut, de Locurile Sfinte — asemenea celor doi cuvioși părinți, Neofit și Ignatie, considerați întemeietorii mănăstirii. Ajunși pe insulă și căutând loc de isihie, au oprit aici, în Munții Kionia, unde și-au ridicat mai întâi o colibă. Câteva zile mai târziu, la ceasul de rugăciune al serii, au văzut ieșind din niște tufișuri o lumină ciudată. Au descoperit astfel, cu uimire, o icoană a Maicii Domnului ce se afla agățată într-un mic cuțit, înțelegând din această întâmplare minunată că voia lui Dumnezeu este ca să ridice în acel loc o sfântă mănăstire. Au luat deci icoana ducându-o cu evlavie în coliba lor, apoi au plecat la Constantinopol unde, povestind toate cele întâmplate, au primit daniile însemnate din partea împăratului Manuel Comnenul. În jurul anului 1160, cei doi monahi, întorși în Cipru, au început să ridice biserica și chiliile, închinând mănăstirea Maicii Domnului și dându-i numele de «*Machaira*», adică «*cuțitaș*», în limba greacă, spre pururea pomenire a faptelor minunate ce s-au întâmplat. Aflată într-un loc retras, Mănăstirea Maicii Domnului — Mahera a atras nenumărați doritori de viață călugărească, obștea înmulțindu-se mereu. Lavra a cunoscut o mai mare înflorire duhovnicească dar a fost adeseori supusă invaziilor păgâne, de-a lungul secolelor fiind distrusă în mai multe rânduri, dar cel mai grav în 1530 și 1892 și reconstruită în 1900.

Cu toții, cred, ne gândeam la starețul Ciprian, la fratele lui în Hristos, părintele Haralambie, la ascultarea lor de a urca, iară și iară, muntele acesta, pentru a aduce mănăstirii de la binefăcători din insulă sau de mai departe, de la noi, din Muntenia și Moldova, milosteniile și daniile creștine atât de necesare dăinuirii candeliei rugăciunilor în mănăstire. Ne gândeam apoi la *Pilda Semănătorului*, realizând, o dată în plus, că mare este puterea lui Dumnezeu, Cel ce face să rodească, chiar în locuri atât de lipsite, florile duhovnicești ale monahismului. Mănăstirea Mahera împlinește un mileniu de existență, deloc ușoară în vitregiile istoriei Ciprului. Și am găsit-o străjuind asemeni cetății din vârful stâncilor luminând spre învățătura lui Hristos.

Urcarea noastră a luat sfârșit în fața impresionantelor porți ale mănăstirii unde Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit *Athanasios*, Starețul Maherei, împreună cu cei 20 părinți și frați viețuitori, au întâmpinat, cu multă bucurie, pe Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* și pe ceilalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române. În glasul binevestitor al clopotelor am fost conduși în biserica cea mare unde s-a săvârșit cuvenitul Polihroniu. P. Cuv. Arhim. *Athanasios*, viețuitor o vreme în Sfântul Munte și ucenic al Prea Fericitului Părinte Arhi-

episcop *Hrisostom*, a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* și membrilor delegației Patriarhiei Române următoarele cuvinte :

«Această mănăstire împărătească a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu din Macheră, primește azi, cu bucurie și cu cântări duhovnicești, pe Prea Fericirea Voastră și pe aleșii însoțitori ai Prea Fericirii Voastre.

În această mănăstire se află una dintre cele mai vechi icoane ale Ortodoxiei, icoana Născătoarei de Dumnezeu, care a făcut și face minuni cu cei care vin și i se închină. Iar aici, în Mănăstirea Mahera, datorită ocrotirii acoperământului ei, viața monahală nu a încetat o clipă măcar, ca și rugăciunile și binecuvântările pentru părinții și frații întru ascultare. Și, din prima zi a ridicării ei, aducem, generație după generație, Slujba cea sfântă și fără de sânge și mulțumire lui Dumnezeu pentru desăvârșirea fiilor ei duhovnicești.

Insula noastră și Mănăstirea Mahera se bucură în Domnul de prezența Prea Fericirii Voastre și a delegației Bisericii Ortodoxe Române. Vă rugăm, Prea Fericite Părinte Patriarh, să ne binecuvântați pe noi, smeriții viețuitori ai acestei mănăstiri, încât, prin rugăciunile Voastre sfinte să putem duce la bun sfârșit drumul nostru spre desăvârșire și să ne învrednicim de împărăția cea cerească a Prea Sfintei Treimi și a tuturor Sfinților».

Ca semn al dragostei viețuitorilor din Mănăstirea Mahera, Prea Cuviosul Arhim. Athanasios a dăruit Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* o frumoasă icoană a Maicii Domnului.

Mulțumind pentru darul făcut, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a răspuns cuvântului de întâmpinare :

*«Prea Fericite Părinte Arhiepiscop HRISOSTOM,
Prea Cuvioase Părinte Arhimandrit Athanasios,
Iubiți părinți și frați ai acestei mănăstiri,*

Am venit aici cu multă evlavie și am urcat muntele acesta cu gândul la nevoințele cu care l-au urcat înaintașii noștri : intrând în acest sfânt lăcaș de închinare am simțit, ca și toți cei care intră în el, adevărul mărturiei noastre ortodoxe, atunci când, în rugăciune, rostim : «în Biserica slavei tale stând, în cer ni se pare a sta, Născătoare de Dumnezeu, ceea ce ești ușa cerească, deschide nouă ușa milei tale».

Intr-adevăr, măreția și frumusețea Mănăstirii Mahera exprimă pe pământ strălucirea cea dumnezeiască, lumina cea mai presus de fire a Taborului, prin tot ceea ce înaintașii noștri au făcut, prin nevoințele și rugăciunile generațiilor de părinți și de frați de aici. Însăși așezarea ei, pe vârf de munte, tâlmăcește idealul vieții noastre pământești și îndeosebi al monahismului, acela de a urca mereu, de a ne apropia de

Dumnezeu și de a ne împărtăși pururea de lumina cea neînserată, de slava sa, pe care cei trei aleși Apostoli au văzut-o în munte.

Datorăm această bucurie duhovnicească a zilei de astăzi, împreună cu delegația Patriarhiei Române — formată din ierarhi și profesori de teologie — Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* care a ținut să ne facă părtași, cu dragostea sa și a Bisericii Ortodoxe a Ciprului, de aceste valori nepieritoare ale Ortodoxiei din Cipru. Ne simțim aici, așa cum spuneam, ca în cer, și am urcat cu adevărat ca spre cer, îndreptându-ne gândul și simțirea spre strălucirea cea dumnezeiască.

Și România este o țară a mănăstirilor, cu mulți mărturisitori ai acestui drum greu al monahismului, o țară a «scărilor către cer» — mănăstiri și schituri — ai căror viețuitori s-au străduit de-a lungul istoriei noastre, cu multe jertfe de sânge, să păstreze credința și pravila ortodoxă și să-i lumineze pe credincioșii noștri români cu adevărurile învățaturii de credință, spre mântuirea cea întru Hristos, Domnul nostru, cu știința de carte, cu zidiri și tezaure ale culturii naționale. Monahismul reprezintă în Ortodoxie o dimensiune foarte importantă: este una dintre căile și stările desăvârșirii, către care trebuie să se îndrepte sufletul creștin. Mănăstirile nu au fost numai leagăne de naștere și creștere duhovnicească, ci și vetre de spiritualitate, de cultură, de apărare a Ortodoxiei și a poporului, a tradițiilor specifice neamului.

După cum ne-a arătat Prea Cuviosul Părinte Stareț, în cronica acestei mănăstiri sunt înscrise multe jertfe de suflet dar și numele multor martiri pentru Hristos. Aceeași trăire, dusă până la închinarea jertfelnică a vieții lui Dumnezeu, credinței și neamului, o întâlnim și în Biserica noastră, în istoria credinței ortodoxe din România. De pildă, la Mănăstirea Secu — mănăstire multiseculară, pe care a cunoscut-o și fericitul întru pomenire, starețul Macherei și viitorul Arhiepiscop al Ciprului, Ciprian — vedem și astăzi urmele sângelui monahilor ce au fost martirizați acolo de turci. Nici ploaie, nici ninsoare, nici încercările de a le scoate din «pergamamentul» pietrei, nu au reușit să le îndepărteze...

Nu întâmplător, Dumnezeu și Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul acestei Sfinte Biserici Apostolice, ne-au îndreptat pașii spre această mănăstire: mai întâi pentru însemnătatea ei duhovnicească pentru Ortodoxia cipriotă; dar și pentru faptul că ea adăpostește multe manuscrise, cărți de slujbă și de cântare bisericească, obiecte liturgice, tablouri și multe alte daruri, primite de părinții Macherei de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea Ciprian și Haralambie, aflați în Moldova și Țara Românească după danii și ajutoare,

atât de necesare existenței mănăstirii în acele vremuri grele, sub stăpânire otomană.

Vă aducem tuturor, iubiți părinți și frați în Hristos, Domnul Cel a treia zi înviat din morți, dragostea și prețuirea părinților și fraților din mănăstirile și schiturile din cuprinsul Patriarhiei Române și ne plecăm cu smerenie fruntea în fața icoanei celei făcătoare de minuni a Prea Curatei și Pururea Fecioarei Maria. Pe ea o rugăm să ocrotească atât această mănăstire cât și țara aceasta, Biserica Ortodoxă Autocefală a Ciprului și pe toți credincioșii ei. Să ajute Bunul Dumnezeu ca lacrimile pe care le-am văzut în ochii ciprioților, atunci când aud de teritoriile ocupate, să se transforme în lacrimi de bucurie la vederea reîntregirii pământului acestei insule în care au odrăslit atâția Sfinți și mărturisitori, în care sunt atâtea Sfințite Moaște și morminte de eroi. Sfinții Cuvioși Părinți și întemeietorii acestei mănăstiri să vă ajute să slujiți în sfintele lăcașuri de dincolo de munții aceștia, acum închise și vitregite.

Pentru a păstra vie amintirea vizitei noastre, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, Vă oferim, Prea Cuvioase Părinte Stareț, «Crucea Patriarhală» a Bisericii Ortodoxe Române, rugându-vă ca să ne pomeniți și pe noi smeriții în rugăciuni.

Hristos a înviat !».

Înconjurați de obștea mănăstirii, intonând imnul arhieresc, am fost conduși apoi în «*Synodikon*»-ul mănăstirii, unde cei doi Întăistătători s-au întreținut cu Prea Cuviosul Părinte Stareț și cu ceilalți părinți și frați, bucurându-ne de o aleasă ospitalitate, îmbogățită de frumoasele cântări susținute de protopsalții mănăstirii.

Bucuria prezenței noastre la Mahera s-a plinit la vederea câtorva din darurile făcute de domnitorii noștri acestei mănăstiri. Am putut admira în sala de primire tablourile ce-i înfățișează pe Starețul Ciprian, viitorul Arhiepiscop al Ciprului (1810 — † 1821), mort martiric împreună cu alți ierarhi ciprioți, și pe părintele Haralambie, aflați la vremea realizării tabloului, puțin înainte de 1802, în Moldova, cu binecuvântarea starețului din acea vreme a Maherei, pentru obținerea de dani. Oaspeții noștri ne-au întărit cele cunoscute din paginile de istorie ale Bisericii noastre arătând că în vremurile grele ale ocupației turcești, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, Mănăstirea Mahera a putut să-și continue existența și datorită daniilor anuale ale domnitorului Țării Românești, Mihail Șutu, începând cu anul 1795 — un tablou al acestui domn muntean s-a aflat în mănăstire până în anul 1892, când a fost distrus într-un incendiu — și cu cele adunate de Arhimandritul Ciprian, între 1783 și 1802. De altfel, Ciprian și conaționalul său, Haralambie, s-au putut bucura și de studiile făcute la Iași la Academia teologică. Alături de aceste două tablouri, mănăstirea mai păstrează, în muzeul său, cărți de muzică bisericească în limba

greacă, în manuscris, respectiv un «*Sticherarion*» — scris în Moldova, în 1791, de către Daniil Ieromonahul — și o «*Psaltichie*» — scrisă de asemenea în Moldova, în secolul al XVIII-lea, ca și alte tipărituri executate la Iași, pentru folosul creștinătății de limba greacă, aflată sub stăpânirea otomană, precum «*Cartea de învățătură ortodoxă*» a Patriarhului Nectarie al Ierusalimului (1661—1669), tipărită în 1682, «*Dogmatica*» Sfântului Ioan Damaschin, tipărită în 1715, precum și «*Tricostarul*» și «*Octoihul*», tipărite între 1772—1773 la Leipzig, cu cheltuiala domnitorului Grigore al III-lea, Alexandru Ghica al Moldovei.

La orele 11,00, delegația Bisericii Ortodoxe Române a plecat spre Mănăstirea Irakleidos, a Sfântului Heraclie, aflată în apropierea localității Tamassos, una dintre cele mai vechi așezări creștine din insula Cipru. Însăși mănăstirea își are începuturile în veacul apostolic când un tânăr cipriot, Heraclie, convertit la creștinism de către Sfinții Apostoli Pavel și Barnaba, trăind apoi într-o peșteră, pe locul unde se află astăzi vatra mănăstirească. Credința și virtuțile sale l-au determinat pe Sfântul Apostol Barnaba să-l hirotonească episcop, Heraclie fiind primul ierarh al insulei și unul dintre primii martiri, cinstit în ziua de 17 septembrie, ziua pătimirii sale pentru Hristos. Ca zidire și viață de obște, Mănăstirea Irakleidos a fost întemeiată în secolul al IV-lea, când erau aici monahi. De la 23 iulie 1962 a devenit mănăstire de maici, astăzi viețuind, în această mănăstire, 30 de maici și surori, aflate sub conducerea Prea Cuvioasei Starețe *Haritheea*.

Întreg soborul maicilor a ieșit în întâmpinarea Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* și a delegației Bisericii Ortodoxe Române, după datina ospitalității grecești stropind mâinile călătorilor cu apă de trandafiri și aruncând în calea noastră petale de trandafiri. Ne-au impresionat aleile înguste pe care am pășit spre biserica mică și smerită, alei împodobite de un mozaic multicolor din nenumărate flori.

După un Polihroniu săvârșit de P. Cuv. Ierom. Christos Iakovou, duhovnicul mănăstirii, am vizitat micul paraclis ce adăpostește mormântul Sfântului Ierarh Heraclie, unde ne-am închinat cu evlavie în locul pătimirii sale pentru Hristos.

Am fost conduși apoi în Sala de primire a mănăstirii unde am gustat din ospitalitatea plină de dragoste creștină a prea cuvioaselor maici. Exprimând mulțumiri pentru primire, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, s-a adresat acestora cu următoarele cuvinte :

«Prea Cuvioasă Maică Stareță,

Prea cuvioase maici și surori ale acestei sfinte mănăstiri,

Am acum bucuria de a vă aduce și de a vă împărtăși dragostea și prețuirea Prea Cuvioaselor maici din sfintele mănăstiri ale României. Le vom povesti, ca și tuturor ierarhilor, preoților și credincioșilor noștri, că am fost în mănăstirea unde a fost hirotonit întâiul episcop al Ciprului, originar din această insulă, Sfântul Ierarh Iraclie, că am vizitat acest loc atât de important în istoria de două ori milenară a Bisericii

Ortodoxe Autocefale a Ciprului și că ne-am împărtășit de ospitalitatea, atât de caldă, a Prea Cuvioșilor Voastre.

Mulțumim Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului Părinte *Hrisostom*, arhiepiscopul Ciprului, pentru că în traseul delegației Bisericii Ortodoxe Române nu a ocolit această sfântă mănăstire, făcându-ne părtași bucuriei de a ne închina la mormântul Sfântului Ierarh Iraclie și de a vă cunoaște ostenele într-o desăvârșirea cea în Hristos.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu, pe Maica Sa cea sfântă, să vă ajute în acest urcuș al desăvârșirii duhovnicești, străjuind în sfințenie mormântul Sfântului Ierarh Iraclie și Ortodoxia noastră, fără a uita, o clipă măcar, de viitorul mănăstirii. Mă gândesc la silința, cuvenită nouă monahilor, de a rândui ucenici și ucenice. Acesta este viitorul monahismului și vă revine ascultarea aceasta mare, ca fiecare să aveți alături, spre învățătură și binecuvântare, una, două sau chiar mai multe surori tinere. Acesta este viitorul monahismului, acesta este viitorul nostru! Și chiar dacă noi suntem rânduiți, prin vocația noastră, să nu ne căsătorim și să nu avem urmași după trup, nu suntem scutiți de a avea numeroși urmași duhovnicești, fii și fiice. Iar Dumnezeu ni i-a dăruit însutit! El să vă binecuvânteze cu sănătate, răbdare și cu hrana rugăciunii!».

Pe rând, prea cuvioasele maici și surori au venit cerând binecuvântarea celor doi Întăistătători. În semn de amintire a trecerii delegației Bisericii Ortodoxe Române pe la această mănăstire, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a dăruit Prea Cuvioasei Maici Starețe o cruce de binecuvântare, precum și alte numeroase daruri maicilor și surorilor.

După un popas la Nicosia, în după amiaza aceleiași zile, la orele 16,00, am pornit spre marea lavră a monahismului cipriot, Mănăstirea Kikkou, având, ca și Mănăstirea Mahera, statut de «stavropighie». Din nou drumul nostru a însemnat un urcuș, de această dată prin Munții Troodos.

În drum spre Kikkos a fost vizitată și Mănăstirea Prea Sfinței Născătoare de Dumnezeu — *Trooditissa*, dependentă canonic de Mitropolia Pafosului. Cea mai înaltă ca așezare, dintre mănăstirile cipriote — 4566 de picioare față de nivelul mării — această lavră de spiritualitate ortodoxă numără astăzi 10 viețuitori, aflați sub îndrumarea duhovnicească a Prea Cuviosului Arhim. *Athanasios*, Stareț al Trooditisei din anul 1968.

Începuturile acestei mănăstiri se leagă de perioada iconoclastă, când, prin anii 754—780, numeroși monahi au părăsit Bizanțul așezându-se în vetrele Ortodoxiei. Câțiva au ajuns și în Cipru, precum acel călugăr, necunoscut cu numele, ce s-a așezat întru nevoie la Mănăstirea Sfântul *Nicolae* din Akrotiri, având cu sine o icoană a Maicii Domnului.

După triumful Ortodoxiei, prin Sinodul al VII-lea ecumenic din anul 787, acest monah s-a hotărât să-și continue desăvârșirea, viețuind pustnicește, departe de mănăstire. El a luat, în vis, îndemn de la Maica Domnului, să ia sfânta ei icoană și să meargă într-un loc spre care va fi călăuzit de o lumină. Astfel bătrânul a ajuns în Munții Troodos, într-o peșteră, pe peretele căreia a agățat icoana Născătoarei de Dumnezeu, locul devenind cu timpul loc de pelerinaj. După moartea cuviosului părinte, după vremurile grele ale năvălirilor arabe, nu s-a mai știut nimic de peșteră. Abia pe la sfârșitul secolului al X-lea un păstor evlavios a văzut cum, în mai multe seri la rând, din munte răsare o lumină misterioasă și mergând a aflat peștera și icoana cea făcătoare de minuni a Maicii Domnului. Cu voia Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, la anul 990, s-a ridicat, la circa 500 metri spre vest de peșteră, — rămasă în continuare până astăzi, loc de pelerinaj — Mănăstirea Trooditissa.

Așteptați de întregul sobor al mănăstirii, în frunte cu Prea Cuviosul Părinte Stareț, am fost conduși la biserică. Am putut admira în drumul nostru cetatea mănăstirească, cu cele două etaje de chilii, de curând renovată și înnoită, curtea interioară, frumos îngrijită, mărturisind o trudă zilnică și multă dăruire, ca și biserică mică, acoperită cu olane. După săvârșirea Slujbei Polihroniului, Prea Cuviosul Părinte Arhim. Athanasios a rostit următorul cuvânt de întâmpinare :

«Prea Fericite Părinte Patriarh TEOCTIST,

Întreaga obște a Mănăstirii Trooditissa Vă spune : «Bine ați venit !» și «Hristos a înviat !».

Ne copleșește bucuria deosebită de astăzi de a avea ca oaspeți pe Venerabila Persoană a Prea Fericirii Voastre și pe membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române, o Biserică slăvită prin încercările trimise de la Dumnezeu și care, prin puterea lui Hristos Cel Inviat, a început să sporească și să dea rod.

În aceste momente grele când lumea este zdruncinată de materie și de cele materiale, întreaga Ortodoxie dă și trebuie să dea mesajul său de spiritualitate întregii lumi contemporane. O altă provocare pe care o resimte azi Biserica Ortodoxă este atacul provenit de la ereziile vechi și noi care, sub pretextul iubirii și al ecumenismului, urmăresc distrugerea conștiinței ortodoxe.

Monahismul, ca întotdeauna în cadrul Bisericii de veacuri, și astăzi, în aceste probleme, este foarte sensibil și nu permite nici o abatere de la învățătura de credință, de la tradiția și gândirea patristică a Părinților Bisericii noastre Ortodoxe. În trecutul apropiat am avut ocazia să

vizitez România și să fiu martor și părtaș al unui astfel de monahism. Am admirat organizarea lui, care, cu toate încercările și împotririle, se află în mare înflorire. Astăzi ne aflăm în ocazia fericită ca să vă primim în mica noastră mănăstire, dar mare din punct de vedere istoric. La început, pe locurile unde se află această mănăstire, a Sfintei Născătoare, a slujit în vremurile iconoclasmului un monah ce a venit în Cipru pentru a salva de la distrugere o icoană a Maicii Domnului care era renumită și făcătoare de minuni. Mai târziu, la anul 990, a fost construită pe același loc biserica și mănăstirea Născătoarei de Dumnezeu — Trooditissa.

Deși mănăstirea a trecut prin vremuri grele, întrucât pe aici au venit în mai multe rânduri invadatori ce au luat odoarele sfinte, cu ocrotirea Maicii Domnului, această mănăstire a reușit să supraviețuiască fără să întrerupă vreodată slujirea ei și să-și continue lucrarea duhovnicească. Mândria mănăstirii noastre este acea icoană din perioada bizantină, a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, care, prin faptul că este făcătoare de minuni ne aduce în sufletele îndurerate sănătate și mângâiere. În mod deosebit, icoana Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu — Trooditissa, este faimoasă prin minunile pe care le săvârșește față de acele femei, care, din diferite motive, nu au copii.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Prin aceste puține cuvinte vă spunem din nou : «Bine ați venit !» în mănăstirea noastră, și Vă rugăm, Prea Fericirea Voastră să înălțați pentru noi rugăciuni, împărtășindu-ne de patriarhiceștile Voastre binecuvântări».

Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a mulțumit Prea Cuvioșiei Sale cu următoarele cuvinte :

«Prea Cuvioase și iubite Părinte Stareț,

Prea Cuvioși și iubiți părinți și frați ai mănăstirii,

Suntem copleșiți de emoție atât de ceea ce vedem în această sfântă mănăstire, de cele ce am văzut astăzi, cât și de cuvântul deosebit de profund al Părintelui Stareț. Se vede că înțelepciunea și experiența vieții l-au adâncit profund în problemele Bisericii, gândurile exprimate de Prea Cuvioșia Sa fiind gândurile și neliniștile noastre și ale întregii Ortodoxii. Lumea creștină a găsit din începuturile ei o adevărată coloană de lumină în instituția monahală. De la acel început al Sfinților Părinți, «crinii pustiei», cum i-a numit un mare ierarh al Bisericii noastre, acești începători ai vieții de rugăciune, de post și de trăire profundă

în Hristos, monahii și monahiile, au fost considerați, pentru Ortodoxie, temelii de neclintit. În toate împrejurările grele ale istoriei universale, monahii au fost cei care au părăsit vremelnic pustia și s-au avântat în luptele contra ereziilor, contra abuzurilor împăraților și celor bogați, contra iconoclaștilor și pentru apărarea celor nevoiași și săraci. Dar, mai presus de toate, ei s-au rugat neîncetat, zi și noapte, cu timp și fără timp, fie în vremuri de primejdie, fie în vremuri de liniște a Bisericii. Și dacă nădăjduim, credem și mărturisim că iadul și forțele lui nu pot dărâma temelii Bisericii, slujirea noastră și a întregului monahism trebuie să fie și mai jertfelnică, pentru că lumea este supusă celor mai grele încercări din existența ei: cea primejdie a secularizării, cea răcire a dragostei pentru Hristos și mai ales indiferența care pândește câte o dată chiar pe slujitorii Bisericii.

Monahismul este astfel chemat în aceste vremuri ca să lupte cu rugăciunea la sfintele altare, dar și cu cuvântul și cu fapta, pentru salvarea omenirii, pentru salvarea creștinătății. Rugăciunile care s-au înălțat de la acest altar și rugăciunile din toate mănăstirile de pretutindeni, au încălzit și încurajat lumea creștină, în încercări precum cele prin care a trecut poporul român și Biserica sa vreme de 45 de ani. Aceste piedici și lanțuri ale comunismului nu au putut opri rugăciunile părinților și maicilor din mănăstiri; n-au ajuns să înăbușe glasurile cele către Dumnezeu ale românilor noștri, chiar dacă acestea se înălțau tainic, la icoana din casă.

Sfânta icoană făcătoare de minuni, păstrată cu atâta evlavie în această sfântă mănăstire și icoanele sfinte din mănăstirile Ciprului, ale României și din întreaga Ortodoxie să ne ajute în această luptă pentru păstrarea credinței noastre strămoșești. Vom fi bucuroși să spunem monahiilor din țara noastră că frații lor în Hristos și întru străduințe ne-au primit cu atâta căldură sufletească.

Binecuvântați, Prea Fericite Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, să oferim «Crucea patriarhală», Prea Cuviosului Părinte Stareț, în semn de prețuire și spre amintirea trecerii noastre pe la această lavră de spiritualitate dreptmăritoare.

Hristos a înviat»

Am fost conduși în *Sala de primire* a mănăstirii unde cei doi Întăistătători s-au întreținut vreme de câteva minute cu Prea Cuviosul Părinte Stareț, cu ceilalți părinți și frați ai obștii. Prea Cuvioșia Sa ne-a împărtășit din trecutul mai apropiat al mănăstirii despre înțelepciunea, virtuțile duhovnicești și strădaniile celor ce au viețuit aici și despre faptul că ani de-a rândul Mănăstirea Trooditissa, pe lângă îngrijirea și păstrarea candelii rugăciunii și credinței, a fost o adevărată școală

și vatră de cultură pentru copiii și tinerii din zonă. După ce a scris în Cartea de aur a mănăstirii cuvânt de binecuvântare și impresiile despre sfântul lăcaș, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, însoțit de Întâistătătorul Bisericii Ciprului și de ceilalți însoțitori, a părăsit mănăstirea, îndreptându-se spre Mănăstirea Kikkou.

Sfântă mănăstire împărătească și stavropighie, cea mai frumoasă dintre lăcașurile monahicești ale Ciprului, Kikkou se află pe latura de vest a Munților Troodos. Tradiția spune că la sfârșitul secolului al IX-lea, în acești munți trăia un pustnic pe numele său Isaia. Zi de zi, el auzea din desișurile pădurii cântecul unei păsări care îi spunea că munții vor naște o mănăstire pentru că acolo o doamnă de aur va intra și niciodată nu va mai ieși. Într-o vară, în jurul anilor 1100 pe când Cipru era încă provincie bizantină, guvernatorul locului, Manuil Vutamitis, a venit de la Nicosia, în ținutul Marathasa pentru a se odihni. Într-o zi, pe când vâna prin pădurile locului, pierzându-se de prieteni și însoțitori, el a găsit o peșteră din munte unde trăia părintele Isaia. Măniat că la întrebarea referitoare la prietenii săi bătrânul nu a răspuns nimic, Manuil l-a lovit violent. Acesta i-a răspuns: «De ce mă lovești fără să-ți fi greșit ceva? Mergi sănătos, dar să știi că într-o bună zi vei fi pedepsit de Dumnezeu pentru ceea ce mi-ai făcut, pentru că eu i-am închinat Lui întreaga viață». De atunci a trecut multă vreme: și iată, într-o zi, guvernatorul s-a îmbolnăvit grav, iar doctorii n-au putut să-l vindece. S-a îndreptat deci spre Dumnezeu, «*Doctorul sufletelor și al trupurilor noastre*», și a început să se roage. În timp ce se ruga, i-a trecut prin minte răul pe care l-a făcut părintelui Isaia și și-a amintit cuvintele acestuia. A început atunci să se roage mai fierbinte, făgăduind lui Dumnezeu că va merge să ceară iertare părintelui. Și îndată s-a vindecat și a început să se pregătească de plecare în căutarea omului lui Dumnezeu, Isaia. În aceeași noapte, bătrânului i s-a arătat Maica Domnului în vis și i-a spus că va veni la el Vutamitis, guvernatorul, ca să-și ceară iertare și să-i dăruiască orice el, Isaia, va cere, iar el să-i ceară să aducă în Cipru icoana Ei cea făcătoare de minuni ce se găsea la palatul imperial. Tctul s-a întâmplat întocmai. Manuil a plecat cu părintele la Constantinopol pentru a aduce la îndeplinire porunca cea de taină. Cei doi pelerini au așteptat un moment prielnic pentru a putea cere împăratului Bizanțului Alexie Comnenul (1080—1118) icoana. Și acest moment a venit atunci când fiica împăratului s-a îmbolnăvit, cu aceeași boală de care suferise și Manuil. Atunci, acesta din urmă i-a explicat basileului despre ce este vorba și i-a cerut icoana Prea Curatei, pe care împăratul a promis că o va dăruii. Tânăra s-a vindecat dar icoana nu a fost dată. S-a îmbolnăvit atunci și împăratul, și a poruncit, spre vindecare, să se zugrăvească o copie care să le fie dată celor doi spre a fi dusă în Cipru, dar nu însăși icoana pictată de Sfântul Evanghelist Luca. Și din nou, minunea lui Dumnezeu, Prea Curata s-a arătat împăratului spunându-i că aceasta este dorința ei ca adevărata icoană să fie dusă în Cipru. Împăratul a ascultat, în sfârșit, voința Născătoarei de Dumnezeu și a dăruit nu numai icoana dar și bani pentru ridicarea unei mari mănăstiri. Astfel s-a construit la Kikkos

mănăstirea vestită în întreaga Ortodoxie, în care străjuiește icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, una dintre cele trei icoane pictate de «*doctorul cel iubit*» (Coloseni 4, 14), mănăstire adesea numită și «*împărătească*» datorită ctitorului ei, împăratul Alexie Comnenul.

Împărătească a fost și primirea Întâistătorului Bisericii noastre strămoșești de către soborul *Mănăstirii Kikkou*, în frunte cu Starețul ei, P. Cuv. Arhim. *Nikiforos*. În sunetul melodios al clopotelor, înconjurată de prea-ales sobor de preoți și diaconi, Prea Fericirea Sa și Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop al Ciprului, alături de care s-au aflat delegația Bisericii Ortodoxe Române, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Hrisostom de Pafos, ceilalți însoțitori, au fost conduși în biserica cea mare a mănăstirii. După ce s-au închinat icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului, cei doi Întâistători au fost conduși în jilțurile arhieresti spre a asculta Slujba Polihroniului. Apoi, din fața catapetesmei, Prea Cuviosul Părinte Arhim. *Nikiforos*, Starețul mării lavre, a spus :

«*Prea Fericite Părinte TEOCTIST,*
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.»

Întreaga suflare a Mănăstirii Kikkou, cu multă bucurie, primește astăzi pe Prea Fericirea Voastră în această Mănăstire păzită de Dumnezeu, în acest loc ocrotit de Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu. Această Sfântă Mănăstire împărătească, și totodată stavropighie, îmbracă, cu ocazia venirii Prea Fericirii Voastre aici, haina de sărbătoare. Și cu adâncă emoție și smerenie sfântă, din acest loc sfânt — mândrie a Bisericii Ortodoxe a Ciprului — din toată inima, Vă adresăm salutul «*Bine ați venit !*». Același cuvânt le spunem și tuturor celor care Vă însoțesc, întâmpinându-Vă cu salutul pascal «*Hristos a înviat !*».

Prea Fericite Părinte Patriarh TEOCTIST.

Bucuria noastră atât de mare se datorează cinstei deosebite și binecuvântării pe care o primește obștea de monahi ai acestei Mănăstiri prin vizita Prea Fericirii Voastre aici. Și considerăm ca o adevărată binecuvântare a lui Dumnezeu prezența Prea Fericirii Voastre aici, prezență care răspândește aroma credinței și a evlaviei ortodoxe și ne inspiră nouă, celor din Mănăstire, mireasmă duhovnicească spre întărire a vieții noastre.

Cu multă smerenie și din inimă Vă rugăm, Prea Fericite Părinte *Teoctist*, să ne alăturați și pe noi, pe toți, în rugăciunile Voastre patriarhale, ca o cheazășie a luminării și creșterii noastre duhovnicești. Ascămenii lui Avraam în Vechiul Testament, Vă întâmpinăm cu dragoste și nădăjduim să Vă arătăm, la fel ca și el, binecuvântată găzduire.

«*Bine ați venit*», Prea Fericite Părinte Patriarh !».

În semn de aleasă prețuire, Prea Cuvioșia sa a dăruit Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, o prea-frumoasă copie, în miniatură, a icoanei celei făcătoare de minuni a Maicii Domnului.

Mulțumind pentru întâmpinare, ca și pentru darul oferit, Prea Fericirea Sa a spus :

*«Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Hrisostom,
Prea Cuvioase Părinte Stareț,
Iubiți Părinți și frați în Domnul,*

Cu aceeași bucurie sfântă și copleșitoare, a Învierii Domnului, Vă adresăm salutul nostru, al creștinilor : «Hristos a înviat!». Vă mărturisim că și noi trăim aceeași emoție intrând în această sfântă mănăstire. Dacă e să amintim de cineva din Vechiul Testament, de Patriarhul Avraam și de ospitalitatea lui, cum spunea ceva mai devreme Părintele Stareț, și văzând slava acestei sfinte mănăstiri, atunci trebuie să ne gândim la Patriarhul Iacob, care stăpânit de gândul de a împlini voia lui Dumnezeu, și obosit de lungimea drumului și a zilei, și-a sprijinit capul pe o piatră și a adormit...». «Și a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul, iar îngerii lui Dumnezeu se suiau și se coborau pe ea». Atunci Iacob, mult râvnitorul de Dumnezeu, a rostit : «Aceasta nu este altceva decât Casa lui Dumnezeu, aceasta este poarta cerului!» (Facce 28, 12 și 17).

Pentru noi creștinii dreptmăritori, fiecare biserică, fiecare sfânt altar — în care aducem peste veacuri, Jertfa cea fără de sânge a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, și întru care «mulțumim pentru toate câte ne-a dat nouă», lui Dumnezeu Cel în Prea Sfânta Treime închinat — este cu adevărat o «poartă a cerului». Iar în sfântă și de Dumnezeu păzită mănăstire a Maicii Domnului din Kikkou cuvintele biblice se împlinesc prin ceea ce monahii de aici au știut să-i închine Sfintei Treimi, să fie aici o poartă a cerului. Am venit din România, și ea o țară a mănăstirilor, a evlaviei și creșterii duhovnicești întru ascultările monahale și rămânem impresionați de dragostea cu care înaintașii frațiilor voastre și voi înșivă împodobiți biserica și mănăstirea aceasta, făcînd din ea «casa lui Dumnezeu». Și putem folosi acest cuvânt, fără teama de a greși, pentru că, într-adevăr, această mănăstire reprezintă nu numai slava insulei Cipru și a Arhiepiscopiei, ai cărei fii sunt atât de încercați, ca și a întregii Biserici Ortodoxe.

Vă mulțumim Prea Fericite Părinte Arhiepiscop că ne-ați adus în acest loc binecuvântat de Dumnezeu și de Maica Domnului.

Vă mulțumim, Prea Cuvioase Părinte Stareț și Prea Cuvioși Părinți și Frați, pentru ospitalitatea avramică, și vă împărtășim binecuvântarea și dragostea frățească a noastră, a preoților și credincioșilor ortodocși români, a monahilor și monahiilor din vetrele monahismului românesc.

Aducem în acest fel prețuirea noastră Sfintei Biserici Autocefale a Ciprului, mărturisindu-vă bucuria că în momentele de durere ale Bisericii și țării noastre, Biserica Ortodoxă a Ciprului, prin personalitatea

Prea Fericirii Voastre, a celorlalți ierarhi, a preoților și credincioșilor săi, a fost alături de noi, mai ales în clipele grele de după Revoluție, fiind între primele care ne-au mângâiat, alinând, cu ajutoare importante, suferințele celor răniți sau ale celor în nevoi, și alături de noi s-au rugat ca Dumnezeu să ne arate calea democrației și binele poporului dreptcredincios român. Iar la momentul aniversar de anul trecut împlinirea a 110 ani de Autocefalie și a 70 de ani de Patriarhat. Prea Fericirea Sa a fost din nou împreună cu noi în slujirea liturgică a Întâistătorilor Bisericii Ortodoxe, invitându-ne să fim aici în aceste clipe. Și am răspuns cu multă bucurie dragostei Prea Fericirii Sale și a poporului ortodox cipriot, pentru că suntem încredințați că atâta vreme cât ne întâlnim, atâta vreme cât ne împărtășim din același Sfânt Potir, mărturisind Dreapta — Credință, Mintuitorul Hristos este și va fi împreună cu noi, până la sfârșitul veacurilor. Amin !

Hristos a înviat !»

Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a dăruit P. Cuv. Arhim. Nikiforos distincția Patriarhiei Române, «*Crucea Patriarhală*», binecuvântând întregul sobor de părinți și frați, și grupul de protopsalți de sub conducerea P. Cuv. Arhim. Dionisios. Am fost conduși în «*Synodikon*»-ul mănăstirii, unde Prea Fericirea Sa a primit dragostea și cuvântul de bun venit al prea cuvioșilor părinți, întreținându-se cu aceștia.

Vineri, 10 mai 1996, în zorii zilei, după pravila mănăstirească, întreaga delegație a Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica cea mare a mănăstirii.

A fost vizitat apoi muzeul —inaugurat cu un an în urmă — ce adăpostește multe vestigii ale istoriei vieții bisericești și a poporului cipriot, vestigii legate de implicarea cu bărbăție a părinților și fraților Mănăstirii Kikkou în momentele de grea cumpănă ale istoriei acestei insule. Am înțeles astfel și taina, semnificația «albinei» — simbolul mănăstirii — și legătura ei cu viața cea spre mântuire a obștei de la Kikkou, «alergarea» cu stăruință spre împlinirea ascultărilor și a binecuvântărilor, în săvârșirea sfintelor slujbe, în ajutorul, — plin de înțelegere și dragoste creștină — a celor aflați în diferite nevoi, mănăstirea fiind recunoscută în toată Ortodoxia pentru mulțimea ajutoarelor și daniilor sale.

Ne-am despărțit cu greu de obștea de la Kikkou, îndreptându-ne spre unul dintre locurile cele mai iubite de poporul cipriot, urcând în vârf de munte, spre *Throni*, acolo unde se află mormântul vrednicului ierarh Makarios al III-lea, Arhiepiscop al Ciprului și totodată președinte al statului cipriot, între anii 1960—1977. Într-o mică «peșteră», asemeni unei chilii, construită din stâncă dură, trainică — asemeni rezistenței poporului cipriot în fața vicisitudinilor istoriei — mormântul său stră-

juiește, scrutând zărilor până departe, spre mare, cuprinzând și acum durerile și bucuriile, nevoile și împlinirile neamului său. Aici, în locul acesta înalt, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a săvârșit slujba de pomenire și a depus o coroană de flori, la acest moment sfânt, fiind de față și una din surorile fericitului întru adormire Arhiepiscop Makarios.

După cuvenita rugăciune am mai urcat câțiva metri, spre micul paraclis construit aici întru preacinstirea Născătoarei de Dumnezeu, a cărei icoană leagă aici cerul cu pământul, păzind lumea întreagă. Ne-am închinat cu smerenie, rugând pe Bunul Dumnezeu să ocrotească acest popor evlavios și Biserica Ortodoxă a Ciprului, în năzuințele sale de dreptate.

Ne-am continuat pelerinajul, coborând spre sud-estul insulei, îndreptându-ne spre anticul oraș Pafos. De la Mănăstirea Kikkos până la Ktima, localitate aproape de Pafos, am străbătut cel mai înalt drum al Ciprului, o vestită «*Vale a cedrilor*», «*mai înalți și mai puternici decât cei din Liban*», după cum ne-au mărturisit însoțitorii noștri. Cu fiecare kilometru parcurs, peisajul a început să se mai îmblânzească, serpuind pe lângă frumoase vii.

Pentru foarte scurtă vreme, un binevenit răstimp de odihnă în fierbințeala zilei și a drumului, am poposit la Mănăstirea *Chrysoroitissa*, fiind întâmpinați de Prea Cuviosul Părinte Stareț, Arhimandritul Dionisios, și de mica sa obște de monahi. Prea Fericirea Sa le-a împărtășit cu dragoste părintească binecuvântare și daruri, ascultând datele oferite de Prea Cuviosul Părinte, legate de începuturile mănăstirii, ce datează din prima jumătate a secolului al XII-lea, fiind întemeiată tot de un pustnic, pe numele său Ignatie, care a găsit în mod minunat o icoană a Maicii Domnului, adusă în Cipru în vremea iconoclasmului.

Am poposit de asemenea, în *Statos*, satul natal al Prea Fericitului Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, unde a fost vizitată noua biserică, o adevărată catedrală în mijlocul unui peisaj mirific, de unde, în zare, se vede Pafosul și Marea Mediterană, lăcaș ce se ridică cu ajutorul plin de dragoste și recunoștință pentru aceste locuri al Prea Fericirii Sale. Pentru alte câteva minute ne-am oprit și la casa părintească a Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, unde am cunoscut pe câțiva dintre membrii familiei Prea Fericirii Sale.

În jurul orelor 12,45 coloana de mașini s-a oprit în fața grandioasei Catedrale mitropolitane din Pafos, cu hramul «*Sfântul Teodor*».

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a fost condus în jilțul arhieresc de unde a ascultat slujba Polihroniului săvârșit de un ales sobor de slujitori. Apoi, de pe soseaua Catedralei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Hrisostom* al Pafosului a rostit următorul cuvânt :

«Slavă și imn de bucurie înălțăm astăzi, mulțumindu-I Bunului Dumnezeu că ne-a binecuvântat să trăim aceste unice și deosebite momente.

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, vizitând împreună cu delegația Prea Fericirii Sale Biserica Ortodoxă a Ciprului, ca invitat oficial al Prea Fericitului Părinte

Hrisostom, Arhiepiscopul Ciprului, a avut bunătatea și dragostea să vină la noi, în Pafos, să cunoască Biserica de aici și să ne împărtășească nouă tuturor bogatele Sale binecuvântări. Îi mulțumim din inimă pentru această mare cinste pe care ne-o face, apreciind prezența Prea Fericirii Sale ca o manifestare a deosebitei iubiri pentru noi și pentru binecredinciosul popor al lui Dumnezeu din Pafos. De aceea, cu căldura dragostei noastre și cu emoție, Vă spunem : «Bine ați venit !».

Prea Fericite Părinte Patriarh *Teoctist*,

Vizitați, în aceste zile, pământul pe care l-au sfințit picioarele Sfinților Apostoli, pe care l-au sfințit sângele eroilor și al martirilor credinței și neamului nostru, care a dat, cu multă bogăție, roade Ortodoxiei. Ne vizitați, Prea Fericirea Voastră, în momente deosebite pentru noi, căci peste 20 de zile vom cinsti și sărbători împlinirea a 1950 de ani de viață ai Bisericii noastre — o viață de răstignire și înviere — de atunci, de când aleșii de Duhul Sfânt, Apostolii Pavel și Barnaba, au întemeiat Biserica din Pafos. Din acele zile apostolice și până la sfârșitul veacurilor Biserica noastră își continuă misiunea, dând mărturie și ducându-și crucea martiriului ei. De altfel, aceasta și este misiunea ei să păstreze credința pe care au preînchipuit-o profeții, pe care au propovăduit-o și învățat-o Apostolii.

În acest colț geografic în care dumnezeiasca Pronie ne-a hărăzit să trăim, am fost loviți, de-a lungul vremurilor, de vânturile și de vitregiile istoriei și de multe ori am fost călcați în mod brutal și violent și puși sub sclavie. Este adevărat că adeseori ne-am schimbat stăpânul pământesc, vremelnice, dar nu ne-am schimbat inima, așa cum spune poetul. Agresați, noi cei din aceste locuri, ne-am luptat ca să ținem — și am ținut până astăzi — Biserica noastră stavroforă, împotriva tuturor vicisitudinilor, împotriva otomanilor, a europenilor, a englezilor, și a tuturor celorlalți care au robit insula noastră. Dar, prin Biserica Ortodoxă, sufletul cypriot a rămas pururea nesupus vreunei stăpâniri, prin Biserică s-a păstrat identitatea noastră și darurile pe care Dumnezeu ni le-a dat în mod deosebit pentru a le transmite și mai departe urmașilor noștri.

Cu aceeași tărie sufletească, dar și cu durere, mărturisim că din anul 1974, deci de 22 de ani, aproape jumătate din insula noastră este sub ocupație turcească. De atunci nu am precupețit nici un efort și luptăm având nădejdea că lupta noastră va fi dusă la bun sfârșit, pentru ca dreptatea să iasă la suprafață, pentru că noi credem în Dumnezeu Cel viu. Avem credința că Dumnezeu va vedea smerenia noastră, va auzi rugăciunile noastre și ale Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh *Teoctist*, ca și rugăciunile binecredinciosului popor român, pe care cu frățescă dragoste le cerem, pentru a ne fi alături în încercările noastre.

Prea Fericirea Voastră, Vă rugăm să ne iertați pentru că V-am obosit cu cuvintele noastre. Însă curajul de a Vă face părtași problemelor și suferințelor noastre ni-l dă dragostea Prea Fericirii Voastre pentru Biserica noastră, dragoste pe care am simțit-o încă de acum câțiva ani, când Dumnezeu mi-a îndreptat pașii și am vizitat țara Prea

Fericirii Voastre și Biserica Ortodoxă Română, o țară ospitalieră despre care amintirile ne-au rămas vii și călduroase.

Din nou Vă spun «Bine ați venit!». Prea Fericite Părinte Patriarh, Vă mulțumim pentru prețuirea pe care ne-o arătați și ne rugăm să aveți sănătate și lungime de zile pentru Biserica lui Hristos și pentru slava lui Dumnezeu a cărui stăpânire și împărtășire să ne fie binecuvântate, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!».

Răspunzând cuvântului plin de căldură și dragoste frățească, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române a spus :

«Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte

HRISOSTOM,

Înalt Prea Sfinția Voastră Părinte Mitropolit al Pafosului,

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Onorabile autorități locale,

Iubiți părinți și credincioși,

Încep cuvântul meu, prin a mulțumi din toată inima Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, pentru că ne-a călăuzit și în această parte a Ciprului și Înalt Prea Sfințitului Mitropolit pentru primirea care ne-a făcut-o. La fiecare pas prin această binecuvântată de Dumnezeu «insulă a sfinților», delegația Bisericii Ortodoxe Române descoperă noi și noi frumuseți ale Ortodoxiei cipriote, ale dăinuirii de milenii, în aceeași credință dreptmăritoare, a acestui popor.

Ascultând cu atenție cuvântul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit *Hrisostom* de Pafos, am rememorat în sufletul și în inima mea, bucuriile, dar și durerile popoarelor noastre ortodoxe, văzând paralelismul de viață și de credință, zămislitoare ale atâtor valori : spirituale, culturale și naționale. Nu numai în secolele care au trecut, de dominație străină și de persecuție a credinței, dar și în ultimele decenii, începând cu anul 1945, prin dictatura comunistă, s-a încercat umilirea Bisericii noastre și nimicirea valorilor ei. De asemenea s-a dorit, și chiar s-a reușit, în cele din urmă, după multe jertfe și suferințe, sfășierea trupului țării noastre. Astfel, mare parte din testamentul lăsat de domnitorul Ștefan cel Mare și Sfânt în secolul al XVI-lea — zeci de mănăstiri și biserici, inestimabile valori românești — se află «ocrotite» în spatele unor granițe arbitrar trasate între români și români. Noi însă știm că toate acestea nu sunt veșnice. Veșnic, și mereu întreg, în fața oricăror ispite ale istoriei, este numai Trupul Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos, din care fac parte Bisericile noastre și toate Bisericile Ortodoxe. De aceea, credința, nădejdea și dragostea de Dumnezeu Cel în Prea Sfânta Treime închinat, ne-au întărit, făcând să nu fim — măcar

pentru o clipă — zdrobiți sub crucea suferințelor. Iar puterea lui Dumnezeu s-a arătat mai ales prin tinerii noștri, care, în toate momentele cruciale ale istoriei poporului român, au luat această cruce purtând-o spre Golgota și mormântul Învierii, asemenea lui Simon Cireeanul. Iar în Decembrie 1989, clipa zămislirii noastre din nou, tot tinerii au fost aleși de El ca să poarte crucea spre învierea noastră, aducând libertate și demnitate întregului popor român.

Dar nu numai istoria ne leagă. Noi suntem două popoare creștine încă de la începutul creștinismului, de la primele propovăduiri la «toate neamurile» (Matei 28, 19). Ne leagă tot ceea ce avem mai sfânt în noi. Și aceasta este credința venită din propovăduirea și viața de martir a Sfântului Apostol Andrei, pentru noi, românii, și a Sfinților Apostoli Pavel și Barnaba, pentru poporul cipriot. Suntem, așadar, două Biserici Apostolice, încercate în credința lor de atâtea și atâtea vitregii ale istoriei, cu sacrificii, martiraje și suferințe, dar și însuflețite de bucuria credinței, de libertatea pe care ne-o dă această virtute, cu mângâierile de la Duhul Sfânt.

Una dintre aceste bucurii comune ale Bisericilor noastre este frățietatea dintre noi și respectul reciproc. Sunt apoi și bucuriile acestei vizite a delegației Patriarhiei Române la Sora ei, Arhiepiscopia Ciprului. Trăim astăzi din plin bucuria acestei prezențe în această minunată Catedrală a Mitropoliei istorice a Pafosului, mărturie ca să credem că Hristos «este și va fi în mijlocul nostru», atâta vreme cât ne vom afla pe drumul arătat de Mântuitorul nostru Iisus Hristos și de Duhul Sfânt, pe drumul comuniunii și al rugăciunii. Acest drum, suntem convinși, este drumul ce duce la Învierea lui Hristos.

Vă mulțumim că ne-ați făcut părtași acestor clipe de comuniune, având alături de dumneavoastră pe tinerii și copiii de aici, din Pafos, care, ca și ceilalți întâlniți în drumurile noastre, sunt nădejdea și viitorul binecuvântat de Dumnezeu al Bisericii și națiunii ortodoxe cipriote. Această Biserică a Ciprului ne este nouă pildă pentru opera misionară, culturală și filantropică pe care o desfășoară.

Mulțumim Bunului Dumnezeu pentru această întâlnire și Îl rugăm să ne «îndrepte tuturor picioarele pe calea păcii» (Luca 1, 79), să dăruiască înțelepciune conducătorilor de popoare din lumea întregă, pentru a sluji dreptatea și adevărul, ce izvorăsc de la Duhul Sfânt. Lumina Învierii lui Hristos să strălucească în sufletele noastre și ale tuturor oamenilor de pe pământ. În numele delegației Bisericii Ortodoxe Române Vă adresăm salutul pascal :

«Hristos a înviat !»

Cei doi Întâistătători și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au fost conduși de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Hrisostom* de Pafos în *Sala Sinodală* a Reședinței mitropolitane, unde a avut loc întâlnirea cu autoritățile locale ale orașului, cu clerul de la parohiile și mănăstirile Mitropoliei Pafosului, cu numeroși credincioși. Și aici ne-au întâmpinat mulți români stabiliți în Pafos și în localitățile învecinate, care au venit să-l întâlnească pe Prea Fericitul Părinte Patriarh, pe ceilalți ierarhi, membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române, atât de bucuroși de a-și exprima în limba română împlinirile și de a cere binecuvântare, după primirea dragostei tuturor celor veniți spre a ura «*Bun venit !*».

Cu această ocazie, în aceeași *Sală Sinodală*, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a acordat canalului local de televiziune următorul interviu :

«Trăim momente de o deosebită bucurie sufletească. Dacă întâlnirile dintre noi oamenii, cu părinții, cu frații, cu surorile și cu prietenii noștri, constituie valori de neuitat, care nu se pot șterge din memoria noastră, cu atât mai mult, întâlnirea de acum, din aceste binecuvântate zile, luminate de Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, cu Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului — Noua Justiniană, prin vizita delegației Bisericii Ortodoxe a Ciprului, dobândesc valori nepieritoare, ce depășesc limitele noastre omenești, de spațiu și timp.

Motivul întâlnirii noastre este întotdeauna, ca și astăzi, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, învățătura Sa, propovăduită de Sfinții Apostoli, apărută de Sfinții Părinți și păzită cu sfințenie și jertfă de Biserica noastră Ortodoxă. În rugăciunile și sfintele slujbe săvârșite zilnic în bisericile parohiale și în mănăstiri, ne întâlnim cu sfinții și cu eroii noștri, ai acestor două Biserici, ai Ortodoxiei. De aceea, în dragostea noastră unii către alții, în dragostea noastră pentru Hristos și în mărturisirea aceleiași credințe, această întâlnire cu frații noștri din Biserica Ciprului, dobândește o valoare veșnică, înscriindu-se în veșnicia Bisericilor și popoarelor noastre.

Am constat aici, ca și în România, asemănarea dintre Bisericile noastre, credința în Dumnezeu și prețuirea față de făptura Sa care ne înconjoară. Putem afirma fără să greșim, că în anumite privințe ne asemănăm foarte mult ; mai întâi ne unește Ortodoxia, cunoașterea Sfinței Evanghelii și dobândirea comună a încreștinării, ca popoare, încă din epoca apostolică, direct din predica Sfinților Apostoli ai Mântuitorului, Andrei, la poporul român, și Barnaba, împreună cu «Apostolul neamurilor», Pavel, la poporul cipriot. Peste tot pe unde ne-am îndreptat până acum pașii, și mai ales aici, la Pafos, urmele acestor doi Sfinți

Apostoli ai Ciprului se mai văd, foarte limpede. Tainic, li se mai aud încă cuvintele rostite în confruntarea cu «proorocul mincinos al cărui nume era Elima», vrăjitorul din preajma proconsulului Ciprului, Sergius Paulus : «O, tu cel plin de toata viclenia și de toată înșelăciunea, fiu al diavolului, vrăjmaș a toată dreptatea, n-ai să încetezi a strămba căile Domnului cele drepte ? Și acum, iată mâna Domnului este asupra-ți și vei fi orb și soarele nu-l vei mai vedea până la o vreme ! Și îndată a căzut peste el păclă și întuneric ; și dibuind împrejur, căuta pe cineva să-l ducă de mână» (Fapte 13, 10—11). Văzând minunea, proconsulul a crezut în Dumnezeu, luând astfel naștere creștinismul în Cipru. Mulțumim Bunului Dumnezeu că am avut acest prilej, să pășim pe urmele Sfinților Apostoli. Aceste vestigii au străbătut veacurile grele pentru creștinismul din insula Cipru, mărturisind tuturor închinătorilor și vizitatorilor statornicia în credința ortodoxă a ciprioților de origine apostolică.

Ne-a bucurat aici, ca și la Nicosia, întâlnirea noastră cu numeroși credincioși români, așezați în Cipru în ultima vreme. Este o nouă dimensiune a vizitei noastre, care vine în sprijinul comuniunii Bisericilor și națiunilor noastre ortodoxe, în sprijinul contactelor pe care le-am avut în ultima vreme. Aceste motive, dovedite și de ceea ce am văzut până acum în cursul vizitei noastre, ne îndreptățesc să credem că ne aflăm pe o cale frumoasă. Și chiar dacă avem de înfruntat unele piedici, multe dintre ele comune, chiar dacă avem multe răni de vindecat — datorate istoriei, mereu zbuciumată și plină de încercări de tot felul — avem și numeroase roade îmbucurătoare. În primul rând este însăși mărturia comună a Bisericilor noastre, ca Biserici naționale, a ierarhilor, preoților și credincioșilor lor, în aportul la renașterea spirituală a omenirii prin promovarea valorilor creștine.

Avem convingerea că întâlnirile și rugăciunile noastre vor fi binefăcătoare și pentru viața popoarelor noastre și pentru viața lumii. Vom aduce astfel, încă o dată, mărturia că popoarele creștine de la nașterea lor au binecuvântat cultura universală cu strălucirea dumnezeiască și au constituit un adevărat izvor în doctrină și în cult, adesea necunoscut în profunzimea sa, pentru dezvoltarea umanității, pentru marile ei capodopere. Să rugăm pe Maica Domnului, Ocrotitoarea noastră, a ortodocșilor, să ne ajute ca și pe viitor să mergem pe același drum de strădănie binecuvântate pentru Bisericile și țările noastre.

Folosesc acest prilej pentru a transmite bunilor creștini ortodocși ciprioți, de toate vârstele, prețuirea și dragostea Bisericii Ortodoxe, mulțumindu-le pentru dragostea cu care ne-au primit în această Bise-

rică la care se îmbisericesc și români ce au hotărât să-și lege destinele de pământul binecuvântat al Ciprului, care, cu multă bunăvoință, a acordat sprijin și un însemnat ajutor comunității românești și părintelui Petre Matei, parohul tuturor românilor din această țară. Nu vom uita niciodată această faptă de dragoste creștinească, această «roadă a Duhului» (Galateni 5, 22).

Binecuvântarea și dragostea noastră tuturor celor ce privesc și ascultă acest cuvânt. Hristos a înviat !».

După un prânz oficial la Reședința mitropolitană, la care au participat cei doi Întâistătători ai Bisericilor României și Ciprului, membrii delegației Patriarhiei Române, ierarhi ciprioți, preoți și călugări din Mitropolia Pafosului, precum și reprezentanți ai autorităților locale ale orașului, am fost conduși de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Hristostom la câteva locuri deosebite ale istoriei anticului oraș Pafos.

Au fost vizitate mai întâi ruinele palatului proconsular din vremea stăpânirii romane, din care se păstrează vestigii importante : sala de primiri, locul unde Sfântul Apostol Pavel s-a întâlnit cu proconsulul Sergius Paulus, «*Casa lui Dionysus*» și «*Casa lui Theseus*», în care au putut fi admirate mozaicuri romane din perioada secolelor I î.d.Hr. și II d.Hr. Chiar la intrare te întâmpina urarea, scrisă cu caractere grecești : «*Poftește și tu, străine. Intră !*», destinată oaspeților de acum două milenii, ca și nouă, celor de azi. Apoi pot fi admirate, într-o foarte bună stare de conservare, scenele «*Anotimpurilor*», teme mitologice, precum cele șapte muze, labirintul din Creta, cu scene de luptă între Theseu și minotaur, personaje ale mitologiei păgâne ca Eros și Dionysos. Ieșirea îți oferă salutul, specific lumii grecești : «*Bucură-te*», descoperit în mod întâmplător în anul 1962 în urma unor lucrări de excavații. (Complexul arheologic din Pafos este restaurat de Fundația A. G. Leventis).

De asemenea, în imediata apropiere a bisericii *Aghia Chryssopolitissa*, au fost vizitate vestigiile arheologice ale bisericii ce a servit drept Catedrală mitropolitană în secolele IV—VII, construită la începutul secolului al IV-lea — pe locul unde a existat sinagoga orașului, în care Sfinții Apostoli Pavel și Barnaba au început să propovăduiască cuvântul Evangheliei lui Hristos (Fapte 13, 5) — distrusă și refăcută, de fiecare dată, după devastatoare cutremure sau după numeroasele năvăliri, cea mai nefastă fiind cea din anul 653. Din acest sfânt lăcaș se mai păstrează doi stâlpi impresionanți din granit. Tradiția locului ne spune că, înainte de a-l converti pe proconsulul Sergius Paulus, de unul din acești stâlpi a fost legat Sfântul Apostol Pavel, fiind pedepsit, potrivit disciplinei romane, cu «patruzeci de lovituri fără una» de bici.

A mai fost vizitat *Muzeul bizantin* al Mitropoliei Pafosului care adăpostește numeroase icoane de o deosebită valoare, cea mai veche dintre ele, înfățișând-o pe Sfânta Marina, icoana datând din secolele VII—VIII. Au impresionat câteva sfințite icoane în care Mântuitorul sau sfinții au ochii «scoși» de cei care au invadat, în mai multe rânduri,

insula. Au mai putut fi admirate documente vechi, veșminte arhieresti și mitre din secolele XVII—XVIII, alte mărturii ale istoriei creștinismului ortodox al acestei prime comunități creștine a Ciprului.

În după amiaza aceleiași zile pașii ne-au fost îndreptați, cu ajutorul Bunului Dumnezeu, spre cea de-a treia mănăstire stavropighie, cea închinată Sfântului Neofit, aflată la doar câțiva kilometri de Pafos. Această importantă lavră a monahismului cipriot a fost întemeiată la anul 1159 de către un îmbunătățit părinte, Neofit, care, lăsând în urmă «toată grija cea lumească», s-a retras într-un loc de liniște duhovnicească, săpând în stâncă o mică și strâmtă chilioară, precum și un lăcaș de închinare.

Inconjurat de soborul mănăstirii, P. Cuv. Arhim. *Leontie*, Starețul acestui sfânt lăcaș, ne-a întâmpinat înaintea porților cetății, arătându-ne dintru început, dragostea și prețuirea deosebită pentru Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române. După săvârșirea Polihroniului, în biserica mănăstirii, Prea Cuviosul Părinte Stareț a rostit următorul cuvânt de întâmpinare :

«Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Cu sentimente de bucurie deosebită și cu emoție sfântă, obștea mănăstirii și smerenia noastră Vă spunem «Bine ați venit!» în Cipru și în această Mănăstire a Sfântului Neofit. Pentru noi toți vizita Prea Fericirii Voastre și a membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Române este o mare binecuvântare și ocazia unei creșteri spirituale.

Sfântul Neofit a trăit în secolul al XII-lea căutând de tânăr sensul vieții adevărate, pe care a și dobândit-o, în curgerea vremii, cu stăruință, întru ascultările monahicești, fiind, pentru Biserica noastră o personalitate reprezentativă a spiritualității ortodoxe. La 18 ani el părăsește căminul părintesc, pornind pe «calea cea strâmtă și cu chinuri» spre întâlnirea cu Tatăl cel ceresc. Primul popas îl face la nord de Nicosia, la Mănăstirea Sfântul Ioan Gură de Aur, ocupată astăzi, din nefericire, de cotropitorii turci, unde rămâne vreme de cinci ani, stăruind în dobândirea virtuților monahale și în studiul Sfințelor Scripturi. Cu binecuvântarea părintelui său duhovnicesc, el părăsește mănăstirea, mergând în pelerinaj la Ierusalim și Locurile Sfinte, pe unde au trecut pașii Mântuitorului în propovăduirea Evangheliei Sale, dorind să afle un părinte mai aspru la care să facă ascultare. Nereușind să-și îndeplinească această dorință, se întoarce în Cipru, și în stânca de alături își sapă o chilie, pe care noi o numim astăzi «Enclistra». În această chilie, împreună cu alți frați, adunați în jurul său, a viețuit vreme de 11 ani, în post aspru, în mare smerenie, nedormind decât puține clipe, fiind mereu în rugăciuni fierbinți către Mântuitorul Hristos.

Mai târziu, în secolul al XV-lea, s-a construit această sfântă biserică cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», cu chilii și toate cele necesare, viața monahală mutându-se în mănăstire. În ea păstrăm icoanele originare, cele pictate la anul 1544, de Iosif Chouris, celebru în Cipru prin faptul că a îmbunătățit stilul bizantin al tradiției vechi a Paleologilor cu influențe ale Renașterii italiene. Tot aici avem sfințele

Moaște ale Sfântului nostru Neofit ca o comoară neprețuită a mănăstirii noastre, aduse din «Enclistra» în biserică în anul 1757.

Sfântul Neofit este recunoscut în întreaga Ortodoxie, atât pentru sfințenia vieții și pentru nevoințele sale, cât și pentru scrierile sale. O mare parte a acestora împodobesc astăzi muzeele și bibliotecile Greciei și ale altor țări ale Europei. Mănăstirea noastră a luat inițiativa editării tuturor acestor lucrări și avem bucuria de a Vă vesti că în curând va apărea primul volum al scrierilor sale filocalice.

Dar Sfântul Neofit ne transmite, peste veacuri, mesajul său de rezistență duhovnicească, de credință, de nădejde în depășirea acestor clipe grele și de mare încercare pentru istoria noastră, prin cucerirea armată a unei importante părți a teritoriului nostru.

Cu rugăciunile Sfântului Neofit, ale tuturor Sfinților neamului nostru, ale Sfinților români și ale Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh, credem că libertatea și dreptatea se vor realiza în acest pământ martirizat.

Dați-ne voie, Prea Fericite Părinte Patriarh, cu ocazia vizitei, să Vă cerem arhierestile Voastre binecuvântări, pentru sporul duhovnicesc al acestei mănăstiri și al tuturor celor care viețuiesc în ea. În amintirea prezenței Prea Fericirii Voastre în sânta noastră mănăstire Vă dăruim această icoană a Sfântului Neofit, care să fie rugătoare și ocrotitoare fraților noștri ortodocși români».

Răspunzând cuvântului de dragoste întru Hristos, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a spus :

«Prea Cuvioase si iubite Părinte Stareț,

Mi-ați făcut una dintre cele mai frumoase prezentări ale unei mănăstiri din cele văzute aici, în Biserica Ortodoxă a Ciprului, în care ne-ați arătat calea pe care au urmat-o înaintașii și pe care trebuie să o urmăm pentru a dobândi «cununa victiiei» (Apocalipsa 2, 10). Vă mulțumim pentru aceasta ca și pentru primirea, plină de căldură, pe care ne-ați făcut-o în această vatră ce a adunat cu bucurie duhovnicească multe secole de existență și trăire, dar și mulți fii, «crescuți și întăriți cu Duhul» (Luca 1, 80). aleși monahi și dascăli întru cele ale mărturisirii dreptei credințe. Este o taină a lui Dumnezeu, cum în secolele de vitregie, de ocupații, de jertfe martirice, suferințele acestui popor au rodit o Ortodoxie puternică, cu un monahism viu, cu oameni drepti și temători de Dumnezeu, cu sfinți și cuvioși, cu părinți filocalici și opere de valoare, asemenea celor ale Sfântului Neofit, care au dus, până departe, în Europa și în alte locuri ale lumii, mesajul Ortodoxiei cipriote. Ne bucurăm că Bunul Dumnezeu ne-a făcut părtași bucuriei de a vizita mănăstirea și chilia în care s-a ostenit Prea Cuviosul Părinte Neofit și de a-i săruta sfintele Moaște, rugându-ne lui, ca într-un timp scurt să vedem editată, așa cum ați amintit, întreaga sa operă duhovni-

cească. Suntem convinși că prin stăruințele Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* și ale Prea Cuvioșiei Voastre, se vor îmbogăți paginile Filocaliei, atât de iubită de monahii ortodocși de pretutindenea, ca și de bunii noștri credincioși.

Este binecunoscut că popoarele ortodoxe au avut de suferit mult în trecutul lor. Și în zilele noastre se mai simt urmele suferințelor de tot felul pe care le-a îndurat Ortodoxia sute și sute de ani. Unele din acestea sunt nu numai rănile provocate de dezbinările de la credință din pricina prozelitismului, ci și sfârtecările teritoriale.

Ortodoxia românească, asemenea celorlalte Biserici naționale, și-a adus în sânul poporului român prinosul de jertfă ziditoare spre mântuire. După secole grele de dominație otomană, când Țările Române au constituit pavăza întregii creștinătăți europene, au urmat alte etape, poate și mai grele, ale istoriei noastre, țara noastră aflându-se în mijlocul furtunilor abătute asupra lumii și trebuind, mai ales în ultimele patru decenii și jumătate, să ne apărăm credința ortodoxă, valorile noastre naționale și spirituale, de cel mai înverșunat dușman, de furia comunismului ateu. La fel ca și în Cipru, calendarele noastre înscriu nume de sfinți din neamul nostru. Asemenea Sfântului Cuvios Neofit de aici, noi îl avem pe Sfântul Cuvios Nicodim de la Tismana, organizator al monahismului românesc după rânduilele tradiției atonite, ctitor de mănăstiri dar și de numeroase suflete și vieți îmbunătățite. Mulți sfinți, cunoscuți cu numele sau știuți numai de Dumnezeu, au existat în Biserica Ortodoxă Română. Ei sunt împreună cu noi; ne-au ascultat și ne ascultă rugăciunile; iar credința și nădejdea noastră în ajutorul lor, în bunătatea și dreptatea lui Dumnezeu, sunt cheazășia Ortodoxiei românești — asemenea celei din Cipru — stăruitoare și jertfitoare până astăzi, plină de râvnă în întărirea duhovnicească a credincioșilor și a mântuirii lor.

Rog pe Dumnezeu să binecuvânteze străduințele Prea Cuvioșiei Voastre și ale soborului de monahi din această vatră de spiritualitate cipriotă, răsplătind înțelepciunea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* și a Înalt Prea Sfințitului Părinte Mitropolit de Pafos.

Pentru a avea un semn al trecerii și închinării delegației Bisericii Ortodoxe Române în această mănăstire, cu binecuvântarea Prea Fericirii Sale și a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit, Vă oferim «Crucea patriarhală» pe care să o purtați cu nădejde și cu încredere în Dumnezeu, spre desăvârșirea Prea Cuvioșiei Voastre și a obștii pe care o conduceți. Păstrăm în suflete imaginea mănăstirii, atmosfera de evlavie și nevoiță

a chiliei cuviosului sihastru Neofit, precum și cea a altarului pe care el a adus Jertfa cea fără de sânge pentru poporul cipriot și pentru slava Ortodoxiei. Întâlnirea cu părinții, vederea obiectelor și odoarelor bisericesti din muzeul mănăstirii, ne-a luminat imaginea cea veșnică a Ortodoxiei cipriote, aceeași — în istorie, credință și jertfă — cu cea românească.

Lui Dumnezeu se cuvine laudă și recunoștință în iubirea noastră. Amin !».

Ne-a fost prezentat muzeul mănăstirii în care cu grijă și respectul plin de dragoste pentru înaintași, sunt păstrate vechi mărturii din viața mănăstirii : manuscrise vechi — copii din operele Sfântului Neofit, cărți de slujbă, veșminte, icoane, peste care trecerea timpului a așternut deja câteva sute de ani. Apoi, înconjurați de obștea mănăstirii, am pășit cu evlavie în peștera «*Enkleistra*», locul unde a viețuit Sfântul Neofit, în chilia sa, atât de smerită — prin dimensiuni, prin patul, săpat în stâncă, și în micul paraclis. Cu toții, întreaga delegație a Bisericii Ortodoxe Române a cântat troparul Sfântului «*Întru tine Părinte...*», gândindu-ne la ostenele lui.

După cina oferită de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Hrisostom am înnoptat la «*Paphos Beach Hotel*», de unde, a doua zi, sâmbătă, 11 mai, în jurul orei 9,00 am pornit spre o altă istorică și importantă cetate a Ciprului, orașul Limassol. În drumul nostru, urmând țărmul Mării Mediterane, am întâlnit multe vestigii ale istoriei antice a acestei insule, începând cu stânca pe care, potrivit mitologiei grecești, s-ar fi născut zeița Afrodita.

Primul dintre aceste locuri, pe care delegația Bisericii Ortodoxe Române, l-a vizitat a fost *Templul lui Appolon*, așezat într-o foarte strategică poziție ce permite un orizont larg, de aici fiind văzute, la vremea respectivă, corăbiile feniciene sau arabe, ce se apropiau spre a ataca insula. Din templul păgân, ca și din celelalte clădiri adiacente, se mai păstrează părți importante, îndeosebi coloane, ziduri și scări, fragmente din sistemul de canalizare.

La câțiva kilometri de templu se află *Teatrul Kourion*, parte a anticului oraș Eporio, ridicat în secolul al VII-lea î.d.Hr. ridicat, așa cum spune Herodot, de oștenii participanți la războiul Troiei, în drumul lor de înapoiere spre Grecia. Orașul a cunoscut, în primul rând datorită așezării strategice, o deosebită dezvoltare și importanță, îndeosebi sub asirieni, care-l proclamă oraș împărătesc (sec. VII î.d.Hr.), apoi sub stăpânirea romană (sec. V î.d.Hr.—IV î.d.Hr.). Cutremurele devastatoare pentru insulă din secolul al IV-lea d.Hr., distrug în mare parte orașul. Adoptarea timpurie a creștinismului de către populația din Cipru a determinat pe creștinii de aici să folosească multe elemente și simboluri creștine : astfel, baia publică, deși specific romană, a fost decorată cu mozaicuri ce poartă simboluri creștine, precum porumbelul, peștele, crucea, «*în locul altor pietre și diamante și fier și aramă*», cum ne spune inscripția ce se păstrează și astăzi în piatra mozaicului.

Puțin după ora 11,00 coloana oficială a oprit în fața Catedralei mitropolitane Pantanassis. Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* și Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, fiind întâmpinați de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Hrysantos* de Limassol, de slujitori ai Mitropoliei, de autoritățile orașului, de foarte numeroși credincioși.

După săvârșirea Polihroniului, Înalt Prea Sfințitul Părinte *Hrysantos* de Limassol a spus :

«Avem bucuria de a primi în aceste zile, în Biserica martirică a Ciprului, pe Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu distinsa Prea Fericirii Sale delegație.

Mulțumim pentru aceasta Prea Fericitului Părinte *Hrysostom*, Arhiepiscopul Ciprului, care a invitat pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, date fiind legăturile dintre popoarele și Bisericile noastre Ortodoxe.

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Mulțumim Bunului Dumnezeu pentru că Vă avem în mijlocul nostru. De când ați pășit în insula noastră ați vizitat locuri pline de valoare istorică și spirituală, pline de frumusețe. Ați vizitat sfintele mânăstiri ale Ciprului și alte locuri sfinte ale neamului nostru unde au fost aduși ca jertfă mulți copii ai Ciprului, pentru libertatea și demnitatea poprului nostru, pentru credința ortodoxă. Ați fost mai înainte la Pafos și ați văzut măturile arheologice de acolo și iată, Vă aflați acum, cu purtarea de grijă a lui Dumnezeu, în Mitropolia de Limassol, un alt oraș ce poartă în inima lui o istorie de câteva mii de ani și urmele înaintașilor noștri. Dreptmăritorii creștini ai acestui oraș, clerul nostru, Vă întâmpină în această catedrală, exprimânduși iubirea față de Prea Fericirea Voastră și Vă spun împreună cu smerenia noastră «Bine ați venit!», dorindu-Vă să petreceți alte binecuvântate zile în insula noastră.

Vă rugăm, Prea Fericirea Voastră, să aveți mereu în suflet și în rugăciunile Prea Fericirii Voastre, acest popor îndurerat, pentru ca Bunul Dumnezeu să săvârșească și aici minunea pe care a săvârșit-o în România, ca și în insula noastră să domnească din nou pacea, dreptatea și iubirea. Vă rugăm, Prea Fericite Părinte Patriarh, să binecuvântați clerul și poporul dreptcredincios! ».

Mulțumind pentru cuvântul de dragoste frățească al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a spus :

«În numele credincioșilor, clerului și al membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Vă adresez cuvântul dătător de credință și nădejde creștină : «Hristos a înviat !».

*Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Hrisostom,
Înalt Prea Sfințite Mitropolit Hrysantos de Limassol,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,*

*Onorați reprezentanți ai autorităților locale,
Exceleța Voastră, Doamnele Ambasador al României,*

Delegația Bisericii Ortodoxe Române se află de trei zile în această sfântă insulă și Vă mărturisim că suntem adânc mișcați de urmele creștine din secolul apostolic, atât de numeroase în Cipru. Într-adevăr, așa cum spunea Înalt Prea Sfințitul Mitropolit, legăturile dintre popoarele și Bisericile noastre sunt vechi. Deci nu am venit pe un drum necunoscut, așa cum nici dumneavoastră nu străbateți un drum necunoscut, venind în România; căci, deși stau între noi sute de kilometri, dragostea noastră cea în Hristos, unii pentru alții și mărturisirea aceleiași credințe ne unesc. Legăturile dintre țările și Bisericile noastre se cunosc din secolul al XVI-lea, deși, cu siguranță, ele sunt mult mai vechi. Un mare mitropolit al Țării Românești, Luca «Cipriotul», a rămas în istoria Bisericii Ortodoxe și a țării noastre drept o mare personalitate, înscris pe vecie în sufletele românilor, păstrându-i amintirea slujirii, împlinirilor și faptelor sale, alături de marii ierarhi români. Mitropolitului Luca i se adaugă și alte numeroase legături, care cu darul lui Dumnezeu, s-au înmulțit în ultima vreme, apropiindu-ne unii către alții în slujirea Mântuitorului Hristos.

Am avut prilejul în aceste zile de când ne aflăm în insula Cipru de a vedea și admira o Ortodoxie vrednică, binecuvântată și rodnică în mărturia credinței sale apostolice, în jertfele și martirajele sale, pentru credință, pentru neam, văzând în acestea atâtea asemănări cu Biserica Ortodoxă Română, pentru că și noi, în ciuda greutăților și ispitelor istoriei, și în special datorită comunismului ultimilor 45 de ani, am avut multe de pățimit, spre slava lui Dumnezeu, spre paza Evangheliei Sale. Cu toată opresiunea, cu toate opreliștile, în multe feluri și chipuri venite asupra noastră, pe care numai cei ce le-au trăit le poate cunoaște, am păstrat atât credința vie, cât și sfintele lăcașuri deschise, alături de seminarii și facultăți de teologie, iar candelile din mănăstirile noastre nu s-au stins. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Hrysantos a văzut toate acestea, cu ani în urmă, atunci când a vizitat țara și Biserica noastră.

În lumina Învierii Mântuitorului Hristos, vom duce gândul și dragostea dumneavoastră, împărtășindu-vă acum, dragostea și prețuirea clerului și credincioșilor noștri, din mănăstiri și parohii, ca și dragostea noastră părintească.

Cu aceste gânduri, mulțumesc Bunului Dumnezeu, mulțumesc Prea Fericirii Voastre și Înalt Prea Sfinției Voastre, Părinte Mitropolit *Hrysantos* de Limassol, neuitatul meu prieten de suflet. Bine V-am găsit sănătoși și Dumnezeu să Vă binecuvânteze !».

Am fost conduși apoi, în Sala de *primiri* a Reședinței mitropolitane unde Întâistătătorul Ortodoxiei românești a primit cuvintele de întâmpinare ale preoților și credincioșilor Mitropoliei de Limassol, ale reprezentanților autorităților locale, oamenilor de cultură și reprezentanților societății civile.

Prânzul oferit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Hrysantos* de Limassol în trapeza Sfintei Mitropolii a adus cu sine bucuria de a fi împreună cu *Dl. Jean Fischer* și cu câțiva dintre membrii *Conferinței Bisericii Europene* aflați în Cipru, cu ocazia *Întrunirii Comitetului pentru Pace, Dreptate și Drepturile Omului* (Limassol 11—15 mai).

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a oferit Înalt Prea Sfinției Sale și colaboratorilor de la Centrul mitropolitan mai multe daruri răspunzând astfel ospitalității și dragostei frățești a Înalt Prea Sfinției Sale. De asemenea a dăruit *Medalia jubiliară 110 ani de Autocefalie și 70 de ani de Patriarhat ai Bisericii Ortodoxe Române* *Dl. Dr. Jean Fischer*, Secretarul general al C.B.E., și Domnului *Antonios Hatzipavlov*, Primarul orașului Limassol.

La orele 16,00 ne-am îndreptat, conduși de Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* și de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Hrysantos*, spre *Mănăstirea Sfântul Gheorghe — Alamanos*, mănăstire de maici aflată sub conducerea duhovnicească a Prea Cuvioasei Starețe *Evghenia* monahia. După Polihroniul săvârșit în biserică mare a mănăstirii am rămas adânc impresionați, ascultând troparul *Învierii* în limba română. Și am înțeles taina aflând că aici, în această mănăstire, patru surori din România au venit pentru a face ascultare. După ce au primit binecuvântarea Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, prea cuvioasele maici ne-au condus spre *Sala de primire*, împărtășindu-ne din roadele ospitalității lor creștine. Prea Fericitul Părinte Patriarh a mulțumit pentru scurta găzduire, binecuvântată și odihnitoare în arșița zilei, dăruind maicilor o frumoasă cruce de binecuvântare, confecționată în Atelierele Patriarhiei Române, ca și alte multe daruri. De asemenea, Prea Fericirea Sa, binecuvântând, a semnat în *Cartea de aur* a mănăstirii, următoarele: *«Împreună cu delegația Bisericii Ortodoxe Române am vizitat această mănăstire de maici în care am aflat și patru surori din Moldova. Sfântul Mare Mucenic Gheorghe să ajute viețuitoarelor, spre slava lui Dumnezeu și mântuirea sufletelor lor. Amin!»*.

În cursul serii am revenit la Hotelul «*Forum*» din Nicosia.

Cel mai înălțător moment al vizitei Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în Cipru, l-a constituit coliturghisirea cu Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe a Ciprului, Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, duminică, 12 mai, a.c., în *Catedrala Evanghelistria* din Nicosia. Din soborul arhieresc au mai făcut parte Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nestor* al Olteniei, Prea Sfințitul Episcop *Epifanie* al Buzăului, Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal *Teofan Sinaitul*, Înalt Prea Sfinției și Prea Sfinției ierarhi, membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe a Ciprului, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *Grigorios* al Tyatirei și Marii Britanii, numeroși preoți

și diaconi. În Catedrală au fost prezenți membri ai Guvernului de la Nicosia, reprezentanți ai autorităților locale, ai armatei, oameni politici, de cultură, numeroși credincioși ciprioți și români. Sfânta Liturghie a putut fi urmărită, în direct, la posturile naționale de televiziune.

Momentele de înălțare spirituală ale Sfintei Liturghii, din această duminică — în care, în chip minunat Dumnezeu a rânduit prăznuirea unui sfânt cipriot și a unuia român, a Sfântului Ierarh Epifanie al Salaminei și a Sfântului Mucenic Ioan Valahul —, au fost cu totul deosebite: de la întâmpinarea celor doi Întâistătători de către impresionantul sobor arhieresc, la îmbrăcarea cu sfințitele veșminte în mijlocul bisericii, în mijlocul poporului dreptcredincios, la rostirea ecteniilor, ecfoniselor, rugăciunilor și citirea Sfintei Evangheliî în limbile greacă și română, fiecare clipă liturgică a însemnat un urcuș tainic și pătrunzător în suflet, până la primirea Sfintei Euharistii de către fiecare slujitor și comuniunea cu Mântuitorul lumii. Cu adevărat Hristos a fost împreună cu noi!

După otpustul Sfintei Liturghii, din jilțul arhieresc, Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului — Noua Justiniană a rostit următorul cuvânt:

«Prea Fericite și Iubite Frate în Hristos,

Străvechea Biserică a Ciprului se bucură și sărbătorește astăzi, având în mijlocul ei pe Venerabilul Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Sore a românilor, pe Prea Fericirea Voastră și delegația Prea Fericirii Voastre. Cu adâncă mulțumire, înălțând laudă Celui în Sfânta Treime închinat, Dumnezeuul nostru, că ne-a dăruit această bucurie sufletească, Vă adresăm salutul mărturisitor al biruinței vieții asupra morții: «Hristos a înviat!».

Cu voia lui Dumnezeu Întâistătător al Bisericii Ciprului, în numele Sfântului Sinod și al tuturor celor care așteaptă binecuvântările Prea Fericirii Voastre, Vă mulțumim pentru că ați răspuns invitației noastre de a vizita această insulă mică dar sfântă, de a cunoaște și de a binecuvânta pe binecredinciosul popor al Domnului care locuiește în ea. Prin cinstita Voastră Persoană, Prea Fericite Frate, salutăm și îmbrățișăm țara în care sălășluiește Biserica Ortodoxă a românilor care, de-a lungul veacurilor, se trudește cu lupta pentru bine, cinstirea, luminarea și mărturisirea credinței noastre creștin-ortodoxe, nu numai în spațiul geografic unde își are jurisdicția, ci și în spațiul fără hotare, adică în spațiul Duhului.

De asemenea, înălțăm mulțumiri Ziditorului ceresc al Bisericii că astăzi ne-a învrednicit de bucuria nu numai de a Vă avea în mijlocul nostru dar și să laudăm împreună, la Sfântul Jertfelnic, «cu o gură și cu o inimă» Prea Cinstitul și de mare cuviință numele lui Dumnezeu Cel în Sfânta Treime, să săvârșim Prea Curatele și Înfricoșătoarele Taîne ale Mântuitorului Hristos și să gustăm această Sfântă Masă, Pâinea și Paharul vieții, adică Nepieritorul și Prea Curatul Trup al lui Hristos și Prea Sfântul Sânge, Care s-au dat din nesfârșita Lui iubire, prin Jertfa Lui pe Cruce, pentru viața și mântuirea lumii. Prin această

împărtășire de taină mărturisim și declarăm unitatea noastră în Hristos și unirea amândurora cu Hristos. Mărturisim și declarăm că în credința în Hristos și în numele lui cel sfânt se desființează hotarele și distanțele, deosebiri și despărțirile, limbile și semințiile și oamenii, de orice neam ar fi și oriunde ar viețui pe pământ, și se găsesc pe ei înșiși ca frați, copiii iubiți ai Aceluiași Părinte Ceresc și, prin urmare, împreună luptători și împreună călători spre desăvârșire, la care suntem chemați cu toți: «Căci în Hristos Iisus nu mai este nici iudeu, nici elin, nici rob, nici liber, nici parte bărbătească, nici parte femeiască, pentru că voi toți, una sunteți în Hristos» (Galateni 3, 28).

Mulțumim, mai presus de toate, lui Hristos Cel înviat pentru darul pe care ni l-a făcut, primindu-ne la această Sfântă Masă a harului Lui, făcându-ne comeseși la Ospățul credinței, precum și pentru că ne-a oferit bucuria de a Vă avea aici în Cipru, chiar dacă numai pentru câteva zile, și de a ne întări duhovnicește reciproc, fapt care, mai mult ca înainte este atât de necesar în zilele noastre, când Biserica lui Hristos, în lucrarea mântuitoare ce i-a fost încredințată de dumnezeiescul ei Întemeietor, are de înfruntat răutatea cu multe fețe și de multe feluri a acestei lumi. Comună este, Sfinte Frate, încredințarea că trăim astăzi într-o lume plină de contradicții și de antinomii, în locul oferirii dragostei dumnezeiești, în care se întrupează învățătura, răstignirea și Învierea Fiului lui Dumnezeu pentru mântuirea neamului omenească. Valorile spirituale sunt nesocotite, iar principiile morale sunt îndepărtate din viața omenească. În timp ce, în mod admirabil și neîndoielnic, ies în evidență reușitele lumii contemporane, în domeniile tehnologiei, mecanicii și științelor naturale, reușite care mărturisesc puterea minunată cu care Atotbunul Creator a înzestrat ființa umană, în același timp se constată întârzierea sau, în anumite locuri, regresul cultivării și creșterii moral-duhovnicești. Străduința continuă de cucerire și de gustare cu plăcere a reușitelor multiple și a ofertelor civilizației tehnicizate, din nefericire, nu conduce pe om, așa cum se crede, la împăcarea cu sine și cu ceilalți, ci la înrobire sufletească și chiar la anularea sufletului. Deoarece uită de ipostaza lui spirituală, omul caută fericirea nu în ridicarea duhovnicească, în propășirea morală și în desăvârșirea cea întru Hristos, ci în desfătarea cu cele materiale, ce-i dau impresia de fericire dar care, de fapt, îl înșală. Așa fiind privită viața de către omul de astăzi, se cuvine, fără îndoială, să arătăm că acest mod de a privi lucrurile are efecte negative în comportamentul personal dar și în conviețuirea socială normală a oamenilor și, mai general, a coexistenței pașnice internaționale. Iată de ce are loc alungarea iubirii în relațiile dintre oameni! Iată de ce sunt atâtea tulburări sociale și conflicte! Iată de ce se instalează ura și războaiele între persoane, popoare și seminții, de care auzim și pe care le vedem, de-a lungul și de-a latul pământului.

În mijlocul acestei lumi, poticnită în căutarea orientărilor ei, în mijlocul neliniștii, al stăpânirii de oameni, la acest sfârșit de secol al XX-lea, mai mult ca înainte, se impune să fie evidențiată misiunea Bisericii și, în mod imperios, nevoia de lucrare energetică a ei. Astăzi

Biserica este chemată în fața complicațiilor și problemelor lumii. Iar Biserica nu trebuie să se retragă la marginea vieții contemporane, ci să acționeze intens pentru a-și îndeplini misiunea înaltă pe care i-a rânduit-o dumnezeiescul ei Întemeietor, Domnul nostru Iisus Hristos. În mijlocul popoarelor, Biserica este datoare să intervină cu «armele» ei, adică cu principiile morale de viață și comportament pe care Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu le-a dat neamului omenesc, prin Întruparea și învățătura Sa, și le-a sfințit prin Jertfa Lui pe Cruce, iar prin Învieirea Lui a pecetluit și adevărat realitatea și tăria lor pentru veșnicie. Este chemată Biserica astăzi, mai mult decât înainte, să ridice stindardul iubirii, păcii, dreptății și libertății, să ajute oamenii, neamurile și popoarele în descoperirea drumului ce duce la mântuire, în respectarea și păstrarea acestor principii, prin trăirea cărora se vor întări, găsind pacea în ei înșiși, dar și în raporturile dintre unii și alții.

Biserica noastră a Ciprului, Prea Fericite Părinte Patriarh *Teoctist*, deși mică ca număr de credincioși, din moși-strămoși este mare și luminoasă în roade, și ea și-a dat, întotdeauna în mersul istoriei, mărturia în credința în Hristos, ca și obolul ei în lucrarea de mântuire a lumii, în lucrarea Bisericii, în general. De aceea și astăzi, având conștiința profundă a misiunii ei, conlucrează și participă, după posibilitățile ei, la toată străduința privitoare la unitatea și unirea puterilor locale și spirituale ale Bisericii lui Hristos, Cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Cu aceeași conștiință salută și de asemenea participă la dialogul Ortodoxiei cu eterodocșii, nu numai prin înfruntarea împotrivirii la înduhovnicire a societății contemporane, ci și, în principal, pentru obținerea unității tuturor creștinilor de pe pământ, așa cum spune rugăciunea și porunca Domnului: «Ca toți să fie una». Însă acest dialog interbisericesc — «dialogul iubirii», și pe bună dreptate numit așa — ca să aducă rod presupune respect reciproc. Și menționăm în acest context, cu multă mâhnire, dezaprobarea noastră față de încercarea de năvălire și prozelitism, sub masca unirii cu Biserica Romano-Catolică, din țări ortodoxe din moși-strămoși, exploatănd situațiile speciale care au existat în țările răsăritene, și furând astfel credincioși ortodocși. Prea Fericirea Voastră are experiența unei astfel de prezențe uniatariste în Biserica Soră a României. Condamnăm de asemenea, încercarea de prozelitism a grupărilor neo-protestante în țările, prin tradiție, ortodoxe.

Dar prezența Prea Fericirii Voastre în mijlocul nostru, Iubite Frate, constituie, de asemenea, o mărturie nu numai a unității și frățietății dintre Bisericile noastre ci și a legăturilor noastre strânse, de întărire și sprijin reciproc. Cu deosebită bucurie și recunoștință profundă, Biserica Ciprului, având în mijlocul ei pe Prea Fericirea Voastră, își amintește de multele feluri de daruri ale Bisericii Sore a României din perioada anilor grei ai ocupării insulei noastre de către turci. Clerici ciprioți și-au găsit atunci refugiu în România ortodoxă, fie în scopul studierii în școlile grecești de aici, fie pentru conducerea colectelor între membrii înfloritoarei societăți grecești care se găsea în România, pentru ajutorul Bisericii Ciprului și a poporului cipriot, greu încercat.

Însă poporul ortodox al Ciprului, Sfinte Frate, are nevoie și astăzi de sprijinul tuturor popoarelor iubitoare de libertate și dreptate și, mai ales, de sprijinul fraților în credință, creștini ortodocși.

Așa cum cunoașteți, Prea Fericite și Sfinte Frate, din anul 1974, vreme de 22 de ani, poporul ortodox al lui Dumnezeu locuitor în această insulă urcă din nou pe Golgota martiriului. Înarmate, până în dinți cu toate armele de distrugere în masă ale vremii, hoarde de urmași ai otomanilor, au invadat această insulă a sfinților, au tăiat, au robit, au izgonit, au profanat, au tâlhărit și însângerat, plinătatea creștină a Bisericii noastre și a căminelor creștinești. Locuitorii din nordul Ciprului au fost dislocați cu violență de către barbarii invadatori, departe de căminele părintești, de bisericile și cuvioșii lor. Doi dintre frații arhieriei au fost alungați cu turmele lor din mitropoliile lor și amândoi, cu sufletul plin de răni, s-au mutat la Domnul, Sfinte Bisericii au fost arse, jefuite, devastate și pustiite; altele au fost transformate în moschei sau în grajduri pentru animale, iar altele, și mai înfricoșător au fost transformate în latrine și locuri de distracții indecente. Sfinte Jertfelnice de sute și sute de ani vechime au fost săpate și năruite. Sfinte icoane au fost înstrăinate și vândute, Sfinte Moaște au fost profanate și batjocorite. Picturi și mozaicuri de mare valoare au fost decapate de pe pereții vechilor biserici și au fost vândute tranzacțiilor de antichități. Aproape 7.000 de frați ai noștri au fost omorâți de către năvălitori, aproximativ 2.000 au fost luați ostateci și nu se cunoaște soarta lor nici până astăzi. În procent de 38% pământurile insulei noastre înmulțesc terenurile turcești. În toate acele locuri nu s-a mai auzit clopotele bisericilor, nu se mai aud cântări de laudă către Mântuitorul Hristos și nu s-a cântat nici anul acesta «Hristos a înviat». Sfinte biserici furate și pustiite stau acolo mute și întunecate, fără slujbe, fără miros de tămâie, fără Sfinte Taine și fără preoți.

Iată de ce, în programul vizitei Prea Fericirii Voastre nu se cuprind și vizite de închinare la Mănăstirea și la mormântul Sfântului Apostol Barnaba, întemeietorul și ocrotitorul Sfintei noastre Biserici, nici la cinstitele și prea sfintele locuri de închinare, cum sunt Mănăstirile Sfântul Apostol Andrei, la hotarul de răsărit al insulei noastre, a Sfântului Pantelimon, în Mirtou, a celui între Sfinți Părintelui nostru Spiridon al Trimitundeii, făcătorul de minuni, și la multe alte altare ale Bisericii noastre, cum este Episcopia Constandieii, unde a trăit și scris marele scriitor și părinte al întregii Biserici, Sfântul Epifanie. Toate aceste locuri suspină azi, pângărite de piciorul barbar al celor de altă credință.

Se sfâșie inimile noastre, Iubite Frate în Hristos, cuprinse de doliu, de durere, de mâhnire profundă pentru pustiirea acestui popor cipriot. Ce puteri ar putea să facă să înceteze izvoarele lacrimilor, atunci când ne amintim de sfintele noastre locuri de închinare și de mormintele strămoșilor noștri? Ce mângâieri pot fi aduse părinților, copiilor și celor apropiați ai miilor de frați ai noștri uciși sau dispăruți? Și nu numai pentru aceasta plâng și sunt indurerăți frații Voștri în Hristos, Prea Fericite Părinte Patriarh. Continua răpire și stăpânire și creșterea

numărului de soldați turci și instalarea a multor mii de coloniști din Turcia în vetrele ocupate ale prigonitului popor cipriot pentru denaturarea compoziției etnice a poporului insulei noastre, nu numai că întăresc răpirea și turcizarea pământurilor insulei noastre ocupate dar constituie și o amenințare permanentă și înfricoșătoare, putând duce cu timpul la cucerirea și ocuparea întregului Cipru.

În fața acestei situații tragice create prin invazia turcească și prin continua escaladare a înarmării armatei năvălitoare, în fața pericolelor ce pot apare și pe care le înfruntăm neînarmați și puțini la număr, ne adresăm tuturor popoarelor iubitoare de libertate și de dreptate, tuturor organismelor internaționale constituite pentru apărarea acestor principii, solicitându-le sprijinul și ajutorul energic pentru nedreptățitul popor cipriot în lupta lui pentru redobândirea pământurilor răpite, pentru eliberarea sfintelor lăcașuri și a cuvioșilor lui, pentru reîntoarcerea în căminele părintești a celor care au fost izgoșiți și dizlocați de către invadatori, pentru reîntoarcerea celor dispăruți în locuințele lor și, în general, pentru aplicarea, restabilirea, apărarea și respectarea drepturilor omenești și în cazul acestui încercat popor. În același duh, Prea Fericite și Sfinte Frate, permiteți-ne să ne adresăm și Prea Fericirii Voastre, și să Vă rugăm să binevoiți a fi mesagerul strigătului de luptă și de durere al fraților în Hristos, locuitori ai acestei insule, către conducerea și poporul ortodox frate al României și să se ceară, cu stăruință, sprijinul real al acestora pentru restabilirea drepturilor celor ce rău pățimesc din pricina acestor invadatori, de altă religie și neam, pentru restabilirea drepturilor poporului care de mai bine de 3.000 de ani este stăpân al acestei insule. Frații Voștri creștini ortodocși din Cipru, răniți de tâlhari, îl caută pe Samarineanul Milostiv. Ridicând crucea martiriului și urcând pe Golgota, nicăieri, din nefericire, nu zăresc Cirineanul ca să le ia această cruce. Înălțați, Vă rugăm, Prea Fericite și Sfinte Frate, înălțați glas de la orice jertfelnic al altarelor Bisericii Ortodoxe Române și glas de protest împotriva continuării invadării turcești, glas de dreptate și de sprijin, pentru restabilirea drepturilor omenești ale fraților voștri creștini ortodocși ce viețuiesc în Cipru. Vă rugăm, în numele credinței în Hristos să Vă rugați împreună cu noi, așa cum Cel Răstignit S-a rugat pentru viața și mântuirea lumii, și Hristos Cel Înviat va binevoi să scurteze timpul încercării poporului nostru, ca după dureroasa săptămână a patimilor lui să urmeze, curând, îmbucurător, învierea.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Biserica Ciprului își exprimă bucuria pentru răspunsul Prea Fericirii Voastre la invitația ei de a vizita insula noastră, și dragostea frățească pentru întregul popor ortodox al României, și își manifestă adâncă ei prețuire pentru Ortodoxia românească. Socotim că pentru bucuria duhovnicească pe care ne-ați adus-o să conferim Prea Fericirii Voastre cea mai înaltă distincție a Bisericii Ortodoxe a Ciprului, adică Medalia de aur a întemeietorului Bisericii noastre, Sfântul Apostol Barnaba.

Vă rugăm, Sfinte Frate, să primiți această distincție unită cu rugămintea noastră de a Vă aminti că prea cinstitul mormânt al Sfântului Apostol Barnaba, prefigurat în această distincție, nu este luminat astăzi de candelile și lumânările evlaviei credincioșilor închinători, ci zace pustiu, mult ocupat și pângărit în întunericul sumbru al ocupației turcești, așteptând eliberarea și restaurarea lui prin acțiunile noastre și prin acțiunile creștinilor ortodocși de oriunde de pe pământ.

Domnul să Vă păzească, Prea Fericirea Voastră, întru mulți ani, să Vă întărească lucrarea duhovnicească și să binecuvânteze clerul și poporul Bisericii Ortodoxe Române!».

Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului Noua Justiniană, a conferit Prea Fericitului Părinte *Patriarh Teoctist* al României *Medalia de aur Sfântul Apostol Barnaba*.

Răspunzând cuvântului emoționant al Prea Fericitului Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte *Patriarh Teoctist*, a spus :

*«Prea Fericirea Voastră, Arhiepiscop al Ciprului Noua Justiniană,
Înalt Prea Sfințiți Mitropoliți și Prea Sfințiți Episcopi,
Iubiți credincioși și credincioase,*

«Accasta este ziua pe care a făcut-o
Domnul să ne bucurăm și să ne veselim
într-însa!»

Am ascultat cu multă atenție cuvântarea Prea Fericirii Voastre, presărată cu luminile apostolice ale începuturilor Bisericii Ciprului, întemeiată de Sfântul Apostol Barnaba, ale unor momente istorice — unele cu înălțimi de gândire, de viață și de organizare, altele aducătoare și pricinuitoare de suferințe, dureri, nedreptăți strigătoare la cer, străbătute de Biserica și de evlaviosul popor grec — cipriot. Sunt în același gând cu membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române, când Vă mărturisim că ne-a mișcat adânc vigoarea cu care ați biruit vitregiile vremurilor, precum și îngrijorarea, neliniștea și revolta îndreptățită pe care o exprimați față de ocuparea unei părți a Ciprului. Este de la sine înțeles că împărtășim întru totul mâhnirea Prea Fericirii Voastre și a fiilor duhovnicești.

Ca slujitori și fii ai Ortodoxiei deopotrivă, și ca cei ce ne-am bucurat de prezența Prea Fericirii Voastre în România, de sprijinul prețios pe care ni l-ați arătat în diferite feluri, am vrea, chiar de la început să Vă mărturisim *alăturarea* noastră sinceră, frățească, față de îngrijorarea Prea Fericirii Voastre, a clerului și credincioșilor acestei Biserici surori de obârșie apostolică, în legătură cu șirul de suferințe la care continuă să fie supus poporul cipriot. Cunoscând că necazurile nu vor lipsi din viața Bisericii, cuvânt rostit de Însuși Mântuitorul Hristos, când a spus : «În lume necazuri veți avea» (Ioan 16, 33), Sfântul

Apostol Pavel îndreaptă, la rândul său, cuvânt de îmbărbătare credincioșilor din Roma, prizoniți fără cruțare pentru credință: «Fiți răbdători întru necaz, statornici în rugăciune», dar să nu rămână nepăsători, ci «să se bucure cu cei ce se bucură și să plângă cu cei care plâng» (Romani 12, 12, 15). Iată cum trebuie să rodească între Biserică comuniunea lor de credință, de rugăciune, de slujire și de depășire a încercărilor vieții. Din nefericire, în zilele noastre, sunt încălcate și nesocotite valorile morale și drepturile popoarelor. Mai cu seamă acum, când omenirea este bântuită de valurile secularizării și înstrăinării de Dumnezeu, Părintele și Creatorul tuturor, se cuvine ca noi, cei ce slujim prin Harul Său Bisericile în această lume, să fim în mai strânsă legătură și să înălțăm împreună rugăciuni stăruitoare pentru unitate și timpuri pașnice.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a venit în Cipru nu numai ca să se bucure de sporul duhovnicesc al Bisericii Ortodoxe Surori, slujită pilduitor, ci să se și îndurereze și să lăcrimeze împreună cu ea și cu fiii ei. Și la cine vom găsi mijlocul de oprire a lacrimilor și de alinare a suferințelor, dacă nu la bunătatea și iubirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care ne cheamă pururea: «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni!» (Matei 11, 28).

Ortodoxia a găsit întotdeauna mângâiere în iubirea și ajutorul Mântuitorului Iisus Hristos. Însăși suferința din lumea aceasta Ortodoxia o transformă în punte către purificare, către apropierea de Dumnezeu și de semenii. Istoria ne arată că popoarele care au cei mai mulți viteji și eroi pentru credință, libertate și adevăr, acestea se înscriu în istorie definitiv, cu un tezaur de spiritualitate nemuritor. De asemenea, între Bisericile care au dăruit lumii cohorte de jertfe și martiri, au fost îndeosebi Bisericile Ortodoxe, aflate multe decenii sub comunism, iar altele în situația de a înfrunța cu sacrificii ocârmuiri necreștine, victime ale fanatismului religios.

Biserica ortodoxă a Ciprului a și înscris de secole cronică vieții cu jertfe și cu sfinți martiri pentru păstrarea Ortodoxiei și valorilor naționale. Așezate în această parte a lumii, popoarele ortodoxe, ca cele ale noastre, au aflat în Bisericile lor, de-a lungul istoriei, o adevărată pavază sufletească. Ortodoxia s-a identificat cu durerile și necazurile națiunii ei. Ea radiază ca și în clipele liturgice de astăzi, iubire, duh de unitate, prezența cea mai presus de fire a Duhului Sfânt, apropiindu-ne unii de alții, privindu-ne ca frați ai Aceluiași Părinte ceresc, ajutându-ne prin rugăciune și unindu-ne cu Hristos, cu sfinții și cu toți credincioșii, prin împărtășirea cu Sfintele Taine. În acest chip nu mai

suntem singuri și nici întristați. Acesta este duhul Ortodoxiei! Din conștiința comuniunii noastre sfinte, cu dragoste și respect, exprimăm și cu acest prilej, sentimentele noastre de compasiune, pentru durerea și rana Ciprului, rupt vremelnic în ființa existenței sale, fiii săi nemai-putând ingenunchea la mormântul Sfântului Apostol Barnaba, Părintele lor spiritual.

O asemenea grea încercare o străbatem și noi românii. O bună parte a teritoriului țării noastre a fost invadată de tancurile sovietice în 1940 și se află încă în afara granițelor istorice, înstrăinându-se astfel comori de artă, biserici și mănăstiri voievodale. Și noi avem eroi și martiri care au suferit, nu numai în timpul dominației otomane vreme de cinci sute de ani, ci și cei de sub teroarea regimului comunist, aruncați în închisori, duși în lagăre sau deportați în Siberia. Prin jertfele din Decembrie 1989 a fost doborâtă puterea comunistă, putându-ne bucura de libertatea religioasă. Astfel, cu darul lui Dumnezeu am înfiripat unele din activitățile misionare ale Bisericii noastre, de care ați amintit și Prea Fericirea Voastră. Dar această libertate a făcut să pătrundă la noi și unele secte. Suferim din pricina prozelitismului lor, dar și a «fraților» creștini atrași de Imperiul Habsburgic la unirea cu Roma, în anul 1700. De atunci purtăm rana sfâșierii de credință, a sfâșierii de neam prin agresiune religioasă și prin tot felul de mijloace necreștine, pentru ademenirea oilor.

Dacă acestora le alăturăm primejdia secularizării, în floare în Europa, indiferența religioasă, plaga drogurilor, creșterea egoismului sau apariția libertinajului, a încălcării moralei creștine, care apar pe fondul crizei economice, vă dați seama că avem în față o criză a valorilor veșnice, situație care impune Bisericii și slujitorilor ei mai multă veghere. Se cuvine însă, iubiți frați, să vă vorbim și despre vrednicia clerului și credincioșilor noștri și despre atașamentul tineretului față de Biserică, nu numai cel de vocație teologică, ci tineretul universitar, copiii și elevii care sunt nădejdea și bucuria noastră. Această situație ne încurajează mult.

În istoria de aproape două milenii, Bisericile ca și popoarele noastre au multe asemănări, mai cu seamă pe planul apărării credinței noastre ortodoxe, având același izvor de învățătură, același izvor de apă vie din care au sorbit forța lor sufletească în înfruntarea greutăților. Despre binefacerea și necesitatea de a fi mereu la izvor și de a scoate apa din care bând nu vom mai înseta niciodată, ne îndreaptă luarea aminte Însuși Mântuitorul Hristos în Evanghelia de astăzi, la fântâna lui Iacob, în dialogul său cu femeia samariteancă. Această «apă vie», această

învățătură dreaptă se vestește, se păstrează și rodește, atât în Cipru, cât și în România. Ea, Ortodoxia, ne-a ținut la izvoarele de învățătură ale Sfinților Părinți, ne adună, ne luminează înțelegerea, ne deschide inima spre iubirea semenilor și tot ea ne dă arvuna vieții celei veșnice prin împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos.

Prea Fericirea Voastră,

Acea «apă vie» am găsit-o și aici în Biserica Ciprului, o Biserică martiră, dar dinamică și jertfelnică în viața poporului grec-cipriot, răbdător și apărător al credinței. Nu numai în strădaniile pastorale ale Înalt Prea Sfinților Părinți Mitropoliți, nu numai în atașamentul credincioșilor pentru Ortodoxie, nu numai în opera de păstrare, cu evlavie, a locurilor sfinte, a pașilor Sfinților Apostoli Pavel și Barnaba, dar și în lucrarea de încurajare a poporului, în durerea și rana decapitării unității geografice a țării, ținând astfel viu legământul sfânt de unitate a Ciprului.

Acordându-mi această distincție «Ordinul Sfântului Apostol Barnaba», a Bisericii pe care o slujiți de decenii, mi-ați pus la inimă încă o îndatorire prețioasă în sprijinirea apelului Prea Fericirii Voastre și al poporului cipriot, pentru dreptatea sfântă a Ciprului. Voi purta cu dragoste decorația pe care mi-ați acordat-o, ca prețuire față de slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Fericirea Voastră,

Vă încredințăm de toată prețuirea noastră, de tot sprijinul nostru. Vă asigurăm că vom fi, mai departe, stindard al dreptului sfintei noastre Ortodoxii, al unității și pregătirii ei pentru a rezista în lumea aceasta atât de zbuciumată.

În numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Vă aducem mulțumiri pentru ospitalitatea cu care ne-ați îmbrățișat, pentru frumusețea mănăstirilor, eparhiilor și bisericilor, care adăpostesc arta ortodoxă cipriotă, pentru felul îndatoritor cu care ați vorbit despre credincioșii Bisericii noastre.

Bunul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Cel care ne dăruiește «apa cea vie», să ne ajute să slujim Ortodoxia și popoarele noastre și să ne întărească în lucrarea noastră. Vă rog să primiți icoana Sfântului Ioan Gură de Aur, un dar modest, ca amintire a acestor zile, iar Înalt Prea Sfinților Mitropoliți și Prea Cuvioșilor Arhimandriți, câte o cruce de aur.

Iubiți părinți și frați creștini închei cu vorbele Sfântului Apostol Pavel, fiți pentru Prea Fericitul Arhiepiscop *Hrisostom*, «bucuria și cununa» sa și a Bisericii Ortodoxe a Ciprului și «așa să rămâneți în Domnul» (Filipeni 4, 1) Amin !».

La orele 13,30, la Palatul Sfintei Arhiepiscopii, Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, a oferit în cinstea Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și a membrilor delegației Patriarhiei Române un prânz oficial la care au fost invitați Înalt Prea Sfințiții Mitropoliți și Prea Sfințiții Episcopi ai Bisericii cipriote, colaboratori de la Arhiepiscopie, slujitori ai parohiilor și mănăstirilor din insulă. Au fost prezenți: *Dl. Glafcos Kleridis*, Președintele Ciprului, membri ai Guvernului, ai administrației locale, oameni politici, reprezentanți ai vieții sociale și culturii cipriote.

În timpul prânzului protopsaltii — conduși de *Dl. Theodoulos Kallinikos* — Catedralei Sfintei Arhiepiscopii au interpretat, cu multă dăruire și talent, câteva cântece populare tradiționale, din care a ieșit din nou la lumină sufletul cald, sincer și plin de frumusețe, al poporului cipriot, dornic de libertate și iubitor de dreptate, nădăjduind cu credință ajutorul lui Dumnezeu pentru refacerea unității țării.

Luând cuvântul, Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, Noua Justiniană, s-a adresat Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, membrilor delegației Patriarhiei Române și tuturor celor de față cu următoarele cuvinte :

*«Prea Fericite Părinte și iubite Frate în Hristos, Teoctist, Patriarhul României,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Dragi membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române,
Iubiți invitați,*

Cu prilejul vizitei Prea Fericitii Voastre în insula noastră am trăit astăzi două profunde emoții : una supremă, când, cu puține ore înainte, am fost coslujitori în fața Sfântului Jertfelnic și am devenit comeseni la masa harului, pe care ne-a oferit-o Hristos, pentru noi, slujitorii, și pentru credincioși, cealaltă, acum, aici, la această masă a iubirii frățești pe care Biserica și poporul Ciprului o oferă în cinstea Bisericii Sore a României, pe care o reprezentați prin Venerabila Persoană a Prea Fericitii Voastre, Întâistătătorul ei, și prin distinșii Prea Fericitii Voastre însoțitori.

Acolo, la prima masă, la masa lui Hristos, în adâncă rugăciune a Sfintei Liturghii ne-am rugat pentru comuniunea noastră cu Hristos, ne-am rugat pentru propășirea și prosperitatea popoarelor noastre, pentru iubire și pace în lume, adică pentru Împărăția lui Dumnezeu pe pământ și, prin împărtășirea cu Prea Curatele și Sfintele Taine ne-am unit între noi și cu Hristos într-un singur Trup duhovnicesc. Dar și aici, la această masă, într-o atmosferă de frățietate și iubire nefățarnică, mărturisim legăturile dragostei dintre Bisericile noastre.

Pentru noi toți, ierarhi, preoți și credincioși, și pentru smerenia noastră, personal, este un prilej de mare bucurie de a Vă avea printre noi, întorcându-Vă cu smerenie căldura și găzduirea plină de dragoste pe care ni le-ați arătat cu prilejul vizitei noastre în România, datorate invitației Prea Fericirii Voastre, vizită prin care am adeverit sprijinul prețios nu numai al Bisericii Ortodoxe Române, ci și al poporului român în momentele acestea grele prin care trece poporul cipriot, frații ortodocși din Cipru. Iată, la această masă a dragostei omenești stă și participă, prin reprezentanții săi, întreg Cipru. Aici este Președintele țării. Aici sunt miniștrii din guvernul țării noastre. Aici sunt conducătorii și reprezentanții partidelor politice. Aici sunt reprezentanții cultelor creștine din Cipru. Aici sunt numeroase personalități ale insulei. Cu toți au venit, Prea Fericite Părinte Patriarh, ca să accentueze prin prezența lor, atât profunda prețuire și dragoste față de Persoana Prea Fericirii Voastre, cât și recunoștința poporului cipriot față de conducerea și poporul țării Voastre.

Prea Fericite Părinte,

Atât istoria și tradiția României, cât și istoria și tradiția Ciprului mărturisesc faptul că Biserica Ortodoxă nu a rămas niciodată indiferentă atunci când popoarele noastre luptau pentru supraviețuire, apărându-și în fața cotropitorilor, existența religioasă și națională. Au stat întotdeauna precursori în aceste lupte și s-au identificat mereu cu poporul și cu problemele lui. Aceasta este, în fapt, Biserica, în principalul și primordialul sens al cuvântului, «adunarea poporului», în care nu sunt numai clerici, ci și tot poporul lui Dumnezeu.

Și Biserica Ciprului, precum Biserica Ortodoxă Română, continuă această misune luptându-se să o îndeplinească de fiecare dată. Se luptă, împreună cu poporul, pentru restabilirea drepturilor lui, ce au fost și continuă să fie încălcate de invadatorii insulei. Și noi, credincioșii acestei misiuni, și înțelegând lupta pentru dreptate și libertate în cadrul misiunii pe care a rânduit-o Bisericii dumnezeiescul ei Întemeietor, Hristos, Domnul, Vă asigurăm că vom continua să luptăm până în ziua în care aceste principii se vor reazeza în întrecaga noastră insulă și pentru toți locuitorii ei. Pildă și poruncă ne sunt înaintașii noștri și mai ales martirul național, Arhiepiscopul Ciprian și vrednicul de pomenire, conducător de stat și Arhiepiscop Makarios, ca să ne referim numai la doi foarte cunoscuți din lungul șir al distinșilor ierarhi ai Bisericii noastre care, în împlinirea acestei misiuni, și-au sacrificat viața.

Dar Biserica lui Hristos, pe lângă participarea la luptele pentru drepturile credincioșilor ei, are desigur și o altă misiune, duhovnicească și pașnică, pe care trebuie să o săvârșească atât între membrii ei, cât și în întreaga lume. Porunca lui Hristos către ucenicii Lui — «Mergând învățați toate neamurile... învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă» (Matei 28, 19—20), exprimă fundamental misiunea Bisericii. Are deci Biserica misiunea de a merge în față, ca permanentă făclie de lumină, și de a ajuta pe aceia care și-au pierdut orientarea, îndemnându-i să lupte pentru ca să o regăsească în întunericul vieții.

Trebuie să meargă înainte, ca și chivotul mântuirii, pentru oamenii și popoarele care, afundate în cataclismul contradicțiilor și al anotimpurilor acestei lumi vremelnice, caută cu multă nădejde lemnul mântuirii. Biserica este datoare să-l ajute pe om să conștientizeze că existența lui este mai mult spirituală decât materială și că aproapele lui este fratele lui, iar prin prisma acestei conștientizări să-și reglementeze relațiile cu sine și cu ceilalți. Ca să reușească în împlinirea acestei misiuni, Biserica are nevoie să-și unească și să-și concentreze forțele. Are nevoie să vadă misiunea ei mai presus de interese, de granițe, de popoare sau de alte deosebiri. În acest duh, Prea Fericite și Sfinte Frate, Biserica Ciprului este permanent dispusă la dialogul iubirii între toate Bisericile locale, în strânsă colaborare, bineînțeles, cu Bisericile Ortodoxe Surori. De aceea, schimbul de vizite între Întâistătătorii Bisericilor Surori — cum este vizita Prea Fericirii Voastre în Cipru și vizita noastră în România — îl considerăm drept o binecuvântare de la Dumnezeu.

Dați-ne voie, Prea Fericite Părinte Patriarh *Teoctist*, să invităm pe toți comenienii să ridice paharele pentru a toasta în sănătatea și lungimea de zile a Prea Fericirii Voastre, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și a distinșilor Prea Fericirii Voastre însoțitori, pentru desăvârșirea duhovnicească a fraților noștri creștini-ortodocși ai României și pentru prosperitatea și progresul întregului popor român. Amin».

După acest cuvânt, Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului a oferit Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, un prea-frumos set de engolpioane, iar membrilor delegației Patriarhiei Române, engolpioane, cruci pectorale, precum și alte daruri.

Mulțumind, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a spus :

«Aproape de sfârșitul întâlnirii noastre de astăzi, calitatea de oaspete, dar și de decorat al Prea Fericirii Sale, Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, cu ordinul cel mai înalt al Sfintei Arhiepiscopii, mă îndreptățește și mă onorează, în același timp. Mă îndreptățește să exprim recunoștința și bucuria Bisericii Ortodoxe Române și a poporului român și mă îndatorează să port aceste insigne cu mare evlavie și cu gândul la Biserica Autocefală a Ciprului, la durerile, lacrimile și la împlinirea ei ca și la veșnicele drepturi ale dreptcredinciosului popor cipriot. Vă mulțumesc, Prea Fericirea Voastră, și pentru faptul că astăzi ne-ați făcut părtași la această chinonie, la această adunare a reprezentanților vieții sociale, culturale și religioase din Cipru. Dacă zilele trecute ne-am întâlnit cu chipurile celor care nu mai sunt printre noi, adică sfinții începători ai Bisericii Ortodoxe din Cipru, martirii, mărturisitorii și eroii săi, astăzi ne-am întâlnit cu colaboratorii Prea Fericirii Voastre. Pentru că poporul pe care l-am avut în fața noastră în biserică, precum și cei prezenți aci, reprezintă «poporul lui Dumnezeu». Așa au

învățat patriarhii Orientului încă de la 1848, că poporul dreptcredincios este apărătorul credinței și vă felicităm că sunteți înconjurat de personalități ale vieții culturale, politice, sociale și bisericești a Ciprului. Cei prezenți aici, reprezentați centrul culturii și vieții naționale cipriote și remarc cu bucurie forța pe care o reprezentați și sprijinul pe care Prea Fericirea Voastră îl primiți din partea tuturor celor de față.

Când spun aceasta mă gândesc la Biserica pe care o reprezintă, cei 31 de membri ai Sfântului Sinod, cei aproximativ 11 000 de preoți de parohie, sutele de mănăstiri și schituri din România, cu viețuitorii și viețuitoarele lor, cele 14 Facultăți de teologie, cele 35 de seminarii teologice și cei aproape 18 milioane de credincioși ortodocși români pe care i-ați văzut și binecuvântat. Am fost deosebit de emoționat astăzi în Catedrală când ați vorbit credincioșilor ciprioti, despre atașamentul, evlavia și răbdarea credincioșilor ortodocși români. Nu am dori să spunem mai multe pentru a nu depăși echilibrul și modestia creștină, dar Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop a vizitat parohii și mănăstiri din România, ajungând până în satul meu natal; a văzut mii de credincioși care au așteptat ore întregi în ploaie, venirea patriarhilor... Noi slujitorii Bisericii Ortodoxe Române trebuie să avem o mare prețuire pentru credincioșii Bisericii noastre, pentru că spiritul ortodox sădește în om conștiința de sine, conștiința memoriei și a istoriei, conștiința comuniunii și a unității. Când ei nu pot exprima aceste realități le dau valoare prin fapte statornice. Ei sunt conștienți că împreună cu noi apără credința și slujesc Biserica. Cred că acest fapt este valabil pentru toate Bisericile Ortodoxe. Între credincioșii ortodocși au prins viață, de secole, iar în unele locuri chiar de milenii, alte credințe, ale altor etnii. Nu trebuie să ne lăudăm noi, românii, dar în țara noastră avem etnii și credințe de 1 000 de ani, cu care am trăit în frățietate până când am fost confrunțați cu dorința de stăpânire, de prozelitism, din secolele XVII—XVIII. De exemplu, unul dintre cele mai vechi documente de organizare bisericească la noi, după cel referitor la întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei de la 1359, și cel de întemeiere a Mitropoliei Moldovei, sub Alexandru cel Bun, la 1400, a fost documentul de întemeiere a Episcopiei armene la Suceava, în Moldova.

Ortodoxia, așadar, păstrează spiritul de comuniune, de ospitalitate și de dragoste. De aceea mă bucur că aici, în jurul Prea Fericirii Voastre, aveți reprezentanții celorlalte Biserici creștine din Cipru. Și pentru noi este deosebit de important să cultivăm spiritul ecumenic, chiar dacă și ecumenismul își are limitele lui, mai precis cadrul pe care l-a fixat Mântuitorul Hristos și primele secole creștine.

De aceea, felicităm cu această ocazie aici, în fața colaboratorilor Prea Fericirii Voastre, pe domnișii miniștri, pe reprezentanții culturii, ai vieții sociale și economice a Ciprului. Salutând prezența Domnului Ambasador al României la Nicosia salutăm și promovăm principiile de prietenie și de încredere între popoarele noastre pe care le avem și le vom avea întotdeauna».

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a dăruit Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom un deosebit* vas de porțelan, pe care, în amintirea acestei vizite erau pictate chipurile celor doi Întâistătători, precum și alte numeroase daruri, spunând, cu acest prilej: «*Vă rugăm să primiți un simbol al întâlnirii și comuniunii noastre. Și aș vrea să remarc că femeia samarineancă a venit la fântână cu un vas ca să ia apa cea vie. Acest simbol, al «apei celei vii», din care ne împărtășim cu toții, toate credințele reprezentate aici, să fie un îndemn de comuniune, de ecumenism, de dragoste și respect reciproc.*»

În cursul aceleiași după-amieze, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, s-a întâlnit din nou cu câteva sute de români stabiliți în Cipru, de această dată la Vecernia săvârșită de Prea Sfințitul Episcop *Epifanie* al Buzăului în Catedrala *Sfântului Dumitru* din Akropole — Nicosia, unde, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* al Ciprului se săvârșesc slujbele pentru români.

După cuvântul de întâmpinare al P.C. Pr. *Petre Matei*, păstorul sufletesc al credincioșilor ortodocși din Cipru, în care a exprimat bucuria fără de margini, a sa și a întregii comunități românești din insulă, pentru prezența și binecuvântările Întâistătorului Bisericii noastre și a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru numeroasele daruri oferite comunității: un rând de veșminte preotești, o sfântă cruce de binecuvântare, Sfinte Scripturi, manuale de religie, cărți de slujbă, cărți de rugăciuni, iconițe, calendare, a luat cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, care a spus:

«Iubiți credincioși,

Hristos a înviat !

Cu aceste cuvinte, dătătoare de nou sens în istoria lumii, încep cuvântul meu adresat dumneavoastră, credincioșilor ortodocși români din Cipru, arătându-mi bucuria, împreună cu ceilalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române, pentru acest moment deosebit al vizitei noastre, întâlnirea cu românii din Nicosia, în această sfântă biserică ce vă este, de câtăva vreme, lăcaș de rugăciune. Bucuria noastră este cu atât mai mare, cu cât în programul oficial nu era prevăzută această întâlnire. Și mulțumim, dintru început, Bunului Dumnezeu, Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* și Prea Cucernicilor preoți ai acestei biserici pentru că au făcut posibilă la acest ceas de rugăciune

și întâlnirea noastră, ca și toate celelalte întâlniri în duhul rugăciunii, ale românilor din Nicosia, care vin aici cu credință și dragoste pentru a asculta Sfânta Liturghie în limba moșilor și strămoșilor lor.

În mod deosebit vă mulțumim și vouă, iubiți frați și surori ale noastre, care ne-ați întâmpinat cu atâta dragoste. Am putea spune că acesta este cel mai important sentiment pe care l-am simțit, de la primii noștri pași în insula Cipru. Peste tot acolo pe unde am fost călăuziți de Bunul Dumnezeu și de Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Hrisostom, mănăstiri și biserici multisekulare, pe la alte locuri ale falnicei istorii cipriote, cei care ne-au întâlnit, cei care ne-au întâmpinat, cei cu care am vorbit, au fost plini de dragoste frățească în Hristos, Domnul nostru, față de noi și față de membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române. Și credem că acest sentiment, izvorât din iubirea cea fără de margini a Mântuitorului Hristos, v-a mângâiat și pe dumneavoastră, iubiți frați români, atunci când v-ați hotărât să vă clădiți viitorul în această țară. Într-adevăr, cu oameni atât de ospitalieri, atât de primitivi, de aceeași lege cu noi, mărturisind aceeași dreaptă credință și întărind-o cu jertfe și ostenele de tot felul, depărtarea de casa părintească, de cei dragi, nu mai pare atât de mare. Ajută mult, în crearea acestei atmosfere, și prezența în Cipru, prin bunăvoința și dragostea Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop Hrisostom, a P.C. Pr. Matei Petre, un tânăr dar vrednic preot, fiu duhovnicesc al Arhiepiscopiei Bucureștilor și ucenic al Prea Sfințitului Episcop *Epifanie* al Buzăului, căruia i-a fost secretar și diacon, slujind apoi ca profesor la Seminarul Teologic de la Buzău. Cu binecuvântarea noastră și a Prea Sfințitului Episcop *Epifanie* el s-a rupt de căminul părintesc și a venit aici pentru a vă fi îndrumător în cele ale credinței, ale păstrării tradițiilor și obiceiurilor noastre naționale și părinte sufletesc.

Nu mă așteptam ca la această întâlnire, la acest ceas de rugăciune, de «lumină lină» să fiți prezenți în număr atât de mare, lăsând grijile și celelalte nevoi pentru sfânta rugăciune și pentru a vă împărtăși de părinteasca binecuvântare. Tuturor vă împărtășim dragostea noastră, rugând pe Bunul Dumnezeu să vă aibă în paza și grija sa, dându-vă roade ale credinței și întru toate bună sporire. Hristos a înviat !».

În semn de apreciere și de prețuire a strădaniilor pastorale, Prea Fericitul Părinte Patriarh a oferit P. C. Pr. *Petre Matei* distincția «*Crucea Patriarhală*».

De la biserica *Sfântul Dumitru* ne-am îndreptat spre casa părintelui Matei, unde am cunoscut câteva clipe de aleasă ospitalitate în «*biserica mică*» a familiei sale.

Luni, 13 mai 1996, la orele 9,00 s-a pornit către Mănăstirea Stavrovouneion, așezată, și ea, în vârf de munte, pe o latură a munților Troodos. Potrivit tradiției, întărită și de descoperirea, în anul 1888, a unei vechi inscripții, mănăstirea a fost ridicată de Sfânta Elena, mama împăratului Constantin cel Mare, în anul 327 d.Hr. Astfel, după descoperirea sfintei cruci pe care fusese răstignit Mântuitorul Hristos, Sfânta Elena, în călătoria ei de la Ierusalim la Constantinopol, s-a oprit pentru câteva zile, spre odihnă, în insula Cipru. Aici a găsit însă multă suferință și sărăcie, datorită unei secete ce nu mai contenea de 17 ani. Într-o seară i s-a arătat în somn un înger care i-a spus că voia lui Dumnezeu este să construiască în această insulă o biserică în care să lase o parte din Cinstita Cruce. Îndată s-a trezit împărăteasa și a cerut să vadă Sfânta Cruce. Spre surprinderea ei nu a mai găsit nimic dar, în depărtare, în vârful unui munte, a văzut o lumină strălucind. A trimis oameni să vadă ce s-a întâmplat acolo și, lucru minunat, acolo au aflat cinstita Cruce. Atunci a înțeles Sfânta că în acel loc trebuie să se construiască biserica. Așa s-a construit mănăstirea, desigur, cu multe greutateți, și Sfânta Elena a dăruit bisericii acestei mănăstiri, o parte din Sfânta Cruce a Domnului, plecând apoi la Constantinopol. Din acea clipă cerurile s-au deschis și Dumnezeu a dat ploaie. De atunci vârful muntelui unde se află sfânta mănăstire nu s-a mai numit Olimp, ci Stavrovouni, adică «*Muntele Crucii*». Astăzi mănăstirea are 20 de părinți și frați care duc o viață cenobitică. Femeile nu au voie să intre în mănăstire, ele putând să ajungă până aproape de aceasta, unde spre mângâiere duhovnicească, se află o bisericuță.

P. Cuv. Arhim. *Athanasios*, Starețul Sfintei Mănăstiri Stavrovouneion, de 56 de ani în aceeași mănăstire, a rostit cuvântul de bun venit :

*«Prea Fericite Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Hrisostom,
Înalt Prea Sfințiți Arhieri și evlavioși închinători,*

Cu multă bucurie și adâncă emoție Vă spunem «Bine ați venit!» și Vă salutăm cu salutul cel dorit al Învierii : «Hristos a înviat!». Bine ați venit în insula noastră martiră, insula sfinților, patria Sfântului Apostol Barnaba, cel care a întemeiat Biserica în această parte de lume! Bine ați venit în mănăstirea noastră, Prea Fericirea Voastră, însoțit de aleasa Prea Fericirii Voastre delegație !

Prezența Prea Fericirii Voastre în acest loc sfânt ne umple de bucurie și ne face o cinste deosebită. Mănăstirea noastră, Prea Fericite Părinte Patriarh *Teoctist*, are hramul Sfintei Crucii, cea dătătoare de viață și păstrează, ca pe un odor de mare preț, o parte din Sfânta Cruce a Răstignirii, izvorul sfințeniei noastre și al credincioșilor închinători, în această sfântă biserică.

Începutul existenței acestei mănăstiri îl găsim în secolul al IV-lea după Hristos, fiind întemeiată de Sfinții Împărați Constantin și Elena. Astăzi, în această sfântă mănăstire trăiește o comunitate de 20 de părinți și frați ce urmează trăirea tradițională, cenobitică, și care se

ocupă cu diferite slujiri și ascultări ale mănăstirii, fără a uita însă de îndatoririle lor duhovnicești. În decursul vieții sale îndelungate, mănăstirea a suportat multe încercări, în primul rând din partea cuceritorilor insulei, franci, turci sau englezi. Cea mai mare încercare s-a petrecut în anul 1828 când mănăstirea a luat foc. De la refacere și până acum ea funcționează după rânduiala cenobitică, așa cum este rânduit și la Sfântul Munte.

Mulțumim încă o dată pentru înalta Prea Fericirii Voastre vizită și pentru faptul că ne aduceți binecuvântarea Voastră patriarhală.

«Hristos a înviat!».

Prea Sfințitul Episcop *Epifanie* al Buzăului, în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* și al delegației Bisericii Ortodoxe Române, a rostit apoi următorul cuvânt :

«Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, sunt fericit să iau cuvântul în această străveche mănăstire întemeiată de Sfinții Împărați Constantin și maica sa Elena. Am ascultat cu viu interes datele istorice privind importanța acestei mănăstiri, prezentate de Prea Cuviosul Părinte Stareț, dar, în același timp, am rămas profund emoționați de încercările prin care a trecut această vatră monahală de-a lungul veacurilor, ca și alte mănăstiri ale insulei. Cu toate acestea, cu voia lui Dumnezeu, cu credința tare în Atotputernicul, au fost învinse toate încercările și, iată, o găsim astăzi mănăstire înfloritoare, atât din punct de vedere duhovnicesc, cât și prin păstrarea acestei biserici de excepțională valoare și frumusețe arhitectonică.

«*Prea Cuvioase Părinte Stareț,*

Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* al Ciprului, Noua Justiniana, ne-a prilejuit multe bucurii în aceste zile de când ne aflăm în Cipru, dar vizita la această sfântă mănăstire reprezintă pentru noi toți un adevărat pelerinaj la cele mai sfinte locuri ale Ciprului.

Noi știm că monahii care trăiesc în această sfântă mănăstire și în toate mănăstirile ortodoxe, respectă coordonatele de viațuire ale celor trei voturi monahale și mai ales în vremea noastră acestea se cuvin a fi sporite cu și mai multă râvnă la rugăciune, râvnă de zi și de noapte, atât în mănăstiri cât și în bisericile de parohie. Rugăciunea este o parte a Teologiei care ne pune în permanentă legătură cu Dumnezeu, Cel Care ne poartă de grijă. Prin rugăciunile noastre trebuie să ajutăm lumea pentru transformarea morală, mai ales în aceste vremuri pe care le trăim, în adevărată dragoste de Hristos, Cel care a spus că «întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții» (Ioan 13, 35). În mănăstiri îndeosebi este stăruință de a ne pune în acord voia noastră cu voia lui Dumnezeu. Acest lucru îl putem face mai ales prin votul ascultării: ascultare de mai-marele mănăstirii, ascultare de Chiriarhul locului, ascultare desăvârșită față de Arhiepiscopul Bisericii Ciprului, dacă ne referim la viațuirea monahală din mănăstirile din Cipru.

Prea Fericite Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*,

Vă suntem profund recunoscători pentru dragostea și purtarea de grijă pe care ni le-ați arătat în aceste zile și mai ales pentru că ne-ați călăuzit pașii în aceste locuri sfinte de unde putem învăța multe lucruri frumoase și pentru viețuirea noastră în România, atât în mănăstiri cât și în eparhiile de care răspundem.

Prea Cuvioase Părinte Stareț,

Aducem cu noi dragostea întru Hristos a călugărilor din mănăstirile românești și făgăduim că vom duce în România dragostea pe care ne-ați arătat-o și, mai ales, frumoasa viețuire duhovnicească și rugăciunea stăruitoare pe care o faceți aici, pentru ca lumea să fie mai bună și mai dreaptă. Vă mulțumim !

Hristos a înviat !».

Cu deosebită evlavie ne-am aproiat și ne-am închinat sărutând Sfânta Cruce. Am fost conduși apoi în Sala de primire a mănăstirii unde, pentru o jumătate de oră Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* s-a întreținut cu P. Cuv. Arhim. Athanasie, un înduhovnicit părinte, intrat în mănăstire la vârsta de 15 ani. Binecuvântând pe toți ostenitorii mănăstirii, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a consemnat următoarele, în Cartea de aur a mănăstirii :

«Poposind în această sfântă mănăstire închinată sfintei și de viață dătătoareii Cruci, ne-am amintit de suferințele creștinătății, de-a lungul secolelor, sub dominația otomană, dar, îndeosebi de cele ale creștinilor ortodocși botezați și miruiți de Sfântul Apostol Barnaba. Bunul Dumnezeu să ajute cetei de monahi ai mănăstirii — farul Ortodoxiei cipriote — să vegheze fără contenire până la întregirea pământului cipriot, sfințit de pașii Sfinților Apostoli Pavel și Barnaba».

De la Stavrovouni am coborât spre sud-vestul insulei, îndreptându-ne spre Larnaca, anticul oraș Kition, locul de naștere al filosofului stoic Zenon și centru episcopal din perioada apostolică, întâiul ierarh fiind, potrivit tradiției, Sfântul Lazăr, fratele Mariei și al Martei din Betania, cel a patra zi înviat din morți de către Mântuitorul Hristos. Mormântul acestuia străjuiește azi, din biserică ce-i poartă numele, un oraș important, pentru economia și viața socială și culturală a Ciprului.

La orele 11,30, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au fost întâmpinați, în fața Catedralei mitropolitane din Larnaca, de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Hrisostom* de Kition, de oficialitățile locale, de nenumărați preoți, credincioși și elevi ai școlilor orașului. În glasul clopotelor și al fanfarei elevilor, Întâistătătorii celor două Biserici Ortodoxe au intrat în sfântul lăcaș în care a fost săvârșit un Polihroniu.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Hrisostom* de Kition s-a adresat Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, spunând :

«Prea Fericite Părinte Patriarh,

Cu deosebită bucurie sufletească, clerul de la mănăstirile și parohiile Mitropoliei de Kition Vă urează «Bine ați venit!» și Vă roagă, ca împreună cu distinsa delegație a Prea Fericirii Voastre, să primiți ospitalitatea noastră, izvorâtă din dragostea pe care o purtăm Sfintei Biserici Ortodoxe a României.

După zile de pelerinaj la locuri sfinte ale credinței noastre ortodoxe și neamului nostru, pe la Mitropolii ce au fost înființate încă din vremea Sfinților Apostoli, astăzi, cu voia lui Dumnezeu, vizitați Mitropolia de Kition, o altă istorică eparhie a Ciprului. Potrivit tradiției, cel dintâi ierarh al Kitionului a fost Sfântul Lazăr, cel a patra zi înviat, care a fugit din Ierusalim din cauza prigoanelor la care erau supuși creștinii. Ajuns în Cipru, el a fost hirotonit de Sfinții Apostoli Pavel și Barnaba, păstorind vreme de 17 ani pe creștinii din Kition, până la moartea sa martirică.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Vă rugăm să ne faceți părtași binecuvântărilor Prea Fericirii Voastre».

Răspunzând cuvântului Înalt Prea Sfințitului Mitropolit de Kition, Prea Fericitul Părinte Patriarh a spus :

*«Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
Onorate autorități locale,
Iubiți credincioși,*

Vă mulțumim din inimă pentru dragostea și căldura sufletească cu care ne-ați întâmpinat în această străveche cetate a Ciprului și loc mărturisitor de credință apostolică, prin trecerea pe aici, în predicarea Sfintei Evanghelii, a Sfinților Apostoli Pavel și Barnaba, prin slujirea arhierescă și arhipăstorirea Sfântului Lazăr, prietenul Mântuitorului Hristos.

De altfel, în fiecare parte a acestui pământ izvorăște mireasma cu bun miros a creștinismului apostolic, putându-ne explica astfel tăria poporului cipriot, forța credinței lui, a dăinuirii lui în vremuri de stăpâniri străine, dese, crude și fără respect față de Ortodoxie și valorile naționale. Cu toate acestea, la fiecare pas, semnele dăinuirii creștine ne întâmpină sporindu-ne credința. Mulțumim Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* pentru gândul de a ne aduce și la mormântul Sfântului Ierarh Lazăr și Înalt Prea Sfințitului Mitropolit *Hrisostom* pentru ospitalitatea plină de dragoste.

Hristos a înviat !».

Am fost conduși în Palatul mitropolitan unde Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a primit pe toți cei ce l-au întâmpinat, împărtășindu-le, cu dragoste, părintească binecuvântare.

Însoțiti de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Hrisostom* de Kition a fost vizitată biserica și mormântul Sfântului Lazăr. Potrivit tradițiilor cipriote, Lazăr a venit în Cipru în jurul anului 45 d.Hr., a fost hirotonit de Sfinții Apostoli Pavel și Barnaba și a păstorit Biserica Kitioului până la moartea sa — se pare moarte martirică — petrecută în anul 63. Prima biserică a fost construită în această perioadă a păstoririi lui. În anul 890, împăratul bizantin Leon al VI-lea Filosoful a venit în Cipru și aflând mormântul a luat sfințitele moaște și le-a dus cu mare cinste la Constantinopol, nu înainte de a ridica, cu cheltuiala sa, biserica care se mai păstrează și astăzi. În cursul vremurilor această biserică a însemnat mult pentru poporul cipriot atât din punct de vedere duhovnicesc, cât și din punct de vedere cultural, aici existând, pe vremea stăpânirii turcești, o importantă școală.

După prânzul oficial oferit în cinstea Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, de către Întâistătătorul Mitropoliei Kitioului, am fost conduși spre nord, foarte aproape de granița cu partea turcă a Ciprului, unde s-a ridicat de curând o impresionantă biserică, a *Mănăstirii Sfântul Rafael*, biserică ce poartă hramul *Sfinții Rafael și Marina*, sfințită cu o zi înainte, pe 12 mai 1996, de un ales sobor arhieresc din care a făcut parte și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Daniel* al Moldovei și Bucovinei. Biserica și corpul de chilii ale mănăstirii au fost ridicate prin stăruința și purtarea de grijă a P.C. Pr. Iconom Stavrofor *Kiriakos Panaghitou*, un tânăr și vrednic preot, ce păstorește în satul vecin, fiind cea mai nouă mănăstire din Cipru, fondată pe 17 iulie 1989, pe locul unde a fost zidită pe la 1216—1217, biserica Sfintei Marina. Stareța sfântului lăcaș este Marina monahia, ce are sub ascultare și două maici din România.

În biserică, după cuvenitul Polihroniu, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Hrisostom* al Kitioului a spus :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh TEOCTIST al României,
Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Ciprului,
Înalt Prea Sfințiti și Prea Sfințiti Arhieri,*

O deosebită bucurie trăiește această sfântă mănăstire închinată Sfinților Rafael și Marina prin vizita aici a Prea Fericirii Voastre. Vă exprimăm din toată inima mulțumirea noastră care ne este întărire pentru sfânta lucrare pe care o săvârșim pentru înflorirea Sfintei Mitropolii a Kitioului, în care a păstorit ca cel dintâi episcop prietenul Mântuitorului Hristos, Lazăr, cel a patra zi înviat din morți.

Această sfântă mănăstire nu are mulți ani de viață, însă a fost ridicată datorită evlaviei poporului ortodox cipriot față de sfințele moaște ale Sfinților Rafael, Nicolae și Irina, ce s-au aflat aici, și pentru ajutorul în rugăciuni al Sfintei Marina. Mănăstirea aceasta este o cetate de apărare a credinței ortodoxe în fața năvălirilor păgâne. Fie ca Bunul Dumnezeu să fie alături de noi și să ridice acest blestem al ocupării insulei noastre. Și nu ne îndoim că Dumnezeu, cu dreptatea Sa, va fi alături de noi, de aceste locuri încercate de istorie, dar în care întodeauna, Ortodoxia a strălucit.

*Vă urăm cu frățească dragoste «Bine ați venit!»,
Prea Fericite Părinte Patriarh.*

Vă sărutăm dreapta și Vă suntem recunoscători pentru vizita pe care o faceți în acest loc!».

Ca semn al trecerii pe la această sfântă mănăstire Înalt Prea Sfințitul Părinte *Hrisostom*, Mitropolitul Kitionului a dăruit Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* Medalia Sfinții Rafael și Marina, iar membrilor delegației Bisericii noastre icoane cu sfinții patroni ai mănăstirii.

Cu binecuvântarea Prea Fericirii Sale, a luat cuvântul Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal *Teofan Sinaitul*, mulțumind pentru ospitalitatea frățească în Hristos :

*«Prea Fericirile Voastre,
Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit HRISOSTOM,
Prea Cucernice Părinte slujitor al acestui sfânt altar,
Prea Cuvioase maici,*

De aproape o săptămână, delegația Bisericii Ortodoxe Române condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* se află, prin binecuvântarea lui Dumnezeu, în această sfântă insulă a Ciprului. Au fost vizitate centre eparhiale și locuri străvechi ale istoriei Ciprului, dar, în mod deosebit, Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* a rânduit în așa fel ca în fiecare zi să ne odihnim duhovnicește în câteva mănăstiri. Iată că încheiem această zi cu pelerinajul la Sfânta Mănăstire Rafael. Aducem surorilor și măicuțelor acestei mănăstiri salutul și dragostea frățească a călugărilor și călugărițelor din România. Peste tot în lumea ortodoxă, monahii încearcă să trăiască până la capăt exigențele Ortodoxiei, adică să iubească până la capăt, să se smerească până la capăt, să-și jertfească viața pentru îndeplinirea lucrului duhovnicesc. Acești călugări și aceste călugărițe care se roagă pentru lume, care se roagă pentru cei care nu vor să se roage, așa cum sublinia Prea Fericitul Părinte Patriarh al României referitor la misiunea monahismului în lume.

Aducem dragostea monahismului românesc care, ca și cel de aici din Cipru, încearcă să trăiască încă de aici, ca o pregustare, taina Împărăției cerurilor. Acești monahi și aceste monahii își găsesc patria oriunde. Numele lui Dumnezeu este preaslăvit în Biserica Ortodoxă. De aceea, credem că și cele două viețuitoare ale acestei sfinte mănăstiri venite din România, trăiesc aici în aceeași atmosferă duhovnicească în care au trăit în țară. Așa a voit Ortodoxia, în adâncimea ei, de-a lungul secolelor, când între națiunile ortodoxe nu existau granițe, pentru că patria dreptcredinciosului este cea în care se slăvește Numele lui Dumnezeu în Biserica cea dreptmăritoare.

Mulțumim pentru acest moment duhovnicesc ce ne-a fost oferit astăzi și în numele delegației Bisericii Ortodoxe Române și în numele milioaneilor de credincioși pe care îi reprezentăm, vă adresăm tuturor salutul pascal : «Hristos a înviat!».

În semn de prețuire a strădaniilor depuse în ridicarea acestui sfânt lăcaș, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, a dăruit P. C. Pr. Ki-riakos Panaiotu distincția Patriarhiei Române «*Crucea Patriarhală*», iar P. Cuv. Maici Starețe Marina monahia o cruce de binecuvântare, precum și alte numeroase daruri, însoțite de părintească binecuvântare spre spor duhovnicesc.

În *Sala de primire* a mănăstirii Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a discutat cu prea cuvioasele maici ale mănăstirii împărtășindu-le sfaturi duhovnicești, atât de necesare, mai ales la început de viațuire monahală. Prea Fericitul a săvârșit însemnat, în Cartea de aur a mănăstirii, următoarele: «*Dumnezeu ne-a călăuzit pașii pe urmele, bunului prieten al Mântuitorului Hristos, înviat de El a patra zi, și apoi cel dintâi episcop al Kitionului. El, Sfântul Ierarh Lazăr, împreună cu ceilalți prea-aleși Sfinți ai acestor locuri: Rafael, Nicolae, Irina și Marina, să mijlocească pe lângă Sfânta Treime pentru Bisericile noastre și fiii lor, întru pace și viață pașnică!*»

Vizita la această sfântă mănăstire a continuat cu o recepție și cu un program de dansuri populare cipriote executate de elevii școlii din localitatea învecinată.

La întoarcerea în Nicosia, Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* a prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* și membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Române studiourile postului de televiziune al Arhiepiscopiei Ciprului «*O Logos*» ce continuă și întregeste activitatea misionară a acestei Biserici Apostolice prin programele sale ce pot fi vizionate în întreaga insulă.

Marti, 14 mai 1996, la ora 11,00, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și delegația Patriarhiei Române au fost primiți la Palatul Prezidențial de către Președintele Republicii Cipru, *Dl. Glafcos Kleridis*.

S-au subliniat, în cursul discuțiilor, legăturile dintre popoarele și Bisericile Ortodoxe ale României și Ciprului, legături stabilite cu secole în urmă, ca și sprijinul pe care Țările Române l-au oferit cu dragoste creștină, întregii lumi ortodoxe aflate sub stăpânire turcească și îndeosebi lumii și bisericilor grecești, în momente deosebit de grele. *Dl. Glafcos Kleridis*, care ne-a vizitat țara în două rânduri, a mărturisit admirația sa pentru poporul român, un popor credincios care a străbătut cu credința mai ales ultimii 50 de ani, în vremea dictaturii comuniste, care a păstrat cu credincioșie tradițiile ortodoxe, învățătura de credință, bisericile și mănăstirile, cu toate prigoanele și opreliștile.

Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* a întărit această constatare prin mărturisirea unei imagini care l-a impresionat în chip deosebit: miile de persoane ce au asistat la Sfânta Liturghie, pe o ploaie torențială, pe 27 octombrie 1995.

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a mulțumit pentru invitația Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* de a vizita insula și

Biserica Ortodoxă a Ciprului, prilej binecuvântat de a cunoaște această Ortodoxie sfântă, de permanentă jertfă și înviere, în care se simte duhul apostolic al Sfinților Pavel și Barnaba, în care atâtea sfinte locuri mărturisesc despre viața jertfelnică și martirică a generațiilor de ierarhi, preoți, monahi și monahii. Mulțumind pentru primirea sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a dăruit D-lui *Glafcos Kleridis*, ca semn de prețuire, o icoană a Sfinților Martiri Brâncoveni, simbol al martiriului de veacuri al poporului român, precum și medalia aniversară a Patriarhiei Române, cu ocazia împlinirii a 110 ani de Autocefalie și a 70 de ani de Patriarhat ai Bisericii Ortodoxe Române.

La întoarcerea spre Hotelul «*Forum*» a fost vizitat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Pavlos* al Kireniei, eparhie ce se află astăzi în zona ocupată. Înalt Prea Sfinția Sa a arătat Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* situația tristă a sfintelor lăcașuri de închinare ale acestei mitropolii, unele dintre ele scoase la ... vânzare și nerespectarea celor mai elementare drepturi ale omului. «*De aceea ne îndreptăm către Prea Fericirea Voastră, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sore a României, pentru ca, prin rugăciunile Prea Fericirii Voastre, ale clerului și credincioșilor români, dreptatea lui Dumnezeu să se facă cunoscută.*»

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* și-a exprimat durerea față de situația ce persistă, de 22 de ani, în nordul Ciprului, unde mii de cămine au fost distruse și sute de biserici, capele și mănăstiri, ca și alte locuri sfinte ale poporului cipriot, ca Mormântul Sfântului Apostol Barnaba, sunt pângărite. Nădejdea însă se află la Dumnezeu și rugăciunile poporului român, ale mănăstirilor și bisericilor noastre, se vor adăuga rugăciunilor poporului cipriot, în dragoste frățească.

Ultimul moment al vizitei Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în Cipru l-a constituit participarea la recepția de rămas bun, în cadrul căreia Prea Fericirea Sa și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române și-au luat rămas bun de la Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, Noua Justiniana, de la Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți și Prea Sfințiii Episcopi ai Bisericii Ortodoxe a Ciprului, de la numeroși preoți, călugări și credincioși. La acest moment au luat parte Dl. *Glafcos Kleridis*, Președintele Republicii Cipru, miniștri ai Cabinetului de la Nicosia, oameni politici, reprezentanți ai societății civile, ambasadori acreditați la Nicosia, reprezentanți ai celorlalte culte creștine din Cipru.

Invitat de Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom* de a binecuvânta pe cei prezenți, Înstăitătorul Patriarhiei Române, a mulțumit pentru invitația adresată de către Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, Noua Justiniana, pentru dragostea și căldura suflească cu care a fost primit de poporul dreptcredincios al Ciprului, de Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți și de clerul de la parohii și mănăstiri spunând :

*«Iubite frate întru Hristos,
Prea Fericirea Voastră Părinte Hrisostom,
Arhiepiscop al Ciprului,
Iubiți credincioși,*

Mulțumim din adâncul inimii Bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit să pășim pe pământul Ciprului sfințit de două milenii de nenumărate mărturii ale credinței jertfelnice întru Ortodoxie.

Vă mulțumim cu recunoștință, Prea Fericirea Voastră Părinte Hrisostom, Arhiepiscop al Ciprului, pentru că ne-ați dăruit bucuria de a fi acum, laolaltă, și de a sluji împreună la Sfântul Altar.

Vă mulțumim Dumneavoastră, iubiți credincioși, pentru dragostea frățască cu care ne înconjuțați. Dragostea aceasta ne dă putere să-L slujim cu sporită râvnă pe Dumnezeu lăudat în Sfânta Treime, Proniatorul și Părintele Luminilor.

Noi vedem în dragostea cu care ne înconjuțați, o nouă și puternică afirmare a legăturilor ortodoxe frățesti, care de două milenii ne întărește reciproc și ne dăruiește nespuse bucurii.

Bunul Dumnezeu Proniatorul a făcut ca relațiile noastre bisericești să înceapă cu aproape două milenii în urmă, în epoca apostolică.

Pe teritoriul României de azi Sfânta Evanghelie a fost predicată de Sfântul Andrei, cel întâi chemat între apostoli. El a predicat în cetățile și satele strămoșilor noștri dintre Dunăre și Marea Neagră în locuri unde amintirea sa se păstrează vie, în forme spirituale de o excepțională varietate, în cult, în datini, în folclor, în viața monahală, în creațiile literare și artistice, dar mai ales în trăirea și evlavia credincioșilor.

În același timp strămoșii românilor de la sud de Dunăre au fost încreștinați de Sfântul Apostol Pavel, care a predicat la Filippi, pe râul Hebrus, și la Thesalonic. Sunt regiuni în care și astăzi trăiesc ca autohtoni români credincioși lui Hristos Fiul lui Dumnezeu fideli totodată originii și strămoșilor lor.

Românii sunt între primele popoare încreștinate. Creștinismul lor este preoccidental. În același timp și frații noștri din Cipru sunt printre cei mai vechi creștini din lume.

În Faptele Apostolilor ni se relatează despre Iosif (sau Iose) din Insula Cipru (Fapte IV, 36—37) supranumit Barnaba, care s-a îndreptat spre Hristos iar după Pogorârea Sfântului Duh la Cincizecime și-a vândut pământul și a pus toată averea sa la picioarele Sfinților Apostoli la Ierusalim (Fapte IV, 37).

Sfântul Barnaba din Cipru l-a luat la el pe Sfântul Apostol Pavel, după ce acesta a trăit cutremurătoarea minune din drumul Damascului (Fapte IX, 26—27) și s-a convertit, botezat fiind de Anania, episcopul locului (Fapte IX, 26). Credincioșii din România cunosc faptul că Biserica din Ierusalim l-a trimis pe Sfântul Barnaba în Cipru pentru a-L vesti pe Mântuitorul Hristos (Fapte XI, 19—24).

Mai târziu, Sfântul Apostol Pavel și Sfântul Apostol Barnaba au predicat împreună în prima lor călătorie misionară în Cipru. Au venit în insulă să se roage și au coborât la Salamina. Au ajuns și la Pafos, capitala de atunci a insulei. La Pafos Sfinții Apostoli Pavel și Barnaba l-au convertit la creștinism pe proconsulul Sergius Paulus, «bărbat înțelept», care «dorea să audă cuvântul lui Dumnezeu» (Fapte XIII, 4—14). Din Cipru ei au mers mai departe vestindu-L pe Hristos. Sfânta Scriptură ne spune că Duhul Sfânt i-a insiprat pe Sfântul Apostol Pavel și Sfântul Barnaba: «Și pe când slujeau Domnului și posteau, Duhul Sfânt a zis: osebiți-i pe Barnaba și pe Saul pentru lucrul la care i-am chemat» (Fapte XIII, 2).

Am amintit de aceste fapte pentru că însăși Sfânta Scriptură ne spune despre vechimea credinței creștine a românilor și a ciprioților și despre înfrățirea lor veșnică prin lucrarea Sfinților Apostoli Andrei, Barnaba și Pavel și a succesorilor lor apostolici până în zilele noastre. Vechimea, tăria și frumusețea legăturilor noastre duhovnicești, de care ne face plăcere să amintim, ne ajută acum în lucrarea dragostei și a păcii, pe care împreună, iubiți ierarhi, preoți și credincioși, o săvârșim în numele Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu.

Într-adevăr, legăturile dragostei frățești dintre credincioșii români și ciprioți au cunoscut noi fapte, noi evenimente și noi etape în secolele care vor urma, până în zilele noastre. În secolele când Biserica Ciprului era adeseori amenințată de dominația străină și necreștină, numeroși principii, ierarhi, preoți, boieri, neguțători și simpli credincioși români i-au ajutat, după puterile lor, pe frații lor ortodocși din Cipru. Numeroși ierarhi, preoți și credincioși din Cipru au găsit în momente grele pentru ei, tocmai în Țările Române limanul salvator mult dorit.

Ne bucură nespus de mult faptul că Biserica Ortodoxă a Ciprului păstrează cu evalavie numeroase mărturii ale dragostei frățești dintre români și ciprioți. Ajutorul dat de Țările Române fraților noștri ortodocși din Cipru a fost posibil datorită faptului că în pofida unor presiuni, adeseori monstruoase, la care a fost supus din partea unor imperii expansioniste, cu veleități universaliste, poporul român și-a păstrat

statalitatea, suveranitatea, organizarea internă și, mai presus de toate, dragostea sa față de Sfânta Biserică. În același timp noi nu uităm faptul că Sfânta Biserică a Ciprului P. F. Voastră ați acordat tot sprijinul românilor ieșiți, cu câțiva ani în urmă, de sub puterea regimului comunist ateu.

Ne închinăm cu smerită evlavie și-L preamărim pe Bunul Dumnezeu în fața acestor mărturii sfinte ale iubirii întru Hristos a popoarelor noastre. În mod deosebit nu uităm vizita frățească pe care Prea Fericirea Voastră Părinte Arhiepiscop Hrisostom ați făcut-o în România în fruntea unei importante delegații a Bisericii Ciprului. Nu uităm darurile pe care le-ați adus — sfinte veșminte, odoare, sfinte vase, cărți — în care noi vedem o expresie a dragostei și comuniunii noastre în Hristos.

Biserica Ortodoxă Română își vindecă acum rănilor produse timp de aproape o jumătate de secol de regimul comunist ateu. Mulțumim Bunului Dumnezeu că Biserica Ortodoxă Română a rezistat asaltului brutal, la care a fost supusă de regimul dictatorial comunist. Sute de preoți ortodocși au fost închiși și uciși în temnițele comuniste. Mari teologi și străluciți ierarhi au avut de pățimit sub regimul comunist doar pentru că au fost mărturisitori ai Ortodoxiei. Sute de schituri și mănăstiri au fost desființate. Cu toate acestea Bunul Dumnezeu nu ne-a părăsit. Comuniștii atei s-au temut de reacția poporului român ortodox. Ei n-au îndrăznit să desființeze toate mănăstirile. Biserica și-a păstrat toate bisericile din sate și imensa majoritate a bisericilor din orașe. Și-a păstrat ierarhia, o parte din schituri și mănăstiri, publicațiile și două mari Institute Teologice de rang universitar, 6 Seminarii teologice, mai multe edituri care au continuat să activeze propovăduindu-L pe Hristos. Institutele Teologice au continuat să pregătească preoți și alți slujitori ai credinței creștine. În aceste Institute au activat mari învățați teologi. Teologia ortodoxă română strălucește azi în lume tocmai pentru că a fost și este o teologie luptătoare.

Avem multe de înfăptuit la noi acasă. Cartierele noi din marile orașe duc lipsă de sfinte biserici. În România de azi sunt refăcute vechi mănăstiri și schituri și construite altele noi. Pentru noi însă înfinit mai importantă decât ridicarea unor zidiri ale sfintelor mănăstiri și schituri este însă realizarea unor autentice vocații monahale, a unei trăiri călugărești profunde și adevărate, demne de marile tradiții ale isihasmului românesc. În anii de după căderea comunismului au fost reactivate patru vechi facultăți de teologie ortodoxă, care fuseseră desființate în primii ani de după război de regimul ateu. Au fost înfiin-

țate, totodată, opt noi facultăți de teologie ortodoxă. Aceste facultăți au secții diferite. Și la Chișinău, unde a fost restaurată vechea Mitropolie românească a Basarabiei, a fost reactivată Facultatea de teologie ortodoxă.

Cu bucurie vă putem spune că se constată în România o întoarcere la credința creștină ortodoxă a imensei majorități a populației. Din aproximativ 23 milioane de locuitori, câți are azi România, peste 87% s-au declarat ortodocși la ultimul recensământ. Ceilalți aparțin altor culte creștine. Doar un număr mic de locuitori din România de azi s-au declarat atei. Îi mulțumim Bunului Dumnezeu că n-a lăsat ca Biserica sa din România să fie distrusă de aceia care au urât-o pentru că nu erau creștini. Credincioșii, preoții, teologii și ierarhii au acum mult de lucru pe ogorul credinței.

Noi suntem încredințați că roadele acestei lucrări sfinte vor fi pe măsura voii lui Dumnezeu și a râvnii sfinte a binecredinciosului popor român ortodox. Ne preocupă în același timp întărirea dragostei frățești între toate Bisericile ortodoxe. Tradițiile specifice ale fiecărui popor, trăsăturile sale inconfundabile, întreaga sa demnitate națională și spiritul ecumenic, de conlucrare activă, și-au găsit o împlinire supremă în cadrul Ortodoxiei. Această împlinire, care este totodată un exemplu sublim, lucrează activ și binefăcător în cadrul tendințelor ecumenice din lumea de azi.

Peste numai câțiva ani, Biserica, misticul «Trup al lui Hristos» (Rom. 12, 4; I Cor. 12, 13, 17), «poporul lui Dumnezeu» (I Pt. 2, 10) va intra în al treilea mileniu al existenței ei istorice. Noi credem cu tărie că în viitor Biserica pământească, nedespărțită de Biserica cerească a tuturor Sfinților, va avea o contribuție mult mai importantă decât oricând în istorie, la desăvârșirea umanului din om, la spiritualizarea popoarelor și a credincioșilor și, prin ei, la spiritualizarea lumii întregi. «Adevărul lui Dumnezeu» (Rom. 1, 25), revelat în existența personală intrată în istorie, adaptată oamenilor prin marea taină a Kenoziei, devenit astfel accesibil nouă prin faptele și persoana divino-umană a Mântuitorului lumii Iisus Hristos, va fi, în mod sigur, trăit mai profund, mai complex, mai cuprinzător.

În acest sens aplicăm cu grijă toate cele ce au fost decise la recentele întâlniri ale Înălților reprezentanți ai Bisericilor ortodoxe surori de la Constantinopole și din insula Patmos.

Biserica Ortodoxă Română lucrează spornic, prin ierarhii și teologii ei, pentru viitoarea reușită a Sfântului și Marelui Sinod pan-ortodox.

Ne gândim, totodată, cu smerenie și cu bucurie la viitoarea întâlnire a Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe surori la Ierusalim, cu ocazia intrării noastre în cel de-al treilea mileniu al vieții creștine.

Bunul Dumnezeu ne va ajuta să ajungem cu bine la țintele spre care ne îndreptăm și pentru care lucrăm. În această lucrare, sfânta și neabătuta solidaritate ortodoxă în Hristos este un factor decisiv. De aceea ne bucurăm că suntem împreună, că ne rugăm împreună, că împreună îl preamărim pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Noi credem că actuala vizită în Cipru a delegației Bisericii Ortodoxe Române va contribui mult nu numai la întărirea dragostei frățești între popoarele noastre ortodoxe ci și la diversificarea contactelor, relațiilor și schimburilor reciproce pe cele mai diferite planuri. Istoria popoarelor român și cipriot este străveche. Istoria noastră bisericească este străveche. Dar mai presus de toate dragostea noastră întru Hristos este străveche și de neclintit.

Binecuvântată fie dragostea care ne unește întru Hristos! Binecuvântate fie popoarele cipriot și român! Binecuvântată fie această zi care mărturisește lumii și istoriei, dragostea noastră ca valoare creștină supremă!».

Prea Fericirea Sa i-a binecuvântat apoi pe toți cei care, rând pe rând, au trecut prin fața noastră pentru a-și lua rămas bun de la Întâistătătorul Ortodoxiei românești și de la membrii delegației Bisericii noastre.

În miez de noapte, am fost conduși la Aeroportul Internațional din Larnaca pentru întoarcerea în țară. Cu acest prilej, Prea Fericirea Sa a declarat presei și tuturor celor prezenți, următoarele :

«Suntem gata de plecare în România și gândul, împreună cu dragostea noastră, se îndreaptă în aceste clipe spre Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, spre membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe a Ciprului și spre credincioșii și preoții de la parohii și mănăstiri. Ne-a impresionat în mod deosebit țara aceasta, poporul dreptcredincios cipriot, care, peste tot pe unde am poposit în pelerinajul nostru, ne-a întâmpinat cu multă dragoste frățească. Și am simțit că această dragoste se îndreaptă nu numai spre Biserica Ortodoxă Română ci spre întreg poporul român, un popor care are mari asemănări în istorie cu poporul cipriot : credința apostolică și iubirea de țară, de patrie, credința vie în Dumnezeu, grija față de semeni, ospitalitatea plină de dragoste și bunăvoință care se arată peste tot. Și cred că acest lucru se datorează Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, Sfântului Sinod și preoților acestei Biserici Apostolice care au sădit în sufletele credincioșilor această stare duhovnicească deosebit de frumoasă.

Așa se face că în insula Cipru se afla un mare număr de români, cu care ne-am întâlnit și care și-au dorit să aibă slujba în limba română. Ei ne-au mărturisit că prin bunătatea și grija părintească a Prea Fericitului Arhiepiscop *Hrisostom* au acum preot român în Cipru. Iată, așadar, că ne leagă nu numai bisericile, mănăstirile și vechimea creștinismului, dar ne leagă și românii care se află aici, multe familii mixte, care sunt o legătură puternică și vor pecetlui și mai mult legăturile dintre popoarele și Bisericile noastre.

Ne-am bucurat de multă înțelegere, ne-am bucurat de multă ospitalitate, și am simțit că suntem aici la niște adevărați frați. Delegația Bisericii noastre îmbrățișează acum pe toți credincioșii, pe toți preoții, și exprimă, Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop *Hrisostom*, recunoștința și dragostea Bisericii Ortodoxe Române. Dumnezeu ne va ajuta ca mai departe să continuăm aceste legături pentru îndeplinirea dorințelor popoarelor noastre de pace și de înțelegere, de împlinire a dreptății lui Dumnezeu față de poporul cipriot care se află adânc rănit în sufletul său. Din partea noastră adresăm un cuvânt de prețuire și de dragoste clerului și credincioșilor Sfintei Biserici a Ciprului și sfătuim, cu părintească dragoste, să continue pe mai departe drumul Sfintei Biserici și credința în Dumnezeu, ajungând să împlinească ceea ce Dumnezeu vrea de la noi toți. Binecuvântarea și dragostea noastră tuturor!».

Vizita Întăistătorului Bisericii Ortodoxe Române în Cipru — prima la acest nivel în istoria Patriarhiei Române — a fost intens mediatizată, atât în presa scrisă cât și la posturile de radio și televiziune din Cipru și România.

La întoarcerea din vizita frățească efectuată Bisericii Apostolice a Ciprului, Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a acordat un interviu domnului profesor *Valeriu Dăescu*, Redactor șef la Societatea Națională de Radiodifuziune.

Redactor :

«Prea Fericite Părinte Patriarh *Teoctist*, timp de o săptămână, însoțit de o delegație, ați fost oaspete al Bisericii Apostolice a Ciprului, la invitația Prea Fericitului *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului — Noua Justiniana. Vă rugăm să ne împărtășiți din gândurile cu care V-ați întors din acest pelerinaj, din această vizită, pe care o putem numi «istorică».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist :

«Înainte de a împărtăși gândurile cu care m-am întors din Cipru, doresc să subliniez că în Ortodoxie păstrarea legăturilor frățești este o datorie sfântă pe care o moștenim de la Sfinții Părinți. Comuniunea dintre Bisericile Ortodoxe se păstrează mai întâi prin împreună-liturghisire și împărtășire cu Trupul și Sângele Domnului, deci pe cale li-

turgică, dar și pe cea a scrisorilor irenice, a vizitelor și știrilor reciproce. Ca Biserică națională, Biserica Ortodoxă Română slujește moral și material poporul român, cultura, tradițiile și năzuințele lui de mai bine. Astfel, Biserica noastră păstrează, pe de o parte, legături bilaterale cu Bisericile Ortodoxe Surori, iar pe de altă parte, cu întreaga Ortodoxie, având pentru aceasta Comisiile și Conferințele Panortodoxe, care pregătesc dialogul teologic și temele pentru Sfântul și Marele Sinod. În cadrul acestor conlucrări panortodoxe și creștine, în spiritul ecumenismului, Biserica noastră strămoșească participă la diferite foruri religioase prin ierarhi, preoți și laici. Comuniunea liturgică este însă calea supremă a legăturilor între Bisericile Ortodoxe păstrând unitatea dogmatică și canonică în diversitatea culturii popoarelor și zonelor geografice. De aceea, întâlnirile se doresc a fi cât mai dese, pentru o mai bună recunoaștere reciprocă.

La invitația Prea Fericitului Părinte *Hrisostom*, Arhiepiscopul Ciprului, delegația Bisericii Ortodoxe Române s-a aflat, pentru câteva zile, în Cipru, în vizită frățească la invitația acestei Biserici Apostolice, împlinind un program de cunoaștere a vieții religioase din această parte a lumii ortodoxe. Ne-am întors, în primul rând, cu o constatare plină de prețuire și de recunoștință față de vrednicia poporului grec cipriot, care a păstrat autenticitatea învățaturii apostolice, a sfințelor sinoade, a sfințelor canoane, a operelor Sfinților Părinți, în ciuda multor greutăți din istoria sa zbuciumată.

Am vizitat lăcașuri de rugăciune, mănăstiri și biserici celebre din timpul Sfântului Apostol Barnaba, monumente de cultură, spirituală și materială, vechi cetăți, dăinuind de milenii, dinaintea Mântuitorului Hristos. Dar ceea ce atrage atenția vizitatorului sunt locurile sfinte, unde au poposit, în veacul întâi al erei creștine, Sfântul Apostol Barnaba și Sfântul Apostol Pavel. Ce doi apostoli se cunoșteau din Ierusalim; Sfântul Barnaba luându-l, după convertire, pe Pavel a mers în insula Cipru. Aici, cei doi apostoli au întemeiat prima comunitate creștină și au hirotonit pe episcopul Heraclides, în biserica mănăstirii care astăzi poartă numele acestui ierarh, lăcaș pe care l-am vizitat și noi.

Sfinții Apostoli Barnaba și Pavel au primit în Cipru și pe prietenul Mântuitorului Hristos, Lazăr cel înviat a patra zi din morți. Întrucât Lazăr vorbea tuturor despre această faptă minunată a Mântuitorului, a avut de suferit persecuții, din cauza cărora a ajuns tocmai în Cipru, devenind apoi episcop. Am avut deci prilejul să-i vedem mormântul și temeliiile bisericii în care a slujit.

Am fost primiți de asemenea, la centre eparhiale și mănăstiri vechi, din primele secole, de pildă amintim acum peștera Sf. Cuvios Neobit, care sunt adevărate vetre de spiritualitate creștină ortodoxă. Cu astfel de tezaure de credință și de viață, Insula Cipru a devenit în istorie un adevărat izvor de martiri, sfinți, drepți, cuvioși ale căror urme, icoane

și Moaște se află în numeroase biserici. Au fost vremuri foarte grele pentru această insulă, bântuită de năvălitori necredincioși, de persecuții, de cruciați și de multe stăpâniri nesățioase».

Redactor :

«Prea Fericite Părinte Patriarh, Vă rugăm să Vă referiți la viața și aspectul orașelor, mănăstirilor, eparhiilor...»

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist :

«Privitor la acestea, impresiile au rămas la fel de puternice. Înfrățirea orașelor, a bisericilor, a mănăstirilor, a eparhiilor, este frumoasă. Peste tot se observă hărnicie, bunătate, credință și evlavie ortodoxă. Toate bisericile și mănăstirile în care am intrat sunt într-o ținută exterioară și interioară exemplară. Te întâmpină localități albe, curate, șosele îngrijite și construcții noi. Arhitecturii mediteraneene a clădirilor, șosele îngrijite și construcții noi. Arhitecturii mediteraneene a clădirilor, comori ale Ortodoxiei, mai ales obiectele liturgice și icoanele străvechi, rânduite la fiecare mitropolie și mănăstire, în spații special amenajate. Aș aminti astfel numai de icoana dăruită de unul dintre împărații bizantini Bisericii din Cipru, despre care se spune că a fost pictată de către Sfântul Apostol și Evanghelist Luca, și care se află în muzeul Arhiepiscopiei din Nicosia».

Redactor :

«Prea Fericite Părinte Patriarh, între țările noastre, între Bisericile noastre apostolice, au existat, de-a lungul istoriei, legături istorice...»

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist :

«Este adevărat. Chiar aceste legături din trecut ne-au și obligat la continuarea celor din zilele noastre. Convorbirile și întâlnirile s-au axat pe tema lor, atât pe plan statal, cât și bisericesc, între România și Cipru. Unul din marii mitropoliți ai Țării Românești, Luca Cipriotul, mai întâi episcop la Buzău, în 1583, pe timpul domniei lui Petru Cercel, care l-a cunoscut pe când acest învățat domnitor cu studii la Padova, a făcut o călătorie în Cipru. Apreciindu-i pregătirea, l-a sprijinit apoi în opera culturală, desfășurată la Buzău, până în anul 1602. Contemporan cu evenimentele istorice unice din vremea lui Mihai Viteazul, episcopul Luca i-a devenit sfetnic apropiat, participând ca împuternicit al său la încheierea tratatului de la 20 mai 1595 cu principele Transilvaniei, Sigismund Bathory. Pe timpul aceluiași domnitor, episcopul Luca a îndeplinit și o misiune diplomatică pe lângă țarul Rusiei, Feodor Ivanovici, cu rezultate foarte bune. Sub păstoria acestui episcop, Buzăul a devenit un centru de cultură bizantină, prin scrieri, manuscrise, multe dintre ele lucrate chiar de el, evangheliare de o rară frumusețe, la nivelul operelor de artă europene.

Iubitorul de cultură, domnitorul Radu Șerban, împreună cu sfatul țării, l-a ales mitropolit la Târgoviște, unde a continuat faima înțelepciunii și talentului său artistic până în anul 1629, sub mai mulți domnitori.

Un alt temei însemnat al legăturilor noastre îl constituie apoi documentele și hrisoavele izvodite în țara noastră, întâlnite pe la multe mănăstiri din Cipru pe care le ajutau vovoezii români, precum cele de la mănăstirile Kikkou și Mahera. Astfel, Arhiepiscopul Ciprian, spânzurat de otomani datorită luptei sale pentru apărarea credinței și independenței țării, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, a vizitat, ca stareț mănăstirile din Moldova, împreună cu un alt monah, Haralambie. A ținut astfel legătura cu trăitorii credinței noastre, iar domnitorul Mihail Șuțu, i-a ajutat și i-a rânduit să studieze la Academia din Iași, încercându-i la plecare cu daruri».

Redactor :

«Cum se concretizează astăzi legăturile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică a Ciprului?»

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist :

«Astăzi păstrăm legături strânse, apropiate, neîntrerupte, cu Prea Fericitul Părinte *Hrisostom* al Ciprului și cu clerul și demnitarii Bisericii. Ne-am bucurat că am găsit sentimente curate față de poporul nostru și Biserica noastră, exprimate atât de Prea Fericitul Părinte *Hrisostom*, cât și de președintele țării, Dl. *Glaḃkos Klerides*».

Redactor :

«*Prea Fericite Părinte Patriarh, ați împărtășit din harul și din bucuria Prea Fericirii Voastre și comunității ortodoxe românești din Cipru. Împărtășiți-ne din gândurile, din impresiile Prea Fericirii Voastre acum...*»

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist :

«O bucurie, o impresie deosebită și o stare emoțională a însemnat întâlnirea cu preotul și comunitatea română din Cipru. De fapt, de-a lungul întregului pelerinaj, pretutindeni, ne-am întâlnit cu cete de români și românce, stabiliți în Cipru, sau familii mixte, întemeiate prin căsătorii de către studenți ciprioți care au studiat la noi.

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Arhiepiscop *Hrisostom*, în Cipru avem o parohie pentru toți românii, păstoriți de preotul vrednic *Matei Petre*, slujitor excepțional, venit de la Episcopia Buzăului. Cu spirit pastoral și responsabilitate multă, merge în fiecare oraș unde sunt români și săvârșește Sfânta Liturghie. Ei au dorit foarte mult să aibă

preot, slujbă în limba română, deși acolo sunt tot biserici ortodoxe, dar limba de slujire este cea greacă.

Au fost momente de mare emoție, când familii întregi de români, foarte atașați de Biserica noastră, ne-au întâmpinat de-a lungul acestui pelerinaj și ne-au rugat cu lacrimi în ochi, să transmitem tuturor celor de acasă, rudelor, prietenilor, cunoscuților, toate gândurile lor bune».

Redactor :

«Prea Fericite Părinte Patriarh, în semn de prețuire față de Biserica Ortodoxă Română, față de poporul nostru dreptcredincios și față de Întâistătătorul ei, Prea Fericitul Arhiepiscop Hrisostom V-a acordat Medalia de aur «Sfântul Apostol Barnaba», cea mai înaltă distincție a Bisericii Ciprului».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist :

«Întâistătătorul Bisericii Ciprului a vizitat de multe ori România și cunoaște bine viața Bisericii noastre. De aceea, Biserica Ortodoxă Română se bucură de prețuire deosebită și în rândul Bisericii Surori a Ciprului. Acest fapt a ieșit în relief cu prisosință și în toamna anului trecut, când am sărbătorit 110 ani de Autocefalie și 70 de ani de Patriarhat. Dar, chiar înainte, Biserica noastră s-a bucurat atât în Ortodoxie, cât și în întreaga lume creștină, de un prestigiu deosebit și de o mare prețuire pentru evlavia credincioșilor și viața mănăstirilor și mai cu seamă pentru că Biserica Ortodoxă Română a păstrat neștirbită învățătura de credință a Sfintelor Sinoade. Întru aceasta ne-a ajutat Duhul Sfânt să păstrăm și sub comunism, sub dictatura atee, învățăturile noastre nemuritoare, cu prețul multor jertfe. Acest fapt a fost prețuit în general de lumea creștină și deci și de ierarhii Bisericii Ciprului. Ei au vizitat, în deceniile trecute, mănăstirile, parohiile, bisericile, pe ierarhii Bisericii Ciprului. Ei au văzut, în deceniile trecute, mănăstirile, parohiile, bisericile, pe ierarhii și credincioșii Bisericii noastre, participând la diferite momente sfinte ale Patriarhiei Române și au văzut în ea o păstrătoare și o sprijinitoare autentică a Ortodoxiei. În ciuda faptului că au trecut cei 45 de ani, Teologia s-a păstrat vie, învățătura de credință și viața credincioșilor a dat roade pentru toată creștinătatea. Cu prilejul vizitei din toamnă s-a văzut între altele, și atașamentul tineretului nostru creștin ortodox față de viața Bisericii. Ei au dat pildă, în multe rânduri, credincioșilor ciprioți de acest atașament, de inițiativa tinerilor noștri de a construi biserici în cadrul Universităților, inițiativă atât de valoroasă, sprijinită de credincioșii Bisericii noastre și de alte activități misionare și filantropice.

Toate aceste fapte au făcut ca în Duminica a V-a după Paști să fim împreună — liturghisind la cel mai înalt nivel în Catedrala Bunei-Vestiri din Nicosia — cu ierarhi ai Sinodului Bisericii Ciprului, cu ierarhi de la Ierusalim și din Marea Britanie, unde mi s-a acordat «*Ordinul Sfântul Apostol Barnaba*». Aceasta arată înalta prețuire și semnul de iubire în Hristos față de clerul, credincioșii și țara noastră. Am primit această distincție în numele Bisericii noastre și a dreptcredincioșilor, a preoților și a viețuitorilor sfințelor noastre mănăstiri. Și ne vom ruga cu toții ca mormântul Sfântului Apostol Barnaba, aflat acum în partea ocupată a Ciprului, să revină de unde a fost răpit, în trupul acestei țări. Acest mormânt înseamnă mult pentru poporul cipriot, simbolul sfânt al integrității insulei, să fie alături de cel al dreptului Lazăr, de cel al episcopului Heraclides, de Sfântul Neofit, împreună cu toți sfinții odrăsliți din sânul poporului cipriot.

M-am întors cu o bucurie duhovnicească, dar și cu părțășie la durerea poporului cipriot, al cărui pământ este sfârtecat, așa cum avem trupul țării noastre sfârtecat, prin răpirea Basarabiei și Bucovinei, fapt care ne produce adâncă durere.

Așa cum am spus și în Cipru, Dumnezeu va ajuta tuturor ca în dreptatea Lui cea desăvârșită să se vindece aceste răni cauzate de o istorie nedreaptă, atât în suferințele cât și în trupul a două popoare pașnice, cum sunt poporul român și cel cipriot».

Redactor :

«Peste tot în Cipru ați fost întâmpinat de copii...»

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist :

«Într-adevăr, bucuria noastră a fost marcată de prezența și gingășia chipurilor nevinovate ale copiilor ciprioți și români, care ne-au întâmpinat în brațele părinților lor. Este imaginea tinereții Bisericii. Am fost emoționați în biserica oferită comunității românești pentru sfintele slujbe, unde ne-au întâmpinat cu frumusețea lor sufletească și copii, cei mai mici enoriași. Am observat lacrimile de emoție pe obrajii părinților, semnele bucuriei întregind comuniunea noastră cu enoriașii și preoții ciprioți».

Redactor :

«Prea Fericite Părinte Patriarh, în smerenia gândului și a faptei, Vă mulțumim și permiteți-ne, ca în aceleași gânduri curate să Vă adresăm urarea Sfintei noastre Biserici: «Întru mulți și fericți ani!».

Diac. drd. Nicolae VLADU

CUVÂNTĂRI ROSTITE DE P.F.P.P. TEOCTIST,
MARCÂND CÂTEVA EVENIMENTE IMPORTANTE
DIN VIAȚA BISERICII NOASTRE STRĂMOȘEȘTI

CUVÂNTAREA PREA FERICITULUI PĂRINTE
PATRIARH TEOCTIST
LA ÎNTÂLNIREA CU PREOȚIMEA CAPITALLEI

1 ianuarie 1996

REȘEDIȚA PATRIARHALĂ

Iubiți frați episcopi, preoți și credincioși,

Trăim o zi importantă din viața Patriarhiei noastre, care ne aduce un spor de lumină, de nădejde și de credință în vârtejul trecerii timpului, cu atâtea desfășurări neașteptate, nu lipsite, uneori, de răni, de pierderi de vieți omenești, de familii, de națiuni.

Momentul acesta, care constituie o tradiție în viața Patriarhiei, a fost cu greu pus în aplicare, în anii regimului de dictatură comunistă, de vrednicul de pomenire patriarhul Justinian Marina, când sala aceasta devenea, în ajunul sfințelor sărbători, apoi, în ziua de 1 ianuarie, un fel de academie, chiar europeană, la care participau ambasadori și membri ai corpului diplomatic și intelectuali din Biserica și din țara noastră, atunci când și ei și noi nu puteam trece unii spre alții de zidul despărțitor.

Cu darul lui Dumnezeu, iată îl refacem, încă din anii trecuți. Dar anul acesta mai spornic, datorită contribuției Coralei preoților din București, o scumpă iubire a Bisericii noastre, a patriarhilor precedenți, înaintașii mei, și a preoțimii în general, care ne-a adus în seara aceasta piese de mare valoare artistică și de mare adâncime emoțională. Corala aceasta, care era odinioară slava preoțimii din București, a dispărut o bucată de vreme, producând o mare durere pentru noi toți. Acum, a reinviat cu roade deosebit de frumoase. Părinții din corală n-au spus, din modestie, dar să știți că, după decembrie 1989, ei au fost cei mai credibili ambasadori ai noștri în Europa, impresionând Bisericile Romano-Catolice și Protestante din Franța, Elveția și din alte țări, cu deo-

sebit de frumoase rezultate, încât țin să le mulțumesc și pentru sporul bucuriei pe care l-au adus astăzi la această întâlnire.

Aș vrea, apoi, să vă mulțumesc tuturor pentru neașteptata prezență, în ciuda condițiilor de deplasare, spre a reface imaginea acestui moment de comuniune românească pe care l-am trăit cu toți. Eu personal, ca cel pe care l-a învrednicit Dumnezeu să slujească la Sfânta Patriarhie, din tinerețe încă, mai întâi, ca diacon, apoi, ca preot, am trăit — aș putea spune — chiar în miezul lucrurilor, când sala aceasta nu era împodobită așa cum se vede acum, când se afla pe o culme a artei Bisericii noastre, a dinamismului ei, datorită iarăși patriarhului Justinian și fericitului întru adormire patriarhului Iustin Moisescu.

Imaginea lor ca și a celorlalți doi înaintași (Miron și Nicodim) va fi pururea vie în viața Bisericii noastre și în viața Ortodoxiei și a creștinătății. Ca niște luceferi ai Ortodoxiei întregi, nu numai ai Ortodoxiei noastre, cei patru înaintași ai mei, fiecare la rândul lor, cum cunoașteți foarte bine, mai ales cei apropiați de vârsta mea, au pus cărămizi vii la temelie Patriarhiei noastre, a ecumenismului și dialogului teologic, a activităților sociale și reînvierii monahismului ortodox, încât ceea ce noi cutezăm a face în zilele noastre nu este decât continuarea a ceea ce ei au temeliuit.

Pentru cinstirea acestor uriași ai vieții noastre bisericești, a biruit gândul, nu fără ezitare, ca să vă prezinte aceste insigne pe care le port în această zi scumpă nouă și mai ales scumpă mie, ca slujitor al Patriarhiei și urmaș al lor, ca să vedeți Prea Cucerniciile și Domniile Voastre că Biserica noastră urmează tradiția așezată de ei, continuă deschiderea lor.

Aceste distincții, acordate Bisericii noastre strămoșești și nu mie personal, sunt :

Ordinul *Sf. Evanghelist Ioan*, primit anul acesta la Patmos, de la Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului ;

Ordinul *Sf. Mormânt*, în cel mai înalt grad, acordat de trei ori, de fericitul întru adormire patriarhul Benedict și de Prea Fericitul Patriarh Diodoros al Ierusalimului, cu prilejul vizitei lor pe care le-au făcut în țara noastră și la instalarea mea ;

Ordinul Bisericii Ortodoxe grecești, în cel mai înalt grad ;

Ordinul *Sf. Sava* al Patriarhiei Sârbe, clasa I ;

Ordinul *Mielul Sfânt* al Bisericii Ortodoxe din Finlanda ;

Ordinul *Sf. Metodiu și Kiril* al Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia ;

Ordinul *Sf. Vladimir* al Patriarhiei Moscovei ;

Ordinul *Sf. Petru și Pavel* al Patriarhiei Antiohiei.

Aceste distincții sunt veșmintele Patriarhiei noastre. Așa cum avem noi veșminte strălucitoare la slujbă, Patriarhia înscrie în cronică vieții ei, din trecut și din actualitate, aceste însemne de comuniune ortodoxă, dar și de legătură strânsă cu celelalte Biserici creștine sau organizații bisericești din lume, și pe care noi le purtăm în fața credincioșilor.

Le vorbeam astăzi credincioșilor, după Sf. Liturghie, despre necesitatea reînnoirii noastre interioare și subliniam faptul că Biserica noastră Ortodoxă, cu o vechime de două mii de ani, și poporul român, cunoscut în istorie și în cultura universală ca popor creștin din nașterea sa, purtând aceste valori, nu poate să fie umilit și îngenucheat în fața nimănui. Ei vor birui și vor supraviețui, oricât de grele ar fi vremurile pe care le străbatem, pentru că și înainte de noi au fost timpuri viforoase, pe care le-au depășit cu bine strămoșii noștri, milioanele de credincioși atașați Bisericii și miile de preoți ostenitori la altarul străbun, dintre care, unii, în aceste zile, se zbat cu necazurile pricinuite de inundațiile cu care Dumnezeu îi cercetează atât de greu pe locuitorii din unele părți ale țării.

S-a putut vedea la televizor o secvență din casa unui credincios, grav avariata de avalanșa apelor care și-au ieșit din matcă, având pe un perete care abia se mai ținea icoana Maicii Domnului, și când a fost întrebat de reporter cum își explică el această întâmplare nefericită, credinciosul a răspuns atât de curat, atât de frumos și atât de limpede : «Ce să facem, vine de Sus. Așa e voia lui Dumnezeu, ca să ne încerce !» și a ridicat ochii spre icoana Maicii Domnului și odată cu el, toți cei care erau acolo au privit spre icoana Născătoarei de Dumnezeu.

Iată adevărata credință în Dumnezeu, nădejdea că în momentele cele mai grele nu ești singur, că oricât de mult sprijin ai primi de la oameni, mai presus de toate este ajutorul Mântuitorului Iisus Hristos.

Așa sunt credincioșii noștri. Există foarte mulți credincioși și, iubiți părinți, pe care noi preoții nu-i știm și n-avem cum să-i știm pe toți, care țin rânduielile bisericești, care se roagă în fiecare dimineață și în fiecare seară, care postesc, se spovedesc și se împărtășesc cu trupul și sângele Domnului, care păstrează, deci, comuniunea noastră de credință. Noi nu-i știm pe toți, pentru că evlavia noastră ortodoxă, atât de puternică și învățătura Sf. Părinți ne îndeamnă să participăm la lucră-

B. O. R. — 12

rea dumnezeiască cu toată smerenia cuvenită prin harul Sfântului Duh și nu în mod îngâmfat, ca cei care pretind a-L cunoaște pe Dumnezeu numai pe cale științifică și pentru că nu-l pot cunoaște, astfel, pentru aceștia Dumnezeu nu există.

Credința și valorile ei ne sunt ca un veșmânt pe care-l îmbrăcăm numai în zile de sărbătoare. Noi, preoții și arhierii purtăm la slujbă veșminte strălucitoare, dar ele arată și credința noastră lăuntrică, și semnifică strălucirea credinței, păstrarea ei. Iar cei dintre noi care izbutim să păstrăm și strălucirea credinței lăuntrice, așa cum ne purtăm veșmintele strălucitoare, fericiți vom fi. De nu, sigur că rămânem în afară și departe de împlinirea misiunii noastre.

De aceea, port astăzi aceste insigne, pentru că este o zi importantă din viața noastră bisericească, când preoțimea și credincioșii capitalei se prezintă aici spre a vedea că Biserica noastră continuă lucrarea ei, pentru care a dat mărturie Ortodoxia de pretutindeni și alte Biserici creștine, întrunite la București, în zilele de 26—28 octombrie, la jubileul Patriarhiei Române. Spre a cinsti aceste Biserici, această încredințare oferită Bisericii noastre, spre a cinsti prezența dumneavoastră, a Prea Sfinților, a colaboratorilor, a părinților profesori, am socotit să mă prezint cu ele în această zi, nefiind în obiceiul meu să le port mereu, mai ales acum, când atâta lume suferă, iar societatea nu este încă așezată, ci în continuă schimbare și transformare.

Intrăm în acest an, iubiți părinți, frați și surori în Domnul, cu o mare răspundere, nouă revenindu-ne misiunea să fim sarea pământului și să fim lumina lumii. Preoțimea Capitalei noastre trebuie să fie pildă în noianul cerințelor la care este chemată să răspundă Biserica noastră strămoșească. Recunoaștem cu toată smerenia că prezența noastră nu se face peste tot simțită, acolo unde Mântuitorul Hristos ne așteaptă, acolo unde viața este în primejdie de a fi știrbită de păcate, unde suferința își spune cuvântul, unde nedreptatea a devenit normalitate a vieții. Rugăciunile de astăzi ale Sf. Vasile cel Mare, ați luat aminte, cât de amănunțit analizează structura sufletească a omului. Citindu-le, numai, ne dăm seama de responsabilitatea slujitorilor Bisericii și a credincioșilor în general. De aceea, trebuie să fim mereu cu multă trezvie, să găsim posibilități ca neîncetat să dăm ajutor la nevoie, după pilda operei caritative inaugurată în secolul al IV-lea de Sf. Vasile cel Mare al Cezareii Capadociei. Biserica va trebui să ajungă la această operă caritativă, filantropică, de iubire, pe care a îmbrățișat-o Sf. Vasile cel

Mare, pe lângă celelalte însemnate laturi ale lucrării și gândirii sale teologice.

Noi, pe plan bisericesc, avem în atenție și situația materială a preoților, nu numai de la orașe, ci și de la sate, mai ales din localitățile cu un număr mic de credincioși ortodocși. Chiar zilele acestea am făcut demersuri către autorități pentru a veni în sprijinul acestor parohii mici, cu până la o sută de familii, răspândite mai ales în Transilvania, unde preotul luptă din răzputeri pentru a face față nevoilor vieții, fără a mai adăuga activitățile culturale și caritative pe care este chemat să le desfășoare. De aceea, în aceste momente, mă gândesc la toți acești preoți ai noștri, la cei din zona inundațiilor, la frații noștri din Basarabia și Bucovina, din celelalte părți ale lumii.

Dumnezeu ne dă și câte o lumină în viața noastră zbuciumată de fiecare zi, cum a fost jubileul Bisericii noastre, sărbătorit la sfârșitul lunii octombrie din anul încheiat, la care credincioșii au participat în număr covârșitor de mare, impresionându-i pe solii Ortodoxiei și ai celorlalte Biserici creștine, prezenți la aceste festivități. Nu o Biserică a clerului au văzut ei la noi, ci o Biserică tumultuoasă, asaltată de credincioși, de la Patriarhie și până la cea din urmă parohie și mănăstire. Au văzut unele din realizările noastre din ultimii cinci ani, ca Centrul cultural al Mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, cel de la Mănăstirea Durău, inaugurat cu acest prilej, căminul de bătrâni de la Suceava, Așezământul Christiana din București și activitatea caritativă numită Diaconia de la Patriarhie, care este o dovadă că putem face mai mult decât până acum și totodată, un îndemn și pentru preoțimea Capitalei de a medita și găsi modalitățile comune de asistență socială a credincioșilor. A impresionat, de asemenea, pe oaspeții noștri, prezența în număr mare la biserică a copiilor, precum și a tinerilor și studenților, constituiți în Liga Tineretului Ortodox și Asociația Studenților Creștini Ortodocși, cu rezultate deosebit de frumoase în spitale, în orfeline și în căminele de bătrâni.

Străbatem un drum presărat cu capcane de tot felul, cu inițiative care urmăresc să implice Biserica în viața politică. Sfântul Sinod își menține hotărârea ca Biserica să rămână autonomă nu numai față de stat, ci și de societatea pluralistă, căci ea este a tuturor credincioșilor. Noi am cerut și am insistat să avem în forurile legiuitoare reprezentanții oficiali ai Bisericii și poate vom reuși, persoane cu înaltă pregătire teologică și culturală și chiar politică și socială, care să reprezinte cu demnitate și cu folos Ortodoxia românească în aceste foruri.

Învățământul teologic funcționează, așa cum știți, în cadrul Universității, pe baza unui Protocol pe care Patriarhia Română l-a încheiat cu Ministerul Învățământului și cu Secretariatul de Stat pentru Culte. Continuăm să îmbunătățim acest sistem de învățământ, iubiți părinți și frați, pentru că avem nevoie de preoți cu zel apostolic, despre care a scris patriarhul Justinian Marina, cum știți, în volumele sale de Apostolat Social, și care se cere a fi reînviat în zilele noastre.

Nu putem să apărăm Biserica, să reprezentăm Ortodoxia în toată frumusețea ei numai cu ceea ce se învață în școală, numai cu ceea ce înfăptuim pe plan liturgic, activitate, care cu adevărat este cheia de boltă a comuniunii noastre ortodoxe. Pe lângă pregătirea sa teologică și activitatea liturgică, preotul trebuie să treacă astăzi dincolo de zidurile Bisericii. Nu mai sunt astăzi ziduri despărțitoare. Ne așteaptă credincioșii în societate, în cultură, la televiziune, la radio, în presă, chiar și pe stradă, peste tot sunt atât de multe solicitări care cer însă o cunoaștere perfectă a istoriei, a culturii și a tradiției noastre ortodoxe.

Cu valorile noastre ortodoxe, atât de frumoase și neprihănite până astăzi, nu avem a ne rușina în fața nimănui, nu putem rămâne datori **la nimeni**. Trebuie să depășim însă zăgăzurile vechi ale lucrării noastre, să îmbunătățim calitatea predicii, a scrisului și chiar a cititului. O harismă este și citirea presei și a revistelor bisericesti, chiar a celor din perioadele anterioare. Descopăr cu uimire și cu tristețe, în presă și chiar în convorbirile particulare cu preoții tineri despre istoria Bisericii noastre, despre refacerea unității noastre bisericesti în 1948, că nu se cunoaște realitatea istorică, pentru că nu se citesc revistele de atunci despre acești frați greco-catolici, care sunt mult mai activi decât noi și care, în pofida tuturor înțelegerilor noastre, arată îngâmfare și dispreț față de Ortodoxie, ei având și în forurile legiuitoare oameni foarte bine pregătiți, ca și în rândul intelectualilor, ceea ce la noi, trebuie să recunoaștem nu se întâmplă. Puțini sunt intelectualii care îmbrățișează adevărul că istoria și cultura noastră din trecut a fost marcată de Biserica Ortodoxă Română, de permanenta prezență a ei în viața neamului nostru, adevăr pe care trebuie să-l reamintim neîncetat.

Anul Nou ne aduce mesajul veșniciei dumnezeiești. În fața lui Dumnezeu și a veșniciei Lui, timpul capătă valoare doar atâta cât noi îl vestim pe Dumnezeu și îi dăruim viața noastră, lucrarea noastră. Cât valorează timpul, atâta valorează și spațiul. Spațiul nostru românesc este un spațiu eclesial, creat de strămoșii noștri, ierarhi, preoți, călugări

și credincioși vrednici de pomenire. Un spațiu sfânt și un timp, de asemenea, sfânt. Toate celelalte s-au risipit. Tot ce este străin de credința în Dumnezeu se pierde și dispare.

Cunoscând acest adevăr putem să continuăm neîncetat lucrarea noastră. Avem atâtea temeieri frumoase și încurajatoare în izvoarele Ortodoxiei, în gândirea înaintașilor, chiar a intelectualității noastre de dinainte de război. Sunt valori extraordinare pe care noi trebuie să le reluăm și să le folosim în condițiile vieții de astăzi, când credincioșii noștri sunt asaltați de atâtea secte și agresati în stradă, de un spirit prozelitist evident, pe care-l cunoașteți foarte bine, cu acele chemări propagandistice ale unor organisme așa-zise umanitare, care urmăresc dezintegrarea, dezbinarea și înstrăinarea de la matca neamului nostru românesc. De aceea, ne-am bucurat că au apărut în ultimul timp edituri care, paralel cu editurile Patriarhiei și celorlalte eparhii, tipăresc cărți valoroase de spiritualitate ortodoxă și de alte confesiuni, pe care trebuie să le cunoaștem în perspectiva dialogului ecumenic, atât de răstălmăcit în zilele noastre și pentru care trebuie să avem toată pregătirea necesară.

Iubiți părinți și frați,

Vă mulțumesc cu adâncă dragoste și caldă recunoștință pentru prezența sfințiilor voastre astăzi aici, prezență care pentru mine înseamnă un impuls sufletesc, o mare încurajare. Răspunderea slujirii Bisericii în zilele noastre nu se poate baza numai pe un singur om, căci ea este foarte grea, este înfricoșătoare. Însăși prezența credincioșilor, dornici să ne aibă în mijlocul lor, în viața lor, este determinantă pentru noi slujitorii altarelor. Trebuie să avem foarte multă încredere în Ortodoxia noastră, pentru că izvoarele ei sunt nesecate. Să nu uităm niciodată că avem un trecut așa de frumos, că avem părinți duhovnicești și învățători din neamul nostru, ierarhi, voievozi și credincioși martiri. Avem o identitate a noastră și nu este nimănui iertat să fie descurajat în fața unui sectant sau a unui propagandist de învățăături aduse din altă parte.

Trebuie să cunoaștem bine toate inițiativele și intervențiile Sfântului Sinod și să le susținem cu toții, cum a fost aceea împotriva păcatului contra firii. Noi nu combatem reformele de integrare europeană, așa cum greșit au interpretat unii, și nu suntem antieuropeni. Personal nu m-am gândit niciodată la aceasta, pentru că Europa reprezintă creștinătatea. Noi toți știm lucrul acesta. Chiar ierarhii noștri, cei mai mulți,

începând din secolul al XVIII-lea, și-au desăvârșit învățătura în Europa și au avut legături strânse cu valorile europene. Dar există o Europă creștină, unde Mântuitorul Hristos este prezent, și o Europă care a abandonat valorile creștine, după cum și din Orient și din alte părți ne vin multe aberații.

De aceea, fiecare dintre slujitorii sfântului altar trebuie să fie glasul Bisericii. Este mare lucru ca, noi, ierarhii, profesorii de teologie, preoții și credincioșii să conglăsuim adevărul sfânt al Ortodoxiei, comuniunea noastră bisericească, care ne ocrotește și ne ajută să străbatem aceste valuri înfricoșătoare. Nu ne punem atât nădejdea în noi, ca oameni, pentru că suntem supuși și noi păcatului, slăbiciunilor ; suntem fragili, dar Cel care stă la cârma corabiei Bisericii este Mântuitorul Iisus Hristos prin harul Duhului Sfânt. Nu suntem singuri. Nu poate un preot sau un călugăr singur să zidească Biserica și nici bisericile din sufletele credincioșilor, așa cum dovedesc mărturiile și din trecut și de azi, ci Mântuitorul Hristos care, prin Duhul Sfânt, ne ajută. Să avem această convingere, căci fără ea este greu să ne avântăm în acest an, care se prevestește a nu fi mai ușor față de cel care s-a încheiat. Dar noi, ca slujitori și văslași ai corabiei Mântuitorului Hristos trebuie să ne pregătim cu răbdare și cu înțelepciune, în spiritul învățăturii Sf. Părinți, care ne îndeamnă la unitatea despre care vorbește așa de frumos Sf. Apostol Pavel.

Vă mulțumesc și interpretez această prezență ca o formă de iubire pentru cel pe care-l aveți în față și care a ajuns acum spre lumina lină, cea de seară și Dumnezeu să ne ajute ca atât cât va voi El și cât ne va întări El, să slujim această Sfântă Biserică românească, atât de frumoasă, pe care o iubesc toți cei de afară, care n-au cuvinte să o mărturisească și să-și arate admirația pentru mănăstirile și bisericile noastre, pentru credincioșii și preoțimea noastră.

Dumnezeu să ne ajute mai departe ca să purtăm acest veșmânt strălucitor al Sfintei noastre Biserici.

Vă mulțumesc tuturor pentru urări și să vă ajute Dumnezeu pe toți.

Binecuvântări credincioșilor și îmbrățișarea mea părintească tuturor.

La mulți ani !».

«IATĂ, EU STAU LA UȘĂ ȘI BAT»,

CUVÂNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST
LA ÎNCHIDEREA SĂPTĂMÂNII DE RUGĂCIUNE
PENTRU UNITATEA CREȘTINĂ

Catedrala Patriarhală — 27 ianuarie 1996

*Iubiți frați întru Hristos,
Iubiți credincioși și credincioase,*

În seara aceasta încheiem Săptămâna de rugăciune pentru unitatea creștină.

Sunt îndatorat să mulțumesc, în primul rând, celor prezenți din partea Bisericii Romano-Catolice, Bisericii Ortodoxe Armene, Bisericii Anglicane și celorlalte Biserici creștine. Mulțumesc, de asemenea, Prea Cucernicului Părinte John Arnold, președintele Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene, pentru cuvintele frumoase rostite în această seară.

Pe firul acestei gândiri de teologie a rugăciunii, cunoaștem că în Biserica noastră Ortodoxă ea nu trebuie să înceteze niciodată, atât în comuniune, la sfânta biserică, cât și acasă, în familie. Sfinții Părinți ai Bisericii învață că dacă ar lipsi o clipă rugăciunea de pe pământ, lumea s-ar prăbuși. Ca legătură cu Divinitatea, toate religiile și confesiunile folosesc rugăciunea drept cale de a se adresa Divinității după specificul fiecăruia în parte.

Ceea ce este nou, ca dobândire a darului Duhului Sfânt, este că, acum, în Mișcarea Ecumenică, ne rugăm împreună cu toți ceilalți frați creștini. Nu mai suntem unul sau doi sau trei din aceeași Biserică, de aceeași confesiune care ne rugăm, ci, acum, în săptămâna de rugăciune, suntem Bisericile cele multe, chemate la rugăciune și la mărturisirea aceleiași nădejdi în vederea apropierii și unității.

Biserica, de-a lungul veacurilor, și-a întemeiat viața ei pe toate virtuțile, dar mai ales pe rugăciune. Putem oferi lumii multe daruri din

partea fiecărei Biserici, ca dragoste, caritate, devotament, dar cea mai deplină jertfă a noastră a tuturor, a Bisericilor, este rugăciunea și lumea are nevoie, îndeosebi, în acest timp de rugăciunea noastră a Bisericilor și a credincioșilor.

Iată pentru ce Biserica noastră, ca fondatoare a Conferinței Bisericilor Europene, s-a alăturat și a găsit în rugăciunea aceasta comună, în rugăciunea ecumenică, încă o cale de deschidere spre celelalte Biserici creștine. Aceste rugăciuni ale noastre îndreptate spre Bunul Dumnezeu, spre Sfânta Fecioară Maria și spre toți sfinții vor folosi credincioșilor și vor folosi lumii întregi, care însetează după adevăr, dreptate și pace.

Iubiți frați în Hristos,

Mai întâi de toate, dorim să dăm slavă și să mulțumim Bunului Dumnezeu pentru că ne-a oferit din nou prilejul să ne înălțăm glasurile și să ne rugăm împreună, în această Catedrală Patriarhală, fiii Aceluiași Părinte Ceresc, ierarhi și credincioși ortodocși, catolici și protestanți, pentru «bunătatea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor», așa cum ne rugăm noi de fiecare dată la Sfânta Liturghie.

La această slujbă ecumenică, care încheie Săptămâna de Rugăciune pentru Unitate Creștină, alături de reprezentanții celorlalte Biserici de la noi din țară, avem bucuria să salutăm prezența distinșilor membri ai Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene și a reprezentanților Comisiei Europene pentru «Biserică și Societate», aflați la București cu prilejul unor consfătuiri de lucru, precum și a unor membri ai Corpului Diplomatic acreditat la București.

«Iată, Eu stau la ușă și bat. De va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine». Este tema din Apocalipsă (3, 20) a Săptămânii de Rugăciune ecumenică din anul acesta. În iconografia ortodoxă, atunci când este reprezentat Iisus bătând la ușă, aceasta nu are deschizătoare pe dinafară, putând fi deschisă numai pe dinăuntru. Răbdător, Mântuitorul Hristos șade la ușa fiecăruia, așteptând clipa când cel dinăuntru, omul, îi va deschide. Hristos nu-l forțează însă pe om spre mântuire, dar nici nu-l părăsește, din vecinătatea acestuia fiind îndelung răbdător.

Inima omului este cuprinzătoare cât întreaga Împărăție a Cerurilor, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, a cărui pomenire o săvârșim astăzi, reluăm cuvântul Mântuitorului Hristos că «Împărăția Cerurilor este înlăuntrul vostru» (Luca 17, 21), adică în inima noastră. Inima devine locul unde se sălășluiește duhul lui Hristos, Care, din adâncul omului, se roagă către Dumnezeu, se roagă împreună cu Dumnezeu: «Avva! Părinte!», cum spune Sf. Apostol Pavel (Rom. 8, 15). Rugăciunea omului sau rugăciunea inimii devine astfel rugăciunea lui Iisus, Care o duce în fața lui Dumnezeu Tatăl, în «miros de bună mireasmă», rugăciune atât de iubită trăită de părinții pustiei, Athoniți sau de cei din Țara noastră românească.

Hristos poate intra în inima omului, așa cum a intrat în casa Mariei și a Martei, surorile lui Lazăr. Deși menirea Martei pare a nu fi necesară, totuși fără ea cina nu ar fi fost pregătită și servită. Marta și Maria se completează reciproc. «Omul contemplativ și cel activ s-au întâlnit și în mijlocul lor stă Domnul», spune Evagrie Ponticul. Putem spune și noi astăzi că sunt atâtea Marte și atâtea Marii, atât în creștinismul oriental cât și în creștinismul occidental ortodox, în nuanța sa catolică sau protestantă. Cele două spiritualități, cea orientală și cea occidentală, deși au fiecare specificul lor spiritual teologic, totuși se pot completa reciproc. Teologia energiilor divine necreate, mistica îndumnezeirii omului și a cosmosului, pe de o parte, și simțul misionar al buneii organizări, pentru a menționa numai câteva elemente, pot contribui împreună la crearea unei atmosfere creștine de excepție, a cărei caracteristică esențială este echilibrul. Dumnezeu să ne dăruiască, iubiți frați și surori în Domnul, puterea de a ierta, de a curăți memoria trecutului de pata urii și a dezbinării, ca și puterea unei priviri obiective a unora asupra celorlalți.

La chemarea Mântuitorului: «Iată, Eu stau la ușă și bat», Biserica Ortodoxă Română își deschide larg porțile pentru a primi în rugăciune pe cei ce «vin întru numele Domnului», aparținând altor confesiuni creștine. Împreună, deci, să ne rugăm ca Dumnezeu să împlinească marea speranță a creștinilor, cea a realizării unității lumii creștine. Rugăciunea tuturor Bisericilor se înalță spre tronul Sfintei Treimi, cerând Părintelui ceresc să trimită Duhul Sfânt, Duhul unității, peste toți cei ce cred în numele lui Hristos, ca pe toți să-i adune întru «Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească Biserică». Amin.

O PAGINĂ NOUĂ : CLERUL MILITAR
CUVÂNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST
LA DESCHIDEREA CURSURILOR DE PREGĂTIRE
A PRIMEI SERII DE PREOȚI MILITARI

— 4 Martie 1996 —

ACADEMIA DE ÎNALTE STUDII MILITARE

*Iubiți părinți cursanți,
Domnule rector,
Domnilor generali și ofițeri,
Domnilor profesori,*

«Iar sutașul, văzând cele ce se petrecuseră, îl slăvea pe Dumnezeu» (Luca 23, 47).

Înscriem în aceste clipe una din cele mai frumoase pagini ale istoriei noastre de după revoluția din decembrie 1989. Cum știm, în vâltoarea ei, istoria consemnează evenimente din toate domeniile vieții umane, dar ea acordă importanță deosebită doar celor care sunt în legătură cu planul dumnezeiesc de mântuire a neamului omenesc și deci și a neamului nostru.

Cu aceste gânduri, mă apropii de clipa de astăzi, de pagina pe care noi, acum, o deschidem în istorie și pe care aș așeza-o alături de alte acte mari săvârșite de Biserica creștină în viața omenirii, mai ales că ea se înscrie într-o vreme când națiunile continentului nostru atât de doritoare după o ordine democratică de integrare în noile structuri ale Europei, păstrându-și, însă, fiecare identitatea, spiritualitatea proprie. În aceste structuri viitoare ale Europei, dacă vor fi incluse și adevărurile descoperite lumii prin Întruparea, Jertfa și Învierea Fiului Său, *Iisus Hristos*, atunci ele vor fi cu adevărat trainice și aducătoare de lumină și de pace în viața națiunilor europene. Evanghelia ne asigură această nădejde, iar Biserica este chemată să ajute ca integrarea să fie nu numai economică ci și spirituală, legată de acele cerințe ale sufletului omului, suflet care prețuiește mai mult decât tot ceea ce există și care dă valoare omului și vieții lui pe pământ. Cuvântul lui *Hristos* rămâne veșnic actual: «Ce-i va folosi omului, zice El, dacă va câștiga lumea întregă, dar sufletul și-l va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?» (Mat. 16, 26).

Preocuparea stăruitoare, depusă de Biserică și de Armată deopotrivă, începând din zilele revoluției din decembrie 1989, când s-au

înfiripat și primele slujbe de pomenire ale eroilor, iată, s-a împlinit acum în această «nouă naștere» a fraților voastre, am putea spune, pentru că v-ați descoperit o nouă vocație, ce provine de la jertfele eroilor revoluției, de a răspunde cerințelor religioase ale oștirii române.

Ați fost chemați la această slujire și ați răspuns frumos și responsabil. Dar, cum știți, slujirea preotească nu este confortabilă în sensul de a dispune de ore fixe. Însuși Mântuitorul *Iisus Hristos* se odihnea în rugăciune. De aceea, să nu puneți pe primul plan situația materială, să nu vă așteptați că în Armată vă veți bucura de confort, ci mai curând noi, slujitorii Bisericii trebuie să avem în gând cuvintele Mântuitorului *Hristos*: «Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui» (Mat. 6, 33), adică slujirea la care am fost chemați, și toate acestea se vor adăuga vouă. Să nu uitați, iubiți părinți, că sunteți prima serie de preoți militari, că de dumneavoastră depinde trăinicia acestei noi așezări sinodale care s-a născut astăzi, reactivând situația de dinainte, prin Protocolul dintre Patriarhie și Ministerul Apărării Naționale. Să evitați orice greșală sau cădere față de superiorii din Armată. Nici o clipă să nu uitați că sunteți așteptați și considerați ca îndrumători spirituali, ca preoți, ca nu cumva să știrbiți această misiune sfântă, ci să o păstrați în toată frumusețea ei. Cuvintele rostite aici de Domnul General *Agapie*, rectorul Academiei de Științe Militare, și de Domnul Comandant sunt deosebit de încurajatoare pentru frațiile voastre, fapt pentru care le mulțumesc din toată inima. Pentru păstrarea acestei atmosfere repet apelul meu de a cinști această încredere, fiecare în parte și toți la un loc.

Lumea în care ne desfășurăm activitatea cere mult de la slujitorii Bisericii. Este un semn al timpului. Este un lucru bun, pentru că ne pune în situația de a gândi neîncetat la îndatorirea chemării noastre; de a găsi noi căi și metode pastorale de slujire a Bisericii. Din decembrie 1989 încoace, nu a existat nici o latură a lucrării pastorale, începând de la parohie și mănăstire până la Patriarhie, care să nu fie analizată și soluționată trainic de Sfântul Sinod. Aș menționa între aceste împliniri, ce vor rămâne ca pietrele care nu se clintesc din loc, introducerea Religiei în școală, integrarea învățământului teologic în Universitate, slujirea preoților în penitenciare, în spitale, azile și în orfelinăte și iată, acum, prin sfințiile voastre slujim și Armata. Nu am putut face mai mult din cauza lipsei mijloacelor materiale, dar Biserica noastră ortodoxă, spre deosebire de alte Biserici, poartă peste veacuri frumusețile dumnezeiești, după care însetează lumea de astăzi, frumusețile netrecătoare, care se găsesc din belșug în această țărișoară a voievozilor, martirilor și mănăstirilor.

Sunteți chemați, așadar, frațiiile voastre, să înscrieți pe răbojul inimilor dumneavoastră, ca pe o mare onoare, dar și mare responsabilitate, gândul că Armata țării, atât de încercată care a dat eroi și a păstrat integritatea neamului nostru, așteaptă acum prezența și harul preoțesc în sânul ei. Să nu ezitați nici un moment în misiunea dumneavoastră, ca această așteptare să nu rămână deșartă. Ați dat un examen, la care fiecare ați prisosit. Nu vă sunt străine disciplina, ordinea și spiritul de jertfă, pentru că ele nu lipsesc nici Bisericii strămoșești. Sunteți aici ca și acasă, și ați fost îmbrățișați și primiți cu căldură și să nu uitați că reprezentați năzuința Bisericii noastre de a predica cuvântul Evangheliei la ostași și de a le sfinți sufletele și viața.

În aceste clipe însemnate din viața noastră, rugăm pe Bunul Dumnezeu să fie cu noi întotdeauna și să ne ajute ca vasul cel de lut al ființei noastre slabe să nu se spargă, ci să păstreze esența cea pururi vie a învătăturii Bisericii noastre strămoșești.

Domnule Rector, desigur, fiecare din preoții prezenți aici are în chivotul sufletului său câte ceva de spus. O vor face, poate, pe timpul cursurilor, dar eu consider că Dumneavoastră, împreună cu colaboratorii, sunteți iubiți de Dumnezeu, pentru că asemenea lucrare pe care o inaugurați astăzi nu este decât semnul prezenței lui Dumnezeu, al iubirii Lui pentru noi toți, pentru Dumneavoastră îndeosebi. După umilințele pe care și Dumneavoastră le-ați suferit, deopotrivă cu noi, sub dictatura comunistă, iată, astăzi sunteți răsplătiți de Dumnezeu cu această imagine pe care o avem în față : prima serie de preoți militari, ce vor fi cei mai apropiați colaboratori ai tuturor celor care au ostenit astăzi.

Pe oaspeții din Armata americană, pe părintele cu care am slujit Duminică la Patriarhie și ne-am împărtășit, Părintele care ne-a vorbit atât de frumos, îi rog să transmită fraților preoți americani, nu numai din armată, ci și din întreaga țară și de asemenea poporului american, că aici, în România, odată cu această primă serie de preoți militari, se ivește o nouă primăvară vieții noastre religioase. Duceți, așadar, iubiți frați, sentimentele noastre de dragoste și de iubire pentru America și Președintele ei, pentru poporul american care are astăzi în lume un rol așa de mare.

Cu aceste gânduri și dorințe, binecuvântează deschiderea cursurilor și rog pe Dumnezeu să reverse peste toți din iubirea și înțelepciunea Sa, pe măsura credinței, a dragostei și a responsabilității pe care le are fiecare în fața Bisericii, a oștirii și neamului nostru românesc.

Dumnezeu să ne binecuvânteze !

CUVÂNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST
LA ÎNCHIDEREA CURSURILOR DE PREGĂTIRE
A PRIMEI SERII DE PREGĂTIRE MILITARI

— 10 Aprilie 1990 —

ACADEMIA DE ÎNALTE STUDII MILITARE

*Domnule ministru,
Domnilor generali,
Onorat prezidiu,
Distinsă asistență,*

«Păzește vistieria cea bună ce ți-a fost
incredințată prin Duhul Sfânt care lo-
cuiește întru noi» (2 Tim. 1, 14)

Avem în față, iată, pe reprezentanții celor două instituții fundamentale ale neamului nostru românesc, Biserica și Armata. Fără credința în Dumnezeu și fără acest străvechi așezământ al Oștirii, în toate vremurile, popoarele lumii nu ar fi putut exista în propriile lor granițe. Aceasta nu atât că nu s-ar fi putut găsi și alte soluții de apărare în fața agresiunii, la care Armata este chemată să răspundă, dar, mai ales, fiindcă ea este o formă eficientă de organizare și de educație, folositează neamurilor pământului, așa cum este necesară credința.

Suntem astăzi împreună ca la o clipă de taină asemnătoare cu aceea din Miercurea cea sfântă a Săptămânii Patimilor, pregătitoare a Sfințelor Paști. Azi, cum știți, începe calvarul unic în istoria universală, al trădării și prinderii lui Iisus, iar mâine, în Joia Mare, El va avea ultima Cină cu Apostolii Săi, Cina cea de Taină, când i-a învățat pe ucenicii Săi să îndeplinească tot ceea ce a rânduit El, întru pomenirea Sa. Faptul acesta a rămas valabil pentru Biserică în orice loc al pământului ar exista ea.

În ceea ce privește data Paștilor, pentru că a venit vorba, aceasta se stabilește diferit în Răsărit și Apus, în funcție de calculele omenești.

Mă bucur că Domnul Ministru al Armatei Române se gândește la posibilitatea stabilirii aceleiași date, problemă care frământă creștinătatea de 2 000 de ani. Data serbării Sfințelor Paști era calculată la început de Patriarhia Alexandriei, care era pe atunci centrul acestei științe, a mer-sului astrelor pe bolta cerească. Acolo, se stabilea data prăznirii Paștilor și Occidentul se lua după Orient, apoi, la 325, s-au fixat principiile pentru calcularea datei Paștilor, la cel dintâi Sinod Ecumenic. Deși aceste principii sunt bune, totuși, ele sunt relative, ca tot ceea ce este omenesc. Veșnică este numai credința și Evanghelia Mântuitorului Iisus Hristos. Acestea nu depind de timp și de spațiu. Timpul și spațiul în credință au valoare, în măsura în care noi le umplem cu vredniciile, cu virtutea și cu viața noastră morală. De aceea, rolul Bisericii, al educației religioase în Armată este atât de mare, ca să-l pregătească pe ostaș, prin credință, pentru veșnicie, după pilda Sfinților Părinți, iar neamul nostru românesc, prin mărturisirile și jertfele sale pentru credință și-a înscris veșnicia în istoria sa de aproape 2 000 de ani, în acest colț al lumii.

Credința în Dumnezeu, care a stăpânit cugetele și inimile înaintașilor noștri, încă din primele secole creștine, va fi susținută în rândurile Armatei de preoții militari, pe care acum îi aveți în mijlocul Dumneavoastră. Am înțeles că ei nu sunt chiar atât de puțini ca Sfinții Apostoli, ci numărul lor este dublu, de 24. Deci, avem un început bun, așa încât ei vor lucra cu spor pentru credință.

Biserica și Armata fac parte din categoria instituțiilor chemate să modeleze ființa umană, ființa unui neam. Așa cum olarul, sculptorul sau fierarul, frământând lutul, piatra, lemnul și fierul materializează ideile pe care le au în imaginația lor, tot astfel fiecare credincios și slujitor al Bisericii trebuie să modeleze mereu chipul și ființa umană de la naștere până la mormânt, ca să treacă dincolo de pragul acesta, în veșnicie, ca ființă divino-umană. Lucrul acesta este posibil pentru că omul are suflet nemuritor. Noi tocmai aceasta dorim, ca oamenii să înțeleagă că au suflet, că sunt o valoare fără de asemănare pe pământ.

Dumnezeu l-a creat pe om cu voință liberă, dar libertatea, atât de mare și de scumpă, greșit înțeleasă, duce la prăbușire. Cum știm, folosind greșit libertatea, primii oameni au căzut în păcat, așa cum mândria

l-a coborât pe înger din lumina cerească, în infern, transformându-l în diavol, în Satana. Faptele lui se oglindesc în fiecare din faptele noastre rele, în necredința noastră. Așa încă iată, necesitatea educației, a modelării pentru readucerea persoanei umane la desăvârșire, dacă se poate, la ceea ce a vrut Dumnezeu să fie omul, adică omul virtuții, care știe cum să se bucure de libertate, respectându-l și iubindu-l pe semenul său. Folosind aceste virtuți, cu conștiința legăturii cu Dumnezeu, omul se află pe calea urcușului, despre care propovăduiește Biserica și mărturisesc sfinții în rândul cărora sunt și militari de toate gradele, chiar și arhistrategi, adică generali.

Acum, după rătăcirea prin deșertul comunismului, a venit vremea restaurărilor, care trebuie să se imprime în gândirea și lucrarea noastră, în primul rând a Bisericii, dar și a conducătorilor Armatei. Restaurarea cu adevărat se va putea însă realiza atunci când în Armată vor fi nu numai 24 de vestitori, ca acum, ci mai mulți, pentru că noi nu suntem la nivelul Sfinților Apostoli care, deși, erau doar 12, au străbătut pământul în lungi călătorii misionare, predicând Învierea lui Hristos.

Toată credința noastră, a slujitorilor și credincioșilor, este Învierea lui Hristos, căci, «Dacă Hristos nu a înviat, spune Sfântul Apostol Pavel, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră» (1 Corinteni, 15, 14). Ori, cei 2 000 de ani de creștinism, iubirii mei, ne-au arătat că Hristos a înviat prin jertfele care s-au adus ca ofrandă înaintea lui Dumnezeu de-a lungul și de-a latul lumii. De aceea, îndatorirea noastră este mare. Legând-o și de pilda strămoșilor și de cerințele societății de astăzi să o îndeplinim cum se cuvine, pentru că intrăm în Europa cu aceste valori ale noastre. Restaurarea despre care am vorbit, trebuie făcută în întregime, așa cum a fost în trecut în Armata noastră. Am luat cunoștință că i-ați investit pe preoți cu titlul de militari, urmează acum să le acordați uniforma și gradele respective.

Avem aici și oaspeți de peste hotare, reprezentanți ai Armatei americane, pe care-i îmbrățișez frățeste, căci ne sunt pildă de modul cum trebuie să fie încadrați slujitorii Bisericii în Armată. Sunt sigur că și noi vom proceda la fel, pentru că e prea important acest act pe care l-am înscris în Protocol și l-am împlinit astăzi. Este un început frumos, dătător de nădejde și curaj, iar Dumnezeu să ne fie în ajutor !

BISERICA ORTODOXĂ ȘI ACADEMIA ROMÂNĂ

ALOCUȚIUNEA PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST,
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE,
LA SESIUNEA ANIVERSARĂ A ACADEMIEI ROMÂNE,
PRILEJUITĂ DE ÎMPLINIREA A 130 DE ANI DE EXISTENȚĂ

(Aula Academiei Române, 28 mai 1996)

*Domnule Președinte al României,
Domnule Președinte al Academiei Române,
Onorat prezidiu, stimați membri ai Academiei Române,
Onorată asistență,*

E de la sine înțeleasă starea sufletească pe care o trăiesc în acest sanctuar al spiritualității noastre românești, Academia Română, starea sufletească a celui care, în vremuri atât de grele, este hărăzit să aducă un gând și un cuvânt, o simțire și o nădejde, la împlinirea celor 130 de ani, din partea unui Așezământ tot atât de valoros al neamului nostru, care este Biserica Ortodoxă Română.

Tema, orânduită mie de Domnul Președinte al Academiei, «*Biserica Ortodoxă și Academia Română*», atât de frumoasă și de cuprinzătoare, comporta, cum este de la sine înțeles, o analiză și o meditație deosebită, fiindcă în aceste clipe, în gândul meu — și cred că și în gândul tuturor celor ce mă privesc în aceste momente — trec dincolo de chipurile, nu numai ale celor pe care i-am văzut, acum două minute în planșele acestei instituții, dar și acelea ce au fost reprezentate prin ei în acest sanctuar. Ce aș putea să aduc nou, proaspăt, din gândirea noastră, din partea unui Așezământ sfânt și apostolic al neamului nostru, Biserica Ortodoxă Română, care a adunat de-a lungul secolelor un adevărat tezaur de valori pentru viața fiilor ei duhovnicești și le-a dăruit culturii și spiritualității europene ca pe o ofrandă a gândirii și jertfelor ei de-a lungul celor aproape două mii de ani de viațuire creștină aici la arcul carpatic și la gurile Dunării.

Dar cu sfială, foarte necesară unui asemenea moment de aducere aminte, întocmai ca atunci când începem Liturghia noastră la biserică, am cutezat să pășesc în acest lăcaș, gândindu-mă la înaintașii mei, gândindu-mă la prețiozitatea acestei invitații, gândindu-mă la așteptările tuturor celor care vă aflați aici, pentru care sunt adânc recunoscător

Domnului Președinte al Academiei pentru această invitație și sunt, de asemenea, adânc recunoscător îngăduinței Dumneavoastră pentru ascultare.

Cei de demult, înaintași în responsabilitatea pe care o port eu, au luat și au pregătit acele inițiative de afirmare a unității culturii despre care s-a vorbit atât de documentat. Marii mitropoliți din jilțurile lor, Varlaam și Dosoftei, ca și Simeon Ștefan de la Alba-Iulia, sau cărturarii-martiri, mitropoliți ai Ardealului, Ilie Iorest și Sava Brancovici, sau cei de la 1848, din cele două strane românești, au mărturisit aceleași năzuințe de unitate. Această Instituție a adunat sub cupolele ei reprezentanții și ierarhii celor două Biserici românești, dezbinată, din nefericire, la 1700, din motive dureroase. Dar aici, în aceste fotolii de înaltă onoare, ei au participat împreună, inimă la inimă și braț la braț, cu sufletele îndreptate spre viitor și la unitatea neamului nostru. Mă gândesc la marii cărturari, cei amintiți, la sfinții martiri ai celor două Biserici românești, la reprezentanții Școlii Ardelene, la reprezentanții culturii noastre românești, ca preotul filolog Timotei Cîpăriu (1803—1887) și la marii cărturari Dionisie Romano și alții — care se întâlneau și chibzuiau la cele ce stabilea pe atunci Societatea Academică Română pentru unitatea neamului nostru și dănuirea lui peste veacuri.

Această temă se apropie, am socotit, cu rostul și rolul meu de slujitor la altar, de pomenire și de aducere aminte. Am ales această metodă de expunere, extrăgând din noianul de personalități și de vrednicii din trecutul nostru, ca să le expun Domniilor Voastre. Memoria, aducerea aminte, specifică mai ales Ortodoxiei, izvorând îndatorirea cinstirii Sfinților în Biserica noastră și pomenirea tuturor celor din neamul nostru, constituie valoarea supremă a comuniunii. Amintirea și vredniciile celor din trecut înrăuiesc năzuințele celor din prezent și astfel împreună, zidesc și împlinesc, clipă după clipă, veșnicia neamului nostru românesc. Un popor care dispune de o asemenea valoare în istorie, care are asemenea posibilități, ca aceea a Liturghiei noastre ortodoxe, ca aceea a Academiei și a multor altor instituții, a școlii în general, de a aduce în amintire și în prezent vredniciile trecutului, constituie o mare binefacere, o adevărată bogăție pentru existența noastră națională, pentru existența noastră spirituală. Cu îngăduința Dvs., așadar, voi păși la cele ce am putut să însăilez pentru acest moment deosebit de important și vrednic de tot respectul din partea noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, a credincioșilor, a clerului de la parohii și mănăstiri, pe care îl reprezintă aici.

Dacă am rememora chiar începuturile acestui așezământ al Academiei, am găsi printre marcanții fondatori ai ei un nume de rezonanță,

acela al eruditului dascăl Gavriil Munteanu, ca să începem șirul pomenirilor, al dipticelor noastre bisericești, la acest ceas. Acest erudit, Gavriil Munteanu (1812—1889), a cărui lucrare culturală s-a împletit permanent cu cea a Bisericii, constituie o începătură a prezenței Bisericii noastre în Academie. Este cunoscut Domniilor Voastre că merituosul cărturar Gavriil Munteanu s-a nevoit timp de opt ani ca profesor la Seminarul teologic de pe lângă Episcopia Buzăului, apoi ca dascăl al Seminarului din Râmnic, iar în cele din urmă ca profesor și director al Gimnaziului român ortodox din Brașov, strălucita școală «de minte și inimă» a românilor ardeleni, și una dintre ctitoriile de seamă ale vrednicului de pomenire mitropolit ortodox al Transilvaniei, Andrei Șaguna (1809—1873). Să mai amintim doar că «învățatul traducător al lui Tacit și harnicul director al Gimnaziului Superior Românesc»¹, cum îl caracteriza Ion Bianu pe Gavriil Munteanu, ca bun cunoscător al literaturii bisericești, avea să editeze, împreună cu viitorul episcop al Buzăului, Dionisie Romano (1806—1873), una din primele reviste eclesiastice de aici, de dincoace de munți, *Vestitorul Bisericesc*, care, de altfel, și-a reluat apariția, începând cu decembrie 1989.

Fiindcă tocmai l-am menționat pe învățatul ierarh Dionisie Romano, se cuvine să ne amintim că în anul 1868, el însuși a fost ales membru onorific al Societății Academice Române, atât pentru impresionanta sa operă didactică și culturală, cât și ca un semn de recunoștință pentru generoasa donație de cărți făcută Bibliotecii tinerei instituții. Episcopul Dionisie Romano este, printre altele, și cel de al cărui nume este legată prima tălmăcire în românește a unora dintre cele mai frumoase și edificatoare texte moral-filozofice și religioase aparținând unor autori creștini, europeni, precum celebrii scriitori și predicatori francezi Chateaubriand, Lammenais, Bourdaloue, Massillon.

O altă personalitate bisericească ale cărei strădanii în domeniul istoriografiei, al istoriei literare, al istoriei culturii române vechi, dar și în sfera agitatei vieți politice din preajma Unirii Principatelor Române, în anul 1870, a fost episcopul Romanului, Melchisedec Ștefănescu (1823—1892). Ar fi de ajuns să pomenim principalele și temeinicele sale lucrări istorice *Chronica Hușilor* și a Episcopiei cu asemenea numire (1869) și *Chronica Romanului* și a Episcopiei de Roman (1874—1875), pentru a înțelege că numai rigoarea cercetătorului și patosul sobru al patriotului l-au impus respectului și prețuirii contemporanilor săi.

1. I. Bianu, *Începătorii Academiei Române la 1866 și 1867*, București, 1922, p. 376.

Merite cărturărești și de neobosit îndrumător cultural al românilor transilvăneni i-au atras impunătorului arhipăstor al Ardealului, Andrei Șaguna, în anul 1871, numirea ca membru onorar al Societății Academice Române. Care dintre laturile slujirii sale închinată Bisericii și ridicării spirituale a neamului ar trebui elogiată mai întâi? Că întărind Biserica Ortodoxă din Ardeal a făcut din ea un factor central al luptei pe tărâm național? Că și-a dovedit, prin înfăptuiri concrete, crezul său neclintit în menirea înaltă a învățaturii și a culturii pentru cauză națională, sprijinind înființarea de școli și imprimarea de cărți, în special de manuale didactice și de lucrări de pedagogie? Că a fost unul dintre fondatorii Astrei (1861), pe care a și prezidat-o la început, având ca vicepreședinte pe Timotei Cipariu, fiind stăpânit de apropierea dintre cele două Biserici românești? Că a fost permanent conștient de valoarea uriașă a culturii noastre populare, îndemnându-și preoții, în anul 1859, printr-o circulară, să culeagă povestiri, colinde și cântece populare?

Poate, pentru prilejul care ne-a strâns acum, ar fi grăitor să reproducem emoționanta mărturisire chiar a unui membru al Academiei — Dl. acad. Alexandru Surdu — fost absolvent al Liceului «Andrei Șaguna» din Brașov, lăcaș de învățământ strâns legat «de ființa și numele marelui mitropolit». Astfel, ne spune Domnia Sa, «...liceul nostru n-a fost, cel puțin până în 1948, niciodată o școală zonală, la care să vină copii din cartierele învecinate, ci o școală a întregii țări, mai mult, a românilor de pretutindeni, dar mai cu seamă a românilor ardeleni. Și a rămas vie, în tot Ardealul, mândria și cinstea de a fi «șagunist»². Această prestigioasă școală transilvană a dat Academiei Române nu mai puțin de 47 de membri³.

Socotim oportună precizarea că «lupta cea bună» a venerabilului ierarh — asupra căruia ne-am oprit mai dinadins — a fost continuată chiar de unul dintre apropiații săi, viitorul episcop de Caransebeș, Nicolae Popea (1826—1908), devenit și el membru onorar al Societății Academice Române în 1877, iar din 1899, membru activ. Ca și pentru mentorul său, câștigarea drepturilor politice și culturale ale românilor ardeleni a constituit neîncetat țelul nobil al tuturor întreprinderilor sale. Credem că nu este lipsit de importanță amănuntul că Nicolae Popea, pe atunci doar arhimandrit, a fost unul dintre cei câțiva intelectuali ardeleni care au inițiat editarea celui mai însemnat cotidian românesc, politic și literar, din Transilvania: *Tribuna*.

Pe lângă ierarhi au fost aleși încă din veacul trecut, ca membri ai Academiei Române și preoți, ca și teologi nehirotoniți, din cele două

2. *Academica*, anul IV, 2(62), decembrie 1995, p. 30.

3. *Ibidem*.

strane românești de dincolo de munți, cu o activitate culturală și științifică remarcabilă. Este greu să alegem, în timpul atât de scurt, nume și vrednicii ale înaintașilor înscrși în cronica Academiei, numai din rândul Bisericii Ortodoxe Române, pentru că spiritualitatea românească — așa cum i-au dat ei strălucire în lume — nu s-a limitat numai la membrii clerului sau celor ce slujeau științele teologice, ci a fost a tuturor intelectualilor, iubitori de Biserică și mărturisitori ai adevărilor ei. La acest soroc, toți cei ce au ocupat aceste fotolii sunt demni de pomenire. Astfel, continuând firul temei noastre, în 1881, devenea membru activ al acestui așezământ preotul Simeon Florea Marian (1847—1907), folclorist și etnograf, cu o operă de prea mare notorietate pentru a mai fi subliniată aici, iar în 1890 era ales membru corespondent teologul și istoricul Constantin Erbiceanu (1838—1913).

Începând cu secolul nostru, numărul membrilor Academiei Române provenind din lumea bisericească a sporit sensibil. Au fost aleși, ca membri onorari, corespondenți sau activi, ierarhi și profesori de teologie — cu precădere istorici ai Bisericii noastre și ai Bisericii universale, dar și cunoscători de excepție ai culturii vechi românești, precum bucovineni, ca preoții Dan Dimitri (1816—1927), Eusebiu Popovici (1838—1922), Nicolae Dobrescu (1874—1914), Silviu Dragomir (1888—1962), Ioan Lupăș (1880—1967), episcopul de Huși, Nicodim Munteanu (1864—1948), din 1939, Patriarh, viitorul mitropolit primat Miron Cristea (1868—1939) din 1925, Patriarh, mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan (1882—1955), Pr. Nicolae M. Popescu (1881—1963), episcopul Clujului, Nicolae Colan (1893—1967), Nichifor Crainic (1889—1972), Gala Galaction (1879—1961). Toți aceștia și fiecare în parte, au pus pecetea personalității și strădaniei în istoria și cultura deceniilor nu prea îndepărtate de noi. Numele lor ating adânc simțirea celui ce Vă vorbește, care i-a avut pe unii părinți sufletești, pe alții profesori.

Dar Biserica a fost în Academia Română, nu numai prin prezența nemijlocită a slujitorilor și dascălilor ei, ci și prin multe dintre subiectele discursurilor de recepție. Astfel, Ion Bianu a vorbit despre introducerea limbii române în Biserica noastră, I. Kalinderu a elogiat personalitatea și activitatea episcopului Melchisedec, Vasile Pârvan a rostit discursul *«In memoriam Constantini Erbiceanu»*.

De asemenea, socotim că este demn de remarcat că lucrări ale oamenilor Bisericii noastre, dintre care amintim aici doar pe Simeon Florea Marian, Silviu Dragomir, și, de curând, P. C. Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, Decanul Facultății de Teologie din București, au fost cinstite cu premii ale Academiei.

«Deceniile întunecate» ale istoriei noastre contemporane au însemnat atât pentru Biserica Ortodoxă Română, cât și pentru întreaga Academie Română, o vreme de dureroase încercări în timpul cărora integritatea și identitatea noastră au fost păstrate doar mulțumită Providenței dumnezeiești și multor jertfe în temnițele comuniste. Tot acestora se datorează și repararea, în cursul anului 1990, a unor mari nedreptăți săvârșite atât față de Biserica noastră, cât și față de Academie, prin excluderea în anul 1948 din rândul membrilor Academiei Române a multor personalități bisericești. Sfârșitul despotismului ateu a redat Academiei Române puterea de a reinstaura valoarea, pusă în slujba națiunii, ca unic și exclusiv criteriu al integrării în rândul membrilor ei.

Redobândirea acestei libertăți desăvârșite a Academiei Române în organizarea și activitatea ei a condus la alegerea, după 1990, în rândul membrilor ei, a unor prestigioși slujitori ai teologiei și culturii noastre, în semn de recunoaștere a vrednicilor lor cărturărești. În acest sens, rostim cu dragoste, numele Părintelui profesor Dumitru Stăniloae, cel mai mare teolog din Ortodoxie și în general din lumea creștină, urmând apoi alegerile Înalt Prea Sfințiților Mitropoliți Antonie al Transilvaniei, Nestor al Olteniei și Nicolae al Banatului.

Cu îngăduința Domniilor Voastre, ne vom exprima acum și speranța că într-un viitor nu prea îndepărtat, dat fiind largul registru al științelor tehnologice și neîndoindu-ne că Biserica noastră va avea întotdeauna slujitori vrednici de a-i reprezenta tezaurul de gândire în acest for al spiritului, se va putea înființa, Domnule Președinte și Onorat Prezidiu, în cadrul Academiei Române și o secțiune teologică. Credem că pe această cale se va aduce o contribuție capitală la depășirea discrepanței dintre progresul enorm științific al lumii contemporane și mai puținul ei progres spiritual.

Nădăjduind, în încheiere, că această activitate va continua, și făgăduind în fața dumneavoastră și în acest sanctuar de gândire și de jertfă sufletească — cum l-am numit la început —, că Biserica noastră prin slujitorii și credincioșii ei va fi alături, întotdeauna, de acest Așezământ, contribuind la reînvierea tuturor acestor tradiții sănătoase care au făcut din Academia Română o citadelă creștină a culturii și științei românești — recunoscută și respectată de toate neamurile civilizate —, rog pe Bunul Dumnezeu să ocrotească și să sporească înțelepciunea tuturor ostenitorilor acestui Așezământ, atât de necesar menținerii și afirmării noastre în istorie, ca neam creștin de la nașterea sa.

Vă mulțumesc !

EXPOZIȚIA DE ICOANE ȘI OBIECTE SFINȚITE DIN ARGEȘUL STRĂBUN

Cotroceni, 9 februarie — 30 aprilie 1996

Până în 1989, Eparhiile, ca și ierarhii, deși aveau deplinătatea harului, așteptau «dezlegări» de la cei care n-aveau nimic cu arta, cu eterna spiritualitate. Cu toate că Patriarhul Justinian reușise să poșede întunericul prin cultivarea Patrimoniului național cultural, după 1977, când s-a desființat Comisia Monumentelor Istorice și după trecerea spre veșnicie a Alesului Providenței, dezastrul a început... Ierarhii harici și-au continuat, totuși, activitatea. *I.P.S. Teoctist* a săvârșit în Moldova și Bucovina «planurile» Domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt; *I.P.S. Nestor*, în Oltenia, a readus la adevăr ctitoriile Brâncovenilor-Martiri; *I.P.S. Nicolae* al Banatului a integrat ortodoxia locului în circuitul universal, iar *I.P.S. Antonie* refăcea strălucirea Transilvaniei din ruinele generalului blestemat — Bukow, ridicând candela ortodoxiei la poalele Făgărașului prin rectitorirea din «cenușe a Păsării-Fenix» românești: Mănăstirea Brâncoveanu-Sâmbăta, inima, durerea și rezistența românilor ardeleni, împotriva fiarei apocaliptice cu corn și coarne: uniația papistașe. Și când, vai, nouă!, în Capitală, lama buldozerelor pulbera și strivea biserici și mănăstiri...

Toate sunt de la Dumnezeu: unele pentru încercare, altele pentru zidire. Avându-se în vedere că redresarea morală și stabilitatea națiunii nu se face politic — ne ajung 45 de ani —, ci numai prin virtuțile cinstei, adevărului și credinței, fiecare Ierarh și toate Centrele Eparhiale trebuie să-și valorifice realizările. Este neîndoielnic că nu se pot face toate deodată, ci cu răbdare și pregătire. Și lucru cel bun, binecuvântat de Dumnezeu și plăcut oamenilor a început... și a început pe stâncă neclintită pe care au stat moșii și strămoșii, străbunii și părinții noștri, în locașuri alese cu chibzuință. Și unul dintre aceste locașuri căruia i s-a aruncat piatra din Capul unghiului — biserica Mănăstirii — este *Cotrocenii*.

Este adevărat că prima sabie a satanei, prin lovitura Armagedonului a fost distrugerea bisericii Mănăstirii Cotroceni, după ce vrăjmașul cel văzut și fiara apocaliptică făcuseră din Schitul Ghiculeștilor «Pantelimon-Vindecătorul» — Metocul Mănăstirii Cernica — o cârciumă a satanei, Complexul hotelier «Lebăda»... Nu au ajuns să mai asculte «cântecul Lebedei» deoarece răbdarea divină ajunsese la culme...

Și frumos, Dl. Ion Iliescu, Președintele României, cu specialiștii de valoare au rânduit ca aci, la Cotroceni, prima încercare de Republică a unui Domn român, Tudor Vladimirescu, în 1821, să fie adăpostite, rânduite și ocrotite expoziții cu eternă valoare: icoane, obiecte de artă, obiecte de cult, vase liturgice, țeșături sacre, imagini ale eternității noastre. Au fost multe asemenea inițiative. Ne-a atras, însă, atenția ultima manifestare harică cu o seamă de piese și obiecte de patrimoniu

național și universal ce au trezit interesul general, dar și al străinilor, care nu posedă asemenea tezaur: *Eparhia Argeșului*. Deși este continuatoarea Mitropoliei Tomisului, a Mitropoliei de Vicina-Dobrogea, Eparhia Argeșului încă nu și-a revenit la vadul său de veacuri al Primei organizări voievodale ca ceea ce a fost ecumenică și misionară, național-reîntregitoare: Mitropolia Ungrovlăhiei... Totuși, datorită unuia dintre cei mai activi chiriarihi, Prea Sfințitul Calinic, Eparhia Argeșului și-a continuat și a răspuns vocației organizându-se în mod exemplar. Așa se explică, și era firesc, de ce s-a ales locul Expoziției anunțate în București, la Cotroceni.

Trebuie spus că aci, la Cotroceni, a poposit Tudor Vladimirescu cu oastea sa de panduri. Tot aci, Episcopul Argeșului Ilarion — duhovnicul lui Tudor — precum și Diaconul Gheorghe Lazăr și eforul Petrace Poenaru — secretarul Domnului Tudor, toți au pregătit readucerea în scaunul domnesc a domniilor pământene. La Cotroceni s-a jurat pe Sf. Cruce și Evanghelie că trebuie «țara scăpată de hoți!»... Așa că *Episcopia Argeșului este la ea acasă!*

Deschiderea Expoziției: *Mărturii de artă și cultură ortodoxă din Argeș*, Muzeul Național Cotroceni, 9 februarie — 30 aprilie 1996, a avut loc cu binecuvântarea Prea Fericitului *Teoctist*, Patriarhul României, care a delegat la acest vernisaj pe I.P.S. *Serafim*, Mitropolitul Europei Centrale și locțiitor al Arhiepiscopiei de Paris a românilor ortodocși, însoțit, cum era de așteptat, de *P. S. Calinic*, Episcopul Argeșului.

După un cuvânt cald de salut și îndemn rostit de D-na directoare a Muzeului, I.P.S. *Serafim* și-a exprimat bucuria participării la acest moment național și religios, a Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române...

Luând cuvântul *P. S. Calinic*, inițiatorul și realizatorul acestui moment de emoție, a subliniat importanța expoziției, dar și locul acesteia: Mănăstirea Cotroceni a Cantacuzinilor... A mulțumit, de asemenea, gazdelor și celor care nu și-au precupețit efortul pentru această reușită a tuturor. *P. S.* Sa a subliniat, printre altele: «Peisajul natural deosebit de pitoresc, existența în cuprinsul județului Argeș a primelor capitale ale Țării Românești (Curtea de Argeș și Câmpulung), alături de multe alte mărturii ale trecutului, arta populară, folclorul și construcțiile din ultimul timp îl situează printre cele mai frumoase și bogate județe ale țării.

Vechea Țară a Argeșului, dens populată încă din antichitate este păstrătoarea unora dintre cele mai importante mărturii ale civilizației românești, care fac parte din patrimoniul cultural universal: Biserica Domnească, Mănăstirea și Biserica Săn Nicoară din Curtea de Argeș, Biserica Sf. Gheorghe din Pitești, Mănăstirea Negru Vodă din Câmpulung, Cetatea Poenari, Conacul de la Golești, Culele de la Racoviță, Șuici și Retevoiești, Complexul Glavacioc...

De la Câmpulung ni s-a păstrat cel mai vechi text în limba română, din 1521 până la descoperirea manuscriselor de la Ieud, iar la Golești a fost organizată prima școală superioară în limba română de la sate, înființată în 1826.

Străvechi loc de Scaun domnesc, Argeșul se distinge prin arhitectura populară, portul popular, țesături, alcătuind o zonă etnografică distinctă.

Bijuteriile civilizației create pe aceste locuri sunt păstrate și conservate în Muzeul Viticulturii și Pomiculturii din România de la Golești, în Complexul Mănăstirii Curtea de Argeș, în Muzeul județean Argeș, Muzeul de Artă din Pitești și în Muzeele Municipale din Câmpulung și Curtea de Argeș.

Mărturiile de artă creștină ortodoxă din Argeș sunt o dovadă grăitoare a perpetuării vieții pe aceste locuri și a continuității tradiției, a creației materiale și spirituale, a apartenenței la cultura și civilizația europeană.

Pentru a se crea o imagine cât mai convingătoare despre valorile Argeșului și a demonstra că arta este o putere ce rămâne eternă, s-a adus aici, în mijlocul Capitalei, o parte dintre mărturiile acestor străvechi plaiuri. De acolo de unde s-a născut legenda edificului fără de moarte (Legenda Meșterului Manole) unde au trăit și au creat personalități politice și culturale naționale (printre care : frații Brătieni și Golești, Armand Călinescu, Ion Antonescu, I. Negulici, C. D. Aricescu, T. Mușatescu, I. Pillat, Al. Davila, Ion Barbu), vă transmitem un gând bun și invitația de a veni în Argeș prin vizitarea expoziției ce se deschide la Muzeul Național Cotroceni *Mărturii de artă și cultură ortodoxă din Argeș*.

Pe aceeași coardă sensibilă, s-a accentuat importanța evenimentului evocată de Dl. *Constantin Nicolescu*, Prefectul județului Argeș.

După aceasta, spre surprinderea tuturor (invitați, ziariști, muzeografi) s-a intonat *Tatăl nostru*, armonizat de N. Ghica Budești, cântat de grupul studenților «Eternul Ierusalim» din cadrul Cercului misionar al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității București, inițiat și condus de către P. C. Diac. Prof. Petru David.

S-a dat binecuvântarea de către I.P.S. Mitropolit Serafim și s-a vizitat cu evlavie și emoție Expoziția, repetăm, organizată de Muzeul Național Cotroceni, Episcopia Argeșului, Muscelului și Teleormanului, Prefectura județului Argeș, Muzeului județean Argeș, la care au colaborat și Patriarhia Română, Secretariatul de Stat pentru Culte, Muzeul Național de Istorie a României, Inspectoratul pentru Cultură a județului Argeș.

Au fost de față miniștri, oameni de cultură, reprezentanți ai cultelor, precum și Dl. *Sorin Sebastian Duicu*, Șef secție la Muzeul Național Cotroceni. Dl. Duicu a însoțit pe vizitatori, dându-le și unele explicații, arătând printre altele :

«Argeșul și Câmpulungul și-au adus o contribuție esențială cu adânci sensuri istorice și culturale, încă de la începuturile Evului Mediu românesc. Aici s-au scris paginile unor eroice fapte de arme, ale unor momente care au modelat istoria Țărilor Române și tot aici, s-au creat

opere relevante pentru cultura laică și ecleziastică românească, și nu numai.

Din această bogăție, în parte necunoscută, răzbat martorii cei mai semnificativi pentru dreapta credință — zidurile sfintelor lăcașuri de închinăciune.

Aici, în locuri, care, parcă definesc o inimă a țării, s-a durat triumghiul de supremă credință și izvor de înțelepciune marcat de «Biserica Domnească» sau «Sf. Nicolae» din Curtea de Argeș, de «Mănăstirea Negru Vodă» din Câmpulung și de «Biserica Episcopală» din Curtea de Argeș, nestemată a arhitecturii timpului.

Pentru amintitele argumente, dar și pentru ceea ce se realizează acum în aceste hărăzite locuri, am dorit să prezentăm mai întâi Episcopia Argeșului.

Expoziția noastră este, deci, un început de drum, care, cu timpul, sperăm să cuprindă și celelalte eparhii.

Acest act cultural a presupus un efort deosebit (s-au parcurs cca. 3 500 km, au fost cercetate 91 de biserici monumente istorice, s-au luat note și imagini la peste 200 de obiecte de cult), efort diminuat de înțelegerea, devotamentul și dăruirea minunaților oameni ai locului, cu care s-a conlucrat la modul superlativ.

Nespusă a fost bucuria răsplătirii eforturilor prin descoperirea unor icoane, argintării și broderii de cult sau a unor piese reprezentative pentru arta religioasă populară, unele necunoscute, altele neintrate în circuitul informațional sau științific. O specificație a acestei manifestări este dată de ineditul oferit de sfintele lăcașuri : am dorit, și o vom face și în viitor, în limitele posibilului, să apelăm la colecțiile muzeale doar pentru piese de absolută necesitate.

Expoziția ne oferă și bucuria păstrării cu sfințenie în casa noastră, pentru 90 de zile, între alte valori și a unor prețioase icoane, aflate însă într-o stare precară de conservare și cărora le-am putut determina restaurarea, respectiv salvarea.

Fie ca sfințenia acestor icoane și odoare să se pogoare asupra celor care le vor admira în spațiile cantacuzine ale Muzeului Național Cotroceni».

Studentii au concertat în mai multe încăperi interpretând imne adecvate imaginilor sau obiectelor sfinte.

După vizitare, gazdele au oferit o agapă. Corul elevilor seminariști de la Pitești și Corul studenților din București au interpretat, alternativ, imne religioase și cântece național-patriotice.

Totul a fost minunat !

Se așteaptă ca fiecare Eparhie ortodoxă, precum și alte Biserici și Culte, să prezinte aci, în inima Țării, obiecte și piese unice ale patrioniului național comun.

TRECEREA LA CELE VEȘNICE A EPISCOPULUI VALERIAN ZAHARIA

(1905—1996)

În ziua de 13 martie 1996 s-a mutat la Domnul P.S. Episcop **Valerian Zaharia**, la venerabila vârstă de 91 de ani.

S-a născut în ziua de Sf. Dumitru a anului 1905, în satul Muncel, comuna Străoanele de Sus, fostul județ Putna, din părinții Gheorghe și Ruxanda, primind la botez numele de Vasile.

Împrejurări haine îl lipsesc pe micuțul Vasile de dragostea părintească și este silit să-și petreacă frumoșii ani ai copilăriei la Casa de copii orfani din Brăila. Copilăria nefericită și tristă îl va marca și dacă mulți l-au socotit un nonconformist singuratic, cu certitudine că aceasta a fost principala cauză.

În planul nepătruns al Providenței Sfinte, micuțul Vasile Zaharia va avea un loc deosebit. Sârguitor s-a dovedit în clasele primare, dorind parcă răzbunarea tineretii chinuite și întrucât tatăl său se călugărise primind numele de Gherontie, își petrecea vacanțele la Mănăstirea Dălhăuți, aproape de vechiul târg Focșani, unde își găsește, după cum adeseori mărturisea, «împlinirea dorului după Dumnezeu».

În urma examenului la Seminarul Teologic Sf. Andrei din Galați, din toamna anului 1922, Vasile Zaharia este declarat admis și sârguitor, cuminte și dornic, câștigă o bursă ce va înlesni învățătura unui copil lipsit de casă și ajutor material, până la absolvirea Seminarului din anul 1927. În același an este declarat admis, în urma examenului la Facultatea de Teologie din București. În paralel va studia și la Seminarul pedagogic universitar din București.

Și parcă ascultând de un intim îndemn, studentul Vasile Zaharia adâncește în mod deosebit în studiile sale trăirea plină de jertfă a vieții monahale. În acest sens își va pregăti și teza de licență care va avea ca subiect «Regulile monahale după Sfântul Vasile cel Mare și Sfinții Părinți».

Fiind și absolvent merituos, devine din anul 1931 profesor titular la Seminarul Pedagogic Universitar din București.

Și nașterea-i sârmană, și a sa pruncie fără căldura părintească, și tinerețea învățată cu lipsurile, împreună toate acestea îl hotărăsc să îndure ucenicia și apoi să se consacre călugăriei aspre.

La 28 septembrie 1932 își face intrarea în călugărie, primind numele de Valerian, iar a doua zi va fi hirotonit diacon.

La 4 noiembrie 1935, pe când împlinea 30 de ani, a fost hirotonit preot.

Va activa ca profesor și mai apoi director la Seminariile din Galați, Iași și Bălți. În anul 1938 va fi înălțat la rangul de Arhimandrit.

Din septembrie 1941 și până în septembrie 1944 va fi profesor în Ploiești, stareț al Mănăstirii Ghighiu, apoi stareț al Mănăstirii Antim din București și Exarh al Mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor.

Ca profesor s-a dovedit a fi nu numai un pedagog strălucit, ci și un publicist de excepție; în acest sens amintim că sub numele de Monahul Valerian a publicat peste 300 de articole în ziarele «Viitorul», «Națiunea» și «Universul», între anii 1946—1954. În anul 1955 va publica Concordanța și dicționarul biblic pe care-l va intitula «Flori alese din grădina Sf. Scripturi» (386 pagini).

Incununând cu cinste, un merituos trecut de rodnice osteneli și strădanii, Arhimandritul Valerian Zaharia este ales de Înaltul Colegiu Electoral al Bisericii Ortodoxe, în ziua de 11 noiembrie 1951, în scaunul vacant de Episcop al Oradiei.

Hirotonirea în arhiereu s-a săvârșit în ziua de miercuri, 13 noiembrie 1951, în Catedrala Patriarhală din București, iar îndătinata slujbă de înscăunare s-a săvârșit festiv, în ziua de 25 noiembrie 1951, în Catedrala Oradiei, «Biserica cu lună».

A păstorit Eparhia Oradiei timp de 18 ani, într-o perioadă de grele transformări și a căutat binele păstoriților săi, chiar dacă făcându-și cu zel datoria și-a asumat riscuri câștigându-și nemeritat mulți dușmani. Toată viața a fost urmărit de sentimentul datoriei, chiar riscându-și, cum de altfel se va și întâmpla, Scaunul Episcopal.

În cuvântul de instalare anticipa zicând: «pentru chivernisirea după cuviință a celor sfinte și pentru slujirea credincioșilor, pildă veșnică voi avea în fața mea pe Mântuitorul și pe Sfinții Apostoli care pentru credincioși și-au dat cu bucurie viața lor».

A fost pensionat împotriva voinței sale, în decembrie 1969, clipă din care Episcopul Valerian va redeveni un nonconformist singuratic, cum de altfel a fost toată viața. Dumnezeu a prelungit această stare pe care a îndurat-o cu stoicism, dar și cu conștiința curată până la ultimele clipe din viață.

S-a stabilit, după lungi peregrinări, care i-au condus pașii «de la Nistru pân' la Tisa», în casa parohială a parohiei Podeanu, din str. Dornei nr. 70.

A slujit Sfânta Liturghie în biserica parohială duminică de duminică, a predicat fără să amintească vreodată de suferințele sale pe care le socotea «încercări ale unei vieți și așa prea greu de suportat».

Ultima Sfântă Liturghie la care a slujit a fost la Întâmpinarea Domnului, din 2 februarie 1996.

Trupul neînsuflețit al Prea Sfințitului Episcop Valerian a fost așezat cu toată cinstea cuvenită unui episcop, în biserica parohială Podeanu, iar în ziua de vineri, 15 martie, slujba înmormântării a început prin oficierea de către Prea Sfințitul Episcop *Teodosie Snagoveanul* a Sfintei Liturghii a Darurilor mai înainte sfințite, înconjurat de un numeros sobor de preoți și un mare număr de credincioși.

La slujba înmormântării a luat parte Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**, care îl cunoaștea de peste 50 de ani, fiind însoțit de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *Vasile Costin* al Târgoviștei și Prea Sfințitul Episcop Vicar *Vincentiu Ploieșteanul*.

Din partea Episcopiei Oradiei au luat parte fostul secretar de birou, P. C. Pr. *Ioan Pop* și Prof. *Dumitrescu Basarab*, care a transmis și mesajul de condoleanțe din partea P. S Episcop *Ioan Mihălțan* al Oradiei.

La sfârșitul slujbei a omagiat viața și petrecerea celui ce va rămâne «Episcopul nostru Valerian», P. C. Paroh *Vasile Ailioaei*, cel care în ultimii 6 ani din viață a fost sprijin al suferințelor sale sufletești și trupești.

A luat apoi cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**, care a cunoscut strădaniile și suferințele Prea Sfințitului Episcop Valerian, atât ca vecin de Eparhie, pe vremea când Prea Fericitul **Teoctist** era Episcop al Aradului, cât și ca Patriarh, calitate în care l-a ajutat pe cel ce va rămâne alături de Biserica Podeanu unde a fost înmormântat — Episcopul Valerian Zaharia.

Paroh,
Pr. VASILE AILIOAEI

CURMAREA FIRULUI VIEȚII

Prea Sfințiți Părinți Episcopi,

Prea Cucernici Părinți,

Iubiți credincioși,

Firul vieții celui ce s-a zbatut și a dobândit de-a lungul existenței sale împliniri și satisfacții, dar și încercări dureroase, iată, s-a sfârșit acum și P.S. Z. Valerian merge acolo unde Dumnezeu l-a chemat și unde ne va chema pe fiecare dintre noi. Biserica noastră a avut în persoana și strădaniile P.S. Valerian Zaharia un luptător neobosit, ca episcop într-o latură a țării unde, în anul 1950, când a fost ales episcop la Oradea, era mare nevoie de prezența unui cap luminat și a unei inimi pline de curaj pentru a înfrunta toate potrivniciile asupra credinței strămoșești și a valorilor neamului nostru românesc. Fiecare viață de om, dar mai ales a celor pe care Dumnezeu îi alege ca să-l slujească la Sf. Altar, este o taină, din clipa nașterii și până la trecerea pragului spre veșnicie. Nici P.S. Episcop Valerian n-a făcut excepție și așa putea spune că taina vieții lui a fost mai adâncă și mai plină de roade decât a altora, datorită sincerității, simțului realității și mai ales curajului moștenit de la părinții săi, împovărați cu zece copii, așa cum se înfățișau în vremurile acelea familiile românești.

Legat întru toate de Sfânta noastră Biserică și de credința neamului, P.S. Valerian a respectat până la jertfă hotărârile Sfântului Sinod, înțelegând să renunțe, atunci când i s-a cerut, la rostul său de conducere a eparhiei și să se retragă la pensie. Deși a suferit prin această măsură sacrificându-și propria sa viață, vlădica Valerian a liturghisit unde a fost invitat. A fost, așa cum s-a afirmat aici, unul din cei sacrificați pe altarul dreptății și pildă de ascultare, acolo unde se simțea mai multă nevoie de slujirea sa.

L-am cunoscut bine și am împărțit cu adormitul în Domnul, în deceniile vieții noastre atât bucuriile cât mai ales necazurile. Ca episcopi, am fost vecini : eu la Arad și dânsul la Oradea. Iar experiența

sa mi-a fost de mare folos și aş putea spune că și suferințele sale mi-au fost într-un fel pavăză, pentru a nu cădea în cursele de care el s-a lovit, presărate atunci la tot pasul. Nu suntem scutiți de ele nici astăzi, pentru că viața unui slujitor al Bisericii, ca și a unui creștin, este totdeauna urmărită de diavolul și de uneltele lui.

Așadar, am venit la înmormântarea sa nu numai din responsabilitatea pe care o am în Biserică, ci și din afecțiune personală, cu atât mai mult cu cât, de când sunt la București, l-am cunoscut și mai bine, în momentele când și-a deschis inima față de mine, pentru suferințele sale ca frate slujitor la același altar. Mulțumită lui Dumnezeu, aici, la biserica Podeanu, unde s-a aflat îmbisericit și rânduit cu locuința, P.S. Episcop Valerian a găsit o înțelegere largă, creștinească, preotească. Ar fi fost o mare mâhnire pentru noi, ca un episcop vârstnic, bolnav, cu multă nevoie de afecțiune, să fi rămas singur, aici la Podeanu unde locuia și se ruga Prea Sfinția Sa. Venirea părintelui Vasile Ailioaie și a familiei sale la această biserică a fost ca un balsam pentru P. S. Valerian, care a devenit un fel de bunic al lor și al parohiei. Îmi spunea mereu cât este de recunoscător părintelui și doamnei preotese și cât de mult îl mângâie credincioșii la biserica Podeanu. Poate și de aceea Dumnezeu i-a prelungit anii până la această frumoasă vârstă de 90 ani.

Deși suferind mereu, cu medicamente în buzunar, de când îl știu, uneori le mai și amesteca, luându-le când nu trebuia, Dumnezeu i-a arătat bunătatea Sa și iată, l-a adus până la această frumoasă vârstă, care a prilejuit ziua de astăzi, când îl petrecem către învierea cea de obște, la trecerea din necaz, din suferință, pe care le încercăm cu toții, la lăcașurile cerești, de pace și de odihnă. Această iubire a lui Dumnezeu o putem înțelege, în chip văzut, prin faptul că a fost rânduit să meargă la lumina învierii într-o sfântă zi de vineri din postul mare și să aibă parte de Liturghia Darurilor mai înainte sfințite și astfel să plece pregătit și sufletește, lăsând în urmă chipul și pilda unei vieți de statornicie în credință și de păzire cu strășnicie a adevărilor Bisericii noastre strămoșești.

Rămân de la dânsul scrieri foarte frumoase, numeroase biserici sfințite în cuprinsul Episcopiei, de la Bihor până la Satu Mare și Sălaj.

Îl vor pomeni numeroși preoți hirotoniți în timpul păstoriei, între care și părintele I. Popa de față, fostul său secretar și mulți prieteni. Deseori P.S. Valerian își găsea împlinirea personalității sale între preoți și credincioși, mergând foarte des în eparhie, iar de multe ori pornea pe jos, pe străzile Oradiei, alături de tineri, de copii, de vârstnici, cu care schimba o vorbă, le adresa un îndemn și le zidea sufletele cu câte un cuvânt părintesc.

Iubiți credincioși ai parohiei Podeanu, v-ați bucurat totdeauna de slujbe cu arhieru, căci P.S. Episcop Valerian Zaharia și-a avut reședința la această biserică și a fost legat de ea, stabilindu-și aici și mormântul. Puține biserici din București pot să se prezinte cu această pecete, de a oferi locuință și ospitalitate unui arhieru. Cu toții aveți, slujitori și credincioși, un mare merit înseninându-i bătrânețea, care nu este ușoară, cum știm din experiență. Pentru această comportare pilduitoare vă adresez toată prețuirea mea. Grija dumneavoastră, a părintelui paroh și a doamnei preotese, au mângâiat inima răposatului în Domnul, inimă ce a vibrat o viață întreagă pentru dragostea lui Dumnezeu, a Bisericii și a țării noastre.

În aceste clipe, să ne rugăm împreună lui Dumnezeu ca să așeze sufletul bun și cald al P.S. Episcop Valerian Zaharia, fratele nostru în Hristos și în slujire, în ceata dreptilor Săi, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Veșnica lui pomenire !» *

* Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, rostită la slujba de înmormântare a Episcopului Valerian Zaharia, 15 martie 1996 — Biserica Podeanu, București.

DUMNEZEU ȘI-A CHEMAT LA SINE SLUGA CEA BUNĂ ȘI CREDINCIOASĂ *

Înalt Prea Sfinția Voastră,

Neașteptata trecere la cele veșnice a Prea Sfințitului Episcop Emilian al Caransebeșului ne-a întristat adânc. În nepătrunsa înțelepciune dumnezeiască, viața dobândește adevărata ei valoare numai în fața Prea Sfintei Treimi, izvorul vieții și al nemuririi tuturor celor ce-și închină existența slujirii Bisericii, întemeiată pe pământ prin Jertfa, Învierea și Înălțarea la cer a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care l-a iubit pe slujitorul și arhiereul său Emilian, și l-a numărat între cei aleși de Duhul Sfânt să fie martor și împlinitor al Cuvântului lui Dumnezeu în Biserica Ortodoxă Română.

Chemat din fragedă vârstă la viața monahală, s-a numărat cu dragoste și curaj în ceata celor numiți «îngeri în trup». Și stăpânit de acest curaj al Duhului, a pășit din ascultare în ascultare și fără a da dormitare genelor sale a fost călăuzit de stâlpul de lumină al inimii sale, făcând din crezul, viața și iubirea sa o adevărată ofrandă adusă Bisericii noastre strămoșești și tezaurului ei nemuritor : gândire, scris, artă, istorie, încrustare decenii după decenii în numeroasele biserici și mănăstiri, de mai multe ori seculare sau în cele ctitorite în anii păstoriei sale de credincioși, dar totdeauna cu osteneala și purtarea sa de grijă. Cât îi era necesar aerul și lumina, pe atâta căuta, iniția, proiecta și înfăptuia, aceasta fiindu-i hrana de care totuși nu se îndestula. În privința alergărilor și zbaterilor Prea Sfințitului Emilian după noi împliniri spre cele dinainte (Filip. 3, 14), la cele două eparhii ca așezător de prime osteneli în reactivarea lor, Alba Iulia și Caransebeș, i se potrivesc reflecțiile Sf. Grigore de Nyssa : «Dorind ca prin cele ajunse să nu piardă înălțimea văzută mai departe, mai sus, omul e purtat neîncetat de pornirea spre cele de dinainte, reînnoind mereu prin cele dobândite tăria zborului. Fiindcă lucrarea prin virtute își hrănește puterea prin osteneală, neslăbindu-și tăria prin lucrare, ci sporind-o». Iată modul alergării și setei pentru realizări a adormitului în Domnul. În condițiile deceniilor de dictatură comunistă și în cele de vitregie ale Ortodoxiei în ținuturile transilvănene, n-au fost rare, nici puține, și nici ușoare piedicile și necazurile, Prea Sfințitului Emilian, învinse în cele din urmă cu prețul șubrezeniei sănătății.

* Scrisoare de condoleanțe adresată I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la trecerea la cele veșnice a Episcopului Emilian al Caransebeșului (8 aprilie 1996).

Din iubire, Dumnezeu și-a chemat la Sine sluga cea bună și credincioasă, episcopul Emilian, acum în ajunul negrăitelor suferințe, a răstignirii și a învierii Fiului Său cel prea iubit. Acolo în lumina cea neînserată, mult zbcuciumatul și harnicul Arhiereu se prezintă purtând în brațe Noul Testament al Mitropolitului Simeon Ștefan, transliterat după trei sute de ani, biserici și mănăstiri între care Mănăstirea Râmeți, cu mărturia înaintașului său, de la 1372, Sfântul Arhiepiscop Ghelasie, cu numeroase altare și clopotnițe în care dreapta sa a așezat, ani de-a rândul, Sfintele icoane, ale evangheliștilor, le-a pecetluit cu Sf. și Marele Mir, le-a rânduit picturi; a înconjurat Jertfelnicele lui Dumnezeu împreună cu bunii credincioși și le-a asigurat cu slujitori, monahi și monahii pentru dănuirea lor peste veacuri. Astfel și-a continuat itinerariul său pastoral până la chemarea, prin aceeași veșnică lucrare a Duhului Sfânt, de către Colegiul Electoral Bisericesc, să reaprindă candelă Episcopiei Caransebeșului din râvna Înalt Prea Sfințitului Nicolae al Banatului și să se înscrie astfel în rândul sfinților arhipăstori ai acestei eparhii între care se află de-a pururea pomenitul Dr. Miron Cristea, cel dintâi Patriarh al României.

Taina vieții pământești și numărul anilor sunt în mâna lui Dumnezeu, în taina adâncurilor Duhului Său (1 Cor. 2, 10). Cel dintâi episcop de după reactivarea acestui centru eparhial pleacă din această viață pământească cu vredniciile sale înscrise în cartea vieții, între care însă strălucește vrednicia sa de a fi continuatorul șirului de Ierarhi ai Caransebeșului.

Iubite Părinte și frate al nostru Emilian, bucură-te că Dumnezeu te-a chemat între ai Săi și între ai noștri sfinți înaintași. Pășești cu bucurie către Prea Sfânta Treime care ți-a pregătit loc de odihnă. Iar noi cei ce te-am cunoscut, te-am apreciat și nu de puține ori ne-am împărtășit bucuriile și tristețile te însoțim cu dragostea și rugăciunile noastre.

Alăturându-ne tristeții Înalt Prea Sfinției Voastre, Înalt Prea Sfințite Mitropolit Nicolae, membrilor veneratului Consiliu Eparhial, Prea Cucernicilor Părinți Protopopi, credincioșilor și slujitorilor sfințelor altare de la mănăstirile și parohiile din Episcopia Caransebeșului, în numele Sfântului Sinod și al smereniei noastre, Vă asigurăm că împărtășim durerea tuturor și rugăm pe Dumnezeu să le mângâie sufletele și să le întărească nădejdea în prezența și lucrarea Duhului Sfânt în Biserica Neamului nostru.

Pomenirea Episcopului Emilian în neam și în neam — Amin.

Reședința Sfintei Patriarhii
8 aprilie 1996

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

CRONICĂ

AGENDA DE LUCRU A P.F.P.P. TEOCTIST,
PE PERIOADA 1 IANUARIE — 30 IUNIE 1996

Diac. NICOLAE VLADU

Luni, 1 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare, în Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt la început de An Nou ;

În aceeași zi, după amiază, Prea Fericirea Sa a primit preoții Capitalei, pentru tradiționalele urări ; a răspuns la salutul preoțimii, rostit de Pr. Vasile Runcanu de la biserica «Dintr-o zi».

Miercuri, 3 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a întâlnit cu salariații Centrului Eparhial pentru a analiza probleme ivite în anul 1995 și perspectivele îmbunătățirii muncii în anul 1996.

Joi, 4 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. John Bütösi, Președintele Federației Mondiale Maghiare Reformate, însoțit de Episcopul Kalman Csiha. A participat Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaitul ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe P. C. Pr. Ambrozie Meleacă de la Schitul Crasna.

Sâmbătă, 6 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit în Catedrala Patriarhală slujba Bobotezei.

Duminică, 7 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală, în Duminica «Soborului Sf. Prooroc Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul Domnului», rostind cuvânt de învățătură și adresând un nou apel pentru ajutoarea sinistraților de la inundații.

Luni, 8 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. Olivier Ivanovschi, absolvent al Facultății de Teologie din București, cetățean din Macedonia ;

Marti, 9 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. prof. Virgil Petrescu și pe dl. prof. Badea Alexandru de la Muzeul Orașului București, însoțit de P. C. Pr. Consilier Nicu Octavian ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe dl. Director General Grigore Popescu de la Institutul de Calculatoare din București.

Joi, 11 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. Emil Constantinescu, Rectorul Universității în legătură cu simpozionul de la Sinaia ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe P. Cuv. Arhim. Melchisedec, Starețul Mănăstirii Putna ; pe P. Cuv. Maică Benedicta Tătulici, Stareța Mănăstirii Sucevița.

Vineri, 12 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. C. Pr. Prof. dr. Dumitru Popescu, Decanul Facultății

de Teologie din București, însoțit de P. C. Arhid. dr. Constantin Voicu, Decanul Facultății de Teologie din Alba Iulia pentru pregătirea Congresului Facultăților de Teologie ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, a primit pe domnii : col. Ioan Rus, col. Anghel Nicolae, col. Uscoi Nicolae de la Colegiul Național de Apărare a Țării, și P. C. Pr. Cons. Mihai Hau de la Arhiepiscopia Bucureștilor.

Luni, 15 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. Academician Virgil Cândea în legătură cu participarea sa ca reprezentant al Bisericii noastre în Abisinis ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe P. C. Pr. Pop Emil de la Miercurea Ciuc cu care a avut o convorbire duhovnicească privind unele aspecte pastorale.

Marți, 16 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Miercuri, 17 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit familia Mircea Rotaru, cu care a discutat despre lucrările de construcție și restaurare de la Mănăstirea Antim.

Joi, 18 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. prof. Preda Constantin din Ploiești, cu care a avut o convorbire asupra învățământului religios în școală.

Luni, 22 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. C. Pr. Vasile Gavrilă de la biserica «Sf. Nicolae», din București, în legătură cu prezența pentru binecuvântare a noului comitet A.S.C.O.R.

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Prea Sfințitul Teodosie Snagoveanul, însoțit de dl. Petre Tănăsescu de la Secretariatul de Stat pentru Culte, cu care a analizat situația învățământului religios în școală, în cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Marți, 23 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit noul Comitet de Conducere al A.S.C.O.R. : Popescu Tudor, președinte ; Călin Muț, vicepreședinte ; Ștefan Zaharescu, vicepreședinte ;

Joi, 25 ianuarie 1996 — de ziua «Sfântului Grigore Teologul», Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la serbarea hramului Seminarului Teologic din București, rostind cuvânt către tinerii seminariști.

Sâmbătă, 27 ianuarie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la ședința de deschidere a Sesiunii anuale a Prezidiului Bisericilor Europene, organizată la Mănăstirea Antim. A rostit cuvânt ocazional ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a participat la slujba ecumenică de încheiere a «Săptămânii de rugăciune pentru unitatea creștină» de la Catedrala Patriarhală. A adresat cuvânt participanților din țară și străinătate.

Duminică, 28 ianuarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală împreună cu Înalt Prea Sfințitul Ieremia, Mitropolit de Franța și Exarh al Iberiei; Înalt Prea Sfințitul Chrysostom, Mitropolit de Peristerion (Biserica Greciei); Prea Sfințitul Episcop Teofan de Berlin și Germania (Patriarhia Moscovei); Prea Sfințitul Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal, preoți și diaconi. A rostit cuvânt de învățătură.

Marti, 30 ianuarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a participat de «Sfinții Trei Ierarhi» la serbarea hramului Facultății de Teologie din București. A rostit cuvânt către studenți la biserică și în aula Facultății de Teologie.

Joi, 1 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe dl. Pastor Jean Fischer, secretar general al Conferinței Bisericilor Europene însoțit de P. C. Pr. Prof. dr. Viorel Ioniță de la același organism ecumenic european, cu care a avut o convorbire pe probleme ecumenice.

Sâmbătă, 3 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe dl. Comandor Ilie Manole, dl. Comandor Aurel Panțulescu și dl. Colonel Dumitru Stavarache de la «Revista de Istorie Militară», în legătură cu asistența religioasă în armată.

Duminică, 4 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt la Duminica «Vameșului și Fariseului».

Marti, 6 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe dl. Michael Ahorner din Germania, însoțit de P.C. Pr. Constantin Galeriu, în legătură cu organizarea primirii de ajutoare pentru credincioșii nevoiași.

Miercuri, 7 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Te-Deum săvârșit în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de mulțumire Bunului Dumnezeu și tuturor celor prezenți care l-au felicitat la aniversarea zilei de naștere a Prea Fericirii Sale.

Joi, 8 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe dl. Remus Tunaru, Primarul Orașului Giurgiu și pe dl. Stan Stan, Director în cadrul Consiliului Local Giurgiu.

Vineri, 9 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe doamna prof. Ana Ionescu, Directoarea Liceului «A. D. Xenopol», împreună cu dl. prof. Baldovin Mircea și dl. prof. Constantin Gheorghe.

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe ostenitorii din cadrul departamentelor religioase naționale de Televiziune și Radio cărora le-a mulțumit pentru lucrarea pe care o desfășoară. Prea Fericirea Sa le-a oferit lucrarea «Autocefalie, Patriarhie și slujire sfântă» și medalia jubiliară emisă cu ocazia aniversării a 110 ani

de Autocefalie și 70 de ani de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române.

Luni, 12 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat lucrările Consiliului Național Bisericesc.

Miercuri, 14 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, desfășurate în Sala Sinodală a Reședinței Patriarhale.

Joi, 15 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat lucrările Adunării Naționale Bisericești, în care s-au analizat și s-au luat decizii importante pentru viața noastră bisericească.

După amiază Prea Fericirea Sa, a prezidat ședința Sfântului Sinod.

Vineri, 16 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe dl. prof. univ. dr. Victor Nițu, Rectorul Universității «Nicolae Iorga», din Botoșani.

Duminică, 18 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală împreună cu Înalt Prea Sfințitul Dr. Serafim Joantă, Arhiepiscop de Berlin și Mitropolit al Germaniei și al Europei Centrale.

Marti, 20 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe pastorul John Brown din cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor. La întâlnire a fost de față Prea Sfințitul Teofan Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal și P. C. Pr. Mihai Țița, Consilier Patriarhal.

Miercuri, 21 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe dl. Dinu Grigorescu, Secretarul Consiliului Local al Municipiului București; Dl. Sorin Gabrea, Arhitect Șef al Capitalei și pe dl. Ștefan Firescu, în legătură cu amplasamentul Catedralei Mântuirii Neamului.

Duminică, 25 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală în «Duminica lăsatului sec de brânză, a Izgonirii lui Adam din rai» rostind cuvânt de învățătură la începutul Postului Mare.

Luni, 26 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat o întâlnire cu Prea Cucernicii Părinți Profesori de la Facultatea de Teologie în care s-a discutat despre situația actuală a învățământului teologic universitar și despre modalități de îmbunătățire a acestuia.

Marti, 27 februarie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe dl. Dionisios Skiadopoulos din Grecia, patronul general al fabricilor de obiecte bisericești de pe lângă Biserica Greciei. La discuții au fost prezenți Prea Sfințitul Teodosie Snagoveanul,

Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și P. Cuv. Protos. Rafael Ghiță, marele eclesiarh al catedralei patriarhale.

Vineri, 1 martie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe dl. Thomas Frondjian, Director general și pe dl. Pascal Ilie Virgil, Redactor Șef de la postul de televiziune «AMEROM CANAL 38».

Duminică, 3 martie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* — «Duminica Ortodoxiei» — a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală prezentând credincioșilor, la timpul convenit, Pastorală Sfântului Sinod, care a fost citită de Diac. Nicolae Vladu. A hirotonit preot pe P. C. Diac. Nicolae Constantin și diacon pe dl. drd. Costel Stoica.

Luni, 4 martie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, însoțit de Î.P.S. Dr. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei și de Prea Sfințitul Teofan Sinaitul a deschis la Academia de Înalte Studii Militare cursurile primei serii de preoți ce vor asigura asistența religioasă în Armata României. Cu acest prilej festiv s-a adresat preoților și profesorilor binecuvântându-i;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Radu Ciuceanu, Directorul Institutului Român pentru Studiul Totalitarismului.

Miercuri, 6 martie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* s-a întâlnit cu redactorii emisiunilor de spiritualitate creștină și culturală de la studiourile teritoriale ale Societății Naționale de Radiodifuziune, grup condus de dl. prof. Valerian Dăescu, Directorul Departamentului «Informații, Publicistică și Sport». Cu acest prilej Prea Fericirea Sa a acordat un interviu pentru «Radio România Actualități».

Vineri, 8 martie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Excelența Sa, Dr. Anton Rosbach, ambasadorul Republicii Federale Germania la București, într-o vizită de rămas bun la încheierea misiunii diplomatice în țara noastră.

Duminică, 10 martie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în catedrala patriarhală rostind cuvânt de învățătură la Duminica a II-a din Postul Mare.

Luni, 11 martie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe P. C. Pr. Marc Antoine Costa de Beauregard din Franța.

Marti, 12 martie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe reprezentanții Ligii Studenților din cadrul Universității București în legătură cu dorința acestora de a ridica o biserică în cadrul complexului universitar de la Facultatea de Drept.

Vineri, 14 martie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a avut o întrevedere cu Înalț Prea Sfințitul Ioan, Mitropolit de Pergam și cu Înalț Prea Sfințitul Pantelimon, Mitropolit de Tiroloși și Serantion, de la Patriarhia ecumenică de Constantinopol. La întâl-

nire au participat și Prea Sfințiții Episcopi Vicari Patriarhali Teofan Sinaitul și Vinčențiu Ploieșteanul ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a asistat la slujba de prohodire a Prea Sfințitului Valerian Zaharia, fost eiscop al Oradiei, săvârșită în biserica Podeanu din Capitală, rostind un cuvânt de cinstire.

Duminică, 17 martie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală rostind cuvânt de învățătură la Duminica a III-a din Postul Mare.

Luni, 18 martie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Miquel Angel Padilla a Costa, însărcinatul cu afaceri al Statelor Unite Mexicane la București ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Constantin Loulis, guvernatorul Sfântului Munte Athos.

Miercuri, 20 martie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Permanenței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Vineri, 22 martie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a avut o întrevedere cu Dl. Sorin Gabrea, Arhitectul Șef al Capitalei, în legătură cu studiile de amplasament al Catedralei «Mântuirii Neamului» în parcul Carol.

Duminică, 24 martie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Sfântul Elefterie din București rostind un bogat cuvânt de învățătură.

Luni, 25 martie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la biserica Schitul Maicilor la prăznuirea primului hram de după redeschidere binecuvântându-i pe credincioșii adunați în număr mare ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, a participat împreună cu Prea Sfințitul Nifon, Episcopul Sloboziei și Călărașilor la recepția Ambasadei Republicii Elene din București, cu ocazia zilei naționale a acestei țări.

Joi, 28 martie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit o delegație religioasă din Republica Islamică Iran, condusă de hogestoleslam-ul Hodra Hosseiny. La întâlnire au participat Exzellența Sa, Dl. Seyed Mahmud Sadri, Ambasadorul Iranului la București și Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul.

Vineri, 29 martie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit-o pe Alexandra Nechita, «copilul minune» al picturii contemporane, însoțită de părinții săi ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a vizitat noul corp de chilii al complexului mănăstiresc Antim și paraclisul Pompilian unde a început pregătirea Sfântului și Marelui Mir.

Duminică, 31 martie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Slujba de resfințire a bisericii Schitului Darvari și Sfânta Liturghie împreună cu Prea Sfințiții Episcopi Vicari Teofan Sinaitul

și Teodosie Snagoveanul cu ocazia redeschiderii acestei mănăstiri. A rostit cuvânt de învățătură, instalând ca stareț pe P. Cuv. Ierom. Ambrozie Meleacă.

Luni, 1 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Excelența Sa, Dl. Iuliu Pancrațiu Gheorghiu, Ambasadorul României la Vatican ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit un grup de elevi de la Școala nr. 20 din Tiraspol — școală cu predare în limba română — conduși de Dl. Prof. Ion Iovcev, directorul școlii și de Dl. Alexandru Dumaniuc, președintele comitetului de părinți.

Marti, 2 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Excelența Sa, Dl. Giuseppe de Michelis di Slonghello, ambasadorul Republicii Italiene la București ; După aceea, Prea Fericirea Sa, s-a întâlnit, la Academia de Inalte Studii Militare, cu preoții militari și cu comandanții unităților unde aceștia își vor desfășura activitatea misionară, cu care s-a întreținut părintește ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a participat la ședința Consiliului profesoral al Facultății de teologie ortodoxă din cadrul Universității București, instalând pe P. C. Pr. prof. univ. dr. Constantin Cornițescu, ca decan și pe P. C. Pr. prof. univ. dr. Nicolae Necula, ca prodecan ai Facultății ;

Miercuri, 3 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat lucrările Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, s-a întâlnit cu un grup de studenți teologi și elevi seminariști din Republica Moldova și Ucraina, care studiază în țara noastră, pe care i-a binecuvântat la plecarea lor în vacanță.

Joi, 4 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Prea Sfințitul Stephanos Charalambidis, Episcop de Nazianz și vicar al Mitropoliei ortodoxe din Franța, în legătură cu unele aspecte pastorale din Ortodoxia franceză.

Vineri, 5 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* s-a întâlnit cu Dl. Crișan Popescu, secretar de stat la Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului și cu Dl. Sorin Gabrea, Arhitectul Șef al Capitalei, având cu aceștia discuții referitoare la amplasarea «Catedralei Mântuirii Neamului» în Parcul Carol.

Duminică, 7 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt de învățătură. La sfârșitul slujbei Prea Fericirea Sa a acordat Dl. General (r) Victor Isăceanu — în vârstă de 98 de ani, veteran al celor două războaie mondiale — distincția «Crucea Patriarhală pentru mirenii», pentru slujirea adusă Bisericii noastre.

Luni, 8 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe P. C. Pr. Costică Popa, Parohul comunității românești din Caracas, Venezuela ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Eminentă Sa Ioa-chim Vobe, Episcop al Bisericii Vechi-Catolice din Germania și pe Pr. Alto Schweiger, însoțiti de Dl. Dr. Florian Voicu.

Miercuri, 10 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a adresat un mesaj pascal credincioșilor ortodocși români din Republica Moldova, prin intermediul postului «Radio România Actualități» — studioul Chișinău :

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a participat la Academia de Înalte Studii Militare, la ceremonia absolvirii cursurilor pregătitoare pentru preoții recomandați de centrele eparhiale și la înmânarea diplomelor de «preot militar», rostind cuvânt de binecuvântare.

Joi, 11 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, împreună cu Înalț Prea Sfințitii Mitropoliți și Arhiepiscopi, cu Prea Sfințitii Episcopi, Episcopi vicari și Arhieriei — vicari, membri ai Sfântului Sinod. a săvârșit Sfânta Liturghie și Sfințirea Marelui Mir în paraclisul patriarhal Sfântul Spiridon rostind, după otpust, cuvânt de mulțumire și binecuvântare credincioșilor prezenți ;

În seara aceleiași zile, Prea Fericirea Sa a săvârșit, în Catedrala Patriarhală, împreună cu Î.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, Î.P.S. Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, P.S. Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor și P. S. Gherasim Putneanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Denia celor 12 Evanghelii, rostind cuvânt de învățătură.

Vineri, 12 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit în Catedrala Patriarhală Denia Prohodului Domnului, rostind cuvânt de învățătură.

Duminică, 14 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit, la miezul nopții Slujba Învierii și Sfânta Liturghie în fața miilor de credincioși adunați la Catedrala Patriarhală, rostind cuvântul de Paște ;

La orele 12,00. Ziua de Paști, Prea Fericirea Sa împreună cu Prea Sfințitii Episcopi Vicari Teofan Sinaitul, Vincențiu Ploieșteanul și Teodosie Snagoveanul, a săvârșit, în Catedrala Patriarhală, Slujba celei de a doua învieri, rostind cuvânt de învățătură.

Luni, 15 aprilie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrala Patriarhală de P.S. Teodosie Snagoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor ;

În după amiaza zilei, Prea Fericirea Sa a primit, la reședința Patriarhală, pe Prea Cucernicii Părinți Consilieri, pe protoiereii și preoții din Capitală, adresându-le cuvânt pascal. Au fost de față P. S. Calinic, Episcopul Argeșului și Prea Sfințitii Vicari Teofan Sinaitul, Vincențiu Ploieșteanul și Teodosie Snagoveanul.

Miercuri, 17 aprilie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit un grup de tineri din Grecia și Bulgaria, membri ai Asociației Tinerilor Ortodocși din Balcani, însoțiți de membri ai ASCOR.

Joi, 18 aprilie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie și sfințirea bisericii parohiale din localitatea Roșu, com. Chiajna, protoieria S.A.I., împreună cu P. S. Episcop-Vicar Teodosie Snagoveanu, rostind cuvânt de învățătură. A acordat P. C. Pr. Ion Ciucă rangul de «iconom stavrofor» ;

În după amiaza aceleiași zile, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Gheorghe Bârlogeanu de la Paris, membru al Adunării Eparhiale a Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală.

Duminică, 21 aprilie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Domnița Bălașa, rostind cuvânt de învățătură.

Luni, 22 aprilie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit un grup de pelerini membri ai Bisericii Evanghelice din Germania, condus de consilierul evanghelic Manfred Wagner și prezentat de Dl. Radu Preda ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe rând pe P. C. Pr. Adrian Diaconu, parohul Parohiei ortodoxe române «Sfântul Ioan Botezătorul» din Geneva, Elveția și apoi pe pastorul Granville Gibson, de Auckland, din Marea Britanie.

Marti, 23 aprilie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit în Catedrala patriarhală, în prezența comandantului, ofițerilor, subofițerilor și soldaților Brigăzii I Mecanizată «Tudor Vladimirescu — Debrețin» — instalarea P. C. Pr. Stan Cârstea ca preot al Brigăzii, rostind cuvânt de binecuvântare.

Joi, 25 aprilie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Ion Broșteanu din Elveția.

Vineri, 26 aprilie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Irakh Menagarisvili, ministrul Afacerilor Externe al Georgiei.

Marti, 30 aprilie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. General Victor Isăceanu, veteran al celor două războaie mondiale.

Vineri, 3 mai 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Sterie Paris, secretarul general al Societății de cultură macedo-române, însoțit de Dl. Alexandru Beldianu și de D-na Gabriela Beldianu, membri ai aceleiași societăți ;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe P. C. Pr. dr. Mircea Basarab de la Parohia ortodoxă română din München, Germania.

Duminică, 5 mai 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală, rostind cuvânt de

învățătură la Duminica a IV-a după Paști și rugându-se pentru odihna sufletelor celor tragic dispăruți: Cristinel Ganea, Laurențiu Stamate, subofițeri de poliție, și a soldatului Tudor Palcu.

Miercuri, 8 mai — Miercuri, 15 mai a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române — alcătuită din Î.P.S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, P. S. Epifanie, Episcopul Buzăului, P. S. Teofan Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, P. C. Pr. prof. univ. dr. Constantin Cornițescu, Decanul Facultății de Teologie a Universității București, Dl. prof. univ. dr. Mihail Diaconescu de la Facultatea de Teologie Pitești și Diac. Nicolae Vladu — a vizitat Biserica Ortodoxă Apostolică a Ciprului la invitația Prea Fericitului Arhiepiscop Hrisostom.

Duminică, 19 mai 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrala Patriarhală de P. S. Teofan Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal, rostind cuvânt de învățătură credincioșilor adunați în număr mare în fața Reședinței Patriarhale.

Luni, 20 mai 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe domnii Sorin Dumitrescu și Răzvan Bucuroiu în legătură cu reactivarea Schitului Darvari.

Marti, 21 mai 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală la prăznuirea hramului acesteia, Sfinții Împărați Constantin și Elena, împreună cu Î.P.S. Nektarios, Mitropolit de Leros, Kalymnos și Astypaleas (Patriarhia ecumenică) și cu P. S. Episcop Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul, rostind cuvânt de învățătură.

Miercuri, 22 mai 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Î.P.S. Nektarios, Mitropolit de Leros, Kalymnos și Astypaleas în legătură cu posibilitatea transferului unor maici din Biserica Ortodoxă Română în Eparhia pe care o conduce, punându-le la dispoziție mănăstiri lipsite de personal monahal.

Joi, 23 mai 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală la praznicul Înălțării Domnului, rostind cuvânt de învățătură. După aceea Prea Fericitul Sa a săvârșit, la Monumentul Eroului Necunoscut, slujba de pomenire a eroilor neamului românesc, ostași și luptători, din toate timpurile și din toate locurile, căzuți pe câmpurile de luptă, în lagăre și închisori, pentru apărarea credinței strămoșești, pentru întregirea neamului și a ținuturilor românești, rostind cu acest prilej cuvânt de prețuire a jertfelor lor.

Marti, 28 mai 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la Adunarea Generală Solemnă a Academiei Române cu ocazia aniversării a 130 de ani de la înființarea acestui înalt for de cultură, rostind alocuțiunea «Biserica și Academia Română».

Miercuri, 29 mai 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a avut o ședință de lucru cu Dl. Crișan Popescu, Secretar de Stat în Mi-

nisterul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului, cu Dl. Ilie Fonta, Secretar de Stat la Secretariatul de Stat pentru Culte și cu Dl. Sorin Gabrea, Arhitectul șef al Capitalei, în legătură cu formele ce se cer a fi îndeplinite pentru construirea Catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol. Au participat din partea Patriarhiei Române : P. S. Episcop Vicar Patriarhal Vincentiu Ploieșteanul și P. C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar Administrativ la Administrația Patriarhală. După aceea Prea Fericirea Sa, s-a deplasat la Universitatea Politehnică, unde a săvârșit — împreună cu P.S. Teofan Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal și cu P. S. Teodosie Snagoveanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor — Slujba de binecuvântare a începutului lucrărilor de construcție a bisericii cu hramul Sfântul Grigore Palama, Paraclisul Universității Politehnice din București, rostind cuvântare.

Ioi, 30 mai 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat, la Reședința Patriarhală, ședința Consiliului Național Bisericesc în legătură cu lucrările curente ale Administrației Patriarhale. După aceea Prea Fericirea Sa a prezidat la Facultatea de Teologie din București Comisia de examinare a candidaților la transferarea în București și în orașe.

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Abdallah Zackem din Liban, însoțit de Dl. Vasile Goga, Consilierul economic al Ambasadei României la Beirut.

Vineri, 31 mai 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Eminența Sa Cardinalul Roger Etchegaray, președintele Consiliului pontifical pentru Justiție și Pace, președinte emerit al Consiliului pontifical «Cor Unum» și președinte al Comitetului Marelui Jubileu din anul 2000. La discuții au participat din partea Patriarhiei Române : P. S. Teofan Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal, P. C. Prof. Univ. Dr. Nicolae Necula, prodecanul Facultății de Teologie din București, P. C. Pr. prof. univ. dr. Dumitru Popescu și P. C. Pr. Michael Tița, Consilier Patriarhal. După aceea, Prea Fericirea Sa a vizitat împreună cu P. S. Vincentiu Ploieșteanul, Episcop-Vicar Patriarhal, noile ateliere ale Institutului Biblic de la Popești-Leordeni.

Duminică, 1 iunie 1996 — *Pogorârea Sfântului Duh* — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica mănăstirii Pasărea, cu ocazia praznicului hramului și a rostit predica zilei.

Marti, 3 iunie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat Conferința preoțască cu tema «Preotul în biserică, în lume și acasă» desfășurată la Ploiești cu preoții din Protoieria Ploiești.

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Amiral Antonie Carlos Fuzeta da Ponte, Șeful Major General al Armatei Republicii Portugheze.

Joi, 5 iunie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Î.P.S. Lucian Mureșan, Arhiepiscop și Mitropolit al Mitropoliei Române Unite cu Roma, însoțit de Î.P.S. George Guțiu, al Episcopiei Greco-Catolice Cluj-Gherla și de P. S. Virgil Bercea, Episcop Auxiliar, în legătură cu unele probleme ale Bisericii Catolice de Rit Bizantin. Au fost prezenți: I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, Î.P.S. Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și P. C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar Administrativ; În aceeași zi, seara, Prea Fericirea Sa, a participat la recepția oferită de Ambasada Suediei la București, cu ocazia zilei naționale a acestei țări.

Vineri, 6 iunie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe noul Capelan al Bisericii Anglicane din București, Reverendul Edward John Poole, în vizită de prezentare;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Excelența Sa, Dl. Constantin Gabrea, Ambasadorul României la Moscova.

Duminică, 8 iunie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit, împreună cu Prea Sfințiii Episcopi Vicari Patriarhali Teofan Sinaitul și Vincențiu Ploieșteanul, Sfânta Liturghie în biserica Mănăstirii Antim din București cu ocazia hramului «Duminica Tuturor Sfinților» și a rostit cuvânt de învățătură.

Luni, 10 iunie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit un grup de credincioși ortodocși români din comuna Voloca, regiunea Cernăuți, Ucraina.

Joi, 13 iunie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Î.P.S. Petru, Mitropolitul Basarabiei și pe P. C. Pr. Petru Buburuz.

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Prea Sfințitul Barkev Mardirosian, Episcop armean de Nagorno-Karabah, însoțit de Excelența Sa, Dl. George Kazinian, Ambasadorul Armeniei la București și de P. Cuv. Arhim. Dr. Zareh Baronian, Vicarul Episcopiei Armenice din România. De asemenea, în aceeași zi, Prea Fericirea Sa a mai primit pe Dl. Prof. Univ. Dr. Jürgen Moltman, de la Universitatea din Tübingen, Germania, precum și pe Dl. Prof. Univ. Dr. Gheorghe Ursul din Statele Unite ale Americii.

Vineri, 14 iunie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. Arhitect Gheorghios Axiotis din Grecia și pe Dl. Acad. Virgil Căndea.

Sâmbătă, 15 iunie a.c. — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit un grup de consilieri municipali elvețieni, conduși de Dl. Michel Roseti, viceprimarul Genevei.

Duminică, 16 iunie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt de învățătură.

Marti, 17 iunie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Georgios Aifadis, Consulul general al Republicii Elene în România, la încheierea misiunii diplomatice în țara noastră.

Joi, 20 iunie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Dumitru Nicolae, însărcinatul cu Afaceri al României în Cipru.

Duminică, 23 iunie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Schitul Crasna, hirotonind ieromonah pe P. Cuv. ierodiacon Partenie Huja și ierodiacon pe Cuviosul monah Benedict Sbarnea și adresând cuvânt de învățătură obștii monahale și credincioșilor prezenți.

Luni, 24 iunie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica Radu Vodă a Seminarului Teologic din București, la praznicul Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, rostind cuvânt de învățătură.

În aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Victor Ciorbea, primarul general al Municipiului București.

Prea Fericirea Sa s-a deplasat după aceea la Ambasada Republicii Elene, unde a semnat în Cartea de condoleanțe deschisă cu ocazia decesului Domnului Adreas Papandreu.

Joi, 27 iunie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Dr. Ion Țăranu din Montreal, Canada.

Vineri, 28 iunie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Victor Navarro, artist plastic și fotograf de origine română, stabilit în Brazilia.

Duminică, 30 iunie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, împreună cu Prea Sfinții Episcopi Vicari Patriarhali Teofan Sinaitul și Vincențiu Ploieșteanul, fiind hirotoniți ierodiaconi Cuviosul monah Nicodim Pelin și ieromonah P. Cuv. ierodiac. Nifon Marcu, pe seama mănăstirii Cernica. După Sfânta Liturghie a binecuvântat mulțimea — credincioși de toate vârstele, ca și studenți, membri ai ASCOR, «Frăției Ortodoxe», Ligii Studenților din Universitatea București — și a rostit cuvânt de învățătură, îndemnând la păstrarea credinței strămoșești în fața prozelitismului sectar și îndeosebi al iehoviștilor.

• INSEMĂRI • PĂSTORALE •

PREOTUL ȘI VIAȚA RELIGIOASĂ A CREDINCIOȘILOR

ICOANA ÎN CASA CREDINCIOSULUI

Insemnări din parohie

Pr. PAUL MIHAIL

Una din caracteristicile ortodoxiei este lucrarea rugăciunii și a contemplării. Practica rugăciunii în Biserica ortodoxă se face înaintea icoanelor, a catapetesmelor, în fața altarului la sfintele slujbe. Rugăciunea se face, stând în picioare un timp prelungit, alteori îngenunchind cu metanii și plecăciuni. Rugăciunea, contemplarea, unitatea liturgică a credincioșilor, formează acele particularități, prin care se poate înțelege Ortodoxia și care formează coroana ei.

În viața privată, credinciosul are în casa sa un colț al icoanei la care se roagă. Preotul de enorie, cercetând pe credincioși în cursul anului, la cele două Ajunuri și la alte servicii religioase, are prilejul să vadă icoana.

Alteori credinciosul cere preotului să-i recomande de unde ar putea procura icoana și preotul indică : magazinul de obiecte bisericești. Preotului i se aduc spre sfințire de credincioși chipuri de icoane, pe care primindu-le și cercetându-le dacă sunt conforme cu tradiția iconografică ortodoxă, le așază în sfântul altar. La timpul convenit, cu rânduiala din Molitfelnic, le face sfințirea și apoi credinciosul, primind-o, așază noua icoană în casa sa.

Preotul ca predicator are prilejul să vorbească despre sfintele icoane în Duminica Ortodoxiei, de Ziua Crucii, la 4 decembrie, pomenirea sfântului Ioan Damaschin, la Duminica Tuturor Sfinților, dar și în alte zile liturgice.

Cartea de învățătură creștin-ortodoxă, încă dă credinciosului îndrumare de cinstire și venerarea sfintelor icoane pe care cinstindu-le, își umple sufletul de mângâiere și de rugăciune.

Pe pământul patriei noastre, de secole s-a dezvoltat iconografia și sculptura în lemn a icoanelor și sfintelor cruci. Frescele din mănăstirile și bisericile ortodoxe din veacurile XV, XVI și XVII, urmând influența bizantină, atonită, sud-slavă, stau mărturie în fața preotului și

credinciosului. Aceste fresce reprezintă scene din viața Mântuitorului, a Maicii Domnului, a Dreptilor din Vechiul și Noul Testament. Frescele reprezintă chipurile sfinților pomeniți în cursul anului, ne dau simboluri din Apocalipsa Sf. Ioan Teologul și ne arată darurile caracteristice ale sfinților, viața lor mucenicească și contemplativă.

Frescele sunt ca niște cărți, pe care văzându-le credinciosul și preotul citesc de pe ele adevărurile credinței, viața celui zugrăvit și înălțimea la care ajunge cel ce tinde spre desăvârșire. Evlavia și rugăciunea izvorăsc din sufletul celui ce întâlnește frescele în sfintele lăcașuri ale bisericii ortodoxe române. Aceste fresce uimesc și lumea occidentală prin arta și culorile lor, precum și a rezistenței în fața timpului.

Concomitent cu frescele din mănăstiri și biserici a apărut icoana portativă, pictată, care a pătruns în casa credincioșilor. Icoana pictată pe lemn din chiparos, tei sau tisă, mai târziu apare îmbrăcată în haina de argint, aur, împodobită cu pietre scumpe. Pictată de meșteri iscusiți care se osteneau ca și iconograful — cu post și în rugăciune — icoana a îmbrăcat haina de metal prețios. Ei au urmărit să dea icoanei aceleași forme și înfățișare pe care o avea pictura. Și astfel, de secole se păstrează icoane, care prin arta și măiestria lor devin tezaure, cu care se mândrește Muzeul de Artă al României.

Zugravi anonimi și populari au dezvoltat mai departe arta iconografică românească, împlinind cerința de icoane a credincioșilor și noilor lăcașuri ce se zideau. Alături de ei, preoți și monahi gravori au săpat în lemn chipul sfinților, a scenelor biblice și a sfintelor cruci. Pe pământul patriei, icoanele care au circulat dintr-o localitate în alta, de la o familie la alta, de la o biserică la alta, dintr-o provincie în alta, au constituit legătură între fiii aceluiași neam și aceleași biserici.

De la mijlocul secolului al XIX-lea, pe lângă icoana pictată sau gravată pe lemn a apărut icoana litografiată pe hârtie. La început s-au scos reproduceri de pe icoanele mai însemnate, dar mai târziu și chipuri de icoane fără tradiție ortodoxă. La începutul veacului nostru apare zincografia care tipărește clișeul chipurilor de pe icoane.

Cum arată această varietate de producere a chipului icoanei pe teren, în parohie? Cu ce fel de atitudine trebuie să lupte preotul? Ce caută credincioșii și care este cerința vieții creștine? Vom lua în cercetare 5 parohii dintr-un oraș, unde posibilitățile de procurare a icoanei sunt mai sporite.

Enoriașii parohiilor cercetate sunt: profesioniști, medici, avocați, ingineri, clerici, salariați la instituțiile publice, cooperative și ateliere, meseriași, pensionari și proprietari de case.

Icoanele, ca obiecte, sunt de diferite mărimi: mari (75/65 cm), potrivite (60/40 cm), mijlocii (35/25 cm), mici (15/10 cm), minuscule (6/4 cm). Icoanele sunt de lemn, pictate, altele îmbrăcate în metal prețios, litografiate pe hârtie, cromolitografiate și în zincografie. Icoane pictate pe sticlă nu s-au aflat. Marea majoritate sunt înrămate, altele încadrate sub sticlă, restul fie pe lemn sau hârtie, fără rame și sticle.

Icoanele sunt așezate în colțul din răsărit, în unele case în firide anume făcute. Icoanele se află câte una în toate casele, dar se află și câte 2—3 exemplare și chiar mai multe. Colțul cu icoana în chivoturi

simetric aşezate câte 5—6, în argint sau pictură, s-au aflat în două locuri: la Mărioara Faur și Ioan Rozin. Sunt locuri unde s-au aflat antimise brodate sau epitafe mici pictate, în locul icoanelor. De obicei, icoana este împodobită cu prosop brodat cu flori uscate între care busuiocul și văzdoaga, precum și ramuri de la Florii. Înaintea icoanelor este candela aprinsă sau stinsă. Ea este atârnată într-o lucrare de metal sau împletitură de sârmă, fie fixată într-un suport de lemn pirogravat.

Proveniențele icoanelor în casa enoriașului sunt următoarele:

a) *Icoane moștenite de la părinți*, de obicei în pictură sau îmbrăcate în argint.

— Din averea părintească, eu am dorit să primesc icoana Maicii Domnului, la frate mai mare (Ștefan Luca, de 55 ani).

— Am moștenit de la mama icoana de argint și eu voi da-o fiului meu Dan (Maria, dr. Niculescu, de 45 ani).

b) *Icoane dăruite*:

— La casa nouă. Preotul care a sfințit casa, a dăruit icoana (Dimitru Budeanu, de 30 ani).

— La căsătorie. La cununie mama mi-a dăruit icoana cu care și ea a fost oinecuvântată de bunici (dr. P. Dimitriu de 48 ani).

— Nașul care m-a cununat, mi-a dăruit icoana (ing. Sipoș, de 40 ani).

— De ziua onomastică. Nu aveam icoana Sf. Ioan, preotul venind de ziua Sf. Ioan mi-a dăruit-o (Ioan Alexandrescu, 72 ani).

— La evenimente însemnate. În anul în care a venit preotul nou la parohia noastră, mi-a dăruit această icoană spre amintire (epitrop V. Hanganu, de 70 ani).

— De cunoștință. «Pictorul Stahi făcând cunoștință cu familia noastră ne-a dăruit icoana Aghiazmei (Eleonara Apostol, de 75 ani).

c) *Icoane aduse de la locurile cercetate*. «Tatăl nostru, preotul Stamate, a fost la Kiev și de acolo a adus icoana Mântuitorului» (Elena Ionescu, de 63 ani).

— Am fost în Vrancea la rude și de acolo am adus icoana Sf. Dimitru în argint (Isai Ropotă, de 60 ani).

— Maica mea a fost în pelerinaj la Ierusalim și de acolo la întoarcere a adus icoana Învierii cu însemnare grecească (Cr. Romano de 67 ani).

— Înainte de război au fost pe la noi călugări de la Muntele Athos și ei ne-au adus icoana «Cuvine-se cu adevărat» (Petre Savin de 70 ani).

d) *Icoane găsite*

— Din clopotnița de lemn din sat a bisericii am aflat epitaful acesta pe pânză pe care curățindu-l l-am așezat la icoane (Maria Ionescu, 68 ani).

— Intrând într-o casă părăsită de pe strada Sărării, după 1945, am aflat icoana Sf. Neculai și am adus-o acasă. (Nicolai Grigorescu, de 35 ani).

— Mergând prin pădure spre mănăstirea Neamț, am găsit într-un stejar icoana aceasta mâncată de cari și m-am bucurat. (Gheorghe Vasilescu, de 46 ani).

e) *Icoane lucrate*

— De pe antimisul Mitropolitului Veniamin Costache am brodat unul nou, pe care după sfințire l-am pus în locul icoanei pierdute în timpul războiului (Rodica Șchiopu, de 32 ani).

— După icoana Maicii Domnului, am lucrat în fir o alta și am pus-o la căpătâiul patului (Crisanta Iliescu, 48 ani).

f) *Icoane cumpărate*

— Înainte lipseau icoane de lemn, dar acum a venit un stoc la magazinul de obiecte bisericești de la Mitropolie și de acolo am cumpărat (Ruxandra Sfrijan, de 62 ani)

— *De la zugrăvi.* Era un zugrav cu numele Zmeu care zugrăvea frumos; de la el am cumpărat-o în 1936 (Gheorghe Dumitrescu, 46 ani).

— *De la anticari.* Până la război se găseau icoane pe la anticari, care le vindeau scump. (Magdalena dr. Tănăsescu, de 43 ani).

— *De la geamgii.* În căsătoria noastră din satul Dumești, raionul Trușești, am cumpărat în anul 1952 icoana pentru casă de la un geamgiu, care trecea prin sat și vindea icoane sub sticlă». (Natalia Costăchescu, de 26 ani).

— *Din hală.* Umblă prin hală târgoveți cu un fel de icoane pe care le oferă sătenilor spre cumpărare, cerându-le bani, sau din cele aduse spre vânzare (Ilie Georgescu, de 49 ani).

— Icoana cumpărată de mine din hală, pentru că nu avea înfățișare ortodoxă, preotul bisericii noastre mi-a luat-o și mi-a dăruit Sf. Sa altă icoană pictată ortodox (Vasile Fluieraș, 42 ani).

Repartiția icoanelor din casele credincioșilor după materialul întrebuițat și din 100 bucăți se împart în cca :

- 20 icoane pictate pe lemn
- 30 icoane cromolitografiate pe hârtie
- 19 icoane cromolitografiate pe hârtie și aplicate pe lemn sau carton
- 10 icoane gravură pe foi
- 5 icoane pictate și îmbrăcate în argint, metal
- 5 icoane foi colorate
- 5 icoane trase de pe clișeu tipografic
- 3 icoane brodate în fir
- 2 icoane pictate pe pânză
- 1 icoană sculptată pe lemn

În afară de icoane pe lemn sau pe hârtie, se află și cruci de lemn, unele sculptate, altele cu aplicarea răstignirii.

Se întâlnesc case și fără icoane. La întrebarea preotului sau la expresia vădită de mirare unde este icoana, se dau diferite răspunsuri :

— Sunt de la Buzău și la noi e obiceiul ca cei care vin în ospeție la casă să ne aducă icoană (Maranda Ionescu, 56 ani).

— Am lăsat icoanele la locuința trecută și acum aștept ca un prieten să le aducă, deoarece icoanele nu se cumpără, ci numai se dăruiesc (Grigore Vasilescu, 36 de ani).

Tematica icoanelor aflate în casa credincioșilor e bogată. Icoana predominantă e a Maicii Domnului și a Mântuitorului Hristos. Execuția, pictura lor, îmbrăcată în metal sau cromolitografie, e aceea tradițională ortodoxă. Maica Domnului cu pruncul în brațe, cu însemnarea inițialelor în grecește, slovenește sau românește. Mântuitorul Hristos ca arhieru sau numai capul său; având cartea în mână și scrisă: «Eu sunt lumina lumii» etc. Dar marea majoritate a icoanelor pe hârtie, nu au tematică ortodoxă. Între ele domină chipul apusean al Maicii cu *haramă* și chipul încoronat al Maicii cu inscripția: «Între femei cea mai aleasă născând pe Fiul Tău cel sfânt, mărită ești împărăteasă, mărită ești în cer și pre pământ».

Urmează icoana Sf. Nicolai, ierarhul apropiat inimilor tuturor credincioșilor în tradiție ortodoxă, dar și cu reproducerea din cele apusene. Apoi a sfinților înzestrați cu daruri, speciale: a Sf. Pantelimon tămă-

duitorul de boli, a Sf. Haralambie izbăvitorul de ciumă, a Sf. Arhanghel Gavriil, a Sf. Spiridon, a Sf. Trifon ocrotitorul grădinarilor, a Sf. Stelian ocrotitorul copiilor, a Sf. Mina *descoperitorul de pagubă*, a Cuvioasei Paraschiva, a Sf. Gheorghe, a Sf. Dumitru și altor sfinți.

Una singură, icoană pictată pe lemn, s-a aflat, a Sf. Vlășie, apărătorul vitelor și a Sf. Procopie, ocrotitorul căsătoriților.

Cererea mare a tinerilor căsătoriți de a avea icoane la cununie, fie dăruită de naș sau de preot, cum e obiceiul, n-a avut cu ce să fie împlinită. În cursul timpului dintre cele două războaie mondiale s-au răspândit foi colorate cu chipul Răstignirii în formă apuseană, împodobită cu flori și cu însemnarea: «Binecuvântarea casnică». Unde e Credință e Iubire (Unde e Iubire e și Pace), Unde e Pacea e și Binecuvântarea (Unde e Binecuvântare e și Dumnezeu), iar unde e Dumnezeu, lipsa nu-și face Cuibul său».

De aceste foi colorate aplicate pe lemn și sub ramă, în parohiile cercetate, s-au aflat 11 bucăți, dar cu siguranță că numărul mai mare este în enoriile de sate.

S-au aflat icoane legate de sărbători mari, Nașterea Domnului, Botezul, Adormirea Maicii Domnului și Buna Vestire. Unii enoriași au dorințe legate de anumite scene din iconografie :

— Particip regulat la Litie, în ajunul sărbătorilor și a hramurilor și tare doresc să am o icoană cu minunea «Înmulțirea pâinilor» (Maria, prof. Popescu de 41 ani).

— Sunt meseriaș tâmplar și mult aș da să aflu icoana cu Mântuitorul, ajutând Sf. Iosif cum se spune în Evanghelie. (Mihai Huștiuc, de 65 ani).

— Pentru mine Înălțarea Domnului e al doilea Paște și deseori mă duc la Mănăstirea Neamțu și totuși nu pot să-mi agonisesc Icoana Înălțării (Gheorghe Ursu, 35 ani).

— Mă cheamă Ștefan și n-am aflat icoana Sf. Ștefan, al cărui nume îl port, deși am vârsta de 40 de ani (Ștefan Ionescu, 40 ani).

— Citesc Acatistul Acoperământului Maicii Domnului, tipărit de episcopul Melchisedec și vreau, părinte, să-mi aduceți în casă icoana Acoperământului Maicii Domnului ce se prăznuiește la 1 octombrie (Traian Grigorescu, 50 ani).

— Icoana Rusaliilor, a Pogorării Sf. Duh, am văzut-o la bunica mea în Nicolina, dar de când sunt căsătorit doresc s-o am în casă și n-am de unde să mi-o procur. (Maria Bosânceanu, 49 ani).

— La Paște, biserica este plină de credincioși. Atunci mulți întrebă și doresc să-și procure icoană cu Învierea Domnului. Multe s-ar răspândi atunci, dacă le-am avea la biserică noastră. (Epitrop Vasile Hanganu, de 70 ani).

Alți credincioși caută icoanele Sf. Ilie Tesviteanul, a Îngerului Păzitor, a sfințelor Femei Mironosițe, Cina cea de Taină, Mântuitorul înconjurat de popor rostind Predica de pe munte.

Icoanele cercetate ca vechime, sunt de date relativ noi. Iașul a suferit evacuări, bombardamente, multe icoane s-au luat în refugiu, n-au mai revenit la locul lor. Iașul ca oraș n-a avut zugrăvi populari, la Mitropolie nu s-a dezvoltat o tradiție iconografică. Totuși din icoanele

văzute se găsesc exemplare care reproduc tematica icoanelor vechi, altele chiar originale. Între acestea trei icoane ale zugravului moldovean N. Altini, care face trecerea de la canonul iconografic la cel realist. Figurile sunt pline, expresivitatea e mai clară, puterea de interiorizare e mai luminoasă. Toate însă nu depășesc 100—150 ani.

Doi din cele văzute însă sunt mai vechi. Una înfățișând Nașterea Domnului, în care tratarea peisajului e asemănătoare cu a celui moldovean. Cicbanii sunt real îmbrăcați ca cei de la munte, capul vitelor e asemănător cu coarnele zimbrului, stema Moldovei; gardul staulului din primul plan e asemănător cu cel al cerdacului; poartă însemnarea cirilică a anului 1785. Altă icoană întâlnită, tratând iconografic cele șapte sinoade ecumenice, de origine slavă, zugrăvită pe lemn de chiparos, este păstrată bine. Vechimea ei poate să se suie până la începutul veacului al XVIII-lea. Posesorul o are de la străbunicii lui născuți în Iași.

Dar marea mulțime de icoane moldovene, slave și grecești, ce ne-greșit au circulat și s-au păstrat în Iași până în zilele noastre, au dispărut. Ele au fost strânse, cumpărate, schimbate de diferiți colecționari anticari, intelectuali și muzee. Icoane de pictură veche și îmbrăcate în argint s-au achiziționat de către anumite persoane de diferite profesii ce se ocupau și cu cumpărarea obiectelor dispărute de la biserică. Din aceste cauze, în parohiile cercetate s-au aflat așa de puține icoane vechi, care ar constitui și o valoare artistică a Iașului.

Preotul de enorie care a învățat și cunoaște elemente de iconografie, va descoperi în casa enoriașului icoanele de preț, el va trebui să explice însemnătatea lor artistică și rolul lor, privind legătura între generații.

În mâna preoților de enorie stă puțința de a răspândi icoana cu tradiție ortodoxă; astfel poate contribui la propagarea icoanei artistice, pe lemn sau hârtie, dar mai ales pictate.

Să urmărim căile de pătrundere în casa enoriașului a icoanei ne-ortodoxe, stăvilind introducerea lor.

Să combatem public și cu stăruință ca icoanele să nu se cumpere de la geamii și de la vânzătorii din piață.

Să rugăm respectuos ca Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă să dispună reproducerea de pe celebrele icoane ale Ortodoxiei, ale Athos-ului și din Patrie, a chipurilor icoanelor consfințite de secole, pentru răspândirea lor în parohie.

Să tindem ca enoriașii noștri să se închine în fața icoanei cu tradiție ortodoxă, îndemnându-i să-și procure icoane din cele difuzate de Institutul Biblic al Bisericii noastre ortodoxe.

Să dăruim și să împărțim noi înșine icoane de lemn sau hârtie enoriașilor noștri, la diferite evenimente din viața lor, ca prin aceasta, păstorii noștri, să se lege și să se apropie și mai mult de biserică.

Să îndoim rugămintea noastră respectuoasă ca Institutul Biblic să tipărească icoane pe carton, având pe verso descrierea sărbătorii sau viața Sfântului ce-l reprezintă și să dorim ca icoana din casa credinciosului să aibă o înfățișare cât mai ridicată artistic, așa cum cer sufletul nostru și viața creștină.

BIBLIOGRAFIA OMILETICĂ ÎN SPRIJINUL ELABORĂRII ȘI ROSTIRII PREDICII

Pr. asist. VASILE GORDON

Se știe că reușita prediciei este direct proporțională cu efortul ce se depune întru elaborarea ei. Prin *efort* înțelegem antrenarea cu hărnicie a celor trei mari funcțiuni sufletești (rațiunea, sentimentul și voința), într-o armonioasă conlucrare, spre atingerea scopului întreit al propovăduirii, același azi ca întotdeauna: luminarea minții, încălzirea inimii și înduplecarea voinței ascultătorilor pentru a duce o viață creștină autentică¹.

Cu toate că scopul propovăduirii este, în esență, același, mentalitatea ascultătorilor de la sfârșit de secol XX este mult schimbată față de trecut, puternic influențată de explozia informațională difuzată prin mass-media și, totodată, de celelalte componente ale vieții moderne. Se afirmă tot mai des că preotul zilelor noastre trebuie să fie din ce în ce mai informat, spre a fi un bun predicator, în pas cu cerințele actuale. În cele ce urmează, ne-am propus să prezentăm o listă bibliografică, tocmai pentru a veni în sprijinul celor interesați în munca de informare în domeniu. Evident că informarea, oricât de bogată, nu rezolvă singură problema. Factorii reușitei prediciei sunt mai mulți, de ei ocupându-se tratatele de specialitate, dintre care am inclus și noi câteva în listă. Așadar, când spunem *informare*, nu avem în vedere numai îmbogățirea cunoștințelor, d.p.v. intelectual, ci și *formarea* unei vieți duhovnicești, corespunzătoare cu statutul de propovăduitor al *Evangheliei*. Odată cu acestea, scopul informării este deprinderea unei *tehnic*i de redactare și rostire a prediciei, tehnică de care depinde în mare măsură reușita.

Se vorbește adesea de o *criză generală a prediciei*, de o *sărăcie a mesajului omiletic*, și, totodată, de o *stângăcie* în rostirea de la Amvon. Credem că aceste neajunsuri se datorează și unei informări precare, sau, pe alocuri, unei totale lipse de informare. În timpul anilor de studiu la Teologie, multitudinea materiilor de învățământ și a obligațiilor de lectură bibliografică determină o slabă documentare în câmpul omiletic. Abia după terminarea studiilor și intrarea în preoție, cei râvnitori pot să dedice timp pentru a parcurge tratate și studii omiletice, totodată predicii reprezentative, mai vechi și mai noi.

Înainte de a percede la prezentarea listei bibliografice, alcătuită selectiv, pe cât s-a putut din lucrări în majoritate ușor de găsit, socotim potrivit să evocăm pledoaria pentru o mai mare râvnă în slujirea învățătoarească, susținută de un strălucit reprezentant contemporan al Amvonului: «*Exigențele lumii moderne au crescut din multe puncte de vedere. Se cere în plus cultură. Nu mai merge numai cu Ceaslovul și cu Molitvelnicul. Preotul trebuie să fie egal în cultură cu păstorii săi, dacă nu chiar superior lor... Trebuie să răspundă la exigențele lor, tre-*

1. Conform oratoriei clastice latine, scopul întreit al prediciei este formulat astfel: *docere necessitatis, delectare suavitatis, flectere victoriae.*

buie să vorbească limba lor, limba veacului nostru, să macine ideile veacului nostru și ale societății noastre, să poată deci răspunde preocupărilor credincioșilor de azi... Lumea de astăzi a început să vrea altceva, vrea argumente, vrea logică, vrea o desfășurare de idei, stil sobru și căutat, nu se mai mulțumește cu retorică ieftină și cu floricele...»².

În consens cu cele de mai sus, amintim și observațiile pline de realism făcute de un alt mare predicator român din secolul XX, din păcate prea puțin cunoscut față de valoarea sa, poate și pentru faptul că a fost ținut «în umbră» de fostul regim comunist ateu³. Criza predicii actuale este, spune P. C. Sa, «o criză de fond, o criză substanțială, o criză de orientare pastorală»...⁴. Recomandând predicatorului să fie în pas cu vremea sa, Părintele Chilea afirmă: «Predicatorul actual trebuie să fie cu deosebită grijă când se adresează ascultătorilor săi. Punctul său de plecare trebuie să fie o anume prezentă sufletească a ascultătorilor, sau ceea ce înțelegem prin actualitatea sufletească»⁵.

În speranța că lista bibliografică pe care o prezentăm va fi de folos atât preoților cât și studenților și elevilor de la teologie, ne îngăduim câteva sugestii orientative. Socotim că nu mai e nevoie să insistăm cu îndemnuri asupra studierii predicilor Sfinților Părinți, știindu-se prea bine valoarea lor perenă. Se înțelege, de asemenea, faptul că fiecare lucrare prezentată are valoarea sa în câmpul omiletic (altfel nu ar fi fost inclusă în listă). Sugerăm, însă, o mai atentă zăbovire asupra *tezelor de doctorat* (arhim. V. Vasilache, pr. Șebu, pr. G. Popescu, pr. Duțu) și asupra unor studii omiletice reprezentative, cum sunt cele ale profesoriilor de teologie, care au ostenit cu precădere în acest domeniu, cum sunt părinții profesori Balca, Belu, Bulacu, Cristescu, Galeriu, M. Ionescu, V. Micle ș. a.

1. Izvoare de bază:

Sfânta Scriptură (Edițiile Sf. Sinod).

Cazania, Editată de Institutul biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1960, 1973, 1987.

Cărțile de cult ale Bisericii Ortodoxe (Octoih, Triod, Penticostar, Minee ș. a.), pentru valorificarea în predică a imnelor liturgice.

Proloagele, vol. I și II, editate de Mitropolia Craiovei, 1991 (diortosite de arhim. dr. Benedict Ghiuș).

Viețile Sfinților, editate de Eparhia Romanului și Hușilor, sub supravegherea protos. Ioanichie Bălan, începând din 1991 (12 volume).

Canoanele Bisericii Ortodoxe, editate prin osteneala arhid. pr. prof. dr. Ioan Floca, Sibiu, 1993.

2. Antonie al Ardealului, *Vocație și misiune creștină în vremea noastră*, Sibiu, 1984, p. 162—163.

3. Este vorba de preotul profesor dr. Sebastian Chilea, fost deținut politic între anii 1959—1964. Doctor în filosofie, cu teza *Etica și estetica*, publicată la Craiova, în anul 1948, părintele Chilea s-a remarcat ca un predicator de excepție la catedrala Sf. Dumitru din Craiova, apoi ca profesor strălucit la Seminarile din Craiova și București, lăsându-ne câteva studii omiletice reprezentative, dintre care am ales trei pentru lista noastră.

4. *Considerații omiletice actuale*, în «Ortodoxia», 1/1967, p. 66.

5. *Ibidem*, p. 72.

Predicile părinților și scriitorilor bisericești :

Sf. Ioan Gură de Aur, *Șaizeci și patru cuvinte sau predice*, trad. Episcopul Melchisedec Ștefănescu, București, 1883 (reeditate 1997, Ed. *Buna Vestire*, Bacău).

Idem, *Omilii la cele 14 epistole pauline*, 9 vol., trad. de ep. Atanasie Teodosie, tipărite la Iași și București, între anii 1901—1923.

Idem, *Cuvinte la praznice împărătești*, trad. de pr. D. Fecioru, București, 1942.

Idem, *Omilii la Facere* (I), trad. pr. D. Fecioru, București, 1987 (vol. 21 din *Părinți și scriitori bisericești*).

Idem, *Omilii la Facere* (II), trad. pr. D. Fecioru, București, 1989 (vol. 22, P.S.B.).

Idem, *Omilii la Matei*, trad. de pr. D. Fecioru, București, 1994 (vol. nr. 23 din P.S.B.).

Idem, *Puțul și împărțirea de grâu* (57 predici), Edit. «Buna-Vestire», Bacău, 1995.

Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron, Omilii la psalmi, Omilii și cuvântări*, trad. de pr. D. Fecioru, București, 1986 (vol. 17 — P.S.B.).

Sf. Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări despre Dumnezeu*, trad. de pr. Gh. Tilea și N. Barbu, C. de Argeș, 1947 (retrad. de Pr. D. Stăniloae, Ed. *Anastasia*, 1993).

Idem, *Apologia și elogiul Sf. Vasile*, trad. N. Donos, Huși, 1931.

Idem, *Elogiul funebru al lui Cezarie și Despre Macabei*, trad. de Petru Papadopol, Rm. Vâlcei, 1939.

Idem, *Poeme dogmatice*, trad. pr. Gh. Tilea, în G. B., 5—6/1971 și 3—4/1973.

Asterie al Amasiei, *Omilii și predici*, «Izvoarele ortodoxiei», vol. 8, trad. de pr. Dumitru Fecioru, București, 1946.

Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte și învățături*, Ed. Buna-Vestire, Bacău, 1996.

Origen, *Omilii la Facere, Ieșire, Numeri, Iosua, Cântarea Cântărilor, Cartea Proorocului Ieremia*, trad. pr. T. Bodogae, pr. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, București, 1981, vol. 6 din P.S.B.

Sf. Macarie Egipteanul, *Omilii duhovnicești*, trad. pr. C. Cornițescu, vol. 34 P.S.B., București, 1992.

Revistele bisericești, centrale și mitropolitane, pentru studii omiletice și predici propriu-zise.

Indrumătoarele bisericești, ale Sfințelor Arhiepiscopii și Episcopii.

2. Cărți de predici. Autori români

Bogdan, pr., *Petru, Viața în Hristos. Predici morale pentru toate duminicile și sărbătorile anului*, Arad, 1943.

Boiu, pr., *Zaharia, Semințe în agrul lui Hristos*, Tom I, II, III, Sibiu, 1898—99 :

— Tom I : Cuvântări la duminicile de peste an ;

— Tom II : Cuvântări la praznicele și sărbătorile de peste an, precum și la casuale...

— Tom III : Cuvântări bisericești la înmormântări, parastase și alte festivități funebreale. Adaos de texturi biblice pentru cuvântările funebreale.

- Bulacu**, pr., Mihail, *Cuvinte din Evanghelie*. Predici, București, 1944.
- Bunea**, pr., Ioan, *Predici la duminici și sărbători*, Cluj-Napoca, 1983.
- Idem, *Cuvinte de învățătură la botez, cununie și înmormântare*, Cluj-Napoca, 1986.
- Chiricuță**, pr., Toma, *Pocăiți-vă*, Predici duminicale, București, 1932.
- Idem, *Cunoști tu calea? Chemări către suflet*, București, 1934.
- Idem, *Evanghelia tălmăcită pentru timpul prezent* (predici exegetice), București, 1935.
- Idem, *Anul în predici*, București, 1996 (Ed. Anastasia).
- Ciceu**, pr., Teodor, *Praznicele legii noastre ortodoxe*, Cluj, 1942.
- Cleopa**, arhim., Ilie, *Predici la duminicile de peste an*, Editura Ep. Roman, 1990 (ed. II-a, 1996).
- Idem, *Predici la praznice împărătești și la sfinții de peste an*, Ep. Roman, 1986.
- Coman**, ep., Vasile, *Hristos în familie*, Brașov, 1945 (material pentru cuvântări la cununii).
- Idem, *Cuvântări liturgice*, Oradea, 1974 (ed. II-a, 1987).
- Idem, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, Oradea, 1980.
- Comșa**, ep., Grigore, *Predici la toate duminicile anului bisericesc*, Arad, 1926.
- Idem, *De la leagăn până la moarte*, Arad, 1927.
- Idem, *Brazde în ogrorul ortodoxiei*. Cuvântări ocazionale, Arad, 1932.
- Corneanu**, mitrop., Nicolae (coordonator), *Ieșit-a semănătorul* (Cuvântări la duminicile și praznicele de peste an), Timișoara, 1974.
- Idem, *Culegere de predici* (Cuvântări la cununii și înmormântări), Timișoara, 1984.
- Cristescu**, pr., Grigorie, *Mai aproape de Tine, Doamne! Meditațiile unui închinător*, Sibiu, 1926.
- Idem, *Vino și vezi! (Meditații)*, Sibiu, 1929.
- David**, diac., Petre, *Caută și vei afla*. Predici misionar-patriotice, la toate sărbătorile anului, la sfinți mari, la cuvioși, propovăduitori și mărturisitori români. Curtea de Argeș, 1996.
- Demian**, Tudor, *Jertfa Laudei. Predici liturgice*, Arad, 1945.
- Donos**, pr., Nicolae, *Modele de cuvântări bisericești*, Huși, 1927.
- Felea**, pr., Ilarion, *Duhul Adevărului*, Arad, 1943.
- Herineanu**, ep., Teofil, *Tâlcuiri din Sfânta Scriptură*, Cluj-Napoca, 1987.
- Ionescu**, pr., Marin, *Secerișul e mult, secerătorii puțini*. Predici, București, 1927.
- Idem (în colab. cu pr. Toma Chiricuță și alții), *Chemări de departe*. Predici la radio, București, 1929.
- Ispir**, prof., Vasile, *Biserica activă. Predici la radio*, București, f.a., 145 p.
- Ivireanul**, mitrop., sfânt, Antim, *Predici*. Ediție critică îngrijită de Gabriel Ștrempel, București, 1962.
- Idem, *Didahii*, Editura «Minerva», București, 1983.
- Lascarov-Moldoveanu**, Al., *Chemări la Domnul. Scurte lămuriri ale evangheliilor de peste an*, Craiova, 1941.

Lițiu, pr., Gheorghe, *Cartea vieții* (Predici la duminici și sărbători), Timișcara, 1991.

Lupaș, pr., Ioan, *Căzut-a cununa capului nostru*. Cuvântări funebreale, Arad, 1918.

Man, arhim., Serafim, *Livada duhovnicească*. Predici, Cluj-Napoca, 1990.

Maior, pr., Petru, *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți*, Buda, 1809.

Idem, *Didahii, adică învățături pentru creșterea fiilor, la îngropăciunea pruncilor morți*, Buda, 1809.

Idem, *Prediche sau învățături la toate duminicile și sărbătorile anului*, 3 volume, Buda, 1810—1811.

Marga, pr., Iacob, *Predici la morți*, Cluj, 1922.

Micu, pr., Samuil, *Propovedanie sau învățătură la îngropăciunea oamenilor morți*, Blaj, 1784.

Munteanu, patriarh, Nicodim, *Cuvântări liturgice...*, Mănăstirea Neamț, 1933.

Idem, *Cuvântări pastorale și îndemnuri*, Mănăstirea Neamț, 1940.

Oancea, pr., Zosim (în colab. cu pr. Spiridon Câdea), *Bune-vestiri. Predici la toate duminicile de peste an*, Sibiu, 1944.

Idem, *Popasuri omiletice*, Sibiu, 1975.

Paschia, pr., Gheorghe, *Cer și pământ*, București, 1944.

Pasculescu-Orlea, pr. Em. *Veniți să primiți lumină*. Meditații evanghelice. București, 1939.

Pișculescu, pr., Grigorie (Gala Galaction), *Ziua Domnului* (articole publicate în «Curentul»), București, 1958 (material util pentru predici).

Plămădeală, mitrop., Antonie, (coordonator), *Lumină din lumină*. Predici, Sibiu, 1985.

Idem, *Tâlcuiri noi la texte vechi*, Sibiu, 1989 (Ediția II-a, 1996, editura Axios SRL).

Idem, *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989.

Poteca, arhim., Eufrosin, *Predici și cuvântări*, București, 1993 (Editor arhim. V. Micle).

Răduleanu, pr., Boris, *Semnificația marilor sărbători creștine*, vol. I, Sibiu, 1993.

Idem, *Semnificația duminicilor din postul mare*, vol. II, București, 1996.

Șaguna, mitrop., Andrei, *Chiriadodromion, adecă cuvântări bisericesti penru fiecare duminică a anului, întocmite de Nichifor Teotokoz... cu un adaos de cuvântări pentru sărbătorile domnești*, Sibiu, 1855.

Idem, *Tâlcuirea Evangheliiilor în duminicile invierii și ale sărbătorilor*, Sibiu, 1857.

Scriban, arhim., Iuliu, *Predici pentru popor*, București, 1944.

Slevoacă, pr., Ștefan, *Predici la duminici și sărbători*, București, 1978.

Idem, *Făclii pentru dreapta credință*, Buzău, 1985.

Idem, *Din tezaurul ortodoxiei*, Buzău, 1990 (conține, la sfârșit, pilde ilustrative).

Steinhardt, ierom., Nicolae, *Dăruind vei dobândi* (meditații duhovnicești), Cluj-Napoca, 1944.

Tarnavski, prof., Teodor (colab. cu Em. Voiutski), *Predici pentru duminicile anului*, 3 vol., Cernăuți, 1896, 1898, 1900.

Tănase, protos., Petroniu, *Ușile pocăinței. Meditații duhovnicești la vremea Triodului*, Iași, 1994.

Teodor, pr., Petre, *Hrană și bucurie. Predici la duminicile de peste an*, Valea Plopului, 1995.

Vasilachi, arhim., Vasile, *Dumnezeu este lumină. Predici*, Neamț, 1939.

Idem, *Predici rostite la radio*, București, 1942.

Idem, *Prietenii lui Dumnezeu : Sfinții*. Predici, București, 1947.

3. Cărți de predici. Autori străini

Barth, Karl, *Komm, Shopfer Geist!* Predigten. («Vino, Duhule creator! Predici»), München, 1924.

Bossuet, Jaques Benigne, *Oeuvres*, Tom. I—IV, Paris, 1852.

Idem, *Oraisons funèbres*, Paris, 1876.

Idem, *Oeuvres oratoires*, Paris, 1914.

Idem, *Méditations sur l'Évangile*, Tom. I—II, Paris, 1922.

Bourdaloue, Louis, *Oeuvres*, Paris, 1836.

Idem, *Predicile de advent*, trad. de dr. Al. Nicolescu, Blaj, 1920.

Cantono, A., *Brevi discorsi e panegirici*, Torino, 1926.

Farrar, F. V., *Predici pentru tineretul școlar*, trad. de Nicodim Munteanu, Neamț, 1935.

Inochentie al Odesei, *Cinci mărgăritare*, Neamțu, 1929.

Idem, *51 de cuvântări la Postul Mare*, trad. de Nicodim Munteanu, București, 1909.

Idem, *Predici la sărbătorile împărătești*, trad. de N. Munteanu, Neamț, 1933.

Idem, *Cuvântări la sărbătorile maicii Domnului*, trad. de N. Munteanu, Neamț, 1933.

Idem, *Predici. Despre căderea lui Adam, păcat, moarte și înviere*. Trad. de Nicodim, mitropolitul Moldovei, Neamț, 1939.

Luther, Martin, *Kirchen-Postille...* (Carte de predici a Bisericii), Braunschweig, f. a. (912 p.).

Massillon, Jean Baptiste, *Oeuvres*, Tom I—II, Paris, 1868.

Idem, *Cuvintele... sau «Petit Carême»*, Trad. de arhim. E. Poteca, București, 1846.

Idem, *Cuvintele... sau Petit Carême-Sermons*, Paris, 1895.

Idem (colab. cu Fléchier și Mascaron), *Oraisons funèbres*, Paris, 1875.

Miniatis, ep., Ilie, *Viața și opera lui...*, trad. de pr. D. Iliescu-Palanca, București, 1936, vol. I.

Idem, *Predicile și panegiricile lui Ilie Miniatis...*, trad. de același, București, 1944, vol. II.

Idem, *Didahii la Postul Mare*, trad. de același, București, 1996 (reeditare a primei părți a vol. II din 1944, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R.).

Idem, *Didahii și predici*, Edit. «Buna-Vestire», Bacău, 1995.

Nicolae, mitrop. de Krutițki, *Cuvântări bisericești*, trad. de pr. Nicolae Popescu, vol. I, București, 1949, vol. II, București, 1950, vol. III, București, 1952.

Philarète, (Filaret), Monseign., *Oraisons funèbres, homélies et discours*, trad. de russe par Alexandre de Stourdza, Paris, 1849.

Idem, *Choix de sermons et discours*, trad. par A. Serpinet, Tom. I, II, III, Paris, 1866.

Sundar Sing, Sadhu, *Prin Hristos și pentru Hristos*, Cuvântări ținute în Elveția (1922), trad. de prof. Mihail Ionescu și pr. N. Bănățeanu, Câmpulung-Muscel, f. a., 200 p.

Theodoru, D. Evangelou, *Askiseis ekklisiastikis ritorikis i omiletikis (Exerciții de retorică sau omiletică bisericească*, Predici în l. greacă), Atena, 1978.

Varsanufie, Starețul, *Omilii duhovnicești*, trad. de Șt. Nuțescu, Mănăstirea Frăsinei, 1994.

4. Manuale, cărți, studii și articole. Autori români

Aramă, George, *Elemente de omiletică specială*, București, 1930.

Idem, *Câteva discursuri rostite la diverse ocaziuni în orașul Huși*, Huși, 1883.

Balca, diac., Nicolae, *Curs de omiletică* (dactilografiat), în Biblioteca Facultății de Teologie, sala 3, cota 19351—19356, f. a.

Belu, pr., Dumitru, *Predicatorul în concepția Sf. Ioan Gură de Aur*, B.O.R., nr. 5/1954.

Idem, *Predica prin exemplul personal*, B.O.R., nr. 3—4/1959.

Idem, *Sfinții părinți ca izvor omiletic*, M. A. nr. 7—8/1959.

Idem, *Cu privire la necrolog*, M. A., nr. 4—6/1965.

Idem, *Preocupări și studii de pastorală, omiletică și catehetică*, în S. T. nr. 5—6/1968.

Braniște, pr., Ene, *Cultul divin ca mijloc de propovăduire a dreptei credințe, a dragostei, a păcii și a bune înțelegeri între oameni*, S. T., 9—10/1983.

Brânzeu, pr., Nicolae, *Semănătorul. II. Omiletica*, Lugoj, 1944.

Bulacu, pr., Mihail, *Omilia exegetică biblică*, Oradea, 1929.

Idem, *Omilia despre predică a Sf. Ioan Hrisostom*, București, 1946.

Idem, *Omilia hrisostomică în Ortodoxia românească*, G. B., nr.5—6/1975.

Idem, *Omilia ortodoxă și omiletica ortodoxă*, S. T., nr. 9 —10/1977.

Cartoian, Nicolae, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980.

Chilea, pr., Sebastian, *Predica de succes*, M. O. nr. 1—3/1954.

Idem, *Predicatorul*, M. O. nr. 3—4/1958.

Idem, *Considerații omiletice actuale*, Ortodoxia, nr. 1/1967.

Cireșeanu, Badea, *Omiletica*, curs litografiat, București, 1904.

Chiriacescu, C-tin (colab. cu C. Nazarie), *Călăuza predicatorului*, București, 1902.

Comșa, ep. Grigore (din botez Gheorghe), *Istoria predicei la români*, București, 1921.

Idem (în colab.), *O mie de pilde pentru viața creștină*, Arad, 1929.

Cristescu, pr. Grigorie, *Predică și cateheză*, Sibiu, 1929.

Idem, *Predică și predicator în vremea noastră*, S. T. 3—4/1950.

Idem, *Omilie mare și omilie mică, sau omilie exegetică și omilie tematică?*, M.M.S., 1—2, din 1958.

David, diac., Petre, *Cuvântul, armă împotriva vrăjmașilor*, S. T., 1—3/1992.

Dinancea, pr., Stan, *Schițe de plan pentru predici*, G. B. 6—7/1954.

Drăgulîn, pr. Gheorghe, *Propovăduirea cuvântului și cultul în B.O.R.*, în S. T. 3—4/1975.

Dura, pr., Nicolae, *Omilia biblică și actualitatea ei*, S. T. 1—2/1983.

Idem, *Activitatea omiletică a pr. prof. dr. Dumitru Belu*, S. T./1987.

Dațu, pr., Constantin, *Întâlnirea predicii creștine cu retorica greco-romană*, S. T. 2/1991.

Idem, *Panegiricul ca formă a predicii în trecut și astăzi* (teză de doctorat), *Ortodoxia* nr. 1—2—3—4/1992 și 1—2/1993.

Floca, arhid., Floca, *Predici publicate în periodicele bisericești (1949—1964)*, M.A., 11—12/1966.

Florescu, V., *Retorica și neoretica*, București, 1977.

Galeriu, pr., Constantin, *Preoția ca slujire a cuvântului*, *Ortodoxia*, nr. 2/1979.

Idem, *Catedra de omiletică-catehetică, cu noțiuni de pedagogie*, S.T. nr. 7—10/1981.

Idem, *Mântuitorul Iisus Hristos, învățătorul nostru suprem*, *Ortodoxia* nr. 1/1983.

Idem, *Cuvânt pentru rânduielile cele de pe urmă, de la săvârșirea credinciosului din această viață*, în «*Îndrumătorul*», Buzău, 1984.

Gorău, pr., Vasile, *Necesitatea actualizării predicii sub aspect misionar*, B.O.R. nr. 5—6/1985.

Idem, *Predica în cultul divin*, G.B. nr. 3—4/1992.

Idem, *Despre bunul simț în predică, sau respectul față de cuvânt*, în V. Ort. nov. 1993.

Grigoraș, pr., Constantin, *Predica în slujba cuvântului lui Dumnezeu*, B.O.R. 7—8/1980.

Gusti, Dimitrie, *Ritorică pentru tinerimea studioasă*, Ediție îngrijită de Mircea Frânculescu, București, 1984 (Ediția originală apărută în 1852, retip., cu îmbunătățiri, în 1875).

Iancu, Nicolae, *Cuvântarea bisericească și felurile ei*, teză de licență, București, 1902.

Ionescu, pr., Marin, *Inimă și suflet. Omiletica vremurilor noastre*. Planuri și exerciții de predică, București, 1927.

Idem, *Lumină lină. Doamne, Tu ai cuvintele vieții veșnice*. Material omiletic și catehetic, București, 1938.

Idem, *Altarul și amvonul*, București, 1942.

Idem, *Catedra și amvonul. Schițe de lecțiuni practice, de predici și conferințe religioase*, București, 1942.

Iorga, Nicolae, *Cuvântări de înmormântare și pomenire*, Vălenii de Munte, 1909.

Lițiu, pr. Gheorghe, *Cuvântul de înmormântare în Biserica Ortodoxă*, B.O.R. 9—10/1978.

Micle, arhim., Veniamin, *Trepte spre amvon* (studii omiletice), Mt. Bistrița (Oltenia), 1993.

Mitrofanovici, pr., Vasiliu, *Omiletica bisericii dreptcredincioase răsaritene*, Cernăuți, 1875.

Molcovan, pr., Ilie, *Cuvântul lui Dumnezeu în Scriptură și Tradiție*, M.M.S., 3/1989.

Idem, *Pregătirea morală a preotului pentru predică*, «Telegraful român», 35—38, Sibiu, 1985.

Munteanu, pr., Armand, *Călăuză omiletică*, G.B. 5—6/1968.

Idem, *Ghid bibliografic... : B.O.R. 1—2/1974* (predicatori români); 9—10/1971 (străini)

Nazarie, pr., Constantin (colab. cu C. Chiricescu), *Călăuza predicatorului*, București, 1902.

Pascchia, pr., Gh., *Predica prin viață la sfinți*, București, 1934.

Petrescu, pr., Nicolae, *Omiletica*. Manual pentru Seminariile Teologice, București, 1978.

Idem, *Explicarea apostolelor duminicale*, București, 1975.

Popescu, prof. Adrian, *Pericope evanghelice explicate*, G.B. 5—7/1994.

Popescu, pr., Gabriel, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanu, cărmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei* (teză de doctorat), S.T. 1—2/1969.

Idem, *Predică și predicator în Biserica Ortodoxă Română*, B.O.R., 1—2/1971.

Popescu, N. Victor, *Predica în cultul creștin*, B.O.R., 4—6/1944.

Procopovici, pr., Petre, *Introducere în omiletică*, Iași, 1946.

Provian, pr., Constantin, *Activitatea pastorală și molietică a Sf. Ioan Hrisostom în Antiohia*, Buzău, 1919.

Radu, pr., Simion, *Pentru o tematică creștină a necrologului*, M.A., 7—8/1972.

Rezuș, pr., Petre, *Învățătura creștină despre cuvânt, mijloc de expresie în cele trei confesiuni*, Ortodoxia, 1/ 1959.

Scriban, arhim., Iuliu, *Privești în câmpul omileticii*, București, 1929.

Idem, *Elemente de omiletică specială*, București, 1930.

Șianciulescu, pr., Al.-Bârda, *Bibliografia revistei B.O.R., partea VI-a, Omiletică și catehetică*, în rev. B.O.R. nr. 7—8/1988.

Șebu, pr., Sebastian, *Forma și conținutul predicii creștine în primele trei veacuri*, S.T. 3—4/1967.

Idem, *Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană, în Germania apuseană* (teză de doctorat), M.A. 4—6/1980.

Idem, *Propovăduirea Evangheliei în Biserica românească din Transilvania*, în volumul «Contribuții transilvănene la teologia ortodoxă», Sibiu, 1988, pp. 184—209.

Tarangul, Oreste, *Regenerarea predicii* (Exegeza omiletică), Chișinău, 1934.

Vasilachi, arhim., Vasile, *Predica în Evul Mediu*, Iași, 1938.

5. Manuale, cărți și studii. Autori străini

Barth, Karl, *La proclamation de l'Evangile*, text reconstitué par A. Roulin, Neuchâtel, 1961.

Berthier, l'abbé, *Le prêtre dans le ministère de la prédication*, Lyon, 1900.

Black, James, *The mystery of preaching*, London, 1924.

Bohren, Rudolf, *Trost: Predigten*, Neukirchner Verlag, 1981.

Bonhoeffer, Dietrich, *La parole de la prédication*, trad. par Henry Mottu, Genève, 1992.

Buttrick, David, *Homiletic. Moves and structures*, Vanderbilt University, 1985.

Charland, T., *Artes predicandi; contribution a l'histoire de la rhétorique du Moyen Age*, Paris, 1936.

Craddock, Fred B. *Prêcher*, trad. par J. F. Rebeaud, Genève 1991.

David, Breed, *Preparing to preach*, New York, 1930.

Delteil, G., *Paroisse et Parole*, rev. «Esprit», 408 / 1971.

Eans, Wiliam, *Howo to prepare sermons*, Chicago, 1964.

Fend, Leonahardt, *Homiletik*, Berlin, 1970.

Fountouli, Ioannou, *Omiletiki*, Tessaloniki, 1985 (l. greacă).

Hamon, M., *Traité de la prédication, à l'usage des séminaires*, Paris 1887.

Langhaye, Le R.P.G., *La prédication. Grands maîtres et grands lois*, Paris, 1927.

Lardone, Giovanni, *Nuptialia. Alocuzioni matrimoniali*, Torino, 1934.

Lopuhin, A.P., *Comentariu la Evanghelia după Matei*, trad. de Patriarhul Nicodim Munteanu, Tomul al VIII-lea din colecția *Biblia comentată...*, București, 1948.

Möller, Christian, *Seelsorglich Predigen (Die parakletische Dimension von Predigt, Seelsorge und Gemeinde)*, 2 Auflage, Göttingen, 1990.

Mottu, Henry (et comp.), *Le défi homiétique. L'exégèse au service de la prédication*. Edit. «labor et fides», Genève, 1993.

Pease, Allan (and Garner A.), *Limbajul vorbirii sau arta conversației (în original Talk language; how to use conversation for profit and pleasure)*, trad. de Ileana Busuioc, București 1994.

Puerth, De Gregorii Nazienzeni orationibus funebris, Strassbourg, 1907.

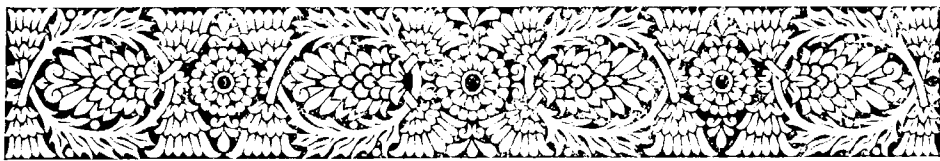
Rambaud, R.P. *Grandes figures des prêcheurs*, 2 vol., Paris, 1931.

Idem, *Traité moderne de prédication*, Lyon — Paris, 1941.

Trembela, P. N., *Homiletiki i theoria tou kirygmatos (Omiletica sau teoria prediciei, în l. greacă)*, Atena, 1928.

Theodorou, D. *Evanghelou, Mathimata ekklesiastikis ritorikis i omiletikis (Cursuri de retorică sau omiletică bisericască)*, Atena 1976 (în l. greacă).

· D O C U M E N T A R E ·

NOI CERCETĂRI REFERITOARE LA ACTIVITATEA LUI GRIGORE ȚAMBLAC

Preot dr. PAUL MIHAIL

Personalitatea lui Grigore Țamblac suscită neîncetat interesul istoricilor, cu precădere al celor români, bulgari, sârbi și ruși. Figură proeminentă de la începutul sec. al XV-lea, activitatea sa a interesat culturile ortodoxe din sud-estul Europei și s-a răsfrânt apoi pe mari arii și cu ecouri îndelungate.

Bibliografia bogată referitoare la viața și activitatea sa este mărturia opiniilor diverse emise de-a lungul anilor; studiile principale au fost enumerate de completul *Dicționar al literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979, p. 865, la care s-au adăugat cele semnificate de noi în studiul *Un manuscris inedit al vieții lui Grigorie Tamblac*, în «Manuscriptum», 1986, nr. 4, p. 39—49. Manuscrisul descoperit de noi este deosebit de prețios pentru cercetările textologice iar contribuțiile bibliografice pe care le-am citat au fost considerate drept «completări binevenite la bibliografia utilizată până acum de cercetătorii români» (Dan Zamfirescu, *Grigore Țamblac. Legenda lui în cultura română*, în «Manuscriptum», 1986, nr. 4, p. 26).

Asupra unui studiu al lui Nicolai Țveatkov Kočev, *Kăm vaprosa na propovedničeskata dejnost na Grigorij Țamblak v Moldavia i Vlaško* (Problema activității lui Grigore Țamblac ca predicator în Moldova și Valahia), din «Duhovna Kultura», Sofia, LXI, nr. 9 am dori să zăbovim mai mult, întrucât el reia discuția despre posibila venire a lui Grigore Țamblac în Moldova, ca sol al patriarhului ecumenic Matei I.

Se știe că biserica din Moldova, organizată ierarhic independent sub voievodul Petru I (1375—1391), având în frunte pe mitropolitul Iosif, după 1400 a căzut în dizgrația diplomației Bizanțului, iar patriarhul Antonie al Constantinopolului l-a îndepărtat din tron pe mitropolitul Iosif al Moldovei, trimițând în loc pe arhiereul Ieremia.

Patriarhul Matei I, succesorul patriarhului Antonie, prin scrisoarea sa din 26 iulie 1401, în care folosește un ton de rafinată diplomație, încearcă să explice atitudinea predecesorului său, determinată de grija pentru Biserica Moldovei. Patriarhul Matei anunță că a ridicat îndepăr-

tarea mitropolitului Iosif, care rămâne astfel în fruntea Bisericii din Moldova. Scrisoarea a fost adusă de ieromonahul Grigore și de diaconul Manuil Arhon, specificați în text, cu mențiunea expresă că aceștia nu vor participa la conducerea Bisericii din Moldova. Trimiterea lor s-a făcut în scopul de a arăta bunăvoința Patriarhiei, activitatea lor urmărind îmbunătățirea raporturilor dintre cele două Biserici. Analiza detaliată a scrisorii demonstrează că ea marchează o nouă etapă în raporturile dintre Patriarhia de Constantinopol și Biserica din Moldova. Autorul consideră că ieromonahul Grigore din scrisoarea patriarhului Matei I poate fi identificat cu Grigore Țamblac. Numele de familie al ieromonahului Grigore nu este pomenit în scrisoare, deoarece se știe că în călugărie se schimbă numele și, de aceea, indicarea numelui de familie ar putea însemna o abatere de la pravilă.

N. Kočev combate opinia cercetătorilor care au considerat că Țamblac ar fi venit la curtea lui Alexandru cel Bun de la mănăstirea «Pantocrator» din Serbia; el analizează opinia compatriotului său V. V. Kiselkov care susține că nici predicile *Pentru nașterea Născătoarei de Dumnezeu, Pentru cei trei tineri și proorocul Daniel, Pentru dumnezeieștile Taine sau pentru cinci zile, Pentru cei morți, Pentru viața monahală, Pentru prea cuvioșii Părinți sau pentru săptămâna brânzei, Cuvânt la nașterea Sf. Ioan Botezătorul, Cuvânt pentru Apostolii Petru și Pavel și povestirea Mucenicia Sf. Ioan cel Nou de la Cetatea Albă* nu sunt compuneri ale lui Grigore Țamblac.

Argumentele lui V. Sl. Kiselkov că Grigore Țamblac nu este autorul *Mucenicia Sf. Ioan cel Nou de la Cetatea Albă* sunt următoarele: a) stilul povestirii nu se aseamănă cu stilul celorlalte cuvântări ale lui Grigore Țamblac; b) în descrierea vieții Sf. Ioan nu se află nici un indiciu despre participarea personală a lui Grigore Țamblac la transportarea moaștelor acestuia; or, dacă Țamblac ar fi autorul povestirii, el ar fi trebuit să participe și la această solemnitate religioasă; c) povestirea despre mucenicia Sf. Ioan cel Nou a fost introdusă în *Cetie Minei* abia în anul 1631 și acolo Țamblac este numit «egumen al mănăstirii Pantocrator»; aceasta poate fi o interpolare a unui copist de mai târziu, care putea să fi avut în vedere egumenatul său din Serbia; d) folosirea, în textul povestirii, a expresiei «în vremea aceea» arată că relatarea privea evenimente din trecut, ceea ce întărește opinia că povestirea a fost creată după moartea lui Alexandru cel Bun. Prin urmare, n-ar putea fi atribuită lui Grigore Țamblac.

Ultimul argument este dintre cele mai serioase; de altminteri, așa cum subliniază N. Kočev, el este preluat, împreună cu întreaga demonstrație, de către V. Sl. Kiselkov de la K. Radcenko, recenzentul din 1904 al cărții lui A. I. Iațmirski, *Grigorie Țamblak*, St. Petersburg, 1904.

Ipoteza lui K. Radcenko, preluată de Kiselkov, că Țamblac ar fi venit în Moldova direct din Serbia, pune la îndoială legătura politico-bisericească dintre Constantinopol și Suceava. Această ipoteză lasă neexpliecat și faptul de ce Grigore, egumenul mănăstirii Pantocrator, ar fi părăsit Serbia. S-ar putea, firește admite, că Grigore și-a îndreptat atenția spre Kiev, unde unchiul său Chiprian era mitropolit și că, deci, perioada

petrecută în Moldova ar fi fost doar o etapă în ascensiunea sa. Dar, în acest caz, nu se explică de ce ar fi rămas Țamblac un timp atât de îndelungat în Moldova.

Opinia lui Iațimirski și a tuturor celorlalți învățați care l-au susținut, că Grigore Țamblac a venit direct de la Constantinopol la Suceava cu un scop bine definit pare mult mai verosimilă. Venirea sa ar fi în legătură logică cu situația politică care s-a creat în Sud-Estul Europei după căderea statului bulgar sub stăpânirea otomană și asediul Constantinopolului din anul 1400. N. Kočev, care în acest punct se raliază opiniei lui Iațimirski, consideră că Grigore Țamblac a rămas în Moldova, în timp ce diaconul Manoil Arhent s-a înapoiat la Constantinopol pentru a raporta cele înfăptuite de el și de Grigore după ce au ajuns la curtea lui Alexandru cel Bun.

În Moldova, Grigore Țamblac s-a manifestat ca un exponent «extern» al isihasmului bizantin printr-o susținută activitate culturală creatoare. Încă de la Constantinopol, el avea titlul de *monah* și *presbiter*. Una dintre îndatoririle presbiterului era aceea de a predica. Și catedrala mitropolitană din Suceava a fost tocmai locul în care el și-a putut desfășura, pe larg, calitățile de predicator și de preot.

Cât privește participarea lui Țamblac la Sinodul de la Florența (1437—1439), ca trimis al lui Alexandru cel Bun, consemnată de Gr. Ureche, pe bună dreptate a fost contestată de atâtea ori, întrucât, după cum arată și N. Kočev, Grigore Țamblac nu a putut participa la acest sinod pentru că decedase de mult. N. Kočev adaugă o informație de prea puțină circulație până acum în literatura de specialitate, publicată de I. Ivanov. Este vorba de o însemnare pe ultima foaie a unui *Tetraevanghel* din secolul XVI, aflat la mănăstirea Sf. Pavel de la Athos, că «În anul 6928 (1419/1420) *indict. 13 a răposat Grigore Țamblac mitropolitul Rusiei*». În același timp, cneazul Lituaniei a scris în 1420 papei Martin, că, datorită morții lui Grigore Țamblac, nu mai este posibilă preconizata unire a bisericilor.

N. Kočev consideră că deoarece credincioșii din Moldova nu ar fi crezut vestea morții lui Țamblac, au perpetuat ideea că, părăsind Rusia, el s-ar fi întors la mănăstirea Neamț și ar fi primit marea schimă sub numele de Gavriil. Din această cauză textul cronicii lui Grigore Ureche, care preia o tradiție populară, a intrat în contradicție cu realitatea istorică. Teza greșită că Grigore Țamblac ar fi primit marea schimă la mănăstirea Neamț a fost susținută tot de A. Iațimirski, și, după el, de ceilalți cercetători.

N. Kočev face o atentă analiză a denumirii de «dascăl» folosită cu referire la Grigore Țamblac, în unele scrieri românești din secolele XVI—XVII. Considerăm, la rândul nostru, că, deoarece Țamblac a dezvoltat o bogată activitate bisericească, retorică și organizatorică, el a putut fi denumit, pe bună dreptate, *dascăl*. Se știe că denumirea de *dascăl* se atribuia celor care învățau poporul prin cuvântările lor, răspun-

zând problemelor care frământau poporul și modelându-i astfel concepția despre lume și viață în spiritul mentalității epocii. Grigore Țamblac a fost, și în această perspectivă, o prezență activă a vremii sale.

Relevăm, în acest context, și un studiu al cercetătoarei germane dr. Hilda Frey * care publică și analizează izvoare noi referitoare la activitatea *ecumenică* a lui Grigore Țamblac, și anume misiunea sa la Conciliul de la Constanța (1414—1418). Acest Conciliu a fost unul dintre cele mai mari evenimente de la începutul secolului XV. Motivele lui Grigore Țamblac de a participa la Conciliul de la Constanța și lupta lui pentru unirea politică și bisericească au fost patriotice. Grigore Țamblac îndeplinea o îndatorire testamentară a unchiului său, mitropolitului Ciprian al Moldovei, în timpul căruia întreaga Peninsulă Balcanică fusese cucerită de turci, și care căutase el însuși să ajungă, prin conciliu, la unirea politică și bisericească cu papa, sperând astfel să întărească frontul de opoziție contra turcilor.

Ciprian propusese un astfel de conciliu grecilor (prin ianuarie 1397, în Rusia), adică trei ani după căderea patriarhiei de Târnova sub jugul turcesc. Patriarhul a răspuns «și aceia (grecii) sunt de acord, dar se găsesc într-o situație strâmtorată, căci necurații turci au închis drumul, iar în aceste împrejurări nu ar putea cineva de la noi să meargă la acel sobor în Rusia. Dacă Dumnezeu va trimite pace și drumul va deveni liber, noi suntem gata la aceasta și după a noastră proprie convingere». La conciliu, Grigore s-a prezentat împuternicit de craiul Iagello și de ducele Witold, precum și de patriarhul dela Constantinopol și de împărat, care erau angajați moral și material de Ciprian, binefăcătorul lor, în lupta cu turcii. Mitropolitul Ciprian trimisese 20.000 ruble ajutor celor ce apărau Constantinopolul, în timpul blocadei de mai mulți ani. Grigore Țamblac a sosit la Constanța în același timp cu grecii, care, după afirmațiile lui Huncio de Zwola (scrisoarea către consiliul eparhial din Praga) purtau acte împuternicite pentru unire.

Autoarea presupune că Grigore a fost în două rânduri la Conciliul de la Constanța. După Ulrich von Richental, *Chronik des Contanzer Consils* (Ed. Mihail Buk, 1882, p. 47), Grigore Țamblac a fost întâia dată la Constanța la 21 ianuarie 1416, ca trimis de la Constantinopol. Textul e următorul: «La 21 zi a lunii ianuarie a sosit episcopul de la Chiev, acela e din Grecia și vine în numele său precum și în numele patriarhului de la Constantinopol, de asemenea și numele multor vlădici din Grecia. Acela a poposit în locuința lui Ulrich Imholtz, care se găsea în partea de sus a pieții, numită: «hotelul Soarelui». Acela a venit cu opt vlădici și cu 18 cai. În aceeași locuință a oficiat liturghia după obiceiul și credința lor». Această informație concordă și cu informația eremitului augustin Dietrich Fry din *Istoria Concilii Constantiensis* (v. d. Hard, Band 1—161), unde se menționează o delegație a împăra-

* Dokladi: *Bălgarskata literatura i svetovniat literaturen proces*, la «Părvi mezunaroden Kongress po bălgaristika» (Sofia, 1981, 23 mai — 3 iunie), Editura Akademiei bulgare de științe, Sofia, 1983, vol. II, p. 39—54.

tului grec, care, după ce a fost prezentată președinților și deputaților națiilor, s-a înapoiat cu făgăduința de a veni din nou la Constanța.

În jurnalul cardinalului Filastre se vorbește despre «un trimis al împăratului grec», care de curând a discutat cu papa pentru unire. Același lucru se amintește într-o scrisoare a deputaților din Köln de la 26 martie 1416, că «a fost (aici) un înalt trimis al împăratului grec».

În corespondența dintre craiul Sigismund și împăratul grec Manuil, din perioada 1411—1414, vorbește «despre planul de a lupta împotriva turcilor». Sigismund ca și Manuil căutau alianțe prietenești. Sigismund se bucura pentru dorința lui Manuil de unire a celor două Biserici. Aceasta, pentru că încă prin 1400 Manuil personal a trimis propunerea de unire către curțile europene apusene.

Dacă se dă crezare notițelor fragmentare ale lui Richental din *Cronica Aulendorf*, acesta a cunoscut un doctor în teologie, adică pe Mauriciu de Praga, care cunoscuse pe arhiepiscop, adică pe Grigore, și auzise liturghia greacă, pe care o descrie mai amănunțit, celebrată la Constanța în timpul șederii lui Grigore, în anul 1418, deci când acesta a venit a doua oară.

După descrierea cronicarilor, intrarea lui Grigore Țamblac în Constanța a produs o neașteptată animație. Mase de oameni în frunte cu papa Martin al V-lea și regele Sigismund au întâmpinat solemn impozanta delegație condusă de Țamblac. Casa în care s-a oprit Țamblac, proprietatea lui Ulrich Imholtz, a purtat stema lui. În acea casă s-a oficiat renumita liturghie, descrisă de Richental, și ea a devenit locul central în tablourile pictorilor bavarezi.

«Vineri, 25 februarie 1418 — după jurnalul cardinalului Filastre — în timpul primului an al suveranului papă Martin al V-lea și al patru-lea al Conciliului de la Constanța, papa a ținut conciliul general, la care au asistat episcopul Grigore, slavean din ordinul Bazilican, care se intitulează mitropolit al întregii Rusii, capul a 50 de biserici catedrale ortodoxe, venit ca să exprime respect către suveranul nostru papă cu 6 presbiteri din ordinul său și a fost respectat următorul protocol :

Pe când papa ședea între prelați, cardinali și ceilalți, după începutul rânduit, a intrat acel arhiepiscop însoțit de arhiepiscopul de Gnezdo și episcopul de Plock din Polonia și de trei ori s-a închinat apoi s-a oprit cu oamenii săi la dreapta, la locul avocaților, înaintea vederii papei și magistrul Mauriciu din Bohemia, magistrul în teologie a ținut cuvântarea în care a susținut că domnul arhiepiscop a venit cu intenția de a exprima fidelitate Bisericii romane ceea ce, acela ascultând a spus că se îngrijește să se realizeze unirea bisericască. Acea intenție acela (arhiepiscopul) a expus-o în scris, după propunerea magistrului Mauriciu, și a fost citită public...».

Cardinalul Filastre este singurul cronicar care a reprodus textul întreg al discursului lui Țamblac. Dr. Hilde Frey afirmă că îl publică integral pentru întâia dată în literatura actuală de specialitate. În eco-

nomia articolului de față nu putem reproduce traducerea pe care am făcut-o acestei cuvântări, dar considerăm necesar să atragem atenția asupra pasajului final, formulat de arhiepiscopul Grigore astfel: «Nădăjduiesc ca popoarele să fie întoarse către unitatea bisericească, precum doresc râvnitorii credinței, însă când se va întâmpla aceasta, atunci să se facă după cinstea cuvenită și începutul tradițional, adică prin soborul bisericesc și din ambele părți să se adune oameni cu experiență și cunoscători ai legilor (ai dreptului) care să cerceteze problemele credinței. Fie dar să nădăjduim, prea fericite părinte că sfinția voastră a arătat sinceritate și nu va răbda mai departe ca atâtea popoare să fie despărțite de altele». Intr-un stil diplomatic însă ferm, arhiepiscopul ortodox subliniază necesitatea ca unirea să se înlăptuiască «după cuvenita cinste și începutul tradițional».

Aceste mărturii de activitate *ecumenică* adaugă noi dimensiuni personalității lui Țamblac. Alte aspecte ale prezenței lui Țamblac la Constanța au fost relevate recent de cercetătorul Ilia Pehlivanov în studiul *Grigore Țamblac la Constanța*, în «Rodoliubie», nr. 6, 1989, care subliniază importanța cercetărilor dr. Hilde Frey pentru exegeza țamblaciană în general și pentru analiza subtilă a noilor documente descoperite de d-sa în bibliotecile din Viena, St. Petersburg, Londra și într-o colecție particulară din U.S.A.

Adevărata *concepție despre ecumenism* a lui Grigore Țamblac a fost relevată însă de un alt cercetător german, prof. Hans-Dieter Döpmann, în studiul *Mitropolit Grigoriј Camblak i negovoto otnošenje kam Rimskata Cărkva na Konstantzkiја săbor*, în *Tărnovskata knižovna škola. 3. Grigoriј Camblak. Život i tvorčestvo*, Sofia, 1989. Prof. Döpmann a prezentat poziția mitropolitului Grigore Țamblac față de Biserica de la Roma la Conciliul de la Constanța și a analizat inadvertențele din textele latine, transmise de monseniorul Filastre care a folosit o terminologie catolică în redarea cuvântării lui Grigore. Döpmann a confruntat aceste texte cu textul slav al unei cuvântări «*Cuvânt de laudă a părinților reuniți la Constanța*», atribuită lui Țamblac, păstrată în manuscrisul slav nr. 199 al Bibliotecii de stat din Vilnius, în care unirea bisericilor este concepută ca realizabilă sub supremația lui Hristos, nu a papei, și înainte de unire trebuie lămurite toate problemele dogmatice. Țamblac preconizează dialogul între Biserici pe bază de egalitate deplină, în spiritul dragostei creștine.

H. D. Döpmann conchide, respectând adevărul istoric, că poziția lui Grigore Țamblac a fost fără compromisuri. El a pledat pentru unirea Bisericilor, însă numai pe poziții egale și nu sub autoritatea «prestolului de la Roma».

Și noi considerăm că acesta este punctul de vedere real, fără deformările inerente ale opticii medievale ale prelaților catolici din secolul XV, care au transformat textul latin în sensul dorit de ei.

Restituirea operei și activității lui Țamblac se realizează, așa după cum ne putem da seama din analiza acestor câteva contribuții din ultimii ani, printr-o muncă acerbă în arhive, prin depistarea a noi izvoare și mai ales prin aplicarea unei metodologii științifice obiective. Cele mai noi materiale converg în a considera pe Țamblac un mare premergător ortodox în sensul ecumenismului din zilele noastre. Începutul activității sale, în *Moldova*, a fost o etapă rodnică, care i-a permis să cunoască exemple de toleranță religioasă a românilor față de catolici, armeni și alții, experiență salutară pentru inițiativele sale de mai târziu, pentru refacerea unității Bisericii creștine.

*
* * *

Preotul doctor Paul Mihail (n. în 29 iunie 1905, Cornova, Orhei — † 11 octombrie 1994) a fost un slujitor al Altarului, care s-a devotat toată viața cercetării istoriei românilor și a Bisericii Ortodoxe Române, publicând peste 460 studii și articole*, unele aflate încă sub tipar. În 1931 a descoperit arhiva metocului Sf. Mormânt de la Constantinopol, scoțând la lumină peste 1200 de documente referitoare la mănăstirile românești și daniile către locurile Sfinte.

Până în 1940, ca preot la Chisinau, a tipărit lucrările sale atât în reviste de istorie, cât și în publicațiile Mitropoliei Basarabiei: «Luminătorul», «Revista societății istorico-arheologice bisericești» și în revista «Studentul», pe care a înființat-o și-a condus-o (1926—1930). Apoi, ca preot la Iași (28 iunie 1940 — 11 iulie 1941; 1946—1980) și până la trecerea sa la Domnul, a publicat an de an în revista «Mitropolia Moldovei și Sucevei», în publicațiile Patriarhiei Române și în alte reviste bisericești: «Mitropolia Olteniei», «Mitropolia Ardealului», «Vestitorul», «Mărturie Ortodoxă» și altele.

La «Biserica Ortodoxă Română» a colaborat din 1959, cu o contribuție masivă «*Din corespondența episcopului Melchisedec*» (1959, nr. 5—6, 493—612), recenzată imediat de specialiști, și tot despre activitatea episcopului «*Contribuția episcopului Melchisedec la războiul pentru independență*» (1977, nr. 5—6).

Preotul Paul Mihail și-a aflat odihna în cimitirul călugărilor de la mănăstirea Căldărușani, în obștea ucenicilor Cuviosului Paisie.

A studiat «*Circulația Cazaniei mitropolitului Varlaam*» (1964, nr. 3—4) și «*Leavita*» (*Scara Raiului*), *traducerea lui Varlaam de la Secu într-o nouă redacție* (1964, nr. 11—12), de asemenea și «*Evangelia lui Șerban Cantacuzino și circulația ei în Țările Române*» (1972, nr. 11—12), în care a demonstrat faptul că unificarea limbii și culturii române s-a realizat prin intermediul scrierilor bisericești.

* Bibliografia tipăriturilor sale a fost publicată în Paul Mihail, *Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia*, Chișinău, 1993.

O altă direcție de cercetare au constituit-o scrierile din secolul al XVIII-lea și activitatea unor personalități bisericești din această perioadă. Un *Arhieraticon* în limba română inedit, copiat în 1705 de Axinte Uricariul, a fost analizat în B.O.R., 1974, nr. 11—12. Lucrarea unor sfinți ortodocși din secolul al XVIII-lea din sud-estul Europei a fost pusă în lumină în studiul publicat în 1977 (nr. 1—3), ca și activitatea unor ierarhi în Țările Române (1974, nr. 5—6). Tot în problematica secolului al XVIII-lea se înscrie și analiza unor manuscrise inedite de la Athos: «*Noi mărturii românești de la Athos*» (1982, nr. 5—6).

Preotul Paul Mihail a cercetat asiduu moștenirea paisiană, publicând contribuții în M.M.S. (1959, nr. 9—10; 1962, nr. 6; 1969, nr. 7—9), M.O. (1972, nr. 3—4) și în B.O.R. (1987, nr. 3—4), de asemenea despre *Schitul Poiana Mărului — un centru ortodox cărturăresc*, în vol. *Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților*, Buzău, 1983. El este autorul «*Vieții cuviosului starêț Paisie de la Neamțu*», din vol. *Sfinți români și apărători ai legii strămoșești*, 1987, a descoperit și a dat la lumină «*Slujba de cinstire a Cuviosului Paisie*» (după manuscrisul inedit de la Athos), în B.O.R. 1992, nr. 1—3.

Studiile preotului Paul Mihail au fost recenzate în B.O.R. de-a lungul anilor de Iuliu Scriban (1931, nr. 5, p. 478). G. I. Moiescu (1936, nr. 1, 410; 1937, nr. 7—10, 573—574; nr. 11—12, 741; 1938, nr. 1—4, 133; nr. 11, 590—591; 1972, nr. 9—10, 1039—1041); D. Șt. Popescu (1942, nr. 1—4, 109—110, 120); Gh. Alexe (1957, nr. 8—9, 888); Tit Simedrea (1967, nr. 9—10, 976—977); A. Munteanu (1972, nr. 3—4, 387); Tudor Popa (1973, nr. 1—2, 243; nr. 3—5, 501; nr. 7—8, 903; 1975, nr. 3—4, 489); P. David (1975, nr. 1—2, 182); G. Ștrempel (1977, nr. 1—3, 198—199); Nestor Vornicescu (1977, nr. 7—8, 750), iar în «*Studii Teologice*» de I. V. Georgescu (1965, nr. 5—6, 390; 1967, nr. 1—2, 83—84), Al. Botez (1966, nr. 1—2, 104—105); I. Rămureanu (1968, nr. 5—6, 381); Ene Braniște (1968, nr. 5—6, 434—436); D. Soare (1970, nr. 9—10, 744—749; 1972, nr. 1—2, 168; 1973, nr. 3—4, 278—279; nr. 5—6, 451—452; nr. 7—8, 599); I. Ionescu (1974, nr. 7—8, 639); C. Galeriu (1978, nr. 1—2, 166), în «*Glasul Bisericii*» de Sandu Tudor (1974, nr. 9—10, 914) ș.a.

De aceea, redacția B.O.R. i-a consacrat un *Omagiu* la împlinirea a 70 de ani (în 1975, nr. 7—8, 932—934 + 1 f. ill.) pentru «munca și vrednicile sale», fiind singurul preot de mir căruia i s-a arătat această considerație. P. F. Patriarh Justinian i-a acordat pentru meritele sale «*Crucea patriarhală*», iar la 9 aprilie 1980, I.P.S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei, i-a acordat titlul de *avva*. La 7 iulie 1994, Secția de istorie a Academiei Române l-a ales membru de onoare al înaltului for științific.

SCHITURI ȘI MĂNĂSTIRI DIN TRANSILVANIA DISTRUSE DE GENERALUL NICOLAUS VON BUCCOW

Pr. drd. IOAN N. MOLDOVEANU

După trecerea lui Atanasie la unirea cu Roma (1700), catolicii din Transilvania și cei de la Viena scorniseră ficțiunea că Biserica Ortodoxă n-ar mai exista, ci toți preoții și credincioșii ortodocși s-au unit cu Roma. Dar tulburările și revoltele ce s-au ținut lanț în satele românești au avut darul de a-i convinge pe toți că poporul român din Transilvania nu voia să audă de nici o schimbare a credinței și a datinilor străbune. Evident că n-a întârziat nici contrareacția catolică ce a însemnat persecuții împotriva preoților și a țărănilor români ortodocși¹. Se înțelege că intervențiile neconținute ale armatei habsburgice — instrument al represiunii catolice — pentru arestarea preoților și a fruntașilor ortodocși provocau adeseori și acțiuni mai hotărâte din partea poporului.^{1bis}

Însăși împărăteasa Maria Tereza a trebuit să recunoască într-un rescript din 1760 că «mulțimea a fost tratată în acel principat al nostru cu moartea și cu alte mijloace de cruzime pentru religia neunită de rit grec»².

Mulți au fost cei care s-au ridicat împotriva siluirii conștiințelor, în special preoți, dar nu vom insista asupra acestor evenimente, ci dorim numai să se înțeleagă că reacția a fost întotdeauna promptă și nu rarori fără rezultate, deși efemere. Astfel, s-a scris mult și binemeritat despre personalități ca Popa Cosma din Deal, Popa Ioan din Aciliu, Ioan din Sadu, Moise Măcinic din Sibiel, Nicolae Oprea, Visarion Sarai, Sofronie și mulți alții care au făcut cinste rezistenței ortodoxe din Ardeal.

Momentul de care ne vom ocupa — dărâmarea schiturilor și mănăstirilor din Ardeal — a fost determinat de toată această rezistență, care-i deranja teribil pe catolici. Or, mișcarea de reînviere a conștiinței religioase, condusă de călugărul Sofronie, luase, începând din 1759, proporții la care nimeni nu se așteptase. Dar să rememorăm puțin cele întâmplate...

Călugărul Sofronie, după ce a fost alungat din schitul lui, iar schitul i-a fost dărâmat de armată, a început să cutreiere prin Ardeal,

1. Dan Zamfirescu, *Ortodoxie și romano-catolicism în specificul existenței lor istorice*, Buc., 1992, p. 334 (349 pag.).

1 bis. Prof. I. Lupaș, *Istoria Bisericii Române*, ed. VIII, Craiova, 1941, p. 128.

2. «...Penetravit ad aures nostras plebem in illo principatu nostro Grăcei ritus non uniformum causa religionis nec et alliis umentis mediis tractari...» la Dr. Augustin Bunea, *Episcopii Petru Pavel Aaron și Dionisiu Novacovici sau Istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, 1902, p. 452; Este vorba despre documentul din «Colectia Benigni» a Muzeului Brukenthal din Sibiu la care se referă și Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII*, II, Sibiu, 1930, p. 189; De aici citează Părintele Prof. Dumitru Stăniloaică, menționând însă în nota 72 pagina greșit: *Uniaticismul din Transilvania, încercare de dezmembrare a poporului român*, București, 1973, p. 119 (corect este p. 189).

trimițând mai multe proclamații prin care cerea să se adune cu toții pe la autorități și să ceară libertatea religioasă. Ca urmare, Sofronie a fost prins și întemnițat la Bobâlna înaintea Crăciunului anului 1759, dar nu după mult timp a fost eliberat de țărani. Apoi, s-a retras în Zarand, intensificându-și activitatea. În mai 1760 a trimis un memoriu printr-o delegație de țărani către Congregația nobililor din județul Hunedoara³.

În același timp, Sofronie a ținut adunări la Zlatna, Abrud, Cămpeni. «Scopul mișcării sale era să înscrie pe toți ortodocșii într-o listă în vederea cererii unui episcop ortodox pe seama lor»⁴. În august 1760 a fost din nou arestat și din nou eliberat de către țărani, iar între 10—15 august 1760 o ținut un sinod la Zlatna, în care s-a formulat un memoriu către Maria Tereza și către guvernul Transilvaniei, cerându-se: libertatea de a practica credința străbună, înlăturarea episcopului unit și aducerea unuia ortodox, restituirea bisericilor și a pământurilor parohiale, eliberarea tuturor celor arestați din cauza credinței și multe altele de acest gen. Un timp, Sofronie a deținut supremația în Transilvania, prinzând un moment în care trupele erau angajate în războiul cu Prusia și drept urmare mișcarea nu a putut fi înăbușită.

În grava criză prin care trecea politica unionistă din Ardeal, sinodul de la Alba Iulia convocat de Sofronie pe 14 iulie 1761, a însemnat punctul culminant. Și, consecința imediată a fost că la 12 martie 1761 s-a ținut la Viena sub prezidenția contelui Uhlfeld o conferință ministerială (cu toate că Maria Tereza dorise să amâne rezolvarea problemei religioase din Transilvania până după terminarea războiului) la care s-a hotărât⁵ trimiterea fără întârziere a generalului Nicolaus Adolf von Buccow însoțit de doi colegi germani, pentru a face liniste, pentru a hotărâni legea veche de cea nouă și ca să întemeieze militia grănicerilor⁶. În plus, mai avea misiunea de a reaseza pe preoții uniți în casele și pământurile lor, de a împărți bisericile, și a îndemna poporul spre pace și liniște^{6bis}.

Misiunea sa era și aceea de a instala pe noul vlădică ortodox, Dionisie Novacovici, ceea ce s-a și întâmplat la 4 septembrie 1761⁷, în biserica Sfântul Nicolae din Scheii Brașovului. Acest lucru se înscria cu siguranță într-un program politic ce viza contracararea autorității unei personalități precum era Sofronie atunci. Era de fapt un joc. Episcopul

3. P. Bod, *Brevis Vallachorum Transylvaniae Historia*, litografiat, Cluj, 1890, lib. 2 cap. 5 la S. Dragomir, *op. cit.*, p. 157.

4. Pr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 38.

5. Arhivele statului din Budapesta, Cancelaria Aulică din Transilvania, nr. 308/1761, G. M. Gottlieb Herman, *Das alte und neue Kronstadt*, p. 249 la S. Dragomir, *op. cit.*, p. 221.

6. Nicolae Iorğa, *Istoria românilor din Ardeal și Ungario*, București, 1989, p. 289—290; idem, *Istoria Bis. românești și a vieții religioase a românilor.*, II, București, 1932, p. 132; A. Bunea, *op. cit.*, p. 205.

6 bis. Bunea, *op. cit.*, p. 206.

7. *Ibidem* p. 229, cf. Iorğa, *Ist. rom.*, p. 291, Dragomir *op. cit.*, p. 221; Stăniloae, *op. cit.*, p. 39.

În altă parte N. Iorğa redă pentru instalarea lui Dionisie data de 11 iunie 1761, *Sate și preoți din Ardeal*, Buc., 1902, p. 253, cf. idem, *Ist. Bis. Rom.*, p. 152.

sârb Dionisie a fost numit în ideea că va putea fi controlat foarte ușor. Or, istoria a dovedit că așa a și fost.

Astfel, la 30 martie 1761 un Buccow trecu frontiera Transilvaniei, iar la 5 aprilie a intrat în Sibiu ⁸.

În 7 aprilie 1761, o delegație formată din 40 de români s-a prezentat în fața generalului cu un memoriu prin care declarau că «singura lor dorință este de-a obține liberul exercițiu al credinței ortodoxe» ⁹. În aceea zi s-a și constituit o comisie de cercetare care a dat răspunsul la memoriul înaintat de români asigurându-i că vor fi lăsați în pace ca să-și exercite liberi religia lor, că li se va da un episcop ortodox, că vor fi eliberați și reprezentanții lor care se află în temnițe și că Sofronie n-are de ce să se teamă, fiind liber să umble unde va vrea ¹⁰.

La 9 aprilie 1761, generalul von Buccow a ordonat o anchetă pentru a afla care dintre români s-au declarat până la 1 aprilie contra uniției, care nu s-au declarat contra ei și apoi cei care revin acum asupra declarației împotriva uniției pentru a atribui bisericile majorității ¹¹.

Din nefericire pentru autorități aproape pretutindeni, poporul român s-a declarat ortodox. Rezultatul nefavorabil l-a făcut pe general să-și schimbe promisiunea și să refuze a atribui ortodocșilor bisericile, invocând că românii sunt ca națiune și religie, numai tolerați și de aceea nu li se pot aplica legile țării ¹². Este momentul în care generalul von Buccow a aplicat metode mai drastice ca să înfrângă rezistența populației românești pentru a le lua bisericile.

Când în Ocna Sibiului, românii au refuzat să predea biserica lor uniților, generalul a luat-o cu forța, aflându-se în fruntea a șase companii de soldați ¹³.

Această intervenție înarmată a fost repetată în Săliște unde, la 15 mai 1761 biserica veche a fost dată uniților, iar cea nouă a rămas ortodocșilor ¹⁴. Tot pe atunci au fost luate ortodocșilor și bisericile din Rășinari și Sadu ¹⁵. Nu mult după aceasta, generalul a procedat întocmai și în Făgăraș, unde vechea biserică înălțată de Constantin Brâncoveanu

8. Herman, *op. cit.*, p. 250 apud S. Dragomir, *op. cit.*, II, p. 222.

9. Totodată românii l-au mai rugat pe von Buccow să-i ajute să obțină un episcop de lege grecească neunit și să fie scoși de sub jurisdicția episcopului P. P. Aaron. Mai rugau să fie eliberați Oprea Miclăuș, popa Mucenic din Sibiel, popa Ioaniș din Galiș și popa Tunsu din Sad. Cereau apoi ca preoții lor să fie scutiți de dări și să li se dea voie să fie hirotoniți în țările vecine. În cele din urmă cereau grație pentru conducătorul lor spiritual de până atunci, Sofronie, și să i se dea voie să umble prin țară ca să învete până ce le va veni un episcop. A. Bunea, *op. cit.*, p. 206; Dragomir, *op. cit.*, p. 222—225.

10. *Ibidem*, p. 226.

11. *Ibidem*, p. 234; Stăniloae, *op. cit.*, p. 39.

12. Dragomir, *op. cit.*, p. 235.

13. *Ibidem*, p. 236; Iorga, *Istoria românilor*, p. 291, Stăniloae, *op. cit.*, p. 40.

14. Dragomir, *op. cit.*, p. 236; A. Bunea spune că biserica de aici a fost «festivă» uniților (*op. cit.*, p. 214).

15. Dragomir, *op. cit.*, p. 237; Din nou istoricul unit. A. Bunea redă astfel evenimentul: «Poporul se supuse poruncilor comisiunii aulice, afară de locuitorii din Sad și Rășinari. Biserica din Sad fusese clădită în 1720 de uniți, căci pe atunci acolo nici nu erau uniți...» (*op. cit.*, p. 215). Chiar așa să fi fost?

fusese redată ortodocșilor de către Sofronie, căci uniții puseseră mâna pe ea cu ajutorul episcopului Ioan Pataki ¹⁶.

După un scurt popas la Brașov și apoi la Sibiu, generalul s-a îndreptat spre Alba Iulia. Aici, von Buccow a luat ambele biserici de la ortodocși și le-a dat uniților, după care cei doi episcopi, Petru Pavel Aaron și Dionisie Novacovici, au oficiat Liturghia, cel unit în biserică, dar fără nici un credincios, iar Dionisie în grădina casei în care locuia, fiind asistat de o mulțime imensă ¹⁷.

Se poate spune că von Buccow în mai puțin de trei luni a reușit să reprime orice mișcare și să reintroducă reacțiunea catolicismului habsburgic.

Pe rând, generalul von Buccow a reușit să terorizeze Țara Făgărașului, Brașovului, Alba Iulia și Munții Apuseni.

Către toamnă tot el raporta împărătesei despre represiunea sălbatică pe care o organizase cu soldații săi în comuna Cozdrioara lângă Dej (județul Solnocului interior) ca să aresteze niște preoți ortodocși care se adăposteau acolo ¹⁸. În urma faptului, însuși episcopul catolic Bajday s-a îngrozit la propunerea lui von Buccow de a masakra pe toți românii din ținutul Bistriței, fiindcă refuzau unirea ¹⁹.

«Dar cea mai urâtă barbarie pe care a săvârșit-o generalul von Buccow în Ardeal a fost, fără îndoială, distrugerea mănăstirilor românești în tot cuprinsul țării», spune istoricul Siliviu Dragomir ²⁰. Autoritățile au ordonat ca mănăstirile neuitate să fie distruse pentru că știau că numai așa îi pot deznaționaliza pe români, căci mănăstirile erau focare nu numai de credință, ci și de românitate, de menținere a tradițiilor românești. Or, o națiune fără tradiții personale este lipsită de identitate. Acest ordin fusese dat de căpitanul Nicolae Bethlen către comisarii ce organizaseră dezmembrarea în Țara Oltului (aplicarea ordinului însă s-a extins) și suna astfel: «Mănăstirile de lemn să fie arse pretutindeni, cele de piatră să se distrugă și să se facă raport Excelenței sale generalului atât despre restituirea bisericilor, cât și despre demolarea mănăstirilor» ²¹.

Mănăstirile au fost distruse, căci așa cum spune marele Iorga, parafrazând parcă acea gândire bolnavă și dușmănoasă a catolicismului «în mănăstiri zace duhul rău al trecutului, de acolo poate să vie primejdia» ²².

16. Dragomir, *op. cit.*, p. 237; Iorga, *Istoria românilor*, p. 291; cf. idem, *Sate și preoți*, p. 269, nota 4; Șt. Meteuș, *Viața bisericească a românilor din Țara Oltului*, Sibiu, 1930 p. 26.

17. Dragomir, *op. cit.*, p. 238.

18. *Ibidem*, p. 240—241; vezi și Anexa II, nr. 55—56, pag. 371—373.

19. «M-am cutremurat la propunerea excelenței sale, d-lui baron de Buccow, care vroia să detașeze un corp de 2000 de soldați contra districtului amintit pentru a-i masakra pe toți, fără a separa pe cei culpabili de cei nevinovați» — Halmágy István Naplói (Mon. H ung. Hist. 38), p. 80 apud Dragomir, *op. cit.*, p. 242.

20. *Ibidem*, p. 240.

21. «Monasteria urbique comburantur liguea, lapidea destructantur». Conclusul comisiunii aulice, 13 iunie 1761 la Ilarion Pușcariu, *Documente pentru limbă și istorie*, tom. I, Sibiu, 1889, p. 233 și 388.

22. *Istoria rom.*, p. 298.

Numărul mănăstirilor și schiturilor ortodoxe cunoscute se ridică la peste 180, fiind răspândite pe tot pământul ardelenesc²³. Ele au fost ridicate din evlavie și dărnicia călugărilor, preoților și credincioșilor de aici. Majoritatea erau așezări modeste, cu o bisericuță și o casă țărănească în jur, construite din lemn. Din cele 762 biserici de lemn din țară înregistrate ca monumente istorice, 213 s-au păstrat în Transilvania (cele mai multe)²⁴. Dar numărul lor trebuie să fi fost mult mai mare. O parte din ele au pierit, este adevărat, și din cauza acțiunii nefaste a agenților atmosferici asupra lemnului, dar multe au fost distruse de autoritățile imperiale în campaniile acestora de intimidare în folosul prozelitismului catolic²⁵.

În câteva luni au fost însă trecute prin foc mănăstirile de pe versantul nordic al Carpaților, de la Brașov până spre Banat, cele din județul Alba, dar n-au fost uitate nici cele din nordul Transilvaniei.

Inventarul mobil al acestor lăcașuri a fost dus la Blaj, iar pământurile au fost luate de feluriți proprietari locali. Doar o mică parte din mănăstirile distruse s-au refăcut în anii următori, dar au fost din nou distruse în 1785, în timpul lui Iosif II (Sâmbăta de Sus, Râmeți ș.a.). Iar din cele rămase în ființă au fost luate de uniți mănăstirile Prislop, Măgina, Sâmbăta Fizeșului, Nicula, Bixad ș.a. Acestea au fost motivele pentru care în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea până la începutul secolului nostru Biserica Ortodoxă din Transilvania n-a mai avut aproape nici o mănăstire. A fost o încercare din cele mai dureroase pentru românii ortodocși. Persecuțiile îndreptate împotriva Bisericii Ortodoxe Transilvănene au lăsat urme adânci în inimile românilor.

«Plângerea mănăstirii Silivașului» ilustrează din plin situația de atunci (vezi «Telegraful român», anul 1878, nr. 104, 106, 107), fiind valabilă pentru toate mănăstirile de atunci²⁶.

Și-n toată această sălbatică represiune a focarelor de agitație permanentă a conștiințelor ortodoxe, care au fost mănăstirile, prima vioară a fost generalul Nicolaus von Buccow. Tovarăș de gând și faptă în această operă i-a fost vlădica Petru Pavel Aaron, «dușman ireductibil al românilor — așa cum bine îl caracterizează istoricul Ștefan Meteș — a cărui idee despre naționalitatea română era foarte redusă, cuprinzând numai pe unitii cu Roma, încât ne putem imagina îngustimea concepției naționale a vlădicului de la Blaj»²⁷.

Iar preotul cronicar al vremii din Scheiul Brașovului ne spune despre acest vlădică : «Vlădica Aaron având mare pizmă asupra mănăstiri-

23. Ștefan Meteș, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936; Pr. Prof. M. Păcurariu, *Mănăstirile și bisericile ortodoxe române din Transilvania și Banat în sec. XVIII*, în «B.O.R.» XCIII, 1975, nr. 1—2, p. 209.

24. V. Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, 1976, p. 35—36.

25. N. Sabău, *Biserici de lemn din Podișul Transilvano-Someșan*, în «Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului», Edit. Arhiep. Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj Napoca, 1982, p. 195.

26. V. V. Vătășianu, *Vechile biserici de piatră românești din jud. Hunedoara*, în «An. C.M.I.T.», 1929, Cluj 1930, p. 232; Mircea Păcurariu, *Istoria Mănăstirii Prislop*, Arad, 1986, p. 74—81.

27. *Op. cit.*, p. 11.

lor care au fost la Țara Oltului pe sub munte, fiind 37, care la aceste mănăstiri mulți din creștinii din care nu vrea să se supuie la uniație mergea la acele mănăstiri de se spovedea și să cumineca și fiind popa Vasile protopop la Făgăraș s-au sfătuit cu vlădica Aaron de au mers la comandirul ghinărar Buccow, spuindu-i multe minciuni și zicând că la acele mănăstiri sunt gazde de hoți și așa poruncind ghinării Buccow au ars acele mănăstiri toate și le-au stricat, numai o mănăstire de la Sâmbăta de Sus ce este a Brâncoveanului aceea a rămas»²⁸. Și, într-adevăr, mănăstirile din Țara Oltului au fost cele mai reprimate și în numărul cel mai mare, față de celelalte regiuni.

În continuare ne vom opri asupra mănăstirilor din Transilvania distruse de von Buccow încercând o inventariere a lor și în scopul ca cele ce s-au întâmplat să nu se uite niciodată. Căci, «urmele ce mai există și tradițiunea ce se păstrează la poporul român deșteaptă în om un interes pentru lucrurile istorice pe care până acum nu s-a pus destul preț, un interes de a le cerceta și a le cunoaște mai îndeaproape»²⁹.

O listă a mănăstirilor ce au existat în Transilvania, care mai apoi au fost prefăcute în ruine se află într-o lucrare a mitropolitului Andrei Șaguna³⁰, iar mai târziu Ștefan Meteș a elaborat un studiu mult mai amplu cuprinzând toate mănăstirile (168) despre a căror existență s-a știut întotdeauna³¹, iar Pr. Prof. Mircea Păcurariu va trece în revistă mănăstirile existente în Transilvania până în 1761 și după această dată, folosind o bibliografie vastă³². O altă listă, dar mult mai scurtă, însă bine studiată, o oferă Zenovie Păclișanu³³.

Mai există și alte liste referindu-se numai la mănăstirile ce au existat în Țara Făgărașului cu care de altfel vom și începe inventarierea noastră, liste elaborate de istoricul unit Augustin Bunea³⁴ și mai târziu de istoricul ortodox Ștefan Meteș³⁵.

DISTRUGEREA MĂNĂSTIRILOR DIN ȚARA FĂGĂRAȘULUI ȘI A OLTULUI

În ce privește această parte a Țării Ardealului istoria nu este lipsită de date, căci foarte mulți, chiar din acele timpuri au scris despre dezastrul provocat de imperiul habzburgic — catolic, prin dărâmarea sau arderea schiturilor și a mănăstirilor românești.

La 17 ianuarie 1860, un oarecare Vasile Maxim scria episcopului Andrei, baron de Șaguna: «...Aici în Țara Făgărașului mai la toate

28. Episc. unit At. Rednic, vizitând în 24 jan. 1768 mănăstirea din Sâmbăta de Sus, spunea: «Întreaga Țara Oltului ascultă pe călugării din mănăstirea de aici» — Z. Păclișanu, în «Cultura Creștină», Blaj, 1936, p. 97 la Meteș, op. cit., p. LXXXV—LXXXVI.

29. I. Pușcariu, op. cit., p. 87.

30. *Istoria Bisericii Ortodoxe răsăritene universale*, vol. 2, Sibiu, 1860, p. 115—121.

31. *Mănăstirile*.

32. *Mănăstirile Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 208—213.

33. *Vechile mănăstiri românești din Ardeal*, în «Cultura creștină», Blaj, VIII, nr. 7—8/1919, extras pag. 23.

34. Op. cit., p. 331—338.

35. *Viața bisericească...*, 141 pag.

satele de sub poalele munților Făgărașului a fost pe la obârșiile văilor celor mai frumoase câte o mănăstire de călugări precum la satele : Sâmbăta de Sus, Berivooi mari pe Valea Sebeșului, la Sărcăița, Șinca Nouă, Perșani, Veneția Comana de Sus, Scorei, Porumbacu de Sus, care mai stau în ruine și în ziua de azi. Toate aceste mănăstiri se zice a fi fost arse și dărâmate prin generalul von Buccow și frații călugări fură fugăriți prin Țara Românească pe la anul 1760, adecă cu o sută de ani înainte de aceasta : iar locurile și averile fostelor mănăstiri s-au confiscat și s-au împărțit prin fisc proprietarilor sătești. Și urmele se văd și numirile locurilor mănăstirilor se susțin până azi, aflându-se în acele locuri multe grădini cu pometuri alese. . . »³⁶.

1. **ARPAȘUL DE JOS.** Mănăstirea se afla la 5 km de sat, într-un loc numit «Podeiu»³⁷, pe moșia contelui Adam Teleki, fiind pomenită în această situație pe la 1733—1734³⁸.

Cea mai veche amintire despre mănăstirea de aici cu hramul Adormirea Precestei o găsim într-o plângere a boierilor din acest sat, datând din 1726³⁹.

Peste doi ani, preotul Ion, fiul popii Radu din Arpașul de Jos, dă «pe seama sfintei mănăstiri de la Arpaș până când va sta biserica» cartea bisericească «Evhologiu» (1713). Pe carte era amintit «ereul Ion Niacșa», probabil numele complet al dăruitorului⁴⁰.

O altă informație datează din 6 noiembrie 1742, când un dascăl Toma, de la mănăstire, vindea un «Chiriadromion» popii Stroe din Drăguș⁴¹.

După conscripția din 1748 mănăstirea avea un preot, 4 călugări și 6 călugărițe⁴².

În 1756 în mănăstire se mai afla un ieromonah Isaia, care a lăsat mănăstirii un «Octoih»⁴³.

Pentru că, încă din 1746 călugării de aici au dus o luptă îndârjită contra uniației⁴⁴, generalul von Buccow a ars-o în 1761. Ulterior au fost refăcute două chilii ocupate tot de călugări ortodocși⁴⁵.

2. **BERIVOIUL MARE.** Comuna de aici este foarte veche, încât în secolul al XVII-lea este amintit un protopop cu numele Ștefan, căruia principele Gheorghe Rakoczy I, prin decretul din 21 mai 1647, îi acor-

36. La I. Pușcariu, *op. cit.*, p. 390.

37. Meteș, *Mănăstirile*, p. 76.

38. Bunea, *op. cit.*, p. 333; N. Iorga, *Scrisori și inscripții ardeleni și mara-mureșene, II (Studii și documente, XVII)*, Buc., 1906, p. 43, nr. 52—53; cf., Meteș, *Viața bis.*, p. 34.

39. «În anul acesta o călugăriță care cu soțul ei (?) stau în mănăstirea din pădure, a fiert în câteva rânduri vin ars, dar n-a adus în sat nici o picătură...» — Șt. Meteș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, I, Cluj, 1935, p. 284.

40. Iorga, *Scrisori*, II, p. 124, nr. 394. În 1733, acest popă Ion mai cumpăra pentru această mănăstire un «Triod» — *ibidem*, p. 43, nr. 52—53.

41. *Ibidem*, p. 92, nr. 253.

42. Meteș, *Mănăstirile*, p. 75; Z. Padișanu, *op. cit.*, p. 5.

43. Iorga, *Scrisori*, p. 43, nr. 51.

44. Dr. Augustin Bunea, *Din istoria românilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728—1751)*, Blaj, 1900, p. 200.

45. Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 5; Meteș *Ploile*, p. 76; idem, *Viața biseric.*, p. 35.

dase jurisdicție asupra întregii țări a Făgărașului, scoțând această parte a țării de sub oblăduirea mitropolitului de la Alba Iulia⁴⁶.

La începutul secolului al XVIII-lea satele Berivoiul Mare și Berivoiul Mic au intrat în posesia familiei Brâncoveanu⁴⁷.

La 1748 se afla aici o mănăstire, pe pământul nobilului Iosif Boier, având 5 călugări, 8 călugărițe și un preot bătrân, pe Gherasie⁴⁸. După ce mănăstirea a fost distrusă de von Buccow, toată averea ei a fost luată de acel nobil Iosif Boier⁴⁹.

Conscripția lui Anastasie Rednic, din 1765 redă faptul că o mănăstire ar fi existat și în Berivoiul Mic⁵⁰, dar este posibil, spunem noi, ca mănăstirea aceasta să fi fost una și aceeași. Trebuie constatat însă un fapt: Zenovie Păclișanu redă în lucrarea sa (op. cit.) pentru mănăstirea din Berivoiul Mic aceleași date pe care le-am înfățișat anterior pentru mănăstirea din Berivoiul Mare, date preluate din lucrările istoricului Ștefan Meteș (*Mănăstirile... și Viața bisericească...*), iar istoricul A. Bunea nu pomeneste decât de un singur Berivoi (Episcopul Petru Pavel Aaron).

Noi credem că este vorba de una și aceeași mănăstire din Berivoi, pe atunci neexistând probabil două părți ale acestui sat. Ca urmare, A. Bunea este posibil să fi fost mai bine informat, fapt pentru care nu menționează decât un singur Berivoi. Și primii doi autori menționați se referă la unul și același sat, numai că Păclișeanu îl numește «Mic», iar Meteș «Mare».

3. **BUCIUM.** În 1748, ni se spune că la mănăstirea zidită pe pământul baronului Alvinczi servea preotul călugăr Isaia Tempea de origine din Mărgineni care fusese și la Ierusalim. În mănăstire se mai aflau 6 călugări și o călugăriță bătrână⁵¹. În această mănăstire, un călugăr Ambrozie scrisese în 1737 «Viețile Sfinților»⁵².

Mănăstirea mai este pomenită în 1752, când aici se găseau iobagul Iacob Lintolțu cu fiul său, fugiți din Herseni, în 1742⁵³.

4. **COMANA DE JOS.** Aici se afla un schit mic și sărac a cărui avere o forma un fânaț și 3 care cu fân⁵⁴.

Dintr-un document al lui Matei Basarab, păstrat în biserica din comună, se poate vedea că domnitorul dăruise mănăstirii toate cărțile bise-

46. Ioan Lupaș, *Acațiu Barcsai și Sava Brancovici*, în «An. Acad. Rom. sect. ist.», 1912, p. 571—2, nr. 1 cf. Meteș, *Viața bis.*, p. 37—38; O speculație ar putea fi că protopopul Ștefan era omul stăpânirii ungurești și nu e de mirare că urmașul său Radu, a semnat la 1700 actul unirii cu Roma — v. Gh. Șincai, *Cronica Românilor*, III, p. 305 apud *ibidem*.

47. Meteș, *Viața bisericească*, p. 38.

48. *Ibidem*, p. 39; idem, *Mănăstirile*, p. 76; Bunea, a.c., p. 332; L. Păclișanu, *op. cit.*, p. 6.

49. *Ibidem*.

50. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 350.

51. Meteș, *Mănăstirile*, p. 78, idem, *Viața bisericească*, p. 42; Acel călugăr clădise, înainte de 1747, o biserică la Bucium — Iorga, *Scrisori*, I, p. 70, nr. 159—160.

52. Radu I, în «An Acad. Rom. sect. ist.», I, 1923, p. 267, nr. 12, apud Meteș, *Mănăstirile*, p. 77.

53. *Ibidem*, p. 78.

54. Zenovie Păclișanu, *op. cit.*, p. 9.

ricești în românește, cât și odoarele și veșmintele necesare cultului⁵⁵. În rest, nu avem date decât despre bisericile din comună și date care atestă superioritatea numerică a ortodocșilor aici.

5. *DEJANI*. La 1748, era aici o mănăstire cu un călugăr și două călugărițe. Preotul mănăstirii era popa Ion⁵⁶.

6. *DRĂGUȘ*. Pe o «Evanghelie» de la 1682, ce se afla în Biserica ortodoxă din Drăguș, exista o însemnare mai târzie, care atestă existența unei mănăstiri aici: «Această Evanghelie s-a prins de furat în sat la Fofeldea și au venit după ea de o au prinsu și au adevărat pe ea și am dat iarăși s-o ducă la mănăstirea veche de la Drăguș. Acestea au fost în anul 1736, octombrie, zile 14. Protopop Radu Coian. Jurătorii au fost: Călugărul Mihail, Botar Andreiaș din Drăguș, Aldea Toean, Radu Husea, Ion al lui Moisi din Sâmbăta de Sus»⁵⁷.

La Drăguș erau, potrivit unei conscripții din 1748, două mănăstiri care îndemneau la lupta împotriva uniților, una în partea de sus a satului, având 9 călugări, cealaltă în partea de jos, pe pământul boierului Tămaș Codrea, având preot pe călugărul Varlaam, cu 8 călugări și 8 călugărițe⁵⁸.

O altă conscripție de la 1750 indică aici trei mănăstiri: cea mare și bătrână a lui Calotă și cea a lui Comșa Codrea⁵⁹ numai una a supraviețuit distrugerilor lui von Buccow, căci un călugăr scria de acolo pe o carte bisericească la 1763 următoarele: «Să se știe de când am șezut la mănăstirea Drăgușului, anul 1763»⁶⁰.

Mulți ani a stat, probabil la mănăstirea cea mare, «logofătul Matei Voileanu gramăticul», ce venise în 1736 de la mănăstirea Bistrița — Olt. Aici a compus istorioare morale, a talmăcit părți din Psalmi și a scris Vietile Sfinților, după lucrarea cu același titlu a mitropolitului moldovean Dosoftei. Pe una din filele acesteia, logofătul a făcut o însemnare: «Am scris ca să se știe că multă viață mi-am cheltuit eu la mănăstirea Drăgușului... anul 1740—1743 am șezut iar aici», unde se găsea și-n martie 1747⁶¹, după ce zugrăvisse biserica de lemn din Pata (Cluj) și Pogăceana (Someș), căci logofătul era și zugrav⁶².

De la Drăguș, M. Voileanu pleacă în satul Hundorf, iar în 1761 era în Șoimușul românesc (Tirnavă Mică) unde scrie «Pilde filosofice» în limba greacă⁶³. Scrierile sale au fost publicate de un nepot al său, purtând același nume (v. nota 61).

Se poate constata de aici că mănăstirile ardelene n-au fost numai focar de viață spirituală, religioasă, ci și unul de viață culturală. Și nu

55. Meteș, *Viața bis.*, p. 43.

56. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 332.

57. Iorga, *Scrisori*, II, p. 92, nr. 254.

58. Bunea, *Episc., P. P. Aaron*, p. 333, cf. Meteș, *Mănăstirile*, p. 81, idem, *Viața bis.*, p. 49.

59. Idem, *Mănăstirile*, p. 81.

60. Iorga, *Scrisori*, II, p. 92, nr. 256.

61. *Ibidem*, p. 93, nr. 358—359; Pușcariu, *op. cit.*, p. 366—7. Matei Voileanu, *Codicele Matei Voileanu*, Sibiu, 1891, p. 19 la Meteș, *Mănăstirile*, p. 80.

62. Idem, *Note despre zugravii bisericilor române*, Sibiu, 1932, p. 11, nota 4.

63. Idem, *Viața bis.*, p. 49—50; idem, *Mănăstirile* p. 80. Scrierile sale au fost publicate.

este singular cazul căci, așa cum vom vedea, mai existau asemenea mănăstiri, în care-și desfășurau activitatea cărturari. Și de aceea, cu atât mai mare a fost crima de a se distruge aceste lăcașuri.

7. *LISA*. Mănăstirea se afla pe locul numit «Poiana Palerului», pe pământul familiei boierești Paleriu. În 1748 ni se spune că erau aici numai doi călugări bătrâni ⁶⁴.

În 1758, erau călugări aici Ioan Paler (boier), Bucur Cațavei și Ion Moga (iobagi), cât și o călugăriță. Pe lângă mănăstire mai stăteau Ioan, Paraschiv și Ion Munteanu, veniți din altă parte și stând în 3 locuințe ⁶⁵.

Ultimul călugăr al mănăstirii, înainte ca aceasta să fie arsă a fost Misail sau Mihail, amintit în conscripția lui Atanasie Rednic de la 1765 ⁶⁶.

În 1779, locuitorii din Lisa au cerut voie să restaureze mănăstirea, dar, generalul Preiss nu a aprobat cererea ⁶⁷.

8. *MĂRGINENII*. Există aici o mănăstire pe locul familiei boierești Pandrea, având în 1758 un călugăr pe nume Ion Urs și două călugărițe ⁶⁸. În această mănăstire viețuise ieromonahul Isaia, cel care era amintit și la mănăstirea Bucium. La 1 mai 1747 scria pe un Apostol: «Acest sfânt Apostol l-am dat în sfânta biserică la Buciumi, care este hramul Sfintei Troiți, care am zidit eu Hagi Isaiia ieromonah... Am cumpărat acest Apostol de la părintele Vlădica de la Mitropolia Bucureștilor... Isaia Ieromonah Tempia» ⁶⁹.

Mănăstirea, arsă în 1761 din ordinul lui von Buccow, avea în 1765 — conform conscripției lui Atanasie Rednic, o livadă și 4 care de fân ⁷⁰.

9. *NETOT*. Din păcate, pentru această mănăstire nu avem prea multe date în afară de aceea că a fost arsă, decât că este consemnată în conscripția din 1748, când aici slujea preotul Nicolae ⁷¹.

10. *OHABA*. În 1700, Ohaba era sediul protopopesesc cu 40 de parohii în numele cărora subscriesese actul unirii din 5 septembrie 1700, protopopul Gheorghe ⁷². Și aici a existat o mănăstire pe care von Buccow a ars-o în 1761. Dintre călugării sfântului locaș a făcut parte și ieromonahul Ștefan care nota în 1762 dăruirea unui «Apostol» bisericii din Ohaba de către Stanca Oproaae ⁷³.

11. *PORUMBACUL DE SUS*. Și aici exista o mănăstire în pădurea satului numită Purcărița, conform unei conscripții urbariale din

64. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 332, cf. Meteș, *Mănăstirile*, p. 81 și Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 12.

65. Arhivele Statului din Cluj, urb. Lisa, 1758 la Meteș «*Mănăstirile*», p. 81. 66. Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 12. Numele acestui călugăr se mai află și pe un act din 2 februarie 1769 (Bibl. centrală din Blaj, la *ibidem*).

67. *Ibidem*.

68. Arhivele Statului Cluj, Conscripția dom. Făgăraș, III, p. 467, 557 apud Meteș, *Viața bis.*, p. 86.

69. Iorga, *Scrisori*, II, p. 70, nr. 159—160.

70. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 350; Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 13.

71. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 332.

72. Nilles, *Symbolae et historiam ecclesiae orientalis*, I, Innsbruck, 1885, p. 249, apud Meteș, *Viața biseric.*, p. 88.

73. Iorga, *Scrisori*, II, p. II, p. 140, nr. 463.

1758⁷⁴. După distrugerea ei de către von Buccow o călugăriță a continuat să trăiască aici și după arderea mănăstirii, făcându-și ca adăpost o colibă⁷⁵.

12. *SCOREI*. Mănăstirea de aici este foarte veche, încât la 1391 este pomenită, pe când Mircea cel Bătrân dona boierilor săi Stanciu egumenul și fratelui său Călin, satul Scorei⁷⁶. Se înțelege că Stanciu nu putea să fie decât egumenul unei mănăstiri din Scorei.

Mănăstirea mai este pomenită abia în 1748, având ca preot pe Hălmațiu, cât și 8 călugări și o călugăriță⁷⁷. Pe pământul fiscal se mai afla un călugăr atașat și el mănăstirii cu avere cu tot⁷⁸.

Deși arsă, în 1761, călugărul Hălmațiu a rămas acolo, ridicând un nou lăcaș⁷⁹. În 1785 se vorbea de intenția ca la Scorei să se reclădească o nouă mănăstire⁸⁰.

13. *SINCA NOUĂ ȘI VECHĂ*. Sinca nouă s-a înființat după 1761, mai precis după arderea mănăstirilor din Sinca veche și refugiul unei părți a populației în Țara Românească. Și-n acest sens avem scrisoarea preoților Gheorghe Flucuş și Nistor Popa din Sinca nouă, trimisă episcopului Andrei Șaguna la 16 decembrie 1859: «Sinca veche avea două feluri de oameni... în hotarul comunei sus-zise, la Crețu, s-a aflat o peșteră în piatră cu călugări, unde s-a slujit sfânta Liturghie și o biserică în pârâul mănăstirii numit Strâmba, unde iar se slujea Sfânta Liturghie de către călugări. Biserica aceasta era din zid și avea moșia sa...».

Mai era și o altă mănăstire la Trestioara, cu biserică asemenea din zid cu moșie mare și grădina de poame... «Chiar și în locul bisericii noastre până a nu se fi întemeiat comuna Sinca Nouă a fost o bisericuță de lemn cu pomat și cu moară pentru călugări. La aceste schituri a fost venind tineretul din tot Ardealul la învățătură, unde a fost învățând de la călugări. Dară la oare câtă vreme venind o înaltă comisiune împărătească spre a cătăni satele care s-au militat de grănițeri, generalul Schischkovic și guvernatorul Brucundal (Brukenthal) strămtora pe bieții strămoșii noștri cu milităria și uniția. Generalul Schischkovic silea spre călăria când zicea, că de nu vor a primi arme, pune termen și-i vor scoate din ale lor iosaguri, iar guvernatorul M. Brucundal, a fost îndărătnicind de la primirea armelor pe ascuns pe generalul, și strămoșii noștri s-au adunat cu călugării laolaltă spre înțelegere hotărând să ia arme, iar uniția nici într-un fel să nu primească; și înțelegând generalul aceasta numai decât a poruncit și au venit cătane și au trimis la numitele schituri de le-au ars și le-au stricat cu tot în 3-lea

74. Arhiv. Stat. Cluj, Conscr. dom. Făgăraș, XXVI, p. 87, 103, 119 apud Meteș, *Viața bisericii*, p. 94; idem, *Mănăstirile*, p. 83.

75. Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 16.

76. I. Pușcariu, *Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului*, Sibiu, 1907, p. 38—41, nr. XIV.

77. Meteș, *Mănăstirile*, p. 96; idem, *Viața bis.*, p. 907.

78. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 333—334.

79. Turcu, *Excursiuni pe munții terei Bârsei și Făgărașului*, Brașov, 1896, p. 110, cf. Meteș, *Mănăstirile*, p. 96.

80. Zenovie Păclișanu, *op. cit.*, p. 16.

unie 1761 și s-au ars schiturile și oamenii au ieșit din casele lor și s-au dus în Țara Românească»⁸¹.

Conscripția din 1748 ne arată în Sinca veche două mănăstiri : una în partea de jos a satului, pe pământul boieresc al călugărului popa Maniu, cu patru călugări și două călugărițe, iar a doua în partea de sus a comunei (devenită ulterior Sinca nouă) pe un loc fiscal ce aparține hagiului Popa Avram, care fusese la Ierusalim, fiind el însuși călugăr și preot la mănăstire împreună cu încă 5 călugări și o călugăriță⁸².

Peste zece ani s-a făcut o nouă conscripție (1758) ce arată acum existența a trei mănăstiri aici : una pe locul Plopoasa cu călugărul Manea Dobre și 4 călugărițe ; a doua, pe locul Gura Fătăciunii cu doi călugări preoți : popa Constantin, fost preot în Todorita și altul mai tânăr, venit din Brașov, împreună cu 3 călugărițe ; a treia se afla pe locul Trestioara cu 2 călugări : preoții Avram (iobag din Sinca) și Iosif, venit din Țara Românească⁸³.

După o altă conscripție existau aici cinci mănăstiri : 1 la Trestioara ; 2 în Strâmba ; 3 în Valea Lărguță ; 3 pe Crețul ; 5 loc nenumit⁸⁴.

Ce s-a întâmplat cu aceste mănăstiri (în parte numite) dintre care una a fost refăcută pe la 1779,⁸⁵ ne spun preoții Gh. Flucus și Nistor Popa în scrisoarea citată anterior (nota 81).

14. *TELECHI RECEA* (și *VAIDA RECEA*). În 1748 aici se afla o mănăstire pe pământul principesei Cantacuzino, având 3 călugări și o călugăriță⁸⁶.

Din 1750 este socotită împreună cu Vaida.

În 1748 se constată că și aici era o mănăstire «a Luchii» (probabil a popii Luca, ce funcționase ca preot aici), având un preot pe Onofrei, împreună cu 11 călugări și 2 călugărițe⁸⁷. Ambele mănăstiri au fost arse la 1761 de von Buccow.

15. *VENEȚIA DE SUS*. Aici existase o mănăstire în care avem o primă știre că monahul Maței scrisese la 1730 un «Sbornic» pentru preotul Vasile din Bogota⁸⁸.

Lăcașul a fost distrus în 1762⁸⁹, având, între 1759—1761, ca ultim călugăr pe Ioanichie, unul dintre cei mai intimi și fervenți colaboratori ai lui Sofronie în marea sa revoluție.

16. *VISTEA DE SUS*. Mănăstirea de aici era pomenită în coscripția de la 1748, având un preot bătrân, Pahona, 2 călugări și 5 călugă-

81. Pușcariu, *Documente*, I, p. 392—393.

82. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 331—332.

83. v. Arh. Stat Cluj, conscripția urbaniană a satului Sinca din 1758 (mai există știrea că iobagul Gheorghe Sândroae din Beclean în 1758, era cu un fiu al său la o mănăstire pe Valea Sincăi) — apud Meteș, *Mănăstirile*, p. 98 ; idem, *Viața bis.*, p. 112.

84. *Ibidem* ; idem, *Mănăstirile*, p. 98.

85. Zenovie Păclișanu, *op. cit.*, p. 20—22.

86. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 332.

87. *Ibidem*.

88. Meteș, *Mănăstirile*, p. 100.

89. Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 23.

rițe⁹⁰. De această mănăstire se mai amintește în conscripția lui Atanasie Rednic de la 1765⁹¹.

*

Evident, că numărul mănăstirilor și schiturilor distruse în Țara Făgărașului trebuie să fi fost mult mai mare, dacă ar fi să ne luăm și după mărturia cronicarului din Scheii Brașovului (nota 28) care redă numărul de 37. Trebuie, că o parte din ele, fiind din lemn, atunci când au fost arse nu s-a mai reușit refacerea lor. Timpul le-a acoperit și au fost date uitării până și numele lor.

Opera lui von Buccow nu s-a oprit aici, ci a continuat, așa cum am mai spus, pe tot versantul nordic al Carpaților meridionali, până în Banat.

JUDEȚUL SIBIU

17. (?) *PORCEȘTI*. În satul unde Matei Basarab ridicase la 1653 o biserică găsim și o mănăstire situată «Pe Calea Caselor în Curechiuri»⁹². Călugării de aici făceau mare agitație împotriva unirii, fapt care l-a determinat pe episcopul rutean unit Manuil Olsavszky din Muncacs să spună la 26 februarie 1747: «Călugării din mănăstirea Porcești să fie scoși din țară»⁹³.

JUDEȚUL HUNEDOARA

18. *PRISLOP și PLOSCA*. Despre mănăstirea Prislop s-a scris foarte mult⁹⁴, fapt pentru care ne vom opri numai asupra momentelor prin-

90. Bunea, P. P. Aaron, p. 335.

91. Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 23.

92. *Ibidem*, p. 15.

93. Bunea, *Episc. I. Klein*, p. 195.

94. Prima istorie a acestei străvechi așezări monahale este cunoscuta cronică versificată «Plângerea Sfintei mănăstiri a Silivașului din eparhia Hațegului, din Prislop», scrisă în contextul persecuțiilor religioase din sec. XVII și înfățișând foarte obiectiv tradiții istorice, date istorice legate de întemeierea și existența mănăstirii până la dărâmare ei.

O nouă istorie inedită a mănăstirii aparține lui St. Moldovan (1813—1900) care are și meritul de a fi elaborat prima schiță monografică a acesteia: «Adunbrarea S. Mănăstire Prislop, clădită în teritoriul Silivașului de Sus cercul Hațieg, Districtul Alba Iulia (?) pe la anul 1560—1580 de Doamna Saphira fata Domnului Moise, Principelui României» (v. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria mănăstirii Prislop*, Arad, 1986, p. 10).

Apar apoi o serie de studii care se referă și la mănăstirea Prislop, uzând de date noi; Dr. Augustin Bunea, *Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagiului, Silivașului și Bălgradului Blaj*, 1902, p. 45—61; ideme, *Episc. P. P. Aaron*, p. 320—330; Ioan Boros *Sematismul istoric al diecezei Lugoșului*, Lugoș, 1903, p. 467—481; Dr. Radu Iacob, *Istoria vicariatului greco-catolic al Hațegului*, Lugoș, 1913, p. 61—102; St. Mateș, *Mănăstirile*, p. 103—128, Virgil Vătășianu, *Vechile biserici de piatră românești din județul Hunedoara*, în «An. CMI» 1929, Cluj, 1930, p. 47—65; George Balș, *Despre biserica Prislopului*, în «Bul. CMI» an XXIV, fasc. 69, 1931, p. 97—100; Pr. Ioan Hălmăgiu, *Mănăstirea Prislop*, Teza de licență, Inst. Teol. Univ. Sibiu, 1948; Mircea Păcurariu, *Mănăstirea Prislop*, MA II, 1957 9—10, p. 707—712; Marius Porumb, *Biserica mănăstirii Prislop (jud. Hunedoara) — un monument din sec. XV*, în vol. «Studii de istorie a artei», Cluj, 1982; V. Drăguț, *Vechi monumente hunedorene*, București, 1968; Viorel Cugerean, *Crâmpiele din istoria mănăstirii Prislop*, «MB» 35, 1985, 1—2, p. 69—79; și cea mai nouă și amplă lucrare este cea a Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Istoria mănăstirii Prislop*, Arad, 1986.

cipale ale istoriei Prislopului și pentru că spațiul lucrării nu permite extinderea subiectului.

Mănăstirea Prislop se află la 13 km de crașul Hațeg, având hramul Sfântul Ioan Gură de Aur⁹⁵.

Tradiția locală, ca și o seamă de lucrări istorice, susțin că mănăstirea a fost întemeiată de Sfântul Nicodim de la Tismana, cunoscutul reorganizator al monahismului românesc⁹⁶, ba mai mult se pare că mănăstirea Prislop a fost închinată Tismanei⁹⁷.

De trecutul mănăstirii se leagă și amintirea unui «Sfânt», canonizat oficial de Biserică în 1992, și consacrat ca atare de tradiție — Sfântul Ioan de la Prislop, despre care din păcate, nu știm când a trăit⁹⁸.

În a doua jumătate a secolului XVI, mănăstirea Prislop a fost rezidită din temelie de domnița Zamfira, fiica domnului muntean Moise Vodă Basarab (1529—1530), fiul domnitorului Vladislav III (1523, 1524, 1525) și al soției sale Ana⁹⁹.

În ce privește anul refacerii, «Plângerea mănăstirii...» redă anul 1520, ceea ce nu corespunde însă realității, căci domnița Zamfira se născuse fie în 1516, fie în 1526.

Mult mai veridică este însă informația cuprinsă într-o inscripție de deasupra intrării în naos, datând din 1759, azi dispărută, dar citită în 1909: «Această sfântă mănăstire, hramul Sfântului Ioan Bogoslov s-au zidit din temelie de blagocestiva și creștina doamna Zamfira, fiica blagocestivului domn Io Moise Voevod Basarab din București la anul 7072 (1564) iar acum (1759) cu ajutorul celui în Troiță slăvit Dumnezeu s-a zugrăvit...»¹⁰⁰. «Această sfântă mănăstire... zugrăvit toată, precum se vede, cu bunăvoința și cheltuiala acestor numiți: Varlaam, ieromonah Toplița, ucenicul meu Mihail și Sl... ieromonah feciorui popei Balint și Teodosie... fiind în mănăstire și Metodie monah și Nichita monah în zilele... împărăteasa Maria Terezii, arhipăstoriu țării M. S. domnul Petru Pavel Aaron de Bistra la anul 7267 de la Hristos 17(59)... martie 13 zile,

95. Iacob Radu, *op. cit.*, p. 98.

96. Bazați pe cercetările făcute de St. Moldovan, istoricii Ioan Borș (*op. cit.*), Radu Iacob (*op. cit.*), V. Vătășianu (*op. cit.*), G. Balș (*op. cit.*), Grigore Ionescu (*Istoria arhitecturii în România*, vol. I, Buc. 1963) au ajuns la constatarea că ea aparține într-adevăr începutului de secol XV, deci este contemporană cu Nicodim. Numai V. Drăguț (*Vechi monumente*) susține că actuala biserică este ctitoria domniței Zamfira, fiica d-lui muntean Moise și datează de la 1564 (vezi discuția privind aceste păreri la M. Păcurariu, *Prislop*, p. 20—23).

97. v. *ibidem*; p. 22; În istoriografia noastră se susține că Sf. Nicodim și-ar fi copiat «Tetraevanghelul» său la Prislop (v. Ion Radu Mircea, *Cel mai vechi manuscris miniat din Țara Românească; Tetraevanghelul popii Nicodim (1404—1405)* în «Romanoslavica», XIII, 1966, p. 203—221, cf. *ibidem*).

98. M. Păcurariu, *Prislop*, p. 23—24.

99. Asupra domnitorului Moise și domniei acestuia a se vedea: Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi*, București, 1971, p. 698—702, I. Ursu, *Din influențele politicii europene asupra istoriei noastre. Moise Vodă (1529 martie — 1530 august)*, Buc. 1914 (extras din An. Acad. Rom. Mem. Secț. Ist., 5 III, t. XXXVI, 1913—14, p. 517—528); Em. Gr. Nicolaescu, *Moise Vodă (martie 1529 — 28 aug. 1530)* în «Arhivele Olteniei», an XVIII iul.—dec. 1939, p. 406—429 apud. M. Păcurariu, *Prislop*, p. 25, notele 1, 2.

100. I. Radu, *op. cit.*, p. 96; cf. Vătășianu, *op. cit.*, p. 54—55.

fiind zugravi popa Larnizn... și ucenicul meu Niculae». Faptul că «s-au zidit din temelie» nu înseamnă că acum avea să fie ridicată mănăstirea, ci că ea era atât de stricată, încât a necesitat o refacere integrală la 1564, dată cu care majoritatea cercetărilor este de acord.

Zamfira a fost înmormântată la Prislop în 1580, în pronaosul bisericii, mai târziu adăugându-i-se mormântului său o piatră funerară cu un epitaf în latină¹⁰¹, așezată se pare peste alte pietre cu inscripții în slavonă, toate păstrate până în 1909 când s-a întreprins la Prislop o primă cercetare¹⁰².

Continuând șirul evenimentelor istorice care au marcat viața mănăstirii, nu putem trece peste faptul că pentru scurtă vreme aici și-a avut sediul mitropolitul transilvan. Primul ierarh ce-și va fi ales Prislopul drept reședință a fost Ioan din Peșteana ce a păstorit de prin 1553 până spre 1557 când deja era menționat Hristofor cu sediul la Mănăstirea Geoagiu de Sus¹⁰³.

Un alt aspect din istoria mănăstirii este și acela că dintre călugării prislopeni câțiva au fost ridicați în scaune vlădicești: probabil Ghenadie I al Transilvaniei (1579—1585) cu sediul la Alba Iulia, Ioan III (1585—1605), fost egumen al mănăstirii și Teofil, numit episcop de Vad în 1615, ce a păstorit până către anii 1622—1623¹⁰⁴.

Știrile despre mănăstirea Prislop încetează după 1629—1630 până spre mijlocul secolului al XVIII-lea.

Deși jefuită pe tot parcursul acestui secol, monahii de la Prislop au rămas statornici în credința strămoșească, mănăstirea constituind unul din centrele cele mai însemnate ale rezistenței ortodoxe¹⁰⁵.

Aceasta a făcut ca monahii din mănăstire să fie alungați, astfel încât la 1749, superiorul mănăstirii Sfânta Treime din Blaj a trimis la Prislop pe călugării Varlaam și Nichita ca să o restaureze¹⁰⁶.

În anii care au urmat Varlaam a izbutit să o restaureze lucru dovedit și de inscripția citită în 1909, pe care noi am pomenit-o anterior (nota 100).

101. I. Radu, *op. cit.*, p. 73.

102. Azi se află în pronaos 5 pietre de dimensiuni diferite, pe cea mai mare aflându-se o inscripție ce confirmă data de 1580 — V.M. Păcurariu, *Prislop*, p. 32.

103. Idem, *Începuturile Mitropoliei Transilvaniei*, București, 1980, p. 57—99; Trebuie menționat aici că teza istoricului A. Bunea care spunea că ar fi existat o episcopie «a Silivașului» unde ar fi păstrat Eftimie Hristofor II și Ghenadie în a II-a jumătate a sec. XVI (v. *Vechile episcopii*, p. 52—61; idem, *Ierarhia românilor din Ardeal și Ungaria*, Blaj, 1904) a fost infirmată de cercetările ulterioare, care au dovedit că sediul acestor ierarhi s-a aflat la Alba Iulia (M. Păcurariu, *Prislop*, p. 34).

104. *Ibidem*, p. 34—35.

105. Acest lucru se știe dintr-un decret al Mariei Tereza din 18 iunie 1747, prin care ordona să se ia măsuri împotriva tuturor călugărilor ortodocși agitari. Între altele dispunea să fie arestat un pseudo-episcop din Silvaș și alți doi «agitari» (v. S. Dragomir, *op. cit.*, I, Anexe, p. 61, doc. 41). Se pare însă că acel «pseudo-episcop» nu era decât egumenul mănăstirii, care va fi condus acțiunea de susținere a ortodoxiei în această zonă.

106. St. Moldovan, *op. cit.*, p. 140; A. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 321—322; I. Radu, *op. cit.*, p. 82—83; Metes, *Mănăstirile*, p. 110—111.

Refacerea mănăstirii în deceniul al șaselea al veacului al XVIII-lea este relatată pe larg în «Plângerea sfintei mănăstiri a Silvașului»¹⁰⁷, care menționează trei nume în contextul acestei acțiuni de refacere: Vasile Toplițanu (numele de botez al lui Varlaam), Ioan (menționat în inscripția de pe icoana Maicii Domnului, păstrată până azi) și Pavel Sălăgeanu.

Răscoala cu caracter religios condusă de ieromonahul Sofronie de la Cioara, între 1759—1761, a atras după sine nu numai revenirea la ortodoxie a românilor trecuți la uniatism, dar și nemulțumirea autorităților catolice. Și, implicit, acest lucru a determinat distrugerea mănăstirii Prislop, cât și a uneia afiliată acesteia — Plosca în 1762 și alungarea călugărilor din aceste mănăstiri¹⁰⁸. Avera lor imobilă a fost dată episcopului P. P. Aaron, pentru a deschide o școală la Hațeg, iar o parte din icoane au fost duse la Blaj¹⁰⁹.

Cu ocazia distrugerii lui Buccow a fost profanat și mormântul domniței Zamfira^{109 bis}.

Parte din călugări au reușit să plece în Țara Românească, iar o altă parte au fost închiși la Sibiu dar în cele din urmă eliberați și alungați și aceștia în Țara Românească¹¹⁰.

După distrugerea, ordonată de von Buccow, mănăstirea a rămas câțiva ani părăsită pentru ca de-abia la 1775 să se vorbească despre refacerea ei¹¹¹.

Până la 1948 mănăstirea a rămas unită, dar în secolul anterior stătuse mai mult părăsită. Începutul secolului al XX-lea a însemnat o etapă de cercetări și refaceri în istoria zbuciumată a mănăstirii Prislop¹¹².

Ne oprim aici cu istoricul mănăstirii Prislop în ideea că datele înfățișate sunt suficiente pentru a ne crea o părere despre ceea ce

107. Aceasta a văzut lumina tiparului în 1863, fiind editată în ziarul «Buciumul» de Cezar Bolliac (1813—1881) (nr. 5 și 12 ianuarie 1863). Următoarea tipărire a fost cea din 1878 când arhim Ghenadie Enăceanu o publică în B.O.R., an IV, 1878, nr. 8, p. 496—507 după un manuscris găsit în biblioteca mănăstirii Căldărușani. Această versiune a fost apoi reprodusă în «Biserica și școala», foaia oficială a Episcopiei Aradului (an II, 1878, p. 179—181, 186—190), redactată fiind de Vasile Măngea și ulterior a fost publicată în 1898, în «Telegraful Român» de la Sibiu (an XLVI, 1898, nr. 24, 25, 26, 27, 29, 30). «Plângerea...» a fost publicată și în «Foaia diecezană» de la Caransebeș (an XIII, 1898, nr. 13, 14, 15), iar apoi în «Istoria vicariatului greco-catolic al Hațegului», Lugoj, 1913, p. 351—367 de către Radu Iacob, lucrare după care a fost reprodusă de Prof. Ioan Lupaș în «Cronicari și istorici români din Transilvania» I, Craiova, 1933, p. 58—78; ed. II, 1941, p. 61—81.

Ultima ediție aparține Prof. Dan Simionescu, după mss. 415 BAR — «Cronici și povestiri versificate» (sec. XVII—XVIII), Buc., 1967, p. 74—90.

108. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 326—327.

109. *Ibidem*; I. Radu, *op. cit.*, p. 85, 87.

109 bis. Păcurariu, *Prislop*, p. 53.

110. *Ibidem*, p. 45.

111. I. Radu, *op. cit.*, p. 375—376.

112. Am mai amintit că în 1909 s-au făcut unele lucrări de restaurare ocazie cu care s-au citit inscripțiile.

După 1918, Prislopului i se va da o sporită atenție, ocazie cu care între 1923—1924 s-au efectuat câteva lucrări de restaurare și consolidare, căci biserica se prezenta într-o stare jalnică datorită crăpăturilor profunde (v. Constantin Daicoviciu).

a fost una dintre cele mai vechi mănăstiri românești până în momentul barbarei distrugerii catolice de la 1762, cât și după aceea.

Cât despre mănăstirea Plosca, după ce a fost distrusă în același context nu a mai avut putința de a se reface vreodată, averea ei fiind dată episcopului P. P. Aaron care a depozitat-o parțial în biserica unită din Hunedoara ¹¹³.

JUDEȚUL ALBA

19. *CIOARA*. Mănăstirea de aici se numea de fapt mănăstirea Afteia din Plăișorul Cioara. Azi locului unde a fost sfântul lăcaș i se zice «la mănăstire».

Nu cunoaștem, din păcate, nici ctitorul nici anul construirii ei, dar se presupune a fi fost ridicată în secolul al XVII-lea ¹¹⁴.

De aici a plecat însă revoluționarul Sofronie în 1759.

Câteva însemnări de pe unele cărți aparținătoare acestei mănăstiri cu hramul Nașterii Maicii Domnului ne ajută să-i refacem trecutul. Astfel, pe «Îndreptarea Legii» din Târgoviște (1652) găsim însemnarea că mănăstirea din Plaiu Cioara a fost stricată pe la 1788, din zavistia uniților» ¹¹⁵ (notația aceasta a fost scrisă de popa Nicola Bența, între 1843—1852). Pe altă pagină scrie: «Această Sfântă Pravilă a rămas de la mănăstirea Cioara... acum este a bisericii Cioara. 1816 Februarie 20 Pop. George» ¹¹⁶.

Mai există o serie de însemnări pe o serie de cărți vechi, ce aparținuseră mănăstirii Cioara, însemnări în care găsim anii cei mai diverși 1750, 1770, 1763 ¹¹⁷.

Se poate constata că s-au făcut asemenea însemnări vorbind de existența mănăstirii după 1761, ceea ce înseamnă că ea s-a refăcut rapid, ca multe altele în aceeași situație.

20. *GEOAGIUL DE SUS*. Conform mai noilor cercetări s-a ajuns la concluzia că în acest sat și-au avut reședința, pentru aproximativ zece ani mitropoliții Transilvaniei, Hristofor, Sava și Gheorghe (1557—1567) și nicidecum aici nu a fost o simplă episcopie cum s-a susținut în istoriografie până nu demult ¹¹⁸.

113. *Comisiunea monumentelor istorice, Secțiunea din Transilvania și ținuturile mărginașe (Raport cu privire la lucrările din al II-lea an de funcționare (1922—1923), Cluj, 1924, p. 23—24).*

114. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 320; I. Radu, *op. cit.*, p. 100—101; *Mănăstirile, Meș, p. 46.*

115. Într-un document din arhivele vieneze se vorbește în 1786, despre demolarea mănăstirii din Cioara (v. *ibidem*, p. 46, nota 3), ceea ce ar duce la presupunerea că nu la 1788 a fost dărâmată, ci mai devreme. Dar, în document nu se specifică că dărâmarea s-a produs la 1786, ci probabil mai devreme, credem noi în 1761. De altfel, în mod sigur, trebuie să fi fost dărâmată în jurul acestui an, căci de acolo începuse Sofronie să facă agitație, ori autoritățile nu puteau trece cu vederea acest lucru. Nu rămânea decât o soluție: dărâmarea unui asemenea loc rău famat. Pr. Prof. M. Păcurariu citează mănăstirea Cioara ca fiind printre cele dărâmate (*Mănăstirile*, p. 211).

116. *Meș, Mănăstirile*, p. 47.

117. *Ibidem*, p. 48—49.

118. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *IBOR*, I, București, 1992, p. 499.

Mitropolia trebuie să se fi aflat tocmai în incinta mănăstirii, fiind deservită de călugării de aici cât și de cei de la mănăstirea Râmeț care se afla în apropiere.

Dar existența sa ca reședință mitropolitană a fost foarte scurtă date fiind condițiile în care ortodoxia avea de înfruntat, încă de atunci, teribilele și succesivele propagande calvină și catolică.

Presiunea catolică a biruit până la urmă, căci, în secolul al XVIII-lea, mănăstirea Geoagiului de Sus trecuse la uniți. În timpul revoluției lui Sofronie, ea a revenit la ortodoxie. «Episcopul Aaron ne-suferind ca mănăstirile până atunci unite să se prefacă prin forță și violență în mănăstiri neunite, se rugă la generalul von Buccow — spune A. Bunea — ca pe călugării trecuți la neunire să-i scoată dintrânsele»¹¹⁹. Ca urmare, la 23 august 1762, generalul von Buccow a alungat călugării, iar mănăstirea a fost arsă¹²⁰.

Pe la 1764 s-a refăcut numai biserica, fiind dată uniților¹²¹.

Averea mobilă a mănăstirii a fost luat de episcopul P. P. Aaron și dusă la Blaj de călugărul Sofronie de la Măgina, iar cea imobilă a fost împărțită între doi nobili Halmagy și Toldi¹²².

21. *RĂMEȚI*. Odată cu mănăstirea de la Geoagiu de Sus a fost arsă și cea de la Râmeți : «când au stricatu necredincioșii mănăstirea de la Râmeți și cea de la Geoagiu, la anii 1762, în augustu 20, într-o zi de sâmbătă, spre pieirea lor»¹²³.

Mănăstirea de la Râmeț este una dintre cele mai vechi în Transilvania, fiind situată în munții Trascăului, în locul numit Valea Mănăstirii¹²⁴.

Data zidirii nu s-a putut stabili cu precizie, dar, în mod sigur, exista la 1377, când într-o inscripție de atunci un meșter al vremii menționa și numele episcopului Ghelasie : «Am scris eu mult păcătosul rob al lui Dumnezeu Mihul adică zugravul de la Crișul Alb cu încuviințarea arhiepiscopului Ghelasie... anul 1377, luna iulie 2»¹²⁵.

O altă inscripție confirmă, într-un fel, faptul vechimii mănăstirii : «Dintâi au fost zugrăvită această sfântă biserică în zilele lui Matias Crai vă leatu 6895 (1486), logofăt Dumitru»¹²⁶ (inscripția de deasupra

119. *Episc. P. P. Aaron*, p. 340.

120. Ștefan Meș, *Episcopia Geoagiului de Sus (1557—1957), Comemorarea a 400 de ani*, MA, II, 1957, 9—10, p. 658.

La mulți autori data distrugerii mănăstirii este 4 septembrie : Bunea *Episc. P. P. Aaron*, n. 340.

121. Meș, *Episcopia Geoagiului*, p. 658.

122. *Ibidem*, p. 659 ; idem, *Mănăstirile*, p. 52.

123. Iorga, *Inscripții*, I, p. 158—159, nr. 10.

124. Pr. Mihai Manolache, *Istoricul mănăstirii Râmeț din Transilvania*, MA XIV, 1969, 7—8, p. 499.

125. Ghelasie este primul ierarh ortodox cunoscut cu numele în teritoriile intracarpătice, iar inscripția a fost descoperită în 1978, în pronaosul bisericii (M. Păcurariu, *IBOR*, I, p. 291).

Se pare deci că mănăstirea este cu mult mai veche și ca cea de la Geoagiu de Sus, deși istoricul Bunea spune că ele ar fi de aceeași vechime (*Episc. P. P. Aaron* p. 347).

126. N. Iorga, *Inscripții*, II.

ușii de la intrarea în biserică). Se deduce de aici că biserica a fost clădită înainte de 1486 ¹²⁷.

În ce privește ctitorii, aceștia trebuie să fi fost credincioși din toate părțile țării, pe numele lor (102) fiind înșirate în pomelnicul mănăstirii ce se citește la fiecare slujbă ¹²⁸. Șirul donatorilor care au contribuit la înzestrarea mănăstirii cu diverse bunuri este deschis de mitropolitul Teodosie al Țării Românești ¹²⁹, averea mănăstirii devenind foarte mare.

Între timp mănăstirea a suferit mai multe refaceri, dintre care o amintim pe cea a lui Mihai Viteazul, care a refăcut-o integral ¹³⁰.

Secolul al XVIII-lea, cu frământările lui religioase, a atins pe călugării de aici, care-și apărau cu îndârjire credința. Pentru acest fapt cât și pentru acela că la mănăstirea Râmeți se afla și o școală, von Buccow a dărâmat și mănăstirea de la Râmeți la 20 august 1762 (nota 123). După dărâmarea ei, averea sa mobilă a fost dusă la Blaj, iar cea imobilă a fost însușită de episcopul catolic de la Alba Iulia, cu toate că von Buccow ordonase ca întreaga avere a mănăstirii să fie pusă la dispoziția episcopului Aaron ¹³¹. Cu toate acestea, credincioșii ortodocși reușesc să renoveze mănăstirea, dar, din păcate, va fi din nou distrusă în 1785, cum aflăm într-o însemnare pe fila unui Octoih, însemnare ce aparține a celuiiași călugăr Silvestru, care consemnase prima ei distrugere ¹³².

Apoi, abia la 1792 Curtea din Viena a îngăduit ca biserica să fie refăcută, iar chiliile să fie folosite ca școală. Deci mănăstirea rămâne desființată, iar biserica rămânea exclusiv ortodocșilor ¹³³. Cu toate acestea, uniții au încercat întotdeauna să-și revendice această mănăstire, dar n-au reușit să pună mâna pe ea niciodată. Abia în 20 iulie 1827 guvernul, la insistențele episcopului Vasile Moga, va da un decret prin care biserica rămânea definitiv pe seama ortodocșilor ¹³⁴. Cu aceasta s-a încheiat litigiul în chestiunea dreptului de proprietate asupra bisericii, care a rămas ortodocșilor ca biserică parohială, iar după 1918 a revenit la vechea ei menire, aceea de biserică de mănăstire.

127. Probabil zugrăveala s-a făcut târziu. În oaza mănăstirii se mai găsesc alte 6 biserici vechi, dintre care nici una nu e pictată până azi. S-ar putea ca acest lucru să constituie argumentul pictării târzii a bisericii de la mănăstirea Râmeți (v. Manolache, *op. cit.*, p. 501).

128. *Ibidem*, p. 507; Meteș, *Episc. Geoagiului*, p. 659.

129. M. Manolache, *op. cit.*, p. 508—509.

130. Refacerile suportate de mănăstire sunt confirmate de multele straturi de zugrăveală, descoperite în urma cercetărilor din secolul nostru (Meteș, *Mănăstirile*, p. 55).

131. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 340—341.

132. «Aceasta eu aici am însemnat aceste lucruri cu jale adevărat când au stricat mănăstirile de la Geoagiu și cea de la Râmeți, la întâia stricare au fost numărul anilor 1762, iar la a doua stricare 1785 luna lui decembrie, în 23 zile, într-o zi de marți scris-am eu Silvestru Monahul» — V. Bologa, *Cuvântări ocazionale* Sibiu, 1933, p. 87 la M. Manolache, *op. cit.*, p. 511.

133. M. Manolache, *op. cit.*, p. 512.

134. Dr. Sebastian Stanca, *Mănăstirea de la Râpa Râmeților — 1486—1825*, Cluj, 1936, p. 10—13 la *ibidem*, p. 513.

JUDEȚUL SOLNOC — DOBÂCA (SOMEȘ)

22. *CHIULIEȘTI*. În această comună se aflau trei mănăstiri : una ortodoxă și două unite. Cea ortodoxă se află pe locul numit Rogușești, iar una dintre cele două unite se afla pe Valea Cheșeiului. Se pare că acestea două au fost distruse de von Buccow, căci la 1785 nu se mai amintea aici decât o singură mănăstire ¹³⁵. O localizare mai precisă a celor trei mănăstiri o dă alt autor : o mănăstire se afla în pădurea Călugărul din nordul satului, alta se afla în sud-vestul pădurii «Mănăstirea din dealul podului» (în 1926, când scria acest autor, i se vedeau ruinele) și a treia în locul casei spre satul Strâmbul ^{135 bis}.

23. *MINTIUL ROMAN*. Și mănăstirea de aici, căci exista una, a fost arsă de von Buccow. Ea este amintită în conscripția lui A. Rednic din 1765 ¹³⁶.

24. *STRÂMBA FIZEȘULUI*. Nichifor, egumenul unit al acestei mănăstiri scria în 1761 episcopului Aaron că mănăstirea e veche de 300 de ani. Astfel, începuturile ei s-ar situa pe la 1470—1480 ¹³⁷.

În legătură cu această mănăstire stă și faptul că la 1716—1718 se refugiasse aici învățatul episcop Pahonie de la Roman, datorită năvălirii tătarilor în Moldova ¹³⁸.

În timpul revoluției lui Sofronie, călugării uniți din mănăstire au fost alungați de către cetățenii din satul Sân Petru, vecin cu mănăstirea.

În această situație, egumenul Nichifor a intervenit pe lângă episcopul Aaron, care la rândul său intervine la von Buccow pentru rezolvarea situației. În cele din urmă, Nichifor a reușit să revină în mănăstire, deși poporul s-a împotrivit ¹³⁹.

Știm că egumenul dăduse ordin să fie arse toate mănăstirile românești. Ca urmare, Nichifor a fost avizat să părăsească mănăstirea, căci va fi dărâmată în sâmbăta Paștelui din 1762 ¹⁴⁰. Conform spuselor lui A. Bunea ¹⁴¹, mănăstirea a scăpat de ardere în cele din urmă, dar Pr. Prof. M. Păcurariu susține că mănăstirea ar fi fost distrusă atunci de von Buccow ¹⁴².

25. *TREZNEA*. În acest sat se găseau două mănăstiri, una numită din «Măgura» și cealaltă din «Sanț». Din păcate nu se știe dacă erau sau nu ortodoxe.

135. Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 8 ; Meteș, *Mănăstirile*, p. 142.

135 bis. Herman Teodor, *Monografia ist. a protopop. ortod. rom.*, Dej, Cluj, 1926, p. 44—46.

136. *Ibidem*, p. 144 ; Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 14.

137. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 342 ; Meteș, *Mănăstirile*, p. 146.

138. *Ibidem*.

139. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 343 ; Meteș, *Mănăstirile*, p. 147.

140. Bunea, *Episc. P. P. Aaron*, p. 343.

141. *Ibidem*, 344.

142. *Mănăstirile*, p. 210.

În ce privește data distrugerii lor — ambele au fost nimicite, și aici părerile diferă : Z. Păclișanu susține că distrugerea lor s-ar fi întâmplat în timpul revoluției lui Sofronie¹⁴³, dar istoricul Șt. Meteș este sigur că aceasta a fost rezultatul ordinului lui von Buccow¹⁴⁴.

Pe urmă, numai cea din «Sanț» a fost refăcută, în ea așezându-se un călugăr unit, iar la 1774 era pustie¹⁴⁵.

JUDEȚUL TÂRNAVA MICĂ

26. *LASCUD*. Din păcate nu avem informații despre ea, decât că în 1763 este amintită într-un conspect¹⁴⁶. Este posibil ca ea să fi fost distrusă.

În mod sigur distrugerile lui von Buccow nu s-au oprit aici, căci unele surse dau un număr mai mare de mănăstiri distruse, dar din lipsă de date nu putem prelua informația. Totuși mai putem enumera câteva mănăstiri — azi dispărute cu totul — care este posibil să fi căzut pradă aceleiași furii a generalului. Mănăstirile cu pricina apar menționate într-un raport al vicarului unit din Blaj Ignatie Darabant, înaintat guvernului în 28 febr. 1782. Acestea erau : Zărnești (jud. Brașov), Cilu (jud. Hunedoara poate vecină cu Bulzu), Ercea (jud. Mureș), Negrileşti (jud. Solnoc Dobâca), Gârboâ (jud. Solnoc Dobâca) și Blagor (jud. Sălaj)¹⁴⁷. Asemenea mănăstiri dispărute mai amintește și Herman Teodor : cea din Gârbon se afla în pădurea Leurda, cea din Negrileşti pe locul numit «La mănăstire», cea din Cașeiu pe dealul Măgura spre satul Cuzdrioara. În Ciceiu-Poieni a fost o mănăstire pe dealul «Vârful Mănăstirii» la sud-vest de sat, iar în Olpret a fost o mănăstire pe locul cimitirului numit «La mănăstire»¹⁴⁸.

Tot dispărută mai este și o mănăstire din Țara Făgărașului și anume din satul Perșani, menționată de Andrei Șaguna¹⁴⁹.

Este deci posibil ca acestea să fi fost dărâmate de von Buccow, dar este tot așa de posibil ca să fi fost dărâmate mai târziu, din porunca lui Iosif II, în 1715, când din nou au căzut pradă furiei catolice numeroase mănăstiri.

Pe lângă toată această listă înfățișată până aici, istoricul A. Bunea mai enumeră câteva mănăstiri despre care spune că au fost distruse : Șercăița, Breaza, Sâmbăta de Jos, Cârțișoara¹⁵⁰. Cât privește Sâmbăta de Sus pe care am lăsat-o la urmă, căci problema distrugerii ei este controversată, același istoric spune că mănăstirea a scăpat de la nimi-

143. *Op. cit.*, p. 22.

144. *Mănăstirile*, p. 149.

145. Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 22.

146. *Ibidem*, p. 12.

147. V. Arhiv. Stat Budapesta, Cancelaria aulică transilvană anul 1782 cf. *Răspunsul Mitropoliei din Sibiu în procesul cu sârbii*, p. 69 apud Meteș, *Mănăstirile*, p. XIII.

148. Herman Teodor, *op. cit.*, p. 44—45.

149. *Op. cit.*, II, p. 117—118.

150. *Episcopul P. P. Aaron*, p. 332—333.

cire¹⁵¹ și același lucru îl confirmă cronicarul din Schei care precizează că numai Sâmbăta de Sus a scăpat dintre toate cele menționate. Dar există și păreri conform cărora mănăstirea menționată a fost distrusă în 1761¹⁵². Oricum problema rămâne deschisă.

În încercarea de a conchide, putem spune că, pe drept cuvânt, adevăratul întemeietor al uniției a fost acest general austriac — von Buccow.

După «întărirea» Bisericii unite de către generalul von Buccow cea mai mare parte a schiturilor și mănăstirilor ortodoxe, evident cele care mai rămăseseră — au ajuns sub oblăduirea Bisericii unite. Astfel s-a întâmplat cu Prislopul, Măgina, Sâmbăta Fizeșului, Nicula, Bixad, Lăscud¹⁵³ și multe altele, de pe întreg teritoriul transilvan.

Acestea au fost motivele pentru care în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, cât și pe parcursul celui de-al XIX-lea, Biserica Ortodoxă din Transilvania n-a mai avut nici o mănăstire. De aceea, numeroși credincioși ortodocși transilvăneni au trecut munții în Țara Românească sau Moldova, punând bazele unor noi schituri acolo.

Din fericire, cu toate măsurile luate de autorități (oprirea trecerii ardelenilor dincolo de munți, oprirea intrării în Ardeal a călugărilor și a cărților și, în sfârșit, distrugerea mănăstirilor) nu s-a reușit ruperea românilor de spiritul lor național. Evident însă că s-a produs o întârziere culturală a Bisericii ortodoxe române prin distrugerea mănăstirilor, care aveau în interior școli pentru tineri și care creau condiții pentru cărturarii de atunci, întârziere care a fost însă suplinită parțial prin pătrunderea aproape a tuturor cărților bisericești tipărite în celelalte două țări române. Erau cărți de care aveau nevoie bisericile de mir în care se slujea. Numai prin carte s-a reușit menținerea legăturilor cu țările surori.

Oricum, prin măsurile luate de guvernanți la 1761—1762, practic, monahismul a încetat să mai existe în Transilvania. Și se poate spune, fără exagerare, că ceea ce s-a întâmplat atunci în Transilvania a însemnat o pată neagră în istoria Bisericii Ortodoxe românești, pată pe care numai turcii reușiseră să o producă în istoria popoarelor vecine ortodoxe.

Din fericire «a existat în realitate o mântuitoare tradiție, spune istoricul D. Zamfirescu : a celor o mie de ani de năvăliri barbare și a celor aproape o mie de ani ai stăpânirii străine asupra românilor din Transilvania, când puterea politică era nu numai străină de neamul românesc, ci și opusă lui». În acest context, «Biserica» (ort.) a rezistat, asumându-și destinul neamului întreg, al limbii și spiritualității sale»¹⁵⁴

151. *Ibidem*, p. 335.

152. V. Tohăneanu, *op. cit.*; M. Păcurariu, *op. cit.*

153. Păcurariu, *Mănăstirile*, p. 211.

154. D. Zamfirescu, *op. cit.*, p. 339.

TOMOSURILE SINODALE DE AUTONOMIE ȘI DE AUTOCEFALIE EMISE DE PATRIARHIA ECUMENICĂ ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI AL XX-LEA ȘI PREVEDERILE INCLUSE ÎN ACESTEA CU PRIVIRE LA SFÎNTIREA SFÂNTULUI ȘI MARELUI MIR

Pr. dr. IOAN DURĂ

De-a lungul secolului al XIX-lea și al celui prezent, Patriarhia Ecumenică a emis mai multe tomosuri sinodale de autonomie și de autocefalie a Bisericilor Ortodoxe aflate atunci sub jurisdicția sa canonică.

În secolul al XIX-lea; Patriarhia Ecumenică a emis trei tomosuri sinodale, prin care acorda autocefalia la un același număr de Biserici Ortodoxe, și anume: Biserica Ortodoxă din Grecia, Biserica Ortodoxă Sărbă și Biserica Ortodoxă Română.

Primul tomos sinodal a fost emis, în secolul al XIX-lea, abia în luna iunie a anului 1850, și în virtutea căruia Patriarhia Ecumenică acordă autocefalia Bisericii Ortodoxe din Grecia. În același timp însă, în tomosul sinodal din iunie 1850, Patriarhia Ecumenică insera și obligația «Sfântului Sinod al Bisericii din Grecia... de a primi Sfântul Mir, de fiecare dată când are trebuință, din partea Sfintei și Marii Biserici a lui Hristos»¹. Așadar, prin tomosul sinodal din iunie 1850, Biserica Ortodoxă din Grecia era obligată să primească Sfântul Mir de la Patriarhia Ecumenică.

Biserica Ortodoxă Sărbă, care a obținut autocefalia în anul 1879, a trebuit și ea să se supună, asemenea Bisericii Ortodoxe din Grecia, aceleiași dispoziții, și anume, aceea de a primi Sfântul Mir din partea Patriarhiei Ecumenice.

Tomosul sinodal de autocefalie al Bisericii Ortodoxe Sârbe, emis de Patriarhia Ecumenică la 20 octombrie 1879, prevedea, în mod expres, ca această Biserică să primească «Sfântul Mir din partea marii biserici a lui Hristos de la Constantinopol»². Dar, nu e mai puțin adevărat, că, în ciuda acestei obligații impuse, Biserica Ortodoxă Sărbă a început, din secolul al XX-lea, să-și sfîntească ea însăși Sfântul și Marele Mir.

Patriarhia Ecumenică avea să recunoască autocefalia Bisericii Ortodoxe Române în baza tomosului sinodal semnat de patriarhul Ioachim al IV-lea și alți zece ierarhi, membri ai Sfântului Sinod din Constantinopol, în aprilie 1885³.

Interesant de notat că tomosul sinodal din anul 1885, prin care se recunoaște autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, nu conține nici cea

1. Vezi, Prodromos I. Akanthopoulos, *Οι θεσμοί της „αυτονομίας“ και του „αυτοκεφάλου“ των Ορθόδοξων Εκκλησιών σύμφωνα με το θετικό δίκαιο του Οικουμενικού Πατριαρχείου κατά τη διάρκεια του 19 ου και 20 ου αιώνα*, (Βιβλιοθήκη Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου, αριθ. 5), Tesalonic, 1988, p. 210—211.

2. *Ibidem*, p. 282.

3. Vezi, *Tomosul sinodal de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române*, textul grec și traducerea română —, în «Biserica Ortodoxă Română», t. 9, 1885, nr. 5, p. 314—345. Foarte recent, *Tomosul sinodal de autocefalie al Bisericii Ortodoxe Române* a fost inserat de I. Anastasiou, în: „Γρηγόριος ο Παλαμάς“, 69, 1968, p. 103—105.

mai mică mențiune sau aluzie la Sfântul Mir. De altfel, acesta a fost unicul tomos sinodal, emis de Patriarhia Ecumenică în secolul al XIX-lea, în care nu se prevede obligația Bisericii autocefale respective de a primi Sfântul și Marele Mir de la Constantinopol. Cu toate acestea însă, canonistul Prodromos I. Akanthopoulos scria, nici mai mult nici mai puțin, într-o carte a sa, publicată în anul 1988, că tomosul sinodal din 1885 prevede ca Biserica Ortodoxă Română «să primească Sfântul Mir din partea Marii Biserici a lui Hristos»⁴. Și, culmea este că, însuși Akanthopoulos inserase în cartea sa, din 1988, chiar textul tomosului sinodal din 1885, prin care se recunoștea autocefalia Bisericii Ortodoxe Române⁵.

Cât privește secolul al XX-lea, mai exact până în anul 1991, Patriarhia Ecumenică a emis trei tomosuri sinodale de autonomie. Prin cele trei tomosuri sinodale se acordă autonomia Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia, Bisericii Ortodoxe din Finlanda și Bisericii Ortodoxe din Estonia.

Patriarhia Ecumenică a emis, mai întâi, în luna martie a anului 1923, tomosul sinodal prin care prevedea întemeierea Arhiepiscopiei Ortodoxe din Cehoslovacia. Și, potrivit tomosului sinodal din martie 1923, arhiepiscopul Arhiepiscopiei Ortodoxe din Cehoslovacia trebuia să primească Sfântul și Marele Mir «din partea Patriarhiei Ecumenice»⁶.

În luna iulie a aceluiași an, 1923, Patriarhia Ecumenică emitea «Tomosul patriarhal și sinodal», în care prevedea ca, Arhiepiscopia Ortodoxă din Finlanda «să primească Sfântul Mir»⁷ din partea Tronului ecumenic.

Tot în aceeași lună, iulie, din același an, 1923, Patriarhia Ecumenică emitea «Tomosul patriarhal și sinodal» privitor la Mitropolia Ortodoxă din Estonia, în care obligația mitropolitului acesteia de a primi Sfântul Mir de la patriarhul ecumenic⁸ era nelipsită.

Prin urmare, în toate cele trei tomosuri sinodale, din anul 1923, se află înscrisă obligația celor trei primați ai Bisericilor Ortodoxe, — din Cehoslovacia, din Finlanda și din Estonia, de a primi Sfântul Mir din partea Patriarhiei Ecumenice.

La 4 februarie 1936, patriarhul ecumenic Veniamin și câțiva mitropoliți ai Tronului de Constantinopol semnau un «Tomos patriarhal și sinodal», prin care Biserica Ortodoxă autonomă din Letonia era trecută sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice.

Punctul șapte al tomosului din 4 februarie 1936 prevedea obligația «mitropolitului» Bisericii Ortodoxe din Letonia de a primi Sfântul Mir «din partea Patriarhului ecumenic»⁹.

4. Prodromos I. Akanthopoulos, *op. cit.*, p. 78.

5. *Ibidem*, p. 289—292.

6. *Ibidem*, p. 155.

7. *Ibidem*, p. 162.

8. *Ibidem*, p. 165.

9. *Ibidem*, p. 170; A. Cherney, *The Latvian Orthodox Church*, Anglia, 1985,

Pe lângă cele trei tomosuri sinodale de autonomie, tot în secolul al XX-lea, Patriarhia Ecumenică a emis și trei tomosuri sinodale de autocefalie, în virtutea cărora se acorda autocefalia următoarelor trei Biserici Ortodoxe: Biserica Ortodoxă în Polonia, Biserica Ortodoxă în Albania și Biserica Ortodoxă în Bulgaria.

De la bun început, se cuvine precizat că, în două, din cele trei tomosuri sinodale de autocefalie, Patriarhia Ecumenică a înscris obligația Bisericilor Ortodoxe respective de a primi Sfântul Mir din partea Tronului de Constantinopol. Mai întâi, în «Tomosul patriarhal și sinodal» din 13 noiembrie 1924, prin care Patriarhia Ecumenică acorda autocefalia Bisericii Ortodoxe din Polonia, se menționează că, «Biserica Autocefală Ortodoxă soră din Polonia, primește Sfântul Mir din partea Sfintei Marii noastre Biserici a lui Hristos»¹⁰. Apoi, prin «Tomosul patriarhal și sinodal», din 12 aprilie 1937, Patriarhia Ecumenică acorda autocefalia Bisericii Ortodoxe din Albania și, în care ținea să precizeze că, «Sfânta Biserică Ortodoxă Autocefală soră din Albania ia Sfântul Mir din partea Marii noastre Biserici a lui Hristos»¹¹.

Puțin timp după terminarea celui de al doilea război mondial, mai exact, la 22 februarie 1945, patriarhul ecumenic Veniamin și doisprezece ierarhi ai Tronului ecumenic semnau «Tomosul patriarhal și sinodal», în baza căruia se acorda autocefalia Bisericii Ortodoxe din Bulgaria¹².

Merită a fi evidențiat faptul că, tomosul din 22 februarie 1945 este unicul emis de Patriarhia Ecumenică, de la începutul secolului al XX-lea și până în anul 1991, în care nu este menționată obligația Bisericii autocefale respective de a primi Sfântul Mir din partea Tronului ecumenic.

Foarte recent, și anume la 23 ianuarie 1990, patriarhul ecumenic Dimitrie și opt mitropoliți ai Tronului ecumenic de la Constantinopol semnau «Tomosul patriarhal și sinodal de recunoaștere și de ratificare a autocefaliei Sfintei Biserici Ortodoxe a Georgiei».

În tomosul din 23 ianuarie 1990, Patriarhia Ecumenică ținea să indice «Sfintei Biserici Ortodoxe surori din Georgia», că, «în ceea ce privește Sfântul Mir, se cuvine să fie respectată rânduiala stabilită în legătură cu acesta... pentru a se manifesta și a se dovedi unitatea indisolubilă a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe»¹³. Dar, poate fi vorba, oare,

10. Prodrornos I. Akanthopoulos, *op. cit.*, p. 299.

11. *Ibidem*, p. 325—326; V. Peri, *La «Grande Chiesa» Byzantina. L'ambito ecclesiale dell'Ortodossia* (Dipartimento di scienze religiose). Editrice Queriniana, Brescia, 1981, p. 389.

12. Vezi Tomosul patriarhal și sinodal din 22 februarie 1945, în „*Ὁρθοδοξία*», (Constantinopol), An. 20, 1945, fasc. 2—3, februarie-martie, p. 72—74; Prodrornos I. Akanthopoulos, *op. cit.*, p. 376—379.

13. „Ὁ Πατριαρχικός καὶ Συνοδικός Τόμος ἀναγνώρισεως καὶ κυρώσεως τοῦ Ἀὐτοκεφαλίου τοῦ τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας“, în: „*Ἐπιστολὴς*“, An. 21, nr. 435, din 15 martie 1990, p. 8.

Iată textul grec: „Περὶ δὲ τοῦ Ἀγίου Μύρου προκειμένου πρέπον ἐστὶν ὅπως τηρῆται ἢ ἐν προκειμένῳ καθιεστηκυῖα ἐκκλησιαστικὴ τάξις, ἵνα καὶ δι' ὁρωμένων καὶ δι' ἄοράτων συζητοῦνται καὶ ἐμφαίνονται τοῖς πᾶσι, τοῖς τε ἐντός καὶ τοῖς ἐκτός, καὶ καταγγέλλεται καὶ πιστῶται ἢ ἀδιάρρηκτος ἐνότης τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας“.

de o manifestare și de o probă a unității indisolubile a Bisericii Ortodoxe atunci când Patriarhia Ecumenică își arogă dreptul exclusiv de sfințire a Sfântului și Marelui Mir pentru Biserica Ortodoxă Autocefală a Georgiei? Și aceasta chiar în anul 1990? Firește că nu! Mai degrabă se poate afirma că arogarea dreptului exclusiv al sfințirii Sfântului Mir de către Patriarhia Ecumenică pentru micile Biserici Ortodoxe Autocefale reprezintă o «servitute canonică» impusă acestora de Tronul din Constantinopol.

S-ar cădea, totodată, a fi semnalat, că în textul tomosului din 23 ianuarie 1990 nu se face nici o referire la «recunoașterea autocefaliei de odinioară»¹⁴ a Bisericii Ortodoxe a Georgiei. Singurul lucru, menționat în tomosul sinodal respectiv, este acela că această «autocefalie a fost acordată» de către Patriarhia Ecumenică. Pe bună dreptate, deci, se poate împărtăși opinia deja exprimată, și anume, că există «la prima vedere ceva surprinzător în această recunoaștere canonică de autocefalie la o Biserică ce se consideră de mult timp autocefală, precum și în această ridicare la demnitatea de patriarh a unui patriarh-catolicos recunoscut deja ca atare de totalitatea ortodocșilor. Pe de altă parte, nu pare deloc să fi fost consultată în mod special Patriarhia Antiohiei, cu care Biserica Georgiei are, de asemenea, legături istorice»¹⁵.

Iată, deci, că există numai două tomosuri sinodale de autocefalie, emise de Patriarhia Ecumenică, unul în anul 1885, celălalt în 1945, în care nu este menționată obligația Bisericilor Ortodoxe Autocefale respective, adică, Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Bulgară, de a primi Sfântul Mir din partea Tronului ecumenic.

În fine, ar mai fi de adăugat că, în afara celor două tomosuri sinodale de autocefalie, — din 1885 și din 1945 —, nici în decizia sinodală din mai 1590, prin care Biserica Ortodoxă Rusă era înălțată la treapta de patriarhat, nu se află nici o mențiune cu privire la Sfântul Mir. Și după cum se știe, decizia sinodală din mai 1590 fusese semnată de către patriarhii, de atunci, al Constantinopolului, al Antiohiei și Ierusalimului, precum și de un număr de mitropoliți ai Patriarhiei Ecumenice¹⁶.

14. De notat că, Biserica Ortodoxă a Georgiei era recunoscută ca autocefală, înainte de anul 1990, chiar de către greci. Iar, pentru a corobora afirmațiile noastre cităm câteva studii scrise de greci în secolul al XX-lea, și anume: G. Karapatakis, 'Η Γεωργιανή 'Εκκλησία. Τό αὐτοκέφαλον καί ἡ αὐτοπροαγωγή εἰς Πατριαρχεῖον, în: „'Εκκλησιαστικός Φάρος“, t. 20, 1921, p. 349; I. Kalfoglou, Τό αὐτοκέφαλον τῆς 'Ιβηρικῆς 'Εκκλησίας, în: „Νέος Ποιμὴν“, t. 4, 1922, p. 482—518; Maximos (mitropolitul Sardelor), 'Η 'Εκκλησία Γεωργίας ('Ιβηρίας) καί τό αὐτοκέφαλον αὐτῆς, în: „Θεολογία“, t. 36, 1965, p. 353—372; 529—548; t. 37, 1966, p. 5—13.

15. B. Dupuy, *L'autocéphalie de l'Eglise de Géorgie*, în: «Istina», 3, 1990, p. 277.

16. Vezi A. Ai. Tahiaos, 'Η 'Εκκλησία τῆς Ρωσίας, Tesalonic, 1968.

ȘTIRI NOI DESPRE BISERICA ROMÂNEASCĂ DIN DOBROGEA ȘI SLUJITORII EI ÎNAINTE DE 1877

TUDOR MATEESCU

Biserica Ortodoxă a deținut un rol de prim ordin, pe toate planurile în viața românilor din Dobrogea în cele peste patru secole și jumătate de stăpânire otomană. Cercetarea documentelor de arhivă, ca și a altor izvoare istorice, ne-a dat posibilitatea realizării unor contribuții în acest domeniu, dintre care două îndeosebi sunt circumscrise direct temei de față¹. Continuarea acestei activități ne permite relevarea unor noi aspecte, pe care considerăm util a le adăuga celor cunoscute până acum.

Un document, scos recent la lumină, aduce informații noi în acest sens încă din secolul al XVII-lea². Este vorba de o gramată din iunie 1656 a patriarhului ecumenic Ioanichie II, prin care se întărea închinarea bisericii «Născătoarea de Dumnezeu» din localitatea dobrogeană Ester («Istiar») mănăstirii Sf. Ioan Botezătorul din Sozopol. Se arăta că această biserică, datând mai demult, se ruinase cu timpul și fusese părăsită, până ce patru locuitori de acolo au reconstruit-o pe cheltuiala lor. Închinarea avusese loc mai înainte, dar acum se emitea un act solemn, la cererea mitropolitului Macarie al Dârstorului (Dristrei), titularul eparhiei de care ținea biserica și care avea dreptul să primească de la aceasta 400 de aspri pe an. Se trimitea însă de la mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul un icromonah care să slujească la acest lăcaș și care să strângă toate veniturile cuvenite mănăstirii³.

Potrivit mai multor izvoare istorice, localitatea Ester din centrul Dobrogei a fost un vechi oraș românesc, în care au existat, într-o vreme, mai multe biserici ortodoxe. Cu timpul a decăzut însă, a rămas în ruine, pentru ca, în final, să dispară cu totul⁴. Cercetări arheologice recente au scos la iveală, în necropola creștină a acestei așezări, numeroase obiecte — podoabe și, mai ales, monede din secolele XV—XVIII, — cele mai multe emise de sultanii otomani⁵. Este încă o filă care se adaugă istoriei Bisericii românești din Dobrogea.

1. Tudor Mateescu, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane (1417—1877)*, în «Monumente istorice și izvoare creștine», Mărturiile străveche existență și continuitate a românilor pe teritoriul Dunării de Jos și al Dobrogei, Galați, 1987, p. 151—187; Idem, *Slujitorii ai Bisericii românești din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane*, în «Îndrumător bisericesc misionar și patriotic», V, Galați, 1989, p. 157—170.

2. Tudor Mateescu, Natalia Trandafirescu, *Un document despre o biserică din Dobrogea închinată mănăstirii Sf. Ioan Botezătorul din Sozopol (secolul al XVII-lea)*, în «Revista Arhivelor», anul LXX (1993), vol. LV, nr. 2, p. 170—178.

3. Arh. St. Buc., colecția «Peceti» II, nr. 356.

4. Tudor Mateescu, *Un oraș dobrogean dispărut — Ester*, în «Pontica», II, Constanța, 1969, p. 413—426.

5. Gabriel Custurea, *Cercetările arheologice din necropola așezării medievale Ester Târgușor*, în «Materiale și cercetări arheologice». A XVI-a sesiune anuală de rapoarte, Vaslui 1982, București, 1986, p. 300—304.

Informații noi apar îndeosebi după 1800. Un caz interesant este cel al preotului Ioan sin Stroe (Ivancea) din satul Ostrovu Mare (Ostrovu Silistriei). La 26 noiembrie 1829, preotul Gheorghe, având rangul de sachelar («sachiliu»), foarte probabil un slujitor al uneia dintre bisericile românești din Silistra, dă un înscris în limba română în care atestă că «grămăticul» Ioan sin Stroe din Ostrovu Mare, ce îi fusese încredințat de mitropolitul Antim, titularul Mitropoliei Dârstorului, pentru a-l pregăti în vederea primirii darului preoției, era «vrednic» de acest dar⁶. Era singura formă de instruire a viitorilor slujitori ai Bisericii românești din Dobrogea, unde, înainte de 1877, nu a existat un învățământ organizat pentru pregătirea acestora⁷. Curând după aceea, poate în același an, dar fără precizarea datei, mitropolitul Antim se adresa, tot în limba română, ciorbagiilor (frunțașilor) satului Ostrovu Mare, vestindu-i că le-a orânduit preot pe acel Ioan⁸.

În această mare așezare românească, din vecinătatea Silistrei, exista mai demult o biserică de la care s-au păstrat cărți religioase, multe din secolul al XVIII-lea, tipărite, în majoritate, în Țara Românească, și altele, câteva în Transilvania⁹. Unele poartă însemnări ale unor localnici¹⁰, cea mai veche datând din 31 iulie 1820, pe o evanghelie imprimată la Râmnic, în 1794: «Această Ivanghelie este a sfintei biserici ot Ostrov Mare»¹¹. Se găseau, de asemenea, icoane din prima jumătate a secolului al XIX-lea, importate din Țara Românească, având înscrise data execuției și numele donatorului¹².

În primăvara anului 1836, când are loc un adevărat exod la stânga Dunării al locuitorilor orașului Silistra și ai satelor din jur, determinat de evacuarea, în acel an, a cetății Silistrei de către trupele ruse¹³, preotul Ioan (Ivancea) se refugia la Călărași¹⁴ «împreună cu 9 suflete ale familiei sale». El prezenta la Ocârmuirea județului Ialomița două cărți de preoția sa, respectiv cele două documente înfățișate mai sus, dar «cartea de hirotonie» declara că rămăsese «la prea sfinția sa părintele vlădica»¹⁵. Pretindea că este originar din satul ialomițean Dichiseni, «și la venirea armii rosești», așadar în anul 1828, «au trecut în Turchia, unde s-au hirotonisit», cerând voie să se statornicească dn nou în acel

6. Arh. St. Buc., fond *Vornicia din Lăuntru*, dosar 677/1836, f. 68. (Vezi anexa 1).

7. Tudor Mateescu, *Slujitori ai bisericii românești din Dobrogea...*, p. 165.

8. Arh. St. Buc., fond *Vornicia din Lăuntru*, dosar 677/1836, f. 69. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre titularii Mitropoliei Dârstorului (sec. XVII—XIX)*, în «Biserica Ortodoxă Română», CIX (1992), nr. 4—6, p. 111, 115.

9. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877*, Constanța, 1978, p. 53—60.

10. *Ibidem*, p. 56—60.

11. *Ibidem*, p. 56.

12. Tudor Mateescu, *Obiecte bisericesti aduse în Dobrogea de la stânga Dunării înainte de 1877*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCIV (1976), nr. 9—12, p. 1040.

13. *Idem*, *Evacuarea cetății Silistra de către trupele ruse (1836)*, în «Arhiva românească», serie nouă, CLV (1995), tom I, fasc. 1, p. 78.

14. În mai 1836 era înregistrat la carantina Călărași «Popa Ivancea — băjenar din Silistra», cu semnătura sa în registru. (Arh. St. Buc., fond *Obștescul Control*, dosar 2474/1836, f. 63—64).

15. *Ibidem*, fond *Vornicia din Lăuntru*, dosar 677/1836, f. 73; Arh. St. Slobozia, fond *Ocârmuirea județului Ialomița*, dosar 2004/1836, f. 84.

sat¹⁶. La cercetarea făcută de ocârmuire s-au constatat însă următoarele: «... aducându-să din cei mai bătrâni lăcuiitori ai satului Dichiseni, de unde au arătat că este de fel... au răspuns că moșul numitului popă au fost din ai lor și după vreme s-au strămutat în Turchiia, împreună cu tată al popi(i), anume Stroeie, tânăr fiind, și acolo însurându-se au făcut pă acesta, iar pă popă nici îl cunosc, de aceia nici pot a-l lua pă chezășie»¹⁷. În cele din urmă, s-a stabilit ca preot la Ceacu, tot în județul Ialomița, unde locuitorii puseseră «în lucrare a clădi biserică» și unde jurații satului declarau, la 17 iulie 1836, că îi iau «bucuros» pe chezășie¹⁸.

Mitropolitul Antim al Dârstorului, care, în luna august 1832, trecea la stânga Dunării, pe la Călărași, însoțit de «trei slugi»¹⁹, era prezent din nou în Țara Românească la sfârșitul aceluși an, de data aceasta împreună cu doi preoți, foarte probabil români. La 27 decembrie 1832, printre pasagerii «ieșiți» pe la carantina Călărași pentru Dobrogea erau înregistrați «3 preoți, însă dintr-aceștia să află și prea osfinția sa părintele mitropolit ot cetatea Silistr(i)»²⁰.

În aprilie 1834, când un mare număr de români dobrogeni s-a refugiat la stânga Dunării, stabilindu-se în județele Ialomița și Ilfov²¹, printre cei plecați din satul Mârleanu (azi Dunăreni, jud. Constanța) figura și Mihai Popa Vlad²², preot sau fiu de preot. Biserica din această localitate data, în mod sigur, mai demult, deoarece în zestrea ei s-au păstrat două cărți de cult din secolul al XVIII-lea, tipărite la Râmnic și la București²³. În 1835, într-o condică a carantinei Călărași erau înscrși «Părintele Vasilie cu un dascăl al său din Silistra», intrați pe acolo «în prințipat», fără precizarea datei și a scopului venirii²⁴. Erau, fără îndoială, slujitori ai unei biserici a românilor din acest oraș, unde, așa cum se știe, au existat, din vechime, mai multe lăcașuri ortodoxe românești²⁵.

Alte informații sunt legate de refugiarea masivă a românilor dobrogeni la stânga Dunării din anul 1836, eveniment pomenit deja mai sus. Încă din luna ianuarie, 10 familii din satul Topalu de lângă Hârșova treceau în Țara Românească, cerând să li se îngăduie așezarea pentru

16. Arh. St. Buc., fond *Vornicia din Lăuntru*, dosar 677/1836, f. 73—74.

17. *Ibidem*, f. 89; Arh. St. Slobozia, fond *Ocârmuirea județului Ialomița*, dosar 2004/1836, f. 101.

18. Arh. St. Buc., fond *Vornicia din Lăuntru*, dosar 677/1836, f. 89; Arh. St. Slobozia, fond *Ocârmuirea județului Ialomița*, dosar 2004/1836, f. 101, 103. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre titularii Mitropoliei Dârstorului...*, p. 11.

19. Tudor Mateescu, *Știri noi despre titularii Mitropoliei Dârstorului...*, p. 111—112.

20. Arh. St. Buc., fond *Comitetul Carantinelor*, dosar 2363/1832, f. 13.

21. *Ibidem*, fond *Vistieria Țării Românești*, dosar 5725 A/1834, f. 93 bis—100, 102—103, 121—127.

22. *Ibidem*, f. 126.

23. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...*, p. 50.

24. Arh. St. Buc. fond *Obștescul control* dosar 6679/1835, f. 47—48.

25. Tudor Mateescu, *Slujitori ai bisericii românești din Dobrogea...*, p. 160.

totdeauna în județul Ialomița²⁶. Primul dintre copiii acestor familii era preotul Dima Voicu Odaie, care pretindea că e de fel din satul ialomițean Vlădeni²⁷, dar care era «preot făcut în Turchiia»²⁸. Într-un raport al carantinei Călărași din 28 ianuarie 1836, se arăta că între acești «băjenari ce au fost lăcuiitori de ai prințipatului, fugiți în Turchiia, acum, la întorcerea lor înapoi spre sălășuire tot într-acest prințipat, s-au întors preoți unu dintre ei, și anume Dima, carele să află cu soția sa și cu 4 copii și un cumnat al său»²⁹. Slujise, în mod sigur, la biserica din Topalu, de la care s-a păstrat și o carte religioasă, *Cazanii*, tipărită la Buzău, în 1834, și cumpărată în 1840 de un localnic «de la părintele Neftali arhimandritul»³⁰, acesta fiind, foarte posibil, vreun călugăr din Dobrogea.

Într-o situație similară s-au aflat atunci și alți preoți refugiați în Țara Românească. În februarie 1836 intra la carantina Călărași popa Voicu, originar din satul ialomițean Tonea, «întors de la Silistra»³¹. De asemenea, în luna iulie, venea, tot la Călărași «Popa Gavrilă Gotcă din Galați», și el «întors de la Silistra»³². Într-un raport al carantinei Brăila se arată că, la 13 august, venise acolo «un Dumitru Triandafil, ce au fost țârcovnic la biserica veche din Brăila, hramul Sft. Arhanghel Mihail, și carele au fost dus în Turcia, la Silistra, și acum, cu băjeniile ce vin din cetatea Silistriei pentru șederea în Brăila, au venit și sus pomenitul în rang de preot»³³. Și aceștia slujiseră, în mod sigur, un timp, la vreuna din bisericile românești din Dobrogea, unde aducerea de preoți și dascăli de la stânga Dunării era un fapt obișnuit³⁴.

La 8 august 1836, după cum raporta carantina Călărași, a intrat în curățenia ei «un preot, Petre Athanasiie de la Silistra, cu familia sa, care voește a se statornici... în orașul Călărași»³⁵. Era «cu soția sa și patru suflete», între care se afla și «mumă-sa»³⁶ și declara că, mai înainte, «cu părinți(i) săi, trecând din Silistra aici în Călărași, în zilele celorla(l)ți ruși, au șazut până la Zavera, când atunci s-au trecut cu sila de turci iarăși la Silistra». Prezentase «documentul dă preoție și adevărta duhovnicului»³⁷. Este vorba, așadar, de un preot român dobrogean, refugiat cu părinții în Țara Românească în timpul războiului ruso-turc din 1806—1812, readuși apoi forțat în Dobrogea, la 1821, de către trupele otomane de ocupație. La 19 august 1836, Departamentul Trebi-

26. Arh. St. Slobozia, fond *Ocârmuirea județului Ialomița*, dosar 2004/1836, f. 9, 23—24.

27. *Ibidem*, f. 24.

28. *Ibidem*, f. 119.

29. Arh. St. Buc., fond *Comitetul Carantinelor*, dosar 495/1836, f. 5.

30. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...*, p. 61—62.

31. Arh. St. Buc., fond *Obștescul Control*, dosar 2474/1836, f. 7—8.

32. *Ibidem*, f. 84—85.

33. *Ibidem*, fond *Comitetul Carantinelor*, dosar 495/1836, f. 152.

34. Tudor Mateescu, *Slujitorii ai bisericii românești din Dobrogea...*, p. 158—163.

35. Arh. St. Buc., fond *Comitetul Carantinelor*, dosar 495/1836, f. 134.

36. *Ibidem*, fond *Obștescul Control*, dosar 2474/1836, f. 28.

37. Arh. St. Buc., fond *Comitetul Carantinelor*, dosar 495/1836, f. 134.

lor din Lăuntru aproba stabilirea lui «la locul unde cere»³⁸. Curând după aceea, carantina Călărași raporta comitetului că, la 28 august, «au venit din Silistra în curățeniia carantinii un călugăr și anume Hrisantiie grecul, care voește a să statornici în prințipat, la Brăila, unde având cu sineși și dooă documenturi»³⁹. Într-o corespondență a aceleiași carantine este arătat însă ca fiind «popă»⁴⁰.

În 1838, când situația în Dobrogea era din nou liniștită, carantina Călărași raporta, la 18 iulie, că «la 13 ale următoarei luni, au venit în curățeniia car(anti)nii un popa Constantin sin Iordan, rumân din satu(l) Ostrovu, ținutu(l) Silistrii, și care voește a să întâlni cu niște rude ce le are în Călărași, precum și în București, unde având cu sineși și dooă documenturi»⁴¹. Deoarece nu se primise «poruncă de urmare», carantina adresa un nou raport comitetului, la 5 august, arătând că «numitu(l) preot necontentit face strigare de a-l slobozi ca să meargă spre vederea rudelor sale, căci îndestul îi este atâta adăstare, și sfânta biserică din Ostrov îi șade închisă, aflându-să numai el singur». La data aceea Comitetul Carantinelor dăduse însă cuvenita dezlegare⁴². Acest preot fusese și în anul precedent în Țara Românească, unde comercializase o mare cantitate de ceară și de unde adusese apoi în Dobrogea mai multe cărți bisericești⁴³.

În februarie 1840, trecea la Gura Ialomiței «Toader dascălul ot Groapa Ciobanului», aducând unele mărfuri de producție locală⁴⁴. Acest sat românesc de lângă Hârșova avea deci o biserică, datând, cu siguranță, mai demult. Era o așezare destul de importantă dacă a putut atrage atenția, chiar în acel an, întâiului dregător otoman Ahmed Arif Hikmet Beyefendi, însărcinat de guvern cu constatarea, la fața locului, în provinciile europene ale imperiului, a aplicării reformelor Tanzimatului, decretate cu un an mai înainte de sultanul Abdul Medjid⁴⁵.

În noiembrie 1842, trecea la carantina Călărași, venind din Dobrogea, de la satul Vaidomir, preotul Gheorghe și, tot atunci, preoteasa Mitana, foarte probabil soția sa, cu doi copii⁴⁶. În același loc și în același an venea și Maria, altă preoteasă din Vaidomir⁴⁷, care apare din nou acolo, în anul 1844, cu patru copii⁴⁸. Mai târziu, sunt cunoscuți și alți

38. Arh. St. Slobozia, fond *Ocârmuirea județului Ialomița*, dosar 433/1836, f. 55 (Vezi anexa 2).

39. Arh. St. Buc., fond *Comitetul Carantinelor*, dosar 495/1836, f. 158.

40. Arh. St. Slobozia, fond *Ocârmuirea județului Ialomița*, dosar 433/1836, f. 89.

41. Arh. St. Buc., fond *Comitetul Carantinelor*, dosar 831/1838, f. 113.

42. *Ibidem*, f. 132.

43. Tudor Mateescu, *Slujitori ai bisericii românești din Dobrogea...*, p. 158.

44. Arh. St. Buc., fond *Vistieria Țării Românești*, dosar 37/1839, f. 323—324.

45. Mahir Aydın, *Ahmed Arif Hikmet Beyefendinin Rumeli Tanzimat müfettişliği ve teftiş defteri (Inspeția lui Ahmed Arif Hikmet Beyefendi asupra Tanzimatului în Rumelia și registrul său de inspecție)*, în «Belleten», LVI, Ankara, 1992, nr. 215, p. 133. Satul, care a fost vizitat de acest inspector, în drumul de la Măcin la Hârșova, este notat cu denumirea turcească: Coban-Kuyusu (Puțul Ciobanului).

46. Arh. St. Buc., fond *Obștescul Control*, dosar 326/1842, r. 38—40.

47. *Ibidem*, f. 25—26.

48. *Ibidem*, dosar 336/1844, f. 30—31.

preoți care au slujit, înainte de 1877, la biserica din acest mare sat românesc din cazaua Silistra⁴⁹.

Tot la carantina Călărași era înregistrat, în octombrie 1843, printre pasagerii veniți din Dobrogea, părintele Tudor din Oltina («Holtina») ⁵⁰, apoi, în septembrie 1846, preotul Nicolae din același sat, care își puna și semnătura în condică ⁵¹. Ultimul este atestat și într-o însemnare pe o *Evanghelie* tipărită la Sibiu, în 1844 : «Eu robul lui Dumnezeu sunt din satul Oltina, m-au tras inima ca să cumpăr o evanghelie și Dumnezeu mi-au împlinit tragerea inimii mele și am dăruit-o lui părintele Niculai din satul Oltina» ⁵². De la biserica din această localitate s-a păstrat și un *Antologhion* imprimat la Râmnic în 1786 ⁵³. În mai multe documente din anii 70 ai secolului al XIX-lea, este arătat că preot la biserica din acest vechi sat românesc Anghel Sachelarie ⁵⁴.

La 3 noiembrie 1844, intra în curățenia carantinei Oltenița preotul Vasile de la Turtucaia, cu pașaport otoman ⁵⁵. Peste două zile el era trecut acolo, în registru, ca «Popa Vasile Sârbu de la Turtucaia», semnând cu litere chirilice : «Popa Vasile» ⁵⁶. Dintr-un raport al aceleiași carantine de la începutul lui aprilie 1847 se afla că «la 24 ale următoarei luni martie, pe la ceasuri trei după douăsprezece din noapte, biserica pravoslavnică ce este în orașul Turtucaia s-au jefuit de toate sfintele odcare ce au avut acest sfânt lăcaș». Autoritățile Țării Românești luau măsuri pentru «a nu să strecura în prințipat niște asemenea tâlhari» ⁵⁷. Este vorba, desigur, de vechea biserică românească din acest oraș de la care s-a păstrat numele slujitorilor ei încă din secolul al XVIII-lea ⁵⁸. La 1850, reputatul revoluționar și om de știință Ion Ionescu de la Brad, cu prilejul cercetărilor întreprinse în Dobrogea, menționa că românii de acolo aveau să înceapă, în anul următor, zidirea unei biserici noi «de piatră, cu cheltuiala lor, în locul acelei de nueue, veche». «Popa Tănăsă, român», care slujea atunci, era «respectat mult în Tortocaia» ⁵⁹.

Ceva mai târziu, călătorul și cercetătorul german Kanitz, vizitând acest oraș, făcea următoarea constatare : «Românii, care formează majoritatea populației sale, posedă o biserică acoperită cu fier alb» ^{59 bis}.

49. Tudor Mateescu, *Slujitori ai bisericii românești din Dobrogea...*, p. 163.

50. Arh. St. Buc., fond *Obștescul Control*, dosar 398/1843, f. 89—90.

51. *Ibidem*, dosar 121/1846, f. 59—60.

52. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...* p. 102.

53. *Ibidem*, p. 52.

54. Tudor Mateescu, *Slujitori ai bisericii românești din Dobrogea...*, p. 163, 165.

55. Arh. St. Buc., fond *Vornicia din Lăuntru*, dosar 45421/1839, f. 1198.

56. *Ibidem*, fond *Obștescul Control*, dosar 337/1844, f. 59—60.

57. *Ibidem*, fond *Secretariatul Statului*, dosar XLIII/24, f. 2.

58. Tudor Mateescu, *Slujitori ai bisericii românești din Dobrogea...*, p. 158 160—161.

59. Victor Slăvescu, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica 1846—1874*, București, 1943, p. 77.

59 bis. F. Kanitz, *La Bulgarie danubienne et le Balkan. Études de voyage (1860—1880)*, Paris, 1882 p. 540.

Este interesant de remarcat și faptul că, în decembrie 1852, un român turtucăian se înfățișa la carantina Oltenița, cu pașaport pe două luni, împreună cu familia, compusă din soția sa Zamfira și doi băieți. Se arăta că avea 35 de ani și că «au mai fost în prințipat». Mergeau cu toții la Mănăstirea Cernica, pentru «a da milostenie»⁶⁰.

În octombrie 1849, intra la carantina Călărași «Popa Petre cu soția sa Gherghina și cu trei copii ai săi», de fel din orașul ialomițean. Avea 45 de ani, era preot și venea «de la Silistra... la casa sa, la Călărași»⁶¹. Slujise fără îndoială, un timp, la vreo biserică din Dobrogea, poate chiar la Silistra, de unde, din motive care nu sunt menționate, se întorcea, cu întreaga familie, la locul de origine. Este încă un caz în care un cleric de la stânga Dunării a funcționat, deși numai temporar, ca preot la o biserică românească din provincia pontică.

La 1850, reputatul agronom Ion Ionescu de la Brad, poposind la Silistra, făcea următoarele observații: «Dascălul este și psalt la biserică, unde la o strană se cântă românește și unde vlădica și popi greci și bulgari amestecă în slujbă limba românească»⁶². Tot pe la 1850, învățătorul bulgar Raici I. Blăscov, venit în Dobrogea, constata că în satele bulgărești de lângă Silistra slujba bisericească se efectua exclusiv în românește. La Calipetrovo (Calipetre), cel mai fervent apărător al limbii române era un bulgar, iar la Almalău chiar preotul, popa Drăgan, și el de origine bulgară. Blăscov a fost nevoit să depună eforturi intense pentru a-i învăța pe bulgari să spună «Gospodi pomilui» în loc de «Doamne miluiește» și «Sveti Boje» în loc de «Sfinte Dumnezeule»⁶³.

În februarie 1853 era prezent la carantina Brăila Simion Vasile «supus otoman, preot de la Tulcea»⁶⁴. În luna mai el figura acolo din nou: «Părintele Simion sin Vasile, ermonah de la Tulcea», cu o însemnare autografă în limba română⁶⁵. Este o dovadă în plus că acest oraș a avut biserici românești înaintea celor două construite mai târziu — Sf. Nicolae (catedrala) și Sf. Împărați, existente și astăzi. Mărturie în acest sens stau și cărțile de cult, unele datând de la începutul secolului al XIX-lea, păstrate la aceste două lăcașuri⁶⁶.

Alte informații interesând tema de față sunt legate de exodul de proporții, de teama represaliilor turcești, al românilor dobrogeni în Principate, la 1854, în timpul războiului Crimeii, odată cu retragerea trupelor ruse din Dobrogea⁶⁷. La 12 iunie, punctul Oltenița înainta Ștabulului Oștirii o «Listă de locuitori(i) fugari din prințipat și reîntorși

60. Arh. St. Buc., fond *Secretariatul Statului*, dosar CIV/10 II, f. 88.

61. *Ibidem*, fond *Comitetul Carantinelor*, dosar 1235/1849, f. 846, 873.

62. Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 76.

63. P. P. Panaitescu, *Originea populației în Dobrogea Nouă*, București, 1940 p. 40.

64. Arh. St. Buc., fond *Obștescul Control*, dosar 493/1853, f. 6—7.

65. *Ibidem*, f. 68—69.

66. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...*, p. 90—92, 99.

67. Tudor Mateescu, *Refugieri ale românilor din Dobrogea la stânga Dunării în timpul războiului Crimeii*, în «Revista Arhivelor», anul LXVII (1991), vol. LIII, nr. 1, p. 60—71.

acum, cu prilejul aduceri(i) tuturilor turtucăenilor în prințipat». Printre cei 46 de capi de familie se afla și «Popa Ion», originar din satul Ulmeni, județul Ilfov, stabilit, după venire, la Oltenița⁶⁸. Este vorba, desigur, de un caz similar celor înfățișate mai sus.

În aceeași zi, era înaintată și o «Listă de individele trecute din Turchia în prințipat prin punctul Olteniți(i)», cuprinzându-i pe românii băștinași refugiați din Dobrogea. Între aceștia figurau și «Popa Ion», cu soția și o fată⁶⁹ și «Popa Vasile», cu soția și două fete⁷⁰. Nu știm dacă s-au așezat sau nu definitiv în Țara Românească, dar în 1855, când cei mai mulți dintre acești fugari s-au întors la vetrele lor, la 3 decembrie, revenea la dreapta Dunării, pe la Oltenița, «Ioana prio-teasa»⁷¹. De asemenea, în luna septembrie, se reîntorceau în Dobrogea, pe la Călărași, trei preoți români, supuși otomani, care locuiseră, în timpul refugiului, în satul Cioroiu din Ialomița: «Popa Toma Mitu», «Popa Toader»⁷² și «Popa Vasile», acesta cu precizarea că mergea la Silistra⁷³.

În 1856, când situația s-a liniștit, iar relațiile comerciale dintre Dobrogea și Principate au revenit la normal, la 24 mai, «părintele Antim din Gârliciu» trecea, pe la Gura Ialomiței, «pentru Turchia, următoarele mărfuri achiziționate din Țara Românească: două perechi pantofi femeiești, o ladă de Brașov (în valoare de 18 lei), 30 coți pânză groasă de Brașov, 30 coți pânză americană și trei ocale arămării pentru căldări⁷⁴. Așadar și acest sat românesc din apropiere de Hârșova avea biserică, fiind, de altfel, o așezare importantă, din moment ce era consemnată, la 1840, în raportul de inspecție al lui Ahmed Arif Hikmet Beyefendi⁷⁵.

Potrivit unei adrese din 22 septembrie 1857 a Aghenției austriece de la București către secretarul de stat Gheorghe Ghica, la Rasova («Rasovata») era atunci preotul Predea («le pătre Predia») ⁷⁶. Această mare așezare românească a avut mult timp statut de oraș, așa cum apare în două documente turcești din 1788⁷⁷ și 1790⁷⁸ și în mai multe izvoare cartografice din secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea⁷⁹. În această localitate a existat, în mod sigur, o biserică veche, la 1845 fiind atestat un preot, Mihail⁸⁰. Ion Ionescu de la

68. Arh. St. Buc., fond Ministerul de Război, Departamentul ostășesc, dosar 246/1854, f. 72.

69. *Ibidem*, f. 78.

70. *Ibidem*, f. 79.

71. *Ibidem*, fond Obștescul Control, dosar 620/1855, f. 35—36.

72. *Ibidem*, dosar 562/1855, f. 20—22.

73. *Ibidem*, f. 23—24.

74. *Ibidem*, fond Vistieria Țării Românești, dosar 48/1856, f. 70.

75. Mahir Aydân, *op. cit.*, p. 133.

76. Arh. St. Buc., fond Seecretariatul Statului, dosar CXXXV/19, f. 2.

77. Str. Dimitrov, *Osmanski izvori za istorijata na Dobrudja i Severnoistočna Bălgarija (Izvoare otomane privind istoria Dobrogei și a Bulgariei de nord-est)* Sofia, 1981, p. 249.

78. *Ibidem*, p. 334.

79. Const. C. Giurescu, *Știri despre populația românească a Dobrogei în hărți medievale și moderne*, [Constanța], [1966], p. 34—36, 47.

80. Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei (1830—1877)*, București: 1975, p. 124.

Brad remarca, la 1850, următoarele: «La Rasovata sătenii au făcut o biserică de piatră, ce au costisit peste 60.000 lei, însă n-au sfințit-o și au adus și popă, tot român. Ar dori să aibă clopot la biserică și foarte mulți m-au rugat să mijlocesc acest lucru». Urma să intervină în acest scop la Said Pașa și la mudirul de Constanța («Kiustenge»), Hagi Mehmed Aga, care deja acordaseră împrumuturi pentru această biserică, primul de 8000 și al doilea de 2000 lei⁸¹. Despre Said Mârza Pașa, guvernatorul Dobrogei și al Bulgariei de nord-est, om cu vederi înaintate, spune că realizase multe lucruri bune prin sate, iar «în cele românești făcând și biserici de piatră»⁸². Biserica din Rasova a primit apoi, din partea unor donatori locali, toate cele 12 mineie, din care a ajuns, până în zilele noastre, *Mineiul pe decembrie*, Sibiu, 1856, cu o însemnare din anul 1868⁸³.

În Imperiul otoman, pentru ridicarea unei biserici era nevoie de o aprobare specială dată printr-un firman (*iradie*), emis de sultan. Se prevedeau, de regulă, dimensiunile lăcașului, precum și unele interdicții, mai ales pentru așezările în care se găsea și populație musulmană. Această aprobare costa însă mult și se obținea numai după îndelungate demersuri pe lângă autoritățile otomane⁸⁴. La 1859, sultanul Abdul Medjid emitea un firman către caimacamul Tulcei și naibul Măcinului, făcându-le cunoscut că, după rugămintea prezentată de patriarhul de la Constantinopol, a dat încuviințare în privința construirii unui lăcaș de rugăciuni pentru supușii împărătești locuitori ai satului Turcoaia din ținutul Măcin, cărora le lipsea un asemenea lăcaș, fixând plata cuvenită în cazul în care terenul arătat aparținea statului și cu condiția ca acest teren să nu fie situat într-o mahala musulmană⁸⁵.

La Cernavodă (Bogazköy), unde biserica veche, cu hramul Sf. Nicolae, care beneficiase, încă din secolul al XVIII-lea, de ajutoare din partea domnilor Țării Românești, fusese distrusă în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829⁸⁶, s-a obținut, în iunie 1862, o iradea de la sultanul Abdul Aziz pentru ridicarea unui nou lăcaș de cult. Noua biserică urma să poarte tot hramul Sf. Nicolae și să aibă 24 coți lungime, 16 coți lățime și 10 coți înălțime⁸⁷. S-au păstrat astfel de iradele și pentru alte biserici românești construite în Dobrogea înainte de 1877.

În această localitate și-a avut unul dintre cele două sedii misiunea engleză care a realizat calea ferată Cernavodă—Constanța, terminată în

81. Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 70.

82. *Ibidem*, p. 78.

83. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...*, p. 60—61.

84. Tudor Mateescu, *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, București, 1979, p. 79—80.

85. Arh. St. Buc., colecția «Diplomatice neinventariate». Documentul ne-a fost semnalat de regretatul Mihai Regleanu, unul dintre cei mai distinși specialiști care au onorat instituția Arhivelor Statului.

86. Tudor Mateescu, *Ajutoare acordate Mitropoliei Dârstorului și unor biserici din Dobrogea de către domnii Țării Românești*, în «Biserica Ortodoxă Română». CVIII (1990), nr. 5—6, p. 114.

87. Arh. St. Buc., fond *Minsitetul de Interne*, inv. 320, dosar 5/1880, f. 79—80.

toamna anului 1860. Unul dintre cei trei frați Barkley, constructorii liniei, Henry, de la care au rămas informații de mare valoare asupra Dobrogei, și-a exprimat o dată către ciorbăgiul (primarul) așezării, Vlad, un «moldovean», în casa căruia erau cazați, dorința de a asista la o slujbă ortodoxă. Era înainte de ridicarea noii biserici din Cernavodă, deoarece, la sugestia acestuia, a trebuit să se deplaseze, călare, într-o duminică, la satul vecin Cochirleni (Yeniköy). El descrie lăcașul de acolo ca «un edificiu de piatră, mare și bine construit, în forma unei șuri, cu albeața pereților și roșeața țiglelor»⁸⁸. De la această biserică, pentru care s-au păstrat numele mai multor slujitori⁸⁹, au ajuns până în zilele noastre și două cărți de cult, cu însemnări din 1852 și 1863⁹⁰.

Un interes deosebit prezintă cererea adresată, la 28 februarie 1865, de românii din Silistra Ministerului Instrucțiunii Publice de la București, prin care solicitau ajutoare pentru școala românească din acel oraș. Documentul, autentificat de mitropolitul Dristrei (Dârstorului), Dionisie, este semnat de un mare număr de locuitori, în frunte cu învățătorul Costache Petrescu. De asemenea, figurează membrii Eforiei școlii, primul fiind «părintele Daniil», care semnează cu litere chirilice⁹¹. Este încă un nume în șirul preoților români de la Silistra. Mai târziu, începând din anul 1870, primul dintre efori apare preotul Cristu Zaharia⁹².

La Tulcea, unde, în 1865, a început construirea noii biserici cu hramul Sf. Nicolae, actuala catedrală a orașului, printre donatorii localnici, în registrul de venituri și cheltuieli al acestui lăcaș, pus recent în valoare, sunt înscrși și doi preoți⁹³. Totodată, s-a păstrat și lista dascălilor și cântăreților care au slujit la această biserică între 1866 și 1872⁹⁴. La 20 mai 1871, preotul Ion Golu se adresa delegatului României la Tulcea, cu rugămintea de «a legaliza autenticitatea unei peceți bisericești», pusă pe un act de deces⁹⁵. Este vorba, desigur, de un preot român din oraș sau din vreun sat învecinat. În aprilie 1875, monahul Vitalie solicita aceluiași înalt funcționar eliberarea unui pașaport pe baza celui mai vechi, emis de Agenția Română din Constantinopol⁹⁶. La 5 iunie, alt monah, Andronic, solicita, de asemenea, înnoirea pașaportului expirat, «vrând a merge în Rosia și România pentru interesele mele»⁹⁷. Amândoi semnau cu litere chirilice, fiind, fără îndoială, români, ceea ce explică faptul că se adresau delegatului Româ-

88. Henry C. Barkley, *Between the Danube and Black Sea or five years in Bulgaria*, London, 1876, p. 288—289.

89. Tudor Mateescu, *Slujitori ai bisericii românești din Dobrogea...*, p. 161—162.

90. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...*, p. 34—35.

91. Arh. St. Buc., fond *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice*, dosar 1596/1865, p. 3—4.

92. Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei...*, p. 273—278.

93. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Două documente dobrogene inedite*, în «Comunicări și referate de bibliografie», Constanța, 1984, f. 437.

94. *Ibidem*, p. 438.

95. Arh. St. Buc., fond *Secretariatul Statului*, dosar CCCXXXVII/5, f. 40.

96. *Ibidem*, dosar CDXXXVII/9, f. 27.

97. *Ibidem*, f. 32.

niei și nu autorităților otomane⁹⁸. De altfel, deținătorii acestei funcții au intervenit în viața religioasă a românilor din Tulcea și, în general, din Dobrogea, acordându-le un sprijin benefic⁹⁹.

Un alt registru de venituri și cheltuieli, începând cu anul 1871, este cel al bisericii din Beștepe, în care apare numele unui preot, «popa Irimie»¹⁰⁰. Este vorba de noua biserică din această așezare (fostă Beștepe Turcească), ridicată după războiul Crimeii. Cea veche dispăruse, cu siguranță, în toamna anului 1830, când locuitorii satelor situate în Cotul Dunăvățului, zona cuprinsă între brațul Sf. Gheorghe și lacul Razim, în majoritate români, au fost evacuați forțat, conform prevederilor Tratatului de pace de la Adrianopol din anul precedent¹⁰¹. Localitățile respective au rămas în ruină, dar au fost refăcute aproape toate, inclusiv Beștepe Turcească, acum doar cu numele de Beștepe, după pacea de la Paris din 1856, când acest teritoriu, care devenise neutru, revine Imperiului otoman¹⁰². De la noua biserică s-au păstrat și șase mineie tipărite la Sibiu, între 1853—1856¹⁰³.

Prezența în Dobrogea, înainte de 1877, a unor clerici din Țara Românească trebuie pusă în legătură, cel puțin parțial, și cu viața religioasă a românilor dobrogeni. Am avut prilejul să înfățișăm existența în Delta Dunării, lângă Sulina, a unei pescării stăpânite de Schitul Poiana Mărului din județul Râmnicu Sărat (Slam Râmnic) între anii 1786—1873¹⁰⁴. Venirea, an de an, uneori în număr mare, a călugărilor schitului la acest obiectiv avea, foarte probabil, nu numai rosturi economice, ci și religioase, bisericile din Deltă fiind pe atunci foarte rare. Astfel, în afara celor arătate mai înainte, potrivit altor informații, în august 1836, treceau în Dobrogea, pe la Brăila, mai mulți monahi, în frunte cu ieromonahul Leftie, «iconomul sfântului schit Poiana Mărului»¹⁰⁵. În luna octombrie, el revenea la stânga Dunării, împreună «cu șapte tovarăși»¹⁰⁶. De asemenea, în 1844, erau prezenți patru călugări¹⁰⁷,

98. În august 1870, reprezentantul României la Tulcea raporta la București că supușii otomani din Tulcea «trec frontierele în România cu niște pașapoarte fără ca mai întâi să fie vizate de noi; când supușilor români care vin în Tulcea nu le permite ieșirea de pe teritoriul Turchiei fără a avea mai întâi viza autorității locale» (Arhiva M.A.E., vol. 298, f. 25).

99. *Ibidem*, f. 202—203, 210, 223—224.

100. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Două documente dobrogene...*, p. 439.

101. *Protocoloale redactate în 1830 în vederea demarcațiunii fruntariei formată de Dunăre între Imperiul otoman, Rusia și Principatele Dunărene*, București, 1903, p. 39—40.

102. Tudor Mateescu, *Chilia Veche și biserica românească din această localitate în timpul stăpânirii otomane*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCIX (1981), nr. 3—4, p. 346—347.

103. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...* p. 67—69.

104. Tudor Mateescu, *Pescăria din Delta Dunării a Schitului Poiana Mărului*. în «Glasul bisericii», XLVII (1989), nr. 2—3, p. 217—222.

105. Arh. St. Buc., fond *Obștescul Control*, dosar 2480/1836, f. 6—7; dosar 2473/1836, f. 20—21, 22—23.

106. *Ibidem*, dosar 2473/1836, f. 30—31.

107. *Ibidem*, dosar 334/1844, f. 87—88, 101—102; dosar 335/1844, f. 23—24.

în 1851 — șase ¹⁰⁸, în 1852 — cinci ¹⁰⁹, în 1853 — șase ¹¹⁰ ș. a. În mai 1850, erau înregistrați, tot la Brăila, «Iosif ermonahul, cu o slugă — Ioan Scutaru, de la Schitul Nifon, întorși din Turchia, de la Hârșova» ¹¹¹.

Același lucru se poate spune și despre clericii români din Transilvania, chiar dacă ei veneau, în primul rând, pentru vitele pe care le aveau la păscut în Dobrogea. Cel mai cunoscut a fost Ioan Verzea din Cernat, de lângă Brașov, care, înainte de a se stabili definitiv la Hârșova, pe la 1856, ca preot la biserica din cartierul românesc Varoș, s-a aflat ani în șir pe lângă vitele pe care le avea pe pășunile dobrogene ¹¹². În iulie 1849, la carantina Brăila, veneau de peste Dunăre «Părintele Ioan Verzea, cu soția sa Maria, 5 copii și o slujnică», în drum spre Cernat ¹¹³. Își avea așadar, încă de pe atunci, deși doar temporar, o locuință în Dobrogea, unde putea să-și țină întreaga familie. Sunt atestați, de asemenea, în Dobrogea: «Popa Bucur Moșoiu ot Fundata», la 1833 ¹¹⁴, «Dascălul Irimia ot Săcele», la 1835 ¹¹⁵, «Popa Bucur Cojanu ot Coacăze», la 1836 ¹¹⁶ și «Erimia Verza, preot din Satu Lung», la 1846 ¹¹⁷.

La bisericile românești din Dobrogea s-au folosit, în număr mare, cărți de cult, în limba română, aduse de la stânga Dunării ¹¹⁸. O mențiune specială merită cele păstrate la Măcin, semnalate încă de la începutul secolului nostru ¹¹⁹. N. Iorga a putut vedea atunci un *Triod* din 1731, cu o însemnare românească, un *Penticostar* moldovenesc din 1834, un *Octoih* și o *Psaltire* de la Neamț, ambele din 1836, mai multe mineie de la Neamț, toate din 1838, cu însemnări în limba română, cumpărate de credincioșii din Măcin, dar și din satele Gârliciu și Garvăn, un *Triod*, tot de la Neamț (1847) și câteva mineie ale lui Șaguna ¹²⁰. Au ajuns până în zilele noastre: *Triodul* din 1731, de la Râmnic, o *Evangelhie* din 1794, de asemenea de la Râmnic, o *Liturghie* (Iași, 1794) și trei mineie tipărite la Sibiu în 1853, 1854 și 1856 ¹²¹.

Cărți bisericești, în afara celor arătate până acum, au existat și în alte locuri, unele păstrându-se până astăzi, mărturii ale vieții spirituale a românilor din Dobrogea. În județul Tulcea au fost găsite și scoase

108. *Ibidem*, dosar 116/1851, f. 5—6, 13—14, 61—62, 95—96, 114—115.

109. *Ibidem*, dosar 926/1852, f. 91—92, 110—111, 136—137; dosar 927—1852 f. 10—11, 12—13.

110. *Ibidem*, dosar 493/1853, f. 110—111.

111. *Ibidem*, dosar 935/1850, f. 31—32.

112. Tudor Mateescu, *Un preot transilvănean în Dobrogea înainte de 1877 — Ioan Verzea*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCIII (1975), nr. 7—8, p. 940—943.

113. Arh. St. Buc., fond *Obștescul Control*, dosar 568/1849, f. 57—58.

114. C. Constantinescu Mircești, *Păstoritul transhumant și implicațiile lui în Transilvania și Țara Românească în secolele XVIII—XIX*, București, 1976, p. 147.

115. Arh. St. Buc., fond *Vistieria Țării Românești*, dosar 78/1834, f. 593—594.

116. *Ibidem*, dosar 31/1835, f. 331—332.

117. *Ibidem*, fond *Obștescul Control*, dosar 121/1846, f. 1—2.

118. Tudor Mateescu, *Știri noi despre circulația cărții românești în Dobrogea înainte de 1877*, în «Revista Arhivelor», anul LIX (1982), vol. XLIV, nr. 4, p. 340—343.

119. Al. I. Dumitrescu, *O excursiune în nordul Dobrogei. Arrubium și mitropolia din Măcin. Cercetări istorice*, București, 1904, p. 40.

120. N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XV, București, 1908, p. 53—55.

121. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...*, p. 86—87.

la lumină astfel de cărți în următoarele localități: Agighiol — un *Strstnic* și un *Triod*, ambele tipărite la Buda în 1816, și o *Evanghelie* (București, 1856)¹²², Dăieni — un *Evhologhion* (București, 1808), cu mai multe însemnări, și un *Molitvenic* (Brașov, 1811)¹²³; Greci — *Cazanii* (Buzău, 1834), *Penticostar* (Neamț, 1834), *Opt-glasar și catavasier* (Buzău, 1853), *Evanghelie* (Neamț, 1855) și două mineie, tipărite la Râmnic, în 1862, toate cu însemnări dinainte de 1877¹²⁴; Luncavița — două mineie de la Neamț, din 1846 și un *Octoih* (București, 1854), de asemenea, cu însemnări¹²⁵; Mahmudia (fostă Beștepe Moldovenească)¹²⁶ — *Triod* (București, 1746), *Apostol* (Iași, 1835), *Mărgăritare...* (București, 1872) și două mineie, cele mai multe cu însemnări anterioare anului 1877¹²⁷; Pecineaga — *Antologhion* (București, 1777), *Penticostar* (Râmnic, 1785), *Octoih mare* (București, 1792), *Apostol* (Blaj, 1814), *Urmare în Duminica Paștelui și în Săptămâna luminată* (Iași, 1821), trei mineie imprimate la Sibiu, în 1854 și un *Octoih* (Sibiu, 1861), cu mai multe însemnări, ultima având o însemnare în limba engleză¹²⁸; Văcăreni — *Apostol* (Iași, 1756), *Molitvenic* (București, 1794) și cinci mineie de la Neamț (1830 și 1831), unele cu ample însemnări¹²⁹. De asemenea, la biserica din satul Sarinasuf s-au găsit un *Evhologhion* (Buzău, 1742) și un *Apostol* (Iași, 1756)¹³⁰. La acestea se adaugă cărțile aflate în număr mare, la mănăstirile Celic-Dere¹³¹ și Cocoșu¹³².

Alte cărți de cult s-au păstrat și în județul Constanța, provenind de la bisericile din următoarele localități: Băneasa (fost Parachioi) — *Triod* (Sibiu, 1860), cu însemnări în limba română din 1865, 1868, și 1876¹³³. Prin anii 60 ai secolului nostru, se puteau vedea încă urmele vechii biserici din acest sat, construită din nuiele și lut, lângă ele fiind și câteva cruci, cu inscripții românești¹³⁴. Bugeac — *Evanghelie* (Snagov, 1697), *Cazanii* (București, 1768), *Penticostar* (București, 1800), *Octoih* (Râmnic, 1811), *Strastnic* (Buda, 1816), *Triod* (Buda, 1816),

122. *Ibidem*, p. 67—69.

123. *Ibidem*, p. 79—80.

124. *Ibidem*, p. 80—82.

125. *Ibidem*, p. 82—83. Satul este consemnat, la 1840, în raportul inspectorului Ahmed Arif Hikmet Beyefendi, sub forma românească, *Linkavice* (Mahir Aydın, *op. cit.*, p. 131).

126. Despre avatarurile bisericii din această localitate vezi Tudor Mateescu, *Chilia Veche...*, p. 345—347.

127. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...*, p. 84—85.

128. *Ibidem*, p. 88—90.

129. *Ibidem*, p. 92—96.

130. Al. P. Arbore, *O încercare de reconstituire a trecutului românilor din Dobrogea*, în «Analele Dobrogei», III (1922), nr. 2, p. 289.

131. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea...*, p. 70—76.

132. *Ibidem*, p. 76—79.

133. *Ibidem*, p. 31.

134. Tudor Mateescu, *Mențiuni despre ruinele din satele dobrogene în actele «Comisiunii de parcelare a Dobrogei»*, în «Revista Arhivelor», X (1967), nr. 2, p. 247.

Typicon (Iași, 1816)¹³⁵; Negureni (fost Caranlâc) — *Antologhion* (București, 1766), cu mai multe însemnări, unele din secolul al XVIII-lea¹³⁶; Vlăhi (fost Vlahchioi) — *Antologhion* (București, 1777), cu însemnări care arată că a aparținut inițial bisericii din Topalu¹³⁷; Viile (fost Beilic) — *Liturghie* (Râmnic, 1817), cu numeroase însemnări, două făcute la 1818 și 1836, de «Popa Athanasie ot sat Beilicu»¹³⁸.

În ajunul Războiului pentru independență, asupra românilor, dar și a altor creștini din Dobrogea s-a abătut, începând din anul 1876, teroarea exercitată de bandele de bașibuzuci și cerchezi¹³⁹. Fărădelegile lor vizau, printre altele, lăcașurile creștine de cult¹⁴⁰. De pildă, la Cocargea, biserica românească a fost incendiată, iar icoanele sfărâmate; a scăpat doar una singură, reprezentând pe Sfinții Arhangheli, dar și aceasta zgâriată de sabie¹⁴¹. În august 1877, cerchezii au intrat cu forța în biserica din satul Mârleanu, profanând lăcașul și distrugând icoanele¹⁴².

În fața acestei stări de lucruri, mulți români din Dobrogea au fost nevoiți să fugă la stânga Dunării pentru a-și salva viețile. Din ianuarie 1877 și până în toamna aceluiași an, sute de familii românești din mai multe sate, dar și din unele orașe, și-au găsit refugiul în România¹⁴³. Într-o singură noapte, la 10 octombrie, au trecut în județul Ialomița «7 familii române de la Pârjoaia din Turcia» și alte 80 de la Satu Nou și Oltina¹⁴⁴. Printre acești băjenari figura și preotul Ienciu I. Galiceanu din Satu Nou¹⁴⁵. După încheierea războiului, multe așezări rurale din Dobrogea se aflau într-o stare deplorabilă, oferind o priveliște dezolantă¹⁴⁶.

Informații de o deosebită valoare privind bisericile românești din Dobrogea și slujitorii lor sunt relevate cu prilejul cercetărilor întreprinse de reprezentanții guvernului de la București în ajunul reinte-

135. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea Românească în Dobrogea...*, p. 31—33.

136. *Ibidem*, p. 50—52.

137. *Ibidem*, p. 62—63.

138. Z. Covacef, *Însemnări pe vechi cărți bisericesti aflate în patrimoniul Muzeului de istorie națională și arhologie Constanța*, în «Comunicări de istorie a Dobrogei», [I], Constanța, 1980, p. 94—95.

139. Tudor Mateescu, *Date privind situația românilor și a altor creștini din Dobrogea în ajunul și în timpul Războiului pentru independență*, în «Revista Arhivelor», anul LXX (1993), vol. LV, nr. 2, p. 121—123.

140. Alfred de Caston, *Voyage dans la Dobroudcha. La verité sur les hommes et les choses*, București, 1878, p. 16, 19; Brutus Cotovu, *Cerchezii. (Un neam dispărut din Dobrogea)*, în «Analele Dobrogei», II (1921, nr. 3, p. 411.

141. M. D. Ionescu [Dobrogeanu], *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea* București, 1904, p. 643.

142. Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei...*, p. 297.

143. *Idem*, *Date privind situația românilor și a altor creștini...*, p. 124, 126—127.

144. Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, Divizia administrativă, dosar 67/1877, f. 19.

145. *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, vol. VII, [București], 1954, p. 227.

146. Tudor Mateescu, *Date privind situația românilor și a altor creștini...* p. 127.

grării la România a acestei provincii și imediat după acest eveniment¹⁴⁷. Astfel, în raportul din 19 octombrie 1878 al comisiei militare conduse de colonelul Ștefan Fălcoianu, sunt cuprinse date despre mănăstirile românești din nordul Dobrogei¹⁴⁸, ca și despre orașul Hârșova, «unde există două biserici, una română și una bulgară, deși ambii preoți sunt români»¹⁴⁹.

De un mare interes este rezultatul investigațiilor efectuate de reprezentanții Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, constând într-un tabel statistic amănunțit înaintat la București la 16 noiembrie 1878. Documentul cuprinde date referitoare la 57 de localități din județul Tulcea și, parțial, din județul Constanța, potrivit cărora se aflau acolo 57 de biserici românești, plus cea din Babadag, care era folosită în comun de românii și bulgarii din acest oraș¹⁵⁰. În paralel, au fost întocmite rapoartele administratorilor plășilor Sulina, Babadag și Tulcea, înaintate Ministerului de Interne de Prefectura județului Tulcea la 12 decembrie 1878. În ultimul, care conține informații mai ample, se vorbește, pe larg, de bisericile ortodoxe, arătându-se că preoții erau plătiți «de locuitori anual cu câte două baniți produse de fiecare casă, iar dascălii cântăreți cu câte o baniță». Clerul avea în grijă și serviciul stării civile¹⁵¹. Biserici românești și preoți existau în următoarele sate din plasa Tulcea: Prislav, Beștepe, Sarinasuf, Calica (sat curat românesc, cu doi preoți), Sarighiol, Agighiol, Sabangia, Cataloi, Frecăței, Meidanchiol, Niculițel, Parcheș, Somova, Cășla¹⁵².

Alte știri datează din primele luni ale anului 1879 și sunt legate de alegerile pentru consiliile orașenești din județul Tulcea. Astfel, printre alegătorii din orașul reședință figurau următorii preoți: Alexandru, Enciu, Dionisie, Hristu, Toader Rusu, Dimitrie Luca, precum și «Neaga preoteasa»¹⁵³. La 1 martie 1879 dădea o procură «preotul Hariton Voinovsky, înscris în lista generală Secția I-a română»¹⁵⁴. La Măcin apar preoții Gh. Dima, Ioan și Marcu¹⁵⁵, iar la Chilia Veche Alecsie Velicu și Irimia Froimescu¹⁵⁶. Este sigur că toate aceste informații reflectă situația dinainte de 1877.

Măsurile luate de guvernul României după 1878 în vederea schimbării dreptului de proprietate funciară în Dobrogea, concretizate prin legea din 3 aprilie 1882¹⁵⁷, relevă, de asemenea, date despre unii preoți

147. Idem, *Date privind situația românilor dobrogeni în momentul revenirii Dobrogei la țară*, în «Revista Arhivelor», anul LXIX (1992), vol. LIX, nr. 2, p. 184—186.

148. Biblioteca Academiei Române, *Manuscrise*, Arhiva D. A. Sturdza, XVI/Varia, doc. 150, f. 11—12

149. *Ibidem*, f. 19.

150. Tudor Mateescu, *Date privind situația românilor dobrogeni...*, p. 189—190, 192—194.

151. Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, inventar 315, dosar 224/1878, f. 8.

152. *Ibidem*, f. 11—15.

153. *Ibidem*, inventar 318, dosar 222/1878, f. 99.

154. *Ibidem*, f. 113.

155. *Ibidem*, f. 83.

156. *Ibidem*, f. 76.

157. Ioan N. Roman, *Studiu asupra proprietății rurale din Dobrogea*, Constanța, 1907, p. 77—86.

români care dețineau terenuri în baza legislației agrare otomane. Cu ocazia verificării titlurilor de posesiune turcești, așa-numitele «tapiuri», a fost recunoscut dreptul de proprietate deplină asupra pământului unor lăcașuri de cult și unor slujitori ai bisericii: Mănăstirea Cocoșu — terenuri de cultură (aproape 300 ha), vie (peste 4 ha), două locuri pentru mori de apă (peste 3 ha)¹⁵⁸; Mănăstirea Tichilești — 25 ha și jumătate teren arabil și 4 ha și jumătate vie și grădini¹⁵⁹; biserica «Adormirea» din satul Țiganca-Taița (a fostei Mănăstiri Taița) — peste 18 ha teren de cultură¹⁶⁰; preotul român (decedat) Gheorghe Procopie de la Vis-terna, județul Tulcea — 5 ha și jumătate teren arabil¹⁶¹; preotul Gheorghe Popa (decedat, dar cu moștenitori) de la Mârleanu — 5,7 ha¹⁶²; preotul Dumitru Dobre de la Cochirleni — peste 11 ha teren de cultură și peste 3 ha neproductiv¹⁶³; preotul Vasile și «Mihalache al Popii» de la Calica — terenuri arabile¹⁶⁴; preotul Dumitru Petculescu de la Seimenii Mari — peste 7 ha¹⁶⁵.

Intellectualii militanți români ai generației de la 1848 au inclus în preocupările lor și situația bisericii românești din Dobrogea. Am văzut cum Ion Ionescu de la Brad, cu prilejul cercetărilor pertinente întreprinse în această provincie la 1850, consemna, în acest sens, informații de mare valoare pe care le transmitea, la Constantinopol, prietenului său, Ion Ghica. În mai 1852, pașoptistul Al. C. Goleșcu-Albul susținea necesitatea înființării de școli românești în Dobrogea, la care să fie aduși învățătorii din Transilvania¹⁶⁶. În timpul stăpânirii otomane, școala românească din provincia pontică a fost însă, totdeauna, strâns legată de biserica ortodoxă¹⁶⁷. În ședința din 6 februarie 1867 a Camerei Deputaților, Mihail Kogălniceanu intervenea pentru sprijinirea școlilor și bisericilor din teritoriile românești din afara granițelor de atunci ale României, «și mai cu seamă din Dobrogea, care e țară română»¹⁶⁸.

Mai târziu, distinsul om de cultură Melchisedec Ștefănescu lua poziție, la 1873, în calitate de episcop al Dunării de Jos, în privința cerurilor religioase iscate între românii dobrogeni, provocate de schisma bulgară, povățuindu-i «să rămăe precum au fost și până acum», adică sub «jurisdicția Patriarhiei de la Constantinopol». Delegatul României la Tulcea, care raporta acest fapt, preciza că intervenția înaltului prelat

158. Arh. St. Buc., fond *Ministerul Agriculturii și Domeniilor*, Serviciul documental pentru Dobrogea, dosar 236, f. 17; dosar 7 (339 bis), f. 39; dosar 4 (191), f. 2.

159. *Ibidem*, dosar 39, f. 3, 10.

160. *Ibidem*, dosar 7(339 bis), f. 38.

161. *Ibidem*, dosar 36, f. 2.

162. *Ibidem*, dosar 233, f. 2.

163. *Ibidem*, dosar 127, f. 5.

164. *Ibidem*, dosar 60, f. 6.

165. *Ibidem*, dosar 101, f. 5.

166. George Fotino, *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Bisericii Golești. Scrisori adnotate și publicate de...*, vol. III, București, 1939, p. 338.

167. Tudor Mateescu, *Biserica și școala la românii din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCVI (1978), nr. 3—4, p. 288—292.

168. Mihail Kogălniceanu, *Opere*, IV, *Oratoria*, II, 1864—1878, partea I, 1861—1868, ed. Georgeta Pencelea, București, 1977, p. 225.

a avut efect pozitiv¹⁶⁹. Legat de această dispută este și articolul «Românii din a dreapta Dunării», din decembrie 1876, al marelui Eminescu, în care se propunea «reînființarea vechii Mitropolii a Proilabului, care, prin organizarea ei bisericească, pe baza democratică, cu sinod compus din preoți și mireni, să îngrijească de bisericile și școlile românești în tot cuprinsul Turciei europene»¹⁷⁰. Aceste nobile gânduri se refereau, cu precădere, la biserica românilor din Dobrogea, pentru care scoaterea la lumină a oricăror noi informații din perioada stăpânirii otomane rămâne, în continuare, o sarcină de onoare din partea cercetătorilor. (Pentru ilustrarea temei tratate, redăm în Anexe «*in extenso*» două documente de arhivă inedite).

ANEXE

1

1829 noiembrie 26, f. 1. Atestat dat de preotul Gheorghe pentru pregătirea în vederea preoției a lui Ion sin Stroe din satul Ostrovu Mare.

Grămăticul Ioan sin Stroe ot Ostrovul cel Mare, trimițându-se de către prea osfinția sa părintele mitropolitul chiriu chir Anthim ca să-l spoieduim și să-l cercetăm de vrednicia lui, decii și noi, după orânduiala sfintelor canoane, ducându-l la biserică, l-am pus înaintea icoan(i) Mântuitorului nostru Is. Hrs. și cercându-l cu amăruntul de toate cele ce apără sfânta pravilă pre cei ce vor vrea să ia darul preoții, și așa, după mărturisirea lui, l-am aflat vrednic ca să ia darul preoții și i-am dat a noastră smerită adeverință i proci*.

1829 noembr. 26.

Sacheliu pap** Gheorghî.

Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 677/1836, f. 68. Orig.

* «și celelalte».

** preot sachelar.

2

1836 august 19, (București). Ordin al Departamentului Trebilor din Lăuntru către Ocârmuirea județului Ialomița despre cererea preotului Atanasie, venit de la Silistra, de a i se permite stabilirea, cu familia, la Călărași.

3978/606. Pri(mit) avg(ust) 22.

Depertament(ul) Trebilor din Lăuntru.

Ocârmuiri(i) județului Ialomița.

Comitetul Carantinelor, prin oțnoșeniie cu no. 2952, face cunoscut acestui departament că, din Silistra, au venit în carantina Călărași un preot anume Athanasie, ca familia sa, cerere făcând a se statornici într-acest prințipat, la Călărași.

169. Arhiva M.A.E., vol. 298, f. 202.

170. M. Eminescu, *Opere*, vol. II, ed. Ion Crețu, București, 1939, p. 122.

Drept aceea, fiindcă, după măsurile luate a să priimi cei ce vor voi a veni din Silistra, fără osebite de preot sau mireni, dintre care cunoscându-să și acesta a fi unul, să scriie acei ocârmuiri ca, după săvârșirea termenului, să-l priimoască de la pomenita carantină și să-l statornicească la locul unde cere, prin știrea proto-popului plăși(i).

ss. indescifrabil

ss. indescifrabil

No. 5392. Anul 1836 avgust 19. Secsia 1-iu, mas(a) 2-lea.

(Rezoluție): Să se urmeze porunci(i).

Arh. St. Slobozia, fond Ocârmuirea județului Ialomița, dosar 433/1836, f. 55. Orig.

MÂNĂSTIREA COTMEANA ÎN TRECUT ȘI ASTĂZI *

Preot drd. IOAN N. MOLDOVEANU

De mai bine de o sută de ani, istoricii și criticii de artă s-au aplecat cu interes asupra începuturilor mănăstirii Cotmeana, unul dintre primele locașuri domnești întemeiate în Țara Românească și, a cărei soartă, în cea de-a doua formă a existenței sale, este strâns legată de cea a mănăstirii Cozia, fiindu-i supusă acesteia din 1388.

Plasată într-o regiune ce beneficiază de o intensă viață economică și culturală a statului românesc, consolidat în spațiul carpato-danubian, în prima jumătate a secolului al XIV-lea, mănăstirea Cotmeana a apărut ca rezultat al reînviării monahismului în acest areal.

Mănăstirea Cotmeana a constituit obiectul a numeroase discuții purtate de istorici pe baza materialului documentar obținut în urma sondajelor arheologice din cursul acestui secol¹.

Mănăstirea Cotmeana în istorie

Mănăstirea Cotmeana este situată într-o vale singuratică a județului Argeș, cam la 35 km de Pitești, fiind una dintre cele mai vechi din țară.

* Lucrare de seminar în cadrul cursurilor de doctorat în Teologie, specialitatea Istoria Bisericii Ortodoxe Române, întocmită sub îndrumarea Domnului Prof. dr. Emilian Popescu, care a și dat avizul de publicare.

1. N. Ghika-Budești, *Mănăstirea Cotmeana* în «BCMI» an XVI, fasc. 70, oct.-dec., 1931, Vălenii de Munte, p. 177—180; V. Vătășianu, *Contribuțiune la datarea mănăstirii Cotmeana*, extras din «Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice», vol. IV, Cluj, 1938, p. 11 (în continuare «Contribuțiune»); Radu și Eugenia Greceanu, *Istoricul și restaurarea fostei mănăstiri Cotmeana*, în «Monumente Istorice. Studii și lucrări de restaurare», II, 1967, p. 52—89 (în continuare «Istoricul»); Idem, *Din nou despre mănăstirea Cotmeana*, în «MIA», nr. 2, 1977, p. 37—48 (în continuare «Din nou...»); Lia și Adrian Bătrâna, *Contribuții la datarea bisericii fostei mănăstiri Cotmeana*, în «MO», XXVI, 1974, 5—6, p. 470—476 (în continuare «Contribuții»); Idem, *Date noi cu privire la evoluția bisericii fostei mănăstiri Cotmeana*, în «MIA», nr. 1, 1975, p. 11—24, (în continuare Date noi).

Începută în vremea domniei lui Radu I (1377—1383), dar terminată în timpul lui Mircea cel Bătrân (1386—1418), biserica schițează în plan forma simplă a unei cruci ale cărei brațe sunt formate din trei abside semicirculare în interior și poligonale, cu trei laturi, spre exterior. Despre modul în care se prezintă mănăstirea și despre încadrarea tipologic-arhitecturală vom vorbi mai târziu, respectând ordinea obișnuită înfățișării datelor într-o astfel de lucrare (și din considerentul că ne vom putea folosi de cele spuse în vederea trasării unor concluzii).

O primă mențiune documentară despre mănăstirea Cotmeana o găsim într-un hrisov de danie al lui Mircea cel Bătrân, datat 20 mai 1388².

Din cuprinsul hrisovului rezultă că Mircea «a ridicat din temelie o mănăstire în numele Sfintei și de viață Începătoarei și Nedespărțite Troițe... la locul numit Călimănești pe Olt, care a fost mai înainte satul boierului domniei mele Nan Udobă (Cozia) ...».

În continuare, dăruia mănăstirii o serie de sate, mori, cereale, brânză și alte produse naturale, întărindu-i și câteva moșii. Se făcea amintire, printre altele, de un loc pe Argeș, dăruit cu voia lui Dan voievod, apoi de o «moară de la Râmnic pe care a dăruit-o Dan voievod... după voia părintelui domniei mele Radul voievod». (Se vede deci că daniile merg până în vremea lui Radu I).

Prin același hrisov se rânduia ca «mănăstirea Cotmeana să fie pusă, cu toate cele ce se țin de ea mănăstirii mai sus scrise (Cozia) și de acolo să se stăpânească...». Se rânduia apoi, ca după moartea egumenului, soborul singur, fără amestecul puterii politice sau măcar bisericăști, să aleagă noul cărmuitor al ambelor mănăstiri. Acest principiu este cunoscut sub numele de «samovlaștie»^{2 bis}, fiind preluat de domnitori pentru ctitoriile domnești de la reorganizatorul vieții monahale românești, Sfântul Nicodim, care, la rândul său, făcuse același lucru în cazul Tismanei.

Se prevedea această rânduială a samovlaștiei cât și unirea celor două așezăminte monahale, Cozia și Cotmeana, sub o singură conducere. Din document aflăm că egumenul de atunci al Coziei era Gavriil, după care au urmat Sofronie și Iacob, conform documentelor ulterioare.

Rânduiala nou impusă se încheia cu un blestem: «Cine s-ar încumeta dintre cei mari și mici să schimbe cele mai sus scrise și să strice chiar și puțin, unul ca acela să fie blestemat de Domnul Atotțiitorul și de Preacurata Născătoare de Dumnezeu și de toți sfinții și aici și în veacul viitor...»

În ce privește evoluția mănăstirii în istorie, vom constata că ea s-a bucurat în decursul secolelor de nenumărate danii și implicit de foarte multă atenție din partea domnitorilor.

2. *Documenta Romaniae Historica* (DRH), B, Țara Românească, vol. I, (1247—1500), ed. 1966, p. 25—28, nr. 9; P. P. Panăitescu, *Documentele Țării Românești, I, Documente interne (1369—1490)*, București, 1938, p. 45—47.

2 bis. Despre «Samovlaștie» vezi: Pr. Ic. Vasile Munteanu, *Organizarea mănăstirilor românești în comparație cu cele bizantine (până la 1600)*, teză de doctorat, în St. Teol. nr. 1—2; 3—4/1994 (XXXVI).

Se pare că mănăstirea noastră ființa încă de pe vremea voievodului Vladislav I, dacă ar fi să luăm în seamă pomelnicul ei alcătuit în 1781, care afișează în capul listei pe acest domnitor («Io Vladislav voievod»), urmat de Radu, Dan, Mircea ș.a.³

Sigur este însă că mănăstirea Cotmeana își datorează existența într-o primă formă, lui Radu I, dar nu știm în ce an au fost încheiate lucrările. În urma unui incendiu — atestat de cercetări — mănăstirea a fost complet distrusă. Se pare însă că nu a trecut prea mult timp și ea a fost din nou ridicată de Mircea cel Bătrân la o dată a cărei analiză constituie subiectul părții a II-a a lucrării noastre. Oricum, cu toate analizele întreprinse, data rezidirii Cotmenei a rămas tot incertă. Dar despre acestea mai târziu.

Cea mai veche dată a mănăstirii, atestată sigur din punct de vedere documentar, este anul 1385, an în care Cotmenei i-a fost dăruit un clopot de către Dan I (1377—1386), fratele lui Mircea cel Bătrân. Acest an, care apare pe inscripția de pe clopot, este un prim indiciu care ne face să credem că mănăstirea este anterioară lui Mircea.

Textul inscripției a fost descifrat pentru prima oară de Al. Odobescu și publicat de B. P. Hașdeu⁴:

«În zilele binecredinciosului domn Io Dan Voievod, s-a făcut acest clopot, jupanul Dragomir, fiul egumenului Dragomir, în anul 6893 (1385), indictionul 8».

Textul este redat negativ (ca în oglindă), eroarea datorându-se meșterului constructor. Autorul citirii, nesemnaland greșala tehnică, a creat îndoieli în rândul celor care au încercat recitirea⁵.

3. Există un pomelnic al domnilor și unul al mitropoliților, datând din 1781:

Ió Vladislav Vvd. / Radu / Dan / Mircea / Dan / Radu / Vladislav / Vlad / Neagoe / Teodosie / Vladislav / Radu / Moise / i gospodja ego Anka / Ió Vintilă Vvd. / i gospodja ego Rada / Petru Vvd. / Drăghici / Pătrașco / Marco / Mircea / i gospodja ego Kneka / Radu / Alixandru / i gospodja ego Evod Despa / Mircea / Miloși / Petru / Mircea / Vlad / Mihail / D-na Stanca / Pătrașcu / Simeon / Radu / Alixandru / Gavriil / Ilie / Matei / Luca / Șerban / Constantin / Ștefan / Nicolaie / Constantin / Grigore.

Lista mitropoliților începe cu Macarie și sfârșește cu Filaret. Una dintre însemnările din Pomelnic este referitoare la arhimandritul Sofronie, care «au înconjurat mănăstirea cu zidu și cu chilii și au făcutu doao candelu de argint, avg. 12, 1781».

O alta este referitoare la Ilarion monahul, care «au făcutu clopotnița din temelie și au datu un rând de vase de argint» (v. Grigore Tocilescu, *Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară*, extras din «analele Acad. Rom.» seria II, ton VIII, sect. II «Memorii și notițe», București, 1887, p. 79.

4. B. P. Hașdeu, *Istoria critică a românilor*, ed. îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuși și Manole Neagoe, Edit. Minerva, Buc., 1984, p. 182.

Informația este preluată și de C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. I, ed. II, București, 1935, p. 421; ed. V, 1976, vol. II, p. 35; Stoica Nicolaescu, *Cercetări arheologice. Străvechile clopote ale mănăstirilor Cozia și Cotmeana din timpul lui Dan Voievod și Mircea Voievod*, București, p. 4.

5. Nu suntem siguri de autoritatea acestui clopot cum și de citirea inscripției lui cu toată autoritatea unui Hașdeu și a lui Odobescu. Și îndoiala ne vine de acolo: dacă clopotul se află și azi în clopotnița Cotmenei, el este așezat la așa o înălțime și cu o inscripție peste puțință de a fi citită cu toate silințele noastre de a o decalchia cât mai bine, probabil literele fiind inversate la turnare. Și atunci toate aceste greutăți ne fac a presupune existența unui alt clopot, luat poate de

Clopotul, care și azi se păstrează⁶, a fost donat în timpul domniei lui Dan I de către fiul egumenului Dragomir, purtând același nume ca și tatăl său, fiind, probabil, turnat în vreunul din atelierele saxone ale Transilvaniei⁷.

Trei ani mai târziu, marele Mircea va emite acel hrisov despre care am amintit (20 mai 1388) prin care Cotmeana devenea metoc al Coziei și automat va beneficia de daniile ce le vor face viitorii domni Coziei.

După actul închinării de la 1388, călugării de la Cozia veneau foarte des la Cotmeana, atât pentru treburi cât și pentru «desfătarea frățească»⁸, ceea ce ar putea să însemne că aici funcționa o obște monahală puternică.

La 4 septembrie 1389, domnitorul mai emite un hrisov, la Râmnicul Vâlcea⁹, în care amintea succint mănăstirea Cotmana în contextul extinderii hotarului Coziei, pe care Mircea o definește ca «mănăstire a domniei mele». Prin acest document dădea boierilor Stanciu, Costea, Vâlcu, Albul, Radomir în schimb satului Jiblea, pe care îl luase de la ei ca să construiască Cozia, alte sate printre care figurează Orlești pe Olt, «care a fost mai înainte la mănăstirea Cotmeana».

Ulterior vor mai fi emise încă două hrisoave, primul, între 1402—1418¹⁰, de către Mircea, iar al doilea, între 1417—1418¹¹, de către Mihai I, fiul său, prin care Cotmenei și, bineînțeles, Coziei li se mai acordau unele danii. În primul se pomenea numele noului stareț — Sofronie.

La 1413, mănăstirea Cotmeana primea un alt clopot, de asemenea produsul muncii unui artizan saxon¹². Acesta este cel mai mare clopot al Cotmenei, fiind păstrat la Curtea de Argeș¹³. Ca și celălalt din 1385 și acesta din urmă poartă o inscripție :

«În numele Sfintei și de viață începătoarei Treimi, în zilele marelui Io Mircea Voievod și Mihai Voievod s-a făcut acest clopot în anul 6921, indiction 6, luna mai, sub egumenul Sofronie, cu voia Tatălui, cu ajutorul Fiului și îndeplinirea Sfântului Duh. Meșter Hannos»¹⁴.

Ca și Mircea cel Bătrân, fiul acestuia Mihail I, va continua seria daniilor, rămânându-ne de la el un foarte important document, datat

nomți în războiul 1916—1918, care va fi avut inscripția așa de clară citită de Hașdeu și Odobescu» — (C. Bobulescu, *Candela de la temeliea bisericii din Cotmeana*, extras din «Anuarul Comisiunii Monum. Ist.», 1942, nota 1, p. 130, cf. Bătrâna, *Contribuții*, p. 473—474.

6. Greceanu, *Istoricul*, p. 53; Idem, *Din nou*, p. 41.

7. N. Iorga, G. Balș, *Histoire de l'art romain ancien*, I, Paris, 1922, p. 36.

8. *Viața și traiul stinției sale părintelui nostru Nilon patriarhul Țarigradului*, scrisă de Gavriil Protul și publicată acum pentru prima oară de I.P.S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Exarhul Plaiurilor, D. D. Iosif Naniescu; s-a corectat la tipar de Constantin Erbiceanu, profesor, București, 1888, p. 69.

9. DRH, I, B, nr. 10, p. 28—30; Panaitescu, *Documente*, p. 51—54 (mss. 712, f. 248).

10. DRH, I, B, nr. 26, p. 60—61, (mms. 712, f. 247).

11. *Ibidem*, nr. 39, p. 82—84.

12. N. Iorga, G. Balș, *op. cit.*, p. 36.

13. Greceanu, *Istoricul*, p. 62.

14. Hașdeu, *op. cit.*, p. 183.

22 iunie 1418 Târgoviște¹⁵, prin care tânărul voievod întărea toate privilegiile anterioare «celor două mănăstiri întemeiate de bunicul domniei mele și de părintele domniei mele, de la Cozia... și de la Cotmeana...». Dar despre acest document, mai pe larg, la timpul potrivit.

La 19 iunie 1421, Radu Praznaglava, fratele lui Mihail, întărește Coziei și Cotmenei toate daniile făcute de tatăl său Mircea : sate, bălți, mori, vii, vămi, țigani¹⁶.

Cu trei ani mai târziu, la 28 februarie 1424, la Târgoviște¹⁷, domnul Dan II va întări Coziei și Cotmenei toate acestea, adăugându-le încă «zece case de oameni din Târgoviște, scutite de dări și slujbe».

În 1445, la Târgoviște¹⁸, Vlad Dracul (1436—1447) întărește mănăstirii Buna-Vestire de la Cotmeana satele Bărbătești, Budești și Ciocănești, scutindu-le de slujbe și de dăjdii.

Aceeași atitudine față de cele două mănăstiri a avut și domnitorul Vlad Călugărul (1482—1495) de la care ne-a rămas un hrisov, datat 8 ianuarie 1489, Târgoviște¹⁹, prin care întărea Cotmenei o moară pe Vâlsanu.

Mănăstirea Cotmeana mai este menționată în anii tulburi ai domniei lui Mihnea cel Rău (1508—9 ; 1509—1510) în cronica timpului, în legătură cu evenimentele din 1510²⁰.

Din nou mănăstirea Cotmeana apare în două documente, de data aceasta în timpul lui Pătrașcu Voievod. Primul datează din 26 august 1555²¹, iar al doilea este din 28 aprilie 1556, Pitești²². Prin cel din

15. DRH, I, B, p. 86—88, nr. 42.

16. *Ibidem*, nr. 49, p. 98—100 ; Panaitescu, *Documente*, p. 128—131.

17. *Ibidem*, nr. 52, p. 102—104.

18. *Ibidem*, nr. 98, p. 172—173.

19. *Ibidem*, nr. 213, p. 341—342 ; Panaitescu, *Documente*, p. 347.

20. Domnia lui Mihnea se caracterizează prin puternice conflicte cu opoziția constituită din familia boierilor Craiovești (ctitorii mănăstirii Bistrița-Vâlcea). «Letopisețul Cantacuzinesc» exprimă numai resentimente și dușmăni față de voievod sugerând că Mihnea persecuta pe boierii doritori să dețină locurile dintâi ale ierarhiei : «...el prinse pe toți boierii cei mari și aleși și-i munci cu munci, cu multe munci și cumplite și le luă toată avuția... unora le-au tăiat nasurile și buzele, pe alții i-au înecat, pe alții i-au spânzurat, iar el se îmbogătea și creștea ca chedrul». Mai temători sau poate mai abili, frații Craiovești se refugiază la sudul Dunării, după care Mihnea va dezlănțui niște represalii fără precedent, împotriva celor din neamul lor, care rămăseseră în țară și, în plus, împotriva Bisericii, căci se pare că domnul trecuse la catolicism. S-ar putea ca asemenea acte războinice să fi fost determinate de uneltirile boierilor Craiovești și de fuga lor. În pribegie, aceștia au reușit să obțină sprijinul militar al unui comandant turc de la Dunăre, după care vor intra în țară impunând ca domn pe Vlăduț. Un detașament condus de Neagoe căpitanul (viitorul domn — 1512—1521) surprinde la mănăstirea Cotmeana pe Mircea, fiul și asociatul la domnie al lui Mihnea, obligându-l să fugă, împreună cu o slugă «pe fereastră, noaptea, descult, dășcinsi și fără islice». Faptul se petrecea prin februarie 1510. De aici Mihnea și Mircea s-au refugiat în Transilvania, primul fiind asasinat. (*Letopisețul Cantacuzinesc* în «Cronicari munteni», studiu introductiv de Dan Horia Mazilu, Editura Militară, București, 1988, p. 72—74 ; Giurescu, op. cit., II, Ediția 1976, p. 224—225 ; A. I. Odobescu, *Doamna Chiajna*, București, 1990, p. 46—47).

21. DRH, V, B, Țara Românească (1551—1563), volum întocmit de Damaschin Mioc și Marieta Adam Chipper, 1983, nr. 57, p. 58.

22. *Ibidem*, nr. 70, p. 72.

urmă se fixa vama celor două mănăstiri «la Cănene», pomenindu-se aici și numele celor doi stareți : Mitrofan, respectiv Dosoftei.

Pe vremea lui Matei Basarab, Cotmeana era socotită printre marile mănăstiri și era destul de însemnată pentru ca, în 1639, domnul să o includă în lista locașurilor care, printr-un hrisov, s-a interzis de a fi închinatelor locurilor sfinte²³, după ce, în 1633, tot Matei Basarab îi confirmă o danie mai veche specificându-se că, «e zidită de Bătrânul Mircea Voievod cel mare...»²⁴.

Cu trecerea anilor, mănăstirea a avut multe de suferit, încât la 1711, pe vremea lui Constantin Brâncoveanu, au fost necesare lucrări de înnoire, egumen fiind atunci Partenie Cozianu. S-au refăcut acum tâmpla și ferestrele, s-a pus o ușă nouă și s-a înlocuit o parte din icoane²⁵.

Și tot acum s-a pus o pisanie nouă :

«Cu ajutorul lui Dumnezeu, întru lauda prăzmuirei blagoveșteniei prea Curatei pururea Fecioarei Maria s-au înălțat din temelie această sfântă Biserică de creștinul domnul Țării Românești Io Mircea Voievod la leat 1389 și neavându poadoabă sfânta biserică s-au nevoit smeritul Kir Ig. Kir Partenie egumen Cozian de a o înfrumuseța cu tâmplesle și cu ferestrile și cu ușa și câte se văd înoite dintre osteneala lui și a celor ce s-au îndurat în zilele lui Constantin B(rîncoveanu) B(asarab) Vodă, fiind Mitropolit Kir Antim mesita August 9 zile, văleat 1711»²⁶.

Partenie a schimbat și chenarele la ferestre, iscălinindu-se pe cel de la altar : «Partenie egumen, leat 7219 (1711) ; Constandin ermonah»²⁷.

Ușa cea nouă, menționată în pisanie, a înlocuit-o pe cea care astăzi se află în Muzeul de Artă al României ca unul dintre obiectele de artă aparținătoare mănăstirii.

Ușa de lemn a bisericii mănăstirii Cotmeana este un obiect de artă care ilustrează unul din aspectele culturale din timpul lui Mircea cel Bătrân, după unii²⁸, iar după alții, din timpul lui Neagoe Basarab²⁹.

Înclinăm să credem că al doilea grup de istorici are dreptate, dat fiind că ornamentul floral care se află ca motiv fundamental la ușile în cauză îl distingem aproape integral pe capacul unui relicvar de la

23. Greceanu, *Istoricul*, p. 63.

24. DRH, XXIV, B, Țara Românească sec. XVII (1633—1634), ed. 1974, nr. 120, p. 162, cf. Pr. Prof. N. Șerbănescu, Prof. Dr. N. Stoicescu, *Mircea cel Mare (1386—1418), 600 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești*, București, 1987, p. 38.

25. Greceanu, *Istoricul*, p. 63.

26. Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 77 ; Bobulescu, *op. cit.*, p. 131.

27. *Ibidem* ; Greceanu, *Istoricul*, p. 63.

28. Spiru Cegăneanu, *Obiecte bisericesti studiate și descrise*, București, 1911, p. 65, cf. Pr. Prof. Dr. N. Șerbănescu, N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 243 ; Giurescu, *op. cit.*, Ed. 1937, p. 664.

29. Emil Vărtosu, *Odoare românești la Stambul*, extras din «BCMI», XXVIII, Fasc. 83, 1935, p. 8 ; Greceanu, *Istoricul*, p. 63 ; V. Drăgut, *op. cit.*, p. 319—320 ; Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, manual pentru Institutetele Teologice, vol. I, 1980, p. 575.

Neogoe Basarab, realizat la Sibiu³⁰, iar pe de altă parte, stilul ornamentației amintește de Curtea de Argeș³¹.

Ușa este sculptată în lemn de plop constând din două părți, având cu totul dimensiunile de $1,10 \times 1,90$ m. Fiecare din cele două părți este «decorată cu câte trei fâșii de ornamente vegetale. Vrejul plantei merge șerpuitor, iar jumătățile de cercuri la care dă naștere sunt umplute de câte un boboc dezvoltat ce se desface în vrej³². În partea superioară, fâșiile florale din mijloc și de pe o parte și de pe cealaltă au ca punct terminus câte o icoană: în stânga, icoana hramului Bunei vestiri, iar în dreapta, icoana Maicii Domnului». «Pilastrul din mijloc» care acoperă închiderea «este decorat cu un arabesc la fel ca formă cu cel de pe ușă, însă simplificat în amănunte, decorat și el cu șase butoni», decorați la rândul lor cu arabescuri fin sculptate³³.

«Asemănarea motivelor și a compozițiilor ornamentale cu cele executate în piatră pe fațadele bisericii episcopale din Curtea de Argeș, este evidentă — spune criticul de artă Vasile Drăguț —, ceea ce permite nu numai încadrarea cronologică a ușilor de la Cotmeana, dar și evocarea impactului — mai bine a contactului, am putea zice noi — pe care, la începutul secolului XVI, arta din Țările Române îl avea cu arta musulmană»³⁴.

În felul acesta, ușile de la Cotmeana devin o operă de sinteză săvârșită remarcabil pe teritoriul Țării Românești.

O nouă înfățișare a luat Cotmeana în 1777, pe timpul lui Alexandru Ipsilanti Voievod, când s-a construit pronaosul actual, care avea deasupra o clopotniță, dărâmată ulterior. Tot atunci s-a adăugat și latura de nord a pridvorului, iar deasupra ușii de intrare s-a pus pisania:

«Întru slava celui în Troiță proslăvit de Dumnezeu și întru cinstea prăznuirii Bunevestiri a prea Sfintei Stăpânii noastre Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria. Ridicatu-s-au această clopotniță din timelie și s-au săvârșit dupre cum se vede cu îndemnarea preacuviosului arhimandrit Sofronie de la Sfânta mănăstire Cozia și cu nevoința cuviosului Kir Ilarion ermonah igumen sfintei mănăstiri Cotmeanii mai pe urmă s-au pus igumen la Cozia cu cheltuiala mănăstirii în zilele prealuminatului nostru domn Io Alexandru Ipsilant Vvd., fiind mitropolit al Urgrovlahiei Kir Grigorie, și igumen la Cotmeana Kir Climent ermonah 1777—7286»³⁵.

30. Relicvarul conținea părți din moaștele Sf. Nifon — Em. Vărtosu, *op. cit.*, p. 8.

31. Sp. Cegăneanu spune acest lucru și totuși nu atribuie obiectul în discuție decât sec. XIV (*op. cit.*, p. 65; V. Drăguț, *op. cit.*, p. 319);

32. Sp. Cegăneanu, *op. cit.*, p. 65

33. *Ibidem*.

34. *Op. cit.*, p. 319—320.

35. Greceanu, *Istoricul*, p. 63—64; Tocilescu, *op. cit.*, p. 77—78; Bobulescu, *op. cit.*, p. 131.

În 1781 a fost nevoie de noi reparații, arhimandritul Sofronie refăcându-i zidurile și chiliile ³⁶.

În 1855 s-au executat noi reparații și s-a tencuit fațada. De la această dată se păstrează următoarea inscripție :

«Cu vrerea Tatălui și Fiului și Sfântului Duh și cu ajutorul Maicii lui Dumnezeu și-a luat înfrumusețarea această sfântă biserică, după cum se vede, în zilele binecredinciosului nostru domn Barbu Dim. Știrbei Vodă, fiind mitropolit prea sfinția sa Nifon și episcop al Argeșului prea Sfinția sa Clement, în zilele cuviosului arhimandrit Ipolit, egumenul mănăstirii Cozia, prin osârdia și osteneala cuviosului ermonah Iosif egumen Cotmeana leat 1855, septembrie 15» ³⁷.

În 1857 s-a construit clopotnița de la poartă, meșter ziditor fiind Petre Ghiordunescu ³⁸.

Pe turnul clopotniței s-a pus următoarea inscripție :

«S-au făcut din temelie această clopotniță precum se vede din osârdia și cu toată cheltuiala cuviosului ermonah Iosif egumen sfintei mănăstiri Cotmeana în anul 1857» ³⁹.

Chiliile erau în plină ruină în 1886, când le vizitează Grigorie Tocilescu, iar pe la sfârșitul secolului XIX, acelea care mai puteau fi folosite erau întrebuițate ca școală, iar o altă parte ca primărie ⁴⁰.

La Arhivele Statului, mănăstirea este menționată numai până în 1873 ⁴¹. După această dată nu am mai găsit-o menționată. Probabil, după 1880, ea a fost părăsită până în secolul nostru. Astfel se explică și observațiile lui Grigorie Tocilescu. Conform mărturiei actualului stareț, mănăstirea a fost îngrijită între anii 1960—1980 de o maică, iar din 1990 a devenit din nou funcționabilă, a fost redată cultului.

Secolul XX a însemnat pentru Cotmeana o epocă de restaurări și cercetări arheologice, care au scos la iveală o serie de indicii, pe baza cărora s-au încercat analize, ale căror rezultate, coroborate cu documentele existente, să poată duce la elucidarea problemei datării mănăstirii. Dar, despre aceasta vom mai vorbi.

Înfățișarea și încadrarea tipologic-arhitecturală a mănăstirii

Așa cum am mai zis, biserica mănăstirii Cotmeana are planul unei cruci simple, un plan triconc deci, fiind zidită în întregime din cără-

36. Tocilescu, *op. cit.*, p. 78; din 1782 datează și o candelă de argint de la hramul Bunevestiri cu inscripția 7290/1782 și o cruce de filigran cu o inscripție: «Smerit Arhim. și Igumen Codmen, Silvestru, 1813»; (v. *Ibidem*).

37. *Ibidem*; Greceanu, *Istoricul*, p. 64.

38. Conform unor declarații făcute de primarul și episcopul Gheorghe Molcescu (*Ibidem*).

39. Tocilescu, *op. cit.*, p. 80.

40. *Ibidem*, p. 78.

41. A se vedea la Arhivele Statului, Fondul Cotmeana, caietul 19, pachetele 1, 2, 7, 8, 11 (aici se află documente referitoare la închinarea mănăstirii, documente privind daniile făcute de domnitorul țării și o serie de acte ce atestă evenimente prin care mănăstirea a trecut).

midă. Ea se compune dintr-o navă longitudinală boltită în semicilindru și lipsită de turlă, cu dimensiunile interioare de $4,35 \times 12,50$ m, dintr-un pronaos care, după N. Ghika-Budești⁴², ar fi brâncovenesc (deși o pisanie din 1711 nu pomenește nimic de zidirea lui), și un pridvor deschis, deasupra căruia se afla probabil un turn clopotnița⁴³.

În ce privește clădirile care o înconjoară, acestea formează un dreptunghi cu latura de 40—50 m, având o poartă spre nord-vest.

Pronaosul bisericii este pătrat în plan și acoperit cu o calotă sferică, bazată pe patru arcuri alipite de pereți.

În exterior, acest corp fusese tencuit și văruiat în 1931⁴⁴; el se ridică mai sus decât naosul, fiind mai înalt probabil și inițial.

Masivitatea zidurilor, cât și construcția pe patru arcuri, dovedesc că altădată clopotnița a fost din zid⁴⁵.

Micul pridvor din nord este un adaos ulterior, de la 1777, din timpul lui Alexandru Ipsilanti Voievod, așa cum precizează și inscripția de deasupra ușii exterioare⁴⁶.

«Decorația fațadelor, inițial tencuite, rezultă pe de o parte din alternarea ritmică a materialului de construcție — cărămidă cu rosturi largi de mortar — și din jocul unor arcaturi înalte, decorate în partea superioară cu discuri de ceramică smălțuită și cu cruciulițe»⁴⁷. Discurile care încadrează arcaturile sunt de culoare verde și cafenie. Aceste discuri formează figuri în formă de cruce sau urmează liniile horizontale ale brăurilor⁴⁸.

Acest decor, de origine bizantină, poate fi întâlnit la monumentele din Mesembria sau Târnovo⁴⁹ din secolul XIII. Dar despre aceste lucruri vom mai vorbi în cadrul capitolului care se ocupă cu datarea mănăstirii.

Tot corpul bisericii este decorat cu firide înalte și înguste. Aceste firide fac înconjurul bisericii, fiind încheiate sus în arc semicircular, tivit cu acele discuri smălțuite⁵⁰ despre care am amintit.

Socul bisericii este fără profil și format numai din linia inferioară întreruptă a firidelor de pe fațade⁵¹.

În ce privește brâul, nu există decât sub cornișă un șir de discuri smălțuite, care, în dreptul altarului, coboară câțiva cm.⁵², ceea ce i-a făcut pe unii cercetători să creadă că absidele au fost adăugate ulte-

42. N. Ghika-Budești, *op. cit.*, p. 179; cf. Vătășianu, *op. cit.*, p. 1.

43. V. Drăguț, *Arta românească*, vol. I, Edit. Meridiane, București, 1982, p. 105.

44. N. Ghika-Budești, *op. cit.*, p. 180.

45. *Ibidem*.

46. *Ibidem*; Vătășianu, *op. cit.*, p. 1.

47. V. Drăguț, *op. cit.*, p. 105.

48. N. Ghika-Budești, *op. cit.*, p. 177; Gr. Ionescu; *Istoria arhitecturii în România*, Edit. Academiei R.P.R., 1963, p. 144.

49. N. Ghika-Budești, *op. cit.*, p. 177; Idem; *Evoluția arhitecturii în Muntenia*, vol. I, în «BCMI» XX, 1927; George Balș, *Influence du plan serbe sur le plan des églises roumaines*, în *L'art byzantin chez les slaves* (Orient et Byzance), Paris, 1930; Gr. Ionescu, *op. cit.*; Vătășianu, *op. cit.*, Idem, *Istoria artei leudale în Țările Române*, vol. I, Edit. Acad., R.P.R., 1959, Greceanu, *Istoricul*; Bătrâna, *Date noi*; V. Drăguț, *op. cit.*

50. Vătășianu, *Istoria*, vol. I, p. 136.

51. N. Ghika-Budești, *Evoluția*, p. 133.

52. *Ibidem*.

rior, căci, la altar, cornișa este la un nivel mai jos decât la corpul bisericii, însă mai sus ca la absida⁵³.

Monumentul original avea în față un fel de pridvor închis, pe locul căruia a fost construit la începutul secolului XVIII (1711) actualul exonartex. Din vechiul pridvor, ale cărui fundații au fost identificate de arheologi, se mai poate vedea pe fața sudică a naosului, începutul unei arcade oarbe, mai largă și mai joasă decât arcaturile de pe restul fațadelor originale⁵⁴.

Între timp și pronaosul a suferit modificări, constând într-o lungire a lui, care s-ar putea să fi rezultat din unirea lui cu un pronaos al cărui zid despărțitor a fost ulterior suprimat. Crezând acest lucru și, în plus, că absidele laterale au fost adăugate ulterior, în timpul lui Mircea cel Bătrîn, când biserica a fost refăcută, Virgil Vătășianu fixează data zidirii acestui monument în ultimii ani ai secolului XIII⁵⁵.

Pe baza analogiilor ce se stabilesc cu alte monumente de arhitectură din perioada de început a cristalizării definitive a monahismului autohton și cu cele existente în arii de civilizații învecinate, unii autori au încercat să precizeze rolul și locul lăcașului prezentat, în cadrul evoluției vechii noastre arhitecturi⁵⁶.

În contextul considerațiilor asupra încadrării tipologice a bisericii din Cotmeana în școlile regionale de arhitectură bizantină s-a spus că cea mai sugestivă comparație ne-o oferă capela nr. 11 din Trapezița, pe lângă Târnovo⁵⁷. Dar această biserică de la Trapezița, datată secolul XIII nu este o clădire izolată, ci aparține unui grup întreg caracterizat prin planul cu o singură navă, dezvoltată longitudinal, cu absida fie circulară, fie poligonală în exterior⁵⁸. Acest tip, derivând poate din Mesopotamia, apare în Bulgaria încă din secolul XI, dar se răspândește după secolul XIII⁵⁹.

Primul exemplu este biserica Sfântul Dumitru din Târnovo de dinaintea de 1186, la care firidele absidei altarului aveau arhivolta subliniată de un șir de discuri ceramice, în timp ce arhivoltele firidelor naosului primeau un al doilea rând de elemente ceramice în formă de cruce⁶⁰. Urmează cele 17 biserici descoperite pe Trapezița, toate din secolele XIII—XIV, precum și bisericile Sfânta Paraschiva și Sfântul

53. *Ibidem*; Idem, *Cotmeana*, p. 178; Vătășianu, *Istoria*, p. 135.

54. Gr. Ionescu, *op. cit.*, p. 144.

55. Vătășianu, *Istoria*, p. 136 (el se referă și la «Cronica lui Greceanu» despre care vom mai vorbi pe parcursul lucrării), cf. Gr. Ionescu, *op. cit.*, p. 143, nota 2.

56. Prin planul ei în formă de treflă se apropie de grupa bisericilor sârbe, însă prin lipsa turelor și prin bolta simplă, cilindrică ea se deosebește de acestea; prin arhitectură și prin teracote se leagă de bisericile din Balcani (Târnovo), iar prin zidărie (cărămidă aparentă) se înrudește cu grupa athonită (N. Ghika-Budești, *Evoluția*, p. 134);

57. V. Vătășianu, *Contribuțiune*, p. 3.

58. N. Mavrodinov, *La decoration exterieure des anciennes eglises bulgares* în «Bulletin de l'Institut archeologique bulgare», VIII, 1934, p. 326, cf. *ibidem*.

59. *Ibidem*; B. Filov; *Geschichte der albulgarische Kunst*, Berlin, 1932, p. 52—54; Mavrodinov, *op. cit.*, p. 326, cf. *ibidem*.

60. *Ibidem*; Greceanu, *Istoricul*, p. 76.

Teodor din Mesembria, ambele contemporane poate cu Sfântul Dumitru ⁶¹.

Mai nou, s-a pus problema dacă încadrarea bisericii Cotmeana II în tipologia bisericilor bulgărești din secolele XII—XIV este valabilă și pentru Cotmeana I, a cărei structură în elevație nu este cunoscută, căci toate considerațiile de până acum s-au bazat pe observații făcute asupra unui monument ce nu mai prezenta aspectul său original, suferind importante modificări în secolul XVIII.

Oricum, sistemul, bizantin la origine, de decorație a fațadelor, cu decorul întâlnit la bisericile bulgărești din secolele XII—XIV a fost semnalat de mulți cercetători ⁶².

În ce privește planul bisericii s-au semnalat mai multe opinii, majoritatea admitând existența planului treflat sau triconc.

Potrivit spuselor istoricului N. Ghika Budești, la Cotmeana se poate constata prima apariție a planului treflat, numai că absidele au fost ridicate ulterior și, ca urmare, planul treflat este aparținător epocii lui Mircea ⁶³.

Cu apariția târzie a planului treflat în structura bisericii noastre este de acord și V. Vătășianul, când spune că biserica se compunea inițial dintr-o navă dreptunghiulară, apariția absidelor constituind contribuția unei alte etape ⁶⁴. Opinia aceasta a fost însă contrazisă de Em. Lăzărescu, care nu admite un plan dreptunghiular inițial ⁶⁵.

Cel care consideră Cotmeana ca fiind o sinteză mecanică între cele două planuri — dreptunghiular și treflat — este Gr. Ionescu ⁶⁶.

I. Barnea și N. Constantinescu afirmă că biserica aparține unui tip de plan treflat simplu, cunoscut în Țara Românească înaintea influenței sârbe, un plan treflat, pur românesc ⁶⁷.

În timpurile din urmă s-au conturat noi opinii cu privire la acest subiect. S-a spus că «departe de a fi un hibrid stângaci, Cotmeana aparține tipului de largă răspândire sud-dunăreană a navei unice — uneori

61. Mavrodinov, *op. cit.*, cf. Vătășianu, *Contribuțiune*, p. 3; Prof. Vătășianu susține că toate aceste biserici se înrudesc cu biserica Sân Nicoară — Argeș (O. Trafali, *Monumente Byzantine de Curtea de Argeș*, Paris, 1931, p. 240, cf. *Ibidem*); dar ca trebuie extinsă și la biserica Cotmenei.

În altă parte Prof. Vătășianu afirmă că biserica mănăstirii Cotmeana nu poate fi pusă alături de bisericile târzii din Mesembria sec. XIII—XIV, pentru că acolo exista un bogat decor de cărămizi și discuri și nici lângă bisericile bulgărești mai recente nu poate fi pusă din același motiv. Cotmeana se aseamănă numai cu bisericile vechi bulgărești din sec. XII—XIII (cum ar fi noua mitropolie de la Mesembria — începutul sec. XI sau majoritatea bisericilor de la Trapezita).

62. N. Ghika-Budești, *Cotmeana*; idem, *Evoluția*; G. Balș, *op. cit.*; Gr. Ionescu, *op. cit.*; Vătășianu, *Contribuțiune* (între bisericile bulgărești și Cotmeana mai există apropieri ca: firidele oarbe, alungite, încoronate cu un arc semicircular pe fațadă, decorul de discuri smălțuite verzi în cornișa bisericii, timpanele arcurilor, p. 4); idem, *Istoria artei*; V. Drăguț, *op. cit.*, Greceanu, *Istoricul*.

63. *Evoluția arhitecturii*, p. 17.

64. *Istoria artei*.

65. *Recenzie*.

66. *Istoria arhitecturii*.

67. I. Barnea, N. Constantinescu, *Sondașul de la mănăstirea Cotmeana*, în «MCA» V. 1959.

compartimentată, dar acoperită cu o singură boltă în leagăn» — reprezentat în țara noastră prin biserica Săn Nicoară — Argeș, prin cele două biserici din Drobeta Turnu-Severin și eventual prin Vodița I⁶⁸.

Acest tip care apare sporadic în Serbia este conturat în Bulgaria, încă din secolul XI, la bolnița mănăstirii Bacikovo, cunoscând o răspândire în timpul celui de-al doilea țarat (1186—1393), perioadă din care datează biserica Sfântul Dumitru din Târnovo, bisericile din Trapezita (sec. XII—XIV). Tipul cu o singură navă se generalizează în Bulgaria după 1393⁶⁹. S-a considerat că introducerea absidelor laterale nu reprezintă decât o necesitate rituală, caracteristică bisericilor de mănăstire, regăsită mai târziu la bisericile din Vad — Cluj⁷⁰.

În încercarea de a preciza locul și rolul Cotmenei în cadrul evoluției vechii noastre arhitecturi, soții Bătrâna ne conduc pe următoarea filieră :

— Cotmeana I ar aparține tipului de «triconc simplu», caracterizat prin dispunerea în lungime a celor 3 încăperi : altar, naos și pro-naos ;⁷¹

— Odată apărut pridvorul — presupus a fi cu turn — al Cotmenei II, nu mai este împiedicată comparația cu modelele autohtone : parclisul curții domnești din Târgoviște (sfârșitul secolului XIV) sau ctitoria de la Sf. Vineri — tot din Târgoviște (mijlocul sec. XV), care deși nu sunt biserici de mănăstire aparțin tipului triconc (tipul triconc era familiar Balcanilor, îndeosebi pentru bisericile de mănăstire)⁷² ;

— În cazul Cotmenei II, meșterii au lucrat într-un spirit ce îmbina tradiția — reprezentată de «planul triconc devenit oarecum canonic în cazul mai tuturor bisericilor mănăstirești de la nordul și sudul Dunării

68. *Istoricul*, p. 78, 83—87 ; *Idem*, *Din nou*, p. 45.

69. «Din punct de vedere constructiv, Cotmeana corespunde epocii de generalizare în Bulgaria a tipului cu o singură navă boltită semicilindric, iar din punct de vedere decorativ este inspirată dintr-o tradiție bizantină, bogată în exemple, a cărei perioadă de declin este marcată în sudul Dunării prin prăbușirea țaratului vlaho-bulgar (1393)» (*idem*, *Istoricul*, p. 78). Aceștia susțin că planul cu navă unică este mult mai evoluat din punct de vedere cronologic, fiind despărțit de cel treflat prin cel puțin două etape de evoluție (*ibidem*).

70. Din cele expuse de acești autori (Greceanu) să nu se înțeleagă că ei cred că planul este cu navă unică, iar absidele adăugate ulterior, ci este un plan mononavat cu abside încă de la origini, pentru că, am văzut, ei sunt de acord cu existența celor două faze de existență ale Cotmenei, neavând cum să considere o adăugare exterioară a absidelor la acest plan mononavat (*Istoricul*, p. 83 ; *idem*, *Din nou*, p. 46). Răzvan Teodorescu ajunge la o concluzie asemănătoare : Constatând folosirea navei unice, în special pentru capelele feudale, el explică adăugarea absidelor laterale la «lăcașul celei dintâi mănăstiri domnești din Țara Românească» nu numai printr-o simplă necesitate funcțională, ci prin dorința de a îmbina simbolul arhitectural al prezenței feudalilor locali (nava unică) cu forma de plan triconc, recent introdus de mănăstirile lui Nicodim și devenit oarecum obișnuit în cazul mănăstirilor de la nordul și sudul Dunării de Jos (*Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești* (sec. X—XIV), București, 1974, p. 303).

71. Bătrâna, *Date noi*, p. 21.

72. *Ibidem*, p. 20, 23.

de Jos»⁷³ cu cunoștințele lor în materie de decorație exterioară și structură planimetrică⁷⁴.

De aceea se pare că nu avem de-a face cu un meșter care a îmbinat un plan dreptunghiular cu altul triconc, ci cu «adaptarea la un autentic plan triconc a unor elemente de structură și decorație ce nu sunt specifice numai bisericilor sală, ci și altor tipuri de biserici din țaratul târnovean»⁷⁵.

Și, în plus, în sprijinul datării, cei doi vin să spună că într-adevăr influența bulgară a fost posibilă datorită faptului că la sfârșitul secolului XIV a apărut la nordul Dunării o serie de meșteri bulgari, autori sau coautori ai unor edificii de cult, lucru ce nu este întâmplător, căci după căderea țaratului, în 1393 s-a constatat un exod al oamenilor de cultură bulgari în nordul Dunării. Perioada acestui exod ar corespunde de minune cu ridicarea Cotmenei II la începutul secolului XV⁷⁶.

Dintre bisericile românești asemănătoare cum Cotmeana amintim : biserica Sân Nicoară — Argeș, două biserici la Turnu Severin⁷⁷, biserica Sfânta Treime de la Siret din apropierea Curții Domnești, ctitorie a lui Petru Mușat⁷⁸.

Problema începuturilor mănăstirii. Cercetări și datare

Așa cum am mai spus, în secolul XX Cotmeana a intrat într-o epocă de restaurări și cercetări arheologice, în scopul de a clarifica oarecum problema începuturilor ei.

Cu prilejul restaurărilor din 1912, s-au montat tiranții și chingile de fier care mai mult au accentuat gradul de ruină al bisericii⁷⁹.

Apoi, între 1922—1924, Comisia Monumentelor istorice a întreprins lucrări de restaurare menite să oblojească rănile căpătate în urma unei alte așa-zise restaurări din 1916—1918, soldată cu dărâmarea arcadelor și a exteriorului clădirii⁸⁰.

Ca urmare, lucrările de reparație au constatat în :

1. Subzidirea temeliiilor acolo unde se constatau crăpături, adică la altar, sânuri, pronaos și pridvor ;
2. Restabilirea vechii arhitecturi a naosului ;
3. Refacerea acoperișurilor de șindrilă la naos și pridvor ; acoperișul pronaosului s-a păstrat pentru că este în stare bună și pentru că refacerea lui i-ar fi cerut transformarea în mod mai potrivit cu arhitec-

73. R. Teodorescu, *Artă și societate în Țara Românească a veacului XVI*, în «SCIA», 1972, nr. 1, p. 26. cf. *ibidem*, p. 22.

74. Centrul reprezentativ pentru acest tip de decorație este Mesembria, iar ca etapă intermediară de transmitere este propus paraclisul curții domnești de la Târgoviște (*ibidem*).

75. *Ibidem*, p. 23.

76. *Ibidem*, p. 24.

77. Vătășianu, *Contribuțiune*, p. 7, 11.

78. V. Drăguț, *op. cit.*, p. 105.

79. Greceanu, *Istoricul*, p. 65.

80. N. Ghika-Budești, *Cotmeana*, p. 179.

tura, ceea ce ar fi fost o problemă, întrucât nici un document nu indică forma inițială a clopotniței ;

4. Repararea tencuielilor la pronaos și refacerea zidăriei arcadelor și a tencuielilor la pridvor ;

5. Refacerea zidurilor împrejmuitoare în părțile stricate, aducerea lor la aceeași înălțime și învelirea lor cu șindrila⁸¹.

Probabil în timpul acestor lucrări, sau poate mai târziu, oricum până în 1933, în timp ce se săpa în jurul bisericii pentru subzidirea ei, în dreptul altarului, târnăcoapele s-au lovit de niște cărămizi așezate în chip de cutie, care adăposteau o candelă de sticlă cu pluta ei și care, din nebagare de seamă, a fost spartă. Cioburile au fost adunate de cântărețul bisericii din acea vreme și păstrate, fiind apoi văzute, în 1933, de preotul C. Bobulescu⁸².

Este vorba de o veche tradiție ca la temelia altarului unei biserici ce se construia să se pună o candelă, așa cum la fundația Sfintei Mese se pun Sfinte Moaște⁸³.

Candela găsită de lucrători la temelia bisericii mănăstirii Cotmeana este pusă, după părerea autorului citat, în vremea lui Mircea, pe care el îl consideră ctitorul mănăstirii sau cel care a ridicat biserica de zid pe locul uneia mai vechi de lemn⁸⁴.

Teritoriul pe care se află astăzi Cotmeana a oferit din cele mai vechi timpuri condiții prielnice vieții omenești.

Cercetările au dovedit că biserica a avut de la început abside laterale⁸⁵, acestea nefiind adăugate ulterior cum susține V. Vătășianu și N. Ghika-Budești⁸⁶. Pe de altă parte, s-a mai descoperit și latura de vest a vechiului pridvor al bisericii. Este vorba de un zid orientat nord-sud, situat la 4,20 m de zidul ce desparte pronaosul de naos și la 0,28 m adâncime față de podeaua bisericii. Concluzia cercetărilor zidăriei este că tot timpul cât a funcționat, pridvorul a fost deschis, accesul efectuându-se atât pe latura nordică, cât și pe cea sudică. Se pare că deasupra pridvorului era un turn-clopotniță ; vechiul pridvor a funcționat până în 1777⁸⁷.

În timpul săpăturilor au fost descoperite la Cotmeana 33 de morminte, dintre care șapte în interior. (Au fost cercetate numai 19 morminte, cele mai vechi fiind din sec. XV)⁸⁸.

Doar două din cele 7 interioare conțineau obiecte de inventar :

81. *Ibidem*, p. 180.

82. Bobulescu, *op. cit.*

83. Cel dintâi, care vorbește despre această datină în ortodoxie este un contemporan al lui Mircea cel Bătrân, Simeon al Tesalonicului († 1430), ed. de București 7273 (1765), p. 164—165, cf. Bobulescu, *op. cit.*, p. 118.

84. *Ibidem*, p. 133.

85. I. Barnea, N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 666 ; I. Barnea, *Monumente de artă creștină descoperite pe teritoriul R.P.R.*, în «ST», 1960, nr. 3—4, p. 223.

86. vezi nota 55 și N. Ghika-Budești, *Cotmeana*, p. 179.

87. Barnea, Constantinescu, *Sondajul*, p. 667 ; Bătrâna, *Dale noi*, p. 14 ; Barnea, *Monumente*, p. 223.

88. *Ibidem* ; Barnea, Constantinescu, *Sondajul*, p. 668.

1. Inel de aur (sec. XVI)⁸⁹.

2. Inel de logodnă din aur (sec. XVI—XVII)⁹⁰.

Alt set de morminte este ulterior transformărilor din secolul XVIII, două din ele fiind ale unor călugări, dată fiind prezența unor cărămizi cu inscripții sub capul lor : 1. «Partenie 1708 (7216)». Pe pieptul celui înhumat se află o cruciuliță de aramă acoperită cu email galben, alb, negru, albastru, care pare a fi de proveniență rusească⁹¹; 2. Isaia ieroskimonah († 1747)⁹².

Alte morminte au fost datate fie datorită monedelor descoperite în mâna celor înhumați, fie a inscripțiilor de pe cărămizile din morminte. S-au constatat anii 1796, 1732, 1757, 1828, 1832, cel mai recent mormânt fiind din 1841, anul morții lui «Teodosie monahul»⁹³.

În urma acestor săpături s-a conceput și un proiect de restaurare care a fost realizată în 1959⁹⁴.

Reluate în 1972, în cadrul lucrărilor de restaurare întreprinse de Direcția Monumentelor Istorice și de artă, cercetările arheologice de la mănăstirea Cotmeana au avut unele rezultate care, în legătură cu datele de natură documentară, cât și cu cele de natură arhitecturală, au permis oarecare precizări cu privire la principalele etape ale evoluției așezământului. Cercetările acestea și, nu mai puțin, cele din 1956, au condus la evaluări în problema începuturilor mănăstirii, pe care datorită faptului că este mai spinoasă, am lăsat-o la urmă și din motivul de a folosi datele înregistrate de lucrare până acum.

Dar de ce începuturile acestei mănăstiri constituie o problemă din punctul de vedere al cronologiei ?

Problema vine de la faptul că nici un document nu precizează ce anume a făcut Mircea cel Bătrân (care multă vreme a fost considerat ctitorul de fapt și de drept) la această mănăstire. În afară de documentul de la 22 iunie 1418 (vezi nota 15) și de pisanția de la 1711, care consideră pe Mircea ctitorul acesteia, nu există nimic care să precizeze concret contribuția lui, în afara daniilor la ridicarea acestui sfânt lăcaș. Vom vedea că a avut o contribuție însemnată și nimeni nu-i contestă

89. Marin Matei Popescu, *Podoabe medievale în țările române*, București, 1970, nr. catalog 119 și 121, fig. 60, 61, cf. Bătrâna, *Date noi*, p. 15.

90. Marin M. Popescu, *op. cit.*, catalog nr. 128, fig. 48; cf. Bătrâna, *Date noi*, p. 15.

91. Barnea, Constantinescu, *Sondajul*, p. 668, Barnea, *Monumente*, p. 223.

92. Barnea, Constantinescu, *Sondajul*, p. 668.

93. *Ibidem*; Bătrâna, *Date noi*, p. 15.

94. Restaurarea a constat în :

1. Consolidare — s-au suprabetonat bolțile naosului și ale absidei altarului, legându-se armătura cu centuri perimetrice. În centura naosului s-au prins 4 tiranți existenți. Pronaosul și pridvorul au fost și ele consolidate prin centuri de beton.

2. Restaurarea fațadelor — au fost extrase chingile metalice și ancorele care denaturau paramentul; S-a coborât nivelul terenului în jurul bisericii pentru a ușura scurgerea apei de ploaie; Fațadele pronaosului și pridvorului au fost în întregime retencuite.

3. În cele din urmă s-a recurs la repararea învelitorilor (la Greceanu, *Istoricul*, p. 74).

dreptul de ctitor, dar nu în măsura în care să poată avea privilegiul de începător al acestei mănăstiri.

În urma cercetărilor au fost găsite aici urmele unei biserici anterioare celei cunoscute, păstrindu-se din ea doar fundațiile, neîntrebuințate aproape integral într-o a doua fază⁹⁵.

Cele două faze surprinse de cercetători în 1972 au fost denumite convențional Cotmeana I și respectiv Cotmeana II.

Urmărind traseul fundațiilor păstrate de la Cotmeana I s-a putut reconstitui planul acesteia, conform căruia ne aflăm în fața unei biserici în formă de treflă — deci absidele existau — caracterizat prin dispunerea în lungime a celor 3 încăperi; altar, naos pronaos, acestea două din urmă despărțite printr-un perete.

Biserica are un diametru longitudinal exterior de 15,10 metri. Absidele erau așa cum le-am descris.

Puternicile urme de arsură la fața acestui prim strat ne fac să credem că întreg complexul a fost dezafectat relativ curând după încheierea lucrărilor de construcție, ca urmare a unui incendiu care a deteriorat sigur biserica⁹⁶.

A doua biserică, Cotmeana II respectă întru totul traseul fundațiilor anterioare, succesiunea celor două faze putând fi mai bine observată în planul altarului unde noua absidă o dublează pe cea veche la interior⁹⁷.

Și în această epocă întâlnim același plan triconc, ce cuprinde, pe lângă cele 3 încăperi principale, și o alta care constituie o noutate în materie de arhitectură ecleziastică — pridvorul⁹⁸.

Prin extinderea sondajului pe fațada sudică s-a putut observa că ceea ce era considerată drept «naștere a unei firide mai largi și mai joase decât restul firidelor»⁹⁹, constituie, de fapt, «nașterea unei arcade cu arhivolta în retragere», ceea ce ne arată că pridvorul era deschis¹⁰⁰.

Într-o a treia etapă, în secolul XVIII, întregul complex a suferit transformările de care am amintit înainte (se desființează zidul dintre naos și pronaos, dându-se naștere unui naos prelungit; pridvorul este dezafectat, locul lui luându-l un compartiment închis de dimensiuni mai mari, care de acum va avea funcția de pronaos, iar deasupra lui se va înălța o clopotniță, a cărei scară de acces se află în grosimea zidăriei laturii nordice)¹⁰¹.

Dovedindu-se faptul că în cadrul evoluției ansamblului fostei mănăstirii Cotmeana avem de-aface cu două biserici, a doua fiind

95. Idem, *Din nou*, p. 37; Bătrâna, *Date noi*, p. 11; Idem, *Contribuții*, p. 470.

96. Idem, *Date noi* p. 13.

97. *Ibidem*; idem, *Contribuții*, p. 471.

98. *Ibidem*; idem, *Date noi*, p. 13.

99. Greceanu, *Istoricul*, nota 27, p. 79.

100. *Ibidem*, nota 58; Bătrâna, *Contribuții*, p. 14; idem, *Date noi*, p. 471.

101. *Ibidem*; idem, *Contribuții*, p. 14.

construită pe aceeași fundație și având proporții mai mari, vom încerca să stabilim raporturile cronologice existente între aceste două faze (Cotmeana I și II).

Pentru început, un prim grup de istorici, bazându-se pe pisană de la 1711 și pe hrisovul de închinare a Cotmenei către Cozia (20 mai 1388), atribuie primele activități constructive lui Mircea cel Bătrân. Toți aceștia sunt de acord cu calitatea de ctitor al lui Mircea, dar, în ce privește anul ridicării construcției, părerile sunt împărțite: G. Ioanid¹⁰² susține că Mircea a ridicat Cotmeana la 1383, pe când era numai asociat la domnie; Grigorie Tocilescu¹⁰³ propune anul 1389, recunoscând drept ctitor tot pe Mircea; N. Dobrescu¹⁰⁴ afirmă că mănăstirea Cotmeana este întemeiată în o doua jumătate a secolului XIV, odată cu Cozia. Deși are cunoștință de hrisovul din 22 iunie 1418, care îl indică și pe Radu I drept ctitor, insistă să se creadă că Mircea este fondatorul adevărat; P. V. Năsturel¹⁰⁵ mai adaugă drept ctitor și pe Mihail, conform tabloului votiv; N. Iorga și G. Balș¹⁰⁶, în 1922, precizează ca dată a construcției Cotmenei anul 1386—1387, adăugând că există o biserică anterioară de lemn, pentru ca mai târziu, în 1930, G. Balș¹⁰⁷ să afirme că mănăstirea în cauză a fost construită cam în aceeași epocă cu Tismana (1373—1384); N. Ghika Budești¹⁰⁸ este de acord cu data 1389, iar C. Bobulescu¹⁰⁹ iar drept an de început al lăcașului 1386—1387, pentru că la 20 mai 1388 Mircea îi va face primele danii;

«O scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.»¹¹⁰ indică data de 1388, dar adaugă că unii istorici o atribuie lui Vladislav I, iar alții lui Radu I. Această ultimă părere a fost acreditată mai recent, în baza inscripției de pe clopotul de la 1385 cât și a hrisovului din 22 iunie 1418, părăsindu-se astfel ipoteza construirii din temelie a mănăstirii de către Mircea¹¹¹. În cele din urmă I. Barnea afirmă că ar fi fost zidită, cel mai târziu, în timpul lui Radu I (1377—1383)¹¹².

În fine, o altă serie de istorici încearcă să distingă în evoluția Cotmenei două faze: una aparținând lui Radu I și alta lui Mircea cel Bătrân.

102. *Istoria Țerrei Românești*, vol. II, București, 1859, p. 3.

103. *op. cit.*, p. 77.

104. *Întemeierea mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară*, București, 1906, p. 61.

105. *Schitul Cotmeana — Argeș*, în «RIAF», XII, partea 2, 1914, p. 281.

106. *op. cit.*, p. 35—37.

107. *op. cit.*, p. 283.

108. *Evoluția*, p. 133.

109. *op. cit.*, p. 180.

110. București, 1957, p. 50—51.

111. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, București, 1944, p. 159—160; Emil Lăzărescu, *Data zidirii Coziei*, în «SCIA», 1962, nr. 1, p. 126—131; idem, *Recenzie la lucrarea Profesorului V. Vătășianu: Istoria artei feudale în Țările Române*, I, în «SCIA», 1952, nr. 2, p. 292.

112. I. Barnea, *Monumente*, p. 223.

Astfel, B. P. Hașdeu¹¹³, confruntând hrisovul din 1418 cu textul din «cronologia lui Radu Greceanu»¹¹⁴, care spune că Mircea voievod a zidit mănăstirea Cotmeana la 1301 (?)¹¹⁵, este convins că :

1. Radu Negru, între 1372—1382, clădise undeva lângă Cotmeana o biserică «întocmai precum tot dânsul făcuse o alta la Călimănești» ;

2. Pentru Cotmeana, ca și pentru Cozia, marele Mircea a fost în 1386—1388 fondatorul cel «din temelie», în loc de o simplă biserică.

La rândul lui, C. C. Giurescu¹¹⁶ atribuie începutul mănăstirii lui Radu I, lui Mircea revenindu-i meritul de a desăvârși ctitoria acesteia, așa cum precizează și documentul de la 22 iunie 1418.

Apoi, Gr. Ionescu¹¹⁷ afirmă : «începută în vremea domniei lui Radu I (cca. 1380), dar terminată abia la începutul domniei lui Mircea cel Bătrân (1386)».

Părintele profesor Mircea Păcurariu¹¹⁸ este de acord cu părerea «celor mai mulți cercetători», după care prima biserică de la Cotmeana ar fi fost ridicată de Radu I, iar a doua de Mircea, deși la un moment-dat el nu ezită să amintească de pomelnicul din 1781, potrivit căruia Cotmeana ar fi putut ființa de pe vremea lui Vladislav I.

O părere singulară, în ce privește datarea, este cea a prof. V. Vătășianu¹¹⁹, care afirmă că biserica mănăstirii Cotmeana ar data de la 1291—1292, bazându-se pe caracteristicile arhitectonice corespunzătoare epocii pe care el o susține, pe «cronologia lui Radu Greceanu»¹²⁰ și pe hrisovul (1625) mitropolitului Ungrovlahiei, Luca din Cipru (1603—1629)¹²¹. Însă data de 1292 din «Cronologie» este greșită ca și cea din 1301 (vezi notele 114 și 115).

113. *op. cit.*, p. 175—183.

114. Hașdeu, ca și Vătășianu, consideră că este vorba despre «Cronologia lui Radu Greceanu», dar de fapt se pare că este vorba de «Cronologia Tabelară a lui Dumitrache Medelnicerul» după cum ne asigură soții Greceanu (*Istoricul*, p. 58—59 ; a se vedea și Vătășianu, *Contribuțiune*, p. 10).

115. «6800 (1292) Mircea vodă cel dintâi, sin Radulu Voievod dintr-un hrisov al Tismanei ; și cum că și Radul Voievod Negru a fost Bășarab, dintru care l-am adevărat dintr-un hrisov al mănăstirii Câmpulungului de moșia Bădești ; și a zidit monastirea Cotmeana în domnie leat 6809 (1301) după cum pisania mănăstirii arată și adeverează (Hașdeu, *op. cit.*, p. 175).

În realitate, hrisovul mircian al Tismanei nu este din 1292, ci de la 1387—1388, probând faptul că «Mircea cel dintâi» din această «Cronologie» nu este altul decât nemuritorul Mircea cel Bătrân. Ca urmare, în pisania Cotmeanei, care nu s-a păstrat până azi, trebuia să fi fost indicat nu anul 1301 (cum pentru Cozia și Tismana era 1292), ci un altul cu mult mai recent — cel mai potrivit 1381 (Hașdeu, *op. cit.*, p. 183).

116. *Op. cit.*, I, ed. (1935), p. 410, 421, 470 ; ed. V (1976), vol. II, p. 314 (aici nu lasă trecut cu vederea că și Vladislav Vodă e posibil să fie ctitor la Cotmeana — p. 29).

117. *op. cit.*, p. 143.

118. *op. cit.*, I, p. 297 ; Același părere și-o însușise în 1957 «Manualul de Istoria Bisericii Ortodoxe Române», p. 298.

119. *Contribuțiune ; Istoria*, p. 136—138.

120. vezi notele 114 și 115.

121. La 12 ianuarie 1625 la Târgoviște, mitropolitul Luca al Ungrovlahiei, printr-o carte specială, confirmând închinarea către Cozia, arată că aceste două lăcașe «amândouă sunt făcute, zidite și miluite de cel de demult bătrânul și răpo-

În ce privește hrisovul mitropolitului Luca, în «Documente privind istoria României» (vezi nota 121) se semnaleză că la data zidirii anul este menționat incomplet, lipsind cifra zecilor și a unităților — 68...; în spațiul gol, unii¹²² au propus 96, adică 6896 (1388) probabil și în baza unui document contemporan de la Alexandru Coconul voievod, din 10 ianuarie 1625, care redă anul închinării Cotmenei către Cozia 6896 (1388)¹²³. Pentru că și așa anul propus este îndoielnic, V. Vătășianu, făcând probabil legătura cu «Cronologia»..., a avansat ipoteza că anul ar putea fi și 6800 (1292). În a demonstra că nu are dreptate, trebuie să sesizăm că există nepotriviri în modul în care el interpretează documentele; astfel, data de 6800 (1292) și menționarea numelui lui Mircea cel Bătrân cât și al celor două mănăstiri, Cozia și Cotmeana, sunt în contrasens, ceea ce face imposibilă părerea acestui autor, căci nu este posibil ca Mircea să fi domnit în 1292.

Însă oricum vor fi apreciate documentele — insistă acest autor — mai presus de toate rămâne arhitectura care și ea pledează pentru această dată.

El susține că decorul simplu de cărămizi, care se întâlnește la bisericile vechi bulgărești din secolele XII—XIII nu putea apare la noi decât în perioada 1290—1300, căci mai târziu de această dată, adică în sec. XIV, decorul devine mai încărcat, cu 3 sau 5 rânduri de teracote smălțuite. Se pare că «meșterul constructor a imitat aici un model de decor de la Târnovo, din secolele XII—XIII, necunoscând încă tipul de fațadă policromă din secolul XIV ca cel al monumentelor de la Mesebria»¹²⁴. Ca atare, biserica de la Cotmeana trebuie situată undeva între ctitoriile de la Turnu Severin și de la Curtea de Argeș, adică la sfârșitul secolului XIII¹²⁵.

Probabil că în 1389, an pe care mulți istorici îl indică pentru restaurarea sau ridicarea din nou a bisericii, Mircea i-a adăugat cele două abside¹²⁶. Acest punct de vedere n-a fost însă admis de nici un istoric.

Ultimele și cele mai noi păreri sunt cele conform cărora descoperirea a două etape de construcție ne permit să afirmăm clar că mănăstirea Cotmeana a fost construită într-o primă formă de Radu I — conform documentului din 22 iunie 1418 — și într-o a doua formă de către Mircea cel Bătrân¹²⁷.

Potrivit rezultatelor arheologice, puțin după terminarea întregului complex mănăstiresc, a fost afectat de un incendiu care a determinat

satul domn Io Mircea Voievod, când au fost cursul anilor 68...» (*DIR*, IV, B, Țara Românească, sec. XVII (1621—1625), ed. 1954, nr. 489, p. 473—474; Ghenadie Craioveanu, *Condica Stântă*, în «BOR», II, 1886, 9, hrisovul CCIX, p. 669—672).

122. Greceanu, *Istoricul*, p. 56; *DIR*, IV, B, T.R. (1621—1625), p. 474, nota 1.

123. *Ibidem*, p. 473, nr. 488.

124. Vătășianu, *Istoria*, p. 136, *idem*, *Contribuțiune*, p. 4—5.

125. Cele două biserici de la Turnu Severin, despre care este vorba, par a fi mai vechi, de pe la mijlocul sec. XIII, după 1241, iar ruina de la Sân Nicoară — Curtea de Argeș, ar putea aparține sfârșitului de sec. XIII, sau începutului celui de-al XIV-lea (N. Iorga, G. Balș, *op. cit.*, p. 16; O. Tâfrali, *op. cit.*, p. 317, cf. Vătășianu, *Contribuțiune*, p. 7).

126. *Ibidem*, p. 10.

127. Greceanu, *Istoricul*; *idem*, *Din nou*; Bătrâna, *Contribuții*; *idem*, *Date noi*.

reconstruirea lui. Calamitatea s-a produs probabil la sfârșitul domniei lui Dan I sau începutul domniei lui Mircea¹²⁸.

De reținut este că nimeni nu mai contestă că Mircea este al doilea ctitor la Cotmeana, dar discuțiile privesc numai data, amploarea refacerii și originea stilului sau încadrarea tipologică a arhitecturii.

Primul termen pe care soții Bătrâna îl consideră obligatoriu pentru ridicarea Cotmenei II este «post 4 septembrie 1389»¹²⁹.

În încercarea de circumscriere mai precisă a datei ne vom referi încă o dată la documentele dintre 1388—1418, deși modul în care Cotmeana este desemnată în documente nu ajută prea mult la aproximarea datei refacerii ei.

Emil Lăzărescu a ajuns la o serie de concluzii noi care interesează problema datării, sugerând că mănăstirea Cotmeana este anterioară Coziei. El spune că, săpăturile din 1960 la «Cozia Veche» nu au relevat urmele unei construcții anterioare lui Mircea. Referindu-se la documentul din 20 mai 1388, arată că, deoarece datele din hrisov merg înapoi până în vremea lui Radu I, iar Mircea se intitulează întemeietorul Coziei, înseamnă că daniile anterioare întemeierii se refereau la o mănăstire care nu putea fi alta decât Cotmeana. Cu alte cuvinte, daniile și moșiile menționate în hrisov, când Cozia de-abia începe să existe, fuseseră ale Cotmenei. Pe de altă parte, moșiile amintite se află pe o arie geografică al cărei mijloc este Cotmeana¹³⁰.

Faptul că nu dispunem de un document de danie sau datare al Cotmenei, care să-i precizeze situația juridică și daniile cu ocazia întemeierii reale, căci Radu I în scurta sa domnie (1374—1377) n-a apucat să desăvârșească lucrările de aici și ca urmare n-a putut da un asemenea hrisov¹³¹, deși din textele documentelor citate până acum rezultă că mănăstirea Cotmeana începuse să-și constituie zestrea încă de pe timpul lui Radu I¹³².

Acțiunea de înzestrare a continuat în timpul lui Dan I, când mănăstirea va beneficia de un loc pe Argeș și de alte danii (cf. hrisovului din 20 mai 1388). Observând această acțiune în timp, remarcăm că s-a desfășurat cu concursul boierilor, dar și cu «voia domniei». Cu toate acestea se constată că așezământul nu a beneficiat de nici o danie directă din partea domnitorului Radu I, ceea ce dovedește că la moartea acestuia, mănăstirea, neterminată încă, deținea numai bunurile date de boieri¹³³.

Nu aceeași este părerea soților Greceanu, care cred că este imposibil să nu fi existat un act de la Radu I, act care să consemneze primele danii prilejuite de ridicarea Cotmenei I. Nu este o regulă ca un act

128. Semnificativ poate fi faptul că mănăstirea primește acel clopot la 1385, ceea ce poate coincide cu darea în funcție a lăcașului, în prima sa fază (Greceanu, *Din nou*, p. 42).

129. Bătrâna, *Contribuții*, p. 475; cf. Greceanu, *Din nou*, p. 42.

130. Em. Lăzărescu, *Data zidirii Coziei*, p. 127—128.

131. Bătrâna, *Contribuții*, p. 474.

132. Em. Lăzărescu, *Data zidirii*; p. 127—128.

133. Bătrâna, *Date noi*, nota 22, p. 18.

care nu s-a găsit, să nu fi existat dacă ținem cont de cazul Tismanei, începută de Radu I și dăruită cu danii tot de către el, înaintea terminării lucrărilor, duse apoi la bun sfârșit de Dan I, unde este sigură existența unui act de datare, dar care însă n-a ajuns până la noi¹³⁴.

Este logic să fi existat un asemenea act și pentru Cotmeana, dacă ținem cont că majoritatea actelor vechi ale Cotmenei au fost distruse, în condițiile descrise de arhimandritul Sofronie: «dar fiindcă această țară din începutul ei n-au avut statornicie în stăpâniri și din ceputul ei au fost în războaie și răsmirițe și au venit feluri de feluri de limbi străine necredincioase de-au călcat pe dânsa și de multe jefuri, de răutăți ce făceau într-această țară, de multe ori au rămas această mănăstire (Cotmeana) fără de lăcuiitori într-însa. Și într-acele vremi, cele mai bune mile ce-au avut s-au pierdut, pierzându-se și hrisoavele și cărțile domnilor. Altele au putrezit de vechimea anilor...»¹³⁵. Este deci posibil astfel să fi existat printre «hrisoavele» și «cărțile domnilor» un document anterior celui din 20 mai 1388.

Documentul din 20 mai 1388 consemnează pe lângă daniile acordate de Mircea Coziei, și închinarea Cotmenei către Cozia, fără a preciza calitatea voievodului în raport cu mănăstirea închinată. La fel cel din 4 septembrie 1389, care amintește succint mănăstirea Cotmeana în contextul extinderii hotarului Coziei, pe care însă Mircea nu uită să o definească de această dată, «mănăstire a domniei mele»; Cotmeana nu este denumită astfel decât în documentele ulterioare¹³⁶.

Toate acestea vor să arate că, dacă Mircea ar fi fost ctitor la Cotmeana până la acea dată (4 septembrie 1389), atunci mănăstirea ar fi fost denumită «mănăstire a domniei mele».

Într-adevăr, parcurgând alte două documente se observă o schimbare de atitudine a domniei față de Cotmeana. În documentul emis de Mircea între 1402—1418 (v. nota 10), ambele așezăminte sunt definite ca fiind «mănăstirile domniei mele de la Cozia și Cotmeana», iar acela emis între 1417—1418 (nota 11) de Mihail I, asociat la domnie de Mircea¹³⁷, precizează că «se întăresc marilor mănăstiri ale părintelui domniei mele de la Cozia și Cotmeana... 10 case de oameni la Târ-goviște...»¹³⁸.

Această schimbare ne face să înțelegem că în intervalul 1389—1418 mănăstirea suferise transformări surprinse de altfel și de cercetări¹³⁹. Acest punct de vedere este susținut și de descoperirea unui

134. Este vorba despre hrisovul din DRH, I, B, nr. 7, p. 19—22, cf. Greceanu, *Din nou*, nota 23, p. 39.

135. «Predoslovie» scrisă de arhimandritul Sofronie al mănăstirii Cozia înainte de 11 noiembrie 1790, la Greceanu, *Istoricul*, p. 56, cf. idem, *Din nou*, nota 40, p. 41).

136. Bătrâna, *Contribuții*, p. 472—473.

137. Em. Vîrtosu, *Titulatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova (până la sfârșitul sec. XVI)*, Edit. Academiei R.P.R., 1960, p. 289—290.

138. Bătrâna, *Contribuții*, p. 473.

139. *Ibidem*.

ducat emis de Mircea la 1396¹⁴⁰, ceea ce elimină definitiv posibilitatea ridicării Cotmenei II între 1383—1386, când Mircea era numai asociat la domnie¹⁴¹.

Cu toate acestea faptul relatat nu poate constitui un argument pentru refacerea mănăstirii după 1389¹⁴², pentru că formula «mănăstirea domniei mele» putea să mai însemne că așezământul făcea parte din categoria bisericilor domnești care, spre deosebire de altele beneficiau de protecția directă a domnitorului și nu cădeau neapărat sub incidența autorității bisericești. Formula respectivă nu implică neapărat că respectiva mănăstire era și ctitorită de domnitor.

În general, Mircea, când se referă la o ctitorie a sa, spune clar că este ridicată de el: ¹⁴³ «a binevoit domnia mea să ridic din temelie» (20 mai 1388);

«s-a învoit domnia mea să-mi întemeiez o mănăstire» (4 septembrie 1389);

«întemeiată de însuși domnia mea» (hrisov către Cozia — cca. 1400)¹⁴⁴.

La fel procedează și Mihail I, precizând: «întemeiate de...» (22 iunie 1418) sau «pentru mănăstirile domniei mele Cozia și Cotmeana» nu reiese neapărat că el este ctitorul lor, cum dealtfel este știut.

Ca urmare, formula «mănăstirea domniei mele» din documentele citate înseamnă că domnitorul, după închinarea Cotmenei către Cozia, la 1388, socotește ambele mănăstiri ca formând un tot, aflat sub stăpânirea sa directă. Oricând ar fi întreprins el lucrările de refacere a Cotmenei, mănăstirea nu a fost ctitorită de el, ci numai reparată, fapt pentru care domnitorul nu s-a considerat ctitorul ei¹⁴⁵.

Această nuanțare, socotită necesară de Mircea și apoi Mihail I, s-ar fi șters în timp, iar documentele veacurilor viitoare i-au atribuit lui calitatea de ctitor¹⁴⁶.

Relativ la interpretarea controversatului document din 22 iunie 1418, nu se poate spune decât un singur lucru: «bunicul domniei mele» (Radu I) este întemeietorul Cotmenei, iar «părintele domniei mele» (Mircea cel Bătrân) este al Coziei (Cotmeana despre care se vorbește aici este cea din prima fază).

Soții Greceanu nu admit termenele fixate de soții Bătrâna — «post 4 septembrie 1389» și «post 1396» (de când ar data ducatul găsit în

140. Este vorba despre un ducat găsit în stratul de argilă corespunzător refacerii chiliilor de pe latura sudică (*ibidem*; idem, *Date noi*, p. 14); Soții Greceanu consideră ducatul ca aparținând unei epoci mai largi, 1386—1396 și că datarea 1396 este arbitrară (*Din nou*, p. 37—42).

141. Bătrâna, *Contribuții*, p. 473—474; idem, *Date noi*, p. 14.

142. Greceanu, *Din nou*, p. 40.

143. *Ibidem*.

144. DRH, I, B, nr. 20, p. 47—49 (Arhivele Statului, București, S.I., nr. 14, Cozia, XXVII/1).

145. Greceanu, *Din nou*, p. 40.

146. Este vorba despre cartea mitropolitului Luca de la 12 ianuarie 1625 (vezi nota 121); Hrisovul lui Mihail Cehan Racoviță (1754) — Arh. St. București, fond M-rea Cotmeana, copie mss. 357, f. 16; pisanția de la 1711; «Letopisețul cantacuzinesc», ed. 1988, p. 64; *Istoriile domnilor Țării Românești*, în «Cronicari munteni», ed. 1988, p. 154, ș.a., cf. Greceanu, *Din nou*, p. 41.

stratul de refacere) — pentru a circumscrie data discutată și fixează refacerea Cotmenei între 1386—1391¹⁴⁷.

În susținerea datei «post 1386», ei aduc argumentul ducatului, datat de ei 1386—1396 (v. nota 140), iar că nu poate exista datarea «post 1391» am văzut că în cele înfățișate mai înainte, în discuția despre calitatea lui Mircea în raport cu mănăstirea Cotmeana, reieșind că Mircea nu se consideră ctitor la Cotmeana, chiar dacă o denumește mănăstire a domniei mele.

Cât privește termenul final pentru perioada în care s-ar înscrie refacerea mănăstirii, s-ar putea să fie și «post 1404», an rezultat din interpretarea tabloului votiv¹⁴⁸.

Tabloul votiv este pictat pe latura de nord a actualului naos, reprezentându-l pe Mircea cel Bătrân și pe fiul său Mihail I și constituie, ca la Cozia, o transpunere a celui inițial, datorat zugravilor epocii brâncovene (1711). Faptul se poate deduce din aceea că, acvila bicefală de pe ciorapii voievodului e desenată în maniera secolului XVIII deși costumele purtate de cei doi s-au păstrat ca în pictură originală¹⁴⁹.

Pe peretele de vest este o inscripție: «și-au luat înfrumusețarea această sfântă biserică după cum se vede... prin osârdia și osteneala curiosului ermonah Iosif egumen Cotmeana la leat 1855, septembrie 15»¹⁵⁰.

Motivul acvilei bicefale ce împodobeste ciorapii lui Mircea este aproape identic cu cel din tabloul votiv de la Cozia. Acest însemn heraldic reprezintă stăpânirea lui Mircea, în calitate de despot asupra Dobrogei și Silistrei, titlu pe care l-a purtat sigur între 1388—1391 («*territorium Dobrodicii despotus*»), confirmat în două documente latine trimise regelui Poloniei la 1390 și 1391¹⁵¹.

Corelarea însemnului cu perioada de despot a lui Mircea (1388—1391) ne oferă certitudinea că execuția picturii trebuie plasată în această perioadă, când Mircea putea să poarte însemnele respective, eventual 1389¹⁵². Ca urmare, în virtutea faptului că pictura este ultima care se execută în urma refacerii unui asemenea obiectiv, data ultimă a perioadei în care s-ar putea încadra refacerea este 1389.

O altă părere este aceea că Mircea, preluând titlul de despot de la înaintașii săi, și însemnul heraldic corespunzător într-o epocă ale cărei începuturi pot fi plasate între 1389—1390, până în 1395¹⁵³, a putut să și-l afirme în tabloul votiv, nicidecum până în 1395, căci mănăstirea nu era terminată — conform datei «post 1396» —, ci de-abia după 1404, când avea prilejul să-și afirme despoția în documentele interne, în amin-

147. Greceanu, *Din nou*, p. 42.

148. *Ibidem*; Acești autori se bazează pe același tablou când susțin drept punct terminus al lucrărilor un an între 1388—1391.

149. Răzvan Teodorescu, *Despre un însemn sculptat și pictat la Cozia (în jurul despotiei lui Mircea cel Bătrân)*, în «SCIA», 2/1969, p. 191.

150. Greceanu, *Din nou*, p. 41.

151. R. Teodorescu, *Despre un însemn*, p. 191—208; idem, *Bizanz, Balcani, Occident*, p. 155—156.

152. Greceanu, *Din nou*, p. 43.

153. R. Teodorescu, *Despre un însemn*, p. 203, 205.

tirea perioadei în care purtase acest titlu, ca pe o nostalgie¹⁵⁴. Apoi, ținând cont că între încheierea lucrărilor și începerea picturii (1404) era necesar un timp pentru uscarea zidăriei, ar rezulta că edificiul a fost terminat puțin înainte de 1404¹⁵⁵.

Însă după părerea noastră, la o privire mai atentă a lucrurilor, faptul că Mircea se intitula din nou despot, după 1404, nu poate fi corect, căci acest titlu nu se încadra în «tradiția românească». În documentele interne, Mircea nu se intitula despot, ci «stăpân pe amândouă părțile, pe toată Podunavia încă și până la Marea cea Mare și stăpânitor al cetății Dârstorului», titlu ce era mult mai măreț și mai deplin decât acela simplu despot¹⁵⁶. Și, dacă judecăm astfel, primul document în care folosește acest titlu nu este cel de la 1404—1406, ci cel de la 4 septembrie 1389.

Faptul că Mircea purta acvila bicefală în tabloul votiv al Cotmenei poate fi pus mai degrabă în legătură cu intrarea Dobrogei în stăpânirea domnitorului, la 1388—1389, decât cu perioada în care Mircea s-a numit despot (1390—1391), sau cu perioada în care Mircea își reamintește că a fost despot și va folosi acest titlu din motive de ordin sentimental.

Credem că ambii autori (Bătrâna și Greceanu) pot greși în argumentarea lor, deși în același timp au dreptate mai ales în ce privește rezultatele, deoarece pictarea acvilei bicefale nu a depins de timpul în care Mircea s-a numit despot, căci, așa cum precizează un alt autor «acvila bicefală nu era însemnul specific al despotului, chiar dacă apare cu rol pur decorativ și în legătură cu acesta, ci reprezintă emblema imperială cu caracter heraldic», astfel încât «Mircea ar fi putut și el s-o adopte doar ca stăpânitor al unui fost teritoriu bizantin»¹⁵⁷.

În urma consideratelor de mai sus, ne raliem opiniei cercetătorilor Radu și Eugenia Greceanu, care încadrează refacerea Cotmenei în perioada 1387—1389, aceasta și pentru faptul că se apropie de opinia majorității istoricilor.

În încercarea de a trage o concluzie, acești autori se referă încă o dată la documentul din 1388 spunând că Mircea face Cotmenei danii

154. Soții Bătrâna amintesc documentul de la 1404—1406 (DRH, I, B, nr. 28, p. 63—65) unde Mircea se intitulează «Io Mircea mare Voievod și domn din mila lui Dumnezeu stăpânind și domnind peste toată țara Ungrovlahiei și a părților de peste munți încă și către părțile tătarăști și Amlaşului și Făgăraşului Herteg și domn al Banatului Severinului și pe amândouă părțile pe toată Podunavia încă și până la Marea cea Mare și stăpânitor al cetății Dârstorului...» (vezi *Contribuții*, p. 476).

În perioada 1396—1404 — este greu de presupus că s-ar fi putut ocupa de Cotmeana, datorită epocii caracterizate de mari confruntări cu turcii (*ibidem*).

155. *Idem*, *Date noi*, p. 18—19.

156. C. Razachevici, *Despotia lui Mircea cel Bătrân* — o problemă de titulatură: între realitate și ficțiune, în «Revista Arhivelor», 1986, nr. 1, p. 31; cf. N. Șerbănescu, N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 96.

157. Razachevici, *op. cit.*; cf. *ibidem*; Pentru a vedea că un despot nu utiliza întotdeauna acvila bicefală, avem ca exemplu monedele lui Dobrotici pe care aceasta nu figura (Teodor Gherasimov, *Monedele de aramă ale despotului Dobrotiță — stăpânul țării Carvonei (Cavartnei)* în «Archeologia» X, 1968, nr. 2, p. 10—12 cf. *ibidem*).

suplimentare, ținând cont că până atunci nu mai făcuse donații directe acestei mănăstiri, ne duce la încredințarea că daniile corespund unui eveniment deosebit din viața mănăstirii, și anume refacerea de către domnitor a bisericii din temelii, incinta fiind și ea în stadiu de finalizare. Întrucât statutul mănăstirii nu era stabilit, Mircea a închinat Coziei ctitoria sa directă, așezământul monastic readus în stare de funcționare ¹⁵⁸.

Pe baza acestor știri constatăm că monumentul despre care se vorbește în hrisov este Cotmeana II și că a fost refăcut prin 1387—1388, urmând ca pictura să fie executată cam prin 1389.

Ceea ce ar putea să confirme cel mai bine aceste aprecieri este pisania de la 1711, care redă o dată ce se încadrează în reperele cronologice furnizate de tabloul votiv ¹⁵⁹.

Cu toate aceste considerații de până acum, datarea Cotmenei rămâne în continuare o problemă, lucru recunoscut aproape de toți istoricii care s-au ocupat de chestiunea în cauză, fapt pentru care noi nu am făcut decât să înfățișăm toate datele și modul lor de corelare, în speranța că, împreună cu descoperirile ce poate vor mai fi făcute (pictura nu a fost cercetată până acum) să se poată ajunge la rezultate mai certe. În felul acesta, toate cele înfățișate rămân numai ipoteze de lucru, iar autorii acestora nu au pretenția decât să fie privite ca atare.

Oricum aceste informații vin să probeze existența în Țara Românească a unei puternice activități constructive în domeniul monahal, ca urmare a reorganizării vieții bisericești și a venirii lui Nicodim. În mare parte tot acest suflu, concretizat în marea avalanșă de lăcașuri construite în secolele XIV—XV, a stat într-un fel sub semnul personalității acestuia ¹⁶⁰.

Dar nu trebuie ignorat faptul că, deși lui Nicodim i se datorează inițierea unei astfel de activități constructive, totuși înflorirea noilor așezăminte se datora domnitorilor. Domni ca Radu I sau Mircea cel Bătrân au rămas în istorie, prin sprijinul acordat, ca mari ctitori de lăcașuri sfinte, pe care le-au înzestrat cu nenumărate danii. Trebuie de asemenea adăugat că regula monastică stabilită de starețul Tismanei pentru această mănăstire și pentru Vodița s-a extins și asupra ctitoriilor domnești Cozia și Cotmeana.

Subliniem toate acestea ca să se vadă că domnii nu au fost lipsiți de inițiativă, ci că mănăstirile, nu erau neapărat «opera călugărilor» sau a oamenilor avuți ai vremii ¹⁶¹. Cotmeana, împreună cu Vodița, Tismana și Cozia, contează pentru istoria Bisericii Ortodoxe Române ca leagăn

158. Greceanu, *Din nou*, p. 43.

159. *Ibidem*.

160. «Aceasta arată existența unui val de evlavie deosebită în țară în acel timp, poate în urma pildei și a atmosferei de sfințenie creată de Nicodim. Oamenii mulți din toate părțile țării renunțau la viața lumească și se retrăgeau în locuri izolate... Nu era pe atunci o operă la care se credeau obligați de datină domnii cei evlavioși, ci o mare pornire de masă care corespundea de altfel cu un curent ce domnea pe atunci în ortodoxie: isihastă din Bulgaria, cu școala lui Eftimie de la Târnova, renașterea vieții monastice în Serbia, cu regii sfinți, școala lui Ciprian, de la Kiev». (Panaiteșcu, *Mircea*, p. 162—163).

161. *Ibidem*, p. 152.

al începutului monahismului românesc, organizate de această dată după reguli aduse de Nicodim de la Athos, creându-se astfel premiza dezvoltării unei foarte puternice vieți cultural-bisericești. Numai astfel se poate explica de ce marile personalități bisericești bulgare, după căderea țaratului, vin în Țara Românească. Știau că în acest teritoriu, cu o viață monahală deosebită, în mănăstiri care beneficiau de considerabile privilegii materiale, și-ar fi putut desfășura activitatea în condiții de desăvârșită spiritualitate.

Astăzi Cotmeana și-a reluat viața întreruptă de un secol, după ce, părăsită fiind, a suportat o serie de restaurări.

În 1990, cu ocazia serbării «Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul» a fost instalat actualul stareț, care a reușit să constituie din nou o obște formată numai din vreo trei monahi, urmând ca după toate aceste refaceri mănăstirea să revină la ceea ce a fost, o comunitate puternică, dacă stăm să judecăm după câte proprietăți avea împreună cu Cozia.

Este un nou început pentru această mănăstire, dat fiind că existența ei a fost întreruptă cam un secol, după care a fost reluată, urmând a i se reconstrui vechile clădiri, pe care timpul le-a măcinat. Sperăm ca după toate aceste inițiative mănăstirea Cotmeana să revină la ceea ce a fost odinioară.

BIBLIOGRAFIE

BALS, George, *Influence du plan serbe sur le plan des eglises roumains în «L'art byzantin chez les slaves»* (Orient et Byzance), Paris, 1930.

BARNEA, ION, *Monumente de artă creștină descoperite pe teritoriul Republicii Populare Române*, în «ST» XII, 1960, 3—4.

BARNEA Ion și Nicolae Constantinescu, *Sondajul de la Mănăstirea Cotmeana*, în «MCA», V, 1959.

BATRANA, Lia și Adrian, *Contribuții la datarea bisericii fostei Mănăstiri Cotmeana*, în «MO» XXVI, 1974, 5—6.

Idem, *Date noi cu privire la evoluția bisericii fostei Mănăstiri Cotmeana*, «MIA», 1975, 1.

BOBULESCU Pr. C., *Candela de la temelie bisericii din Cotmeana*, Extras din «Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice», București, 1942.

CEGANEANU, Spiru, *Obiecte bisericești studiate și descrise*, București, 1911;

CRAIOVEANU, Ghenadie, *Condica Sfântă-hrisovul CCIX (1625) al mitropolitului Luca al Ungrovlahiei*, în «BOR» CII, 1986, 9.

DOBRESCU, N., *Intemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară*, București, 1906.

DRĂGUȚ, VASILE, *Arta românească*, vol. I, Edit. Meridiane, București, 1982. (2 volume).

FILOV, B., *Geschichte der Altbulgarischen Kunst*, Berlin, 1932.

GHICA-BUDEȘTI, N., *Evoluția arhitecturii în Muntenia*, vol. I (4 vol. 1), în «BCMI», XX, 1927.

Idem, *Mănăstirea Cotmeana*, în «BCMI», an. XXVI, Fasc. 70, oct.-dec., 1931, Vălenii de Munte.

GIURESCU C. C. și Dinu, *Istoria Românilor*, vol. II, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, (și ed. II, 1935, vol. I),

GRECEANU, Radu și Eugenia, *Istoricul și restaurarea fostei Mănăstiri Cotmeana*, în «MISLR», II, 1967.

Idem, *Din nou despre Mănăstirea Cotmeana*, în «MIA», 2, 1977.

HAȘDEU, B. P., *Istoria critică a românilor*, ed. îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuși și Manole Neagoe, Edit. Minerva, 1984, (ed. II, 1874).

IOANID, G., *Istoria Tzerrei Românești*, vol. II, București, 1859.

IONESCU, Grigore, *Istoria arhitecturii în România*, Edit. Academiei R.P.R. 1963.

IORGA, N. G. Balș, *Histoire de l'art roumain ancien*, I, Paris, 1922.

LĂZĂRESCU, Em., *Recenzie la lucrarea profesorului Virgil Vătășianu: Istoria artei feudale din România*, în «SCIA», 2, 1959.

Idem, *Data zidirii Coziei*, în «SCIA», an IX, 1962, nr. 1.

NĂSTUREL, P. V., *Schitul Cotmeana-Argeș*, în «RIAF», XII, partea II, 1911.

NICOLESCU, Prof. Stoica, *Cercetări arheologice, Stăvechile clopote ale mănăstirilor Cotmeana și Cozia din timpul lui Dan Voievod și Mircea Voievod*, București.

PANAITESCU, P. P., *Documentele Țării Românești, I. Documente interne (1369—1490)*, București, 1938.

Idem, *Mircea cel Bătrân*, București, 1944.

PĂCURARIU, Pr. Prof. Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române, I*, Manual pentru Institutele Teologice, 1980.

RAZACHEVICI, C, *Despotia lui Mircea cel Bătrân — o problemă de titlatură: între realitate și ficțiune*, în «Revista arhivelor», 1, 1986.

ȘERBĂNESCU, Pr. Prof. N. și Prof. N. Stoicescu, *Mircea cel Mare (1386—1418) 600 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești*, Edit. IBMBOR, București, 1987.

TAFRALI, O., *Monuments byzantines de Curtea de Argeș*, Paris, 1931.

THEODORESCU, Răzvan, *Despre un însemn sculptat și pictat la Cozia (În jurul despoziției lui Mircea cel Mare)*, în «SCIA», 2, 1969.

Idem, *Artă și societate în Țara Românească a veacului XIV*, în «SCIA», 1, 1972.

Idem, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (sec. X—XIV)*, București, 1974.

TOCILESCU Gr., *Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară*, Extras din «Analele Academiei Române» seria II, tom VIII, sect. II, Memorii și notițe, București, 1887.

VĂTĂȘIANU, V., *Contribuțiune la datarea bisericii mănăstirii Cotmeana*, extras din «Anuarul C.M.I.», vol. IV, Cluj, 1938.

Idem, *Istoria artei feudale în Țările Române*, vol. I, Edit. RPR, 1959.

VÎRTOSU, Em., *Odoare românești la Stambol*, Extras din «BCMI», XXVIII, Fasc. 83, 1935.

Idem, *Titlatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova, până în sec. al XVI-lea*, Edit. Acad. RPR, 1960.

* * * *Viața și traiul Sfinției Sale părintelui nostru Nifon Patriarhul Țarigradului*, scrisă de Gavriil Protul și acum publicată pentru prima oară de I.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Exarh al Plaiurilor, D.D. Iosif Naniescu. S-a corectat la tipar de C. Erbiceanu, profesor, București, 1888.

Cronicari munteni, studiu introductiv de Dan Horia Mazilu, București, 1988.

Documenta Romaniae Historica, B. Țara Românească, vol. I (1247—1500), 1966, 633 p; Vol. V (1551—1565), 1983, 451 p. vol. XXIV (1633—1634), 1974, 715 p; Edit. Academiei R.S.R.;

Documente privind istoria României, B. Țara Românească, vol. IV, veac XVII (1621—1625), Edit. Academiei R.P.R., 1954.

ABREVIERI

- B.O.R.** — Biserica Ortodoxă Română;
B.C.M.I. — Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.
D.R.H. — Documente Romaniae Historica.
M.C.A. — Materiale și cercetări arheologice.
M.I.A. — Monumente istorice și de artă. Serie a «Revistei Muzeelor».
M.O. — Mitropolia Olteniei.
M.I.S.L.R. — Monumente istorice. Studii și lucrări de restaurare.
R.I.A.F. — Revista de istorie, arheologie și filologie.
S.C.I.A. — Studii și cercetări de istoria artei.
S.T. — Studii Teologice.
D.I.R. — Documente privind istoria României.

CIRCUMSTANȚELE ISTORICO-POLITICE ALE ÎNTEMEIERII MITROPOLIEI ȚĂRII ROMÂNEȘTI ÎN 1359

Pr. prof. I. IONESCU

Decăderea puterii militare a Imperiului bizantin, ca urmare a poliției greșite a lui Andronic al II-lea de retragere a cheltuielilor necesare întreținerii flotei, ca și a celor două războaie civile, primul între Andronic al III-lea Paleologul (1328—1341) și bunicul său omonim (1321—1328), al doilea între Ioan al VI-lea Cantacuzino și Ioan al V-lea Paleologul (1341—1352), a avut drept rezultat și abandonarea pozițiilor militare și comerciale de la gurile Dunării. În aceste condiții, Vicina, Cihila și Licostomo au trecut de la bizantini sub administrația genoveză, probabil după 1349, când, în urma unui conflict cu Ioan al VI-lea Cantacuzino, genovezii zdrobesc ceea ce mai rămăsese din vechea flotă imperială bizantină¹. Această schimbare, menționează Octavian Iliescu, s-a făcut sigur înainte de 1358, când Ludovic I de Anjou eliberează cunoscutul său privilegiu pentru negustorii brașoveni, deschizându-le drumul până la Brăila². În 1359, genovezii, stăpâni la Licostomo, împedica pe

1. Octavian Iliescu, *Contribuții numismatice la localizarea Chilieii bizantine*, în SCIVA, 1978, 2, p. 208—209, cit. Georges Ostrogorsky, *Histoire de l'Etat byzantin*, trad. française de V. Gouillard, Payot, Paris, 1966, p. 505, 520—555; Hélène Arhweiler, *Byzance et la Mer. La marine de guerre. La politique et les institutions maritimes de Byzance aux VII-e — XV-e siècles*, Paris, 1966, p. 376—381, 385.

2. Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 209; *Documenta Romaniae Historica*, D. *Relațiile între Țările Române*, vol. I, București, 1977, p. 20—21.

venețieni să mai încarce grâne la gurile Dunării. În 1361 se constată existența consulilor genovezi la Vicina și la Chilia³.

Acestea au fost noile realități politice, care au sfârșit prin a smulge în 1359, afirmă Șerban Papacostea⁴, instanțelor supreme ale Imperiului bizantin o decizie, care consacra nu numai un deces al unui scaun mitropolitan, dar însuși sfârșitul rolului istoric al Bizanțului la Dunărea de Jos, o dată cu strămutarea mitropolitului Iachint la Curtea de Argeș.

În aceste împrejurări are loc decăderea rolului jucat de Vicina și ridicarea Chilieii în locul ei, și nu datorită conflictului bizantino-tătar, cum s-a considerat de Gh. Brătianu⁵ și V. Laurent⁶, care a fost un episod local și trecător în cadrul crizei generale, al cărei punct culminant a fost în primăvara anului 1341. Cu toate ostilitățile ivite, Vicina a reușit însă să iasă din această criză și să-și reia rolul ei comercial principal⁷.

După alungarea latinilor din Constantinopol (1261), stăpânirea bizantină a revenit la gurile Dunării în 1262—1263 sub Mihail al VIII-lea Paleologul⁸. Sub protecția tratatului de la Nymphaion din 13 martie 1261, dintre Mihail al VIII-lea Paleologul și Genova, în schimbul ajutorului militar dat de genovezi, împăratul le-a acordat scutire de taxe și impozite în întreg Imperiul. La 25 iulie 1261, sub conducerea lui Alexios Strategopulos, grecii au recucerit Constantinopolul, folosindu-se de absența flotei venețiene, luând astfel sfârșit Imperiul latin de Constantinopol. În 1267, Mihail al VIII-lea Paleologul le-a acordat genovezilor Galata, o suburbie a Constantinopolului. Genovezii deveniseră acum principalii beneficiari ai comerțului bizantin, instalându-se la Vicina, cum făcuseră și la Pera și în întregul bazin al Mării Negre.

După restaurația bizantină la gurile Dunării și până la dispariția ei în 1359, scaunul mitropolitan al Vicinei a jucat un rol important, căutând să păstreze caracterul de centru bizantin autonom sub autoritatea Constantinopolului mai întâi, și apoi sub cea a Hoardei de Aur. În tot acest interval, «mitropolitul Vicinei a fost reprezentantul suprem al autorității politice și ecleziastice a Bizanțului la Dunărea de Jos»⁹. Funcția politică cu care era investit mitropolitul Vicinei reiese și din

3. Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 209.

4. Șerban Papacostea, *De Vicina à Kilia; Byzantins et Gènois aux bouches du Danube au XIVe siècle*, în «Revue des études Sud-Est européennes», t. 16, 1978, 1, p. 68.

5. Gh. Brătianu, *Rècherches sur Vicina et Cetatea-Albă*, Bucurest, 1935.

6. V. Laurent, *La métropole de Vicina Macaire et la prise de la ville par les Tatares*, în «Revue historique du Sud-Est européen», 23, 1946, p. 225—252.

7. Șerban Papacostea, *op. cit.*

8. *Fontes Historiae Daco-Romanæ* (FHDR), III, 1975, p. 455; «S-au bucurat de tine că le ești împărat și multe insule paristriene au renunțat la răscola plănuită și și-au dat seama că au fost supuse și asuprite de stăpâni fără drepturi legitime... pământul nemărginit al dacilor e plin de faima biruințelor tale». După V. Laurent, *La domination byzantine aux bouches du Danube*, în «Revue historique du Sud-Est européen», t. 22, 1945, p. 189, 192, 193, insulele paristriene sunt și grindurile de la gurile Dunării. Redobândind această parte a vechiului Paristrion de la tătari, împăratul își consolidează stăpânirea în zonă prin alianța matrimonială cu Nogai (1272).

9. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 66.

rolul de intermediar pe care și-l asuma în 1302, când mitropolitul Luca a intervenit pe lângă împărat pentru a aproba strămutarea celor șaisprezece mii de alani nord-dunăreni, care fugiseră de sub dominația tătară, pentru a se stabili pe teritoriul Imperiului bizantin¹⁰.

Începutul decăderii Vicinei se datorează războiului purtat timp de un an, din mai 1351 până în mai 1352, de către împăratul Ioan al VI-lea Cantacuzino, aliat cu venețienii¹¹, pe care-l pierd¹², bizantinii fiind nevoiți să capituleze în fața genovezilor¹³, marcând sfârșitul dominației bizantine și instaurarea controlului genovez în Marea Neagră și la gurile Dunării.

În 1351 genovezii interzic accesul navelor străine, bizantine și venețiene în Marea Neagră și împiedică comerțul cu tătarii de la nord de Dunăre. Între anii 1351—1359 avu loc transferul centrului principal de activitate comercială la Dunăre al Vicinei către Chilia. Vechii funcțiuni a Vicinei, care lega schimburile comerciale cu Pera și Constantinopol, Chilia îi adăugă o funcție nouă, aceea de centrul regulator al traficului între Orientul¹⁴ asiatic și interiorul continentului european pe calea Dunării deschisă de genovezi de la Marea Neagră până la Marea Adriatică, în cooperare cu regele Ludovic de Anjou al Ungariei împotriva venețienilor, folosind și drumurile de trafic ale Moldovei și Țării Românești. Această nouă poziție comercială îi asigură Chiliei o mare prosperitate, dar făcu în același timp să devină un obiectiv principal de poftă și lupte politice și militare din regiune¹⁵. Rolul Vicinei de acum era apus, ca și al Bizanțului la Gurile Dunării, care făcea față cu greu atât frământărilor interne¹⁶, cât și atacurilor din afară. În 1359, turcii își făceau prima apariție sub zidurile cetății Constantinopolului. În aceste împrejurări a avut loc strămutarea mitropolitului Iachint de la Vicina (1359—1372) în capitala Țării Românești, la Curtea de Argeș, stat liber și independent, care se afirma cu autoritatea sa politică și militară în

10. FHDR, III, p. 451: «... În neamul mărinimos al alaniilor, numărând ca la șaisprezece mii de oameni, din care peste jumătate erau buni să lupte, după ce au scăpat de Nogai și de robia lui, fiindcă acesta a pierit în război (cu hanul Tahta, n.n.) căutau să treacă la împărat (Andronic al II-lea Paleologul, n.n.) și mergând la ierarhul Vicinei se rugau ca, prin mijlocirea sa, să-i primească împăratul».

11. Războiul între genovezi și venețieni începe în anul 1350, în «FHDR», III, p. 515, nota 55.

12. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 72.

13. Războiul «de la Galata» între bizantini și genovezi s-a terminat prin distrugerea flotei bizantine construită de Ioan al VI-lea Cantacuzino, la 5 martie 1349, în Bosfor. Războiul a fost provocat de tentativa bizantinilor de a-și construi o flotă, pentru a-și reface comerțul maritim. Cele două puteri rivale, Veneția și Genova, încercau să-și atragă fiecare de partea sa Bizanțul, «marea victimă a acestui conflict», cf. FHDR, III, p. 516, nota 56.

14. FHDR, III, p. 515—517.

15. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 79.

16. În 1341, octombrie 26, izbucnește războiul 1 civil, în urma proclamării ca împărat a marelui domestic Ioan (al VI-lea) Cantacuzino. În 1341—1351 are loc *Controversa hisihastă*, doctrina Sfântului Grigore Palama, recunoscută în acest timp de un sinod ținut la Constantinopol, dar împărăteasa Ana și patriarhul Ioan Calecas se declară împotriva hisihaștilor, al căror sprijin îl obținut Ioan Cantacuzino și se proclamă împărat. A se vedea: Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigore Palama*, ed. a doua, București, 1993.

sud-estul european. Interesele bizantine au fost în primul rând să aibă un asemenea aliat la Dunăre, unde Imperiul bizantin spera să-și redobândească posesiunile sale pierdute, ca și un aliat împotriva pericolului otoman. În același timp și interesele Țării Românești, care avea în coastă regatul catolic ungar și în sudul Dunării prezența armatelor otomane, cereau să aibă ca aliat Imperiul bizantin. Aceste interese comune reciproce au dus la stabilirea unor relații stabile, atât bisericești, cât și politice cu Constantinopolul, sediul autorității supreme bisericești ortodoxe și al autorității politice imperiale consacrate.

Actul din mai 1359, afirmă Constantin C. Giurescu, a fost de folos atât Munteniei, cât și Patriarhiei ecumenice și împărăției bizantine. «*Au coincis interesele, — condiție necesară și permanentă a realizărilor durabile*»¹⁷.

Rolul de mediator pentru statornicirea acestor relații bisericești și politice dintre Țara Românească și Constantinopol și l-a luat mitropolitul Iachint, împuternicitul autorității bisericești și politice bizantine la Dunărea de Jos, care a venit în capitala Țării Românești, la Curtea de Argeș, fiind «chemat cu câțva timp înainte» de voievodul Nicolae-Alexandru Basarab (1352—1364), unde-și va fi aflat adăpost în împrejurările arătate, și-l va fi îndemnat pe voievod să se alieze politicii Imperiului bizantin și să intervină în același timp ca să-i ceară aprobarea oficială a mutării sale de la Vicina la Curtea de Argeș patriarhului ecumenic Calist I (1355—1363), sinodului patriarhal și împăratului Ioan al V-lea Paleologul (1341—1376 ; 1379—1391). Deducem cele afirmate din scrisoarea mitropolitului Iachint adresată patriarhului ecumenic în 1370, prin care se disculpă de acuzațiile care i le aduceau răuvoitorii săi, că nu venise să ia parte la Constantinopol la nici o ședință a sinodului încă din 1359, din care reținem : «...Ci mi-a venit iarăși și iarăși altă slăbiciune și mai mare decât dânsa, slaba considerație a Măririi Tale Sfinții, și am această săgeată în inimă și-mi roade sufletul cu totul și nu știu cum a hotărât Marea Ta Sfinție aceasta către noi, căci știa bine că te-au atâțat anume oameni pe Marea Ta Sfinție asupra mea, și Dumnezeu să le ierte păcatul. Căci se va părea și se va socoti o adevărată minune (Καύχημοι γὰρ Θέλει φανεῖν καὶ δοξεῖν = se va părea și se va socoti o adevărată laudă — Τὸ καύχημα, — αἶπος — = laudă, mândrie), că o dată am adus prin vorbele mele pe Marele-Voievod la învoirea și la prietenia Marii Tale Sfinții. Și pentru aceasta sufăr și sunt batjocorit acum în urmă la bătrânețele mele, de Sfânta lui Dumnezeu Biserică, ca un călcător și disprețuitor al ei...»¹⁸.

Aprobarea strămutării mitropolitului Iachint de la Vicina la Curtea de Argeș, care s-a făcut «cu învoirea și a preaputernicului și sfântului împărat» a durat timp, insistență din partea voievodului Nicolae-Alexandru Basarab, schimb de scrisori, angajament luat în scris sub jurământ de voievod că va îndeplini condițiile stipulate în actul confirmării cere-

17. Constantin C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVII, 1959, 7—10, p. 688.

18. Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XIV, VI, p. 7—8, «*Pitac*» al mitropolitului Iachint al Țării Românești către Patriarhie despre suferințele sale și părele ce a îndurat la Domn.

rii sale, ca «preasfințitul mitropolit de Vicina... chiar Iachint... să fie strămutat în fruntea Bisericii Țării Românești», «la Biserica a toată Ungrovlahia», urmând ca după moartea lui, «să se aleagă altul» și hirotonindu-se de către Patriarhie, să ne trimită de la Constantinopol «ca păstor și arhieru legiuit a toată Ungrovlahia», «Mitropolit a toată Ungrovlahia». Aceasta va trebui «să se păstreze și pe urmă... neschimbat», cel ce ar îndrăzni s-o schimbe fiind amenințat «cu afurisenie prea grea a Sinodului»¹⁹. Aceste precauțiuni erau îndreptățite pentru Patriarhia din Constantinopol, ca Mitropolia Țării Românești să rămână dependentă de Patriarhie și să nu treacă la «autonomie», de fapt la «autocefalie», ca în cazul Bisericilor bulgară și sârbă, care rupseseră legăturile cu Patriarhia ecumenică sub patriarhul Calist (1350—1354; 1355—1363) și provocaseră ruptura prin proclamarea mitropolitului de Peć ca patriarh (1346). Impăcarea va avea loc în 1375. În același timp, Țara Românească urma să rămână fidelă alianței cu Imperiul bizantin.

Pentru aprecierea importanțului act petrecut în viața Țării Românești în 1359, ne referim și la însemnarea din *Tratatul de Istoria României*²⁰. Înființarea mitropoliei și organizarea unei ierarhii bisericești chiar în anul 1359 pot fi puse în legătură cu un proiect de coaliție balcanică antiotomană. Așezarea turcilor pe continentul european în 1354, însemna o mare primejdie nu numai pentru popoarele din Peninsula Balcanică, ci și pentru cele de la nordul Dunării. Această primejdie a produs o reacție a feudalilor din aceste părți, care, sub conducerea țarilor bulgari, mai întâi, sub îndrumarea patriarhului din Constantinopol după aceea, își unesc eforturile pentru a determina pe împăratul Bizanțului la organizarea unei acțiuni comune împotriva turcilor. La această acțiune din 1359 a luat parte și Nicolae-Alexandru, domnul Țării Românești, care avea legături politice și de rudenie cu casele domnitoare, din sud-estul Europei; o fiică a sa era căsătorită cu Stratimir, țarul bulgar de la Vidin, alta cu Ștefan Uroș, cneazul sârbilor, iar a treia, cu ducele Ladislau de Opolia, ruda regelui și palatinul Ungariei. Legăturile de rudenie având în acea vreme o semnificație politică, rezultă din aceste înrudiri locul deosebit de important pe care ajunsese să-l ocupe, la mijlocul secolului al XIV-lea, Țara Românească în cadrul relațiilor internaționale din sud-estul Europei.

În fața pericolului turcesc, împăratul Ioan al V-lea Paleologul (1341—1376 și 1379—1391), căuta să-și găsească aliați, pentru care se

19. *Ibidem*, XIV/1, p. 1—4, *Hotărâre sinodală constatând măsura prin care se așează ca exarh patriarhal în Țara Românească mitropolitul de Vicina, Iachint*; XIV/IV, p. 4—6, *Scrisoarea Patriarhului către Alexandru Vodă, Domnul Țării Românești, despre strămutarea mitropolitului de Vicina la Scaunul acelei țări*; 1359 (6867), mai. — *Sinodul Patriarhiei ecumenice hotărăște ca mitropolitul Iachint de Vicina să fie strămutat ca mitropolit al Ungrovlahiei*.

1359. mai. — Patriarhul ecumenic scrie lui Alexandru Voievod al Țării Românești despre strămutarea mitropolitului de Vicina ca mitropolit al Țării Românești, în «Documente privind istoria României. Veacul XIII, XIV și XV. B. Țara Românească (1247—1500), București, 1953. Documentele 9 și 10, p. 13—16; FHDR, IV, București, 1982, p. 197—203. A se vedea și la Constantin C. Ciurescu, *art. cit.*, p. 637—697, analizarea și documentarea acestor două acte.

20. *Istoria României*, II, București, 1962, p. 157—158.

îndreptase și spre Roma, proclamând în octombrie 1369, unirea cu Biserica catolică, unire care n-a avut însă urmări. În Balcani, îndeosebi, avea tot interesul să aibă prieteni și aliați și îndeosebi cu tânăra Țară Românească, ce se afirmase pe arena europeană ca un stat liber și independent. Pericolul turcesc impunea popoarelor balcanice să se unească în jurul Constantinopolului, ca să poată supraviețui. Astfel, înțelegerea cu Țara Românească, adversara de mai înainte, era binevenită. Se cunoaște că în 1323 Basarab trimisese un contingent de oaste ca să ajute pe Mihail, țarul bulgarilor, în lupta cu Bizanțul. De aici, deducem că nici raporturile cu Patriarhia ecumenică nu erau normale. Astfel se înțelege amănarea și condițiile stipulate în cele două acte ale confirmării «strămutării» mitropolitului Iachint de la Vicina la Curtea de Argeș.

Cum menționa Constantin C. Giurescu, «*Actul din 1359 are deci și o latură politică, latură care n-a lipsit, de altfel, niciodată în marile hotărâri privind Biserica, nu numai în Evul Mediu, dar, în general, în toate timpurile*»²¹.

Actul din 1359, considerăm că mai cuprinde și o altă latură politică, ce nu a fost reținută.

Cum am menționat, mitropolitul Vicinei fusese reprezentantul suprem al autorității patriarhiale, dar și al autorității politice a împăratului Bizanțului în ținutul autonom de la Dunărea de Jos²². Prin «strămutarea» (εἰς τὸ μετατεθεῖναι) mitropolitului Iachint de la Vicina, care s-a făcut și cu «chibzuirea și încuviințarea puternicului și a sfântului împărat» fiindcă era și împuternicitul autorității sale politice, cum arăta N. Iorga, era investit «Mitropolit a toată Ungrovlahia, dar fără specificarea locului de reședință, fără crearea unui nou scaun mitropolitan, unei noi diecese. Mitropolitul de Vicina, poate și cu drepturi străvechi asupra teritoriilor ce stăteau acum sub oblăduirea lui Alexandru, el rămânea cu drepturile sale de până atunci și situața sa anterioară în ierarhia Orientului, dar el căpăta, după stăruința unui nou Domn ortodox și drepturi metropolitane pe o întindere de pământ mare...»²³

Aspectul actului de la 1359, după cum a arătat N. Iorga, are o importanță și mai mare decât cea reținută.

Se consideră «că și în lunga domnie a lui Basarab vodă întemeietorul (c. 1310—1352) trebuie să fi fost neapărat un mitropolit în capitala țării, date fiind nevoile legate într-un stat ortodox, cum era Țara Românească, de un asemenea domnitor bisericesc»²⁴. Constantin C. Giurescu, vorbind despre recunoașterea de către Patriarhia de Constantinopol a Mitropoliei Țării Românești, afirmă că: «actul din 1359, consi-

21. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 687.

22. Șerban Papacostea, *op. cit.*; Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *Mitropolia Vicinei și rolul ei în păstrarea Ortodoxiei în ținuturile românești*, în «De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină», Ed. Arhiep. Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1977, p. 155; DIR, B. Țara Românească (1247—1500), București, 1953, p. 5, doc. 2. Într-un catalog redactat la 1249—1250, Vicina figurează printre scaunele arhiepiscopale autonome.

23. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ed. a II-a, vol. I, 1929, p. 33.

24. Pr. Nicolae Șerbănescu, *Mitropoliții Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română», an. LXXVII, 1959, 7—10, p. 730.

derat atâta vreme ca începutul acestei ierarhii, apare într-o altă lumină. *El este un act de recunoaştere a unei stări existente*, iar nu unul de creare a ei. Recunoaşterea care aduce după sine stabilirea unei legături şi a unor obligaţii faţă de Patriarhia de Constantinopol, precum şi înscrierea ierarhului muntean printre membrii sinodului patriarhicesc»²⁵. «Când urmaşul voievodului Seneslau, cel amintit în diploma Ioaniţilor, a devenit «mare voievod» şi şi-a întins autoritatea asupra tuturor celorlalte formaţiuni, ocupând şi posesiunile coroanei ungare de dincoace de Carpaţi, vlădica de lângă el s-a înălţat, la rândul-i, cu o treaptă şi a ajuns căpetenia bisericească a ţării, noi zicem mitropolit»²⁶.

La rândul său, Pr. Prof. Mircea Păcurariu afirmă : «Presupunem că paralel cu unificarea politică a vechilor formaţiuni cneziale şi voievodale, a avut loc şi unificarea organizaţiei bisericeşti, adică în locul mai multor episcopi existenţi pe lângă fiecare cnez sau voievod, va fi fost ales un singur ierarh, cu titlul onorific de mitropolit... Dar această organizare bisericească centralizată, în frunte cu un mitropolit, nu avea încă recunoaşterea canonică a Patriarhiei ecumenice din Constantinopol, suprema autoritate bisericească în Răsărit. Recunoaşterea a obţinut-o Nicolae Alexandru Basarab în 1359. Existând însă un mitropolit la noi înainte de această dată, atunci actul din 1359, considerat mult timp de istorici ca actul de întemeiere a Mitropoliei Ungrovlahiei, trebuie privit numai ca o *recunoaştere a unei stări existente şi nu de creare a unei noi instituţii*»²⁷.

Se poate susţine această afirmaţie despre existenţa unei mitropolii şi a unui mitropolit în capitala Ţării Româneşti înainte de «strămătarea» lui Iachint de la Vicina ? Constantin C. Giurescu consideră că, aşa cum s-au petrecut lucrurile în Bulgaria, când paralel cu recunoaşterea în 1204 a lui Ioniţă ca «rege al bulgarilor şi al valahilor», a avut loc şi recunoaşterea capului Bisericii ca «primat», cum s-au petrecut şi în Serbia, după ce marele jupan Ştefan a devenit rege (1217), a urmat la scurt timp (în 1219) recunoaşterea fratelui său Sava ca arhiepiscop, aşa cum s-a întâmplat şi la noi, când urmaşul voievodului Seneslau a devenit, «mare voievod», şi vlădica de lângă el a ajuns căpetenia bisericească a ţării : «mitropolit»²⁸. Situaţia nu este însă similară, fiindcă în

25. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 678.

26. *Ibidem*, p. 676; Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *op. cit.*, afirmă : «Basarab I cel Mare a avut, desigur, vreun episcop sau mitropolit în Ţara Românească...» *Istoria Bisericii Române*, manual pentru Institutele teologice, vol. I, Bucureşti, 1957, p. 145 : «...este cu neputinţă să credem că Marele Basarab, făuritorul statului muntean şi ctitorul bisericilor domneşti din Câmpulung şi Curtea de Argeş, să nu fi avut pe lângă sine, la curtea domnească, şi o faţă bisericească mai înaltă, vreun arhieru, sau vlădică... încă de pe vremea lui Basarab trebuie să fi fost un vlădică în Ţara Românească. Se înţelege, însă, că o ierarhie strict organizată şi mai ales recunoscută de Patriarhia din Constantinopol nu era pe atunci. Abia fiul şi urmaşul său de tron, Nicolae-Alexandru Basarab, năzui să aibă în ţara sa un scaun de mitropolit şi pe care socoti nimerit să-l așeze lângă Curtea domnească de la Argeş. Dar el nu putea să întemeieze această mitropolie decât cu învoirea şi cu binecuvântarea Patriarhiei de Constantinopol».

27. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Bucureşti, 1980, p. 240—241.

28. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 676.

1204 în Bulgaria și în 1219 în Serbia căpeteniile celor două biserici devin «arhiepiscopi», și nu «mitropoliți». Când cei doi arhiepiscopi se declară apoi patriarhi, are loc conflictul cu patriarhia ecumenică din Constantinopol, care nu i-a recunoscut.

Pentru înțelegerea problemei trebuie avut în vedere faptul că, pentru întreaga Ortodoxie, nu exista decât un singur împărat, «cel de la Dumnezeu prea puternic și sfânt autocrat», împăratul Bizanțului, și nici un alt patriarh, decât cel ecumenic, din Constantinopol. Bizanțul n-a aprobat țaratul bulgar sau sârb și nici titlurile Bisericilor lor de patriarhii din Ohrida, Târnovo sau Peci²⁹. În susținerea afirmației lui Constantin C. Giurescu nu ne vin în sprijin informațiile documentelor vremii, cum ne vin pentru Bisericile Bulgariei și Serbiei, iar realitățile politico-istorice din Țara Românească s-au petrecut în alte condiții. Existența unei mitropolii și a unui mitropolit la Curtea de Argeș până în 1359 nu putea să nu fie menționată și reținută în actele patriarhiei de Constantinopol, așa cum s-au reținut informațiile pentru Bisericile Bulgariei și Serbiei.

În diploma cavalerilor ioaniți din 1247 se face mențiunea de cnezatele lui Ioan și Farcaș, ca și de voivodatele lui Litovoi în dreapta Oltului și a lui Seneslau în stânga Oltului, precum și de existența unor biserici, ca și de existența de episcopi și arhiepiscopi³⁰. Episcopii vor fi fost pe lângă cnejii Ioan și Farcaș, ca și pe lângă alții necunoscuți, iar arhiepiscopii vor fi fost pe lângă voievozii Litovoi și Seneslau.

Pluralismul structurilor politice românești, adică cnezate și voievoodate, la răsărit de Olt, în Câmpia Munteniei și în sudul Moldovei, se întrevăd, cum a precizat Șerban Papacostea³¹, și în textul scrisorii papei Grigore al IX-lea din 14 noiembrie 1234, adresată principelui de coroană Bela, fiul și coregentul lui Andrei al II-lea al Ungariei, viitorul rege Bela al IV-lea. «După cum am aflat, în episcopia cumanilor sunt unele popoare care se numesc români (Walati), care, deși după nume se socotesc creștini, îmbrățișând diferite rituri și obiceiuri într-o singură credință, săvârșesc fapte ce sunt străine acestui nume. Căci, nesocotind Biserica romană, primesc toate tainele bisericești, nu de la venerabilul nostru frate..., episcopul cumanilor, care e diocezan al aceluia teritoriu, ci de la unii pseudoepiscopi, care țin de ritul grecilor, iar unii, atât unguri, cât și teutoni, împreună cu alți dreptcredincioși din regatul Ungariei, trec la dâșii ca să locuiască acolo și astfel, alcătuiind un singur popor cu omenii români, nesocotindu-l pe acesta, pe episcopul cumanilor, primesc susnumitele taine spre marea indignare a dreptcredincioșilor și spre o mare abatere a credinței creștine»³². Organizarea bisericească a urmat întotdeauna organizării politice. «Popoarele» din

29. *Istoria Bisericii române*, Manual pentru institutele teologice, vol. I, p. 147.

30. *DIR*, veac. XIII, XIV și XV. B. Țara Românească, doc. 1, p. 23; *Documenta Romaniae Historica* (DRH), vol. I, București, 1977, p. 21—28; doc. 10, p. 25, 26.

31. Șerban Papacostea, *România în secolul al XIII-lea, între cruciadă și Imperiul mongol*, București, 1938, p. 62—64.

32. Hurmuzaki, I, 1, p. 132; DRH, D, 1, p. 20—21; Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 62—63, cu corectarea textului din DRH, D, 1, p. 20, a cuvântului «oameni» cu «popoare».

episcopia cumanilor, «care se numesc români», erau așadar organizațiile politice românești din amintita dioceză³³, adică cnezate și voievodate, înzestrate cu organizații bisericești, dar și cu organizații militare.

Este posibil ca unul din acei «pseudoepiscopi care țin de ritul grecilor» să-și fi avut sediul episcopal în părțile Buzăului, cum arată o veche tradiție consemnată la sfârșitul secolului trecut de către B. Iorgulescu³⁴. Dar acești episcopi ortodocși, numiți de papa Grigore al IX-lea «pseudoepiscopi», de ce mitropolie și de ce mitropolit ortodox depindeau ierarhic? Considerăm că această mitropolie va fi fost mitropolia autonomă a Vicinei³⁵, care s-a înființat de patriarhie după anul 1204, când a avut loc ocuparea Constantinopolului de către latini, și când aici s-au așezat un număr însemnat de greci, refugiați din Constantinopol, devenind cel mai important centru comercial de la Dunărea de Jos. În jurisdicția administrativ-canonică a mitropoliei Vicina, începând din secolul al XIII-lea, vor fi intrat și regiunile din stânga Dunării, care vor fi fost administrate anterior de mitropolia Dristei în secolele XI—XII, și care vor fi cuprins, cum afirmă Petre Diaconu, «cel puțin sudul provinciilor Oltenia, Muntenia și Moldova»³⁶.

Jurisdicția canonică a Vicinei se va fi întins, în afară de episcopii ortodocși din episcopatul cuman și din Cumania, și asupra altor episcopi în cuprinsul Țării Românești, cum va fi fost și ierarhul ortodox din Capitala Țării, de la Curtea de Argeș, cum vom arăta, pentru care este nevoie să urmărim firul evenimentelor istorice.

După obținerea victoriei la 1330 de la Posada, când Țara Românească își dobândise independența și suveranitatea ca stat liber, de sine stătător, oștile tătărești ale hanului Uzbek încep, după anul 1335, să atace și să prade Țara Românească. În această situație, se reiau legăturile cu Ludovic I, regele Ungariei, fiul lui Carol Robert (mort la 1342), pentru o politică antimongolă. În 1344, fiul lui Basarab, asociatul său la domnie, Nicolae-Alexandru, se întâlnește cu regele Ungariei, recunoaște autoritatea regelui maghiar în lupta împotriva tătarilor, iar regele, la rândul său, recunoaște existența statului românesc dintre Carpați și Dunăre. În baza acestei înțelegeri, oștile din Țara Românească participă după 1345 la ofensiva împotriva tătarilor, inițiată de Ludovic pe teritoriul Moldovei. În stăpânirea voievodului Nicolae-Alexandru Basarab se găseau acum din nou Severinul și teritoriile de la Răsărit ale Cumaniei, cucerite de la tătari. Încă din timpul lui Basarab Întemeietorul, Țara Românească, între anii 1324—1328, când a purtat lupte împotriva tătarilor, Țara Românească se întindea pe toată Dunărea maritimă până la gurile Dunării, la Chilia. *Abulfeda*, geograf și călător arab, în lucrarea sa geografică din 1321 menționa că «Isaccea este un oraș din

33. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 64; Idem, *Întregiri la cunoașterea vieții bisericești a românilor în evul mediu (secolul XIV)*, în vol. *Geneza statului în evul mediu românesc. Studii critice*, Cluj-Napoca, 1988, p. 205—221.

34. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 230.

35. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *op. cit.*, (nota 22).

36. Dr. Petre Diaconu, *Despre organizarea ecleziastică a regiunii Dunării de Jos (ultima treime a secolului X — secolul XII)*, în «Studii Teologice», nr. XLII, 1990, 1, p. 119.

țara valahilor și în dependență de Constantinopol»³⁷. Un alt izvor, care este *Cronica în versuri* a expediției begului anatolian Bahaed din Umur bei, emir de Efes, spune pentru anul 1337 sau 1338 că Chilia «este la granița Valahiei» (Țării Românești)³⁸. Partea sudică a teritoriului de la nordul Dunării, dintre Prut și Nistru, s-a numit Basarabia, confirmând stăpânirea Țării Românești de la început la gurile Dunării. Este posibil, după opinia lui Constantin C. Giurescu, să fi încetat stăpânirea lui Basarab I la gurile Dunării, când el și fiul său Nicolae-Alexandru, asociatul la tron al său, să fi schimbat orientarea politică a țării după 1342, când se aliază cu Ludovic cel Mare (1342—1382) al Ungariei în lupta acestuia împotriva tătarilor. Fapt este că, în 1359, când Iachint este «strămutat», este numit în actul patriarhal «vecin cu el», adică vecin cu domnul Țării Românești, Nicolae-Alexandru Basarab³⁹.

Vicina era în acel timp centrul principal comercial, politic și religios la Dunărea de Jos al Imperiului bizantin, care avea legături strânse cu Țara Românească. Legăturile Vicinei cu Țara Românească, au fost și bisericești și, după intuiția lui Nicolae Iorga, mitropolitul Vicinei era și «cu drepturi străvechi asupra teritoriilor ce stăteau acum sub oblăduirea lui Alexandru»⁴⁰. Episcopii ca și arhiepiscopul, cum se presupune, din timpul lui Seneslau, au fost, deducem, sub jurisdicția canonică a mitropolitului Vicinei, înființată la nordul Dunării, de patriarhia mutată din Constantinopol, între anii 1204—1261, când începe în spațiul Carpato-Dunărean ofensiva cruciată a regatului catolic maghiar împotriva schismaticilor ortodocși⁴¹.

Legăturile mitropolitului Vicinei cu marele voievod Basarab, ca și fiul său, Nicolae-Alexandru, asociatul său la domnie, și urmașul său, prezența unui mitropolit de la Vicina pe lângă acești voievozi la Curtea de Argeș sau la Câmpulung este explicabilă și nu vedem justificarea unui scaun mitropolitan în Țara Românească și a unui alt mitropolit înainte de 1359, decât cel al Vicinei, care era după rânduiala canonică a Patriarhiei ecumenice ortodoxe.

Documentul din mai 1359 ne arată că la acea dată, mitropolitul Iachint al Vicinei se afla deja de «câtva timp», care nu este precizat, în capitala Țării Românești, unde fusese «chemat cu câtva timp înainte» de Nicolae-Alexandru Basarab și unde fusese «foarte bine primit». Or, canonic, el ca mitropolit nu putea să-și părăsească mitropolia sa și să vină într-o altă mitropolie care nu-i aparținea, fără aprobarea patriarhului ecumenic. Se găsea, adică de fapt, pe teritoriul jurisdicției canonice a mitropoliei sale. Documentul din mai 1359 nu face decât să indice

37. C. C. Giurescu, *Știri noi despre străromânii din Dobrogea*, în «Tomis», 1967, p. 4; D. C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV—XV*, București, 1973, p. 41, 46; Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *op. cit.*, p. 161.

38. Constantin C. Giurescu, în B.O.R., cit., p. 684, nota 92; V. Laurent, *La domination byzantine aux bouches du Danube sous Michel Paléologue*, în «Revue Historique du Sud-Est Européen», Bucarest, XXII, 1945, p. 187; M. Alexandrescu-Dersca, *L'expédition d'Umur beg aux bouches du Danube (1337 - ou 1338)*, în «Studia et Acta Orientalis», t. II (1960), p. 3—23; M. Guboglu și M. Mehmet, *Cronici turcești privind țările române*, București, 1966, t. I, p. 36.

39. Constantin C. Giurescu, în B.O.R., cit., p. 685.

40. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești*, ed. a II-a, vol. I, p. 33.

41. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 56 și urm.

că patriarhul ecumenic și sinodul său ratificau o situație existentă deja. În felul acesta se poate primi afirmația că actul din 1359 «*e un act de recunoaștere a unei stări existente*»⁴², adică i se aprobă lui Iachint «strămutarea» sa din scaunul său mitropolitan de la Vicina, la cererea lui Nicolae-Alexandru Basarab, pe teritoriul aceleiași mitropolii, în capitala Țării Românești. Dacă ar fi fost vorba de existența unei alte mitropolii în capitala Țării Românești, actul de «strămutare» trebuia să o menționeze, iar termenii trebuiau să fie de numire sau de transferare, pe când actul «strămutării» nu menționează noul sediul al mitropoliei, fiindcă ne găseam, cum am specificat, în cadrul aceleiași mitropolii. Scaunul presupusului ierarh, arhiepiscopul din capitala Țării Românești, se dovedește că în acest timp era vacant, poate prin decesul arhiepiscopului și în această situație, canonic, este suplinit și administrat de mitropolitul eparhiei, adică, în cazul de față, de mitropolitul Iachint de la Vicina, care, «strămutat» la «Biserica a toată Ungrovlahia», își păstrează teritoriul eparhial al Vicinei și capătă acum, după afirmația lui Nicolae Iorga, drepturi metropolitane pe o întindere de pământ și mai mare, devenind «păstorul legiuit a toată Ungrovlahia», «Preasfințitul Mitropolit a toată Ungrovlahia».

Specificarea de mitropolit «a toată Ungrovlahia» presupune că raza jurisdicției canonice a mitropoliei Vicinei nu se întindea atunci peste «toată Ungrovlahia». Ea era poate numai până la Olt, când ținuturile din dreapta și din stânga Oltului s-au unit într-un stat unitar sub Basarab I, Intemeietorul, și atunci țara a avut de drept numai un singur arhiepiscop, cel de la Curtea de Argeș, cel de pe lângă Basarab I. Când el poate a decedat, arhiepiscopia Argeșului va fi fost administrată, cum prevăd regulile canonice, în vigoare până astăzi, de mitropolitul Vicinei, Iachint, până în 1359, când el devine de drept acum «Prea Sfințitul Mitropolit a toată Ungrovlahia».

Peste unsprezece ani, în octombrie 1370, este numit la cererea voievodului Vlaicu și a curții sale, de către patriarhia din Constantinopol, un al doilea mitropolit, pentru părțile din dreapta Oltului, în persoana lui Antim Critopulos. Aceasta presupune că anterior vor fi existat două arhiepiscopii, una în dreapta Oltului, în voievodatul lui Litovoi, și a doua în stânga Oltului, în voievodatul lui Seneslau.

Se afirmă că «dacă reședința primilor doi Basarabi a fost la Câmpulung, atunci, în chip firesc, trebuie să admitem că și reședința mitropolitului Iachint și a prezumtivilor săi înaintași a fost tot în acest oraș, desigur la biserica cu hramul «Adormirea Maicii Domnului». Când Vlaicu Vodă a mutat reședința domnească la Argeș, (1369, n. n.) «atunci va fi luat acolo și pe mitropolitul țării»⁴³, adică pe Iachint (1359—1372).

Așa ceva nu se poate afirma. Capitala Țării Românești a fost sub Basarab I Intemeietorul la Curtea de Argeș și unde a fost desigur și capitala voievodatului lui Seneslau. Armata lui Carol Robert, în expediția din noiembrie 1330, s-a îndreptat de la Severin spre capitala țării, *Castro Argvas*. Temporar, până la refacerea palatului domnesc din

42. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 62.

43. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 244.

Curtea de Argeș, existent, cum au dovedit-o cercetările arheologice încă din secolul al XIII-lea, afectat în timpul luptelor cu armatele lui Carol Robert, Basarab, împreună cu fiul și asociatul său la domnie, Alexandru-Nicolae, au stat un timp la Câmpulung, până la refacerea palatului și terminarea lucrărilor la biserica domnească Sfântul Nicolae, când, sub Vlaicu Vodă, se revine la Curtea de Argeș.

Actul mutării mitropoliei din Curtea de Argeș la Târgoviște, în timpul lui Neagoe Basarab, spune clar că Neagoe «sparse mitropolia» și zidi noua biserică a mănăstirii Argeșului, cântată de baladă. Sediul mitropoliei Țării Românești înființată în 1359 a fost la Curtea de Argeș, unde s-a găsit, desigur, și sediul ierarhilor anteriori lui Iachint, în locul unde se găsește astăzi mănăstirea lui Neagoe Basarab și unde a fost o veche mănăstire, rezidită de Basarab I, al cărei pomelnic începe cu Basarab I⁴⁴. Urme arheologice s-au găsit suficiente din secolul al XIII-lea, la biserica bolniță a mănăstirii, azi biserică de enorie. Urme din secolul al XIII-lea, din timpul lui Seneslau, s-au găsit și se văd în ruinele palatului domnesc din curtea bisericii Domnești, ca și urmele vechii biserici din secolul al XIII-lea aflate sub pardoseala bisericii domnești, Sfântul Nicolae⁴⁵.

Revenind la firul evenimentelor istorice, către anul 1359, cea mai mare parte a teritoriilor românești ocupate de puterea mongolă, fu degajată prin ofensiva puterilor creștine. Către anul 1355, linia Dunării fusese liberată de dominația tătară⁴⁶.

Cu toate consecințele cuceririi Vicinei de către tătari în 1341⁴⁷, ea reușise totuși să-și păstreze caracterul de centru bizantin autonom, iar mitropolitul ei să rămână reprezentantul suprem al autorității politice și eclesiastice a Bizanțului la Dunărea de Jos. Marele avantaj comercial al Vicinei a făcut-o să fie princi-alul intermediar de schimburi între Bizanț, Dunărea de Jos și Țara Românească⁴⁸. Decăderea rolului politic, economic și eclesiastic al Vicinei «nu poate fi atribuită conflictului bizantino-tătar și ocupației orașului de trupele Hoardei de Aur»⁴⁹. Cupiditatea ungară a regelui Ludovic de Anjou nu încetează să se întindă asupra teritoriilor emancipate de sub dominația Hoardei de Aur. Ungarii lui Ludovic I, cu care genevezii întrețineau relații amicale, le permisera și îi ajutară să se reinstaleze la Vicina, «la o dată cuprinsă între 1345

44. Constantin C. Giurescu, *op. cit.* A se vedea și Aurelian Sacerdoteanu, *Organizarea Bisericii Ortodoxe Române în secolele al IX-lea — al XIII-lea*, în «Studii Teologice», an. XX, 1968, 3—4, p. 242, 257; A. A. Bolșacov-Ghimpu, *Episcopi ortodocși din Țările Române în secolul al XIII-lea*, în «Glasul Bisericii», an. XXX, 1971, 1—2, p. 118—129; Șt. Ștefănescu, *Les premières formations étatiques de la Roumanie*, în «Dacoromania», München, 1, 1973, p. 101—113.

45. Nicolae Constantinescu, *Curtea de Argeș. 1200—1400. Asupra începuturilor Țării Românești*, București, 1984.

46. Șerban Papacostea, *De Vicina à Kilia...*, p. 77.

47. V. Laurent, *L'assaut avorté de la Horde d'Or contre l'Empire byzantin*, în «Revue des Etudes Byzantines», XVIII, 1960, p. 145—162; Idem, *Le métropolitain de Vicina et la prise de la ville par les Tatares*, în «Revue Historique de Sud-Est Européen», Bucarest, XXIII, 1946, p. 224—232; Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 67.

48. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 66—67.

49. *Ibidem*, p. 70.

și 1351»⁵⁰. Cum am arătat, conflictul dintre genovezi și bizantini, susținută de venețieni, avea să se declanșeze începând din 1350, care a dus la înfrângerea bizantinilor și a venețienilor și la eliminarea lor din bazinul Mării Negre și de la Gurile Dunării. În aceste condiții, rolul Vicinei începea să apună, iar mitropolitul ei nu-și mai putea avea rolul politic și ierarhic de odinioară și nici nu mai putea fi agreat de noii stăpânitori. În aceste condiții, mitropolitul Vicinei își va găsi adăpost și sprijin la voievozii Țării Românești ca, în cele din urmă, rolul Vicinei apunând definitiv prin acțiunea genovezilor, transferându-l la Chilia, în 1359, și scaunul mitropolitan avea să fie «strămutat», cu demnitatea și atribuțiile canonice avute, la Curtea de Argeș, recunoscut oficial de Patriarhia ecumenică din Constantinopol în mai 1359, unde mitropolitul Iachint se afla deja de mai înainte, de «câtva timp».

Pentru Țara Românească, Vicina era centrul vital comercial în relațiile cu Bizanțul și cu Orientul. În noile condiții create, interesele Țării Românești și ale Bizanțului corespundeau reciproc. Pe de o parte, interesele comerciale, pe de alta, propaganda catolică în Țara Românească și extinderea hegemoniei ungare, în sudul Dunării, și pericolul turcesc au făcut să apropie Țara Românească de Constantinopol, iar rolul de mediator în acest act politic important l-a jucat mitropolitul Iachint, pentru care domnul «în chip neclintit ține la strămutarea mitropolitului Vicinei și deocamdată nu pentru vreun altul, ci pentru acesta cere cu mare rugăminte această cârmuire arhierescă»⁵¹.

Urmare a consolidării Țării Românești ca stat suveran și independent, în 1359 și Biserica Țării Românești ajunge la o organizare superioară ierarhică prin «strămutarea» mitropolitului Iachint de la Vicina, ca mitropolit a toată Ungrovlahia, care este «o dovadă în plus și a consolidării domniei în Țara Românească»⁵², recunoscută acum oficial și de Patriarhia din Constantinopol și de Împăratul bizantin, în împrejurările arătate.

Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei în mai 1359 și a Moldovei⁵³, în iulie 1401, este considerată de bizantinologul V. Laurent ca «cea mai frumoasă cucerire pe care a făcut-o Biserica Bizantină în secolul al XIV-lea»⁵⁴. Cele două Biserici românești aveau să preia și să ducă mai departe luminile culturii aceluși «Bizanț după Bizanț» în istorie.

Cu acestea, considerăm conturate *Circumstanțele istorico-politice ale întemeierii Mitropoliei Țării Românești în 1359 la Curtea de Argeș.*

50. Michel Balard, *Les Génois dans l'Ouest de la Mer Nore, au XIV-e siècle*, în «Actes du XIV-e. Congrès international des Etudes Byzantines», București, 1975, p. 26.

51. Hurmuzaki, *Documente*, XIV, p. 3, 14.

52. *Istoria României*, II, p. 156.

53. A se vedea și art. nostru: «*Localizarea Chiliei bizantine și împrejurările în care s-a întiiintat Mitropolia Țării Românești*», în «Glasul Bisericii», an. XXXVII, 1978, 9—12, p. 1055—1071.

54. V. Laurent, *Contributions à l'histoire des relations de l'Eglise byzantine avec l'Eglise roumaine au début du XV siècle*, în «Bulletin historique de l'Académie roumaine», tom. XXVI, 1945, p. 165; Alexandru Elian, *Moldova și Bizanțul în secolul al XV-lea*, în «Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare», în «Culegere de studii îngrijite de M. Berza», București, 1964, p. 97—179.

VECHIMEA EPISCOPATULUI LA ROMÂNI

Pr. prof. I. IONESCU

În istoriografia regimului trecut, în tratatul de *Istoria României* (1960, vol. 1, p. 633) se afirmă despre creștinismul românesc că a fost lipsit de organizare ecleziastică superioară, pe care o va primi mult mai târziu, prin filiera slavo-bizantină; creștinismul primitiv al dacoromanilor se reduce la însușirea elementelor de bază ale noii credințe și la practica simplă a cultului, în mijlocul unor comunități mici, probabil fără legături între ele și nesupuse vreunei anumite jurisdicții bisericești.

Istoricul P. P. Panaitescu, la rândul său, afirma despre cuvântul latin *episcopus* «că n-a dat nici un derivat în limba română, pentru că în genere poporul nostru a trăit un creștinism primitiv, fără episcopat, într-o țară unde nu erau orașe și deci nu puteau fi episcopi» (*Introducere la istoria culturii românești*, București, 1969, p. 104).

Gratuitatea afirmației despre un creștinism românesc «primitiv» este infirmată de descoperirile arheologice a peste 35 de bazine în Dobrogea, din secolele IV—VII, care rivalizau în epocă cu cele mai cunoscute bazine din Imperiul roman (cf. *Monumente istorice și izvoare creștine*, Galați, 1987, p. 9—77).

În Dobrogea, la Tomis, sunt menționați episcopi încă din secolul al III-lea, cum a fost episcopul Evangelicus, amintit în *Actul martiric* al Sfinților Epictet și Astion, din anul 290. Afirmația despre cuvântul *episcopus*, că n-a dat nici un derivat în limba română, de unde s-a tras concluzia că n-am putut avea episcopi în perioada migrațiilor popoarelor barbare, care au distrus viața orășenească pe teritoriul fostei Dacii romane, și deci n-am putut avea o organizare ecleziastică superioară, fiindcă n-am putut avea orașe, este infirmată etimologic. Cuvântul latin *episcopus*, din grecescul *episcopos* (ἐπίσκοπος = supraveghetor, administrator), în slava bisericească *jepiskop*, *jepiskup*, a dat în limba română două derivate: *piscup* și *piscupie*, cu apocopa lui *e*-inițial neaccentuat și cu închiderea lui *-o-* neaccentuat în *-u-*, și cuvântul nu ne-a venit, cum se afirmă, prin mijlocirea slavilor de la miazăzi, din bizantină.

Cuvintele derivate: *piscup* și *piscupie* le avem în limba română înainte de influența slavă, din secolele IX—X, din dacoromană, din secolele II—VI. Le păstrăm din această epocă în onomastică și în toponimie: *Piscupești*, *Piscupescu*, *Piscupeasca* etc. Cuvintele respective se întâlnesc în secolul al XVII-lea în *Cazania a II-a* a lui Coresi (1581) și în *Palia de la Orăștie* (1581—1582). În *Cronica lui Radu Greceanu* se consemnează: «Iar domnul (= Constantin Brâncoveanu) mergând la Buzău, la ghenarie în 6 zile, au făcut Boboteaza acolo și cu toată orânduiala ei făcând slujba în piscupie» (*Cronicari munteni*, II, București, 1961, p. 30—31).

Termenii *episcopie*, *episcop*, *mitropolie*, *mitropolit* întâlniți în epoca feudală în acte oficiale de cancelarie în limbile slavă, greacă sau latină, au caracter tehnic, oficial, și nu au aparținut limbii vorbite. Termenii

folosiți în vorbire până în secolul al XVIII-lea au fost : *piscup* și *piscopie*, iar termenii moderni de *episcop* și *episcopie* ne-au venit în limba română ca neologisme după Constantin Brâncoveanu, o dată cu influența bizantino-fanariotă.

În Italia meridională se întâlnește forma *piskopo*, care se întâlnește și în neogreacă, *piscopos* (πισκοπος). În portugheză avem *bispo*. Evoluția în română din latinul *episcopus* în *piscup* și *piscopie* a avut loc pe teren roman, de vreme ce în Italia meridională avem *piskopo* și în portugheză *bispo*.

Între sosirea slavilor și încreștinarea oficială a bulgarilor și a sârbilor au trecut aproape patru secole. Bulgarii au primit creștinismul în mod oficial în anul 865, sub țarul Boris-Mihail ; sârbii s-au creștinat în anul 879, iar Rusia s-a convertit în anul 988, sub prințul Vladimir. În acest răstimp, populația daco-romană, devenită românească (stră-română), începând cu secolul al VIII-lea, era creștină, cu *biserici* (lat. *basilica*), cu *preuți* (lat. *presbiterum*) și cu *piscupi* (lat. *episcopus*), care sfințeau bisericile și pe preoți, existând o organizare bisericească autohtonă, care presupune și o organizație social-politică autohtonă, cuprinsă în obștile sătești agrare, alcătuite în cnezate, în acele romanii autohtone, cum le numea N. Iorga, și care au format voievodatele și țările sau «câmpurile», ca Țara Făgărașului, Țara Beiușului, Țara Moșilor, Țara Maramureșului, Câmpulung Moldovenesc și din Țara Românească etc. În tot acest răstimp, Biserica Ortodoxă Română se dovedește istoric prezentă în istoria poporului român, în spațiul său carpato-pontic-dunărean.

SFINȚI MARTIRI DACO-ROMANI DIN SECOLUL IV

Pr. prof. I. IONESCU

În toamna anului 1971, în com. Niculițel, jud. Tulcea, s-au descoperit în cripta subterană a unei foste bazilici paleo-creștine, dataată din sec. IV—V, scheletele a patru martiri creștini din sec. IV, decapitați și așezați în coșciuge de lemn, astăzi complet putrezite. Din inscripția în limba greacă din interiorul criptei cunoaștem numele celor patru martiri : *Zotikos*, *Attalos*, *Kamasis*, *Philippos*. Prin hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din 20 iunie 1992, ei sunt sărbătoriți ca sfinți martiri la 4 iunie. Astăzi, moaștele lor sunt așezate, spre cinstire, în biserica mănăstirii Cocos din apropiere, în jud. Tulcea.

Numele celor trei martiri : *Zotikos*, *Attalos* și *Philippos* sunt tipic grecești. Pe *Kamasis*, spune Emilian Popescu, nu l-am întâlnit decât în unele inscripții latine, sub forma *Camasius*, sau *Camasus*, în Italia (*Inscripțiile din secolele IV—XIII descoperite în România*, București, 1976, p. 278).

Descoperirea de la Niculițel are o mare importanță pentru trecutul creștinismului românesc, daco-roman, fiindcă este pentru prima oară

când se găsească trupurile unor sfinți martiri pe pământul românesc și le cunoaștem și numele.

Pentru trecutul creștinismului românesc, o deosebită importanță o reprezintă în special *Sfântul Kamasis*.

T. Șiadbei a arătat că «înainte de despărțirea definitivă a celor două imperii romane» (începutul secolului al V-lea), unele cuvinte latine târzii, cum este *camisis* ori *dușii,-orum*, ajung din vest în răsărit, păstrându-se în latina din Orient sub formele *comesis* și *dusi* (în «Omăgiu lui Iorgu Iordan», București, 1958, p. 838).

Cele două timbre vocalice, *e* și *i*, fuseseră confundate de fapt în latina populară vorbită (Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1986, p. 104). În româna comună veche, străromâna, *a* neaccentuat, din elementele latine ale limbii române (afară de *e* inițial), a trecut la *ă*, iar *e* accentuat, prin diftongul *ea* a trecut la *a*, de unde avem cămeșă, cămeașă, cămașă, (ar. cămeașă, alb. kēmishë), din lat. *camisia*, it. *camicia*, fr. chemise. În română, vocala *ă* este împrumutată de latina populară dunăreană din limba populației autohtone, traco-dacă (Grigore Brâncuș, *Cercetări asupra fondului traco-dac al limbii române*, București, 1995, p. 73). Evoluția dentalei *s* la *ș* este tot de proveniență traco-dacă, cum o avem în hidronimele: *Argeș*, *Criș*, *Mureș*, *Someș*, *Timiș*. Sunetul *ș* este inexistent în greacă și latină.

Prezentarea lingvistic-etimologică duce la concluzia că ortografierea *Kamasis*, spre deosebire de ortografierea apuseană latină, din Italia *Camasius* sau *Comasus*, este ortografierea în limba greacă a unui antroponim daco-roman, *Cămaș*, pe care-l păstrăm până astăzi în limba română, în onomasticul Cămașoiu, *Cămeșoiu* (*Cămaș* + sufix. *-oiu*), așa cum avem ortografiat și pe Dasios, în lat. *Dasius*, de la autohtonul *daș* (= miel de un an), aflat și în ar. și mgl. (Pr. I. Ionescu, *Cuvântul daș*, în *Limba Română*, 6, 1987, p. 519—521). Sfântul Dasius, sărbătorit la 20 noiembrie, ostaș roman, de origine traco-dacă, a fost martirizat prin tăierea capului la 20 noiembrie 304, în cetatea *Durostorum* (Silistra, în Bulgaria).

Un alt sfânt de origine traco-dacă este și *Dadas* sau *Dada*, din satul Ozovia, din sudul Dobrogei, unde i s-a tăiat capul la 28 aprilie 304, martirizat împreună cu Sfinții *Maxim* și *Cvintilian*, sărbătoriți împreună la 28 aprilie. Numele *Dada* provine de la apelativul autohton *dadă*, atribuit unei femei mai în vârstă, sau unei surori mai mari, de origine traco-dacă, și nudin bg., ser., cum ni-l prezintă DLR și DEX.

Sfânt martir autohton este și Sfântul *Argeus*, cu numele de la apelativul autohton traco-dac *argea* (I. I. Russu, *Etnogeneza românilor*, București, 1981, p. 251—252; Gr. Brâncuș, *op. cit.*, p. 22), care a fost martirizat la Tomis (Constanța), în Dobrogea, în timpul persecuției lui Licinius (308—321, mort la 324), împreună cu frații săi cu nume latinizate, *Narcissus* (Narcis) și *Marcellinus* (Marcelin — Marcel), sărbătoriți la 2 ianuarie, și ei de origine autohtonă, daco-romani.

Sfânt martir autohton este și *Quindeus* — *Chindeus*, *Cindeus*, al cărui nume, împreună cu al sfinților martiri *Chirillus* și *Tasius* (= *Dasius*), s-a aflat înscris în limba greacă pe o placă de calcar gălbui, descoperită

de arheologul Ion Barnea în ruinele basilicii cimitiriale din *Axiopolis* (Hinog, Cernavodă), cetatea de nord, cu ocazia unor lucrări și adusă prin anul 1947 — la MNA, unde se păstrează, datată de la sfârșitul secolului al III-lea și începutul secolului al IV-lea, din timpul persecuției lui Dioclețian, (284—305, mort 316).

Se afirmă că originea numelui nu este clară (Emilian Popescu) și este pus în legătură cu *Quintus* (Ion Barnea). P. Șt. Năsturel consideră că numele românesc *Cândea* derivă de la *Quindeas*. De la *Candid*, *Chindeu* îl derivă și N. A. Constantinescu (*Dicționar onomastic român*, București, 1963, p. 27—30).

Se impune o precizare etimologică. Numele grecesc *Quindeas*, în latinește este transcris *Quindeus-Chindeus-Cindeus*, ca și *Kirilos*, în latinește *Quirillus — Chirillus — Cirillus*. Prin închiderea lui *i* neaccentuat înaintea unei nazale în *â* din epoca daco-romană (sec. II—VI) și cu *e* neaccentuat devenit diftongul *ea*, avem românescul *Cândea*, care a fost martirizat, autohton daco-roman, sărbătorit la 26 aprilie. Grecesul *Quindeas* nu a reprodus în transcrierea greacă decât autohtonul daco-roman *Cândea*, pe care-l păstrăm în limba română până astăzi ca nume de botez și în onomastică.

Cinstirea celor șapte Sfinți martiri daco-romani ne vorbește despre o Biserică daco-romană martiră din secolul al IV-lea, la Dunărea de Jos, înainte de libertatea religioasă acordată de Sfântul Constantin cel Mare, prin edictul de la Milan din 313.

VECHIMEA VIEȚII MĂNĂSTIREȘTI LA ROMÂNI

Pr. prof. I. IONESCU

Se afirmă, în general, că existența și organizarea vieții mănăstirești la poporul român este târzie și ea ne-ar fi venit prin intermediul slavo-bizantin. Realitatea lucrurilor însă este cu totul alta, nereștinută până în prezent de istoriografia românească.

În Transilvania, Maramureș și Banat avem un număr însemnat de toponime, unele *Râmeț* sau *Rîmeț* și altele *Remetea*, *Rîmetea*, *Remeț*. Din primul grup fac parte: *Râmeț*, *Râmeț-Brădești*, transcris în maghiară *Remete-Bredesty*, *Râmeț-Cheia*, *Râmeț-Olteni*, *Râmeț-Poieni*, *Râmeț-Valea Inzelului*, *Râmeț-Valea Mănăstirii*, *Râmeț-Valea Uzei* (toate în județul Alba), *Râmeț-Sat* sau *Pleașa*, *Cheia Râmețului* și *Râpa Râmețului* sau *Mănăstirea* (tot în jud. Alba). Din al doilea grup: *Remetea* (în jud. Alba, Bihor, Harghita-Mureș), *Remetea Chioarului* (Maramureș), *Remetea Lungă* (Timiș), *Remetea Mare* (Timiș), *Remetea Mică* (Timiș), *Remetea Oașului* (Satu Mare), *Remetea Pogănici* (Caraș-Severin). Pe *Rîmetea* sau *Gura Râmeții* (Bistrița Năsăud), *Remeți* (Bihor, Maramureș), *Remeți pe Someș* (Maramureș). Se susține că toponimele respective au la bază maghiarul *remete* (= pustnic, sihastru, călugăr) (Coriolan Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, II, București, 1967, p. 80; Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București,

1963, p. 245 ; idem, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983, p. 392 ; N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, p. 139). Același lucru se susține și în *Dicționarul limbii române* (DLR). Se impune o precizare etimologică.

Mai întâi reținem toponimele asociate : *Râmeț-Valea Mănăstirii*, *Râpa Râmețului* sau *Mănăstirea*, care ne indică vechi așezări monahale, anterioare, rămase în tradiția orală a poporului din aceste locuri.

În limba română, cuvântul *râmeț* (s. m.), pl. *râmeți*, vine din latinul *eremitus*, din *eremita*, -ae, provenit din limba greacă *eremitis* (singular — *eremit*), din *eremia* (ἐρημία = loc solitar, deșert). Prin afereza lui e- inițial neaccentuat, cu trecerea următorului -e- din *eta* (— η —) în -â-, înaintea unei consoane nazale, provocată de -r- precedent, cu deschiderea lui -i- neaccentuat în -e- și cu asibilarea lui -t- latin + e, i în -ț(i), cuvântul ne vine în limba română din epoca dacoromană, sec. II—VI. În italiană avem *romito* din *eremita*. Cuvântul românesc *râmeț* a fost împrumutat și în maghiară, *remete*, ca și *zembete*, din românescul *sâmbăta*, din lat. *sembatha* (Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1986, p. 386). Procesul a fost deci invers : *remete* provine din *râmeț*, și nu *râmeț* din *remete*. De aici rezultă concluzia că toate toponimele menționate : *Remetea*, *Remeți*, *Rimetea*, la început s-au numit și ele *Râmeț(i)* și, cu timpul, au fost maghiarizate. Se cunoaște că în Transilvania avem un proces intens de maghiarizare a multor nume de familie și de toponime românești.

Episcopul Teotim al Tomisului, pe la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea, a elaborat o scrisoare specială adresată *eremiților* (singuraticilor) și *cenobiților* (cei care trăiau viața monahală în comun în mănăstiri) din Scythia Minor (Dobrogea) (I. G. Coman, *Scriptori bisericești din epoca străromână*, București, 1979, p. 193—194).

Avem dovada existenței *eremiților* pe teritoriul țării noastre înaintea folosirii termenilor de *monah*, *călugăr* sau *mănăstire*. Cuvintele paleocreștine dacoromane : *râmeț(i)*, *râmeție* au fost acoperite și înlocuite cu timpul de cuvintele venite prin filiera slavo-bizantină : *călugăr* (καλόγρος), sl. *kalugeru*, și *mănăstire* (μοναστήριον), sl. *monastyri*. Tot prin filiera slavo-bizantină, după secolele IX—X, ne-au venit în limba română și *schit* (σκήτης, σκήτη, σκήτος), sl. *skith* (= mănăstire și singuratică), și *schimnic*, *sihastru* și *sihastră*, din *isihastis* (ἰσυχαστής = călugăr, solitar) și *sihastra* (ἰσυχάστρα = călugăriță singuratică), și locuința lor numită *sihăstrie* (din ἰσυχαστήριον = *isihastirion*), ἰσυχαστήρια = *isihastiria*.

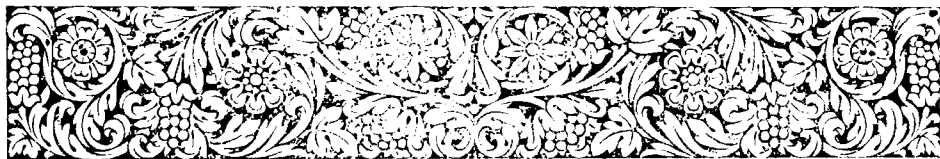
În vechile noastre *râmeții* dacoromane, ridicate prin păduri și prin munți pentru a fi ferite din calea năvălitorilor, au rezidat și *piscupii* dacoromani, iar în unele *râmeții* au fost și sedii episcopale, *piscupii*, cum o dovedește până astăzi mănăstirea *Râmeți*, din jud. Alba, așezată într-un loc retras și pitoresc pe valea Geoagiului, unde, în 1978, pe stratul al doilea de pictură din biserică, ce datează din prima jumătate a secolului al XIV-lea, a fost identificat numele arhiepiscopului *Ghe-lasie*, anul 1376 și numele meșterului zugrav, Mihul de la Crișul Alb (M. Manolache, *Mănăstirea Râmeț*, București, 1975 ; C. Boambeș, în

RMI, 1990, I, p. 80—90). Arhiepiscopul Ghelasie a fost trăitor în Râmeți, prin care se înțelege atât locașul monahal, cât și trăitorii lui, în sec. XIV-lea devenit sediu arhiepiscopal pentru românii ortodocși din Transilvania și care va fi avut în jurisdicția sa și alți ierarhi, cu sediile episcopale în *râmeții*, care nu ne mai sunt cunoscute în prezent.

Vechile Râmeții românești au fost și centre de rezistență românească și în ele s-au scris și s-au copiat numeroase manuscrise, care erau puse la îndemâna preoților de prin satele românești, ca și la îndemâna țăranilor, pentru învățarea scrisului și cititului românesc. Cunoaștem o asemenea Râmeție între Feldru și Ilva Mică, Jud. Bistrița-Năsăud, aproape de *Gura Râmeții*, în care, în secolele XVII și XVIII s-au scris și s-au copiat numeroase manuscrise, care au dăinuit până la 24 ianuarie 1768, când locuitorii din Feldru, adunați la porunca vice-colonelului Enzenberg au hotărât mutarea ei în sat, deoarece, ca toate mănăstirile din păduri, se spunea că ajunseseră cuiburi de hoți, adică cuiburi de rezistență românească (Z. Păclișeanu, în *Cultura creștină*, XIII, 1919, nr. 7—8, p. 158).

Ceea ce au reprezentat pentru istoria poporului român din Transilvania *râmețiile* lui, contaminate *mănăstiri*, ca și Biserica românească, a evidențiat-o clar P. P. Panaitescu: «Nu trebuie însă să trecem cu vederea faptul istoric de primă importanță că Biserica și mănăstirile «au ținut» neamul românesc în fața încercărilor de destrămare ale stăpânirii catolice străine în Transilvania. Biserica Ortodoxă Română din Transilvania, cea populară, și cea cnezială, au păstrat coeziunea românilor față de străini» (P. P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, București, 1969, p. 332).

• PĂRTEA OFICIALĂ •

LUCRĂRILE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Sumarul ședinței de lucru
din 13—14 februarie 1996

La convocarea Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în zilele de 13 și 14 februarie 1996, s-au desfășurat, la reședința patriarhală din București, lucrările ședinței de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române care au marcat și deschiderea sesiunii sinodale pe anul 1996.

Marti, 13 februarie 1996, la orele 8,00 a fost săvârșită Sfânta Liturghie în catedrala patriarhală de către P.S. Arhiepiscop-Vicar Iustin Sigheanul, împreună cu un sobor de preoți și diaconi, după care, la ora 9,30, s-a oficiat slujba Te-Deum-ului în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* și a membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

La ora 10,00, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, însoțit de mitropoliți, intră în sala sinodală.

După citirea apelului nominal de către P.S. Episcop-Vicar patriarhal Teofan Sinaitul, secretarul Sfântului Sinod, constatându-se prezența statutară, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* declară deschisă prima ședință de lucru a sesiunii sinodale pe anul 1996.

În cuvântul de deschidere rostit la începerea lucrărilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* se adresează membrilor Sfântului Sinod implorând darurile Sfântului Duh, ca și anul 1996 să fie un an rodnic pentru Sfânta Ortodoxie, pentru clerul, credincioșii și toți fiii neamului românesc. Apreciind că prezența membrilor Sfântului Sinod la această ședință constituie o cheazășie pentru hotărârile ce urmează a fi adoptate, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* roagă pe Bunul și Atotputernicul Dumnezeu să binecuvinteze lucrările acestui for central bisericesc în anul 1996.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* dispune să se dea citire Comisiilor Sinodale de lucru pentru sesiunea din anul 1996 a căror componență este aprobată, după cum urmează :

Comisia pentru doctrină, viață religioasă și mănăstiri

- I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului — președinte.
 I.P.S. Mitropolit *Petru* al Basarabiei — membru.
 I.P.S. Arhiepiscop *Pimen* al Sucevei și Rădăuților — membru.
 P.S. Episcop *Eftimie* al Romanului și Hușilor — membru.
 P.S. Episcop *Andrei* al Alba Iuliei — raportor.
 P.S. Episcop *Ioan* al Covasnei și Harghitei — membru.
 P.S. Episcop-vicar *Gherasim Putneanu* — membru.
 P.S. Arhiereu-Vicar *Ioachim Vasluiianul* — membru
 P.S. Arhiereu-Vicar *Justin Sigheteanul* — membru.

Comisia canonică, juridică și pentru disciplină

- I.P.S. Mitropolit *Nestor* al Olteniei — președinte.
 I.P.S. Arhiepiscop *Lucian* al Tomisului — membru.
 P.S. Episcop *Gherasim* al Râmnicului — membru.
 P.S. Episcop *Epifanie* al Buzăului — membru.
 P.S. Episcop *Calinic* al Argeșului — raportor.
 P.S. Episcop *Emilian* al Caransebeșului — membru.
 P.S. Episcop *Justinian* al Maramureșului și Sătmăruului — membru.
 P.S. Episcop-Vicar *Calinic Botoșăneanul* — membru.

Comisia învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc

- I.P.S. Mitropolit *Daniel* al Moldovei și Bucovinei — președinte.
 I.P.S. Arhiepiscop *Vasile* al Târgoviștei — membru.
 I.P.S. Arhiepiscop *Bartolomeu* al Clujului — membru.
 P.S. Episcop *Casian* al Dunării de Jos — raportor.
 P.S. Episcop *Ioan* al Oradei — membru.
 P.S. Episcop-Vicar *Teodosie Snagoveanu* — membru.
 P.S. Episcop-Vicar *Damaschin Severineanu* — membru.
 P.S. Episcop-Vicar *Irineu Bistrițeanul* — membru.

Comisia relațiilor externe bisericești

- I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului — președinte.
 I.P.S. Mitropolit *Serafim* al Germaniei și Europei Centrale — membru.
 I.P.S. Arhiepiscop *Victorin* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada — membru.
 P.S. Episcop *Timotei* al Aradului — membru.
 P.S. Episcop *Nifon* al Sloboziei și Călărașilor — raportor.
 P.S. Episcop-Vicar Patriarhal *Teofan Sinaitul* — membru.
 P.S. Episcop-Vicar Patriarhal *Vincentiu Ploieșteanu* — membru.
 P.S. Arhiereu-Vicar *Irineu Slătineanu* — membru.

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* invită pe P.S. Teofan Sinaitul, Secretarul Sfântului Sinod să dea citire Ordinii de zi care, după

ce este completată corespunzător, la solicitarea unor membri ai Sfântului Sinod, este aprobată iar lucrările sunt repartizate pe Comisiile Sinodale, după profilul lor, pentru studierea și întocmirea referatelor.

Înainte de suspendarea ședinței spre a se trece la studierea lucrărilor în Comisiile Sinodale, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* propune plenului să examineze :

Temei nr. 8355/1996 — Proiectul Pastoralii Sfântului Sinod privind colecta pentru Fondul Central Misionar din Duminica Ortodoxiei pe anul 1996.

Subliniind că mai este foarte puțină vreme până la Duminica Ortodoxiei din acest an, Prea Fericitul Părinte Patriarh propune ca Sfântul Sinod să examineze și să definitiveze proiectul Pastoralii Sfântului Sinod pentru colecta Fondului Central Misionar care a intrat în tradiția Bisericii noastre a se organiza în Duminica Ortodoxiei a fiecărui an, în care scop arată că I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, în dorința de a veni în sprijinul lucrărilor sinodale a elaborat un proiect de Pastorală supus dezbaterii.

Procedându-se la lecturarea textului și după ce sunt aduse unele mici amendamente, plenul Sfântului Sinod hotărăște :

Aprobă textul Pastoralii Sfântului Sinod pentru colecta Fondului Central Misionar din Duminica Ortodoxiei pe anul 1996.

Aduce mulțumiri I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei pentru alcătuirea proiectului Pastoralii.

Textul Pastoralii aprobat de Sfântul Sinod, împreună cu instrucțiunile aferente, se vor tipări prin grija Sectorului II al Administrației Patriarhale, punându-se la dispoziția Chiriarhilor, potrivit numărului necesar fiecărei eparhii, pentru a fi transmis tuturor unităților de cult bisericesc, în timp util.

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* suspendă apoi ședința în vederea studierii și întocmirii referatelor, de către Comisiile Sinodale, asupra lucrărilor repartizate.

La reluarea lucrărilor în plen, în aceeași zi, la orele 17,00 Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* invită pe P.S. Episcop *Casian* al Dunării de Jos, raportorul Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc să prezinte referatele acestei Comisii asupra următoarelor probleme studiate :

Temei nr. 668/1996 — Adresa Facultății de Teologie din București nr. 40/1996 în legătură cu organizarea în România a celui de al IV-lea Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxe, în perioada 12—17 august 1996.

Având în vedere că din documentația transmisă de Facultatea de Teologie din București rezultă : cadrul de desfășurare a lucrărilor Congresului, tema generală și maniera de abordare a acesteia prin referate principale expuse în plen și coreferate ce vor fi prezentate în cele trei

secții (dogmatică, liturgică și misionară), modalitățile prin care se propune sprijinirea și implicarea Patriarhiei Române în organizarea și desfășurarea Congresului,

Ținând seama că în aceeași documentație se propune și lista minimală de participanți din țară și de peste hotare, precum și o serie de modalități și surse de sprijin financiar și material pentru buna organizare și desfășurare a lucrărilor Congresului,

Constatând că este necesar ca Centrele eparhiale să-și aducă aportul la susținerea financiară a lucrărilor Congresului prin alocarea contribuției financiare stabilită prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 96/1995,

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc și în urma discuțiilor care au avut loc în plen, Sfântul Sinod hotărăște :

În act de proiectul-cadru propus de Facultatea de Teologie din București privind organizarea și desfășurarea celui de al IV-lea Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxă, la București, în perioada 12—17 august 1996.

Facultatea de Teologie din București, prin Comitetul de organizare, va prezenta programul detaliat al fiecărei zile a lucrărilor Congresului.

Facultatea de Teologie din București va preciza care este implicarea membrilor Sfântului Sinod invitați la lucrările Congresului.

Centrele eparhiale care, încă nu și-au vărsat contribuția financiară pentru sprijinirea lucrărilor Congresului, potrivit hotărârii Sfântului Sinod nr. 96/1995, sunt rugate să găsească modalitățile de aducere la îndeplinire, în scopul unei minime evaluări a suportului financiar bisericesc al acestora.

Comitetul de organizare va prezenta proiectul de buget pentru organizarea și desfășurarea lucrărilor Congresului, cu arătarea surselor, în scopul identificării și altor posibilități de finanțare.

Temei nr. 8371/1995 — Referatul Sectorului de Învățământ privind stabilirea cifrelor de școlarizare la instituțiile de învățământ teologic din cuprinsul Patriarhiei Române pentru anul de învățământ 1996—1997.

Avându-se în vedere că la stabilirea cifrelor de școlarizare pentru admiterea în anul I, la instituțiile de învățământ teologic din Patriarhia Română în anul de învățământ 1996—1997 s-a ținut seama de prevederile Legii Învățământului, de propunerile Centrelor Eparhiale și ale instituțiilor de învățământ care asigură pregătirea personalului potrivit cerințelor vieții bisericești și din alte domenii specifice.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă cifrele de școlarizare propuse pentru admiterea în anul I la instituțiile de învățământ teologic din Patriarhia Română. în anul de învățământ 1996—1997, după cum urmează :

a. La Seminariile teologice liceale — 1 045 locuri.

b. La Școlile de cântăreți bisericești — 365 locuri.

c. La școlile postliceale teologico-sanitare — 370 locuri.

d. La Facultățile de Teologie Ortodoxă (specializările Teologie-Pastorală, Teologie-Litere, Teologie-Asistență socială, Teologie-Patrimoniu, Teologie-Istorie și Teologie-Pictură și artă religioasă) — 1 670 locuri.

e. La ciclul de studii aprofundate-master (la București, Sibiu, Cluj-Napoca) — 90 locuri.

Aprobă, pentru viitor, reducerea la minimul necesar a cifrelor de școlarizare ce se vor propune la instituțiile de învățământ teologic din Patriarhia Română, datorită lipsei locurilor vacante de preoți și pentru evitarea creării surplusului de personal.

Temei nr. 8365/1995— Referatul Sectorului de Învățământ privind introducerea în planul de învățământ al Seminariilor teologice liceale și al Școlilor de cântăreți bisericești a orei de dirigiență, a adaptării programelor analitice la numărul de 34 săptămâni de școlarizare pe an și pentru introducerea orei de Formare Spirituală și Duhovnicească în planul de învățământ al Școlilor de cântăreți bisericești.

Constatând că planul de învățământ al Școlilor de cântăreți bisericești elaborat în anul 1994 nu cuprinde ore de Dirigiență și de Formare Spirituală și Duhovnicească iar programele analitice au fost elaborate pe 25 săptămâni de școlarizare, că la Seminariile teologice liceale, planul de învățământ nu cuprinde ora de Dirigiență iar unele programe analitice au fost alcătuite tot pentru 25 de săptămâni de școlarizare, deși, potrivit normelor Ministerului Învățământului anul de învățământ cuprinde 34 săptămâni de școlarizare.

Având în vedere importanța orelor de Dirigiență și de Formare Spirituală și Duhovnicească pentru dezvoltarea și cultivarea atașamentului față de valorile spirituale ale Ortodoxiei în instituțiile de învățământ preuniversitar teologic, precum și necesitatea extinderii planului de învățământ la 34 de săptămâni de școlarizare spre a nu se crea dificultăți la normarea posturilor didactice și la salarizarea personalului didactic.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă introducerea orei de Dirigiență în planurile de învățământ ale Seminariilor teologice-liceale și ale Școlilor de cântăreți bisericești, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Aprobă introducerea orei de Formare Spirituală și Duhovnicească în planul de învățământ al Școlilor de cântăreți bisericești.

Aprobă adaptarea programelor analitice de la Seminariile teologice-liceale și de la Școlile de cântăreți bisericești la 34 de săptămâni de școlarizare pe an, prin afectarea de ore suplimentare unor teme din programe, până la o reformulare adecvată a acestora.

Se va interveni la Ministerul Învățământului, aducându-se la cunoștință amendamentele aprobate de Sfântul Sinod, în vederea punerii lor în aplicare.

Temei nr. 8366/1996 — Referat privind echivalarea cursurilor de definitivare și promovare a clerului cu definitivatul și gradul didactic II din învățământul preuniversitar de stat pentru preoții care nu au norma didactică de bază în învățământ și pentru preoții absolvenți de Seminar teologic-liceal.

Constatându-se că problema echivalării cursurilor de definitivare și promovare ale clerului cu definitivatul și gradul II didactic, a fost reglementată de Ministerul Învățământului doar pentru «cadrele clericale care au norma de bază în învățământ» și că, în continuare, personalul clerical care nu are norma de bază în învățământ sau sunt absolvenți de Seminar teologic liceal nu beneficiază de această înlesnire.

Apreciindu-se ca și cursurile de definitivare și promovare ale clerului care au caracter postuniversitar și de perfecționare și sunt finalizate prin examene speciale, pot fi asimilate cu gradele didactice obținute în învățământ.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc și ca urmare a discuțiilor care au avut loc în plen, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă echivalentul examenelor de definitivare și promovare ale clerului cu definitivatul și gradele didactice și pentru preoții care predau fără norma de bază în învățământ sau cu mai puțin de o normă.

Aprobă ca această echivalare să se facă și pentru preoții absolvenți de Seminar teologic-liceal care activează în învățământ.

Aprobă inițierea demersurilor necesare la Ministerul Învățământului și la Comisia pentru Învățământ și Știință a Camerei Deputaților în vederea recunoașterii acestor echivalări și pentru includerea lor în Statutul Cadrelor Didactice.

Temei nr. 8367/1995 — Referat privind modalitățile de obținere a gradelor didactice de către personalul didactic din învățământul preuniversitar teologic și pentru cei care predau Religia în învățământul preuniversitar de stat.

Constatând că, în prezent, gradele didactice în învățământul preuniversitar teologic și pentru cei care predau Religia în școlile de stat se obțin pe baza examenelor susținute la cele patru Facultăți de Teologie

Ortodoxă abilitate de Ministerul Învățământului (București, Iași, Sibiu și Cluj-Napoca), dar că se impune amendarea actualelor reglementări și adaptarea corespunzătoare a tematicilor acestor examene, cu precizarea că aceste examene se dau la specialitatea Religie.

Ținând seama că Metodologia de desfășurare a acestor examene este cea în vigoare la Ministerul Învățământului, specifice fiind doar tematicile pentru Teologia Dogmatică — Religie și pentru Metodica predării Religiei, elaborate de Facultatea de Teologie din București cu sprijinul Patriarhiei Române.

Ca urmare a discuțiilor purtate în plen, a precizărilor aduse și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă ca, în viitor, examenele pentru obținerea gradelor didactice să se facă în specialitatea Religie.

Aprobă tematica examenelor de grad didactic la specialitatea Religie, care cuprinde subiecte din secțiile de teologie istorică și sistematică, respectiv : Teologie Dogmatică, Teologie Morală, Istoria bisericească universală și tematica pentru Metodica predării Religiei.

Pentru examenul la Pedagogie se va respecta tematica elaborată de Ministerul Învățământului publicată în revistele de specialitate destinate cadrelor didactice.

Aprobă desemnarea de către Centrele Eparhiale a unor cadre didactice de specialitate teologică de la Seminarile teologice-liceale sau cadre de stat și care îndeplinesc condițiile necesare, pentru efectuarea inspecțiilor de grad didactic, cu delegație din partea Inspectoratelor Școlare Județene.

Aprobă să se facă demersurile necesare la Ministerul Învățământului pentru punerea în aplicare a acestor reglementări.

Aprobă să se transmită Centrelor Eparhiale și instituțiilor de învățământ preuniversitar teologic instrucțiunile necesare în scopul punerii în aplicare.

Temei nr. 213/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ în legătură cu aprobarea Metodologiei examenului de absolvire a Școlilor de cântăreți bisericești.

Constatând că pe lângă metodologia cadru, aprobată de Ministerul Învățământului este necesar a se face unele precizări specifice Școlilor de cântăreți bisericești în scopul stabilirii disciplinelor examenului de absolvire la acest tip de școli care să se desfășoare în prezența delegatului Centrului eparhial.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă ca examenul de absolvire al Școlilor de cântăreți bisericești să se susțină la următoarele discipline de specialitate :

- Teologie Dogmatică (scris)*
- Tipic Bisericesc (oral)*
- Muzică Bisericească (oral)*

Candidații vor prezenta și un proiect (lucrare practică) cu conținut de Tipic Bisericesc sau Muzică Psaltică (rânduiala unei slujbe cu particularități deosebite sau o cântare de referință pe notație psaltică).

Aprobă participarea în cadrul Comisiei de examen pentru absolvirea Școlii de cântăreți bisericești a unui reprezentant al Centrului Eparhial.

Temei nr. 452/1996 — Adresa Episcopiei Alba Iuliei nr. 78/1996 cu propunerea de înființare a Școlii de Cântăreți Bisericești din Municipiul Alba Iulia, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Constatând din propunerea Episcopiei Alba Iuliei că sunt create condițiile necesare pentru înființarea unei astfel de școli cu o deosebită importanță misionară în zona respectivă și pentru asigurarea de cântăreți bisericești,

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea Școlii de Cântăreți Bisericești în Municipiul Alba Iulia, pe lângă Seminarul teologic-liceal, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu un număr de 25 locuri în anul I de studiu.

Se vor face demersuri la Ministerul Învățământului pentru înscrierea acestei școli în rețeaua învățământului preuniversitar.

Temei nr. 453/1996 — Adresa Episcopiei Alba Iuliei nr. 66/1996, cu propunerea de înființare a specializării Teologie-Litere în cadrul Facultății de Teologie a Universității «1 Decembrie 1918» din Alba Iulia, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Având în vedere că prin această propunere Episcopia Alba Iuliei dorește să soluționeze numărul mare de solicitări venite din partea tinerilor, cât și satisfacerea cerințelor locale de personal didactic pentru predarea Religiei, în care scop prezintă acordul Senatului Universității și al autorităților administrației locale, fiind îndeplinite condițiile prevăzute de Legea Învățământului,

Ca urmare a lămuririlor aduse în plen de P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea specializării Teologie-Litere în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității «1 Decembrie 1918»

din Alba Iulia, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu un număr de 25 locuri în anul I de studiu.

Aprobă ca Facultatea de Teologie din Alba Iulia să întocmească și să prezinte dosarul de autoevaluare Consiliului Național de Evaluare și Acreditare Academică și Ministerului Învățământului.

Temei nr. 573/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Tomisului nr. 45/1996 cu propunerea de înființare a specializării Teologie Pastorală în cadrul Facultății de Teologie a Universității «Ovidius» din Constanța, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Luând act de temeinicia motivației aduse de Arhiepiscopia Tomisului, în sprijinul propunerii făcute în care scop se arată că sunt asigurate condițiile necesare de școlarizare, cazare, că există cadrele didactice necesare și prezintă acordul Senatului Universității din Constanța, fiind indeplinite condițiile prevăzute de Legea Învățământului,

Ca urmare a lămuririlor aduse în plen de Î.P.S. Arhiepiscop Lucian al Tomisului și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea specializării Teologie Pastorală în cadrul Facultății de Teologie a Universității «Ovidius» din Constanța, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu un număr de 25 locuri în anul I de studiu.

Aprobă ca Facultatea de Teologie din Constanța să întocmească și să prezinte dosarul de autoevaluare Consiliului Național de Evaluare și Acreditare Academică și Ministerului Învățământului.

Temei nr. 590a/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Bucureștilor nr. 273/1996, cu propunerea de înființare a Școlii postliceale teologico-sanitare în Municipiul București, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Luând act de dorința Arhiepiscopiei Bucureștilor de a completa, prin înființarea acestei școli, pregătirea de specialitate a personalului mediu sanitar cu o pregătire teologică, ceea ce ar stimula o nouă viziune asupra actului medical și al asistenței de specialitate în spitale.

Având în vedere că Inspectoratul Școlar al Municipiului București și-a exprimat acordul cu solicitarea Arhiepiscopiei Bucureștilor, avizând înființarea în cadrul acestei școli a unor clase de asistenți generaliști, tehnicieni dentari și asistenți de sănătate publică,

Ca urmare a precizărilor aduse în plen de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea Școlii postliceale teologico-sanitară în cadrul Spitalului Fundeni din Mun. București, cu specializările : asistent generalist, tehnician dentar și asistent de sănătate publică,

începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu un număr de 75 de locuri pentru anul I de studiu (câte 25 locuri la fiecare specializare).

Se vor iniția demersurile necesare la Ministerul Învățământului pentru înscrierea acestei școli în rețeaua învățământului preuniversitar.

Temei nr. 590b/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Bucureștilor nr. 273/1996, cu propunerea de înființare a Seminarului teologic liceal în Municipiul Giurgiu, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Constatând, din documentația prezentată de Arhiepiscopia Bucureștilor, temeinicia propunerii și faptul că aceasta este sprijinită de avizul favorabil al Inspectoratului Școlar județean Giurgiu și de Liceul «I. Măiorescu», în cadrul căruia sunt create condiții de școlarizare și cazare, precum și personal didactic pentru disciplinele de cultură generală.

Ca urmare a lămuririlor aduse în plen de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea Seminarului teologic liceal în municipiul Giurgiu, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu un număr de 25 locuri în clasa a IX-a.

Se vor iniția demersurile necesare la Ministerul Învățământului pentru înscrierea acestei școli în rețeaua învățământului preuniversitar.

Temei nr. 968/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Timișoarei nr. 2321/1996, cu propunerea de înființare a specializării Teologie-Istorie în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității de Vest din Timișoara, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Luând act că Arhiepiscopia Timișoarei a prezentat în sprijinul soluționării acestei propuneri o întemeiată motivație, precum și aprobarea Senatului Universității de Vest din Timișoara, și raportul de autoevaluare împreună cu planul de învățământ al acestei specializări.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea specializării Teologie-Istorie în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității de Vest din Timișoara, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu un număr de 25 de locuri pentru anul I de studiu.

Se vor face demersurile necesare la Consiliul Național de Evaluare și Acreditare Academică și la Ministerul Învățământului prin înaintarea dosarului de autoevaluare.

Temei nr. 30/1996 — Problema înființării Academiei de Pictură Religioasă, ca secție a Facultății de Teologie din București, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Luând act de inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* privind înființarea unei Academii de Pictură Religioasă la Mănăstirea Plumbuita din București, acțiune deosebit de importantă și de strictă necesitate și actualitate, primită cu apreciat interes în cercurile specialiștilor.

Având în vedere că în cadrul discuțiilor purtate s-a semnalat necesitatea alcătuirii unui plan de învățământ adecvat care să cuprindă disciplinele ce se vor preda, apelându-se în acest scop la concursul specialiștilor.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea Academiei de Pictură Bisericească la Mănăstirea Plumbuita, ca secție de Teologie-Pictură Religioasă în cadrul Facultății de Teologie din București, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu un număr de 25 de locuri în anul I de studiu, urmând ca planul de învățământ să fie alcătuit prin grija Facultății de Teologie și a Sectorului de Învățământ.

Se vor iniția demersurile necesare la Consiliul Național de Evaluare și Acreditare Academică și la Ministerul Învățământului, prin înaintarea dosarului de autoevaluare.

Temei nr. 899/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Iașilor nr. 822/1996, cu propunerea de înființare a Seminarului teologic liceal în Municipiul Piatra Neamț, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Constatând că pentru sprijinirea soluționării acestei propuneri, Arhiepiscopia Iașilor prezintă întemeiate motivații, precum și acordul Inspectoratului Școlar Județean Neamț, acceptul Școlii nr. 9 în cadrul căreia se asigurau spații de școlarizare și cazare și personal didactic pentru disciplinele de cultură generală, făcându-se precizarea că, din punct de vedere pastoral-misionar, Paraclisul școlii va servi și ca Biserică Parohială pentru un cartier al Municipiului.

În urma discuțiilor care au avut loc, a precizărilor aduse în plen de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea Seminarului teologic liceal în Municipiul Piatra Neamț, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu un număr de 25 locuri în clasa a IX-a, urmând ca Biserica-paraclis a școlii să servească drept Biserică Parohială în cartierul în care funcționează Seminarul.

Se vor face demersuri la Ministerul Învățământului pentru înscrierea acestei școli în rețeaua învățământului preuniversitar.

Temei nr. 1000/1996 — Adresa Episcopiei Dunării de Jos nr. 310/1996 cu propunerea de reînființare a Școlii de cântăreți bisericești din orașul Tecuci, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Având în vedere că această școală a mai funcționat până în anul 1948, când a fost desființată abuziv și că Inspectoratul Școlar Județean Galați și-a exprimat acordul cu reînființarea acestei școli care să funcționeze în cadrul Grupului Școlar Agricol Tecuci, unde sunt oferite condiții de școlarizare și cazare și că există cadrele didactice necesare pentru a răspunde astfel cerinței de pregătire a cântăreților bisericești de care se duce lipsă în zonă.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă reînființarea Școlii de cântăreți bisericești în orașul Tecuci, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu un număr de 30 de locuri în anul I de studiu.

Se vor face demersurile necesare la Ministerul Învățământului pentru înscrierea acestei școli în rețeaua învățământului preuniversitar.

Temei nr. 959, 864, 875, 705, 1180, 1089/1996 — Propunerile de validare a alegerii personalului de conducere la unele Facultăți de Teologie.

Având în vedere că, potrivit instrucțiunilor Ministerului Învățământului și normelor metodologice specifice, la instituțiile de învățământ universitar care includ și Facultățile de Teologie, a avut loc alegerea personalului de conducere pentru un nou mandat de patru ani de zile.

Constatându-se faptul că unele cadre didactice de la Facultățile de Teologie din diferite centre universitare predau și în cadrul altor Facultăți de Teologie din țară, fie prin transfer, fie ca asociați, fără acordul prealabil al Chiriarhilor și al instituțiilor de învățământ la care funcționează ca titulari.

Apreciindu-se că este necesar ca, în viitor, orice cadru didactic titular la o Facultate de Teologie, când pleacă prin transfer sau ca profesor asociat în alt centru universitar din țară sau candidează la o funcție de conducere în Facultatea la care este titular, trebuie să ceară acordul Chiriarhului său, potrivit prevederilor canonice.

Pe temeiul prevederilor art. 121 din Regulamentul Învățământului Teologic, ca urmare a discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Validează rezultatul alegerii pentru posturile de conducere de la următoarele Facultăți de Teologie Ortodoxă :

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași

Pr. Conf. Univ. Petre Semen — decan

Pr. Lect. Gheorghe Popa — prodecan

Pr. Lect. Nicolae Chifar — cancelar

Pr. Lect. Mihai Mihai — șef de catedră

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu

Pr. Prof. Univ. Mircea Păcurariu — decan

Pr. Prof. Univ. Liviu Streza — cancelar

Pr. Prof. Univ. Vasile Mișoc — șef de catedră

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca

Pr. Prof. Univ. Ică Ioan — decan

Pr. Lect. Tofan Stelian — cancelar

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova

P.S. Episcop-Vicar Damaschin Severineanu — decan

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Oradea

Pr. Prof. Univ. Dumitru Abrudan — decan

P.S. Episcop Ioan al Oradiei — cancelar

Aprobă ca, în cazurile de transfer la o altă facultate de teologie sau pentru a preda ca profesor asociat, fie la o altă facultate, fie la un seminar, fiecare cadru didactic are obligația de a respecta prevederile statutare și a solicita acordul Chiriarhului său.

Aprobă, ca principiu obligatoriu pentru toate eparhiile și în toate situațiile similare, atât pentru facultăți cât și pentru seminarii ca, pe viitor, alegerile sau numirile personalului de conducere (decan, prodecan, cancelar, șef de catedră, director, director adjunct) să fie aduse la cunoștința Cancelariei Sf. Sinod, prin Centrele Eparhiale care să-și fi dat, în prealabil, acordul.

Temei nr. 7473/1995 — Referatul Sectorului de Învățământ, cuprinzând propuneri în legătură cu îmbunătățirea condițiilor de admitere și a altor activități în Facultățile de Teologie Ortodoxă.

Având în vedere propunerile înaintate de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca cu privire la modificarea unor probe ale examenului de admitere la specializarea Teologie-Pastorală de la Facultățile de Teologie, îmbunătățirea altor activități cu caracter didactic și metodic a studenților cât și posibilitatea elaborării unui Regulament pentru învățământul superior teologic ortodox.

Luând act că asupra acestor propuneri au fost aduse lămuririle necesare, în plenumul ședinței, de către I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului.

Ca urmare a discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înlocuirea probei de Literatură Română cu proba de Limba Română la examenul de admitere în Facultățile de Teologie

Ortodoxă — specializarea Teologie Pastorală, începând cu anul de învățământ 1996—1997.

Aprobă normarea ca lucrări practice a activităților desfășurate în cadrul orelor de seminar de la disciplinele Liturgică și Omiletică de la Facultățile de Teologie, urmând ca acestea să se desfășoare pe grupe mici (10 studenți).

Aprobă normarea distinctă a posturilor de duhovnic de la Facultățile de Teologie ținându-se seama de programul religios structurat pe grupe de studenți și individual, în afara numărului maxim de ore prevăzut de planul de învățământ.

Aprobă elaborarea unui Regulament cadru pentru învățământul superior teologic ortodox care să prevadă relația organică de subordonare a acestuia autorității bisericești.

Aprobă reanalizarea planurilor de învățământ, a programelor analitice și a statelor de funcții din învățământul superior teologic ortodox potrivit celor mai sus stabilite.

Temei nr. 8072/1995 — Referatul Sectorului de Învățământ privind modalitatea susținerii examenului de licență la Facultățile de Teologie Ortodoxă — specializarea Teologie Pastorală.

Luând act de solicitarea Facultății de Teologie din Craiova în legătură cu disciplinele examenului de licență la specializarea Teologie Pastorală și corelarea cu normele Ministerului Învățământului care prevăd ca examenul de licență să se constituie din susținerea lucrării de licență și examene la o disciplină fundamentală și la alte două discipline la alegere.

Având în vedere că și Comisia specială pentru învățământul teologic a opinat pentru aplicarea în cadrul Facultăților de Teologie a normelor Ministerului Învățământului în legătură cu susținerea examenului de licență.

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă ca, în acord cu prevederile în vigoare ale Ministerului Învățământului, la specializarea Teologie-Pastorală de la Facultățile de Teologie Ortodoxă, pe lângă prezentarea și susținerea tezei de licență, examenul de licență să se susțină la disciplina fundamentală — Teologia Dogmatică și la alte două discipline (la libera alegere a studentului).

Temei nr. 225/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ privind modalitatea de redactare, tipărire și difuzare a manualelor pentru Seminariile teologice liceale și a manualelor de Religie utilizate în școlile publice.

Constatând din referatul Sectorului de Învățământ că manualele pentru disciplinele de studiu de la Seminariile teologice liceale sunt epuizate, că manualele pentru Religie de la clasele I—IV trebuie reeditate și că manualele de Religie pentru clasele I—VIII ce se vor elabora și edita în viitor trebuie să fie incluse în planul editorial al Ministerului Învățământului, urmând a fi distribuite gratuit elevilor ;

Luând act că în prezent, potrivit normelor Ministerului Învățământului, pentru elaborarea și tipărirea manualelor școlare se lansează concurs, putând fi folosite în procesul de instruire și manuale alternative ;

În urma opiniilor exprimate de Comisia specială pentru învățământul teologic, a discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă constituirea de Comisii pe specialități, formate din profesori cu experiență de la Seminariile teologice liceale sau din învățământul de stat care, pe baza programelor analitice revizuite și îmbunătățite, să propună comitete pentru elaborarea și redactarea manualelor unice pentru fiecare disciplină, urmând ca acestea să fie supuse spre analiza Comisiei Sinodale a Învățământului, înaintate spre aprobare Sfântului Sinod și apoi trimise Ministerului Învățământului spre tipărire.

Aprobă posibilitatea elaborării unor manuale de către un singur autor iar în cazul că sunt găsite corespunzătoare să fie supuse aprobării Sfântului Sinod pentru tipărire și folosire alternativă.

Aprobă ca finalizarea acestei acțiuni să se facă prin Sectorul de Învățământ teologic și Educație Religioasă al Administrației Patriarhale care va apela pentru consultări în problemele tehnice la Editura și Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Temei nr. 1105/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ privind statutul orei de Religie în învățământul preuniversitar de stat.

Constatând din referatul Sectorului de Învățământ că unele precizări ale Ministerului Învățământului și Secretariatului de Stat pentru Culte privind statutul orei de Religie în învățământul preuniversitar de stat, se mențin în limitele prevederilor art. 9, al. 1 și 2 din Legea Învățământului (nr. 84/1995) și ale Deciziei Curții Constituționale nr. 72/1995, dând naștere la unele interpretări ce merg de la neclarități până la a diminua sau a ignora dreptul elevului de a frecventa ora de Religie.

Având în vedere că în această situație este necesar să se intervină la forurile legiuitoare pentru modificarea art. 9 din Legea Învățământului și să se solicite ca precizările elaborate de Ministerul Învățământului și Secretariatul de Stat pentru Culte să nu fie puse în aplicare.

Ținându-se seama de propunerea ca această problemă fundamentală pentru procesul de instruire și educare a tineretului să fie reanalizată

de forurile legiuitoare în sensul ca Religiei, ca obiect de studiu, să i se restituie statutul de absolută egalitate cu celelalte discipline majore din învățământul de stat iar calificativele de «opțional» și «facultativ» să nu mai fie folosite în Legea Învățământului.

În urma amplelor discuții purtate în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă ca problema statutului orei de Religie în învățământul preuniversitar de stat să fie transpusă spre analiză și studiu Adunării Naționale Bisericești cu recomandarea de a se declanșa procedura legală, prin strângerea de semnături, pentru introducerea unei inițiative legislative, menită să modifice art. 9 din Legea Învățământului spre a se elimina din Lege calificativele de «opțional» și «facultativ» și pentru statutul egal al disciplinei Religiei cu celelalte discipline din învățământul preuniversitar.

La orele 21,30, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist suspendă ședința de lucru a Sfântului Sinod care, se reia în plen, în ziua de 14 februarie 1996, la orele 9,00, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, prin rostirea rugăciunii «Împărate ceresc».

În continuare, Prea Fericitul Părinte Președinte, invită pe P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri să prezinte referatele asupra următoarelor probleme :

Temei nr. 8400/1995 — Referat privind itinerariul pastoral al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, itinerariile pastorale ale membrilor Sfântului Sinod și Dările de seamă privind activitatea de teren pastoral-misionară desfășurată în anul 1995.

În urma examinării amplei și diversificatei activității desfășurate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la Centrul Patriarhal, ca Întâistător al Bisericii Ortodoxe Române, ca Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și ca Arhiepiscop al Bucureștilor, precum și a activităților desfășurate de ceilalți membri ai Sfântului Sinod, în cuprinsul eparhiilor și în cadrul organelor bisericești locale și centrale, sub aspect sacramental, învățătoresc, misionar-pastoral, caritativ-social și administrativ-bisericesc pe multiple planuri și a rezultatelor obținute în cadrul acestor lucrări ;

Ca urmare a discuțiilor din plen și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă actualizarea Planului de măsuri misionare aprobat de Sfântul Sinod în 1987 la condițiile misionare și pastorale actuale, în care scop Planul va fi trimis Centrelor eparhiale pentru studiere, întocmire de observații și propuneri ce vor fi apoi supuse examinării Sfântului Sinod.

Aprobă ca Centrele eparhiale să ia măsurile necesare pentru dinamizarea activității Consiliilor și Comitetelor parohiale.

Aprobă ca, prin măsuri adecvate, Centrele eparhiale să vegheze la reînviiorarea programului de catehizare, întemeiat pe Sfânta Scriptură și pe Catehism, pentru a-i înarma pe credincioși cu cunoștințele necesare de învățatură de credință ortodoxă și din Sf. Scriptură. În acest sens, se va urmări generalizarea oficerii vecerniei duminica după amiază și în sărbători, timp în care credincioșii sunt liberi iar celelalte culte au programe de servicii religioase. Cu această ocazie, preoții vor fi îndrumați să susțină meditații și cateheze cu conținut doctrinar și moral și îi vor iniția pe credincioși în cântarea bisericească. În acest scop, eparhiile se vor aproviziona cu catehisme pentru toate vârstele.

Eparhiile vor face eforturi pentru a reglementa problema navetismului preoților și pentru stabilirea lor în parohii, în funcție de situațiile din teren.

Se vor lua măsuri pentru rearondarea parohiilor mari și pentru înființarea de noi parohii în zonele contaminate de sectari sau de alte culte.

Preoții vor fi îndrumați să facă pastorație individuală, mai ales în cazurile familiilor cu probleme și a celor ce nu cercetează Biserica.

Se vor lua măsuri pentru atragerea și implicarea școlilor de învățământ teologic în viața bisericească și în lucrarea misionar-pastorală.

În bugetele parohiilor vor fi prevăzute fonduri pentru bibliotecile parohiale, care să se aprovizioneze cu cărți de la toate eparhiile spre a fi puse la dispoziția credincioșilor.

Aprobă ca referatul Cancelariei Sf. Sinod nr. 8400/1995 privind itinerariile pastorale ale membrilor Sfântului Sinod și Dările de seamă privind activitatea de teren pastoral-misionară pe anul 1995 să fie trimis tuturor membrilor Sfântului Sinod ca document informativ și de studiu, în sprijinul propunerilor ce se vor face privind actualizarea Planului de măsuri misionare din anul 1987.

Membrii Sfântului Sinod sunt rugați să vegheze cu atenție la întocmirea, în viitor, a Dărilor de seamă ale Centrelor eparhiale privind activitatea de teren pastoral-misionară ce se desfășoară în cuprinsul acestora, întrucât datele pe care le conțin constituie material documentar pentru lucrările Sfântului Sinod și sunt destinate publicării în presa bisericească.

Temei nr. 512/1996 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod privind necesitatea pregătirii și sfințirii Marelui Mir la Patriarhia Română, în Sfânta și Marea Joi din Săptămâna Patimilor — 11 aprilie 1996.

Având în vedere că Sfântul și Marele Mir sfințit la Patriarhia Română în anul 1993 s-a împutinat, fiind necesară prepararea și sfințirea unei noi cantități de Sfânt și Mare Mir, act sacramental deosebit de important pentru viața religioasă a credincioșilor și pentru cerințele Bisericii.

Pe temeiul prevederilor art. 10, lit. «p» din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, ale art. 48, lit. «b» din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

Adresează I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei rugămintea ca, împreună cu PP.SS. Episcopi-Vicari Teodosie Snagoveanul al Arhiepiscopiei Bucureștilor și Gherasim Putneanul al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, să se îngrijească de rânduielele bisericești privind prepararea, fierberea și sfințirea Marelui Mir.

Aprobă ca pregătirea Marelui Mir să se facă în cadrul Mănăstirii Antim, la «Capela Pompilian», amenajată în acest scop, iar sfințirea Marelui Mir să se officieze în Joia Sfintelor Patimi — 11 aprilie 1996, într-o cantitate de 300 (trei sute) litri.

Adresează I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei rugămintea să întocmească și să rostească predica zilei la slujba sfințirii Marelui Mir.

Aprobă ca evenimentul să fie consemnat în mod corespunzător în Condica Sfântului Sinod.

Temei nr. 8370/1995 — Referatul Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ, privind data serbării Sfintelor Paști în anul 1997 și necesitatea întocmirii Calendarului bisericesc unitar pe anul respectiv.

Luând act din conținutul referatului că, potrivit calculelor pascale ortodoxe, în anul comun 1997, data serbării Sfintelor Paști se va face în ziua de duminică, 27 aprilie, fiind marcate și celelalte date în legătură cu ciclul pascal, necesare întocmirii Calendarului bisericesc.

Având în vedere că este necesar ca, prin măsurile ce se vor lua, să se respecte dreptul exclusiv al Bisericii asupra imprimării și difuzării Calendarului bisericesc, potrivit prevederilor Legii nr. 103/1992 și hotărârii Sfântului Sinod nr. 8250/1994.

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act că în anul comun 1997, Sfintele Paști se vor sărbători duminică, 27 aprilie.

Intocmirea Calendarului bisericesc unitar pentru întreaga Patriarhie se încredințează P.C. Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ.

În acord cu hotărârea Sfântului Sinod nr. 8250/1994, Centrele eparhiale vor lua măsurile necesare pentru imprimarea Calendarului bisericesc pe anul 1997, pe cât posibil, numai în tipografiile eparhiale, pentru a se proteja interesele Bisericii și dreptul de copy-right.

Temei nr. 7987/1995 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu stabilirea subiectelor pentru Conferințele preoțești semestriale din anul 1996.

Luând act de prevederile statutare și regulamentare bisericești privind organizarea și desfășurarea conferințelor clerului în Biserica Ortodoxă Română, care prin tematica lor tratează probleme actuale și de interes general pentru cler, având caracter unitar pentru toate eparhiile.

Ținând seama că, planul și bibliografia necesare pentru dezvoltarea acestor teme urmează a fi elaborate prin grija eparhiilor, pentru a se da posibilitatea ca în tratare să se releve și aspecte cu caracter local care interesează clerul fiecărei eparhii.

Pe temeiul prevederilor art. 138 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și art. 48, lit. «k» din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mântuirii, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă ca în Conferințele clerului ce se vor desfășura în cursul anului 1996, să se trateze următoarele teme :

Pentru luna iunie : «Preotul în Biserică, în lume și acasă».

Pentru luna noiembrie : «Atitudinea Bisericii și a preotului față de noile acte și mișcări religioase moderne :

a. New Age, mișcările orientaliste, Martorii lui Iehova, mormonii, mișcările satanice etc.

b. O atitudine față de influența ce o au aceste curente precum și drogurile asupra tinerilor».

Aprobă menținerea în vigoare a măsurilor privind îmbunătățirea metodologiei conferințelor clerului, stabilite prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 7050/1994.

Temei nr. 8369/1995 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu organizarea, în anul 1996, a seriei a 81-a a Cursurilor pastorale și de metodologie didactică.

Având în vedere că, din datele transmise de Centrele eparhiale rezultă că, pentru seria a 81-a ce se va organiza în anul 1996, întrunesc condițiile de participare un număr total de 1933 preoți și diaconi din

cuprinsul Patriarhiei Române, din care, 1023 pentru definitivare iar 910 pentru promovare și că, dintre aceștia vor putea fi programați să frecventeze cursurile, în cele 9 centre de perfecționare, doar 875 preoți.

Ținând seama că pentru buna desfășurare a cursurilor pastorale și de metodologie didactică este necesar să se mențină în vigoare metodologia de examinare și corectare a lucrărilor, de calcul a mediei, și de constituire a comisiilor de examen aprobată prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 7284/1991, precum și tematica acestor cursuri aprobată prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 8700/1994.

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă organizarea în anul 1996 a seriei a 81-a a cursurilor pastorale și de metodologie didactică în 9 centre de învățământ teologic, cu un efectiv total de 875 preoți și diaconi repartizați după cum urmează :

Facultatea de Teologie din București — 100 cursanți din Arhiepiscopia Bucureștilor, Arhiepiscopia Târgoviștei și Episcopia Sloboziei și Călărașilor ;

Facultatea de Teologie Iași — 100 cursanți din Arhiepiscopia Iașilor, Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților și Episcopia Romanului și Hușilor ;

Facultatea de Teologie Sibiu — 100 cursanți din Arhiepiscopia Sibiului, Episcopia Alba Iuliei și Episcopia Covasnei și Harghitei ;

Facultatea de Teologie Cluj-Napoca — 100 cursanți din Arhiepiscopia Clujului și Episcopia Maramureșului și Sătmărulei ;

Facultatea de Teologie Craiova — 90 cursanți din Arhiepiscopia Craiovei și Episcopia Râmnicului ;

Facultatea de Teologie Pitești — 100 cursanți din Episcopia Argeșului ;

Facultatea de Teologie Oradea — 85 cursanți din Episcopia Oradiei ;

Seminarul Teologic Liceal Caransebeș — 100 cursanți din Arhiepiscopia Timișoarei, Episcopia Aradului și Episcopia Caransebeșului ;

Seminarul Teologic Liceal Galați — 100 cursanți din Arhiepiscopia Tomisului, Episcopia Buzăului și Episcopia Dunării de Jos ;

Aprobă și pentru seria a 81-a, aplicarea aceluiași mecanism de repartizare a cadrelor didactice de la Facultățile de Teologie din București, Iași, Sibiu, Cluj-Napoca, Craiova, Pitești, Oradea, la care vor fi angrenate și celelalte cadre didactice de la Facultățile de Teologie din Timișoara, Târgoviște, Arad, Alba Iulia, Constanța

și Baia Mare care, vor fi programate la cele 9 centre organizatoare pentru prezentarea de prelegeri, seminarii și participarea în comisiile de examinare.

Aprobă utilizarea aceluiași teme din programa analitică a anului 1995, grupate pe cele trei mari probleme, așa cum a fost aprobată prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 8700/1994.

Aprobă menținerea în vigoare a metodologiei de constituire a comisiilor de examinare, de desfășurare a examenului, de corectare a lucrărilor și de calculare a mediei, așa cum s-a aprobat prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 7284/1991.

Aprobă ca perioada de desfășurare a seriei a 81-a a cursurilor pastorale și de metodologie didactică să fie 8—23 iulie 1996, cu predare de cursuri și sâmbăta, zilele de 22—23 iulie urmând a fi zile de examen.

Aprobă ca Centrele eparhiale să ia măsurile necesare pentru a urmări ca preoții și diaconii programați să se prezinte la cursuri, urmând ca cei ce nu vor da curs programării să suporte rigorile prevederilor regulamentare (art. 43 din Regulamentul pentru numiri și transferări).

Facultățile de Teologie vor manifesta o mai mare exigență la notarea examenelor de la cursuri dar și în ce privește participarea efectivă a preoților la programul stabilit prin orarul zilnic, inclusiv sâmbătă și duminică.

Temei nr. 7936/1995 — Darea de seamă a Asociației Studenților Creștini Ortodocși din România (ASCOR), privind activitatea desfășurată în cursul anilor 1994—1995.

Constatând că activitatea desfășurată în anii 1994—1995 de către Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România este conformă cu prevederile incluse în propriul statut de organizare și că aceasta s-a axat pe promovarea spiritualității ortodoxe, a cunoașterii valorilor Ortodoxiei românești, a moralei creștine în rândul tineretului, a unor acțiuni de asistență socială și filantropică și s-a concretizat prin organizarea de conferințe, simpozioane, pelerinaje, o campanie de strângere de semnături și organizarea de mitinguri împotriva legalizării homosexualității ;

Având în vedere că din cuprinsul dării de seamă se desprind o serie de propuneri menite a duce la îmbunătățirea activității acestei Asociații, și la strângerea legăturilor acesteia cu Centrele eparhiale și în mod special cu Chiriarhul locului.

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act cu binecuvântare de activitatea desfășurată de Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România (ASCOR) în anii 1994—1995.

Se recomandă ca, atunci când se procedează la înființarea de filiale locale, să fie consultat, în prealabil și Chiriarhul locului, pentru o cât mai apropiată colaborare.

Pe cât posibil, să se găsească modalitatea unor legături mai apropiate cu celelalte asociații și organizații de tineret și cu Centrele eparhiale, în scopul dezvoltării activității social-caritative și misionare.

Temei nr. 227/1996 — Referat privind activitatea desfășurată în cursul anului 1995 de Comitetul Național Român UNICEF.

Luând act că, în cursul anului 1995, printre manifestările mai importante organizate de Comitetul Național Român UNICEF, se numără gala «Jertfa Brâncovenilor», organizată în București la 15 august și gala Sfintelor Sărbători ale Nașterii Domnului, organizată la Timișoara în luna decembrie.

Ținând seama că între acțiunile majore desfășurate de Comitetul Național Român UNICEF, anul 1995 a fost primul an dedicat, prin «Apelul Umanitar General», copiilor orfani, abandonati și nevoiași, luptei împotriva agresivității, violenței și imoralității care face victime în rândul copiilor și tineretului și pentru păstrarea curățeniei sufletești și trupești a acestora.

Constatănd că, promovarea moralității în rândul copiilor și tineretului, a educației tinerelor fete și mame, promovarea sănătății spirituale și fizice a familiei constituie preocupări și obiective fundamentale ale Comitetului Național Român UNICEF.

Având în vedere că la realizarea acestor acțiuni și a altora, un aport deosebit și-a adus Biserica Ortodoxă Română, personal Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist precum și numeroși membri ai Sfântului Sinod ;

Ca urmare a discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de activitatea desfășurată de către Consiliul Național Român—UNICEF în cursul anului 1995 și de mulțumirile aduse Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și membrilor Sfântului Sinod pentru participarea și sprijinul acordat în realizarea acestor activități.

Apelurile Consiliului Național Român-UNICEF vor continua să fie în atenția Bisericii Ortodoxe Române.

Temei nr. 2985/1995 — Referat în legătură cu relațiile dintre Societatea Biblică Interconfesională din România și Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Subliniindu-se, în cadrul discuțiilor care au avut loc cu participarea tuturor celor prezenți, sprijinul pe care Societățile Biblice Unite l-au acordat Bisericii noastre în perioada ateistă pentru tipărirea, în numeroase ediții, a Sfintei Scripturi, a Noului Testament și a altor texte biblice și considerând că acest sprijin se va continua pe mai departe.

Apreciindu-se deschiderea spre dialog și ecumenism a Bisericii noastre și tinând seama că, în același timp, Sfântul Sinod își rezervă dreptul de a autoriza ediția oficială a Sfintei Scripturi și că nu va autoriza textul traducerii ecumenice a Bibliei în Limba română ca text oficial ;

Ținându-se seama că teologii și cercetătorii bibliști români pot să-și aducă contribuția lor la realizarea unui text ecumenic al Bibliei dar că acesta nu va putea înlocui ediția oficială a Sfântului Sinod.

În urma amplelor discuții purtate, a opiniilor și concluziilor formulate, Sfântul Sinod a hotărât :

Exprimă recunoștința față de Societățile Biblice Unite pentru ajutorul acordat Bisericii Ortodoxe Române, mai ales în anii comunismului, la tipărirea edițiilor Sfintei Scripturi.

Recunoaște libertatea unor teologi bibliști ortodocși români de a colabora la o traducere ecumenică națională a Bibliei, dar această traducere nu va înlocui «ipso facto» ediția oficială a Bibliei aprobată de Sfântul Sinod.

Temei nr. 233/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților nr. 20/1996 în legătură cu restaurarea monumentelor istorice bisericesti și propunerile eparhiei în sprijinul desfășurării eficiente a lucrărilor de restaurare a acestora.

Luând act de cele sesizate de Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, în legătură cu situația restaurării monumentelor istorice bisericesti și de propunerile făcute în sprijinul subvenționării acestor lucrări.

Ținând seama că, în plenul Sfântului Sinod au fost reliefate nenumăratele demersuri ale Patriarhiei Române făcute în ultimii cinci ani la Parlament, Președinție, Guvern și Ministerul Culturii, în legătură cu proiectul Legii Monumentelor Istorice, cu proiectul Legii ocrotirii patrimoniului cultural mobil și cu Ordonanța Guvernului României nr. 58/1994 privind protejarea patrimoniului cultural-național, în care să se includă prevederi clare cu privire la monumentele istorice bisericesti, responsabilitatea comună a Statului și a Bisericii pentru ele, sprijinul Statului pentru întreținerea, repararea și restaurarea acestora și includerea unor personalități bisericesti sau recomandate de către Biserică în organismele de coordonare a acestor activități, lucru pe care Patriarhia Română l-a și făcut.

Considerând că intervenția Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților este îndreptățită, plenul Sfântului Sinod a purtat ample discuții pe marginea ei din care s-au desprins următoarele :

— Dreptul Bisericii Ortodoxe Române de a fi recunoscută ca proprietar și beneficiar al monumentelor istorice și de artă bisericască ;

— Dorința ca fondurile ce se alocă de către Stat, prin organele specializate, să fie virate Bisericii (Eparhiilor), pentru ca ea să administreze cheltuirea fondurilor, ca cea direct interesată ;

— Să se găsească posibilitatea de reglementare a coresponsabilității Bisericii și a organelor de stat competente (Ministerul Culturii, Comisia Monumentelor Istorice etc.) pentru lucrările de restaurare ;

— Să se găsească o modalitate ca Biserica să participe, prin reprezentanții ei la repartizarea cu prioritate a fondurilor pentru restaurări, în cazul când sumele nu vor fi transmise direct Bisericii ;

— Statul să se implice, cu fondurile necesare, în problema restaurării monumentelor istorice, de artă și arhitectură religioasă, deoarece acestea fac parte din patrimoniul cultural național.

Evidențiindu-se, în cadrul discuțiilor purtate, necesitatea întocmirii unor demersuri juridice documentate, cu sprijinul specialiștilor, în scopul emiterii, unui act normativ care să reglementeze modalitatea transmiterii de către stat, către eparhii, a sumelor necesare restaurării monumentelor istorice bisericesti și a reglementării coresponsabilității Bisericii și a celorlalți factori de stat în problema restaurării monumentelor istorice bisericesti ce fac parte din patrimoniul cultural-național ;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

Adresează I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților rugămintea ca, folosind sprijinul specialiștilor, să elaboreze proiectul documentației necesare pentru emiteria unui act normativ de către forurile competente care să reglementeze modalitatea transmiterii de către stat, către eparhii, a sumelor de la bugetul de stat, necesare restaurării monumentelor istorice bisericesti sau a reglementării coresponsabilității Bisericii și a factorilor de stat implicați în restaurarea monumentelor istorice bisericesti care sunt bunuri aparținând patrimoniului cultural-național.

Temei nr. 1048/1996 — Propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului privind diortosirea rugăciunilor la Te-Deum-ul de la Ziua Națională, la Te-Deum-ul de la deschiderea anului școlar și a formulei pentru pomenirea eroilor.

Având în vedere că, din propunerea făcută de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu rezultă că, până la o nouă diortosire a cărților de cult, cu îndreptarea erorilor de traducere și cu aducerea la zi a limbii, este necesară revizuirea prioritara a unor rugăciuni ce se citesc în împrejurări publice solemne cum sunt : Ziua Națională a României, deschiderea anului de învățământ, Ziua Eroilor sau alte sărbători legate de istoria Patriei ;

Ținând seama de experiența acumulată în cadrul Arhiepiscopiei Clujului prin folosirea în anumite împrejurări publice a acestor rugă

ciuni diortosite de I.P.S. Arhiepiscop Bartolmeu al Clujului și de constatarea că, astfel reformulate, rugăciunile au avut un efect mult mai puternic asupra credincioșilor ;

În urma lecturării rugăciunilor respective în plen și a acceptării lor, în unanimitate, în forma în care au fost diortosite, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă textul rugăciunii la Te-Deum-ul de la Ziua Națională, al rugăciunii Te-Deum-ului de la deschiderea anului de învățământ și a formulei de pomenire a eroilor de la Sfânta Liturghie și de la Parastas, așa cum au fost diortosite de către I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului.

Textele rugăciunilor și a formulei de pomenire a eroilor vor fi trimise tuturor eparhiilor și Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române pentru înscrierea lor în cărțile de cult.

Temei nr. 1049/1996 — Propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului privind modalitatea rostirii în comun, în biserici, a Simbolului Credinței (Crezul).

Pornind de la constatarea îmbucurătoare a participării efective a credincioșilor la Sfânta Liturghie nu numai prin cântarea în comun ci și prin rostirea în comun, a Rugăciunii Domnești și a Simbolului Credinței ;

Luând act că în numeroase cazuri, rostirea Simbolului Credinței nu se face în mod uniform, ea variind în funcție de modul în care fiecare conducător (preot, diacon, cântăreț) înțelege să o practice : recitare, declamație, incantație, pauze respiratorii neregulate etc., ceea ce produce derută și confuzie în rândul credincioșilor.

Cunoscând că practica rostirii Simbolului Credinței a devenit generală și că I.P.S. Arhiepiscop al Clujului a propus un mod uniform de rostire a acestuia în biserici, prin recitare continuă, fără intonații și accente speciale, cu pauze respiratorii care țin seama de claritatea cu care trebuie rostit sau memorat textul, în care scop este supus analizei plenului un text în care au fost intercalate bare ce indică fiecare pauză respiratorie.

În urma discuțiilor care au avut loc, în cadrul cărora s-a apreciat ca oportună și justificată propunerea respectivă, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă rostirea în comun a Crezului, cu pauzele respiratorii marcate în textul oficial, așa cum s-a propus de către I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului.

Textul Simbolului Credinței (Crezul) astfel marcat, va fi trimis tuturor eparhiilor și Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române pentru înscrierea în cărțile de cult

și în cărțile de rugăciuni și pentru generalizarea rostirii lui cu pauzele propuse.

Temei nr. 1132/1996 — Prezentarea de către membrii Sfântului Sinod a modului de realizare, la îndemnul și apelul Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, a colectelor în bani, îmbrăcăminte și alimente destinate ajutorării celor care au suferit de pe urma inundațiilor din luna decembrie 1995 și scrisoarea de mulțumire adresată Sfântului Sinod de către P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei.

Luând act de căldurosul apel adresat de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* membrilor Sfântului Sinod, clerului și credincioșilor pentru manifestarea solidarității și dragostei creștine față de cei ce au suferit în urma inundațiilor din decembrie 1995, prin realizarea de colecte în bani, îmbrăcăminte și alimente.

Ca urmare a discuțiilor, în cadrul cărora s-a conturat opinia că este oportun ca această lucrare a Bisericii noastre desfășurată prin ierarhii, preoții și credincioșii ei să fie cunoscută prin publicarea în presă a acțiunilor desfășurate, a rezultatului colectelor efectuate și a modului de distribuire a ajutoarelor, Sfântul Sinod hotărăște :

Centrele eparhiale vor comunica la Cancelaria Sf. Sinod date privind sumele de bani, cantitățile de alimente și îmbrăcăminte colectate și modul de distribuire a acestora, date ce vor fi publicate de eparhii în presa bisericească.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, invită pe P.S. Episcop Calinic al Argeșului, raportorul *Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină*, să prezinte referatele acestei Comisii asupra următoarelor probleme :

Temei nr. 8615/1995 — Referat privind lucrările Comisiei Sinodale pentru canonizarea Sfinților Români (20—21 septembrie 1995), în legătură cu modul de înscriere în Calendarul bisericesc și în cărțile de cult a Sfinților canonizați prin Actul Sinodal din iunie 1992, cu modul de alcătuire a slujbelor religioase ale acestora, cu punctele de vedere privind unele propuneri de canonizări și cu proiectele avizate ale Slujbei și Acatistului la Duminica Sfinților Români.

Având în vedere că, în cadrul lucrărilor Comisiei s-a stabilit modul de înscriere în Calendarul bisericesc și în cărțile de cult a fiecăruia dintre Sfinții canonizați înscriși în Actul Sinodal din 19—20 iunie 1992, potrivit criteriilor tipiconale și metodologiei stabilite la 31 iunie 1989 și acceptate de către Sfântul Sinod.

Constatându-se, cu acest prilej că această lucrare se afla în mare întărire, întrucât Eparhiile și Sinoadele Mitropolitane nu au adus încă la îndeplinire hotărârea Sfântului Sinod nr. 1466/1995 privind întocmirea slujbelor și acatistelor Sfinților canonizați în 1992, pentru ca acestea să fie supuse cercetării și aprobării plenului Sfântului Sinod.

Luând act că, în cadrul Comisiei Sinodale pentru canonizarea sfinților români, s-a opinat ca noile propuneri de canonizări făcute de unele

eparhii, instituții și asociații culturale trebuie, mai întâi, să fie studiate temeinic, pe bază de documente ;

Tinând seamă că, în conformitate cu prevederile art. 48, lit. «h» din Regulamentul Organelor Centrale, Slujba și Acatistul la Duminica Sfinților Români trebuie să fie studiate și avizate de Comisia sinodală pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, care are în competență «supravegherea și controlul din punct de vedere dogmatic, moral și artistic a operelor de literatură și artă bisericească» ;

Considerându-se necesar că, slujbele Sfinților ce se vor alcătui pe plan local, prin grija Centrelor eparhiale, vor trebui avizate și de Sinoadele Mitropolitane și apoi studiate de Comisia pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri spre a fi supuse aprobării Sfântului Sinod ;

Apreciind că, Centrele eparhiale au îndatorirea de a se îngriji de întocmirea slujbelor și acatistelor pentru Sfinții canonizați în anul 1992, iar alte noi propuneri de canonizare să nu mai fie promovate fără o studiere aprofundată pe plan local în raport cu criteriile canonice de canonizare ;

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă ca, înscrierea în Calendarul bisericesc, în sinaxare și în cărțile de cult a Sfinților Români canonizați, prin Actul Sinodal din 19—20 iunie 1992, să se facă în modul propus de Comisia Sinodală de canonizări, comunicându-se în extras, Centrelor eparhiale și Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române precizarea modului de înscriere a fiecărui sfânt în scopul punerii în aplicare la tipărirea, în viitor, a Calendarului Bisericesc, a cărților de cult și a sinaxarelor.

Noile propuneri de canonizări făcute de unele eparhii, instituții, asociații culturale etc., aflate în cercetarea Comisiei Sinodale de canonizări vor fi studiate și aprofundate temeinic pe plan local pe bază de documente, ținându-se seama de criteriile canonice recunoscute care stau la baza propunerilor de canonizare.

Aprobă ca textele Slujbei și Acatistului la Duminica Sfinților Români, ca și cele privind pe ceilalți Sfinți Români să fie îndreptate, pentru cercetare, Comisiei Sinodale pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, potrivit prevederilor art. 48, lit. «h» din Regulamentul Organelor Centrale, după ce acestea vor fi alcătuite pe plan local.

Aprobă completarea Comisiei sinodale pentru canonizarea Sfinților Români cu P.S. Episcop Vincențiu Ploieșteanul, Vicar patriarhal și P.S. Episcop-Vicar Teodosie Snagoveanul al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Temei nr. 7330/1995 — Referat în legătură cu adresa preoților ortodocși români din Italia privind ridicarea Vicariatului Ortodox Român din Italia la demnitatea de Arhiepiscopie.

Motivat de decizia reprezentanților Bisericilor Ortodoxe din noiembrie 1993, prin care s-a stabilit ca orice Biserică Ortodoxă să se abțină de a crea noi structuri eparhiale pentru diasporele lor, până ce problema Diasporei Ortodoxe va fi analizată la proxima Conferință Panortodoxă, urmând ca până atunci, diasporele ortodoxe să se încadreze în conferințele episcopilor ortodocși din cele opt zone create ;

În urma propunerii care s-a făcut de a se amâna examinarea problemei organizării unei eparhii ortodoxe române în Italia și a acordului membrilor Sfântului Sinod cu această propunere motivată, Sfântul Sinod hotărăște :

Amână examinarea problemei organizării unei eparhii ortodoxe române în Italia.

Temei nr. 8268/1995 — Referat privind cazurile de accidentare mortală săvârșite de clerul ortodox, în timpul conducerii unui autovehicul, cu implicațiile lor în viață și lucrarea Bisericii.

Luând act de sesizările și scrisorile primite la Patriarhia Română sau la Centrele eparhiale dar și din cauzele care ajung pe rolul consistoriilor disciplinare și de judecată bisericească despre unii clerici care se fac vinovați «din culpă» sau «involuntar» de accidente mortale, în timpul conducerii autovehiculelor, act care cade sub incidența legilor penale dar și sub incidența judecății bisericești, dat fiind natura și caracterul moral al delictului de «ucidere» sau «omor» acesta constituind un păcat grav, din grupa păcatelor capitale, fiind vorba de vărsare de sânge, incompatibil cu slujirea preotească ;

Constatănd că, potrivit Sfintelor Canoane și Legiuirilor bisericești acest delict se pedepsește, prin instanțele disciplinare și de judecată bisericească, dar că, unele consistorii eparhiale aplică pedepse disciplinare, în anumite cazuri, uzând de principiul canonic al «acriviei», — procedând cu exigență, iar în alte cazuri, uzând de principiul «economiei» — procedând cu mai multă înțelegere, diferențieri care au condus la nedumeriri, suspiciuni și nemulțumiri în rândul clericilor din diferite eparhii, aflați în situații similare, dar care au primit pedepse în mod diferențiat ;

Constatănd că este necesar ca Sfântul Sinod să adopte criterii unitare de aplicare a pedepselor în astfel de cazuri, în acord cu Sfintele Canoane, cu Legiuirile bisericești, cu practica juridică bisericească cu putere de jurisprudență și, după caz, cu principiile canonice ale «acriviei» și «economiei» ;

În urma discuțiilor din plen și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă ca pentru cazurile de accidentare mortală cu autovehiculul, săvârșite de clerici din culpă (cu intenție premeditată sau din vină), să se rețină în sarcina lor gravitatea deosebită a fap-

tului, interpretat biblic, canonic și regulamentar, vinovații fiind pasibili de maximum de pedeapsă, pierderea demnității și dreptului de slujire preoțească (depunerea din treapta preoției sau Căterisirea).

Când accidentele mortale cu autovehiculul nu s-au săvârșit de către clerici din culpă, ci involuntar, se va ține seama de judecata bisericească și starea și împrejurările, de circumstanța care le ușurează vina, aplicând în aceste cazuri principiul canonic al «iconomieii».

Încadrarea în drept și sancționarea acestui delict săvârșit de un cleric fără de culpă, să se facă de instanța bisericească, prin coroborarea prevederilor canonice cu cele în speță din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată bisericească, în contextul realităților vieții, a recuperării cadrelor clericale și din interes major de serviciu pentru eparhie sau Biserică.

Se menține și se întărește hotărârea Sfântului Sinod nr. 844/1985, prin care clericul judecat și sancționat de instanța bisericească pentru săvârșirea accidentului mortal cu autovehiculul, nu din culpă, să fie obligat să dea declarație scrisă că nu va mai conduce vreun autovehicul.

În virtutea prevederilor art. 49, lit. «p» din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română, clericul sancționat de eparhie cu pedeapsa «Depunerea din treapta preoției» pentru săvârșirea unui accident mortal cu autovehiculul, nu din culpă, va putea cere la Sfântul Sinod, cu avizul favorabil al Chiriarhului, iertarea pedepsei, după o vreme de 3—4 ani de sinceră și reală pocăință pentru fapta săvârșită, producând dovezi de îndreptare și exprimare a profunde dorințe de reluare și integrare în lucrarea preoțească (cazuri de jurisprudență: temeii nr. 12 905/1982; 1447 și 5843/1984 etc.).

Examinarea acestor cazuri se va face cu toată atenția pe plan local, Chiriarhul folosind dreptul său de a lega și dezlega, în virtutea plenitudinii puterii sale harice, ca ierarh, și a prevederilor canonice referitoare la epitimii — reducerea și iertarea lor (Can. 35, 39 Ap.; 5, 12 I Ec.; 2 II Ec.; 8 III Ec.; 8, 9 IV Ec.; 102 VI Ec.; 9 Ant.; 2, 5, 7 Anc.; 84, 85 Vasile cel Mare).

Tot în legătură cu cele de mai sus, la propunerea unor ierarhi, Sfântul Sinod a adus în dezbaterea sa și cazurile de abateri și delictе săvârșite de personalul din cadrul cinului monahal, evidențiindu-se că, în prezent, instanțele disciplinare și de judecată pentru monahi nu mai funcționează.

Având în vedere necesitatea existenței acestor instanțe în scopul păstrării și asigurării disciplinei monahale și cunoscând că se află în curs de revizuire Regulamentul pentru organizarea vieții monahale, plenul Sfântului Sinod hotărăște :

La fiecare eparhie se vor reactiva instanțele de judecată pentru monahi, prevăzute în «Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a Mănăstirilor» (aprobat de Sfântul Sinod în ședința din 25 februarie 1950).

Temei nr. 7392/1995 — Adresa Arhiepiscopiei Timișoarei nr. 1930/1995, cu propunerea de înființare a Mănăstirii «Pietroasa» din loc. Pietroasa Mare, com. Victor-Vlad Delamarina, jud. Timiș, cu destinație pentru monahi.

Având în vedere că în localitatea respectivă nu există locaș de cult ortodox iar credincioșii solicită cu insistență aprobarea pentru înființarea și construirea acestui așezământ monahal, pentru care dispun de teren, materiale de construcții și forță de muncă ;

Luând act de avizul favorabil al I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, în temeiul prevederilor art. 8 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea Mănăstirii Pietroasa din loc. Pietroasa Mare, com. Victor-Vlad Delamarina, jud. Timiș, cu hramul «Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil», cu destinația pentru monahi, urmând a se organiza și funcționa, potrivit rânduielilor tradiționale bisericești.

Temei nr. 235/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Timișoarei nr. 2229/1995 cu propunerea de înființare a unei mănăstiri, în apropierea localității Iersnic-Cladova, jud. Timiș, cu destinație pentru monahi.

Având în vedere că zona geografică respectivă este săracă în așezăminte monahale iar credincioșii din zonă dispun de terenul necesar și de materiale de construcții, în scopul edificării acestui așezământ monahal ;

Ținând seama de recomandarea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, în temeiul art. 8 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înființarea unei mănăstiri în apropierea localității Iersnic-Cladova, jud. Timiș, cu destinație pentru monahi, subordonată canonic și administrativ Arhiepiscopiei Timișoarei, urmând a se organiza și funcționa potrivit rânduielilor tradiționale bisericești.

Temei nr. 467/1996 — Adresa Episcopiei Argeșului nr. 96/1996, cu propunerea de înființare a Mănăstirii «Corbii din Piatra», jud. Argeș, cu destinație pentru monahi.

Ținând seama de hotărârea Adunării Eparhiale a Episcopiei Argeșului, de recomandarea P.S. Episcop Calinic al Argeșului, în temeiul prevederilor art. 8 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă înjuițarea Mănăstirii «Corbii din Piatra», jud. Argeș, cu destinație pentru monahi, urmând a se organiza și funcționa potrivit rânduielilor tradiționale bisericești.

Temei nr. 8609/1995 — Adresa Arhiepiscopiei Iașilor nr. 7656/1995, cu propunerea de a se acorda P. Cuv. Protosinghel Leopold Nita, exarh al mănăstirilor din acea eparhie, rangul de Arhimandrit.

Avându-se în vedere motivația adusă în susținerea recomandării, din care rezultă că cel propus pentru acordarea rangului de Arhimandrit este licențiat în teologie, are peste 10 ani de viață monahală, dovedindu-se un bun duhovnic, priceput gospodar și stareț destoinic ;

În urma discuțiilor din plen, în cadrul cărora s-a conturat recomandarea ca la hirotesia întru Arhimandrit, P. Cuv. Protos. Leopold Nita să i se schimbe numele de călugărie cu unul din calendarul nostru bisericesc ;

Pe temeiul prevederilor art.82, al. 4 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

Acordă P. Cuv. Protosinghel Leopold Nita, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor, rangul de Arhimandrit, urmând ca la hirotesie să i se schimbe numele de călugărie cu unul din calendarul nostru bisericesc.

Temei nr. 8467/1995 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod privind viața și lucrarea Bisericii Ortodoxe Române, reflectate în scrisorile primite la Patriarhia Română în cursul anului 1995.

Reținând că scrisorile sosite la Patriarhia Română în cursul anului 1995 care privesc, în general, aspecte negative din activitatea personalului clerical sunt mult mai puține ca în anii precedenți și că pentru soluționarea lor se respectă procedura trimiterii la eparhii ;

Având în vedere că nu în toate cazurile, eparhiile au soluționat corespunzător petițiile respective, solicitanții continuând să se adreseze Centrului Patriarhal ;

Constatând că o parte din corespondența primită la Patriarhie se referă la activitatea prozelitistă desfășurată în rândul credincioșilor ortodocși de secte și culte neoprotestante, pentru care se solicită luarea de măsuri vizând întărirea vieții religioase a credincioșilor ;

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

Adresează rugămintea Centrelor Eparhiale de a acorda toată atenția răspunsului care trebuie dat, în termen, petiționarilor la scrisorile și sesizările făcute.

Recomandă să se ia, de către Centrele Eparhiale măsurile ce se impun pe plan eparhial față de abaterile și delictele săvârșite de personalul clerical.

Pentru promovarea vieții religioase și pentru a răspunde unor sesizări ale credincioșilor în legătură cu cinstirea sfinților, recomandă ca, în acord cu hotărârile anterioare ale Sfântului Sinod, Sfinții cu moaște în țara noastră să fie înscriși, cu cruce roșie, în Calendarele bisericești ale Centrelor eparhiale în care se află moaștele lor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, invită apoi pe P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor, raportorul *Comisiei relațiilor externe bisericești*, să prezinte referatele acestei Comisii asupra următoarelor probleme :

Temei nr. 50/1995 — Invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de către Prea Fericitul Chrysostomos, Arhiepiscopul Ciprului — Noua Justiniana, de a efectua o vizită în cuprinsul Bisericii Ciprului.

Luând act de scrisoarea Prea Fericitului Chrysostomos, Arhiepiscopul Ciprului prin care se reînnoiește invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a efectua o vizită în Biserica Ciprului, în cursul anului 1996 ;

Având în vedere răspunsul afirmativ exprimat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la această invitație, comunicat în luna ianuarie a anului 1996 ;

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea *Comisiei relațiilor externe bisericești*, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de către Prea Fericitul Chrysostomos, Arhiepiscopul Ciprului, de a efectua o vizită oficială în Biserica Ciprului, în cursul anului 1996, urmând ca datele acesteia să fie stabilite ulterior, de comun acord.

Temei nr. 7345/1995 — Referat privind diferendul dintre Patriarhia Ecumenică și Patriarhia Moscovei, în legătură cu Diaspora ortodoxă ucraineană și cu Biserica Ortodoxă din Estonia.

Având în vedere că la Patriarhia Română s-au primit o serie de scrisori și documente prin care Patriarhia Ecumenică și respectiv Patriarhia Moscovei își argumentează istoric, canonic și psihologic acțiunile și demersurile întreprinse în legătură cu Diaspora ortodoxă ucraineană și cu Biserica Ortodoxă din Estonia ;

Ținând seama de expunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* făcută pe marginea acestei probleme, pentru înțelegerea elementelor care au condus la crearea acestei stări de lucruri între cele două Patriarhii ;

Luând act de aspectele de ordin istoric și canonic privitoare la Diaspora ortodoxă ucraineană și la Biserica Ortodoxă din Estonia, așa cum au fost ilustrate în documentarul elaborat pe această temă de către Sectorul Relații externe bisericești ;

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

La act cu tristețe de diferendul ivit între Patriarhia Ecumenică și Patriarhia Moscovei, exprimându-se nădejdea că acest diferend va fi soluționat pe calea dialogului și în spiritul dragostei creștine, în vederea păstrării unității Ortodoxiei universale.

Să se exprime poziția Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române privind dreptul unei Biserici existente pe teritoriul unui stat independent de a-și dobândi autocefalia, potrivit rânduielilor canonice.

Poziția Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române va fi prezentată în cadrul întâlnirilor Întâistătătorilor de Biserici Ortodoxe surori precum și în discuțiile ce urmează a avea loc în conferințele pregătitoare ale Sfântului și Marelui Sinod Panortodox, când se vor aborda temele Autocefaliei și Diasporei Ortodoxe.

Temei nr. 429/1996 — Scrisoarea Sanctității Sale Pavle, Patriarhul Serbiei din 19 oct. 1995, prin care solicită lămuriri în legătură cu unele relații pe care Biserica Ortodoxă din Macedonia pretinde că le-ar avea cu Biserica Ortodoxă Română.

În legătură cu această problemă, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a prezentat contextul în care au avut loc discuțiile cu Sanctitatea Sa Patriarhul Pavle, cu prilejul vizitei sale la București, în octombrie 1995 când, a adus cu sine și scrisoarea pusă în dezbaterea Sfântului Sinod prin care solicită lămuriri asupra atitudinii Patriarhiei Române față de schisma bisericească în fosta republică jugoslavă a Macedoniei și în care își exprimă unele motive de îngrijorare față de această problemă.

Luând act de poziția exprimată de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* în cadrul discuțiilor cu Sanctitatea Sa Patriarhul Pavle prin care și-a manifestat surprinderea și durerea în legătură cu conținutul scrisorii întemeiat pe zvonuri și nu pe date certe, arătând că Biserica Ortodoxă Română nu a îndeplinit și nu va îndeplini acțiuni contrare principiilor evanghelice și preceptelor Sfintelor Canoane ;

Ținând seama că Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a evidențiat, în cadrul discuțiilor punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române prin care se consideră că rezolvarea problemelor ce privesc Bi-

serica Macedoniei nu poate veni decât printr-un acord comun între aceasta și Patriarhia Sârbă, ceea ce va contribui la păstrarea unității Ortodoxiei universale ;

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de scrisoarea Sanctității Sale Pavle, Patriarhul Serbiei, legată de presupuse relații dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Macedoniei precum și de clarificarea pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a făcut-o cu prilejul întâlnirii cu Sanctitatea Sa la București (1 nov. 1995).

Se vor solicita P.S. Episcop Calinic al Argeșului lămuriri în legătură cu cele menționate în scrisoarea Sanctității Sale Patriarhul Pavle, în vederea alcătuirii unui răspuns al Bisericii noastre adresat Sanctității Sale care să cuprindă respectivele clarificări.

Temei nr. 7352/1995 — Scrisorile Sanctității Sale Bartholomeu I. Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, prin care face cunoscută caterisirea unor preoți din jurisdicția sa.

Luând act că prin scrisorile respective se aduce la cunoștința Patriarhiei Române hotărârea Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice privind caterisirea unor clerici din cuprinsul Arhiepiscopiei Americii de Nord și de Sud (Theodoros Ioannou, Theodoros Papafil, Daniel Sfikas, Thomas Shaw și Nikolaos Georgakopoulos) cu rugămintea ca Biserica Ortodoxă Română să nu aibă «nici o comuniune» cu cei în cauză «deoarece au fost goliți de tot harul și lucrarea preoțească» ;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de caterisirea preoților respectivi din jurisdicția Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului.

Temei nr. 8338/1995 — Scrisoarea Sanctității Sale Ilia II, Patriarhul Catolicos al Întregii Georgii, prin care face cunoscută caterisirea unui ierarh din acea Biserică.

Luând act că prin scrisoarea respectivă se aduce la cunoștința Bisericii noastre că, Sfântul Sinod al Bisericii Georgiei l-a caterisit pe fostul episcop Christopher Tsamalaidze de Bolnisi și Dmanisi, excluzându-l din rândul membrilor Sfântului Sinod și de la orice slujire pastorală ;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de caterisirea respectivului ierarh din jurisdicția Bisericii Georgiei.

Temei nr. 913/1995 — Scrisoarea Sanctității Sale Ilia II, Patriarhul Catolicos al Întregii Georgii prin care informează despre canonizări de sfinți în Biserica Georgiei.

Luând act, că prin scrisoarea respectivă se comunică Bisericii noastre hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Georgiei din septembrie 1995, privind canonizarea următorilor sfinți «considerați de mare însemnătate prin eroismul lor spiritual» :

Sf. Patriarh Catolicos Ambrozie profetul (16/29 martie);

Sf. Mc. Nazarie, mitropolit de Kutaisi și Gaenati; Gherman preotul; Ierotei preotul; Simon preotul și Visarion protodiaconul 14/27 august);

Sf. Martir Feodor preotul (8/21 iunie);

Sf. Gabriel episcop de Imerety (13/26 decembrie);

Sf. Alexandru episcop de Guria și Samegrelor (26 oct./9 nov.);

Sf. Martir Grigorie arhimandritul (23 nov./6 dec.);

Sf. Alexei ieromonahul (18/31 ianuarie);

Ținând seama de speranța mărturisită de Sanctitatea Sa *Ilia II* că numele sfinților canonizați de Biserica Georgiei vor fi admise și incluse în Calendarul Bisericii Ortodoxe Române;

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de canonizările de sfinți din Biserica Georgiei, urmând ca numele lor să fie înscrise în Calendarul Bisericii Ortodoxe Române.

Temei nr. 1914/1995 — Participarea Pr. Prof. Univ. Nicolae Necula, la întrunirea subcomisiilor pentru probleme liturgice și pentru probleme pastorale din cadrul Comisiei Mixte de Dialog Teologic dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Ortodoxe Orientale (Penteli, Grecia, 15—19 martie 1995).

Având în vedere că participarea Bisericii noastre la întrunirea celor două subcomisii se înscrie pe linia celor stabilite la Chambésy în 1993, în cadrul Comisiei Mixte de Dialog Teologic dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Ortodoxe Orientale, în scopul refacerii comuniunii dintre ele;

Ținând seama că delegatul Bisericii noastre a prezentat în cadrul acestor întruniri poziția adoptată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (decembrie 1994) față de acest dialog din care rezultă deschiderea spre dialog și refacerea comuniunii;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de participarea Pr. Prof. Univ. Nicolae Necula la întrunirea subcomisiilor pentru probleme liturgice și pentru probleme pastorale din cadrul Comisiei Mixte de Dialog Teologic dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Ortodoxe Orientale, ale căror rezultate vor fi prezentate în revistele centrale bisericești și în cele locale.

Temei nr. 3016/1995 — Participarea Pr. Prof. Univ. Aurel Jivi la întrunirea subcomitetului Comisiei Mixte de Dialog Teologic dintre Biserica Ortodoxă și Alianța Mondială a Bisericilor Reformate, în vederea stabilirii tematicii pentru continuarea dialogului (Chambésy, Elveția, 7—9 aprilie 1995).

Constatând că, în cadrul lucrărilor acestui subcomitet finalizate printr-un Comunicat, s-a căzut de acord asupra continuării pe linia stabilită inițial, de a analiza articolele Crezului Niceo-Constantinopolitan, abordându-se articolele privind eclesiologia, respectiv «Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească Biserică» ;

Luând act că tema viitoarei sesiuni, care va avea loc în 1996 este «Identitatea și Unitatea Bisericii» ;

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

În act de participarea Pr. Prof. Univ. Aurel Jivi la întrunirea subcomitetului Comisiei Mixte de Dialog Teologic dintre Biserica Ortodoxă și Alianța Mondială a Bisericilor Reformate.

Temei nr. 430/1996 — Participarea delegației condusă de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului la lucrările celei de a VII-a Întruniri de Dialog Teologic bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania (Selbitz, Germania, 28 nov.—4 dec. 1996).

Luând act că lucrările celei de a VII-a Întruniri, cu tema «Chemarea Sfinților, Chemarea Bisericilor noastre și împlinirea ei într-o lume secularizată», s-au bucurat de o largă participare din partea celor două Biserici, programul cuprinzând momente de rugăciune și liturgice alternate cu desfășurarea lucrărilor ;

Constatând că tema generală a fost dezvoltată în 8 referate cu un dens conținut teologic iar cadrul de participare a exprimat dorința de colaborare tot mai intensă în plan bisericesc, teologic și practic, ajungându-se și la puncte de convergență, mai ales în ce privește secularismul și pluralismul ce caracterizează perioada de timp pe care o străbat cele două Biserici în prezent ;

Ținând seama de concluziile acestei întruniri exprimate prin Comunicatul dat publicității, în care se afirmă că rezultatele de până acum ale dialogului sunt de natură să contribuie la apropierea dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania și în același timp să justifice continuarea dialogului, prin organizarea de noi întruniri ;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

În act de participarea delegației condusă de către I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului la lucrările celei de a VII-a întruniri de Dialog Teologic bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania ;

Se vor publica, în revistele centrale bisericești, reportajul, referatele susținute și Comunicatul final al întrunirii de dialog.

Se va scrie Episcopului Rolf Koppe și conducătorilor Bisericii Evanghelice din Germania pentru confirmarea primirii documentelor celei de a VII-a întruniri de Dialog Teologic bilateral, exprimându-se hotărârea de a se continua acest dialog.

Temei nr. 2258/1995 — Documentar privind scrisorile primite la Patriarhia Română din partea Patriarhiei Ierusalimului, Vaticanului și altor organizații creștine internaționale în legătură cu sărbătorirea a două milenii de creștinism, în anul 2 000.

Luând act că din corespondență și din alte materiale documentare sosite la Patriarhia Română rezultă că o parte, din ce în ce mai mare, a lumii creștine se pregătește să întâmpine mileniul III prin manifestări cu caracter jubiliar în anii 2 000—2 001, dedicate împlinirii a două milenii de la Nașterea Mântuitorului Iisus Hristos.

Având în vedere că din crisoarea Patriarhiei Ierusalimului rezultă preocuparea de a da un caracter panortodox acestor manifestări jubiliare, în care scop a și avut loc o consultație, în urma căreia a fost adresată rugămintea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a desemna un ierarh care să participe, în viitor, la lucrările Comisiei pregătitoare, ca reprezentant al Patriarhiei Române ;

Ținând seama că în același scop, Papa Ioan Paul II a adresat membrilor Bisericii Catolice Crisoarea Apostolică «Tertio Milenio Adveniente», cuprinzând o serie de idei privitoare la aniversarea a 2 000 de ani de creștinism, una dintre acestea fiind oportunitatea organizării unei întâlniri pan-creștine ;

Constatând că și Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Conferința Bisericilor Europene au publicat documente individuale sau mixte, adresate Bisericilor membre în cuprinsul cărora se propun o serie de măsuri privind «sărbătorirea ecumenică a anului 2 000» ;

În urma discuțiilor purtate în plen, în cadrul cărora s-a conturat opinia că este necesar a se da o atenție mărită organizării pe plan local, în Biserica noastră, pregătirilor necesare întâmpinării acestui mare eveniment, care să constituie atât prilej de evaluare a situației creștinismului, în general, a Ortodoxiei, în special și respectiv a ecumenismului, cât și perspectivele de viitor, în care scop este utilă constituirea unei comisii care să pregătească, la nivelul Bisericii Ortodoxe Române aceste manifestări jubiliare ;

La propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

la act de inițiativele unor Biserici creștine și organizații ecumenice internaționale de a sărbători, în anul 2000, două milenii de creștinism, urmând a fi studiate modalitățile concrete de participare.

Biserica Ortodoxă Română se va implica, alături de Patriarhia Ierusalimului și celelalte Biserici Ortodoxe, în organizarea manifestărilor jubiliare consacrate împlinirii a două milenii de creștinism, inclusiv prin delegarea unui ierarh în Comitetul de organizare a acestor manifestări.

Se va studia modalitatea în care, evenimentul să fie sărbătorit, pe plan național, în acest sens, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos fiind desemnat să alcătuiască o schiță de plan care să fie supusă atenției Sfântului Sinod plenar în proxima sa ședință de lucru.

Temei nr. 8322/1995 — Participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la lucrările Comitetului Pregătitor al celei de a II-a Adunări Ecumenice a Bisericilor din Europa (Graz, Austria, 15—19 noiembrie 1995).

Având în vedere ca acest Comitet Pregătitor, compus din reprezentanți ai Conferinței Bisericilor Europene (ortodocși, anglicani și protestanți) și reprezentanți ai Consiliului Conferințelor Episcopilor din Europa (catolici) are menirea de a pregăti a II-a Adunare Ecumenică a Bisericilor din Europa, cu tema «Reconcilierea — dar al lui Dumnezeu și început de viață nouă», ce va avea loc la Graz, Austria între 25—29 iunie 1997 ;

Ținând seama că în cadrul lucrărilor acestui Comitet Pregătitor, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei a prezentat raportul final al Conferinței Naționale Ecumenice de la Iași (30 iunie — 2 iulie 1995) în cadrul căreia a fost aprofundată tema propusă pentru Graz ;

Luând act că tema reconcilierii trezește un anume interes în Bisericile Europei, într-o vreme de criză economică și spirituală multiformă, tocmai datorită faptului că ele au vocația majoră de a lucra pentru împăcarea oamenilor cu Dumnezeu și întreolaltă ;

În urma discuțiilor din plen și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la lucrările Comitetului Pregătitor al celei de a II-a Adunări Ecumenice a Bisericilor din Europa, urmând ca, în revistele centrale bisericești, să se publice o prezentare a acestei întruniri.

Temei nr. 8323/1995 — Participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și P.S. Episcop-Vicar patriarhal Teofan Sinaitul la Sesiunea comună a Conferinței Bisericilor Europene și Conferinței Episcopilor Catolici din Europa (Assisi, Italia, 12—14 mai 1995).

Luând act că această primă întrunire comună a avut ca scop analiza relațiilor dintre cele două organizații bisericești europene, în contextul dispariției regimurilor comuniste totalitare din Estul Europei, al năzuințelor spre o Europă unită și luarea unor decizii privitoare

la organizarea celei de a II-a Adunări Ecumenice a Bisericilor din Europa ;

Ținând seama că, în cadrul lucrărilor, au fost abordate aspecte privind războiul din fosta Iugoslavie, spiritul secularizant care câștigă din ce în ce mai mult teren în Europa, necesitatea unei mărturii comune a Bisericilor din Europa în fața crizei spirituale a lumii contemporane ;

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și a P.S. Episcop-Vicar patriarhal Teofan Sinaitul la Sesiunea comună a Conferinței Bisericilor Europene și Conferinței Episcopilor Catolici din Europa, urmând ca, în revistele centrale bisericești, să se publice o prezentare a acestei întruniri.

Temei nr. 2890/1996 — Participarea P.S. Episcop-Vicar patriarhal Teofan Sinaitul la întrunirea Comitetului Central al Conferinței Bisericilor Europene, Conferința Episcopilor (Assisi Italia, 15—19 mai 1995).

Luând act că, în cadrul dezbaterilor, un loc aparte a fost acordat evaluării relațiilor Conferinței Bisericilor Europene cu Catolicii din Europa în lumina hotărârii comune de organizare a celei de a II-a Adunări Ecumenice a Bisericilor din Europa de la Graz (Austria) și de punctul de vedere ortodox exprimat cu acest prilej de P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul ;

Având în vedere că în cadrul lucrărilor Comitetului Central s-a stabilit ca a XI-a Adunare Generală a Conferinței Bisericilor Europene să aibă loc la Graz (Austria), în vara anului 1997 ;

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de participarea P.S. Episcop-Vicar patriarhal Teofan Sinaitul la întrunirea Comitetului Central al Conferinței Bisericilor Europene, urmând ca, în revistele centrale bisericești, să se publice o prezentare a lucrărilor acestui organism ecumenic.

Temei nr. 8808/1995 — Lucrările Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene (București, 27 ianuarie — 1 februarie 1996).

Constatând că lucrările Prezidiului au avut loc în România, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a adresat participanților un mesaj în cadrul lucrărilor de deschidere ;

Având în vedere că lucrările prezidiului au cuprins, între altele pregătirea celei de a XI-a Adunări Generale a Conferinței Bisericilor Europene, analizarea relațiilor cu Comisia Europeană «Biserica și Societatea» cât și o întâlnire cu conducătorii Bisericilor din România, membre ale Conferinței Bisericilor Europene ;

Ținând seama că, în cadrul discuțiilor cu conducătorii Bisericilor din România, membre ale Conferinței Bisericilor Europene, s-a constatat

că relațiile ecumenice locale nu sunt la nivelul dorit, drept pentru care Biserica Ortodoxă Română a propus crearea Consiliului Ecumenic Național ;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe Bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

La act de desfășurarea și de rezultatele lucrărilor Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene, o prezentare a lucrărilor urmând a fi publicată în revistele centrale bisericești.

Temei nr. 6790/1995 — Participarea P.S. Episcop-Vicar patriarhal Teofan Sinaitul la lucrările Conferinței Interortodoxe cu tema «Comunitățile Ortodoxe Locale», organizată de Biroul de legătură al Bisericii Ortodoxe pe lângă Uniunea Europeană (Istambul, Turcia, 25—29 noiembrie 1995).

Având în vedere că delegatul Patriarhiei Române a opinat că este necesar ca existența acestui Birou de legătură să fie adusă la cunoștința Bisericilor Ortodoxe de către Patriarhia Ecumenică, urmând ca apoi, Patriarhia Română, să-și prezinte un punct de vedere oficial :

Ținând seama că este necesar ca răspunsul Patriarhiei Române în această problemă trebuie să vizeze : necesitatea existenței unei structuri ortodoxe europene, pe lângă instituțiile europene ; în ce măsură acest Birou poate să îndeplinească rolul de punte de legătură între Bisericile Ortodoxe din Europa și Uniunea Europeană și modalitățile practice de lucru în luarea deciziilor, în lumina practicii sobornicești panortodoxe ; reafirmarea poziției Bisericii Ortodoxe Române privind transformarea, în timp a Comisiei Ecumenice Europene «Biserica și Societatea» (care reunește Bisericile Protestante din țările Uniunii Europene și din Ungaria) într-un secretariat sau o comisie a Conferinței Bisericilor Europene și adresarea unei solicitări către Asociația Ecumenică a Bisericilor din România (AIDRom) de a studia perspectivele afilierii sale, la Comisia Ecumenică Europeană «Biserica și Societatea», așa cum a făcut Consiliul Național al Bisericilor din Ungaria ;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

La act de participarea P.S. Episcop-Vicar patriarhal Teofan Sinaitul la Conferința interortodoxă cu tema «Comunitățile Ortodoxe locale».

În urma primirii unei înștiințări oficiale din partea Patriarhiei Ecumenice despre existența «Biroului de legătură al Bisericii Ortodoxe pe lângă Uniunea Europeană», Biserica Ortodoxă Română își va expune punctul de vedere care să se refere la necesitatea existenței unei structuri ortodoxe de reprezentare pe lângă instituțiile europene, iar în cazul în care s-ar dori ca acest birou de legătură să reprezinte Bisericile Ortodoxe în totalitatea lor, să se găsească modalitățile practice privind reprezentarea și

luarea deciziilor în cadrul acestui for, conform practicii sobornicești panortodoxe.

Să se reafirme poziția Bisericii Ortodoxe Române, potrivit căreia, Comisia Ecumenică Europeană pentru «Biserica și Societatea» (EECCS) să devină un secretariat în cadrul Conferinței Bisericilor Europene.

Să se solicite conducerii Asociației Ecumenice a Bisericilor din România (AIDRom) să studieze perspectiva afilierii sale la Conferința Ecumenică Europeană «Biserica și Societatea», așa cum a făcut Consiliul Național al Bisericilor din Ungaria.

Temei nr. 5663/1995 — Lucrările celei de a III-a Adunări Generale a Asociației Ecumenice a Bisericilor din România — AIDRom (Ilieni, jud. Covasna, 2 oct. 1995).

Luând act de conținutul lucrărilor la care au participat membrii acestei asociații, precum și o serie de agenții din străinătate care au contribuit la sprijinirea programelor inițiate cu concursul AIDRom ;

Ținând seama că, în cadrul lucrărilor acestui organism ecumenic s-a făcut propunerea ca în viitoarele proiecte ale AIDRom să se introducă principiile ortodoxe legate de viață și creație în general ;

Având în vedere că, în cadrul discuțiilor din plen, s-a conturat opinia ca, în viitor, cererile adresate AIDRom de către unitățile bisericesti să fie aduse la cunoștința Chiriarhilor și că este necesar ca sprijinul AIDRom să se îndrepte către eparhiile cu probleme deosebite în lucrarea misionară ;

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericesti Sfântul Sinod hotărăște :

În act de conținutul și rezultatele lucrărilor celei de a III-a Adunări Generale a Asociației Ecumenice a Bisericilor din România — AIDRom, un reportaj asupra lucrărilor urmând a se publica în revistele centrale bisericesti.

Temei nr. 3248/1996 — Participarea a 100 de tineri ortodocși români la «Pelerinajul tineretului european» (Loreto, Italia, 28 august—12 septembrie 1995).

Luând act că participarea tineretului ortodox român la acest pelerinaj s-a făcut cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, la mijlocirile căruia Ministerul Tineretului a sprijinit organizarea programului de vizite din Italia ;

Ținând seama că programul a cuprins numeroase momente liturgice și de rugăciune ortodoxă, unele în comunitățile ortodoxe românești din Italia, la care au participat I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale și P.S. Arhiepiscop-Vicar Iustin Sigheteanul care a însoțit în pelerinaj pe tinerii ortodocși români ;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericesti, Sfântul Sinod hotărăște :

La act de participarea tinerilor ortodocși români la «Pelerinajul tineretului european» de la Loreto, Italia, despre care se va publica un reportaj în revistele centrale bisericești.

Temei nr. 935/1996 — Participări ale teologilor ortodocși români la diferite întruniri teologice, ecumenice și interreligioase peste hotare.

Luând act că prin participările teologilor ortodocși români la diferite întruniri teologice, ecumenice și interreligioase peste hotare este reconfirmată valoarea școlii de teologie ortodoxă română, cât și poziția constantă a Bisericii și teologiei noastre de deschidere în dialogurile teologice, ecumenice și interreligioase ;

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

La act de participările teologilor ortodocși români la diferite întruniri internaționale cu caracter teologic, ecumenic și interreligios, al căror conținut va fi publicat în revistele centrale bisericești.

Temei nr. 441/1996 — Referatul Comisiei speciale a Patriarhiei Române pentru relații bisericești și dialog teologic preconciiliar, în legătură cu proiectul Regulamentului de funcționare a Adunărilor eparhiale din Diaspora Ortodoxă.

Luând act că acest proiect de Regulament a fost propus în cadrul lucrărilor Comisiei Pregătitoare a celei de a IV-a Conferințe Preconciiliare a Sfântului și Marelui Sinod Panortodox (Chambésy, nov. 1993), fiind redactat de către specialiști în Drept Canonic întruniți la Chambésy (iulie 1995) ;

Ținând seama că lucrările Comisiei speciale au constat în analiza propunerilor de amendare a proiectului de Regulament și de a propune o formă care să fie analizată și aprobată de Sfântul Sinod, urmând ca aceasta să fie trimisă Secretariatului Conferinței Preconciiliare de la Chambésy ca punct de vedere oficial al Bisericii noastre în această problemă ;

Având în vedere poziția exprimată de delegatul Bisericii Ortodoxe Române, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, la întrunirea canoniștilor din iulie 1995, prin care s-a reușit atenuarea poziției Patriarhiei Ecumenice privind așa-zisul «drept» de a avea în jurisdicția sa canonică întreaga diasporă ortodoxă, și de precizarea făcută în plenul ședinței de către I.P.S. Sa, potrivit căreia, acest document constituie un «document de etapă», nefiind un document dogmatic cu autoritate canonică ;

Constatând că, în cadrul discuțiilor purtate în plen, s-a conturat recomandarea că, la viitoarele discuții asupra acestui document, delegatul Bisericii Ortodoxe Române să prezinte punctul de vedere în legătură cu comunitățile rupte de Biserica noastră, fiind de dorit o normalizare a legăturilor cu acestea, cu respectarea, în cadrul Adunărilor Eparhiale, a principiului etnic, astfel încât parohiile românești să nu aparțină canonic decât de Biserica Ortodoxă Română și nu de alte jurisdicții ;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de referatul Comisiei speciale a Patriarhiei Române pentru relații bisericești și dialog teologic preconciiliar, în legătură cu proiectul Regulamentului de funcționare a Adunărilor Eparhiale din Diaspora Ortodoxă.

Aprobă amendarea proiectului de Regulament, conform propunerilor Comisiei speciale, așa cum sunt cuprinse în referat.

Să se comunice Secretariatului General al Comisiei Pregătitoare a celei de a IV-a Conferințe Preconciiliare a Sfântului și Marelui Sinod Panortodox, hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în legătură cu proiectul de Regulament.

Temei nr. 909/1996 — Informarea privind depășirea rupturii din Biserica Ortodoxă Bulgară, prin repunerea în treaptă a unor ierarhi, ca urmare a pocăinței arătate față de Sfântul Sinod al acelei Biserici.

Având în vedere că, prin scrisoarea Sanctității Sale Patriarhul Maxim al Bulgariei, se comunică Bisericii noastre hotărârea Sinodului Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Bulgare de repunere în treaptă a mai multor ierarhi depuși în anul 1992, din cauza încălcării ordinii canonice, între care sunt amintiți : I.P.S. Mitropolit Ștefan de Veliko Tarnovo (trecut la cele veșnice în nov. 1995, după repunerea în treaptă), PP. SS Episcopi Galaction de Velitsa, Antonie de Provat și I.P.S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora ;

Ținând seama că prin aceeași scrisoare se amintește că fostul Mitropolit Pimen de Nefrokop rămâne sub pedeapsa caterisirii, iar fostul Mitropolit Kalinik de Vratsa, care fusese excomunicat, a fost reprimat ca membru al Bisericii, în starea de călugăr ;

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de repunerea în treaptă a unor ierarhi din Biserica Ortodoxă Bulgară și de depășirea, aproape integrală, a rupturii din sânul acestei Biserici.

Să se comunice la Patriarhia Bulgară bucuria Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru reglementarea situației canonice a ierarhilor respectivi.

Temei nr. 917/1996 — Invitația adresată de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist Sanctității Sale Ilia II, Patriarhul Catolicos al Întregii Georgii, de a vizita Biserica Ortodoxă Română la praznicul Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul (27 septembrie 1996).

Având în vedere că invitații similare au mai fost adresate Sanctității Sale și cu alte prilejuri, ultima pentru a participa la aniversarea

a 110 ani de Autocefalie și a 90 de ani de Patriarhat ai Bisericii Ortodoxe Române, dar că din motive obiective vizitele nu au putut avea loc ;

Luând act că, exprimând dorința membrilor Sfântului Sinod, a clerului și credincioșilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* dorește să reînnoiască invitația adresată Sanctității Sale *Ilia II*, de a vizita Biserica noastră la praznicul Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, în jurul datei de 27 septembrie 1996 când, se va resfinți paraclisul restaurat din incinta mănăstirii Antim din București ;

Ca urmare a discuțiilor purtate, Sfântul Sinod hotărăște :

Se va reînnoi invitația adresată Sanctității Sale Ilia II, Patriarhul Catolicos al întregii Georgii de a ne vizita Biserica, în jurul datei de 27 septembrie 1996, când se face amintirea Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, datele exacte ale vizitei urmând a se stabili de comun acord.

Temei nr. 442/1995 — Invitația adresată Patriarhiei Române de a participa la Conferința Federației Reformate Mondiale Maghiare (Cluj-Napoca, 3—10 august 1996).

Luând act de prezentarea făcută de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* în legătură cu discuțiile avute cu Dl. John Butoși, Președintele Federației Mondiale Reformate Maghiare și cu Dl. Episcop Csiha Kalman al Episcopiei Reformate din Cluj-Napoca, în ziua de 4 ianuarie 1996, când aceștia din urmă au adresat Bisericii noastre invitația de a participa la Conferința Federației Mondiale Reformate Maghiare ce se va organiza la Cluj-Napoca în perioada 3—10 august a.c ;

Ținând seama că tema Conferinței este «Implicațiile teologice ale etnicității» și are ca scop întărirea misiunii comune de slujire a lui Dumnezeu prin promovarea reconcilierii în duhul Evangheliei, cât și întărirea încrederii și cooperării între națiuni, naționalități, grupuri etnice și religioase ;

Având în vedere că datele invitației sunt sumare, acestea urmând a fi precizate într-o corespondență ulterioară ;

În urma discuțiilor purtate, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de invitația adresată Patriarhiei Române de a participa la Conferința Federației Mondiale Reformate Maghiare, urmând ca, în funcție de cele ce se vor comunica ulterior de către organizatori, să se decidă asupra respectivei participări.

Temei nr. 8096/1995 — Situația colectei organizate în cuprinsul Patriarhiei Române pentru sprijinirea Mitropoliei Basarabiei.

Luând act că, «Apelul pentru sprijinirea românilor ortodocși din Mitropolia Basarabiei», lansat de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, este rezultatul discuțiilor și al hotărârii luate de către Sinodul Permanent în ședința din 7 iulie 1995 în vederea creării unui fond de într-ajutorare a Mitropoliei Basarabiei ;

Ținând seama că până la data de 31 decembrie 1995, prin jertfelnicia și dărnicia credincioșilor dar și prin donații de la parohii, eparhii, mănăstiri, instituții sau persoane particulare se strânsese suma de peste 160 milioane lei, fiind în curs acțiunea de vărsare a sumelor colectate ;

Având în vedere că această sumă va fi administrată și repartizată conform propunerilor ce se vor face de I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, în funcție de necesitățile fiecărei parohii ;

În urma discuțiilor purtate în plen, în cadrul cărora Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a mulțumit membrilor Sfântului Sinod pentru solidaritatea manifestată în eparhii cu credincioșii ortodocși români din Basarabia și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de rezultatul colectei realizate pentru ajutorarea Mitropoliei Basarabiei, aducându-se mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru sprijinul acordat.

Eparhiile care nu au putut trimite sumele colectate la Administrația Patriarhală, sunt rugate să vireze aceste sume, cât mai curând posibil.

Se va iniția un nou apel, și în cursul anului 1996, pentru o astfel de colectă, la o dată ce se va stabili ulterior, urmând ca sumele colectate să reflecte, pe cât posibil, puterea economică a eparhiilor.

Temei nr. 44/1996 — Darea de seamă a I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală, privind activitatea desfășurată în anul 1995 în cadrul eparhiei și în calitate de «Locum Tenens» al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală.

Având în vedere că din darea de seamă prezentată, rezultă că Înalt Prea Sfinția Sa și-a desfășurat activitatea sfințitoare, învățătoarească și conducătoare potrivit realităților misionare și pastorale din teritoriile aflate în jurisdicția sa, întâmpinând, pe lângă rezultatele bune obținute, și o seamă de greutăți de ordin material și administrativ, unele generate de lipsa unui sediu al Mitropoliei, iar altele din cauza discrepanțelor existente, din punct de vedere financiar, între parohiile din eparhie, a atitudinii românilor din diaspora față de preoții care activează în acele parohii iar altele din cauza preoților români care se află în alte jurisdicții ;

Ținând seama că pe lângă activitatea pastoral-misionară specifică Înalt Prea Sfinția Sa a reprezentat Biserica noastră în numeroase acțiuni cu caracter teologic, ecumenist și interreligios la care a fost invitat ;

În urma precizărilor aduse în plen de I.P.S. Mitropolit Serafim, a discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de activitatea pastorală și administrativă desfășurată de I.P.S. Mitropolit Serafim în cursul anului 1995.

Se va acorda sprijinul necesar de către Biserica Mamă în privința stabilirii unui Centru Eparhial.

Să se reanalizeze problema salarizării preoților care activează în străinătate, urmând a se face intervenții la forurile în drept pentru ca suma globală ce se va acorda să fie virată direct Patriarhiei Române și prin această Mitropolie, care va dispune de repartizarea ei.

Temei nr. 7439/1995 — Darea de seamă a P.S. Episcop Timotei al Aradului, privind activitatea desfășurată în cadrul Vicariatului Ortodox Român de la Gyula-Ungaria, în cursul anului 1995.

Având în vedere că în darea de seamă sunt consemnate aspecte ale activității pastorale și socio-culturale desfășurate în cursul anului 1995, concretizată prin : sfințiri de biserici, acțiuni ecumenice participări la diferite manifestări cu caracter cultural și religios, simpozioane și expoziții.

Ținând seama că prin purtarea de grijă a P.S. Episcop Timotei al Aradului, numeroși preoți din țară au fost trimiși să slujească în parohiile din cuprinsul Vicariatului și în același timp unii tineri din parohiile respective au fost acceptați pentru studii în instituțiile de învățământ teologic din România, în vederea hirotonirii ca preoți ;

Luând act că pentru promovarea limbii române, dar și pentru întărirea în credința ortodoxă este necesar a se trimită mai multe manuale de limba română, cărți cu conținut religios și de cult, obiecte de colportaj ;

Constatând, din darea de seamă prezentată că, tot mai mulți preoți și credincioși din cuprinsul Vicariatului de la Gyula sunt favorabili înființării unei Episcopii pentru românii ortodocși din Ungaria ;

În urma precizărilor aduse în plen de P.S Episcop Timotei al Aradului, a discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act cu mulțumiri pentru activitatea desfășurată de către P.S. Episcop Timotei al Aradului în cadrul Vicariatului de la Gyula-Ungaria, în cursul anului 1995.

Să se depună, în continuare, strădanii în vederea întemeierii unei Episcopii pentru românii ortodocși din Ungaria.

Temei nr. 177/1996 — Darea de seamă a I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, privind activitatea desfășurată în cadrul Vicariatului Ortodox Român de la Vârșet — Serbia, în cursul anului 1995.

Având în vedere că din darea de seamă rezultă situația organizatorică și administrativă a Vicariatului care cuprinde 3 protopopiate cu 39 de parohii și filii deservite de 22 preoți activi și 2 preoți pensionari, că în prezent, în instituțiile de învățământ teologic din România sunt școlarizați elevi și studenți provenind din acel Vicariat și că, în cursul

anului 1995 au fost reînnoite, prin alegeri, corporațiile parohiale și consistoriale.

Ținând seama de activitățile cu caracter pastoral-misionar, religios și cultural-educative desfășurate în parohiile din cuprinsul Vicariatului și de dificultățile privind predarea Religiei în școli întrucât acest lucru încă nu s-a admis ;

Luând act de importanța deosebită a vizitei Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, însoțit de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal efectuată în parohii din cuprinsul Vicariatului, în cursul anului 1995, pentru întărirea în credința ortodoxă și pentru păstrarea limbii și datinilor strămoșești a românilor de pe acele meleaguri ;

Constatând din darea de seamă prezentată, că, pe de o parte, există divergențe de opinii în cadrul Vicariatului, unele generate chiar de împotrivirea părintelui vicar Moise Ianeș, în legătură cu posibilitatea înființării unei Episcopii pentru românii ortodocși din Serbia, iar pe de altă parte chiar Biserica Sârbă nu este receptivă la această dorință îndreptățită a Patriarhiei Române ;

În urma precizărilor aduse de către I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, în cadrul discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe biseri-cești, Sfântul Sinod hotărăște :

La act de activitatea desfășurată de către I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului în cadrul Vicariatului de la Vârșet-Serbia, în cursul anului 1995.

Să se depună, în continuare, eforturi pentru înființarea unei Episcopii la Vârșet, chiar dacă se resimte împotrivirea părintelui Vicar Moise Ianeș și a unor preoți.

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, lucrările Sfântului Sinod se întrerup la orele 21,30, fiind reluate în plen, în ziua de 15 februarie 1996, la orele 17,00 sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, prin examinarea următoarelor probleme înscrise pe ordinea de zi :

Temei nr. 1738/1996 — Răspunsul Guvernului României la scrisoarea Patriarhiei Române nr. 2800/17 ianuarie 1996, privind Catedrala Mântuirii Neamului.

Analizând stadiul demersurilor, în legătură cu Catedrala Mântuirii Neamului, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* arată că Primul — Ministru al Guvernului României, Dl. Nicolae Văcăroiu a răspuns la scrisoarea Patriarhiei Române privind inițiativa construirii Catedralei Mântuirii Neamului, făcând cunoscut că «Guvernul României a decis sprijinirea realizării acestui grandios proiect-Catedrala Mântuirii Neamului, suportând, în prima etapă ,cheltuielile necesare elaborării studiilor și proiectelor preliminare».

Ținând seama că, după discutarea acestei probleme în cursul anului 1995, în cadrul Sfântului Sinod și apoi, în cadrul Sinodului Permanent și al Consiliului Național Bisericesc, la 28 septembrie 1995 a avut loc o consfătuire sub conducerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cu o seamă de personalități ale vieții culturale din București : academicieni, profesori, istorici, arhitecți, ingineri, ierarhi și clerici, în cadrul căreia au fost discutate următoarele :

Amplasamentul viitoarei Catedrale a Mântuirii Neamului în Parcul Carol din Capitală, în cadrul unui complex care să cuprindă reședința episcopală, muzeu, spațiu adiacent necesar ;

Stilul viitoarei Catedrale care va fi specific românesc ;

Capacitatea acesteia de circa 12.000 locuri ;

Denumirea care să fie «Catedrala Mântuirii Neamului».

Având în vedere că, în scrisorile adresate Președintelui României și Guvernului, pe lângă precizările de mai sus, s-a solicitat că, în Parcul Carol, să se rezerve pentru Catedrala Mântuirii Neamului terenul necesar și spațiul de protecție însumând 1,7 hectare.

În urma acestei informări făcute plenului de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și a discuțiilor ce s-au purtat, Sfântul Sinod hotărăște :

la act de răspunsul pozitiv al Guvernului României privind dorința Patriarhiei Române pentru edificarea Catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol din București, în care scop se va adresa o scrisoare de mulțumire.

Adresează mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru demersurile inițiate, rugându-l să continue strădaniile pentru concretizarea proiectelor, admițându-se excepția așezării Sfântului Altar potrivit spațiului, ca Biserica să fie pe axul Parcului (aleea centrală)

Temei nr. 1123/1996 — Scrisoarea Ministerului Finanțelor înregistrată la Administrația Patriarhală sub nr. 1123 din 15 febr. 1996, privind posibilitatea acordării unei contribuții la nivelul a două salarii de bază minime brute pe țară, pentru maximum 5000 de posturi de la unitățile de cult fără venituri sau cu venituri mici.

Având în vedere că această scrisoare constituie răspunsul la adresa Cancelariei Sf. Sinod nr. 2924/12 iunie 1994 către Primul Ministru al Guvernului, prin care s-a solicitat ca până la soluționarea definitivă a problemei salarizării integrale a personalului bisericesc din fondurile de stat, să se extindă aplicabilitatea prevederilor art. 1, al. 1 și 2 din Ordonanța Guvernamentală nr. 38/1994, atât la restul clerului hirotomit cât și la personalul TESA de la Patriarhia Română și de la Centrele eparhiale, pe lângă cele 400 de posturi prevăzute în Ordonanța mai sus menționată ;

Ținând seama de precizarea adusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în legătură cu conținutul consfătuirii din luna decembrie 1995 de la Palatul Patriarhiei cu o serie de factori responsabili, în această problemă, discuții care au generat acest răspuns al Ministerului Finanțelor ;

Luând act că, în cadrul discuțiilor s-a relevat necesitatea ca repartizarea acestor posturi să urmărească, mai întâi, asigurarea schemei de funcții a Episcopiei Covasnei și Harghitei, restul posturilor urmând a fi distribuite celorlalte eparhii pe baza criteriilor ce vor fi stabilite de autoritatea bisericească, după emiterea actului normativ de către autoritatea competentă.

În urma discuțiilor care au avut loc, Sfântul Sinod hotărăște :

Ia act de scrisoarea Ministerului Finanțelor privind perspectiva acordării unei contribuții de la bugetul de stat, la nivelul a două salarii de bază minime brute pe țară, pentru maximum 5000 de posturi, situație ce urmează a se reglementa printr-un act normativ de stat.

Centrele eparhiale își vor întocmi documentația necesară în perspectiva apariției respectivului act normativ și o vor înainta Cancelariei Sf. Sinod.

Temei nr. 1066/1996 — Poziția Bisericii Ortodoxe Române în perspectiva alegerilor din anul 1996.

În cadrul discuțiilor purtate s-a apreciat că, în perspectiva alegerilor locale, parlamentare și prezidențiale care vor avea loc în cursul anului 1996, este necesară rediscutarea și reamintirea poziției adoptată până în prezent de Biserica Ortodoxă Română în această privință.

Subliniindu-se incompatibilitatea canonică a prezenței clerului în organisme politice, motiv pentru care Sfântul Sinod a adoptat deja poziția cunoscută, la care se adaugă și faptul că eventualii parlamentari clerici sau ierarhi ar trebui să aibă, pe cât posibil, o pregătire de specialitate.

Evidențiindu-se, de către membrii Sfântului Sinod, faptul că nici alte Biserici Ortodoxe din țările europene nu au reprezentanți în parlamentele din țările respective.

Considerându-se că punctul de vedere cel mai corect este acela ca Biserica, prin reprezentanții ei, să fie consultată la elaborarea legilor în care este implicată Biserica, consultația putând avea loc atât pe plan local, în diverse organisme, cât și pe plan central, parlamentar.

În urma discuțiilor purtate și a opiniilor exprimate, plenul Sfântului Sinod hotărăște :

Se va da publicității următorul Comunicat privind poziția Bisericii Ortodoxe Române în perspectiva alegerilor :

«Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în ședință plenară în zilele de 13—14 februarie 1996, face următoarele

precizări în perspectiva alegerilor locale, parlamentare și prezidențiale din România, ce vor avea loc în anul acesta :

Ca instituție divino-umană, chemată a păstra și propovădui trăirea adevărului de credință, Biserica Ortodoxă consideră de datoria ei să vegheze cu responsabilitate la binele, libertatea și demnitatea Țării și a credincioșilor ei.

Biserica, mamă a tuturor credincioșilor și factor de unitate și conciliere, respectă diversitatea opțiunilor politice ale fiilor ei. În acest spirit și în conformitate cu Sfintele Canoane, episcopii, preoții și diaconii, ca părinți duhovnicești ai tuturor credincioșilor, se vor abține de a candida la alegeri pentru a deveni deputați sau senatori. Clericii precum și monahii sunt chemați să îndeplinească misiunea lor spirituală specifică, iar aceasta nu este compatibilă cu angajamentul politic sistematic, partizan sau partinic.

Fidelă acestui principiu canonic de neutralitate politică și în respect față de dreptul la opțiune politică pe care-l are fiecare credincios al său și cetățean al României, Biserica Ortodoxă Română se abține să îndemne sau să recomande alegerea sau sprijinirea vreunui partid sau persoane angajate în confruntarea electorală.

În același timp, Biserica Ortodoxă Română, în calitatea ei de conștiință morală a societății românești, invită pe toți credincioșii ei să-și exercite dreptul electoral și să se pronunțe cu toată responsabilitatea în fața urnelor de vot.

Considerăm că este necesar pentru Biserică și Țară să apărăm și să promovăm credința în Dumnezeu, păstrată și transmisă din generație în generație de strămoșii și părinții noștri, darul sfânt al libertății cetățenilor și al independenței Țării și ameliorarea vieții materiale, morale și spirituale a societății românești de azi. În acest sens, trebuie să respingem orice formă de totalitarism comunist ateu, precum și orice formă de extremism.

De asemenea, este necesar să combatem toate formele de degradare sau negare a demnității umane, ca avortul, păcatele contra firii, prostituția, corupția, violența, drogurile, pornografia ș.a.

Biserica Ortodoxă Română își exprimă speranța că toți cei angajați în competiția electorală au conștiința importanței credinței religioase și vor sprijini Biserica să-și reafirme locul său firesc în societatea românească. Ne referim, în special, la promovarea învățământului religios în școală, ca disciplină de bază în formarea elevilor, restituirea bunurilor de care a fost deposedată Biserica,

sprijinirea activității pastorale și caritative a Bisericii în orfelinate, cămine de bătrâni, spitale, penitenciare, armată, construirea de noi biserici și restaurarea monumentelor istorice și de artă bisericască, a acestor bunuri de utilitate publică națională și expresii ale identității noastre spirituale.

În lumina celor spuse și cu nădejdea în Dumnezeu, chemăm pe toți slujitorii Sfințelor Altare și pe toți credincioșii Bisericii Ortodoxe Române să-și exercite dreptul de vot în duhul credinței, al iubirii de Biserică și neam și al responsabilității față de prezentul și viitorul României».

Temei nr. 1061/1996 — Propunerea Alianței Civice, adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh, privind demersurile inițiate pentru a se acorda patriotului român Ilie Ilașcu, premiul Nobel.

În legătură cu această problemă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că, la Patriarhia Română s-a primit scrisoarea Alianței Civice prin care, se aduce la cunoștință inițierea demersurilor pentru a se acorda patriotului român Ilie Ilașcu, premiul Nobel și totodată, rugăminte adresată Prea Fericirii Sale de a accepta să fie președinte de onoare al Comitetului de inițiativă.

Apreciind această inițiativă ca pe o îndatorire patriotică, Prea Fericirea Sa solicită sprijinirea acestei acțiuni de către membrii Sfântului Sinod, în care scop comunică plenului că a dat deja un răspuns verbal pozitiv la solicitarea Alianței Civice.

Însușindu-și aprecierea făcută de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăște :

În act de demersurile inițiate de Alianța Civică și de acceptul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a fi președinte de onoare al Comitetului de inițiativă privind acordarea premiului Nobel patriotului român Ilie Ilașcu.

Mulțumind membrilor Sfântului Sinod pentru participarea și aportul adus la soluționarea problemelor care s-au aflat pe Ordinea de zi a acestei ședințe sinodale, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, președintele Sfântului Sinod declară prorogată sesiunea sinodală pe anul 1996.

Se rostește rugăciunea «Cuvine-se cu adevărat».

Președintele Sfântului Sinod

†TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Secretarul Sfântului Sinod
EPISCOP TEOFAN SINAITUL
 Vicar Patriarhal

LUCRĂRILE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI

Sumarul ședinței de lucru din 15 februarie 1996

În conformitate cu prevederile art. 22 și 30 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și art. 5 și 59 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, a emis convocarea nr. 7202/5 decembrie 1995, în baza căreia, atât membrii Sfântului Sinod, cât și membrii clerici și mireni delegați ai celor 21 de eparhii din cuprinsul Patriarhiei Române, s-au întrunit la reședința patriarhală din București, în ziua de joi, 15 februarie 1996, pentru a participa la lucrările ședinței anuale a Adunării Naționale Bisericești.

La orele 9,30, în Catedrala Patriarhală, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, a membrilor Sfântului Sinod, și a celorlalți membri ai Adunării Naționale Bisericești, a fost oficiat un Te-Deum de către un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei.

După oficierea Te-Deum-ului, membrii Adunării Naționale Bisericești au trecut în sala de ședințe, întâmpinând, la orele 10,00, pe Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, însoțit de I.P.P.S.S. Mitropoliți.

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, Președintele Adunării Naționale Bisericești, potrivit prevederilor regulamentare bisericești, procedează la constituirea Secretariatului acestui for bisericesc, invitând pe secretarii aleși să ia loc la biroul secretariatului, după cum urmează : P.C. Protopop Alexandru Hotăran (Episcopia Aradului) — secretar general, Dl. Avocat Ioan Morariu (Arhiepiscopia Sibiului și Dl. Avocat Mihai Sălcuțan (Episcopia Buzăului).

La invitarea Prea Fericitului Părinte Președinte, secretarul general al Adunării, P.C. Pr. Alexandru Hotăran, face apelul nominal, în urma căruia rezultă că sunt vacante două locuri, iar un număr de 16 membri absentează motivat.

Constatându-se prezența statutară a membrilor, Prea Fericitul Părinte Președinte declară deschisă ședința de lucru a Adunării Naționale Bisericești.

În cuvântul de deschidere, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, evocă figura Dl. Avocat Tiberiu Hălăucescu, mutat la Domnul în cursul anului 1995, «reprezentant pilduitor din partea Episcopiei Romanului și Hușilor, prin fapta și cuvântul său pentru mai buna lucrare a Bisericii strămoșești», după care întreaga Adunare păstrează un moment de reculegere rostind creștinescul «Dumnezeu să-l ierte».

Adresându-se, în continuare, membrilor Adunării Naționale Bisericești, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* își exprimă bucuria de a întâmpina pe delegații eparhiilor în acest for central bisericesc cu părintească dragoste și cu cuvintele Psalmistului «Binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului» (Ps. 117, 26), subliniind «importanța

responsabilităților și a contribuției ce trebuie adusă de fiecare ca răspuns la chemarea Bisericii» și exprimându-și nădejdea că «lucrarea din acest Înalt for central bisericesc va fi aducătoare de roade bogate în folosul Bisericii noastre strămoșești, a poporului român dreptcredincios de pretutindena și spre slava Domnului Iisus Hristos, Mântuitorul nostru».

După rostirea cuvântului de deschidere, Prea Fericitul Părinte Președinte dispune să se dea citire componenței Comis.ilor Permanente de lucru ale Adunării, aprobate în ședința de constituire a acestui for central bisericesc în iulie 1994. Întrucât, P.C. Pr. Marin Stamate, raportorul Comisiei Culturale este absent, la propunerea Prea Fericitului Părinte Președinte, Adunarea Națională Bisericească aprobă ca, pentru această ședință de lucru, Pr. Ioan Antistescu, membru în Comisia Bisericească, să fie desemnat raportorul Comisiei Culturale.

Se procedează apoi la repartizarea lucrărilor prezentate de sectoarele Administrației Patriarhale la Comisiile Permanente, astfel :

La comisia de validări și petițiuni

— Propunerea de validare a mandatului Pr. Nicolae-Gheorghe Șincan ca delegat cleric al Adunării Eparhiale a Episcopiei Alba Iuliei în Adunarea Națională Bisericească.

— Propunerea de validare a mandatului Dl. Ing. Emil Dănilă ca delegat mirean al Adunării Eparhiale a Episcopiei Romanului și Hușilor în Adunarea Națională Bisericească.

A primit raportor : P.C. Protopop Dumitru Andone

La comisia organizatoare

— Hotărârea Sfântului Sinod nr. 7453/1995 pentru înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului.

— Hotărârea Sfântului Sinod nr. 6444/1995 pentru reactivarea Episcopiei Hușilor.

— Hotărârea Sfântului Sinod pentru modificarea art. 40, al. 2, pt. 1 și art. 47, al. 1 din Regulamentul Organelor Centrale Bisericești din Patriarhia Română privind schimbarea denumirii «Comisiei Afacerilor Externe Bisericești» în «Comisia Relațiilor Externe Bisericești».

A primit raportor : P.C. Consilier administrativ Augustin Vasile

La comisia Bisericească

— Darea de seamă a Consiliului Național Bisericesc în legătură cu activitate pe anul 1995 a Sectorului I al Administrației Patriarhale-Cancelaria Sf. Sinod, privind : activitatea Organelor Centrale Bisericești ; evenimente deosebite în viața Bisericii noastre în anul 1995 ; activitatea misionară și pastorală a clerului ; viața religios-morală a clerului și credincioșilor ; asistența religioasă, social-caritativă și filantropică ; viața monahală în Biserica noastră ; grija pentru locașuri de cult.

— Darea de seamă a Consiliului Național Bisericesc în legătură cu activitatea pe anul 1995 a Sectorului III al Administrației Patriarhale-Relații Externe Bisericești ; Presa și comunicații, privind : relații cu Bi-

sericile Ortodoxe surori ; relații cu Bisericile Ortodoxe Orientale ; relații cu Biserica Romano-Catolică ; relații cu Biserica Anglicană și cu Bisericele Protestante ; relații cu Organizațiile creștine internaționale ; participări ale ierarhilor și teologilor ortodocși români la diferite întruniri ecumenice, teologice, interconfesionale și interreligioase ; probleme de presă și comunicații.

— Darea de seamă a Consiliului Național Bisericesc în legătură cu activitatea pe anul 1995 a Sectorului V al Administrației Patriarhale-Comunități ortodoxe române de peste hotare și schimbul de burse de studii privind : configurația actuală a diasporei ortodoxe române și grija manifestată de Patriarhia Romană pentru activitatea comunităților ortodoxe române de peste hotare ; schimbul de teologi cu Biserici și organizații creștine de peste hotare pentru specializare ; Sprijinul Patriarhiei Române pentru diverse asociații și organizații de binefacere și culturale din țară.

A primit raportor : P.C. Protopop Ene Ionel

La comisia culturală

— Darea de seamă a Consiliului Național Bisericesc în legătură cu activitatea pe anul 1995 a Sectorului învățământului teologic și religios privind : activitatea instituțiilor de învățământ superior teologic ; activitatea instituțiilor de învățământ preuniversitar teologic ; activitatea de predare a Religiei în școlile de stat.

— Propunerea Sfântului Sinod pentru modificarea Legii Învățământului cu privire la caracterul «opțional» de predare a Religiei la clasele V—VIII.

— Referatul informativ al Cancelariei Sf. Sinod privind hotărârile Sfântului Sinod, Sinodului Permanent și Consiliului Național Bisericesc în legătură cu construirea *Catedralei Mântuirii Neamului*.

— Darea de seamă a Consiliului Național Bisericesc în legătură cu activitatea pe anul 1995 a Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă (Editură, Tipografie, Ateliere) și planul de activitate pe anul 1996.

A primit raportor ; P.C. Protopop Ioan Antistescu

La comisia economico-financiară

— Raportul Consiliului Național Bisericesc în legătură cu Contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1995 al Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexe.

A primit raportor : P.C. Protopop Alexandru Hotăranu

La comisia bugetară

— Raportul Consiliului Național Bisericesc privind Proiectul bugetului de venituri și cheltuieli al Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexe pe anul 1996.

A primit raportor : P.C. Protopop Ioan Dambu

Invitând pe membrii Adunării Naționale Bisericești să participe la lucrările Comisiilor Permanente, potrivit componenței lor, Prea Fericitul

Părinte Președinte suspendă ședința pentru pauză, timp în care comisiile vor examina lucrările date în competență și vor întocmi rapoartele.

La reluarea lucrărilor în plen, Prea Fericitul Părinte Președinte a invitat pe raportori să prezinte deliberării Adunării Naționale Bisericești rapoartele Comisiilor permanente, după cum urmează :

1. P.C. Pr. Dumitru Andone, protopop de Tulcea, prezintă rapoartele cu propunerile de validare a mandatului Pr. Nicolae — Gheorghe Șincan, delegat cleric din partea Adunării Eparhiale a Episcopiei Alba Iuliei și a mandatului Dl. Ing. Emil Dănilă, delegat mirean din partea Adunării Eparhiale a Episcopiei Romanului și Hușilor, ca membri în Adunarea Națională Bisericească.

În cuprinsul rapoartelor s-a relevat că mandatele prezentate au fost conforme cu dispozițiile electorale, nu au prezentat defecte de formă și nici nu au fost făcute contestații împotriva lor, ceea ce a determinat Comisia de Validări și Petițiuni să supună cele două rapoarte aprobării plenului Adunării Naționale Bisericești.

2. P.C. Pr. Augustin Vasile, consilier administrativ prezintă plenu-
lui următoarele rapoarte privind :

a. Hotărârea Sfântului Sinod nr. 7453/1995 pentru înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, din care s-a putut desprinde justetea argumentelor de ordin misionar-pastoral, geografic administrativ-bisericesc și gospodăresc aduse în sprijinul hotărârii Adunării Eparhiale a Episcopiei Argeșului, care a propus, la dorința clerului și credincioșilor din județul Teleorman, înființarea acestei eparhii. Luând act de aceste motive care au determinat ca Sfântul Sinod, în ședința sa de lucru din 24—25 octombrie 1995, să ia hotărârea de înființare a Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, cu reședința în municipiul Alexandria, având jurisdicție asupra întregului județ Teleorman, de faptul că datorită demersurilor Patriarhiei Române, prin Hotărâre de Guvern s-a asigurat spațiul necesar pentru reședință și pentru organizarea Centrului eparhial, cât și de necesitatea modificării corespunzătoare a art. 5, paragraful I din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Comisia organizatoare supune raportul aprobării plenului Adunării Naționale Bisericești.

b. Hotărârea Sfântului Sinod nr. 6444/1995 pentru reactivarea Episcopiei Hușilor, din care s-a putut desprinde temeinicia argumentației de ordin istoric, pastoral-misionar și administrativ-bisericesc aduse de Adunarea Eparhială a Episcopiei Romanului și Hușilor, la solicitarea clerului și credincioșilor județului Vaslui, în sprijinul aprobării propunerii de reactivare a Episcopiei Hușilor, cu sediul în municipiul Huși. Ținând seama de toate aceste motive invocate și care au condus Sfântul Sinod, în ședința sa din 24—25 octombrie 1995 la hotărârea de reactivare a Episcopiei Hușilor, de faptul că la Huși sunt create condițiile necesare pentru organizarea Centrului eparhial și pentru reședința Chiriarhului, cât și de necesitatea modificării corespunzătoare a art. 5, par. II din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, raportul Comisiei Organizatoare este supus aprobării plenului Adunării Naționale Bisericești.

c. Hotărârea Sfântului Sinod pentru modificarea art. 40, al. 2, pt. 1 și art. 47, al. 1 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română, privind schimbarea denumirii «Comisiei Afacerilor Externe Bisericești» în «Comisia Relațiilor Externe Bisericești». Luând act că hotărârea Sfântului Sinod, luată în ședința de lucru din 24—25 octombrie 1995, a vizat adecvarea denumirii acestei Comisii cu limbajul bisericesc și de specialitate care, să definească cu claritate componentele și obiectivele sale, cât și de necesitatea modificării corespunzătoare a art. 40, al. 2, pct. 1 și art. 47, al. 2 din Regulamentul Organelor Centrale, raportul Comisiei organizatoare se supune aprobării plenului Adunării Naționale Bisericești.

3. P.C. Pr. Ene Ionel, protopop de Focșani, prezintă raportul privind Darea de seamă a Consiliului Național Bisericesc în legătură cu activitatea pe anul 1995 a Sectorului I al Administrației Patriarhale-Cancelaria Sf. Sinod, în care, succint a fost subliniată activitatea acestui sector, sub toate aspectele, ca rezultat al efortului comun al tuturor membrilor Sfântului Sinod și al Organelor Centrale Bisericești în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, care a îndrumat Cancelaria Sf. Sinod ca organ de execuție.

În raport au fost relevate evenimentele deosebite ce au marcat cursul anului 1995, declarat de Sfântul Sinod «An Jubiliar», între care au fost amintite: Aniversarea a 110 ani de la recunoașterea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și a 70 de ani de la ridicarea la rangul de Patriarhie, aniversare care a debutat prin ședința Sfântului Sinod din 4 februarie 1995 și a continuat cu oficierea Sfintei Liturghii la 5 februarie de către toți membrii Sfântului Sinod drept mulțumire adusă lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra Bisericii Ortodoxe Române. Aceste momente au fost consemnate și la eparhii prin oficierea de slujbe religioase, apariții editoriale și manifestări adecvate în instituțiile de învățământ teologic.

Aniversarea celor două evenimente a culminat cu festivitățile organizate în zilele de 26—28 octombrie 1995, la care au participat Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului Bartholomeos I, alți patriarhi și întâistătători de Biserici ortodoxe surori, reprezentanți ai altor Biserici creștine, ai unor organizații creștine internaționale, ierarhi și reprezentanți ai diasporei ortodoxe românești.

Festivitățile au culminat cu oficierea Sfintei Liturghii, la 27 octombrie, de către toți Întâistătătorii de Biserici Ortodoxe prezenți la București și organizarea sesiunii aniversare, la 20 octombrie, în rotonda Camerei Deputaților a Parlamentului, momente care au beneficiat de o distinsă participare, la cel mai înalt nivel, a invitaților bisericești din țară și de peste hotare, a Președinției, a invitaților bisericești din țară și de peste hotare, a Președinției, a Parlamentului, a Guvernului, a corpului diplomatic acreditat în România, a unor instituții de cultură, învățământ, a altor invitați și a numeroși clerici, credincioși monahi și monahii și cu vizitarea, în continuare a unor eparhii din cuprinsul Patriarhiei Române.

Raportul subliniază că, manifestările, prin amploarea lor și prin nivelul înalt de participare, au evidențiat redobândirea rolului și locului Bisericii noastre în societatea românească, prestigiul de care se bucura Biserica Ortodoxă Română pe plan intern și internațional, deschiderea către dialogul ecumenic și teologic, vigoarea și resursele spiritual-duhovnicești pe care le-a câștigat și păstrat de-a lungul istoriei sale bimilenarioare.

Raportul se oprește apoi asupra momentului sărbătoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la împlinirea a 80 de ani de viață și a 45 de ani de arhierie, eveniment la care au participat membrii Sfântului Sinod, numeroși clerici și credincioși, la care s-au asociat Președinția, Parlamentul, Guvernul și numeroase personalități ale vieții publice românești, la cel mai înalt nivel. Sărbătorirea s-a concretizat prin săvârșirea, de către Prea Fericirea Sa, în ziua de 7 februarie, a Sfintei Liturghii și a unui Te-Deum, urmate de o recepție. Tot în cursul anului 1995, personalitatea și lucrarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist au fost omagiate de către înalte instituții de învățământ din țară, prin acordarea titlului academic de «Doctor Honoris Causa».

Astfel, la 2 iulie, Universitatea din Oradea a acordat acest titlu Prea Fericirii Sale într-un cadru solemn, cu participarea a numeroase personalități ale vieții științifice, intelectuale, culturale și bisericesti bihorene și ardeleni, iar la 26 octombrie, Universitatea din București i-a acordat acest titlu academic într-un cadrul deosebit, în prezența Senatului universitar, a înaltelor personalități bisericesti din țară și de peste hotare prezente la festivitățile de aniversare a 110 ani de Autocefalie și a 70 de ani de Patriarhat.

În cuprinsul raportului se subliniază că, evenimentul aniversării Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, modul în care s-a derulat și înaltul nivel de participare este expresia prețuirii și a cinstitii de care se bucura Prea Fericirea Sa din partea clerului și credincioșilor Bisericii noastre, a instituțiilor de cultură și știință ale țării și în mod nemijlocit prestigiul de care se bucură Biserica Ortodoxă Română în țară și în străinătate.

Un alt eveniment consemnat în raport este validarea alegerii Mitropolitului Basarabiei în persoana P.S. Episcop Petru Păduraru, ales de către Colegiul Electoral al Mitropoliei Basarabiei la 3 octombrie 1995, act prin care se reia șirul ierarhilor care au păstorit această istorică mitropolie, întrerupt de suferințele care s-au abătut asupra acestor ținuturi românești.

Raportul evidențiază apoi activitatea organelor centrale bisericesti (Sfântul Sinod, Adunarea Națională Bisericească și Consiliul Național Bisericesc) și importanța hotărârilor aduse în cursul anului 1995 în cele peste 75 de probleme examinate, privitoare la promovarea vieții religioase a clerului și credincioșilor, a vieții monahale, la lucrarea misionar-pastorală, de asistență religioasă în spitale, penitenciare și armată, de asistență social-caritativă și filantropică, în problemele învățământului religios și teologic, de patrimoniu cultural-național bisericesc, de salariizare a clerului și în alte domenii ale vieții bisericesti.

În capitolul referitor la activitatea misionară și pastorală a clerului, raportul subliniază eficiența diferitelor forme de perfecționare a activității acestora, cum este cazul conferințelor semestriale preoțești și a cursurilor pastorale și de metodologie didactică, oferind mijloace și cunoștințe practice și concrete pentru înnoirea lucrării misionar-pastorale, conforme cu cerințele actuale, în scopul propovăduirii și susținerii dreptei credințe și a activității de predare a Religiei în școli.

În ce privește activitatea de asistență religioasă în diferite așezăminte specializate, raportul subliniază implicarea profundă a clerului, ilustrată succint prin faptul că în anul 1995 un număr de 51 de preoți au activat în spitale, fiind salariați de Ministerul Sănătății, alți 11 preoți au depus aceeași nobilă muncă, benevol sau salariați de eparhii desfășurându-și activitatea de cult în 53 capele, iar alți 31 de preoți au activat în penitenciare, salariați de Ministerul Justiției, slujind în cele 27 de capele special amenajate. În azilele de bătrâni, orfelinate și căminele de copii au activat 105 preoți, majoritatea benevol. În acest context, raportul amintește semnarea, la 11 noiembrie 1995, a Protocolului încheiat între Patriarhia Română și Ministerul Apărării Naționale privind acordarea asistenței religioase în Armata României, care prevede selecționarea și încadrarea în structurile militare, în cursul anului 1996, a 40 de preoți.

În privința activității social-caritative și filantropice, clerul și credincioșii au desfășurat o susținută și pilduitoare lucrare atât prin diferitele forme de organizare statutare bisericești cât și în cadrul unor asociații religioase sau sectoare bisericești, între care amintește sectorul «Diaconia» de la Centrul Patriarhal din București.

Pentru sprijinirea activității clerului în diferitele domenii ale activității lor, sunt semnalate cele 34 de publicații religioase editate de Centrele eparhiale, precum și bogata activitate editorială a acestora, ilustrată prin cele 115 titluri de carte publicate în scopul promovării vieții religioase și duhovnicești a credincioșilor, cât și prezența și aportul adus de numeroase personalități bisericești, ierarhi profesori de teologie, preoți și monahi la susținerea unor emisiuni cu caracter religios în mijloacele mass-media.

Capitolul referitor la relațiile cu celelalte culte religioase relevă unele aspecte generate de prozelitismul sectelor și al unor curente religioase relevă unele aspecte generate de prozelitismul sectelor și al unor curente de nuanță orientală care influențează în mod negativ, mai ales pe tineri, cât și stările tensionate create în parohiile unde activează slujitori ai Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin.

În legătură cu organizarea și desfășurarea vieții monahale în cursul anului 1995, a fost relevat sporul duhovnicesc și administrativ-gospodăresc al acestora prin refacerea, reînființarea sau înființarea a 29 așezăminte monahale, astfel ca în cele 381 așezăminte monahale existente în cursul anului 1995, viețuiau 6278 monahi și monahii potriviți: Sfințelor Canoane, rânduielilor traționale ortodoxe și legiurilor bisericești. A fost amintit faptul ca pentru pregătirea personalului monahal, în cursul

anului 1995, au funcționat, cu aprobarea Sfântului Sinod 5 seminarii teologice monahale, dintre care 3 nou înființate.

Raportul evidențiază că una din grijile de căpetenie ale Sfântului Sinod, a Ierarhilor, a Centrelor eparhiale a clerului și credincioșilor a fost aceea pentru reconstruirea și restaurarea bisericilor și mănăstirilor monumente istorice, de artă și arhitectură religioasă și pentru construirea de noi biserici, mai ales în mediul urban. Astfel, în anul 1995 s-a pus piatra de temelie la 119 biserici din care 34 în mediul urban, 461 de biserici se aflau în diferite faze de construcție, din care 125 în mediul urban, la 214 biserici se executau lucrări de pictură, din care 41 în mediul urban, iar 49 de locașuri de cult noi au fost date în folosință prin sfințire. În acest cadru, raportul subliniază demersurile inițiate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în legătură cu obținerea terenului din Parcul Carol pentru construirea *Catedralei Mântuirii Neamului* ca urmare a hotărârii Sfântului Sinod și a Consiliului Național Bisericesc și ca pe o împlinire a unui mai vechi deziderat al Bisericii noastre.

Un capitol aparte pune în evidență activitatea generală, sub multiplele ei aspecte, a Cabinetului Patriarhal, a Cancelariei Sf. Sinod și a serviciilor aferente sub îndrumarea nemijlocită a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a personalului de specialitate existent.

Comisia Bisericească a Adunării Naționale Bisericești, concluzionând în raportul său, apreciază că împlinirile din anul 1995, subliniate în Darea de seamă a Cancelariei Sf. Sinod, zugrăvesc imaginea vie a Bisericii noastre strămoșești angrenată în lucrare mântuitoare și de creștere spirituală a fiilor ei, oferirea de răspunsuri adecvate numeroaselor probleme ale vieții religioase actuale și, ca urmare, supune raportul său aprobării plenului acestui for central bisericesc.

4. P.C. Pr. Ene Ionel, protopop de Focșoni, prezintă în continuare raportul asupra Dării de seamă a Consiliului Național Bisericesc privind activitatea pe anul 1995 a Sectorului III al Administrației Patriarhale — Relații Externe Bisericești ; Presă și Comunicații, din care s-a putut desprinde că întreaga activitate desfășurată în anul 1995, pe plan extern, prin acest sector, a răspuns solicitărilor din ce în ce mai numeroase și variate existente sub aspect panortodox, ecumenic și interreligios la care Biserica Ortodoxă Română a participat, în contextul afirmării mesajului Evanghelic pe care Ortodoxia dorește să-l prezinte lumii contemporane. În acest cadru, raportul subliniază larga participare bisericească internațională la festivitățile aniversării a 110 ani de Autocefalie și 70 de ani de Patriarhat ai Bisericii noastre care, după întâlnirea Întâistătorilor Bisericilor Ortodoxe din toată lumea, în Insula Patmos (23—27 septembrie), cu prilejul aniversării a 1900 de ani de la scrierea Apocalipsei, a constituit al doilea important moment de referință a dialogului panortodox derulat în cursul anului 1995.

Comisia Bisericească subliniază lucrarea Bisericii Ortodoxe Române în contextul Ortodoxiei universale pentru păstrarea și promovarea mesajului autentic al Bisericii celei adevărate dreptmăritoare într-o lume plină de frământări, reafirmându-și în același timp deschiderea și dis-

ponibilitatea pentru dialogul cu celelalte Biserici creștine pe baza respectului reciproc, după exemplul pilduitor al Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* care, neconținut a promovat spiritul dialogului creștin de pe poziția unității și solidarității Ortodoxe și, ca urmare supune raportul aprobării plenului Adunării Naționale Bisericești.

5. P.C. Pr. Corneliu Irod, protopop de Oltenița prezintă raportul asupra Dării de seamă a Consiliului Național Bisericesc în legătură cu activitatea pe anul 1995 a Sectorului V al Administrației Patriarhiale-Comunități ortodoxe române de peste hotare și schimbul de burse de studii, în care sunt evidențiate multiplele stăruințe ale Bisericii Ortodoxe Române pentru ca fiii ei stabiliți pe alte meleaguri, prin atenta purtare de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh, a membrilor Sfântului Sinod și prin slujirea plină de devotament a preoților, să împlinescă cerințele lor spirituale și duhovnicești.

Comisia bisericească, în raportul său, apreciază ca Biserica Ortodoxă Română, prin toți reprezentanții, trebuie să lucreze la menținerea unității diasporei ortodoxe române, la menținerea fiilor ei la sânul Bisericii Mame, asigurând personalul bisericesc necesar, alte forme de sprijin a comunităților ortodoxe române, iar pentru afirmarea Bisericii Ortodoxe Române la un nivel tot mai înalt se subliniază necesitatea pregătirii corespunzătoare a tinerilor teologi prin schimbul de burse de studii și specializare. Pentru toate acestea, Comisia supune raportul său aprobării plenului Adunării Naționale Bisericești.

6. P.C. Pr. Ioan Antistescu, protopop de Târgu Neamț, prezintă raportul asupra Dării de seamă a Consiliului Național Bisericesc în legătură cu activitatea pe anul 1995 a Sectorului Învățământului teologic și religios în cuprinsul căruia sunt subliniate realizările și dinamismul care au marcat procesul înnoitor al învățământului teologic universitar și preuniversitar al Bisericii Ortodoxe Române, precum și stadiul predării Religiei în învățământul de stat, ca rod al demersurilor și lucrării stăruitoare a Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*. În acest context sunt evidențiate rezultatele obținute în cursul anului 1995, în privința diversificării preocupărilor învățământului teologic pentru a răspunde cât mai eficient numeroaselor solicitări ale Bisericii de a forma cadre bine pregătite și specializate atât în domeniul pastorației, al predării Religiei în școli, al asistenței social-caritative și filantropice, cât și al restaurării și valorificării superioare a patrimoniului cultural-național, de artă și arhitectură religioasă.

Raportul prezintă, în mod succient, rețeaua învățământului teologic a Bisericii Ortodoxe Române, care a funcționat în cursul anului 1995, legătura cu Centrele eparhiale, demersurile pentru promovarea unui învățământ teologic calitativ, care să răspundă actualelor cerințe misionare și pastorale ale Bisericii, acțiunile care trebuiau întreprinse în acest domeniu, în perioada următoare, prin purtarea de grijă a Patriarhiei Române, și nu în ultimul rând activitatea noului Sector al Învățământului teologic și religios de la Centrul Patriarhal, înființat ca rod al strădaniilor Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, pentru care

Comisia Culturală propune supunerea raportului spre aprobarea plenului Adunării Naționale Bisericești.

7. P.C. Pr. Ioan Antistescu, protopop de Târgu Neamț, prezintă, în continuare, Raportul în legătură cu propunerea Sfântului Sinod pentru modificarea Legii Învățământului cu privire la caracterul «opțional» al predării Religiei la clasele V—VIII, în care, după ce este citit art. 9 din Lege, care reglementează această problemă, se arată că formularea a atras numeroase discuții în forul legislativ al țării, precum și sesizarea Curții Constituționale privind neconstituționalitatea respectivului articol de lege.

Subliniind că încă înainte de votarea finală a Legii, Patriarhia Română a intervenit la Comisiile de mediere ale celor două Camere ale Parlamentului spre a se reanaliza prevederea privind «opționalitatea» în predarea Religiei la ciclul gimnazial (clasele V—VIII), intervenții de care nu s-a ținut seama și că ulterior, în vederea aplicării prevederilor Legii, Ministerul Învățământului a emis o serie de precizări în această problemă, care prejudecăză statutul Religiei ca disciplină de predare în școală, raportul Comisiei Culturale reliefează că, Sfântul Sinod, în ședința sa de lucru din 14 februarie 1996, a socotit de cuviință ca această problemă să fie supusă plenului Adunării Naționale Bisericești, pentru ca, potrivit prevederilor legale, acest for central bisericesc să hotărască asupra inițierii și promovării procedurii legale de modificare a art. 9 din Legea Învățământului privitor la predarea religiei în școală, drept pentru care supune raportul aprobării plenului Adunării Naționale Bisericești.

8. P.C. Pr. Ioan Antistescu, protopop de Târgu Neamț, prezintă apoi Raportul informativ al Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu hotărârile Sfântului Sinod, a Sinodului Permanent și a Consiliului Național Bisericesc privind construirea *Catedralei Mântuirii Neamului*, din care rezultă, că, pe baza acestor hotărâri, Patriarhia Română, prin demersurile Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* la Președinție, la Parlamentul României și la Guvern, s-a solicitat obținerea terenului situat în Parcul Carol din Capitală, în vederea construirii Catedralei Mântuirii Neamului. În raportul Comisiei Culturale se subliniază că, Guvernul României și-a exprimat acordul de a sprijini construirea, de către Patriarhia Română, a Catedralei Mântuirii Neamului, punând la dispoziție terenul solicitat și dispunând măsurile convenite la nivelul instituțiilor de stat specializate, drept pentru care supune raportul său plenului Adunării Naționale Bisericești.

9. În continuare, P.C. Pr. Ioan Antistescu, prezintă raportul în legătură cu Darea de seamă a Consiliului Național Bisericesc în legătură cu activitatea pe anul 1995 a Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă (Editura, Tipografia și Ateliere) și planul de activitate al acestuia pe anul 1996, în cuprinsul căruia sunt subliniate activitățile și specificul acestor sectoare cu un rol deosebit în sprijinirea lucrării misionare a Bisericii, prin imprimarea de carte teologică și de zidire duhovnicească, a cărții de cult și a manualelor de teologie, confecționarea obiectelor de cult și de colportaj atât de necesare în desfășurarea normală a vieții

bisericești a clerului și credincioșilor la nivelul tuturor unităților de cult din cuprinsul Patriarhiei Române.

Comisia Culturală a Adunării Naționale Bisericești, în raportul său evidențiază mai întâi că, începând cu anul 1995, din inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, activitatea editorială a Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă este sprijinită de un Consiliul Editorial format din Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Popescu, Pr. Prof. Univ. Constantin Galeriu și Dl. Acad. Virgil Căndea, iar mai apoi, apreciind că, depășind numeroasele dificultăți de ordin financiar și material întâmpinate, Institutul Biblic și-a împlinit menirea sa, sub purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* și cu concursul Centrelor eparhiale. Comisia supune raportul său deliberării plenului Adunării Naționale Bisericești.

10. P.C. Pr. Alexandru Hotăran, protopop la Deva, prezintă Raportul Consiliului Național Bisericesc privind contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 1995 al Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexe, în care sunt precizate sursele de realizare a veniturilor de la Administrația Patriarhală, precum și destinața acestora, prin cheltuielile înscrise în bugetul aprobat de Adunarea Națională Bisericească în anul 1995.

Comisia Economico-Financiară a Adunării Naționale Bisericești, constată modul echilibrat de administrare a bugetului Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexate prin : economii la componentele prețurilor de cost, la manoperă, la consumurile de materiale și materii prime, la consumurile de energie, diversificarea și creșterea calitativă a producției proprii, sporirea tirajelor, promovarea produselor sale prin magazinele proprii, prin Centrele eparhiale și prin unitățile de cult etc., ceea ce a favorizat un bilanț pozitiv.

Apreciind că acțiunile realizate sub purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* au vizat cheltuieli și plăți cu caracter social-caritative, filantropice, culturale, de sprijinire a unor parohii cu șantiere de construcții și de pictură, de sprijinire a comunităților ortodoxe române de peste hotare prin oferirea de cărți și obiecte de cult, căutând în același timp noi surse de realizare și completare a veniturilor proprii, Comisia Economico-Financiară propune raportul său deliberării Adunării Naționale Bisericești.

11. P.C. Pr. Ioan Dambu, protopop de Năsăud, prezintă Raportul Consiliului Național Bisericesc în legătură cu proiectul Bugetului de venituri și cheltuieli al Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexe pe anul 1996, care evidențiază grija pentru asigurarea resurselor financiare necesare pentru sprijinirea activităților sectoarelor Administrației Patriarhale, cu specială privire asupra acțiunilor socio-caritative, culturale, de sprijinire a comunităților diasporale ortodoxe românești de

B. O. R. — 27

peste hotare, și pentru finalizarea investițiilor începute în anii anteriori.

Constatănd că proiectul Bugetului de venituri și cheltuieli al Administrației Patriarhale pe anul 1996 a fost elaborat ținându-se cont de posibilitățile și resursele de realizare a veniturilor, iar cheltuielile au fost limitate la cerințele reale, corespunzătoare bunei funcționări a sectoarelor Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexe în această perioadă de recesiune economică, ce afectează și instituțiile bisericești, Comisia Bugetară supune raportul său împreună cu proiectul Bugetului de venituri și cheltuieli pe anul 1995 al Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexe deliberării Adunării Naționale Bisericești.

După prezentarea rapoartelor Comisiilor Permanente de lucru în plenum Adunării Naționale Bisericești, Prea Fericitul Părinte Președinte invită pe participanți a lua cuvântul pe marginea acestora, după cum urmează :

P.C. Protopop Corneliu Irod de la Episcopia Sloboziei și Călărașilor, arată că în cursul anului 1996, la 22 decembrie, se vor împlini 350 de ani de la nașterea mitropolitului Petru Movilă al Kievului și propune a se lua în considerare posibilitatea sărbătoririi adecvate în planul vieții bisericești și culturale românești.

Dl. Dr. Sorin Costina de la Episcopia Aradului, în cuvinte elogi-oase, apreciază poziția Sfântului Sinod în problema clarificării statutului Religiei ca materie de studiu și inițiativă de a se utiliza căile legale pentru modificarea corespunzătoare a art. 9 din Legea Învățământului. În continuare, Domnia Sa își exprimă opinia că publicația «Vestitorul Ortodoxiei», care se difuzează în toată țara, trebuie, în viitor, să beneficieze de aportul a numeroși intelectuali valoroși, atașați Bisericii Ortodoxe străbune, ceea ce ar face ca acest periodic să penetreze mai bine și în mediile universitare și intelectuale. Subliniind că, în planul vieții bisericești, sunt necesare măsuri care să sprijine activitatea misionară și viața religioasă-morală a credincioșilor, scoate în evidență necesitatea unei sporite preocupări pentru creșterea calității produselor de colportaj bisericesc spre a contracara concurența produselor similare provenind de la alte culte sau din alte surse, precum și necesitatea luării de măsuri corespunzătoare pentru protejarea producției de lumânări a eparhiilor. Aducând în discuție problema falșilor călugări, care prejudiciază imaginea Bisericii și a monahismului, Domnia Sa evidențiază necesitatea organizării, atunci când vor fi create condițiile, a unor întruniri locale și poate a uneia pe țară cu reprezentanții vieții monahale pentru analizarea unor chestiuni vitale ale monahismului românesc contemporan și a viitorului acestuia. În mod succint aduce în discuție și problema soluționării salarizării preoților spre a conferi acestora statutul și demnitatea necesară în societatea românească.

Dl. Prof. Univ. Dr. Serafim Duicu de la Episcopia Alba Iuliei aduce în discuție problema educației religioase a unui important segment al populației, și anume cel de vârstă 50—60 de ani, pentru care este necesar a se pune la dispoziție material instructiv-educativ și care nu trebuie să scape preocupărilor centrelor eparhiale și preoților. În legătură cu acest fapt, Domnia Sa evidențiază necesitatea unei mai suple circulații, între editurile bisericești și unitățile de cult, a literaturii teologice și de zidire sufletească, în mod special a celei adresate tineretului, dar și celorlalte categorii de vârstă, pentru ca aceasta să ajungă la destinatarii săi. În legătură cu învățământul religios, apreciază importanța pregătirii metodice și a instruirii pedagogice a personalului care predă Religia, pentru a trezi în rândul copiilor și a tineretului interesul pentru cunoașterea autenticelor valori ale spiritualității Ortodoxe ferindu-i de alunecarea spre diferiitele curente și mișcări sectare și neoprotestante.

Referindu-se la atitudinile calomniatoare și sfidătoare, ale greco-catolicilor, exprimate în diferite publicații, la adresa Bisericii noastre, Domnia Sa reliefează necesitatea publicării, de către teologi și oameni de cultură atașați Bisericii Ortodoxe Române, a unor materiale în care să se evidențieze rolul cultural al Bisericii noastre în istoria poporului român și legăturile marilor personalități ale culturii noastre cu Biserica Ortodoxă străbună.

Dl. Dr. Nicolae Suciu de la Arhiepiscopia Sibiului, atrage atenția că, în mod necreștin și împotriva insistențelor apeluri ale Bisericii noastre la dialog, Biserica Catolică Orientală de rit bizantin continuă să lucreze împotriva Bisericii Ortodoxe, subliniind amestecul unor parlamentari în această problemă ceea ce îngreuiază orice tentativă de dialog, reamintind că greco-catolicismul continuă și astăzi să fie o metodă de dezbinare a românilor, fapt pentru care această problemă trebuie să stea nu numai în atenția eparhiilor din Ardeal, ci a tuturor românilor ortodocși.

Dl. Jud. Gheorghe Chilea de la Arhiepiscopia Tomisului readuce în discuție importanta problemă a reglementării statutului Religiei ca disciplină de studiu la clasele V—VIII și propune strângerea de semnături pentru inițierea inițiativei parlamentare de modificare a art. 9 din Legea Învățământului. În același sens se pronunță și în legătură cu prevederile din Codul Penal privind legalizarea homosexualității ca act ce contravine învățaturii morale a Bisericii Ortodoxe, aducând prejudicii grave demnității umane.

Dl. Academician Virgil Cândea de la Arhiepiscopia Bucureștilor, pornind de la momentul istoric al reconstrucției Bisericii Sfântul Spiridon Vechi din București, în cursul anului 1995, gest de referință în realțiile Bisericii noastre cu Orientul arab creștin ortodoxe, reiterează necesitatea elaborării unui program complex al Bisericii noastre, dar și al Statului, în problema reconstruirii, a rectitoririi Bisericilor demolate,

ca pe un act de importanță majoră pentru spiritualitatea ortodoxă românească, ținând cont că există documentele și specialiștii care să porceadă la această acțiune istorică.

I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, luând cuvântul își exprimă satisfacția pentru înnoirea atmosferei de lucru în acest înalt for central bisericesc, apreciind că rapoartele prezentate au fost bine elaborate, cuvântările de până acum evidențiind realitățile cât și neîmplinirile din lucrarea bisericească, ceea ce crează, în viitor, un vast front de lucru și de gândire pentru viața bisericească. În continuare, I.P.S. Sa subliniază că deși Biserica noastră a intervenit în repetate rânduri pentru rezolvarea numeroaselor și îndreptățitelor sale demersuri, este de neînțeles amânarea nejustificată a unor răspunsuri și soluționări adecvate, ceea ce generează numeroasele neîmpliniri în lucrarea Bisericii noastre.

Una din problemele accentuate de I.P.S. Sa a constituit-o salariizarea preoților, fapt ce crează multe neajunsuri în activitatea acestora, mai ales sub aspect social, subliniind că problema salarizării preoților are un aspect moral, fiind necesară recunoașterea, și în acest mod, a rolului și demnității sociale și naționale a preoților, mai ales acum, când au fost create toate condițiile ca aceștia să lucreze nestingherit în spitale, penitenciare, în armată și în școli. În continuare, reliefând preocuparea Bisericii pentru definirea corectă, prin Legea Învățământului, a statutului Religiei ca obiect de studiu în școlile de stat, I.P.S. Sa arată că aceasta este o problemă națională care trebuie să stea în atenția tuturor, așa cum este și problema greco-catolică, care este o problemă a întregii Biserici. În acest context, manifestându-și regretul pentru atacurile la adresa Bisericii și pentru lipsa de atitudine a intelectualității în apărarea valorilor spiritualității Ortodoxiei noastre, Înalt Prea Sfinția Sa face apel la conlucrarea membrilor mireni cu clerul Bisericii, în așa fel ca fiecare, acolo unde este chemat, să devină un adevărat misionar, apreciind că misionarismul este o slujire jertfelnică a fiecărui creștin în ogorul Bisericii noastre dreptmăritoare.

Dl. Avocat Ioan Morariu de la Arhiepiscopia Sibiului, subliniind imensa contribuție a credincioșilor la edificarea și întreținerea locașurilor de cult, apreciază ca aceasta este expresia evlaviei credincioșilor și a lucrării stăruitoare a preoților care îi păstoresc.

Readucând în discuție atitudinile violente și sfidătoare ale greco-catolicilor, precum și amestecul unor parlamentari în susținerea acestei Biserici, Domnia Sa apreciază că trebuie să prevaleze smerenia ortodoxă, dar că este necesar ca Biserica noastră, chiar dacă nu are reprezentanți în Parlament, să participe la discuțiile în problemele vieții Bisericilor din România.

I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, luând cuvântul, atrage atenția asupra problemei greco-catolice și a neajunsurilor pe care le

aduce Bisericii Ortodoxe Române și slujitorilor ei prin calomnii și încredințări nejustificate. În acest context evidențiază disproporțiile referitoare la salarizare ce se crează între Biserica Ortodoxă și Biserica Catholică Orientală de rit bizantin, prin aplicarea acesteia din urmă, la organizare, a legii persoanelor juridice și prin nerespectarea proporționalității așa cum este consfințită și de recensământul din 1982. Arătând că, deși Biserica Ortodoxă Română a dovedit deschidere pentru dialogul cu greco-catolicii, aceștia rămân pe poziții ostile, de forță și violență, inscenări de procese și ocupări de locașuri de cult, chiar dacă în ultima vreme au renunțat la «restitutio in integrum».

Abordând problema salarizării preoților, Înalt Prea Sfinția Sa amintește că, la insistențele demersuri ale Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, sunt speranțe pentru soluționarea parțială a problemei, prin dublarea contribuției de la bugetul de stat pentru anumite posturi, dar ca fiecare membru al Bisericii, ierarhi, clerici și credincioși au îndatorirea de a sprijini revendicările și demersurile Bisericii.

După încheierea luărilor de cuvânt, Prea Fericitul Părinte Președinte, luând ca punct de pornire «smerita contribuție a Centrului Patriarhal la vasta lucrare a întregii Bisericii Ortodoxe Române în anul 1995» precum și intervențiile pe marginea rapoartelor prezentate, își exprimă bucuria pentru «spiritul înnoitor în care s-au desfășurat lucrările acestui for central bisericesc, grija și preocupările arătate față de numeroasele probleme cu care se confruntă astăzi Biserica, pentru aportul adus la soluționarea adecvată a lucrărilor înscrise pe ordinea de zi, cât și maniera în care se dorește soluționarea, în viitor, a diferitelor aspecte ale vieții bisericești care încă nu și-au găsit împlinirea».

Răspunzând, rând pe rând, problemelor aduse în discuție de vorbitori, aducând completările necesare sau scoțând în evidență «stadiul diferitelor lucrări și preocupări ale Bisericii, atât prin forurile centrale bisericești, cât și prin cele eparhiale», Prea Fericirea Sa accentuează «importanța colaborării tuturor factorilor bisericești, clerici și mireni, fiecare după starea pe care o ocupă în Biserică și societate la împlinirea multelor lucrări care așteaptă răspuns».

Încheind cuvântul, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* adresează calde mulțumiri tuturor celor prezenți pentru lucrarea în Comisiile Permanente ale acestui for central bisericesc și pentru luările de cuvânt din plen, exprimându-și recunoștința pentru aprecierea strădaniilor depuse de Centrul Patriarhal.

În continuare, ca urmare a rapoartelor prezentate în plenul Adunării Naționale Bisericești și a sugestiilor formulate în cadrul luărilor de cuvânt — care rămân în atenția Sectoarelor Administrației Patriarhale.

La propunerea Prea Fericitului Părinte Președinte și în conformitate cu prevederile art. 20 din Statutul pentru organizarea și funcțio-

narea Bisericii Ortodoxe Române și art. 59 și 120 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română.

Adunarea Națională Bisericească hotărăște :

La act de activitatea Bisericii Ortodoxe Române desfășurată în cursul anului 1995, prezentată în Dărilor de seamă ale Sectoarelor Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexe și își exprimă acordul cu propunerile formulate pentru buna desfășurare activităților în noul an 1996 la fiecare sector.

Validează mandatul Pr. Nicolae-Gheorghe Șincan, protopop de Târgu Mureș, ca delegat cleric din partea Adunării Eparhiale a Episcopiei Alba Iulia în Adunarea Națională Bisericească pentru perioada 1996—1998.

Validează mandatul Dl. Ing. Emil Dima, ca delegat mirean din partea Adunării Eparhiale a Episcopiei Romanului și Hușilor în Adunarea Națională Bisericească pentru perioada 1996—1998.

Aprobă înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, cu reședința în municipiul Alexandria, ca sufragana a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, având jurisdicție asupra întregului județ Teleorman, inclusiv asupra Protopopiatului Videle, aflat în prezent în jurisdicția Arhiepiscopiei Bucureștilor și care cu data prezentei hotărâri trece de la Arhiepiscopia Bucureștilor la Episcopia Alexandriei și Teleormanului.

Aprobă reactivarea Episcopiei Hușilor, cu reședința în municipiul Huși, ca sufragana a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, având jurisdicție asupra întregului județ Vaslui.

Aprobă schimbarea titulaturii Episcopiei Romanului și Hușilor în Episcopia Romanului, cu reședința în municipiul Roman, având jurisdicție asupra județului Bacău și Protopopiatului Roman din jud. Neamț.

Aprobă modificarea art. 5 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, care după introducerea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului și Episcopiei Hușilor va avea următorul conținut :

«Art. 5. — Biserica Ortodoxă Română, organizată ca patriarhie, cu titulatura «Patriarhia Română», sub raportul orânduirii canonice și administrative, cuprinde :

I. Mitropolia Munteniei și Dobrogei, cu eparhiile :

1. Arhiepiscopia Bucureștilor, cu reședința în municipiul București

2. *Arhiepiscopia Tomisului, cu reședința în municipiul Constanța*
3. *Arhiepiscopia Târgoviștei, cu reședința în municipiul Târgoviște*
4. *Episcopia Argeșului, cu reședința în municipiul Curtea de Argeș*
5. *Episcopia Buzăului, cu reședința în municipiul Buzău*
6. *Episcopia Dunării de Jos, cu reședința în municipiul Galați*
7. *Episcopia Sloboziei și Călărașilor, cu reședința în municipiul Slobozia*
8. *Episcopia Alexandriei și Teleormanului, cu reședința în municipiul Alexandria*

II. **Mitropolia Moldovei și Bucovinei**, cu eparhiile :

9. *Arhiepiscopia Iașilor, cu reședința în municipiul Iași*
10. *Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, cu reședința în municipiul Suceava*
11. *Episcopia Romanului, cu reședința în municipiul Roman*
12. *Episcopia Hușilor, cu reședința în municipiul Huși*

III. **Mitropolia Ardealului**, cu eparhiile :

13. *Arhiepiscopia Sibiului, cu reședința în municipiul Sibiu*
14. *Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, cu reședința în municipiul Cluj-Napoca*
15. *Episcopia Alba Iuliei, cu reședința în municipiul Alba Iulia*
16. *Episcopia Oradiei, cu reședința în municipiul Oradea*
17. *Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmărulei cu reședința în municipiul Baia Mare*
18. *Episcopia Covasnei și Harghitei, cu reședința în municipiul Miercurea Ciuc*

IV. **Mitropolia Olteniei**, cu eparhiile :

19. *Arhiepiscopia Craiovei, cu reședința în municipiul Craiova*
20. *Episcopia Râmnicului, cu reședința în municipiul Râmnicu Vâlcea*

V. **Mitropolia Banatului**, cu eparhiile :

21. *Arhiepiscopia Timișoarei, cu reședința în municipiul Timișoara*

22. *Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, cu reședința în municipiul Arad*

23. *Episcopia Caransebeșului, cu reședința în municipiul Caransebeș»*

Aprobă schimbarea denumirii Comisiei Afacerilor Externe Bisericești în Comisia Relațiilor Externe Bisericești și modificarea corespunzătoare a art. 40, alin. 2, pt. 1 și art. 47, alin. 2 din Regulamentul Organelor Centrale Bisericești din Patriarhia Română, în care denumirea Comisiei respective va fi «Comisia Relațiilor Externe Bisericești».

Aprobă inițierea procedurii legale de strângere de semnături în scopul promovării unei inițiative legislative menită să modifice art. 9 din Legea Învățământului în sensul ca, Religiei ca obiect de studiu, să i se restituie statutul de absolută egalitate cu celelalte discipline majore din învățământul preuniversitar.

Ia act de demersurile inițiate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist pentru realizarea dezideratului ridicării Catedralei Mântuirii Neamului, aducându-i-se firești și respectuoase mulțumiri.

Ia act de răspunsul Guvernului României privind aprobarea terenului pentru construirea Catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol din Capitală și de asigurările date pentru sprijinirea construirii acesteia.

Exprimă mulțumiri tuturor organelor executive bisericești, tuturor membrilor Sfântului Sinod și Sectoarelor Administrației Patriarhale pentru modul în care au acționat în vederea soluționării, în cursul anului 1995, a multiplelor probleme și aspecte ale vieții bisericești.

Membrii Adunării Naționale Bisericești aduc fiești și alese mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru întreaga și neobosita activitate desfășurată în cursul anului 1995, în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

Mulțumind, încă o dată, pentru modul de desfășurare a lucrărilor și pentru aprobarea propunerilor, Prea Fericitului Părinte Peședinte invită pe Secretarul General al Adunării Naționale Bisericești să dea citire componenței Comisiei pentru verificarea și semnarea Procesului Verbal al ședinței de lucru a acestui for central bisericesc, în forma

aprobată în ședința de constituire din iulie 1994: P.C. Prof. Univ. Constantin Galeriu, P.C. Protopop Corneliu Irod, Dl. Academician Virgil Căndea și Dl. Prof. Univ. Paul Blidaru.

Epuizându-se toate punctele înscrise în Ordinea de zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* aduce mulțumiri celor prezenți pentru modul în care și-au adus contribuția, în Comisii sau în plen, prin luări de cuvânt, la soluționarea problemelor respective și declară închisă ședința de lucru ordinară a Adunării Naționale Bisericești.

Se rostește rugăciunea «Cuvine-se cu adevărat».

Ședința se ridică la orele 14,30.

Președintele Adunării Naționale Bisericești

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

• R E C E N Z I I •

VALERIU ANANIA : «*Din spumele mării — Pagini despre religie și cultură*», Editura Dacia Cluj-Napoca, 1995.

○ aniversare a 75 de ani de viață*, a oricărui om de cultură cu afirmare și mai ales notorietate publică, este fără îndoială o aniversare istorică, atât pe considerentul că a parcurs una dintre epocile cele mai dureroase ale istoriei Neamului nostru, cât și pentru faptul că fiind suflet curat, a suferit inevitabil agresiunea terorii comuniste.

Poetul și dramaturgul Valeriu Anania, devenit arhiepiscop Bartolomeu, actual episcop al Clujului, a făcut parte din sufletele curate și dintre spiritele înalte ce și-a apărât și păstrat caracterul nobil de apostol al credinței și al culturii. Pe bună dreptate volumul : «*Din spumele mării*» pe care-l prezint, are ca subtitlu «*Pagini despre religie și cultură*», în ediția îngrijită de Sandu Frunză.

Ținând cont de redactarea tehnică prevăzută, se disting patru mari capitole : I. *Modele biblice* ; II. *Modele istorice* ; III. *Eseuri de teologie a culturii și IV. Patru interviuri cu și despre Valeriu Anania*. De reținut, totuși, că primele trei capitole constituie o parte distinctă, în care Valeriu Anania este unicul autor, iar ultimul capitol e rezultatul unor dialoguri, care mai cuprind «*Testamentul smeritului Patriarh Justinian al României*» și se încheie cu «*Postfață — Pentru o hermeneutică restaurativă*», având ca autor pe editorul Sandu Frunză.

Parcurgând cuprinsul întregului volum, am ajuns la concluzia că prin aprecierea editorului de «*hermeneutică restaurativă*» s-a reușit o caracterizare fidelă a întregii lucrări. Consider că termenul cel mai adecvat ar fi de *hermeneutică teologică*, întrucât operația de restaurare și consolidare a valorilor culturale, cuprinse în volum, se realizează în spirit teologic, prin prisma valorilor religioase. Nivelul superior, la care se tratează toate titlurile cuprinsului, apare evident de la primul subiect : «*THEISIS*» fiind : «*Una din cele mai impunătoare imagini din iconografia ortodoxă, (este) aceea care îl înfățișează pe Domnul Iisus în straietele și pe tronul slavei, avându-i de-a dreapta și de-a stânga pe Maica Domnului și pe Botezătorul Ioan*» (pag. 8).

Originalitatea gândirii religioase a P.S.S. Bartolomeu se descoperă din noua imagine a sfințelor personaje ale tabloului, realizată în termeni : «*Înălțarea la cer a Sfintei Fecioare o identifică pe aceasta cu Înțelepciunea gândirii divine și definește eternul feminin în perspectiva eshatologică. Cât despre Ioan Botezătorul, el devine — prin contrast, dar și prin asociere — principiul masculin și arhetip al*

* I.P.S. Bartolomeu Anania născut la 7 martie, 1921.

bărbăției. Prezența celor doi lângă scaunul de judecată reprezintă, pe de o parte gândirea lui Dumnezeu asupra masculinului și femininului, iar pe de alta, ipostazierea celor două sexe într-o bipolaritate ce se integrează, până la urmă. «coincidentia oppositorum» din Iisus Hristos (pag. 19).

Deși suntem obișnuți cu mesajul venirii Domnului în lume, totuși în «Gânduri despre Înviere», el ne apare mai impresionant: «Maria-Magdalena e prototipul omului pentru care Domnul a venit în lume. Întâi și mai întâi pentru ea s-a întrupat, pentru ea a propovăduit pentru ea a săvârșit minuni, pentru ea a suferit, pentru ea și-a vărsat Sângele pe Cruce, pentru ea și pentru toată suflarea păcătoșilor lumii, asemenea ei, căzuți și asemenea ei chemați» (pag. 38).

În capitolul II, «Modele istorice», ne este prezentată în culori vii și prin date noi figura măiastră a Diaconului Coresi, care «Nu se mulțumește, ca orice meseriaș, să execute comenzile clienților (voievozi, vlădici, dregători), ci paralel devine editor. tipărint din inițiativă și pe cont propriu» (pag. 67—68).

Drept model istoric este prezentat și Constantin Brâncoveanu, «Martir al Bisericii și neamului», aducându-i binemeritatul omagiu: «Din Severin și până la Râmnicu Sărat și din Câmpia Dunării până-n Țara Făgărașului, pământul românesc e semănat cu biserici, paraclise, mănăstiri și schituri care, laolaltă mărturisesc despre o epocă ce s-a numit, pe drept cuvânt, a artei brâncovenești» (pag. 85).

Capitolul III, «Eseuri de teologia culturii», este și cel mai extins, dar și cel mai instructiv, ilustrând în mod clar ceea ce am apreciat drept un exemplu elocvent de hermeneutică teologică.

Gândirea autentic teologică a autorului se confirmă pe deplin tratând: ««Metodologia și dialectica *sacralui*», luând ca material de bază *Tratatul de istorie al religiilor*, al lui Mircea Eliade, consemnând de la început că: «Sacral devine centrul sistemului de gândire al lui Mircea Eliade. Înainte de a-l aborda fenomenologic, el întreprinde o analiză stratigrafică a faptului religios și redactează o suită de monografii și sinteze asupra structurii și morfologiei sacralui» (pag. 92).

Un merit deosebit al autorului spre cunoașterea cât mai fidelă a genialei opere a lui Mircea Eliade, stă în determinarea principalelor trepte ale sistemului său de gândire, care ar fi următoarele:

«1. Adevăratul, singurul și ultimul obiect al istoriei religiilor este *sacral*, realitate unică și ireductibilă...».

«2. Natura nu este altceva decât suportul material al dialecticii sacralui, prin care acesta se manifestă, explicit sau încifrat, în structurile *hierofaniilor cosmice*».

«3. Hierofaniile se cer examinate stratigrafic printr-o hermeneutică totală...».

«4. Reîntâlnirea cu sacral înseamnă reîntegrarea în autenticitate, transfigurarea spiritului în interiorul timpului mitic recuperat prin ritual».

«5. Istoria religiilor este singura știință capabilă să identifice sacral camuflat în profan...» (pag. 98).

Am luat astfel cunoștință de postulatele cheie, prin care Mircea Eliade și-a clădit întreaga sa operă și a reușit să se impună printre cei mai prestigioși istorici ai religiilor. Autorul stăruie asupra celor două exegeze privind miturile preferate ale lui Mircea Eliade: Mănăstirea Argeșului și Miorița, relevând astfel că viziunile notorii privind cele două capodopere ale literaturii populare le datorăm în cea mai mare măsură lui Mircea Eliade.

Interesantă și originală este aprecierea finală: «Și dacă Mircea Eliade n-a apucat să scrie un florilegiu complet, o sinteză generală a miturilor românești, așa cum le-a gândit el din perspectiva proprie, puținul sau multul pe care l-a lăsat se alcătuiască într-un evantai cu care mulți dintre noi s-ar îmbia să-și adie frunțile nedormite» (pag. 117).

Un interes deosebit prezintă temele tratate despre geniul poeziei românești: «*Condiția existenței terestre a lui Eminescu*», «*Ipostaze lirice eminesciene*» și «*Drama divină a lui Hyperion*». Evident, ultima este cea mai dificilă și cu atât mai mare este meritul autorului de a fi realizat opinii critice, originale și valoroase, din cuprinsul cărora reținem: «În universul poemului eminescian, o întrebare crucială: îi aparține Hyperion naturii create, sau participă la natura divină necreată? Câteva variante ale *Lucațătului*, păstrate în manuscrise, folosesc de câteva ori sintagma *lumină din lumină*, evident preluată din Simbolul Credinței și cu trimitere directă la Logosul primordial... În textul publicat este tot atât de limpede că Hyperion are aceeași natură cu a Tatălui... În refuzul său de a-i acorda statutul unui muritor, Tatăl folosește pluralul, ca și cum ei doi ar forma o comunitate». (pag. 144) Se confirmă și prin aceasta, că istoricul literar Valeriu Anania realizează o hermeneutică teologică, menționând date biblice, fapt ce onorează pe actualul înalt Prea Sfințit Arhiereu Bartolomeu.

Acceași hermeneutică teologică se confirmă prin: «Poezia religioasă română modernă — Marii poeți de inspirație creștină», prin care se revine din nou la Mihai Eminescu, menționându-i drept realizări: *Rugăciune*, *Colinde*, *Înviere*, *Christ* și *Sonetul Răsai asupra mea*, din care sunt reproduse două strofe ce vădesc o profundă credință.

Drept model de judecăți aparținând hermeneuticii teologice avem: «Descifrăm în aceste versuri una din cele mai specifice doctrine ale ortodoxiei, aceea a conc lucrării dintre Dumnezeu și om, în vederea mântuirii acestuia din urmă. Aproape un secol mai târziu, Nichifor Crainic o va teoretiza în tehnologia *theandrei*, iar Lucian Blaga o va specula în filozofia *Transcendentului care coboară*, ambele teorii convergând către organicitatea viziunii ortodoxe asupra relației Dumnezeu-om» (pag. 140).

Drept poeți de inspirație creștină, din opera cărora sunt reproduse versuri au fost reținuți: Alex. Vlașuță, Alex. Macedonski, Octavian Goga, Ștefan Octavian Iosif, Tudor Arghezi, Nichifor Crainic, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Valeriu Anania-Bartolomeu, Daniel Turcea și Ioan Alexandru.

Poeți cu opere denotând caracter religios aparținând contemporanității, sunt menționați: Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Radu Pătrășcanu, Ion Gheorghe, Șt. Aug. Doinaș, Mircea Ciobanu, Ileana Mălăncioiu, Dan Laurențiu și Nichita Danilov.

Autorul se oprește cu atenție deosebită până la nivel de admirație asupra poezilor Vasile Voiculescu și Ioan Alexandru, reușind admirabile *caracterizări critice în spirit teologic*. Originalitatea și noutatea acestui gen de critică apar prioritar la Vasile Voiculescu, dovadă stând exemple: «Autorul se impusese în conștiința contemporanilor, atât prin opera sa, cât și prin viața de toate zilele, drept un *ortodoxist* redevabil, ceea ce presupunea o anumită rezistență, față de orice alunecare de la conformismul doctrinar» (pag. 186). «Prin meditație și prin exerci-

țiile spirituale ale isihiei, el depășea starea de extaz și se ridica până la aceea de extaz, adică la înmănușarea sufletului» (pag. 187).

Sunt realizări ale unei hermeneutici teologice, de mare actualitate și importanță, fiindcă, prin ele nu numai că se valorifică opere literare, dar se obțin și îndrumări asupra creației literare și chiar și scriitorilor, spre a corespunde imperativului moralizator al epocii actuale

De aceeași factură sunt și aprecierile critice privind pe mai tânărul și entuziastul poet credincios Ioan Alexandru: «Ca și Voiculescu, Alexandru este un poet al iubirii creștine, virtute esențială și absolută, cea prin care toate celelalte însușiri bune ale omului devin lucrătoare. Pentru el iubirea este:

«singura dogmă ce nu se discută împotriva căreia n-avem nimic de spus

De douăzeci de veacuri zăvorâtă

În carnea mea de rana lui Iisus».

Reproducerile din toate creațiile poetice cu caracter religios sunt dovezi elocvente că literatura religioasă, mai ales cea românească și creștină, îndeplinește rolul de înalt mesaj etic, menit redresării morale a poporului nostru.

Nu putem pierde din vedere că volumul reține, printre «mai tinerii colaboratori ai Gândirii», implicit poet aparținând literaturii religioase și pe: «Valeriu Anania (n. 1921), care își păstrează semnătura literară și după ce devine monah, sub numele de Bartolomeu».

Din propria creație, dovedind același înalt mesaj, avem:

«Izbiți de câte patimi prin clipe ni se-ascund,

Călătorim cu sfinții la timpul lor rotund

Ieșit din luptă, sfântul e tot atât de-nfrânt

Cum vara curcubeul cu frunțile-n pământ». (pag. 176—177).

Volumul se încheie cu: «Patru interviuri cu și despre Valeriu Anania (1972—1989)», din care spicuim date de importanță deosebită.

Interviul cu Gheorghe Cunescu, găsim situația învățământului românesc din Statele Unite: «Școlile publice sunt toate, firește, de limbă engleză. În mai toate coloniile, noi am înființat și școli de limbă română, din care nu lipsesc progresele. Cursurile speciale de limbă română se predau de către voluntari în cadrul așa numitelor *Școli duminicale*» (pag. 204).

Din dialogul cu Ion Pinteș, de importanță deosebită și de actualitate acută, stă următoarea analiză privind frământările spirituale ale epocii noastre: «Așa-zisa *desacralizare* a lumii e falsă, căci între sacru și profan nu există opoziție radicală, precum aceea în planul etic, dintre bine și rău (cunoscând — după același Eliade — bivalența sacrului, că el poate fi benefic sau malefic și că, în consecință, sacralitatea în nici un caz nu trebuie confundată cu sfințenia, după cum profanul nu trebuie confundat cu demonismul).

Din această perspectivă profanul ar fi mai degrabă o stare patologică a sacrului, o maladie care invadează dinspre periferie către centru, asemenea înghețului.

Istoria nu cunoaște nici o năvală a sacrului asupra profanului, ci dimpotrivă» (pag. 209). Autorul a reușit, astfel, a aduce o clarificare categorică asupra concurenței dintre sacru și profan, ce se confruntă intens în zilele noastre.

Interesant este să reținem și preocupările la zi ce devin viitoare creații, mărturisirile proprii ale autorului: «În chiar momentul de față lucrez la o carte album, Cerurile Oltului, asupra așezămintelor monahale și a principalelor monumente creștine din Eparhia Râmnicului și Argeșului, carte pe care o nădăjduiesc tipărită în chiar cursul acestui an și în paginile cărora voi spune tot ce cred eu despre vechea noastră artă bisericească» (pag. 220). Indiscutabil că se anunță o realizare valoroasă, ținând mai ales seama că, în ultimul timp nu a mai apărut o astfel de lucrare.

Fiindcă am atins viitorul, se cuvine a nu pierde din vedere următorul amănunt privind trecutul creator al autorului, respectiv că în prezentul volum (1), în care ne întâlnim cu atât de valoroase gânduri, cuprinde schematic, deci nu integral, realizări ale autorului pe intervalul: 1941 cu colaborare la *Dacia Rediviva*, și prezenta creație de care beneficiem în 1996.

Deci, sărbătorim nu numai 75 de ani de viață naturală, obișnuită și chiar banală, ci și 55 de ani de viață spirituală înălțătoare și încă promițătoare în viitor. Normal că nu putem decât să-i dorim alți mulți ani cu spor în creație, convinși fiind că tot ceea ce va mai realiza, va fi spre împlinirea aspirațiilor spirituale, (îndeosebi religioase) ale întregului nostru popor românesc.

De încheiere, nu putem trece cu vederea că I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu a ținut să reproducă în volum: «Testamentul smeritului Patriarh Iustinian al României», la împlinirea vârstei de 74 de ani de viață și a 28 de ani de patriarhat.

Interesante sunt toate datele privind «realizările»: tipărituri, restaurări de mănăstiri, noi edificii bisericesti, promovarea culturii teologice și a instituțiilor de învățământ religios, dar de valoare deosebită, ca testament spiritual salvator pentru Biserica Ortodoxă Română, rămâne și merită a fi reținut următorul fragment:

«Am iubit știința și pe oamenii devotați și am luptat contra ignoranței și apărătorilor ei. Am crezut că numai știința unită cu adevărul sentiment religios va ridica clerul și Biserica noastră la înălțimea cuvenită și la conștiința datoriei. Am socotit că fără cultură, clerul va continua să rămână stăpânit de prejudecăți, de vicii și numai cu preocupări rituale» (pag. 229).

Cunoscând pe deplin acest Testament, de la sine înțeles că I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu, pe lângă imaginea de strălucit om de cultură, se va strădui și va fi un model de lămurit ierarh, ce va reuși o mișcare de emancipare a clerului și de prosperare a Sfintei noastre Biserici strămoșești.

Pr. dr. IOAN OCTAVIAN RUDEANU

GEORGE ALEXE — *Diorame și eseuri teologice și literare*, Detroit, 1996

În Statele Unite ale Americii a apărut recent o valoroasă carte a unui scriitor și teolog român. Ne referim la lucrarea domnului George Alexe, intitulată «Diorame și eseuri teologice și literare», publicată în colecția literară «Comuniunea Românească» din Detroit.

Autorul lucrării este o personalitate remarcabilă a Bisericii Române din America. De mulți ani dânsul conduce cu prestigiu revistele Eparhiei Ortodoxe Române «Credința» și «Comuniunea Românească» și este autorul a numeroase eseuri și articole de cultură și spiritualitate ortodoxă, publicate în Statele Unite ale Americii.

Domnul George Alexe este menționat cu date bio-bibliografice în revista «Who is who in Romanian America», apărută la New-York în 1976. Pe lângă aceasta este cunoscut cititorilor prin dinamismul manifestărilor și creațiilor sale teologice care s-au impus în conștiința publicului american.

Lucrarea «Diorame și eseuri» este rodul unei vaste activități publicistice desfășurate în cadrul Departamentului publicațiilor de pe lângă Arhiepiscopia Ortodoxă Română din Statele Unite și Canada.

Paginile acestei cărți au avut menirea să prezinte cititorilor români și străini, aspecte din spiritualitatea românească actuală, mărturii clare că la noi «duhul nu s-a stins» și credința continuă să se îmbogățească rodnic, adăpându-se la izvoarele culturii ortodoxe a neamului nostru, din țară și de peste hotare. Este un veritabil itinerar spiritual, care demonstrează lumii cum s-a manifestat în sânul poporului român trăirea întreitei iubiri față de Dumnezeu, Biserică și Neam.

În ceasuri grele de cumpănă, în fața tancurilor sovietice, singura alternativă salvatoare a fost menținerea legăturii noastre sufletești, de cultură și artă națională, cu ceea ce am fost totdeauna noi înșine în fața istoriei și a lumii. Spre salvarea noastră, ne-au ajutat deplin forțele spirituale, harice ale credinței noastre strămoșești.

Este anevoios, dacă nu imposibil, a reda într-o recenzie ca cea prezentă, conținutul variat și bogat al volumului de care ne ocupăm.

Totuși, câteva capitole suntem bucuroși să le amintim. Ne referim îndeosebi la articolele care prezintă cititorilor numele marilor noștri preoți și scriitori: Eminescu, Mircea Eliade, Lucian Blaga și alții.

La fel, merită amintite lucrările Părintelui Arhiepiscop Valeriu Anania, ale lui Leonida Plămădeală, George Uscățescu, precum și apariția prețioaselor volume ale *Filocaliei*, izvor binecuvântat care arată că energiile harului Duhului Sfânt se revarsă tot mai roditoare în Ortodoxie, biruind în «războiul cel nevăzut» forțele întunecate ale celui rău.

«Sub acoperământul etern al credinței strămoșești s-a dezvoltat cea mai puternică acțiune spirituală de rezistență teologică și națională, încoronată deopotrivă cu nimbul și coroana de spini a Sfintei noastre Biserici. Și tot aici trebuie descoperită adevărata față a culturii și artei noastre naționale, pe care furcile caudine sovietice n-au reușit s-o atingă» (p. 335).

Sunt mărturii scumpe care trebuie să fie cunoscute de către toți fiii Neamului românesc. Cortinele de fier pot întuneca doar trupurile, dar nu și sufletele noastre. Barbarii sovietici au sfâșiat momentan hotarele pământului strămoșesc, dar nu și pe cele ale sufletului românesc.

O evocare elogioasă o face Dl. George Alexe marelui nostru dascăl de Teologie. Părintele profesor Dumitru Stăniloae, cu prilejul cinstitii Cucerniciei Sale cu titlul de membru al Academiei Române. «Suntem mândri că Ortodoxia românească, prin opera teologică a Părintelui Stăniloae, dăruiește întregii lumi creștine o nouă formulare duhovnicească și dinamică a învățaturii de credință ortodoxă, într-o sinteză modernă, de valoare universală și în duhul Sfinților Părinți» (p. 18).

Astfel, ne este dat prilejul să fim martorii și ucenicii unui adevărat Apostol al creștinismului românesc, în acest veac al tuturor sfâșierilor ideologice posibile și al tuturor ineptțiilor ateiste.

O idee bine inspirată a avut autorul că în carte a pus în lumină izvoarele istorice ale literaturii patristice care stau la temelie spiritualității românești. În ultima vreme au apărut adevărate opere ecumenice de cultură și artă națională, al căror prestigiu european și mondial este recunoscut pretutindeni.

Paginile acestei cărți de diorame și eseuri teologice și literare au darul să dea la iveală mărturia curajoasă a teologiei românești, «o mărturie a literaturii și comuniunii noastre spirituale», în vremuri grele de încercare și necredință. Ele se înscriu în marea mișcare teologică de întoarcere la izvoarele curate și limpezi ale spiritualității creștine a Neamului nostru, din țară și de peste hotare.

«Cu ajutorul lui Dumnezeu titanii ateismului modern au fost înfrânți. Din nefericire lupta cu forțele lor ateiste nu s-a terminat pe deplin, iar rănilor spirituale încă nu s-au tămăduit. Dar sunt semne bune că marea sinteză românească de universalitate culturală și izbăvitoare este pe cale de a se desăvârși. «Cu noi este Dumnezeu!».

Preot dr. ȘT. SLEVOACĂ

BIBLIOTECA M.M.B.	
PROVENIENȚĂ	PREȚ
	50 000 lei

Române, prilejuită de împlinirea a 130 de ani de existență (28 mai 1996 Aula Academiei Române)	192
Expoziția de icoane și obiecte sfințite din Argeșul străbun Cotroceni, 9 februarie — 30 aprilie 1996 (Diac. prof. Petru David)	198
Trecerea la cele veșnice a Episcopului Valerian Zaharia (Preot Vasile Ailioaei)	202
«Curmarea firului vieții» — Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, la trecerea la cele veșnice a Episcopului Valerian Zaharia	205
«Dumnezeu și-a chemat la Sine sluga cea bună și credincioasă» (Scrisoare de condoleanță adresată Î.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la trecerea la cele veșnice a Episcopului Emilian al Caransebeșului — 8 aprilie 1996)	208
Cronică — Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pe perioada 1 ianuarie — 30 iunie 1996 (Diac. Nicolae Vladu)	210

INDRUMĂRI PASTORALE

Preotul și viața religioasă a credincioșilor (Pr. dr. Paul Mihail)	223
Bibliografia cmiletică în sprijinul elaborării (pregătirii) și rostirii prediciei (Pr. asist. Vasile Gordon)	229

DOCUMENTARE

Noi cercetări referitoare la activitatea lui Grigore Țamblac (Pr. dr. Paul Mihail)	239
Schituri și mănăstiri din Transilvania distruse de generalul Nicolaus Von Buccow (Pr. drd. Ioan M. Moldoveanu)	247
Tomusurile sinodale de autonomie și autocefalie emise de Patriarhia Ecumenică, în secolele XIX și XX și prevederile incluse în acestea cu privire la sfințirea Sfântului și Marelui Mir (Pr. dr. Ioan Dură)	263
Știri noi despre Biserica Românească din Dobrogea și suitorii ei, înainte de 1877 (Tudor Mateescu)	273
Mănăstirea Cotmeana, în trecut și astăzi (Pr. drd. Ioan Moldoveanu)	290
Circumstanțele istorico-politice ale întemeierii Mitropoliei Țării Românești în 1359 (Pr. prof. Ion Ionescu)	317
Vechimea Episcopatului la români (Pr. prof. Ion Ionescu)	330
Sfinți martiri daco-romani din secolul al IV-lea (Pr. prof. Ion Ionescu)	331
Vechimea vieții mănăstirești la români (Pr. prof. Ion Ionescu)	333

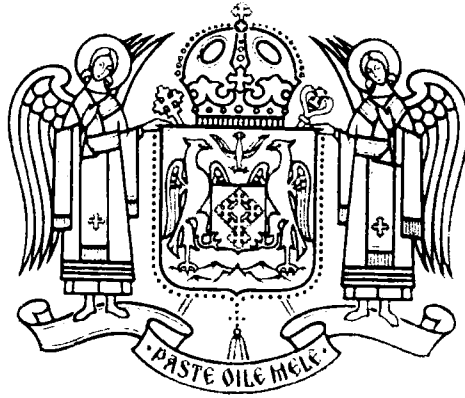
PARTEA OFICIALĂ

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Sumarul ședinței de lucru din 13—14 februarie 1996 (Pr. Augustin Rusu)	336
Lucrările Adunării Naționale Bisericești. Sumarul ședinței de lucru din 15 februarie 1996 (Pr. Augustin Rusu)	387

RECENZII

Valeriu Anania, <i>Din spumele mării. Pagini despre religie și cultură</i> , Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995 (Pr. dr. Ioan Octavian Rudeanu)	406
George Alexe, <i>Diorame și eseuri teologice și literare</i> , Detroit, 1996 (Pr. dr. Ștefan Slevoacă)	410

PT-4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXIV, Nr. 7—12, IULIE—DECEMBRIE 1996

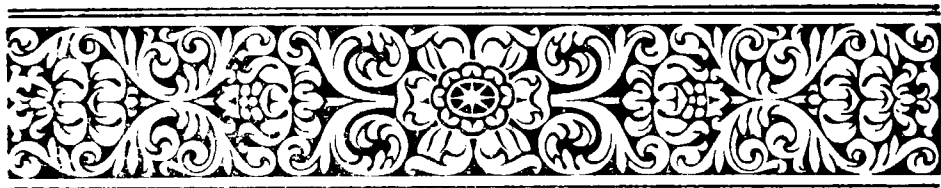
CUPRINS

PASTORALE

<i>Taina Întrupării — Taina mântuirii — Pastorală la praznicul Nașterii Domnului, 1996</i> († TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române) . . .	3
---	---

VIAȚA BISERICESCA

<i>Schimb de scrisori irenice</i> între Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, cu Întâistătători ai Bisericilor creștine și cu alte personalități, cu prilejul sărbătorii Nașterii Domnului, 1996 (Pr. Mihail-Daniel Lungu)	7
<i>Un deceniu de priveghere în Iruntea Bisericii. Prea Fericitul Părinte Teoctist la zece ani de patriarhat</i> († Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei)	31
<i>Vizita oficială a Prea Fericitului Părinte Ilie al II-lea, Patriarh și Catolicos al Georgiei</i> (26—30 septembrie, 1996) (Dr. Mircea Alexă Uță)	35
<i>Vizita oficială a Prea Fericitului Părinte Patriarh Ignatie al IV-lea, Patriarhul Antiohiei și Întregului Orient</i> (25 oct. — 1 nov. 1996) (Pr. drd. Mihail-Daniel Lungu)	94
<i>Vizita oficială în Armenia a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în truntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române</i> (7—11 noiembrie 1996) (Pr. lector Ștefan Buchiu)	158
<i>Alegerea, hirotonirea și instalarea noului ierarh al episcopiei Caransebeșului, P.S. dr. Laurențiu Streza</i> (Pr. prof. Ion Popescu)	203
<i>Întâlnirea ecumenică regională internațională, Bari-Italia</i> (1—4 octombrie 1996) P.S. Galaction Stângă (Redacția)	214
<i>Alegerea și instalarea P.S. Ioachim Mareș, ca episcop al Hușilor</i>	225
<i>Adunarea mondială a Societăților Biblice Unite, Toronto-Canada</i> (26 sept. — 3 oct. 1996) (Pr. dr. Sabin Verzan)	230
<i>Întâlnirea ecumenică regională internațională, Bari-Italia</i> (1—4 octombrie 1996) (Dr. Mircea Alexă Uță)	236
<i>A IV-a Conferință Internațională a Facultăților de Teologie Ortodoxă</i> (12—17 august 1996) (Redacția)	242
<i>Prețuire și dragoste</i> (Cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist rostit în biserica «Sf. Ecaterina» din București, la înmormântarea Părintelui profesor Alexandru Ciurea)	254
<i>Biserica strămoșească care ne-a asigurat dăinuirea, demnitatea și unitatea de neam</i> (Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia — 1 decembrie 1996)	257
<i>Cronică</i> — Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (1 iulie — 31 decembrie 1996) (Diac. N. Vladu)	260

PASTORALE

TAINA ÎNTRUPĂRII — TAINA MÂNTUIRII

PASTORALĂ LA NAȘTEREA DOMNULUI — 1996

† TEOCTIST

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINȚOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATAL, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ
BINECUVÂNTARE

«Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți
neamuri și vă plecați... Căci cu noi este
Dumnezeu» (Isaia 8, 9—10).

Iubiți fii și fiice ai Sfintei Biserici Ortodoxe,

Iată-ne din nou împreună, astăzi, prin milostivirea lui Dumnezeu, în ziua de prăznuire a Nașterii lui Hristos. Bucurie sfântă este pentru toți, de la mic la mare, într-o astfel de clipă. Simțim că Dumnezeu este cu noi, că oamenii sunt mai aproape de cer. Nevinovăția copiilor, pe care-i auzim înălțând străbune colinde spre lauda lui Hristos, coboară și în inima celor mari, care devin mai buni, parcă, în aceste zile. Grija lumească este îndepărtată pentru scurt timp, făcând loc bucuriei de prăznuire. Îl simțim pe Dumnezeu mai aproape de noi ca oricând. O atmosferă de sfințenie cuprinde, de asemenea, întreaga creație, ca în acea noapte sfântă a Nașterii lui Hristos la Betleem. Bucuria din inimi se comunică și firii, care, în felul ei, își slăvește Creatorul.

De unde vine, ne întrebăm pe bună dreptate, acest duh de bună-voire între oameni și de apropiere între aceștia și Dumnezeu în aceste zile? De unde atâta armonie și creație?

Auzim, parcă, glas de răspuns din pieptul copiilor sau al celor mai în vârstă: «Nașterea lui Hristos este izvorul acestei stări de har!».

Cosmosul întreg răspunde în felul său tainic același lucru: *„Nașterea lui Hristos răspândește acest duh de pace»!* Toată zidirea recunoaște în Hristos-Dumnezeu pe Creatorul, Purtătorul de grijă și Mântuitorul ei.

Iubiți credincioși,

Nașterea lui Hristos este începutul mântuirii întregii creații. Omul și tot universul suspinau după venirea unui Mântuitor, Care să repună tot ce există în legătură cu Dumnezeu. Păcatul și necredința clădiseră zid de despărțire între pământ și cer. Lumea trebuia reorientată spre scopul pentru care fusese adusă dintru neființă la ființă, și anume comuniunea de iubire cu Sfânta Treime: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Pentru aceasta, la *«plinirea vremii»* (Gal. 4, 4) Dumnezeu a trimis în lume pe Fiul Său, zămislit în pântecul Sfintei Fecioare Maria, prin lucrarea tainică a Sfântului Duh. Căci, *«așa de mult a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică»* (I Ioan 3, 16). *«Ziua Nașterii Tale, Hristoase, spune Sf. Efrem Sirul, a împăcat cerul și pământul. Căci în ea s-a coborât cerul la cele pământești»* *.

Cerul și pământul își dau mâna, prin Nașterea lui Hristos, pentru sfânta lucrare a mântuirii, *«mulțime de oaste cerească lăudând pe Dumnezeu și zicând: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie!»* (Luca 2, 13—14). Oamenii și întreaga creație primesc cu bucurie în sânul lor prezența mântuitoare a lui Hristos-Dumnezeu. *«Fie mie după cuvântul tău»* (Luca 1, 38) a spus îngerului Sfânta Fecioară Maria, când acesta i-a vestit Nașterea Mântuitorului. Așadar, prin glasul Sfintei Fecioare tot neamul omenesc răspunde chemării lui Dumnezeu. Păstorii — chip al oamenilor săraci — se bucură și se minunează de ceea ce văd și aud la Betleem. Magii — chip al oamenilor înțelepți și chemați să conducă — îngenunchează înaintea Pruncului Iisus. Dar nu numai magii și păstorii, Sfânta Fecioară și bătrânul Iosif iau parte la Nașterea lui Hristos. Toată creația este prezentă: de la steaua ce luminează peștera și animalele de lângă iesle până la aurul, tămâia și smirna ce sunt așezate la picioarele dumnezeiescului Prunc. Cosmosul întreg vine și se închină în fața Creatorului, Dumnezeu adevărat devenit Om adevărat. *«Și venind steaua, a stătut deasupra unde era Pruncul»* (Matei 2, 9), spunem la Proscomidie (rânduială dinaintea Sfintei Liturghii), ce mărturisește peste veacuri realitatea Nașterii lui Hristos, prin actul liturgic.

Iubiți frați și surori întru Hristos Domnul,

Prin Nașterea lui Hristos, omul și lumea întregă și-au regăsit drumul firesc spre Dumnezeu, spre unirea cu El, spre îndumnezeire. Dumnezeu S-a făcut om, spun Sfinții Părinți, pentru ca oamenii să se îndumnezeiască. Prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, oamenii devin *«părtași dumnezeieștii firi»* (II Petru 1, 4), după cuvântul Sfântului Apostol Petru.

* Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, Craiova, 1986, p. 108.

Nașterea lui Hristos nu este așadar numai un eveniment de răscruce într-un moment al curgerii veacurilor. Ceea ce s-a petrecut la Betleem acum 1996 de ani nu reprezintă doar o întâmplare minunată, cu îngeri, magi și păstori, într-o clipă anume a istoriei neamului omenesc. La Betleem, însuși «*Dumnezeu S-a arătat în trup*» (I Timotei 3, 16), acest adevăr constituind chiar taina creștinătății, taina mântuirii lumii.

Prin Nașterea lui Hristos, omul reintră în starea normală a existenței sale, fundamentată pe credința în Dumnezeu. În afara acestei relații, omul cade într-o existență falsă, neautentică, deoarece se îndepărtează de izvorul existenței sale.

Nașterea lui Hristos, Moartea și Învierea Sa constituie temelia de neclintit pe care lumea este chemată să-și clădească viața.

Credem că nu există astăzi o chemare mai imperioasă pentru lume ca întoarcerea la Dumnezeu, la valorile credinței creștine. Societatea românească însăși nu are de nimic mai multă nevoie, ca de așezarea ei pe temeliile trainice ale legăturii cu Dumnezeu prin Biserica Sa. Reintrarea în făgașul firesc al viețuirii sale, românul și neamul românesc n-o pot realiza fără credința-n Dumnezeu. Așa a răzbătut acest neam prin vitregiile istoriei. Să nu fim ispițiți a alege o altă cale, care ne-ar înstrăina de Dumnezeu, pentru a face față încercărilor de astăzi. Ar fi o mare înșelăciune!

Calea cea sigură a credinței presupune însă iubire jertfelnică, înțelepciune, purtare a crucii, într-un cuvânt. «*Dă sânge și primește Duh*», deodată un părinte al Pustiei (Sfântul Longhin din pustia Tebaidei). Demnitățile personale și cea a unui neam nu se câștigă și nu se mențin fără credința-n Dumnezeu și fără manifestarea acestei credințe în fapte pe măsură. De la cel mai mare pe scara societății, până la cei mai mici, avem nevoie nu numai să ne declarăm credința-n Dumnezeu, ci să o concretizăm în fapte. Prilej pentru aceasta găsim la orice pas, căci avem prea mulți copii flămânzi și abandonati, prea mulți bătrâni bolnavi și săraci, prea multe pruncucideri și familii destrămate. Pornografia, prostituția, păcatul contra firii și alte rele de acest gen amenință creșterea morală a tineretului. Am dori ca atmosfera de schimbare în care respirăm în ultimul timp să-și arate cât mai curând roadele.

Pentru noi, credincioșii Bisericii lui Hristos, nici un eveniment crucial și nici o schimbare hotărâtoare în mersul societății omenesti nu pot constitui rodul întâmplării oarbe. Uneori, din pricini și cu rosturi numai de Dumnezeu știute, se pot petrece în istoria unor neamuri răsturnări neașteptate, care îi pot confunda pe oameni în lungi și neguroase răstimpuri de confuzie, spaimă, dureroase încercări și, mai ales, disperare. Dar, dacă o asemenea pătimire de obște reușește să cutremure ființa unui neam, înobilându-l moral și sensibilizându-l spiritual, iar nu pierzându-l, atunci «*la plinirea vremii*» — cum ne spune Apostolul — trimite negreșit Dumnezeu semnul iubirii Sale, spre ridicarea și mângâierea aceluiași popor, așa cum L-a trimis pe Fiul Său acum aproape două milenii pentru izbăvirea lumii întregi. O astfel de vreme de har, începută prin jertfa tinerilor noștri acum 7 ani, dorim să se facă simțită cu o putere mereu sporită în viața tuturor, pentru care se cuvine totdeauna să-L rugăm pe Pruncul Iisus.

Biserica din care faceți parte și în care, iubiți credincioși, vă încredeți atât de mult și de la care așteptați atât de mult, trebuie să-și recapete pe deplin locul în sânul societății românești. «*Mamă spirituală a poporului român*», după cuvântul marelui Eminescu, Biserica Ortodoxă trebuie sprijinită să-și împlinească misiunea sa de conștiință a neamului, de Betleem binecuvântat, la sânul căruia fiecare român să-și găsească alinare și putere sufletească. Avem sfânta încredințare că această «*grădină a Maicii Domnului*», cum este numit pământul românesc, are încă tăria să-L recunoască pe Hristos ca pe unica sursă a restaurării sale spirituale și materiale.

Credința în Hristos arătată-n iubire, ca singura autentică putere, care transformă în bine fața lumii — iată veșmântul care apără cel mai sigur o ființă umană, un neam, o lume. Dumnezeu să ne facă parte de acest veșmânt pentru a ne înfățișa, fiecare în parte, dar și ca neam, în fața istoriei și a Dreptului Judecător, cu conștiința menirii împlinite.

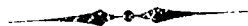
În aceste clipe de sărbătoare, să rugăm cu smerenie pe Dumnezeu-zeiescul Prunc, să reverse asupra noastră milostivirea Sa cea bogată, să ne arate calea spre a-I sluji cu și mai multă iubire și jertfelnicie și să lumineze mintea mai-marilor țării și ai lumii spre orânduiri drepte și cu frică de Dumnezeu.

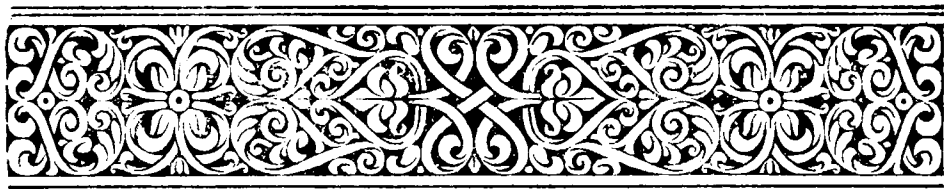
Împreună să-L rugăm pe Hristos, Cel născut în peștera Betleemului, să ne împărtășească harul Sfintei Sale Nașteri, dăruind tuturor sănătate, dar mai cu seamă cea pace a lui Dumnezeu «*care covârșește orice minte*» (Filipeni 4, 7).

Al vostru Părinte și către Hristos rugător cu dragoste și prețuire,

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

• VIATA • BISERICESA •

SCHIMB DE SCRISORI IRENICE INTRE PREA FERICITUL PARINTE PATRIARH TEOCTIST AL BISERICII ORTODOXE ROMANE CU INTAISTATORII AI BISERICILOR CRESTINE SI CU ALTE PERSONALITATI, CU PRILEJUL SARBATORII NASTERII DOMNULUI IN ANUL 1996

Cu ocazia Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului 1996 și a Anului Nou 1997, Întâistătorii Bisericilor creștine și-au trimis — ca în fiecare an — scrisori irenice, în care și-au exprimat bucuria prilejuită de aceste Sărbători și au adresat urări de sănătate, pace și spor duhovnicesc atât personal, cât și ierarhilor, clerului și fiilor duhovnicești ai Bisericilor pe care le păstoresc. Aceste Sărbători au constituit un prilej de rememoraire a contactelor directe dintre conducătorii bisericești și Bisericile creștine din întreaga lume în acest an, scrisorile irenice punând în lumină bogăția de evenimente bisericești a anului 1996.

Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a trimis scrisoare irenică întâistătorilor Bisericilor Ortodoxe surori, Bisericilor Ortodoxe Orientale, Sanctității Sale Papa IOAN PAUL II, Președintelui Conferinței Internaționale a Episcopilor vechi-catolici, Arhiepiscopului de Canterbury, Primat al Comuniunii Anglicane din întreaga lume, conducătorilor Bisericilor Luterane din diferite țări, conducătorilor Organizațiilor ecumenice internaționale, unor ierarhi ce păstoresc în diaspora ortodoxă, precum și ierarhilor români din Diaspora.

Scrisoarea trimisă de *Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST Sanctității Sale BARTHOLOMEU I, Arhiepiscopul Constantinopolului — Noua Romă, Patriarhul Ecumenic*, a avut următorul conținut:

«*Sanctitatea Voastră,*

În atmosfera binecuvântată a sărbătorii Nașterii Domnului, adresăm cuvânt de bunăvestire Sanctității Voastre și ne bucurăm de ocazia

sfântă ce ne este oferită pentru a ne manifesta și pe această cale comuniunea întru mărturisirea lui Hristos și întru slujirea Bisericii Sale.

Izvor al mântuirii oamenilor și al întregului univers, Întruparea Fiului lui Dumnezeu reorientează lumea și istoria ei spre destinația pentru care fusese adusă dintru neființă la ființă, și anume intimitatea de iubire cu Sfânta Treime — Tatăl, Fiul și Sfântul Duh.

Recunoașterea de către lume a acestui adevăr și manifestarea lui în viața de zi cu zi constituie chemarea misionară prin excelență a «Sfintelor lui Dumnezeu Biserici». «Dă sânge și primește Duh», îndeamnă un părinte al pustiei. Misiunea creștină fundamentată pe Întruparea, Moartea și Învierea Fiului lui Dumnezeu devine astfel iubire jertfelnică, singura care «îndumnezeiește totul» (Sf. Maxim Mărturisitorul), singura care «nu cade niciodată» (I Cor. XIII, 8).

În lumina acestei iubiri, suntem chemați să luptăm pentru unitatea Bisericii Ortodoxe, pentru tămăduirea unor răni din trupul ei care creează tot atâtea ziduri de despărțire — prilej de scandal pentru lume.

Rugăm pe Dumnezeu să ne dăruiască Duhul iubirii mărturisitoare care să fie puternic lucrătoare în Sfânta noastră Biserică Ortodoxă, pentru ca valorile ei să aducă lumii adevărul de care are atâta nevoie. În duhul acestui adevăr putem să înțelegem viața fraților întru credință, viața celor care nu cunosc încă lumina lui Hristos, precum și problemele atât de arzătoare ale frământatei omeniri: secularizare, violență, sărăcie, degradare morală etc.

Întru această nădejde, adresăm, în numele clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, Sanctității Voastre și întregii Biserici a Sfintei Patriarhii Ecumenice de Constantinopol, urare de pace, prosperitate și bucurii duhovnicești în propovăduirea credinței celei drepte».

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Scrisori irenice similare au fost adresate de către Prea Fericirea Sa și celorlalți Întăistătători de Biserici Ortodoxe, precum și șefilor de Biserici creștine și personalităților ecumenice :

1. Eminența Sa PAULOS, Papă și Patriarh Locum Tenens al Alexandriei și al întregii Africi.
2. Prea Fericirea Sa IGNATIOS IV, Patriarh Grec Ortodox al Antiohiei și al întregului Orient.
3. Prea Fericirea Sa DIODOROS I, Patriarh Grec Ortodox al Ierusalimului.

4. Sanctitatea Sa ALEXEI II, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii.
5. Sanctitatea Sa PAVLE, Patriarhul Serbiei.
6. Sanctitatea Sa MAXIM, Patriarhul Bulgariei.
7. Sanctitatea Sa ILIA II, Patriarhul Catolicos al întregii Georgii.
8. Prea Fericirea Sa CHRYSOSTOMOS, Arhiepiscop al Nea Justiana și al întregului Cipru.
9. Prea Fericirea Sa SERAFIM, Arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia.
10. Prea Fericirea Sa ANASTASIOS, Arhiepiscop de Tirana și a toată Albania.
11. Prea Fericirea Sa VASILE, Mitropolit al Varșoviei și a toată Polonia.
12. Prea Fericirea Sa DROTEI, Mitropolit al Cehiei și Slovaciei.
13. Eminența Sa IOAN, Arhiepiscop al Kareliei și a toată Finlanda.
14. Eminența Sa JEREMIAS, Mitropolitul Franței, Exarh de Iberia.
15. Eminența sa DAMASKINOS, Mitropolitul Elveției, Exarh de Europa.
16. Eminența Sa PANTELEIMON II, Mitropolit de Tesalonic.
17. Prea Fericirea Sa THEODOSIUS, Arhiepiscop de Washington, Mitropolit al întregii Americi și Canada.
18. Eminența Sa THEODOSIUS, Arhiepiscop de Tokyo, Mitropolit al întregii Japonii.
19. Sanctitatea Sa Papa IOAN PAUL II.
20. Prea Sfințitului SERAFIM, Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală.
21. Prea Sfinției Sale NATHANIEL, Episcop de Detroit al Episcopiei Ortodoxe Române din America.
22. Sanctitatea Sa KAREKIN I, Patriarh Catolicos Suprem al tuturor Armenilor.
23. Sanctitatea Sa ARAM, Catolicos Armean al Ciliciei.
24. Sanctitatea Sa SHENOUDA III, Papă și Patriarh al Alexandriei al Bisericii Ortodoxe Copte.
25. Sanctitatea Sa ABBUNA PAULOS, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Etiopiene.
26. Sanctitatea Sa MORAN BASELIOS MARTHOMA MATHEWS II, Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene.
27. Sanctitatea Sa IGNATIUS ZAKKA I. IVAS, Patriarh Ortodox Sirian al Antiohiei.
28. Sanctitatea Sa MAR DINKHA IV, Patriarh Catolicos al Bisericii Asiriene a Răsăritului.

29. Prea Sfinției Sale VICTORIN, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Române pentru America și Canada.

30. Eminența Sa KARL LEHMAN, Președinte al Episcopilor Catolici din Germania.

31. Eminența Sa ANTONIUS JEAN GLAZEMAKER, Arhiepiscop de Utrecht, Președinte al Conferinței Internaționale a Episcopilor Vechi Catolici.

32. Grația Sa GEORGE LEONARD CAREY, Arhiepiscop de Canterbury.

33. Excelența Sa Dr. KLAUS ENGELHARD, Președinte al Bisericii Evanghelice din Germania.

34. Eminența Sa GUNNAR WEMAN, Arhiepiscop de Uppsala și Primat al Bisericii Luterane din Suedia.

35. Revd. Dr. KONRAD RAISER, Secretar General al Consiliului Mondial al Bisericilor.

36. Revd. Dr. JEAN FISCHER, Secretar General al Conferinței Bisericilor Europene.

37. Revd. Dr. MILAN OPOCENSKY, Secretar General al Alianței Mondiale Reformate.

38. Mr. ISHMAEL NOKO, Secretar General al Federației Mondiale Reformate.

La rândul Său, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a primit scrisori irenice de la Întâistătorii și Șefii de Biserici mai sus menționați, precum și de la personalități ecumenice.

Redăm în continuare, în întregime, scrisorile irenice primite de către Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST.

1. Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului — Noua Romă :

*«Prea Fericite TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române,*

Prea iubit și mult dorit frate și împreună-liturghisitor al Smereniei noastre, frățeste îmbrățișându-Vă întru Domnul, cu aleasă bucurie ne adresăm prea cinstitei Voastre Prea Fericiri !

Dat fiind că trăim profund unitatea credinței cu prea iubita și mult dorita Voastră Prea Fericire și simțim trăinicia și nezdruincinata legătură a păcii cu Prea Fericirea Voastră, cu multă dragoste Vă facem părtaş prin această Scrisoare frățească bucuriei care stăpânește sufletul

Smereniei noastre și al II. PP. SS. și PP. SS. frați din jurul nostru cu prilejul praznicului Nașterii după trup a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și Epifaniei Lui ca Dumnezeu adevărat în apele Iordanului. Desigur, din dumnezeiasca purtare de grijă, aceste două praznice simbolizează prima dată la care se săvârșesc lucruri mai adânci : Crăciunul, prăznuit la sfârșitul anului care trece prin trecerea lumii căzute, iar Botezul, serbat la începutul anului nou, arată Zidirea cea nouă.

Dumnezeu Cel Prea Înalt și întru totul mai presus de toată desăvârșirea, El care este dragostea mai mare decât orice dragoste, singura putere care ține împreună Universul și forța ce guvernează întreaga lume, El, Care este mai presus de toate încercările destructive și disolutive ale celui potrivnic, ne-a arătat calea mântuirii deșertându-Se de slavă și primind a Se culca în ieslea animalelor necuvântătoare, în mijlocul oamenilor neînsemnați, luând chip de rob și făcând deplină ascultare, față de vrerea sfântă a Tatălui. Astfel a răsturnat și infirmat ideile, concepțiile și convingerile lumii acesteia — idei care și astăzi se întâlnesc din abundență — conform cărora tăria noastră se află în puterea lumescă.

Însă, deși Dumnezeu nu a vrut să I se arate sau să I se demonstreze puterea și a săvârșit-o pe aceasta întru neputință, totuși S-a arătat pe Sine oamenilor prin Fiul și Cuvântul Său, Care S-a întrupat. Astfel, ni s-a dat mărturie despre puterea Sa cea mai presus de fire prin minunile săvârșite în timpul vieții Sale în trup și trăite în fiecare zi de Prea Sfânta noastră Biserică. Dintre toate minunile, cea mai însemnată este nașterea din nou a omului întru Duhul Sfânt, precum și harul dumnezeiesc, energia necreată a lui Dumnezeu care se odihnește întru sfinți și lucrează prin ei, care pururea cu noi este, alcătuiește și ține Biserica, iar pe noi pământenii ne îndumnezeiește după har, dându-ne a sta pe Scaunul mării Sale împreună cu Fiul Său (Apoc. 3, 21).

Pentru că au văzut mai înainte implinite aceste biruințe mai presus de fire, îngerii lui Dumnezeu au vestit oamenilor «bunăvoirea» Lui care însoțește Nașterea Sa după trup, care ne umple inimile cu pacea Sa, care covârșește toată mintea și trece peste toate tulburările lumii acesteia.

Cu nădejdea că omenirea întreagă și pleroma Sfintei noastre Biserici Ortodoxe va înțelege mai adânc darul lui Dumnezeu și făgăduința de-biruință-purtătoare, cuprinsă în Întruparea și Nașterea după trup a lui Dumnezeu, frățește Vă îmbrățișăm cu mare bucurie prilejuită de «Praznic luminos» și din tot sufletul urăm Prea Fericirii Voastre ca

negrăita și necuprinsa minune a rânduiei întrupării lui Dumnezeu să Vă lumineze gândul și să Vă călăuzească împreună cu prea cinstiții frați Arhieriei din jurul Prea Fericirii Voastre, cu obștea plinirii Prea Sfintei Biserici Ortodoxe Române, în cursul apropiatului An Nou și în toată viața pe cărările păcii și ale faptelor bune.

Cu acestea, încă o dată îmbrățișându-Vă cu frățească sărutare, rămânem cu dragoste fierbinte întru Domnul nostru, care prunc S-a făcut, și aleasă cinstire.

Al Prea cinstitei Voastre Prea Fericiri, iubit frate în Hristos,

ss / † BARTHOLOMAIOS
al Constantinopolului

19 decembrie 1996».

2. Eminentă Sa PAULOS, Papă și Patriarh Locum Tenens al Alexandriei și a toată Africa :

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarhul României*

Prea Fericirea Voastră,

Praznicul cel dintâi al credinței noastre neîntinate se apropie ! Prăznuim venirea în trup a Mântuitorului, Izbăvitorului și Binefăcătorului nostru Iisus Hristos, Dumnezeuul nostru, și începutul îndumnezeirii noastre !

Serbăm și răsăritul Noului An al bunătății Sale, care ne aduce mai aproape de sfârșitul celui de al doilea mileniu.

Prea slăvind și prea înălțând în cântări, împreună cu îngerii și sfinții Bisericii triumfătoare din ceruri, pe Dumnezeu Cel în Treime lăudat, Care mari și minunate lucruri a făcut pentru oameni, dăm expresie urărilor noastre sărbătorești și, împreună cântând cântarea «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... Hristos pe pământ...», rămânem,

Al Prea Fericirii Voastre frate de tot binele voitor,

ss / † PAVLOS de Johannesburg

Marea Cetate a Alexandriei
Decembrie 1996».

3. Prea Fericirea Sa IGNATIE IV al Antiohiei :

*«Prea Fericite TEOCTIST,
Patriarh al României,*

Prea iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și împreună-liturgisitor cu Smerenia noastră, călduros îmbrățișându-Vă frățește

intru Domnul Hristos Care S-a nascut, cu aleasa bucurie ne adresam Prea Fericirii Voastre !

Cu prilejul marelui si de-mantuire-aducatorului Praznic al Nasterii lui Hristos, Mantuitorului nostru, si al dumnezeiestii Sale Epifanii, comunicam cu Prea iubita Voastra Prea Fericire si Va adresam cordiale omagii si urari frateste. Ne rugam Domnului si Dumnezeului nostru sa Va intareasca si sa va dea putere pentru implinirea lucrarii bine placute Lui, spre binele Sfintei noastre Ortodoxii.

In aceste zile critice pentru intreaga lume, cand popoarele pamantului sunt greu incercate, cand razboaie in toate partile se duc, cand dreptatea este calcata in picioare, cand nenumarate multimi de oameni sufera din cauza spectrului foamei si nenorocirilor, cand tineretul este dezorientat, cand rautatea si crimele se inmultesc in societate, cand Conducatorii statelor se disting prin lipsa de incredere din partea cetatenilor, cand tulburarea, nesiguranta ii caracterizeaza, acum, Noi, cei care alcatuim Prea Sfanta Biserica conducatoare impreuna cu credinciosii ei cei cu frica de Dumnezeu, facem apel catre toti oamenii sa imbratiseze invataturile mantuitoare ale lui Hristos Dumnezeu-Omul pentru a gasi solutia sigura multelor si feluritelor probleme ale vietii de azi si pentru ca in intreaga lume sa domneasca mult dorita pace si dreptatea lui Dumnezeu.

La marele praznic al Craciunului, inalтам fierbinte rugaciune catre Domnul Care S-a intrupat sa izbaveasca neamul omenesc de pacat, de viclesug si de toata pornirea spre falsele religii, pentru ca astfel sa aiba parte si sa se bucure de bunatatile Imparatiei Cerurilor si impreunapetrecerii cu Dumnezeu.

Cu acestea, inca o data calduros imbratissam pe prea iubita Voastra Prea Fericire cu sfanta sarutare in Hristos Iisus Cel ce S-a nascut si Va uram sanatate trupeasca si sufleasca intru zile indelungate pentru ca, impreuna cu II. PP. SS. si PP. SS. Arhieriei din jurul Prea Fericirii Voastre, cu clerul cucernic si binecredinciosul popor al Prea Sfintei Biserici careia ii sunteți Intaistator, sa praznuiti sarbatorile Craciunului si Anului Nou (precum si multe altele) in duhul concordiei si in pace.

Cu respect,

Al Prea Fericirii Voastre iubit frate in Hristos Cel ce S-a nascut,

ss / † IGNATIOS al IV-lea al Antiohiei

In Damasc, Craciunul 1996».

4. Prea Fericirea Sa DIODOR I, Patriarh al Ierusalimului :

«DIODOR I :

din mila lui Dumnezeu Patriarh al Sfintei Cetati
a Ierusalimului si al intregii Palestine

*Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Locuitor al Cezareei Capadociei,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Arhiepiscop al Bucureștilor,*

Sfântă îmbrățișare în Hristos Iisus, Cel ce mai presus de fire din Fecioară S-a născut !

Văzând pe Cuvântul Cel fără de trup întrupându-Se mai presus de fire și pe Cel neîncăput nicăierea încăpând în chip minunat în peșteră, prin iubirea Sa de oameni, firea este cuprinsă de teamă sfântă și uimire adâncă. Prin îngeri, magi, păstori și stea, ea mărturisește despre dumnezeiasca pogorâre zicând : «Pe pământ pace, între oameni bunăvoire».

Noi mărturisim această taină a iconomiei Întrupării cu bună îndrăzneală, Taină care fiind mai presus de minte, de cuvânt și de cuget, s-a săvârșit spre mântuirea sufletelor noastre și a lumii. Împreună cu poporul lui Dumnezeu cel ce caută pacea, ne îndreptăm pururea, cu ardoare, către Hristos, Soarele dreptății, și urmând poruncilor Sale mântuitoare, mergem împreună cu magii după steaua Sa strălucitoare, la Bethleemul cel sfânt, care «nicidecum nu este mai mic între căpeteniile lui Iuda», ca, în aceste zile ale Nașterii mai presus de minte a Izbăvitorului nostru Iisus Hristos, să aducem cinstire, mulțumire și recunoștință pentru darurile dumnezeiești cu care omul a fost cinstit, țărână fiind, fiind îmbrăcat însă în podoaba nesticăciunii și înălțat fiind nematerialnic de la pământ la cele de sus.

Pentru toate acestea, și noi — după cuvenita datorie — plecăm genunchii sufletului și ai trupului înaintea ieslei dumnezeiești în care până și firea necuvântătoare a animalelor, simțind prezența lui Dumnezeu în chip de om, a încercat să încâlzească, cu suflarea ei, pe Cel care încâlzește cu dragostea Sa nemăsurată întreaga lume și credința noastră. Din tot sufletul îi aducem această plecare a genunchilor noștri ca un răspuns la darul multor haruri pe care le primim de la El și Îi cerem pace pentru întreaga lume, mai ales pentru Locurile Sfinte în care poporul lui Dumnezeu, trecând prin multe și felurite încercări încă din vechime, cu nădejde așteaptă până astăzi ca Dumnezeu să lumineze din înălțime pe guvernanți, ca astfel ei să lucreze într-un adevăr, înțelepciune și dreptate spre întărirea păcii în regiunea Orientului Mijlociu.

Încă fierbinte ne rugăm Lui să păzească Biserica Sa cea Sfântă în unitatea și învățătura ei neschimbată, mai ales în aceste vremuri grele. Ne rugăm Lui să păzească pe frații noștri Întâistătători ai Prea Sfințelor Biserici, să-i țină în legătura dragostei și a bune înțelegeri și

mai ales pe Prea Iubita Voastră Prea Fericire și întreaga ierarhie din jurul Prea Fericirii Voastre, pe clerul cel binecredincios și obștea Bisericii Ortodoxe cea numită cu numele lui Hristos, pe care Întemeietorul ei dumnezeiesc o călăuzește la pășunile mântuirii.

Odată cu acestea, cu prilejul Praznicului Nașterii lui Hristos și Anului Nou 1997, din inimă Vă adresăm cu frățească dragoste omagiile noastre de felicitare și urările noastre călduroase. Îmbrățișându-Vă cu frățesc dor în Hristos, Dumnezeuul nostru, Cel ce din Fecioară S-a născut, rămânem,

Al de-Dumnezeu-păzitei Voastre Prea Fericiri,
Iubit frate în Hristos,

ss / † DIODOR I
Patriarh al Ierusalimului

În Sfânta Cetate a Ierusalimului,
la Crăciunul anului 1996».

5. Sanctitatea Sa ALEXEI, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia :

«*Prea Fericitului TEOCTIST,*
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Moscova, Crăciun 1996/1997

Prea Fericirea Voastră,

Vă salut sincer, cu sărutare frățească, în aceste zile fericite și pline de har, când Sfânta Biserică aniversează Nașterea Pruncului Sfânt.

Înconjurat de liniște sfântă, înfășat și așezat în iesle se află Cel Care «S-a deșertat pe Sine, făcându-se asemenea robilor», Care «S-a smerit pe Sine» ascultător față de voința Tatălui (Fil. 2, 7—8). «Ce este mai degradant pentru Dumnezeu decât să se facă asemenea robilor ? — exclamă Sf. Grigore de Nyssa. Ce este mai umilitor pentru un Rege peste toate decât să intre de bună voie în strânsă comuniune cu slaba fire umană ?». Însă smerenia lui Dumnezeu nu are limite ; dragostea Sa este nelimitată ; mila Sa este peste măsură. Întruparea Sa ne-a deschis calea spre îndumnezeire ; devenind rob, El ne-a eliberat din sclavia păcatului și ne-a condus spre «libertatea mării fiilor lui Dumnezeu» (Rom. 8, 21).

Iubite frate, Vă urez în aceste zile sfinte bucurie, sănătate și ajutor de la Dumnezeu în înalta Voastră slujire.

Cu dragoste frățească în Hristos,

ss / † ALEXEI
Patriarh al Moscovei și al întregii Rusii»

6. Sanctitatea Sa PAVLE, Patriarhul Serbiei :

«Crăciunul anului 1996, Belgrad.

*Prea Fericitului Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Locțiitor al Cezareei Capadociei și
Patriarh al României,
Iubit frate întru Hristos și împreună slujitor al smereniei noastre,
Prea Fericite TEOCTIST,*

Cu respect și dragoste frățească în Domnul Vă salutăm și Vă felicităm călduros.

Sărbătorind, și în acest an, praznicul Nașterii după trup a Fiului lui Dumnezeu, a Domnului nostru Iisus Hristos, ne închinăm, precum au făcut odinioară înțelepții persani și păstorii sinceri din Bethleem, transmitându-Vă felicitări frățești și cele mai alese doriri de bine, alături de tradiționala urare sărbă :

Pace lui Dumnezeu — Hristos se naște !

Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul și Izbăvitorul neamului omenesc, a venit cu slavă în această lume pentru mântuirea noastră, pentru a scoate neamul omenesc din întuneric și a-l aduce la lumină, de la moarte la viață. Înfrângând păcatul, lumea se transformă, pentru ca Împărăția cerească, Împărăția lui Dumnezeu să se instaureze pe pământ, în noi (Luca 17, 21).

Mântuitorul a spus : «Fericțiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9). De aceea, să ne rugăm neîncetat Domnului ca lumea întreagă să fie ferită de ispitele acestor vremuri tulburi. Să ne rugăm, de asemenea, pentru toți creștinii de pe glob, pentru unitatea lor, urmând cuvintele dumnezeiești care spun : «Părinte Sfinte, păzește-i în numele Tău, în care Mi i-ai dat, ca să fie una precum suntem și Noi» (Ioan 17, 11).

Rugându-L pe Dumnezeu ca în noul an, 1997, să Vă dăruiască arhipăstorire rodnică în scaunul de Întâistătător al Bisericii Române surori și toată darea cea bună de la Domnul, ne încredințăm sfintelor Voastre rugăciuni, rămânând al Prea Fericirii Voastre frate întru Hristos și împreună slujitor,

ss / † PAVLE
Patriarhul Sărb»

7. Sanctitatea Sa MAXIM, Patriarhul Bulgariei :

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Prea Fericirea Voastră,

Vă salut cu dragoste frățească cu ocazia mării sărbători a Nașterii lui Hristos — 1996 — și a Anului Nou 1997.

Cuvintele îngerești de slavă : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pace pe pământ și între oameni bună voire» (Luca 2, 14), care au anunțat marele eveniment — Nașterea Fiului lui Dumnezeu pentru noi și pentru a noastră mântuire, umplu sufletele și inimile credincioșilor cu bucurie spirituală și speranțe luminoase.

În această bucurie și în deosebitele trăiri ale Crăciunului, mă rog Domnului să-Și dea binecuvântarea prin marele Său har, pentru ca noul an să fie un an al prosperității pentru sfânta Biserică, un an de pace și de bună voire între oameni.

Vă îmbrățișez cu sărutare cordială, Prea Fericirea Voastră și Vă urez ca Cel născut în «orașul lui David, Mântuitorul, Care este Hristos, Domnul» (Luca 2, 11) să Vă dea sănătate și putere în slujire pentru lunăstarea sfintei Voastre Biserici și a sfintei Ortodoxii.

CRĂCIUN
și
UN AN NOU FERICIT !

ss/† MAXIM
Patriarh al Bulgariei»

8. Sanctitatea Sa ELIA II, Patriarh Catolicos al întregii Georgii :

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al României.*

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate în Hristos,*

«Și cu adevărat mare este taina dreptei credințe : Dumnezeu S-a arătat în trup» (1 Tim. 3, 16).

Taina întrupării lui Dumnezeu, atât de neînțeleasă pentru mintea umană, este destul de clară și de apropiată pentru o inimă credincioasă și iubitoare. Suntem plini de bucurie spirituală, întrucât Dumnezeu este cu noi.

Țara noastră întâmpină această aniversare cu multe dureri, dar nu ne pierdem credința că, cu ajutorul lui Dumnezeu, necazurile noastre

se vor transforma în bucurii. A trecut noaptea și s-a ivit ziua. Ne rugăm Dumnezeuului păcii (Rom. 15, 33) să dăruiască pace lumii și să vină ziua când mulți oameni «preface-vor săbiile în fiare de pluguri și lănciile lor în cosoare. Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu vor mai învăța războiul» (Isaia 2, 4).

Plin de speranță trimit Prea Fericirii Voastre și Sfintei Voastre Biserici felicitări cordiale cu ocazia sărbătorii Crăciunului și a Anului Nou. Fie ca Domnul să Vă dea sănătate și viață lungă, iar Bisericii și Țării Voastre pace și bunăstare.

Cu dragoste frățească în Hristos,

ss/† ELIA II
Patriarh Catolicos al întregii Georgii»

9. Prea Fericirea Sa HRISOSTOM al Ciprului :

*«Prea Fericite TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Patriarh al României,*

Prea iubit și mult dorit frate și împreună liturghisitor, călduros îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm Prea Fericirii Voastre :

Dumnezeu «Cel întru înălțime» întru a Sa neistovită bunătate trup luând, a trimis în lume pe Fiul și Cuvântul Său Cel Unul Născut pentru a ne izbăvi de blestemul strămoșesc și a ne face prunci ai luminii și fii ai zilei.

Cu prilejul acestei dumnezeiești pogorări, cerul și pământul împreună se bucură și se veselesc, îngerii și oamenii prăznuiesc împreună și împreună dănțuiesc înălțând cântare dumnezeiască : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire».

Și noi, adânc mișcați de acest fapt mai presus de fire și de mântuire lumii aducător, plecăm genunchii smeriți înaintea Mântuitorului și izbăvitorului nostru Care S-a născut, și «din adâncuri» mulțumire îi aducem pentru îndurarea negrăită arătată nouă și pogorarea spre a noastră mântuire. Din tot sufletul și din tot cugetul, stăruiitor, ne rugăm smerit ca El să dăruiască prea cinstitei Voastre Prea Fericiri sănătate neclintită și viață îndelungată, să Vă încununeze cu deplină izbândă strădaniile și lupta pentru bunăstarea Prea Sfintei Biserici Ortodoxe Române, pentru renumele și slava Bisericii noastre Ortodoxe în lumea întreagă.

Acum, când un Nou An al mântuirii răsare din oceanul secolelor, ne rugăm Părintelui ceresc, Începătorului și Stăpânitorului veacurilor și vremurilor să dăruiască Prea Fericirii Voastre, Prea Sfintei Biserici Ortodoxe Române și lumii întregi un an bun, cu pace și aducător de tot binele.

Rugându-Vă să transmiteți urările și omagiile noastre cu prilejul Nașterii Domnului și începutului Anului Nou, prea cinstiților ierarhi din jurul Prea Fericirii și iubiților frați întru Hristos, încă o dată Vă îmbrățișăm cu sfântă sărutare și rămânem,

Al prea cinsitei Voastre Prea Fericiri, iubit frate în Hristos,

ss / † CHRYSOSTOMOS al Ciprului»

10. Prea Fericirea Sa SERAFIM, Arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia :

*«Prea Fericite TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureștiului,
Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al României,
prea iubit și mult dorit frate întru Hristos și împreună liturghisitor
cu Smerenia noastră, călduros îmbrățișându-Vă în Domnul,
cu deosebită bucurie ne adresăm Prea Fericirii Voastre,*

Prilej de negrăită bucurie întotdeauna se face nouă aducere aminte de cele mai presus de fire ale necuprinsei pogorâri a Mântuitorului nostru, săvârșite pentru izbăvirea omului din robia păcatului și a morții sufletești ! De aceea, împreună cu îngerii, cântăm preainălțând și slăvind pe Dumnezeu Cel Sfânt pentru Epifania Lui în lume. Cu gândul călătorim la Betleem împreună cu păstorii și, închinându-ne Pruncului culcat în iesle, ne bucurăm de acest prilej pentru a veni în comuniune sufletească cu Prea Fericirea Voastră, cu ceata II. PP. SS. și PP. SS. Arhieriei din jurul Prea Fericirii Voastre și cu sfințitul cler și de Hristos iubitorul popor român.

În acest Nou Betleem al Bisericii, deasupra căreia strălucește Steaua mântuirii prăznuind Întruparea cea mai presus de cuvânt a Cuvântului lui Dumnezeu, smerit ne rugăm Lui să reverse din belșug binecuvântarea Sa peste de-Dumnezeu-binecuvântata Voastră Prea Fericire în cursul Noului An, spre binele Prea Sfintei Biserici Ortodoxe și zidirea sufletească a credincioșilor ei, și să Vă dăruiască sănătate trupească și sufletească, precum și întărirea și puterea duhului.

Încă rugându-ne ca Cel ce a pus veacurile și vremurile sub a Sa stăpânire să învrednicească pe prea cinstita Voastră Prea Fericire și pe toți cei din jurul Prea Fericirii Voastre a Vă bucura de noul an,

întru plinătatea darurilor desăvârșite, și celor care de sus sunt, încă o dată călduros Vă îmbrățișăm cu sfântă sărutare și rămânem,

Cu frățească dragoste și aleasă cinstire,

ss/† SERAFIM al Atenei

Crăciunul 1996»

11. Prea Fericirea Sa ANASTASIOS, Arhiepiscop de Tirana și al întregii Albanii :

«*Prea Fericitului TEOCTIST,*
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Tirana, Crăciun 1996.

«Dumnezeu a trimis pe Fiul Său... ca să dobândim înfierea» (Gal. 4, 4—5).

În vremea noastră, când problema drepturilor omului apare de nenumărate ori în diferite cuvântări și scrieri, sărbătoarea Crăciunului scoate în evidență cel mai mare drept pe care Cuvântul Întrupat al lui Dumnezeu l-a acordat omenirii, chiar dacă pentru mulți oameni acesta este încă necunoscut și incredibil. Acest drept oferă oricărei ființe umane, indiferent de rasă, origine, sex sau educație, posibilitatea de a se bucura de «înfiere», de a deveni prin har un «fiu al lui Dumnezeu» și «participant la firea divină». Luând «trup», Cuvântul lui Dumnezeu a dat «tuturor care cred în numele Lui, puterea ca să se facă fiii ai lui Dumnezeu» (Ioan 1, 12).

Sărbătoarea Întrupării Cuvântului Divin, manifestând cel mai înalt scop al existenței umane, ne amintește că singura cale de a-l atinge este «kenoza», smerenia conștientă, castitatea autentică și dragostea lipsită de egoism. În plus, Hristos i-a numit pe făcătorii de pace direct «fiii ai lui Dumnezeu», oamenii generoși care nu așteaptă nimic în schimb, persoanele care îi iubesc pe cei care îi persecută și care le fac nedreptăți (Luca 6, 35). Încă de la început, Biserica Sa dă membrilor Săi darul «înfierii» acordat de Dumnezeu prin Sfânta Evanghelie și harul Sfințelilor Taine, propovăduind în același timp această mare taină până la sfârșitul lumii.

Urmând cu dragoste frățească strădaniile neobosite ale Prea Fericirii Voastre, de manifestare a acestei taine, Vă urăm din toată inima, Prea Fericirii Voastre și ierarhilor români, precum și poporului ales al sfintei Biserici a României, să sărbătoriți marile sărbători ale Nașterii Domnului și ale Epifaniei în pace și bucurie spirituală pentru a deveni fiii ai lui Dumnezeu. Ne rugăm, de asemenea, ca în noul an Domnul să Vă dea putere și înțelepciune pentru a transmite celor de

aproape și de departe «lumina cunoașterii» care ne revelează darul înfierii dat de Dumnezeu.

Vă îmbrățișez, Prea Fericirea Voastră și rămân cu cinste și dragoste în Hristos, Domnul Întrupat,

ss/† ANASTASIOS
Arhiepiscop al Tiranei și al întregii
Albanii»

12. Prea Fericirea Sa VASILE, Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia :

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarhul României,
Arhiepiscopul Bucureștilor,
Mitropolitul Munteniei și Dobrogei.*

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit intru Domnul, Prea Fericit Vlădică,*

De ziua descoperirii Marii Taine, Întruparea Fiului lui Dumnezeu din Prea Cinstita Fecioară Maria, permiteți-mi, Prea Fericirea Voastră, să mă închin, cu bucurie duhovnicească, Prea Fericirii Voastre și sfintei Voastre Biserici, dorindu-Vă multe și bogate împliniri în tot ceea ce întreprindeți spre binele Bisericii lui Hristos.

Dăruiește, Doamne, pace lumii Tale, Bisericilor Tale și la tot poporul Tău.

Binecuvântează cununa anului 1997, cu dragostea Ta, Doamne !

Al Prea Fericirii Voastre, iubit frate intru Hristos,

ss/† VASILE
Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia»

13. Prea Fericirea Sa DOROTEI, Mitropolit al pământurilor Cehiei și Slovaciei :

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului TEOCTIST,
Locțiitor al Cezareei Capadociei,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Patriarh al României.*

Prea Fericirea Voastră mult iubită,

Împreună cu Prea Fericirea Voastră să dăm mulțumită lui Dumnezeu Care ne-a îngăduit și anul acesta să sărbătorim Praznicul Lumii, Nașterea lui Iisus Hristos. Această binecuvântată zi, reprezintă pentru

noi Izvorul marilor daruri ale Tatălui nostru cel Ceresc. El ne deschide cerul, ne binevestește «pace celor de aproape și celor de departe» (Efes. 2, 17). Prin pocăință, se obține iertarea păcatelor și devenirea noastră de fii ai Tatălui Ceresc.

În numele membrilor Sfântului Sinod al Bisericii noastre, al meu personal și al tuturor, felicităm pe Prea Fericirea Voastră cu deosebită căldură și sinceră dragoste, ca și pe ceilalți arhierei și întreaga turmă a Prea Fericirii Voastre, cu ocazia Praznicului Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos și «La mulți ani!» cu bucurie. Bindecuvântarea lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu, să se reverse asupra Prea Fericirii Voastre și asupra întregii Voastre Biserici.

În rugăciuni smerite dorim Prea Fericirii Voastre bucuria generată de venirea pe pământ a Fiului lui Dumnezeu, vestită de îngerii păstorilor din Betleem (Luca 2, 10).

Noul an să ne sporească puterile duhovnicești și trupești, să ne aducă sănătate deplină, ani mulți și fericiți.

Mă adresez Prea Fericirii Voastre cu frățescă dragoste în Domnul, ca rugător stăruitor care imploră, pentru Biserica Sa, rugăciunile de Întâistătător ale Prea Fericirii Voastre către marii Sfinți ai Bisericii Ortodoxe Române.

Hristos se naște, slăviți-L!

ss / † DOROTEI
Arhiepiscopul Pragăi
Mitropolit al pământurilor cehce
și Slovaciei»

14. Eminența Sa IOAN, Arhiepiscopul Kareliei și al întregii Finlande :

Crăciun, 1996

«*Prea Fericitului TEOCTIST,*
Patriarhul României.

Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS S-A NĂSCUT! SLĂVIȚI-L!

Prin harul lui Dumnezeu avem încă o dată ocazia să sărbătorim Nașterea Domnului și Mântuitorului nostru, Iisus Hristos. În întunericul ce ne înconjoară strălucește lumina sfintei Sale Nașteri. Mesajul dragostei lui Dumnezeu, al păcii și al bunăvoinii, răsună pretutindeni. Întregul univers slăvește Sfânta Treime împreună cu îngerii. Astfel, și noi cei de aici, din nordul Europei, Vă urăm mare bucurie la sărbătoarea Nașterii Domnului și participăm, cu smerenie și credință, la

doxologia Voastră. Deși ne aflăm departe unii de alții, Vă suntem aproape în cuget și rugăciuni.

HRISTOS S-A NĂSCUT! SLĂVIȚI-L!

În dragostea copilului din Betleem,

ss/† IOAN al Finlandei»

15. Prea Fericirea Sa THEODOSIUS, Mitropolit al întregii Americi și al Canadei :

9 decembrie 1996

*«Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarh al României,
Mitropolit al Munteniei,
Arhiepiscop al Bucureștenilor.*

Prea Fericirea Voastră, Patriarh TEOCTIST,

HRISTOS S-A NĂSCUT! SLĂVIȚI-L!

Vă salut cu dragoste și bucurie la sărbătorirea Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Astăzi lumea este chemată să se bucure că El, Care este Dumnezeu înainte de toți vecii, S-a născut din Fecioara Maria.

La această fericită sărbătoare, Domnul și Mântuitorul nostru, Care ia asupra Sa păcatele lumii, se află în iesle, El fiind Cel ce domnește peste Împărăția ce nu ține de această lume. Din această Împărăție, lumea cufundată în teamă primește mesajul angelic : «Nu vă temeți. Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul ; Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David» (Luca 2, 10—11).

De la Cel ce îi învață pe magi ne vine o nouă învățătură care propovăduiește sfârșitul tuturor diviziunilor bazate pe rasă, clasă și sex. Cu adevărat cei botezați în Hristos, în Hristos s-au îmbrăcat. «Nu mai este nici iudeu, nici elin ; nu mai este nici rob, nici liber ; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus» (Gal. 3, 27—28).

Prin intermediul Bisericii — trupul lui Hristos — Împărăția ce nu ține de această lume intră în lume. Cerul și pământul sunt acum una, fiind îmbrățișate de brațele copilului sfânt care cheamă Biserica Sa să îi continue slujirea, pentru ca nimeni să nu fie lipsit de dragostea și de generozitatea Sa.

Cu convingerea neîngrădită de teamă — de motive contrare Evangheliei — Biserica stă ferm în centrul culturii tumultuoase, asemenea unui far salvator. Sprijiniți de Sfântul Duh vom vorbi cu credință neștrămutată, cu milostenie și cu înțelepciune despre nevoile, problemele și provocările ridicate de societatea noastră.

Sărbătorim astăzi Nașterea noului Adam pe Care lumea L-a așteptat dintotdeauna. Să ne așezăm pe temelia pusă de apostoli și de profeti ce îl are pe Hristos Însuși ca piatră din capul unghiului. Uniți în credință, să creștem în sfântul templu, «ținându-ne cu putere la capul de la care trupul tot, prin încheieturi și legături, îndestulându-se și întocmindu-se, sporește în creșterea lui Dumnezeu» (Col. 2, 19).

Cu dragoste în Hristos, al Vostru frate și coliturghisitor,

ss / † THEODOSIUS
Arhiepiscop al Washingtonului
Mitropolit al întregii Americi
și al Canadei»

16. Eminența Sa THEODOSIOS, Arhiepiscop de Tokyo și Mitropolit al întregii Japonii :

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Patriarh al României.*

Prea Fericirea Voastră,

«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace între oameni bunăvoire...».

Este vremea să ne reamintim faptul că credința noastră este zidită pe actul prin care Domnul Dumnezeu nostru a luat trup omenesc. Vestea plină de bucurie a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos este acum adusă lumii.

Ne rugăm pentru prosperitatea Viei duhovnicești a Prea Fericirii Voastre pe care Domnul V-a încredințat-o. Facă-se voia Sa. Ne rugăm, de asemenea, pentru sănătate și împliniri în lucrarea arhipăstorească a Prea Fericirii Voastre. Fie ca Noul An care vine să aducă roade îmbelșugate Prea Fericirii Voastre și binecredincioșilor Bisericii Voastre.

Cu dragoste frățească în Hristos,

ss / † THEODOSIOS
Arhiepiscop de Tokyo și Mitropolit
al întregii Japonii»

17. Sanctitatea Sa KAREKIN I, Patriarh Suprem și Catolicos al tuturor Armenilor :

*«Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

9 decembrie 1996

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate în Hristos,*

Se apropie anul nou și sărbătorile Nașterii Domnului și ale Bobotezei. Devenim încă o dată conștienți de marele, incomparabilul și neasemuitul dar făcut de Dumnezeu nouă : pe El Însuși, prin Fiul Său Născut care pentru noi s-a făcut om și ni S-a revelat încă o dată, într-o manieră ultimă de auto-exprimare, mișcat fiind de însăși firea Sa numită dragoste.

Întrucât în această perioadă a Crăciunului suntem sensibili la primirea acestui dar unic, îmi dau seama că o asemenea acceptare poate fi cu adevărat fidelă spiritului Darului numai dacă ea reflectă comuniunea și unitatea noastră în El, atât cel ce dăruiește, cât și Darul primit. În acest spirit al unității, prieteniei și frăției, Vă salut din Sfântul Etchmiadzin, personal și în numele Catolicosatului tuturor armenilor.

Ne simțim profund mângâiați când ne dăm seama că «Dumnezeu este cu noi», Evanghelia numindu-L pe Domnul Întrupat «Emanuel». În întreaga istorie a mântuirii, El a fost întotdeauna alături de noi în cuvânt și prin semne. Acum El S-a făcut om. A luat firea noastră, a devenit parte din noi pentru ca noi să fim parte din El.

Suntem pregătiți să fim alături de El ? Crăciunul ne oferă o minunată ocazie de a ne apropia de El și unii de alții, așa cum a dorit El să o facem, să trăim și să mărturisim în spiritul unității în El.

Aici, în Armenia, dar și în întreaga Diasporă, poporul nostru armean îi mulțumește Celui care ne-a dat posibilitatea să intrăm într-o nouă eră de exercitare a libertății umane și a independenței naționale, conștienți fiind că o asemenea libertate și independență nu pot fi darurile Sale dacă nu sunt trăite și mărturisite potrivit voinței și stăpânirii Sale.

Vă salut, Prea Fericirea Voastră, în numele Bisericii și națiunii aflate pe calea reînnoirii și mă rog Domnului Întrupat să Vă țină întotdeauna în harul înțelepciunii Sale, în curajul și dragostea Sa și să dea Bisericii, clericilor și credincioșilor Voștri darurile păcii, înțelegerii și mărturisirii creatoare pentru Împărăția Sa.

Cu dragoste frățească,

ss / † KAREKIN I
Catolicos al tuturor armenilor»

18. Sanctitatea Sa MORAN BASELIOS MARTHOMA (MATHEWS II),
Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene de Răsărit :

«Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST,

Decembrie 1996

Prea Fericirea Voastră,

«Vedeți ce fel de iubire ne-a dăruit
nouă Tatăl» (I Ioan 3, 1).

Dragostea lui Dumnezeu pentru noi este atât de mare, că L-a dat pe unicul Său Fiu pentru mântuirea noastră. Dumnezeu nu numai că a creat omul, dar S-a și unit cu el pentru a-l ridica la ceruri.

Dumnezeu ne-a scos de sub puterea întinericului și ne-a strămutat în împărăția Fiului iubirii Sale» (Col. 1, 13).

Il slăvim pe Dumnezeu pentru nemărginita bucurie pe care ne-a dat-o prin apariția Sa în trup, prin care primim mărturisirea unei vieți binecuvântate pe pământ, precum și speranța mântuirii veșnice.

Ne confruntăm astăzi în lume cu probleme foarte dificile, cu conflicte de tot felul, cu abuzuri față de creația divină și cu acțiuni care îndepărtează ființa umană de Dumnezeu și Creatorul său.

Să ne îndreptăm gândurile spre Betleem ca spre izvorul harului lui Dumnezeu de unde să căpătăm puterea necesară pentru a îndruma oamenii să trăiască în pace și să-L slăvească pe Dumnezeu.

Fie ca Pruncul Iisus să ne dea la toți succes, bunăstare și sănătate.

Cu cele mai bune urări și rugăciuni pentru un Crăciun binecuvântat și un an nou pașnic.

Al Vostru în Domnul nostru Iisus Hristos,

ss/BASELIOS MARTHOMA MATHEWS II
Catolicos al Tronului Apostolic
al Sf. Toma și Mitropolit de Malankara»

19. Sanctitatea Sa IGNATIUS ZAKKA I. IWAS, Patriarhul Antiohiei și al întregului Răsărit :

Prea Fericitului TEOCTIST,

Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,

12 decembrie 1996

Prea Fericirea Voastră,

Salutări în numele Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Ne revine plăcerea de a Vă saluta călduros acum, când aniversăm din nou sărbătoarea Crăciunului și anul nou. Se proclamă din nou mesajul păcii și al bucuriei către întreaga lume. În această lume plină de

intunericul violenței, de atrocități, discriminare, nedreptate și opresiune, mesajul Crăciunului este într-adevăr o stea călăuzitoare spre bucuria, pacea și dreptatea divină. Fie ca Dumnezeu să ne întărească și să ne conducă spre adevărata fericire a Nașterii Sale.

Dorim Prea Fericirii Voastre și Bisericii Voastre un Crăciun fericit și un an nou binecuvântat.

Cu salutări frățești, al Vostru în Domnul nostru,

ss / † IGNATIUS ZAKKA I. IWAS
Patriarhul Antiohiei și al întregului
Răsărit
Conducător Suprem al Bisericii Ortodoxe
Universale Siriene»

20. Sanctitatea Sa KHANANIA MARDINKHA IV, Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Asiriene a Răsăritului :

«*Prea Fericitului TEOCTIST,*
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Morton Grove, Illinois
Nașterea Domnului 1996

Hristos S-a născut ! Slăviți-L ! Amin !

«Slavă lui Dumnezeu în înalțuri și pe pământ pace, și între oameni bună voire». Acesta este strigătul și lauda îngerilor. A fost auzit pe dealurile Iudeii, la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Sfânta poveste ne spune că păstorii își pășteau oile când cetele îngeresti au apărut în fața lor pentru a le vesti nașterea Mântuitorului omenirii.

Viața oamenilor era cât se poate de grea. Aveau, într-adevăr, nevoie de Vestea cea Bună a venirii lui Dumnezeu. «La plinirea vremii» în acea perioadă a istoriei, manifestarea prezenței Sale personale în creație era imperativă. Era o perioadă disperată.

Tinerei și Sfintei Fecioare Maria i s-a făgăduit «că puterea Sfântului Duh va umbri» trupul său uman «pentru a avea în pânțec și a naște un Mântuitor», «cu noi este Dumnezeu» (Luca 1, 35 ; Matei 1, 23), Iisus Hristos este cu noi ! Iisus Hristos este Domnul păcii și al bunei speranțe.

Asemenea păstorilor din vechime și înțelepților din țări îndepărtate și noi suntem invitați «să venim și să-L vedem» pe Cel «Care este Hristos Domnul» (Ioan 1, 39, 46 ; Luca 2, 11—15). Dumnezeu nostru Cel care cheamă întreaga omenire să vină și să afle de El. Domnul vieților noastre este Iisus Hristos, Care ne dă pacea Tatălui și Care

caută să dezvolte în sufletul omului pacea prezentă pretutindeni și în toate neamurile.

În această zi a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos căutăm cu sinceritate să devenim instrumentele păcii și dragostei Sale. Transmitem Prea Fericirii Voastre, în numele Bisericii Asiriene a Răsăritului, cele mai sincere urări de bine cu ocazia Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos și ne rugăm pentru un an nou binecuvântat. Ne rugăm lui Dumnezeu să binecuvânteze credincioșii încredințați sfințelor Voastre povețe și paternității Voastre spirituale.

ss / † KHANANIA MARDINKHA IV
Patriarh Catolicos
Biserica Asiriană a Răsăritului»

21. Eminența Sa ANTONIUS JEAN GLAZEMAKER, Arhiepiscop de Utrecht și Președinte al Conferinței Internaționale a Episcopilor Vechi Catolici :

«Voi, cei din casa lui Iacov, veniți să umblăm în lumina Domnului».

Pace și numai bine,

ss / † ANTONIUS J. GLAZEMAKER
Arhiepiscop de Utrecht»

22. Grația Sa GEORGE LEONARD CAREY, Arhiepiscop de Canterbury :

«*Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarh al Românei.*

Prea Fericirea Voastră,

«Voi plânge când vei plânge tu,
Când vei râde, voi râde cu tine,
Îți voi împărtăși bucuria și durerea,
Până când ne vom încheia călătoria».

Richard Gillard (n. 1853)

Vă transmit salutări de Crăciun în numele Domnului și Mântuitorului Iisus Hristos.

Evenimentele de anul acesta ne-au obligat să vedem câte părți ale lumii sunt deosebit de afectate de deciziile individuale sau colective ale generațiilor trecute. Sunt uneori surprins, dar adeseori foarte afectat, de conflictele care duc la lupte civile, războaie pustiitoare, boli, foamete, dislocări ale populației și alte asemenea. Majoritatea acestor conflicte care aduc imense suferințe victimelor inocente au o istorie care antedatează consecințele dureroase la care asistăm. Să luăm în considerație, pe lângă acestea, diviziunile ecleziastice pe care le-am moștenit.

În plus, noi nu suntem numai victime ale istoriei, ci și creatorii ei. Departe de a fi numai împovărați, consumați și afectați de ea, dimpotrivă, noi o influențăm. Avem ceva de spus în lumea și Biserica pe care le lăsăm moștenire generațiilor viitoare. În mijlocul suferințelor și a dezbinării, acesta este un motiv de bucurie.

Mă gândesc la eforturile umanitare și diplomatice care se desfășoară deja în întreaga lume, în vederea ușurării suferințelor și restabilirii păcii, în special la inițiativele de pace și la dificultățile întâmpinate în Irlanda de Nord, Sierra Leone, Ruanda, Zair, Bosnia, Palestina, Somalia, Burundi, Sri Lanka și Liberia. Acestea sunt surse de speranță și de bucurie pe care le putem afirma cu toții, în colectiv. Mă gândesc, de asemenea, la progresele înregistrate în convorbirile bilaterale purtate cu moravianii, metodistii și luteranii, pentru care avem de ce să fim recunoscători.

Crăciunul ne amintește de vestea cea bună a păcii și unității pe care am primit-o și pe care trebuie să o sprijinim din toate puterile,

«Până când ne vom încheia călătoria».

Să ne amintim de semnele de speranță ale timpului nostru și să răspândim în străinătate mesajul păcii lui Hristos, în lumea noastră dezbinată.

Al Vostru întotdeauna,

ss / † GEORGE CAREY
Arhiepiscop de Canterbury»

23. Excelența Sa Dr. KLAUS ENGELHARDT, Președintele Bisericii Evanghelice din Germania :

«Vă urăm din inimă ca lumina eternă să lumineze timpul nostru în perioada de sărbătoare și în Noul An să ne încălzească și să strălucească de la noi.

Al Vostru,

ss / KLAUS ENGELHARDT
Episcopul Landului
Președintele Consiliului Bisericii
Evanghelice din Germania

ss / ROLF KOPPE
Episcop pentru Activitatea Ecumenică
și cu străinătatea în Oficiul Bisericesc
al EKD

Hanovra,
Postul Crăciunului 1996».

24. Eminența Sa GUNNAR WEMAN, Arhiepiscop de Uppsala și
Primat al Bisericii Luterane din Suedia :

«*Prea Fericirii Sale,*
Prea Fericitului Părinte TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.
30.12.1996

Prea Fericirea Voastră,

Mă adresez cu calde mulțumiri pentru bunele urări ale Prea Fericirii Voastre ocazionate de Sărbătoarea Nașterii Domnului nostru.

La rândul nostru, Vă felicităm acum când ne pregătim să începem un an nou. Să fie anul 1997 un an în care Domnul să fie cunoscut, iubit și urmat de cât mai mulți oameni, astfel încât în numele Său pacea și dragostea să fie dăruite tuturor celor ce suferă în vremurile noastre.

Dorim, de asemenea, ca binecuvântarea lui Dumnezeu Cel în Treime lăudat să se pogoare asupra ierarhilor și clerului, ca și asupra tuturor credincioșilor din Biserica Prea Fericirii Voastre.

Cu cele mai bune urări în numele Domnului nostru Iisus Hristos,

GUNNAR WEMAN
Primat al Bisericii Luterane din Suedia»

25. Revd. Dr. MILAN OPOCENSKY, Secretar General al Alianței
Mondiale Reformate :

«Un Crăciun cu bucurie și un an nou fericit !

ss / MILAN OPOCENSKY
Alianța Mondială Reformată»

UN DECENIU DE PRIVEGHERE ÎN FRUNTEA BISERICII

«Ascultați pe mai marii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele noastre, având să dea seama de ele, ca să facă aceasta cu bucurie și nu suspinând, căci aceasta nu v-ar fi de folos» (Evrei 13, 17).

Biserica este, în societatea noastră, singura instituție de pe pământ care nu se îngrijește numai de viața pământească, ci în primul rând de viața cerească, de mântuirea veșnică a fiecărui om, pentru că «Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului» (I Tim. 2, 4). Iar Mântuitorul nostru Iisus Hristos, spune : *Ce-i va folosi omului dacă câștigă lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde ? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său ?* (Matei 16, 26). De aceea, El ne îndeamnă : *Căutați, mai întâi, Împărăția lui Dumnezeu, și toate celelalte se vor adăuga vouă* (Matei 6, 33). Însă pentru ca sufletele oamenilor să meargă pe calea mântuirii, să nu se rătăcească și să nu se piardă, Dumnezeu prin Fiul Său Iisus Hristos a instituit în lume păstori de suflete, păzitori care veghează la mântuirea sufletelor, ca ele să dobândească viața veșnică. Arhipăstorul sau Arhiereul veșnic al mântuirii noastre este Însuși Hristos Domnul, numit în Noul Testament *episcopul-păzitor al sufletelor noastre* (I Petru 2, 25). Episcopii, Arhierii sau Arhipăstorii Bisericii, de orice rang ar fi ei, sunt slujitori ai lui Hristos pentru mântuirea sufletelor noastre. Urmași ai Sfinților Apostoli, trimiși de Hristos în lume, ei au ca principală responsabilitate să lucreze pentru mântuirea oamenilor (și a popoarelor) învățându-i să trăiască potrivit poruncii iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele. De aceea, Mântuitorul Iisus Hristos a spus ucenicilor Săi : *«Precum M-a trimis pe Mine Tatăl vă trimit și Eu pe voi»* (Ioan 20, 21) sau *«Luați Duh Sfânt ; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate ; căroră le vor ține, vor fi ținute»* (Ioan 20, 22—23) sau *«Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește»* (Matei 10, 40). *«Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă»* (Luca 10, 16).

Slujirea preoțească este, așadar, cea mai sfântă slujire în lumea aceasta. Prin ea se reflectă lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu în lume, de aceea, preoția implică și cea mai mare responsabilitate pentru păstorie de suflete : *«Ei priveghează pentru sufletele voastre, având să*

* Cuvânt rostit de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, în Catedrala Patriarhală, joi, 14 noiembrie 1996, cu prilejul aniversării a 10 ani de Patriarhat al P.F.P.P. Teoctist.

dea seama de ele» (Evrei 13, 17). Fiecare parohie, fiecare mănăstire, are în frunte un preot, păstor de suflete și părinte duhovnicesc căruia i-au fost încredințați spre păstorire oameni; fiecare eparhie are în frunte un arhiepiscop sau arhipăstor (episcop, arhiepiscop sau mitropolit), iar Biserica Ortodoxă a unui neam are în frunte ca Arhipăstor și Întâistătător un Patriarh.

Patriarhul are trei mari și sfinte responsabilități :

1. Să promoveze în cuprinsul Patriarhiei pe care o slujește, dreapta credință moștenită de la Hristos, prin Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți.
2. Să mențină unitatea de credință și de lucrare misionară a Sinodului pe care îl prezidează.
3. Să reprezinte Biserica pe care o slujește în comuniunea și colaborarea ortodoxă universală.

La această lucrare de înaltă demnitate și de sfântă priveghere pentru unitate și mântuire, a fost chemat Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist cu zece ani în urmă, la 16 noiembrie 1986, într-o vreme de grea încercare pentru credință și neam când răutatea dictaturii comuniste atingea culmi înspăimântătoare.

Dar cu toate greutățile și piedicile puse atunci credinței în Dumnezeu și Bisericii, totuși, cu ajutorul lui Dumnezeu și încurajat de evlavia profundă a unui popor mult încercat, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu Sfântul Sinod a promovat dreapta credință și a păstrat moștenirea primită de la înaintașii săi în scaunul patriarhal.

În ciuda restricțiilor cenzurii, publicarea Sfintei Scripturi și a Evangheliei, a Sfintelor cărți de cult și a scrierilor teologice nu a încetat niciodată. Ba mai mult, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a reușit să publice în 1988 ediția jubiliară a «Bibliei de la București» din 1688, antrenând mulți oameni de cultură în această lucrare a Bisericii. Înfruntând multe opreliști, școlile de teologie, deși relativ puține la număr, două Institute Teologice de grad Universitar și șase Seminarii teologice, n-au încetat să formeze preoți și diaconi pentru parohiile de la orașe și sate, și pentru mănăstiri. Mai mulți tineri au urmat cursurile de doctorat în țară și chiar în străinătate, primind burse de la Biserici Ortodoxe surori și de la alte Biserici și organizații creștine internaționale.

Într-o vreme când se obținea greu o autorizație pentru repararea unei biserici, și era aproape imposibil de construit o biserică nouă, au fost, totuși, restaurate biserici și mănăstiri, și chiar construite unele biserici noi, mai ales în mediul rural. Deși n-a putut opri demolarea unor biserici în București, totuși Prea Fericitul Părinte Patriarh a oprit demolarea altora și mai ales a Catedralei și a reședinței patriarhale și

chiar a reușit să construiască în plină dictatură o biserică nouă, din temelii, în comuna natală, în satul Victoria-Filipești, județul Botoșani. În timpul unei vizite la șantierul de acolo, ca martor ocular, am văzut atunci pe fața Patriarhului lumina și bucuria Învierii care se revărsau peste brațele crucii multor încercări prin care trecea Biserica în timpul dictaturii.

Unitatea de credință și comuniunea cu Bisericile ortodoxe surori, precum și dialogul cu alte Biserici au fost menținute și sporite, cu toată supravegherea și controlul strict pe care le exercita atunci regimul comunist ateu. Cu toate greutățile îndurate, Biserica Ortodoxă Română și-a păstrat o vitalitate surprinzătoare, mai ales datorită înțelepciunii și hărniciei păstorilor ei sufletești.

Libertatea dăruită de Dumnezeu după Revoluția din 1989 prin multe jertfe, în special ale tinerilor, a oferit Bisericii șansa ieșirii din marginalizare și umilire, precum și posibilități multiple de a-și amplifica și intensifica lucrarea ei sfântă, misionară și mântuitoare în societatea românească de azi.

Încurajat de ierarhii cei mai dinamici din Sinod și sprijinit de întreg Sfântul Sinod, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a folosit libertatea aceasta spre slava lui Dumnezeu și binele Bisericii și al neamului. Astfel, s-au înființat eparhii noi, în țară și în diaspora românească, foarte multe școli noi, multe mănăstiri și schituri noi, sute de biserici se află azi în construcție pe tot cuprinsul țării. Numărul publicațiilor bisericești a crescut considerabil. Tineretul ortodox este mai activ și mai organizat. Credincioșii mireni sunt mai exigenți și mai interesați de viața Bisericii.

Prin lucrarea ei misionară și filantropică-socială, Biserica este acum prezentă în școlile de stat, în spitale, în orfeline, în case de bătrâni, în armată, în închisori, aducând vestea cea bună a iubirii lui Dumnezeu pentru oameni și contribuind la alinarea suferinței și la vindecarea multor suflete afectate de singurătate și de deznădejde.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a îmbogățit considerabil patrimoniul imobiliar al Patriarhiei, fie prin construcții noi (de pildă, un Cămin studentesc și un Centru ecumenic pe lângă Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, spații noi pentru ateliere și tipografie nouă, un nou cămin monahal la mănăstirea Antim etc., fie prin primirea în folosință din partea statului a unor mari edificii : blocul de la poalele Dealului Mitropoliei și edificiul de pe lângă Catedrala patriarhală etc.).

Văzând toate aceste realizări, acum, într-un moment solemn pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și pentru întreaga Patriarhie

Română, aducem împreună mulțumire lui Dumnezeu pentru ajutorul primit de la El în vreme de necaz și în vreme de bucurie.

Totodată, aducem mulțumiri și felicitări Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru înțelepciunea, dăruirea și iubirea jertfelnică cu care slujește Biserica lui Hristos din neamul nostru românesc. Rugăm pe Hristos Domnul să-i dăruiască sănătate și noi puteri pentru o păstorire rodnică și îndelungată în fruntea Bisericii noastre. Iar pentru că sărbătoarea de azi este sărbătoarea întregii Biserici Ortodoxe Române, la aceste felicitări asociem pe toți membrii Sfântului Sinod, pe toți oste-nitorii Administrației Patriarhale, pe toți slujitorii școlilor de teologie, parohiilor și mănăstirilor din Patriarhia Română, care, prin lucrarea lor, sub conducerea directă sau indirectă a Prea Fericitului Părinte Patriarh, dau mărturie că anii de arhipăstorie ai Prea Fericirii Sale sunt o bine-cuvântare pentru poporul român.

Desigur, ar fi nedrept dacă n-am aminti aici și sprijinul, diferit în intensități și împrejurări, pe care Biserica noastră, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, l-a primit din partea instituțiilor centrale și locale de stat, din partea mai multor formațiuni politice și sociale, instituții de cultură și asistență socială, agenți economici și mulți alți binefăcători, care au înțeles că ajutând Biserica-Mamă ajută însuși neamul românesc.

Cu recunoștință, mulțumim azi tuturor celor care au ajutat Biserica și rugăm pe Hristos Domnul, Arhiereul și Arhipăstorul veșnic, să răsplătească fiecăruia cu sănătate și mântuire, pentru ajutorul dat Bisericii, mai ales ca răspuns la apelul Prea Fericirii Sale și ca semn de prețuire pentru slujirea sa înaltă și sfântă.

Desigur, sunt încă multe de făcut : sute de biserici care se află în construcție au nevoie de ajutor în continuare ; mai sunt câteva sute de sate fără biserică și foarte multe parohii fără casă parohială, sute de monumente istorice bisericesti care așteaptă să fie restaurate, iar activitățile existente ale Bisericii trebuie consolidate și amplificate. De aceea, ca să poată ajuta poporul, Biserica trebuie ajutată și mai mult.

În încheiere, rugăm pe bunul Dumnezeu să dăruiască Prea Fericitului Părinte Patriarh ani mulți și binecuvântați, să privegheze în continuare cu aceeași râvnă și dăruire la cârma Bisericii noastre, iar tuturor slujitorilor și credincioșilor Bisericii noastre să le dăruiască credință puternică și lucrare sporită spre slava Prea Sfintei Treimi și binele întregului nostru popor.

Să trăiți întru mulți și fericiți ani,
Prea Fericite Părinte Patriarh !

† DANIEL
MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI

VIZITA OFICIALĂ ÎN ROMÂNIA A SANCTITĂȚII SALE ILIE AL II-LEA, PATRIARHUL CATOLICOS A TOATĂ GEORGIA

(26—30 septembrie 1996)

Între 26—30 septembrie 1996, la invitația *Prea Fericitului Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Sanctitatea Sa *ILIE al II-lea*, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, a efectuat, în fruntea unei delegații gruzine, o vizită oficială Bisericii Ortodoxe Române. Vizita s-a desfășurat în spiritul unor vechi și tradiționale legături, menținute mai ales de personalitatea Sfântului Ierarh Antim Ivireanul, georgian prin naștere, dar care și-a dăruit viața și și-a unit destinul său cu cel al românilor, făcând posibilă astfel, o pagină comună de istorie ecleziastică a celor două Biserici Ortodoxe surori.

1. Biserica Ortodoxă a Georgiei. Câteva date istorice

Așezată între munții Caucaz și Marea Neagră, Georgia a fost, de-a lungul istoriei, ținta numeroaselor tendințe expansioniste ale imperiilor ce o înconjurau : arab, persan, roman, rus și turc.

Iviria, vechiul nume al Georgiei de astăzi, a primit Evanghelia Fiului lui Dumnezeu, încă de la începutul sec. al IV-lea, Biserica Ortodoxă a Georgiei fiind una dintre cele mai vechi Biserici creștine din lume. Încreștinarea Georgiei este pusă pe seama activității misionare a unei femei, Sfânta Nona, ale cărei fapte minunate l-au convins pe regele ivirean să ceară misionari creștini din partea împăratului Sf. Constantin cel Mare, care să-i boteze poporul și familia sa. Tradiția mai pomenește faptul că, anterior Sfintei Nona, de propovăduirea lui Hristos în acele zone caucaziene s-a ocupat Sfântul Apostol Andrei și Sfântul Simeon Canonitul.

Mitropolitul Eustație al Antiohiei, însărcinat de către împăratul Constantin cel Mare cu organizarea Bisericii Ortodoxe a Georgiei, a numit aici un episcop, pe nume Ioan, care a devenit, totodată, sufragan al său. În felul acesta, pentru câteva secole, Biserica Georgiei a fost dependentă de Patriarhia Antiohiei. Tradiția Bisericii georgiene stabilește încetarea jurisdicției Patriarhiei de Antiohia în anul 471, când Biserica Ortodoxă a Georgiei și-a numit primul ei Patriarh Catolicos, în persoana Patriarhului *Vahtang* (446—459), care în scurt timp a organizat două noi eparhii.

Istoricii, socotesc că Biserica Georgiei a dobândit autocefalia în anul 556, iar recunoașterea oficială de către celelalte Biserici Ortodoxe surori a avut loc doar în anul 604.

Din cauza condițiilor politice nefavorabile, neputând participa la Sinodul al IV-lea Ecumenic de la Calcedon (451), Biserica Ortodoxă a Georgiei a îmbrățișat, pentru puțină vreme, monofizitismul, fapt confirmat, de altfel, de două sinoade locale (cel din 451 și cel din 525).

În urma expedițiilor purtate de împăratul Heraclie (610—641) împotriva perșilor, prin victoria repurtată asupra regelui Kovrat-Sinoe, fiul și urmașul lui Chosroe, acesta s-a văzut nevoit să încheie pacea cu Bizanțul, restituind toate ținuturile ce au aparținut cândva Imperiului Bizantin, inclusiv Georgia.

Prin eforturile împăratului Heraclie și ale Catolicosului *Kirian I*, Biserica Georgiei a revenit definitiv la Ortodoxie, dar pentru a nu mai fi expusă pericolului monofizitismului armenilor vecini, Biserica Georgiei a fost din nou subordonată Patriarhiei Antiohiei.

Abia pe la jumătatea sec. al XI-lea, conform dorinței puternicului rege Bograd al IV-lea al Iberiei, un sinod ținut la Antiohia a acordat din nou autocefalia Bisericii Ortodoxe din Georgia.

Odată cu sosirea turcilor, timp de câteva secole (XI—XVIII), Biserica Georgiei a trecut prin mari greutăți, întrucât aceștia au urmărit să anexeze Georgia la Imperiul turc. Ca să scape de robia turcească, georgienii au cerut protecția Rusiei ortodoxe. Prin *Tratatul din 24 iulie 1783*, încheiat între regele Georgiei, *Heraclie* (1744—1798) și împărăteasa Rusiei *Ecaterina a II-a* (1762—1796), Georgia a intrat sub suzeranitatea Rusiei.

La 18 ianuarie 1801, țarul Alexandru I (1801—1825) a proclamat anexarea Georgiei la Imperiul Rus. Statutul autocefal al Bisericii Ortodoxe a Georgiei este abolit, iar aceasta este trecută sub autoritatea unui exarh rus membru al Sfântului Sinod al Patriarhiei Ruse. Astfel, din anul 1811, Biserica Georgiei a fost încadrată ca exarhat în Biserica Ortodoxă Rusă, rămânând în această situație până în anul 1917.

La 12 martie 1917, Biserica Ortodoxă a Georgiei și-a proclamat din nou autocefalia. Cu toate acestea, din anul 1938, a fost din nou condusă de un arhiepiscop exarh, membru al Sfântului Sinod rus.

În anul 1944, în timpul celui de-al doilea război mondial (1939—1945), Biserica Ortodoxă a Georgiei și-a proclamat din nou autocefalia, iar această autocefalie a menținut-o până astăzi.

Obținerea independenței statale a Georgiei în anul 1991, prin desființarea U.R.S.S., a întărit poziția Bisericii Ortodoxe în cadrul statului georgian. Președintele Georgiei, Edward Șevarnadze, a primit botezul ortodox și s-a implicat activ în lucrarea de renaștere a Bisericii Ortodoxe Georgiene.

În prezent, Biserica Georgiei are circa 4 milioane de credincioși, 4 mitropolii, 15 arhiepiscopii, 8 episcopii, 80 de parohii și 80 de preoți, precum și 2 mănăstiri. În Patriarhia Georgiei funcționează, de asemenea, 2 Academii Teologice (la Tbilisi și Gelati) și 4 Seminarii Teologice.

Actualul Întâistătător al Bisericii Ortodoxe a Georgiei este Sanctitatea Sa *Ilie al II-lea*, care poartă titlul de *Patriarh Catolicos a toată Georgia*, fiind ales la cârma Bisericii Ortodoxe Georgiene în anul 1977.

Sanctitatea Sa *Ilie al II-lea*, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, s-a născut la 20 decembrie 1933, la Ordzankidze (Gruzia), și a primit la botez numele de Erekle Gudusauri. La 16 aprilie 1957 a fost tuns în monahism, iar în anul 1960 a absolvit Academia Teologică din Moscova. A fost hirotonit diacon la 18 aprilie 1960, iar doi ani mai târziu, la 10 mai 1962, a fost hirotonit preot. După numai un an, mai precis la

25 august 1963, Sanctitatea Sa a devenit episcop de Botum-Samakmedi, unde a condus destinele Eparhiei până în anul 1967. Între anii 1967 și 1969 a fost episcop de Ts'chum-Apchazeti, iar între anii 1969 și 1977 a păstorit ca mitropolit de Ts'schum-Apchazeti.

La 25 decembrie 1977 a fost ales și investit Patriarh Catolicos al întregii Georgii.

De-a lungul vremii, în pofida distanței geografice mari și a greutăților ivite de o parte și de alta, Biserica Ortodoxă a Georgiei și Biserica Ortodoxă Română au avut relații strânse, figura marelui Ierarh Martir Antim Ivireanul, dăruit Bisericii noastre de greu încercatul popor georgian, fiind reprezentativă pentru prietenia româno-georgiană.

Prima vizită în Georgia a unui Patriarh al României a avut loc în anul 1948, când vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian Marina, participând la festivitățile a 500 de ani de la dobândirea autocefaliei Patriarhiei Moscovei (5 iulie — 3 august), a vizitat și Biserica Ortodoxă a Georgiei.

Prima vizită în România a unui Patriarh al Georgiei a avut loc în anul 1968 (între 4—6 iunie), când Sanctitatea Sa *Efrem al II-lea* a vizitat Biserica Ortodoxă Română cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la întronizarea Patriarhului Justinian Marina, ca cel de-al treilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, este, deci, cel de-al doilea Patriarh al Georgiei care vizitează România. Vizita este prilejuită de sfințirea la 27 septembrie 1996 a Paraclisului Mănăstirii Antim din București, ctitoria marelui Ierarh Martir Antim Ivireanul.

2. Joi, 26 Septembrie 1996. Sosirea delegației georgiene

În după-amiaza zilei de 26 septembrie 1996, în jurul orei 16,30, aeronava TAROM care aducea la București de la Tbilisi, via Frankfurt, delegația Bisericii Ortodoxe a Georgiei, condusă de *Sanctitatea Sa Ilie al II-lea*, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, a aterizat pe aeroportul București-Otopeni. Din delegația Bisericii Ortodoxe Gruzine au făcut parte: Î.P.S. *Kalistrate*, Mitropolitul de Kutaisi și Gaenati, rector al Academiei Teologice și al Seminarului din Gelati; P. S. *Abraham*, Episcop de Sagarejo și Gurjaani, șeful Sectorului pentru Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Georgiei, rector al Academiei Teologice și al Seminarului din Tbilisi; P. S. *Gligoli*, Episcop de Poti; P. Cuv. Egumen *David*, slujitor la Catedrala Sioni din Tbilisi; P. Cuv. Protodiacon *David*, șeful Centrului de Presă al Patriarhiei Georgiei; Monahia *Elene*; Dl. *Teimuraz Matiashvili*, șeful Sectorului pentru Relații Externe Economice al Patriarhiei Georgiei și Dl. *Ilia Vacheishvili*, traducător.

Distinșii oaspeți au fost întâmpinați la scara avionului de Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de o numeroasă delegație formată din: II. PP. SS. Mitropoliți *Nestor* al Olteniei, *Nicolae* al Banatului, *Serafim* al Germaniei și Europei Centrale, *Petru* al Basarabiei; II. PP. SS. Arhiepiscopi *Lucian* al Tomisului, *Vasile* al Târgoviștei, *Pimen* al Sucevei și Rădăuților; PP. SS. Episcopi *Gherasim* al Râmnicului, *Calinic* al Argeșului, *Casian* al Du-

nării de Jos, *Nifon* al Sloboziei și Călărașilor, PP. SS. *Teofan Sinaitul* și *Vincentiu Ploieșteanul*, Episcopi Vicari Patriarhali, P. S. *Teodosie Snagoveanul*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. Cuv. Arhim. *Vasile Vasilachi* Vicarul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Statele Unite și Canada, P. C. Pr. *Petru Buburuz* Consilier Administrativ al Mitropoliei Basarabiei, P. C. Pr. *Michael Țița*, Consilier Patriarhal la Sectorul de Relații Externe Bisericești, P. C. Diac *Nicu Octavian*, Consilier Patriarhal la Sectorul Învățământ, P. C. Pr. *Marin Sava* traducător, domnii *Mircea Alexă Uță* și *Liviu Popa*, inspectori în cadrul Sectorului de Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Române. În întâmpinarea înalților oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Române au venit și Dl. *Victor O aschi*, Consilier la Președinția României și Dl. *Aurel Novac*, Ministrul Transporturilor. Sosit la scara avionului, un grup de copii îmbrăcați în frumoase costume populare, au oferit cu multă căldură Sanctității Sale și distinșilor oaspeți flori, pâine și sare, semnele tradiționale românești ale respectului și prețuirii. În semn de comuniune și bucurie frățescă, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a așezat pe piepturile membrilor delegației georgiene câte o medalie, special confecționată, care purta chipurile celor doi patriarhi, ai Georgiei și României. Înalții oaspeți georgieni au fost conduși apoi la salonul oficial al aeroportului, unde asaltați de numeroșii ziaristi și reporteri de la Televiziune și Radio, au oferit acestora scurte interviuri.

Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia a făcut ziaristilor următoarea declarație :

«Am sosit cu mare bucurie în România, la invitația Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Aceasta este vizita noastră oficială și frățescă, dar în același timp este o continuare a relațiilor tradiționale care au existat și există între popoarele română și georgian și între Bisericile noastre ortodoxe.

Cea mai importantă punte de legătură dintre noi este Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, născut în țara noastră, dar care a trăit în țara dumneavoastră.

Am adus cu noi dragostea poporului georgian.

Suntem bucuroși de înfăptuirile mari pe care poporul român le-a dobândit, în special după perioada regimului comunist.

Doresc să binecuvintez poporul român și pe toți georgienii care trăiesc aici în România.

Doresc, de asemenea, să binecuvintez prietenia dintre popoarele și Bisericile noastre».

După declarațiile făcute presei, coloana oficială s-a îndreptat de la Aeroportul București-Otopeni spre Reședința Patriarhală.

3. Joi, 26 septembrie 1996. Primirea oficială la Catedrala Patriarhală

În jurul orelor 17,00 a avut loc primirea oficială a delegației Bisericii Ortodoxe Gruzine în Catedrala Patriarhală. În răsunetul prelung al clopotelor și al cântărilor intonate de corul seminaristilor din Bucu-

rești, cei doi Întâistătători de Biserici însoțiți de soborul de ierarhi și preoți au intrat în Catedrala Patriarhală, în care se aflau preoți, seminariști, studenți teologi, credincioși adulți și tineri, veniți în număr mare să întâmpine înalții oaspeți din Georgia.

Aceștia au fost întâmpinați la intrarea în Catedrală cu Sf. Evanghelie și cu Sf. Cruce de către P. S. Teodosie Snagoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. După sărutarea Sf. Cruci și a Sf. Evanghelii, cei doi Patriarhi s-au rugat și și-au plecat genunchii la moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou, iar apoi au mers spre Sfântul Altar pentru a se închina, de unde s-a dat binecuvântarea pentru începerea slujbei de *Te-Deum*.

Într-un călduros cuvânt de bun-venit, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a exprimat bucuria Bisericii Ortodoxe Române de a-l avea ca oaspete pe Sanctitatea Sa *Ilie al II-lea* a toată Georgia, împreună cu ceilalți membri ai delegației gruzine, care l-au însoțit în această vizită. Evocând momentul aniversar prilejuit de împlinirea a 280 de ani de la moartea martirică a Sfântului Ierarh Antim Ivireanul, Prea Fericitul Părinte *Teoctist* a subliniat rolul hotărâtor al Sfântului Antim — născut în Georgia, dar care a trăit pe pământul patriei noastre — în consolidarea Ortodoxiei și în adâncirea relațiilor frățești dintre poporul georgian și cel român, dintre Biserica Ortodoxă a Georgiei și Biserica Ortodoxă Română. Istoria fiecărei din cele două Biserici, a arătat Prea Fericitul Părinte Patriarh, mai ales în vremurile de grea cumpănă din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, a fost marcată de un puternic spirit apologetic, de promovare a culturii, de apărare și păstrare a credinței Sfinților Apostoli și Sfinților Părinți, a Sfintei Ortodoxii în general.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit următorul cuvânt de întâmpinare :

*«Sanctitatea Voastră, Părinte Patriarh Catolicos al Georgiei,
Prea distinsă delegație,
Înalt Prea Sfințiile Voastre, Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți credincioși.*

Trăim în aceste clipe, sub cupolele bătrânei noastre Catedrale Patriarhale, momente de aleasă bucurie. Trăim o bucurie sfântă, care se întâmplă la perioade îndelungate din viața noastră de creștini și de slujitori ai Sfințelor Altare.

Întâmpinăm, aici, cum se cuvine, pe Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe a Iviriei, a Georgiei de astăzi. Cu prilejul acestei vizite, noi scriem în istoria Bisericii universale contemporane pagini noi și fapte noi. Am putea spune că după jertfa tinerilor și a vârstnicilor din Decembrie 1989, într-adevăr Dumnezeu și-a întors fața Sa către noi, iar ziua de astăzi este o dovadă a acestei împliniri.

Marele ierarh și mitropolit Antim Ivireanul, pe care noi îl sărbătorim mâine, s-a născut în Georgia, de unde vine Sanctitatea Sa Ilie al II-lea și delegația Bisericii Ortodoxe a Gruziei. Această Biserică,

cunoscută din primele veacuri creștine, care a păstrat credința Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți, este o Biserică martiră și are o istorie paralelă, am putea spune, cu istoria Bisericii Ortodoxe Române. În vremurile de grea cumpănă prin care a trecut Ortodoxia țărilor supuse uraganului comunist militant, ca România și Georgia, Bisericile și fiii lor au trebuit să sufere adânc. Dar, iată că razele veșnice ale luminii lui Hristos au străpuns zidul întunericii ateist, iar acum Bisericile noastre sunt libere și conducătorii acestora se pot întâlni.

În aceste clipe, noi ne învrednicim să primim binecuvântarea Întăistătorului, a Părintelui sufletesc al Bisericii Georgiei. Primim cu mare evlavie și cu mare credință această vizită, pentru că Biserica Georgiei ne-a dăruit nouă, la sfârșitul sec. al XVII-lea și începutul sec. al XVIII-lea, pe Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, cel care a fost obləduit de domnitorul Sfântul Constantin Brăncoveanu, iar apoi colaboratorul său în zidirea epocii brăncovenești. Trăind în aceeași perioadă, cei doi martiri au fost apărători ai Ortodoxiei. Sfântul Antim Ivireanul, din jilțul de stareț la Snagov, apoi din cel de Episcop al Râmnicului și de Mitropolit al Țării Românești, a apărat Ortodoxia, a promovat-o și a slujit cultura română, pentru care și-a dat viața martirică, în aceeași vreme ca domnitorul Sf. Constantin Brăncoveanu și cei patru fii ai săi.

Cum să nu fim emoționați, atunci când din această țară, din această Biserică a Ivirului, slujitorii ei, în frunte cu Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, sosesc pe pământul țării noastre, pentru ca împreună să pășim pe urmele Sf. Ierarh Antim Ivireanul. Momentele de profundă emoție pe care le trăim astăzi, arată adâncimea credinței noastre, a evlaviei noastre. În același timp, ele arată recunoștința noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, pentru Biserica Georgiei, pentru fiii poporului georgian, de atâtea ori martirizat și el ca și înaintașii noștri. Aceste momente arată apoi milostivirea Bunului Dumnezeu că împreună cele două Biserici, slujitorii și fiii lor, pășesc, în aceste zile, pe urmele sfinților și a martirilor lor.

Fie ca Bunul Dumnezeu să Vă binecuvinteze pașii, gândurile și sufletul Sanctității Voastre, ca să răspândiți și aici, în sufletele acestor ierarhi, preoți și credincioși, monahi, tineri, elevi și studenți, înțelepciune, curaj, har și binecuvântare.

În numele tuturor Vă îmbrățișez frățeste și Vă zic : Bine ați venit sănătos pe pământul sfânt al României !».

La rândul său, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, răspunzând la cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a spus :

«Prea Fericirea Voastră, iubite frate întru Hristos, Teoctist,
Patriarhul României,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Dragi frați și surori în Domnul.

În primul rând doresc să vă salut în numele Bisericii Creștine Vechi, în numele Sfântului Sinod și al credincioșilor Bisericii Ortodoxe Gruzine, pe toți cei care v-ați adunat la această sărbătoare în Catedrala Patriarhală dedicată Sfinților Împărați Constantin și Elena.

Sfinții Constantin și Elena sunt foarte apropiați poporului creștin gruzin. În secolul al IV-lea, prin libertatea creștinismului acordată de către Împăratul Constantin cel Mare, religia creștină a devenit religie de stat în Georgia. Sf. Constantin a trimis pe unul din conducătorii de la Curtea Imperială pentru a răspândi creștinismul în țara noastră, care, în cele din urmă, a fost răsădit. Acest cui pe care l-a ținut în mână Sf. Constantin și pe care l-a găsit el însuși la crucea Mântuitorului, se păstrează și astăzi în Biserica Iviriei.

Eu vă salut în numele Sfintei Biserici Gruzine Vechi, unde a propovăduit Sf. Apostol Andrei, Cel întâi chemat. Noi știm că în locurile acestea a propovăduit tot Sf. Apostol Andrei. Și la noi și la dumnea-voastră Sf. Apostol Andrei este primul și cel mai important propovădutor al Evangheliei lui Hristos.

Biserica Ortodoxă Gruzină a avut de parcurs un drum foarte greu în decursul istoriei sale. Multe mii de credincioși și-au dat viața pentru credința creștină. Avem foarte mulți părinți misionari, care au răspândit credința ortodoxă prin părțile noastre. Unul dintre acești Sfinți Părinți leagă și întărește legăturile dintre România și Gruzia. Acesta este Sf. Ierarh Antim Ivireanul.

În numele Gruziei vreau să mulțumesc Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pentru faptul de a fi canonizat pe Antim Ivireanul, Sfânt al Bisericii Ortodoxe Române, aparținând în felul acesta poporului român, dar care aparține, în același timp și poporului nostru gruzin și întregii Ortodoxii.

Prea Fericirea Voastră, Vă mulțumim pentru invitația făcută de a vizita România. Suntem bucuroși să ne rugăm împreună mâine la praznicul Sf. Ierarh Antim Ivireanul.

În Biserica noastră, în această zi, sărbătorim Înălțarea Sfintei Cruci.

Prea Fericirea Voastră, cu multă dragoste, Vă salutăm în numele poporului gruzin, care s-a eliberat în urmă cu câțiva ani de jugul comunist, ca și poporul român. Avem responsabilitatea de a face multe pentru Biserică și popor, mai ales să creștem rolul Bisericii în Stat și să ajutăm la bunăstarea poporului. Istoria arată că Bisericile noastre au fost întotdeauna alături de popor, iar Biserica noastră a fost din totdeauna Biserica națională.

Încă o dată, Vă mulțumesc, Prea Fericirea Voastră, pentru primirea făcută și mă rog lui Dumnezeu să vă dea mulți ani fericiți. Mulțumesc, în același timp, și poporului român. Ne mândrim și întreaga Ortodoxie se bucură de un Patriarh atât de mare ca Patriarhul Teoctist al României!

Dumnezeu să binecuvinteze poporul român și gruzin și Bisericile noastre!».

După oficierea Polihroniului, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ieșind din Catedrală și îndreptându-se spre Palatul Patriarhal, au fost salutați cu multă căldură de către credincioșii prezenți.

4. **Joi, 26 septembrie 1996. Primire oficială la Președinția României**

În seara zilei de joi, 26 septembrie, la orele 19,00, delegația Bisericii Ortodoxe a Georgiei s-a întâlnit la Palatul Cotroceni cu Președintele României, Dl. Ion Iliescu, ca răspuns la vizita pe care Domnul Președinte a făcut-o Sanctității Sale *Ilie al II-lea*, în primăvara acestui an, cu prilejul prezenței Domniei Sale în Georgia. Delegația Bisericii Ortodoxe a Georgiei a fost însoțită, la Palatul Cotroceni, de o delegație a Bisericii Ortodoxe Române condusă de P. F. Părinte Patriarh *Teoctist* și formată din II. PP. SS. *Daniel* al Moldovei și Bucovinei și *Antonie* al Ardealului, PP. SS. Episcopi *Calinic* al Argeșului, *Casian* al Dunării de Jos, *Nifon* al Sloboziei, *Teofan Sinaitul* vicar-patriarhal, *Vincentiu Ploieșteanul* vicar-patriarhal și *Teodosie Snagoveanul*, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

În cadrul întâlnirii s-a discutat despre viitoarele alegeri parlamentare și prezidențiale din România din luna noiembrie, despre situația actuală spirituală și materială a țării, despre relațiile dintre România și Georgia.

La discuții au participat din partea Președintelui României, Dl. *Traian Chebelev*, purtător de cuvânt al Președinției și Dl. *Victor Opaschi*, consilier prezidențial pentru culte. Au mai fost prezenți Ambasadorul Libanului la București și însărcinatul cu afaceri al Siriei. După întrevvedere oficială, a urmat un dineu oferit de Președinția României în cinstea oaspeților georgieni.

5. **Vineri, 27 septembrie 1996. Slujba de pomenire a Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul**

Momentul culminant al vizitei Sanctității Sale *Ilie al II-lea* în România, a fost cel din dimineața zilei de vineri, 27 septembrie, când Sanctitatea Sa a participat la Sfânta Mănăstire Antim din București, ctitorie a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, la săvârșirea Sfintei Liturghii arhieresti și la slujba de sfințire a lucrărilor de restaurare a Paraclisului, a așezământului monahal și de binecuvântare a noului corp de clădiri al Mănăstirii destinat viețuitorilor acesteia.

În dimineața zilei de vineri 27 septembrie 1996, curtea Mănăstirii Antim care purta un aer proaspăt de reînnoire și de curățenie, era plină de credincioși, preoți, seminariști, tineri și copii, veniți să participe la slujba Dumnezeieștii Liturghii și la resfințirea Paraclisului Mănăstirii, de către cei doi Patriarhi și de soborul de arhieriei, preoți și diaconi, în ziua pomenirii ctitorului Așezământului monahal aflat în inima capitalei, Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul.

În jurul orei 9,00, oaspeții georgieni, însoțiți de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* și de un sobor de arhieriei, preoți și diaconi români, au fost întâmpinați la intrarea în Mănăstirea Antim de starețul acesteia, P. Cuv. Arhimandrit *Sofian Boghiu*, înconjurat de călugării Mănăstirii, de familia de rugători fideli ai acestui Sf. Locaș și de mulțimea de credincioși, adunată la chemarea Sf. Antim.

După îmbrăcarea veșmintelor, în fosta clădire a Sf. Sinod, soborul de arhieriei, preoți și diaconi au intrat în proaspătul Paraclis restaurat, unde au săvârșit slujba de târnosire a acestuia.

DOCUMENTUL DE SFINȚIRE

al Paraclisului Mănăstirii Antim, citit în fața credincioșilor de către Prea Sfințitul Nifon, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, consemnează pentru istorie următoarele :

«Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și săvârșirea Sfântului Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită, Așezământul monahal Mănăstirea Antim, a fost zidit între anii 1713—1715, de Mitropolitul Antim Ivireanul al Ungro-Vlahiei, pe locul unei vechi bisericițe cu hramul «Sf. Nicolae». În cuprinsul său se aflau : biserica mare cu hramul «Tuturor sfinților», chiliile pentru călugări, două paraclise și clopotnița, toate înconjurate cu un zid, ca de cetate.

Ctitorul Așezământului, Mitropolitul Antim Ivireanul, originar din Iviria, numele vechi al Georgiei, a ajuns în Țara Românească la poftirea domnitorului martir Constantin Brâncoveanu († 1714), după anul 1688. La București, s-a bucurat de caldă ocrotire a Mitropolitului Teodosie († 1708), și-a desăvârșit cunoașterea limbii române, și-a perfecționat îndemnarea în tipograficeasca artă, lucrând în tiparnița din București a Mitropoliei, la a cărei conducere a fost promovat în anul 1691 și a intrat în monahism, schimbându-și numele Andrei, în Antim.

În anul 1694 a fost trimis la Mănăstirea Snagov, din preajma Bucureștilor pe care a cărmuit-o ca stareț, până în anul 1705, și unde a înființat o tipografie.

În anul 1705 a fost ales și înscăunat Episcop de Râmnic, iar în anul 1708, Mitropolit al Ungro-Vlahiei. Cunoscând importanța tiparului, Mitropolitul Antim a înființat câte o tipografie la Râmnic și Târgoviște, iar mai apoi, spre sfârșitul vieții sale, încă una la București, în ctitoria sa. În toate aceste tiparnițe a imprimat peste 60 de cărți tipărite în limbile română, greacă, arabă și slavonă.

Între anii 1713—1715, «acea puțină agoniseală, ce ne-au dăruit mila lui Dumnezeu și am câștigat și eu cu multe osteneli și cu sudoarea feței mele — cum scrie el însuși — am înălțat din temelie Așezământul monahal, pe care l-am înzes-

trat cu toate cele de trebuință și mai ales spre săvârșirea faptelor milei creștine».

În cadrul ctitoriei sale, a înființat, mai întâi, o tipografie cu două secții, greacă și română, pe ai cărei tipografi îi îndemna să învețe meseria unul de la altul, pentru ca «să nu piară acest meșteșug din țară, nici să părăsească lucrul cărților, pentru folosul țării și pentru ajutorul casei».

În afară de tipografie, în ctitoria antimiană, au mai funcționat o bibliotecă, un orfelinat și alte instituții de cultură și de binefacere dintre care unele s-au prelungit chiar până în zilele noastre și tot aici, desigur, va fi sperat el să-i fie locul de veșnică odihnă.

Mitropolitul Antim a avut însă parte de moarte mucenicască întâmplată către sfârșitul lunii septembrie 1716, deci acum 280 de ani.

La aproape trei veacuri de la trecerea Mitropolitului Antim către cele veșnice, voit-a Dumnezeu ca Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române să aducă prinosul său de cinstire marelui Ierarh prin canonizare în anul 1992, înscriindu-i numele în calendarul Bisericii, în ziua de 27 septembrie, iar bisericii ctitorită de el, adăugându-i și hramul «Sf. Ierarh Antim Ivi-reanul».

Datorită morții martirice a Mitropolitului Antim, lucrările de înălțare a Paraclisului cu hramul «Sfinților Atanasie, Haralambie, Climent și Visarion», resfințit astăzi, nu fuseseră încheiate.

Bunul Dumnezeu nu și-a întors fața Sa de la locașul de rugăciune înălțat cu trudă de Mitropolitul Antim și la scurtă vreme după sfârșitul său mucenicesc, a apărut un binefăcător și iubitor al sfintelor locașuri care i-a împlinit ceea ce «îi mai lipsea spre a fi dat sfintelor slujbe». Acesta a fost vistiernicul Matei Ruset, care împreună cu soția sa Stanca și cu fiica lor Zoița, înainte de 1750, au isprăvit de zugrăvit Paraclisul.

În 1797, Mănăstirea Antim ajunge metoc al Episcopiei Argeșului și episcopul ei, Iosif († 1820), la anul 1812, reparând ctitoria lui Antim, s-a îngrijit și de Paraclis, pe care, văzându-l «că este scurt și strâmt» l-a mărit și «l-a împodobit cu toate trebuințele».

Reînnoind Așezământul, Episcopul Iosif a adăpostit în încăperile lui o școală de preoție, care a durat până în anul 1861.

Acesteia i-a urmat, pentru câțiva ani, Seminarul Central, Arhivele Statului și Secția pentru fete a unui orfelinat.

Mănăstirea Antim a fost locul de taină al întâlnirilor lui Tudor Vladimirescu cu Episcopul Ilarion al Argeșului, care-și are mormântul aici, și Gheorghe Lazăr, profesor atunci la Colegiul Sf. Sava. Aici au fost gândite proclamațiile către țară ale lui Tudor Vladimirescu și tot aici monahii mănăstirii au cusut steagul Revoluției lui Tudor, cu chipurile Sf. Treimi și ale sfinților Gheorghe și Teodor-Tiron.

Lovită de marile cutremure de pământ din anul 1802 și 1838, și mai apoi, în 1865, de o năpraznică revărsare a apelor râului Dâmbovița, ctitoria Mitropolitului Antim a ajuns într-o «jalnică stare de năruire», din care a fost scoasă într-o primă etapă de restaurare, inițiată între anii 1860—1863 de Clement Episcopul Argeșului († 1862), când s-a reparat și Paraclisul, refăcându-i-se o nouă zugrăveală în ulei, realizată de pictorul Gheorghe Tattarescu. În cea de a doua etapă, între anii 1865—1867, lucrările au privit mai ales biserica cea mare.

Între 1910—1912, dărâmându-se unele dependințe și încăperi năruite din colțul vestic al incintei, s-a construit în loc Palatul Sf. Sinod.

În timpul primului război mondial, Mănăstirea Antim a adăpostit moaștele Sf. Mucenițe Filofteia de la Curtea de Argeș, care au fost așezate lângă racla cu părțile din moaștele Sfinților 40 de mucenici, sfinților Acachie și Neofit și Sf. Mucenițe Parascheva aflate și astăzi în biserica Mănăstirii.

O seamă de restaurări s-au realizat în anii '30, mai mult la biserica mare, dar cutremurul din anul 1940 a presărat peste ctitoria fericitului Antim însemnate stricăciuni, restaurate în parte, în anii ce au urmat.

Cele ce au mai rămas de îndreptat s-au împlinit din îndemnul Patriarhului Justinian († 1977) de vrednică amintire, «cel iubitor de înfrumusețare a sfințelor noastre biserici», în anii 1950—1951. Cu acest prilej, Paraclisul s-a zugrăvit din nou în frescă de Dimitrie Dimitriu Nicolaide.

Reparații mai însemnate s-au efectuat la ctitoria anti-miană în anul 1966, când s-au împlinit 250 de la trecerea la Domnul a lui Antim Ivireanul. Între altele, la Paraclis s-a construit o turlă nouă de zid și s-a amenajat un muzeu bisericesc dedicat vieții și activității Mitropolitului Antim Ivireanul.

Vrednic de amintit este faptul că în Mănăstirea Antim și-au găsit adăpostul duhovnicesc sub aureola mistică a «Rugului Aprins» numeroase personalități ale vieții bisericești și culturale românești din perioada anilor '50, care au plătit cu ani grei de temniță, atașamentul lor la valorile credinței neamului și Bisericii sale. Între anii 1984—1986, datorită vitregiilor vremii, s-au demolat chiliile din latura de nord și jumătate din cele de pe latura de est, construindu-se altele noi, aproape de biserică mare, iar Palatul Sfântului Sinod a fost mutat pe o distanță de 20 de metri, pentru a face loc unei străzi. Tot în acel timp, Paraclisul ajunsese într-o stare avansată de degradare.

Ca urmare, începând cu anul 1988, din îndemnul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, la Așezământul monahal, Mănăstirea Antim, s-au înfăptuit lucrări de restaurare și înnoire care au durat mai mulți ani, construindu-se în a doua curte a mănăstirii și o clădire nouă cu chilii și trapeză, pentru călugări și încăperi pentru diferite trebuințe ale obștii monahale.

La Paraclis s-au făcut consolidările fundației și zidărie, s-a înlocuit ancadramentul vechi al ușii de la intrare cu altul nou, s-a curățat tâmpla și mobilierul, iar pictura a fost restaurată și completată de pictorul arhimandrit Sofian Boghiu, starețul mănăstirii și de ucenicii săi. Lucrări de restaurare s-au realizat și la încăperile din incintă, unde s-a amenajat muzeul dedicat Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul.

Sfârșindu-se cu ajutorul lui Dumnezeu reînnoirea Paraclisului astăzi 27 septembrie 1996, a fost sfințit făcându-se și comemorarea împlinirii a 280 de ani de la trecerea la Domnul a Sfântului Antim.

Sfințirea s-a săvârșit cu deosebită solemnitate astăzi de Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarh Catolicos a toată Georgia și de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, fiind de față membri ai Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al Bisericii Ortodoxe a Georgiei, precum și a reprezentanților unor instituții de cultură și spiritualitate din țara noastră și un mare număr de clerici și credincioși.

Cu deosebită recunoștință adresăm Bunului Dumnezeu rugăciuni de mulțumire și spre cinstirea Sf. Ierarh Antim Ivi-

reanul, semnăm acum, acest document toți cei care astăzi am participat la sfințirea Paraclisului Mănăstirii Antim».

După săvârșirea slujbei de târnosire a paraclisului, a fost săvârșită Sfânta Liturghie pe un podium special amenajat în partea dreaptă a bisericii mari. Răspunsurile au fost executate de către corul de tineri al Mănăstirii Antim.

La momentul chinonicului, în atmosfera creată de sfântă rugăciune a Sfintei și Dumnezeieștii Liturghii Ortodoxe săvârșită în limba română și georgiană, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un bogat cuvânt de învățătură, așezând în inimile credincioșilor, dorința de a urma pilda Sf. Ierarh Antim, cel care acum mai bine de două veacuri și jumătate încălzea cu talentul său oratoric inimile credincioșilor veniți la Mănăstire pentru a se adăpa din «Apa cea Vie».

În cuvântul de învățătură *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a arătat :

*«Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,*

*Scumpi frați din Georgia, patria Sfântului nostru Părinte și
Ierarh Antim Ivireanul,*

*Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți ai
Bisericii Ortodoxe Române,
Frați și surori credincioși și credincioase.*

Ne aflăm astăzi în această incintă a Mănăstirii Antim, un locaș sfânt, un loc binecuvântat de Dumnezeu, care a izvorât în decursul celor aproape 300 de ani de existență, râuri de învățătură, de lumină și de vindecare sufletească.

Este pentru Biserica noastră o sărbătoare unică, prilejuită de pomenirea Sfântului Ierarh Antim, care a slujit țara și poporul român, în vremea domnitorului Sfântul Constantin Brâncoveanu, zidind această mănăstire și încoronând viața sa cu dumnezeiasca aureolă de martir pentru credință și pentru Hristos.

Este o sărbătoare unică astăzi pentru întreaga Ortodoxie, pentru că Sf. Ierarh Antim, care se semna totdeauna cu titlul de «*Ivireanul*» pe toate cărțile sale, a adunat în timpul vieții sale, ca stareț la Mănăstirea Snagov, ca episcop la Râmnic, ca mitropolit al Țării Românești, reprezentanții Ortodoxiei din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Patronate de domnitori și ierarhi credincioși și martiri, ca Brâncoveanu și Antim Ivireanul, Țara Românească și Biserica Ortodoxă Română au reușit să se prezinte minunat lumii și Ortodoxiei întregi. În jurul domnitorului Constantin Brâncoveanu nu era numai el, Antim

Georgianul, Ivireanul, ci se aflau patriarhii Alexandriei, ai Ierusalimului, erau marii învățați ai Bisericii Ortodoxe Universale, precum și unii din Occident, din Florența și din alte centre universitare.

Duhul marelui Ierarh Antim Ivireanul se bucură, Sanctitatea Voastră, văzându-vă astăzi, aici, în zi de pomenire și de sărbătoare, înconjurat de noi, ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, de cler și credincioși și credincioase din Capitală și din Țară. Nu numai astăzi, dar de-a lungul secolelor, și mai cu seamă de-a lungul deceniilor de întuneric comunist, mulți credincioși s-au rugat în această ogradă a Mănăstirii Antim, care a fost Sfânta Sfințelor Capitalei noastre ortodoxe, străjuită de stareții și monahii ei. Aici, în biserica proiectată și zidită de Sf. Ierarh Antim, intrau credincioșii și credincioasele pe ușile sculptate de mâna binecuvântătoare a sfințitului ctitor. În acest spațiu sfânt al mănăstirii, s-au rugat cu evlavie numeroși credincioși și au vărsat lacrimi pentru salvarea credinței și a mănăstirii.

La mănăstire nu vine nimeni numai din curiozitate, numai să admire frumuseți de artă și cultură, oricât de atrăgătoare ar fi acestea. Nu vine numai pentru a admira cântările părinților monahi, sau a creațiilor artistice: icoane, fresce, obiecte de artă sau manuscrise. Un credincios care se gândește să meargă la mănăstire pentru folos duhovnicesc, se gândește în primul rând la sufletul său, la durerile sale, la cerințele sale. Aici, la Mănăstirea Antim, în ciuda multor piedici s-au aflat duhovnici, s-au înălțat slujbe vindecătoare, alinătoare de suflet, mângâietoare în vremuri grele. Am în jurul meu pe unii dintre părinții din acel timp, când aici se afla și cămin pentru studenți monahi: I.P.S. Bartolomeu al Clujului, P. S. Gherasim al Râmnicului, părintele arhimandrit Vasile Vasilachi, stareț al acestei mănăstiri în vremuri grele, în prezent vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Statele Unite și Canada, părintele arhimandrit Sofian, starețul actual al mănăstirii, părintele arhimandrit Grigorie de la Catedrala Sf. Patriarhii.

Nu pot uita că și eu personal m-am împărtășit o bucată de vreme din atmosfera Antimului, în anii de studenție, vremuri zbuciumate ale anilor 1940 și următori, ani ai bombardamentelor, ai suferințelor fraților noștri basarabeni, izgoniți de comuniști de pe moșia lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Aici, la Mănăstirea Antim, sălășluia alături de noi, în desăvârșită smerenie, mitropolitul Basarabiei, înțeleptul și bătrânul Gurie, aflat în grea amărăciune în apusul vieții sale, care ne mângâia cu vorbele sale pline de îmbărbătare, făcând pravila de toată noaptea, zilnic în biserică și adresând chemarea fraților monahi de a participa neîncetat la slujbele ce se oficiau, iar tinerilor de a nu ieși pe străzile Bucureștiului în pierdere de timp.

Această slăvită Mănăstire Antim, iubiții mei, trăiește astăzi o clipă de lumină filocalică, de lumină taborică, de acea lumină după care însetau atunci cei dornici, cei cu sufletul plin de căldura Duhului Sfânt, pe care noi îi descoperim acum prin diferite scrieri, prin diferite tipărituri, sau prin paginile «*Rușului aprins*». Priviți la această mănăstire, la biserica, Paraclisul și chiliile ei în care cu multe decenii înainte s-au înscris pagini de evlavie și cultură, iar noi cei de astăzi, cu tâmplele argintii, am fost martori și ai unei stări dureroase.

Cunosc Mănăstirea Antim de când eram elev la Seminarul monahal de la Mănăstirea Cernica. Când am vizitat odată incinta acesteia, am rămas foarte dezamăgit, foarte întristat de cum apărea atunci, prin anii 1933. Erau vremurile acelor ani de grele încercări când nu mai ființa acest Sfânt locaș ca mănăstire.

Iată, acum, am putea spune, iubiții mei, că ne aflăm pe piscul muntelui, acolo unde doar cei trei Apostoli s-au învrednicit să fie prezenți cu Iisus — *Petru, Ioan și Iacob* — la minunea schimbării la față a Mântuitorului. Poate printre noi, credincioșii, credincioasele și slujitorii prezenți, mai ales printre tinerii și copiii care se împărtășesc acum cu Trupul și Sângele Domnului în Paraclisul din nou sfințit împreună cu Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, socotim că se află asemenea ucenici și ucenițe. Această mănăstire a trăit astăzi o clipă de lumină, arătând ca o poiană frumoasă și atrăgătoare în mijlocul codrului, a vieții totdeauna zbuciumate a Metropolei noastre.

Cum să nu amintim de aceste adevăruri atât de sfinte, de vrednicia ctenitorilor Mănăstirii Antim, de binefăcătorii și răbdătorii ei slujitori, care au strălucit ca o lumină de-a lungul vremurilor, mai cu seamă de cele de sub întunericul comunismului? Cum să nu amintim de chipul patriarhului Justinian Marina, cel care a pus la inimă dăinuirea și restaurarea acestui sfânt locaș, prin stabilirea aici, la mănăstire, a reședinței celor doi episcopi vicari patriarhali, pentru ca mănăstirea să fie așezată în rosturile ei întipărite de marele ei ctitor, Sf. Ierarh Antim Ivireanul?

Dar iată, se adeverește cuvântul psalmistului, care spune: «*Certând m-a certat Domnul, dar morții nu m-a dat!*» (Ps. 117, 18). Mulți dintre slujitorii Bisericii noastre și din rândul părinților Antimului au suferit, într-un fel sau altul, neînchipuit de greu în umbra închisorilor, mulți s-au sacrificat pentru dragostea lui Hristos. Mulți dintre părinții și slujitorii acestei mănăstiri chiar au gustat amarul anilor de temniță grea. Unii dintre ei au murit în închisoare, ca părintele arhimandrit Haralambie, fratele Prea Cuviosului Vasile Vasilachi și alți mulți credincioși intelectuali. Dar această suferință a rodit în timp. Și, iată, rodul îl

vedem și îl simțim astăzi întru mângâierea sufletelor, a întăririi convingerii noastre, că precum Hristos a purtat Crucea suferinței de bună voie, a fost pus în mormânt de unde a înviat zicând mironosițelor în dimineța învierii: «*Bucurați-vă!*», primul Său cuvânt, tot astfel și Mănăstirea Antim cu fiii ei, a înviat la o nouă viață. Ne gândim la acea vreme care-și avea adâncimile ei, prin care Dumnezeu a rânduit ca părintele țării Iviria, binecuvântată de Dumnezeu prin odrăslirea Mitropolitului Antim Ivireanul din fiii ei să vină aici să vadă ce urme adânci a lăsat în țara noastră. Acest ierarh n-a trecut ca un meteor pe pământul românesc, ci a imprimat în inimile credincioșilor și clerului Bisericii noastre, credința, arta și toată zestrea personalității sale. Mai presus de toate a slujit Ortodoxia și și-a pus speranța în forțele monahismului de la noi, a rolului mănăstirilor în viața Bisericii și a țării.

Dumneavoastră, iubiiți mei, ați mărturisit astăzi, atașamentul față de credința cea dreaptă. Ca și în alte împrejurări, când noi am avut oaspeți de peste hotare, ați arătat cum știți să dați strălucire credinței în Dumnezeu, înrădăcinată în sufletele noastre și ale strămoșilor noștri de Sf. Apostol Andrei, cel întâi chemat. Dacă ne gândim că Sf. Mitropolit Antim, se numea din botez Andrei, ne putem da seama de adâncă înțelepciune dumnezeiască. Din păcate însă, nu se cunosc împrejurările în care acest tânăr georgian a ajuns la Constantinopol în preajma marilor ierarhi de acolo, unde domnitorul Constantin Brâncoveanu l-a cunoscut și văzându-i vrednicia, l-a adus în Țara Românească. Aici a devenit stareț la Mănăstirea Snagov, apoi episcop la Râmnicul Vâlcea și Mitropolit al Țării Românești, întemeind aici această mănăstire, o bijuterie a arhitecturii noastre românești.

Mitropolitul Antim era arhitect, sculptor, pictor, tipograf, bun cunoscător al limbii românești și a altor limbi. Vă dați seama ce distanță este de la limba gruzină, tot sfântă și ea, pe care ați auzit-o astăzi de la Sanctitatea Sa și de la însoțitorii săi, până la limba română? Cât efort și cât atașament răbdător, câtă dragoste a avut Antim Ivireanul pentru a învăța limba română, spre a deveni apoi orator, scriitor de predici, de predoslovii de o rară frumusețe literară. El a fost la vremea sa, printre primii ierarhi, care a introdus limba română în Biserica noastră. A tipărit cărți românești și omilii de o rară expresie teologică și măiestrie patristică, model pentru tinerii școlari. Lucrarea sa pastorală «Cuvinte către preoți» este de o mare actualitate. În toate operele traduse sau scrise de el în limba română, dovedește cunoașterea temeinică a formelor gramaticale, dând la iveală comorile acesteia. Sf. Antim Ivireanul a contribuit ca și Mihai Eminescu la dezvoltarea farmecului cuvântului românesc, desăvârșind calea formării limbii bisericești de o

rară limpezime și mlădiere oratorică, adoptată de cei mai iscusiți scriitori din Biserică și din cultură în general.

Sanctitatea Voastră! Aveți în față acești credincioși, acești copii, acești tineri, adunați în jurul nostru, al părinților Bisericii noastre strămoșești, la chemarea marelui nostru părinte și mitropolit Sf. Ierarh Antim Ivireanul. Este pentru prima dată în istoria noastră, când Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Gruzine vine să vadă nu numai clădirile, nu numai muzeul legat de numele și activitatea Sf. Ierarh martir Antim Ivireanul, ci vine ca să așeze cu mâna Sa sfintele moaște la altarul Paraclisului zidit lângă chilia sa. Duhul Sfânt ne-a adunat astăzi să sfințim Paraclisul și să slujim Sf. Liturghie prin care am devenit deo-ființă. Duhul Sfânt a rânduit ca astăzi să fie ziua proclamării solemne, a canonizării Sf. Ierarh Antim, în prezența Întâistătătorului Bisericii Georgiei și a însoțitorilor săi, ierarhi ai Sf. Sinod al Patriarhiei Gruziei. De-a lungul secolelor, credincioșii români, au dovedit aceeași evlavie ca a celor de astăzi; o evlavie sinceră, din lăuntru, care face ca noi, Biserica, ierarhii, preoții, să fim mai cu curaj, luând pildă de la ei, care ascultă sub umbrele, în ploaie, în frig, cuvântul de învățătură și rugăciunile liturgice. Este pentru prima dată când dumneavoastră, iubiții mei fii duhovnicești, ați avut ocazia să ascultați aici la Mănăstirea Antim, Liturghia ortodoxă în limba română și georgiană săvârșită de Întâistătătorii Bisericilor Gruziei și României, înconjurați de ierarhi, preoți, diaconi din cele două Patriarhii. Câtă bogăție sufletească, ce semnificație profundă are pentru noi toți, pentru tinerii noștri, această sfântă împrejurare.

Între altele, Ortodoxia are nevoie astăzi de cunoaștere reciprocă, iubiții mei. Îngrijorarea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, față de invazia sectelor, ucigătoare a unității de credință prin prozelitism, nu numai a iehoviștilor atât de agresivă, s-a arătat prin repetate apeluri față de preoți pentru o pastorație mai vie, de la om la om. Să cunoaștem mai corect învățătura Bisericii, frumusețile și însemnătatea Ortodoxiei. Ce înseamnă ea? Ce înseamnă Biserica? Ce înseamnă dreapta credință? Ce înseamnă istoria și rolul legăturilor noastre de veacuri cu celelalte Biserici? Acestora le-a dat înțeles și sens, ca și astăzi, în anul trecut, când Părinții Ortodoxiei, Patriarhii și reprezentanții ei, în toamna trecută au liturghisit și binecuvântat clerul și credincioșii noștri. Aceste sfinte lucrări și întâlniri sunt daruri de neprețuit pentru Biserică și credincioși.

Nu l-am cinsti mai adevărat, mai drept, pe acest ierarh martir al nostru, al Bisericii Ortodoxe a Georgiei și a Bisericii Ortodoxe Române, nu l-am cinsti mai frumos decât prin Sfânta Liturghie, prin aceste

momente de comuniune ortodoxă. Prin aceasta învățăm că Ortodoxia nu înstrăinează oamenii între ei, ci îi adună pe făgașul învățaturii Mântuitorului Hristos, a Sfinților Apostoli și Părinți. Ea promovează știința, cultura și tot ceea ce este îndreptat spre binefacerea și împlinirea omului și a vieții lui. De altfel, însuși Mitropolitul Antim Ivireanul ca și alți mulți ierarhi ai Bisericii a fost și un om de știință, un om al calculelor exacte. Armonia arhitecturii acestei biserici arată că el avea o pregătire specială și un deosebit simț al proporțiilor.

Sanctitatea Voastră, mai adăugăm dragostea și prețuirea ierarhilor și clerului Bisericii Ortodoxe Române, față de Biserica Ortodoxă a Gruziei. Credincioșii ei v-au mărturisit credința și evlavia lor, prin prezența, respectul și bucuria lor, poate mai bine ca oricare dintre noi am fi încercat s-o facem. În amintirea venirii și vizitării Bisericii noastre, din îndepărtata Ivirie, vă rog să primiți din partea noastră insignele patriarhale, care ne-au unit în rugăciune, ne-au întărit în credință și ne-au sporit râvna în slujirea Bisericii Ortodoxe Universale. (Prea Fericitul Părinte Teoctist a oferit delegației Bisericii Georgiei o icoană cu Sf. Antim Ivireanul, care va purta în Georgia însemnele culturii și spiritualității ortodoxe românești).

Către încheierea cuvântului, am dori să adăugăm că aici, între noi, avem pe părintele arhimandrit Vasile Vasilachi, din America. Prea Cuvioșia Sa a fost starețul acestei mănăstiri în vremuri foarte grele. El este cunoscut prin cărțile tipărite, apreciate de clerul și de intelectualitatea noastră, de ierarhi și credincioși. Aici, la Mănăstirea Antim, a fost stareț când a construit turla bisericii. Părintele arhimandrit a îndurat ani de suferință, ani de închisoare, ani de mărturisire martirică. Au urmat însă apoi ani de slujire, de reprezentare a Ortodoxiei în Statele Unite și Canada, în calitate de vicar al Sfintei Arhiepiscopii Ortodoxe Române din Statele Unite și Canada. Este colaboratorul apropiat al Î.P.S. Arhiepiscop Victorin. O bună bucată de timp, Prea Cuvioșia Sa, împreună cu I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, au înălțat și consolidat acolo imaginea Bisericii Ortodoxe Române și a Ortodoxiei.

Cu acest prilej, în numele tuturor aceluia care l-au prețuit și al celor care-l prețuiesc și astăzi, cunoscând și sentimentele Î.P.S. Arhiepiscop Victorin de dragoste și prețuire pentru Prea Cuvioșia Sa, dorim să-i răsplătim munca sa, în limitele pe care Dumnezeu ni le-a dat. Am dori să legăm această răsplătire tot de Mănăstirea Antim și să-i acordăm astăzi, din partea Bisericii noastre rangul de Arhimandrit Mitrofor, fiind vrednic de această cinstitură.

Prea Cuvioșia Sa împreună cu credincioșii parohiei Sf. Nicolae din New-York, ne-a donat mii de dolari pentru lucrările de reconstruire

a bisericii Sf. Spiridon Vechi. Această contribuție a Prea Cuvioșiei Sale și a credincioșilor săi a determinat ca mai devreme decât ar fi trebuit, să se finalizeze lucrările de rezidire a bisericii. Târnosirea și sfințirea acestei biserici va avea loc la 26 octombrie a. c., în prezența Prea Fericitului Ignatie al IV-lea al Antiohiei.

Prea Cuvioase Părinte, mulțumesc lui Dumnezeu că m-a învrednicit să trăiesc această zi, să primesc pe Patriarhul Georgiei și să săvârșesc și această hirotesie. Primiți ca de la Duhul Sfânt și aceasta cum ați primit atâtea în viață cu lacrimi, cu bucurie și cu credința în Dumnezeu ! Vrednic este lucrătorul de plata sa !».

După înălțătorul cuvânt de învățătură rostit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a avut loc un moment mai rar întâlnit în istoria și practica Bisericii Ortodoxe Române. La propunerea Î.P.S. Arhiepiscop *Victorin* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Statele Unite și Canada, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a ridicat, prin hirotesie, pe Prea Cuviosul Arhimandrit *Vasile Vasilachi* — fost stareț al Mănăstirii Antim — la rangul de Arhimandrit Mitrofor.

GRAMATA PATRIARHALĂ

citită de Prea Sfințitul Casian, Episcopul Dunării de Jos, pentru ridicarea Prea Cuviosului Arhimandrit *Vasile Vasilachi* la demnitatea de *Arhimandrit Mitrofor* arată :

«Teoctist, din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,

Dumnezeiescul har al Prea Sfântului și de viață Făcătorului Duh, dat de Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos Sfinților Săi Ucenici și Apostoli și urmașilor lor, fiindu-ne împărtășit și Nouă și având Noi puterea arhierescă de a rândui diferite trepte ierarhice, ranguri și diferite distincții și a le încredința celor care s-au învrednicit a sluji cu toată credincioșia Sfintei noastre Bisericii Ortodoxe ;

Ascultând și de sfatul Sfântului Apostol Pavel, care în prima Epistolă către Timotei spune : «Preoții, care-și îndeplinesc bine dregătoria, să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc cu cuvântul și cu învățătura» ;

Pe temeiul încredințării despre osârdia și lucrarea deosebită săvârșită întru păstrarea și întărirea credinței noastre ortodoxe, precum și pentru slava Bisericii Ortodoxe cea «Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească» ;

La propunerea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din S.U.A. și Canada, am socotit că este bine a acorda distincția de ARHIMANDRIT MITROFOR Prea Cuviosului Arhimandrit Vasile Vasilachi, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii Ortodoxe Române din S.U.A. și Canada, cu dreptul de a purta mitră, mantie și cârje, în semn de mulțumire și de smerită închinare Prea Milostivului Dumnezeu, pentru binefacerile care le-a revărsat asupra Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, asupra clerului și credincioșilor Sfintei Arhiepiscopii Ortodoxe Române din S.U.A. și Canada.

Nădăjduim că această cinstită va fi pentru Prea Cuvioșia Sa îndemn de sporire a râvnii pentru Biserica noastră strămoșească, a românilor ortodocși din America și Canada, iar pentru ceilalți clerici din Arhiepiscopie, va fi îndemn pentru înmulțirea zelului lor pastoral, pentru mântuirea credincioșilor și pentru mângâierea tuturor.

Pentru adevărarea celor mai sus arătate, pecetluim cu semnătura noastră această Gramată.

Dată la Reședința Patriarhală din București, în anul mântuirii 1996, luna septembrie, ziua 27, la pomenirea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul.

† Teoctist».

Patriarhul Românilor Ortodocși din România și de pretutindeni.

După citirea Gramatei Patriarhale, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a înmănat P. Cuv. Arhimandrit Mitrofor Vasile Vasilachi mantia și cârja arhierescă și a așezat pe capul Prea Cuvioșiei Sale o mitră, însă fără crucea din vârful acesteia, care arată diferența treptei preoției de treapta arhierescă. În timpul acordării acestor distincții deosebite Prea Cuviosului Vasile Vasilachi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit cu voce înălțătoare «vrednic este!», iar poporul drept credincios a răspuns cântând împreună cu slujitorii altarului «vrednic este!».

Prea Cuviosul Arhimandrit Mitrofor Vasile Vasilachi, profund mișcat de momentele unice ale istoriei vieții sale, create de hirotesia întru Arhimandrit Mitrofor, a ținut să mulțumească, spunând emoționat :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh,
Iubiți credincioși,*

Rangul care mi s-a acordat astăzi a fost pentru mine o surpriză neașteptată.

Î.P.S. Arhiepiscop Victorin m-a trimis să fiu prezent la marea sărbătoare a marelui Ierarh de la Mănăstirea Antim din București. Dragostea Î.P.S. Sale se arată și către smerenia mea și mulțumesc din tot

sufletul pentru rangul care mi l-a acordat. Aceasta face ca în viitor și mai mult să duc lupta cea bună pentru credința noastră creștinească, aici în România și în continentul american, în Statele Unite și Canada.

Sunt impresionat sufletește de faptul că acest rang mi se acordă în această mănăstire, unde am fost stareț timp de patru ani. Bunul Dumnezeu mi-a ajutat ca, prin concursul oamenilor distinși de aici, să zidim aceste turle înalte și frumoase care dau tărie de credință acestei biserici.

Mulțumesc lui Dumnezeu că la o așa mare solemnitate am luat parte și mă bucur că avem de față și pe Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos al întregii Georgii.

Mulțumesc Sfântului Sinod că mi-a acordat acest rang.

Ce vă pot spune despre America? Doar că românii de acolo vă iubesc. Prima lor grijă a fost aceea ca să aibă o biserică ortodoxă, la fel ca românii de aici.

«Încă ne rugăm pentru Președintele Statelor Unite ale Americii, Bill Clinton, și pentru poporul american și pentru poporul român drept-credincios». Credința dreaptă să sporească mereu în sufletele noastre și să vă aducă binecuvântarea lui Dumnezeu. Duc la românii din America dragostea pe care o văd la Dumneavoastră, care în număr atât de mare ați participat la această slujbă de la Mănăstirea Antim.

Dumnezeu să vă binecuvânteze !
Să trăiască creștinii din America !
Să trăiască creștinii din România !
Mulți ani cu bucurie !».

Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, la rândul său, mulțumind a ținut să exprime, în cuvântul rostit, mai întâi două gânduri. Adresându-se credincioșilor care au asistat la slujbă toată dimineața în ploaie, afară, în frig, Sanctitatea Sa a exclamat : «*Aveți o credință mare, pe care ați manifestat-o astăzi, din belșug !*». Apoi, impresionat de înălțătorul cuvânt rostit de Prea Fericitul Părinte Teoctist, a spus credincioșilor : «*Sunteți fericiți că aveți un asemenea Patriarh, în persoana Prea Fericitului Părinte Teoctist !*».

Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, a exprimat marea sa bucurie de a putea lua parte, la București, la prăznuirea Sfântului Ierarh Martir Antim spunând :

*«Prea Fericite Părinte Teoctist,
Locuitor al Scaunului Cezareii Capadociei,
Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, și
Patriarh al României,
Înalți ierarhi, Prea Cucernici Preoți, Prea Cuvioși Părinți și Maici,
Dragi surori și frați întru Hristos,*

Înainte de a începe cuvântul meu, aș dori să-mi exprim admirația față de dumneavoastră spunând că aveți o credință mare, pe care ați manifestat-o astăzi, din belșug !

În al doilea rând, vreau să vă spun că sunteți fericiți că aveți un asemenea Patriarh, în persoana Prea Fericitului Părinte Teoctist !

Dorința noastră fierbinte de a vizita țara binecuvântată a României, la invitația Prea Fericitului Părinte Teoctist, s-a îndeplinit, iar pentru aceasta adresăm cea mai adâncă recunoștință. Suntem fericiți să fim în țara dumneavoastră, unde a propovăduit Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat la apostolat, care este, de asemenea, și luminătorul și ocrotitorul Georgiei.

Ne aflăm acum în vechea Dacie, renumită prin cultura și tradițiile sale. Tertulian al Cartaginei mărturisește în lucrările sale că erau foarte mulți creștini printre populația dacă din acel timp. Așa cum mărturisesc și oamenii de știință, este bine cunoscut faptul că au existat foarte mulți martiri în primul secol d. Hr. în țara aceasta.

După organizarea Bisericii Române, aceasta a devenit forța spirituală principală a națiunii voastre. În secolele al XV-lea și al XVI-lea, când Țara Românească și Moldova au luptat pentru independența lor împotriva Imperiului Otoman, Biserica Română a sprijinit cu tărie poporul român.

Istoria dumneavoastră a fost uneori tulbure, dar a avut și momente de glorie, așa cum s-a întâmplat cu istoria țării noastre, Georgia, dar Dumnezeu niciodată nu ne-a părăsit în timpurile grele.

Persoana care ocupă un loc important în istoria voastră și care a aruncat o punte de legătură între națiunile și Bisericile noastre, este Sfântul Antim Ivireanul. Georgian prin naționalitate, Antim a devenit un devotat părinte spiritual al poporului român, dedicându-și întreaga viață acestui popor.

Aș dori să exprim în numele poporului georgian și al Bisericii sale, marea noastră bucurie și recunoștința pentru decizia Prea Fericirii Voastre și a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, de a-l canoniza pe Antim Ivireanul.

Ambele noastre Biserici sunt fericite că au atât de mulți sfinți, cum este și Sfântul Ierarh Antim Ivireanul. Prin rugăciunile, prin binecuvântarea și prin forța spirituală a popoarelor noastre am supraviețuit tuturor dificultăților, tuturor vicisitudinilor istoriei și împotriva dușmanilor interni și externi, multor dezastre care s-au abătut asupra popoarelor noastre în diferite perioade ale istoriei. Dar, să-I mulțumim lui Dumnezeu pentru toate !

În ultimii ani, popoarele și Bisericile noastre au trecut, de asemenea, prin suferințe și opresiuni venite din partea regimului comunist. Mii de catedrale și de mănăstiri au fost distruse, foarte mulți slujitori ai Bisericii au pătimit la noi în Georgia. Știm, Prea Fericirea Voastră, că

aceste dificultăți și suferințe nu au fost mai puține nici în istoria națiunii voastre din acel timp. Dar încă o dată, să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate! Să mulțumim pentru că Biserica și națiunea sunt acum libere!

Astăzi trăim într-un sistem social și politic nou, iar rolul și responsabilitatea Bisericilor noastre sunt extrem de mari pentru viața creștinilor din țările noastre. Probabil, cel mai important lucru pe care trebuie să-l facem este să redăm și să întărim poporului credința creștină, pentru că această credință este speranța și viitorul nostru.

Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh,

Suntem bucuroși să constatăm că Prea Fericirea Voastră continuați slujirea marilor patriarhi ai României — Miron, Nicodim, Justinian și Iustin. Dumneavoastră personal și Biserica Ortodoxă Română în general ați făcut și faceți atât de mult pentru unitatea întregii Ortodoxii.

Încă o dată, Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh, înalți ierarhi și iubiți credincioși, vă mulțumim din toată inima pentru că am putut face această vizită atât de importantă pentru noi. Suntem siguri că relațiile dintre Patriarhia Georgiei și Patriarhia Română se vor întări în mod continuu, prin rugăciunile Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul.

În încheiere, permiteți-mi, Prea Fericirea Voastră, să Vă ofer această icoană ce reprezintă pe Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, ocrotitoarea Georgiei, care întotdeauna ne-a fost ajutătoare. Dat fiind faptul că ne găsim la Mănăstirea Sfântului Ierarh Antim Ivireanul, doresc să dăruiesc acestei mănăstiri icoana Sf. Gheorghe, purtătorul de biruință.

Credem cu tărie că Dumnezeuul păcii va învinge tot ceea ce este rău, iar harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl va fi cu noi cu toți. Amin».

La Sf. Liturghie oficiată în curtea Mănăstirii Antim au asistat din pridvorul bisericii mari, de sub arcade, Dl. Victor Opaschi, consilier prezidențial și Dl. Emil Constantinescu, președintele Convenției Democratice Române.

Sfârșindu-se Sf. Liturghie, înalții oaspeți din Georgia însoțiți de delegația de ierarhi români au vizitat Muzeul Mănăstirii Antim, situat în vecinătatea altarului bisericii mari.

Sanctitatea Sa Ilie al II-lea a putut admira obiecte și lucrări cu valoare culturală și istorică ce datează din vremea Sf. Antim Ivireanul, care aparțineau acestuia sau contemporanilor săi. Muzeul Mănăstirii a fost refăcut și îmbogățit prin grija istoricului Florin Șerbănescu, Director al Direcției Muzeelor din România.

Dintre valorile ce se conservă în Muzeu, pot fi amintite :

a. *Exponate din timpul Sf. Antim Ivireanul*: un epitrahil și un potir de pe la 1714, din vremea lui Constantin Brâncoveanu; Biblia lui Șerban reeditată la împlinirea a 300 de ani; o frescă a portretului Sf. Antim care este o copie a celei de la Govora, care este încadrată de portretele celor doi domnitori din timpul său, C. Brâncoveanu (1688—1714) și C. Cantacuzino (1714—1716); un Antimis dăruit Mănăstirii Antim de către un preot din Maramureș; un potir dăruit la anul 1684 Mănăstirii Căldărușani, pe când Antim Ivireanul era stareț al Mănăstirii Snagov, foarte posibil să fi fost un potir din care Antim Ivireanul s-a împărțit; una din cele două copii ale unei lucrări celebre numită «Chipurile Vechiului și Noului Testament», al cărei original se păstrează la Kiev, iar în țara noastră se găsesc două copii: o copie a acestui desen realizat de către Costache Petrescu, după originalul făcut de mâna Sf. Antim Ivireanul se păstrează în Muzeul Mănăstirii Antim, iar o altă copie se păstrează în biblioteca Academiei Române; într-un sfeșnic georgian, arde o lumânare la icoana Tuturer Sfinților Români, ce este încadrată de două troite tradiționale românești.

b. *Opera tipografică a lui Antim Ivireanul*. Când a venit în țara noastră, Antim Ivireanul a lucrat în tipografia Mitropoliei ca ieromonah. Aici, la Mănăstirea Antim, a fost tuns în monahism. La anul 1691 Antim Ivireanul a tipărit prima sa lucrare, «Evangheliu». Muzeul mai conservă și alte tipărituri executate la Mănăstirea Snagov; «Cazania» tipărită la Bălgrad cu sprijinul lui Antim Ivireanul; un portret al regelui *Vahtang* al Georgiei redat în «Evangheliarul» tipărit în anul 1709 la Tbilisi; o serie de lucrări tipărite de Sf. Antim pe când era Episcop al Râmnicului, iar mai apoi ca mitropolit al Ungro-Vlahiei, la București, unde, între 1701—1705, a tipărit cărți de slujbă; doar Triodul, Penticostarul și Mineele au rămas netipărite până la moartea Sf. Antim, din pricina survenirii morții sale fulgerătoare; tipărește, de asemenea, vestitele predici numite «Didahiile» lui Antim Ivireanul. Ultima carte tipărită la anul 1716, la Mănăstirea Antim, unde a funcționat tipografia, poartă titlul «Istoria sfântă iudaică a lui Alexandru Mavrocordat Exapolitul», tatăl lui Nicolae Mavrocordat, ultimul domnitor în timpul căruia a păstorit Antim Ivireanul.

c. În muzeu mai pot fi văzute și *alte lucrări*, predoslovii, o ferecătură la o Evangheliu tipărită de Antim Ivireanul la sfârșitul sec. al XVIII-lea, diferite sculpturi, precum și *Actul de canonizare a Sf. Antim Ivireanul* datând din anul 1992.

Sanctitatea Sa Ilie al II-lea dimpreună cu înalții oaspeți din Georgia, însoțiți de delegația română formată din Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și din membri ai Sf. Sinod, au vizitat apoi și sfințit noul corp de clădiri și cele 30 de chilii destinate călugărilor și fraților Mănăstirii Antim.

Întorși la Reședința Patriarhală, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit în cinstea oaspeților din Georgia o *Agapă frățască*. La aceasta au fost invitați să participe, membri ai Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, conducători și reprezentanți ai celorlalte culte din România, profesori de la Facultatea de Teologie Ortodoxă și de la Semi-

narul Teologic Liceal din București, arhimandriți și stareți de mănăstiri, consilieri și inspectori patriarhali. Au mai fost prezenți Președintele Academiei Române, alți academicieni, oameni de cultură, persoane din Administrația publică locală.

Prezent la Agapă, Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit Sofian Boghiu, starețul Mănăstirii Antim din București, a dorit să ofere Sanctității Sale Ilie al II-lea un tablou cu noua imagine a Mănăstirii Antim, care, mulțumind pentru darul oferit al prezenței Sanctității Sale la această mare prăznuire, a arătat printre altele că *«în această mănăstire Antim, în care au trăit cândva 40 de călugări și frați, astăzi, pe lângă cei 10 frați care viețuiesc acolo, aseară, s-au mai adăugat comunității noastre încă câțiva tineri, mai precis, 5 tineri au fost îmbrăcați în haine călugărești dintre care doi medici tineri, un inginer, un profesor universitar și un pictor. Aceasta este comunitatea monahală care a făcut ca astăzi, curtea mănăstirii să fie plină de lume, cu umbrele în mână, la această mare prăznuire»*.

6. Vineri, 27 septembrie 1996.

Sesiunea solemnă a Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

În această zi, vineri 27 septembrie, la orele 18.30, a avut loc o Sesiune Solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prilejuită de prezența la București a delegației Bisericii Ortodoxe a Georgiei.

În cadrul ședinței s-a procedat la o informare reciprocă asupra dificultăților, dar și a realizărilor și împlinirilor celor două Biserici Ortodoxe din Georgia și din România. S-a exprimat de ambele părți ideea că, mai ales după căderea regimurilor totalitare comuniste din această parte a lumii, Bisericele și comunitățile religioase au făcut eforturi susținute pentru reorganizarea vieții bisericești, pentru a putea face față noilor condiții socio-politice în care Bisericele își desfășoară activitatea pastoral-misionară și catehetică în folosul credincioșilor lor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, luând cuvântul, a prezentat delegației gruzine pe fiecare ierarh român prezent la Sesiunea Solemnă. Prea Fericirea Sa a ținut să sublinieze prezența și a Î.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, membru al Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prilej cu care a adus la cunoștință Sanctității Sale *Ilie al II-lea* istoria zbuciumată a Bisericii și poporului moldovean de peste Prut, despărțit de forțele sovietice, de poporul român, în anul 1940, când s-a constituit într-un Stat aparte, ce a purtat numele de Republica Moldovenească. În acel an, a arătat Prea Fericirea Sa, Patriarhia Rusă a trimis la Chișinău, fără să consulte Patriarhia Română, un arhiereu ca reprezentant și sufragane al său, care să conducă treburile bisericești din această nou înființată țară. Lucrurile au rămas așa până în anul 1989, când statele componente ale fostei U.R.S.S. și-au recăpătat independența și libertatea, fiecare stat luându-și forma de organizare proprie.

În situația nou creată, o parte din clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe din Republica Moldova, și-a manifestat dorința de a reveni sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române. Astfel, în anul 1993 aceasta

s-a constituit canonic în Adunare Eparhială și a cerut Patriarhiei Române să fie recunoscută în Mitropolie, așa cum a funcționat până în anul 1940. Ierarhii, clerul și credincioșii din Republica Moldova s-au constituit în Adunare și Colegiu Electoral și și-au ales mitropolitul lor, dintre ierarhii existenți în Republica Moldova, hirotonit chiar de către Patriarhul rus, în persoana fostului episcop de Bălți, actualul mitropolit Petru Păduraru. Sf. Sinod al Bisericii noastre examinând istoria acestei Biserici Moldovene și cererea clerului și credincioșilor săi a aprobat în anul 1993 reactivarea Mitropoliei din Republica Moldova, sub numele de «Mitropolia Basarabiei» și a recunoscut pe Î.P.S. Petru, ca Mitropolit al «Mitropoliei Basarabiei». Despre acest lucru, a mai arătat Prea Fericitul Părinte Patriarh, a vorbit personal la Istanbul, cu Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, Sanctitatea Sa Alexei al II-lea, la prima întâlnire a patriarhilor, aducându-i la cunoștință noua situație creată și despre această cerere a istoriei românești.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a făcut această pledoarie despre istoria Basarabiei, în contextul în care și Georgia a făcut parte, ca și Republica Moldova, până în anul 1991, din fosta U.R.S.S., deci având o istorie oarecum comună celei din Georgia.

O situație la fel de grea, a mai arătat Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, cunoaște și diaspora românească din Europa Centrală, care după anul 1989 s-a constituit în Adunare și Colegiu Electoral, alegând pe Î.P.S. Serafim, Mitropolit al nou-înființatei Mitropolii a Germaniei și Europei Centrale, care se află actualmente în plin proces de organizare, fiind recunoscută de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a făcut, de asemenea, cunoscute și câteva din eforturile de reorganizare și renaștere a Bisericii Ortodoxe Române în societatea de astăzi, mai precis opera de reorganizare a învățământului teologic, a învățământului religios în școlile de stat, despre organizarea asistenței religioase și a prezenței preoților în spitale, în armată, în penitenciare etc.

O apreciere deosebită a acordat Prea Fericirea Sa copiilor și tineretului Bisericii noastre, organizați în Asociații ale tineretului ortodox, ce funcționează cu binecuvântarea Sf. Sinod, care sunt foarte setoși de activitate bisericească. Ei sunt de un mare ajutor în marile probleme ale Bisericii: organizează conferințe religioase, zidesc din proprie inițiativă biserici, cum este cea care se construiește în incinta Politehnicii, altele se construiesc la Timișoara, la Iași, iau atitudine publică față de invazia și pericolul sectelor etc.

În acest context, Prea Fericitul Părinte Patriarh a subliniat pericolul pe care îl reprezintă pentru Ortodoxia românească sectele (în mod special «Armata Mântuirii» și «Martorii lui Iehova») care au invadat după anul 1989 țările Europei de Est, țări care au ieșit slăbite din regimul comunist militant; membrii acestor secte caută locuri unde să-și desfășoare prozelitismul, adică în spațiul bisericilor și structurilor ecleziale teritoriale deja existente. A fost exprimată necesitatea depunerii unui mai mare efort în activitatea misionară a Bisericii, anume, de învățare și educare a familiilor, acordându-se prioritate educației și

catehizării tineretului, asistenței religioase în spitale, orfelinate și armată.

La rândul său, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru informațiile atât de bogate oferite despre activitatea pastoral misionară a Bisericii Ortodoxe Române, a ținut să prezinte mai întâi componența Bisericii Ortodoxe a Georgiei care numără astăzi 27 de eparhii, conduse de către episcopi, arhiepiscopi și mitropoliți, toți fiind membri ai Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Gruzine.

Perioada post comunistă prin care trece Biserica Ortodoxă a Georgiei, a mai arătat Sanctitatea Sa, este foarte grea. Urmașii și apărătorii fostului regim n-au pierdut speranța că vor putea să refacă U.R.S.S., lucru care naște conflicte în societatea gruzină contemporană.

Una din probleme mai delicate pe care a ținut să o menționeze Sanctitatea Sa Ilie al II-lea a fost cea a situației din Abhazia, zonă confruntată în ultimul timp cu problema separatiștilor musulmani, unde se găsește o veche arhiepiscopie a Georgiei, al cărei arhiepiscop a fost alungat, fiind nevoit să trăiască în exil. A existat chiar tendința de a rupe Abhazia de la Gruzia, lucru deplăns de către Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, întrucât Arhiepiscopia de Abhazia îi este foarte apropiată de suflet, pentru faptul că Sanctitatea Sa a funcționat acolo ca Arhiepiscop de Spunt timp de 11 ani. De acolo a fost ales Patriarh al Gruziei. Există 300.000 de refugiați din Abhazia în Gruzia, care se găsesc găzduiți în diferite părți și care așteaptă ziua reîntoarcerii acasă. Sanctitatea Sa Ilie al II-lea a criticat faptul că Rusia și-a luat angajamentul de a se face purtătoarea păcii și restabilirii situației din această zonă, însă de mai bine de 3 ani nu a făcut nimic. Speră ca odată cu vizita la Moscova pe care Sanctitatea Sa o va efectua între 5 și 20 octombrie 1996 Patriarhul Alexei al II-lea, și în cadrul întâlnirilor ce le va avea cu președintele Guvernului și al Dumei de Stat a Federației Ruse, să fie rediscutată problema Abhaziei.

Problema sectelor, a arătat în continuare Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, nu este proprie României, întrucât sectele de care vorbea Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist se întâlnesc și în Georgia, în spatele lor găsindu-se «forțe ascunse» și «miliarde de dolari», care luptă cu scopul de «a dezbină Ortodoxia».

Mulțumind pentru posibilitatea de a vizita România, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist invitația de a vizita Georgia, în cursul anului viitor.

În atmosfera caldă, sinceră și frățească în care s-a desfășurat dialogul dintre întâistătătorii și ierarhii Bisericii Ortodoxe a Georgiei și ai Bisericii Ortodoxe Române, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea și-a exprimat, în încheiere, speranța în milostivirea lui Dumnezeu pentru restaurarea păcii și redresarea situației sociale și politice conflictuale din Georgia, în crearea premiselor depășirii dificultăților cu care se confruntă atât statul, cât și Biserica Ortodoxă a Georgiei.

Sesiunea Solemnă a Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române prilejuită de vizita în România a Sanctității Sale Ilie al II-lea, Patriarhul

Catolicos a toată Georgia, s-a încheiat cu intonarea imnului «Binecuvântat ești Hristoase...».

7. Sâmbătă, 28 septembrie 1996.
Slujbe de pomenire la Mormântul Soldatului Necunoscut
și la Cimitirul Eroilor Tineri

În dimineața zilei de sâmbătă, 28 septembrie, în programul vizitei Sanctității Sale Ilie al II-lea au fost incluse două momente de rugăciune și de pomenire a celor care au luptat pentru apărarea și demnitatea neamului românesc, la Mormântul Soldatului Necunoscut și la Cimitirul Eroilor Tineri ai Revoluției.

Astfel, în jurul orelor 9.30, de la Reședința Patriarhală cei doi conducători ai Bisericii Ortodoxe a Gruziei și ai Bisericii Ortodoxe Române, însoțiți de delegațiile celor două Biserici, s-au îndreptat spre Parcul Carol (Libertății), unde au oficiat o slujbă de pomenire la Mormântul Soldatului Necunoscut. La sosire, coloana oficială a fost întâmpinată de către un sobor de preoți și diaconi ai Catedralei Patriarhale, precum și de un grup de seminariști care au intonat răspunsurile la slujba parastasului ce s-a săvârșit.

După săvârșirea slujbei, cei doi conducători de Biserici Ortodoxe au depus coroane de flori la Mormântul Soldatului Necunoscut.

În jurul orelor 10.00, coloana oficială s-a aflat apoi la Cimitirul Eroilor Tineri.

Aici, alături de studenți și seminariști, se aflau, de asemenea, mulți credincioși, majoritatea fiind și rude ale celor decedați în Decembrie 1989, veniți, ca în fiecare sâmbătă, să aprindă o lumânare și să se roage pentru sufletele fiilor lor. Întâlnirea cu aceștia a fost cu adevărat emoționantă, momentul având o rezonanță sufletească deosebită, îmbogățită de vocile tinerilor seminariști care au intonat «Imnul Eroilor». Pe fețele rudelor celor decedați se putea citi, după aproape șapte ani de zile de la marea durere, golul imens produs prin pierderea celor dragi.

După slujba parastasului și depunerea de jerbe la troița ce veghează căpătâiul mormintelor tinerilor ce au intrat vremelnice, dar cu sufletele curățite, în Împărăția veșnicului Părinte Ceresc, oaspeții au intrat în biserică înălțată din dorința și cu contribuția părinților eroilor tineri, pentru a se închina și ruga alături de cei ce vegheau în interior ca mireasma rugăciunii și uleiul candelilor să nu se stingă. Gestul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a oferi părinților și rudelor celor adormiți câte o medalie comemorativă a momentului vizitei Sanctității Sale Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia în România, a adus parcă în sufletele lor o rază de mângâiere, de lumină și de speranță.

Adresându-se celor prezenți, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit în biserică Cimitirului Eroilor Tineri următoarele cuvinte :

«Împreună cu Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, am ținut să ne închinăm și la mormintele eroilor martiri

din Revoluție și la această biserică, pe care dumneavoastră, credincioșii, ați înălțat-o cu ajutorul lui Dumnezeu. Și Biserica Gruziei, ca și Biserica noastră Ortodoxă Română, este Biserică Apostolică, din timpuri străvechi, care păstrează credința ortodoxă. Și Gruzia, ca țară, și noi, ca țară, am trecut prin groaznicul întuneric al comunismului, iar acum, în sfânta libertate, dobândită prin jertfa tinerilor și a vârstnicilor, putem să ne închinăm și să ne rugăm împreună.

Ieri a fost ziua Sf. Ierarh Antim Ivireanul, când au fost sfințite Paraclisul și lucrările care s-au executat la Mănăstirea Antim, în cinstea compatriotului Sanctității Sale.

Este pentru prima dată în istoria noastră când Patriarhul Georgiei, face o vizită în mod oficial Bisericii noastre și slujește la ctitoria Sf. Ierarh Antim.

Să dăruiască Dumnezeu odihnă sufletelor tinerilor, iar dumneavoastră, pace sufletească și mângâiere de la Bunul Dumnezeu !».

La rândul său, *Sanctitatea Sa Ilie al II-lea* a pus la inima credincioșilor următoarele gânduri :

«Mulțumesc Bunului Dumnezeu că m-a învrednicit să mă rog la mormântul eroilor tineri care și-au dat viața lor pentru libertatea României. Este o mare pierdere atât pentru dumneavoastră personal cât și pentru România. Dar, trebuie să vă amintesc faptul că sufletele lor trăiesc și se roagă pentru dumneavoastră și pentru bunăstarea României.

Vreau să vă spun că ei fac mult mai mult pentru noi, decât am face noi pentru ei, iar rugăciunile dumneavoastră pentru ei sunt foarte necesare.

În Gruzia se obișnuiește să se citească pentru cei morți Psaltirea și fiecare familie citește pentru morții săi Psaltirea. Aceasta vă ajută și dumneavoastră, le ajută și lor.

Chem binecuvântările lui Dumnezeu pentru dumneavoastră !».

La ieșirea din biserică **Eroilor Revoluției**, părinții și rudele celor decedați în Decembrie 1989 au mai salutat o dată pe cei doi conducători de Biserică, cerându-le binecuvântarea acestora și să se roage pentru sufletele celor plecați prematur dintre ei.

Reconstituirea drumului parcurs de Sf. Antim Ivireanul spre Episcopia Râmnicului, unde a condus destinele acestei Eparhii

După săvârșirea slujbei de pomenire la Cimitirul Eroilor Tineri, în jurul orelor 11.00, delegația oficială a Georgiei, însoțită de o delegație a Bisericii noastre — avându-l în frunte pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și formată din Î.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P. S. Episcop Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul, P. Cuv. Arhim. Mitrofor

Vasile Vasilachi, P. C. Pr. *Marin Sava*, traducător, D-nii *Mircea Alexă Uță* și *Liviu Popa*, inspectori în cadrul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Române — s-a îndreptat spre Râmnicu Vâlcea, făcând un popas mai întâi la Sfânta Mănăstire Curtea de Argeș și apoi la Sfânta Mănăstire Horezu, încercând în felul acesta să constituie drumul pe care Sfântul Mitropolit Antim Ivireanul l-a făcut spre Râmnicu Vâlcea, unde, cu ani în urmă, a fost Episcop al Râmnicului.

La intrarea pe teritoriul județului Argeș, P. S. *Calinic*, Episcopul Argeșului, însoțit de o delegație formată din primarul orașului Curtea de Argeș, prefectul județului, Dl. Constantin Nicolescu, Ambasadorul României la UNESCO, Dl. Dan Hăulică, directorul cotidianului «Curierul zilei», Dl. Gheorghe Smeureanu, P. C. Părinte Vicar al Episcopiei Argeșului, profesor la Facultatea de Teologie din Pitești, precum și de senatori și deputați argeșeni, a întâmpinat cu multă căldură pe oaspeții veniți de la București.

Adresându-se distinșilor oaspeți, prefectul județului Argeș a spus :

«Aș dori să vă spun că județul Argeș este fericit să vă primească astăzi în centrul unei credințe care rezistă de mulți ani pe pământul României, iar monumentele pe care astăzi le veți vedea la Mănăstirea Argeș, sunt o dovadă a spiritualității românești.

Bine ați venit în județul nostru ! Dumnezeu să ne binecuvânteze pe toți !

Știu că există un singur Dumnezeu. Noi I ne supunem !

Vă mulțumesc, Prea Fericirea Voastră, că ați ales în traseul vizitelor dumneavoastră județul Argeș. Vă suntem și Vă rămânem datori !».

După această primire la intrarea pe teritoriul județului Argeș, coloana oficială și-a continuat drumul spre Mănăstirea Curtea de Argeș.

8. Popas la Mănăstirea Curtea de Argeș

În jurul orelor 12.45, ajunși la Sfânta Mănăstire Curtea de Argeș, reședința reînființatei Episcopii a Argeșului, cei doi Întâistătători ai Bisericii Ortodoxe a Georgiei și a Bisericii Ortodoxe Române, au fost întâmpinați cu multă bucurie de credincioși din partea locului, printre ei mulți tineri și copii, care, cu flori în mână, au realizat un minunat culoar până la intrarea în monumentală Catedrală Episcopală. Vocile corului seminariștilor din Curtea de Argeș au răsunat împreună cu ecoul produs de marea Catedrală, cântând «Pe Stăpânul...». Soborul de preoți și diaconi ai Catedralei au întâmpinat distinșii oaspeți în pro-naos cu Sf. Evanghelie și Sf. Cruce.

După slujba de Te-Deum, P. S. *Calinic*, Episcopul Argeșului, a rostit un călduros bun venit distinșilor oaspeți, spunând :

«Sanctitatea Voastră Ilie al II-lea, Patriarh Catolicos a toată Georgia, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist al României, Distinși însoțitori,

Argeșul istoric și Catedrala voievodului Neagoe Vodă Basarab își deschide astăzi brațele sfinte pentru a vă îmbrățișa urându-vă din inimă : «Binecuvântat este cel ce vine în numele Domnului». Sfântul

Antim Ivireanul, ai cărui pași au răsunat cândva și în această catedrală a Argeșului, ne-a unit astăzi în rugăciune și smerite aduceri aminte de tragedia ce s-a abătut asupra Țării Românești în anii 1714—1716, când cei doi, domnitor și mitropolit, au sfârșit prin tăierea capului, proslăvind-se în Împărăția Cerurilor cu cununi nepieritoare. Cronicarii timpului au consemnat cu încremenire crima ce se săvârșea. Primele veacuri creștine, cu zecile de mii de martiri, ce priveau peste secole cum cad mucenicii mărturisind pe Hristos Mântuitorul lumii întâmpinându-i cu glas înalt : «Nu vă temeți, suntem pururea cu voi !».

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Prezența Prea Fericirii Voastre aici, pe sfintele locuri ortodoxe ale României, ne dă prilejul să vă adresăm rugămintea de a primi împreună cu delegații care vă înconjoară mulțumirile noastre și ale Argeșului istoric pentru dragostea de a ne vizita și binecuvânta.

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Este rânduit de sus, de la Părintele Luminilor, ca trimișii Domnului pe pământ să facă lucrul Domnului deplin. Ca Patriarh care ați fost binecuvântat de Dumnezeu cu tinerețe ca a vulturului, v-a dat Arhiepiscopul Veșnic Iisus Hristos, împliniri și bucurii nevisate nici chiar de Prea Fericirea Voastră. La aria întinsă de sfinte împliniri se așază cu sfințenie și mare bucurie cea a canonizării sfinților români, lucrare dumnezeiască pornită cu curaj apostolic în vremuri de martiriu, de marele patriarh Justinian.

Istoria de astăzi consemnează pentru mâine și viitorime actele excepționale de credință, nădejde și dragoste creștină a obștei Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al cărui Președinte, veghetor și înțelept conducător sunteți.

Vă rugăm să ne împărtășiți binecuvântarea Prea Fericirii Voastre !
Vă sărutăm dreapta patriarhală !».

Răspunzând la salutul Prea Sfințitului Părinte Episcop Calinic, *Sanctitatea Sa Ilie al II-lea* a adresat celor prezenți următoarele cuvinte :

*«Prea Fericite Părinte Teoctist, Patriarhul României,
Prea Sfințite Părinte Episcop Calinic,
Prea Sfințiți Arhipăstori,
Prea iubiți frați întru Hristos,
Dragi frați și surori,*

Suntem fericiți că participăm în această biserică istorică a orașului Curtea de Argeș, care este cunoscută departe de granițele României, nu numai prin arhitectura originală, dar și prin viața desăvârșită.

Desigur, vizita noastră este o vizită istorică în România și a reînnoit și reînnotat vechile tradiții care au existat și există între Bisericile și popoarele noastre.

Ieri am săvârșit Sfânta Liturghie în amintirea Sf. Ierarh Antim Ivireanul, personalitate care leagă popoarele și Bisericile noastre. Înălțăm rugăciunile noastre către Dumnezeu pentru binele și prosperitatea poporului român și al Bisericii voastre, a Prea Fericirii Voastre în mod special.

Am trăit cu toții regimurile totalitare din țările noastre, dar zilele acestea mărturisesc că credința ortodoxă este adânc înfiripată în sufletele credincioșilor noștri. Nici o putere negativă nu poate să dezrădăcineze credința din sufletele popoarelor noastre. Despre credința puternică a Bisericilor și popoarelor noastre mărturisește tocmai această prezență a tinerilor la slujbele religioase. Încă o dată ne-am convins că puterea cea mare a Bisericilor noastre este legătura cu popoarele din care facem parte.

Mi-a fost dat să vizitez România încă din timpul patriarhului Justinian, dar trebuie să mărturisesc că acum văd mutații deosebite în activitatea duhovnicească a României, iar viața bisericească se înalță din ce în ce mai mult, și totul se întâmplă sub conducerea Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist.

Vă doresc multă sănătate și mulți ani fericiți !

Dorim din tot sufletul ca viața duhovnicească să crească în sufletele tuturor celor ce viețuiesc în această mănăstire».

La rândul său, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a rostit următorul cuvânt de învățătură :

*«Prea Sfințite Părinte Calinic,
Iubiți frați,
Dragi tineri și copii,*

După cum vedeți, depănăm împreună firul istoriei noastre românești și numărăm mărgăritar cu mărgăritar, zilele și momentele pe care timpul sacru și locurile sfinte le adună mereu în vistieria frumuseților Ortodoxiei noastre. Ne aflăm acum la un ceas deosebit de important pentru istoria noastră contemporană. Să nu-l lăsăm să treacă prea repede. Dacă odinioară se zicea, când încântarea sufletului se părea că ar fi ajuns la culme, «clipă, oprește-te !», cu atât mai mult noi, cei ce mărturisim veșnicia acestei clipe, pentru că orice clipă din viața creștinului înseamnă asumarea unei veșnicii trecute și implicarea în mod firesc în cele care ne așteaptă să le împlinim. așa încât, această clipă petrecută la ctitoria marelui Neagoe Vodă Basarab și la bunătatea și hărnicia Doamnei Despina, sunt clipe ale acestei veșnicii : clipe de reculegere, de rugăciune, de încântare și a ochilor și a sufletului.

Vizita Sanctității Sale Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Iveria, Georgia de astăzi, constituie una din clipele acestea deosebite, care ne oferă prilejul de a arăta și în acest chip rostul și actualitatea Ortodoxiei. N-am putea mai bine să ne întărim credința și nădejdea în viabilitatea Ortodoxiei noastre, decât prin întâlniri, rugăciuni și Liturghii și iubindu-ne unii pe alții.

Aici, la Curtea de Argeș, ne întâlnim două Biserici ortodoxe cu tradiții nespuse de frumoase; două Biserici Apostolice cu credința izvorâtă din învățătura Sfinților Apostoli; două Biserici naționale, pentru că, îndeobște, Ortodoxia este legată de popor, de istorie, de cultură, de limbă. Popoarele și Bisericile noastre, din Gruzia și din România, au asemănări, dar și particularități în ceea ce privește limba proprie a Bisericii și în ceea ce privește istoria și viața acesteia împletită cu cea a poporului, unindu-le pe amândouă sângele martirilor vărsat pentru credința ortodoxă. Și în Gruzia s-a vărsat mult sânge pentru credință și pentru Ortodoxie, ca și în România. Acolo există un popor și o Biserică împodobită cu cununa cea neveștejită a martirajului. Noi, la colțul acesta de lume și de Europă, avem înscrisi în martirologii, de secole, mii de creștini, de învățați părinți din epoca patristică, de martiri, de sfinți care ne călăuzesc pașii. Astăzi, oricât s-ar sili tehnica și civilizația să pătrundă spațiile siderale și cosmosul, ele nu pot pătrunde spațiul sfânt, cel veșnic, al credinței, al jertfei și al iubirii, de care suntem legați noi, românii și georgienii.

Iată urmele, cum spunea P. S. Părinte Episcop Calinic! Iată pașii Mitropolitului Martir Antim Ivireanul care se pot auzi încă aici și pretutindeni. În mod special acolo unde Dumnezeu, din suferințele poporului său, poporul georgian, aflat în robie, l-a chemat. Acest copil Andrei, luat în robie, a fost descoperit la Constantinopol de domnitorul Constantin Brâncoveanu și adus în Țara Românească. Aici a ajuns repede în ceata marilor învățați și cărturari, care umpleau curțile domnești ale Brâncovenilor, ctitori de biserici și de mănăstiri, de artă, dar mai ales oameni cu suflete înzestrate, cu minți luminate. Era plină curtea domnească de învățați, de florentini, de vienezi, de constantinopolitani, de atoniți, de patriarhi, de alexandrini, de ierusalimiteni, ca și de unii din Apus. Printre acești învățați se găsea și tânărul adolescent Andrei, așa cum se numea din botez Antim Ivireanul.

Vremea Mitropolitului Antim Ivireanul a fost vremea jertfei Ortodoxiei. Nu o dată s-a aflat pe malul Bosforului Mitropolitul Martir Antim Ivireanul și domnitorul Constantin Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi și cu sfetnicul Ianache, cărora, în cele din urmă, li s-au tăiat capetele în ziua prăznuirii Adormirii Maicii Domnului. Ortodoxia a

fost și este unită prin jertfe, prin sângele martirilor. O lume întreagă privea atunci la martirul lor, la anul 1714 a domnitorului martir al Țării Românești, Constantin Brâncoveanu și la anul 1716 a Sf. Ierarh Antim Ivireanul, aflați adesea, în decursul vieții lor, în contacte cu marii și puternicii reprezentanți ai Europei, mai ales ai Occidentului. Nimeni însă, în acele momente atât de grele, nu s-a clintit să spună o vorbă despre acea crâncenă crimă care s-a făcut, nu numai unui domnitor creștin, dar și unui popor și unei creștinătăți, această Europă creștină răsăriteană care îi vedea atât de luminat și atât de frumos pe Mircea cel Bătrân, pe Mihai Viteazul și pe Ștefan cel Mare, Atletul lui Hristos, și pe care i-a așezat în rândul marilor apărători ai creștinătății. Dar atunci când toți aceștia erau jertfiți pe altarul dreptății și al credinței, Europa a rămas încremenită în liniștea ei, în preocupările ei, mai mult lumești, decât cele ale lui Iisus pentru lume.

Dar Biserica a trăit și trăiește, sporește și rodește din jertfe și din suferințe. Acest sediu episcopal, această catedrală, este rodul unei jertfe care a îmbrăcat apoi dimensiunea bizantină a Ortodoxiei, a jertfei pentru Hristos, pentru lăcașul Său cel dumnezeiesc. Sunteți preoți, sunteți slujitori ai Altarului străbun. Să nu pregețați nici o clipă în slujirea Ortodoxiei, care este agresată acum din toate părțile de secte și secularism. Această agresivitate a sectelor trebuie să ne determine la o activitate pastorală mai activă. Rugăciunile făcute împreună, ne dau curaj și îndeosebi Sf. Liturghie arată ce este Biserica, unitatea Ortodoxiei, unitatea creștină și urmăm drumul credinței în lumina Mântuitorului Hristos.

Cu aceste sfaturi, iubiții mei, vă răspundem la întâmpinarea pe care ne-ați făcut-o și la florile pe care pruncii dumneavoastră ni le-au oferit, la cântările atât de frumoase ale elevilor seminariști și la fețele senine și pline de admirație și de așteptări ale credincioșilor. Cu dragoste și cu prețuire unii față de alții, împărtășiți și astăzi de Bisericile noastre trăim aceste momente de întâlnire, nutrind nădejdea că veți sluji credincioși cu râvnă sporită, cu dragoste și cu nădejde și în ajutorul Bunului și Milostivului Dumnezeu și a Sf. Mucenițe Filofteia. Mulțumesc din toată inima pentru cuvintele rostite de către Sanctitatea Sa față de noi și de Biserica noastră, cuvinte care trebuie să le punem la inimă.

Bine v-am găsit, Prea Sfințite Părinte Calinic, cu fiii pe care Dumnezeu vi i-a dat, împărtășindu-le tuturor binecuvântări !».

După săvârșirea slujbei Polihroniului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Sanctitatea Sa Patriarhul Catolicos Ilie al II-lea dimpreună cu persoanele care-i însoțeau, au vizitat Paraclisul Mănăstirii

Curtea de Argeş şi s-au închinat la moaştele Sf. Filoftea, ocrotitoarea Argeşului. Prea Sfinţitul Episcop Calinic a invitat, apoi, distinşii oaspeţi în Sala «Manole» a Palatului Episcopal, unde le-a oferit un dejun oficial.

9. Popas la Mănăstirea Horezu

Continuându-şi drumul spre Râmnicu Vâlcea, în aceeaşi zi (28 septembrie 1996), delegaţia celor două Biserici Ortodoxe surori au făcut un popas la Mănăstirea Horezu.

În jurul orelor 16.00, a avut loc primirea la Sfânta Mănăstire Horezu, ctitoria Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu, de către P. S. Gherasim, Episcopul Râmnicului, de P. S. Irineu Slătineanu, Arhiepiscopul Vicar al Episcopiei Râmnicului, dimpreună cu Primarul localităţii Horezu şi de alte oficialităţi ale administraţiei publice locale. Distinşii oaspeţi au fost primiţi în curtea mănăstirii, cu multă căldură, de către un număr mare de credincioşi, îmbrăcaţi în frumoasele costume populare olteneşti. Soborul de maici al mănăstirii a ieşit întru întâmpinare cu pâine şi sare.

Printre bărnele şi schelele montate în interiorul bătrânei biserici brâncoveneşti, care se afla în lucrări de restaurare, a fost oficiată slujba de Te-Deum de către P. S. Arhiepiscopul Vicar Irineu Slătineanu, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi. Corul măicuţelor Mănăstirii Horezu a dat răspunsurile, exprimând prin vocile lor melodioase armonia vieţii monahale.

După încheierea slujbei, *Prea Sfinţitului Părinte Gherasim, Episcopul Râmnicului*, a adresat următorul cuvânt de întâmpinare :

«Sanctitatea Voastră Ilie al II-lea, Patriarh Catolicos a toată Georgia, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, Inalt Prea Sfinţiile şi Prea Sfinţiile Voastre,

Vă întâmpinăm cu multă căldură în această sfântă mănăstire care este ctitoria domnitorului martir Constantin Brâncoveanu.

Mănăstirea Horezu este înconjurată de alte trei schituri, un schit cu hramul Adormirea Maicii Domnului, un schit cu hramul Sfinţilor Apostoli şi altul cu hramul Sfântul Ştefan. Mănăstirea aceasta a fost construită atât pentru apărarea dreptei credinţe, cât şi pentru păstrarea fiinţei neamului nostru, pentru că este înconjurată de trei fortăreţe, tocmai ca să reziste împotriva necazurilor care urmau să vină peste această mănăstire. Pictura de aici a fost executată de Constantin, de Andrei şi de Ioan, cei mai renumiţi pictori din vremea aceea, de aceea pereţii acestei mănăstiri sunt împodobiţi cu o pictură foarte valoroasă, având scene din Vechiul şi Noul Testament şi un tablou votiv pe care îl vom vedea îndată.

Credincioşii care sunt aici au venit să vă întâmpine cu inimi călduroase şi luminoase. Poate că aceştia se întreabă cu ce prilej vă aflaţi în patria noastră.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române, care întreţine relaţii cu întreaga creştinătate, a invitat

o delegație a Patriarhiei Gruziei, la marea sărbătoare a poporului nostru și a poporului georgian, la sărbătoarea Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, de la a cărei trecere la cele veșnice s-au împlinit anul acesta 280 de ani, iar de la martirajul ctitorului acestui sfânt lăcaș, voievodul Constantin Brâncoveanu, se împlinesc 282 de ani.

Este o mare paralelă între voievodul și mitropolitul de atunci. Amândoi erau cărturari, amândoi iubitori de artă, amândoi iubitori de popor. Deși Mitropolitul Antim Ivireanul s-a născut în Georgia, el s-a unit cu trupul și cu sufletul de poporul patriei noastre. El a suferit martirajul, însă nici o clipă nu a uitat de poporul său, pentru că, așa cum știți, el a trimis o tipografie, prima sa tipografie în Georgia. Aici au viețuit călugări care au scris cărți, au fost tipografi, au fost pictori, de aceea biblioteca de aici era una dintre cele mai mari biblioteci din Țara Românească. În alte cuvinte, vă aflați aici, într-o biserică și o mănăstire de cultură, de întărire a dreptei credințe.

Cu aceste puține cuvinte, în numele Maicii Starețe de aici, Pavelina, a maicilor și a dreptcredincioșilor, precum și a Domnului Primar, vă întâmpinăm cu urarea : Bine ați venit !».

Mulțumind pentru primirea deosebită făcută, *Sanctitatea Sa Ilie al II-lea* a spus :

*«Prea Fericirea Voastră,
Prea Sfintele Părinte Episcop Gherasim,*

Înainte de toate mulțumim Bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit să pășim pragul acestei mănăstiri. Mulțumim, de asemenea, Sf. Ierarh Antim Ivireanul care a unit și a făcut să se apropie atât de mult popoarele noastre. Bine ați spus că Mitropolitul a avut o importanță deosebită și pentru Gruzia, întrucât el a trimis pe ucenicul său în Gruzia, unde a înființat o tipografie.

Legăturile tradiționale care s-au stabilit între Georgia și România vrem să le întărim și să le adâncim mai mult, mai ales astăzi când Bisericele și popoarele noastre au de înfruntat o serie întreagă de probleme. Când se vorbește despre Biserică se vorbește de obicei despre ce a făcut ea în trecut. Desigur, realizările Bisericii Ortodoxe Române și Bisericii Ortodoxe din Gruzia sunt mari înaintea popoarelor lor, dar vreau să spun că nu mai puține sunt eforturile pe care le depun astăzi cele două Biserici pentru creșterea duhovnicească a popoarelor lor.

Înainte de toate, avem datoria să facem totul pentru ca, după această perioadă de comunism, să aducem pe fiii noștri la altarele lor sfinte. Bisericele noastre trebuie să facă totul ca să adune pe fiii lor într-o unire desăvârșită. Biserica a fost ruptă de popor în timpul regimului comunist. Cultura, de asemenea, a fost ruptă de viața bisericască. Biserica era despărțită de stat, de aceea, astăzi trebuie să facem

totul ca să le unim, astfel încât poporul să aibă calități duhovnicești deosebite.

Încă o dată vă mulțumim pentru această primire călduroasă, iar ca amintire a trecerii noastre prin această mănăstire, vrem să dăruim acesteia o icoană argintată a Sf. Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință».

După săvârșirea slujbei, Maica stareță Pavelina a invitat distinșii oaspeți să viziteze Muzeul Mănăstirii, Paraclisul Mănăstirii «Sf. Ștefan», care era locul tainic de rugăciune al Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu, când se retrăgea la Horezu pentru reculegere; trapeza veche, transformată astăzi în muzeu, dar care este folosită de către soborul celor 70 de măicuțe ale mănăstirii, de trei ori pe an: la Paști, la hramul bisericii mănăstirii și pe 16 august, când se sărbătorește canonizarea Sfinților Brâncoveni.

10. Vizită la Episcopia Râmnicului

a) Primirea oficială în Catedrala Episcopală.

Coloana oficială și-a continuat drumul de la Mănăstirea Horezu la Râmnicu Vâlcea, astfel încât, în jurul orelor 18,45 ale aceleiași zile de 28 septembrie 1996, a avut loc primirea la Catedrala Episcopală a Râmnicului, de către P. S. Gherasim, Episcopul Râmnicului, P. S. Irineu Slătineanu, Arhiepiscopul Vicar al Episcopiei Râmnicului, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi ai Catedralei. În catedrală era prezent un mare număr de credincioși, călugări, maici, preoți și seminariști vâlceeni.

După slujba Polihroniului, Prea Sfințitul Gherasim, a adresat un emoționant cuvânt de întâmpinare, spunând:

*«Sanctitatea Voastră, Părinte Patriarh Catolicos
Ilie al II-leu al întregii Georgii,
Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist al României,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici Părinți și dreptmăritori creștini,*

Prin venirea Prea Fericitilor Părinți Patriarhi, al Bisericii Ortodoxe Române și al Bisericii Ortodoxe a Gruziei, în mijlocul nostru, avem astăzi plinătate de har și împlinire de istorie.

Plinătate de har pentru că PP. FF. Patriarhi și PP. SS. Părinți sunt urmași ai Sfinților Apostoli, care au primit de la Mântuitorul Hristos, după înviere, puterea de a lega și dezlega toate câte sunt pe pământ. Prin urmare, plinătatea acestei puteri au primit-o de la Sfinții Apostoli și Prea Fericirii noștri Părinți Patriarhi.

Plinătate de istorie pentru că întreaga noastră țară sărbătorește 280 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Ierarh Antim Ivireanu, care a fost episcop al Râmnicului și apoi mitropolit al Țării Românești. Cu acest prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh, împreună cu membrii Sfântului Sinod al Bisericii noastre, care întrețin legături cu celelalte Biserici creștine din lume, în special cu Bisericile Ortodoxe, au invitat

pe Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarh Catolicos a toată Georgia, cu Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii care fac parte din delegația Bisericii Ortodoxe a Georgiei, ca să vină și să se bucure împreună cu noi de cel care a fost Mitropolitul Antim Ivireanul, astăzi Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, care la origine este georgian, dar care cu sufletul și cu viața a fost român.

Cu toții cunoaștem că Sf. Ierarh Antim Ivireanul venind pe pământul țării noastre s-a făcut ca unul dintre noi. Mai mult decât atât, ne-a lăsat atâtea urme de cultură, de arhitectură în urma sa.

Pentru aceste momente sfinte, în numele clerului și al credincioșilor, Vă rugăm, Prea Fericirii Voastre, să primiți din inimile tuturor călduroasele noastre urări de «La mulți ani!».

În continuare, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea și-a manifestat admirația față de credința românilor, arătând că, atât în România cât și în Georgia ultimelor decenii, suferința și spiritul de sacrificiu au întărit credința poporului în Dumnezeu.

Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia,
a spus :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Înalt Prea Sfinții și Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți frați întru Hristos,*

Înainte de toate mulțumim Bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit să ne rugăm în această biserică unde s-a ostenit Sf. Ierarh Antim Ivireanul.

Am venit din pământul Iviriei, unde a predicat Sf. Apostol Andrei și Sf. Simeon Canonitul, doi ucenici ai Apostolilor Mântuitorului Hristos, Simeon Canonitul fiind un sfânt martir care ca și alți sfinți martiri, a fost înmormântat împreună cu Iuda pe pământul patriei noastre.

În secolul al V-lea Biserica Ortodoxă a Gruziei a devenit autocefală, creștină devenind religie de stat în țara noastră. Acesta a fost un act extraordinar pentru că a unit poporul nostru cu Bizanțul. Ca semn de adâncă prietenie, împăratul Constantin cel Mare a dăruit împăratului nostru un cui dintre acelea care au fost folosite la răstignirea Domnului Hristos, iar cuiul acesta se păstrează și astăzi în Catedrala noastră Patriarhală.

În secolul al IV-lea poporul gruzin a primit creștinismul, religia iar din secolul al XI-lea Întăistătorul Bisericii Ortodoxe a Gruziei poartă numele de Patriarh. Dumneavoastră cunoașteți situația Bisericii noastre, anume faptul că ne găsim în mijlocul lumii musulmane. În decursul istoriei, poporul nostru și-a apărât cultura, limba și independența. Biserica Ortodoxă Gruzină se aseamănă cu Biserica Ortodoxă Română privind aceste mărturii ale istoriei. Biserica Gruziei a făcut ca

din ea să curgă sânge mucenicesc. Sute de mii de oameni au murit pentru Hristos. Noi, ca și dumneavoastră, ne-am eliberat de jugul comunist, iar acum încercăm să construim o patrie nouă, o viață demnă și religioasă.

Încă o dată Vă mulțumesc Prea Fericirea Voastră pentru invitația pe care mi-ați făcut-o de a participa la festivitățile legate de aniversarea Sf. Antim Ivireanul.

Vizita noastră are scopul de a întări pe mai departe relațiile dintre Bisericile și statele noastre. Pentru rugăciunile Sf. Antim Ivireanul, Dumnezeu să binecuvânteze Bisericile și popoarele noastre, acum și în vecii vecilor. Amin».

A luat cuvântul apoi *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, care, cu bucurie sfântă și căldură duhovnicească, a adresat un bogat cuvânt de învățatură celor de față, făcând o paralelă între credința, cultura și societatea din vremea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și credința, cultura și starea societății și Bisericii românești contemporane.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus :

«Iubiți părinți și frați,

Dragi credincioși din Sf. Episcopie a Râmnicului,

Iată o zi și o seară rânduite de Dumnezeu să fim din nou împreună după ce, ca și în anii trecuți, ne-am întâlnit în catedrala aceasta cu alți Sfințiți Părinți, cu patriarhi și ierarhi ai Ortodoxiei noastre sfinte. Acesta este un semn că Dumnezeu ne privește cu blândețe, cu iertare, dându-ne curaj în drumul nostru către limanul cel plin de lumină și de înfăptuiri mântuitoare. Trăim momente de aleasă bucurie, atunci când ne întâlnim unii cu alții în prezența și sub lucrarea harului Duhului Sfânt. Dacă în viața de toate zilele simțim trebuința, ca momentele de bucurie să le împărtășim și fraților, prietenilor și cunoscuților, cu atât mai mult se cuvine să facem aceasta atunci când suntem în dureri și în suferințe. Sfânta Biserică a rânduit ca din această trebuință, care din punct de vedere psihologic este adânc legată de ființa umană, să se așeze taina Spovedaniei, acea descătușare lăuntrică a noastră, a credincioșilor, a fiilor Bisericii noastre. Renăscuți prin această taină îl urmăm pe Mântuitorul Hristos și purtăm crucea Sa până la Golgota zilelor noastre și apoi ne bucurăm împreună în El de renașterea și de învierea noastră.

Așa se întâmplă și în viața Bisericii noastre. Când ne întâlnim cu Întăistătorii Bisericilor, sau cu ierarhii, sau cu slujitorii lor în clipe de liturghisire și de rugăciune adâncă, simțim prezența lui Dumnezeu.

Simțim că atât din bucuria momentului nostru cât și din suferințele și neîmplinirile noastre, iau povara, iau bucuria și ceilalți semeni ai noștri. Așa trăiește Biserica la fiecare sărbătoare, căci fiecare întâlnire cu Mântuitorul Hristos și cu sfinții Lui înseamnă o sărbătoare. Adevărata sărbătoare în viața de familie sau în viața personală, individuală, este întâlnirea cu Mântuitorul Hristos, este întâlnirea cu Sf. Taine și cu Sfinții lui Dumnezeu. Într-adevăr, vizita Sanctității Sale Ilie al II-lea al Gruziei, însoțit de ierarhi și preoți ai acestei Biserici Ortodoxe, de la marginea Ortodoxiei dinspre Răsărit, în România, și în acest oraș de reședință a uneia din cele mai vechi episcopii din Patriarhia Română, datând din sec. al XVI-lea, nu este întâmplătoare, pentru că Sf. Ierarh Antim a păstorit aici, între 1705—1708, pe vremea domnitorului Constantin Brâncoveanu, împreună cu care a citorit cultură și cu care s-a învrednicit de cununa muceniei. Acest jilț arhieresc a fost apoi ocupat și de Sf. Ierarh Calinic de la Cernica. Momentul, locul și prezența clerului și credincioșilor mă îndatorează la acest cuvânt.

Dumnezeu ne-a încercat în istoria noastră în multe momente și în multe chipuri. Dar ne-a dăruit și momentele luminoase, de bucurie, ca această sărbătoare a Sf. Ierarh Antim Ivireanul și sărbătoarea Sfinților Brâncoveni. Ele s-au născut și odrăslit în toiul suferințelor, al martirajului, al sacrificiului vremurilor de încercare pentru Biserică și neamul nostru.

Vremea Sf. Constantin Brâncoveanu și Sf. Ierarh Antim Ivireanul a fost o vreme de strălucire a Ortodoxiei, de strălucire creștină, dar și de mari vitejii politice. Dacă în viață au izbutit să biruie potrivniciile și să împlinească opere de mare valoare, sfârșitul vieții lor a fost încununat cu mucenicia. Amândoi, atât Mitropolitul Antim la 1716, cât și domnitorul Constantin Brâncoveanu, la 1714 au dat jertfa supremă. Ei poartă pe fruntea lor și pe fruntea Bisericilor noastre strămoșești câte o cunună neveștejită, cea a sfințeniei. Acest moment din istoria noastră bisericească face ca să ne bucurăm, să dăm slavă lui Dumnezeu și să-I mulțumim.

Lui Dumnezeu i-am mulțumit noi, cei doi Întâistătători ai Bisericii Gruziei și României în ziua pomenirii Sf. Ierarh Antim Ivireanul, adică vinerea trecută. Tot într-o vinere s-a întâmplat și acest moment mântuitor, în această zi care are multiple semnificații duhovnicești pentru noi. La Mănăstirea Antim din București, a avut loc sfințirea Paraclisului mănăstirii, în urma încheierii lucrărilor începute înainte de Revoluție și pe care Dumnezeu ne-a ajutat să le terminăm acum. A fost o zi de sărbătoare mare. Imaginea Mitropolitului Antim Ivireanul, ca martir pentru credință, niciunde nu se poate vedea mai luminos ca în armonia

arhitecturii Mănăstirii Antim, ctitoria sa din București, în măiestria ușilor bisericii sculptate de el, în icoana Tuturor Sfinților zugrăvită de el, în manuscrisele semnate cu mâna sa, în mulțimea cărților de teologie scrise și tipărite de el, cum este cea numită «Cuvinte către preoți», amintită mai înainte, carte de o rară frumusețe literară și de o mare actualitate misionară pentru slujitorii sfintelor altare. Ne-am gândit că acestea ar trebui să vi le punem la îndemână, iubiți părinți și frați. Să vedeți ce gândea acest ivirean, adus de sfântul domnitor Constantin Brâncoveanu pe plaiurile noastre ca adolescent, dotat cu înțelepciune, cu cunoștința multor limbi de circulație internațională din vremea sa, aflat în centrul capitalei Imperiului Bizantin, în Constantinopol, în marea Biserică a Patriarhiei Ecumenice. Ce minunate calități! Ce sfințenie! Câte virtuți se găseau și se cultivau la curtea domnească a domnitorului Constantin Brâncoveanu. Aici se încrucișau drumurile marilor învățați și cărturari de la Constantinopol, de la celelalte Patriarhii Apostolice, din Orient și din Europa, din Florența, din Veneția sau Padova, realizând la București o adevărată sinteză a creștinătății ecumenice, exprimată mai târziu în cultura românească, în apariția «Bibliei de la București» sau «Biblia lui Șerban» de la anul 1688, tipărită prin strădania domnitorului Constantin Brâncoveanu. Ce culme de cultură, de gândire a atins acest an de care s-a folosit Sf. Ierarh Antim Ivireanul! Câtă măiestrie în expresii, metafore și forme literare române se găseau în Didahiile și predicile marelui Mitropolit georgian, rostite din amvonul Mitropoliei din București. Datoria noastră este să cunoaștem aceste modele de predică, modele de catehizare care îl așază în rândul marilor Părinți oratori ai Ortodoxiei.

Ce aș vrea să așez în inimile dumneavoastră la această mare și neîntâlnită Sărbătoare? Aș vrea să așez această bucurie sfântă a întâlnirii noastre aici, la reședința Sf. Episcopii a Râmnicului păstorită de Antim Ivireanul. Primul cuvânt pe care l-a rostit Sanctitatea Sa Ilie al II-lea al Iviriei în seara aceasta, a fost acela de a mulțumi lui Dumnezeu și Sf. Ierarh Antim Ivireanul că ne-am întâlnit aici. Mulțumirea aceasta înseamnă bucurie, odihnă, popas, nu sfârșit, nu încetare a lucrării. Un asemenea popas pentru a fi deplin trebuie să trezească în noi conștiința îndatoririlor ce le avem de îndeplinit pe pământ, ca slujitori ai sfintelor altare. Îndeosebi cei ce doresc să devină preoți, mă refer la tinerii seminariști prezenți, sau cei care viețuiesc în sfintele noastre mănăstiri. În lucrările teologice ale Sfântului Antim Ivireanul te uimesc preamărirea virtuților și conținutul filocalic, exemplele duhovnicești oferite precților și viețuitorilor mănăstirilor, opere care sunt de o mare actualitate. Aș vrea să învățăm cu toții de la acest ierarh

Sf. Antim, ctitorul mănăstirii care-i poartă numele, și de la acest domnitor, Constantin Brâncoveanu, a cărui operă am admirat-o la Mănăstirea Horezu, dăruirea sa totală lui Dumnezeu. Mănăstirea Horezu exprimă, în toate alcătuirile ei arhitectonice și artistice, același echilibru aceeași sfințenie, aceeași dumnezeiască înțelepciune, aceeași revărsare de sfințenie ca și Mănăstirea Antim. Noi, cei de astăzi, suntem moștenitorii acestor frumuseți, iubiți părinți și frați! Ne bucurăm că în Sfânta noastră Ortodoxie, în Bisericile Ortodoxe din lume, întâlnim cel mai statornic atașament, respect și bunătate a credincioșilor noștri, a fiilor duhovnicești ai Bisericii noastre strămoșești față de păstrarea credinței. Credincioșii ne dau atâtea mărturii de credință jertfelnică, dă-tătoare de curaj și nădejde. Lucrul acesta trebuie să ne îndatoreze foarte mult. Ce trebuie să facem ca și noi să fim la înălțimea cerințelor lor? Văzându-vă aici prezenți, ca întotdeauna, părinți de la parohii, monahi și monahii, dar mai ales, slujitorii de mâine ai Bisericii noastre, mi se umple inima de bucurie. Se cuvine să luăm aminte la chemarea zilelor noastre, la chemarea Mântuitorului Iisus Hristos, la chemarea acestor Sfinți martiri ai neamului nostru. Aceștia sunt modele pentru noi. Să încercăm și noi să fim pe măsura virtuților, a gândirii și a faptelor lor!

Societatea de astăzi așteaptă mult de la noi. Sunt multe întrebări, nedumeriri și cerințe în scrisorile credincioșilor trimise Sfântului Sinod. Multe din acestea se pun la Televiziune profesorilor de teologie și celor ce se află la ora binecuvântată a discuțiilor teologico-pastorale și despre viața bisericească. Fiecare dintre noi, fiecare dintre dumneavoastră, iubiți frați părinți, sunteți o comoară nespus de prețioasă și nesfârșită prin clarificările pe care le puteți da Consiliului Parohial, Comitetului Parohial, membrilor Adunării Eparhiale și credincioșilor.

Vremurile de acum, grele ca și acelea din vremea Mitropolitului Antim Ivireanul, cer din partea noastră o tresvie, o activitate misionară mai largă, o participare la scrisul pastoral, la mântuirea cuvântului de la amvon și la o mai vie prezență în societatea de astăzi. Am rânduit, deja, unele dintre aceste slujiri: preoți la penitenciare, la spitale, în armată, la orfelinate, deși posturile respective sunt încă puține și nu există, încă, un sprijin mai simțit din partea centrelor eparhiale și a unor reprezentanți ai instituțiilor statului. Trebuie să facem mai mult! Râvna cea lăuntrică trebuie să o reinnoim, pentru că Sf. Mitropolit Antim Ivireanul, în lucrările sale tipărite la Snagov, la Râmnicu Vâlcea, la București, la Târgoviște, la Antim, atrage atenția la apărarea Ortodoxiei, la combaterea abuzurilor, a prozelitismului catolic și a numeroaselor păcate și vicii din vremea sa. El cunoaște atât de bine cauzele degradării morale ca și cum s-ar fi născut la noi! Pareă ar fi unul dintre noi vorbind

cu atata convingere in Didahiile sale, despre vrednicia preotilor si credincioşilor ca si despre caderile lor, despre diferite stari sufleteşti, despre păcate si despre limanul mantuirii si viaţa infloritoare a credincioşilor. Trebuie mai mult sa străbatem valurile acestei vieţi! Trebuie sa ne ocupăm de educaţia religioasă a tineretului parohiilor, de săracii ei, de cei nedreptăţiţi, de cei care au nevoie de mângăiere. Câti nu au nevoie de preoţi!? Ni se strânge inima când primim din partea credincioşilor, a unor credincioşi frământaţi cu grijile vieţii, sesizări de genul că «părintele încă n-a călcat pragul casei mele» sau aprecieri de genul că «încă n-am simţit dorul unei spovedanii răbdătoare si odihnitoare!», în care preotul cu harul si cu înţelepciunea lui, sa pătrundă cele dinlăuntru ale tinerilor, ale enoriaşilor noştri si sa le vindece rănile lor sufleteşti.

Suntem responsabili de cele ce se întâmplă în staulul Ortodoxiei noastre. Asistăm la atâtea agresiuni din partea sectanţilor cu nume pe care le ştiţi si pe care nu le ştiţi, la atâtea apariţii si atâtea feluri de gândire bolnăvicioasă răspândite de aceştia. Este mare păcat, părinţilor, sa rămănem indiferenţi faţă de aceste stari de suferinţă ale fiilor noştri duhovniceşti. Fiecare dintre noi, acolo unde ne aflăm, trebuie sa fim un apostol, un vestitor, un trimis al lui Dumnezeu. Nu trebuie sa dăm genelor noastre dormitare, până când nu îndreptăm cele ce se întâmplă strâmb în poporul incredinţat nouă de Dumnezeu. De aceea, misiunea preoţiei este privită si aşteptată astăzi cu mult interes. Sunt atâtea capcane ale păcatului îndreptate împotriva tineretului, împotriva familiei, împotriva tinerelor mame sau a viitoarelor mame. Un preot nu poate fi liniştit în faţa acestor stari de lucruri. El nu poate sa se hrănească si sa fie liniştit văzând că tinerii apucă altă cale decât cea a Bisericii, a culturii, a învăţământului, a educaţiei si a formării, prin acestea, a personalităţii lor. În acest sens au exemplul fiilor lui Constantin Brâncoveanu. Paraclisul «Sf. Ştefan» de la Mănăstirea Horezu este construit de către Brâncoveanu pentru fiul său, Ştefan, acel tânăr care a tradus din greceşte si din alte limbi, pagini de gândire filocalică si care au fost tipărite de Antim Ivireanul. Acestea sunt preocupări si lucrări ale unui adolescent, tânăr ca si cei ce-i avem în faţa noastră. Celălalt fiu al lui Brâncoveanu, Constantin, a făcut o panoplie filocalică comparată între gândirea vechilor filozofi si gândirea Sfinţilor Părinţi, arătând lămurit superioritatea gândirii patristice faţă de cea a filozofilor vechi, lucrare care a fost tipărită si ea. Iată preocupări si în acelaşi timp indemnuri către tinerii de astăzi.

Tinerii si copiii trebuie sa vadă în preot un adevărat apostol, un adevărat misionar. Cu nimic nu greşim dacă ne numim misionari, pen-

tru că cei care se prezintă pe la apartamentele credincioșilor, chiar și la sate, utilizează diferite forme de prozelitism, încercând, prin orice metodă, să-i atragă pe credincioșii noștri la adunările lor.

Pentru aceasta, iubiții mei, trebuie să citiți operele Sf. Părinți. Citiți revistele eparhiale și cele ale Patriarhiei, pentru că ele încearcă să vă pună la dispoziție materiale dintre cele mai folositoare pentru apărarea dreptei credințe. Știu că sunteți asaltați cu întrebări și de către colegii de la alte școli. Fiți-le de folos! Sfinții Părinți și cărțile lor sunt foarte frumoase, actuale pentru alegerea binelui de rău. Încercăm să tipărim în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române cele mai actuale opere de teologie sistematică, practică etc. pentru ca preotul să poată face față întrebărilor credincioșilor. În vremurile care le-am străbătut, am cunoscut preoții din centrele eparhiale, Curtea de Argeș, Râmnicu Vâlcea, Craiova sau Turnu Severin, care se distingeau ca personalități prin gândirea și scrisul lor. Din rândul acestora a fost și preotul Ion Marina, devenit apoi cu darul lui Dumnezeu patriarhul Justinian Marina. În drum spre Mănăstirea Horezu am văzut un indicator spre localitatea Băbeni, unde acest vrednic patriarh a fost preot, apoi aici, la Râmnicu Vâlcea preot și directorul Seminarului, îmbogățind, cu experiența sa, strădania pastorală a preoțimii noastre.

Cei șapte ani de după Revoluția din Decembrie au însemnat începuturi ale unor osteneli în Biserică, infiripând inițiative și activități cunoscute îndeobște. Pentru a le continua și pentru a le zidi mereu, cărămidă cu cărămidă, trebuie efort și ajutor din partea tuturor preoților. Parohia trebuie să devină piatră de temelie a edificiului Ortodoxiei românești. Acolo să gândească cele spre binele Bisericii preoții în duh de dragoste cu credincioșii. Acolo să se afle cele mai bune metode pentru întărirea unității de credință și de apărare a ei!

Trăim în această seară clipe de unitate în Ortodoxie. Ortodoxia trebuie să se prezinte în fața Europei și a lumii întregi în așa fel încât să arate că ea poate ajuta omenirea dornică de unitate, nu numai în domeniul economiei, ci și în cel al valorilor morale. Europa are nevoie de aceste valori păstrate în Ortodoxie. De aceea, se impune ca învățământul teologic și educația moral-creștină să se dezvolte și să cuprindă toate clasele școlilor publice de stat. Pepiniera ce o avem în față, elevii seminariști ai Olteniei să rodească vrednici slujitori ai Sfințelor Altare și ai Bisericii noastre. Fie că în viață se vor găsi la Altar, fie că se vor găsi la catedră, sau în societate, ei vor avea de dat mărturie asupra pregătirii lor teologice și culturale. Puneți la inima frăților voastre aceste gânduri! Elevii care au început un nou an școlar, să-și însușească din învățătura Bisericii, din istoria română, din pilda înaintașilor

noștri, tot ceea ce este menit să zidească ființa cea dinlăuntru, spre a sluji Ortodoxia, oriunde s-ar găsi, și a se bucura cu bucuria credincioșilor, la întâlnirea cu Sf. Ierarh Antim Ivireanul și cu Sf. Constantin Brâncoveanu și cu noi.

Vă mulțumim pentru primire, P. S. Părinte Episcop Gherasim !

Mulțumim preoților și elevilor prezenți, pentru că prin primirile pe care le-ați făcut totdeauna Întâistătătorilor Ortodoxiei sau altor oaspeți din străinătate, ați arătat conștiința vie a Trupului tainic al Mântuitorului Iisus Hristos, care este Biserica noastră Ortodoxă Română și pe care să o slujim totdeauna cu dragoste și cu satornicie. În acest binecuvântat loc, pe care au pășit cei doi Sfinți Martiri Antim din țara Iviria și domnitorul Constantin Brâncoveanu și în prezența Părintelui duhovnicesc din zilele noastre al Georgiei, Sanctitatea Sa Patriarhul Catolicos Ilie al II-lea, să-i rugăm să ocrotească această Sfântă Episcopie, pe preoții și credincioșii ei».

După încheierea slujbei, P. S. Episcop Gherasim a invitat distinși oaspeți la cină în Palatul Episcopal, după care i-a condus la camerele rezervate acestora în incinta Reședinței Episcopale.

b) *Oficierea Sf. Liturghii arhieresti în Catedrala Episcopală din Râmnicu Vâlcea.*

Duminică 29 septembrie, la orele 10.00, a început Sfânta Liturghie arhierescă în Catedrala Episcopală din Râmnicu Vâlcea. Alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, au slujit arhieriei, preoții și diaconul, membri ai delegației Bisericii Ortodoxe a Georgiei, iar din partea Bisericii Ortodoxe Române, *I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P. S. Episcop Gherasim al Râmnicului, P. S. Episcop Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul, P. S. Arhiepiscop Vicar Irineu Slătineanu al Episcopiei Râmnicului, P. Cuv. Arhimandrit Mitrofor Vasile Vasilachi, P. C. Pr. Marin Sava, precum și un sobor de preoți consilieri ai Episcopiei, profesori la Seminarul Teologic din Râmnicu Vâlcea și diaconi ai Catedralei Episcopale.* Din pricina numărului mare de credincioși, mulți dintre aceștia au fost nevoiți să asculte la difuzoare din curte Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, fiind încălzii însă de aceeași căldură a rugăciunii, ca cei ce se aflau în imediata vecinătate a Sfântului Altar. Răspunsurile liturgice au fost date de către corala Catedralei Episcopale.

După citirea Sf. Evanghelii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat credincioșilor prezenți în Catedrală și împrejurul acesteia, dar și celor care ascultau la Radio slujba care se transmitea în direct, un bogat cuvânt de învățătură, chemând fiecare creștin să urmeze exemplul Mântuitorului Hristos de jertfelnicie și de iubire a semenului, indiferent dacă acesta este prieten sau dușman. Prea Fericirea Sa a criticat faptul că «omul de astăzi a devenit atât de intolerant și lipsit de afecțiune față de semenul său, față de cei săraci, față de cei bolnavi, atât de nepăsător față de aproapele său, încât el se gândește și se îngrijește

numai de starea sa, căzută în capcana egoismului, a egocentrismului». Exemplul evident împotriva acestor stări Prea Fericirea Sa a dat pe Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, viața și întreaga sa operă pusă în slujba lui Dumnezeu.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus :

«Clipele pe care le trăim astăzi în Cetatea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, fost episcop aici, în Catedrala Sf. Ierarh Antim Ivireanul, care a slujit și a predicat și el la Râmnicu Vâlcea între 1705—1708, ne umple sufletele de o adâncă evlavie, de o adâncă emoție. Parcă ne-am găsi pe Muntele Fericirilor, iubit atât de mult de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, pentru că acolo găsea El liniște, acolo își găsea El vreme potrivită și pentru rugăciune și pentru răspândirea învățaturii Sale.

Pericopa din Sfânta Evanghelie de astăzi (Luca 6, 11—36), ne prezintă cuvintele proclamate de Hristos pe Muntele Fericirilor de iubire a semenilor și chiar a dușmanilor. Și acestea le-a rostit îndată după alegerea Apostolilor și după o noapte întreagă petrecută în rugăciune. Dacă Iisus, ca Fiu al lui Dumnezeu, simțea nevoia rugăciunii, cu atât mai mult avem nevoie noi, cei de astăzi, frământați și zguduiți sufletește cu fel de fel de întrebări, cu nedumeriri și întâmplări ale lumii acesteia, uneori atât de grele și necruțătoare. Omul de astăzi a devenit atât de intolerant și lipsit de afecțiune față de semenul său, față de cei săraci, față de cei bolnavi, atât de nepăsător față de aproapele său, încât el se gândește și se îngrijește numai de starea sa, căzută în capcana egoismului, a egocentrismului. Dar, iată, Sfânta Evanghelie de astăzi și sărbătoarea Sf. Ierarh Antim, au reușit să adune la acest Sf. Altar slujitorii a două Biserici Ortodoxe.

Zilele trecute, împreună cu Sanctitatea Sa, Patriarhul Catolicos Ilie al II-lea, cu distinșii ierarhi și preoți ai Bisericii Ortodoxe a Georgiei, cu prilejul pomenirii Sf. Ierarh Antim, am sfințit Paraclisul și noile chilii de la mănăstirea Antim din București.

Georgia se găsește așezată ca o insulă într-un ocean de neamuri de alte credințe. Biserica Ortodoxă a Georgiei, în ciuda necruțătoarelor evenimente istorice cunoscute de altfel și de noi romanii, a păstrat conștiința națională și credința ortodoxă, fiind între Bisericile primelor veacuri creștine. Cu acel prilej s-au rostit cuvântări despre legăturile dintre Ortodoxie și națiune ! S-au rostit adevăruri sfinte privind legăturile dintre noi și Georgia. Important pentru noi este să știm să viețuim, să ne întocmim viața potrivit învățaturii Mântuitorului Hristos, a Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți, mai ales în aceste vremuri când atâta agresiune vine peste noi, peste dumneavoastră credincioșii,

peste tinerii noștri, peste familiile descumpănite, din cauza răcirii credinței, din cauza necunoașterii frumuseților Ortodoxiei, din cauza îndepărtării noastre de Dumnezeu.

Această iubire ne adună cu slujitorii Ortodoxiei gruzine, legați de personalitatea și activitatea Mitropolitului Antim, care n-a uitat de neamul său, trimitându-le tipografie și cărți bisericești în limba gruzină.

Ați văzut cum sectarii și-au construit case de rugăciune, chiar în preajma școlilor, cum iehoviștii năvălesc ținând adunări și congrese, construind așa zise centre umanitare. Ar fi foarte dureros ca tinerii sau credincioșii Bisericii noastre să se lase prinși în capcana aceasta falsă, amăgitoare a cuvintelor lor. Mântuitorul Hristos trăiește în Biserică prin Sfintele Taine, prin aceste momente pe care le-am trăit noi astăzi, pe care fiecare dintre noi, fiecare dintre dumneavoastră, tânăr sau vârstnic le-a trăit și I-a auzit predica Sa despre iubire. Trebuie să devenim apostolii Ortodoxiei noastre și ai dragostei de credincioși și de țară pentru care misiune ne-am pregătit. Ortodoxia adună națiunile la rugăciune, la apropiere. Anul trecut toate Bisericile Ortodoxe surori și reprezentanți ai creștinătății, prin lucrarea Duhului Sfânt, prezentă cum știm numai în Biserica întemeiată de Mântuitorul Hristos, au venit în România spre a ne ruga și ne întări în credință. Orice fel de altă adunare de unde lipsește Hristos, Sfintele și dătătoarele de viață Taine, acele adunări sunt înșelătorii. Unde nu este simțită prezența Duhului Sfânt, nu este Biserica cea adevărată întemeiată de Domnul Hristos, iar creștinii care se lasă amăgiți de alte învățături, se instrăinează și de Biserică, și de neam, și de părinți, și de frați, și de surorile lor. Biserica și Neamul ne adună, ca într-o albie a veșniciei și aceasta este împărăția lui Dumnezeu.

La această Sf. Liturghie se află în mijlocul nostru Părintele Arhimandrit Mitrofor Vasile Vasilachi, unul dintre distinșii teologi și cărturari ai Bisericii noastre. Ca stareț al Mănăstirii Antim din București, Prea Cuvioșia Sa a rezidit cele două turle ale bisericii, ctitorită de Antim Ivireanul, iar acum este Vicarul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Statele Unite și Canada. Prezența sa este o mărturie grăitoare de felul cum credința ortodoxă adună sufletele românilor de pretutindeni, cum le deschide inimile și ajută frații de acasă, cum a ajutat părintele și credincioșii parohiei din New-York la rezidirea bisericii Sf. Spiridon din București. În timp ce adunările și lucrările satanice ale sectarilor, oricare ar fi ele, dezbină credința, neamul și Biserica, trebuie să luați aminte cine cheamă credincioșii și în numele cui se prezintă cineva să-i adune spre pierzanie sufletească. Rog preoții, să fie mai des în

mijlocul credincioșilor, mai mult în parohie și în nevoile enoriașilor lor, a familiilor tinere spre a-i călăuzi pe calea virtuții cea întru Hristos.

Cei 2000 de ani de viață creștină ortodoxă pe aceste plaiuri, cei 2000 de ani de viață creștină ortodoxă de preamărire a lui Dumnezeu în limba maternă și trăită de Sfinții noștri înaintași, cei 2000 de ani de frământări, de înfruntare a uraganelor altor popoare, a altor credințe, păstrându-ne credința, limba și ființa națională, toate acestea ne obligă să fim cu mai multă grijă față de sfânta noastră chemare. Cei 2000 de ani ne-au lăsat însă cete de mucenici și răuri însângerate pentru Hristos, ca Sf. Mc. Sava de la Buzău și alți Sfinți ierarhi, mărturisitori în pustie. Ei să ne fie tuturor călăuze și pilde.

Înainte de a veni aici, vineri, am sărbătorit pe Sf. Ierarh Antim Ivireanul. A fost o bucurie nespusă pentru suflarea ortodoxă românească din București, în ziua în care am einstit și pomenit pe acest mare ierarh al nostru, împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Catolicos Ilie al II-lea și cu delegația sa. Suntem încredințați, iubii mei, că în aceste zile a tresăltat de bucurie sufletul Mitropolitului Antim Ivireanul, ca și sufletul domnitorului Constantin Brâncoveanu și a celor patru fii împreună decapitați la 15 august 1714 pentru credință. Amândoi au sprijinit și întărit Biserica noastră, Țara Românească și Ortodoxia. În arhivele și bibliotecile diferitelor capitale din lume se găsesc imnele și operele Mitropolitului Antim Ivireanul, se găsesc documentele și hrisoavele domnitorului Constantin Brâncoveanu, personalitate de statură europeană a vremii sale.

Astăzi, în Sf. Duminică a iubirii, a predicii Mântuitorului de pe Muntele Fericirilor, apare cuvântul cel scump al Sf. Evanghelist Ioan că «Dumnezeu este iubire» (I Ioan IV, 16). Această iubire adusă în lume de Mântuitorul și semănată în sufletele oamenilor, aduce roade și este o cheazăie a dăinuirii omenirii. Numai atunci omul devine adevărat ucenic al lui Hristos, când se depășește pe sine în iubirea cea sfântă, evanghelică, biruind și vrăjmașii prin iubire. Aceasta dă putere să te rogi pentru el. Pildă și întru această virtute a fost Mitropolitul Antim Ivireanul și Sfântul Constantin Brâncoveanu.

Astăzi, la Sfânta Liturghie, împreună cu dumneavoastră, fiii statornici și buni ai Episcopiei Râmnicului, aflați sub păstoria P. S. Părinte Episcop Gherasim, ați avut unica ocazie din istoria Bisericii noastre, din istoria relațiilor dintre Bisericele și țările noastre, ca să fim împreună cu păstorii sufletești ai Georgiei ortodoxe, de unde am primit această moștenire scumpă, în persoana Sf. Ierarh Antim Ivireanul. Iubii mei, nu știm când vom mai veni pe aici. Nu știm când vom mai avea un prilej ca, în lumina sfinților, să petrecem o zi ca cea de astăzi.

Nu știm când vom mai avea ocazia să ne bucurăm de faptul că neamul nostru s-a învrednicit de martiri. Trebuie să păstrăm în suflete aceste momente atât de frumoase, mai ales acum când avem în mijlocul nostru pe Sanctitatea Sa Ilie al II-lea cu care am încercat să pășim în Oltenia pe urmele Sfinților români.

Îmi îngădui să felicit din toată inima pe P. S. Părinte Episcop Gherasim, pe colaboratorii P. S. Sale, precum și membrii Fundației Antim Ivireanul», care are ca scop cinstirea Sf. Ierarh Antim și a difuzării Operei sale. Felicit, de asemenea, tinerii, scriitorii și poeții vâlceni, care au ținut să facă, împreună cu P. S. Gherasim, această subliniere a sărbătorii Sf. Ierarh Antim Ivireanul prin acordarea diplomelor oaspeților din Georgia și nouă.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu, pe Sfinții Brâncoveni, pe Sfinții ierarhi Antim Ivireanul și Calinic de la Cernica, să ne ajute să străbatem cu bine vremurile grele, spre slava Bisericii noastre strămoșești, a țării și a lumii întregi întru unitatea Ortodoxiei».

La rândul său, *Sanctitatea Sa Ilie al II-lea*, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, a adresat, de data aceasta, direct în limba georgiană, un cuvânt de învățătură, spunând următoarele :

*«Prea Fericite Părinte Teoctist, Patriarh al României,
Locuitor al Cezareei Capadociei,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți frați și surori întru Hristos,*

Vă salutăm cu dragoste în Hristos în numele Bisericii Ortodoxe a Georgiei.

Înainte de toate ne exprimăm adâncă grațitudine pentru invitația și pentru dragostea frățească și pentru primirea călduroasă pe care ne-ați făcut-o.

Vizita delegației noastre în România este cu adevărat istorică și reprezintă un eveniment de o mare însemnătate pentru țările și Bisericile noastre.

Suntem în chip deosebit bucuroși că avem posibilitatea să fim aici, în aceste zile dedicate Sf. Ierarh Antim Ivireanul și de a sluji pe pământul unde acest mare Părinte și-a petrecut anii slujirii sfinte care și-a vărsat sângele său, ca o sfântă ofrandă, pentru această țară. Cre-

dem cu tărie că prezenta vizită va apropia Bisericile noastre și va întări relațiile noastre frățești.

Vă salutăm în numele unei țări a cărei organizare statală datează dinainte de Hristos. Harul lui Dumnezeu a locuit permanent în această țară. Mantia Sf. Profet Ilie a fost trimisă în Georgia în sec. al VI-lea î. Hr. De asemenea, haina Mântuitorului Hristos a fost adusă în Georgia în sec. I. Sfânta Tradiție spune, de asemenea, că atunci când Sf. Fecioară Maria și Sfinții Apostoli au tras la sorți despre țările unde urmau să predice Evanghelia, Georgia a revenit misiunii Sfintei Fecioare Maria. Prin voința lui Dumnezeu, creștinismul a fost predicat în Georgia și de Sf. Apostol Simon Canaanitul, precum și de Sf. Apostol Andrei, cel dintâi chemat, care a predicat și în țara dumneavoastră.

La începutul sec. al IV-lea, prin propovăduirea Sfintei Nona, cea întocmai cu Apostolii, care venise din Capadocia, creștinismul a fost proclamat religie de stat în Georgia. Pentru a sărbători acest mare eveniment, Sf. Constantin cel Mare a trimis un prețios dar țării nou convertite, și anume, unul din cuiele cu care Mântuitorul fusese răstignit pe Cruce. Această Sfântă relicvă se află și astăzi în Patriarhia Georgiei.

Biserica Georgiană și-a dobândit autocefalia în sec. al V-lea prin decizia unui Sinod din Antiohia, Întâistătătorul acesteia primind titlu de *Catolicos*, iar din sec. al XI-lea titlul a devenit *Patriarh Catolicos*.

În decursul istoriei pline de multe greutăți, poporul și Biserica noastră au suferit invazia arabilor, a mongolilor, a seleucilor, a perșilor, a turcilor și a altor invadatori. Poporul georgian a fost însă întotdeauna devotat credinței și Bisericii creștine și și-a apărat cu tărie limba și cultura. Pământul georgian a fost udat cu sângele unui mare număr de martiri. În acele timpuri grele ale istoriei, Biserica georgiană a constituit coloana vertebrală a națiunii și izvorul puterii sale spirituale.

Starea Bisericii noastre a fost foarte dificilă în timpul regimului totalitar. Mii de catedrale și de mănăstiri au fost distruse de mâinile celor fără de Dumnezeu. Mii de clerici au fost persecutați. Situația a fost atât de dramatică, încât marea preocupare a oamenilor Bisericii a fost aceea de a feri Biserica de la distrugerea sa fizică. Însă, în ciuda acestor dificultăți, poporul și Biserica noastră au depășit aceste greutăți, prin harul lui Dumnezeu, și iată, astăzi, își recâștigă puterea din ce în ce mai mult.

Numărul preoților și al monahilor crește zi de zi. Avem două Academii teologice și patru Seminarii teologice, precum și licee teologice. Academia de Știință din Gelati a fost creată prin grija Bisericii. Multe biserici și mănăstiri au fost restaurate. În ciuda dificultăților

economice, Biserica face eforturi deosebite pentru a-i ajuta pe cei în nevoi.

Georgia și-a câștigat independența mult dorită, însă, din nefericire, susținătorii regimului totalitar și forțele separatiștilor au încercat să creeze conflicte artificiale și să despartă Abhazia și regiunea Ashida Karli din Georgia istorică. Ca rezultat al acestor încercări au murit oameni nevinovați. 3000 de persoane sunt refugiate din pământurile lor natale, iar integritatea teritorială a Georgiei este încă în primejdie. Considerăm că toate aceste probleme care tulbură țara noastră, și Europa în general, și care constituie suferința noastră comună, impun cu necesitate coordonarea activităților noastre misionare.

În aceste timpuri grele, țările noastre sunt conduse de figuri experimentate în politica lumii ca Președintele Ion Iliescu al României și Edward George Shevarnadze al Georgiei. Întâlnirea noastră cu președintele României de acum câteva zile ne-a arătat cât de comune ne sunt problemele și cât de necesară este colaborarea noastră pentru rezolvarea acestora. Obligațiile și responsabilitatea noastră în acest domeniu sunt foarte mari.

Suntem în același timp bucuroși să constatăm împlinirile Bisericii Ortodoxe Române, cu tradiția sa monahală, cu literatura bisericească de adâncime teologică, cu educația sa teologică renumită. Suntem siguri că acum, când țările noastre, eliberate de opresiunea comunistă, Bisericile noastre vor contribui cu putere la bunăstarea materială și spirituală a popoarelor noastre.

Vă dorim, Prea Fericirea Voastră, viață lungă și lucrare cu mult rod în slujirea responsabilității patriarhale, precum și în propășirea duhovnicească a țării și Bisericii Prea Fericirii Voastre».

Sfânta Liturghie a Sf. Ioan Gură de Aur a continuat în cele două limbi, română și georgiană, până la momentul chinonicului, când P. S. Gherasim, Episcopul Râmnicului, a ținut să adreseze distinșilor oaspeți următoarele cuvinte :

*«Sanctitatea Voastră, Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos
a toată Georgia,
Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Dreptmăritori creștini,*

De unde nouă cinstea aceasta ca să avem în mijlocul nostru, astăzi, doi Patriarhi și un cor de ierarhi ?

Aceasta se datorează în primul rând Prea Bunului Dumnezeu, iar în al doilea rând, Prea Fericitului Părintele nostru Patriarh Teoctist care, cu un ochi veghetor asupra întregii Biserici Ortodoxe Române, precum și a Bisericii Ortodoxe de pretutindeni, a ținut să sărbătorească

cu mare cinste la București, la Mănăstirea Antim, care este ctitoria marelui ierarh, împlinirea a 280 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul. Acolo, deși era vreme neprielnică, fiind ploaie și frig, toată curtea mănăstirii era plină de umbrele și de credincioși, care se rugau împreună cu ierarhii și cu toți preoții.

Astăzi, Prea Fericirea Sa, în această sfântă Duminică, a ținut să sărbătorească pe Sf. Martir Antim Ivireanul în Catedrala episcopală a Râmnicului, slujind împreună cu Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia. Sfântul Ierarh Antim Ivireanul s-a născut în Georgia, de aceea înfrățirea acestor două Biserici, adică faptul că acolo s-a născut și aici a lucrat, a ținut Prea Fericirea Sa să facă această sfântă slujbă și această bucurie nouă tuturor.

Pentru aceasta, în numele credincioșilor, al preoților, Sanctitatea Voastră și Prea Fericirea Voastră, Vă rugăm să primiți urările noastre și să fiți incredințați că, după ale noastre puteri, rugăm pe Prea Bunul Dumnezeu să Vă dea zile îndelungate, păstorire bogată și cerem de la Dumnezeu să binecuvăntare.

Prea Fericirea Voastră !

Una dintre activitățile Sf. Ierarh Antim Ivireanul a fost aici la Vâlcea și cărturăria, întrucât Marele Ierarh ne-a adus o tipografie. Sf. Ierarh Antim a lucrat mult prin aceste părți, iar după plecarea sa de aici, după trei ani, avea să se zugrăvească la Mănăstirea Govora portretul chipului său. Acolo, de altfel, avem cel mai autentic portret al Sf. Antim Ivireanul, din toate câte s-au păstrat.

În cinstea Sf. Antim Ivireanul au avut loc mai multe activități culturale și duhovnicești, dintre care aș aminti Fundația «Antim Ivireanul», care are onoarea să Vă dăruiască, cu prilejul acestor ceasuri ale istoriei, câte o Diplomă, tuturor ierarhilor delegației georgiene și române.

Prea Fericirea Voastră, Vă rugăm să ne faceți și altă dată această bucurie sfântă pe care ne-ați făcut-o astăzi. Să ne trăiți întru mulți și fericiți ani !».

În continuare, P. S. Episcop *Gherasim*, dorind să marcheze aniversarea celor 280 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, a oferit din partea Episcopiei — unde a activat și Sfântul Ierarh Martir Antim — câte o *DIPLOMĂ DE ONOARE* Sanctității Sale *Ilie al II-lea* și membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Georgiene, Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* și ierarhilor membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române, care îl însoțeau în această vizită.

Primind cu multă emoție Diploma de onoare, *Sanctitatea Sa Ilie al II-lea* a ținut să exprime următoarele gânduri :

«*Prea Sfintite Părinte Episcop Gherasim,*
Iubiți frați și surori,

Pentru noi este o mare bucurie să săvârșim Sfânta Liturghie în această zi de prăznuire, în orașul unde a slujit și ostenit Sfântul Antim Ivireanul.

Suntem fericiți să săvârșim Sfânta Liturghie astăzi în biserica Nicolae. Am simțit aici prezența Sf. Nicolae și a Sf. Antim Ivireanul timpul Sfintei Liturghii.

Vrem să vă aducem deosebite mulțumiri pentru felul în care ne-ați întâmpinat pe noi și întreaga noastră delegație. Ca amintire a prezenței noastre aici și a dragostei pe care o purtăm față de dumneavoastră și față de Biserica Ortodoxă Română, vă dăruim icoana Sf. Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință.

Încă o dată doresc să vă mulțumesc, Prea Fericirea Voastră, pentru grația deosebită pe care mi-ați oferit-o de a sărbători împreună, aici în Vâlcea, pe Sf. Ierarh Antim Ivireanul.

Nădăjduiesc că anul viitor, când veți vizita Biserica și țara noastră, Georgia, să Vă putem arăta aceeași dragoste pe care ne-ați manifestat-o pe toată durata prezenței noastre în România».

După săvârșirea Sfintei Liturghii, P. S. Gherasim, Episcopul Râmnicului, a oferit la Reședința Episcopală o *Agapă frățească*. Alături de membrii celor două delegații a Bisericii Ortodoxe a Georgiei și Bisericii Ortodoxe Române, au mai participat P. C. preoți consilieri și inspectori eparhiali, profesori la Seminarul Teologic din Râmnicu Vâlcea, oficialități ale Administrației publice locale.

Fiind prezent la agapa frățească și prefectul județului Vâlcea, Dl. *Iulian Comănescu*, acesta a dorit să adreseze oaspeților din partea conducerii prefecturii Vâlcea câteva gânduri, spunând :

*«Sanctitatea Voastră,
Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiti Mitropoliți,
Distinși oaspeți,*

Permiteți-mi, aplecându-mi cu smerenie fruntea, ca fiu duhovnicesc, să vă adresez, cu emoția cuvenită unui asemenea moment, în numele conducerii județului Vâlcea și al meu personal, tradiționala urare de : «Bine ați venit sănătoși pe meleaguri vâlcene !», pe aceste ținuturi binecuvântate de Dumnezeu, încărcate de istorie și măreție, cu oameni harnici, buni credincioși, ocrotiți, din cele mai vechi timpuri, de Sfânta Biserică Ortodoxă.

Totodată, vă rog să primiți, întreaga noastră grațitudine, pentru deosebita onoare pe care ne-o faceți, fiind alături de noi, la o sărbătoare scumpă nouă râmnicenilor, prin care aducem un sincer și plin de recunoștință omagiu Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, strălucit cărturar, care a făcut la începutul secolului al XVIII-lea să ardă candela cărții bisericești în orașul lui Mircea cel Bătrân, transformându-l într-o adevărată «cetate a tipografilor». Sub directa sa conducere, lucrând cu trudă și migală, au ieșit la lumină cărți de slujbă și învățătură, pentru frații întru credință de pretutindeni.

Cei aproape trei ani, cât a fost episcop de Râmnic, Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, au însemnat foarte mult pentru viața spirituală

acestui ținut. Orașul se transformase într-un puternic centru cultural, a cărui forță de iradiere era îndreptată spre Ardeal, dar și spre celelalte ținuturi locuite de români, urmărindu-se înlocuirea ideii de unitate a românilor, indiferent de spațiul unde trăiesc.

A fost voia lui Dumnezeu ca acest pământ al Râmnicului să fie străbătut de oameni aleși, care i-au dat strălucire. Așa s-a întâmplat și cu Sf. Antim Ivireanul adus aici la noi, de un alt mare bărbat al acestui neam, domnitorul martir Constantin Brâncoveanu, ctitorul acelei bijuterii a arhitecturii medievale care este Mănăstirea Horezu. Cei doi au avut un destin aproape identic. Au fost asasinați pentru credința de neclintit în Dumnezeu, în veșnicia Bisericii Ortodoxe. Noi vâlcenii le păstrăm o veșnică recunoștință.

Istoria poporului român a fost direct legată de Ortodoxie. Fără motivația apărării credinței strămoșești și fără lumina jertfelor pe care această motivație le-a impus, nu s-ar fi atins nivelurile ulterioare de cristalizare a conștiinței naționale. În acest lung proces, județul nostru a avut un rol important, fiind o adevărată vatră de ortodoxie. Aici, voievozii, ctitorii de țară și de neam, au ridicat locașuri de rugăciune, temelii trainice ale spiritualității românești, astăzi, Vâlcea ocupând locul al doilea pe țară, în ceea ce privește numărul monumentelor istorice și de cult.

Vâlcenii sunt oameni credincioși, legați de Biserica neamului. S-a simțit acest lucru, mai ales după Revoluția din Decembrie, care a adus o dreaptă și mult așteptată perioadă de renaștere a Bisericii. Și primul gest care s-a făcut a fost construirea de locașuri sfinte. De curând în localitatea Măldărești s-a sfințit un asemenea lăcaș, în municipiul nostru se ridică alte trei lăcașuri, se renovează mănăstiri, biserici, semn că oamenii simt nevoia adăpării la izvorul nesecat cu apă rece și limpede, al credinței în Dumnezeu, care ne-a apărat dintotdeauna ființa națională.

Acum, mai mult ca oricând, Sfânta noastră Biserică are nevoie de slujitori ai domnului Antim Ivireanul. Vedem și noi că vremurile s-au ticăloșit, că lăcomia, lipsa de moralitate, ipocrizia, răutatea, dușmănia, dihonnia, au inundat sufletele contemporanilor noștri. Predicile din fața altarului trebuie să aibă forță de penetrație în sufletele celor care le ascultă ai domnului Didahiilor lui Antim Ivireanul, fiindcă numai astfel se poate contribui la reconstrucția morală a individului, cea mai importantă sarcină a Bisericii, în această perioadă.

Oamenii se întorc spre Biserică, dar și Biserica trebuie să vină în întâmpinarea lor. Avem nevoie de mântuire, dar se cuvine să o găsim acolo, unde o căutăm.

Cu speranța că preotul și dascălul își vor da mâna, așa cum au făcut din cele mai vechi timpuri întru nădejdea de mai bine a țării, afirmându-și puterea de creație pentru dezvoltarea și promovarea valorilor, tradițiilor și identității spiritualității românești, închei, dorindu-vă putere de muncă pentru slava Bisericii Ortodoxe.

Să lăsăm să cadă o lacrimă de recunoștință în memoria celui care a fost asasinat în urmă cu 280 de ani, în drum spre muntele Sinai, patronul spiritual al orașului nostru, Sf. Antim Ivireanul».

În jurul orelor 16.30, delegația oficială a Bisericii Ortodoxe a Georgiei și a Bisericii Ortodoxe Române, s-a îndreptat spre București, parcurgând drumul pe Autostrada Pitești—București.

11. Duminică, 29 septembrie 1996.

Semnarea la București a unor documente oficiale

Spre ora 18.00, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist împreună cu însoțitorii lor s-au reîntors la Reședința Patriarhală din București.

După circa o jumătate de oră, cele două delegații, a Bisericii Ortodoxe a Georgiei și a Bisericii Ortodoxe Române, s-au întâlnit în Sala Ambasadorilor a Palatului Patriarhal, unde, după o ultimă rundă de discuții oficiale, cei doi conducători ai Bisericii Ortodoxe a Georgiei și Bisericii Ortodoxe Române, au semnat în *Condica Sfântă a Evenimentelor Bisericii Ortodoxe Române, precum și Actul de Sfințire a Paraclisului Mănăstirii Antim* din București, ambele redactate în limbile română și engleză.

Textul Însemnării în Condica Sfântă a evenimentelor Bisericii Ortodoxe Române este următorul :

ÎNSEMNARE ÎN CONDICA SFÂNTĂ

«Cu voia lui Dumnezeu Celui în Treime lăudat, în zilele de 26—30 septembrie 1996, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, în fruntea unei delegații, a vizitat Biserica Ortodoxă Română, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

În timpul vizitei, delegația Bisericii Ortodoxe din Georgia a avut posibilitatea să cunoască nemijlocit o parte din împlinirile și greutățile din viața și activitatea misionară a Bisericii Ortodoxe Române.

Momentul culminant al vizitei, de adâncă semnificație duhovnicească pentru cele două Biserici Ortodoxe surori, s-a desfășurat în ziua de 27 septembrie, când în calendarul creștin ortodox este prăznuit Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul. Cu acest prilej, la Mănăstirea Antim din București, ctitorie a Sf. Antim Ivireanul, Mitropolit al Ungro-Vlahiei, originar din Iviria, Georgia de astăzi, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist au resfințit Paraclisul din incinta Așezământului monahal și au săvârșit Sf. Liturghie arhierescă, înconjuțați fiind de membri ai Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, împărtășind credincioșilor prezenți, bogat și ales cuvânt de învățătură.

Au fost vizitate, de asemenea, Biblioteca, Muzeul și noul corp de clădire al Sf. Mănăstiri Antim din București, care, de la întemeiere, se dovedește a fi o adevărată oază de cultură și spiritualitate ortodoxă.

Sâmbătă 28 septembrie, vizita a continuat cu câteva momente de rugăciune, reculegere și pioasă aducere aminte a eroilor neamului românesc petrecute la «Mormântul Soldatului Necunoscut» și la «Cimitirul Eroilor Tineri». Apoi, cei doi patriarhi, cu însoțitorii lor, au făcut un pelerinaj la mănăstiri din Episcopia Argeșului și Râmnicului și s-au întâlnit cu preoți, monahi și credincioși care, în ciuda tuturor încercărilor prin care au trecut în deceniile ce s-au scurs, au păstrat și au transmis urmașilor credința creștin ortodoxă, vie și nealterată. Astfel, au fost vizitate mănăstirile Curtea de Argeș, adevărată bijuterie arhitectonică și perlă a creativității și spiritualității românești, unde oaspeții s-au închinat la moaștele Sfintei Filofteia și Mănăstirea Horezu, ctitorie a Sf. Voievod Martir Constantin Brâncoveanu, străvechi locaș de cultură și trăire creștin ortodoxă.

Duminică, 29 septembrie, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist au săvârșit Sf. Liturghie împreună cu alți ierarhi ai celor două Biserici, la Catedrala Episcopală din Râmnicu Vâlcea, ctitorie a Sf. Calinic de la Cernica, unde a păstorit și Sf. Antim, și au adresat cuvinte duhovnicești de învățătură credincioșilor prezenți. Programul vizitei a mai cuprins o întâlnire cu membri ai Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în timpul căreia au fost discutate probleme cu care se confruntă astăzi ortodoxia în general, și cele două Biserici, în special. A avut loc și o întrevedere cu Președintele României, Dl. Ion Iliescu.

Drept mărturie a bucuriei prilejuite de vizita în România a Sanctității Sale Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia și a momentelor de aleasă trăire duhovnicească a acestor zile, cu voia lui Dumnezeu s-a întocmit însemnarea în Condica Sfântă a Evenimentelor din Biserica Ortodoxă Română».

† ILIE II
Patriarh și Catolicos
a Toată Georgia

† TEOCTIST
Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române

A fost semnat apoi un Comunicat comun care are următorul conținut :

COMUNICAT COMUN

«La invitația Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în perioada 26—30 septembrie 1996, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, în fruntea unei delegații, a vizitat Biserica Ortodoxă Română.

Punctul culminant al vizitei a avut loc vineri, 27 septembrie 1996, la Mănăstirea Antim din București, ctitorie a Sf. Ierarh Antim Ivireanul, de la a cărui trecere la cele veșnice s-au împlinit anul acesta 280 de ani. Cu acest prilej a avut loc sfințirea lucrărilor de restaurare ale așezământului monahal și binecuvântarea noului corp de clădire al mănăstirii.

Programul vizitei a mai cuprins slujbe de pomenire la cimitirele «Soldatului Necunoscut» și «Eroilor Tineri» din București, un pelerinaj la Mănăstirile Curtea de Argeș și Horezu și o întâlnire cu membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În urma discuțiilor purtate în timpul vizitei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Sanctitatea Sa Ilie al II-lea fac un apel comun la păstrarea unității în rugăciune, cuvânt și faptă a Bisericilor Ortodoxe surori în pragul mileniului al III-lea, în contextul problemelor cu care se confruntă societatea contemporană puternic secularizată, marcată de o profundă criză spirituală manifestată prin dezbinare, ură, violență, creșterea inegalității sociale, grave probleme ecologice etc.

În fața acestei situații, Bisericile Ortodoxe trebuie să lucreze pentru conștientizarea lumii asupra importanței valorilor spirituale bazate pe credința în Dumnezeu, pentru împlinirea năzuințelor fundamentale ale omenirii, mai ales pentru transformarea în realitate a speranțelor tinerilor și păstrarea unității familiei, pentru recunoașterea demnității omului creat după chipul lui Dumnezeu și chemat la iubire veșnică.

În fața tendințelor de prozelitism agresiv ale unor grupări religioase, în special în Centrul și Răsăritul Europei, este reafirmată necesitatea mărturisirii tezaurului de credință în iubirea lui Hristos Cel răstignit și înviat.

Mărturisind bucuria pentru încetarea războiului din fosta Iugoslavie și în speranța rezolvării definitive a crizei cecene, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Sanctitatea Sa

Ilie al II-lea consideră că pentru diminuarea și depășirea valului de violență în creștere din societatea de astăzi, trebuie sporite eforturile pentru reconciliere și înțelegere între oameni și popoare și pentru biruința păcii».

† **ILIE II**
Patriarh și Catolicos
a Toată Georgia

† **TEOCTIST**
Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române

12. Luni 30 septembrie 1996. Plecarea delegației gruzine

Luni, 30 septembrie, la orele 6.30, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, împreună cu delegația georgiană care l-a însoțit în această vizită, a fost condus de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist însoțit de o numeroasă delegație de ierarhi și clerici ai Bisericii Ortodoxe Române, în Catedrala Patriarhală din București pentru a mulțumi lui Dumnezeu pentru darul binecuvântat al acestei vizite oficiale efectuate în România.

La orele 7.00, o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte patriarh Teoctist și formată din Î.P.S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, P. S. Calinic, Episcopul Argeșului, PP.SS. Teofan Sinaitul și Vincențiu Ploieșteanul, Episcopi Vicari Patriarhali, P. S. Teodosie Snagoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. Cuv. Părinte Rafael, Marele Ecleziarh al Catedralei Patriarhale, P. C. Pr. Michael Țița, Consilier Patriarhal la Sectorul pentru Relații Externe Bisericești, D-nii Mircea Alexă Uță și Liviu Popa, inspectori la Sectorul pentru Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Române, au condus la aeroportul București-Otopeni pe Sanctitatea Sa Ilie al II-lea și pe ceilalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe a Georgiei.

Înainte de plecarea avionului, Sanctitatea Sa Ilie al II-lea, Patriarhul Catolicos a toată Georgia a declarat :

«Înainte de toate doresc să spun că inima noastră este cuprinsă de simțăminte deosebite de dragoste și de recunoștință pentru România.

Văd că s-au făcut și se fac multe lucruri bune și în Stat și în Biserică.

Ne întoarcem în Georgia adresând alese mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care ne-a acordat o deosebită atenție.

Vom fi foarte bucuroși să-l avem pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în vizită oficială în Georgia.

Doresc din tot sufletul poporului român pace și dezvoltare pe toate tărâmurile !».

A urmat apoi declarația Prea Fericitului Părinte Teoctist, care a spus :

«La gândurile pe care le-am împărtășit pe tot parcursul itinerarului nostru, acum, la plecare, adăugăm prețuirea osteneții Sanctității Sale și a Bisericii georgiene pentru a fi participat la sărbătoarea Sf. Antim Ivireanul. Altfel, rămâneam cu un fel de puținătate în suflete pentru faptul că la canonizarea Sf. Antim Ivireanul, Biserica Georgiei și Întâistătorul ei nu au putut să fie prezenți.

Preoțimea și credincioșii Bisericii noastre acordă o mare evlavie Sf. Ierarh Antim, și doreau prezența Sanctității Sale. Iată că acum, la ziua Sf. Antim Ivireanul, am făcut acest popas sfânt, sfințind Paraclisul mănăstirii și alte lucrări. Popasul s-a extins spre ctitoriile, mănăstirile și Episcopia Argeșului și Râmnicului, unde Sf. Ierarh a păstorit și de unde el a trimis tipografie și cărți la Tbilisi. Acest mare ierarh și ctitor de limbă românească și-a arătat forța sa interioară, credința sa în Dumnezeu și în împrejurarea de față, călăuzind pașii Patriarhului Catolicos al Gruziei spre țara noastră și spre locurile sfințite de rugăciunile și zelul «Ivireanului». În istoria Bisericii noastre, rar găsim o figură de Ierarh, deși de alt neam, cum a fost Sf. Antim Ivireanul, care la sfârșitul sec. al XVII-lea și începutul sec. al XVIII-lea, când cultura noastră și conștiința națională se închegau, și-a adus o contribuție determinantă la definirea culturii, prin tipăriturile numeroase în limba română. De aceea, mulțumim Sanctității Sale și delegației care l-a însoțit pentru vizită și păstrăm cele mai frumoase amintiri, nu numai noi, ci și credincioșii, profesorii, preoții și monahii Bisericii noastre.

Dorim ca Sf. Biserica soră a Georgiei să-și regăsească și ea, după anii grei de suferință, ca și Biserica noastră, făgașul de dezvoltare, de rodire pe care l-a avut în istorie și nădăjduim că îl va redobândi după începuturile făcute.

Cunoscându-l de mult timp, am văzut și de data aceasta în Sanctitatea Sa o personalitate de dimensiuni spirituale, ecumenice și culturale. Lucrările pe care le-a inițiat în Biserica Georgiei sunt de natură să așeze această Biserica la locul pe care l-a avut ea și pe care îl vrea Dumnezeu».

Prezența Sanctității Sale *Ilie al II-lea*, Patriarhul Catolicos a toată Georgia în România, cu prilejul împlinirii a 280 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Ierarh Antim Ivireanul, constituie o pagină importantă în istoria relațiilor bisericești interortodoxe.

Dr. MIRCEA ALEXĂ UȚĂ
Inspector de specialitate
Sectorul pentru Relații Externe Bisericești

VIZITA OFICIALĂ, ÎN ROMÂNIA, a PREA FERICIRII SALE IGNATIE AL IV-LEA, PATRIARH AL ANTIOHIEI ȘI AL ÎNTREGULUI ORIENT

Antiohia Siriei, întemeiată în anul 300 î.d.Hr. de către regele Seleucos Nicotar, a fost unul din cele mai însemnate centre economice, politice și culturale din antichitate, păstrând acest rol și după cucerirea Siriei de către romani în anul 64 î. d. Hr.

Biserica Antiohiei a luat naștere înainte de anul 50 d. Hr. și se bucură până astăzi de mare prețuire în sânul Ortodoxiei. Așa cum aflăm din cartea Faptele Apostolilor, acolo a propovăduit Sfântul Barnaba (Fapte 11, 22), care l-a adus și pe Saul, aflat atunci în Tars (Fapte 11, 25), și tot aici s-a dat pentru prima oară numirea de creștini celor care au îmbrățișat învățătura mântuitoare a Domnului Iisus Hristos (Fapte 11, 26).

Din Antiohia a pornit Sfântul Apostol Pavel în cele trei călătorii misionare (Fapte 13 ; 15 ; 18) și tot aici s-a produs neînțelegerea asupra impunerii tăerii împrejur a celorbotezați dintre păgâni, lucru care a dus la convocarea Sinodului Apostolic din Ierusalim (Fapte 15). O tradiție creștină de prin secolele III—IV afirmă că primul episcop al Antiohiei a fost Evodin, căruia i-a urmat Sfântul Ignatie Teoforul († 107).

În secolul al III-lea s-a întemeiat în Antiohia o însemnată școală teologică, care folosea *metoda istorică literală* în interpretarea Sfintei Scripturi. Între cei mai de seamă reprezentanți ai acestei școli se numără Lucian de Samosata, Diodor din Tars, Teodor de Mopsuestia, Teodoret din Cir, dar mai ales Sfântul Ioan Gură de Aur, născut chiar în Antiohia pe la anul 354, desfășurând aici o intensă activitate misionară și pastorală, până la numirea sa ca patriarh de Constantinopol, în anul 397.

Către sfârșitul epocii patristice, din cuprinsul patriarhatului antiohian s-au ridicat alți Părinți și scriitori bisericești de seamă, precum Roman Melodul din Emesa, Andrei Criteanul din Damasc și Sfântul Ioan Damaschinul, născut în Damasc, la 675.

Cu vremea însă, din pricina împrejurărilor politice, rolul Antiohiei în viața Ortodoxiei a fost tot mai scăzut. În primele decenii ale secolului al VII-lea teritoriile care aparțineau acestui Patriarhat au căzut sub arabi. În 636 a fost cucerit Damascul, iar în 638 Antiohia. Au urmat acum vremuri grele atât pentru cler, cât și pentru credincioși. Scaunul patriarhal rămânea pentru perioade îndelungate fără cărmuitorul său. Peste câteva secole, la 3 iulie 1098, Antiohia a fost cucerită de cavalerii cruciadei întâi, care au creat aici un principat. În locul patriarhului ortodox a fost numit un patriarh latin, cei ortodocși fiind nevoiți să-și caute refugiu în alte părți, mai ales la Constantinopol. Între ei se remarcă acum cunoscutul canonist Teodor Balsamon († 1203). În 1268, Antiohia a fost recucerită de arabi, iar în această situație patriarhii au putut să revină în scaunul lor.

Starea de umilință și suferință adusă de cucerirea arabă a fost urmată de una tot așa de grea, pricinuită de stăpânirea turcească. În anul 1517, Siria, Libanul, Palestina și Egiptul au căzut în mâinile turcilor, soarta Patriarhiei de Antiohia devenind tot mai grea. La lipsurile materiale de tot felul se adăugau impozitele și legile privitoare la ortodocși, abuzurile autorităților turcești, certurile lăuntrice ale conducătorilor Bisericii, iar de la sfârșitul secolului al XVII-lea s-a mai adăugat și propaganda misionarilor catolici.

De la 1274, patriarhia de Constantinopol a impus alegerea în scaunul patriarhal al Antiohiei a unor patriarhi greci, fapt care a provocat mare tulburare între ierarhii arabi și cei greci. Începând din 1885, sirienii ortodocși, supărați și jigniți să aibă la conducerea Bisericii lor numai patriarhi greci, au încercat să îm. ună alegerea unui patriarh sirian.

Prin depunerea patriarhului grec Spiridon și alegerea în 1899 ca patriarh a lui Meletie Dumarni, sirian de origine, în 1899, s-a creat precedentul după care, de atunci și până astăzi, toți titularii Patriarhiei de Antiohia au fost sirieni.

Prin pacea de la San Remo din aprilie 1920, Siria a trecut sub protectoratul Franței, sub care a rămas până la 22 noiembrie 1943, când Siria și Libanul au obținut independența.

Patriarhia Ortodoxă din Antiohia își întinde astăzi jurisdicția peste Siria, Liban și țările vecine din Orientul Apropiat: Iran, Irak, Kuweit și o mică parte din Turcia.

Există, de asemenea, o diasporă foarte numeroasă și activă, aflată sub jurisdicția Antiohiei, în America de Nord (145 de parohii în S.U.A. și 12 în Canada) și de Sud, în Europa și Australia (4 parohii).

Numărul total al credincioșilor este estimat la 750.000.

Patriarhia de Antiohia este compusă din 6 mitropolii în Siria, 6 mitropolii în Liban și 9 eparhii în diasporă (dintre care trei în Turcia, una în Arabia, una în America de Nord și patru în America de Sud). Ea are un număr total de 33 de ierarhi.

Are și o Academie Teologică — «Sfântul Ioan Botezătorul», din 1988 încorporată în Universitatea din Balamand (Liban).

Legăturile existente între cele două Biserici surori (Patriarhia Antiohiei și Biserica Ortodoxă Română) sunt foarte vechi, datând încă din secolul al XVI-lea, când — datorită condițiilor grele de viață în care s-a dezvoltat scaunul patriarhal de Antiohia — unii dintre cârmuitori au fost nevoiți să facă unele călătorii în Țările Române, pentru a strânge milostenie, lucru destul de obișnuit în acele vremuri. Primul patriarh de Antiohia care a călătorit la noi a fost Ioachim al V-lea, aflat în drum spre Rusia, pe la sfârșitul secolului al XVI-lea, a poposit pentru scurtă durată în Moldova, ocazie cu care a dăruit episcopului Gheorghe II Movilă al Rădăușilor o icoană cu chipul Maicii Domnului. Unul dintre cei mai de seamă patriarhi ai Antiohiei, care a avut în același timp cele mai strânse legături cu Țările Române, a fost Macarie III Zaim (1647—1672). Acesta a petrecut vreme de patru ani printre români, într-o perioadă prielnică pentru aceștia — pentru că în Țările Române domneau atunci Vasile Lupu și Matei Basarab, apărătorii și susținătorii Bisericii Ortodoxe. Prezentarea călătoriei și întâmplările petrecute ne

sunt bine cunoscute din descrierea extraordinară făcută de fiul și însoțitorul său, arhidiaconul Paul de Alep, ale cărui note de călătorie sunt de un interes istoric excepțional. Patriarhul Macarie III a poposit atunci și la Episcopia Buzăului.

Un alt ierarh, urmaș al lui Macarie, patriarhul Atanasie al III-lea Dabbar (1685—1694) a venit în Țara Românească în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688—1714), acesta din urmă dându-i la plecare o tipografie cu caractere arabe (lucrată de Anti mVireanul), cu ajutorul căreia au fost tipărite numeroase cărți bisericești și școlare până în anul 1899.

Între patriarhii antiohieni s-a distins Silvestru Cipriotelul, care a făcut două călătorii în țara noastră, între 1729—1730 și respectiv între 1744—1749. Acesta a întreținut corespondență cu mulți domni, vlădici și boieri de la noi, iar în cea de a doua călătorie a întemeiat o nouă tipografie arabă la mănăstirea «Sfântul Sava» din Iași.

În 1747, la 8 decembrie, a fost închinată Patriarhiei de Antiohia mănăstirea «Sfântul Spiridon»-*Vechi* din București, refăcută atunci din temelie de Constantin-Vodă Mavrocordat. În această biserică se păstra o icoană a Sfântului Spiridon pictată de însuși patriarhul Silvestru, având o lungă inscripție arabă.

Cu Silvestru Cipriotelul († 1766) s-a încheiat șirul patriarhilor care au călătorit în țările noastre în trecut. Abia după 1945, între 2 august și 2 septembrie 1951, patriarhul Alexandru al III-lea, la invitația patriarhului Justinian, a vizitat Biserica Ortodoxă Română, însoțit de mitropoliții Teodosie al Tripolei, Nifon al Heliopolei și Ilie al Libanului. Următorul patriarh, Teodosie al IV-lea, ales în 1958, aflat în drum spre Moscova, va face un scurt popas în ziua de 4 august 1959 în București, întreținându-se cu patriarhul Justinian.

În 1974, în perioada 20 septembrie — 3 octombrie, noul patriarh al Antiohiei, Elias IV ne vizitează din nou țara, pentru ca în 1981, între 2—6 noiembrie, actualul Patriarh **Ignatie** al IV-lea¹ să facă o vizită în România.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române consemnăm vizita unei delegații de ierarhi români, în frunte cu I.P.S. Sebastian Rusan al Moldovei și Sucevei, prezentă la Damasc cu prilejul aniversării a 85 de ani de viață și 50 de ani de arhierie a Patriarhului Alexandru al III-lea.

În perioada 25 octombrie — 1 noiembrie 1996, la invitația Prea Fericitului Părinte **Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul **Ignatie** al IV-lea (**Ignatios Hazim**), Patriarh al Antiohiei și al întregului Orient, a efectuat o vizită oficială Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de: Înalt Prea Sfințitul **Ilie** (*Elias Kfoury*), Mitropolit de Tyr și Sidon; Prea Sfințitul *Nifon* (*Nifon Saikalî*), Episcop de Filipolis și P. Cuv. Ieromonah *Matei Rezek*, colaborator de la Centrul patriarhal din Antiohia.

1. Născut în 1920 la Mahadra, în Siria, Ignatios Hazim a fost hirotonit întru episcop (vicar patriarhal) în 1962. A fost ales Mitropolit de Lattaqui în 1966. A fost ales Patriarh al Alexandriei și al Întregului Orient și întronizat la 2 iulie 1979.

În dimineața zilei de 25 octombrie, pe aeroportul București-Otopeni, distinșii oaspeți au fost întâmpinați la scara avionului de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, însoțit de o numeroasă delegație formată din membri ai Sfântului Sinod, consilieri patriarhali, precum și de reprezentanți ai autorităților de stat. Copii îmbrăcați în frumoase costume populare au oferit cu multă căldură Prea Fericitului *Ignatie* ale IV-lea și distinșilor oaspeți flori, pâine și sare, semnele tradiționale românești ale respectului și prețuirii. În semn de comuniune și bucurie frățească, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a așezat pe umerii membrilor delegației siriene câte un medalion, special confecționat, cu chipurile celor doi patriarhi pe fundalul imaginii bisericii *Sf. Spiridon Vechi* din București.

În salonul oficial al aeroportului Otopeni, cei doi întâistătători au făcut câte o scurtă declarație, în prezența reprezentanților presei. Astfel, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a declarat :

«În numele Sfântului Sinod al Bisericii noastre strămoșești, al credincioșilor și al mănăstirilor, întâmpinăm în aceste momente, cu multă bucurie, pe Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei. Continuăm astfel legăturile noastre străvechi între Patriarhii : Antiohiei și României. Țările Române, încă din secolul al XVI-lea și continuând cu secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, au cunoscut roadele binecuvântate ale legăturilor cu Orientul, în general și îndeosebi, cu Patriarhiile apostolice : Alexandria, Antiohia, Ierusalim. Roadele acestor legături au fost deosebit de îmbelșugate în ceea ce privește credința și cultura noastră națională, influențând și relațiile panortodoxe și cele cu lumea creștină. Patriarhii Antiohiei, vizitând Țările Române, au adus cu ei duhul creștinismului apostolic, al tradiției și al rânduielilor bisericești, bucurându-se din partea poporului român și domnitorilor români de felurite daruri, tipărituri, tipografii și alte ajutoare, la loc de cinste situându-se, în această privință, Constantin Brâncoveanu².

În persoana Prea Fericitului Patriarh *Ignatie* al IV-lea, noi primim Biserica Apostolică a Antiohiei, străvechi centru de credință creștină, unde creștinii au primit prima dată numele de creștin după Întemeietorul credinței noastre, Domnul Iisus Hristos. Trăim o zi însemnată din viața noastră de după sfânta libertate dobândită prin jertfele din decembrie 1989.

Salutăm și îmbrățișăm din toată inima pe Prea Fericirea Sa și nădăduim ca sfințirea bisericii *Sf. Spiridon Vechi*, vizitele și convorbirile noastre să însemne și tămăduirea unei vechi răni suferite de credincioșii din București când, într-o noapte numai, a anului 1987, frumoasa și bătrâna ctitorie a domnitorului Constantin Mavrocordat din Piața Senatului a fost victima buldozerelor. După bucuria reactivării schitului Darvari, ungerea cu Sfântul și Marele Mir a altarului și bisericii *Sf. Spiridon Vechi*, așezarea icoanelor Sfinților Apostoli pe sfântul jertfelnic va însemna vindecarea răni de care am amintit mai înainte. Prilejul acesta constituie o continuare a relațiilor existente în istoria Patriarhiei Antio-

2. 1688—1714.

hiei și a Bisericii Ortodoxe Române. Este de la sine înțeles că vom trăi împreună, cler și credincioși, o mare bucurie creștină, atât de necesară în aceste vremuri nesigure, grele și aducătoare de surprize, de cele mai multe ori neplăcute.

Fie binecuvântați pașii Prea Fericitului Patriarh *Ignatie* al IV-lea și ai delegației care îl însoțește ! Fie binecuvântate dragostea și bucuria noastră pentru că întâmpinăm și primim în persoana Prea Fericitului *Ignatie* al IV-lea un mare teolog al Ortodoxiei, un pasionat ecumenist și — adaug cu bucurie sufletească — un prieten al Bisericii Ortodoxe Române ! De aici îl îmbrățișăm cu tot respectul și dragostea noastră, a clerului și credincioșilor ortodocși români !».

La rândul său, Prea Fericitul *Ignatie* al IV-lea a spus :

«Mai întâi, trebuie să mulțumesc lui Dumnezeu pentru această situație binecuvântată în care mă aflu ; mulțumesc de asemenea Prea Fericitului Părinte *Teoctist* pentru invitația adresată de a participa la festivitățile ce vor avea loc în zilele următoare ; aduc mulțumiri și membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe surori din România. Rog pe reprezentantul Președinției să transmită mulțumirile mele Președintelui României ; aduc mulțumiri și Guvernului României, prin reprezentantul său care este de față.

Înțelegeți că relațiile noastre nu sunt ceva nou, ci au o continuitate istorică. Trebuie să spun — ca și Prea Fericitul Patriarh *Teoctist* — că suntem Biserici surori și am avut tot timpul relații foarte bune.

După ce am vorbit despre Bisericile noastre, îngăduiți să spun ceva și despre popoarele noastre. Mă gândesc la poporul român pentru că am vizitat România cu mult timp înainte. Facem această vizită într-un context nou, despre care voi avea ocazia să mai vorbesc și în zilele următoare : avem ocazia să ne rugăm liber, pentru ca toți oamenii să fie liberi. În regiunea noastră geografică, credem că cel dintâi aspect al libertății este de a primi, de a accepta pe Dumnezeu și pe semenii noștri, iar pentru a primi trebuie să vrem și să fim întru totul liberi. Aștept ca în această vizită să văd lucruri noi, pentru că cred că este mereu ceva nou (de văzut) într-un context nou, într-o nouă stare a lucrurilor, într-o nouă realitate. Binecuvântăm această nouă realitate !

Adresez mulțumiri și reprezentanților mijloacelor de comunicare în masă, care și-au arătat atenția la primirea noastră.

Vă mulțumesc !».

De la aeroport, coloana oficială a pornit către Dealul Patriarhiei, unde, în răsunet de clopote, cei doi patriarhi întâmpinați de multime mare de credincioși (bărbați și femei, tineri, copii și vârstnici), și-au plecat genunchii la moaștele Cuviosului Dimitrie cel Nou din Basarabi, scoase afară din Catedrala Patriarhală pentru ca astfel credincioșii din București și din toată țara să-și poată aduce mai lesne prinosul de cinstire a Cuviosului, prin depunerea de flori, îngenunchere și sărutarea sfintelor moaște și să poată lua astfel binecuvântare pentru ei și pentru cei dragi.

Cei doi patriarhi au intrat în Catedrală, unde — întâmpinați cu cântări melodioase intonate de Corala Patriarhiei — au mers la Sfântul Altar, pentru a se închina și pentru a lua parte la slujba de *Te-Deum*. La sfârșitul slujbei, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a rostit următorul cuvânt de bun venit :

*«Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți frați și surori întru Hristos Domnul,*

Avem astăzi bucuria de a primi în mijlocul nostru oaspeți de seamă din câmpul Ortodoxiei : Prea Fericitul Părinte *Ignatie* al IV-lea, Patriarhul Antiohiei, împreună cu ierarhi și preoți ai acestei Patriarhii apostolice. Trăim așadar momente istorice, deosebit de înălțătoare, semnificative pentru creștinătate. Clipa de față se adaugă la celelalte momente importante înscrise în existența Catedralei Patriarhale încă de la zidirea și sfințirea ei din anul 1654. De atunci, de când a și fost proclamată catedrală mitropolitană, prin mutarea și așezarea Mitropoliei Țării de la Târgoviște la București — o dată cu capitala, de către domnitorul Constantin Șerban Basarab — de atunci deci, pe această colină s-au desfășurat acte și momente de rezonanță în viața noastră bisericească. Cel dintâi Patriarh antiohian sosit în părțile noastre, adus de evlavia domnitorilor români din pricina furtunilor istoriei care se abăteau asupra scaunului apostolic din Antiohia, a fost Macarie al III-lea, însoțit de către arhidiaconul său, Paul de Alep. În descrierea călătoriei, acesta a oferit o adevărată operă de importanță istorică, cu valoare de document și izvor de informare asupra situației din țară și Biserică.

Veniți așadar, Prea Fericite Părinte Patriarh *Ignatie*, pe un drum deschis între Bisericile noastre încă din secolul al XVII-lea. Datorită ospitalității domnitorilor și a credincioșilor români, Patriarhii Antiohiei au făcut din Țara Românească un loc de păstrare și răspândire, prin scris și tipărituri, a adevărurilor ortodoxe. Veniți la prieteni și frați apropiați. Sunteți cunoscut și așteptat de credincioși, de viețuitorii mănăstirilor, de profesori ai facultăților de teologie, de ierarhi, de tineri studenți care însetează după sfaturi călăuzitoare pentru formarea personalității lor. Toți cei de față, într-un cuget cu noi, cer binecuvântare și își exprimă bucuria prezenței Prea Fericirii Voastre. Înaintașii noștri au înscris deja o istorie bogată cu scaunul apostolic al Antiohiei. Pentru Țările Române, ca și pentru creștinătatea de pretutindeni, acest loc sfânt unde Apostolul Varnava a dus cuvântul Învierii lui Hristos și unde credincioșii Lui s-au numit pentru prima dată *creștini*, s-a înscris adânc în conștiința și istoria poporului român. Din acest centru apostolic, atât

de iubit de Sfinții Apostoli, a pornit îndată cuvântul lui Dumnezeu răspândit în toată lumea romană de către Sfântul Apostol Pavel.

Bunul Dumnezeu a rânduit ca Patriarhii Antiohiei, înaintașii Prea Fericirii Voastre, să devină la rândul lor apostoli ai creștinătății, în ciuda suferințelor și durerilor prin care a trecut scaunul Antiohiei, începând cu invazia arabilor fanatici.

Aici, în Țările Române, îndeosebi în timpul domnitorului martir Constantin Brâncoveanu și a mitropolitului martir Antim Ivireanu s-a dezvoltat conștiința apărării Ortodoxiei, la a cărei cristalizare a contribuit și Patriarhia Antiohiei. Supusă unor grele încercări, întâistătorii acesteia aflau înțelegere, adăpost și ajutoare la domnitorii români. În apropierea ctitorului de cultură brâncovenească s-a aflat Patriarhul Atanasie al III-lea Dabas, dăruit la plecare cu o tipografie cu caractere arabe realizată de harnicul tipograf Antim de la Snagov. Instalată în orașul Alep, aceasta a adus mult folos credincioșilor, pentru că ani de-a rândul au fost tipărite acolo cărți de învățătură ortodoxă. De altfel, osârdia domnitorului Constantin Brâncoveanu și a egumenului de atunci al mănăstirii Snagov, Antim Ivireanu a rodit în tipărirea de cărți și în limba gruzină, limba maternă a meșterului tipograf. Numai harul lui Dumnezeu s-a arătat roditor și în acest minunat chip ca de pe pământul românesc să strălucească dreapta învățătură, prin tipar, spre luminarea credincioșilor din Siria și Georgia.

Un alt prilej binecuvântat de la începutul secolului al XVIII-lea a creat momentul de acum, legat de existența unui altar scump din București, dedicat Sf. Ierarh Spiridon, înălțat — pe la 1747 — la rugămintea unui alt mare înaintaș al Prea Fericirii Voastre, Patriarhul Silvestru Cipriotul. Mare cărturar, pictor și iubitor de cultură, care a făcut două călătorii în țara noastră, unde a aflat credința mare și inima largă a domnitorului Constantin Mavrocordat³. Pe acesta l-a rugat ca potrivit evlaviei ce o purta în zbuciumul vieții sale față de Sf. Ierarh Spiridon să zidească biserică Metohului Patriarhiei Antiohiei, cu hramul acestui apărător al Sfintei Treimi. Zidită pe temelii ale altei biserici la 1747, biserica Sf. Spiridon, închinată Patriarhiei Antiohiei, a mângâiat două sute și cincizeci de ani sufletele credincioșilor din București și din toată lumea. Victimă a terorii stăpânirii comuniste asupra Bisericii și asupra slujitorilor și credincioșilor ei, ca și alte biserici din România, urgia demolării s-a abătut și asupra acestei bisericuțe, Sf. Spiridon Vechi, în

3. Domnitorul Constantin Mavrocordat a domnit cu întreruperi în perioadele: septembrie—octombrie 1730; 1731—1733; 1735—1741; 1744—1748; 1756—1758; 1761—1763, în Țara Românească. În perioadele 1733—1735, 1741—1743, 1748—1749 și respectiv iunie—decembrie 1769, Constantin Mavrocordat a domnit în Moldova.

noaptea de 13 spre 14 iunie 1987. Lacrimile și durerile credincioșilor au găsit mângâiere în bucățelele de cărămidă sau de piatră din pereții ei, purtate cu evlavie la casele lor pentru a le așeza lângă icoane, în amintirea sfântului lăcaș.

Întunericul și viforul totalitarismului au trecut. Îngrădirile și obstacolele din calea libertății sfinte și dumnezeiești au fost zdrobite de credința sinceră și curată a fiilor și a fiicelor Bisericii noastre strămoșești, îndeosebi a tinerilor care în Decembrie 1989 au doborât dictatura comunistă cu prețul vieții lor. Astfel, darul sfânt al libertății a început să-și arate roadele. Este vrednic de știut că în timpul acelor zile fierbinți ale revoluției, în glasurile credincioșilor și mai ales ale tinerilor, ce se imbulzeau pe bulevardele Capitalei, răsunau cuvintele rugăciunii *Tatăl nostru* și Psalmul *Cu noi este Dumnezeu*. În fața troițelor, în amintirea celor căzuți străluceau lumânările care reflectau sângele martirilor cu luminile din suflet, lacrimile și durerile cu nădejtile slobozirii de sub zăgazarile comunismului. Așa se tălmăcea viața Bisericii noastre, ca într-o zi de primăvară scăldată în raze de soare și căldura Duhului Sfânt, a Soarelui dreptății, a Credinței ortodoxe. Au început să odrăslească ghioceli unei primăveri duhovnicești: zidiri de biserici și mănăstiri noi, episcopii și facultăți de teologie. Primul meu gând, Prea Fericirea Voastră, în toiul acelei zile de mare frământare sfântă în București, când am fost luat de tinerii revoluționari pentru un cuvânt la televiziune, primul gând l-am îndreptat spre Dumnezeu spre a-mi ajuta la construirea bisericilor demolate. În acest scop am adresat un apel către preoți și credincioși. M-am gândit apoi și la reînființarea Schitului atonit Darvari — redevenit acum vatră de viață filocalică — și la refacerea bisericii Sfântul Spiridon-Vechi, a bisericii Sfânta Vineri, a Mănăstirii Văcărești.

Cu ajutorul Sfântului Ierarh Spiridon și multa înțelegere a credincioșilor am împlinit gândul de a rezidi această biserică. Iată, că astăzi ea este gata, împodobită ca o mireasă, pentru a primi binecuvântare, har de sfințenie, Sfântul și Marele Mir, din partea Prea Fericirii Voastre, Patriarhul *Ignatie IV* al Antiohiei și al întregului Orient, vrednic urmaș al Patriarhului Silvestru, care a gândit această biserică. Nu poate fi, Prea Fericirea Voastră, o bucurie mai plină de nădejde și mai durabilă decât aprinderea unei noi candelă, mai ales după ce această candelă fusese stinsă de slujitorii întunericului. Nu poate fi dobândită o mai mare nădejde în Dumnezeu acum, când în țara noastră și în lumea întreagă sufletele oamenilor sunt zguduite, frământate de multe probleme: nu numai de cele economice, legate de existență, dar și de cele

sufletești, de cele ale Duhului, de cele ale înnoirii minții și ale înnoirii gândului spre împlinirea voii lui Dumnezeu.

Aflați acum în România o Biserică veghetoare, căutătoare a celor mai specifice feluri de slujire a fiilor și fiicelor ei, spre creșterea pruncilor și tinerilor în lumina lui Hristos, spre apărarea familiei și credincioșilor de cursele veacului acestuia, prin sădirea în inima lor a adevărului Sfintei Evanghelii. Găsiți astfel Biserica noastră și v-o prezentăm aici, de față fiind ierarhi, slujitori ai sfintelor altare, credincioși, elevi și studenți. Cu adâncă smerenie și recunoștință față de Bunul Dumnezeu, Care a făcut ca cei 45 de ani de dictatură comunistă să nu întineze cetatea cea stătătoare a sufletelor credincioșilor noștri ortodocși, care au păstrat astfel în suflet taina credinței celei adevărate a Sfintei noastre Ortodoxii. Cu ei și împreună cu ei, din sufletele lor și din prinosul dragostei lor, rostesc în această Catedrală acest cuvânt de întâmpinare.

Într-un cuget, mulțumim Prea Fericirii Voastre și celorlalți membri ai delegației pentru efortul acestei călătorii oboșitoare, pentru a veni și a așeza împreună cu noi icoanele Sfinților Evangheliști pe sfântul jertfelnic al Bisericii Sf. Spiridon-Vechi și a turna, ca și proorocii odinioară, Sfântul și Marele Mir spre mântuirea celor ce vor fi pomeniți aici. Astfel, continuați activitatea și strădaniile înaintașilor Prea Fericirii Voastre, adăugați rugăciune, adăugați dragoste față de noi, de Biserică, de clerul, de mănăstirile și credincioșii care v-au așteptat cu multă evlavie să le împărtășiți binecuvântare și cuvânt de caldă învățătură apostolică din tronul preasfânt și martir al Patriarhiei Antiohiei.

Bine ați venit sănătos și să ne ajute Dumnezeu în săvârșirea unei lucrări sfinte și vrednice de secolele viitoare. Amin».

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* l-a îmbrățișat apoi pe Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea, după care Întâistătătorul Patriarhiei Antiohiei a răspuns astfel :

*«Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubit frate în Hristos,
Frați Ierarhi,
Iubiți preoți și credincioși adunați la rugăciune, cu ajutorul lui Dumnezeu, în această zi sfântă,*

Este o ocazie plină de bogăție spirituală aceasta pe care mi-ați prezentat-o și pe care mi-o oferiți, pentru că, după cum Bisericile sunt o comuniune între credincioși, ne simțim întăriți în comuniune cu credincioșii. Ați amintit, Prea Fericirea Voastră, că ori de câte ori aveau nevoie de puțină pace și de ajutor, Patriarhii Antiohiei veneau aici, în

România. Nici acum slujitorii din Biserica Ortodoxă a Antiohiei nu se bucură de o viață ușoară. De altfel, Mântuitorul nostru Iisus Hristos nu ne-a promis nicidecum o viață ușoară în această lume și ne-a îndemnat mereu să ne înmulțim eforturile pentru a îndepărta dificultățile din viață. Patriarhii Antiohiei, când veneau aici, purtau cu ei suferința poporului din Antiohia, iar atunci când plecau luau de aici, de la poporul român, forță spirituală cu care se întorceau acasă.

Sper, Prea Fericirea Voastră, că sunt un urmaș al patriarhilor Antiohiei demn de a le continua lucrarea. Am făcut aici mai multe vizite. Prima dată m-am rugat în această țară lui Dumnezeu în această catedrală, și tot în această catedrală am înțeles prima dată mărirea adusă lui Dumnezeu din gura acestui popor credincios. Am înțeles tot atunci, în anii comunismului, că această catedrală urma să fie demolată și, cum treceam adesea prin țări în care nu era permis a vorbi despre credință, înțelegeam foarte bine situația gravă în care vă aflați în acea perioadă.

Din păcate, există în lume și alte locuri în care Bisericile nu numai că sunt demolate, dar sunt transformate în lăcașuri de cult ale unor credințe necreștine. Am învățat însă că Dumnezeu vorbește și se face cunoscut oamenilor și pe alte căi, oferindu-le și alte posibilități. Dumnezeu se face simțit întâi de toate în inimile oamenilor. Uneori ei pot vorbi despre aceasta, alteori nu; dar tainic, ei pot mărturisi mereu despre puterea lui Dumnezeu pe care o simt în inimă.

Când ascultam în biserici răspunsul «Doamne miluiește» cântat la strană, îmi puneam mereu întrebarea: nu-i așa că Dumnezeu aude această rugăciune a noastră? Și mi-aduceam mereu aminte de promisiunea Lui că niciodată porțile iadului nu vor birui Biserica Sa. În realitate, promisiunea Mântuitorului Hristos este implinită.

Am simțit întotdeauna, Prea Fericirea Voastră, ceea ce am mărturisit și voi mai mărturisi și cu alte ocazii: dorința și nevoia de a ne întâlni constituie un dar de la Mântuitorul. Avem nevoie să ne vedem. Spunem că suntem o singură Biserică, dar cum putem arăta aceasta? Cineva care nu e de față cu aproapele său se înstrăinează de el, și trebuie să spunem pur și simplu că nimic în lume nu poate înlocui chipul aproapelui, prezența sa

Ceea ce se întâmplă acum între Bisericile noastre, adică între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Antiohiei, ar trebui să se întâmple la nivelul tuturor Bisericilor Ortodoxe. Nu trebuie să ne mulțumim cu situația de a auzi unii despre alții de la distanță: Dumnezeu nu ne-a

făcut numai cu urechi, ca să auzim unii despre alții, ci și cu ochi, pentru a ne vedea nemijlocit ; trebuie să ne vedem unii pe alții.

Sper din toată inima, Prea Fericirea Voastră, că această vizită este un bun prilej de a ne revedea, de a vedea mai multe despre noi și credința noastră, și sper că ne vom vedea mai des.

Iubim Biserica noastră, iubim și Biserica Prea Fericirii Voastre ; ne iubim poporul, și iubim și poporul român ; dar atunci când iubim pe cineva fără ca acel cineva să fie de față, nu poate fi vorba de dragoste deplină. Nu spun aceasta numai pentru că sunt în fața dumneavoastră, ci și pentru că, de fapt, reprezentanții diferitelor scaune patriarhale ale Bisericii Ortodoxe se văd destul de rar. Trebuie să facem mai mult pentru ca toate Bisericile Ortodoxe să se întâlnească mai des, să aibă ocazia de a-și vorbi mai des și mai mult, iar despre această necesitate sper să mai vorbesc în timpul acestei vizite în Biserica Ortodoxă Română.

Dincolo de orice circumstanțe și concluzii pozitive ale acestei vizite, doresc ca dintru începutul ei să vă mulțumesc pentru această ocazie, pentru această bucurie pe care ne-o faceți. Iubim mult binecredinciosul popor român.

Dumnezeu să vă binecuvânteze și să vă dăruiască putere peste putere. Amin».

În seara aceleiași zile, Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei a acordat un interviu în exclusivitate D-lui Lucian Ciucu, din cadrul redacției «Viața Spirituală» a Televiziunii Române. Au fost de față : I.P.S. Mitropolit Ilie de Tyr, P.S. Episcop Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal, Pr. Matei Rezek, Pr. Constantin Coman (Redactor-responsabil al revistei «Vestitorul Ortodoxiei»), Dl. Liviu Stoina, Consilier în cadrul Biroului de Presă și Comunicații al Patriarhiei Române.

În cadrul acestui interviu, Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei a abordat, printre alte probleme ale Ortodoxiei în general, și aspecte referitoare la viața și problemele Patriarhiei Antiohiei, la ce înseamnă a fi creștin într-o țară cu populație preponderent musulmană, la actualități și perspective ale statutului tineretului în Biserică, la felul în care este privită Biserica Ortodoxă Română în lumea arabă, în general, și între ortodocșii din Orient, în special.

Momentul culminant al vizitei Prea Fericitului *Ignatie* al IV-lea în România a fost praznicul Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, în ziua de sâmbătă, 26 octombrie, când a avut loc slujba de sfințire a bisericii *Sfântul Spiridon-Vechi* din București.

Această biserică, mică și fără turlă, cu hramul «Sfântul Ierarh Spiridon al Trinitudei, Făcătorul de minuni», se află la câțiva pași de vechiul Pod al Mogoșoaiei (Calea Victoriei de astăzi) și nu departe de imprejurimile fostei Curți Domnești. Ultima pisanie a ei, în limbile

greacă și arabă, arată că domnitorul Constantin Mavrocordat, în a patra domnie în Țara Românească⁴, după ce a închinat Mănăstirea «Sf. Spiridon Vechi» Patriarhiei de Antiohia, la 8 decembrie 1746, mitropolit al Ungrovlahiei fiind Neofit Cretanul, fost al Mirelor, «făcând-o metoc pentru ierarhii și călugării arabi», între anii 1747—1748 a rezidit din temelie biserica, cu cheltuiala sa, la stăruința Patriarhului Silvestru al Antiohiei («pictorul și predicatorul», cum a fost numit de istorici), aflat atunci la București, și a înzestrat-o cu chilio, clădiri, hanuri, locuri de case și moșii. Textul grecesc al pisaniei are opt rânduri, fiind urmat de textul arab, identic cu cel grecesc :

«Această sfântă și prea cinstită biserică, cu hramul celui între sfinți părintelui nostru Spiridon al Trimitundei, făcătorul de minuni, s-a zidit, cu toate clădirile ei de primprejur, în vremea stăpânirii Prea Înălțatului și iubitorului de Hristos, Domn și Stăpânitor a toată Ungrovlahia, Domnul Ioan Constantin Nicolae Voievod, cu cheltuiala și socoteala Prea Înălțimii Sale, pentru sufleteasca sa mântuire.

Și s-a închinat prea sfântului apostolicesc și patriarhicesc Scaun al mării cetăți a lui Dumnezeu, Antiohia, fiind Patriarh Prea Fericitul Kir Silvestru care, în vremea zidirii ei, era de față și supraveghea.

În anul 1747 de la Hristos».

Biserica a funcționat ca mănăstire și metoc al Patriarhiei Antiohiei până la secularizarea din timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza din 1863, când a fost transformată în parohie filială a parohiei «Mihai Vodă» și, mai apoi, a parohiei «Sfinții Apostoli». În 1960 ea a devenit parohie de sine, cu titlul «Sfântul Spiridon Vechi», rezistând până în luna iunie, 1987, când a fost demolată.

În dimineața zilei de 26 octombrie 1996, ziua de prăznuire a Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, la ieșirea din Reședința Patriarhală, cei doi Patriarhi s-au oprit și au binecuvântat mulțimile de credincioși care se aflau pe Dealul Patriarhiei.

În jurul orelor 8,45, cei doi Întâistătători, însoțiți de ceilalți membri ai delegației siriene, de membri ai Sfântului Sinod al Bisericii noastre (Î.I.PP.SS. Mitropoliți Daniel al Moldovei și Bucovinei și Serafim al Germaniei și Europei Centale; PP.SS. Episcopi Epifanie al Buzăului, Casian al Dunării de Jos, Ioachim al Hușilor, Nifon al Sloboziei și Călărașilor, Teofan Sinaitul și Vincențiu Ploieșteanul, Vicari Patriarhali, Teodosie Snagoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P.Cuv. Arhim. Vasile Vasilachi, Vicar al Episcopiei Ortodoxe Române din America și Canada), de P.C. Preoți Consilieri Patriarhali și de alți colaboratori din cadrul Administrației Patriarhale au pornit către Biserica Sfântul Spiridon-Vechi, unde au fost întâmpinați — în sunetul triumfal al clopotelor bisericii — de clerici și de mulțime mare de credincioși de toate vârstele, aflați în spațiul din jurul bisericii și de lângă podiul special amenajat în vederea săvârșirii Sfintei Liturghii. Înălții oaspeți au pătruns cu greutate printre oameni, binecuvântându-i, timp

4. 1744—1748 (vezi și nota 3).

în care corul bisericii a intonat imnul patriarhal : «Pre Stăpânii și Patriarhii noștri...».

În jurul orelor 9,00 a început slujba târnosirii, în cadrul căreia cei doi Patriarhi au mers în procesiune în jurul bisericii și apoi, după intrare, au rostit rugăciunile de invocare a Duhului Sfânt în limbile română, franceză și arabă, asistați de ceilalți ierarhi — oaspeți și gazde — care au intonat troparele rânduite și cuvenitele răspunsuri ; P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos a stropit, la momentul cuvenit, pe credincioși cu Sfânt Mir, iar în tot acest timp I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale, aflat pe podiumul amenajat lângă biserică, înfățișa și explica — pentru cei prezenți, dar mai ales pentru cei de afară, care nu puteau urmări ce se întâmplă în interiorul bisericii — momentele slujbei de târnosire.

După sfințirea bisericii, cei doi Întâistătători au ieșit și s-au îndreptat către podium, binecuvântând mulțimea care umpluse toată zona. Am remarcat prezența D-lui Victor Ciorbea, Primar General al Capitalei, a D-lui Profesor Ioan Mihăilescu, Rectorul Universității București, a unor ambasadori acreditați la București și a altor persoane din Administrația centrală și locală.

Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, a citit *Gramata de sfințire* :

«Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, s-a rezidit această Sfântă biserică întru cinstirea Sfântului Ierarh Spiridon al Trinitundei, Făcătorul de minuni, pe locul alteia mai vechi, întemeiate la 1747, de către Constantin Mavrocordat, Domnitorul Țării Românești, la rugămintea Patriarhului Silvestru al Antiohiei, aflat atunci în București, purtătorul toiagului păstoresc al Mitropoliei Ungrovlahiei fiind Mitropolitul Neofit Criteanul. După mai bine de două secole de la înălțarea acestui sfânt lăcaș, asupra țării și Sfintei noastre Biserici s-a abătut urgia dictaturii comuniste, când au fost distruse un număr de biserici din București, între care și Biserica Sfântului Spiridon Vechi, demolată în noaptea de 13—14 iunie 1987.

În lumina libertății, dobândită sub călăuzirea Duhului Sfânt, prin jertfa tinerilor din Decembrie 1989, având râvnă pentru vindecarea suferinței pricinuite de dispariția acestui sfânt lăcaș, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a purces la începerea lucrărilor de rezidire a bisericii pe vechile ei temelii, precum se vede, redându-i-se înfățișarea dintru început, împodobită fiind pe dinăuntru cu pictură, catapeteasmă, străni și alte odoare.

Aceste împliniri s-au realizat prin Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, cu străduința Prea Sfințitului Episcop Vicar Teodosie Snagoveanu, cu sprijinul Ministerului Finanțelor, Secretariatului de Stat pentru Culte, Băncii Naționale a României, Băncii Comerciale Române, Primăriei Municipiului București și a multor preoți, credincioși, miluitori și făcători de bine din țară și din străinătate, pildă făcându-se credincioșii ortodocși români din New York, prin străduința Prea Cuviosului Arhimandrit Mitrofor Dr. Vasile Vasilachi, ale căror nume vor fi înscrise în Cartea Vieții.

Cu multă cinstire față de lucrarea înaintașilor, au fost așezate la locul lor unele piese originale: portalul de la intrare, cu pisană în litere arabe și grecești, coloanele de piatră cioplită din interior și de la pridvor, ancadramentele ferestrelor, icoanele din catapeteasmă, salvate din fața buldozerelor prin râvna Părintelui paroh Alexandru Zaharescu.

Lucrările de reconstrucție s-au desfășurat între anii 1992—1996 sub îndrumarea arhitectului Florea Voicu, iar pictura — în tehnică frescă — a fost realizată de trei echipe de pictori talentați, sub conducerea pictorului bisericesc Vasile Buzului. Devizul de pictură a fost întocmit de Prea Cuviosul Arhimandrit pictor Sofian Boghiu, starețul Sfintei Mănăstiri Antim, paroh fiind în timpul acestor lucrări Prea Cucerinicul Preot Ioan Iordache.

Sfințitu-s-a această biserică de către Prea Fericiții Părinți Patriarhi Ignatie al IV-lea al Antiohiei și al întregului Orient și Teoctist al României, în mijlocul unui ales sobor de ierarhi, arhimandriți, preoți și diaconi și în prezența unei impresionante mulțimi de credincioși în ziua de 26 octombrie 1996, la praznicul Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir».

După slujba de târnosire a bisericii, a fost săvârșită Sfânta Liturghie arhierescă, răspunsurile fiind date de către un cor de elevi ai Seminarului Teologic din București. Remarcăm că la ectenia funebră au fost înălțate rugăciuni pentru «domnitorul Constantin Voievod, Silvestru Patriarhul și toți slujitorii și ajutătorii acestei sfinte biserici; odihnește-Doamne, în loc luminat, sufletele eroilor martiri adormiți în timpul Revoluției pentru libertatea și demnitatea noastră; odihnește-i în loc cu verdeață, în loc de odihnă, de unde a fugit toată întristarea și suspinarea...».

În atmosfera de sfântă rugăciune creată, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a rostit următorul cuvânt de învățătură :

«Iubiții mei frați și surori,

Iată clipe de aleasă bucurie ! Clipe trăite o singură dată în viață, pentru că o singură dată o biserică este sfințită de către arhiereul canonic, prin așezarea icoanelor Sfinților Evangheliști și prin ungerea altarului cu Sfântul Mir. Ne aflăm deci în fața acestei biserici sfințite. O vedem strălucind în haine de sărbătoare, în veșminte împărătești, mai frumoase decât ne-am fi putut imagina, pentru că iradiază frumusețea cea dumnezeiască. Fiecare biserică, oricât de impunătoare sau de modestă ar fi ea, asemenea celor zidite după modelul bisericii «Sfânta Sofia» din Constantinopol sau celor mai mici, adăpostite în văile munților, poartă veșmântul și strălucirea Duhului Sfânt, negrăit în frumusețe. Acest veșmânt îl poartă acum și bătrâna biserică *Sfântul Spiridon-Vechi*, refăcută din temelie, pe același loc de unde fusese demolată, căzând și ea victimă terorii comuniste.

Părintele Alexandru Zaharescu, care a venit astăzi până aici cu multă greutate, a fost martorul lacrimilor vărsate de credincioși atunci când sfântul locaș a fost doborât cu ușurință de buldozere, noaptea, ca să nu afle nimeni, și anume în noaptea sinistră de 13—14 iunie 1987. Prin grija Părintelui Zaharescu și a credincioșilor mai apropiați, coloanele originale de la pridvor și din interior, ancadramentele ferestrelor, portalul de la intrare au putut fi salvate, iar acum, după cum vedeți, biserica ni se înfățișează așa cum a fost, și parcă mai înfloritoare, ca prin minune dumnezeiască. Această biserică este o mărturie a credinței, a nădejzii și a dragostei noastre creștine ortodoxe, care «nu cade niciodată»⁵. Nădejdea rodește, credința trece dincolo de pragul acestei vieți, iar dragostea față de Dumnezeu, față de Biserică și față de aproapele nostru ne pune în legătură cu creștinătatea de pretutindeni, cu toți semenii și cu întreaga creație a lui Dumnezeu.

În acest moment este bine să ne amintim de prezența în istorie a strămoșilor noștri, de vrednicia lor, de acest pământ românesc în care, în secolul al XVII-lea, sub domnitori luminați și sub păstori duhovnicești devotați sfintei noastre Biserici, Țările Române adăposteau Ortodoxia, aflată în grele încercări, datorită cuceririi ținuturilor încreștinate de către popoarele musulmane. Acestea au știrbit slava Ortodoxiei prin cuceririle lor — începând cu Ierusalimul și continuând cu Antiohia și cu celelalte Patriarhii Apostolice.

5. I Cor. XIII, 8.

Patriarhii Antiohiei, ai Ierusalimului și ai Constantinopolului au venit în Țările Române, în preajma domnitorilor, aducând cu ei bogăția învățaturii ortodoxe, aici, la București, la Iași, la Suceava și au aflat mângâiere, sprijin și adăpost. În aceste centre de viață și de cultură ortodoxă și românească ei au putut tipări, mai ales în timpul domniei Sfântului Constantin Brâncoveanu, cărți în limbile greacă, arabă, gruzină și română.

Pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, a domnit în Țara Românească, în mai multe rânduri⁶, Constantin Mavrocordat, om evlavios iubitor de cultură și de Ortodoxie. El a continuat legăturile întreținute de către înaintașii săi cu Patriarhia Antiohiei, și în cadrul acestor legături a primit ca oaspete, pe la anul 1747, pe Patriarhul Silvestru al Antiohiei. Fiind prigonit, acesta și-a îndreptat gândul la Mântuitorul Hristos și la Biserica Sa, poartă a cerului și mărturie văzută a prezenței și lucrării lui Dumnezeu în lume, a adresat domnitorului Constantin Mavrocordat rugămintea de a zidi aici o biserică închinată Sfântului Spiridon. Binecredinciosul domnitor nu a pregetat și a împlinit de îndată această rugămintă. Iată foarte pe scurt istoria acestei biserici.

Dar astăzi, iubiți credincioși, prăznuim pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, care s-a săvârșit din viață în secolul al IV-lea, ca martir pentru credința în Hristos. Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei — urmașul Patriarhilor *Macarie* al III-lea, *Atanasie* și *Silvestru* (la rugămintea căruia a fost întâi zidită această biserică) — a sfințit acum împreună cu noi acest sfânt altar al bisericii, rezidită după ce fusese demolată. Este un moment prielnic pentru a înțelege mai bine legătura dintre credință și mărturisirea ei prin iubire și fapte bune. Martirajul se împlinește ca o taină a lui Dumnezeu în viața unor oameni aleși de El, după vrednicia personală a celui ce își sfârșește viața în chinuri. Însă tot atât de chinuit și tot atât de pilduit se întâmplă a fi și martirajul unor biserici, între care se află și biserica Sfântul Spiridon Vechi. În București sunt și alte biserici-martire ale căror vieți, podoabe, valori și frumuseți au dispărut sub haina lucrare diavolească a celor ce au îndreptat buldozerele contra lor. Iată că Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, și Sfântul Ierarh Spiridon al Trimitundeii și-au unit rugăciunile și ne-au întărit spre a reuși ca într-un timp relativ scurt să refacem această biserică. Mărturisesc astăzi în fața Prea Fericitului Patriarh *Ignatie* al IV-lea și în fața tuturor că am întâmpinat multe greutăți și obstacole, pe care a trebuit fie să le ocolesc, fie să le încalc, ridicând această biserică fără a

6. Vezi nota 3.

obține numeroasele aprobări necesare, procedând adică așa cum am mai făcut-o de altfel în timpul regimului comunist. Ne-au ajutat deci Sfântul Ierarh Spiridon și Sfântul Mare Mucenic Dimitrie. Biserica ne întâmpină cu ocrotire de mamă iubitoare. Se află din nou la locul ei, care a radiat sfințenie închinătorilor. Sunt încredințat că ea produce bucurie tuturor. Mai mult decât atât : frumusețea grăitoare și deplina ei sfințenie sunt mai presus de toate cele trecătoare, lumești. Sunt convins că această bisericuță va fi apreciată și de autorități, de edili, ca și de cei pricepuți la arhitectură sau la estetică, și nădăjduim că niciodată Dumnezeu nu va mai îngădui nelegiuiri de felul celor săvârșite de-a lungul celor 45 de ani de comunism.

Iată, Dumnezeu ne-a răsplătit grija și suferințele cu bucuria sfințirii de astăzi a acestei biserici. Nemărginită este bucuria pe care am trăit-o când Prea Fericitul *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei a reaprins candela acestui sfânt altar, simbol al biruinței credinței noastre ortodoxe, în vremuri în care Ortodoxia — atât la noi, cât și în Antiohia, în Orientul Mijlociu și pretutindeni — este supusă unor grele încercări. Credința însăși este pusă la grele încercări în mijlocul atâtor curente, atâtor abateri de la credință și de la gândirea cea dreaptă a Sfinților Părinți. Când societatea omenească este atât de bolnavă, în întregimea ei, când și societatea noastră românească este frământată de atâtea ispitiri și amăgiri deșarte, Biserica ne arată astăzi încă o dată că păstrarea credinței celei adevărate — pe care au mărturisit-o martirii : domnitori, patriarhi, mitropoliți, monahi și credincioși — această statornicie în credință va face ca strădaniile noastre să fie încununete de izbândă. Această biserică, rod al atâtor strădanii, dar și obiect de dispreț pentru necredincioși, să fie tămăduitoare a sufletelor răpite, să fie izvorătoare de mir, ca și Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, a cărui pomenire facem astăzi.

Nu pot să exprim după cuviință mulțumire lui Dumnezeu pentru ajutorul dat, după nespusa amărăciune pe care am simțit-o și după greutatea care m-a apăsât în dimineața în care am aflat că biserica Sfântul Spiridon Vechi nu mai există. Ea căzuse jertfă într-o noapte, ca și atâtea alte biserici care fuseseră demolate în ascuns... Cine ar mai putea spune taina lacrimilor vărsate de credincioșii care fuseseră martorii distrugerii atâtor biserici, între care și biserica Sfânta Vineri ? ! Cine ar putea spune taina rugăciunilor de seară și de dimineață înălțate lui Dumnezeu pentru ca dictatura comunistă să dispară ?

Astăzi vă mulțumesc, iubiți fii duhovnicești, că ați venit să ne rugăm împreună pentru sufletele tinerilor care și-au dat viața pentru credința

noastră strămoșească. La 22 decembrie 1989, ei m-au însoțit de la Patriarhie, printre mulțimea de credincioși care umpleau bulevardele, până la Televiziune, unde primul gând pe care l-am exprimat a fost și refacerea bisericilor. M-am gândit la biserica Sfântul Spiridon Vechi, la biserica Sfânta Vineri, la Mănăstirea Văcărești...

Iată că Dumnezeu ne-a ajutat să rezidim — cu ajutorul colaboratorilor de la Patriarhie și Arhiepiscopia Bucureștilor — și să sfințim biserica, ne-a ajutat să refacem, de asemenea, limanul de duhovnicie al Schitului Darvari, unde rugăciunea și cântarea bisericască se aud neîntrerupt și unde mănunchiul de monahi se roagă așa cum s-au rugat înaintașii lor, știind că odată cu demolarea zidurilor se urmărea demolarea credinței din inima credincioșilor.

În vechime, împăratul Solomon, dăruit de Dumnezeu cu «înțelepciune și știință»⁷, a ridicat lui Dumnezeu un locaș potrivit măreției și atotputerniciei Lui. Era însă conștient de faptul că puterile și posibilitățile omenești sunt foarte limitate, relative, și că nici un rod al lucrului mâinilor omenești nu este vrednic de Dumnezeu dacă nu este făcut cu smerenie și cu menirea jertfelniciei: «...cine poate să-i zidească Lui templu, când cerul și cerurile cerurilor nu-L încap? Și cine sunt eu, ca să-I pot zidi templu? Fără numai doar pentru a se tămâia înaintea Lui...»⁸. Întru același duh și având aceeași conștiință, prorocul Isaia a dat contemporanilor și urmașilor săi mărturie despre cuvântul Domnului: «Cerul este scaunul meu și pământul așternut picioarelor Mele; ce fel de casă Îmi veți zidi voi și ce loc de odihnă pentru Mine?»⁹.

Este adevărat că locașurile înălțate de oameni nu-L schimbă pe Dumnezeu în ființa Sa. Schimbarea care are loc prin înălțarea de locașuri sfinte — întru lauda și slava lui Dumnezeu — *se produce în noi, credincioșii*, pe de o parte pentru că rugăciunea — mai multă¹⁰, mai curată, mai adecvată — ne face mai buni, mai calzi, mai milostivi, mai înțelegători, iar pe de altă parte pentru că, înălțând în biserici rugăciunile noastre, putem să aplecăm spre noi bunătatea, mila și îndurarea lui Dumnezeu și să ne apropiem și să ne învrednicim de Împărăția Cerurilor, pe care aceste locașuri sfinte o prefigurează, după cum rostim în rugăciune: «În biserica slavei Tale stând, în cer ni se pare a sta...».

7. II Paral. I, 12.

8. II Paral. II, 6.

9. Isaia LXVI, 1.

10. Potrivit îndemnului Sfântului Apostol Pavel: «Rugați-vă neincetat!» (I Tesal. V, 17).

Iată că de astăzi, încă o biserică ne apropie de ceruri, de Împărăția lui Dumnezeu. Ea este poartă a cerurilor, după cum prin ușile ei a intrat Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* — închipuind pe Însuși Hristos Dumnezeu, Marele Arhiepiscop — rostind cuvintele: «Ridicați, căpetenii, porțile voastre și vă ridicați porțile cele veșnice și va intra Împăratul slavei... Domnul Cel tare și puternic, Domnul Cel tare în război... Domnul puterilor, Acesta este împăratul slavei»¹¹. Ea este de acum gătită să fie — tuturor celor dornici să-L întâlnească pe Dumnezeu în icoane și prin rugăciune — adăpost primitiv, și nu numai pentru un an sau pentru un deceniu, ci pentru totdeauna, fiindcă nici o putere nu mai poate îndrăzni să ștergă de pe fața pământului altarul și locașul acestei biserici.

De aceea, sunt recunoscător Bunului Dumnezeu și mulțumesc totodată și Prea Fericitului Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei, pentru că am avut bucuria și fericirea să primesc pe întâistătătorul Patriarhiei Antiohiei și pe înaintașii Prea Fericirii Sale: Patriarhul Alexandru al III-lea (aici, la București, în 1951), Patriarhul Ilie al VI-lea (la Oltenia, în 1976). Se află acum aici Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea, pe care îl cunosc de 33 de ani ca un mare iubitor al credinței noastre ortodoxe și purtător al nădejzii pe care ne-o dă credința ortodoxă, un mare teolog și un mare păstor duhovnicesc. Prea Fericitul *Ignatie* al IV-lea este unul dintre acei mari teologi care aduc o renaștere în viața creștină, renaștere pe care și noi trebuie să o dobândim. Această nevoie de renaștere morală și socială ne determină să cunoaștem mai amănunțit ce este bine și folositor societății umane și este necesar și util în demersurile noastre pentru ca sfânta Ortodoxie să fie cunoscută nu numai la noi, în țările cu populație preponderent ortodoxă, ci de la un capăt la celălalt al lumii. În aceste eforturi și demersuri, sunt convins că Dumnezeu ne va ajuta, pentru marea Sa milostivire și dragoste către noi, ca și pentru rugăciunile înălțate de viețuitorii mănăstirilor, de profesorii, studenții și ostenitorii noilor Facultăți de Teologie, de către membrii Sfântului Sinod al Bisericii noastre, care s-au împărțit astăzi din același potir cu noi, și de către tinerii de la Facultatea de Teologie din cadrul Universității București, cu ale căror ostenele se ridică biserica de la Universitatea Politehnică. Tuturor acestora le împărtășesc pe de o parte recunoștința mea, iar pe de altă parte bucuria și nădejdea că ei vor avea un rol important în devenirea neamului nostru românesc, pentru că tinerii și copiii Bisericii noastre, familiile în întregime sunt sensibile la valorile credinței în Dumnezeu. Credința

11. Ps. XXIII, 7—10.

și mărturisirea, iubiiții mei, răbdarea care vă caracterizează — o ade-vărată asceză de care dați dovadă mereu și mai ales astăzi, participând aici la Sfânta Liturghie — sunt coroana apostoliei noastre și a Bise-ricii.

Să păstrăm neclintite credința și nădejdea noastră în Dumnezeu și să sporim în dragostea către El. Credința, nădejdea și iubirea față de Dumnezeu ne dau aici, fagurele de miere duhovnicesc și împlinirea celor de trebuință vieții vremelnice, iar în viața de dincolo un loc în comu-niune cu sfinții bineplăcuți Părintelui luminilor și Izvorul tuturor bună-tăților, Căruia se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea acum și în veci nesfârșiți. Amin».

Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea a adresat apoi tuturor celor prezenți următorul cuvânt :

«*Prea Fericirea Voastră,*

Iubiți ierarhi și preoți,

Dreptmăritori credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române,

Mulțumim foarte mult, Prea Fericirea Voastră, pentru tot ceea ce ați spus și mai ales pentru tot ceea ce am săvârșit împreună la această sărbătoare. Ați amintit că Patriarhiile Apostolice — între care se află și Patriarhia Antiohiei, pe care o reprezintă — întâmpină mari dificultăți. Intotdeauna Bisericile au avut greutăți, căci una dintre ele suntem noi înșine, oamenii. După cum știm, Biserica cea vie este alcătuită din noi toți, și ea este ca și noi : dacă noi, cei care alcătuim biserica, suntem buni, și Biserica este bună. În contextul nostru, așa cum ați amintit, facem tot ce putem, fără a cere cuiva acordul pentru a face binele pentru că cel ce face binele nu are nevoie de nici un fel de autorizație.

Mi-ar face plăcere să reamintesc și să subliniez, iubiiții mei frați, cu binecuvântarea Prea Fericitului *Teoctist* și a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, faptul că noi nu venim de departe ca niște străini de Biserică, ci suntem în Biserică, la fel ca dumneavoastră. Ați tras deja unele învățăminte din perioada trecută a istoriei acestei țări : la începutul acestei perioade exista și biserica aceasta ; a venit apoi o vreme în care biserica aceasta a fost distrusă și — în al treilea rând — a venit vremea — mai aproape de zilele noastre — când biserica a fost zidită din nou, sub ochii noștri. Așa s-a întâmplat și se întâmplă și cu Biserica cea vie, care suntem noi, astăzi, aici. Să înțelegem legătura dintre această experiență și ceea ce ne învață Biserica : suntem orto-docși fiindcă avem motive întemeiate, rațiuni valabile pentru a fi orto-docși ; avem în fața noastră o imagine a omului și a lumii în care trăim

și credem cu tărie în această viziune, pentru că suntem ortodocși. Unii cred că sunteți doar niște instrumente și că vă pot folosi, că pot profita de pe urma dumneavoastră, că trebuie să vă ia cât mai mult și să vă dea cât mai puțin, că nu aveți dreptul să vă împotriviți, să protestați sau să luați cuvântul în legătură cu problemele și cu viața Bisericii. Alții spun că nu aveți dreptul să vă plângeți de durerile și suferințele voastre. Biserica noastră Ortodoxă ne învață însă cu totul altceva: cine sunteți? Sunteți creația lui Dumnezeu, preaiubiții Săi fii. Indiferent cine sunteți, toți sunteți creați după chipul lui Dumnezeu și în vederea asemănării cu El, sunteți creați pentru viață și nu pentru moarte. Sunteți făcuți de Dumnezeu intru demnitate, și toți aceia care nu se regăsesc cu voi în această demnitate nu sunt creștini. Când mă uit la dumneavoastră, îmi dau seama că sunteți făpturi botezate, asupra cărora se află mâna lui Dumnezeu. Iată de ce fiind în Biserică, mă gândesc cum să vă slujesc și nicidecum la cum să mă slujiți pe mine, după cum și Domnul nostru a venit — potrivit Sfintei Evanghelii — nu să I se slujească, ci ea să slujească El lumii. Stăpânii vremelnici ai acestei lumi cer mai degrabă să fie serviți, și nu să slujească ei, și — în această privință — știți multe, din perioada care a trecut.

Iată de ce atunci când diaconul îndeamnă ¹² «Capetele voastre, Domnului să le plecați!», slujitorii din altar aduc lui Dumnezeu o rugăciune în care se spune: «...cei ce și-au plecat Ție capetele, nu le-au plecat în fața trupului și sângelui, ci Ție, înfricoșătorului Dumnezeu...». Cei care știu să se închine lui Dumnezeu și să-I slujească Lui și oamenilor sunt cu adevărat mari, și nu cei care se cred mari și pretind supunere din partea celorlalți. Biserica se roagă mereu pentru ca voi să creșteți în demnitate, îngenunchind în fața lui Dumnezeu: Dumnezeu nu ne-a creat pentru a ne micșora, ci pentru ca noi să creștem tot mai mult. A fi creștin înseamnă a fi mare, puternic pe dinlăuntru, și de aceea creștinul care face binele nu are nevoie — după cum bine spunea Prea Fericitul *Teoctist* — de nici un fel de aprobare.

Dumnezeu să vă binecuvinteze!».

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a dăruit bisericii Sfântul Spiridon Vechi o icoană reprezentând pe Sfântul Ierarh Spiridon al Trimitundeii, Făcătorul de minuni, iar Prea Cucernicului Preot paroh Ioan Iordache o cruce pectorală.

Binecuvântând mulțimea de credincioși, Prea Fericii Patriarhi *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei și *Teoctist* al României au pornit — însoțiți de ceilalți Ierarhi, clerici și colaboratori — către Palatul Patriarhal,

12. După «Tatăl nostru» (în cadrul Sfintei Liturghii).

unde a avut loc o agapă frățească în onoarea delegației Scaunului Patriarhal al Antiohiei.

În dimineața zilei de duminică, 27 octombrie, praznicul Cuviosului Dimitrie cel Nou din Basarabi, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* și Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea, ceilalți distinși oaspeți, alături de ierarhi și preoți ai Bisericii Ortodoxe Române, s-au închinat la moaștele Cuviosului apărător al Bucureștilor, au binecuvântat mulțimea de credincioși — bărbați, femei, tineri, copii, vârstnici, din București și din toată țara — care umpluse dis-de-dimineată Dealul Patriarhiei și au săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă, pe un podium special amenajat lângă absida Catedralei Patriarhale¹³. Răspunsurile au fost date cu măiestrie de Corala Patriarhiei, dirijată de P.C. Preot Constantin Drăgușin. Atmosfera de rugăciune, de profundă trăire duhovnicească, a fost îmbogățită cu cuvintele de învățătură adresate tuturor celor prezenți de către cei doi Patriarhi. Astfel, Prea Fericitul Patriarh *Teoctist* a spus :

*«Prea Fericite Patriarh Ignatie,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Ne-a învrednicit Dumnezeu să trăim, de câteva zile și mai cu seamă în ziua de astăzi, momente deosebite, care ne umplu inima de bucurie sfântă și ne întăresc în credința și nădejdea noastră. Parcă simțind aceasta, iată că și soarele, în ciuda tuturor pronosticurilor, la căldura rugăciunilor, și-a întors fața către noi, ca să ne mângâie și să ne încălzească fețele. Ne vine greu să ne despărțim de acest moment atât de sfânt fără a ne gândit o clipă împreună la realitatea cea veșnică a credinței noastre ortodoxe, la lumina care nu apune niciodată.

An după an, această colină a fost mângâiere și mijloc de îmbărbătare și de luminare a credincioșilor Bisericii noastre, iar în jurul acestei catedrale — adăpost și locaș sfânt în care odihnesc moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou din Basarabi — am fost întăriți și călăuziți pentru urcușul nostru duhovnicesc. Aflându-ne aici, iubiții mei frați și surori, ne dăm seama că mai ales în acest an simțim mângâierea, iubirea Mântuitorului Hristos, prin mijlocirea Sfântului Ierarh Spiridon al Trimitundeii, Făcătorul de Minuni, prin stăruința, răbdarea și dragostea tuturor credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, ca o dreaptă răsplătire pentru răbdare, pentru dragoste, pentru felul în care credincioșii au sprijinit și sprijină Biserica, religia în școală, înființarea de noi biserici și mănăstiri, pentru felul în care tineretul nostru se arată vrednic de credința ortodoxă. Trebuie să fim conștienți că făcând acestea, nu am făcut încă destul pentru înțelegerea și trăirea Ortodoxiei la adevărata ei valoare și la întreaga noastră putere. Viețuirea potrivit

13. Slujba a fost transmisă în direct la radio și pe programul 1 al Televiziunii.

credinței ortodoxe presupune și strădania neîncetată pentru depășirea granițelor și limitelor noastre, atât a celor geografice, cât și a celor culturale, chiar și a celor lingvistice. Ortodoxia nu este numai a noastră, a celor de astăzi, sau numai a celor care vorbim limba română, în care ne putem exprima atât de frumos adevărurile de credință, ci trebuie să fim în comuniune cu toată Biserica Ortodoxă : cu strămoșii și părinții noștri care au mărturisit Ortodoxia în trecut ; cu domnitorii și voievozii noștri, care se înconjurau cu ierarhi, cu patriarhi, cu profesori, cu învățați din aria Bizanțului căzut sub otomani și care au îmbogățit credința și viețuirea strămoșilor noștri. Ortodoxia românească și cultura noastră românească — și trebuie să o recunoaștem și să o afirmăm cu smerenie, dar și cu obiectivitate, în duhul adevărului — sunt cunoscute de la Patriarhiile Apostolice la mănăstirile din Peninsula Balcanică, de la Muntele Sinai la Mănăstirea Rila din Bulgaria.

Iată de ce trebuie să prețuim aceste zile de întâlnire panortodoxă.

Ortodoxia reprezintă astăzi, iubiții mei, tezaurul de credință apostolic, tradiția apostolică, acea tradiție de la Scaunul Apostolic al Antiohiei, unde credincioșii Mântuitorului Hristos au luat pentru întâia dată numele de *creștin*¹⁴ ; domnitorii și înaintașii noștri au stabilit — nu întâmplător, ci chiar cu bunăștiință și cu roade duhovnicești pentru viața noastră — legături cu Patriarhia Antiohiei, unde întotdeauna au fost mari învățați și patriarhi luminați. Osteneala vrednicului de pomenire mitropolit Antim Ivireanul, în litere și tipar, a adus roade până la Alep, unde apoi Sfântul Domnitor Constantin Brâncoveanu a trimis tipografie. Această catedrală a primit ungerea cu Sfântul și Marele Mir de la Patriarhul Macarie al III-lea al Antiohiei ; altarul Bisericii Sfântul Spiridon a fost zidit la rugămintea Patriarhului Silvestru al Antiohiei. Legăturile cu Patriarhia Antiohiei sunt de natură veșnică, prin harul Duhului Sfânt, iar binecuvântarea și grija lui Dumnezeu pentru acest ogor al Maicii Domnului — Țările Românești, incluzând și Transilvania — au fost și rămân o mărturie și o lecție vie în sufletele noastre. Nu este întâmplător faptul că îl avem acum în mijlocul nostru pe Prea Fericitul Patriarh Ignatie al IV-lea. Acest moment trebuie să constituie pentru fiecare dintre noi — ierarhi, preoți, credincioși și credincioase — un moment de referință spirituală, de comuniune cu Patriarhia Apostolică din Antiohia și cu toată Ortodoxia. Acum, când se caută în lume și în țara noastră atâtea modalități de rezolvare a unor probleme de criză economică (însă pe fondul unei crize morale), comuniunea noastră în credința și valorile Ortodoxiei, avându-L în centru pe Hristos și adevărul Său, cu iubirea și libertatea Sa prezente

14. Fapte 11, 26.

și lucrătoare în vistieria Bisericii Ortodoxe, va contribui simțitor la redresarea lumii. Întru aceasta, mai ales credincioșii și slujitorii Bisericii vor fi folositori societății păstrându-se ei înșiși neîntinați și liberi față de orice degradare care le poate știrbi identitatea morală. Este foarte necesar să luăm aminte la strălucirea învățaturii Ortodoxiei acum, când atâtea secte și atâtea curente, unele mai aberante decât altele, caută să zdruncine credința și să îndepărteze pe oameni de Dumnezeu și de duhul în care s-au născut și au crescut. Să vedem cât de frumos oferă Ortodoxia principiile de viață creștină, de gândire și de evlavie, pentru că aceste principii sunt întemeiate pe sfânta libertate și sfânta iubire față de Dumnezeu și de semenii. Acum, la sfârșitul acestei zile — și după ziua de ieri, când a fost sfințită biserica Sfântul Spiridon-Vechi — aș vrea să vă mulțumesc dumneavoastră, tuturor credincioșilor, fiilor și fiicelor Bisericii noastre. Nutresc o aleasă prețuire pentru tinerii și copiii Bisericii. Ne sunteți foarte prețioși. Sunteți martorii și mărturisitorii credinței noastre în fața Ortodoxiei întregi, după cum astăzi ați fost martori în fața Prea Fericitului Patriarh *Ignatie* al IV-lea. Totdeauna, personal și împreună cu ceilalți ierarhi ai Bisericii noastre, am simțit dragostea și atașamentul tinerilor față de învățătura creștină. Ne vom întâlni cu tinerii în mod deosebit în aula Universității și cu studenții teologi la Facultatea de Teologie. Tinerii și copiii care s-au împărtășit astăzi, împreună cu noi cheazăuiesc Ortodoxia mileniului al III-lea. Păstrați așadar acest curaj creștin, frumusețea voastră duhovnicească, puritatea credinței noastre și această lumină a soarelui ceresc și a *Soarelui dreptății*.

V-am privit și astăzi, așa cum vă privesc totdeauna, din acest loc, și v-am văzut așa cum văd zugrăvite pe pereții Voronețului nenumărate fețe și frunți senine ale credincioșilor care apărau și susțineau adevărurile de credință și mărturiseau în acest colț de lume slava Ortodoxiei.

Să mulțumim lui Dumnezeu și să-I fim recunoscători pentru toate. Să ținem neîntrerupt legătura cu El prin pocăință și Sfânta Spovedanie, prin Sfânta Cuminecare. Să rugăm pe Dumnezeu, pe Sfântul Cuvios Părinte Dimitrie cel Nou, pe Sfinții Împărați Constantin și Elena, ocrotitorii acestei catedrale, pe Sfântul Ierarh Spiridon al Trinitundei să ne întărească voința astfel ca noi să nu șovăim nici o clipă în păstrarea și apărarea credinței noastre, în ciuda tuturor greutăților.

V-ați putut da seama, ascultând cuvântul de ieri al Prea Fericitului *Ignatie*, ce deosebire este între un credincios adevărat și unul indiferent, între un credincios și cineva care nu cunoaște credința în Dumnezeu... Noi, românii, prin strămoșii noștri, am cunoscut credința mai întâi indirect, urmare faptului că Sfântul Apostol Pavel a predicat la sud

de Dunăre, și apoi direct, prin predica Sfântului Andrei pe pământul Dobrogei de azi. Să ne ajute Bunul Dumnezeu, iubiții mei, să stăruim neclintiți în credința noastră strămoșească și astfel să trăim mai des și mai adânc aceste momente de împreună-rugăciune, izvor de bucurie și de împlinire duhovnicească.

Vă îmbrățișez cu toată dragostea, în numele tuturor membrilor Sfântului Sinod — Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii Părinți — care ne-au făcut ieri și astăzi bucuria de a sluji împreună cu noi.

Mulțumim încă o dată Prea Fericitului *Ignatie* al IV-lea, Patriarhul Antiohiei, pentru bucuria pe care ne-o face de a fi împreună la București și — în zilele următoare — în cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor și al Episcopiei Buzăului. Dorim Prea Fericirii Sale și celorlalți membri ai delegației Patriarhiei Apostolice a Antiohiei ședere plăcută în mijlocul nostru. Binecuvântarea lui Dumnezeu și dragostea noastră să le însoțească pașii pe calea predicării cuvântului lui Dumnezeu și în aceste locuri în care trăim Ortodoxia după chemare și după putere, așa cum și Biserica Antiohiei și toate celelalte Biserici Ortodoxe se străduiesc să urmeze calea deschisă de Mântuitorul nostru Iisus Hristos către Dumnezeu Tatăl, Părintele nostru, al tuturor, călăuzite și întărite fiind de Duhul Sfânt, Mângâietorul Cel Ceresc».

După aceea, Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea a spus :

«*Prea Fericirea Voastră,*
Iubiți credincioși,

În primul rând, îl rog pe Prea Fericitul *Teoctist* ca în fruntea unei delegații să vină și să ne facă o vizită la Antiohia.

În al doilea rând, ne exprimăm dorința ca studenți teologi din România să vină să studieze la școala noastră teologică de la Balamand.

În al treilea rând, am dori ca acolo să vină și profesori de Teologie din România, pentru a lua contact cu realitățile noastre teologice și bisericesti și pentru a vedea mai bine felul în care se studiază teologia în această școală a noastră.

Am dori ca poporul nostru din Orient să vă vadă, Prea Fericite Patriarh *Teoctist*; este foarte important pentru noi acest lucru, pentru că reprezentați un întreg popor și o Biserică Ortodoxă.

Aș vrea să mă adresez și credincioșilor prezenți aici : să nu uitați că aparțineți unei Biserici care a luat ființă acum două mii de ani. Bisericile nu iau ființă așa cum apar astăzi chioșcurile sau micile magazine, nu sunt asociații obișnuite. Unul singur este Întemeietorul și Organizatorul Bisericilor : Domnul nostru Iisus Hristos. Episcopii, preoții și diaconii ortodocși pe care-i aveți aici, în România, și-au primit

harul prin succesiune neîntreruptă — de la început, direct de la Domnul nostru, prin Sfinții Apostoli. Aceasta este puterea Ortodoxiei. Desigur că — în planul uman al existenței — există unii oameni mult mai puternici, sau alții mai buni decât noi. Nu pretindem că suntem cei mai buni oameni din această lume. Dar până acum, nici dușmanii, nici prietenii noștri n-au îndrăznit să spună că Biserica Ortodoxă nu ar fi Biserica adevărată, autentică a Domnului. Chiar și pentru dușmani, Biserica Ortodoxă este Biserica adevărului. Nimeni din afara Bisericii Ortodoxe nu poate reprezenta Ortodoxia, dacă nu o fac — din interiorul ei — ortodocșii înșiși, membrii Bisericii Ortodoxe. Vedem cum de multe ori apar — prin voința și puterea oamenilor — fel de fel de asociații omenești, dintre care unele se pretind a fi religioase. Ați trăit, mult timp, asupriți de «religia oamenilor», și știți ce scump ați plătit prețul acestei asupririi... Mai aveți timp să ascultați ceea ce spun acum membrii vreunei secte sau vreunei grupări de acest fel? Singura Biserică este Biserica noastră Ortodoxă; singurul Izvor al Bisericii noastre este Domnul nostru Iisus Hristos, Care să vă binecuvinteze și să rămână cu voi totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin».

În semn de bucurie sinceră și comuniune frățească, Prea Fericitul Părinte Teoctist a oferit în dar Prea Fericitului Patriarh Ignatie al IV-lea un set patriarhal (o cruce pectorală și două engolpioane) și o icoană reprezentând pe Sf. Ierarh Spiridon al Trimitundeii, Făcătorul de minuni. De asemenea, I.P.S. Mitropolit Ilie al Tyrului și Sidonului a primit o icoană reprezentând pe Sfinții Martiri Brâncovenii; P. S. Episcop Nifon de Filipolis a primit un engolpion, iar P. Cuv. Ieromonah Matei Rezek o cruce pectorală. Toate acestea vor da mărturie în Siria despre cultura și spiritualitatea românească.

În seara aceleiași zile, delegația scaunului patriarhal al Antiohiei a avut o întâlnire cu Președintele României, Dl. Ion Iliescu, care s-a adresat oaspeților cu următoarele cuvinte :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh Ignatie al IV-lea,
Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Distins auditoriu,*

Legăturile spirituale și culturale între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă a Antiohiei datează din cele mai vechi timpuri ale creștinismului. Ele s-au intensificat însă în secolul al XVI-lea, când Patriarhul Ioachim al III-lea a făcut o călătorie în Moldova, și la începutul secolului al XVII-lea, când Patriarhul Macarie al III-lea a călătorit în Moldova și în Țara Românească, fiind oaspete de onoare la curțile domnești ale lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Cu această ocazie, Patriarhul Macarie a tradus în limba arabă cea mai veche cronică

a Țării Românești. În timpul acestei călătorii, care a durat șapte ani, diaconul Paul de Alep, care-l însoțea pe Patriarh, a făcut cea mai amplă descriere a Țărilor Române. Câteva decenii mai târziu, o altă operă românească, «Divanul», scrisă de domnitorul Dimitrie Cantemir, era la rândul ei tradusă în limba arabă, iar la Snagov a fost întemeiată prima tipografie arabă existentă în această parte a lumii; ulterior, această tipografie a fost mutată la Alep și a funcționat la mănăstirea «Sfântul Ioan», în apropiere de Beirut, până la sfârșitul secolului trecut. Legăturile noastre au fost deci nu numai de credință ortodoxă, ci și de comuniune intelectuală.

Biserica «Sfântul Spiridon-Vechi», de curând reconstruită, este una din cele mai venerabile mărturii ale vechimii și ale importanței legăturilor existente între Bisericile și popoarele noastre. Ea a fost construită în 1747 de către Constantin Mavrocordat, domnitor al Țării Românești, la cererea Patriarhului Silvestru al Antiohiei și a servit, până în secolul al XIX-lea, ca lăcaș de cult al ierarhilor și credincioșilor creștini din Siria și Liban care călătoreau în țara noastră. Patriarhul Silvestru a dăruit acestei biserici icoana frumoasă a Sfântului Spiridon pe care o lucrase el însuși și care avea inscripții în limbile arabă, română și greacă.

În 1987, biserica mănăstirii «Sfântul Spiridon-Vechi» a fost demolată de către regimul totalitar. În acest timp, au putut fi salvate anumite elemente de construcție, ca și obiecte de cult; între ele se afla și frumoasa pisanie în limbile arabă și greacă, care amintește inițiativa de aproape un sfert de mileniu a domnitorului Mavrocordat și a Patriarhului Silvestru. Prin străduințele Bisericii Ortodoxe Române și ale Guvernului României, acest sfânt lăcaș a putut fi reconstruit în forma sa arhitectonică originală și împodobit cu elemente artistice și de cult deopotrivă originale, fiind primul monument demolat în perioada comunistă care a fost reconstruit.

Prea Fericite Patriarh *Ignatie* al IV-lea,

Considerăm că este un privilegiu ca la sfințirea bisericii reconstruite «Sf. Spiridon» să Vă avem alături de noi pe Prea Fericirea Voastră, distinsul reprezentant al creștinătății arabe din Orient, al popoarelor sirian și libanez.

Așa cum spuneam, ilustrul Vostru înaintaș, Patriarhul Macarie al III-lea Zaim, a făcut o călătorie lungă în Moldova și în Țara Românească pe la mijlocul secolului al XVII-lea. Paul de Alep, care îl însoțea, un foarte bun cronicar al acestei călătorii, ne-a lăsat pagini de mare valoare pentru istoria noastră, în care sunt consemnate aspecte sociale,

politice, dar mai ales aspecte ale vieții bisericești din acel timp, ale ctitoriilor domnești etc. Dacă Prea Fericirea Voastră ați fi fost însoțit de un nou Paul de Alep, acesta ar fi avut posibilitatea să consemneze date foarte interesante asupra istoriei actuale a românilor. În ceea ce privește viața religioasă, notele sale ar fi fost foarte bogate în realizări : de exemplu, ar fi avut de reținut faptul că Biserica Ortodoxă Română și-a redobândit statutul și rolul de instituție fundamentală a societății, după ce fusese timp de aproape 50 de ani marginalizată și supusă la restricții de către regimul totalitar.

Astăzi, Biserica joacă un rol important în viața socială, culturală și mai ales în reînnoirea morală a societății. Prezența ei binefăcătoare în școli, spitale, unități militare, închisori este dorită și susținută de către Statul român, deoarece Biserica, în misiunea ei, nu poate fi înlocuită de nici o altă instituție.

Paul de Alep ne-a lăsat numeroase informații despre așezămintele mănăstirești de la vremea călătoriei sale ; cronicarul Vostru de astăzi ar fi putut observa renașterea pe care o cunoaște viața monahală ortodoxă, cu cele 381 de mănăstiri și schituri care adăpostesc 6300 de viețuitori. Desigur, cronicarul Vostru ar fi avut mult de reținut, dar poate cel mai important de reținut este faptul că în toate sondajele de opinie asupra încrederii cetățenilor în instituțiile din România, Biserica și Armata ocupă primele locuri. Mai este demn de subliniat că cronicarul Vostru ar mai fi avut date interesante de reținut și în ceea ce privește istoria actuală a românilor, eforturile lor de a da o nouă orientare vieții lor sociale, economice, politice, culturale, într-un Stat de drept, cu adevărat democratic.

În concluzie, am dori să Vă spunem că vedem în prezența Prea Fericirii Voastre aici un semn de dragoste față de Biserica română soră, față de credincioșii ei, și în același timp un stimulent pentru dezvoltarea pe viitor a relațiilor de prietenie și de cooperare între popoarele Patriarhiei Antiohiei și România».

În dimineața zilei de luni, 28 octombrie, delegația oficială a Patriarhiei Antiohiei, însoțită de o delegație a Bisericii noastre — avându-l în frunte pe Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* — s-a îndreptat spre Buzău.

Ca spațiu geografic, zona Buzăului și Vrancei unește — în chip cu totul minunat — câmpia cu dealurile și munții care, pe lângă cununa holdelor, viilor, livezilor și pădurilor, se împodobesc — am putea zice, de milenii — cu troițe și biserici, cu așezăminte călugărești, care dau ținutului de la întorsura Carpaților o aură de sfințenie și tradiție.

Probabil că dintr-un sentiment de adâncă smerenie — caracteristic înaintașilor -- și datorită vitregiei acelor vremuri, sunt puține, deocam-

dată, știrile directe privind pătrunderea creștinismului, în primele trei veacuri, în această parte de țară.

Cel mai important punct de sprijin privind existența unei vieți creștine autentice pe aceste meleaguri îl constituie martiriul Sfântului Mucenic Sava de la Buzău.

Între anii 369—372, regele goților, Athanarich, a dezlănțuit o cruntă persecuție împotriva creștinilor din zona Buzăului pe motiv că aceștia ar fi «oamenii românilor». Persecuției îi cade pradă și Sfântul Sava, care — fiind cântăreț bisericesc la una din bisericile de pe Valea Buzăului și nevoind a se lepăda de credința creștină — a fost martirizat prin înecare în apele Buzăului, a treia zi de Sfintele Paști, la data de 12 aprilie 372.

Datorită curajului cu care și-a apărat credința, Sfântul Mucenic Sava a devenit ocrotitorul acestor meleaguri și patronul spiritual al episcopiei Buzăului.

Ajunși în apropiere de centrul eparhial Buzău, în jurul orelor 11.00, cei doi Întâistătători au fost întâmpinați cu multă bucurie de credincioșii din partea locului, ca și de elevii Seminarului Teologic din Buzău, care au cântat Imnul patriarhal în limba română și în limba greacă. P. S. *Epifanie*, Episcopul Buzăului — însoțit de o delegație formată din Dl. Boșcodeală, Primarul municipiului Buzău, un reprezentant al Prefecturii județului, P. C. Preoți colaboratori ai Episcopiei Buzăului, profesori de la Seminarul Teologic din Buzău — a întâmpinat cu multă căldură pe oaspeții veniți de la București, conducându-i spre Catedrala episcopală.

Actuala catedrală episcopală din Buzău este ctitoria voievodului Țării Românești, Matei Basarab (1632—1654) și are hramul praznicului Adormirii Maicii Domnului (15 august). Datorită cutremurelor și patinei timpului, de-a lungul vremii, a suferit mai multe transformări, cele mai importante în vremea arhipăstoririi episcopului Chesarie (1825—1846). Exteriorul reprezintă forma inițială a clădirii, care i-a fost redată în urma lucrărilor de renovare efectuate între anii 1939—1942. Pictura din interior, și ea restaurată în mai multe rânduri, a fost executată în tehnica «fresco», stil neoclasic, de pictorul Nicolae Teodorescu, conducătorul școlii de zugrăvi de la Episcopie — ajutat de nepotul dinspre soție, Gheorghe Tattarescu. Deosebit de valoroasă este și pictura de pe catapeteasmă, executată pe foiță de aur de același N. Teodorescu.

În această Catedrală episcopală, a fost rânduind corului mixt al Catedralei să intoneze Imnul patriarhal în întâmpinarea înalților oaspeți. P. S. Episcop *Epifanie* a adresat oaspeților următorul cuvânt de bun venit :

«Prea Fericite Părinte Patriarh *Ignatie* al Antiohiei și al Întregului Orient,

Prea Fericite Părinte Patriarh *Teoctist* al României,

Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,

Episcopia Buzăului este astăzi în sărbătoare ; datorită vizitei pe care ne-o faceți, clericii și credincioșii acestei Eparhii sunt cu toții

stăpâniți de o aleasă bucurie, având posibilitatea să Vă vadă și să Vă ceară patriarhicească binecuvântare.

Vizita pe care o faceți la Buzău reprezintă un moment istoric deosebit de important, ce se va înscrie cu litere de aur în cronica acestei Eparhii.

Totodată, vizita pe care o faceți Bisericii strămoșești constituie și un act de solidaritate ortodoxă în aceste vremuri când lumea întreagă este frământată atât din punct de vedere religios cât și social.

Prea Fericirea Voastră,

Trăim acum momente de bucurie asemănătoare celor pe care le-au trăit înaintașii noștri în secolul al XVII-lea când la această Episcopie a poposit și a fost găzduit patriarhul Macarie III Zaim, despre acea vizită, Paul de Alep, secretarul său personal, spunând că a fost minunată și că au asistat și la o frumoasă slujbă.

Trebuie să subliniez și faptul că în secolul al XVIII-lea, când patriarhul Silvestru al Antiohiei a venit în Țara Românească, unul dintre reprezentanții de seamă ai isihasmului de la noi, starețul Vasile de la mănăstirea Poiana Mărului, s-a întâlnit cu el la București, în prezența domnitorului de atunci, și i-a cerut îndrumări în ceea ce privește viața călugărească ce era în plină dezvoltare în acea perioadă de timp.

Prea Fericirea Voastră,

Buzăul V-a așteptat, și suntem recunoscători Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist că în această vizită a programat și Episcopia noastră.

Vă mulțumim din inimă pentru bucuria ce ne-ați făcut ; Vă mulțumim, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, și nădăjduim să Vă simțiți bine la Buzău, așa după cum s-au simțit și toți ceilalți ierarhi care ne-au vizitat».

Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei și al Întregului Orient a împărtășit celor de față următoarele gânduri :

«În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

Venind astăzi în mașină cu *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, mă gândeam cum să procedez pentru reușita deplină a acestei întâlniri de aici. Chiar dacă din punct de vedere geografic suntem situați la mare distanță unii față de alții, prin Biserică suntem unii lângă alții și, ceva mai mult, participăm spiritual la viața interică a celorlalți. Prin Botez, poarta de intrare în creștinism, ne recunoaștem ca creștini

ortodocși, ca o singură familie în sânul aceleiași Biserici a Mântuitorului Iisus Hristos.

Ortodoxia nu este o religie a ideologiilor, ci o Biserică în care accentul cade pe rolul persoanei umane, și aceasta pentru că, atunci când ne rugăm, ne rugăm lui Dumnezeu, iar Dumnezeu este Persoană. În Biserică trebuie să fim ca frații și să ne iubim ca frații. De aceea, trebuie să ne cunoaștem unii pe alții, să ne iubim fratele; nu poți iubi pe cel pe care nu-l cunoști.

Faptul că suntem aici, împreună cu Dumneavoastră, constituie o mărturie că și noi suntem într-o autentică fraternitate ortodoxă. Mi-e greu să vă spun cât de puternici și întăriți ne simțim când suntem împreună...

Vă mulțumim, Prea Fericirea Voastră, pentru că ne-ați oferit acest moment autentic în ființa noastră eclesială! Cu ocazia acestei întâlniri, noi predicăm că Ortodoxia este, mai întâi, întâlnire, iar în al doilea rând o viziune dumnezeiască asupra lumii.

Dumnezeu să binecuvânteze Biserica noastră dreptmăritoare! Dumnezeu să binecuvânteze cu îndelungare de zile pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist al României! Dumnezeu să întărească Ortodoxia în această parte de lume! Dumnezeu să ne binecuvânteze pe toți. Amin».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a adresat Prea Fericitului Ignatie al IV-lea și tuturor celor prezenți, spunând :

«Vă mulțumesc, Prea Fericirea voastră, din tot sufletul pentru acest cuvânt pastoral îndreptat către noi toți care ne aflăm aici! În această catedrală, ați vorbit unor inimi curate, doritoare după Dumnezeu; ați vorbit tinerilor elevi care se pregătesc pentru slujirea Sfântului Altar.

Episcopia Buzăului, una din cele mai vechi, întemeiată încă de la începutul secolului al XVI-lea, a fost împodobită, în decursul veacurilor, cu atâtea lucrări și frumuseți care au demonstrat însemnătatea Ortodoxiei și rolul ei în cultura și spiritualitatea românească. Realitatea aceasta ne apare mai vie decât altădată și ne determină să ne cunoaștem mai bine, să ne auzim mai des și să știm de unde vine suflul Duhului Sfânt și încotro se îndreaptă. De aceea, ne-am ostenit noi, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, să avem legături cât mai strânse cu Patriarhiile Apostolice, cu celelalte Biserici surori. Prezența și cuvântul Prea Fericirii Voastre ne fac să ne dăm mai bine seama de tot ceea ce așteaptă lumea de astăzi de la Ortodoxie.

Puneți la inimă, iubiți părinți, iubiți frați creștini și dragi elevi, cuvintele rostite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Ignatie al IV-lea al Antiohiei — centrul apostolic unde s-a auzit pentru prima dată nu-

mele de creștin. Dăm slavă lui Dumnezeu că și aici, la Buzău, în acest vechi centru bisericesc de rugăciune și spiritualitate românească, s-a auzit astăzi glasul scaunului apostolic al Antiohiei.

Vă mulțumim, Prea Fericirea Voastră, și, totodată, mulțumim Prea Sfințitului Episcop Epifanie, care a avut în gândul său propunerea să facem un popas și la Buzău ! Să încercăm să auzim aici șoaptele trecutului, să înțelegem lucrarea Sfântului Duh, pășind pe urmele acelor părinți văzători de Dumnezeu, care s-au ostenit să îndumnezeiască ființa umană, așa cum au făcut-o Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului și fiul său duhovnicesc Paisie de la Neamț, care a stârnit în Ortodoxia întreagă o adâncă gândire de viață după Hristos și în Hristos.

Bine v-am găsit ! Fiți sănătoși !

Binecuvântarea Domnului să fie cu voi cu toți. Amin».

În aceeași zi, după un scurt popas la reședința episcopală din Buzău, timp în care au vizitat Paraclisul episcopal¹⁵ și Palatul episcopal¹⁶, înalții oaspeți au pornit pe Valea Slănicului, spre zona pitorească a Comunei Bisoca (la 60 km depărtare de Buzău), unde au vizitat Centrul (campus) pentru Copii și Tineret «Sfântul Sava», aflat în plină construcție și organizare, realizat de către Episcopia Buzăului, în colaborare cu obștea Schitului Poiana Mărului și cu Primăria comunei. La intrarea în biserica acestui Centru, oaspeții au fost întâmpinați de către P. C. Pr. Prof. *Mihail Milea*, inițiatorul și conducătorul nemijlocit al lucrărilor de la Bisoca ; copii și vârstnici din partea locului, îmbrăcați în costume

15. Paraclisul episcopal actual datează din anul 1841, fiind ridicat pe locul altuia mai vechi — dărâmat de cutremurul din 1838, în urma căruia, spun documentele vremii, episcopia arăta ca «niște dărâmături triste». Datorită unui incendiu care a avut loc în anul 1864, a fost refăcut de episcopul Dionisie Romano ; după terminarea lucrărilor de reparații, acesta a dorit din toată inima ca pictura să fie executată de inegalabilul Nicolae Grigorescu (1838—1907). Grigorescu a venit la Buzău, și-a luat datele necesare, urmând să înceapă lucrul, dar moartea prematură a episcopului Dionisie a făcut ca pictura să se execute abia în anul 1882 de Dimitrie Teodorescu, și el strălucit elev al școlii de zugrăvi de la Buzău. Catapeteasma, lucrată din lemn, se aseamănă cu cea din catedrală, iar pictura de pe ea pare a fi opera lui N. Teodorescu, și el elev merituos al școlii de zugrăvi de la Buzău. Mozaicurile exterioare — reprezentând pe Sfinții Împărați Constantin și mama sa Elena (hramul paraclisului), Sfinții Apostoli Petru și Pavel ș.a. — au fost realizate în anul 1984, în vremea arhiepiscopiei Prea Sfințitului Episcop Epifanie. În general, paraclisul servește ca lăcaș de cult pentru practica liturgică a elevilor seminarști și a școlii de cântăreți bisericești, cât și pentru oficierea serviciilor religioase prilejuite de serbarea hramului școlii (Sfinții Trei Ierarhi — 30 ianuarie), începutul și încheierea anului școlar ș.a.

16. Palatul episcopal datează din anul 1844, fiind ridicat deasupra unei pivnițe mari — de arhitectură brâncovenească, în prezent transformată într-o măreață sală de recepție, în urma lucrărilor de restaurare dintre anii 1982—1986 ; se crede că actualul palat a fost zidit pe locul altuia mai vechi, probabil din vremea lui Matei Basarab. În urma renovărilor efectuate în perioada sus-menționată, s-a revenit și la foșorul de stil brâncovenesc, care flanchează clădirea palatului pe latura de est. În sala de la intrarea în palat există mai multe tablouri — realizate în anul 1964 de pictorul Paul Atanasiu — care înfățișează momente importante privind trecutul bisericesc, cultural și istoric al Episcopiei Buzăului. Fiind locuința de serviciu a ierarhului, palatul episcopal nu poate fi vizitat de turiști.

populare, au oferit oaspeților flori și i-au îmbiat cu pâine și sare. Cei doi Patriarhi au binecuvântat și mângâiat pe copii și, după o scurtă trecere în revistă a realizărilor de la fața locului, au pornit mai departe.

Distinșii oaspeți au ajuns în jurul orelor 14.00 la Schitul Poiana Mărului, unde au fost întâmpinați¹⁷ de către P. Cuv. Ieromonah Stareț Macarie Beșliu, împreună cu ceilalți viețuitori ai Schitului și cu primarul comunei. Aici au fost vizitate toate cele trei biserici din lemn, între care una ctitorită de P. Cuv. Stareț Macarie Bejeu¹⁸, iar alta, cea mai veche — ridicată pe la 1770 de către starețul Vasile — la care oaspeții au admirat în mod deosebit pictura veche de pe catapeteasmă, cu margini îmbrăcate în metal ca într-o broderie. În timpul acestei scurte vizite, Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos a dat câteva explicații teologice asupra obiceiului de a se construi — în această zonă, ca și în altele — biserici din lemn și de a le picta și în exterior.

În după-amiaza aceleiași zile, oaspeții s-au întors la Buzău, unde au făcut o vizită la biserica Sf. Sava, numită și «Biserica Copiilor», aflată în stadiu de terminare a construcției, prin grija aceluiași vrednic Preot Mihail Milea. Această adevărată catedrală are partea de la subsol — deja terminată — menită a adăposti în viitor diferite întruniri și conferințe, dar care deocamdată slujește drept biserică în care, la slujbele din duminici și sărbători, răspunsurile sunt date de către un cor de peste 40 de copii. Aici, Prea Fericții Patriarhi — întâmpinați fiind de P. C. Pr. Mihail Milea și de credincioși de toate vârstele, care au intonat Imnul patriarhal și un Axion — i-au binecuvântat pe toți cei de față, copii, tineri și vârstnici, bărbați și femei.

Părintele Milea a adresat distinșilor oaspeți următorul cuvânt de bun venit :

*«Prea Fericirile Voastre,
Înalți Ierarhi,
Prea Sfințiile Voastre,
Bincredincioși creștini,*

Mare este Dumnezeu ! În ziua de astăzi, primim binecuvântarea lui Dumnezeu, prin vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh *Ignatie* al IV-lea și a Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, cărora le spunem din suflet : bine ați venit în mijlocul nostru !

Distinșii noștri oaspeți, alături de care am petrecut și petrecem momente pline de bucurie și înălțare sufletească, ne vor lăsa amintiri de neuitat în adâncul sufletului. I-am însoțit pretutindeni și am dorit tare mult ca ei să vină și aici, să fim împreună și în această bisericuță a copiilor, demisolul catedralei «Sfântul Sava», ridicată — cu multe eforturi — în memoria și cinstirea unuia din primii martiri creștini din istoria Bisericii Ortodoxe Române : Sfântul Mucenic Sava, martirizat la anul 372.

17. După cuviință, cu flori, pâine și sare, intonându-se Imnul patriarhal. Pe cale erau așternute cuverturi și așternuturi albe, presărate cu flori.

18. Această biserică — cea mai mică — a fost sfințită la data de 22 mai 1994, de către Prea Sfințitul Episcop Epifanie al Buzăului.

Această bisericuță a fost începută cu mari sacrificii, cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Episcop Epifanie, care i-a pus piatra de temelie ¹⁹.

Această bisericuță a copiilor se dorește a fi un simbol al renașterii noastre spirituale și un mijloc de luptă împotriva avorturilor, care constituie un pericol național. Ne cerem iertare pentru că nu sunt aici cei 40 de copii care compun corul catedralei, deoarece sunt la școală, la orele de curs. Vom căuta să le împărtășim bucuria și înălțarea acestor momente, ca și cuvintele pe care Prea Ferișirile Voastre nădăjduim că ni le Veți adresa, pentru a le pune la suflet.

Considerăm această vizită a Prea Ferișirilor Voastre ca o prefață la slujba de sfințire a acestei catedrale, într-o zi pe care o dorim cât mai aproape.

Rugăciunile Prea Ferișirilor Voastre, ale Înalt Prea Sfințitilor și Prea Sfințitilor Ierarhi, ale Preoșilor din țara noastră și de peste hotare, unite cu cele ale credincioșilor care sunt alături de noi și de copii, vor face ca aceste ziduri să se înalțe cât mai repede, spre slava lui Dumnezeu. Așteptăm cu nerăbdare un cuvânt de suflet, de binecuvântare, din partea Prea Ferișirilor Voastre».

Răspunzând acestei invitații, Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea a spus :

*«Prea Ferișirea Voastră,
Iubiți frați,*

Le spun mereu credincioșilor mei din Siria să fie atenți, să fie mereu alături de părinții lor spirituali, iar episcopilor și preoșilor de acolo le spun să nu facă nimic fără a avea pe creștini în preajmă. Dacă poporul credincios nu are în mijlocul său un părinte duhovnicesc, acel popor — oricât de credincios ar fi — este un popor orfan duhovnicește, și deopotrivă, dacă un părinte duhovnicesc nu are pe credincioși mereu alături de el, el este duhovnicesște neroditor. De aceea, în această seară, în acest loc, felicit deopotrivă pe părintele duhovnicesc ²⁰ aflat în mijlocul credincioșilor săi, dar și pe poporul credincios cu duhovnicul și cu păstorul său, Prea Fericitul Patriarh *Teoctist*.

Acest loc îmi amintește de multe locașuri din Biserica Antiohiei, unde construim și noi biserici. Este foarte important, atunci când construim un astfel de lăcaș, să ne gândim și la tineret și la copii. Biserica nu este numai a noastră : este drept că biserica este foarte importantă pentru noi, cei maturi, dar ea este în egală măsură și a celor mai

19. În luna mai a anului 1996. Atunci, în acest loc, Sfântul Sava a fost consacrat ca patron al municipiului Buzău, în cadrul unei slujbe arhieresti la care a participat un ales sobor de ierarhi : I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, PP.SS. Episcopi Epifanie al Buzăului, Casian al Dunării de Jos și Nifon al Sloboziei și Călărașilor.

20. La aceste cuvinte, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Ignatie* a privit spre P. C. Pr. Prof. Mihail Milea.

mici, care vin după noi. Această biserică este biserica de mâine, biserica tineretului și a copiilor. De aceea și noi folosim această arhitectură, în care se regăsesc o biserică a celor maturi la nivelul solului, iar la subsol o biserică a tineretului. Le spun adesea credincioșilor să nu uite că *au* o biserică a lor, și la fel vă îndemn și pe Dumneavoastră : dacă o faceți bine, așa cum trebuie, veți avea o sală bună, utilă, și de asemenea o biserică trainică. Toate acestea depind de dumneavoastră : în ciuda tuturor dificultăților din lumea aceasta, ceea ce vă rămâne este sala aceasta de jos și biserica. Puteți suferi în această lume chiar pierderea caselor voastre, dar această biserică și această sală nu vi le va lua nimeni. Să dea Dumnezeu ca nimeni să nu vă ia acest loc, și nici biserica pe care o construiți aici. Fiți mândri și fericiți de ceea ce s-a făcut aici până acum și de ceea ce veți reuși să faceți, pentru că și noi suntem bucuroși de cele ce am văzut aici și suntem mândri de dumneavoastră. Dumnezeu să vă aibă în pază !».

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a adresat apoi celor prezenți următorul cuvânt :

«Iubiți credincioși,

Împreună cu Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei și al Întregului Orient, cu ceilalți membri ai delegației Patriarhiei Antiohiei, am poposit și aici, în biserica numită «a copiilor» din eparhia Buzăului, vestită și binecuvântată în primăvara acestui an (19 mai) când nu am izbutit să răspund la invitația Prea Sfințitului Episcop *Epifanie*. Iată că fericitul prilej a sosit acum.

E bine să știți mai întâi că Biserica Ortodoxă este aceeași, pretutindeni ; credincioși ortodocși se roagă și cântă lui Dumnezeu, trăind viața și învățăturile Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți întocmai cum o trăim noi în România. Fie că ne găsim aici sau la Antiohia, la Ierusalim, la Constantinopol ori în alte părți din lume, Ortodoxia este cunoscută prin învățătura ei, păstrată cu multă credincioșie așa cum au predicat-o Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți.

Nu de acum, ci de multă vreme — de secole — Biserica noastră are legături cu Patriarhia Apostolică a Antiohiei, cu reședința la Damasc — acolo unde Sf. Apostol Pavel a cunoscut pe Mântuitorul Iisus Hristos — și unde s-a auzit prima dată numele de «creștin» dată celor ce credeau în Mântuitorul Hristos. De asemenea, nu pentru prima dată, Patriarhul Antiohiei se găsește în România și la Buzău. Înainte, în sec. al XVII-lea, înaintașul Prea Fericitului *Ignatie* al IV-lea, Patriarhul Atanasie al II-lea a vizitat episcopia, iar arhidiaconul său Paul a scris despre cultul Sfântului Mucenic Sava, ocrotitorul acestei sfinte biserici.

Iată, acum a rânduit Dumnezeu să fim împreună, când trăim marea bucurie de a-l avea pe Prea Fericitul Patriarh Apostolic al Antiohiei și să fim împreună în «biserica copiilor». Toți suntem copiii lui Dumnezeu.

V-a spus Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* și v-a explicat atât de frumos înțelesul bisericii în viața creștinilor. De aceea am și dorit ca oaspeții noștri din Siria și Liban să cunoască ce este frumos și creștinesc acum în România, după perioada de întuneric comunist, și să vadă cum răsare acuma primăvara Ortodoxiei la noi.

Venim acum de la o așezare monahală de mare trăire ortodoxă, de trăire a unei primăveri sufletești nesfârșite, un loc de liniște și de rugăciune : un spațiu al veșniciei, mănăstirea Poiana Mărului. Pentru prima dată, cred, se întâmplă ca doi patriarhi să se închine la altarul străvechi din această poiană în care a înflorit din nou viața monahală, așa cum era pe vremuri, și aceasta datorită râvnii Prea Sfințitului Episcop *Epifanie*, a monahilor de acolo și a credincioșilor din partea locului. Am rămas deosebit de impresionați de cele ce am văzut și am auzit de la cei cu care ne-am întâlnit.

Ca păstor credincioșilor și clerului Bisericii noastre dau slavă lui Dumnezeu pentru această pildă de jertfă. Împreună cu Sfântul Sinod, ne bucurăm de cele ce împliniți și aici, în orașul de reședință a Sfintei Episcopii. Prin aceasta mărturișiți statornicia credinței și vă bucurați de rodul ei. Și iată că acest rod tălmăcește devotamentul dumnea-voastră, fără de care nu putem trăi, așa după cum nici înaintașii noștri n-au putut trăi fără biserică și fără credință. Iată rolul bisericii, ca locaș de închinare și renaștere duhovnicească.

Se cuvine să mulțumim și aici Prea Fericitului Părinte Patriarh *Ignatie* al VI-lea, pentru că a coborât treptele acestei bisericii și a semănat în inimile credincioșilor boabe de învățătură atât de frumoase și atât de pilduitoare pentru viețuirea creștină. Felicit pe Prea Sfințitul Episcop *Epifanie*, pe Părintele Mihail Milea care, deși mărunțel ca și Sfântul Apostol Pavel, face dovada unui zel neostoit prin cele ce face sus, în munte, la Poiana Mărului. Acolo se ajunge greu fie și ca simplu vizitator, și cu atât mai greu cu materiale, cu poveri, cu atâtea și atâtea încărcături... Aici, ne-am coborât întru cele mai de jos ale pământului, să vedem frumusețile acestea ale începutului bisericii de aici.

Adaug și cuvânt de mare prețuire pentru asemenea copii, pentru asemenea fii ai Bisericii noastre, pentru că au asemenea părinți sufletești ca Prea Sfințitul Episcop *Epifanie* și P.C. Preot Mihail Milea.

Rog pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască tuturor sănătate, să vă binecuvânteze viața, copiii, întreaga familie, ajungând să vă bucurați și la ziua în care va fi sfințită această biserică.

Binecuvântarea Domnului să fie cu noi cu toți. Amin».

Seara, după un scurt popas la «Cantina săracilor» de la sediul Fundației pentru copii *Sfântul Sava* din Buzău — exemplar amenajată și organizată de către Pr. Mihai Milea, ajutat de credincioși — oaspeții au făcut o vizită la Seminarul Teologic «*Episcopul Chesarie*» din Buzău²¹ (aflat în imediata vecinătate a Centrului eparhial), unde au fost întâmpinați cu bucurie de către P.C. Arhid. Prof. Tudor Mihalache (Directorul Seminarului Teologic din Buzău), clerici, credincioși, copii și elevi de la seminar, toți cântând într-un glas: «Pe stăpânul și Patriarhul nostru, Doamne îl păzește, întru mulți ani...».

În cinstea și spre delectarea înalților oaspeți, seminariștii au susținut un mic concert coral.

P.C. Arhid. Prof. Tudor Mihalache, Directorul Seminarului Teologic, a rostit următorul cuvânt de bun venit :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh al României,
Prea Fericite Părinte Patriarh al Antiohiei,
Înalt Prea Sfințiți Părinți Mitropoliți,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,*

În cartea Faptele Apostolilor, cap. II, vers 26, se spune: «Și, în Antiohia, întâia oară, ucenicii s-au numit creștini».

Cât de mare este bucuria sa primim în școala noastră pe păstorul sufletesc al creștinilor din Antiohia, unde marele Apostol al neamurilor a poposit și a propovăduit pe Mântuitorul Iisus Hristos un an de zile.

Cât de mare este bucuria urmașilor celui dintâi Apostol al domnului — Sf. Andrei, care, astăzi, se întâlnesc cu urmașii lui Pavel și Barnaba, aici, la curbura Carpaților, unde la 12 aprilie 372 era martirizat pentru Hristos cântărețul Sava de la Buzău — pe nedrept zis «Gotul»!

21. Localul Seminarului (construcția veche) este o clădire realizată în stil neoclasic, constituind un important monument de arhitectură din țara noastră. Clădirea a fost realizată din inițiativa episcopului Chesarie și s-a inaugurat în luna mai a anului 1838. Această construcție poartă cu sine un dublu mesaj istoric: a) originea poporului român și b) Unirea Principatelor Române (1859), ambele motivate de faptul că pe peretele de est al clădirii se pot vedea — deasupra ferestrelor de la etaj — stemele celor două provincii românești (Moldova și Țara Românească). Pe frontonul de la intrare se poate citi următoarea inscripție (cu litere chirilice): «*Spre slava lui Dumnezeu și luminarea clerului, episcopul Chir Chesarie au ridicat din temelie acest seminarion în zilele prea luminatului nostru Domn Alexandru Dimitrie Ghica Voievod leat (anul) 1838, Maiu, întâiu*». De menționat și faptul că, atunci când a fost scoasă piatra (din dealul Istrița) pentru această construcție, s-a descoperit importantul tezaur «cloșca cu puii de aur». În această clădire își desfășoară cursurile elevii seminariști și viitorii cântăreți bisericești.

Aici, pe meleagurile buzoiene, unde episcopul Ulfila al goților punea început tipăririi Sf. Scripturi pentru prima dată într-o limbă națională, alta decât cea ebraică, greacă sau latină ;

Aici, la poalele munților Carpați, unde, încă din primele veacuri creștine, au fost înființate foarte multe mănăstiri, făcând ca un mare profesor de teologie să numească regiunea «micul Athos al Țării Românești» ;

Aici dăinuie, din veacuri, episcopia Buzăului, care se pregătește să sărbătorească 500 de ani de existență documentară, iar lângă ea și sub îndrumarea ei se află școala pe care o vizitați astă seară — Seminarul Teologic «Chesarie Episcopul» — care, la 15 august anul acesta, a împlinit 160 de ani.

160 de ani este o vârstă care — dacă ținem seama de vitregiile prin care a trecut țara noastră de-a lungul vremii — înseamnă foarte mult, și ne bucurăm nespus că în acest an universitar Seminarul este vizitat și binecuvântat de doi Patriarhi.

În istoria acestei școli, în care cel ce vă vorbește a intrat ca elev acum 50 de ani, nu s-a pomenit o vizită mai importantă. În această clădire, pe care abia anul acesta am reușit să o reluăm în întregime, n-a intrat nici un patriarh până astăzi.

Ceea ce se vede s-a realizat prin străduințele prea Sfințitului Părintelui nostru Episcop Epifanie și, astăzi, profesorii și elevii se bucură că au o școală curată și frumoasă, dornică să primească oaspeți de seamă.

În ea funcționează de fapt două școli : Seminarul Teologic și Școala de cântăreți bisericești, prima cu 5 clase și 176 elevi, iar a doua cu 2 clase și 52 de elevi, școli care au rezistat și funcționat și în perioada de întuneric prin care a trecut țara noastră.

Bătrână în ziduri, dar tânără prin activitate, școala teologică de la Buzău se străduiește acum, în această lume din ce în ce mai secularizată, să-și îmbunătățească metodele de lucru pentru a putea face față nevoilor vieții noi, apelând la experiența de două mii de ani a Bisericii Ortodoxe care ne-a ajutat și ne-a apărut mult.

Încredințăm pe Părintele nostru Patriarh că Seminarul de la Buzău va sta veșnic de strajă lângă Episcopia Buzăului, iar pe oaspetele Prea Fericirii Voastre și al nostru — Părintele Patriarh al Antiohiei — îl asigurăm de aleasă prețuire și frumoasă amintire pe care o vom consemna în cartea de aur a Seminarului».

Luând apoi cuvântul, Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea a spus :

«Cred că terminăm această seară într-o ambianță cu totul particulară și de o importanță cu totul specială pentru viața Bisericii.

Noi am văzut acum activitatea unui preot în Biserică și ne amințim că Mântuitorul nostru n-a început activitatea Sa prin a scrie o carte, ci prin a chema persoane.

Probabil pentru a ne arăta că persoana este totul. Dacă nu există persoana, atunci nu există nimic. Iată pentru ce întâlnirile noastre ne determină să gândim că trebuie să avem persoane.

Când venim într-un seminar, venim pentru a ne da noi înșine lui Dumnezeu, adică nu suntem într-un seminar pentru noi înșine, ci pentru Biserică. Seminaristii noștri nu sunt aici pentru ei înșiși, nici pentru părinții lor; ei nu sunt aici pentru a-și asigura o viață mai comodă, ci vin pentru a da totul lui Dumnezeu, Conducătorul Bisericii, Care este Mântuitorul Iisus Hristos.

Biserica trăiește prin aceia care dau, și nu prin aceia care iau din Biserică. Biserica nu este instituție de profit, cum se spune în secolul nostru; de aceea, la Biserică venim cu inima, la Biserică venim ca și cum am venit la Mântuitorul însuși. Și eu gândesc că, indiferent de educație, dacă nu venim la Biserică pentru a ne dăruși ei, educația nu are sens.

Ceea ce trebuie amintit este că tinerii noștri sunt îndatorați să știe că ei sunt pentru a lucra pentru Biserică, în oricare situație, indiferent de dificultăți; când suntem aici nu mai suntem pentru noi înșine, suntem numai pentru Dumnezeu. Cărțile nu servesc la nimic, dacă inima nu este pentru Biserică. Ideile pe care le primim nu servesc la nimic, dacă inima nu este pentru Hristos. Munca profesorilor nu este fructuoasă, dacă roadele nu sunt de această natură.

Tinerii trebuie să iubească și să trăiască pentru Hristos. Astăzi, unii tineri trăiesc pentru orice. Sunt oameni care trăiesc pentru plăceri, pentru droguri, pentru multe altele.

Scopul pentru care tânărul se găsește aici este superior tuturor acestora și trebuie să fie bucuros de a trăi pentru Mântuitorul».

Încheind șirul cuvântărilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a spus :

Prea Cucernice Părinte Director,

Evitam — după frumoasa cuvântare a Prea Fericitului Părinte *Ignatie* al IV-lea, Patriarhul Antiohiei și al Întregului Orient, adresată tinerilor — să mai adaug ceva, spre a nu pricinui vreo derută cât de mică. În această cuvântare s-a revărsat atâta lumină de gândire, atâta înțelepciune și convingere față de Ortodoxie și de vocația viitorilor preoți, încât împărtășesc doar bucuria clipelor de față, cu încredințarea că aceste cuvinte au ajuns pe terenul bun și curat al inimilor seminaristilor. Nu aș cuteza decât să adaug sfatul meu.

Înscrieți acest moment, dragi elevi, pe tablele inimilor voastre curate, care vă încălzesc vocația cu care ați intrat în această școală. Nu

putea fi o deschidere mai frumoasă a acestui an școlar ca această întâlnire, în care vechiul și noul Seminar al Episcopiei Buzăului să inaugureze un nou an de învățământ: vechiul pentru că edificiul a aparținut Bisericii, ctitorit fiind de vrednicul de pomenire episcopul Chesarie, și noul pentru că a fost redobândit în condițiile deosebite, prin râvna Prea Sfințitului Episcop *Epifanie*, a Părinților Profesori și a tuturor preoților. Începutul este dătător de nădejde, de bucurie și cu siguranță că Episcopia — cum a spus Părintele Director — își are acum spațiul său pentru pregătirea clerului. Din anii căutărilor duhovnicești, am trăit și la propriu și la figurat atât farmecul înălțimilor reliefului, cât și pe cel al gugetului și al viețuirii spre piscurile duhovnicești. Astăzi, de la înălțimile de la Poiana Mărului și de la Centrul pentru Tineret unde episcopia ctitorește, prin Părintele Milea, apoi de la Cantina Săracilor la noua biserică Sfântul Sava, până aici, la înălțimea teologică a acestui nou așezământ pentru formarea clerului, Episcopia Buzăului a intrat în rândul demult convenit ei în așezarea culturii noastre bisericesti și a învățământului teologic, fără de care o Biserică nu și-ar putea îndeplini misiunea ei în lume.

Vă cunosc de multă vreme, Părinte Director, ca de altfel și pe ceilalți Părinți Profesori, apreciindu-vă devotamentul pentru Biserică. În fața Prea Fericitului Patriarh *Ignatie*, cu bucurie vă felicit pentru hărnicia și râvna depuse și sunt incredințat că elevii Seminarului și cei ai Școlii de cântăreți vă vor răsplăti strădania prin cuminenție, învățătură, dăruire. De la rugăciunea minții, de la rugăciunea inimii — a Sfântului Cuvios Vasile de la Poiana Mărului — și până la inimile tinerilor care au primit învățăturile din seara aceasta și până la măiestria profesorilor, până la misiunea preoților și a ierarhilor de propovăduire și răspândirea Cuvântului lui Dumnezeu sunt tot atâtea trepte de slujire, de îmbogățire a minții, de urcuș duhovnicesc.

Aveți acum condiții foarte bune, iubiți elevi, în această școală. Aveți posibilități de a vă forma caracterul și personalitatea de slujitor, sfințitor și vestitor al Sfintei Evanghelii, încoronate acum cu binecuvântarea Întăistătorului Patriarhiei Apostolice a Antiohiei, ceea ce este un dar dumnezeiesc de care alte școli din cele pe care le avem astăzi nu se pot bucura. Este, pe lângă aceasta, și mărturia că Dumnezeu ne iubește, dăruindu-ne și mângâieri ca popasul din această seară în mijlocul elevilor și profesorilor Seminarului. Dar acestei iubiri trebuie să-i răspundem cu iubire pentru El, pentru semeni și pentru vocația noastră de călăuzitori ai credincioșilor spre îndeplinirea voii lui Dumnezeu și spre sfințirea lor. Ei insetează după hrana și apa cea vie a în-

vățăturii Bisericii și așteaptă de la noi predica faptelor, singura în stare să-i țină în jurul Păstorului spre a nu îi atrași de năimiți la adunări sectare. Pentru o slujire rodnică, trebuie să vă împropriati cunoștințele trebuitoare încă de pe băncile școlii. Obişnuim — și este foarte bine — să luăm model pe Sfinții Părinți și mai ales pe Sfinții Trei Ierarhi. Știți că se spune despre ei că aveau numai două căi : pe cea a bisericii, a rugăciunii, și pe cea a școlii. Siliți-vă și încercați să le urmați exemplul.

Vă asigurăm, Prea Fericirea Voastră, împreună cu Prea Sfințitul *Epifanie*, că ne-ați dăruit acum, la încheierea zilei de astăzi, un buchet de gânduri de adâncime patristică, pe măsura dragostei, respectului și hotărârii acestor tineri de a deveni slujitori vrednici ai Ortodoxiei.

În încheiere, implor binecuvântarea lui Dumnezeu și doresc succes în strădania de a sădi în viața elevilor hărnicie, râvnă și dragoste pentru Biserica Mântuitorului Hristos».

A fost vizitată apoi Cancelaria Profesorilor, unde oaspeților le-au fost prezentați profesorii care activează în cadrul acestui așezământ și le-a fost înfățișată Conдика de Onoare a Seminarului Teologic din Buzău.

În dimineața zilei de marți, 29 octombrie, după ce au binecuvântat pe preoți, pe credincioși și pe elevii seminariști, înalții oaspeți au plecat de la Centrul Eparhial din Buzău, îndreptându-se către două mănăstiri din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor : Mănăstirea Suzana și Mănăstirea Cheia.

La orele 11,00, coloana oficială a ajuns la *Mănăstirea Suzana*, unde — în răsunetul clopotelor — oaspeții au fost întâmpinați de către P.S. Episcop *Teodosie Snagoveanul*, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Pr. Protoiereu *Ilie Vasile* de la Vălenii de Munte, de alți preoți din partea locului și de soborul de maici al mănăstirii, în frunte cu P. Cuv. *Monahie Singlitichia*, stareța mănăstirii. După ce au binecuvântat pe cei de față, cei doi Întâistătători și însoțitorii lor s-au închinat în biserica mănăstirii.

La orele 12,00, coloana oficială a ajuns la *Mănăstirea Cheia*. Distinșii oaspeți au fost întâmpinați de către P.S. Episcop *Teodosie Snagoveanul*, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. Cuv. Arhim. *Grigorie Băbuș*, părintele spiritual al mănăstirii, fost egumen aici, preoți, diaconi și frați din soborul mănăstirii, în frunte cu P. Cuv. Părinte *Timotei*, starețul acestei mănăstiri. În biserică, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a prezentat oaspeților sirieni câteva date despre această așezare, despre viețuitorii de aici, despre construcția și pictura bisericii.

În după-amiaza aceleiași zile, distinșii oaspeți s-au îndreptat către *Mănăstirea Brâncoveanu* din Comuna Sâmbăta-de-Sus (Făgăraș), unde au ajuns la orele 18,00. În răsunetul clopotelor, au fost întâmpinați de către Î.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului, alături de care se aflau P. Cuv. Ierom. *Irineu Duvlea*, starețul mănăstirii, P. Cuv. Arhimandrit

Teofil Părăianu, duhovnicul obștii, soborul de peste 40 călugări ai mănăstirii, preoți și mulțime mare de credincioși.

Din piepturile tuturor celor prezenți a răsunat într-un glas Imnul patriarhal, până ce înalții oaspeți s-au închinat în biserică, unde P. Cuv. Ierom. Irineu, starețul acestui așezământ monahal, le-a adresat următorul cuvânt de bun venit :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Prea Fericite Părinte Patriarh al Antiohiei și al Întregului Orient,
Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Antonie al Ardealului,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi, Onorați oaspeți,*

Mănăstirea noastră, Mănăstirea Brâncoveanu, are astăzi marea bucurie și deosebita cinste de a Vă avea ca închinători. Este o zi care se va înscrie în istoria mănăstirii noastre, zidită de Sf. Voievod Martir Constantin Brâncoveanu, în anul 1696, dar dărâmată de dușmanii credinței ortodoxe, la anul 1785 și refăcută pe vechile ei temelii nezdruăcinate, după dezrobirea Transilvaniei de sub stăpânirea străină. De restructurarea mănăstirii lui Constantin Vodă Brâncoveanu s-a îngrijit Mitropolitul Nicolae Bălan, ajutat fiind de întreg poporul român dreptcredincios.

Restaurarea bisericii brâncovenești, inclusiv restaurarea picturii, s-a terminat în anul 1936, iar sfințirea ei s-a săvârșit la 15 august 1946. Primii viețuitori ai mănăstirii s-au așezat aici în anul 1939. Mănăstirea noastră a început cu trei absolvenți de teologie, dintre care unul a ajuns profesor de teologie și mai apoi Mitropolit al Ardealului.

La cele realizate pentru început de către Mitropolitul Nicolae Bălan, s-au adăugat, între anii 1985—1993, incinta mănăstirii, așa cum se vede ea astăzi, prin purtarea de grijă, osârdia și osteneala Î.P.S. Antonie, Mitropolitul actual al Ardealului. Noul Paraclis, cu hramul Sfinților Martiri Brâncoveni și incinta mănăstirii au fost sfințite la 15 august 1993 de către Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic *Bartolomeu I* al Constantinopolului, înconjurat de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, de Î.P.S. Mitropolit Antonie și de alți înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Ne desfășurăm aici, cu ajutorul lui Dumnezeu, activitatea firească a unor călugări, aceea de rugăciune și de muncă, în vederea desăvârșirii personale și spre binele poporului dreptcredincios, adăugându-ne la înaintașii noștri călugări de odinioară și de pretutindeni, și ne facem cale către viitor și către veșnicia fericită.

Vă rugăm, Prea Fericite Părinte Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei și al Întregului Orient, ca de altfel și pe toți înalții ierarhi prezenți aici de față, să binecuvândați obștea noastră monahală, ca să-și împlinească rosturile pe care le are.

Din partea noastră, Vă asigurăm pe toți de cinstirea cea după a noastră putere și Vă cuprindem în rugăciunile noastre.

Vă sărutăm dreapta și Vă urăm mulți ani fericiți, spre păstorirea turmei celei cuvântătoare».

Incheindu-și cuvântul, P. Cuv. Ierom. Irineu a sărutat dreapta Prea Fericitului Patriarh *Ignatie* al IV-lea și Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*.

A luat cuvântul Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Antonie* al Ardealului, care a vorbit astfel :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh Ignatie al IV-lea,
Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,*

Părintele stareț a spus canonicul cuvânt de bun venit, astfel încât mie nu mi-ar mai rămâne prea multe de spus.

Vă aflați într-o mănăstire care este în același timp veche și nouă : veche pentru că a fost fondată acum 300 de ani (noi am și sărbătorit în vara aceasta aniversarea a 300 de ani de la zidirea ei) și fondatorul a fost un mare voievod român, un mare iubitor de cultură, Constantin Brâncoveanu, care — având o domnie lungă și nepurtând nici un război — a zidit foarte multe lăcașuri de închinăciune. Printre acestea se află mănăstirea Hurezi, mănăstirile Mogoșoaia și Sfântul Gheorghe din București, și se află și această mănăstire. El, domnitorul de dincolo de Carpați, a zidit această mănăstire aici, în Transilvania, ca dovadă a faptului că Transilvania a fost și este ortodoxă și că poporul din Transilvania a fost și este român. Trebuie să ne gândim măcar o clipă la faptul că în momentul în care Constantin Brâncoveanu punea temelie acestei mănăstiri aici, în Transilvania, a vrut ca ea să fie dovada unității de neam și de credință dintre cei de dincolo și cei de dincoace de Carpați. Trebuia să facă această dovadă pentru că era exact vremea în care habsburgii și catolicismul încercau să-i convertească pe ortodocșii din Transilvania la uniaticism.

Prin urmare, el a venit în momentul în care trebuiau afirmate unitatea românească și credința ortodoxă, în vremuri foarte grele. O să vă vină greu să credeți că numai în câțiva ani au fost dărâmate de către habsburgii catolici 150 de mănăstiri ortodoxe aici, în Transilvania. Nu e puțin, dar e un semn că monahii și poporul credincios din jurul mănăstirilor au rămas totdeauna fideli credinței strămoșilor lor. Dintre cele 150 de mănăstiri, mănăstirea Sâmbăta — unde ne aflăm — a fost dărâmată (în 1785) ultima, pentru că mai trăiau încă urmașii lui Constantin Brâncoveanu, întemeietorul ei, și Viena trebuia să țină cont de aceasta. Când a murit ultimul dintre Brâncoveni, un general austriac a venit și a dărâmat și această mănăstire. Păstrăm până astăzi fotografiile care dau mărturie despre cum a rămas mănăstirea, timp de 200 de ani, în paragină : fără turlă, pe ziduri crescuseră copaci, dar au rezistat și zidurile, și — spre uimirea noastră — a rezistat și pictura din

interior, care a fost doar refăcută de noi, prin întărirea vechilor contururi.

Fondatorul acestei mănăstiri a avut o soartă tragică : bun creștin și bun român — domnia și activitatea lui au intrat în conștiința poporului, și noi avem până azi chiar o baladă în care se spune : «Brâncoveanu Constantin, boier vechi și domn creștin» — în 1714 el și cu patru fii ai lui și cu un ginere au fost martirizați prin tăierea capului, în Constantinopol. I se propusese ca împreună cu întreaga familie să-și părăsească credința ortodoxă, pentru a fi iertat, pentru a rămâne în viață și poate chiar retrimis pe tron (cum s-a întâmplat cu mai mulți domnitori). Cel mai mic între fiii lui, Matei, mai necopt, a încercat să treacă la mahomedanism, dar Brâncoveanu tatăl i-a spus : fiule, n-ai să poți trăi toată viața cu conștiința că ți-ai trădat și neamul și credința. După aceste cuvinte, Matei însuși s-a dus cel dintâi și și-a plecat capul pe butuc. Așa, unul după altul, copiii și mai apoi domnitorul Brâncoveanu, au fost martirizați. Ceea ce mă uimește cel mai mult este faptul că toată această tragedie s-a petrecut în fața ambasadorilor și a consulilor europeni, care au asistat ca niște spectatori fără sentimente, fără inimă, fără credință.

Pentru că Brâncoveanu a murit ca martir, Sfântul nostru Sinod l-a trecut în rândul sfinților, ca pe unul care nu și-a trădat credința, în fața tuturor promisiunilor. Iar noi, aici, cu poporul credincios dimprejur și cu obștea monahală, am căutat întâi prin Mitropolitul Nicolae Bălan să refacem această bisericuță. Iată că ea a fost salvată, refăcută, cu pictura și acoperișul reinnoite. Dar dincolo de ea, în jurul ei, acum zece ani era iarbă. Tot ce veți vedea de acum înainte, după ce vom ieși din biserică, s-a clădit între 1985—1990, dar — cum șase luni din an aici nu se poate lucra din cauza frigului — se poate spune că totul s-a făcut, practic, într-o perioadă de doi ani și jumătate. S-a lucrat cu frică, pentru că nu aveam din partea stăpânirii atee de atunci autorizație pentru a rezidi mănăstirea. A trebuit să lucrăm repede și cu un număr mare de muncitori — uneori chiar și 200 pe zi. După Revoluție, am putut să o sfințim cu mare fast, așa cum fusese sfințită odinioară, la începutul secolului al XVI-lea, mănăstirea Curtea de Argeș. Iată pe scurt istoria acestei biserici și a acestei mănăstiri.

Ea are acum o obște destul de numeroasă, este centrul spiritual al întregii Transilvanii, adăpostește o școală de pictură bisericească, călugării și frații își fac canonul monahal după toată vechea rânduială ortodoxă și, în plus (sunt convins că Prea Fericirea Voastră va aprecia acest lucru) am început să zidim — și veți vedea mâine dimineată te-

meliile²² — ceea ce se va numi «Academia de la Sâmbăta». Ea va fi o academie de felul academiilor germane, pe care Prea Fericirea Voastră le cunoaște : centre de conferințe religioase, științifice, de artă, sociale. Va fi deschisă culturii românești și universale. Vom putea acomoda aici circa 150 de participanți la conferințe și sperăm că în acest fel și vechea tradiție culturală a mănăstirii Sâmbăta (aici a fost cândva o școală de grămătică) va fi reluată, astfel ca mănăstirea Sâmbăta să revină în lumea culturală contemporană, cu mijloacele lumii moderne. Veți mai afla și alte amănunte în timpul șederii aici.

Acum, dacă nu sunteți prea oboseți, aș ruga pe Prea Fericirile Voastre să mergem să vedem biserica cea nouă, închinată Sfinților Brâncoveni, pe care am ascuns-o în timpul stăpânirii comuniste atee : am spus că facem acolo o sală de expunere a unor obiecte bisericești vechi. I-am mascat altarul cu un perete de cărămidă, i-am făcut trei bolți, pentru că vroiam ca oricând va fi posibil să o deschidem ca biserică, să o putem face într-o singură zi, ceea ce s-a și întâmplat : a doua zi de la Revoluție, împreună cu mine și cu părintele stareț, obștea a dărâmat peretele și a scos la lumină altarul. De aceea, ea nefiind prea departe, V-aș invita să o vedem, cu pictura nouă care este în lucru, ne-terminată încă.

Vă spuneam că avem aici o școală de pictură pe sticlă. Este vorba de o tehnică specială, pentru că se lucrează pe verso, ca pe un negativ. Este o școală renumită în țară, în Europa și chiar în America, unde a avut câteva expoziții.

Aș vrea să mulțumesc în mod deosebit Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* pentru că a acceptat îndată, cu inimă deschisă, un program care să includă și Transilvania.

Vă mulțumim pentru această vizită pe care o simțim ca o expresie și mărturie a comuniunii de gând. Fiți bineveniți în mijlocul nostru».

Î.P.S. Mitropolit *Antonie* a oferit apoi în dar celor doi Patriarhi câte o icoană pe sticlă, reprezentând pe Maica Domnului cu Pruncul Iisus în brațe.

Prea Fericitul Părinte Patriarh *Ignatie* al IV-lea s-a adresat celor prezenți astfel :

22. Fiind seara târziu și deci întuneric, nu se mai putea vedea bine în acel moment. Cu toate acestea, cum se va vedea, după ieșirea din biserica mănăstirii, oaspeții și toți cei prezenți la primire au mers și au văzut, pe cât s-a putut, biserica nou construită și temelile acestei academii.

*«Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfinția Voastră,*

Ne cunoaștem de foarte multă vreme, și acest lucru nu este știut de toată lumea care se află aici. Am fost deosebit de bucuros de aceste relații, așa cum sunt acum fericit că suntem împreună. Vă felicit, și felicit întreaga Biserică Ortodoxă Română pentru ceea ce se realizează și se construiește aici. Vă mărturisesc că am rămas perplex în fața acestei situații.

Ați prezentat dificultățile pe care le-au întâmpinat călugării și credincioșii Bisericii Voastre de-a lungul istoriei. Nu este, din păcate, singurul loc unde s-au petrecut astfel de lucruri, ci aproape peste tot în lumea Ortodoxă situația s-a repetat. Pentru răufăcătorii care au aceeași credință cu noi, ne întrebăm : cum a fost posibil ca ei să comită atâtea crime ? Cu cât mai mult cei care nu sunt de aceeași credință cu noi. Cum am putea să explicăm faptele petrecute vreme de două mii de ani de creștinism, de la început și până astăzi, cu diferite persoane umane, cu diferite popoare ? Pe de o parte credința salvează lumea și civilizația, dar pe de altă parte oameni care aparțin acestei credințe pot săvârși la un moment dat fapte reprobabile. Să fie cumva acesta eșecul, falimentul credinței creștine ? Dimpotrivă, cred că înfruntarea unor astfel de suferințe este șansa creștinilor de a rămâne, prin mărturisirea lor, adevărați creștini. Dumnezeu nu Se impune niciodată cu forța : El iubește ca să fie iubit și mai apoi primit. Din păcate, constatăm din istorie că oamenii nu se ridică mereu și deplin la această chemare, nu știu și nu reușesc să iubească. Pretutindeni în lume se petrec nedreptăți și se duc războaie.

Spun aceste lucruri mai mult pentru a așeza această mănăstire și toate mănăstirile în general în contextul suferinței. Îmi place să definesc călugărul într-o formă de exprimare foarte modernă (deoarece se folosește tot mai des noțiunea de «extremism», și mă gândesc în primul rând la islamism, care este de factură extremistă), spunând că un călugăr este un creștin care merge până la capăt, până la extremă, este un extremist în ceea ce privește credința. El este pe de o parte cel care își dorește totul, dar pe de altă parte, prin experiența sa, el dă totul ; el nu pune prea multe întrebări și nu se angajează politic în fața lui Dumnezeu. Nu este aceasta oare o definiție a călugărului potrivită secolului nostru ? Prea Fericirea Voastră, aș dori să spun că dacă monahismul nostru este și se va menține așa astăzi, la acest sfârșit de secol, el va realiza lucruri mari în plan spiritual. Poate călugărul să devină cu adevărat eroul creștinismului militant, excesiv ? Datorită devotamen-

tului său, eroul plătește de multe ori cu propria viață. În același fel, și călugărul trebuie să fie gata să-și dea viața.

Mă rog lui Dumnezeu ca măcar călugării noștri să nu accepte, în acest sens, nici un compromis în ceea ce privește viața lor și credința creștină. Dumnezeu să le dăruiască harul de a-și putea împlini această mare chemare și mărturisire».

Prea Fericitul Părinte *Teoctist* a adăugat :

«*Înalt Prea Sfințite Mitropolit Antonie,*
Iubiți Părinți,

Suntem cu toții cuprinși de un fior de evlavie față de străvechiul Scaun Apostolic al Antiohiei și pentru cuvântarea profund teologică asupra valorii monahismului în Biserică, rostită aici de Prea Fericitul *Ignatie* al IV-lea. Dumnezeu a rânduit, iubiți Părinți, să trăim clipe din cele mai frumoase împreună cu părinții Ortodoxiei. Dacă am străbătut perioada de întuneric comunist-ateist, dacă fiecare dintre noi — cum a arătat Prea Fericitul *Ignatie* al IV-lea — și dintre prea cucerniciile voastre, am avut greutăți în acea perioadă, greutăți depășite și învinse cu ajutorul Bunului Dumnezeu, iată acum, după Revoluție, Biserica noastră ne oferă prilejuri să ne bucurăm de o prezență ca cea de la această mănăstire, în lumina rugăciunii și a comuniunii. Orice întâlnire în numele lui Hristos și îndeosebi între Întâistătătorii Ortodoxiei — și mai ales cu Patriarhii Scaunelor Apostolice²³ — a constituit și constituie prilej de a-L avea prezent pe Hristos Însuși între noi : «Că unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu, în mijlocul lor» (Matei XVII, 20). De altfel, se cade ca întreaga noastră viață să se desfășoare în așa chip ca și cum Hristos ar fi de față. Și nu numai atât, ci ca El «să ia chip în noi» (Gal. IV, 4), ca și noi să ne îmbrăcăm și să viețuim în Hristos.

În cadrul vizitei pe care ne-o fac Întâistătătorul Scaunului Apostolic al Antiohiei și distinșii Săi însoțitori, ne-a învrednicit Dumnezeu ca în această seară să trăim o bucurie vrednică de a fi așezată în depozitul interior al inimilor noastre și care nu se poate uita ușor. O bucurie care ne ajută să uităm greutățile prin care am trecut și pe care le-am învins. Biserica noastră a fost și este în stare — de când pentru noi s-au deschis porțile libertății, prin sângele eroilor martiri —

23. Se cuvine să amintim vizitele făcute Bisericii noastre de către Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului (12—18 august 1993) și de către Prea Fericitul *Partenie* al III-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi (21—26 septembrie 1994). Ambii Întâistătători au vizitat și mănăstirea Brâncoveanu — Sâmbăta de Sus.

să afirme răbdarea și suferințele noastre, dar mai ales vrednicia credincioșilor și preoților ortodocși români. De fiecare dată când am avut ca oaspete pe câte un Întăistător al unei Biserici Ortodoxe surori — sau când Biserica noastră a fost onorată cu vizita tuturor Părinților Ortodoxiei, anul trecut²⁴ — Sfântul Sinod a hotărât ca bucuriile de acest fel să fie împărtășite clerului și credincioșilor Bisericii noastre, încât vizita unui Prea Fericit Patriarh să nu mai fie numai în atenția și bucuria unui cerc restrâns de colaboratori ai Patriarhiei, și să cuprindă o arie mult mai largă de credincioși, preoți monahi. Așa stau lucrurile și cu această vizită a Prea Fericitului *Ignatie* al IV-lea. După ce am petrecut două zile la București, itinerarul a cuprins Episcopia Buzăului, iar acum am ajuns și la această ctitorie a Sfântului Voievod Martir Brâncoveanu, de la Sâmbăta de Sus.

Ar trebui să cunoașteți Sfințiile Voastre, ca cei care sunteți permanent cu urechea și cu inima lângă credincioșii din această zonă și din alte locuri, mai întâi că Biserica noastră trebuie să fie mai deschisă spre lume decât înainte, spre o Teologie a vieții actuale, spre adâncirea legăturilor cu Patriarhiile Ortodoxe și spre întreaga lume creștină. Este bine să știm, apoi, că Biserica noastră are ce oferi lumii de astăzi ca valori eterne din învățătura și experiența ei, are ce arăta celor care vin la noi să ne cunoască : tuturor le arată prezența harică a slujitorilor ei, de la taina Botezului copilului din leagăn și asistența orfanilor până la toți eroii credinței, monahii, credincioșii ziditori de biserici și la nevoițele părinților și viețuitorilor din mănăstiri, la strădaniile pastorale și misionare ale preoților din parohii și până la toți eroii credinței, monahii, credincioșii ziditori de biserici și cei ce au doborât ateismul totalitar cu credința în Dumnezeu, cum frumos spunea Prea Fericitul Patriarh *Ignatie*. Între mulți astfel de preoți ai Bisericii noastre, am avut bucuria să întâlnim în Episcopia Buzăului pe Pr. Prof. Mihail Milea. Cu încurajarea Prea Sfințitului Episcop Epifanie, el ctitorește sus, în munte, lângă mănăstirea Poiana Mărului, un centru ecumenic al tineretului ; a restaurat o biserică, construiește în orașul Buzău o nouă biserică, numită «a copiilor» și se mai îngrijește și de copiii săraci ori orfani, oferindu-le hrană zilnic. Fără să exagerăm, îl putem compara cu Sfântul Apostol Pavel, pentru că este mic de statură, dar emană foarte multă forță duhovnicească și convingere, desfășurând și alte activități în același timp, cu succes, pe mai multe planuri. Harnicul părinte Milea este și doctorand în Teologie, predicator bun și iscusit mă-

24. Este vorba despre festivitățile organizate în luna octombrie 1995 cu prilejul împlinirii a 110 ani de Autocefalie (1885) și a 70 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie (1925).

nuitor al condeifului. Pe toate însă el le împlinește cu lărgimea sufletului său de aur, care îl face să se apropie cu bunătatea evanghelică de toți cei din jur și mai ales asupra celor aflați în suferință, vârstnici și copii orfani, celor aflați la necaz, la strâmtorare, în impas moral sau financiar, într-un cuvânt tuturor celor ce au nevoie de ajutor și de mângâiere în viață. Așa l-am aflat, alături de ierarh, de profesori, de muncitorii constructori ai noilor biserici și cămine, respectat de colegii profesori și de către elevi, de monahi și primari, iubit de orfanii cărora le binecuvintează hrana.

Avem, așadar, cu ce răspunde îndemnului adresat tuturor — pe unde ne-am oprit în această călătorie — de către Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea și să ne gândim mai adânc la valoarea Ortodoxiei în actualitate, la ceea ce ne dă și la ceea ce ne cere ea. Prea Fericitul *Ignatie* a spus-o la București, în fața miilor de credincioși : Ortodoxia este cea mai bună formă de viață creștină și poate singura alternativă și soluție la frământările omenirii de astăzi, care își caută un stil de existență, aflată fiind în criză morală, ecumenică, socială și a mediului înconjurător, zidirea lui Dumnezeu care poate fi cinstită, îngrijită și păstrată din conștiința responsabilității față de viață, darul suprem al lui Dumnezeu. În vistieria ei de învățătură și practică, Biserica dispune de mijloace și forme de existență, de la «hrana nemuririi» recomandată de Sfântul *Ignatie* al Antiohiei din secolul al II-lea, până la așezămintele Sfântului *Vasile* cel Mare și forma de organizare a vieții pe baza iubirii și dreptății sociale. Acestea pot fi aduse însă la îndeplinire numai prin conștiința și râvna tuturor membrilor Bisericii : ierarhi, preoți și credincioși. În nenumărate ocazii, Sfântul Sinod a apelat stăruitor la sprijinul și participarea credincioșilor și credincioaselor din consiliile și comitetele parohiale în activitățile bisericești : activitatea caritativă, ajutorarea orfanilor și bătrânilor, activități culturale întru păstrarea datinilor noastre și chiar a cântării bisericești. Ca membri ai Bisericii și purtători ai «preoției universale», ei se arată deosebit de onorați să fie alături de noi în slujirea și apărarea credinței.

Pe toate acestea pot și trebuie să le facă toți preoții și episcopii, deoarece trebuie să ne clarificăm și să punem în aplicare toate principiile duhovnicești, misionare și pastorale pe care le-am primit de la Mântuitorul *Hristos* prin Sfinții Săi Apostoli și Sfinții Părinți, trăitori ai acestor principii. Astfel, nu mai este îngăduit ca într-o parohie să moară un creștin neîmpărtășit, să existe bătrâni, bolnavi și neputincioși fără ca cineva să aibă grijă de ei, să existe tineri și tinere care se dedau la fel de fel de fapte imorale, ajungând la pierzanie, măcinându-și tine-

rețea și tot ceea ce Dumnezeu le-a lăsat mai frumos. Acestora trebuie să li se repete cuvântul Sfântului Apostol Pavel scris lui Timotei : «Nimeni să nu disprețuiască tinerețile tale !» (I Tim. IV, 12). Este un îndemn și o normă morală care se adresează nu numai membrilor clerului, ierarhiei bisericești, ci și fiecărui creștin, fiecăruia după chemarea sa : «Vă îndemn... să umblați cu vrednicie, după chemarea cu care ați fost chemați...» (Efes. IV, 1). Nu este îngăduit ca preotul să stea liniștit, indiferent, pasiv câtă vreme există atâtea probleme sociale și cât timp atâția copii, școlari și tineri cad pradă atâtor abuzuri și păcate, rămânând lipsiți de educația și învățătura atât de necesare.

Libertatea și pluralismul democratic nu ne învață ceea ce ne învață Ortodoxia și nu se preocupă de cei marginalizați și nevoiași, izolați, necercetați. Este acesta un motiv în plus ca să ne luăm sarcina, crucea și misiunea în serios și să ne ocupăm cu mai multă osârdie de toate aceste probleme ale societății în miilocolul căreia trăim. Să combatem cu Sfânta Evanghelie relele provocate de vrăjmașii văzuți și nevăzuți ai lui Hristos și ai Bisericii Sale. Despre această îndatorire permanentă a noastră scrie Sfântul Apostol Pavel : «lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătoriilor, împotriva stăpâniilor, împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății, care sunt în văzduhuri» (Efes. VI, 12). Nimeni nu ne va mai crede că noi nu am putea împlini și aceste aspecte mai ușoare, mai la îndemână ale chemării și misiunii noastre, ca : organizarea și promovarea activității de îngrijire a bătrânilor, copiilor, sârmanilor și neputincioșilor, când oricine poate vedea prinzând contur și viață astfel de construcții de o frumusețe rară ca cele din Eparhia Buzăului — roade ale unor inițiative pline de râvnă și de curaj — și mai cu seamă ca acest Sion Brâncovenesc, unde oricine poate rămâne impresionat văzând ceea ce s-a construit aici, la Sâmbăta și la alte mănăstiri din țară. Deci, aceste întâlniri dintre Ierarhii diferitelor Biserici sunt și prilejuri pentru a reactualiza responsabilitatea noastră actuală, care decurge din chemarea adresată Apostolilor și, prin ei, și nouă, aceea de a fi «pescari de oameni»²⁵. Așa cum, la cuvântul Mântuitorului către ucenicii Săi de a mâna barca la adânc și de a arunca mrejele, Apostolii «au prins mulțime multă de pește»²⁶, tot astfel să ascultăm și să urmăm și noi chemarea Bisericii și să-i răspundem convinși că râvna noastră va fi completată cu puterea și harul lui Dumnezeu și astfel misiunea noastră va fi mai

25. Luca V, 10.

26. Cf. Luca V, 4—6.

rodnică pentru contracararea prozelitismului sectar. Agenții lui proliferează în parohii, ademenind pe credincioșii noștri cu ajutoare sau prin alte forme de prozelitism, din ce în ce mai ofensive. Nimeni nu ne mai împiedică să tipărim cărți pentru credincioși, să predicăm și să catehizăm credincioșii tineri, să îngrijim și să împodobim sfintele locașuri pentru propășirea credinței noastre strămoșești. Se cuvine, de asemenea, să luăm pildă de la Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Antonie*, care a făcut din această ctitorie brâncovenească o adevărată operă de artă, leagăn de istorie, vatră de duhovnicie.

În contextul acestei responsabilități, potrivit căreia preotul trebuie să fie în parohia sa și duhovnic, și misionar, și doctorul și salvatorul sufletelor deopotrivă, aș dori să subliniez că trebuie să ne intensificăm acum grija față de salvarea sufletelor tinerilor, viitorul Bisericii și al neamului nostru. Este foarte trist că orașele sunt pline de localuri de pierzanie pentru tineri, și chiar și la sate se întind din ce în ce mai multe asemenea spații de distracții nocturne. Pentru păstrarea la sate a sufletului sănătos pe care-l aveau moșii și strămoșii noștri, este timpul ca pe de o parte să continuăm și să accentuăm activitățile deja începute, de exemplu predarea religiei în școală, iar pe de altă parte, să întărim viața duhovnicească, ajutorarea nevoiașilor și viața culturală în parohie, inclusiv reorganizarea bibliotecilor parohiale, a comitetelor parohiale și a activității acestora.

Făcând așa, vom răspunde cu vrednicie atât cuvintelor de prețuire adresate ierarhiei, clerului, cinului monahal și credincioșilor Bisericii noastre de Prea Fericitul *Ignatie* al IV-lea în această seară, cât și felicitărilor și aprecierilor făcute de ceilalți sfinți Patriarhi când aceștia au vizitat Biserica noastră.

Să dăm dovadă de curaj misionar, să acționăm prin fapte pe teren pastoral și cultural. Vă împărtășesc și eu dragoste, prețuire pentru tot ceea ce faceți, și transmiteți tuturor credincioșilor aceste îndemnuri, pentru ca Bunul Dumnezeu să ne ajute să lucrăm și să ne rugăm în Biserica Sa cu mai multe și bogate roade. Amin».

Au fost vizitate apoi biserica nouă (încă plină de schele, în vederea terminării picturii), noul corp de clădiri al mănăstirii, frumos luminate și împodobite, și o impresionantă expoziție de icoane pe sticlă.

În dimineața zilei de miercuri, 30 octombrie, distinșii oaspeți au vizitat muzeul Mănăstirii Brâncoveanu, ca și colecția alcătuită din diferite obiecte care au aparținut sau au fost primite în dar, cu diverse ocazii, de către Î.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului.

În aceeași dimineață, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a acordat un interviu în exclusivitate redacției «Viața Spirituală» a Televiziunii Române ²⁷.

La orele 10,00, coloana oficială a plecat de la Mănăstirea Brâncoveanu pentru a se îndrepta spre alte două obiective din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor : Mănăstirea Sinaia și Catedrala din Ploiești.

În jurul orelor 12,00, distinșii oaspeți au ajuns la Mănăstirea Sinaia, unde, în sunet de clopote, au fost întâmpinați cu flori de către P.S. Episcop *Teodosie Snagoveanul*, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.Cuv. Ieromonah *Macarie*, starețul mănăstirii, viețuitorii mănăstirii, alți clerici, credincioși de toate vârstele, în special tineri și copii. Toți au intonat *Imnul patriarhal* în timp ce oaspeții au intrat în biserică și s-au închinat la icoane și în sfântul altar. După o scurtă rugăciune, P.Cuv. Ierom. *Macarie* a adresat următorul cuvânt de bun venit distinșilor oaspeți :

«Prea Fericite Părinte Ignatie al IV-lea, Patriarh al Antiohiei și al Întregului Orient,

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,

Prea Cucernici Părinți și iubiți credincioși,

După ce ne-am bucurat duhovnicește la sărbătoarea Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir și după ce pașii v-au fost purtați în locuri cu rezonanță istorică deosebită, Vă întâmpinăm cu urarea poporului român, a părinților noștri și a întregii Biserici :

Bine ați venit în mijlocul nostru, al viețuitorilor mănăstirii Sinaia, și în mijlocul tuturor credincioșilor din orașul Sinaia !

Mănăstirea Sinaia are un istoric bogat : numele ei se leagă de numele Mănăstirii Sinai, din Arabia, unde râvnitorul Spătar Mihail Cantacuzino făcuse o călătorie și de unde luase planul mănăstirii *Sfânta Ecaterina*. Întors în țară, el a ridicat aici, la poalele munților Bucegi, pe tăpșanul neted de lângă râul Prahova și râul Peleş, în apropiere de confluența acestora, în anul 1695, mănăstirea Sinaia. În anul 1703 Patriarhul Gavriil al Constantinopolului mărturisea, când a fost întâmpinat de Spătarul Cantacuzino la Adrianopol, că din râvnă dumnezeiască a ridicat mănăstirea Sinaia la poalele Muntelui Bucegi și o închină cu hramul Adormirii Maicii Domnului.

Mănăstirea a avut de înfruntat mai multe vitregii ale vremii, suferind între altele în timpul războiului ruso-austro-turc de la 1788, dar făclia credinței și candela părinților din această mănăstire a continuat să ardă.

²⁷. Difuzat, de altfel, în ziua de duminică, 3 noiembrie, la emisiunea «Viața Spirituală» a programului I al Televiziunii Române.

Biserica unde ne aflăm acum a fost construită între anii 1742—1746 de vrednicii stareți, Arhimandriții Ioasaf și Paisie, iar între 1892—1902 ea a fost restaurată la interior și la exterior. A fost pictată de pictorul danez Ecksner, pe foiță de aur, în stil bizantin.

Așa se face că în jurul anului 1900 ia ființă în jurul mănăstirii localitatea Sinaia, și putem afirma, cu legitimă mândrie, că mănăstirea Sinaia a determinat formarea și dezvoltarea orașului Sinaia, oraș cu rezonanță europeană.

Este o mare bucurie să Vă avem astăzi, în mijlocul nostru, mai cu seamă de când Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, mi-a încredințat — acum doi ani — funcția de stareț, să vă avem ca oaspete pe Prea Fericirea Voastră. Este a doua oară când un Patriarh Apostolic ne face această cinste, după ce în anul 1994 am primit vizita adormitului întru fericire Patriarh Partenie al III-lea al Alexandriei.

Biserica ctitorită de Spătarul Cantacuzino se află în curs de restaurare — în interior și la exterior — iar la nivelul întregii mănăstiri se execută lucrări de conservare a incintei vechi. Toate aceste lucrări se desfășoară la îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, sfaturile părintești pe care le primim fiindu-ne date în vederea bunei desfășurări a vieții și a rugăciunii noastre, în vederea continuării tradiției monahale, candela rămânând nestinsă.

În zilele noastre, părinții din mănăstirea Sinaia înalță rugăciuni nu numai pentru poporul român binecredincios de pretutindenea, ci și pentru toate Patriarhiile și Bisericile Ortodoxe de pe fața pământului. Avem pururea în rugăciune pe toți frații ortodocși, de oriunde s-ar afla.

Mă fac purtătorul de cuvânt al tuturor viețuitorilor mănăstirii și al credincioșilor care se află acum în biserică, spre a Vă spune «Bine ați venit în mijlocul nostru!» și spre a ne încredința binecuvântării și rugăciunilor Prea Fericirilor Voastre, pentru ca și de acum înainte să rămână nestinsă candela rugăciunii din biserică mănăstirii noastre, din Biserica Ortodoxă Română și din mijlocul neamului nostru.

Să ne trăiți întru mulți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei și al Întregului Orient!

Să ne trăiți întru mulți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și al românilor de pretutindeni!

Să ne trăiți, Înalt Prea Sfințiiile Voastre, Prea Sfințiiile Voastre, Prea Cucernici Părinți și iubiți credincioși care vă aflați de față la această solemnitate!».

Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea a rostit următoarele cuvinte :

*«Prea Fericirea Voastră,
Iubiți frați întru Hristos,*

Aș dori să vă împărtășesc bucuria pe care o simt aflându-mă în acest loc și auzind pomenindu-se despre Muntele Sinai. Am fost și eu acolo și am rămas uimit de frumusețea naturii și de frumusețea mănăstirii înseși. Am putut afla că trecutul Mănăstirii Sinai este din unele puncte de vedere mult mai strălucitor decât prezentul ei. Am văzut acolo diferite manuscrise rare, bine realizate, am luat seama și la tradiția iconografică de acolo, dar văzând numărul viețuitorilor mănăstirii, mă gândeam că nu este nici pe departe suficient pentru a continua frumoasele tradiții ale acestei vestite mănăstiri în folosul generațiilor viitoare.

Am mai remarcat faptul că mănăstirea este închisă, inaccesibilă celor din împrejurimi. Din păcate, unui creștin din Egipt sau din Palestina nu i-ar fi îngăduit să devină novice sau călugăr al acelei mănăstiri, pentru că regula mănăstirii Sfânta Ecaterina prevede că numai cei care au cetățenie greacă pot deveni membri ai obștii monahale de acolo. Cred că această prevedere de ordine a mănăstirii nu ajută la răspândirea luminii ei către cei dimprejur, asupra acelor care ar dori să-și închine viața lui Hristos și să viețuiască acolo.

Am afirmat aceste lucruri pentru că mă aflu în această mănăstire în care — deși amintește de Mănăstirea *Sfânta Ecaterina* de pe Muntele Sinai — se află preoți și călugări gata să stea de vorbă cu credincioșii și să le slujească, să le ofere modelul de trăire ortodoxă. Viețuitorii acestei mănăstiri asigură prezentul și viitorul mănăstirii și se străduiesc după putere să afirme cuvântul lui Dumnezeu și valoarea trăirii creștine celor aflați în vecinătate, turiștilor care trec pe aici și întregului popor român.

Cei care merg la muntele Sinai merg mai mult interesați de arheologie sau pur și simplu ca turiști ; aici, prin mila lui Dumnezeu, în jurul mănăstirii cu același nume a luat ființă, un întreg oraș, mănăstirea fiind chiar inima lui, fapt pentru care se cuvine să fim mândri și să aducem mulțumire lui Dumnezeu.

Dacă vrem să iubim pe cineva, trebuie mai întâi să-l cunoaștem²⁸. Nu putem să afirmăm că iubim pe cineva dacă nu-l vedem cât mai des, dacă nu păstrăm legătura cu el sau — și mai rău — dacă-l îndepărtăm

28. Cf. I Ioan IV, 8.

de lângă noi²⁹. Dumnezeu să vă binecuvinteze și să vă întărească eforturile depuse în vederea păstrării tradiției mănăstirești, a tradiției creștine care se întemeiază pe dragostea față de ceilalți.

Am această posibilitate — să fiu alături de dumneavoastră, să vă văd și să vă vorbesc — pentru că Prea Fericitul Patriarh *Teoctist* a dorit și mi-a oferit posibilitatea ca în timpul acestei vizite să trecem și pe aici. Pentru desfășurarea întregii vizite, ca și pentru faptul că ne aflăm aici, îi exprim adâncă mea mulțumire și îi urez ca Dumnezeu să-l țină sănătos în zile îndelungate».

În auzul credincioșilor, care umpluseră biserica, Prea Sfințitul Episcop *Teodosie Snagoveanul* a intonat un Polihroniu pentru înalții oaspeți și pentru însoțitorii lor. Apoi, oaspeții au ieșit din biserică, au vizitat muzeul mănăstirii și câteva chilii și s-au închinat în biserica veche³⁰.

După-amiază, coloana oficială s-a așternut la drum către Buceurești. Oaspeții au oprit pentru un popas duhovnicesc la Catedrala «Sfântul Ioan Botezătorul» din Ploiești, unde — la orele 17,00 — au fost întâmpinați, în sunetul clopotelor, de către P.S. Episcop *Teodosie Snagoveanul*, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de un număr mare de preoți din Ploiești și din împrejurimi și, de asemenea, de o mulțime de credincioși de toate vârstele, pe ale căror chipuri se puteau citi nespūsă bucurie, dar și adâncă emoție; ei au oferit celor doi Întâistătători pâine și sare, precum și numeroase buchete de flori, intonând Imnul patriarhal, apoi —cât timp oaspeții s-au închinat la iconostas — troparul Ortodoxiei: «Bine ești cuvântat Hristoase, Dumnezeuul nostru, cea ce prea înțelepți pre pescari ai arătat...».

După ce Prea Sfințitul Episcop *Teodosie* a înălțat glas de rugăciune întru paza, sănătatea și buna viețuire a înalților oaspeți, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a adresat mulțimii de preoți și credincioși — copii, tineri, adulți și vârstnici, bărbați și femei care umpluseră catedrala până la refuz — următoarele cuvinte :

«Iubiți frați și surori întru Hristos,

Poposim în această sfântă catedrală la un ceas de întâlnire sfântă, laolaltă în duh cu Mântuitorul Hristos și cu Sfinții Săi Apostoli și ucenici, cu înaintașii noștri, cu eroii care au apărat credința, neamul și unitatea noastră națională și cu tinerii eroi martiri din decembrie 1989. Ne găsim aici, în același timp, iubiți credincioși, păstorii a două Biserici Ortodoxe cunoscute în întreaga lume creștină : pe de o parte noi, adică păstorii turmei duhovnicești și credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române, cei ce suntem acasă, iar pe de altă parte Biserica Apostolică a Antiohiei,

29. Cf. I Ioan IV, 20.

30. Ctitoria Spătarului Mihail Cantacuzino, aflată — după cum a menționat și P.Cuv. Ieromonah Macarie — în lucrări de restaurare.

reprezentată de Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea, însoțit de doi distinși ierarhi și de un conducător de mănăstire.

Este un moment sfânt, de aceea găsim-ne în rugăciune cu Întăistătorul Scaunului Apostolic al Antiohiei, după secole de legături sfinte cu înaintașii de vrednică pomenire ai Prea Fericii Sale : Patriarhul Macarie al III-lea³¹, care a petrecut o perioadă de patru ani în Țara Românească și Moldova ; Patriarhul Atanasie al III-lea³², care a venit în Țara Românească în timpul domniei sfântului Constantin Brâncoveanu, cel care i-a dăruit, la întoarcerea în patrie, o tipografie cu litere arabe ; Patriarhul Silvestru (Cipriotul, numit și «Cărturarul», † 1766), la rugămintea căruia domnitorul Constantin Mavrocordat a zidit biserica mănăstirii *Sfântul Spiridon Vechi* din București și a închinat-o ca metoc Patriarhiei Antiohiei.

În această vizită pe care ne-o face delegația Bisericii din Antiohia, am adâncit aceste legături prin împreună noastră rugăciune, prin dialog nemijlocit cu membrii Sfântului Sinod al Bisericii noastre, prin sfințirea de către Prea Fericea Sa a bisericii *Sfântul Spiridon Vechi* din București, rezidită din temelie după demolarea ei din 1987, am binecuvântat apoi împreună credincioșii la sărbătoarea Ocrotitorului catedralei noastre patriarhale și al Bucureștilor (Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou din Basarabi), vizitând unele așezări sfinte din cuprinsul Episcopiei Buzăului, mănăstiri în care Bisericile noastre își regăsesc rădăcini și pași comuni în istorie, la care s-au adăugat mănăstirile : Sinaia, Suzana, Cheia și Brâncoveanu (Sâmbăta-de-Sus).

Zilele acestea, în care ne-am împărtășit din teologia bogată — izvorâtă din tradiția școlii din Antiohia — și din gândirea adâncă, dar clar exprimată a Prea Fericitului Patriarh *Ignatie* al IV-lea, constituie un bun prilej ca noi să medităm mai adânc la primirea, în inimile și în cugetele noastre și la păstrarea Adevărului lui Hristos în Sfintele noastre Biserici Ortodoxe. Se cuvine deci să luăm aminte că Ortodoxia a rezistat în ciuda multor greutăți și piedici care s-au ivit în calea ei. În ciuda tuturor suferințelor îndurate în timpul comunismului de către mulți preoți, călugări și credincioși ortodocși români, Biserica noastră nu și-a uitat menirea, ci și-a păstrat în smerenie valoarea și integritatea credinței datorită devotamentului slujitorilor sfântului altar și al credincioșilor și credincioaselor.

Este de asemenea un prilej potrivit să punem la inimă faptul că atunci când pășim pe calea credinței în Dumnezeu, în voia lui Dum-

31. 1647—1672.

32. 1685—1694.

nezeu și pe calea respectării poruncilor și povețelor Sfinților Părinți și ale Bisericii noastre, ne aflăm la un liman, unde suntem apărați de asaltul celor ce caută să amăgească și să vâneze sufletele credincioșilor, fel de fel de sectanți colportori ai unor concepții aberante care lovesc însăși temelia vieții societății și familiei, tineretul neamului nostru, cultura noastră creștină ortodoxă. Pentru a nu fi amăgiți, avem nevoie de rugăciune, de dragoste, de devotament pentru a sluji Biserica după modelul sfinților, eroi ai credinței, care nu au ezitat să se sacrifice pentru credință și pentru curăția vieții în Hristos.

După cum spuneam, la București am săvârșit, împreună cu Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei și al Întregului Orient, slujba de târnosire a bisericii reconstruite *Sfântul Spiridon Vechi*, iar în Făgăraș am vizitat mănăstirea *Brâncoveanu* de la Sâmbăta-de-Sus. Ca și ele, biserica aceasta, închinată Sfântului Ioan Botezătorul, a fost martiră în trecut, și toate au biruit — prin credința, nădejdea și rugăciunea preoților, a călugărilor și a credincioșilor și credincioaselor Bisericii noastre.

Am gândit ca această întâlnire — nu numai istorică, ci mai ales o vizită frățască, o întâlnire de suflet, manifestare a dragostei și a comuniunii în credință cu Prea Fericitul *Ignatie*, Patriarhul Antiohiei și al Întregului Orient — să nu aibă loc doar în auzul și cunoștința ierarhilor Bisericii noastre și colaboratorilor lor de la București, ale preoților și credincioșilor din Capitală. De aceea, am mers în mai multe zone ale țării, spre a ne întâlni cu cât mai mulți credincioși, făcându-i astfel părtași la această rară bucurie.

Pe credincioșii din Ploiești îi cunosc bine, încă din tinerețe, când am slujit ca diacon în această biserică și în alte biserici din oraș. Acum am poposit din dorința ca și Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* să cunoască dragostea, statornicia și devotamentul preoților din acest municipiu și din împrejurimi care slujesc Ortodoxiei noastre românești cu demnitate și responsabilitate, binecunoscând Sfintele Scripturi și Sfânta Tradiție și apărând pe credincioși, prin predica neobosită și prin mânăuire a condeiului, prin vegherea și luarea-aminte la evitarea oricărei ispitiri și amăgiri venite din partea celor care vor să sape la temelia Bisericii. Preoții pe care-i vedeți sunt urmașii celor care au inițiat și au condus ridicarea atâtor biserici și le-au închinat Sfintei Treimi, Sfântului Ioan Botezătorul, Sfântului Vasile cel Mare, Sfântului Haralambie, Cuvioasei Parascheva ș.a.m.d. Este un oraș al bisericilor, al preoților, este un oraș înconjurat de mănăstiri și de localități frumoase cu credincioși — copii, tineri și vârstnici — plini de devotament și de râvnă pentru credința Ortodoxă și pentru Biserica lui Hristos. Credincioșii pe care

ii vedeți în această biserică sunt mai ales din această parte a orașului. Și în partea cealaltă a orașului se află în construcție mai multe biserici. Ei ar fi fost doritori să ne primească în mijlocul lor și să ne arate astfel buna lor creștere în duhul Ortodoxiei, dragostea și râvna lor pentru cele sfinte, respectul și cinstirea după cuviință a ierarhilor și a clericilor care sădesc în sufletele lor învățăturile Sfintei Evanghelii și ale Bisericii Ortodoxe. Ar fi vrut să Vă arate temeliile și zidurile bisericilor care se află acum în construcție, cât sunt ei de însetați de Sfințele Taine și de dumnezeieștile învățături, în ce ordine și respect față de cele sfinte participă la Sfânta Liturghie și la celelalte rânduieli care se săvârșesc în Biserică.

Iată de ce, Prea Fericirea Voastră, am considerat potrivit să facem acest popas și să zăbovim alături de inima și de sufletul acestor preoți exemplari și acestor credincioși minunați. Rugăciunile lor cheamă și rugăciunile noastre pentru veșnica pomenire a ctitorilor acestor lăcașuri sfinte, a eroilor neamului nostru, a celor care și-au dat viața pentru ca noi să ne putem ruga astăzi în pace și liniște. Prin glasul meu, ei Vă întâmpină acum cu nețărmurită bucurie. Prin mine, ei mărturisesc pe de o parte credința, nădejdea și dragostea față de Atotputernicul Dumnezeu, iar pe de altă parte adâncă recunoștință Prea Fericirii Voastre pentru această vizită pe care o faceți Bisericii Ortodoxe Române și pentru dragoste și îngăduința de a poposi și de a ne împărtăși câteva gânduri și în această catedrală din Ploiești.

Pe Prea Fericirea Voastră Vă întâmpinăm cu dragoste și ne rugăm ca Dumnezeu, Cel de la Care ne vin toate și prin Care toate viază și se mișcă³³, să Vă întărească forțele spre propășirea Ortodoxiei prin predică, prin scris și prin faptă și să Vă țină sănătos întru mulți ani».

Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea a vorbit la rândul său celor de față :

*«Prea Fericirea Voastră,
Iubiți preoți,
Iubit popor,*

Cunoașteți probabil că — așa cum Dumneavoastră v-ați adunat acum în acest loc sfânt, în această biserică — sunt și alte biserici, pretutindeni, care chiar acum adăpostesc creștini adunați întru cinstirea și slava Bunului Dumnezeu. Aveți mulți frați în alte părți ale lumii, frați pe care nu-i cunoașteți personal, care au fost născuți în această lume,

33. Cf. Fapte XVII, 28.

iar mai apoi renăscuți³⁴ — prin Taina Sfântului Botez. Unii dintre ei nu acceptă căsătoria decât cu binecuvântarea lui Dumnezeu, prin Taina Sfintei Cununii, și pentru ei — ca și pentru Dvs. — nimic nu înlocuiește lucrarea Duhului Sfânt care se săvârșește prin Sfintele Taine ale Bisericii. Ei găsesc, deopotrivă, că hrana cea mai bună în această lume o constituie Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, în Taina Sfintei Euharistii, fiindcă oricât de bună ar fi mâncarea de pe masa noastră, ea nu este decât o hrană biologică, ce ne pregătește numai pentru viața mormântului și nu pentru viața veșnică. Noi știm că adevărata hrană pentru viața veșnică este Trupul și Sângele lui Hristos.

În general, oamenii privesc în jos. Dar știți că în timpul Sfintei Liturghii, adresăm îndemnul «Sus să avem inimile!». De ce oamenii continuă să privească numai în jos și își îndreaptă foarte rar privirea spre cer? Probabil de teamă, pentru că știu că acolo, în înălțimea cerului, este Dumnezeu, iar aici se află păcatele, limitele și scăderile noastre. Dar trebuie să știm foarte bine că Dumnezeu, Cel care este deasupra, dorește, dintru înălțimea cerului, ca noi să devenim fiii Săi și să putem urca lângă El; știm că ne iubește foarte mult, până acolo încât a coborât printre noi și S-a făcut om, viețuind ca și noi. Credinșii Bisericii Antiohiei știu foarte bine că Fiul lui Dumnezeu S-a născut și a trăit printre oameni, nu departe de regiunea lor geografică. Ei știu că El a trăit cu noi, aici, pe pământ; ei mai știu deopotrivă că Sfântul Apostol Pavel a trecut de multe ori chiar pe lângă locul unde se află astăzi sediul Patriarhiei Antiohiei, la Damasc. Mulți oameni de aici și din toată lumea merg în pelerinaj pe urmele Sfântului Apostol Pavel în acele locuri.

M-am gândit adeseori, Prea Fericirea Voastră, la motivele pentru care voievozii, prinții și domnitorii poporului român au construit atâtea biserici. Probabil ei credeau, așa cum credem și noi, că ceea ce facem pentru viața aceasta nu înseamnă foarte mult, dacă nu închinăm viața și lucrările noastre lui Dumnezeu. Și ei, ca oameni supuși normelor acestei lumi, făceau politică; dar cine poate spune că politica trebuie făcută în afara lui Dumnezeu și că politicianul trebuie să fie neapărat ateu? Cine poate spune că politica n-ar trebui să se bazeze pe valorile credinței creștine: dragostea față de semenii, jertfelnicia și slujirea față de aproapele? Sunt convins că acești voievozi au ținut cont de aceste valori, și au făcut foarte bine.

Privind această catedrală, am avut impresia că văd niște mâini care se înalță în sus, către Dumnezeu. Partea dinspre bază este parcă mai

34. Născuți a doua oară, «din apă și din Duh» (cf. Ioan III, 5).

largă, dar ea se înalță către cer prin rugăciunile noastre ale tuturor celor de aici : prin rugăciunile Prea Fericitului *Teoctist*, prin rugăciunile episcopilor și preoților, prin rugăciunile Dumneavoastră, ale tuturor credincioșilor. Toate casele Dumneavoastră se înalță acum către ceruri și fiecare cămin se transformă, prin rugăciunile Dumneavoastră, într-o catedrală în care omul trăiește, muncește și se roagă, iar Dumnezeu, dintru înălțime, îl binecuvintează. Vă mulțumesc».

Înalții oaspeți au binecuvântat pe toți cei de față (și, în mod deosebit, un grup mare de școlari care-și făcuseră loc prin mulțime), apoi au mers și s-au închinat în sfântul altar, după care — pe fundalul sonor al cântării «Sfinte Dumnezeule» și al Imnului patriarhal — și-au făcut loc către ieșirea din catedrală, mângâind și binecuvântând pe credincioși.

Coloana oficială a reluat apoi drumul către București, ajungând la Reședința Patriarhală pe la orele 18,00.

Joi, 31 octombrie, în jurul orei 10,00, cei doi Întâistătători au oficiat o slujbă de pomenire la Mormântul Soldatului Necunoscut, unde au depus flori, apoi — începând cu orele 10,30 — au săvârșit slujba parastasului la Cimitirul Eroilor Tineri, au depus jerbe de flori la troița care veghează la căpătâiul lor și au vizitat biserica înălțată din dorința și cu contribuția părinților trupești ai martirilor, binecuvântându-i și mângâindu-i.

Între orele 11,00—13,00, înalții oaspeți au avut, la Facultatea de Teologie din București, o întâlnire cu profesorii și studenții acestui așezământ. După ce P.C Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu, Decanul facultății a rostit, în numele tuturor cadrelor didactice, un cuvânt de bun venit adresat distinșilor oaspeți, au fost abordate, între altele, contextele diferite în care își desfășoară misiunea Bisericele Ortodoxe din Siria și România, ca și asemănările și deosebirile asupra istoricului, realității actuale și perspectivele relațiilor pe care le au cele două Scaune Patriarhale cu celelalte Biserici Ortodoxe, cu alte Biserici creștine sau cu religiile necreștine.

În seara aceleiași zile, în aula Universității din București, delegațiile celor două Biserici au avut o întâlnire cu studenți ai diferitelor Facultăți ale Universității. Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea a conferențiat și a răspuns unor întrebări în legătură cu locul și menirea tineretului în Biserica Ortodoxă.

În dimineața zilei de vineri, 1 noiembrie, a fost înscrisă în Condica Sfântă a Patriarhiei următoarea *Însemnare* :

«Cu voia Domnului Celui în Treime lăudat, la invitația Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în perioada 25 octombrie — 1 noiembrie 1996, Prea Fericitul Părinte Ignatie IV, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient, a vizitat Biserica Ortodoxă Română.

Prea Fericirea Sa a fost însoțit de I.P.S. Mitropolit Ilie al Tyrului și Sidonului, de P.S. Episcop Nifon de Filipolis, reprezentant al Patriarhiei Antiohiei pe lângă Patriarhia Moscovei și de P.C. Preot Matei.

În decursul celor șapte zile ale vizitei, distinșii oaspeți au vizitat biserici de parohie, mănăstiri, școli teologice și s-au întâlnit cu ierarhi, preoți, monahi și credincioși ortodocși români, cunoscând nemișlocit o parte din împlinirile și nevoile vieții și activității pastoral-misionare ale Bisericii Ortodoxe Române și strădania sa de a face cunoscut mesajul Sfintei Evanghelii în societatea românească contemporană.

Astfel după închinarea la moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou din Basarabi și primirea frățescă de la Catedrala Patriarhală, a doua zi, 26 octombrie a.c., Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Patriarh Ignatie al IV-lea au sfințit biserica «Sfântul Spiridon-Vechi» din București, primul lăcaș de cult reconstruit dintre cele dăruite în timpul regimului comunist, fost metoc al Patriarhiei Antiohiei.

Duminică, 27 octombrie a.c., ziua de prăznuire a Sfântului Dimitrie cel Nou, patronul spiritual al Bucureștilor, ale cărui sfinte moaște se găsesc în Catedrala Patriarhală din București, Întâistătorii celor două Biserici au săvârșit Sfânta Liturghie și au împărtășit credincioșilor cuvânt de învățătură.

În ziua următoare, luni 28 octombrie, au fost vizitate mănăstiri, școli teologice, așezăminte pentru copii și tineret din cuprinsul Episcopiei Buzăului. Astfel, înalții oaspeți conduși de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, întâmpinați fiind de P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, s-au închinat în bisericile Schitului Poiana Mărului, locul în care a viețuit odinioară starețul Vasile, părinte duhovnicesc al Sfântului Paisie Velicicovschi. Centrul creștin pentru tineret de la Bisoaca, nu departe de Poiana Mărului, a constituit, de asemenea, popas pentru membrii delegației Patriarhiei Antiohiei și pentru însoțitorii lor români. În orașul Buzău, Biserica Sfântul Sava, recent construită, destinată în special copiilor și cantina pentru copiii săraci au primit în sânul lor, pentru câteva momente, pe oaspeții antiohieni și români. Vizita la Seminarul Teologic din Buzău a prilejuit trăirea unui moment adânc duhovnicesc, în care cei doi patriarhi au vorbit elevilor și pro-

șesurilor despre misiunea cea sfântă a slujirii Bisericii lui Hristos.

Ziua de marți, 29 octombrie a.c., a început sub semnul binecuvântat al unui pelerinaj la Mănăstirile Suzana și Cheia din Arhiepiscopia Bucureștilor, vechi vetre de sihăstrie și la Sâmbăta-de-Sus, unde pelerinii antiohieni și români au descoperit chipul unui lăcaș de închinare al românilor ardeleni și de luptă pentru păstrarea credinței ortodoxe. Membrii celor două delegații au fost întâmpinați aici de Î.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului.

Revenind în Arhiepiscopia Bucureștilor, cei doi Întâistătători de Biserică și însoțitorii lor au vizitat Mănăstirea Sinaia, iar în drum spre București s-au întâlnit cu preoții și credincioșii din orașul Ploiești, cărora le-au împărtășit cuvânt de întărire duhovnicească, întru cunoașterea Sfintei Evanghelii și păstrarea dreptei credințe.

În ziua de joi, 30 octombrie a.c., după ce s-au rugat la «Mormântul Soldatului Necunoscut» și la Cimitirul «Eroilor Tineri», Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Ignatie al IV-lea s-au întâlnit cu studenții Centrului Universitar din București.

Programul vizitei a mai cuprins o întâlnire cu profesorii ai Facultății de Teologie București și o întrevedere cu Președintele României, Domnul Ion Iliescu.

Drept mărturie a bucuriei duhovnicești prilejuite de această istorică vizită, s-a întocmit această Însemnare care s-a scris în Condica Sfântă a evenimentelor din viața Bisericii Ortodoxe Române.

† IGNATIE IV
PATRIARHUL ANTIOHIEI ȘI AL
INTREGULUI ORIENT

† ILIE
MITROPOLIT DE TYR ȘI SIDON

† NIFON
EPISCOP DE FILIPOLIS»

† TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII
ORTODOXE ROMÂNE

Tot atunci, a fost dat publicității un Comunicat Comun cu următorul conținut :

«La invitația Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în perioada 25 octombrie — 1

noiembrie 1996, Prea Fericitul Părinte Ignatios IV, Patriarhul grec ortodox al Antiohiei și al Întregului Orient, în fruntea unei delegații, a vizitat Biserica Ortodoxă Română.

În timpul vizitei Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Patriarh Ignatios IV au sfințit biserica «Sfântul Spiridon-Vechi» din București, primul lăcaș de cult reconstruit dintre cele dărâmate în timpul regimului comunist.

Programul vizitei a mai cuprins vizite la parohii, mânăstiri, școli teologice și așezăminte pentru copii și tineret din cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor și Episcopiei Buzăului, o întâlnire cu studenții și profesorii din Centrul Universitar București și o întrevvedere cu Președintele României, Domnul Ion Iliescu.

În urma discuțiilor purtate în timpul vizitei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Patriarh Ignatios IV fac un apel comun la păstrarea unității în rugăciune, cuvânt și faptă a Bisericilor surori în pragul mileniului al III-lea, în contextul problemelor cu care se confruntă societatea contemporană puternic secularizată, marcată de o profundă criză spirituală manifestată prin dezbinare, ură, violență, creșterea inegalității sociale, grave probleme ecologice etc.

În fața acestei situații, Bisericile Ortodoxe trebuie să lucreze pentru conștientizarea lumii asupra importanței valorilor spirituale bazate pe credința în Dumnezeu, pentru împlinirea năzuințelor fundamentale ale omenirii, mai ales pentru transformarea în realitate a speranțelor tinerilor și păstrarea unității familiei, pentru recunoașterea demnității omului creat după chipul lui Dumnezeu și chemat la iubire veșnică.

În fața tendințelor de prozelitism agresiv ale unor grupări religioase, în special în Centrul și Răsăritul Europei, este reafirmată necesitatea mărturisirii tezaurului de credință în iubirea lui Hristos Cel răstignit și înviat.

Mărturisind bucuria pentru încetarea războiului din fosta Iugoslavie și în speranța rezolvării crizei din Orientul Apropiat, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Patriarh Ignatios IV consideră că pentru diminuarea și depășirea valului de violență în creștere din societatea de astăzi, trebuie sporite eforturile pentru recon-

cilieri și înțelegere între oameni și popoare și pentru biruința păcii».

† **IGNATIE**
Patriarhul Antiohiei
și al întregului Orient

† **TEOCTIST**
Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române

În aceeași zi, oaspeți și gazde s-au închinat în Catedrala Patriarhală și au ingenuncheat la moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou din Basarabi. Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea și ceilalți membri ai delegației Tronului patriarhal al Antiohiei au fost conduși de către o numeroasă delegație a Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, la Aeroportul București-Otopeni, de unde, după ce și-au luat rămas bun de la ierarhii Bisericii noastre, au decolat către Damasc.

Din patrie, Prea Fericitul Patriarh *Ignatie* al IV-lea al Antiohiei și al Întregului Orient a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* o scrisoare cu următorul conținut :

«*Prea Fericirea Voastră,*

După ce am ajuns cu bine la Damasc, ne grăbim să ne exprimăm deplina mulțumire pentru tot ceea ce am avut bucuria de a vedea în Biserica Ortodoxă Română, rezultat al străduințelor personale ale Prea Fericirii Voastre, ale vrednicilor Episcopi și ale devotaților colaboratori ai Prea Fericirii Voastre.

Vă mulțumim, Prea Fericirea Voastră, pentru primirea călduroasă, frățească și pentru generoasa ospitalitate.

Fie ca Dumnezeu să Vă aibă în pază și să Vă dăruiască viață lungă în slujirea singurului nostru Dumnezeu și Domn.

Încredințându-ne rugăciunilor Prea Fericirii Voastre,

† **IGNATIE** al IV-lea»

Vizita în România a delegației siriene conduse de Prea Fericitul *Ignatie* al IV-lea, Patriarh al Antiohiei și al Întregului Orient, se înscrie — în evantaiul relațiilor pe care Biserica Ortodoxă Română le are cu Bisericele Ortodoxe surori și îndeosebi cu străvechile Scaune Patriarhale — ca o continuare a istoriei pe care cele două Biserici au traversat-o în deplină comuniune de credință, de simțire, de nădejde și, la nevoie, prin sprijin material reciproc.

În ciuda diferențelor de arie geografică și a problemelor cărora au trebuit să le facă față, în diferite contexte de ordin geo-politic, social și cultural, Bisericele noastre se regăsesc pe aceleași coordonate de permanență reevaluare a situației, de ierarhizare a priorităților pastorale și de întărire a forței misionare. Iată de ce această vizită, prin ea însăși și prin roadele pe care le-a adus și le va aduce în timp, poate fi apreciată ca unul dintre evenimentele cu cea mai mare însemnătate petrecute în Anul Domnului 1996 în viața Bisericii Ortodoxe strămoșești.

Drd. MIHAIL-DANIEL LUNGU

Secretar al Sectorului pentru Relații Externe Bisericești
al Patriarhiei Române

VIZITA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST, ÎN FRUNTEA UNEI DELEGAȚII A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, ÎN ARMENIA

(7—11 noiembrie 1996)

Între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană s-au statornicit relații de prietenie și colaborare, îndeosebi în cea de-a doua jumătate a secolului nostru. O contribuție majoră în acest sens revine fericitului întru pomenire Patriarh *Justinian Marina*, inițiatorul unui dialog între cele două Biserici, materializat printre altele și prin două vizite oficiale efectuate în Armenia în anii 1958 și 1966. Ca răspuns la aceste vizite, Catolicosul suprem al armenilor *Vasken I*, originar din România, a fost oaspetele Bisericii noastre în mai multe rânduri (1965, 1975, 1977) manifestând o largă deschidere spre cunoașterea, apropierea și colaborarea celor două Biserici creștine.

Dar nu numai întâistătătorii Bisericilor Română și Armeană, însoțiți de înalți ierarhi, au efectuat vizite reciproce, ci și unii profesori de teologie, care au susținut conferințe în instituțiile de învățământ superior teologic. Astfel, actualul Catolicos suprem **Karekin I**, a ținut o serie de conferințe, în calitate de profesor, la institutele teologice din București și Sibiu în 1969, iar profesorii Ioan G. Coman și Ene Branîște la Academia teologică din Ecimiadzin-Armenia (1970, 1971).

Pentru **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, prima întâlnire cu venerabila Biserică Apostolică a Armeniei a avut loc în anul 1966, atunci când, în calitate de episcop al eparhiei Aradului, l-a însoțit la Erevan pe fericitul *Patriarh Justinian*, al cărui colaborator apropiat a fost vreme de mulți ani. A doua vizită oficială a Prea Fericirii Sale s-a desfășurat în anul 1983, pe când se afla la cârma Mitropoliei Moldovei și Sucevei și când a luat parte la sfințirea Sfântului și Marelui Mir, cu ocazia împlinirii a 75 de ani ai Sanctității Sale Vasken I. A fost și de data aceasta o vizită cu roade bogate, o nouă treaptă a apropierii dintre cele două Biserici.

În octombrie 1995, cu prilejul festivităților aniversare ale Bisericii Ortodoxe Române, **Sanctitatea Sa, Patriarhul Catolicos suprem al armenilor Karekin I**, s-a numărat printre oaspeții de seamă prezenți la București. Dialogul purtat în acele zile între Întâistătătorii celor două Biserici, slujbele sfinte la care au participat, întâlnirile cu ierarhi, clerici și credincioși, au avut ca urmare o consolidare și mai puternică a relațiilor bilaterale, precum și o mărturie comună a apropierii dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Orientală precalcedoniană.

Este necesar să ne referim, aici și acum, la importantul dialog ce s-a desfășurat, în același timp, cu toate Bisericile vechi-orientale numite și precalcedoniene, din care face parte și Biserica Apostolică Armeană.

Dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Ortodoxă Vechi Orientală ce cuprinde aceste Biserici zise precalcedoniene, s-a desfășurat, în ultimele trei decenii, în două etape succesive. Prima dintre ele a cuprins întâlniri neoficiale ale unor teologi ai ambelor Biserici, care au avut loc la Aarhus (1964), Bristol (1967), Geneva (1970), Adis-Abeba (de două ori în 1971) și Chambesy (1979).

În cea de-a doua etapă se înscriu întâlnirile oficiale ale reprezentanților celor două familii de Biserici, desfășurate în anii 1985, 1989, 1990 și 1993, la Chambesy-Elveția, cu excepția celei de-a doua întâlniri, organizate în Egipt, la mănăstirea Anba Bishoy.

În Declarația finală adoptată la întâlnirea din 1989 se precizează: «Acordul nostru reciproc nu se limitează la hristologie, ci îmbrățișează întreaga noastră credință a Bisericii, una și nedespărțită din primele veacuri. Suntem de acord, de asemenea, cu modul de înțelegere a Persoanei și a lucrării dumnezeiești a Sfântului Duh, care precede doar de la Tatăl și este întotdeauna slăvit cu Tatăl și cu Fiul».

La toate întâlnirile au fost condamnate ereziile lui Nestorie și Eutihie.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 24—25 septembrie 1992 a hotărât să fie acceptat cuprinsul Declarației comune al celei de-a doua întâlniri, precum și cel al Declarației de acord a aceleiași comisii de la cea de-a treia întâlnire și a recomandat să se procedeze la ridicarea simultană și reciprocă a anatemei.

La cea de-a patra reuniune a Comisiei mixte de dialog teologic, întrunită la Chambesy-Geneva, între 1—6 noiembrie 1993, a fost adoptat un comunicat, care conține propuneri concrete privind ridicarea anatemei dintre cele două familii de Biserici. Acest document a consacrat încheierea dialogului teologic, pe baza afirmației comune că «ambele familii de Biserici au menținut în chip fidel doctrina hristologică autentic ortodoxă și neștirbita continuitate a tradiției apostolice, cu toate că au folosit termeni hristologici în forme diferite».

Acest document a fost înaintat spre aprobare tuturor Bisericilor participante la dialog. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a luat în discuție și a aprobat documentul, hotărând stabilirea unor măsuri practice de transpunere în viața bisericească a prevederilor acestuia.

Un alt moment semnificativ l-a constituit întâlnirea **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist** cu cei doi copreședinți ai Comisiei mixte de dialog, Î.P.S. Mitropolit Damaschin al Elveției și Î.P.S. Mitropolit Bishoy de Damiette, care s-a desfășurat la 25 octombrie 1994 la București. La această întrunire au participat membrii comisiei permanente de dialog teologic al Bisericii Ortodoxe Române cu Bisericile Ortodoxe Orientale. Cei doi copreședinți ai Comisiei au oferit explicații cu privire la modalitățile practice de realizare a comuniunii depline între cele două familii de Biserici.

S-a decis cu acest prilej ca din partea Bisericii Ortodoxe Române să participe, ca delegat în subcomitetul liturgic care trebuie să soluționeze problema coliturghisirii, pr. prof. *Nicolae Necula* de la Facultatea de teologie ortodoxă din București.

Prima ședință a acestui comitet s-a desfășurat la Atena în anul 1995.

În prezent este în curs de desfășurare procesul de discutare și aprobare a Documentului de unire de către sinoadele Bisericilor Ortodoxe și cele ale Bisericilor Vechi Orientale.

O nouă și importantă pagină a relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană a fost consemnată prin vizita oficială întreprinsă de către *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, în fruntea unei delegații, la Ecimiadzin, ca răspuns la invitația *Sanctității Sale, Karekin I*, Catolicosul suprem al armenilor, în perioada 7—11 noiembrie 1996.

Din delegația condusă de Prea Fericirea Sa, au făcut parte : Î.P.S. Mitropolit *Nicolae al Banatului*, P. S. *Episcop Timotei* al Aradului, academician prof. Virgil Cândea, Pr. lector *Ștefan Buchiu* și dl. Liviu Popa de la sectorul de Relații externe al Patriarhiei Române.

Delegația a fost însoțită de Excelența sa dl. Gheorghii Ghazinian, ambasadorul Armeniei în România și de P. C. Arhimandrit *Zareh Baronian*, vicarul Arhiepiscopiei Armene din București.

La sosirea pe aeroportul din Erevan, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* și membrii delegației au fost întâmpinați de către *Sanctitatea Sa Karekin I*, Catolicosul suprem al tuturor armenilor însoțit de înalți ierarhi, membri ai Comitetului Spiritual Suprem al Bisericii Ortodoxe Orientale a Armeniei.

Sanctitatea Sa Karekin I a rostit cu acest prilej o alocuțiune de bun venit, în care a spus :

«Salutăm cu cea mai mare căldură și dragoste frățească prezența și vizita Prea Fericirii Voastre pe pământul Armeniei, aici, în această țară biblică, la poalele muntelui Ararat și sub binecuvântarea sf. Ecimiadzin. În ultimii 60 de ani Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană au avut relații bune și o colaborare fructuoasă. Această vizită a Prea Fericirii Voastre reprezintă un pas înainte pe drumul colaborării noastre.

Aceasta este prima vizită aici a Prea Fericirii Voastre în calitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Ați fost în Armenia acum 13 ani dar Armenia actuală nu mai este aceeași de acum 13 ani. Veniți acum într-o țară liberă și independentă iar Biserica Ortodoxă Română și poporul român au apreciat această libertate și independență a Armeniei.

Dorința noastră este ca această vizită să devină o binecuvântare pentru poporul nostru și pentru Biserica noastră».

În alocuțiunea de răspuns, *Prea Fericitul Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a mulțumit *Sanctității Sale* pentru urările de bun-venit adresate și pentru primirea deosebit de călduroasă, care i s-a făcut *Prea Fericirii Sale*, și delegației pe care o conduce, spunând :

«Delegația Bisericii Ortodoxe Române este fericită să pășească pe pământul sfânt al Armeniei, cu atât mai mult cu cât noi nu suntem pentru prima dată oaspeții Bisericii armene. De data aceasta însă mă aflu în calitatea mea de Întâistătător al Bisericii Ortodoxe și cum cunoașteți, împreună cu delegația, vin dintr-o țară, în care, prin jertfele tinerilor din decembrie 1989, și Biserica și-a redobândit libertatea deplină.

Acum venim într-o țară, cunoscută în România prin strălucirea tradiției sale creștine din primele secole, a slujitorilor și credincioșilor săi pentru credință și națiune, prin începuturile creștine făcute de Sfântul Grigorie Luminătorul. O Biserică și o țară prietene, apropiate de Biserica și țara noastră. Venim de data aceasta ca niște pelerini să ne închinăm la locurile sfinte ale Armeniei, biserici și mănăstiri, să sărutăm icoanele și relicvele sfinte ale poporului armean și să consolidăm legăturile teologice dintre Bisericile noastre. Inspirându-ne din tezaurul comun de credință, din jertfele martirilor, vom străbate și învinge greutățile în calea unității dorite de Iisus.

Biserica Ortodoxă Română vede în Sanctitatea Sa, Catolicosul suprem al tuturor armenilor, Karekin I, un mare ecumenist, slujitor și apostol al unității Ortodoxiei, și de asemenea o remarcabilă personalitate pe planul promovării prieteniei între popoarele noastre, profund credincioase dreptei învățături a Mântuitorului Iisus Hristos, cu trecut istoric asemănător.

Mulțumim Sanctității Voastre pentru invitație, în numele delegației cu care am venit și în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al credincioșilor și al slujitorilor ei. După vizita cu care ne-ați bucurat în România, Vă păstrăm și noi și ei, imaginea vie și nu uităm cuvântarea solemnă. Bine v-am găsit și Dumnezeu să ne ajute ca să slujim dreapta credință, să facem încă un pas pe calea apropierii și unității Bisericilor noastre, așa cum ați afirmat și Sanctitatea Voastră. În felul acesta ne vom împlini misiunea încredințată de Însuși Mântuitorul Hristos și de Bisericile noastre, ca trupul cel văzut al Domnului Hristos să se refacă, în mărturisire și viață, așa cum ni l-au lăsat în lume Sfinții Săi Apostoli și Ucenici».

În continuare, *Prea Fericitul Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române a fost rugat să adreseze, prin intermediul postului național de radio, un mesaj poporului armean și Bisericii Armene. Redăm în cele ce urmează conținutul acestui mesaj :

«Iubiți frați și prieteni, sunt foarte fericit să mă aflu pe pământul Armeniei, să pot saluta și îmbrățișa pe fratele nostru scump, Sanctitatea Sa, Patriarhul Catolicos Karekin I și să transmit din partea

preoților, slujitorilor mănăstirilor și credincioșilor din România, sentimentele de dragoste, de respect și de prețuire pentru clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Orientale a Armeniei. Transmit în același timp sentimentele membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, de respect și considerație față de personalitatea Sanctității Sale Karekin I, Catolicosul suprem al Bisericii Armene, precum și expresia recunoștinței credincioșilor români pentru participarea la solemnitățile aniversare ale Bisericii noastre, desfășurate anul trecut la București».

De la aeroport delegația română a fost condusă la catedrala patriarhală din Ecimiadzin, unde a avut loc primirea oficială și s-a oficiat un Te-Deum de mulțumire.

În prezența înalților ierarhi români și armeni, a preoților și credincioșilor armeni, precum și a elevilor seminariști și studenților de la Academia teologică din Ecimiadzin, cei doi Întăistătători au rostit alocuțiuni. Mai întâi s-a adresat celor prezenți în monumentală catedrală patriarhală, *Sanctitatea Sa Karekin I, Patriarhul Catolicos* :

«Prea Fericirea Voastră, Părinte Patriarh Teoctist și iubiți oaspeți din România, Vă întâmpinăm cu dragoste în Hristos Domnul nostru, aici în locul cel mai sfânt al poporului armean, străvechea catedrală din Sf. Ecimiadzin. Vă suntem recunoscători pentru faptul de a fi răspuns invitației noastre și de a ne fi, pentru câteva zile, oaspeți dragi.

Nu vom putea uita niciodată că România a fost pentru poporul armean ca o a doua patrie, unde, cei care au venit acolo, au găsit deplină libertate și s-au simțit ca în casa lor, pe pământul binecuvântat al României, în sânul poporului credincios român, prin bunăvoința și înțelegerea Bisericii Ortodoxe Române.

În acești ultimi ani, mai mult ca oricând a fost întărită prietenia, colaborarea și frățietatea între cele două Biserici, în special datorită neuitatului nostru Catolicos Vasken I, venit aici din România și care făcea mereu prezentă aici această țară. De aceea am considerat necesar ca prima etapă a acestei vizite să fie în această catedrală, pentru ca să putem să ne rugăm la mormântul Sanctității Sale, pentru odihna sufletului său.

Vom avea prilejul în zilele următoare să purtăm discuții între noi dar și să ne întâlnim cu credincioșii noștri, să vizităm mănăstirile noastre. Aș vrea să spun acum, cu toată sinceritatea, că doresc să vă simțiți aici la noi așa cum m-am simțit eu în România, anul trecut. Să vă simțiți, Prea Fericirea Voastră, ca acasă aici, în Armenia ! Dumnezeu să binecuvinteze Biserica Ortodoxă Română, România și poporul român».

Adresându-se celor prezenți, *Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, a spus :

*«Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți credincioși, dragi elevi și studenți,*

Cuvântul plin de dragoste frățească al Sanctității Sale, Catolicosul suprem Karekin I, ne-a emoționat foarte mult, pentru că suntem două Biserici, care în decursul secolelor au căutat calea de apropiere și de unire. Delegația Bisericii Ortodoxe Române vine dintr-o țară prietenă Armeniei. Această prietenie a fost arătată, secole de-a rândul, prin fapte.

Vizita noastră continuă vizitele înaintașilor mei și ale unor membri ai Sfântului Sinod și clerici ai Bisericii noastre. Venim la o Biserică cu tradiții tot așa de vechi și scumpe ca și ale noastre.

Bisericile noastre sunt chemate astăzi ca din această apropiere a noastră, din iubirea noastră și din darul lui Dumnezeu, acordat celor două Biserici, să împărtășim și altor Biserici. Vremurile cer mai multă cunoaștere și mai multă apropiere. Biserica Armeană, cu un tezaur străvechi de credință și tradiție, aduce la sândul Ortodoxiei, în comoara de credință a Ortodoxiei multe din aceste daruri.

Biserica Ortodoxă Română, pe care o slujim noi, cei care ne aflăm în fața dumneavoastră, trăiește această conștiință a apropierii Bisericilor. Ea vede în aportul și în apropierea Bisericii Armene o pildă pentru celelalte Biserici de a înfăptui unitatea noastră ortodoxă.

Avem o credință comună și aceeași tradiție apostolică, avem o tradiție a martirilor care s-au jertfit și în Armenia și în România pentru credință și pentru dăinuirea neamului. Aceste jertfe din trecut ne aseamănă și ne apropie.

Suntem recunoscători Sanctității Sale, Catolicosului Suprem pentru posibilitatea oferită de a face această vizită în Armenia și pentru a putea mărturisi dragostea și prețuirea noastră pentru Sanctitatea Sa și pentru Biserica Armeană.

Credincioșii și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române nu vor uita vizita și cuvintele Sanctității Sale de acum un an, când noi am sărbătorit 110 ani de Autocefalie și 70 de ani de Patriarhat. Am rămas și suntem și acum foarte recunoscători că prima vizită a Sanctității Sale a fost în România. Pentru aceasta noi vă mulțumim Sanctitatea Voastră și de aceea am răspuns cu multă dragoste invitației pe care ne-ați adresat-o și rostesc cu emoție aceste cuvinte din fața sfântului altar, istoric și mântuitor, al Bisericii Patriarhale Armene.

Vă rog să-mi îngăduiți să împărtășesc credincioșilor armeni prezenți, bucuria și frățietatea credincioșilor ortodocși români și să transmit ierarhilor, membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Armene, prețuirea și dragostea membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Aș vrea să împărtășesc în același timp tinerilor învățăcei, elevi și studenți teologi, dragostea și prețuirea elevilor seminariști și studenților teologi din Biserica noastră. Îi îndemn să păstreze în sufletul lor imaginea întâlnirii noastre de astăzi, rugăciunile și cuvintele pe care ni le împărtășim reciproc.

Am venit să cunoaștem Biserica soră Armeană, să ne închinăm la locurile ei sfinte și să continuăm drumul nostru de apropiere până la refacerea trupului unic al lui Hristos.

Vă mulțumesc mult pentru întâmpinare și rog pe Bunul Dumnezeu să binecuvinteze strădania Sanctității Voastre de arhipăstorire a sfântului Scaun de Ecimiadzin spre slava Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos și spre unitatea Bisericii Sale, întemeiate cu scump sângele Său pe pământ».

După rostirea cuvântărilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Sanctitatea Sa Catolicosul Karekin I au mers, înconjuțați de ierarhi, clerici și credincioși, la mormântul Catolicosului Vasken I, situat lângă catedrală, unde s-a oficiat o slujbă de pomenire.

În continuare Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și ceilalți membri ai delegației au fost invitați la reședința Sanctității Sale Karekin I. Aici a avut loc un dejun oficial la care au participat ierarhi, clerici și profesori de la Academia teologică.

Cu acest prilej Sanctitatea Sa Catolicosul Karekin I a rostit un discurs în care a adresat mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru că a răspuns invitației de a vizita Biserica Armeniei. S-a referit apoi la situația actuală a Bisericii Apostolice Armene, la noile condiții în care se desfășoară viața bisericească după obținerea independenței de stat din 1991. Apoi și-a exprimat speranța într-o bună colaborare între cele două Biserici, Armeană și Română.

În cuvântul de răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a afirmat importanța legăturilor tradiționale dintre cele două Biserici și popoare. «Suntem bucuroși de această întâlnire creștină, a continuat Prea Fericirea Sa, și mai ales întâlnire bisericească; imaginea comuniunii de la masă izvorăște din conștiința noastră despre comuniunea care ne leagă pe noi în credință și în viața bisericească.

Suntem aici purtatorii sentimentelor de dragoste și de prețuire pentru Sanctitatea Sa, pentru dumneavoastră, toți cei de față, și pentru întregul popor martir armean.

Suntem două popoare legate de credință, de cărțile sfinte ale Vechiului și Noului Testament, dar legate și prin faptele contemporane. Sanctitatea Sa a prezentat sensul crucii, al suferinței și al durerilor; aceeași cruce cu același sens l-a dus și poporul român și odată cu el și Biserica noastră Ortodoxă.

Suntem aici ca să mărturisim despre deschiderea noastră ecumenică, pentru a găsi căile de apropiere și cunoaștere în lumea ortodoxă, în primul rând; aceste două familii de Biserici apostolice, Bisericile Vechi orientale necalcedoniene și Bisericile celor șapte sinoade ecumenice ortodoxe, păstrează întreg tezaurul de credință. Dar pentru a-l valorifica în folosul întregii creștinătăți este nevoie ca noi, cele două ramuri ale Ortodoxiei apostolice, să mărturisim împreună. De aceea trebuie să facem eforturi și să ne cunoaștem în mod reciproc valorile pe care le deținem.

Este cunoscut faptul că Biserica Armeană, sub înțelepții săi conducători duhovnicești, a făcut pași importanți pe drumul acesta. Ne amintim cu multă evlavie de personalitatea Sanctității Sale Patriarhul Catolicos Vasken I, care a dat mărturie aici, la Sf. Ecimiadzin, de legăturile străvechi și sfinte dintre Bisericile și popoarele noastre.

Suntem foarte recunoscători Sanctității Voastre pentru invitația de a veni la Sf. Ecimiadzin și nădăjduim că rugăciunile noastre și întâlnirile pe care le vom avea vor adăuga încă o cărămidă vie la temelia mișcării ecumenice și la definitivarea dialogului nostru teologic. În ciuda unor greutăți nădăjduim că dialogul teologic dintre Bisericile noastre va fi încoronat cu pecetea unității Duhului Sfânt.

Cu aceste câteva cuvinte, vă mulțumim pentru această agapă și pentru prilejul de a putea mărturisi gândurile și simțămintele noastre».

În cea de-a doua zi a vizitei, vineri, delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, s-a deplasat la Monumentul martirilor genocidului «Dzidzernakapert», însoțită de către Sanctitatea Sa Catolicosul Karekin I, de ierarhi și preoți armeni. Aici cei doi Întâistătători ai Bisericilor Română și Armeană au depus o coroană de flori și au participat la oficierea unei slujbe de pomenire. În continuare a fost vizitat Muzeul victimelor genocidului, inaugurat la 24 aprilie 1995, moment ce a coincis cu comemorarea a 80 de ani de la masacrarea armenilor în Asia Mică. Muzeul adăpostește mărturia zguduitoare despre tragedia poporului armean martir. La încheierea vizitei Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a semnat în cartea de onoare a muzeului.

La ieșirea din Muzeul martirilor Prea Fericirea Sa a acordat un scurt interviu reprezentanților televiziunii armenice, în cuprinsul căruia a exprimat sentimente de compasiune față de poporul armean, atât de mult încercat prin tragedia care s-a abătut asupra lui la începutul acestui secol. *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a afirmat :

«Noi, ca unii care aparținem unui popor și unei Biserici, care pune mare preț pe jertfele de vieți cu care și-au păstrat identitatea în istorie și în credință, am rămas profund impresionați de cele ce am văzut. Această dureroasă întâmplare trebuie să fie o lecție pentru toate națiunile lumii pentru a nu se mai întâmpla niciodată asemenea masacre. Rugăm pe Mântuitorul Iisus Hristos să-i așeze în rândurile dreptilor pe toți cei care sunt pomeniți aici sau sunt încă neștiuți».

Programul vizitei a cuprins apoi primirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a delegației Bisericii Ortodoxe Române la dl. președinte al Armeniei Levon Ter-Petrosian. La primire a participat Sanctitatea Sa Catolicosul suprem al armenilor Karekin I.

Mulțumind pentru onoarea de a fi primit de către dl. președinte, Prea Fericirea Sa a spus următoarele :

«Profităm de această ocazie oferită prin bunăvoința Sanctității Sale, pentru a Vă prezenta felicitări și a Vă dori deplin succes în misiunea dificilă care Vă așteaptă. Suntem siguri că veți reuși cu ajutorul Bunului Dumnezeu și prin curajul Dumneavoastră, cu amintirea forței poporului armean, care a dat lumii întregi un exemplu de sacrificiu și de curaj. Acest popor este demn și eroic și merită să-și continue în deplină libertate viața și tradițiile sale spirituale și culturale foarte vechi și să contribuie la promovarea valorilor creștine, pe care le-a slujit de-a lungul secolelor întregul popor armean și Biserica Armeană.

Bisericile surori, Armeană și Română, ca două Biserici naționale, sunt atașate vieții popoarelor cărora le aparțin, suferințelor și trecutului lor, dar și viitorului pe care îl clădesc. Noi, Bisericile Ortodoxe, participăm permanent la viața popoarelor noastre, cu speranța în Dumnezeu și în înțelepciunea celor care au fost aleși să le conducă, spre învingerea dificultăților care stau astăzi în fața noastră.

Bunul Dumnezeu să Vă ajute în activitatea Dumneavoastră viitoare iar noi Vă mulțumim pentru această întâlnire».

A luat apoi cuvântul dl. președinte al Armeniei, Levon Ter-Petrosian :

«Doresc ca această vizită a Prea Fericirii Voastre să fie o dovadă a prieteniei dintre cele două popoare și Biserici. Apreciez în mod excepțional dorința Prea Fericirii Voastre de a vizita Armenia ca răspuns

la invitația Sanctității Sale. Vreau să salut în modul cel mai călduros prezența Prea Fericirii Voastre în capitala Armeniei, precum și pe distincții membri ai delegației.

Este o onoare pentru noi și o bucurie deosebită pentru poporul și Biserica noastră de a putea să Vă primim ca oaspeți. Îmi amintesc cu mare plăcere de vizita mea în România, de întâlnirea pe care am avut-o cu Prea Fericirea Voastră.

Într-adevăr, așa cum ați afirmat, cele două popoare ale noastre sunt legate prin istoria și soarta lor. Din evul mediu, România a intrat în istoria artei și a civilizației poporului armean. Ca dovadă sunt numeroasele manuscrise aflate în România care atestă existența armenilor pe pământul românesc. Unele dintre ele se află și aici la muzeul Manuscriselor (Matenadaran) din Erevan. O altă dovadă o reprezintă bisericile armenesti care există în România.

Țara dumneavoastră a fost pentru noi, în vremuri grele, o casă primitoare. Popoarele noastre sunt unite prin soarta lor și au împărțit același destin. Ambele au fost supuse Imperiului otoman și au luptat pentru a se elibera de acest jug. A urmat perioada totalitarismului comunist, comună ambelor țări, la capătul căreia popoarele noastre și-au câștigat independența și libertatea lor religioasă.

Bisericile noastre, așa cum ați remarcat, nu sunt numai sfinte locașuri spirituale, dar sunt și valori culturale și naționale ale popoarelor noastre.

Și în prezent pe plan spiritual popoarele noastre se află pe aceeași treaptă și sunt convins că și relațiile politice și economice, ca și cele spirituale se vor dezvolta încontinuu.

Noi privim poporul român ca pe un popor frate al nostru, statul român ca un stat prieten al nostru iar Biserica Ortodoxă Română ca pe o Biserică soră a noastră.

Bine ați venit, Prea Fericirea Voastră, pe pământul Armeniei!» !

În continuare s-au purtat discuții în legătură cu relațiile dintre Stat și Biserică în Armenia. Dl. președinte Petrosian a afirmat despre aceasta următoarele: «Am asigurat Bisericii noastre întreaga posibilitate de a se manifesta ca Biserică de tradiție apostolică. În prezent am redat toată libertatea Bisericii Armene.

Biserica se poate dezvolta independent, în mod liber; acest lucru este prevăzut în legislația noastră. Noi suntem convinși că Biserica are astăzi o misiune apostolică foarte serioasă, aceea de a scoate în evidență valorile noastre spirituale, care au fost timp de 80 de ani călcate în picioare. Poporul nostru a fost îndepărtat de Biserică și ajunsese să fie indiferent față de sfintele slujbe și de viața bisericească.

În prezent dorim ca Sfintele Taine ale Bisericii să devină momente spirituale necesare poporului nostru. Bisericii îi revine în societatea

actuală un important rol cultural și spiritual. De asemenea Biserica are menirea să contribuie la păstrarea legăturilor armenilor din diaspora cu patria-mamă.

Pe de altă parte și statul are anumite îndatoriri față de Biserică. Statul nostru nu deține încă toate mijloacele necesare pentru a sprijini Biserica în vederea redobândirii și reclădirii unor locașuri de cult, dar suntem convinși că în viitor vom putea contribui material la această acțiune».

La rândul său Patriarhul Catolicos Karekin I a avut următoarea intervenție: «Din întâlnirile anterioare pe care le-am avut cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist am putut afla că statul român a introdus în legislație anumite prevederi în legătură cu libertatea religioasă, învățământul religios în școli și în alte sectoare ale activității publice.

Suntem convinși că experiența dumneavoastră din România ne va ajuta foarte mult să fim și noi prezenți în viața poporului nostru. Lucrul cel mai important este pentru noi astăzi acela de a putea comunica poporului principiile de viață creștine».

A luat apoi cuvântul dl. academician Virgil Cândea :

«*Domnule Președinte,*

Mă aflu aici, împreună cu Delegația Bisericii Ortodoxe Române, în calitate de membru al Adunării Naționale Bisericești iar pe de altă parte reprezint aici cea mai înaltă instituție științifică a României, care este Academia Română.

Secțiunea de științe istorice, în care îmi desfășor activitatea este interesată să cunoască raporturile și legăturile dintre cele două civilizații, armeană și română și îndeosebi tezaurul manuscriselor armenesti, care se află atât în România, cât și îndeosebi aici, în Armenia. Aș vrea să menționez că cele din țara noastră n-au fost încă suficient explorate din punct de vedere științific.

Aceste manuscrite conțin informații prețioase despre relațiile care s-au dezvoltat de-a lungul istoriei între popoarele noastre. Aș fi cât se poate de bucuros să pot comunica la București colegilor mei despre o eventuală inițiativă a schimburilor pe linia cercetării științifice. Cercetătorii armeni ar putea veni în România, nu numai pentru manuscritele pe care le posedă Arhiepiscopia Armeană din București dar și pentru cele din Cluj de exemplu sau de la Gherla, din nordul Transilvaniei.

Un alt obiectiv al cercetării l-ar putea constitui analiza pietrelor funerare din cimitirile armenesti din nordul Moldovei, lucrute artistic, scrise și decorate, aparținând secolului al XVII-lea și al XVIII-lea. În manuscritele armenesti din Moldova există miniaturi deosebite, care ar putea fi studiate de către specialiști».

În încheierea discuțiilor, *Prea Fericitul Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române s-a adresat d-lui președinte Levon Ter-Petrosian :

«Cele două Biserici ale noastre se află într-o perioadă consacrată studierii și aprofundării concluziilor dialogului teologic, purtat de cele două familii de Biserici, Ortodoxe și Orientale. Trebuie să continuăm această muncă dificilă de depășire a diviziunilor, în vederea ajungerii

la realizarea unității depline». Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit D-lui președinte o icoană și medalia comemorativă a B.O.R., spunând : «Permiteți-ne, domnule președinte, să vă oferim în semn de omagiu și de prețuire, icoana domnitorului român sfântul Constantin Brâncoveanu, care a suferit martiriul din partea otomanilor la începutul sec. al XVIII-lea, împreună cu cei patru fii ai săi și care a rezistat presiunilor de a trece la islam. Acum el este trecut, după vrednicia sa, în calendarul Bisericii Ortodoxe Române.

Anul trecut am avut bucuria să sărbătorim 110 ani de la proclamarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și 70 de ani de patriarhat. Cu acest prilej am imprimat o medalie comemorativă pe care, de asemenea, v-o oferim».

Dl. președinte al Armeniei a mulțumit pentru darurile oferite și și-a exprimat încrederea în evoluția pozitivă a relațiilor dintre cele două Biserici, țări și popoare.

Potrivit programului vizitei a urmat primirea la președintele Parlamentului Republicii Armenie, dl. Babken Arar-Ktisian. Redăm în continuare alocuțiunea rostită de domnia sa cu această ocazie :

«Prea Fericirea Voastră,

Sunt bucuros să pot saluta prezența Prea Fericirii Voastre aici, în clădirea Parlamentului Armeniei. Apreciez în mod sincer această vizită a Prea Fericirii Voastre în Armenia și onoarea de a fi oaspeții Parlamentului armean.

După recăpătarea independenței țării noastre, precum și după schimbările survenite în România, relațiile noastre au intrat într-o nouă etapă sub toate aspectele. Au avut loc schimburi de vizite la nivel înalt între cele două state și eu personal, împreună cu unii dintre colaboratorii mei, am vizitat România.

Sunt bucuros, de asemenea, că aceste relații se dezvoltă și în domeniul vieții spirituale. Acest lucru este foarte important pentru ambele țări și popoare, pentru că două state prietene trebuie să colaboreze pe toate planurile. De aceea noi apreciem foarte mult colaborarea frățescă între cele două Biserici, Armeană și Română.

Și noi în Armenia colaborăm foarte bine cu Biserica noastră strămoșească, după cum poate confirma și Sanctitatea Sa, Catolicosul Karekin I. În această sală în care ne aflăm am primit, nu de mult, vizita noului catolicos al Ciliciei. N-a fost doar o vizită protocolară, ci una în care s-au analizat și rezolvat foarte multe probleme.

Timp de 70 de ani poporul nostru a stat departe de Biserica strămoșească. În prezent am găsit calea de întoarcere în sânul Bisericii.

Nutresc dorința și am speranța ca fiecare familie să apeleze la serviciul unui preot pentru nevoile spirituale iar pe de altă parte, să putem reconstrui locașele noastre de cult, care au fost distruse de-a lungul timpului, pentru ca poporul nostru să fie permanent legat prin viața lui de Biserica noastră strămoșească.

Permiteți-mi, Vă rog, să Vă salut încă odată în Parlamentul nostru și să Vă mulțumesc pentru această vizită».

În continuarea întrevederii a vorbit Sanctitatea Sa, Patriarhul Catolicos suprem Karekin I, care a scos în evidență importanța vizitei Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. «Aceste întâlniri la care participăm, a afirmat Sanctitatea Sa, nu sunt pur protocolare, ci sunt întâlniri foarte importante și lucrative, deoarece sunt discutate probleme centrale ale vieții noastre spirituale.

Este cunoscut faptul că Prea Fericirea Sa, Patriarhul Teoctist are o experiență foarte mare în relațiile dintre Biserică și popor, dintre Biserică și Stat. Considerăm că pentru noi este o mare șansă să ne putem împărtăși din această bogată experiență».

A luat apoi cuvântul *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* :

*«Sanctitatea Voastră,
Domnule Președinte,
Stimați domni,*

În numele delegației Bisericii Ortodoxe Române țin întâi să mulțumesc Sanctității Sale, Patriarhului Catolicos suprem Karekin I pentru posibilitatea de a vă întâlni pe Domnia Voastră și colaboratorii Dumneavoastră.

Biserica Ortodoxă Română pe care o reprezentăm noi cei de aici, este o biserică națională. În general toate Bisericile ortodoxe sunt legate de popoarele lor, atât Bisericile ortodoxe de rit bizantin, din aria de cultură de odinioară a Imperiului bizantin, cât și Bisericile orientale, precalcedoniene.

Noi împreună păstrăm esența creștinismului și împreună trebuie să mărturisim întregii creștinătăți și chiar lumii întregi, că fără valorile tradiționale apostolice creștine, popoarele lumii nu vor putea găsi căi de rezolvare a atâtor probleme.

Această lucrare uriașă care se cheamă ecumenism și dialog teologic se desfășoară de mai multe decenii cu toate Bisericile creștine. Dialogul cu Bisericile precalcedoniene îl considerăm noi, Biserica Ortodoxă Română, încheiat în mod favorabil și exemplu pentru celelalte forme de dialog. Rămâne doar să stabilim unele detalii de practică. Așa încât aveți în fața Dumneavoastră prieteni și, îmi permit să spun, cunosători ai istoriei și culturii armene, ai durerilor și împlinirilor Armeniei.

Aș dori să subliniez că noi nu suntem străini de preocupările parlamentelor sau ale guvernelor, deși Biserica noastră nu este implicată sau angajată din punct de vedere politic. Noi nu putem rămâne, însă, indiferenți față de ce se petrece privind binele națiunii.

Am fost bucuros să aud cuvintele Dumneavoastră și să cunosc preocupările de refacere a societății armenе după anii de comunism. Același proces îl trăim și noi în România. Aceleași ingrădiri le-am avut în trecut și aceleași pierderi imense. Acum avem aceleași îndatoriri și unii și ceilalți, de a reface imaginea națiunilor noastre, a culturii și a spiritualității lor.

Considerăm că refacerea bisericilor și a situației Bisericii în societate este foarte importantă. Pierderea bisericilor prin demolări, așa cum s-a întâmplat și la noi, chiar în București, a produs mari pagube în artă, în cultură, în tezaurul istoric, căci orice biserică reprezintă o întreagă epocă istorică. Să nu uităm însă și pierderea cealaltă, foarte grea și dureroasă a demolării bisericilor din sufletele oamenilor, adică a demolării credinței în Dumnezeu.

Este de datoria noastră, a Bisericilor dar și a forurilor legiuitoare să găsim condiții de rezidire a acestor biserici vii adică a credinței în Dumnezeu din sufletele tinerilor și copiilor. Aceasta se poate face însă numai pe calea cunoașterii drepte credințe.

Noi am reușit în România să introducem religia în școlile de stat, să le oferim copiilor cărți de religie, până acum din partea Bisericii, iar de anul acesta manualele sunt tipărite de Ministerul Învățământului.

Pe cale parlamentară s-a reușit, cu anumite eforturi, să se creeze condiții mai bune și pentru învățământul teologic. Nădăjduim să continuăm lucrarea noastră și cu noul parlament, ales în aceste zile.

Biserica are îndatorirea să arate tuturor celor care răspund de conducerea națiunilor, calea de renaștere și de reînviore a identității noastre culturale, naționale, sociale și religioase. Biserica trebuie să facă misiune nu numai cu cei care vin la biserică, ci și cu ceilalți, îndeosebi cu cei care sunt responsabili de legile unei națiuni, de binele și viitorul poporului.

Vreau să reinnoiesc mulțumirile mele în numele delegației și al Bisericii noastre și împreună cu Sanctitatea Sa vom înălța rugăciuni către Bunul Dumnezeu să vă dea putere și ajutor să rezolvați problemele pe care le aveți în față. Știm că nu sunt deloc ușoare aceste probleme dar cu cât sunt mai greu de rezolvat, cu atât valoarea împlinirilor va fi mai mare și mai durabilă pentru țară.

Cu aceste gânduri aș dori să vă ofer icoana unui mare ierarh din România, sfântul Ghelasie de la Râmeți, nu departe de Gherla, care la anul 1372 păstorea în Transilvania.

Asemenea eroilor dumnezeoasă despre care s-a vorbit astăzi, la Muzeul martirilor, avem și noi români eroi care au luptat pentru păstrarea identității naționale și a credinței. Acești eroi ai credinței noastre strămoșești sunt sfinții Bisericilor noastre.

Ca semn de mulțumire și de prețuire pentru întâlnirea noastră de astăzi dorim să vă oferim și o medalie jubiliară a Patriarhiei noastre, urându-vă succes deplin în activitatea Dumnezeoasă viitoare».

Președintele Parlamentului Republicii Armene a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru vizită și pentru darurile oferite. În continuare Domnia Sa a afirmat : «Noi dorim și avem, ca principală preocupare, ca tot poporul nostru să frecventeze biserica și să trăiască o viață spirituală așa cum se cuvine. Suntem convinși că dezvoltarea Armeniei se va face pe această cale, deoarece Biserica a reprezentat totdeauna cel mai mare bastion de păstrare a valorilor noastre naționale.

Vă rog să-mi permiteți să vă ofer medalia jubiliară a Parlamentului nostru și v-aș ruga să semnați în cartea de aur a Parlamentului».

După întâlnirile avute la Președinție și la Parlament, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și ceilalți membrii ai delegației, însoțiți de Sanctitatea Sa Patriarhul Catolicos suprem Karekin I și înalți ierarhi ai Bisericii Armene, au participat la un dejun oficial la hotelul «Armenia» din Erevan, oferit de Comitetul Guvernamental pentru Afaceri Religioase.

La dejun au participat ca invitați reprezentanți ai vieții culturale, științifice și universitare din capitala Armeniei, precum și membri ai corpului diplomatic.

Cu acest prilej s-a adresat celor prezenți Sanctitatea Sa, Catolicosul Karekin I, afirmând printre altele : «În România statul a procedat la restituirea bunurilor bisericesti, ceea ce reprezintă un aport esențial la buna organizare a Bisericii, a vieții ei spirituale și economice.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care reprezintă peste 20 milioane de români ortodocși, are un aport foarte mare în relațiile ecumenice și în relațiile frățesti dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană.

În România studiul religiei a devenit obligatoriu prin eforturile Bisericii și ale Întâistătorului ei, iar manualele de religie, editate până acum de Patriarhie, vor intra în sarcina Ministerului Învățământului și a Guvernului.

Aceste realități din România le-am cunoscut în mod direct, cu prilejul vizitei pe care am efectuat-o anul trecut, participând la aniversările Bisericii Ortodoxe Române.

Suntem recunoscători Prea Fericirii Sale pentru această vizită, care contribuie la o mai bună cunoaștere și la adâncirea relațiilor frățesti dintre Bisericile noastre».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit apoi un discurs, urmărind cu mult interes de toți cei prezenți. Prea Fericirea Sa a spus :

«Ne găsim într-un moment de comuniune creștină, care adună în sine gândurile, preocupările și aspirațiile tuturor, privitoare la responsabilitățile ce revin Bisericilor noastre în prezent. În calitate de reprezentanți a două Biserici apostolice, avem conștiința că slujim popoarele cărora aparținem și prin ele slujim omenirea întreagă.

Cunoaștem cu toții că Dumnezeu, aducând la existență pe cele văzute, adică firea naturală și firea omenească, le-a hărăzit să ajungă la desăvârșire și în același timp să dea mărturie în lume despre puterea și harul dumnezeiesc. De aceea comuniunea noastră de credință face ca să adune în jurul ei pe toți cei care sunt dornici de adevăr, de bine, de frumos și de sfințenie. Cred că noi toți câți suntem aici dorim să slujim și să apărăm aceste valori. Prin aceasta se realizează comuniunea cerului cu pământul, pe care a inaugurat-o, prin Întrupare, Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Suntem într-o țară cu un creștinism apostolic, cu jertfe și cu martiri, care mărturisesc și în fața lumii și în fața istoriei, ceea ce însemnează adevărul creștin în lume, ceea ce însemnează Întruparea Fiului lui Dumnezeu pe pământ.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a răspuns cu bucurie la invitația Sanctității Sale Karekin I, Catolicosul Suprem și este onorată să se întâlnească cu atâția reprezentanți ai societății armene, precum și cu diplomați ai altor state. Folosim prilejul acesta ca să transmitem tuturor că Biserica noastră păzește neștirbită credința apostolică. Deși a trecut printr-o perioadă foarte grea de totalitarism asupritor, dar datorită păstrării credinței în Dumnezeu, a valorilor veșnice ale Evangheliei, datorită jertfelor aduse, îndeosebi aceloră din 1989, Biserica noastră se găsește acum în situația de a da mărturie de valorile ei, nu numai acasă la noi, în mijlocul credincioșilor ortodocși români, ci și în relațiile pe care le are cu celelalte Biserici Ortodoxe.

Dorim sincer să întindem cât mai multe punți spre toate Bisericile creștine din lume; dorim ca valorile credinței apostolice ale Bisericii noastre și ale creștinismului în general, să devină punți de legătură între noi, între Biserici, spre a ajuta lumea de astăzi să-și găsească făgașul spre dreptate, spre formele de conviețuire, care să împiedice să se mai repete vreodată în istorie epoca totalitară, pe care au cunoscut-o popoarele noastre și de asemenea, să nu se mai repete nici genocidul prin care a trecut poporul armean la începutul acestui secol.

Nădărdum să se pună capăt pentru totdeauna litigiilor și stingerii vieților pe pământ.

Responsabilitatea, este adevărat, o poartă de multe ori, Bisericile, dar această responsabilitate o poartă toată omenirea și îndeosebi toți factorii care au în răspunderea lor soarta, fie a popoarelor, fie a unei părți din lume. Acestui ideal, care ne este foarte scump încercăm, Biserica Ortodoxă Română și Biserica Armeană, să-i dăm viață.

Cu credința puternică în ajutorul lui Dumnezeu, acum după ce am făcut experiența dureroasă a anilor de dictatură comunistă și atee, dorim să slujim și să ajutăm popoarele noastre pentru ca ele să ajungă la limanul dreptății și al adevărului la care ne cheamă Mântuitorul Iisus Hristos, Cel care este lumina lumii.

Printre dificultățile cu care ne confruntăm astăzi în România aș dori să menționez prozelitismul unor culte, care invadează țara noastră sub numele de asociații creștine, de curente parareligioase dintre cele mai aberante. Dorim ca primul pas pe drumul nostru comun de pace și bună-înțelegere, de apropiere și de unitate creștină, să îl constituie încetarea acestui prozelitism agresiv.

Prin contribuția și bunăvoința noastră a responsabililor de Biserici sau de culte, noi putem așeza adevărata frățietate, evanghelică frățietate, așa încât, în duhul dragostei lui Hristos, în duhul frățietății creștine, să putem continua drumul spre apropierea și unitatea tuturor Bisericilor creștine.

Mulțumind domnului președinte al Comitetului Cultelor din Armenia pentru amabilitatea și onoarea ce ne-a arătat-o, și vă rog să-mi îngăduiți să împărtășesc tuturor celor de față prețuirea și dragostea noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, precum și nădejțile noastre de viitor»

După dejun *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist* i-au fost prezentate personalitățile vieții culturale și spirituale armene, cu care s-a întreținut în mod cordial.

Vineri după-amiază o parte a delegației Bisericii Ortodoxe Române a vizitat muzeul «Matenadaran» din Erevan, care adăpostește circa 14.000 de manuscrise de mare valoare.

În cursul serii, la reședința Catolicosului Armean din Ecimiadzin, delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a participat la un concert de muzică religioasă, oferit de corul Academiei teologice și de Corala patriarhală, în prezența Sanctității Sale Catolicosul tuturor armenilor, Karekin I.

La sosire în incinta Academiei Teologice, delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost întâmpinată de către arhim. dr. Zaiga-Zun Nagarian, rectorul acestei școli teologice, cu aceste cuvinte: «Urăm bun-venit Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în mijlocul studenților teologi și al seminariștilor de la

Ecimiadzin, care trăiesc astăzi un moment deosebit în viața și pregătirea lor teologică.

În cinstea înalților oaspeți am pregătit un concert de muzică religioasă armeană, care cuprinde și piese ale unor compozitori străini».

După interpretarea primei părți a programului, a luat cuvântul reprezentantul studenților teologi, care a spus următoarele :

«Pentru noi aceasta este o seară memorabilă pentru că în mijlocul nostru se află Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Noi am cunoscut arta și istoria României numai prin intermediul manualelor. Astăzi însă avem o mare onoare să primim această vizită istorică, a înalților oaspeți care vin dintr-o țară atât de frumoasă, care este România și mai ales să putem primi binecuvântarea Prea Fericirii Sale. Această vizită are o adâncă semnificație pentru noi studenții, căci prezența Prea Fericirii Sale este deja un curs de istorie, reprezintă o carte de istorie în mijlocul nostru.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Studenții și elevii seminariști vă doresc bun-sosit aici și nădăjduim în rugăciunea Prea Fericirii Voastre, pentru noi toți. Rugăm pe Prea Fericirea Voastră să transmiteți urarea noastră frățească seminaristilor și studenților teologi din București, din întreaga Românie, de sănătate și deplin succes în activitatea lor cărturărească iar binecuvântarea Prea Fericirii Voastre să-i însoțească și să-i călăuzească.

Întru mulți ani de arhipăstorire, Prea Fericirea Voastră, spre binele Bisericii Ortodoxe Române !».

În continuarea programului a luat cuvântul P. C. Rector al Academiei Teologice din Ecimiadzin :

«Sanctitatea Voastră,

Prea Fericirea Voastră, Părinte Patriarh,

Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,

Onorați oaspeți,

Iubiți studenți și elevi,

Pentru Seminarul Teologic și Academia Teologică și pentru noi personal astăzi este o zi memorabilă.

Salutăm cu respect și considerație în mijlocul nostru pe Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul României, în fruntea delegației Bisericii Ortodoxe Române.

Legăturile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană, dintre cele două popoare, au început în sec. al XI-lea când hoardele barbare, tătari, mongoli și alte popoare au venit și au distrus patria noastră Armenia. Din acest motiv o bună parte dintre armeni au luat drumul pribegiei și au ajuns în Crimeea și apoi s-au mutat pe pământul ospitalier al Moldovei, al României de astăzi și s-au stabilit în mai multe orașe, atât în Moldova cât și în Țara Românească.

Poporul armean nu a rămas indiferent față de această ospitalitate ; el și-a contopit munca, talentul și viața cu viața poporului român și și-a adus aportul la viața socială și culturală a României. La sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea, când o parte din Armenia

a fost din nou cotropită, foarte mulți armeni au ajuns pe pământul ospitalier al României, în sânul bunului popor ortodox român.

Aceste legături au atins o culme în perioada Sanctității Sale, Vasken I, Patriarhul suprem al Bisericii noastre, precum și a înalților ierarhi români, Patriarhii Justinian și Justin și al Prea Fericirii Voastre, oaspetele ales al Bisericii noastre, astăzi.

Bisericile noastre surori, Armeană și Română, deși se află la distanță una față de cealaltă, au multe asemănări, dar cea mai importantă este religia ortodoxă, cu păstrarea tradiției apostolice, care a devenit simbolul și standardul vieții noastre spirituale.

Noi am avut la începutul acestui secol circa 5.000 de slujitori ai sfintelor altare; dacă nu ar fi avut loc acele momente grele din viața poporului nostru, astăzi numărul acesta ar fi fost dublu.

În anul 1915, în perioada genocidului și apoi pe timpul dictaturii comuniste, s-au distrus foarte multe valori spirituale ale Bisericii noastre. Astăzi, în deplină libertate și independență avem 110 seminaristi și studenți, aici la Ecimiadzin, 50 de seminaristi la Școala de cântăreți și Seminarul teologic de la Sevan și alți 50 de elevi seminaristi la Școala din Eparhia Șiragului.

În prezent situația ecumenică ne permite să colaborăm și să devenim un singur trup al Mântuitorului Iisus Hristos, prin muncă și prin dăruire, pentru a elimina toate obstacolele care mai există pe calea acestei uniri. Pentru aceasta avem nevoie de ierarhi și de slujitori devotați și demni, pentru a răspunde exigențelor actuale și pentru a reuși să rezolve toate aceste probleme, cu care ne confruntăm pe drumul regăsirii unității noastre spirituale.

Prea Fericirea Voastră,

Urându-Vă să duceți mai departe această uriașă lucrare de înfăptuire a unității spirituale bisericești dintre Bisericile noastre surori, Armeană și Română, vă rugăm să transmiteți salutul nostru studenților, seminaristilor și tuturor factorilor de răspundere din Facultățile de teologie și Seminariile teologice din România.

Permiteți-mi, vă rog, să vă sărut dreapta».

A urmat apoi partea a doua a programului, susținută de corul patriarhal din Ecimiadzin.

După prezentarea programului corului Catedralei patriarhale, s-a adresat celor prezenți Sanctitatea Sa, *Patriarhul Catholicos suprem, Karekin I:*

*«Prea Fericite Părinte Teoctist,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Înalți ierarhi, prea cuvioși și prea cucernici părinți,
Iubiți studenți și seminaristi,
Onorată asistență,*

Eu simt că în memoria fiecăruia dintre dumneavoastră va rămâne neștersă această seară și întâlnirea noastră de aici.

Astăzi este o zi deosebită, cu o trăire sufletească deosebită, care adună laolaltă pe toți și care adâncește unitatea noastră spirituală. Astăzi vedem și simțim în mijlocul nostru pe Întâistătătorul tuturor credincioșilor ortodocși români. Avem acum prilejul să simțim trăirea sufletească a peste 20 de milioane de ortodocși români, credința lor strămoșească.

Cu ani în urmă am fost în România și am văzut viața lor spirituală, plină de râvnă, am vizitat mănăstiri, am întâlnit sute și sute de călugări și călugărițe și nenumărați credincioși. Am fost la Institutul Teologic din București, unde studiau, în 1970, peste 350 de studenți teologi. Am fost apoi la Sibiu, în centrul spiritual al Transilvaniei, la Institutul Teologic în care erau peste 400 de studenți.

Astăzi avem motive să fim fericiți, deoarece ne-am îmbogățit și ne-am făcut mai puternici, prin prezența înalților noștri oaspeți, Prea Fericirea Sa și înalții ierarhi români și ceilalți membri, clerici și laici ai delegației.

Noi suntem în lume, dar noi nu suntem lumea. Sunt și alte țări, alte Biserici, alte popoare, care și-au păstrat credința creștină, așa cum am trăit-o și noi aici, în Armenia, prin sfântul Scaun de Ecimiadzin.

Iubiți elevi seminariști de la Sevan și de la Dumbi,

Astăzi ați urmărit un program oferit de către corul Catedralei noastre. Ați auzit voci minunate interpretând cântarea liturgică «Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul Savaot». De aceea aș dori acum să fac o apreciere deosebită față de studenții și profesorii noștri și față de părintele arhimandrit, rectorul Academiei, care ne-au dat prilejul să trăim aceste momente de înălțare sufletească, de optimism și de speranță.

În Biserica Ortodoxă Română sunt câteva mii de seminariști și studenți teologi. Am auzit multe lucruri frumoase despre ei și l-aș ruga pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să vă vorbească despre ei.

Să nu uitați voi, micii mei seminariști și studenți că și noi, înainte de a ajunge patriarhi, am fost ca și voi elevi și studenți. La fel și Prea Sfințiii noștri episcopi și ierarhi au fost și ei, înainte de a deveni slujitori ai Sfintelor Altare, seminariști și studenți ca și voi.

Cel care își depășește momentul în care se află, prin muncă și prin progres spiritual, devine istorie, devine părticică a Bisericii lui Hristos.

Cu aceste gânduri invit pe prea iubitul meu frate, Patriarhul Teoctist, să vă adreseze cuvântul său părintesc».

În fața întregii asistențe a luat cuvântul *Prea Fericitul Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române :

«Iubiți mei frați,

Nu se poate exprima în cuvinte cea ce am simțit și am trăit noi în seara aceasta, pentru că omul nu este în stare să exprime, prin cuvinte cele mai adânci sentimente. De aceea pe calea muzicii aceste simțăminte se revarsă mult mai ușor. Iată de ce Biserica de la începutul ei a găsit în arta muzicală o cale de a vesti cuvântul lui Dumnezeu. A găsit o cale de a apropia pe oameni de Dumnezeu ; a găsit calea de a arăta frumusețea dumnezeiască prin melodii, prin cântările ingeresti, pentru că noi, atunci când cântăm, așa cum au cântat în seara aceasta elevii seminariști și corul catedralei, atunci ne asemănăm ingerilor, vocației lor de a sluji pe Dumnezeu.

Acum, în școală, învățați și această cale. Biserica arată pe calea muzicii ceea ce nu putem înțelege pe calea cuvântului sau pe calea ceremoniilor. Acest lucru atrăgea atenția păgânilor odinioară, prin bogăția vieții creștine.

La aceasta sunteți chemați să slujiți Biserica și pe Mântuitorul Iisus Hristos, căci slujbele Bisericii trebuie să fie o proslăvire a lui Dumnezeu. Viața însăși a tuturor creștinilor trebuie să fie o proslăvire a lui Dumnezeu.

Trebuie să știm și să reliefăm în viața credincioșilor încredințați nouă, cele mai frumoase și mai alese forme de viață duhovnicească, de credință și de fapte bune, asemenea unui dirijor care știe să scoată dintr-un cor o cântare dumnezeiască.

Noi suntem, mai ales la tinerete, mlădițe, ca mlădițele din Evanghelia Mântuitorului Hristos, care cresc pe butucul viei și aceste mlădițe, care suntem noi la vremea școlară ne mlădiem viața, ne-o formăm, ne modelăm obiceiurile biruind cu acestea, păcatul.

Un slujitor al Bisericii trebuie să aibă această îndemânare a dirijorului, măiestria lui de convingere, ca din această convingere proprie slujitorului Bisericii să transmită și celor din jurul său. De aceea orice faptă bună a preotului, orice acțiune a preotului, orice contact cu credincioșii, cu tinerii, cu cei care cred sau cu cei care nu cred, aceste forme de comportare, au înfățișarea unei muzici plăcute, a unei cântări foarte convingătoare pentru credincioșii săi.

Sf. Grigorie de Nazianz, unul dintre cei trei mari sfinți ai Bisericii noastre, purtători ai supranumelui «Teologul», învață privitor la noi, slujitorii altarului : «Cum vei putea împărtăși altora ce nu ai tu sau cum să cânte altul după tine, când tu nu poți cânta ?». E vorba aici de comportamentul general al preotului, în parohie, nu numai de cântarea propriu-zisă, pe care, ca dar al lui Dumnezeu, nu o avem toți în aceeași măsură.

Ceea ce se cere unui slujitor al altarului sunt cunoștințele scoase din tezaurul de învățătură a Bisericii, iar acestea se dobândesc aici, în Seminar, și în Facultate. Acum și aici trebuie să învățați și pe cele practice și pe cele teoretice ale teologiei.

M-am găsit în fața elevilor seminariști și a studenților teologi aproape întreaga mea viață de slujire a Bisericii.

Am cunoscut în Biserica pe care o slujesc preoți vrednici; după ce îi vedeam mai întâi pe băncile școlii, îi vedeam apoi la altar sau la amvon strălucind în cântare și în predicarea învățaturii ortodoxe.

Acest cuvânt am dorit să vi-l pun la inima voastră curată și bună. Răscumpărați acești ani de învățătură, ani frumoși; răscumpărați în acest fel grija și strădaniile Sanctității Sale, ale părintelui Rector și ale părinților profesori. Nu uitați că vă găsiți acum în reședința Scaunului Apostolic al Sf. Ecimiadzin. De pe acum, dumneavoastră elevii și studenții de aici vă găsiți într-o atmosferă sfântă în preajma Sanctității Sale și a ierarhilor, și sunteți martori la acte istorice din viața Bisericilor noastre.

Mesajul pe care mi l-ați transmis prin reprezentantul Dumneavoastră mi-a ajuns la inimă, prin căldura și sinceritatea lui. Transmit de multe ori gânduri ale credincioșilor și ierarhilor de pe unde merg, dar mesajul colegului dumneavoastră, mesajul studenților și elevilor din Ecimiadzin către elevii și studenții teologi din România, îl voi transmite cu multă sfințenie, cu multă grijă. Sunt foarte bucuros de această sarcină pe care mi-ați adăugat-o în această seară.

Cu aceste gânduri și cu nădejdea că sfânta Biserică apostolică armeană va avea în anii următori noi apostoli și slujitori ai Domnului, care vor împânzi lumea căutând și sfințind credincioși armeni, vă binecuvântează din toată inima și rog pe Bunul Dumnezeu să înzilească mulți și fericiți ani pe Sanctitatea Sa, Karekin I, Patriarhul Catolicos suprem, pe părintele Rector și pe părinții profesori.

Din partea noastră, a delegației Bisericii Ortodoxe Române, vă încredințez de prețuirea, dragostea și rugăciunile noastre.

Dumnezeu să vă binecuvânteze !».

După încheierea concertului religios Prea Fericitul Părinte Patriarh i-a felicitat pe dirijorul și membrii corului patriarhal și a discutat cu membrii corpului didactic al Academiei Teologice.

Sâmbătă, 9 noiembrie, în cursul dimineții, delegația Bisericii Ortodoxe Române condusă de *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, a participat la un concert de muzică religioasă, oferit de Filarmonica de Stat din Erevan, în onoarea oaspeților români.

Concertul a avut loc în sala «Aram Khatchatrian» și a cuprins piese corale de muzică religioasă armeană și străină.

După încheierea concertului a luat cuvântul *Sanctitatea Sa, Patriarhul Catolicos suprem Karekin I* :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Onorați oaspeți din România,
Iubiți fii ai Bisericii Armene,*

Ziua de astăzi va rămâne în memoria noastră o zi de neuitat, nu numai pentru această atmosferă deosebită creată aici de corul, orchestra și soliștii Filarmonicii, dar și pentru faptul că s-a aflat printre noi Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist al României în fruntea unei delegații de înalți ierarhi, de clerici și laici din Biserica Ortodoxă Română. Prea Fericirea Sa este oaspetele drag al Bisericii Armene și al nostru personal.

Măine, duminică, vom fi împreună la catedrala din Ecimiadzin și Prea Fericirea Sa va împărtăși cuvânt de învățătură, în timpul Sf. Liturghii clericilor și credincioșilor armeni. Aș dori să vă împărtășesc în câteva cuvinte gândurile și sentimentele pe care le-am trăit în timpul acestui frumos concert. M-am gândit că cel mai mare bine al lui Dumnezeu a fost crearea pământului și a cosmosului în general, într-o desăvârșită armonie. Dacă o scoatem din această armonie lumea devine un haos, fără nici o valoare.

În timp ce ascultam pe soliști cântând, într-o armonie vocală perfectă, mă gândeam la unitatea și armonia pe care le-a așezat Dumnezeu în creația Sa. M-am gândit și m-am rugat, căci muzica, prin frumusețea ei, ne înalță spre Dumnezeu.

Ceea ce am ascultat și am simțit în acest concert este armonia, o armonie într-o unitate ; fiecare instrument își păstrează identitatea, dar toate converg într-o armonie desăvârșită. Și soliștii vocali au voci diferite dar când sunt alături produc o armonie desăvârșită. Vocile lor sunt complementare, se armonizează.

Acesta trebuie să fie un exemplu pentru armonia și unitatea, care trebuie să existe între toți oamenii. Preotul trebuie să conducă la unitatea de simțire și credință pe cei pe care îi păstorește iar Biserica trebuie să devină puntea de unire între cer și pământ, între noi toți, între părinți și fii. Armonia trebuie să devină principiul nostru de viață ; trebuie să ne obișnuim să dezvoltăm această armonie în viața noastră, în Biserica noastră și în patria noastră.

Am dorit ca aceste gânduri să vi le transmit acum, în prezența prea iubitului nostru frate, Patriarhul Teoctist, pe care îl rog să vă adreseze cuvântul și binecuvântarea Sa».

La invitația Sanctității Sale, *Prea Fericitul Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a rostit următoarea alocuțiune :

*«Sanctitatea Voastră,
Iubiți frați și surori în Domnul nostru Iisus Hristos,*

Sărbătorim astăzi soborul Sfinților Îngeri. În viața noastră îngerii sunt cunoscuți mai ales prin cântarea pe care o aduc lui Dumnezeu. Toate veștile bune trimise de Dumnezeu oamenilor prin îngeri au fost adevărate mesaje cântate, de-a lungul timpului, pentru mântuirea omenirii. Aceste vestiri îngerești au reprezentat cele mai desăvârșite armonii pe care Dumnezeu le-a împărtășit creaturii Sale, omului adică, despre care a vorbit atât de frumos Sanctitatea Sa, Karekin I.

Iată cum Biserica ne aduce mereu în actualitate învățătura ei, care răspunde nevoii omenirii din zilele noastre de a găsi calea înțelegerii, calea păci, calea dragostei evanghelice. Nimic nu găsim în lume sau în creațiile artistice mai frumos, care să-l înalțe pe om de pe pământ la cer, care să-l ridice din cursa păcatului și a răului, cum este muzica, armonia muzicală și mai ales muzica religioasă. Spre deosebire de alte creații artistice, muzica bisericească este plină de învățăminte și aceasta se datorește faptului că ea este inspirată de către Duhul Sfânt.

Piese muzicale pe care le-am auzit aici conțin texte inspirate de Dumnezeu prin Duhul Sfânt, dar și măiestria așezării lor în armonie, ca o lucrare dumnezeiască de aceeași valoare.

Aș dori să vă spun că nu mă aflu pentru prima dată în acest locaș al armoniei și al înălțării sufetești. Am participat cu ani în urmă, împreună cu fericitul patriarh de atunci al României Justinian Marina, al cărui colaborator am fost pentru mult timp și împreună cu fericitul întru adormire Catolicostul Vasken I, cu care am admirat atunci opere celebre, interpretate de artiști minunați.

În ultimele decenii noi, românii, ori de câte ori venim, ne simțim aici ca și la noi acasă, așa cum mulți dintre frații armeni s-au simțit acasă la ei în România de multe secole. De aceea sunt recunoscător Bunului Dumnezeu că am prilejul să particip la frumusețea unei astfel de întâlniri, căci nici o armonie nu se poate realiza fără întâlnire.

Așa după cum a afirmat și Sanctitatea Sa, ne-am întâlnit astăzi aici ca să realizăm trăirea aceasta atât de frumoasă. Atunci când corul a intonat imnul «Sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot» sau «Crezul»,

puteam spune, cu toți, cuvintele spuse odinioară pe muntele Taborului de sfinții apostoli «Doamne, bine este nouă să fim aici», adică această clipă să rămână veșnică, nesfârșită.

Iubirea de frumos și de armonie, de întâlnire în același timp, este un sentiment sădit adânc în sufletul omenesc. Întâlnirea cu frații și cu prietenii înseamnă vedere, înseamnă cunoaștere și apropiere. Noi, reprezentanții Bisericilor, trebuie să ne întâlnim des ca să realizăm asemenea momente. Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, după Învierea Sa, a dorit să se întâlnească cu Ucenicii Săi și primul cuvânt rostit către ei a fost «Bucurați-vă!» Acest mesaj îl poartă neîncetat Biserica în lume. Pentru acest mesaj a întemeiat Dumnezeu Biserica pe pământ, cu scump sângele Fiului Său prea iubit, Domnul nostru Iisus Hristos.

Izolarea ne ucide spiritual; uităm unii de alții și ne înstrăinăm. Omenirea din zilele noastre suferă și de această boală a înstrăinării, în special din pricina înstrăinării de învățătura Domnului Iisus Hristos, a înstrăinării de învățătura Sfinților Părinți ai Bisericii.

Țelul nostru, al Bisericii, mesajul nostru neconținut actual trebuie să fie această întâlnire continuă dintre noi, dintre credință și cultură. Aceasta este credința cea adevărată, pentru că Dumnezeu este creatorul tuturor frumuseților. Atunci când știința și cultura conțin și adevărul lui Dumnezeu, atunci popoarele și fiecare națiune, în parte, îl află pe Dumnezeu și trăiește frumusețile Sale.

Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană au păstrat în decursul secolelor aceste frumuseți și acest adevăr divin, care ne încântă auzul și ochii, care ne aduce pace și liniște în sufletele noastre. Acest mesaj este întreținut de credincioșii Bisericilor noastre.

Aniversarea Bisericii Apostolice a Armeniei și aniversarea Patriarhiei Române ne găsesc purtând acest mesaj al întâlnirii și al armoniei divine pe pământ. Așa mărturisim și numai așa putem răsplăti jertfele popoarelor noastre pentru credință și libertate.

În perioada totalitarismului erau interzise și întâlnirea și vorbirea între prieteni și frați. Acum, iată, putem să ne întâlnim în mod liber și să chibzuim asupra unității noastre, asupra celor de folos pentru Bisericile noastre, asupra armoniei pe pământ.

Felicităm soliștii, corul, orchestra și pe dirijorul lor! Cu îngăduința Dvs. vom duce mesajul acesta în România. Artiștii din Erevan au coborât astăzi pe pământ frumusețile cerești și cântările îngerești. Sunteți ca niște îngeri, iubiți frați și surori, în această atmosferă de renaștere și înnoire. Continuați să cântați și să vestiți adevărul lui Hristos pe

pământ, tot așa cum îi plăcea lui David să cânte și să laude pe Dumnezeu.

Cu îngăduința Sanctității Sale, în numele Bisericii Ortodoxe Române, acordăm Crucea Patriarhiei Române pentru credincioși, instituită de primul patriarh al României acum 70 de ani, Domnului dirijor al corului și orchestrei, ca simbol al iubirii și unității noastre prin suferințele popoarelor și Bisericilor noastre, dar și al triumfului și învierii, al armoniei și al păcii».

După concert cei doi Întâisătorii ai Bisericilor Armeană și Română au binecuvântat pe toți cei prezenți și au felicitat pe soliști. La ieșirea din clădirea Filarmonicii oaspeții români au fost salutați de numeroși locuitori ai Erevanului.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat în după-amiaza zilei de sâmbătă mănăstirea Chor-Virap, situată în apropierea muntelui biblic Ararat, aproape de granița cu Turcia. Biserica mănăstirii a fost zidită în anul 1667 și restaurată de către Catolicosul Vasken I. În apropierea bisericii mari se află una mai mică, ridicată pe locul unde a fost închis Sf. Grigorie, Luminătorul Armeniei. La o adâncime de 9 metri sub biserică se găsește «Temnița adâncă» (Chor-Virop) în care a stat 17 ani acest sfânt, din porunca regelui Tiridat.

La sosirea delegației în mănăstire, mai multe perechi de tineri așteptau în fața bisericii pentru a primi Sfânta Taină a Cununiei. În sfântul locaș, plin de credincioși și de grupuri de copii, Sanctitatea Sa, Catolicosul Karekin I s-a adresat celor prezenți :

În această eparhie este pentru prima dată când un Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Teoctist, păsește în acest loc sfânt, care are o importanță aparte în trecutul nostru bisericesc. De aici începe istoria noastră creștină, aici a fost întemnițat Sf. Grigorie Luminătorul, timp de 17 ani, pentru mărturisirea credinței în Hristos. De aici a răsărit lumina Evangheliei, lumina dragostei lui Hristos și a credinței noastre.

Am venit aici împreună cu scumpul nostru frate și invitat Patriarhul Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române și îl rog pe Prea Fericirea Sa să vă pomenească pe voi toți, credincioși armeni din această sfântă biserică, în rugăciunile sale, iar acum să vă adreseze cuvântul său părintesc».

În fața numeroasei asistențe din biserica mănăstirii a luat cuvântul *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, care a spus :

«Iubiți frați creștini și creștine,

Suntem veniți din România, ierarhi, preoți și credincioși, pentru a răspunde invitației Sanctității Sale, Catolicosul Karekin I. Suntem numai de două zile în țara dumneavoastră, dar suntem copleșiți de impresiile

pe care le-am dobândit în acest drum. La fiecare vizită pe care o facem, în diferite locuri sfinte din Armenia, ne întărim credința în Biserica cea sfântă și adevărată a primelor veacuri creștine. La fiecare întâlnire cu credincioșii, cu ierarhii Sf. Sinod sau cu intelectualii ne convingem că Biserica Armeană este vie și stă pe temelia Sf. Apostoli, așezată de Mântuitorul Iisus Hristos.

Așa cum a așezat aici Sf. Grigorie Luminătorul mănăstirea aceasta pe o stâncă și durează de atâtea secole, tot așa și Mântuitorul Iisus Hristos a așezat Biserica Sa în lume pentru vecii vecilor. Acum la sfârșit de mileniu ne convingem și mai mult de adevărul Învierii lui Hristos. Iată mărturia noastră comună a celor două Biserici, mărturisirea noastră în trăinicia credinței noastre și mărturia noastră, a românilor și a armenilor că Hristos a înviat cu adevărat.

De aceea, iubiții mei frați și surori, existența acestei biserici, a mănăstirii de aici, ne întărește credința că Biserica rămâne neclintită în văltoarele istoriei; căci precum Hristos a înviat și a biruit moartea și păcatul, tot așa și credința noastră și viața noastră și noi înșine avem puterea să biruim și păcatul și moartea.

O dimensiune importantă a Bisericilor noastre, Armeană și Română, a vieții spirituale a Bisericilor noastre este monahismul, sunt mănăstirile. Și în România mănăstirile, în vremuri grele de prigoană și de asuprire au păstrat credința, dar și arta și cultura românească. Iată și aici, mănăstirea aceasta ne arată trăinicia și dimensiunea apărării credinței creștine de către mănăstiri, de către monahi.

Să avem credință în Dumnezeu, iubiții mei, să avem încredere că Dumnezeu nu ne dă pieirii. Dumnezeu nu ne-a creat pentru suferință, necazuri și moarte, ci ca să fim fiii ai Săi, asemenea sfinților. Să urmăm învățătura Sf. Grigorie Luminătorul, pe care au urmat-o eroii și toți cei care au murit pentru credință, în Armenia și în România.

Suntem plini de curaj în aceste clipe, eu și Sanctitatea Sa și îndeosebi delegația Bisericii Ortodoxe Române, care vede tineretea Bisericii Armene prin prezența aici a copiilor și a tineretului și prin prezența tinerilor veniți să depună făgăduința unei vieți creștine în fața sfântului altar. Aceasta înseamnă triumful vieții și al credinței.

Binecuvântăm din toată inima pe fiii și fiicele Bisericii Armene și dorim tinerilor miri să așeze în sufletele lor chipul Sf. Grigorie Luminătorul. Să ia de la acest sfânt altar lumina pe care ne-a lăsat-o el, lumină pe care o poartă astăzi Sanctitatea Sa, Patriarhul Catolicos suprem Karekin I și Sfântul Sinod al Bisericii Armene, lumină pe care

o luăm și noi aducând, în același timp, din România aici, lumina lui Hristos pentru viața, mântuirea și fericirea lumii întregi.

Dumnezeu să binecuvânteze osteneala părinților din această mănăstire, iar Noi vă împărtășim din partea credincioșilor, a tinerilor și a familiilor tinerilor din România dragoste, prețuire, multă prietenie și asigurarea rugăciunilor lor.

Mulți ani de viață fericită cu roade bogate pentru toți fiii Bisericii Apostolice a Armeniei !»

În continuarea vizitei s-a mers la locul unde a fost întemnițat Sf. Grigorie Luminătorul Armeniei.

În aceeași zi a fost vizitată de către delegația Bisericii Ortodoxe Române mănăstirea Geghart situată la circa 40 de km de Everan și care se menține în forma actuală din secolul al XIII-lea. Ea a fost construită pe locul unei biserici mai mici din sec. al IV-lea, din care s-au păstrat vestigii, cu texte scrise în alfabetul lui Mesrob. În stânca de care este străjuită biserica mănăstirii sunt încă trei biserici, săpate în piatră. Într-una din stâncile din jurul bisericii se află chilia în care s-a nevoit Sf. Grigorie Luminătorul.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Sfințitatea Sa Catolicosul Karekin I au fost întâmpinați de Prea Cuviosul Arhimandrit Eghise Sarkisian, starețul mănăstirii. În cuvântul rostit cu acest prilej, părintele stareț a urat bun venit Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române și delegației care îl însoțește :

«Permiteți-mi ca în numele clerului, credincioșilor și al cinului monahal să salut prezența celor doi Întâistători ai Bisericilor surori, Română și Armeană, ca expresie a frăției ce leagă cele două Biserici autocefale și pe conducătorii lor, urându-vă mulți ani cu sănătate și viață îndelungată.

Prea Fericirea Voastră,

Acest sfânt locaș a fost vizitat de-a lungul istoriei de mulți ierarhi și oameni de stat. O astfel de imagine, însă, a doi Patriarhi, conducători a două Biserici surori, care se roagă împreună pentru pacea a toată lumea și pentru unirea Bisericilor, nu am avut până acum.

În această zi și sfinții arhangheli din ceruri se aud cântând «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, întru oameni bunăvoire».

Doresc să adaug că cele două Biserici frățești, Biserica Armeană și Biserica Ortodoxă Română vin împreună de-a lungul secolelor. Știm din istorie că din sec. al V-lea armenii sunt atestați pe teritoriul de azi al României, dar data istorică a primelor comunități armenice pe pământ românesc este 1401 pe vremea domnitorului Alexandru cel Bun, care prin hrisovul semnat în acel an a întemeiat prima episcopie armeană din Suceava. De atunci și până astăzi între cele două Biserici s-au statornicit legături de frățietate și astfel am ajuns în această zi fericită.

România a fost, pentru armenii rămași pribegi, o a doua patrie. În România armenii și-au adus contribuția la sporirea tezaurului de valori culturale și sociale, la viața economică a țării.

Astăzi, când sunteți din nou aici ca pelerini, permiteți-mi să vă sărut dreapta, rugându-vă să ne dați binecuvântarea.

Bine ați venit Prea Fericirea Voastră !».

În continuare a luat cuvântul *Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române* :

*«Frea Cuvioase Părinte stareț,
Iubiți credincioși,*

Ați ascultat în cuvântarea părintelui stareț făcându-se mențiune de legăturile străvechi dintre România și Armenia și dintre Bisericile noastre surori, Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană.

Suntem o delegație a Bisericii Ortodoxe Române și venim dintr-o Românie nouă, care după 45 de ani de comunism se află acum într-o perioadă de renaștere sufletească. În libertatea pe care Dumnezeu ne-a dăruit-o după Revoluție refaceam legăturile dintre Biserica Ortodoxă Armeană și Biserica Ortodoxă Română.

Întâlnirea noastră de astăzi, rugăciunile și cuvântările noastre aici, la această străveche mănăstire, ca și în alte părți, mărturisesc prietenia dintre noi, precum și dorința de apropiere și de regăsire a unității dintre Bisericile noastre.

Mărturisesc că această mănăstire și această biserică săpată în piatră, care sunt rodul credinței apostolice, sunt în stare să cucerească sufletele și inimile credincioșilor. Ele dovedesc tăria credinței noastre apostolice, care este mai durabilă decât stânca.

Vă mulțumesc prea cuvioase părinte stareț pentru primire și pentru cuvânt. Vă aducem din România cuvânt și binecuvântare din partea părinților din mănăstirile noastre românești; aducem credincioșilor îmbrățișări frățești din partea credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

Așa cum suntem aici români și armeni împreună, tot așa suntem și în România, cu frații armeni de acolo.

Dumnezeu să binecuvânteze slujitorii și viețuitorii acestei sfinte mănăstiri și Dumnezeu să le ajute să păstreze credința aici; noi îi asigurăm de dragostea și de prețuirea noastră.

Dumnezeu să binecuvânteze întâlnirea noastră. Amin».

După vizitarea mănăstirii, Sanctitatea Sa, Catolicosul suprem al armenilor, Karekin I a oferit un dejun în onoarea delegației Bisericii Ortodoxe Române. Cu acest prilej Sanctitatea Sa a rostit o alocuțiune :

«Această mănăstire din sec. al XIII-lea a fost un centru cultural și spiritual al poporului armean. Aici s-a creat și s-a păstrat cultură și prin aceasta trecutul este legat de prezent. Avem un trecut bogat dar nu suntem prizonierii lui, ci privim cu încredere spre viitor.

Sunt aici prezenți, Prea Fericirea Voastră, ierarhi armeni, conducători de eparhii din aproape toată țara. Suntem uniți pentru a da mărturie în lumea de astăzi de credința noastră apostolică.

Vizita pe care ne-o faceți reprezintă o îmbogățire și ne insuflă mult curaj pentru promovarea vieții religioase bisericești în țara noastră. Vă mulțumim încă odată pentru lucrarea pe care ne-o împărtășiți prin prezența aici a Prea Fericirii Voastre».

Luând cuvântul, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit următoarea alocuțiune :*

*«Sanctitatea Voastră,
Prea iubiți frați întru Hristos,*

Este o mare bucurie pentru mine ca să ascult asemenea cuvinte frumoase și să fiu înconjurat de episcopi tineri ai Bisericii Armene, în prezența Sanctității Sale și în acest loc sfânt al Armeniei. Văd în întâlnirile și în rugăciunile noastre comune mâna lui Dumnezeu, Care a călăuzit pașii mei spre mănăstire încă de la vârsta de 14 ani.

A binevoit Bunul Dumnezeu ca după o slujire de mai bine de 60 de ani în cler și peste 45 de ani în treapta arhierescă, să mă găsesc astăzi, datorită invitației Sanctității Sale, când se împlinesc 10 ani de la alegerea mea ca Patriarh, tot la o mănăstire, una din cele mai renumite și mai bogate în valori istorice și culturale.

Dacă acest lucru este un dar al lui Dumnezeu, atunci pentru mine este o sarcină în plus, una din responsabilitățile pe care trebuie să o îndeplinesc mai cu grijă de acum înainte, pentru ca unitatea creștină să fie implinită prin voia Duhului Sfânt.

Am cunoscut Biserica Apostolică a Armeniei cu mulți ani în urmă și sunt convins că renașterea și suflul nou pe care Sanctitatea Sa le imprimă Bisericii Armene vor avea darul să creeze condiții dintre cele mai bune spre a aduce împreună cele două Biserici ale noastre, în situația de a oferi o mărturie comună despre unitatea Ortodoxiei.

Cu multă iubire frățească, cu respect față de Sanctitatea Sa și de Biserica pe care o slujește, cu adânc respect față de poporul armean, pentru cultura și trecutul său bogat, Vă mulțumim din toată inima pentru posibilitatea de a fi împreună în această zi.

Rog pe Bunul Dumnezeu ca să ne binecuvânteze strădaniile și totdeauna să ne călăuzească pașii pe calea voii Sale celei sfinte.

Asigurăm pe părintele stareț, care ne-a întâmpinat astăzi cu atâta dragoste, de prețuirea noastră și îl rugăm să ne pomenească mereu în rugăciunile pe care le face împreună cu părinții de la această mănăstire, așa încât noi, ierarhii celor două Biserici surori să fim totdeauna sprijiniți prin rugăciunile monahilor și credincioșilor.

Vă mulțumesc tuturor și Dumnezeu să ne ajute în drumul nostru!».

După vizitarea celor două mănăstiri delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a întors la Erevan.

În seara aceleiași zile la reședința Catolicosului tuturor armenilor de la Ecimiadzin a avut loc o întâlnire a delegației Bisericii Ortodoxe Române cu membrii Comitetului Spiritual Suprem al Bisericii Apostolice Armene, din care fac parte toți ierarhii acestei Biserici, în frunte cu Sanctitatea Sa, Patriarhul Karekin I.

În deschiderea acestei întruniri Sanctitatea Sa Karekin I, Patriarhul-Catolicos suprem al armenilor a salutat prezența Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și a celorlalți membri ai delegației române. Scopul acestei ședințe a fost acela de a proceda la o evaluare comună a dialogului teologic și practic dintre Bisericile Ortodoxe și Bisericile Orientale (precalcedoniene), a relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană, precum și a provocărilor fenomenului secularizării, cu care se confruntă Bisericile creștine.

P.F. Părinte Patriarh Teoctist a mulțumit Sanctității Sale pentru prilejul oferit de a se întâlni cu înalți ierarhi ai Bisericii Armene și a dat apoi cuvântul Prea Sfințitului Episcop Timotei al Aradului pentru a prezenta câteva date despre dialogul teologic dintre cele două familii de Biserici, Ortodoxe și Orientale.

Prea Sfinția Sa, membru al Comisiei mixte de dialog, a făcut o trecere în revistă a principalelor etape ale dialogului și a elogiat pe înalții ierarhi armeni și români, care au fost angajați direct în acest dialog.

La încheierea lucrărilor mitropolitul Damaschinos din partea Bisericii Ortodoxe și mitropolitul Bișoi din partea Bisericilor Orientale au fost însărcinați cu elaborarea unei sinteze privind întreaga activitate a comisiilor de dialog. Acest document a fost înaintat tuturor Bisericilor pentru a fi studiat și supus aprobării Sinoadelor, ca foruri supreme de decizie.

Luând cuvântul, *P.F. Părinte Patriarh Teoctist* a arătat că Biserica Ortodoxă Română a examinat în Sfântul Sinod acest document doctrinar și a decis să îl aprobe. Este însă cunoscut faptul că unele Biserici Ortodoxe nu au aprobat încă documentul.

Concomitent a fost creată o Comisie pe probleme de teologie liturgică, ale cărei lucrări s-au desfășurat într-o primă etapă la Atena. Revine acum sarcina găsirii unor soluții cât mai bune de teologie practică, pentru depășirea diferențelor care mai persistă.

În intervenția care a urmat, arhiepiscopul armean Nerses s-a referit la ultima întrunire a Comisiei de dialog, desfășurată în luna septembrie a.c. la Geneva. Cu această ocazie unele Biserici au anunțat că nu s-a primit încă documentul final iar altele că acesta, deși le-a parvenit, nu a fost încă studiat.

Sanctitatea Sa Karekin I, luând cuvântul a remarcat în acest context că documentul va trebui să fie îmbunătățit pentru a putea fi acceptat și aprobat de către toate Bisericile. «De pe acum însă noi avem conștiința că, în ciuda diferitelor formulări, mărturisim aceeași credință în Persoana Domnului nostru Iisus Hristos. Dacă nu a fost încă formal restabilită comuniunea deplină între noi, pentru motive care nu sunt de ordin pur teologic, aceasta nu trebuie să constituie un handicap pentru colaborarea noastră». Se impune, așadar, elaborarea unor proiecte comune, care să materializeze posibilitățile concrete de colaborare. «În Sfântul Sinod al Bisericii noastre, a afirmat P.F. Părinte Patriarh Teoctist, în urma analizei aprofundate a documentului, s-a constatat că acesta este corect din punct de vedere doctrinar. De aceea se impune în prezent o aprofundare a implicațiilor acestui document la nivelul Bisericilor locale».

Prea Fericirea Sa a remarcat cu satisfacție că în sânul Bisericii Ortodoxe Române există o atmosferă pozitivă în ceea ce privește atitudinea față de acest dialog și față de unirea Bisericilor Ortodoxe și Orientale.

Întâlnirile de până acum între ierarhi, schimburile de profesori și studenți la nivelul celor două familii de Biserică Apostolice, converg împreună spre o mai bună cunoaștere și apropiere.

O altă intervenție a aparținut I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, care a ținut să sublinieze că deosebirile doctrinare constau doar în termenii utilizați. S-ar putea afirma că aceeași credință apostolică a cunoscut diferite formulări în cursul timpului.

Până la atingerea țelului propus, regăsirea unității de credință și comuniunea deplină în Sfintele Taine, trebuie să fie pregătiți cu atenție pașii următori.

Se pot remarca în unele Biserici și tendințe mai puțin favorabile dialogului, o anumită rețineră în apropierea dintre Biserici. «De aceea, a opinat Înalt Prea Sfinția Sa, se impune ca Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană să exercite o anumită presiune pentru ca dialogul să avanseze».

O altă problemă discutată în cadrul ședinței Consiliului Spiritual Suprem a fost aceea a secularizării. Deschizând seria intervențiilor pe această temă Sanctitatea Sa Karekin I a afirmat că schimbările survenite în Armenia în ultimii ani au avut ca urmare depășirea izolării. Această situație nouă, specifică țărilor din estul Europei, a favorizat în schimb penetrarea curentelor care vin din Occident și care contribuie în mare măsură la secularizarea societăților.

Bisericile creștine din această parte a continentului european sunt și ele într-un fel expuse acestor influențe negative. De aceea o priori-

tate a activității bisericești trebuie să o constituie găsirea unor răspunsuri adecvate la provocările lansate de secularizare.

Referindu-se la situația din țara noastră, P.F. Părinte Patriarh Teoctist a descris contextul nou în care lucrează Biserica după Decembrie 1989 și a enumerat principalele momente de înnoire a vieții bisericești.

Primul pas l-a constituit proclamarea autonomiei bisericești prin revizuirea statutului Bisericii Ortodoxe Române. Un moment important l-a reprezentat reintroducerea religiei în școală, urmat de reluarea asistenței religioase în spitale, armată, penitenciare etc. S-au înființat noi eparhii, mănăstiri, seminarii și facultăți de teologie.

Pe de altă parte se face tot mai simțit și în țara noastră spiritul secularizant și de aceea Biserica trebuie să-și sporească eforturile de contracarare a acestui fenomen negativ. Societatea cere acum o prezență bisericească tot mai activă pe plan social și cultural, așteaptă fapte responsabile, nu numai un angajament prin vorbe frumoase.

În activitatea lor de mare răspundere ierarhii Bisericii se simt încurajați de către credincioși și clerici. În același timp prezența ierarhilor în mijlocul credincioșilor este un fapt constant și o sursă de înnoire duhovnicească.

În intervenția sa, dl. academician Virgil Cândea a scos în evidență o consecință gravă a fenomenului secularizării și anume agresivitatea sectelor. Prozelitismul sectar este favorizat de curente filosofice și culturale care vin din Occidentul Europei.

Un alt pericol îl reprezintă lipsa conștientizării credincioșilor față de nocivitatea secularizării. Astăzi, este de părere prof. Cândea, orice tip de spiritualitate este atacat de secularism, de ateism și materialism și acesta are loc, pentru prima dată în istoria umanității, la nivel planetar. Avem noi oare capacitatea să neutralizăm aceste forțe?

Un răspuns posibil la această provocare ar putea fi evitarea ambiguităților în opiniile noastre, care nasc duplicități. «Se impune mai multă rigoare în a urma mesajul evanghelic al lui Hristos de îndumnezeire a omului. Într-un sens, noi nu aparținem acestei lumi, adică ne ancorăm existența și în Dumnezeu».

Problema cea mai gravă este cea a educației care trebuie rezolvată cu prioritate. «Este îmbucurător faptul că mulți intelectuali sunt preocupați astăzi de rezolvarea unor probleme, care privesc viața Bisericii. Ei pot ajuta foarte mult clericii în lucrarea lor pastorală», a concluzionat dl. Virgil Cândea.

Pe aceeași linie s-au înscris și aprecierile Sanctității Sale, Catolicosul Karekin I. «Fenomenul secularizării a fost prezent totdeauna în societate și în Biserică. Intensitatea lui este însă, astăzi, nouă și dramatică. Tehnologizarea excesivă reprezintă o cauză majoră a acestui fenomen, care îndreaptă lumea către hedonism și epicureism. Cultura secularizată nu oferă oamenilor alt model decât cel hedonist.

Doar angajamentul uman, personal și comunitar, ar putea rezolva această problemă dificilă, care confruntă societatea contemporană. Avem

nevoie de tineri plini de zel pentru credință și Biserică, de preoți plini de râvnă pentru pastorație și misiune».

Pentru evitarea unor influențe secularizante, a opinat I.P.S. Mitropolit Nicolae, va trebui ca progresul material al societății să fie permanent dublat de progresul spiritual. În acest fel ar putea fi evitat pericolul secularizării, care, așa cum s-a observat în Occident, își face apariția îndeosebi în societățile dezvoltate.

În încheierea discuțiilor teologice, desfășurate în cadrul ședinței Consiliului Spiritual Suprem, Sanctitatea Sa Karekin I, Patriarhul Catolicos suprem al Bisericii Armele, a mulțumit călduros Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pentru contribuția substanțială la progresul dialogului teologic dintre cele două familii de Biserici, pe calea regăsirii unității de credință și viață bisericească.

Duminică, 10 noiembrie, la catedrala patriarhală din Ecimiadzin, a fost oficiată Sf. Liturghie arhierescă, în prezența celor doi Întâistători ai Bisericilor Armeană și Română, Sanctitatea Sa Karekin I și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

La încheierea slujbei, s-a adresat celor prezenți, clerici și credincioși, Sanctitatea Sa Karekin I, salutând prezența delegației Bisericii Ortodoxe Române și mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru bunăvoința de a da curs invitației de a vizita Biserica Apostolică a Armeniei. Rememorând relațiile foarte bune dintre cele două Biserici, la a căror evoluție favorabilă au contribuit vrednicii de pomenire Patriarhii Justinian și Vasken I, Sanctitatea Sa a afirmat: «Doresc ca astăzi credincioșii armeni să știe că Prea Fericirea Sa, Patriarhul Teoctist, care se află cu noi de trei zile, a avut ocazia să vadă tezaurul spiritualității noastre și să cunoască modul în care ne desfășurăm viața bisericească în țara noastră deplin eliberată și independentă. Darul libertății pe care ni l-a dat Dumnezeu trebuie să ne unească și mai mult în credință și în dreaptă viață».

V-am ruga, Prea Fericirea Voastră, ca la întoarcerea în România să duceți clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române sentimentele noastre frățești, dragostea și respectul nostru, căci noi nu putem uita că poporul român a primit cu brațele deschise pe armenii rămași fără patrie...

Cu acest prilej festiv, ca o expresie a dragostei frățești și ca semn al autorității arhieresti, în numele Sf. Sinod vă dăruim această cârjă patriarhală, la împlinirea a zece ani de cărmuire a Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu urările noastre de sănătate și îndelungată înzire în slujirea patriarhală !».

A luat apoi cuvântul P.F. Părinte Patriarh Teoctist :

«*Sanctitatea Voastră,*

Prea iubiți frați și surori,

Sunt foarte recunoscător Sanctității Sale pentru cuvintele alese adresate Bisericii Ortodoxe Române și poporului român. Este adevărat

că astăzi înscriem o pagină nouă în istoria Bisericilor noastre, reînnoind dragostea noastră, care ne leagă de veacuri și pe care ne-a lăsat-o Domnul nostru Iisus Hristos. Ea cuprinde cerul și pământul și a făcut ca noi să nu mai fim muritori, noi creștinii, botezați în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh să fim nemuritori, să biruim păcatul și moartea, să fim biruitori în fața tuturor greutăților, așa cum Mântuitorul nostru Iisus Hristos a biruit păcatul și moartea și ne-a dăruit nouă viață veșnică.

Sf. Liturghie de astăzi, la care am participat cu toții, Liturghia Bisericii Armene, conține în învățătura și practica ei, leacul nemuririi noastre, cum învățau Sf. Părinți. Cu aceste sentimente și gânduri, ne întâlnim între noi Bisericile și slujitorii lor, credincioșii și viețuitorii sf. mănăstiri, căci acest rost îl are Biserica pe pământ, de a aduna pe toți care cred în Domnul Iisus Hristos și Sf. Treime, de a-i apropia și a-i aduce la unitatea Sa, a iubirii și trăirii veșnice, asemenea Sf. Treimi.

Această bogăție de credință am cunoscut-o și înainte în vizitele anterioare pe care le-am făcut, dar și de data aceasta în Biserica Apostolică Armeană.

Am văzut biserici și mănăstiri străvechi, am cunoscut arta și cultura străveche, legate de alfabetul armean, scris cu litere de aur, de către vrednicul de pomenire Catolicosul suprem Vasken I, păstrat la loc de cinste în tezaurul Bisericii.

A fost un mare dar al iubirii lui Dumnezeu arătat față de poporul armean și poporul român, care exprimă credința și rugăciunile lor în limba maternă. Această bunătate a lui Dumnezeu, cele două popoare au transformat-o în existența și identitatea lor, căci cuvântul sfânt prin care îl exprimăm pe Dumnezeu, cuvântul lui Dumnezeu, a făcut din popoarele noastre, popoare alese de Dumnezeu, care s-au apropiat de-a lungul secolelor, prin credință, dragoste și artă.

Biserici și mănăstiri armene străvechi există și pe pământul nostru românesc. De la domnitorul Moldovei, Alexandru cel Bun, 1400 — aveți aici la Institutul din Manessise, documentul de recunoaștere a Episcopiei Armene la Suceava. Este un document prețios pentru noi toți, armeni și români, căci arată comuniunea noastră de viață, de suferință și de existență. Episcopia există și astăzi în România, al cărui vicar este prim arhim. Z. Baronian.

Este un lucru deosebit de însemnat, iubiți frați și surori, întâlnirea noastră la acest sfânt altar căci ne leagă un trecut sfânt, ne leagă martirii pentru credință din trecutul nostru, fapt pe care Sanctitatea Sa

l-a arătat cu emoție sfântă. De aceea acum, în sfânta libertate ne întâlnim mai des, cu inimile mai deschise cu lumina Sf. Duh a libertății.

Și stăpânirea comunistă ne-a legat, prin suferința produsă celor două Biserici, dar cei care au slujit Biserica cu râvnă prisositoare, asemenea Catolicosului Vasken I și asemenea Patriarhului nostru de evlavioasă pomenire, Justinian Marina, au făcut din Bisericile noastre temeuri de afirmare a credinței.

Mărturie a acestor adevăruri stau muzeele, reședința și lucrările rămase de la Catolicosul suprem Vasken I. Și acest mare bărbat al istoriei contemporane, Vasken I, a împărțit dreptatea sa între poporul armean și poporul român, între Biserica Armeană și Biserica Ortodoxă Română.

Acești doi mari patriarhi ai noștri, Justinian și Vasken I, ne-au învățat că suferința aduce zel, aduce prezență și aduce reînnoirea sufletelor slujitorilor altarului și ale credincioșilor, spre a înscrie cu suferința lor, veșnicia Bisericii lui Hristos.

Iată mărturii pentru noi și îndatoririle în același timp, ca să ne întâlnim și să ne împărtășim și bucuriile, dar și grijile noastre. Biserica are nevoie de noi toți, de râvnă și atașamentul nostru al tuturor, de prezență, glasul și rugăciunile noastre.

Prezența în România anul trecut a Sanctității Sale Catolicosul Karekin I, a bucurat zecile de mii de credincioși români, adunați pentru cinstirea Cuviosului Dimitrie cel Nou de la București. Căci dacă la suferință este necesar să fim prezenți unii lângă alții, cu atât mai mult acum în libertate se cuvine să fim prezenți unii lângă alții, să ne încurajăm și să găsim căi de mers înainte și de slujire a Bisericilor noastre.

Noi suntem trecători dar Biserica este veșnică. Cu cât ne înscriem activitatea și contribuția noastră în Biserică, cu atât noi ne încredințăm de viața noastră veșnică în Hristos. Avem datoria să vestim adevărul lui Hristos în lumea de astăzi, mai ales că lumea caută căi spre adevărul cel veșnic. Noi și dvs. credincioșii, avem datoria să sădim convingerea adevărului lui Hristos în viața de familie, în școală și peste tot. După pilda celor care au înălțat mănăstirile străvechi în Armenia, după pilda domnitorilor și credincioșilor români, care au construit biserici și mănăstiri în țara noastră, trebuie și noi cei de astăzi să ne înscriem numele și posibilitățile noastre materiale pentru veșnicia Bisericii. M-am bucurat să văd în clădirea cea nouă din Sfântul Scaun de la Ecimiadzin, numele credincioșilor armeni și pilda lor trebuie urmată de noi toți.

Noi, cei din delegația Bisericii Ortodoxe Române plecăm din Armenia cu cele mai frumoase impresii, cu atmosfera de renaștere spirituală a acestei Biserici, adusă de Sanctitatea Sa Catolicosul Karekin I. Să fiți

fericiți, iubiți frați și surori, că atât Dvs. cât și armenii din întreaga lume au un păstor cu har dumnezeiesc, cu înțelepciune și cunoștințe teologice bogate, înconjurat de membri ai Sf. Sinod, și de preoți, cu teologie înaltă. Aveți școli teologice bine organizate. Acestea toate să vă dea încredere și bucurie.

Noi trebuie să apărăm credința noastră ortodoxă, credința Bisericilor noastre străvechi, căci credința apostolică este urmărită și atacată astăzi în societatea nouă. Își fac apariția diferite curente de gândire și secte religioase. Biserica, credința, Sf. Altar ne țin statornici în tradiția și credința noastră strămoșească.

Sanctitatea Voastră,

Iubiți frați,

Vă aduc din România, din partea clericilor, a membrilor Sf. Sinod și a tuturor credincioșilor Bisericii noastre, cele mai alese sentimente de iubire și recunoștință.

Vă asigurăm, Sanctitatea Voastră că acolo în sufletele lor ați lăsat urme adânci; prezența Sanctității Voastre în România a însemnat o rază de lumină puternică.

Pentru a sublinia și prezența de la București a Sanctității Voastre și prezența noastră de astăzi, v-am adus icoana sf. ierarh Antim, un mare mitropolit și martir al Bisericii Ortodoxe Române care în urma activității sale ca mitropolit al Ungrovlahiei și-a dat viața în mod martiric Bunului Dumnezeu. El să ne fie mărturie în activitatea și lucrarea noastră pentru unitatea Bisericii lui Hristos.

Să-mi îngăduiți, de asemeni, să împărtășim prețuire și îmbrățișare tuturor membrilor Sfântului Sinod, colaboratorilor Sanctității Voastre, Corului care a cântat atât de frumos și tuturor celor care au făcut ca vizita noastră să fie de neuitat.

Binecuvântarea lui Dumnezeu să fie cu noi toți. «Amin».

După oficierea slujbei a fost vizitat muzeul pe care îl adăpostește reședința patriarhală, care conține obiecte de mare valoare artistică din patrimoniul cultural și spiritual al Bisericii Armene.

Cu ocazia prânzului oferit de către Sanctitatea Sa la reședința patriarhală în onoarea delegației Bisericii Ortodoxe Române a avut loc un schimb de daruri, ca semn al prețuirii și frățietății ce caracterizează relațiile dintre Întăistătorii celor două Biserici.

Luni, 11 noiembrie *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au participat, alături de Sanctitatea Sa, Patriarhul Catolicos suprem Karekin I la solemnitatea depunerii jurământului de către președintele ales al Armeniei, dl. Levon

Ter-Petrosian. După ceremonia desfășurată la Palatul din Erevan, Prea Fericirea Sa a adresat felicitări domnului președinte al Armeniei.

În continuare programul vizitei a cuprins primirea la dl. prim-ministru armean. La primire a luat parte Sanctitatea Sa Karekin I, însoțit de ierarhi ai Bisericii Armene.

Dl. prim-ministru a salutat delegația Bisericii Ortodoxe Române și pe *Prea Fericitul Părinte Teoctist* și și-a exprimat satisfacția pentru bunele raporturi care există între Armenia și România, precum și între Biserica Armeană și Biserica Ortodoxă Română.

A luat apoi cuvântul *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* :

«Ne bucurăm foarte mult, domnule prim-ministru, că vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române și a reprezentantului comunității armene din România, a cuprins în programul său o întâlnire cu Dumneavoastră. Este plină de semnificație această întâlnire fiindcă cele două Biserici se străduiesc să se apropie cât mai mult, să se unească chiar, până în sfârșit.

În întâlnirile noastre, o bună parte dintre convorbiri și participări au fost consacrate cunoașterii relațiilor spirituale și liturgice și ne-au prilejuit o convingere deplină că cele două Biserici au un fond comun și sunt Biserici naționale, legate ființial de popoarele lor. De aceea ele au un cuvânt de spus, în primul rând popoarelor lor, apoi celorlalte popoare și Biserici din lume.

Ne bucurăm că suntem prezenți la instalarea Dvs. și a domnului președinte al Armeniei. Asemenea împrejurări sunt așteptate cu mult interes, nu numai de societatea armeană, de națiunea armeană, ci și de celelalte popoare ale lumii. Între ele este și România care, ca și Armenia, a fost decenii de-a rândul sub dominația marxismului militant care a îngădit Biserica și a împușinat multe dintre activitățile ei.

Nădejdea acestei schimbări spre bine este aceeași în țările noastre, pentru că și la noi în România au fost recent alegeri. Dorim ca această schimbare să fie cu binecuvântarea lui Dumnezeu, pentru ca răspunderea grea, pe care v-ați asumat-o să o duceți cu roade bogate pentru viața poporului armean și pentru ca Biserica Armeană să-și desfășoare activitatea sa și relațiile cu alte Biserici, în scopul de a răspândi cât mai mult pacea, prietenia și frățietatea.

Mulțumim Sanctității Sale Catolicosului Karekin I pentru faptul că ne-a prilejuit această vizită.

Vom aștepta și noi și vom fi interesați de prosperitatea acestei țări, care are acum o echipă tânără de conducere, pe care a ales-o în mod liber poporul armean.

Pentru a înscrie momentul de astăzi voi recurge la o parte din tezaurul valoros al Bisericilor noastre, de nădejde și de înviore a credinței, pe care îl reprezintă cinstirea sfinților. Am putut vedea în Armenia multe sanctuare ale sfinților întemeietori de credință și de țară, de cultură, ca și la noi în România. Ei ne sunt de mare ajutor în clipele de răscruce ale vieții noastre.

Un asemenea sfânt și erou al neamului nostru românesc, un erou al credinței creștine ortodoxe este sfântul ierarh Calinic, care în activitatea sa a prisosit în iubire față de oameni și de țară și în dragoste și jertfă pentru Biserica lui Hristos. Vă rog să-mi îngăduiți să Vă ofer icoana acestui sfânt, care să vă amintească de noi, de țara și de poporul nostru. Primiți, Vă rog, și această medalie jubiliară a Patriarhiei noastre, care și-a serbat de curând 110 ani de autocefalie».

Dl. prim-ministru a mulțumit pentru binecuvântare și pentru darurile oferite, afirmând următoarele :

«Aceste cuvinte ale Prea Fericirii Voastre le-am primit cu cea mai mare dragoste și seriozitate. Ele au fost o binefacere sufletească și au însoțit simbolul vieții și lucrării Sf. Ierarh Calinic.

Așa cum ați arătat, popoarele și Bisericile noastre au multe lucruri comune iar Bisericile noastre sunt Biserici naționale. Popoarele noastre și-au câștigat libertatea și independența prin jertfă. Acum suntem chemați să colaborăm în diferite domenii de activitate.

Prima țară în care am deschis ambasada după obținerea independenței de stat a fost România. Noi nu putem uita că o parte din armeni au găsit o patrie primitoare în România. Prietenia seculară dintre cele două popoare reprezintă o bază trainică pentru dezvoltarea pe viitor a unei legături durabile.

Permiteți-mi să vă mulțumesc încă odată pentru această vizită. Vă rog să transmiteți guvernului României asigurarea că vom colabora și pe viitor, iar poporului român urările noastre sincere de sănătate și fericire».

În cursul zilei de luni, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a acordat un interviu postului național de televiziune din Armenia. Redăm în continuare acest interviu.

Intrebare : Prea Fericirea Voastră, vă dorim bun venit pe pământul Armeniei. Folosind acest prilej v-am ruga să ne împărtășiți câteva gânduri despre situația generală a Bisericii Ortodoxe Române, astăzi.

Răspuns : Mai întâi, iubiți frați și surori armeni, din toată inima adresez un cuvânt de mulțumire Sanctității Sale, Catolicosul suprem Karekin I, pentru invitația pe care mi-a făcut-o și adresez apoi un cuvânt călduros către toți preoții și credincioșii Bisericii Apostolice Armene.

Pentru a răspunde întrebării dvs. sunt bucuros să vă spun că în urma eliberării de sub îngrădirile comuniste, Biserica Ortodoxă Română a dobândit libertatea ca dar al Duhului Sfânt și și-a organizat viața și activitatea sa pe temelii unei autonomii față de puterea laică. Ea nu a rupt legătura cu statul, ci împreună cu el urmărește binele comun al întregului popor român.

Pentru ca acest bine să fie dobândit cu foloase reale pentru lumea, care n-a cunoscut credința timp de 45 de ani și a fost lipsită de învățământul religios, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât să organizeze învățământul religios în școli. Mai întâi a făcut demersurile necesare și a adus amendament atât la Constituția țării, privind libertatea religioasă și autonomia Bisericii Ortodoxe Române, ca Biserica națională și apoi și în școlile de stat. Astfel s-a introdus mai întâi un an facultativ cu profesori pe care i-a numit Biserica prin eparhiile pe care le avem, apoi au fost numiți teologi ca să predea religia în școală, iar ea a devenit disciplină obligatorie. Acest lucru este de mare însemnătate deoarece cunoașterea lui Dumnezeu prin învățarea credinței și a practicilor bisericesti, precum și educația morală a copiilor, contribuie la renașterea societății umane.

Apoi Sfântul Sinod a elaborat și tipărit manuale de religie pentru primii patru ani, iar în prezent se lucrează și pentru celelalte clase. De anul acesta cărțile de religie, întocmite de o comisie a Bisericii, sunt tipărite de Ministerul Învățământului. Învățământul religios a fost extins la opt ani, iar pentru licee sunt organizate cursuri facultative.

Referitor la învățământul teologic, prin intervenția noastră și ca un drept al Bisericii dintotdeauna, în schimbul multor bunuri și proprietăți, pe care regimul comunist ateu le-a luat de la Biserica în mod abuziv, am cerut ca Seminariile și Facultățile de Teologie să fie integrate în învățământul de stat, facultățile în cadrul universităților, iar seminariile pe lângă Episcopii.

Pentru a face o educație religioasă potrivită învățaturii ortodoxe, am încheiat un protocol cu Ministerul Învățământului, în virtutea căruia noi am păstrat dreptul Bisericii asupra numirii profesorilor de teologie și asupra programului de educație, în-deosebi cel liturgic, atât la Seminarii cât și la Facultățile de Teologie.

Toți profesorii din învățământul teologic, cât și cei din învățământul religios, sunt plătiți de către Stat, prin intermediul Ministerului Învățământului. În prezent funcționează 35 de Seminarii și 14 Facultăți de Teologie.

Menționăm și faptul că protocolul menționat mai sus ne înlesnește participarea la selecționarea și numirea profesorilor de teologie și de religie.

Întrebare : Am dori să știm care sunt raporturile dintre Biserica Ortodoxă Română și statul român ?

Răspuns : Biserica Ortodoxă Română, ca și celelalte culte din România, are o libertate religioasă deplină și poate să-și organizeze viața de parohie, de mănăstire, să numească preoți, să se organizeze potrivit cerințelor credincioșilor, adică înființând noi episcopii, seminarii și facultăți de teologie. Statul nu intervine în nici un fel în viața launtrică a Bisericii. Numai autoritatea bisericească, adică Sfântul Sinod, lucrează prin ierarhi și eparhii, cele ce sunt în interesul Bisericii. În privința bunurilor bisericești acestea au fost restituite în parte Bisericii, dar de ceea ce am avut nevoie, ca de exemplu localuri pentru seminarii sau facultăți, reședințe pentru noile eparhii, alte clădiri necesare activității noastre bisericești, de la caz la caz, s-au restituit ori s-au atribuit Bisericii de către Stat. S-au atribuit, de asemenea, terenuri arabile parohiilor și mănăstirilor, dar suntem încă departe de situația pe care a avut-o Biserica înainte de epoca totalitarismului comunist. Nădăjduim că pe viitor se vor satisface și celelalte nevoi ale Bisericii noastre. Aș dori să mai arăt că am obținut și terenuri pentru construirea de biserici și mănăstiri, din partea Statului.

Întrebare : Care este poziția și rolul Bisericii Ortodoxe în relațiile ecumenice în general și în relațiile cu Biserica Apostolică Armeană în special ?

Răspuns : Aniversarea de anul trecut a Patriarhiei și Autocefaliei, a adunat în țara noastră reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori și ai Bisericilor Orientale, ai Vaticanului și ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Am avut prilejul să ne cunoaștem mai bine și să purtăm un dialog între noi dar și cu credincioșii Bisericii noastre. Ne-am bucurat foarte mult că la aceste aniversări au participat Biserica Armeană și Biserica Coptă din Egipt prin Întâistătorii lor, Sanctitatea Sa Karekin I și Patriarhul Șenuda din Egipt. Am întâmpinat cu mare bucurie cuvântul inflăcărat și ecumenic pe care l-a rostit Sanctitatea Sa.

În prezent ne găsim într-o deschidere ecumenică iar scopul vizitei noastre aici, la Ecimiadzin și în Armenia, este tocmai acesta de a pecetlui ceea ce noi am început și anume ca cele două Biserici să depună stăruință pe lângă celelalte Biserici Ortodoxe și Orientale, ca să ajungem la acea unitate pe care o vrea Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, când spune : «Ca toți să fie una».

Întrebare : Am dori să cunoaștem care este aportul Bisericii Armene din România în cadrul vieții comunității armenice și al relațiilor dintre armeni și români și apoi vă rugăm să dați binecuvântarea Prea Fericirii Voastre poporului armean.

Răspuns : După cum se cunoaște, este poate singurul caz din lume, ca într-o țară să existe o comunitate, o minoritate de multe secole fără întreruperi, de la 1400 până astăzi, cu parohii și mănăstiri foarte bine organizate.

Aș vrea să arăt cu bucurie că Biserica Armeană și credincioșii armeni din România au adus un mare aport spiritual, cultural și economic țării noastre întotdeauna.

În vremurile de acum, în libertate, regretăm că nu mai sunt atâția armeni în țara noastră, cum erau înainte de război, dar viața comunității armenice este de aceeași intensitate și cu același rod bogat.

Avem în delegația noastră pe părintele arhimandrit Zareh Baronian, vicarul Arhiepiscopiei armenice din București, împreună cu dl. ambasador al Armeniei în țara noastră. Aceasta dovedește prietenia și prețuirea noastră reciprocă.

Țin cu acest prilej ca să împărtășesc dragostea și prețuirea mea credincioșilor și preoților armeni iar din partea Sfântului Sinod binecuvântare. Vă adresez tuturor un cuvânt cald de păstrare a unității de credință și a datinilor strămoșești armenice, atât de frumoase, de zidiri de noi biserici, de depus eforturi ca să se cunoască de către toți principiile de credință, prin învățarea religiei de către copii și tineri, pentru că numai credința, iubiiții mei, ne va ajuta să ajungem la piscul luminos al vieții creștine, pentru care Domnul Dumnezeu să ne ajute tuturor.

Binecuvântarea Domnului să fie cu voi cu toți, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin».

Înainte plecării spre patrie, cu prilejul ultimei întâlniri între cei doi Întâistătători ai Bisericilor Române și Armenice, Sanctitatea Sa Karekin I, Patriarhul Catolicos suprem al armenilor, și-a exprimat satisfacția în legătură cu dialogul purtat, care contribuie la adâncirea relațiilor dintre cele două Biserici.

«Cele două popoare și Biserici ale noastre, a afirmat în continuare Sanctitatea Sa, au atât de multe lucruri în comun și un trecut atât de asemănător, încât suntem chemați la o apropiere și colaborare tot mai strânsă».

Catolicosul suprem Karekin I a propus inițierea unui schimb de delegații de tineri, care să aibă posibilitatea cunoașterii tezaurului de valori spirituale ale celor două Biserici. O astfel de inițiativă va fi foarte benefică pentru generațiile viitoare, care se vor îmbogăți prin cunoașterea reciprocă și prin cultivarea tradițiilor milenare, atât de bogate. «Trebuie să continuăm această lucrare de mărturie comună a credinței în Hristos Domnul nostru în fața națiunilor lumii, a tuturor Bisericilor creștine. Trebuie să arătăm că deși suntem diferiți în expresia credinței, suntem una în duh, participând împreună la slujirea lui Hristos în serviciul umanității».

În cuvântarea de răspuns, *Prea Fericitul Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a spus următoarele :

«Și pentru noi cei ce plecăm în România, această clipă a despărțirii de ospitalitatea Sanctității Sale și a Bisericii Armenice este grea. Putem rosti și noi, mai ales fiindcă ne găsim la poalele muntelui Ararat, așa cum au zis Sf. Apostoli pe muntele Tabor : «Doamne, bine este nouă a fi aici» !

Rosturile noastre fac să ne întoarcem acolo unde suntem chemați, dar de acum înainte, în România, vom sfinți în suflete mereu prezența Sanctității Sale, a Araratului și a Ecimiadzinului.

Noi mulțumim foarte mult Sanctității Sale acum, la plecare. Plecăm cu sufletele pline de impresii frumoase, de discuțiile bogate pe care le-am avut, de sensibilitatea și receptivitatea prezenței noastre în Armenia. Această vizită și-a atins scopul, acela de a contribui la apropierea și unitatea Bisericilor noastre și a celorlalte Biserici Ortodoxe, bizantine și în afara ariei bizantine.

Rămânem în legătura dragostei lui Hristos și împreună nădăjduim să desfășurăm multe activități, pentru a aprofunda legăturile dintre cele două Biserici.

În gândul că totdeauna vă avem în rugăciunile noastre, rog pe Bunul Dumnezeu și pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos, să ne ajute să lucrăm pentru unitatea Bisericii lui Hristos să putem mărturisi în lume ceea ce atât de frumos învață Bisericile noastre.

În aceste gânduri îmbrățișez cu tot respectul pe Sanctitatea Sa și cu toată dragostea pe cei ce sunt de față și pe toți cei care ne-au însoțit în zilele acestea.

Hristos este și rămâne în mijlocul nostru. Amin !».

Înainte deplasării la aeroport delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și însoțită de Sanctitatea Sa Karekin I, de ierarhi și clerici armeni, a participat la oficierea unui Te-Deum în catedrala patriarhală din Ecimiadzin.

La aeroport cei doi Întâistătători și-au luat rămas bun și s-au îmbrățișat, despărțindu-se cu sentimentul că legăturile dintre cele două Biserici s-au consolidat și mai mult prin această vizită.

La sosirea în patrie, pe aeroportul Otopeni, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* și ceilalți membri ai delegației au fost întâmpinați de membri ai Sfântului Sinod și de colaboratori ai Prea Fericitului Sale din Administrația Patriarhală.

La solicitarea reporterilor televiziunii române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a acordat un interviu, pe care îl redăm mai jos.

Întrebare : Prea Fericite Părinte Patriarh V-am ruga să ne spuneți care sunt rezultatele vizitei pe care ați efectuat-o Bisericii din Armenia ?

Răspuns : Am realizat o întâlnire, foarte importantă, pe cale bisericească deoarece lumea creștină se îndreaptă acum spre o tot mai mare apropiere, spre unitate iar Biserica Ortodoxă găsește în Bisericile Orientale un partener de dialog foarte deschis și sincer. De aceea atenția Bisericii noastre este îndreptată către aceste Biserici Orientale, care au un fond doctrinar și o practică în credință foarte apropiate, până la identitate cu Biserica Ortodoxă.

Acesta este motivul pentru care, răspunzând invitației Sanctității Sale Karekin I, Patriarhul Catolicos suprem al armenilor,

am efectuat această vizită. Am avut prilejul să ne întâlnim cu ierarhi armeni, membri ai Sfântului Sinod, cu clerici și credincioși, care și-au manifestat dorința de colaborare pe calea regăsirii unității creștine și în același timp interesul de a cunoaște istoria României, pentru că între istoria Armeniei și istoria țării noastre, din punct de vedere al vieții creștine și bisericești, există foarte multe asemănări.

Am putut constata, de asemenea, că țara noastră se bucură de o mare apreciere și respect din partea forurilor de stat din Armenia, care s-au instalat chiar în zilele acestea.

Din partea credincioșilor armeni, a Sanctității Sale și a Sfântului Sinod al Bisericii Armene, transmit credincioșilor noștri, slujitorilor sfintelor mănăstiri și clericilor, cele mai calde gânduri și sentimente de prețuire și urări de sănătate.

Întrebare: Considerați că Biserica Armeană este gata să recunoască hotărârile Sinodului de la Calcedon și ale celorlalte Sinoade ecumenice, care au urmat, în vederea reîntoarcerii ei între Bisericile ortodoxe surori?

Răspuns: Deocamdată nu se pune problema așa, aceste aspecte s-au discutat până acum, în prezent sunt altele de ordin practic de discutat. Trebuie să menționăm în acest context că Biserica Armeană din familia Bisericilor Orientale, este cea mai apropiată și mai deschisă dialogului și apropierii Bisericilor noastre.

Atunci când se vor uni Biserica Ortodoxă și Biserica Orientală va fi un mare câștig creștin, iar Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană susțin cu tărie această idee.

Să ne ajute Bunul Dumnezeu să învingem toate greutățile și să pășim pe calea voită de Dumnezeu, de a stabili între Biserici și între popoare raporturile cele mai frățești, alese și creștinești».

De la aeroport s-a mers la Catedrala patriarhală, unde s-a oficiat un Te-Deum de mulțumire. Cu acest prilej P.S. Episcop Epifanie al Buzăului a salutat în numele membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al clerului și al credincioșilor, pe Întâistătătorul Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și a elogiât activitatea depusă în scopul dezvoltării relațiilor cu Biserica Armeană, pe calea unității creștine.

Mulțumind pentru întâmpinarea făcută de ierarhi și colaboratorii din Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* s-a adresat astfel celor prezenți:

«Iubiți frați,

Ne-am întors, cu ajutorul Bunului Dumnezeu, din vizita făcută Bisericii Armene, la invitația Sanctității Sale Karekin I, Patriarhul Catolicos suprem al armenilor.

Această Biserică face parte din familia Bisericilor Orientale, care au păstrat tradiția și învățătura apostolică neștirbită. Biserica noastră

are legături strânse cu această familie îndepărtată nu din punctul de vedere al credinței, ci doar geografic a Ortodoxiei.

La apropierea Bisericilor Ortodoxă și Orientală a contribuit foarte mult dialogul teologic, care s-a purtat în ultimii ani, la care a participat și Biserica noastră, prin P.S. Episcop Timotei al Aradului, care ne-a însoțit în această vizită. Acum ne găsim în situația de a adânci aceste relații în vederea realizării unității Bisericii Ortodoxe cu familia Bisericilor Orientale. Aceasta este o lucrare sfântă și dumnezeiască, la care au contribuit toate Bisericile Ortodoxe surori și Bisericile Orientale, și care este în curs de a ajunge la împlinire. Până atunci însă, trebuie să ne cunoaștem mai îndeaproape iar noul Catolicos suprem al armenilor din întreaga lume, a participat anul trecut în luna octombrie la aniversările noastre. Acum am avut posibilitatea să răspundem la această vizită prin acceptarea invitației Sanctității Sale.

Legăturile noastre sunt străvechi cu armenii din țara noastră, iar credința lor este cunoscută îndeosebi acolo unde sunt biserici și mănăstiri armenie, în Moldova în Transilvania dar și în București. De-a lungul veacurilor armenii au adus un aport deosebit la cultura și istoria țării noastre.

Cu prilejul vizitei în Armenia am participat la instalarea noului președinte, ne-am întâlnit cu primul ministru și cu președintele Parlamentului. Toți cei pe care i-am întâlnit poartă respect și prețuire pentru Biserica noastră, pentru poporul și țara noastră.

Acestea să ne fie tuturor îndemn ca să lucrăm pentru sfânta Ortodoxie, așa încât toți cei ce vin la noi să poată lua model de sfințenie și de rânduială bisericească.

Dumnezeu să binecuvânteze ostenele noastre iar Sfântul Dimitrie cel Nou să ne ajute cu rugăciunile sale ca Mântuitorul nostru Iisus Hristos să reverse pace în inimile și în sufletele noastre. Amin».

Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Armenia, efectuată la invitația Sanctității Sale Catolicosul Karekin I, a constituit un moment important în dezvoltarea și amplificarea legăturilor frățesti dintre cele două Biserici. În același timp, prin discuțiile purtate de către cei doi Întăistătători, ca și cele desfășurate cu participarea ierarhilor din cele două Biserici, au contribuit la aprofundarea dialogului teologic și practic, purtat în ultima vreme între cele două familii de Biserici creștine.

În momentul actual relațiile foarte bune dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Apostolică Armeană pot constitui un model de urmat pentru toate celelalte Biserici Ortodoxe Autocefale și Bisericile Vechi Orientale, ca și pentru toate Bisericile creștine, care sunt înscrise pe linia regăsirii unității de credință și de viață bisericească, spre împlinirea voii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Cel care s-a rugat: «Ca toți să fie una» (Ioan 17, 20).

ALEGEREA, HIROTONIREA ȘI INSTALAREA NOULUI IERARH AL EPISCOPIEI CARANSEBEȘULUI, PREA SFINȚIA SA DR. LAURENȚIU STREZA

Joi, 4 iulie 1996, în Catedrala patriarhală din București s-au desfășurat lucrările Colegiului Electoral Bisericesc al Bisericii Ortodoxe Române, prezidate de *Prea Fericitul Părinte Teoctist*. Acest Colegiu este format din membrii Sfântului Sinod, membrii Adunării Naționale Bisericești, decanii Facultăților de teologie, directorii Seminariilor teologice și membrii Adunării Eparhiale ai Eparhiei care își alege ierarhul. Pe ordinea de zi s-a aflat alegerea întâistătătorilor Eparhiei Alexandriei și Teleormanului (recent înființată), Eparhiei Hușilor (reînființată din 1994) și Episcopiei Caransebeșului, devenită vacantă prin decesul episcopului Emilian Birdaș.

La orele 8,00 în Catedrala patriarhală a fost oficiată slujba Te-Deumului. Imediat, după aceea, în Catedrală, s-au desfășurat lucrările Colegiului Electoral Bisericesc. *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* s-a adresat celor de față, arătând scopul convocării Colegiului și împărtășind tuturor dragostea și bucuria sa pentru prezența la aceste lucrări. În acest context, Părintele Patriarh a arătat că Sfântul Sinod nu s-a mai întrunit de la moartea episcopului Emilian, «cel pururea născămpărat după lucrări» și a menționat că *Înalt Prea Sfîntitul Nicolae*, Mitropolitul Banatului, i-a transmis dorința clerului și credincioșilor acestei eparhii — victimă a comunismului — ca alegerea noului episcop să se facă cât mai curând posibil.

Prea Fericitul Părinte Președinte a invitat pe membrii Colegiului să desemneze doi secretari (un cleric și un mirean), apoi s-a făcut apelul nominal și constatându-se numărul legal al membrilor prezenți s-a trecut la alegerea episcopilor pentru Teleorman și Huși. În urma exprimării votului secret, au fost desemnați ca titulari ai acestor eparhii arhim. Galaction Stângă, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor și *Prea Sfîntitul* Ioachim Vasluiianul, episcop vicar al Episcopiei Romanului.

La orele 12,30 a avut loc deschiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea titularului Episcopiei Caransebeșului. Pentru început, *Înalt Prea Sfîntitul dr. Nicolae Corneanu*, Mitropolitul Banatului a propus un moment de reculegere în amintirea episcopului Emilian Birdaș și după «Vesnica pomenire», a arătat că se împlinesc doi ani de la restaurarea Episcopiei Caransebeșului, fostul titular făcând parte dintre cei care au avut, în destinul lor, prilejul de a contribui la reînființarea a două eparhii: Eparhia Alba Iuliei și cea a Caransebeșului. La Caransebeș episcopul Emilian s-a străduit să orienteze această eparhie pe linia vechii tradiții șaguniene, tradiție statornicită aici de unii dintre ucenicii vrednicului mitropolit Andrei Șaguna și păstrată de eparhie spre cinstea ei și spre binele credincioșilor. Din păcate, trecerea

sa la cele veşnice s-a petrecut pe neaşteptate, ceea ce a creat unele greutăţi atunci când s-a pus problema găsirii altui ierarh care să-i continue activitatea bisericească, culturală şi economică începută la Caransebeş. De aceea, Înalt Prea Sfinţia Sa a făcut apel la toţi cei prezenţi ca să se gândească, cu multă responsabilitate, atunci când îşi vor da votul, astfel ca cel ales să fie la înălţimea chemării sale şi a obligaţiilor ce-i revin.

După ce şi-a încheiat cuvântul Înaltul ierarh, au fost aleşi cei doi secretari — preot Dumitru Păunescu, consilier economic la Arhiepiscopia Craiovei şi av. Ioan Morariu, Arhiepiscopia Sibiului, precum şi doi bărbaţi de încredere din rândul membrilor Adunării eparhiale a Episcopiei Caransebeşului — preot Ioan Lăpuste şi judecător Gheorghe Ciulei — cărora le-a revenit sarcina de a distribui buletinele de vot membrilor Colegiului şi apoi — împreună cu Înalt Prea Sfinţitul Părinte Preşedinte şi cei doi secretari — de a număra buletinele de vot, trecându-le din urna în care au fost depuse, în cea de a doua.

La despuierea scrutinului s-a constatat că, din 122 de participanţi, 884 au votat pentru Pr. prof. dr. *Liviu Streza*, prodecanul Facultăţii de teologie «Andrei Şaguna» din Sibiu, 15 pentru P.S. Episcop-vicar Irineu Bistriţeanul (Cluj Napoca), 9 pentru P.S. Episcop-vicar Patriarhal Vincentiu Ploieşteanul, alte câteva voturi fiind pentru diverse persoane.

Înalt Prea Sfinţitul Nicolae a luat cuvântul după aceea, arătând că alegerea s-a desfăşurat respectând prevederile Statutului de organizare şi funcţionare al Bisericii Ortodoxe Române şi subliniind că, deşi nu s-au depus candidaturi, Colegiul Electoral Bisericesc şi în general, obştea Bisericească, este la curent cu viaţa Bisericii, cu cei ce sunt «episcopabili». Aşa au fost aleşi astăzi episcopii Alexandriei, Huşilor şi Caransebeşului. Adresându-se noului ales, Înalt Prea Sfinţia Sa a spus: «Să vă ajute Bunul Dumnezeu să Vă îndepliniţi misiunea de Episcop, aşa cum v-aţi îndeplinit-o pe cea de profesor».

În cuvântul adresat Patriarhului, membrilor Sfântului Sinod şi tuturor celor prezenţi, noul titular al Episcopiei Caransebeşului a precizat că acesta este cel mai emoţionant moment din viaţa sa, fapt pentru care aduce slavă lui Dumnezeu şi prea mărire Sfintei Treimi. După ce cu câţiva ani în urmă a trecut printr-o mare durere, prin moartea soţiei, astăzi, după 26 de ani la parohie şi catedră, a fost chemat de Dumnezeu la o misiune atât de înaltă «cum aceasta a fost prezentată, în chip ideal, studenţilor». Mai departe Prea Cucernicia Sa s-a referit la importanţa deosebită a Eparhiei Caransebeşului şi la legăturile puternice ce au existat, în decursul timpului, între Sibiu şi Caransebeş, între Ardeal şi Banat.

Mulţumind Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru încrederea acordată, părintele prof. Streza a subliniat că va fi supus şi ascultător ierarh în cadrul Bisericii şi a subliniat că prin această alegere se acordă cinstire deosebită şcolii de unde a fost chemat. Cuvinte de mulţumire au fost adresate şi Înalt Prea Sfinţitului Părinte Nicolae, pe care doreşte să-l considere în continuare ca un părinte ocrotitor, precum şi

Înalt Prea Sfințitul Antonie, Mitropolitul Ardealului, al cărui fiu duhovnicesc a fost și va rămâne și în continuare.

În încheiere P.C. Sa s-a adresat membrilor Adunării Eparhiale a Episcopiei Caransebeșului, exprimând convingerea că vor avea o colaborare fructuoasă și rugând pe bunul Dumnezeu să binecuvinteze începutul acestei lucrări spre slava Sa și spre binecuvântarea Bisericii Sale.

Înalt Prea Sfințitul Părinte Nicolae a adresat cuvinte de aleasă recunoștință *Prea Fericitului Părinte Teoctist*, membrilor Sfântului Sinod și celor din Colegiul Electoral Bisericesc pentru participarea la acest important eveniment din viața Bisericii noastre, subliniind cu emoție în glas, că astăzi «s-a dat încă o dată dovadă că Biserica este condusă de Sfântul Duh, ... pe care-L rugăm să fie alături de noi și în viitor, pentru că avem nevoie de ajutorul Său».

Cuvântul de încheiere rostit de *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a evidențiat importanța și mai ales frumusețea duhovnicească a acestei zile în care — după mai multe decenii — au fost făcute din nou alegeri de episcopi în catedrala patriarhală. Prea Fericirea Sa a adresat cuvinte de apreciere pentru cei aleși, precizând că părintele profesor Streza este «un harnic misionar și un profesor de excepție care a împărtășit studenților, nu numai cunoștințe deosebit de folositoare, ci și multe din experiențele vieții sale. Să nu vă fie teamă, părinte profesor Liviu — a spus Prea Fericirea Sa — pentru că împreună vom birui orice val periculos care poate veni asupra noastră. Felicit Episcopia Caransebeșului pentru un astfel de ierarh, bun cunoscător al teologiei ortodoxe și misionar al Bisericii în acea parte de țară», a încheiat Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Tunderea în monahism a celui ales spre a conduce destinele Episcopiei Caransebeșului s-a făcut la sârbătoarea Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul, sâmbătă, 20 iulie 1996, sub cupola istoriceii mănăstiri Brâncoveanu (Sâmbăta de Sus). Condus sub mantia starețului Irineu Duvlea, părintele Streza înainta spre Sfântul Altar, ascultând impresionanta cântare «Brațele părintești...». La întrebările Î.P.S. dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Prea Cucernicia Sa a mărturisit că, cu voia lui Dumnezeu, dorește să fie primit în cinul monahal. Făgăduind că de acum înainte se va lăsa călăuzit de duhul ascultării, că va viețui în curăție desăvârșită și nu se va lăsa biruit de ispite și rele porniri, Prea Cucernicul Părinte Liviu a îmbrăcat haina monahală cu numele de Laurențiu. În aceeași zi, în conformitate cu Legiuirile Sf. Sinod al Bisericii Autocefale Române, ieromonahului Laurențiu i-au fost acordate două gramate mitropolitane: Gramata nr. 1997, în care se arată că a intrat în monahism și gramata nr. 1995, prin care i se acordă distincția de proto-singhel, iar luni 21 iulie, prin gramata nr. 1996 i s-a acordat înalta distincție de arhimandrit.

Sâmbătă, 10 august, P. Cuv. Părinte Laurențiu, însoțit de Î.P.S. Părinte Antonie, de preoți, călugări și profesori de teologie a fost întâmpinat cu pâine și sare de către credincioșii parohiei Bucova, îm-

brăcați în frumoase costume naționale și de către un cor de copii, dirijați de profesorul Dumitru Jompan. Astfel de primiri s-au făcut apoi în alte parohii de pe Valea Bistrei, precum : Băuțarul de Sus și de Jos, Cireșa, Oțelu Roșu, Glimboca și Obreja.

La reședința episcopală înalți oaspeți au fost așteptați de Î.P.S. Părinte Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, P.S. Părinte Dr. Timotei Sevcicu, Episcopul Aradului și Hunedoarei, P.S. Părinte Calinic Argatu, Episcopul Argeșului, delegat al Prea Fericitului Părinte Teoctist, de consilieri eparhiali, profesori de seminar, preoți etc.

După slujba Vecerniei, oficiată în Catedrala Sfântul Gheorghe, a avut loc ceremonia de iposifire a Prea Cuviosului Arhimandrit Laurențiu Streza, cu cercetarea canonică a candidatului la arhierie, mărturisirea sa de credință etc., săvârșită de Î.P.S. Părinte Nicolae, Î.P.S. Părinte Serafim Joantă, Mitropolitul Germaniei, al Europei Centrale și de Vest, P.S. Părinte Timotei, P.S. Părinte Calinic.

Duminică, 11 august 1996, catedrala episcopală din Caransebeș, îmbrăcată în haină de sărbătoare, a devenit neîncăpătoare față de mulțimea invitaților, a preoților, călugărilor, călugărițelor și credincioșilor veniți din eparhie și din afara ei, dornici să participe la acest eveniment important din viața străvechii episcopii a Caransebeșului.

Erau de față : dl. Ilie Fonta, Secretar de Stat pentru Culte, dl. Victor Opaschi, consilier prezidențial, conducerea județului Caraș-Severin și a primăriei locale, ofițeri superiori ai armatei și poliției, reprezentanți ai cultelor, ai presei, Televiziunii, Radioului, oaspeți din Franța, familia Prea Cuviosului Laurențiu, membrii Adunării eparhiale, alți invitați.

În cadrul Sfintei Liturghii, oficiate de cinci arhieriei și un mare sobor de preoți și diaconi, format din profesori de la Facultatea de teologie din Sibiu, profesori de seminar, consilieri și protopopi, hirotonia întru arhieru a fost săvârșită de Î.P.S. Părinte Antonie al Ardealului, împreună cu I.P. Sfinții Mitropoliți Nicolae al Banatului și Serafim al Germaniei și cu P.S. Părinte Timotei al Aradului și Calinic al Argeșului, răspunsurile fiind date de corul mixt al catedralei episcopale, dirijat de doamna profesoară Maria Cioablă. La întrebarea Î.P.S. Antonie : «Vrednic este ?», corul și toți cei de față au răspuns : «Vrednic este !».

La sfârșitul Sfintei Liturghii, P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ al Arhiepiscopiei Timișoarei, a dat citire Gramatei mitropolitane adresată clerului, cinului monahal și dreptcredincioșilor creștini din Episcopia Caransebeșului, prin care se conferă «Prea Sfințitului Episcop dr. Laurențiu Streza, împuternicirea canonică de păstorire a de Dumnezeu păzitei Episcopii a Caransebeșului cu toate protopopiatele, parohiile și mănăstirile care țin astăzi și în viitor de ea». Slujitorii Bisericii și dreptcredincioșii creștini din această eparhie — se arată în gramată — «să cinstească pe Prea Sfinția Sa Episcopul dr. Laurențiu Streza drept chiriarh iubit al lor, plecându-i-se cu toată voia și arătându-i, în toate împrejurările, supunere și ascultare, ca fii sufletești, primindu-l ca pe arhipăstorul, învățătorul și ocârmuitorul lor duhovni-

cesc, fiind următor al Sfinților Apostoli ai Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos...».

Prea Sfințitul Părinte Calinic, delegat al P.F. Părinte Teoctist, a dat citire «Actului Sinodal», în care se arată că, «potrivit art. 129 din Statutul de organizare al B.O.R., pr. prof. dr. Liviu Streza întrunește condițiile pentru ridicarea la treapta arhieriei, fapt pentru care, Sfântul Sinod a validat alegerea și a recomandat tunderea în monahism cu numele de Laurențiu, ca și acordarea, în prealabil a rangului de Arhimandrit.

În urma mijlocirii Sfântului Sinod, Prea Cuviosul Arhimandrit Laurențiu (Liviu) Streza a fost recunoscut în funcția de Episcop al Episcopiei Caransebeșului prin Decretul Prezidențial nr. 326 din 9 august 1996, decret ce a fost citit de dl. consilier V. Opaschi, împreună cu scrisoarea personală a președintelui țării).

Dl. Secretar de Stat Ilie Fonta a dat, apoi citire scrisorii Primului Ministru al României și a urât Prea Sfinției Sale, în numele Guvernului și al Secretariatului de Stat pentru Culte, ani mulți, bogați în fapte, în istoricul scaun episcopal al Caransebeșului.

În continuarea festivității desfășurată la catedrala episcopală, a luat cuvântul Î.P.S. Părinte Nicolae, Întâistătătorul Mitropoliei Banatului, care în ampla cuvântare rostită a arătat că «pentru Episcopia Caransebeșului momentul de astăzi este atât de important cum n-am putea nici unul dintre noi să-l subliniem. În aceste momente, când eparhia dobândește un nou ierarh, n-aș putea să nu evoc, chiar și într-o propoziție, amintirea fostului episcop Emilian Birdaș, care a fost instalat aici ca episcop exact înainte cu doi ani. În același timp, însă, dați-mi voie să subliniez calitățile și valoarea noului episcop, care a venit să arhipăstorească aici, în vechea Episcopie a Caransebeșului. Ce-am putea să-i spunem, oricare dintre noi, altceva, decât că îi dorim ca acest început să fie încununat de aceleași roade care le-au obținut înaintașii săi, începând cu cei care au arhipăstorit după prima restaurare a episcopiei, realizată în 1865 de marele mitropolit Andrei Șaguna, înaintași care au fost : Ioan Popascu, Nicolae Popea, Miron Cristea, Iosif Traian Bădescu, Vasile Lăzărescu și Veniamin Nistor».

În continuare, Înaltul ierarh a arătat că, prin unii dintre înaintași, s-au perpetuat legăturile între Ardeal și Banat și s-a referit la blândul episcop V. Nistor, sub a cărui păstorire, odată cu instaurarea dictaturii atee comuniste, episcopia și-a încetat activitatea.

Cuvântul Î.P.S. Nicolae s-a încheiat cu mulțumirile adresate, din partea Mitropoliei Banatului, ierarhilor care au participat la slujba hirotoniei, persoanelor oficiale, reprezentanții celorlalte Biserici și confesiuni, credincioșilor, preoților, monahilor și monahiilor, corului catedralei, exprimând, totodată, părerea de rău că dimensiunea catedralei actuale nu a putut cuprinde pe toți cei ce ar fi trebuit să fie cu ochii ațintiți spre tot ceea ce s-a săvârșit. «Nădăjduim ca în viitorul apropiat — a subliniat I.P. Sfinția Sa —, pornind de la inițiativa P.S. Episcop E. Birdaș, să se poată construi o nouă catedrală, după cum nădăjduim să nu se pună nici un fel de piedici de ordin formal acestei inițiative,

care corespunde dorinței tuturor clericilor, monahilor, credincioșilor și credincioaselor acestei eparhii». În chip deosebit, Părintele Mitropolit s-a adresat preoților și credincioșilor de pe Valea Bistrei, care i-au întâmpinat pe Î.P.S. Antonie și pe P.S. Laurențiu, arătându-se prin aceasta «virtuțile și atașamentul față de Biserica noastră a tuturor celor care alcătuiesc Episcopia Caransebeșului».

În încheiere, Înalt Prea Sfinția Sa a dat citire scrisorii Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul României, adresată noului episcop, preoților, monahilor, credincioșilor și credincioaselor Eparhiei Caransebeșului, scrisoare în care se arată: «Ca cel ce am ostenit timp de aproape doisprezece ani ca episcop al Aradului, în vecinătatea ținuturilor Caransebeșului și am cunoscut, îndreaproape, vrednicia preoților și credincioșilor bănățeni, mă bucur duhovnicește astăzi când văd că un arhieru tânăr, cum este Prea Sfințitul Episcop Laurențiu, este chemat să primească crucea de păstor al unei istorice eparhii din Banat. Aceasta a fost voia lui Dumnezeu ca la o eparhie ca aceasta să fie chemat un ierarh tânăr în ale arhieriei, dar plin de experiență preotească și didactică, chemat să transpună în viață principiile teologice propovăduite de la catedră.

Biserica Ortodoxă a sărbătorit ieri pe Sf. Mucenic și Arhimandrit Laurențiu al cărui nume Prea Sfinția Voastră îl purtați acum și la a cărui putere de jertfă întru mărturisirea lui Hristos veți lua cu siguranță aminte. Chipul acestui sfânt martir pentru credința în Hristos să vă fie icoană de urmat în slujirea ca arhieru. Dumnezeu Cel întreit preamărit să vă ajute ca viața și osteneala Prea Sfinției Voastre să fie luminată spre călăuzirea poporului dreptcredincios încredințat spre păstorie pe calea împărăției lui Dumnezeu.

Împreună cu arhiererii care au slujit la hirotonie și la Sf. Liturghie, împreună cu ceilalți preoți, monahi, credincioși ce vă înconjoară astăzi cu dragoste, Vă îmbrățișez și eu cu iubire frățească în Hristos Domnul nostru, pe care-L rugăm să vă păzească în pace, cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept învățând cuvântul adevărului».

Șirul cuvântărilor a continuat cu cea rostită de P.On. Părinte Lazăr Magheți, vicar administrativ la Episcopia Caransebeșului, care în numele clericilor eparhiei a exprimat bucuria simțită de toți prin hirotonia și înscăunarea P.S. Laurențiu. Părintele vicar s-a referit apoi la rolul deosebit pe care îl are episcopul în viața Bisericii: «Biserica este acolo unde este episcopul, Episcopul este în Biserică și Biserica în Episcop; episcopul este mâna prin care harul se împarte în Biserică, este garanția învățaturii drepte, este cel ce conduce sufletele spre mântuire», a spus Prea Cucernicia Sa. «Prea Sfințite Părinte Laurențiu! Cei ce v-au întâmpinat ieri, cei care astăzi au venit în biserică sau în ograda ei, chiar dacă nu au posibilitatea de a expune în cuvinte încrederea în Prea Sfinția Voastră, toți, preoți și popor, simt că Vă aparțin și că le aparțin, că împreună formăm Biserica lui Dumnezeu, mergând spre mântuire. Astăzi ne rugăm lui Dumnezeu ca Duhul Sfânt să vă dăruiască din belșug darurile Sale, să vă dăruiască putere de muncă, sănătate și să trăiți întru mulți ani!».

A urmat la cuvânt dl. profesor Petru Călin, membru al Adunării eparhiale, care în numele credincioșilor eparhiei a arătat : «astăzi trăim împreună, cu emoție, o zi de mare sărbătoare pentru Biserica noastră ortodoxă, sărbătoare cu întinsă rezonanță națională, înscrisă pe coordonatele celor mai de seamă momente înălțătoare intru credință. La acest memorabil eveniment cu benefic răsunset în cugetul și inimile noastre ale tuturor, avem dreapta convingere că vă puteți situa la înălțimea vrednicilor episcopi înaintași : Popasu, Popea, Miron Cristea, că aduceți cu Prea Sfinția Voastră părinteasca dorință de a revărsa peste sufletele noastre, ale credincioșilor, binefăcătoarea lumină a celor mai alese virtuți de credință și povață. De aceea vă întâmpinăm cu pâine și cu sarea sufletelor noastre în cea mai pură tradiție românească».

În încheierea festivității de instalare din incinta catedralei episcopale, a luat cuvântul Prea Sfințitul Părinte Dr. Laurențiu Streza, episcopul Caransebeșului.

Prea Sfinția Sa a menționat că acesta este cel mai important moment din viața unui om. «Viața, a spus Prea Sfinția Sa, nu ne oferă doar bucurii, ci și încercări, însă personal am trăit bucuria preoției timp de 26 de ani, după care a fost voia lui Dumnezeu ca să răspund unei chemări pe care am simțit-o ca fiind porunca Lui. Și ca să justific lucrul acesta, voi cita pe Sf. Ap. Pavel, Apostolul Neamurilor, care în cuvântul de rămas bun adresat preoților și episcopilor din Efes spunea : «Luați aminte de voi înșivă și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu însuși sângele Său» (F.A. 20, 28). Acest cuvânt este pentru mine și poruncă și testament. Cuvintele acestea : «Luați aminte de voi înșivă», sunt cutremurătoare pentru mine, întrucât știu ce însemnează misiunea aceasta.

După o perioadă de 20 de ani petrecuți la catedră, în care am predat studenților teoretic cunoștințe despre felul în care trebuie să-L slujim pe Dumnezeu, de data aceasta va trebui să demonstrez practic ce înseamnă cu adevărat această misiune. În continuare, Prea Sfinția Sa a reiterat că drumul preoției trece prin trei etape : vocația, consacrarea sau hirotonia și înscăunarea sau trimiterea. Nu oricine poate fi preot, ci doar cel care este ales și rânduit de Duhul Sfânt în Taina Hirotoniei. «Vom lua aminte, a spus P.S. Sa, de fiecare dată, când participăm la o asemenea hirotonie, consacrare că această slujbă este mai presus de orice jertfă, mucenicie, că este mărire, mărturisire și preamărire față de Dumnezeu și abia în al treilea rând este bucurie, dar nu orice bucurie, ci bucurie veșnică, bucurie dumnezeiască».

Episcopul este trimis de Dumnezeu așa cum Mântuitorul Hristos i-a trimis pe Apostoli la propovăduire, le-a dat învățătură, putere și i-a sfințit pentru a duce mai departe cuvântul Evangheliei. «Sunt foarte emoționat — a continuat Prea Sfinția Sa — dar vă mărturisesc că unii iau cu totul în serios misiunea aceasta de a păstori turma ce mi-a fost

încredințată astăzi și vă asigur că a păstori nu înseamnă doar a dirija, a sfătui și a da norme și directive, ci a duce efectiv la pășune, adică a călăuzi. În aceste momente deosebite adresez o chemare sfântă, o chemare părintească către toți preoții, începând cu cei mai mari în rang, până la ultimul diacon și până la credinciosul de rând, să veniți împreună ca să slujim pe Hristos !».

Citând cuvintele pericopei evanghelice duminicale : «Acest neam de demoni nu iese decât numai cu rugăciuni și cu post» (Matei 17, 21), Prea Sfințitul Părinte Laurențiu a spus : «Vă chem în această sfântă zi ca împreună să ne rugăm, dar și să postim, pentru noi înșine, pentru Biserica noastră, pentru țara noastră, pentru lumea în care trăim, pentru ca să ne putem câștiga împreună mântuirea. Ori de câte ori veți auzi pomenindu-se la Sfântul Altar smeritul meu nume, vă rog să vă rugați pentru mine și eu o să mă rog în toate zilele vieții mele pentru toți dreptcredincioșii, pentru toți liii duhovnicești incredințați mie, o să mă rog pentru toți cei care au contribuit la formarea mea, au contribuit la îndreptarea mea spre această misiune...».

În încheiere, Prea Sfinția Sa a adresat cuvinte de aleasă prețuire și dragoste I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a adus o contribuție substanțială la formarea sa ca profesor și care prin tunderea în monahism, i-a devenit un adevărat părinte duhovnicesc.

Asemenea cuvinte au fost adresate și I.P.S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, care l-a așteptat acasă și de acum înainte este permanent părintele duhovnicesc al Prea Sfinției Sale. «Am venit cu multă dragoste, Înalt Prea Sfințite Părinte, și mărturisesc că dragostea Înalt Prea Sfinției Voastre, a I.P.S. Antonie și a Prea Fericitului Patriarh Teoctist m-a determinat să nu am cuvânt negativ în fața acestei chemări. Rog pe bunul Dumnezeu să vă dăruiască mulți ani, multă sănătate și binecuvântarea Lui să fie în viața Înalt Prea Sfinților Voastre».

Prea Sfințitul Părinte Episcop Laurențiu a mulțumit, apoi, celorlalți ierarhi : I.P.S. Părinte Mitropolit Serafim, P.S. Părinte Calinic și Timotei, oficialităților, intelectualilor, colegilor profesori de la Facultatea de teologie «Andrei Șaguna» din Sibiu și de la Universitate, tuturor participanților și nu în ultimul rând bunilor credincioși care l-au întâmpinat cu flori și cu atâta bucurie, îndemnându-i ca de acum înainte să vină la biserică cu florile dragostei creștine.

«Rugați-vă pentru mine — a încheiat noul ierarh —, să ne rugăm împreună ca bunul Dumnezeu să vă dăruiască tuturor, sănătate, înțelepciune și mântuire. Amin».

În cinstea noului episcop Laurențiu Streza, Consiliul eparhial al Episcopiei Caransebeșului a oferit o agapă frățească în sala festivă a Seminarului teologic «Ioan Popasu», în cadrul căreia au luat cuvântul : I.P.S. Mitropolit Nicolae, I.P.S. Mitropolit Antonie, P.S. Episcop Timotei, P.S. Părinte Alexandru Mesianu, episcop al diocezei greco-catolice Lugoj ; Ec. Nicolae Ștefănescu, prefectul județului Caraș-Severin, ing.

Sorin Frunzăverde, președintele Consiliului județean, prof. Petica Doina, prorectorul Universității Sibiu, Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, Decanul Facultății de teologie «Andrei Șaguna», conf. dr. Ioan Tulcan, Decanul Facultății de teologie Arad, pr. vicar Moise Ianeș, Vârșeț, pr. Reinholdt Lavasz parohia romano-catolică din Caransebeș, pastorul Daniel Ohler din partea parohiei luterane, pastorul Jean Daniel Peter din Strasbourg, dl. ing. Ioan Mura, primarul orașului Caransebeș și dl. prof. Constantin Brătescu, directorul Arhivelor statului Caransebeș.

Vorbitorii au exprimat bucuria, nădejtile și încrederea în viitoarea activitate a noului arhipăstor al Episcopiei Caransebeșului, au apreciat zestrea spirituală și culturală cu care vine Prea Sfinția Sa la Caransebeș, au evidențiat legăturile seculare dintre Banat și Ardeal, dintre Caransebeș și Arad, Vârșeț și Caransebeș, dintre Bisericile Romano — și greco catolice și Biserica ortodoxă, subliniind totodată rolul de mare importanță pe care îl are episcopul în Biserică.

Tuturor celor care au luat parte la Sfânta Liturghie, la hirotonie, la instalare precum și celor care au cuvântat la agapa frățească le-a răspuns Prea Sfințitul Părinte Laurențiu, asigurându-i că se va strădui să păstreze nestinsă candela credinței creștine în această străveche eparhie, că va desfășura o intensă activitate pastoral-misionară astfel ca să fie readus la viață duhul de veacuri al Bisericii creștine vii.

În aceste momente de aleasă bucurie duhovnicească, preoții, monahii și credincioșii Episcopiei Caransebeșului își îndreaptă gândul spre noul arhipăstor, căruia îndrăznesc să-i pună la suflet cuvintele Sf. Apostol Pavel adresate episcopului Timotei din Efes: «Pe cel bătrân să nu-l infrunți, ci să-l îndemni ca pe un părinte; pe cei mai tineri ca pe frați. Pe femeile bătrâne îndeamnă-le ca pe niște mame, pe cele tinere ca pe surori, în toată curăția. Pe cele văduve cinstește-le, dar pe cele cu ade-vărat văduve. Luptă-te lupta cea bună a credinței, cucerește viața veșnică la care ai fost chemat și pentru care ai dat bună mărturie înaintea multor martori». (I Timotei 5, 1—3 și 6, 12).

DATE BIOGRAFICE

Prea Sfințitul Părinte Laurențiu Liviu Streza s-a născut la 12 octombrie 1947, în localitatea Sâmbăta de Sus, județul Brașov, din părinții Iulian și Viorica Streza, țărani ortodocși.

După absolvirea școlii generale în localitatea natală (1961), a urmat cursurile liceului teoretic «Radu Negru» din Făgăraș, între anii 1961—1965, apoi s-a înscris la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, pe care l-a absolvit în anul 1969, obținând diploma de licențiat în Teologie cu teza: «Mai Marele Păstorilor, Hristos, modelul păstorilor bisericești, în lumina evangheliilor canonice».

Între anii 1969—1976 a funcționat ca preot la parohia Lisa, protopopiatul Făgăraș și în aceeași perioadă (1970—1973) a urmat cursurile de doctorat în teologie la Institutul Teologic Universitar din București la Secția Practică, specialitatea

principală Liturgică și Pastorală. Examenul aprofundat de admisibilitate l-a susținut în anul 1975 și l-a promovat cu media 9,50.

În anul 1976 a fost încadrat pe postul de spiritual asistent la Institutul Teologic Sibiu, iar în anul 1981 a fost trecut pe postul de asistent la Secția Practică. Din acest an și până în septembrie 1987, când s-a titularizat, prin concurs, ca profesor la catedra de Liturgică și Pastorală, a suplinit lectoratele de limba greacă și limba franceză.

În anul universitar 1982—1983 a urmat cursurile Institutului Ecumenic din Bossey, semestrul de iarnă, iar în semestrul de vară cursul profesorului romano-catolic de Liturgică, Dr. Iakob Baumgartner, despre anul liturgic, la Facultatea de teologie a Universității din Fribourg (Elveția).

La Bossey, Prea Sfinția Sa a redactat și susținut lucrarea intitulată: «La vie chrétienne à travers les sacrements d'initiation (Baptême, Chrismation et Eucharistie)». Tot în această perioadă și-a definitivat teza de doctorat în teologie: «Botezul în diferite rituri liturgice creștine», publicată în rev. «Ortodoxia», anul XXXVII (1985), nr. 1, p. 17—186 și nr. 2, p. 239—334, pe baza căreia i s-a conferit titlul de doctor în Teologie (1985).

În perioada activității la Institutul teologic a participat la diferite întruniri și simpozioane de specialitate în străinătate, iar din anul 1990 este membru al «Societas Liturgica» din Trier. Între anii 1992—1996 a deținut și funcția de secretar științific al Facultății de Teologie «Andrei Șaguna» din Sibiu.

Activitatea științifică a Prea Sfinției Sale s-a concretizat prin publicarea mai multor lucrări în domeniul Liturgicii comparate, precum și a unor studii de Teologie Pastorală, dintre care amintim :

A. LUCRĂRI ȘI STUDII

1. Botezul în diferite rituri liturgice creștine (teza de doctorat); în revista «Ortodoxia», nr. 1 și 2/1985.
2. Slujba botezului în ritual liturgic ortodox și cel catolic — studiu comparativ, în rev. «S.T.», nr. 9—10/1973.
3. Tâlcuirea liturgică din manuscrisul nr. 111 — Biblioteca Arhiepiscopiei Sibiului, în rev. «S.T.», nr. 1—2/1974;
4. Manuscrise liturgice românești în Biblioteca Arhiepiscopiei Sibiului (prezentare generală), în rev. «M.A.», nr. 4—6/1974;
5. Biserica locaș de închinare, în rev. «Ortodoxia», nr. 4/1982;
6. Chipuri ctitoricești în pictura bisericilor românești din Transilvania, în rev. «M.A.», nr. 7—8, 1974;
7. Trei manuscrise liturgice românești din sec. XVII—XVIII, în rev. «S.T.», nr. 1/1986.
8. Taina Mirungerii în Biserica Ortodoxă și în Bisericile Vechi-Orientale, în rev. «Ortodoxia», nr. 2/1987;
9. Preotul și îndatorirea sa pastorală față de credincioșii bolnavi, în rev. «M.O.» nr. 1/1987;
10. Studii și preocupări liturgice în Transilvania, în vol. «Contribuția Transilvaniei la dezvoltarea teologiei ortodoxe», Sibiu, 1988, p. 210—221;

11. Relatările unor pelerini ruși din secolele XVI—XVII în trecere prin Țările Române, despre viața liturgică ortodoxă și locașurile de cult românești (Referat la a treia conferință internațională teologică consacrată încreștinării rușilor — Leniugrad, ian. 1988), în rev. «B.O.R.», nr. 3—4/1982 și în «Jurnalul Mavskovskoi Patriarhii», 1988;

12. Originea și sensul divin al cultului ortodox, în rev. «M.O.», nr. 3/1989;

13. Despre rânduiala și semnificația Sfintei Taine a Mărturisirii în Biserica Ortodoxă, în rev. «M.O.», nr. 3/1989;

14. Păstrarea unității în săvârșirea cultului divin și importanța ei pentru unitatea Bisericii Române. Combaterea inovațiilor și practicilor liturgice necanonice, în rev. «M.A.», nr. 2/1989;

15. Sfintele Taine și Ierurgiile în viața Bisericii și a credincioșilor, în «Rev. Teologică», nr. 3/1993.

16. Sensul pomenirilor în cadrul Sfintei Liturghii, în vol. «Persoană și Comunitate», Prinos de cinstitie pr. prof. acad. D. Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani, Sibiu, 1993.

17. Sfinții Trei Ierarhi în cultul ortodox, în «R.T.», nr. 1/1994;

18. Caracterul dinamic și cel statornic al cultului ortodox. Tradiție și innoire, în «R.T.», nr. 1/1996;

19. Realitate și trainic în cadrul Sfintei Liturghii în «R.T.», nr. 2/1996;

20. P.F.P. Teoctist și problemele misionar-pastorale actuale, în vol. «Autocefalic, Patriarhie, Slujire Sfântă. Momente aniversare în Biserica Ortodoxă Română», București, 1995;

21. Bibliografia tematică a articolelor și studiilor de liturgică tipărite în revistele bisericești din Ardeal, până în anul 1948, în «R.T.», nr. 1, 2, 3/1996.

B. STUDII ȘI ARTICOLE PUBLICATE ÎN REVISTE STRĂINE

1. Hristos se naște, măriți-L, în «Înviearea», Buletinul Bisericii Ortodoxe Române din Geneva, nr. 4/1982.

2. Sfânta Euharistică — pâinea cea cerească și paharul vieții, în rev. «Hristos a înviat», a parohiei ortodoxe române «Sf. Trei Ierarhi», Lausanne, 1983;

3. Les églises dédiées a Saint Elie en Roumaine, în rev. «Mikhtav», Saint Remy les Montbard — Franța, nr. 2/1992;

4. Le Saint prophète Elie dans la piété roumaine, în rev. «Mikhtav», nr. 3/1992;

5. The Mystagogy of Sacred Space, în rev. «Studia Liturgica», International Ecumenical Review for Liturgical Research and Renewal, USA, vol. 24, nr. 1/1994;

6. Tradition and Renewal in Orthodox Liturgy, în rev. «Studia Liturgica», 1996.

La cele menționate mai sus se adaugă o serie de articole, predici, recenzii și documentare publicate în «Mitropolia Ardealului», în «Telegraful român», «Îndrumătorul bisericesc» de la Sibiu și alte periodice.

ÎNFIINȚAREA EPISCOPIEI ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI, ALEGEREA, HIROTONIREA ȘI ÎNTRONIZAREA PRIMULUI SĂU EPISCOPI P. S. GALACTION STÂNGĂ

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 24—25 octombrie 1995 a luat în examinare adresa Episcopiei Argeșului nr. 2390/1995, cu hotărârea Adunării Eparhiale, privind înființarea Episcopiei Teleormanului. Comisia canonică, juridică și pentru disciplină, examinând documentația înaintată, a constatat că Episcopia Argeșului a ținut seama de dorința clerului și a credincioșilor din județul Teleorman privind înființarea aici a noii Episcopii, cu reședința în municipiul Alexandria.

Luând act de motivele de ordin administrativ, misionar, pastoral și organizatoric, Sfântul Sinod a aprobat înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, cu reședința în municipiul Alexandria, ca sufragana a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei. Sfântul Sinod a mai aprobat, în temeiul prevederilor art. 7, al. 2 și 3 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, ca protopopiatul Videle, județul Teleorman, care se află în jurisdicția canonică a Arhiepiscopiei Bucureștilor, să fie arondat la Episcopia Teleormanului, astfel ca jurisdicția Episcopiei nou înființate să se exercite asupra tuturor parohiilor și așezămintelor monahale din județul Teleorman.

Hotărârea Sfântului Sinod, potrivit prevederilor statute bisericești, urma să fie supusă Adunării Naționale Bisericești la proxima ședință de lucru, în vederea examinării și aprobării.

Astfel, în vederea organizării de noi eparhii în cuprinsul Patriarhiei Române, s-a stabilit data alegerilor pentru titularii eparhiilor reactivate, sau nou înființate. În zilele de 3, 4 și 5 iulie 1996, Colegiul Electoral Bisericesc, reunit în Catedrala Patriarhală din București, a ales pe cei trei ierarhi pentru eparhiile: Huși — P.S. arhieru-vicar *Ioachim Mareș* al episcopiei Romanului;

Alexandriei și Teleormanului — P.Cuv. arhimandrit *Galaction Stângă*, exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor și stareț al mănăstirii Crasna-Prahova;

Caransebeșului — P.C. Preot *Liviu Streza* profesor la Facultatea de Teologie din Sibiu.

În ceea ce privește hirotonirea și întronizarea episcopului de Alexandria și Teleorman, de care ne ocupăm în acest reportaj, acestea au avut loc la 1 septembrie 1996, în Catedrala Sfântul Alexandru din orașul Alexandria.

În seara zilei de 31 august, în Catedrala Sf. Alexandru din Alexandria a avut loc slujba de ipopsifiere a Prea Cuviosului Arhimandrit *Galaction Stângă*. Cu acest prilej *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a spus următoarele:

«Din Sfintele Evanghелиi aflăm că Mântuitorul Hristos mai întâi i-a chemat pe Sfinții Săi Apostoli, apoi i-a trimis la propovăduire, adică la slujirea Bisericii. Urmașii lor în lume sunt mai cu seamă episcopii. Slujirea Bisericii și a credincioșilor din treapta arhieriei este una dintre cele mai frumoase dar și mai îndatoritoare misiuni.

În general, toată viața noastră se desfășoară sub semnul împlinirii voii lui Dumnezeu. Viața de familie, viața particulară, de la naștere și până la mormânt, se desfășoară sub orotirea lui Dumnezeu. Ocrotirea lui Dumnezeu însă nu îngrădește libertatea omului, dimpotrivă, o respectă, pentru a-l face pe om părtaș răsplătirilor celor veșnice și împărăției Sale. Și, așa cum știm, în toate domeniile existenței noastre, în Biserică, în societate, în familie, în pregătirea noastră pentru viață, încă din tinerețe, există o chemare specială. Arhieria, mai mult ca toate, implică această chemare care vine de la Dumnezeu, la care episcopul răspunde prin întreita sa slujire, spre mântuirea turmei încredințate lui : de învățare, de sfințire și de călăuzire a credincioșilor.

Sfânta Biserică ne învață că mântuirea se dobândește prin har, credință și fapte bune. Harul vine de la Dumnezeu, atunci când Dumnezeu își deschide porțile cele mari ale iubirii Sale de oameni, pururea deschise pentru omenirea întreagă, indiferent de starea în care se află. Credința și faptele bune, însă, depind de noi, de alegerea noastră, dacă suntem în stare să primim cu vrednicie harul lui Dumnezeu. Biserica ne împărtășește harul său tuturor. Chiar mâine veți fi părtași la acest har, de data aceasta la harul deplin al preoției, împărtășit în cea de-a treia treaptă a hirotoniei, cea de arhieriu.

Arhieria este cea mai înaltă misiune la care Dumnezeu îi cheamă pe slujitorii Săi. Dar cu cât această misiune este mai greu de împlinit, cu cât responsabilitatea și greutatea trimiterii la propovăduire — asemenea trimiterii Apostolilor de către Mântuitorul Hristos — este mai covârșitoare, cu atât și răsplata ei este mai binefăcătoare, atunci când o slujim cu binecuvântate eforturi. Ceea ce ni se pare greu de îndeplinit la prima vedere la începutul lucrării devine mai apoi cu puțință datorită ajutorului Duhului Sfânt. Răspunderea episcopului, a mitropolitului, a patriarhului, ca slujitor al treptei arhieriei, este mai mare decât cea a preotului. Covârșitoare este sarcina aceasta, căci i se încredințează nu o singură parohie ci sute, cu sute de preoți și sute de mii poate chiar mai mulți credincioși, de a căror mântuire răspunde arhieriu din clipa hirotoniei și până la înfricoșătoarea Judecată a Mântuitorului Hristos !

Ceea ce am săvârșit în seara aceasta, «venind la apusul soarelui» pentru a lăuda pe Tatăl, pe Fiul și pe Duhul Sfânt, cum am cântat cu

puțină vreme mai înainte, acest ceremonial al chemării candidatului la hirotonie întru episcop, potrivit aprobării Sfântului Sinod, repetă momentul de odinioară, când Domnul nostru Iisus Hristos, pe malul Mării Galileii, îi chema și îi trimitea pe Ucenicii Săi la apostolat. Întocmai ca și Apostolii, Părintele Arhimandrit Galaction a întărit această chemare, a răspuns și a confirmat acest răspuns prin semnătura pe care a depus-o înaintea dumneavoastră, preoți și credincioși. Acesta este un legământ personal, dar de însemnătate dumnezeiască, de grea și covârșitoare responsabilitate. Numai Biserica și ajutorul lui Dumnezeu Cel în Prea Sfânta Treime laudat îl sprijină pe cel care se încumetă să-L urmeze pe Domnul Hristos din treapta arhieriei și, cu rugăciunile noastre și ale dumneavoastră, ale tuturor, nădăjduim să aibă acest ajutor dumnezeiesc.

Mă bucur că sunteți aici ca părtași la această mare taină și bucurie a Bisericii. De aceea, vă rog să păstrați cu sfințenie imaginea din seara aceasta. Păstrați învățătura cea sfântă a Bisericii noastre strămoșești, care nu este de la noi, ci vine da la Mântuitorul Hristos și Sfinții Săi Apostoli, printr-o legătură neîntreruptă, prin firul succesiunii apostolice, continuată prin slujirea arhierescă.

În seara aceasta am împlinit și am dat urmare a ceea ce au decis Sfântul Sinod și Colegiul Electoral Bisericesc, asumându-ne și noi responsabilitatea, alături de episcopul de mâine al acestei Episcopii, care are nevoie de lucru la vreme, asemenea pământului Teleormanului, dătător de roade bogate, dar care își cere, la sorocul rânduit, lucrătorii și lucrarea. Biserica întregă are nevoie de lucru bun și de lucrători vrednici, lucrători ai dreptății, ai adevărului, iar nu de lucrători ai nedreptății, cum ne arată pilda Sfintei Evanghelii de mâine (Matei 21, 33—34).

Sunt încredințat că părinții de la parohii, părinții stareți, dumneavoastră credincioșii și noi înșine, cu toții suntem cuprinși de emoție în aceste clipe de prezența și lucrarea Duhului Sfânt. Să păstrăm în tainețele sufletului nostru aceste clipe de bucurie, ca și pe cele de mâine, clipe care constituie pietre de temelie în existența Episcopiei Alexandriei și Teleormanului. Catedrala aceasta din municipiul Alexandria, atât de frumoasă, închinată Sfântului Ierarh Alexandru, orașul acesta, celelalte orașe și localități își așteaptă de multă vreme Apostolul. Își așteaptă misionarul, păstorul, sfințitorul. Era greu pentru patriarhul de la București, pentru Arhiepiscopia Bucureștilor să fie mereu la îndemâna și în mijlocul credincioșilor. Pentru acest motiv, Sfântul Sinod, la propunerea Prea Sfințitului Episcop Calinic al Argeșului și la cererea preoților și

a credincioșilor, a aprobat înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului. Istoria este bogată în fapte mărețe, în îndreptări, în jertfe, dar este presărată și cu fapte sângeroase, aducătoare de nenorociri și nedreptăți, de exiluri și moarte. Istoria le păstrează mai ales pe cele vrednice. Dumneavoastră ați semnat astăzi un hrisov de mare valoare până la sfârșitul veacurilor.

Să ne rugăm în seara aceasta ca harul Duhului Sfânt să-l întărească, și să-l călăuzească pe Părintele Galaction, de azi înainte părintele și fratele fiecăruia dintre dumneavoastră, fiindu-vă călăuză în mântuirea sufletelor, în păstrarea sănătății duhovnicești, fiindu-vă rugător pentru pacea familiei și pentru întreținerea candelii dragostei de neam. Amin».

A doua zi, la slujba de hirotonire în treapta de arhieru a ipopsi-fiului *Galaction* au participat : *Prea Fericitul Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, I.P.S. Părinte *Nestor*, Mitropolitul Olteniei, I.P.S. Părinte *Vasile*, Arhiepiscopul Târgoviștei, P.S. Părinte *Calinic*, Episcopul Argeșului, P.S. Părinte *Casian*, Episcopul Dunării de Jos, P.S. Părinte *Nifon*, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, P.S. Părinte *Teofan Sinaitul*, Vicar Patriarhal, P.S. Părinte *Teodosie Snagoveanul*, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.Cuvioși Părinți stareți ai mănăstirilor din Mitropolia Munteniei și Dobrogei, membri ai Adunării și Consiliilor eparhiale din Argeș și Teleorman, înalți demnitari de stat, preoți și credincioși din eparhiile surori.

Sfânta Liturghie a fost oficiată în curtea Catedralei episcopale. Înainte de începerea Sfintei Liturghii, P.Cuv. ipopsifiu Galaction Stângă, care devine primul episcop al locului, potrivit rânduielilor canonice, a fost cercetat de soborul ierarhilor prezenți, spre a da mărturie de dreapta credință. După aceea, a fost săvârșită, în cadrul slujbei Sfintei Liturghii, hirotonia sa în treapta arhieriei, de către soborul celor opt ierarhi. La sfârșitul slujbei Prea Sfințitul Teodosie Snagoveanul a dat citire Gramatei patriarhale de instalare a noului ierarh. Au fost citite apoi mesajele trimise cu acest prilej din partea Guvernului și a Președintelui României.

Cu acest prilej, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a spus următoarele :

*«Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,
Onorați reprezentanți ai autorităților centrale și locale,
Iubiți Părinți din Eparhia Alexandriei și Teleormanului,*

Este îndreptățită bucuria mea pentru că pășesc în această sfântă Catedrală pentru a treia oară. Era de datoria mea să vin aici mai des, ca Mitropolit al acestor ținuturi, până la înființarea Episcopiei Argeșului, când județul Teleorman a fost repartizat spre păstorire Prea Sfințitului Episcop Calinic al Argeșului.

Instalarea Prea Sfințitului Galaction, noul dumneavoastră Episcop, nu este un fapt trecător, nu este un eveniment oarecare, ci este o lucrare a Duhului Sfânt, care se înscrie și în istorie și în veșnicie. Faptul că acești credincioși minunați ai ținutului Teleormanului și ai acestui frumos oraș au dorit să aibă aici episcop, dă la iveală conștiința lor trează, setea lor de mântuire, și deci de călăuzire arhierescă. Iată, astăzi, 1 septembrie care, potrivit vechilor rânduieli, este începutul anului bisericesc, împlinim actul canonic de hirotonie și așezare a Prea Sfințitului Episcop Galaction în jilțul vlădicesc, devenind astfel primul episcop al Alexandriei și Teleormanului. Libertatea dobândită cu prețul multor vieți prin jertfa tinerilor din decembrie 1989, este un dar al lui Dumnezeu. Aceasta a dat Bisericii posibilitatea să revină pe făgașul ei în misiunea slujirii, să îplinească mai mult îndatoririle lăsate ei de Mântuitorul nostru Iisus Hristos și de Sfinții Părinți. Deși suntem oameni și vase de lut (II Tim. 2, 20), care pot fi nimicite ușor, vase atât de trecătoare, atât de fragile, trebuie să purtăm și să păstrăm comoara nemuritoare a credinței ortodoxe și a neamului românesc. În acest înțeles se exprimă Sfântul Apostol Pavel scriind ucenicului său Timotei, primul episcop al Efesului: «Păzește vistieria cea bună ce ți-a fost încredințată prin Duhul Sfânt, Care sălășluiește întru noi» (II Timotei 1, 14). Nu trebuie să uităm niciodată că purtăm în noi o vistierie nemuritoare: darul credinței în Dumnezeu și nădejdea cea vie în mântuire. Cuvintele Sfântului Apostol ni se potrivesc tuturor. Ele se potrivesc în special noului episcop pe care vi l-a dăruit Dumnezeu astăzi, hirotonit și instalat în jilțul său pastoral.

De obicei, vorbim mereu despre primele înfăptuiri ale fiilor poporului român: prima episcopie de Tomis, primul poet, primul scriitor, prima traducere a Bibliei în limba română, primii martiri români, prima mănăstire, prima Mitropolie a țării, prima școală românească... Și, iată, acum, prin dorința dumneavoastră ați adăugat aici, la Alexandria și Teleorman, prima Episcopie, cu primul ei episcop, Prea Sfințitul Părinte Galaction. Acesta este un semn care ne dă nădejde și ne întărește pe drumul credinței primite de la părinții noștri, cărora trebuie să le fim adevărați urmași.

În pământul de pe întreg cuprinsul țării se află oseminte de sfinți. Acestea sunt tezaure nemuritoare, mărturii peste veacuri ale vredniciei înaintașilor. Multe din aceste morminte, troițe, cimitire care stau mărturie credinței noastre, au fost nesocotite în ultima jumătate de veac și de aceea cu greu ne regăsim făgașul cel bun, și de multe ori anevoie înțelegem adevărul iubirii sfinte ce trebuie să sălășluiască în

sufletele noastre și să stăpânească instinctele noastre. Și tocmai din inima iubitoare răsar toate gândurile și faptele noastre cele bune.

Biserica este instituția divino-umană care ne călăuzește spre mântuire. Este trist faptul că unii dintre credincioși nu cunosc învățătura de credință a Bisericii, cea a Mântuitorului, tălmăcită și trăită de Sfinții Părinți. Ei sunt atrași de doctrine aberante, care au năpădit ca buruienile ogorul duhovnicesc al Bisericii noastre. Unii admiră arhitectura, pictura, arta bisericească, fără a se strădui să înțeleagă mesajul Ortodoxiei și roadele ei de aproape două mii de ani. Acestea oglindesc învățăturile ei care au dăinuit prin secole datorită vieții și jertfei înaintașilor noștri.

Dacă creștinismul ar fi fost numai artă, numai filosofie, numai morală sau etică convențională, cu unele aparente principii de economie și de viață socială — cum este el conceput în unele Biserici sau organizații creștine mai noi — atunci învățătura ortodoxă și chiar creștinătatea n-ar fi dăinuit două milenii și nu ar fi adus atâta belșug de roade: biserici, sfinți, mănăstiri, sfinte moaște. Noi am păzit cu darul lui Dumnezeu «visteria», credința noastră ortodoxă. Îl avem pe Iisus Hristos Biruitorul în mijlocul tuturor furtunilor omenești. El rămâne cu noi pentru totdeauna prin lucrarea Sfințelor Taine, reînnoind neîncetat viața noastră. Sfânta Biserică străjuiește și înfruntă veacurile, cu valorile ei veșnice, cu adevărul ei, cu experiența martirilor ei. Venind din neființă la ființă, la cunoștința de sine, la lumina cunoștinței de Dumnezeu, credinciosul își dă seama că adevărata frumusețe creștină nu stă numai în artă, în măiestria arhitecturii, în armonia culorilor sau în cea a muzicii, ci trece dincolo de toate cele văzute și auzite aici, spre cele dumnezeiești. Și acestea se oglindesc pe pământ aureolate în sfințenie, care se arată în smerenia creștină, în suportarea suferințelor, în curajul jertfei martirice. Credința se trăiește, credința se învață, credința rodește fapta și astfel acoperă mulțimea de păcate. Vorbesc despre credința aceea izvorătoare de iubire, iubire cântată de Sfântul Apostol Pavel în cel mai frumos imn din câte s-au scris până acum — imnul dragostei creștine din Epistola întâi adresată Corintenilor.

Convertirea la credința cea adevărată nu se face prin cuvintele unor evanghelizatori, care încearcă să ademenească pe frații noștri români, prin parcurile Bucureștilor sau prin alte orașe. Învățătura creștină nu este nici filosofia și nici gândirea stearpă a Scolasticii, pe care atât de mult o admiră unii, fără a înțelege modestia schiturilor și mănăstirilor și smerenia credincioșilor doritori de cunoașterea cea mai presus de fire. Dreptcredincioșii aceștia nu se laudă, nu se mândresc. De

aceea credința și dragostea lor biruiesc în veacul de acum. În lumea aceasta secularizată, dacă ne mai lipsește și dragostea dintre noi, dragostea creștină, sfârșitul nostru este aproape.

Câte nu s-ar putea înfăptui în lume, dacă am fi conștienți de rolul Bisericii Ortodoxe, purtătoarea mesajului de dragoste, de frățietate și toleranță. Pluralismul de idei nu trebuie să genereze ură între semeni, ci trebuie să aducă bunăvoință, atașament față de adevăr și dreptate, să aducă folos celor mulți. Adevărul e unul singur și el nu se poate împărți. Precum ne bucură strălucirea soarelui de astăzi și cum ne sădește siguranță lumina lui, tot astfel trebuie să ne atragă și să ne schimbe sufletește Cuvântul lui Hristos, *Soarele Dreptății*.

Acest mesaj îl aduce Biserica în lume de două mii de ani. Este mesajul păcii și al bune înțelegeri de care omenirea are trebuință. Totuși, mulți sunt cei ce nu doresc să primească învățăturile Bisericii. Pentru a le cunoaște și a le primi se cere un minim efort : participarea la Sfânta Liturghie. Atât de mulți sunt atrași mai curând de diferite grupări sectare și de o literatură dăunătoare, străină spiritualității noastre. Chiar unii dintre noi, slujitorii Sfântului Altar, am ajuns să fim asemenea lucrătorilor răi ai viei despre care s-a vorbit în Evanghelia de astăzi (Matei 21, 33—43). Fiul stăpânului, omorât de lucrători, este prototipul Mântuitorului Iisus Hristos, arătându-se prin aceasta necredința și îndărătnicia omenirii de atunci, care se repetă, din nefericire și astăzi. Căci, dacă nu ar fi înstrăinare de Dumnezeu, îndărătnicie față de voia Sa, ar fi pace și înțelegere între oameni și aceștia ar viețui frățeste. Dar când sufletul și mintea se tulbură de răutate, atunci nici omul nu mai este în stare să asculte de Dumnezeu. Și noi ne-am învrednicit să fim lucrători în via lui Hristos, cea sfântă, vie alcătuită din credincioșii și credincioasele Bisericii noastre. Reprezentând pe Domnul nostru Iisus Hristos, Prea Sfințitul Galaction se va ruga la Sfânta Liturghie pentru această vie, zicând : «Doamne, caută din cer și vezi și cercetează via aceasta, pe care a sădit-o dreapta Ta și o desăvârșește pe ea». Să fim, așadar, lucrători buni în via Domnului, în eparhiile și parohiile încredințate nouă spre păstorire, spre a nu se da via altor lucrători. Se cuvine ca noi să ne ostenim să dăm roadele la vremea lor, să luminăm și să sfințim credincioșii, să călăuzim tinerii pe calea virtuților strămoșești, să ajutăm bătrânii și bolnavii și pe toți cei înstrăinați de Biserică să-i căutăm cu iubire, să-i apropiem de Hristos și de lumina învățurii Lui, să fim, într-un cuvânt, *lucrătorii cei buni ai viei Bisericii noastre*.

Învățătura Bisericii este îndreptată spre valoarea omului în stare să ajungă la desăvârșire. De acum înainte aveți în fruntea Episcopiei

Alexandriei și Teleormanului pe Prea Sfințitul Episcop Galaction, care a fost chemat, ales, hirotonit și așezat aici de Duhul Sfânt spre a vă călăuzi după voia Domnului. Prea Sfinția Sa este trimis de Sfântul Sinod să vestească tuturor cuvântul lui Dumnezeu. Înțelegând importanța actului de astăzi, sunteți chemați toți fiii Alexandriei și Teleormanului dimpreună cu preoțimea să ascultați acest mesaj și să pășiți cu și mai multă dragoste către Biserica Domnului Hristos. Dacă Domnul nostru Iisus Hristos n-a ezitat să intre în casa păcătoșilor, să stea la masă cu ei, nu ezitați nici dumneavoastră să mergeți spre El, spre sfânta Sa Biserică și să primiți Sfânta Împărtășanie de la El.

Câmpia aceasta a Dunării este un dar al lui Dumnezeu pentru noi toți, pentru întreaga țară. Având acum Păstor aici, mai rar voi avea ocazia să mă întâlnesc cu părinții și cu credincioșii, atât de calzi, atenți și sensibili, cum v-ați manifestat astăzi și întotdeauna pentru Sfânta Biserică.

Dorim Prea Sfințitului Episcop Galaction sănătate și putere de muncă. Este tânăr, evlavios, cu studii în țară și străinătate. A adâncit studiul scrierilor Sfinților Părinți, iar la mănăstirea Crasna a dobândit experiență în rosturile gospodărești, ale misionarismului și nevoițelor călugărești. Mama Prea Sfinției Sale, prezentă aici, ca toate mamele noastre, este simbolul devotamentului și dragostei creștine față de Hristos. Veți avea un episcop blând, stăpânit de darul rugăciunii, al răbdării și al dragostei — armele noastre, ale tuturor creștinilor. Aceste arme, dacă le avem, nimic nu ne mai poate înfricoșa.

Vă doresc tuturor celor care ați participat la această sărbătoare a Alexandriei și Teleormanului, tuturor Înalt Prea Sfințiilor și Prea Sfințiilor Părinți, sănătate și bucurie. Vă îmbrățișez pe toți cei ce ne-ați primit cu bucurie și vă rog să împărtășiți tuturor celor de acasă dragostea și prețuirea mea și a Sfântului Sinod. Înălțăm către Dumnezeu rugăciuni pentru cei bolnavi și pentru cei aflați în suferință și cerem de la Maica Domnului pentru cei întristați, ocrotire și mângâiere, iar pentru cei aflați în suferințe grele, grabnică însănătoșire.

Ca mărturie a dragostei noastre și a tuturor înalților împreună slujitori Ierarhi la această slujbă de întronizare, dăruim Prea Sfințitului Galaction sfânta icoană a Maicii Domnului care i-a fost ocrotitoare totdeauna și pe care o va avea și de aici înainte, spre a-i mărturisii necazurile și greutățile sale. Iar Maica Domnului îl va călăuzi, îl va mângâia și ajută.

Dumnezeu să ne ajute tuturor să slujim Biserica și credincioșii cu sporită râvnă, cu tot ceea ce ființa și inima noastră are mai bun și mai frumos. Să-l rugăm cu smerenie să primească osteneala și rugăciunile

noastre, să ne dăruiască vremuri bine întocmite și de folos, pe cei buni în bunătate să-i păzească, pe cei păcătoși să-i îndrepte la credință, pe tineri și pe prunci să-i înțelepțească și peste tot poporul să reverse mila și ocrotirea Sa.

Binecuvântarea Domnului peste voi cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni, întotdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Binecuvântarea Domnului să fie cu noi cu toți. Amin !».

În continuare a luat cuvântul Prea Sfințitul Calinic, Episcopul Argeșului :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Onorați și distinși oaspeți,*

Doresc, *Prea Fericite Părinte Patriarh*, să Vă sărut mâna și să Vă mulțumesc pentru încredințarea pe care mi-ați dat-o de a conduce Episcopia Alexandriei și Teleormanului ca Episcop locțiitor. Noi, argeșenii, am dorit din toată inima să se înființeze această Episcopie. Pentru că noi ne-am gândit la acest lucru și la acest gând al Argeșului, Prea Fericitul Părinte Patriarh nu numai că a binecuvântat dar, la împlinirea lui, a și pus umerii cei zdraveni pe care i-ați văzut și ați auzit cum vorbește la cei 82 de ani ! (Dumnezeu să-i dăruiască ani mulți cu sănătate !). La Prunaru, când cineva i-a urat ani mulți și fericiți, Prea Fericitul Părinte Patriarh a spus că «cei mulți și fericiți au trecut : a mai rămas ceva».

Când veneam de la Argeș spre Dunăre, am văzut creștinele mergând la mormânt să tămăduieze, dis-de-dimineată, ca mironosițele femei din Biblie care, acum două mii de ani, au mers la mormântul lui Iisus să tămăduieze în zori de zi. Așa fac acum și femeile Teleormanului. De multe ori în drumul nostru încoace le-am văzut, și m-am întreat : ce pot eu să fac pentru aceste credincioase, pentru credința acestui Teleorman, credință atât de adânc înrădăcinată ? Și mi-am spus că nu pot să le fac un dar mai bun și mai frumos decât o Episcopie. Așa i-am spus Prea Fericitului, lucru la care Prea Fericirea Sa a săltat de bucurie și a făcut totul ca aici, Alexandria și Teleormanul să aibă Episcopie autonomă, binecuvântată de Dumnezeu.

Teleormanul, până mai ieri adăugat la Episcopia Argeșului, a aparținut și Arhiepiscopiei Bucureștilor. Și, ca să nu mai fie mereu un du-te-vino, când la Argeș, când la București, m-am gândit că acest județ merită să aibă Episcopie proprie, pentru că are structura și personalitatea sa bine conturate.

Vreau să subliniez că, negreșit, nu s-ar fi putut face aici Episcopie dacă Prea Fericitul Părinte Patriarh nu ar fi binecuvântat și sprijinit această lucrare sfântă a Bisericii Ortodoxe Române. La coroana de împliniri a Prea Fericitului Părinte Patriarh, căruia Dumnezeu i-a dat harismele unui patriarh biblic, s-a adăugat acum și înfăptuirea de

astăzi. De ea ne împărtășim și noi și ne bucurăm mult de ziua aceasta.

Eu mă întorc la Argeș mai bucuros de cum am venit, pentru că această muncă grea o preia tocmai omul potrivit.

La greu lucru s-a înjugat Prea Sfințitul Galaction, dar Prea Sfinția Sa este înțelept și bun, mult mai blând decât sunt eu, mai delicat, și va colabora excelent cu preoții și creștinii Teleormanului.

Eu mulțumesc tuturor părinților de aici pentru ascultarea pe care mi-au dat-o până acum, și-i rog să mă ierte dacă uneori am fost mai aspru; îi îndemn, totodată, să-i dea aceeași ascultare și Prea Sfințitului Galaction.

Prea Fericite Părinte Patriarh, Vă mulțumesc încă o dată.

Mă bucur de tot ce s-a realizat aici, Dumnezeu să ne binecuvânteze lucrarea și pe toți. «Amin».

Noul Ierarh al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului a rostit cuvântarea următoare :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalți Prea Sfințiți Părinți,
Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Distinși invitați ai autorităților de stat,
Iubiți credincioși,*

Ziua de 1 septembrie a fiecărui an are o semnificație deosebită în calendarul nostru bisericesc creștin ortodox. Este, după o veche și sfântă tradiție, ziua anului nou bisericesc. În acest an, pentru binecuvântatele de Dumnezeu ținuturi ale Teleormanului și pentru binecredincioșii și dreptmăritorii creștini ai acestor plaiuri străbune, ziua de 1 septembrie are o însemnătate aparte. Pentru că astăzi, prin rugăciunile Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, ale Înalț Prea Sfințiților Părinți Episcopi și ale Prea Sfințiților Episcopi liturghisitori, am fost ridicat, prin hirotonie, la cea mai înaltă treaptă a ierarhiei bisericești, aceea de arhieru. Prin aceasta, nou înființata Episcopie a Alexandriei și Teleormanului își primește astăzi legiuitul arhipăstor. Pentru mine această zi reprezintă un moment de bucurie deosebită, pentru încrederea și cinstea ce mi s-au acordat, dar, totodată, și un moment de serioasă meditație la responsabilitatea ce-mi revine în această nouă ascultare, în cadrul Sfinței noastre Biserici. Trebuie să recunosc, însă, că cinstea și onoarea ce mi se acordă astăzi nu sunt ale mele decât într-o prea mică parte. Ele se cuvin tuturor aceluia care, de-a lungul întregii mele vieți, au trudit pentru formarea mea (...). Datorz recunoștință în mod deosebit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist care, cu multă răbdare și cu tact pedagogic, ca un adevărat părinte, a supravegheat și a călăuzit pașii mei în cunoașterea adevăratei trăiri a învățaturii sfintei noastre Biserici și a vieții monahale (...). Rog fierbinte pe Multmilostivul Dumnezeu să-i dăruiască zile îndelungate cu sănătate și roade bogate în păstoria Sfintei noastre Biserici.

În fața misiunii ce-mi stă înainte, am pururea în minte cuvintele Sfântului Apostol : «Luați aminte de voi înșivă și de turma peste care

Duhul Sfânt v-a pus pe voi Episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu pe care a câștigat-o cu însuși scump sângele Său.» dar și de îndemnul «Propovăduiește cuvântul, stăruiește cu timp și fără timp, îndeamnă cu toată îndelunga răbdare» (. . .).

Aduc mulțumirea mea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și Înălților Ierarhi pentru dragostea părintească cu care m-au înconjurat astăzi și pentru osteneala făcută pentru smerenia mea, spre a mă ridica, prin rugăciunile Prea Sfinților Lor, la preasfânta și marea treaptă a arhieriei. Și pentru a arăta că această chemare a mea la noua ascultare, în cadrul Bisericii Ortodoxe Române, este o rânduială a lui Dumnezeu, aș dori să aduc aici de față mărturie că Prea Sfințitul Episcop al Argeșului este cel care a pornit la întemeierea acestei noi Episcopii în cadrul Bisericii noastre și care, alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a trudit la realizarea acestui ideal; este cel care, cu ani în urmă, la schitul Crasna, prin rugăciunea Sa, îmi dăruia darul călugăriei. Este acela care, cu ani în urmă, tot la schitul Crasna, prin rugăciunea Sa, îmi dăruia ascultarea de stareț. Și astăzi, este acela care alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh și de ceilalți Înălți Ierarhi, prin rugăciunea Prea Sfinției Sale, îmi dăruiește și darul arhieriei, în această Episcopie a dorinței Prea Sfinției Sale (...).

Mulțumesc Prea Cuvioșilor și Prea Cucernicilor Părinți, înălților demnitari de stat prezenți aici și dumneavoastră, tuturor binecredincioșilor creștini, pentru dragostea cu care m-ați înconjurat astăzi. Rog fierbinte pe Multmilostivul Dumnezeu să binecuvânteze acest început și cununa arhipăstoriei mele cu binecuvântarea Sa cea Cerească.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu noi cu toți. Amin».

Prea Sfințitul Episcop Galaction Stângă s-a născut la 17 mai 1953 în comuna Constantin Brâncoveanu din Ialomița, având numele de botez Gheorghe.

Între anii 1971—1976 a urmat cursurile Seminarului teologic din București. În 1977 a fost tuns în monahism primind numele de Galaction. Tot atunci a fost hirotonit ieromonah și numit stareț al schitului Crasna, din județul Prahova. Între 1977 și 1981 a urmat cursurile Institutului Teologic Universitar din București, obținând licența în Teologie în februarie 1982. În perioada noiembrie 1985 — februarie 1986 a continuat studiile de specializare la Institutul Ecumenic de la Bossey — Elveția.

Din anul 1990 a fost numit exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, rămânând și stareț al schitului Crasna. În anul 1994 a fost înălțat la rangul de arhimandrit.

Prin hirotonia sa ca arhieru, astăzi Prea Sfințitul Galaction devine primul Ierarh al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului.

Întru mulți ani Prea Sfințite Stăpâne !

ALEGEREA ȘI INSTALAREA PREA SFINȚITULUI IOACHIM MAREȘ CA EPISCOP AL HUȘILOR

Nobletea unui oraș sau a unei regiuni se poate vedea în chipul cel mai deplin atunci când i se redă istoria. Acest drept la propria istorie s-a împlinit pentru ținutul Hușilor prin reînființarea episcopiei, în anul 1996.

Se știe, că printre actele abuzive și îngrădirile suferite de Biserica Ortodoxă Română, în anii regimului comunist, se numără și desființarea Eparhiei Hușilor care a fost decisă la 5 februarie 1949. Teritoriul său canonic a fost, atunci, alipit Episcopiei Romanului, iar bunurile sale au fost însușite de către Stat sau împărțite eparhiilor vecine.

Înființată în anul 1598 în vremea păstoririi Mitropolitului Gheorghe Movilă al Moldovei, Episcopia Hușilor cuprindea atunci ținutul Fălciu, în dreapta Prutului, iar în stânga râului avea sub jurisdicție regiuna codrilor Tigheciului până la hotarul cu Bugeacul, Lăpușna, Orheiul și Soroca.

În acest istoric scaun vlădicesc au slujit de-a lungul veacurilor distinse personalități de ierarhi: Dosoftei, stihuitorul Psaltirii și ctitor de limbă românească, Mitrofan, împreună-lucrător cu frații Greceanu la publicarea Bibliei de la București (1688), Inochentie, cărturar și diplomat, Iacob Stamati și Veniamin Costachi, mai târziu mitropoliți ai Moldovei, Conon Arămescu-Donici, devenit apoi primat al României, Nicodim Munteanu, al doilea patriarh al țării. Ultimul dintre cei 49 ierarhi de la Huși a fost episcopul Grigore Leu, care trecea la veșnicie la 1 martie 1949, cu numai trei săptămâni după desființarea brutală și abuzivă a eparhiei Hușilor de către regimul totalitar și ateu de atunci.

La propunerea Sfântului Sinod, Adunarea Națională Bisericească, în ședința sa din 13—14 februarie 1996 a aprobat reînființarea Episcopiei Hușilor, împlinind, după 47 ani, acest act de dreptate istorică.

Conform canoanelor, locțiitor în scaunul chiriarhal reînființat a fost Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, care s-a îngrijit de bunul mers al activității pastoral-misionare, culturale, administrative și economice din eparhie până la alegerea titularului. În această perioadă s-au înființat la Huși un seminar teologic și o școală de cântăreți bisericești. Desigur, problemele organizatorice au fost rezolvate în cooperare cu Episcopia Romanului, din care se desprindeau acum protopopiatele din județul Vaslui pentru a se constitui în noua eparhie.

La 4 iulie 1996, Colegiul Electoral Bisericesc a ales în scaunul vacant de Episcop al Hușilor pe Prea Sfințitul Ioachim Mareș, până atunci Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Romanului. Decizia a fost recunoscută de către Stat prin decretul prezidențial nr. 327/9 august 1996.

După aniversarea celor 500 de ani de la zidirea bisericii stefaniene a Sfinților Apostoli Petru și Pavel, în luna iunie din anul precedent,

duminica de 15 septembrie 1996 a fost pentru străvechea cetate luminată de bucuria sărbătorească a întronizării noului episcop, binecuvântare și cunună spirituală pentru toți dreptcredincioșii creștini din județul Vaslui.

La Sf. Liturghie săvârșită pe un podium special amenajat din apropierea Catedralei episcopale, au slujit, alături de Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și de P. S. Episcop Ioachim al Hușilor, Î.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, Î.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților, P. S. Episcop Eftimie al Romanului, P. S. Episcop Calinic al Argeșului, P. S. Episcop Casian al Dunării de Jos, P. S. Episcop Ioan al Harghitei și Covasnei, P. S. Calinic Botoșăneanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, P. S. Gherasim Putneanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, stareți ai marilor mănăstiri, consilieri și protopopi. Au asistat la slujbă reprezentanți ai autorităților civile naționale și locale, Arhiepiscopul romano-catolic Antonio Matiazzo de Padova și delegați din partea Episcopului romano-catolic Petru Gherghel de Iași.

După ce Î.P.S. Mitropolit Daniel a dat citire mesajului de felicitare pentru noul Episcop de Huși, din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoetist al României, s-a adus la cunoștința tuturor *Gramata mitropolitană de întronizare*, act care confirmă și întărește în demnitate pe Arhipăstorul Hușilor. Î.P.S. Mitropolit Daniel a înmănat P. S. Ioachim mantia și cărja chiriarhală, apoi l-a condus la tronul de Chiriarh al sfintei și de Dumnezeu păzitei eparhii a Hușilor.

Au urmat apoi mesaje de felicitare din partea Președinției de stat, a Senatului, Camerei deputaților și Guvernului României.

În cuvântul de învățătură rostit cu acest prilej, Î.P.S. Mitropolit Daniel a spus :

«Ziua de astăzi are o întreită semnificație și o întreită importanță.

În primul rând, ea este o binecuvântare de la Dumnezeu pentru această sfântă și de Dumnezeu păzită Episcopie a Hușilor. În al doilea rând, ceea ce s-a săvârșit astăzi prin întronizarea Prea Sfințitului Ioachim al Hușilor este un act de dreptate și, în al treilea rând, întronizarea de astăzi este creșterea în demnitate a orașului Huși și a ținutului canonic al județului Vaslui, ridicat pe o treaptă mai înaltă de demnitate bisericească.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos, așa cum ne arată Evanghelia după Matei, în ziua în care s-a înălțat la ceruri, a binecuvântat pe Apostolii Săi și le-a zis : «*Iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului*» (Matei 28, 20).

Deși s-a înălțat la cer, El totuși rămâne cu noi, tainic prezent în lumea aceasta până la sfârșitul veacurilor. Forma cea mai intensă și cea mai vizibilă a prezenței lui Hristos în lume până la sfârșitul veacurilor este lucrarea preotească, mântuitoare și sfințitoare, care se face prin slujitorii Săi. De aceea, în momentul solemn al prezentării Darurilor la altar preoții și episcopii slujitori se salută prin cuvintele : «*Hristos în mijlocul nostru*», și răspund : «*Este și va fi !*». Această

prezență lucrătoare, vie, activă, a lui Hristos în lume prin preoția Bisericii se vede din cuvintele pe care Mântuitorul le spune ucenicilor Săi în cartea Faptele Apostolilor : *«Imi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginea pământului»* (F. Ap. 1, 8). Aceste cuvinte adresate Apostolilor nu se referă doar la perioada cât trăiesc ei, căci mărturia adusă lui Hristos până la marginile pământului trebuie să fie o mărturie în toate timpurile, nu doar în toate locurile pentru un anumit timp.

De aceea, Sfinții Apostoli, acolo unde au înființat Biserici, comunități creștine, au instituit păstori. Astfel, vedem că Sf. Apostol Pavel instituie episcop pe Timotei în Efes, pe Tit în Creta, și le dă sfaturi cum să păstorească Biserica lui Dumnezeu. Slujitorilor Bisericii din Efes le spune: *«Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu însuși sângele Său»* (F. Ap. 20, 28). Iar lui Timotei îi spune Apostolul Pavel : *«Omule al lui Dumnezeu, urmează dreptatea, evlavia, credința, dragostea, răbdarea»* (I Tim. 6, 11).

Pornind de la această mare răspundere și mare demnitate pe care Apostolul o încredințează episcopilor, deja în secolul I și la începutul secolului al II-lea, vedem că Sf. Ignatie al Antiohiei, care a murit martir la Roma în anul 107, în timpul persecuțiilor împăratului Traian, spunea că episcopul ține locul lui Dumnezeu, adică este icoana lucrării lui Dumnezeu în lume, iar în Apus, în nordul Africii, episcopul Ciprian al Cartaginei (sec. III), spunea că *«Biserica este în episcop și episcopul este în Biserică»*. Înaintea lui, Sf. Irineu de Lyon arăta că *«acolo unde este episcopul este adevărata credință, adevărul, Biserica și tot harul»*.

Iată că astăzi binecuvântarea aceasta de a fi mărturie a lui Hristos, așa cum Hristos a fost mărturisit de către Apostoli, s-a extins și asupra orașului Huși și asupra teritoriului canonic din județul Vaslui. Binecuvântarea episcopului este binecuvântare deplină. Și binecuvântarea preotului vine tot de la Hristos, dar episcopul este singurul care poate hirotoni preoți. El este capul Bisericii locale, el este icoana Bisericii universale într-un loc dat. De aceea, cinstea și demnitatea, vrednicia și slujirea episcopului se văd în însemnele pe care le poartă. I s-au dat astăzi Prea Sfințitului Ioachim nu numai sfânta cruce, pe care o poartă și preoții, ci și engolpionul, icoana, chipul lui Hristos, Marele și Veșnicul Arhiereu. Mitra pe care o poartă episcopul are pe ea chipul Mântuitorului Hristos și chipurile celor 4 Evangheliști, arătând că el este învățătorul suprem în eparhia pe care o conduce. Cârja pe care a primit-o arhiereul însemnează toiagul de arhipăstor al eparhiei pe care o păstorește pentru mântuirea sufletelor și viața veșnică, iar mantia pe care a primit-o astăzi este, de asemenea, semnul de mare învățător al credinței, al Evangheliei lui Hristos.

Binecuvântarea lui Dumnezeu pentru o eparhie atunci când se instalează un nou episcop este deplină. Ziua de astăzi, 15 septembrie, este o zi de Rusalii, de pogorâre a Duhului Sfânt cu binecuvântările Sale peste orașul Huși și eparhia Hușilor.

Am mai spus că ziua de astăzi este un act de dreptate. Astăzi a fost scoasă din umilire episcopia desființată, anulată în mod brutal și nedrept în 1949 de către regimul comunist ateu de atunci. Astăzi s-a făcut o reparație morală, astăzi venerabila Episcopie a Hușilor, care a fost o lumină pentru Patriarhia Română în toate perioadele de mărturisire a credinței în această parte a României se vede din nou îndreptățită pentru că își primește Arhipăstorul ei.

În fine, astăzi orașul Huși se ridică în demnitate, redevinând episcopie, și întreg teritoriul său canonic se prezintă în fața lui Hristos ca o Biserică locală, eparhia Hușilor, care se află în comuniune cu celelalte eparhii din țară și cu eparhiile ortodoxe dreptmăritoare din lumea întreagă.

Arhipăstorul pe care Dumneavoastră, iubiți Părinți slujitori și credincioși ai Episcopiei Hușilor, îl primiți astăzi este, în primul rând, un bun și destoinic păstor duhovnicesc și misionar, cu multă experiență.

Are 44 de ani de lucrare preotească, a fost hirotonit în 1952. Iată că această experiență îl îndreptățește pe Prea Sfințitul Episcop Ioachim să confirme încrederea pe care Sinodul și Colegiul Electoral Bisericesc i-au acordat-o.

În al doilea rând, arhipăstorul Dumneavoastră este un om de cultură, care nu numai că a citit multe cărți, dar a și publicat o mulțime de cărți la editura Episcopiei Romanului și Hușilor, și a făcut ca la acea eparhie care îngloba și teritoriul canonic al Hușilor să apară nenumărate lucrări de cultură bisericească, de istorie națională, mai ales de lucrare misionară pentru păstrarea credinței în această parte a țării, sub îndrumarea Prea Sfințitului Episcop Eftimie. Foarte adesea, editura Episcopiei Romanului și Hușilor a întrecut editura Mitropoliei de la Iași.

Ne bucurăm și sperăm ca și în continuare Prea Sfințitul Ioachim să fie un om care promovează cultura ca fiind o laudă adusă lui Dumnezeu atunci când ea este luminată și transfigurată de credință.

În sfârșit, trebuie să mărturisim aici cu multă bucurie și cu multă apreciere că P. S. Episcop Ioachim al Hușilor este și un mare iubitor al țării și al valorilor ei milenare. Prea Sfinția Sa, în această parte a țării, se gândește și la frații noștri de dincolo de Prut, reprezentați aici prin Î.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei. Pe timpuri, înainte de desființare, Episcopia Hușilor își întindea misiunea sa canonică și grija sa pastorală și dincolo de Prut. Iată că astăzi avem bucuria ca, din punct de vedere spiritual, să năzuim la unitatea tuturor românilor, de o parte și de alta a Prutului.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să dăruiască Prea Sfințitului Episcop Ioachim sănătate deplină, putere de a sluji mereu lui Hristos, Arhiereul cel veșnic, și bucuria pe care o are păstorul sufletesc atunci când știe că duce pe drumul mântuirii și al înălțării în demnitatea unui popor pe cei care cred în Hristos și îl iubesc pe El, iubesc țara lor și tot ceea ce este bine în lumea aceasta.

Subliniem și faptul că la această sărbătoare a noastră avem prezenți aici pe Î.P.S. Arhiepiscop Antonio de Padova, care este un prieten al

P. S. Ioachim. Prea Sfințitul Ioachim a vizitat orașul Padova de mai multe ori și a simțit dragostea frățească a Î.P.S. Antonio. Aici, în orașul Huși, peste 30 % din locuitori sunt catolici. De aceea prezența Î.P.S. Antonio și a delegaților P. S. Episcop Petru de Iași este un lucru firesc, o mărturie a dragostei frățești și a eforturilor de bună înțelegere și cooperare pentru ca să transmitem credința lumii de azi.

În continuare, P. S. Episcop Eftimie, părintele duhovnicesc al noului episcop de Huși, a subliniat calitățile P. S. Ioachim, de ierarh vrednic, cu dăruire și pricepere în lucrarea pastorală și misionară, felicitându-l pentru demnitatea la care a fost chemat acum. Din partea slujitorilor și credincioșilor eparhiei, cuvântul de bun venit a fost rostit de P. C. Pr. insp. Al. Văjăianu.

În încheierea solemnității, P. S. Episcop Ioachim a început astfel cuvântul său : «La aproape jumătate de veac de la desființarea acestui scaun vlădicesc, cu o vechime în istorie de patru secole, Hușiul și eparhia aceasta astăzi poartă haină de sărbătoare prin vindecarea unei răni istorice, concretizată prin reactivarea acestei eparhii, de data aceasta cu episcop titular, ales sub insuflarea Sfântului Duh de către Colegiul Electoral Bisericesc. În aceste clipe de emoție și har dumnezeiesc, îmi revin în minte cuvintele Sfântului Apostol Petru : *«Să faceți temeinică chemarea și alegerea voastră, căci făcând aceasta nu veți greși niciodată»*». În continuare, Prea Sfinția Sa a înfățișat un amplu periplu istoric al ținutului și Episcopiei Hușilor. Apoi a prezentat înălțimea chemării arhieresti, episcopul având de împlinit întreita chemare : de învățător, de sfințitor și de conducător al turmei duhovnicești pe calea mântuirii. După ce a mulțumit Î.P.S. Mitropolit Daniel, Prea Sfințitul Ioachim s-a adresat păstoriților săi : «În calitate de conducător al acestei eparhii, reamintim atât preoților slujitori, cât și viețuitorilor sfintelor mănăstiri, de înalta misiune și responsabilitate la care sunt chemați de a sluji Evanghelia mântuirii cu tot devotamentul, păstrând credincioșii în staulul Ortodoxiei românești. După cuvintele de învățătură ale Sf. Apostoli Petru și Pavel precizăm că *«în har suntem mântuiți, prin credință, și aceasta nu e de la noi ci este darul lui Dumnezeu»* (Efeseni 2, 8). Îngrijiți cu luare aminte ca nimeni să nu rămână lipsit de harul lui Dumnezeu». A arătat apoi principalele direcții de slujire ale programului pastoral-misionar, subliniind că va acorda o atenție aparte învățământului teologic și religios, întăririi legăturii dintre credință și cultură, educației tineretului și lucrării de filantropie creștină.

Agapa frățească, la hotelul «Dimitrie Cantemir» din Huși, a fost totodată prilej pentru adresarea salutarilor și felicitărilor numeroșilor invitați din țară și din străinătate, ierarhi, preoți, autorități civile și sponsori.

La ceas de vecernie, oaspeții și-au luat rămas bun de la al 50-lea episcop de Huși și de la colaboratorii săi, și au plecat spre casă cu bucuria de a fi participat la un important eveniment bisericesc al anului 1996.

Participări ale delegațiilor Bisericii Ortodoxe Române la întruniri ecumenice peste hotare

ADUNAREA MONDIALĂ A SOCIETĂȚILOR BIBLICE UNITE

Între 26 septembrie și 3 octombrie 1996 a avut loc la Mississauga (lângă Toronto, Canada), Adunarea Mondială a Societăților Biblice Unite (SBU). Acest eveniment se produce în viața SBU o dată la 8 ani. Precedenta Adunare Mondială a avut loc la Budapesta, în septembrie 1988, care s-a desfășurat sub deviza și tema : Cuvântul lui Dumnezeu, speranță pentru toți.

Adunarea de la Mississauga s-a desfășurat sub deviza și tema : «Cuvântul lui Dumnezeu, viață pentru toți».

Au participat 335 de delegați veniți din 138 de țări, reprezentând 135 de Societăți Biblice Naționale.

1. PRELIMINARIU

Înainte de a prezenta date privind desfășurarea ca atare a lucrărilor Adunării Mondiale a SBU, sunt necesare câteva informații privind apariția istorică și caracterul instituției care poartă numele de «Societățile Biblice Unite».

Această organizație s-a constituit la data de 9 mai 1946, la Haywards Heats, Anglia, când reprezentanții a 13 Societăți Biblice (SB) naționale au hotărât înființarea Societăților Biblice Unite. În 1988, când avea loc Adunarea Mondială de la Budapesta, numărul SB naționale care făceau parte din SBU era de 78, pentru ca, la Mississauga, acest număr să ajungă la 135.

În ce privește definiția și scopul SBU, în Statutul acestei organizații, se precizează : SBU este o comuniune de societăți sau alianțe biblice asociate, constituite pentru a se consulta, a-și acorda asistență mutuală și a împlini, împreună, îndatorirea comună pe care și-o propun : cea mai bună difuzare posibilă a Sfințelor Scripturi, atât în ce privește cantitatea, cât și în ce privește calitatea (art. 2).

Din SBU pot să facă parte ca membre SB naționale care sunt recunoscute de Bisericile din țările respective și aduc servicii populațiilor din aceste țări în ce privește difuzarea Sfintei Scripturi atât în ce privește cantitatea, cât și în ce privește calitatea (Statutul SBU, art. 3).

Un Statut al SBU și un Regulament interior, care interpretează și face precizări pe marginea Statutului definesc pe larg scopul urmărit de această organizație creștină mondială, mijloacele și metodele utilizate, în vederea atingerii acestui scop, modul în care se realizează, prin colecte și donații, fondurile SBU, felul în care pot fi consumate aceste fonduri etc.

La lucrările Adunării Mondiale a SBU au participat : câte doi reprezentanți din partea societăților membre cu drepturi depline și membre asociate și câte un reprezentant din fiecare SB în formare, cum este Societatea Biblică Interconfesională din România (SBIR), repre-

zentată la Mississauga de cel ce semnează această dare de seamă. Criteriul cel mai de seamă luat în considerație la primirea unei SB naționale în SBU este acela al vechimii de minimum trei ani al respectivei SB naționale și al îndeplinirii permanente a condiției fundamentale privind difuzarea Sfintei Scripturi către întreaga populație din țara respectivă doritoare să primească Sfânta Scriptură, indiferent de confesiune, naționalitate și de limbă. SBIR va depune documentația necesară primirii calității de membru asociat al SBU în trimestrul IV al anului 1996, conform unui calendar stabilit de Centrul Regional pentru Europa și Orientul Mijlociu, care va aviza în mod cert favorabil această lucrare, dat fiind că România se află pe o poziție de frunte între țările est și central europene în ce privește difuzarea Bibliei și a unor părți din Biblie, în raport cu numărul locuitorilor țării.

2. LUCRĂRILE ADUNĂRII

Adunarea și-a desfășurat lucrările pe parcursul a 8 zile (26 septembrie — 3 octombrie 1996). Aceste lucrări s-au desfășurat în ședințe plenare la care au participat toți reprezentanții SB naționale. Au avut loc, de asemenea, ședințe separate de lucru, ale reprezentanților celor patru Centre regionale în care este împărțită organizația: Regiunea Africa, Regiunea America, Regiunea Asia-Pacific și Regiunea Europa-Orientul Mijlociu.

S-au desfășurat, apoi, ședințe de analiză și de studiu în cadrul a ceea ce a purtat numele de atelier, care au prilejuit discutarea îndeosebi a unor probleme cu caracter practic, privind traducerea Sfintei Scripturi, tipărirea Bibliei în diferite formate, în diferite extrase, cele mai bune metode de difuzare a Bibliei sau de strângere de fonduri etc.

Zilnic, programul cuprindea, la început, o expunere asupra unui text biblic; împărțiți pe grupuri mici (până la 15 persoane), participanții la Adunare aprofundau, pe versete, textul biblic comentat în plenară, de un specialist.

Ca și în cazul așa numitelor ateliere, și în ce privește grupele de studiu biblic prezentau, pe scurt, în scris, concluziile la care au ajuns participanții la discuții. În cadrul ședințelor plenare, prezentările exegetice și teologice au alternat cu dezbateri privind adoptarea Statutului și Regulamentului interior al SBU, alegerea noului președinte al acesteia, Raportul de activitate pe ultimii opt ani al SBU prezentat de Dr. Siegfried Meurer, Secretarul General al SB Germane și, până acum, Președintele Comitetului Executiv al SBU care, în intervalul dintre Adunarea Mondială a SBU, îndeplinește o serie de îndatoriri privind conducerea organizației. Asupra acestui Raport, un document de cea mai mare importanță, vom reveni.

În cadrul plenei nr. 4 de sâmbătă, 28 septembrie, a avut loc o festivitate emoționantă de înmânare a unor diplome onorifice oferite unor veterani ai lucrării desfășurate de-a lungul mai multor decenii de SBU care, în prezent, sunt pensionari sau desfășoară alte activități în cadrul Bisericilor de care aparțin.

Este cazul să amintim, în acest punct al prezentării de față, pe doi dintre cei care au fost omagiați pentru lucrarea lor în cadrul SBU și anume pr. Dr. Ulrich Fick, mulți ani secretar general al SBU, în prezent coordonator în cadrul unui post de televiziune german al unui program de prezentare, în imagini, a Sfintei Scripturi, și pe doamna Dorothea Kindt, decenii de-a rândul, responsabilă, în cadrul SBU, cu tipărirea Sfintei Scripturi în alfabetul Braille, pentru nevăzători.

Dr. Ulrich Fick s-a numărat în anii 1970—1980 printre cei care au susținut, cu hotărâre și folos, cererile formulate de Patriarhia Română, prin Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, privind dotarea Tipografiei Patriarhiei cu utilaje moderne, de mare randament, și cele privind oferirea în mod gratuit de materiale tipografice (hârtie, materiale de legătorie, plăci de offset presensibilizate etc.).

Doamna Dorothea Kindt a depus mari eforturi în vederea tipării unor cărți din Noul Testament (cele patru Evanghelii și Faptele Apostolilor) și a unei Cărți de rugăciune în alfabetul Braille pentru nevăzători, lucrare care a avut loc între anii 1976—1987. În același timp, doamna Kindt a susținut cererile Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române privind obținerea de utilaje și materiale tipografice.

Cităm, în continuare, unele din textele biblice asupra cărora au prezentat comentarii câțiva specialiști în materie, care activează în cadrul SBU: II Timotei 3, 14—4, 5; Iezechiel 37, 1—14; II Timotei 2, 1—10; Ioan 4, 1—4; Iezechiel 47, 1—12; Evrei 4, 12—13; Isaia 55, 10—11; Psalmul 95, 7—9; Evrei 4, 2—3 etc.

Dintre textele cu caracter general discutate în cadrul plenarelor Adunării, cităm: *Biserica în mileniul trei*; *Societățile Biblice în mileniul trei*; *Rolul femeii în Societățile Biblice*, etc.

Rugăciunea și-a găsit, firește, un loc important în desfășurarea programului Adunării Mondiale a SBU, fiecare reuniune (plinară, atelier, grupe de lucru) începând și încheindu-se cu o rugăciune rostită sau cântată.

3. DATE DIN RAPORTUL COMITETULUI EXECUTIV AL SBU

Acest Raport, care se referă la activitatea SBU în perioada 1988—1996 a fost prezentat, așa cum prevede Statutul SBU, de Președintele Comitetului Executiv al SBU, Dr. Siegfried Meurer.

În acest Raport se arată, înainte de toate, evoluția SBU în ce privește numărul SB naționale membre care, în 1988 era de 78, pentru ca în 1996, să ajungă la 135. Creșterea impresionantă a numărului de SB naționale se explică prin aceea că multe popoare care erau cuprinse în Uniunea Sovietică și-au dobândit independența în urma prăbușirii acesteia. Totodată, țările din centrul și răsăritul Europei care aparțineau așa-numitului lagăr socialist și-au dobândit o independență reală prin căderea regimurilor totalitare comuniste, astfel încât a devenit posibilă înființarea și organizarea unor SB naționale, conform principiului: o singură Societate Biblică într-o țară.

Toate SB care au luat ființă în aceste țări au caracter interconfesional, se subliniază în Raport. Autorul Raportului subliniază contribuția pe care SB naționale având caracter interconfesional o au la stabilirea unor relații și a unei atmosfere ecumenice între Bisericile membre dintr-o țară sau alta. Se subliniază, apoi, eforturile financiare ale unor SB naționale, îndeosebi cea Americană, făcute cu scopul de a se împlini cât mai repede cu putință cererile de Biblii și părți ale Bibliei venite din partea populațiilor din țările eliberate de sub orânduirea comunistă.

Singura SB națională care a dispărut în acest vast și fericit proces de înmulțire a SB naționale a fost cea din fosta Republică Democrată Germană care, odată cu reunificarea celor două Germanii, a trebuit să dispară fiind absorbită de SB din Germania.

Un capitol important (al treilea) din Raport este consacrat traducerilor biblice gestionate, în marea lor majoritate, de SBU. În anul trecut 15 % din bugetul general de 52 milioane de dolari SUA al SBU a fost destinat realizării unor traduceri. La această oră SBU au în lucru 606 traduceri biblice, din care 52 în America, 322 în Asia și Pacific și 68 în Europa și Orientul Mijlociu. Din 1988, numărul limbilor care dispun de întreaga Biblie a crescut de la 303 la 349; tot astfel, numărul limbilor care dispun de Noul Testament a crescut, în aceeași perioadă, de la 670 la 841. Autorul Raportului face un ușor reproș traducătorilor actuali care realizează o traducere într-un interval de timp prea lung. Nu trebuie să uităm, spune raportorul, că, o singură dată în istorie, traducerea întregului Nou Testament a durat 11 săptămâni. Aceasta este opera lui Martin Luther, care a realizat-o în timp ce era ascuns la Wartburg, în 1522.

Cu privire la raporturile cu Biserica Romano-Catolică, în Raport, se arată că la trei ani după Conciliul Vatican II, Secretariatul pentru Unitatea Creștinilor din cadrul Vaticanului și SBU au stabilit un acord de cooperare în materie de traduceri biblice. De atunci, a apărut un număr de aproape 190 de traduceri numite interconfesionale și altele 190 sunt în lucru. Numai după Adunarea Mondială a SBU de la Budapesta (1988), 26 de traduceri noi ale Bibliei au fost recunoscute ca interconfesionale.

În ce privește colaborarea dintre SBU și Bisericile Ortodoxe, în Raport se precizează: După Budapesta (1988) s-a dezvoltat o colaborare fructuoasă cu Bisericile Ortodoxe în domeniul traducerilor biblice. Dar această colaborare a pus SBU în fața unor probleme importante.

Biserica Ortodoxă Rusă, îndeosebi, dar și alte Biserici au un mare respect față de textul Septuagintei și față de textus receptus și ar dori ca acestea să servească drept bază pentru traduceri și revizuirile Bibliei. Ori principiile pentru o cooperare interconfesională în materie de traducere a Bibliei, stabilite în 1968, stipulează că traduceri trebuie să aibă la bază *Biblia hebraica stuttgartensia* și *textul critic al Noului Testament grec*. La revizuirea acestor principii publicate în 1987 a fost introdusă o importantă modificare, care permite referirea la *textus receptus*, dar numai în note. Problema a continuat însă să fie intens discutată și după această modificare.

După discuții îndelungate între universitari și consilieri în traducere, pe de o parte, și Centrul Regional pentru Europa de Est și Orientul Mijlociu pe de altă parte, Comitetul Executiv al SBU a adoptat următoarea Rezoluție :

Textul cuprins în *Greek New Testament* al SBU (care este identic cu acela conținut în *Novum Testamentum Graece*, publicat de Societatea Biblică Germană, trebuie să servească drept bază pentru toate traducerile Noului Testament.

În cazul în care acest text nu va putea să fie acceptat, textul oficial al Bisericii participante la proiect poate fi adoptat ca text de bază, cu condiția ca diferențele față de *Greek N T* al SBU să fie semnalate în note, introduceri sau anexe.

Textul masoretic (TM) astfel cum este prezentat în Biblia hebraică stuttgartensia trebuie să servească drept bază traducerilor Vechiului Testament. În cazul în care acest text nu va putea să fie acceptat de Bisericile participante la proiect, acela al Septuagintei (LXX) poate fi adoptat cu condiția ca diferențele semnificative între TM și LXX să fie semnalate în note, introduceri sau anexe. În nici un caz, un text hibrid — utilizându-se, de exemplu, în parte TM și în parte LXX — nu trebuie să fie adoptat.

În capitolul 6 al Raportului, intitulat SBU și Bisericile, se stabilește că SBU se angajează să slujească toate Bisericile creștine și toate confesiunile.

Autorul Raportului amintește de întâlnirea din 24 octombrie 1991 de la Durham (Anglia) dintre o delegație a Bisericii Ortodoxe Ruse, condusă de Sanctitatea Sa Alexei II, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, și o delegație a SBU condusă de Dr. S. Meurer, Președintele Comitetului Executiv al SBU. Cu această ocazie s-a semnat un protocol, prin care cele două instituții se angajează să colaboreze într-un spirit de parteneriat și sprijin mutual. Societatea Biblică Rusă beneficiază de protecția și binecuvântarea Sanctității Sale Patriarhul Alexei II.

Raportul face și unele propuneri privind reorganizarea cancelariilor centrale și regionale ale SBU ; se anunță și unele reduceri de personal, acțiune mai puțin agreată, dar necesară.

În ultima zi a lucrărilor, Adunarea Mondială a adoptat o Rezoluție intitulată «*Cuvântul lui Dumnezeu, viață pentru toți*».

În acest document sunt dezbătute probleme ca : necesitatea intensificării eforturilor tuturor celor care lucrează în cadrul SBU și în Biserică în sensul de a răspândi practica lecturii Sfintei Scripturi ; aducerea cuvântului lui Dumnezeu în rândul tinerilor ; valorificarea potențialului reprezentat de femei pentru atingerea scopurilor SBU ; influențarea societății moderne în sensul practicării virtuților evanghelice.

Un capitol al Rezoluției este intitulat : *Către viitori*. Acest capitol cuprinde un program al SBU în care sunt prevăzute acțiuni menite să conducă la o cât mai largă răspândire a cuvântului Sfintei Scripturi în rândul tuturor oamenilor, indiferent de Bisericile sau confesiunile cărora aceștia le aparțin, de vârstă sau de sex, de limbă sau cultură, de stare socială sau materială.

O deosebită atenție se acordă, pentru viitor, propagării cuvântului lui Dumnezeu pe cale orală, folosindu-se benzile magnetice, și pe cale vizuală, folosindu-se benzile video.

Un loc important în ce privește lucrarea de difuzare a Sfintei Scripturi în viitor îl vor ocupa așa-numitele traduceri fundamentale care folosesc, dintr-o limbă, vocabularul de bază și expresiile cele mai simple și utilizate. Au apărut, până în prezent, Noul Testament în engleza fundamentală și în franceza fundamentală. Aceste traduceri se adresează celor care cunosc numai vocabularul de bază al limbii, persoane cu o mai redusă pregătire. Acestea vor fi astfel încurajate în efortul lor de a înțelege, cunoaște și reține părți din Sfânta Scriptură.

Un loc important, în ce privește activitatea SBU și în viitor, este rezervat colaborării strânse și pe toate planurile, cu Bisericile; această colaborare rămâne cheia oricărui succes în domeniul difuzării Sfintei Scripturi către credincioși.

Rezoluția se încheie cu un angajament solemn și ferm al tuturor SB naționale, al conducerii acestora și al SBU, care se referă la obligația pe care acestea și-o asumă, și anume aceea de a folosi toate metodele, strategiile și programele necesare și posibile în vederea răspândirii cuvântului lui Dumnezeu.

Tot în ultima zi a lucrărilor, Adunarea Mondială a ales ca președinte al SBU pe dl. Samuel Escobar, un pastor baptist în vârstă de 62 de ani, un vechi și cunoscut colaborator al SBU. El îl înlocuiește pe episcopul lutheran german Eduard Lohse, profesor de studiu biblic.

Următoarea Adunare Mondială a SBU va avea loc în Anglia, în anul 2004.

În încheiere prezentăm cifre privind tipărirea și difuzarea Bibliei și a unor părți din Biblie în anii 1966, 1971, 1986 și 1995:

Anul	Biblie	Testamente	Cărți separate	Extrase
1966	5.102.066	5.367.472	35.758.721	46.862.520
1976	7.083.825	10.470.946	24.091.031	289.254.942
1986	13.571.391	11.479.594	44.116.988	530.960.486
1995	17.750.982	11.255.214	45.200.101	490.292.976

Cifrele de mai sus reprezintă numai tipăriturile realizate și puse în circulație de SBU. Este de reținut că cea mai mare parte a tipăriturilor din domeniu realizate de Biserica Romano-Catolică nu sunt cuprinse în aceste cifre. Tot astfel nu sunt cuprinse nici textele biblice tipărite și puse în circulație de alte organizații creștine de răspândire a Bibliei, cum sunt, de pildă, membrii Asociației ghedeoniților.

Organizarea excelentă a Adunării Mondiale a SBU a necesitat mari eforturi și pricepere managerială din partea conducerii mondiale a SBU, în frunte cu Secretarul General al acestei organizații, pastorul Dr. John D. Erickson, a cărui activitate a întrunit aprecierile tuturor participanților.

Lucrările Adunării s-au desfășurat într-o atmosferă de colaborare și dragoste frățească.

Pr. Dr. SABIN VERZAN

ÎNTĂLNIREA ECUMENICĂ REGIONALĂ INTERNAȚIONALĂ

BARI - ITALIA (1—4 oct. 1996)

«Mediterana, loc al reconcilierii»

În urmă cu 7 ani a avut loc la Basel (Elveția) prima Adunare Ecumenică Europeană, care a avut ca temă «Pacea și Dreptatea» și la care au participat mii de delegați ai Bisericilor din Europa.

În anul 1997, între 23—29 iunie, va avea loc la Graz, în sud-estul Austriei, cea de-a doua *Adunare Ecumenică Europeană*, care va reuni Bisericile creștine ale tuturor confesiunilor și țărilor Europei. La această manifestare ecumenică europeană sunt așteptați să participe aproape 9000 de delegați și invitați din toată Europa.

Ceea ce s-a început la Basel urmează să se continue la Graz sub tema «Reconcilierea, dar al lui Dumnezeu și izvor al noii vieți». La sfârșitul celui de-al doilea mileniu, confruntat cu două războaie mondiale, cu lagăre de exterminare, cu masacre de proporții, cu vrajbă și nedreptate socială, iată, Bisericile din Europa își dau mâna propunând omului de azi meditația asupra unei teme fundamentale pentru viitorul său și al planetei: împăcarea omului cu Dumnezeu, după atâtea neînțelegeri, separări și diviziuni, în decursul istoriei lor. Europa se află la începutul unui nou mileniu în fața unor puternice provocări care țin atât de domeniul socialului, și al economicului, dar mai cu seamă al moralei și spiritualității. Căderea zidurilor Berlinului, a cortinei de fier, a regimurilor comuniste din țările Europei și de Est a creat premisele fundamentării unei noi Europe reconciliate.

În cadrul pregătirilor regionale pentru organizarea celei de-a doua *Adunare Ecumenică Europeană*, a avut loc la Bari, Italia, între 1—4 octombrie 1996, *Întâlnirea Ecumenică Internațională Regională* cu tema: «Mediterana, loc al reconcilierii».

Întâlnirea a fost organizată de către Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Conferinței Episcopilor Catolici Europeni, la invitația Conferințelor Episcopale și a Federației Bisericilor Evanghelice din Puglia și Lucania — Italia. La aceasta au participat mitropoliți, pastori și teologi din Austria, Bosnia-Herțegovina, Croația, Grecia, Italia, Iugoslavia, Liban, Malta, România, Siria și Slovenia. Printre aceștia s-au numărat: președintele Federației Bisericilor Evanghelice italiene, *Domenico Tomasetto*; reprezentantul Conferinței Bisericilor Europene protestante și ortodoxe, *John Taylor*, președintele Comisiei Ecumenice al Conferinței Episcopale Italiene, *Mons. Giuseppe Chiaretti*, noul arhiepiscop al Mitropoliei greco-ortodoxe pentru Italia, *Î.P.S. Gennadios Zervos* și secretarul Consiliului Conferinței Episcopale Catolice Europene, *Mons. Aldo Giordano*. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat Dl. Mircea Alexă Uță.

Scopul întâlnirii a fost acela de a construi un pod între nordul și sudul Europei și să creeze, prin respect și iertare reciprocă, o imagine a Mediteranei, nu ca un loc al diviziunii, ci al co-dezvoltării prin cooperarea cu toate forțele, spirituale, morale și culturale, care să conveargă pe același drum al reconcilierii, întru dreptate și fraternitate.

Marti, 1 octombrie 1996, la ora 15,30, la teatrul Kursaal Santa Lucia a avut loc inaugurarea oficială a Întâlnirii cu o rugăciune și un cuvânt de salut rostit de Excelența Sa Mons. *Mariano Magrassi*, arhiepiscopul mitropolit de Bari — Bitonto. A fost prezent Dr. *Giovanni Arcidiacovo*, președinte al Federației Bisericilor Evanghelice din Puglia și Lucania, Î.P.S. Arhiepiscop *Gennadios Zervos*, Exc. Sa Mons. *Chiavetti* și Mons. *Giordano*.

După inaugurare, au fost prezentate trei referate, reprezentând trei puncte de vedere, adică eclesial, social și politic, asupra aceleiași teme : «*Mediterana, loc al reconcilierii ; angajarea Bisericilor creștine în fața diferențelor de dezvoltare, de cultură, de mediu și de justiție*». La masa rotundă ce a urmat au intervenit Prof. *Andrea Riccardi*, de la Comunitatea Sant Egidio, Dl. *Valdo Spini* de la Biserica Evanghelică Valdeză și Prof. *Grigorios Larentzakis* de la Universitatea din Graz, delegatul Patriarhiei Ecumenice.

Au fost abordate teme privind reconcilierea, cum ar fi : «*Cum răspund Bisericile la apelul Duhului la reconciliere ?*» sau «*Itinerarii de comuniune și slăbiciunea păcatului*».

Prima zi a lucrărilor s-a încheiat în teatrul S. Lucia cu un concert al Corului Ecumenic din Bari.

Miercuri, 2 octombrie 1996, la orele 9,00, la casa «Oasi di Cassano Murge», aflată la circa 10 km depărtare de Bari, locul unde au fost cazați reprezentanții Bisericilor la această întâlnire, a fost săvârșită o rugăciune prezidată de către Exc. Sa Mons. *Ennio Appignanesi*, arhiepiscopul de Potenza și Muro Lucano, după care a urmat un referat biblic cu tema : «*Obstacolele și șansele reconcilierii*», susținută de către pastora *Gianna Sciclone*, din partea Conferinței Bisericilor Europene. S-au punctat anumite obstacole care au stat și stau în fața reconcilierii și s-au căutat oportunitățile care trebuiesc valorificate în vederea reconcilierii.

La ora 16,30 au avut loc o serie de comunicări susținute în Aula Magna a Universității de studii din Bari. După salutul rectorului prof. *Aldo Cossu*, au intervenit Prof. *Luigi Ambrosi*, președinte al Comunității Universității Mediteranei, tratând despre spațiul politic al reconcilierii ; prof. *Antonio Baldassarre*, pedagogist, tratând despre cultura reconcilierii și Dr. *John Taylor*, din partea KEK, tratând problema reconcilierii eclesiale.

Profesoara și ecumenista *Maria Vingiani*, președinte al Secretariatului pentru Activități Ecumenice (SAE) din Italia a susținut prelegerea :

«Laicii pentru reconciliere în Europa: experiența sesiunilor SAE în Italia».

Ziua s-a încheiat cu un program folcloric italian.

Joi, 3 octombrie 1996, la ora 15,30, în teatrul S. Lucia din Bari, a avut loc masa rotundă care a luat în discuție obstacolele și angajarea Bisericilor în vederea reconcilierii.

Dr. *Leandro Limoccia*, de la «Osservatorio pugliese» a vorbit despre «Angajarea de a lupta împotriva mafiei, criminalității și subdezvoltării»; Dr. *Eleonora Sollazo Spegni*, președinta națională MIR, a vorbit despre «Problema Kosovo»; *Antonio Dell'Olio*, secretarul național de la Pax Christi a vorbit despre «Munca ecumenică în serviciul păcii»; Prea Sfinția Sa *Vasilios Karayannis*, episcopul de Nicosia, Cipru, a vorbit despre «Interculturalitate»; Prof. *Francesco Megli* a ținut prelegerea: «Să începem de la cei mici: grupul ecumenic din Bari».

În încheiere, Prof. *Grigorios Larentzokis*, rectorul Universității din Graz, delegatul Patriarhiei Ecumenice, a punctat elementele «Către Graz».

Vineri, 4 octombrie 1996, în timpul dimineții au fost vizitate portul și bazilica Sf. Nicolae al Mirelor Lichiei și a fost redactat un Document final, pe care îl prezentăm integral în continuare; traducerea în românește ne aparține.

Întâlnirea Ecumenică Internațională de la Bari s-a încheiat cu o slujbă ecumenică prezidată de Excelența Sa Mons. *Mariano Magrassi*, arhiepiscop de Bari și săvârșită în bazilica Sf. Nicolae.

DOCUMENT FINAL

Noi, creștinii catolici, ortodocși și protestanți, reuniți la Bari între 1—4 octombrie 1996, din diferite țări (Austria, Bosnia-Herțegovina, Croația, Grecia, Italia, Iugoslavia, Liban, Malta, România, Siria, Slovenia), convocați fiind de KEK și de CCEE, la invitația Conferinței Episcopale și a Federației Bisericilor Evanghelice din Puglia și Lucania, precum și a Arhiepiscopiei Greco-Ortodoxe din Italia, exprimăm profunda noastră recunoștință Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pentru experiența de dialog și de comuniune trăite aici în aceste zile, în vederea pregătirii viitoarei și celei de a Doua Adunare Ecumenică Europeană de la Graz.

Am reflectat asupra condițiilor de viață și asupra dificultăților din zona Mediteranei, pe care le trăiesc Bisericile noastre și am recunoscut sarcina deosebită ce ne revine, pentru depășirea acestora. Fără îndoială că în ultimii 30 de ani, în

Europa s-au trasat perspective, s-au exprimat intenții, s-au semnat acorduri, s-a reflectat îndelung pentru a se defini mai bine arhitectura politicii Mediteranei și cu toate acestea, se ia act de periculoasa asimetrie a relațiilor care se stabilesc, a amintirilor amare ale trecutului, a viselor contradictorii care se întrevăd, a ideologiilor contrastante, a diversităților culturale care rămân, a viziunilor proprii despre lume păzite cu gelozie și nu de rare ori cu dispreț și ură și care devin răspunsuri acestor probleme.

În jurul Mediteranei există o serie de societăți ne-«unificate», însă «reunite» într-o imensă dramă istorică în care, dincolo de intrigi de tot felul, grupurile care aparțin acestei zone mai mult decât să confrunte, se înfruntă ca frații dușmani: totul îi unește, și tocmai pentru această rațiune nu pot coexista ușor. Sunt prea vecini pentru a se ignora și prea diferiți pentru a trăi împreună mai bine. Diferențele dintre ei îi fac rivali, fiecare încercând să ocupe unicul post în lume care nu poate fi atribuit practic nici unui popor, nici unei singure societăți. Acel loc e desemnat de aceeași mare pe care fiecare ar dori să o numească mare nostrum. Sensul de auto-satisfacție și de auto-suficiență a marilor culturi europene, a generat indiferență față de bogatele culturi ne-occidentale care se întrevăd pe celelalte maluri ale Mediteranei. De aici trebuie să se dezvolte un proces puternic de reconciliere pe care cultura noastră dorește să-l propună printr-o viziune autocritică față de altele, recunoscând puterea și frumusețea acestora.

Ca Biserici am înșiruit câteva dificultăți specifice și am identificat câteva puncte care merită să fie aprofundate. Între dificultăți am amintit :

- 1. prezența unor istorii conflictuale nereconciliate încă ;*
- 2. naționalisme care se revestesc în motivații religioase, care trădează legitime identități a popoarelor ;*
- 3. integralisme și fundamentalisme care exasperează dificultăți și se auto-propun ca unicii depozitari ai adevărului și*

care acum provin și din alte religii prezente în sfera mediteraneană;

4. lipsa unei serioase și corecte cunoașteri reciproce, din cauza unei informări slabe și carente ;

5. un raport exasperat al Bisericilor cu teritoriul, considerat ca fiind locul exclusiv al propriei mărturisiri, alături de un prozelitism care nu respectă demnitatea și mărturisirea Bisericilor deja prezente în teritoriul ;

6. violența împotriva naturii, care este dar al lui Dumnezeu dat tuturor ființelor umane și în mod deosebit violența împotriva Mării Mediterane, care este spațiu de viață și de regenerare pentru popoarele Europei ;

7. persistenta lipsă de atenție manifestată față de demnitatea și cultura femeii, față de care umanitatea și Bisericile noastre suferă ;

8. dese manifestări de rasism și de antisemitism, oriunde ar fi, mai ales dacă se coroborează cu lipsa de atenție și de liniște a Bisericilor însele ;

Între așteptările și motivele de speranță am amintit :

1. a se promova o mai bună cunoaștere, recunoaștere și ca daruri pentru a fi schimbate reciproc, în vederea unei depline recunoașteri reciproce ;

2. a se iniția procese de reconciliere în toate situațiile concrete unde este încă vie conflictualitatea, trecând la o serioasă convertire la Hristos, precum și la o generoasă iertare reciprocă ;

3. să se confirme speranța, afirmată la Bazilea, că orice persoană, independent de sex, de rasă, de națiune sau de limbă, poartă în sine chipul lui Dumnezeu și are pentru aceasta, ca membru al societății, aceeași demnitate, în vederea angajării împreună, pentru a construi o comunitate în care bărbații și femeile să împărtășească aceleași responsabilități ;

4. a se îndrepta către o « comuniune de Biserici » fundamentată pe Revelația trinitară, care să acorde aceeași dem-

nitare persoanei și Bisericilor locale, într-un profund raport de unitate în iubire ;

5. a se lupta împotriva unor culturi care să privilegieze construirea unei noi Europe unite, în care creștinii și Bisericile să trăiască o viață bazată pe mesajul evanghelic care se exprimă în solidaritate, în ospitalitate recipocă și în reconciliere ;

6. a se căuta ocazii de mărturisire comună, care se realizează la diferite niveluri : difuzarea Bibliei, solidaritatea cu cei dezrădăcinați, întâlniri ecumenice, propunerea Bisericii Ortodoxe de a institui o nouă sărbătoare a Bisericii pentru salvagardarea și protejarea creațiunii (la 1 septembrie) și altele ;

7. a se recunoaște aceleași demnități și responsabilități în edificarea Bisericii și a întregului popor al lui Dumnezeu, onorând harisma fiecăruia în parte ;

8. a suscita sensibilitatea Bisericilor pentru conviețuirea în pace a popoarelor, lucru bazat pe respectul drepturilor omului. A se elabora pentru aceasta o strategie comună teologică și pedagogică, pentru educarea noilor generații la pace și la încrederea în celălalt, problemă care să fie considerată o sarcină prioritară a Bisericilor ;

9. a se atrage atenția instanțelor politice asupra faptului că spațiul mediteranian, cu variatele sale specificități, aparține în mod inseparabil Europei, lucru care nu poate să fie devalorizat, altfel, Europa ar pierde una dintre dimensiunile sale cele mai bogate și mai vitale ;

10. se solicită (donație auspică) creșterea în cunoașterea comună a identității Mediteranei complementare altor identități supranaționale bazate pe varietatea tradițiilor sale.

Recunoscători pentru darul reconcilierii trăit în aceste zile, ne bucurăm că Bisericile europene au decis să abandoneze calea contra-punerii, a urii, a izolării și a indiferenței și am început procesul reconcilierii, înțeles ca dar al lui Dumnezeu și ca izvor de viață nouă. În această perspectivă cerem ajutorul Sfântului Duh și ne punem la dispoziția Sa.

Arrivederci a Graz !

MIRCEA ALEXĂ UȚA
Inspector de specialitate

A IV-A CONFERINȚĂ INTERNAȚIONALĂ A FACULTĂȚILOR DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

(București, 12—17 august 1996)

În perioada 12—17 august 1996, a avut loc cea de a IV-a Conferință Internațională a Facultăților de teologie ortodoxă organizată de Facultatea de teologie ortodoxă din București, cu sprijinul Patriarhiei Române, având ca temă principală «Misiunea Bisericii, astăzi și mâine». (Primele trei «Conferințe (Congrese) ale Facultăților de teologie ortodoxă» au avut loc : I — Atena (Grecia), 29 noiembrie — 6 decembrie 1936 ; II — Atena — mănăstirea Penteli (Grecia), 16—19 august 1976 ; III — Brooklyn (S.U.A.), 30 august — 4 septembrie 1987).

Lucrările Conferinței au început în dimineața zilei de 12 aug. cu slujba Te-Deum-ului, săvârșită în biserica Sfânta Ecaterina și s-au desfășurat în aula Facultății de Teologie Ortodoxă din București. P.C. Preot prof. dr. Dumitru Popescu, președintele Comitetului român de organizare a Conferinței a deschis lucrările cu un cuvânt de salut adresat participanților. De asemenea, un cuvânt de salut a adresat participanților și P.C. Preot prof. dr. Constantin Cornițescu, decanul Facultății de Teologie din București. A luat cuvântul, imediat după aceea, *Prea Fericitul Părinte Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care a spus :

«Biserica noastră întâmpină cu dragoste și cu bucurie aleasă pe participanții la cea de a patra Conferință Internațională a Facultăților de Teologie Ortodoxă, care are loc la București între 12—17 august 1996. Tema pe care urmează să o dezbateti în cadrul lucrărilor acestei întruniri, Misiunea Bisericii, astăzi și mâine, are o importanță deosebită pentru prezența și lucrarea fiecărei Biserici Ortodoxe în parte, în propria ei țară, dar și pentru toate Bisericile noastre împreună, în lumea contemporană. Misiunea Bisericii rămâne aceeași peste veacuri, cunoașterea adevăratului Dumnezeu, iertarea păcatelor și dobândirea vieții veșnice, adică mântuirea, după cuvintele Mântuitorului, dar ea (mântuirea) se realizează în condițiile specifice ale lumii de azi sau de mâine, fiindcă aceste condiții specifice diferă de la epocă la epocă. De aici provine marea importanță a temei care va sta în centrul întrunirii Dumneavoastră. Misiunea Bisericii este confruntată atât cu problemele globale care privesc toate Bisericile, cum ar fi, spre exemplu, problema secularizării, a sectelor, problema ecumenismului, a dialogului sau problema integrării europene, ca să menționez doar câteva dintre ele ; dar, fiecare Biserică locală este confruntată și cu probleme de canonicitate, specifice unor stări sociale apărute după prăbușirea comunismului, precum și de integrarea țării în care Biserica își desfășoară activitatea ei mântuitoare.

Spre a se înțelege mai bine specificul misiunii pe care Biserica noastră o desfășoară în România, trebuie spus mai întâi că viața creștinis-

mului românesc s-a împletit indisolubil cu viața neamului nostru străbătând aproape două milenii. În toată această perioadă Biserica a păstrat unitatea spirituală și morală a poporului nostru, care, după cum se știe, este împărțit în provincii diferite. Ea a fost sursă de inspirație pentru o bogată și originală cultură populară cu conținut autentic creștin, a contribuit la dezvoltarea limbii și literaturii culte române, i-a conferit poporului puterea spirituală de a nu se lăsa niciodată învins de încercările la care a fost supus de o istorie haină și i-a sădit încrederea în viitor, către formarea statului unitar român, care a îmbrățișat laolaltă pe fiii aceleiași neam și toate minoritățile apărute și aflate pe teritoriul patriei noastre comune. Pe bună dreptate spunea unul dintre cei mai mari poeți ai neamului nostru, Mihai Eminescu, poetul nepereche, că Biserica a fost mama spirituală a poporului român.

Prezența Bisericii în viața poporului român și misiunea salutară pe care a împlinit-o în decursul istoriei sale este ilustrată de șirul continuu de mărturisitori și martiri care nu și-au precupețit viața pentru apărarea dreptei credințe și a pământului străbun, fii ai săi, proveniți din straturi sociale diferite, fie că este vorba de ierarhi sau voievozi, de călugări, preoți sau credincioși mireni. Amintim aici figura remarcabilă a marelui voievod român Constantin Brâncoveanu, trecut de curând în rândul sfinților, care a plătit cu prețul propriei sale vieți și cu viața celor patru fii ai săi, decapitați, pe rând, în fața lui, pe malul Bosforului, statornicia în credința ortodoxă, fiindcă nu a acceptat să treacă la islam. Tot atât de impunătoare este și figura altui mare voievod român, Mihai Viteazul, care a înțeles că nu-și poate păstra credința și neamul fără să facă front comun cu alte țări din această parte a continentului împotriva primejdiei otomane. Într-o sublimă mărturisire face să răsune peste veacuri profundele lui convingeri creștine: «Eu n-am avut de la turci nici o greutate sau nedreptate, dar ceea ce am făcut, toate le-am făcut pentru credința creștinească. Văzând Eu ce se întâmplă în fiecare zi cu bieții creștini, m-am apucat să ridic această mare greutate cu această țară săracă a noastră, ca să fac un scut al întregii lumi creștine». Mihai Viteazul rămâne o figură legendară pe firmamentul istoriei noastre creștine românești, atât pentru faptul că a reușit să adune pe toți românii pentru prima dată sub același steag, dar și pentru dimensiunea europeană a politicii lui de scut și apărare a lumii creștine.

Ne-am oprit, onorați participanți, asupra acestor aspecte ale istoriei creștine a poporului nostru, spre a înțelege mai bine amploarea șocului pe care l-au trăit românii, datorită politicii fostului regim comunist, instaurat în țară după cel de-al doilea război mondial, care urmărea eliminarea Bisericii din viața poporului nostru.

Pentru prima dată în istoria noastră a apărut un regim ateu care a căutat să curme firul unei istorii de două ori milenare, să despartă Biserica de poporul ei și să-l supună unei educații ateiste, forțate, care a afectat întregul învățământ de stat, de la școala elementară până la Universitate. Biserica a fost împiedicată să mai desfășoare orice activitate socială organizată și obligată să-și limiteze întreaga ei activitate doar în cadrul locașurilor de cult. Dar această ofensivă masivă îndreptată

împotriva Bisericii, cu toate mijloacele de care poate dispune un stat ateu militant, a rămas fără rezultate notabile, pentru două motive: pe de-o parte, s-a lovit de religiozitatea profundă a poporului român, apărut în arena istoriei, creștinat de la nașterea sa, pe de altă parte, Dumnezeu ne-a trimis la cârma Bisericii slujitorul de care ea avea nevoie în acea vreme, pe Patriarhul de vie memorie, Justinian Marina, care a întreprins pe linia unei responsabilități sacerdotale puternice și a geniului său practic pastoral, o seamă de măsuri organizatorice, datorită cărora Biserica a izbutit să înfrunte și să străbată lunga noapte comunistă. Cu toată marginalizarea la care a fost supusă Biserica, comunismul n-a reușit să rupă legătura spirituală profundă dintre popor și Biserică.

Din pricina politicii duse de fostul regim comunist din țara noastră, ca și în celelalte state din estul european, ne revine astăzi misiunea enormă, — după revoluția din 1989, împlinită cu sângele multor tineri indeosebi, care s-au jertfit pentru adevăr și libertate cu numele lui Dumnezeu pe buzele lor, — să reintegrăm Biserica în viața socială a poporului nostru. Ajutându-ne Dumnezeu am făcut pași remarcabili în această direcție. Dar ne rămân și mai multe de făcut. Am reușit să introducem religia în școală, în primele opt clase, am reintegrat preoții în spitale, azile, orfelinate, în penitenciare, și în armată. Am reintrodus, pe baza unui protocol, facultățile de teologie în cadrul Universităților de stat și tot astfel am procedat și cu seminariile care și-au regăsit locul lor în învățământul mediu de stat. Am creat în cadrul facultăților noastre de teologie un număr de patrusprezece secții, cu dublă specializare, menite să pregătească cadrele de care avem nevoie la predarea religiei în școli, dar și pentru opere de filantropie, pe care Biserica este chemată să le desfășoare în societate, împreună cu clerul și credincioșii ei, pentru alinarea suferințelor și lipsurilor multor persoane care se luptă cu multe greutăți, în vâltoarea transformărilor economice prin care trece țara noastră. Acestea reprezintă doar începutul și unele strădanii de durată, implicând multiple resurse spirituale, financiare și misionare, pentru continuarea și consolidarea lor.

În cadrul acestui proces să luăm în considerație una dintre coordonatele majore ale spiritualității și teologiei ortodoxe în general, anume prezența lui Dumnezeu în creație. Dacă poporul român a rămas un popor credincios, cu toată ofensiva atee îndreptată împotriva lui, aceasta se datorează faptului că nu l-a conceput pe Dumnezeu ca o idee abstractă, izolată undeva în transcendent, ci ca o prezență vie, creatoare și innoitoare care i-a luminat mintea și i-a încălzit inima în toate împrejurările vieții lui zbuciumate. Bisericile și mănăstirile din Bucovina, cu pictura lor murală, atât interioară cât și exterioară, ne arată că Dumnezeu nu este prezent doar în Sfântul locaș, ci și în creație. Atât în poezia populară, cât și în cea cultă, freamătul naturii se împletește strâns cu freamătul inimilor. Oriunde te-ai duce, Dumnezeu e ascuns în spatele lucrurilor, încât ai putea să-i deslușești suflarea. Sentimentul

acestei familiarități cosmice ține de evlavie românească și, el susține sufletul în aspirația lui către valorile spirituale transcendente și constituie o barieră de netrecut în calea secularizării.

Apoi, pentru ca misiunea noastră să aducă roadele așteptate, este necesar să procedăm la zidirea multor locașuri de cult, mai ales în marile orașe, unde s-a adunat o imensă populație. Cu bucurie, subliniem atașamentul tineretului universitar și din învățământul mediu față de Biserică, inițiind ei înșiși zidiri de biserici și acțiuni de ajutorare creștină. Construirea lor este absolut necesară, atât pentru săvârșirea de servicii religioase pentru credincioși, dar și pentru constituirea lor, în cadrul unor parohii sau comunități, care să contribuie la dezvoltarea spiritului de comuniune și solidaritate dintre credincioși. Renașterea spirituală și morală a neamului este rezultatul dezvoltării legăturilor de solidaritate și comuniune dintre credincioși, începând de la comunitatea parohială și de la cea monahală. Dar avem nevoie de aceste comunități pentru a face față și asalturilor prozelitismului sectar îndreptat împotriva Bisericii noastre. Profitând de toleranța și ospitalitatea ortodoxă, numeroase secte și chiar confesiuni creștine au început să desfășoare o activitate prozelitistă agresivă fără egal împotriva Bisericii noastre, în calitatea ei de mamă spirituală a poporului român și coloană vertebrală a neamului. Toate acestea nu ne-au făcut însă să uităm și de ecumenism și am reușit anul trecut să reorganizăm primele conferințe teologice interconfesionale, prima desfășurându-se la Mitropolia Moldovei și Bucovinei, cu stăruința Î.P.S. Mitropolit Daniel, la care au participat teologi ai diferitelor Biserici creștine din România, ortodocși, protestanți și catolici. Suntem convinși că ecumenismul și dialogul ca mărturii comune sunt cele mai bune mijloace de luptă împotriva prozelitismului, în rândul căruia se înscrie și uniaticismul.

Tot ca obiectiv al misiunii noastre avem și dialogul dintre teologie și cultură. Un lucru cu totul paradoxal este faptul că în vremea fostului regim comunist din România, atât teologia cât și cultura românească au cunoscut o dezvoltare remarcabilă, datorită unor personalități emnente, ca părintele prof. Dumitru Stăniloae și altor distinși oameni de cultură, membri ai Academiei Române. Din nefericire însă, atât teologia cât și cultura s-au dezvoltat în cadrul unor domenii care au rămas închise unul față de altul, fără legătură între ele. Avem datoria să promovăm dialogul dintre teologie și cultură, atât pentru folosul Bisericii și al societății, cât și cel al renașterii spirituale a neamului și pentru cauza integrării europene, care a devenit unul din imperativele vremii noastre.

După voința Mântuitorului, scopul misiunii este acela ca lumea să aibă viață și cât mai multă să aibă. În aceste condiții Biserica nu poate da înapoi în fața lumii, pentru a se complăce într-o atitudine pietistă, dar nici nu se poate transforma într-un activism social, care duce la exasperare pe credincioși și face parte dintr-o politică ascunsă de dominație a lumii. Pentru a nu cădea în cursa unor astfel de dileme, care-și au

originea în vechiul dualism dintre spirit și materie, misiunea creștină trebuie să fie permanent în slujba transfigurării omului și credinței în Hristos și Biserică, prin Duhul Sfânt, care s-a coborât peste Sfinții Apostoli la Cincizecime. Popoarele așa-zise mici din această parte a continentului, care nu s-au lăsat zdrobite sub apărările veacurilor dispun de un fond spiritual viguros, capabil să contribuie la înprospătarea culturii europene. Forța inegalabilă a acestei spiritualități a fost pusă remarcabil în evidență de teologia noastră răsăriteană, în lapidara, dar și înălțătoarea ei axiomă : «Dumnezeu S-a făcut om, pentru ca omul să se îndumnezeiască. Credem că aceasta trebuie să fie esența mesajului ortodox care însuflețește misiunea Bisericii astăzi, la sfârșit de mileniu și, mâine, la început de nou mileniu, care cu smerenie să fim incredințați că va fi religios. Să ne unim eforturile, așadar, pentru transfigurarea omului și creației în Hristos și Biserică, prin lucrarea de foc a Duhului Sfânt, după voința Tatălui Cereșc.

În numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române salut și îmbrățișez frățeste pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Ioan de Pergam, reprezentantul Academiei teologice din Halchi și reprezentantul Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic și pe toți înalții ierarhi și profesori prezenți la cea de-a patra conferință. Urmărind cu mult interes desfășurarea lucrărilor și prețuind osteneala călătoriei, mă rog ca Duhul Sfânt să sălășluiască în gândurile tuturor participanților ca această întrevedere să aducă roadele așteptate de clerul și credincioșii Bisericii lui Hristos».

După cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, a fost citit, de către dl. Victor Opaschi, consilier prezidențial, mesajul domnului Ion Iliescu, președintele României. Mesajul Sanctității Sale, Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului a fost prezentat de către Î.P.S. Ioan, Mitropolit de Pergam. În continuare au mai prezentat mesaje : dl. Răzvan Teodorescu, din partea Academiei Române, prof. univ. Ioan Mihăilescu, rectorul Universității din București, prof. univ. Liviu Maior, ministrul Învățământului (prezentat de prof. dr. Ecaterina Andronescu, ministru secretar de stat), dl. Ilie Fonta, ministru secretar de stat pentru Culte. Din partea altor Biserici și organizații creștine au adresat mesaje dl. Salvatore Giovanni Distanto (Consiliul Pontifical pentru Promovarea Unității Creștinilor, Vatican) și dl. Albert Rauch, din Regensburg, Germania.

La ceremonia de deschidere au mai participat, din partea Sf. Sinod : IPS Daniel al Moldovei și Bucovinei, IPS Vasile al Târgoviștei, PS Timotei, al Aradului, PS Casian al Dunării de Jos, PS Ioan Mihălțan, al Oradei, PS Damaschin, Episcop Vicar — Craiova, PS Irineu Bistrițeanul, Episcop Vicar al Vadului, Feleacului și Clujului. Din partea Facultății de teologie Romano-Catolică a participat pr. prof. dr. Isidor Martincă, decanul Facultății. La deschidere au participat și patru persoane din partea Colegiului de Apărare Națională.

La lucrări au participat : Î.P.S. Ioan, Mitropolit de Pergam, Î.P.S. Mitropolit, prof. Amphilohe Radovic (Belgrad — Yugoslavia), prof.

Vasilios Fanourakis, prof. Hristos Bontsos, prof. Petros Vasiliadis (Tesalonica — Grecia), Pr. prof. Alkiviadis C. Calivas (Holy Cross, Boston — S.U.A.), prof. Thomas Hopko (Saint Vladimir, New York — S.U.A.), Pr. prof. Nicolas Ozoline (Saint Serge, Paris — Franța), prof. Totyn Koev (Sofia — Bulgaria), Salvatore Giovanni Distanto (Consiliul pontifical pentru promovarea unității creștinilor — Vatican), dr. Albert Rauch (Regensburg — Germania), Episcop dr. Anchimiuk (din partea Conferinței Bisericilor Europene), pr. prof. Dumitru Popescu (București — România), precum și delegați a 10 Facultăți de teologie ortodoxă din România, studenți și invitați.

Tema principală a Conferinței a fost dezbătută în sesiuni plene și în trei secțiuni (Dogmatică, Liturgică și Misionară). Referatele principale au fost prezentate de: ÎPS Mitropolit Ioan de Pergam, ÎPS Mitropolit prof. Amphilohije Radovic, ÎPS Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, prof. dr. Petros Vasiliadis, pr. prof. Alkiviadis C. Calivas și pr. prof. dr. Dumitru Popescu. Lucrările pe secțiuni au fost concretizate în trei rapoarte, prezentate și aprobate de plenul Conferinței.

(Rapoartele celor trei secțiuni ale Conferinței se publică în revista «Studii teologice» nr. 3—4/1966).

Așa cum constata P.C. Pr. prof. dr. *Dumitru Popescu*, din referatele prezentate și din discuțiile purtate s-a evidențiat faptul că: «Secularizarea lumii contemporane este provocată de anumite concepții religioase care confundă transcendența lui Dumnezeu cu absența lui Dumnezeu din creație. Din această perspectivă, lumea e concepută ca fiind închisă în ea însăși și separată de Dumnezeu, funcționând în mod autonom și independent față de Creatorul Său. Această lume secularizată a reușit să înregistreze un deosebit progres științific și tehnologic dar, în același timp, a provocat o criză spirituală profundă fiindcă l-a obligat pe om să se ocupe mai mult de lucrările exterioare, de lumea văzută și materială, decât de cea spirituală, care îi poate oferi toată bucuria și fericirea interioară.

Din punct de vedere teologic, s-a arătat că Dumnezeu este, pe de o parte transcendent, că nu se confundă cu lumea dar, totodată, El este prezent în lume prin energiile Sale necreate. Acest fapt este astăzi afirmat nu numai de teologia creștină ortodoxă ci, indirect, și de știința contemporană care, din momentul în care a pătruns în lumea microcosmosului, a descoperit că fenomenele, în complexitatea lor, nu pot fi explicate prin simple cauze naturale; dincolo de cauzele naturale există forțe și puteri care vin dintr-o altă lume. De aceea, mulți savanți au ajuns la concluzia că știința a început astfel să bată la porțile transcendenței. Această descoperire a științei — că lumea văzută este întemeiată pe particule și realități nevăzute — constituie un mijloc prin care misiunea Bisericii se poate apropia de mintea și inima omului contemporan, spre a-l conduce la Hristos.

Din punct de vedere liturgic, s-a discutat în cadrul Conferinței despre reînnoirea cultului. S-au manifestat două tendințe: una mai con-

servatoare, alta mai reformistă. S-a reliefat clar faptul că indiferent cum va fi concepută această reînnoire liturgică, totul rămâne centrat pe Euharistie, pe puterea spirituală a Liturghiei, care se bazează pe un principiu fundamental și anume: Dumnezeu S-a făcut om, pentru ca omul să se îndumnezeiască, prin asemănarea cu Creatorul a toate. Această transfigurare a omului în Hristos și Biserică prin puterea Duhului Sfânt constituie forța interioară a misiunii creștine.

Din punct de vedere pastoral, a fost evidențiat faptul că, pentru dezvoltarea misiunii creștine, trebuie să se aibă în vedere, în primul rând, calitatea spirituală a misionarilor. În momentul în care se face abstracție de valorile spiritual-creștine în opera de misiune, aceasta devine agresivă și se transformă în prozelitism.

După exemplul Sf. Apostol Pavel și al sfinților Părinți ai Bisericii, misionarul trebuie să fie nu numai un bun strateg și organizator, ci și un om de înaltă trăire și evlavie creștină. Cu alte cuvinte, misionarul este chemat să facă cunoscute — într-o lume dominată de sisteme ideologice și raționaliste, de tehnologie și știință — bunătatea, bucuria și fericirea participării omului la viața în Hristos, în Duhul Sfânt, prin bunăvoința Tatălui Cereșc. Aspirația profundă a ființei umane este aceea de a participa la nemurirea lui Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

Importanța acestei Conferințe constă în faptul că misiunea Bisericii în lumea de astăzi a fost abordată nu numai în perspectiva culturii euliturgice, așa cum se procedează de obicei, ci în lumina și perspectiva culturii secularizate, specifică lumii în care trăim».

Aprecierea aceasta privind conținutul dezbaterilor, precizăm, aparține P.C. Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, președintele Comitetului Român de organizare a Conferinței.

Programul acestei conferințe a mai inclus și participarea la Sf. Liturghie, săvârșită de Prea Fericitul Patriarh Teoctist, împreună cu alți participanți la Conferință, în Biserica Sf. Spiridon-Nou din București, cu ocazia praznicului «Adormirii Maicii Domnului». Prea Fericirea Sa a rostit, cu acest prilej, următoarea cuvântare :

«Astăzi e o zi sfântă, luminată și plină de mireasmă duhovnicească pentru creștinătatea întreagă. Este zi de praznic prealuminos și prealăudat pentru Cea care este «mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât serafimii», Maica Domnului și Mântuitorului Hristos. Această zi de praznic împărătesc revărsă lumină și în sufletele noastre, dar și claritate ochilor noștri sufletești. De dimineață, de când am venit să slujim Sfânta Liturgie, vremea bună și frumoasă ne-a întâmpinat pentru a pecetlui parcă frumusețea, strălucirea și mesajul ei duhovnicesc.

Am ajuns la acest sfânt altar în procesiune, plecând de la Catedrala Patriarhală, ierarhi, preoți și diaconi, însoțiți de credincioși și mai ales tineri. Strălucirea veșmintelor arhieresti și preotești a reflectat lumina

cea dumnezeiască, adică învățătura și razele Duhului Sfânt, prezent în Sfintele Taine și în toate lucrările liturgice. Bucuria duhovnicească a creștinilor îi adună și, iată, ei ne-au însoțit, cu mic, cu mare, și la această sfântă sărbătoare de azi, așa cum fac duminică de duminică, sărbătoare de sărbătoare, iar unii dintre ei chiar în fiecare zi, așa cum îi vedem cu frunțile plecate, în rugăciune, la moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou.

Bunul Dumnezeu ne-a binecuvântat astăzi cu vreme însoțită pentru că luminoasă este ziua de astăzi și străluminată este lucrarea pe care o săvârșim noi, cu ajutorul harului dumnezeiesc, cinstind Adormirea Maicii Domnului. Ocrotitoarea neamului omenesc, Mângâietoarea celor aflați în nevoi și necazuri, Cea plină de har și dăruitoare de îmbărbătare tinerilor și copiilor, *Maica Domnului* cea care ne umple sufletele de bucurie și de nădejdi în toată viața.

Fiind aleasă de Dumnezeu, din marea Sa iubire și înțelepciune ca să-L nască pe Mântuitorul lumii la «*plinirea vremii*» (Gal. 4, 4), ea s-a învrednicit să fie Maica Precurată a lui Iisus — Domnul (Isaia 7, 14) și astfel a întregului neam omenesc (Ioan, 19, 26—27). Prin viața ei curată, prin virtutea și bunătatea ei, Maica Domnului rămâne modelul vrednic de urmat al fiecăruia dintre noi, dar mai ales al tinerilor și copiilor. Prin rugăciunile înălțate ei ca mijlocitoare grabnică în nevoi, ne simțim ocrotiți de bunătatea și sfințenia ei ca Maică a lui Dumnezeu (Luca 1, 42—43). Așa o vedem și la prima minune săvârșită de Fiul Său la nunta din Cana Galileei, când Maica Domnului mijlocește față de El, să inmulțească vinul. Iată folosul rugăciunii, puterea Sa de mijlocire (Ioan 2, 3—10) pe lângă Fiul ei.

Prin mijlocirea ei, deci, credinciosul se află sub pavăza ocrotitoare a harului dumnezeiesc, a binecuvântării Prea Sfintei Treimi, așa cum s-au aflat Sfinții Apostoli în mijlocul cărora Fecioara a petrecut după Înălțarea la cer a Domnului nostru Iisus Hristos, sau așa cum se aflau mulțimile care ascultau pe Mântuitorul (Luca 11, 27). Sub pavăza Maicii Domnului se află și poporul nostru peste care se revarsă de secole binecuvântarea Sa ca ploaia binefăcătoare peste grădinile cu flori. Aducând laudă Sfintei Fecioare Maria pentru vrednicia ei cea fără de asemănare, alcătuitorul de psalmi, împăratul și prorocul David o înfățișează ca împărăteasă ce stă de-a dreapta lui Dumnezeu îmbrăcată în «haină aurită» (Ps. 44, 11), numele ei fiind pomenit de toate neamurile după însăși cuvântul ei: «*Iată de acum mă vor fericii toate neamurile*» (Luca 1).

Binecuvântarea Maicii Domnului este astfel și peste neamul românesc, care i-a înălțat de-a lungul istoriei sale, lăcașe sfinte, troițe, altare, i-a slăvit numele, ceea ce face ca numele de *Maria*, adică «aleasă», «împărăteasă», «stăpână», «binecuvântată», «binecuvântarea neamului omenesc» — doar ca să amintim numai câteva din înțelesurile pe care le poartă acest nume —, să fie cel mai răspândit la credincioasele noastre, deopotrivă mame, soții sau surori. Sfânta Fecioară Maria este legată,

așadar, de ființa noastră pe acest pământ strămoșesc numit pe bună dreptate, «grădina Maicii Domnului». Așa cum Preacurata Maică a lui Hristos este ocrotitoare a celor ce călătoresc pe marea involburată, astfel Maica Domnului a păzit și călăuzit poporul dreptcredincios român pe valorile involburate ale istoriei, făcând să răsară Soarele dreptății peste nenumăratele suferințe îndurate de poporul nostru. Maica Domnului, ocrotitoare a neamului nostru, a ajutat ca unii din fiii lui să devină sfinți, mărturisitori, martiri. În ciuda greutăților de tot felul încercate de poporul nostru — ca cele pricinuite de dictatura comunistă, Maica Domnului a fost Cea care a adus bucurie celor ce cu credință intrau și se rugau în sfintele lui Dumnezeu biserici. Pavăza ocrotitoare a Maicii Domnului a păstrat credința, curățenia ei și valorile creștine, mai ales la tineri, care, în decembrie 1989, au avut tăria și curajul să doboare comunismul, tocmai prin puterea acestor valori care vin de la Prea Sfânta Treime.

De aceea, în această zi, altfel par munții ce străjuiesc ca o coroană, mănăstirea Putna sau Voronețul, altfel și mai măreți sunt munții Făgărașului la poalele cărora se afla ctitoria marelui domnitor, voievod-martir, Constantin Brâncoveanu, de la Sâmbăta de Sus.

Iată, iubii mei, că Adormirea Maicii Domnului, trecerea Ei în cealaltă viață, viața veșnică, trecerea Ei de pe pământ la cer și din moarte la viață, cum este preamărită în sfintele noastre slujbe, ne adună, în sfânta comuniune, nu numai pe noi, cei vii, nu numai pe frații ortodocși de aici, ci pe ierarhi și profesori de teologie din Ortodoxia întreagă. Sărbătoarea de azi ne află pe toți, în acest sfânt altar de la biserica «Sfântul Spiridon Nou» și în același timp aduce în actualitate chipurile tuturor acelor care au trăit și și-au sfinit viața prin credință, iubire și fapte bune. Aceștia mărturisesc în vecii vecilor, că nu există moarte în credință, în Biserică, că nu există nici teamă de moarte, pentru că această teamă de moarte, neliniștea și nesiguranța le-a învins, le-a risipit Mântuitorul nostru Iisus Hristos prin moartea și învierea Sa din morți. Moartea nu are putere asupra vieții, ci viața adevărată dată de Hristos este cea care triumfă, care poartă biruința. Prin învierea Sa, Hristos a biruit moartea care subjugă neamul omenesc. De aceea, Biserica creștină și îndeosebi teologia ortodoxă învață că Sărbătoarea de astăzi este a vieții, a bucuriei, a comuniunii, a veșniciei; este pregustarea împărăției lui Dumnezeu care începe de aici, de pe pământ, din mijlocul nostru, și se continuă în viața de dincolo. Ortodoxia înseamnă credință dreaptă, adevărată, înseamnă bucurie continuă și comuniune nesfârșită.

Astfel și noi, astăzi, la acest Altar, comuniunea noastră de azi din Sfânta Liturghie cu Î.P.S. Mitropolit Ioan de Pergam — reprezentantul Sanctității Sale, Patriarhul Bartolomeu I al Constantinopolului și, în același timp, profesor de teologie la Universitatea din Halki, ca de altfel și cu alți slujitori, îmbracă, în ziua de prăznuire a Maicii Domnului, această dimensiune nouă pe pământul nostru românesc, ca un dar neprețuit al lui Dumnezeu, că prin smerenia noastră, prin încercările pe

care le-am trăit noi sub o dictatură comunistă militantă timp de 45 de ani, Dumnezeu, iată, pășește între noi. Se face simțit și văzut de credincioși, de mărturisitori, de rugători și face, în chip minunat, ca să se adune aici, la un loc Teologia cu Biserica. Nu se poate Teologie fără Biserică, nici Biserică fără Teologie; nu este posibilă, iubii mei, teorie fără practică, cuvânt fără faptă. Învățătura Mântuitorului Hristos a fost faptă, Întruparea lui Dumnezeu pentru mântuirea neamului omenesc a fost faptă, căci Dumnezeu S-a făcut asemenea nouă pentru ca noi oamenii, așa cum spunea Sfântul Irineu în secolul al II-lea, să fim asemenea lui Dumnezeu prin credință și fapte bune. De aceea, spune Sfântul Apostol Iacov: *«credința fără fapte, moartă este»* (2, 20). Această slujire a credinței, a Evangheliei de către școlile teologice, de cei care sunt chemați să învețe adevărata credință propovăduită de Mântuitorul Hristos, de slujitorii Bisericii, de ierarhii ei, Patriarhii ei, constituie la un loc, împreună cu poporul lui Dumnezeu — care sunt credincioșii și credncioasele Bisericii noastre — Trupul cel tainic al lui Hristos — Biserica.

Noi, ierarhi și preoți, dascăli de teologie și credincioși, am împlinit aici, ca de altfel pretutindeni în lume unde se adună creștinii la un loc, în sfintele lui Dumnezeu Biserici, am împlinit reactualizarea Jertfei lui Hristos, devenind și noi părți ale Trupului tainic al lui Hristos. Așadar, ierarhi și teologi din Patriarhia Constantinopolei, cea a Belgradului, din Biserica Ortodoxă Armeană, din Europa, din Grecia, din România, ca și din multe alte părți ale Ortodoxiei, se află astăzi aici și au participat împreună cu noi la petrecerea către viața cea veșnică a Maicii lui Dumnezeu. Ne-am adunat astăzi, așa cum s-au adunat Sfinții Apostoli, când Maica Domnului a plecat de pe pământ. Ne-am adunat la București, prin înțelepciunea organizatorilor acestei Conferințe a Facultăților de Teologie Ortodoxă din lume pentru prima dată în România. Bunătatea și înțelepciunea lui Dumnezeu au făcut ca să ne găsească la București, în România, sărbătoarea «Adormirii Maicii Domnului» și apostolii de la margini s-au adunat aici, în biserica Sfântul Spiridon Nou, ca să prăznuim ziua de astăzi, să sărbătorim și întâlnirea noastră în deplină comuniune, dar în același timp și munca profesorilor, a dascălilor de teologie.

Sfânta noastră Biserică acordă o mare prețuire profesorilor de religie, cateheților, profesorilor universitari, deoarece ei sunt cei care pregătesc terenul de misiune pentru preoți, pentru noi, arhieriei. Profesorii universitari sunt cei care mențin candela învățaturii celei drepte aprinsă pentru viitorii preoți. De aceea, Sfântul Sinod este recunoscător Facultăților de Teologie prezente aici, Sanctității Sale, Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic, Sanctității Sale Alexei al Moscovei, Pavel — Patriarhul Serbiei, care au trimis reprezentanții săi aici precum și celorlalți Întăistătători ai Bisericilor noastre și ai Facultăților de Teologie Ortodoxă. În numele Sfântului Sinod, al clerului și credincioșilor, al tineretului ortodox, în numele tuturor acelor care astăzi s-au rugat și

și-au plecat genunchii la mănăstirea Brâncoveanu din Făgăraș și la mănăstirea Putna, la Hodoș Bodrog de la Arad, ca de altfel la toate mănăstirile din țară, în numele tuturor mulțumesc din toată inima Înalt Prea Sfințitului Ioan de Pergam, Părinților Decani și Profesori, Î.P.S. Amfilohie, Mitropolit de Muntenegru și profesorilor de teologie din Belgrad pentru bucuria de a-i avea astăzi împreună, la întâlnirea reprezentanților Teologiei Ortodoxe din lume. Acum, când creștinătatea se află, din nenorocire, fărâmițată, când atâtea secte exercită adevărate agresiuni față de Ortodoxie, e semnificativ și de datoria noastră, ca întreaga Ortodoxie, ierarhi, patriarhi, mitropoliți, decani, profesori, să ne cunoaștem mai bine, să ne cunoaștem valorile și rolul Ortodoxiei, să exprimăm mai sugestiv și în pas cu vremea Ortodoxia noastră, căci nu există în lume și nu va exista frumusețe negrăită, gândire înaltă, învățătură bogată și mântuire dumnezeiască așa cum există în Evanghelia pe care ne-a lăsat-o Mântuitorul nostru Iisus Hristos, în învățătura Sfinților Părinți păstrată în Biserica Ortodoxă. Considerăm că trebuie să fim recunoscători organizatorilor acestei conferințe, care reprezintă cu cinste Biserica Ortodoxă Română, direct Părintelui Decan Dumitru Popescu de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, care a depus multe străduințe pentru organizarea ei.

Să fim încredințați, frați și surori în Domnul, că în această zi de sărbătoare, Biserica Ortodoxă, Dumnezeiasca Liturghie, că Trupul și Sângele Domnului cu care ne-am împărtășit credincioși, copiii și tineri, că acestea sunt doctoriile noastre tămăduitoare, «doctoriile nemuririi», «ale vieții veșnice» cum le-au numit Sfinții Părinți. Aceste doctorii nu le are nici un medic, nici o Biserică ruptă din Trupul lui Hristos, nici o sectă, cu atât mai mult iehoviștii care ne-au invadat atât de agresiv luna trecută, chiar aici, la București. Ortodoxia este Biserica nemuririi, a vieții veșnice. Ea ne arată drumul adevărat în această viață pământească în perspectiva celei viitoare. *«Căci aceasta este viața veșnică; să Te cunoască pe Tine, singurul și adevăratul Dumnezeu și pe Fiul Său care L-ai trimis»* (Ioan 17, 3).

Această credință a noastră în nemurire, în viața veșnică, ne este temelul slujirii noastre. Deși suntem vase de lut, slujim nemurirea, slujim lumii și dacă lumea se află astăzi în moarte, sau între moarte și viață, în stricăciune, în dezbinare, în moartea păcatelor, în haosul urii, în noaptea vrăjmașiei este pentru că lipsește leacul, doctoria, tămăduirea, credința în Dumnezeu, nemurirea care nu este altceva decât Sfânta Împărtășanie de care ne-am învrednicit noi. Popoare întregi, iubiiții mei, s-au apropiat astăzi de Sfântul Potir, în toate bisericile, la toate mănăstirile. Astfel, avem dovada grăitoare a curajului nostru, a mărturiei trăiniciei credinței noastre, că Iisus Hristos e Același *«ieri și azi și în veci»*, adevăr pe care îl găsim la Sfântul Apostol Pavel: *«Iisus Hristos, ieri și azi și în veci este același»* (Evrei 19, 8).

Să ne ajute Bunul Dumnezeu ca să rodim mereu, ca această nemurire a noastră să cuprindă popoarele lumii, să cuprindă în harul ei mințile oamenilor care conduc astăzi destinele omenirii ca să călăuzească popoarele pe drumul binecuvântat al hranei nemuritoare pe care o găsește numai la Sfânta Biserică și învățătura Sfinților noștri Părinți.

În încheiere, am o mare bucurie să ofer Înalt Prea Sfințiților cărora le-am dăruit deja engolpionul, insigna slujirii și responsabilității noastre, iar acum să le dăruim preoților participanți la această Conferință crucea patriarhală, semnul prețuirii Bisericii noastre.

Bunul nostru Dumnezeu să ne ajute și să ne binecuvânteze eforturile noastre de unitate și comuniune în Hristos. Amin!»

Programul Conferinței a mai inclus, de asemenea, o excursie la Sinaia și un pelerinaj în eparhia Argeșului, precum și o vizită la Cimitirul Tinerilor Eroii din București.

La sfârșitul Conferinței a fost elaborat următorul mesaj :

«A IV-a Conferință Internațională a Facultăților de Teologie Ortodoxă din Europa și Statele Unite ale Americii a avut loc la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, sub auspiciile Patriarhiei Române. La Conferință au participat și delegați ai altor Biserici creștine și organizații ecumenice. Tema acestei întâlniri este de o mare însemnătate pentru slujirea Bisericii în lumea contemporană, deoarece abordează problema misiunii Bisericii, astăzi și mâine.

Sesiunile Conferinței s-au ținut în ședințe plenare și în secțiuni, și au analizat misiunea contemporană a Bisericii sub aspect teologic doctrinar, liturgic și pastoral. Rezultatele dezbaterilor s-au finalizat în trei rapoarte pe secțiuni. Aceste rapoarte scot în evidență faptul că Biserica este chemată să răspundă, cu toate resursele pe care le are, dramaticului proces al secularizării lumii contemporane, care a favorizat, este adevărat, o dezvoltare fără precedent a științei, tehnologiei și economiei, dar, în aceleași timp, a aruncat omul contemporan într-o profundă criză spirituală, materializată în lipsa de sens a existenței umane. Ca element opus acestui proces de secularizare, care sărăcește condiția umană, Biserica are în vedere și predică orizontul divin strălucitor al transfigurării ființei umane și a lumii create, în Hristos și Biserica Sa, prin lucrarea Sfântului Duh în numele și din voia Tatălui Ceresc».

În sfârșit, participanții la cea de a IV-a Conferință Internațională a Facultăților de Teologie Ortodoxă au hotărât ca a V-a Conferință Internațională a Facultăților de Teologie Ortodoxă să se desfășoare la Belgrad, alegându-se — pentru aceasta — atât comitetul de conducere cât și tema acesteia, propusă de P.C. Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, și anume : «*Biserica și Cultura*».

ÎN MEMORIAM :

PREȚUIRE ȘI DRAGOSTE *

Prețuirea și dragostea față de cel pe care-l petrecem azi pe ultimul drum al acestei vieți pământești sunt sentimentele care ne-au adus pe toți cei prezenți în biserica «Sfânta Ecaterina» a Facultății de Teologie Ortodoxă din București.

Părintele Profesor Alexandru Ciurea face parte din generația de teologi români, care au slujit Biserica din perioada năvălirii comunismului peste societatea noastră românească, impunându-i acesteia o ideologie care ne-a produs atâtea răni și suferințe. Cel adormit în Domnul face parte din rândul teologilor care au înfruntat cu curaj ideologia păgână, pierzând biblioteca personală, pentru a salva pe cea a Facultății de teologie din Chișinău, organizând-o la Iași și aducând-o apoi la București. Secvență de activitate sub gloanțe, bombardamente și în bubuitul asurzitor al tancurilor sovietice — din stânga Prutului la Iași, îl arată pe tânărul cadru didactic, Alexandru Ciurea, ca pe unul din cei mai devotați și curajoși slujitori al Teologiei și neînfricat salvator al Facultății basarabene și apoi organizator al ei în clădirea Universității ieșene. Cine își îndreaptă pașii în sălile Universității va descoperi cu surprindere, încrustate pe mobilierul Facultății inițialele acesteia : F.T.I. —, rânduite cu deosebită pricepere și punctualitate de Prof. Alexandru Ciurea, la hotărârea Consiliului Profesorat.

În aceste momente de reculegere, aș aminti doar că atunci când se afla la Facultatea de Teologie de la Cernăuți a fost silit să se evacueze spre Râmnicu-Vâlcea, în câteva ore, doar cu câteva lucruri necesare pentru drum, restul rămânând pe loc, pradă insolenței și distrugerii năvălitorilor dinspre răsărit. Dar, Părintele Profesor Alexandru Ciurea se înscrie între acei teologi, care cu trup și suflet, s-au străduit neconținut și au trecut peste acest neajuns de grea încercare pentru a doua oară. Ca fiu de învățător de sat — Răducănenii de pe Prut, înfruntând multe greutăți și privațiuni, ca și fratele său, Dumitru Ciurea, de asemenea, savant universitar, a urcat treptele învățământu-

* Cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, rostit în biserica «Sf. Ecaterina» din București, la înmormântarea Părintelui Profesor Alexandru Ciurea, 16 noiembrie 1996.

lui teologic și cele bisericesti, ajungând până pe treapta de profesor universitar la Facultatea de Teologie din București. Aici a slujit cu toată competența și cu devotamentul său procesul de formare a viitorilor preoți și ierarhi, în calitate de conferențiar-spiritual, vădindu-se ani de-a rândul ca adevărat vas de cinste, de aur și de argint (II Timotei 2, 20), ale familiei și ale Sfintei Biserici.

A avut o viață ca mulți dintre noi, plină de zbugium, dar asemenea celor mai puțini dintre noi, l-a sprijinit neconținut credința în Dumnezeu și nici o clipă, în decursul vieții sale pământești, nu s-a clătinat în fața încercărilor, oricât de aspre au fost vremurile trecute, «*păstrând taina credinței în cuget curat*» (I Timotei 3, 9). Atât de la Sfântul Altar, cât și de la catedră, L-a binevestit pe Dumnezeu «cu timp și fără timp», după cum spune Apostolul, până în nordica Scandinavie. Părintele Profesor Ciurea este cel care a binevestit Evanghelia Cuvântului dumnezeiesc în Scandinavia, în Finlanda, Suedia, Olanda, Danemarca, unde, în ciuda greutăților materiale a înființat parohii ortodoxe, deși nu mai era la o vârstă tânără. A dus astfel, ca un adevărat apostol, până în cele mai nordice puncte ale Europei, Ortodoxia de acasă, Ortodoxia autentică, cea de la izvorul Sfinților Părinți ai Bisericii, pentru care a fost deosebit de apreciat de credincioșii săi, de studenții teologi, de mireni, de personalități ale vieții publice și culturale din Suedia sau din alte țări nordice. A împărțit timpul atât de prețios, dar și atât de scurt, cu credincioșii, cu tinerii teologi, cărora căuta să le insufle mereu credință statornică, blândețe, tărie și curaj în toate greutățile care se ivesc în această viață pământească, fiind un adevărat părinte sufletesc al tuturor, după cuvântul apostolului neamurilor: «*înțelept, cuviincios, iubitor de străini, destoinic să învețe pe alții*» (I Timotei 3, 2).

Iubiții mei, tocmai această parte din viața sa ne-a legat foarte mult. Acum 46 de ani slujeam aici, în această biserică, împreună cu studenții, în calitate de vicar patriarhal și rector al Institutului Teologic Universitar. Cu bucurie liturghiseam, deoarece era o adevărată hrană și desfătare duhovnicească, când ne rugam și cântam și ne împărtășeam împreună cu toți profesorii și studenții. La începutul fiecărui post și, bineînțeles, al Postului Mare, era o mare bucurie duhovnicească să vezi tinerii teologi împărtășindu-se alături de părinții lor sufletești, din Preacuratele Taine ale Mântuitorului Hristos, cu râvnă, credință și cu vrednicie (I Corinteni 15, 27).

Părintele Profesor Alexandru Ciurea a avut înalta cinste și sfânta misiune de la fericitul întru pomenire, vrednicul Patriarh Justinian, să fie conferențiar la Secția Practică a Institutului Teologic Universitar din București, pentru a se ocupa astfel îndeaproape de educația și formarea viitorilor preoți ai Bisericii noastre. Ceea ce vedeți aici și acum, de-a dreapta și de-a stânga mea, coroana de preoți și profesori, sunt roade și ale educației sănătoase a Părintelui Profesor Ciurea. Atunci când erau studenți sau doctoranzi, aceștia au cunoscut vreme de rugăciune, de slujire și de înălțare la Dumnezeu, căci, atât în paraclis, cât și în biserică, nu lipseau rugăciunile, meditațiile și exemplele bune pe care profesorii, în frunte cu Părintele Dumitru Stăniloae, le dădeau tinerilor. Și aceste îndemnuri și pilde erau nenumărate pentru păstrarea credinței, pentru propovăduirea și continuitatea ei într-o lume supusă atunci «comunismului militant».

Cu toate privațiunile acestui «comunism militant», Părintele Profesor Ciurea, ca și ceilalți profesori de Teologie, a fost un adevărat dascăl și părinte sufletesc, prin cuvintele și faptele sale, zicându-și, poate, de multe ori: «*De aceea toate le rabd, pentru cei aleși, ca și ei să aibă parte de mântuirea care este întru Hristos Iisus și de slava veșnică*» (II Timotei 2, 10). Căci, Părintele Profesor Alexandru Ciurea a știut să înmlădieze armonios cuvintele sale pline de înțelepciune cu faptele sale frumoase, adevărate pilde vrednice de urmat de studenții sau credincioșii săi, care au văzut în el modelul dascălului vrednic de urmat, care crede și trăiește ceea ce învață, ceea ce îndeamnă în același timp și propovăduiește.

Și iată Dumnezeu i-a dăruit viață și nu s-a îndepărtat de tinerii studenți nici o clipă, primindu-i să le dea sfat, cunoștințe, îmbărbătare, curaj și ajutor. Nu s-a îndepărtat nici o clipă de tinerii studenți pentru care avea mereu cuvinte deosebit de frumoase, ci s-a apropiat de ei ca un adevărat părinte sufletesc, răbdător, iertător și iubitor.

Acum, în aceste momente, îl petrecem pe drumul cel fără de întoarcere și am înălțat Bunului Dumnezeu rugăciuni ca sufletul său să fie așezat în ceata dreptilor, așa cum credem și mărturisim, că râvna, dragostea, sacrificiul acestui dascăl de teologie l-au făcut să fie iubit de noi, toți, în această viață pământească, iar în cea cerească să fie iubit de Dumnezeu și să se sălășluiască în fața Prea Sfintei Treimi.

Dumnezeu să-l ierte și în veci să-i fie pomenirea. Amin !

BISERICA STRĂMOȘEASCĂ, CEA CARE NE-A ASIGURAT DĂINUIREA, DEMNITATEA ȘI UNITATEA DE NEAM

*«Inalt Prea Sfințiți Părinți, membri ai Sfântului Sinod,
Iubiți Ierarhi ai celorlalte Biserici din România,
Dreptcredincioși creștini și frați slujitori ai altarelor străbune,*

Anul acesta, sărbătoarea noastră națională, 1 Decembrie 1918 — Marea Unire a neamului nostru între hotarele aceluiasi stat unitar român — se află în calendar Duminica, zi în care noi, creștinii, cinstim cu bucurie sfântă Învierea Domnului — minune și totodată eveniment crucial, care a dat un sens nou și ireversibil mersului istoriei universale. Recunoaștem în această fericită îmbrățișare dintre Ziua Domnului și ziua învierii noastre naționale — prin unirea pe veci a fraților de aceeași sânge, de aceeași lege și din aceleași ținuturi românești — o adâncă și grăitoare semnificație.

Ziua de 1 Decembrie a fost consacrată pentru inima și memoria acestui popor, ca zi de împlinire a unei dreptăți și a unei izbânzi, după îndelungă răbdare și așteptare cu neclintită credință în Dumnezeu. Avem nevoie să ne reîntoarcem, an de an, la această zi, fiindcă în ea simțim cu neasemuită intensitate toate durerile unor înaintași pe care însă jertfele închinare păstrării conștiinței de unitate cu frații lor de peste munți și de pretutindeni, i-au făcut de neînfrânt. Dar tot în această zi ne și înnoim nădejdele și năzuințele sfinte, care ne-au înobilat și ne-au ocrotit de veacuri identitatea de popor creștin primind Evanghelia mântuitoare a Domnului Hristos, încă din veacul apostolic.

Domnule Președinte,

Vă aflați astăzi într-un adevărat sanctuar al învierii neamului nostru, Catedrala Unirii din Alba Iulia, căci ați dorit să vă închinați aici înainte de a rosti cuvânt de nădejde în calitate de Președinte al României, înaintea poporului și a lui Dumnezeu, în locul cel mai scump

* Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, rostită în ziua de 1 Decembrie 1996 în Catedrala Reîntregirii, din Alba Iulia, după Sfânta Liturghie, în prezența credincioșilor, Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române și ai celorlalte Biserici creștine din România.

sufletului românesc. Ați fost hărăzit să preluați marea răspundere pentru destinul acestui popor într-o vreme în care, sub ochii noștri și cu pași repezi, se petrece o complexă și, pentru mulți, descumpănitoare prefacere a întregii noastre societăți. Într-adevăr, orice schimbare profundă naște, aproape inevitabil, și criza, care îmbracă multe și, adeseori, dureroase forme. Dar, după cum știm, pentru Biserică, cea mai primejdioasă manifestare a stării de criză ce cuprinde viața unui popor este cea moral-spirituală, căci odată pierdute sau șubrezite aceste ancore de sprijin și stabilitate, care sunt valorile moral-spirituale ale credinței în Dumnezeu, redresarea generală devine neașteptat de anevoioasă, dacă nu chiar nesigură.

În vremurile acestea deci, când schimbarea — principiu dominant al civilizației actuale — a devenit și la noi un imperativ, pe care nimeni nu-l mai poate nesocoti, de înțelepciunea celor îndreptățiți să aleagă calea cea mai potrivită pentru această adevărată «naștere din nou» a societății românești va atârna soarta a generații de urmași ai noștri. De aceea, trebuie bine cumpănite cele ce urmează să fie supuse transformării necesare, păstrând, totodată, neatins tezaurul spiritual și cultural pe care ni l-a transmis Biserica strămoșească și care ne-a asigurat până acum *dăinuirea, demnitatea și unitatea ca neam*.

Este adevărat, trăim acum într-o lume pluralistă, care are dreptul la respectul și atenția noastră. Dar, Biserica mărturisește că pluralismul nu trebuie să nimicească ceea ce ne este specific, ca tezaur vital și bogăție spirituală agonisită de popor de-a lungul generațiilor. Chiar și într-o familie obișnuită, deosebirea dintre persoane nu conduce la distrugerea legăturii strânse existente în mod obiectiv între ele; dincolo de diversitatea chipurilor se află totdeauna o asemănare și o înrudire generatoare de iubire reciprocă.

Aceeași înrudire există între Biserică și lumea în care ea își săvârșește lucrarea încredințată de Hristos. Căci fiii Bisericii noastre au menirea, nu de a se rupe de lume, de a abandona greutatea și necazurile ei, ci de a o ajuta să depășească încercările și să se înnoiască, după voia lui Dumnezeu, creștinii fiind asemuiți de Mântuitorul Iisus Hristos, cu acel puțin aluat care, însă, poate dospîi toată frământătura. Această credință ne-a făcut să pătrundem în anii din urmă cu lumina

Evangeliei și la cei pe care societatea, de obicei, îi uită, căci toți sunt chemați la preînnoirea omului lăuntric. Același crez ne-a îndemnat, de asemenea, să readucem învățătura creștină în locurile în care binele trebuie sădit de timpuriu, adică în școli, copiilor și tinerilor.

Trebuie să înțelegem că prin prezența mai activă a slujitorilor și a tuturor fiilor Bisericii noastre în viața și strădaniile societății de astăzi sporește râvna de a face binele. Iar atunci când schimbarea în bine va începe cu propria noastră viață interioară, izbânda transformărilor din societate va fi mai sigură, mai autentică și mai trainică.

Domnule Președinte, Vă revin meritul și cinstea deosebită, potrivit mandatului încredințat, să conduceți destinele acestei țări până în pragul celui de-al treilea mileniu. Mulți se întreabă dacă mileniul următor va fi sau nu va fi religios. Dacă până acum, în pofida multor încercări, poporul român și-a menținut neîntrerupt credința în Dumnezeu, aceasta s-a datorat faptului că L-a simțit pe Dumnezeu ca pe o realitate personală și dinamică, atât în viața omului, cât și în viața întregii creații. Dumnezeu, oriunde te-ai duce, este ascuns în spatele lucrurilor, încât ai putea să-I deslușești suflarea. Sentimentul acestei familiarități cu Dumnezeu — spune Octavian Goga — ține de evlavia noastră românească. Dacă românul nu s-a lăsat niciodată înfrânt de furtunile istoriei în focul suferințelor pe care le-a avut de îndurat, și a trăit mereu cu speranța unității și a unui viitor mai bun, este pentru faptul că a crezut cu tărie și evlavie în puterea iubirii ocrotitoare și călăuzitoare a lui Dumnezeu.

Domnule Președinte, ați depus jurământul în calitatea Dumneavoastră de Președinte al României, la București, în fața Parlamentului, într-o zi de vineri, care pentru noi creștinii este timp de reculegere și înălțare sufletească, zi de amintire a jertfei. Astăzi, într-o zi de Duminică, simțiți aici cât de adâncă și sfântă este legătura dintre jertfă, înviere și unitate națională, dintre înnoirea vieții și comuniunea de cuget și simțiri a unui popor, zidit pe aceste valori.

Trăim bucuria rară de a ne afla astăzi în această catedrală noi, Ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române și Ierarhii celorlalte Biserici creștine, unindu-ne gândurile în rugăciune ca Dumnezeu să Vă ajute să duceți la bun sfârșit misiunea grea de Președinte al României, spre binele Țării și al tuturor fiilor ei de pretutindeni!».

CRONICĂ
AGENDA DE LUCRU
A PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST,
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

pe perioada 1 iulie — 31 decembrie 1996

Luni, 1 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Înalt Prea Sfințitul Dr. Serafim Joantă, Arhiepiscop de Berlin și Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală.

Marti, 2 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat lucrările Sinodului Permanent.

Miercuri, 3 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Joi, 4 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat lucrările Colegiului Electoral Bisericesc, în legătură cu alegerea noilor Episcopi ai Eparhiilor Hușilor, Caransebeșului și al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului.

Vineri, 5 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat și încheiat lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Sâmbătă, 6 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat, împreună cu P. S. Gherasim, Episcopul Râmnicului, Mănăstirea Suzana din județul Prahova.

Duminică, 7 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica Mănăstirii Suzana, rostind cuvânt de învățătură monahilor și credincioșilor prezenți.

Luni, 8 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. Cristian Samoilă, pictor bisericesc stabilit în Statele Unite ale Americii.

Marti, 9 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Excelența Sa, Dr. George Kalinian, Ambasadorul Republicii Armenia la București în legătură cu invitația Sanctității Sale Karekin I, Patriarh Suprem și Catolicos al tuturor Armenilor, de a vizita Biserica Armeniei, în cursul lunii octombrie.

Miercuri, 10 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Melchior Bent, Rabinul Șef al Danemarcei și Președinte al organizației «B'Nai B'Rith» pentru Europa, pe Dl. Prof. Dr. Jakob Allerhand, Vicepreședinte, pe Dl. Ing. Schiber Siegfried, Președinte de onoare al «B'Nai B'Rith» pentru România, însoțiți de Dl. Acad. dr. Nicolae Cajal, Președintele Federației Comunităților Evreiești din România și Președintele executiv al Forumului pentru România ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe P. C. Pr. George Bârzan, parohul Comunității ortodoxe române din Edmonton, Canada ;

— De asemenea, Prea Fericirea Sa a mai primit pe Dl. Viorel Măginean, Ministrul Culturii, pe Dl. Arhit. Cristian Moiescu, Director general al Direcției generale Patrimoniu cultural național și pe Dl. prof. univ. Gheorghe Curinschi-Vorona, Președintele Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice, din cadrul Ministerului Culturii ;

— După amiază, Prea Fericirea Sa a vizitat, împreună cu Prea Sfințitul Vincentiu Ploieșteanul, Episcop Vicar Patriarhal, expoziția de covoare a artistului plastic Dan Nasta și cea de fotografii a lui Edy Novarro, deschise la Teatrul Național din București.

Joi, 11 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Înalt Prea Sfințitul Nicodim, Mitropolit de Patras ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a participat împreună cu I.P.S. Nicodim, Mitropolit de Patras, și cu P. S. Teodosie Snagoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, la solemnitatea depunerii jurământului de către licențiații — promoția 1996 — Facultății de Teologie a Universității din București rostind — cu acest prilej — cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 12 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. Ion Popescu, Președintele Confederației Sindicatelor miniere «Sfânta Varvara».

Sâmbătă, 13 — duminică, 14 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat Schitul Sfânta Maria — Cricov, jud. Prahova.

Luni, 15 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit, în biserica Cașin din București, slujba Trisaghionului pentru Aurică Stoian, rostind necrologul convenit ;

— În aceeași zi, Prea Fericitul Părinte a prezidat examenul de capacitate preotească la Seminarul Teologic din București și a avut o întâlnire cu preoții cursanți din Seria 81 a «Cursurilor pastorale și de metodologie didactică», cărora le-a vorbit despre implicarea preoțimii în renașterea spirituală a societății românești ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, a mai primit — pe rând, pe Prea Sfințitul Ioachim, Episcop ales al Episcopiei Hușilor, pe Prea Sfințitul Nifon, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, precum și pe P. C. Pr. Nicolae Dura de la Parohia ortodoxă română din Viena, Austria.

Marti, 16 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. dr. Mircea Strat, vicepreședinte al Asociației române de luptă împotriva drogurilor. De asemenea, Prea Fericirea Sa a mai primit pe Dl. Eugen Alexandru Niculescu, președintele Fundației «Identitatea românească» și ctitor al bisericii Eroilor Neamului din Câmpulung, jud. Argeș, însoțit de Dl. Dan Zamfirescu.

Miercuri, 17 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. prof. univ. dr. Virgiliu Radulian, președintele Comitetului Național Român — UNICEF ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Eremia Profeta, pictor bisericesc.

Vineri, 19 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la slujba de sfințire a Capelei Statului Major al Aviației și Apărării Antiaeriene, săvârșită de către P. S. Teodosie Snagoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, rostind cuvânt de binecuvântare ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, a primit pe Înalt Prea Sfințitul Neofit, mitropolit de Ruse, aflat în țara noastră cu ocazia prăznirii hramului Bisericii bulgare din București, Sfântul Prooroc Ilie.

Sâmbătă, 20 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Slujba de târnosire a bisericii Sfântul Ilie Rahova și Sfânta Liturghie, hirotesind «iconom stavrofor» pe P. C. Pr. Paroh Mihai Hau și laudând în cuvântul de învățătură, râvna preotului și a credincioșilor.

Duminică, 21 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat Mănăstirea Cheia și Suzana din județul Prahova.

Luni, 22 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe P. C. Pr. Aurel Grigoraș de la Parohia ortodoxă română din Paris.

Miercuri, 24 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Excelența Sa, Dl. Jose Joachino Moscardo de Suoza, ambasadorul Republicii Federative a Braziliei ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe P. C. Pr. Virgil Vălcu de la parohia ortodoxă română «Învierea Domnului» din Geneva, Elveția.

Sâmbătă, 27 iulie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Sfânta Liturghie în catedrala patriarhală oficiată de către Prea Sfințitul Calinic, Episcopul Argeșului, și la Slujba Parastasului pentru Fericitul întru pomenire Justin Moisescu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în perioada 1977—1986, la 10 ani de la mutarea sa la cele veșnice.

Vineri, 2 august și sâmbătă 10 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat Schitul Sfânta Maria Techirghiol având întâlniri cu Î.P.S. Lucian, Arhiepiscopul Tomisului și cu numeroși preoți și credincioși.

Duminică, 11 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt de învățătură.

Luni, 12 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a deschis și prezidat Cea de a IV-a Conferință Internațională a Facultăților de Teologie Ortodoxă, cu tema Misiunea Bisericii astăzi și mâine, rostind alocuțiunea inaugurală ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Prof. Dr. Mihai Miron, Director adjunct al Departamentului Studiouri Teritoriale și Minorități din cadrul Societății Române de Televiziune.

Marti, 13 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Miercuri, 14 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. Ion Diaconescu, Președintele Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe P. C. Pr. Adrian Diaconu, parohul parohiei ortodoxe române

«Sfântul Ioan Botezătorul» din Geneva, Elveția și pe A. S. Prințul Paul, Președintele Fundației Prințul Paul pentru România. De asemenea, Prea Fericirea Sa, în aceeași zi, a adresat credincioșilor ortodocși români prin intermediul radioului și presei un «Apel pentru sprijinirea Mitropoliei Basarabiei».

Joi, 15 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Sfântul Spiridon-Nou din Capitală, împreună cu Î.P.S. Ioan, Mitropolit de Pergam (Patriarhia Ecumenică), Î.P.S. Amfilohie, Mitropolit de Muntenegru (Patriarhia Sârbă), P. S. Irineu Bistrițeanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, înconjurați de numeroși Prea Cucernici Părinți Profesori, participanți la cea de a IV-a Conferință Internațională a Facultăților de Teologie Ortodoxă, cărora le-a acordat în semn de prețuire a activității teologice, «Crucea Patriarhală» pentru clerici, și a rostit cuvânt de învățătură.

Vineri, 16 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe P. C. Pr. Dr. Ioan Sauca, Secretar executiv al Unității II — Bisericile în misiune — a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Sâmbătă, 17 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a oferit la Reședința Patriarhală o recepție în onoarea participanților la cel de-al IV-lea Congres Internațional al Facultăților de Teologie Ortodoxă, ce a avut loc în București în perioada 12—17 august a. c. și a rostit un cuvânt de salut.

Duminică, 18 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Slujba de târnosire a bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din Vălenii de Munte, și Sfânta Liturghie în fața Monumentului din localitate, hirotesind «Iconom stavrofor» pe P. C. Pr. Ion Albescu și adresând cuvânt de învățătură.

Luni, 19 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Excelența Sa, Domnul Dan Hăulică, Ambasadorul României la UNESCO, însoțit de Dl. prof. univ. dr. Mircea Ifrim, Secretar general al Comisiei Naționale a României pentru UNESCO ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, a primit pe Î.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei.

Marti, 20 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe D-na preoteasă Elena Speranță din Noua Zeelandă ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe rând, pe P. C. Pr. Constantin Dutuc, de la parohia ortodoxă română Naș-

terea Domnului din Luxemburg, pe Dl. senator Sorin Adrian Vornicu și pe Dl. Prof. Florin Diac, Inspector general școlar al Municipiului București.

Miercuri, 21 august 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. Cuv. Ierom. Sebastian Pascanu, noul stareț al Schitului Crasna, județul Prahova ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a vizitat Mănăstirea Cernica și Atelierele Administrației Patriarhale de la Popești-Leordeni.

Joi, 22 august 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. Cuv. Maica Teofana Scânteie, Stareța Mănăstirii Vorona, județul Botoșani ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Excelența Sa, Dl. Seyed Mahmud Sadri, Ambasadorul Republicii Islamice Iran, în vizită de rămas bun, la încheierea misiunii diplomatice în țara noastră.

Vineri, 23 august 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe membrii corului «Theotokos», ce reunește copiii de la școlile generale din municipiul Alba-Iulia — cor condus de P. C. Pr. Nicolae Călin Bulac de la parohia Maieri-Alba-Iulia — pe care i-a binecuvântat înaintea plecării lor în Statele Unite ale Americii, unde vor susține mai multe concerte de muzică religioasă.

Vineri, 23 — luni 24 august 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vizitat Schitul Dragoslavele. Cu acest prilej a așezat și rânduit noul egumen al schitului în persoana P. Cuv. Ierom. Visarion Pristavu de la mănăstirea Negru-Vodă, ajutat de P. Cuv. Ierodiac. Andrei Cărciu.

Duminică, 25 august 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la Sfânta Liturghie vorbind credincioșilor despre urmarea lui Hristos. La sfârșit a ascultat cântările și poeziile copiilor din tabăra cu care a avut o duioasă întreținere ;

— După aceea Prea Fericirea Sa a primit vizita P. S. Calinic, Episcopul Argeșului și a P. Cuv. Arhim. Vichentie Punga, Starețul Mănăstirii Negru-Vodă.

Mărti, 27 august 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Acad. Alexandru Surdu, Președintele Secției de Științe Filosofice, Psihologice și Pedagogice a Academiei Române.

Miercuri, 28 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Excelența Sa Dl. George Țăzinian, Ambasadorul Republicii Armenia la București. În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Excelența Sa Dl. Constantin Grigore, Ambasadorul României în Italia.

Joi, 29 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Eminența Sa Dr. Iehezkel Mark, Șef Rabinul Cultului Mozaic din România, însoțit de Dl. Av. Iulian Sorin, Secretar General Adjunct al Federației Comunităților Evreiești din România în vizita de prezentare.

Vineri, 30 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat lucrările Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, a primit, pe rând, pe Dl. Adrian Năstase, Președintele Camerei Deputaților și pe Dl. Mihai Rudeanu, Subprefectul județului Hunedoara.

Sâmbătă, 31 august 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* s-a îndreptat spre Municipiul Alexandria, în vederea hirotonirii și instalării primului Episcop al acestei nou înființate Episcopii a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei. În după amiaza aceleași zile, a asistat la slujba Vecerniei, săvârșită în Catedrala episcopală Sfântul Alexandru, de către P. S. Teodosie Snagoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, precum și la rânduiala iposifierii P. Cuv. Arhim. Galaction Stângă, săvârșită de către Î.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P.P.S.S. Episcopi Calinic al Argeșului, Casian al Dunării de Jos, Nifon al Sloboziei și Călărașilor și de P.P.S.S. Episcopi Vicari Teofan Sinaitul și Teodosie Snagoveanul, adresându-se printr-o cuvântare preoților și credincioșilor prezenți.

Duminică, 1 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* înconjurat de membri ai Sfântului Sinod, a săvârșit hirotonia și întronizarea noului episcop al Alexandriei și Teleormanului, P. S. Galaction Stângă.

Luni, 2 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat, împreună cu Dl. prof. univ. dr. Virgiliu Radulian, la Palatul Patriarhal, întrunirea membrilor de onoare «Sfatul Înțelepților» — al Comitetului Național Român pentru UNICEF, în pregătirea Aniversării celei de a 25-a aniversări a înființării Comi-

tetului Național Român pentru UNICEF și înmânarea diplomelor de onoare, rostind cuvântul de deschidere ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a participat la deschiderea sesiunii parlamentare, la Palatul Parlamentului.

Marti, 3 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Slujba Te Deum-ului săvârșită în Paraclisul Patriarhal la prăznuirea Prea Cuviosului Părinte Teoctist și a răspuns cuvântului omagial al P. S. Gherasim, Episcopul Râmnicului.

Miercuri, 4 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. Emil Constantinescu, Președintele Convenției Democratice din România ;

— După aceea, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Valeriu Matei, pe Dl. Alexandru Moșanu și pe Dl. Vasile Nedelciu din Republica Moldova ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Excelența Sa Dl. Gheorghe Pancratiu Iuliu Gheorghiu, Ambasadorul României la Vatican.

Joi, 5 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. ec. Marius Stoicescu, Directorul Bazei de aprovizionare Florești, jud. Prahova, a PETROM R.A. ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a avut o consfătuire cu profesorii Seminarului Teologic din București și a prezentat pe noul director, P. C. Pr. prof. Constantin Sârbu.

Vineri, 6 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit un grup de elevi, studenți și profesori din Basarabia și Ținutul Herța cărora le-a oferit cărți și i-a binecuvântat ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Erwin Zimmermann și pe Dl. Peter Walker, Consilieri europeni de la Societățile Biblice Unite, însoțiți de P. C. Pr. dr. Sabin Verzan, Consilier Patriarhal ;

— După aceea, Prea Fericirea Sa a vizitat și cercetat, împreună cu P. S. Episcop-Vicar Teodosie Snagoveanul, stadiul lucrărilor de pictură, construcția clopotniței și amenajarea curții bisericii Sfântul Spiridon-Vechi din Capitală.

Sâmbătă, 7 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Sfânta Liturghie și la Slujba înmormântării P. Cuv. Arhim. Prof. Ioasaf Ganea la Mănăstirea Cernica, rostind cuvânt de cinstire ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a vizitat biserica Mărcuța din București și s-a întreținut cu preoții parohiei.

Duminică, 8 septembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Slujba de târnosire a bisericii cu hramul «Adormirea Maicii Domnului» din satul Șipot, com. Lipănești, jud. Prahova, și Sfânta Liturghie, rostind cuvânt de învățătură. A acordat P. C. Pr. Paroh Ion Mateescu, distincția «Crucea Patriarhală»;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a asistat la Slujba de sfințire a corpurilor de clădire ale Bazei de Aprovizionare Florești a S. C. PETROM R. A., săvârșită de P. S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanul, adresând binecuvântări directorului, colaboratorilor și numeroșilor credincioși prezenți.

Marți, 10 septembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe D-na Joanne Thomson, vice-președintă a companiei americane «Dove Broadcasting», în legătură cu unele posibilități de ajutorare a unor spitale și orfeline din România;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe P. C. Pr. Matei Petre parohul comunității ortodoxe române din Cipru și pe Dl. Rubens Ricupero, Secretar general al Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD). Au fost de față P. S. Episcop Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul și P. C. Pr. Michael Tița, Consilier Patriarhal.

Miercuri, 11 septembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. S. Dr. Laurențiu Streza, Episcopul Caransebeșului;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe D-na Teny Pirri Simonian, Secretar executiv pentru Educație a Unității II a Consiliului Mondial al Bisericilor, însoțită de Dl. Prof. Univ. Dr. Dimitris Kaimakkis, de la Facultatea de Teologie de la Tesalonic (Grecia), de D-ra Ursula Urban (Germania) și de Dl. Joel Crouse (Canada), delegați ai Consiliului Mondial al Bisericilor, în legătură cu Deceniul ecumenic de solidaritate a Bisericilor cu femeile (1988—1998). La discuții au participat P. S. Episcop vicar-patriarhal Teofan Sinaitul și P. C. Pr. Michael Tița, Consilier Patriarhal;

— După aceea P. F. Sa — a vizitat împreună cu P. S. Episcop Vicar Teodosie Snagoveanul șantierul de construcții al bisericii Sfântul Grigore Palama din incinta Universității Politehnice și Capela Elena Doamna, în curs de consolidare și restaurare. A purtat discuții cu Dl. Petre Badea, Directorul general al Aedificia

Carpați — care asigură construcția bisericii Sfântul Grigore Palama, și — mai apoi — a primit pe Dl. Prof. univ. dr. Gheorghe Curinschi Vorona.

Joi, 12 septembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Prof. Marin Aiftincăi, Secretarul științific al Secției de Științe Filosofice și Pedagogice a Academiei Române.

Vineri, 13 septembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Excelența Sa Dl. Leopold Bill Von Bretow, Ambasadorul Germaniei la București, în vizită de prezentare la începutul misiunii sale diplomatice în România. La discuții a participat P. S. Episcop Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe Dl. Acad. Virgil Câdea și pe Dl. Arhit. dr. Cristian Moiescu.

Duminică, 15 septembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt de învățătură la Duminica de după înălțarea Sfintei Cruci. A hirotonit diacon, pe seama Catedralei Patriarhale, pe tânărul Zaharia Matei, licențiat în teologie.

Marti, 17 septembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. deputat Mihai Bucur ;

— După aceea, Prea Fericirea Sa a primit un grup de presbiterieni din Statele Unite ale Americii, grup condus de Dl. Dr. Howard Eddington ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Înalt Prea Sfințitul Anton Mattiazzo, Arhiepiscop Romano-Catolic de Padova. După amiază, Prea Fericirea Sa a vizitat Paraclisul Mănăstirii Antim din București.

Miercuri, 18 septembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vizitat, împreună cu P. S. Episcop Vicar Patriarhal Vinčențiu Ploieșteanul, biserica Sfântul Spiridon-Vechi și Seminarul Teologic din București.

Joi, 19 septembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Înalt Prea Sfințitul Chrysostom Papadopoulos, Mitropolit de Zimbabwe, din cadrul Patriarhiei Alexandriei ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe P. Cuv. Arhim. Dorimedont Cecan, Starețul Mănăstirii Noul Neamț și pe P. C. Protoiereu Andrei Secri, de la parohia Sfinții Arhangheli

din Trușeni, Republica Moldova. După aceea, Prea Fericirea Sa a primit pe A. S. R. Prințul Paul de România.

Vineri, 20 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe P. C. Pr. John Limbeson din Statele Unite ale Americii.

Sâmbătă, 21 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat Mănăstirea Cernica, cu ocazia începutului anului școlar la Seminarul teologic monahal.

Luni, 23 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Te-Deum-ul săvârșit la începutul anului școlar 1996—1997, la Liceul teoretic Ion Creangă din București, rostind Cuvânt de binecuvântare.

Mărți, 24 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe P. Cuv. Arhim. Dr. Vasile Vasilache, Vicarul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada, în legătură cu participarea Prea Cuvioșiei Sale la sfințirea Paraclisului și a noilor lucrări de la Mănăstirea Antim și la târnosirea bisericii Sfântul Spiridon-Vechi, rezidită pe același loc ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a acordat un interviu pentru canalul canadian de televiziune ENN.

Joi, 26 — duminică 29 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit vizita Prea Fericitului Părinte Ilie al II-lea, Patriarh și Catolicos al Georgiei. În ziua prăznuirii Sfântului Ierarh și Martir Antim Ivireanu — 27 septembrie —, cei doi Întâistătători au coliturghisit și au săvârșit Slujba de târnosire a Paraclisului Mănăstirii Antim. Sâmbătă, 28 septembrie a.c. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a condus pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Ilie al II-lea la Monumentul Eroului Necunoscut și la Cimitirul Eroilor-Martiri din Decembrie 1989 — unde au fost săvârșite slujbe de pomenire — apoi într-un pelerinaj, ce a cuprins Episcopia Argeșului, Centrul eparhial de aici, Mănăstirea Horezu și Centrul eparhial de la Râmnicu-Vâlcea. Duminică, 29 septembrie a.c., înconjurați de un impresionant sobor de ierarhi, preoți și diaconi, au săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Episcopiei Râmnicului.

Luni, 30 septembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a condus pe Prea Fericitul Părinte Ilie al II-lea, Patriarh și Catolicos al Georgiei, la Aeroportul Otopeni ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe Dl. Dr. Ioan Pâslaru din Ucraina, pe Dl. Acad. Alexandru Surdu, Președintele Secției de Științe Filosofice, Pedagogice și Psihologice a Academiei Române, precum și pe Excelența Sa, Dl. George Kazinian, Ambasadorul Armeniei la București. A fost de față P. S. Teofan Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal.

Marti, 1 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. Dr. Alois Fauland și pe D-na Dr. Cornelia Dragoste, Președinții Asociației caritative Sfântul Vincențiu de Paul Graz-București ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a asistat la Slujba Te Deum-ului săvârșită de P. S. Episcop Vicar Teodosie Snagoveanul, la Universitatea Politehnică din București, cu ocazia începutului noului an universitar 1996—1997, și a adresat cadrelor didactice și studenților cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 2 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Sfânta Liturghie și la Slujba Te Deum-ului, săvârșită de P. S. Episcop Vicar Teodosie Snagoveanul în Paraclisul Facultății de Teologie a Universității din București, cu ocazia începutului noului an universitar și a adresat părinților profesori, asistenților și studenților, cuvânt de binecuvântare. Cu această ocazie a vizitat Căminul studentesc, cercetând totodată situația lucrărilor de finisare de la clădirea Căminului ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Ion Cimpoi, Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

Joi, 3 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Slujba Te Deum-ului săvârșit de P. S. Episcop Vicar Teodosie Snagoveanul, cu ocazia începerii anului școlar 1996—1997 la nou înființatul Seminar Teologic din Giurgiu, adresând Părinților profesori, elevilor și numeroșilor credincioși prezenți cuvânt de învățătură și binecuvântare. Cu ocazia acestei vizite Prea Fericirea Sa a primit din partea Primăriei «Cheia» Municipiului Giurgiu. Prea Fericirea Sa a fost însoțit de P. Cuv. Arhimandrit Mitrofor Dr. Vasile Vasilache, Vicarul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în Statele Unite și Canada, și de P. C. Diac. prof. Nicu Octavian, consilier patriarhal.

Vineri, 4 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. General de brigadă Ioan Chiș, Șeful Direcției Generale a Penitenciarelor din România ;

— După aceea, Prea Fericirea Sa, a primit pe P. C. Pr. Radu Mironovici, conducătorul Fundației române «Mihail Sturdza» din Baden-Baden, Germania ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Sâmbătă, 5 — duminică, 6 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat Schitul Sfântul Gheorghe din Drago-slavele. A asistat la Sfânta Liturghie în biserica schitului și a rostit cuvânt de învățătură.

Luni, 7 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. Aurel Novac, Ministrul Transporturilor și pe Dl. Victor Crăciun, Președintele Ligii pentru Unitatea Românilor de Pretutindenii, în legătură cu desfășurarea celui de al IV-lea Congres al Spiritualității Românești ;

— În aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe II.PP.SS. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei și pe P. S. Gherasim, Episcopul Râmnicului.

Marți, 8 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe D-na Constanța Trimbitioni-Ghibu, Președinta Fundației Culturale «Onisifor și Octavian Ghibu» și pe Dl. Marian Alexandru în legătură cu funcționarea acestei Fundații ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Doamna și Dl. George Alexe, Directorul Departamentului de Presă al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în Statele Unite și Canada.

Miercuri, 9 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Excelența Sa, Dl. Olexandr Cealii, Ambasadorul Ucrainei în România, în legătură cu situația credincioșilor ortodocși din cele două țări. La discuții a participat P. S. Episcop Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul ;

— După aceea, Prea Fericirea Sa a binecuvântat pe reprezentanții filialelor ASCOR din țară, participanți la cel de-al doilea Simpozion dedicat marelui teolog român Părintele Dumitru Stăniloae ;

— În aceeași zi, Prea Fericitul Părinte a primit pe Dl. Rainer Henn, Președintele Tipografiei «Bruder Henn» din Austria. La întâlnire au participat P. C. Pr. Dr. Sabin Verzan, Consilier patriarhal și P. C. Diac. asist. Ion Caraza.

Joi, 10 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe D-na Prof. Maria Chirilă, Directoarea Liceului teoretic Ion Creangă din București, însoțită de Dl. prof. Gheorghe Istodor ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa s-a deplasat la biserica Sfântul Spiridon-Vechi și a cercetat stadiul lucrărilor exterioare și de pictură ale bisericii.

Vineri, 11 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, însoțit de Dl. Arhit. Crișan Popescu, Secretar de Stat la Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului, a vizitat expoziția proiectelor arhitectonice de refacere a zonei centrale a Capitalei, «București — 2000», organizată la Palatul Parlamentului. Prea Fericirea Sa și-a exprimat aprecierea față de talentații concurenți care au găsit spații potrivite pentru amplasarea și refacerea tuturor bisericilor demolate ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Matta Amin din Liban.

Sâmbătă, 12 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat Mănăstirea Sinaia, împreună cu P. Cuv. Arhimandrit Mitrofor Dr. Vasile Vasilache, pentru rânduirea primirii oficiale a Prea Fericitului Părinte Patriarh Ignatie al IV-lea al Antiohiei ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Doamna și pe Dl. dr. Florian Voicu din Germania, sprijinitori ai mănăstirilor.

Duminică, 13 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, rostind predica la «Pilda Semănătorului».

Luni, 14 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat împreună cu P. Cuv. Arhimandrit Mitrofor Dr. Vasile Vasilache, Mănăstirea Ghighiu și Schitul Sfânta Maria-Cricov, județul Prahova.

Marti, 15 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe P.P.S.S. Epifanie, Episcopul Buzăului și Ioan, Episcopul Covasnei și Harghitei ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Valer Dorneanu, Președintele Consiliului Legislativ.

Joi, 17 octombrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat ședința de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Sâmbătă-Duminică, 19—20 octombrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vizitat mănăstirile Viforâta, Sinaia, Cheia și Suzana, în vederea itinerariului Prea Fericitului Părinte Patriarh Ignatie IV al Antiohiei.

Marti, 22 octombrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. colonel Ioan Căldărașu, din cadrul Departamentului de Asistență religioasă al M.A.N. însoțit de P. C. Pr. Nicolae Constantin, în legătură cu festivitățile prilejuite de Ziua Armatei (25 octombrie).

Miercuri-Joi, 23—24 octombrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat ședința Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Vineri, 25 octombrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a întâmpinat la Aeroportul București Otopeni și a purtat discuții cu Prea Fericitul Părinte Ignatie al IV-lea, Patriarhul Antiohiei și întregului Orient, care în fruntea unei delegații, a început o vizită frățească în Biserica Ortodoxă Română.

Sâmbătă, 26 octombrie 1996 — La praznicul Sf. Mare Mucenic Dimitrie, izvorătorul de mir, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Ignatie IV al Antiohiei și întregului Orient și alți membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a sfințit biserica Sfântul Spiridon Vechi din București, primul lăcaș de cult reconstruit după Decembrie 1989, dintre cele demolate în timpul regimului comunist din România. Cu acest prilej a săvârșit Sfânta Liturghie, adresând credincioșilor bogat cuvânt de învățătură.

Duminică, 27 octombrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu Prea Fericitul Părinte Ignatie IV, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient și alți membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a săvârșit Sfânta Liturghie cu prilejul praznicului Cuviosului Dimitrie din Basarabi, ocrotitorul spiritual al Bucureștilor, adresând miilor de credincioși prezenți un bogat cuvânt de învățătură.

Luni-miercuri, 28—30 octombrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu delegația Patriarhiei Antiohiei a vizitat biserici de mir, școli teologice și mănăstiri din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, Arhiepiscopiei Sibiului și Episcopiei Buzăului.

- Joi, 31 octombrie 1996* — În cursul dimineții, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu Prea Fericitul Părinte Ignatie IV, Patriarhul grec ortodox al Antiohiei și Întregului Orient, a săvârșit slujbe de pomenire a eroilor neamului românesc la «Mormântul Soldatului Necunoscut» și cimitirul «Eroilor Tineri» și s-a întâlnit cu profesori ai Facultății de Teologie din București. În cursul serii a participat la o întâlnire cu studenții centrului universitar București în aula Facultății de Drept.
- Vineri, 1 noiembrie 1996* — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a continuat discuțiile cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Ignatie IV al Antiohiei și a condus, la Aeroportul București Otopeni, delegația Patriarhiei Antiohiei.
- Duminică, 3 noiembrie 1996* — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Sfântul Spiridon-Vechi adresând credincioșilor cuvânt de învățătură.
- Luni, 4 noiembrie 1996* — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Titi Dincă, Redactor Șef-adjunct al redacției «Viața Spirituală» din cadrul Societății Române de Televiziune.
- Marti, 5 noiembrie 1996* — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Dr. Milan Opocensky, Secretarul general al Federației Mondiale Reformate, însoțit de Eminența Sa, Dr. Csika Kalman, Episcopul Eparhiei Reformate din Ardeal.
- Joi, 7 — luni, 11 noiembrie 1996* — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la invitația Sanctității Sale, Karekin I, Patriarhul Catolicos al tuturor Armenilor, a vizitat Biserica Apostolică a Armeniei.
- Joi, 14 noiembrie 1996* — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, cu ocazia împlinirii a zece ani de slujire în treapta de Patriarh și a răspuns cuvântului de felicitare adresat, în numele Sfântului Sinod, de către Î.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei.
- Vineri, 15 noiembrie 1996* — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Excelența Sa, Dl. Jean-Claude Joseph Ambasadorul Elveției la București în vizită de prezentare la începutul misiunii diplomatice în țara noastră.

Duminică, 17 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrala Patriarhală de P. S. Teofan Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal.

Marti, 19 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a acordat un interviu ziarului «Ararat» în legătură cu vizita Prea Fericirii Sale în Armenia.

Joi, 21 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit slujba de târnosire a capelei cu hramul Sfintii Arhangheli și Sfânta Liturghie în biserica Sf. Gheorghe — Progresul, rostind cuvânt de învățătură ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, a primit pe P. Cuv. Arhim. dr. Ioachim Giosanu.

Vineri, 22 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. prof. univ. dr. Gheorghe Mihăilă, membru corespondent al Academiei Române ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, a primit pe Dl. prof. univ. dr. Ioan Dumitriu — Snagov.

Sâmbătă, 23 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a participat împreună cu P. S. Episcop-Vicar Teodosie Snagoveanul, la ședința cenaclului religios al Liceului teoretic Ion Creangă din București, desfășurată la Sala Dalles.

Duminică, 24 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt de învățătură.

Luni, 25 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în paraclisul Sfânta Ecaterina al Facultății de Teologie a Universității din București de P. S. Teofan Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal și a rostit cuvânt de binecuvântare profesorilor și studenților prezenți ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Cuvioasa Maica Teodora, Stareța Mănăstirii Durău.

Marti, 26 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. prof. dr. Iulian Crețu, Președintele «Fundației Naționale Henri Coandă, pentru sprijinirea tinerilor superdotați».

Joi, 28 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe I.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, în legătură cu participarea sa la Simpozionul național

Reabilitarea patrimoniului arhitectural din România; De asemenea Prea Fericirea Sa a primit pe Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Sebastian Duicu de la Muzeul Național Cotroceni, în legătură cu starea inventarului de patrimoniu al Bisericii; De asemenea Prea Fericirea Sa a mai primit pe Dl. Arhitect Crișan Popescu.

Vineri, 29 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a înălțat rugăciuni cu prilejul depunerii jurământului de către Președintele ales al României, Dl. Emil Constantinescu, în fața Parlamentului României și l-a felicitat în numele Bisericii Ortodoxe Române.

Sâmbătă, 30 noiembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* împreună cu Î.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, a vizitat în drum spre Alba-Iulia, Episcopia Râmnicului.

Duminică, 1 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Reîntregirii Neamului din Alba-Iulia, înconjurat de ierarhi, preoți și diaconi. La sfârșitul Sfintei Liturghii a adresat tuturor celor de față cuvântul aniversar și de salut față de Președintele României, Dl. Prof. Emil Constantinescu; După aceea, în fața mulțimii adunate pe Platoul Românilor, a săvârșit slujba Te Deum-ului în sobor cu Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, Î.P.S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, Î.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, P. S. Gherasim, Episcopul Râmnicului, P. S. Andrei, Episcopul Alba-Iuliei, P. S. Justinian, Episcopul Maramureșului și P. S. Calinic, Episcopul Argeșului, cu Î.P.S. Lucian Mureșan, Arhiepiscop și Mitropolit de Alba-Iulia și Făgăraș, cu alți ierarhi ai Bisericii Catolice de Rit Bizantin din România.

Luni, 2 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a vizitat, împreună cu Î.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, la întoarcerea de la Alba-Iulia, Episcopia Râmnicului, Episcopia Argeșului, precum și Facultatea de Teologie a Universității din Pitești, fiind primiți în noua biserică de lemn a studenților din incinta Universității.

Marti, 3 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. Acad. Constantin Savoiu, membru al Consiliului

eparhial al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe cunoscutul scriitor Boris Buzilă, în legătură cu lansarea noii sale lucrări «Din istoria vieții bisericești din Basarabia».

Miercuri, 4 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. Cuv. Ierodiac. Justinian Stoica de la Schitul românesc Prodromul din Sfântul Munte Athos.

Joi, 5 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Î.P.S. Acad. dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, în legătură cu participarea Înalt Prea Sfinției Sale la festivitățile prilejuite de canonizarea Mitropolitului Kievului, Petru Movilă, ierarhul de origine română.

Luni, 9 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Național Bisericesc în legătură cu lucrările de reparații de la Mănăstirea Plumbuita, viitorul sediu al Academiei de Pictură Bisericească.

Marti, 10 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. lector dr. Gheorghe Anghelescu, de la Facultatea de Teologie din Craiova ;

— După aceea, Prea Fericirea Sa a primit pe D-na prof. Cristina Tăcutu, Directoarea Colegiului Național Mihai Viteazul din București.

Miercuri, 11 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Î.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Dan Năstase, Consilier de Stat la Președinția României.

Joi, 12 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat ședința de lucru a Consiliului Național Bisericesc ;

— După aceea a participat la ceremonia de investire a Primului Ministru al României și a miniștrilor noului Guvern.

Vineri, 13 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. S. Nifon, Episcopul Sloboziei și Călărașilor în legătură cu participarea Prea Sfinției Sale la ședințele pregătitoare ale viitoarei Adunări generale a Conferinței Bisericilor Europene (Graz — iunie, 1997).

Sămbătă, 14 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a participat la Seara creștină dedicată Sfântului Andrei, Apostolul românilor și Sfintei Sărbători a Nașterii Domnului, spectacol organizat de Frăția Ortodoxă Română la Sala Palatului; După aceea Prea Fericirea Sa a primit la reședința Sa, un grup de colindători, studenți din Republica Moldova.

Duminică, 15 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit în Catedrala Patriarhală un numeros grup de colindători, membri ai A.S.C.O.R.

Luni, 16 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la Slujba de pomenire a Eroilor Revoluției căzuți la Timișoara în Decembrie 1989, săvârșită în Catedrala Patriarhală de P. S. Teodosie Snagoveanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și a rostit un cuvânt în care a evocat jertfa de acum 7 ani dătătoare unui nou sens pentru istoria neamului românesc; După aceea, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Vlad Cubreacov, membru al Consiliului eparhial al Mitropoliei Basarabiei;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a trimis mesaje pastorale la Nașterea Domnului, credincioșilor ortodocși români din țară, prin intermediul postului Radio România Actualități și a Televiziunii Române, românilor stabiliți în străinătate și soldaților aflați în misiuni de menținere a păcii în diferite colțuri ale lumii. De asemenea, Prea Fericirea Sa a acordat un interviu D-lui Massimo Calabresi de la revista Time, în legătură cu activitatea misionară și socială a Bisericii Ortodoxe Române.

Marți, 17 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a transmis un cuvânt de binecuvântare românilor din străinătate, prin intermediul postului TVR Internațional;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Col. (r) Ioan Strujean de la publicația «Observatorul militar».

Miercuri, 18 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a participat la serbarea de Crăciun, organizată de profesorii și elevii Seminarului teologic liceal din București la Casa de cultură a Ministerului de Interne.

Joi, 19 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor;

— După aceea, Prea Fericirea Sa a primit mai multe grupuri de colindători, între care amintim: corul Seminarului teologic din

Caransebeș ; corul Liceului Sfântul Nicolae din Gheorghieni, jud. Harghita, condus de P. C. Pr. Dumitru Paul și de D-na prof. Sarolta Paul ; corul parohiei Dumbrava, com. Unirea, jud. Alba, condus de P. C. Pr. Teodor Crișan ;

— În după amiaza aceleiași zile, Prea Fericirea Sa a participat la Concertul de colinde susținut de Corul Facultății de Teologie a Universității din București, ce a avut loc în biserica Sfântul Spiridon-Nou din Capitală, adresând cadrelor didactice și studenților teologi cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 20 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Dr. Cristian Alexandrescu, Secretar de Stat la Secretariatul de Stat pentru problemele revoluționarilor și pe Dl. Petre Geamăna, Director în cadrul aceleiași instituții, în legătură cu programul comemorării a șapte ani de la evenimentele din Decembrie 1989 ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa împreună cu P. S. Episcop Vicar Teodosie Snagoveanul și P. C. Diac. prof. Nicu Octavian, Consilier patriarhal, a participat la festivitățile prilejuite de ridicarea Liceului Mihai Viteazul din București la rangul de Colegiu Național și a rostit cuvânt de binecuvântare.

Sâmbătă, 21 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Michel Camdessus, Director general al Fondului Monetar Internațional, însoțit de Dl. J. de Beaufort Wijnholds, Director Executiv, Dl. Paul Thomsen, Șef de misiune FMI pentru România, Dl. Jeremy Quick, Asistent al Directorului General. Au participat la întâlnire Prea Sfințiții Vicari Patriarhali Teofan Sinaitul și Vincențiu Ploieșteanul, precum și Dl. Mugur Isărescu, Guvernatorul Băncii Naționale a României ;

— În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a săvârșit Slujba de pomenire a Eroilor martiri din Decembrie 1989 la Cimitirul Eroilor Tineri și la Troița din Piața Universității.

Duminică, 22 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală rostind cuvânt de învățătură și participând, în cadrul slujbei, la un Program de colinde susținut de Corala Patriarhiei. De asemenea, la momentele rânduite a înălțat rugăciuni pentru sufletele Eroilor neamului nostru răpuși în decembrie 1989.

Luni, 23 decembrie 1996 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit un grup de colindători, elevi ai Liceului teoretic Nichita

Stănescu din București, grup condus de P. C. Pr. Constantin Dumitrescu.

Marti, 24 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit colindele corului Timotheos al Asociației religioase Oastea Domnului, cărora le-a împărtășit mulțumiri și sfaturi părintești; După aceea, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Ing. Viorel Ruseti, Director adjunct al S. C. Aedificia Carpați S. A.; de asemenea, în aceeași zi, Prea Fericirea Sa a transmis un mesaj părintesc și binecuvântări, prin intermediul postului Tele Europa Nova; În continuare, Prea Fericirea Sa a primit pe Prea Cuvioșii Părinți de la Catedrala Patriarhală cu icoana, vestind Nașterea Mântuitorului Hristos; După amiază, Prea Fericirea Sa a primit pe P. S. Damaschin Severineanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei în legătură cu participarea Prea Sfinției Sale la un simpozion organizat la Atena.

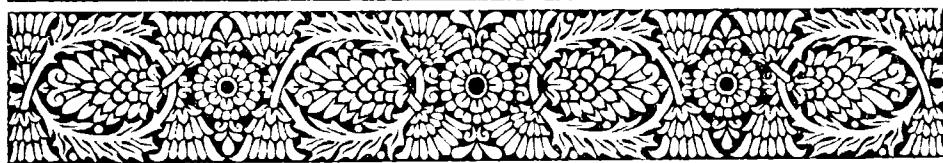
Miercuri, 25 decembrie 1996 — La marele praznic al Nașterii Mântuitorului Hristos, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie, în Catedrala Patriarhală, împreună cu Prea Sfințiii Episcopi Vicari, Teofan Sinaitul și Teodosie Snagoveanul, adresând credincioșilor cuvânt pastoral. Imediat după slujbă, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Emil Constantinescu, Președintele României, care a participat și la Sfânta Liturghie. De asemenea, Prea Fericirea Sa a mai primit pe Dl. dr. Constantinos Stergiopoulos și pe D-na dr. Erminarikaru Tabata Stergiopoulos din Japonia.

Joi, 26 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Domnița Bălașa din București și a rostit cuvânt de învățătură.

Vineri, 27 decembrie 1996 — *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. ec. Marius Stoicescu, Directorul Bazei de Aprovizionare Florești a S. C. PETROM R. A., membru al Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Diac. NICOLAE VLADU

• DOCUMENTARE •

DATE NOI DESPRE VIAȚA MONAHALĂ ROMÂNEASCĂ DIN DOBROGEA ÎNAINTE DE 1877

TUDOR MATEESCU

În viața religioasă a românilor din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane, un rol deosebit l-au jucat așezămintele monahale, în aceeași măsură focare de cultură și bastioane ale identității naționale. Vechimea lor este, în mod sigur, foarte mare, un exemplu concludent în acest sens fiind, printre altele, denumirea inițială de Mănăstiriște a satului românesc Niculițel. S-a apreciat, pe bună dreptate, că forma numelui arată că acolo s-a aflat cândva o mănăstire¹. Este atestat cu acest nume (*Monaster*) încă din 1597, în jurnalul de călătorie al olandezului Joris van der Does (Georgius Dousa)², ambele denumiri apărând apoi, separat sau împreună, în numeroase izvoare³.

În zona acestei localități au luat ființă, mai târziu, mai multe așezăminte monahale, dintre care unele au ajuns până în zilele noastre. Așa a fost mănăstirea Taița, situată în Codrii Măcinului, înființată pe la 1830, dispărută însă cu puțin înainte de 1877⁴, și mai ales Mănăstirea Cocoșu din imediata apropiere a satului Niculițel, creație din 1833 a unor călugări transilvăneni, mănăstire care a deținut un rol de prim ordin în viața spirituală a românilor dobrogeni și care își continuă și în prezent existența⁵.

1. Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, București, 1957, p. 144—145.

2. *Călători străini despre Țările Române*, vol. IV, București, 1972, p. 89. Identificarea de către editorii cu «M-rea Cilicu de pe apa Taița» este, evident, o eroare. Acest așezământ (Mănăstirea Celic-Dere), creație a unor lipoveni bezpopovți, a luat ființă pe la 1841. Vezi Gh. Nedoiu, *Mănăstirea Cilicului (câteva precizări)*, în «Analele Dobrogei», IX (1928), nr. 2, p. 60—68.

3. Tudor Mateescu, *Știri noi despre Mănăstirea Cocoșu până la 1877*, în «Biserica Ortodoxă Română», CIX (1991), nr. 4—6, p. 116, n. 7.

4. Idem, *Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea — mănăstirea Taița*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XLIX (1973), nr. 1—2, p. 121—125.

5. Idem, *Un așezământ monahal transilvănean în Dobrogea. (Contribuții la istoria mănăstirii Cocoșu până la 1877)*, în «Mitropolia Ardealului», XXI (1976) nr. 1—3, p. 114—124; Idem, *Știri noi despre mănăstirea Cocoșu...*, p. 116—120. (Vezi, în aceste două articole, bibliografia de referință).

Informații valoroase despre așezămintele monahale creștine din nordul Dobrogei sunt cuprinse într-o hartă austriacă păstrată în manuscris, elaborată în timpul războiului ruso-turc din 1768—1774, intitulată «Plans der Moldau, Bessarabien und Walachey». Astfel, în zona de codru apar două mănăstiri creștine: «M. Klasaji», imediat la vest de Babadag (așezământ neidentificat până în prezent) și «M. Mikomende», la sud-est de Isaccea, lângă satul Telița⁶. Cea de a doua, al cărui nume are o evidentă rezonanță grecească, figurează, sub forma «Mikometi» și în harta lui Lapie, «Carte générale de la Turquie d'Europe», imprimată în 1821, unde este însemnată și localitatea «Monastere»⁷ (Niculițel). Identificarea acestui așezământ cu mănăstirea Cocoșu⁸, care încă nu exista la acea dată, este, în mod sigur, o eroare⁹. În lista satelor dispărute din părțile de nord și centrale ale Dobrogei, întocmită de Ion Ionescu de la Brad la 1850, cu prilejul cercetărilor temeinice pe care le-a întreprins în această provincie, apare și localitatea «Micomanti»¹⁰. Mănăstirea și-a încetat existența odată cu așezarea lângă care se află, foarte probabil în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829, cel mai pustiitor conflict militar care a afectat teritoriul Dobrogei.

Viața monahală românească este atestată însă și în alte locuri ale Dobrogei. Într-un document din 1777 este amintit «Pahomie călugărul» de la Cernavoda, care era dator cu 400 taleri la Vasca, «soția Hagi — Manii», din aceeași localitate și care declară că «datoria nu o tăgăduiește, dar nu are cu ce plăti, că s-au prădat în vremea oștirii»¹¹, așadar în cursul războiului ruso-turc din 1768—1774, când trupele țarinei Ecaterina II au făcut mari distrugerii și prădăciuni în Dobrogea.

În marea hartă statistică rusă tipărită în 1835, dar elaborată în anii precedenți, este notată, la sud-vest de Babadag, o mănăstire «Teke»¹² (nume turcesc, însemnând chiar «mănăstire»), dar care nu este arătat ca lăcaș musulman, ci creștin¹³. Tot acolo, la est de Babadag, în apropierea lacului Razim, apare însemnarea «Ruinele mănăstirii Sfântul Gheorghe»¹⁴, care poate reprezenta ruinele cetății Enisala, dar care ar putea semnifica urmele unui așezământ monahal creștin¹⁵, despre care însă nu avem alte informații.

O importanță deosebită prezintă știrile din 1850, rămase de la reputatul om de știință Ion Ionescu de la Brad. El vorbește pe larg, în scrisorile trimise din Dobrogea prietenului său Ion Ghica, de mănăs-

6. Biblioteca Academiei Române, Hărți, D. XXVII, 4.

7. *Ibidem*, H. IV, 393.

8. Anca Ghiță, *Contribuții noi privind unele aspecte ale societății românești din Dobrogea în secolele XV—XIX*, în «Memoriile Secției de științe istorice», seria IV, tom. I (1975—1976), București, 1978, p. 92.

9. Tudor Mateescu, *Știri noi despre mănăstirea Cocoșu...*, p. 116—117.

10. J. Jonesco [Ion Ionescu de la Brad], *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja*, Constantinople, 1850, p. 76.

11. Arh. St. Buc., colecția «Manuscrite», nr. 4, f. 184.

12. Biblioteca Academiei Române, Hărți, III, 461.

13. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 144.

14. Biblioteca Academiei Române, Hărți, III, 461.

15. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 144.

tirile românești Taița și Cocoșu, ultima fiind apreciată ca un adevărat focar de cultură¹⁶. Amintește, de asemenea de mănăstirea lipovenească «Celicu» și de cea rusească «Amgarca», care avea 10 călugări, adăugând că monahii acestor două așezăminte, deși erau «inamicii turcilor și românilor» și «predicatori ai rusismului», umblau «în porneală, în satele românești»¹⁷.

Alte informații se găsesc în raportul din 19 octombrie 1878 al colonelului Ștefan Fălcoianu, trimis de guvernul României pentru a face cercetări în Dobrogea. Sunt descrise, pe larg, mănăstirea Cocoșu și cele două mănăstiri lipovenești (de călugări și călugărițe), fără «nici o însemnătate, nici ca poziție, nici ca așezământ», de la Celic-Dere¹⁸. Este amintită însă și mănăstirea Telița (separată de Taița), care avea «4 sau 5 călugări români»¹⁹. Alte informații nu mai posedăm despre acest așezământ; se știe doar că biserica din satul Telița a fost «fundată la 1803 de locuitorii români»²⁰. Într-un alt document din anul 1878 se arată că populația localității era alcătuită din «ruși» și că avea o biserică ortodoxă cu un preot²¹. Este vorba de ucraineni, prezenți acolo până mai târziu²², veniți de pe Nipru, satul fiind românesc la origine²³.

O știre nouă este relevantă cu prilejul aplicării legii emise de Parlamentul României la 3 aprilie 1882, privind schimbarea regimului proprietății imobiliare din Dobrogea²⁴. La verificarea vechilor titluri otomane de posesiune a pământului («tapiuri») s-a recunoscut pentru «mănăstirea Tichilești» dreptul de proprietate asupra a 25,5566 ha teren arabil²⁵, și a 4,5200 ha vii și grădini²⁶. Deoarece dosarul-registru respectiv se referă la satul Rachel (comuna Luncavița, județul Tulcea)²⁷, este vorba, neîndoios, de un așezământ monahal situat lângă satul Tichilești din imediata apropiere, nu de așezarea omonimă de la sud-est

16. Victor Slăvescu, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846—1847*, București, 1943, p. 101—104.

17. *Ibidem*, p. 102, 104.

18. Biblioteca Academiei Române, Manuscrise, Arhiva D.A. Sturdza, XVI/Văria, doc. 150, f. 12.

19. *Ibidem*, f. 11.

20. Grigore Gr. Dănescu, *Dicționarul geografic, statistic și istoric al județului Tulcea*, București, 1896, p. 473.

21. Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, inv. 315, dosar 224/1878, f. 13—14.

22. D. Șandru, *Mocanii în Dobrogea*, București, 1946, p. 192. Se aflau însă și români, originari din Transilvania. (*Ibidem*, p. 122).

23. La 1850, Ion Ionescu de la Brad a vizitat și acest sat, luând unele informații de la localnici (Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 100). După constatările lui, totdeauna deosebit de exacte, la acea dată un sfert din populația așezării era formată din români. (Ion Ionescu de la Brad, *op. cit.*, harta).

24. Ioan N. Roman, *Studiu asupra proprietății rurale din Dobrogea*, Constanța, 1907, p. 138—139, 160—164, 250—274.

25. Arh. St. Buc., fond Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Serviciul domeniilor pentru Dobrogea, dosar 39, f. 3.

26. *Ibidem*, f. 10.

27. *Ibidem*, f. 2—4, 42—44

de Hârșova²⁸. Numele derivă de la cuvântul turcesc *teke* (mănăstire)²⁹, ceea ce se leagă, în mod sigur, de existența unui așezământ monahal, în cazul de față creștin, despre soarta căruia nu mai deținem însă alte știri.

Există totodată informații referitoare la călugării români din Dobrogea, fără precizarea mănăstirilor unde erau încadrați. Astfel, în martie 1700, solia polonă a lui Pafael Leszczynski, în drum spre Constantinopol, este întâmpinată, în marele sat românesc Dăieni (Daia) de «moldovenii de rit grecesc cu călugării lor»³⁰. Am considerat, cu alt prilej, că aceștia erau preoți mireni³¹, dar s-ar putea foarte bine să fie vorba chiar de monahi.

În octombrie 1830, printre românii dobrogeni care se refugiau la Brăila, de teama unor posibile represalii otomane, figurau și «Costandin eromonah de la Saccea», care mergea «la Moldova»³², Ostafie monah și Macarie monah, tot de acolo, iar în noiembrie «Părintele Iacov arhimandritul de la Saccea»³³, veniți așadar dintr-o zonă de veche viață monahală românească. Tot la Brăila treceau din Dobrogea, fără să se arate de unde proveneau, în iulie 1845, călugărițele Ibrasia și Minodora³⁴, iar în august același an monahul Ignat Mateu și ieromonahii Efrim și Antim³⁵. De asemenea, în luna mai 1853, era înregistrat la carantina Brăila «Părintele Simion sin Vasile, eromonah de la Tulcea», cu mențiunea că era «supus otoman», de la el rămânând în registrul respectiv o însemnare autografă în limba română³⁶. În iunie 1855, ieromonahul Ierenarh ducea în Dobrogea, prin vama Brăila, 60 ocale fasole uscată, 8 vedre rachiu-spumă și 37 ocale tutun «rumănesc»³⁷. Credem că este vorba tot de un monah de la o mănăstire românească din nordul provinciei pontice.

În anii 60 ai secolului al XIX-lea, un mare număr de români din Dobrogea a contribuit material la construirea noii biserici din satul Alibeichioi (azi Izvoarele, județul Tulcea). Unii erau locuitori ai orașului Tulcea, între aceștia aflându-se și «Isaia ieroshimonah cu sinodii lui», «Neohit ermonah» și «monahul Nicodim»³⁸, alții erau din Satu Nou, din apropiere : «Viniamin monah, Iosip monah, Idochia monahia»³⁹.

28. Cele două localități dobrogene există și astăzi, păstrând aceeași denumire. Un alt sat, numit tot Tichilești, se găsește pe malul stâng al Dunării, în fosta «raia» turcească a Brăilei.

29. Vezi Ion Ionescu de la Brad, *op. cit.*, harta, unde satul Tichilești de lângă Hârșova apare sub forma *Tekeli* (tc. Mănăstireni, Loc cu mănăstire).

30. *Călători străini...*, vol. VIII, București, 1983, p. 171.

31. Tudor Mateescu, *Slujitorii ai bisericii românești din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane*, în «Îndrumător bisericesc misionar și patriotic», V, Galați, 1989, p. 157.

32. Arh. St. Buc., fond Visitieria Țării Românești dosar 162 B/1830, f. 826—827.

33. *Ibidem*, f. 828—829.

34. *Ibidem*, fond Comitetul carantinelor, dosar 1110/1845, f. 155—156.

35. *Ibidem*, f. 162—163.

36. *Ibidem*, fond Obștescul Control, dosar 493/1853, f. 68—69.

37. *Ibidem*, fond Vistieria Țării Românești, dosar 61 I/1855, f. 344.

38. N. Iorga, *O condică de pomeni dobrogeană în 1859*, în «Revista istorică» XI (1925), nr. 7—9, p. 210.

39. *Ibidem*, p. 206.

Tot din Tulcea era, foarte probabil⁴⁰, și monahul Andronic, care, la 5 iunie 1875, se adresa agentului României de acolo cu cererea de a i se elibera un pașaport pentru «a merge în Rusia și România»⁴¹.

Unii călugări au slujit și în calitate de clerici mireni la bisericile românești din Dobrogea înainte de 1877. Astfel, la biserica din satul Zebil, de lângă Babadag, a funcționat ca preot, între anii 1875—1878, monahul Serafim⁴². Alții au slujit ca dascăli-cântăreți: călugărul Gheodeon la biserica din Nalbant⁴³, iar la catedrala Sf. Nicolae din Tulcea călugării Dănilă (4 luni în 1869), Serafim (un an în 1871) și Batran Serafimu (10 luni în 1872), în registrul care s-a păstrat de la această biserică fiind menționate sumele pe care le-au primit⁴⁴.

În legătură cu viața monahală românească din Dobrogea înainte de 1877 este și prezența în această provincie a unor călugări din teritoriile de la stânga Dunării. Deși venirea lor avea, de regulă, scopuri materiale care reclamau răstimpuri de ședere limitate, trebuie luată în considerare și participarea lor, directă sau indirectă, la unele activități cu caracter religios. Contactele cu românii autohtoni și cu instituțiile lor ecleziastice erau, oricum, obligatorii.

O situație deosebită, în această privință, a fost creată de stăpânirea schitului Poiana Mărului din județul Râmnicu Sărat (Slam Râmnic) asupra unei pescării din Delta Dunării, în «bălțile Sulinei». A fost obținută prin danie în anul 1786 și păstrată până în 1873, când, datorită unor greutăți financiare prin care trecea schitul, este vândută unui negustor din Tulcea. Posesiunea a cuprins deci și anii 1817—1856, perioadă în care zona s-a aflat sub stăpânirea Imperiului rus. Pescăria cuprindea două gârle lângă Sulina, o cherhana, «vase plutitoare», unelte de pescuit («toate tacâmurile») și o casă construită «acolo pe seama mănăstirei». Cantități însemnate de pește au fost aduse din acele locuri la stânga Dunării⁴⁵.

An de an, călugări de la Poiana Mărului, uneori în număr mare, au fost prezenți la această pescărie, rostul lor fiind, în mod sigur, nu numai de ordin strict material, ci și spiritual. Informații precise în acest sens apar însă numai după anul 1830, când, prin instituirea cordonului de sănătate și reorganizarea carantinelor și vămilor românești pe linia Dunării, trecerea persoanelor și a mărfurilor de o parte și de alta a fluviului a fost supusă unei evidențe riguroase în documentele acestor instituții.

40. Vezi Tudor Mateescu, *Știri noi despre mănăstirea Cocoșu...*, p. 119, unde am presupus că ar fi vorba de un călugăr de la acest așezământ monahal.

41. Arh. St. Buc., fond Secretariatul Statului, dosar CDXXXVII/9, f. 32.

42. Simeon N. Morozov, *Monografia comunei Zbil din județul Tulcea*, București, 1913, p. 40.

43. V. Ursăcescu, *Monografia comunei Nalbant din județul Tulcea*, Tulcea, 1910, p. 53—54.

44. Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Două documente dobrogene inedite*, în *Comunicări și referate de bibliologie*, Constanța, 1984, p. 438.

45. Tudor Mateescu, *Pescăria din Delta Dunării a schitului Poiana Mărului*, în «Glasul Bisericii», XLVIII (1989), nr. 2—3, p. 217—222.

Astef, în luna martie 1833, printre pasagerii veniți din Dobrogea la carantina Brăila figura și «Vasile ieromonah» de la Poiana Mărului⁴⁶. De altfel, acesta era locul obișnuit de trecere a călugărilor de acolo, fiind cel mai cu apropiere între pescărie și schit. Faptul că pentru unii ani nu deținem informații despre prezența acestor monahi la pescărie nu constituie o dovadă a întreruperii acestei prezențe, ci se datorează pierderii sau distrugerii documentelor respective.

Știrile apar din nou în anul 1836. La 17 august, ieromonahul Leftchie (Leftie), «iconomul Sfântului Schit Poiana Mărului, cu doi tovarăși, și anume Zenovie și Matheiu», mergeau, pe la Brăila, «în Turchia cu pașaportul prințipatului din 19 august anul 1835... numai cu îmbrăcăminte lor»⁴⁷. Fuseseră așadar la pescărie și în anul precedent. Tot în luna august, călugării Gherasim ieromonahul și Vasile Zaharovici «de la schitul Poiana Mărului» intrau în carantina Brăila, venind «din Turchia»⁴⁸. Tot acolo erau înregistrați, la 19 octombrie 1836, ieromonahul Leftie, împreună cu «șapte tovarăși călugări ot Poiana Mărului», întorși «din Turchia pã la urma lor»⁴⁹.

În decembrie 1840, erau înscrși la carantina Brăila trei călugări de la schitul Poiana Mărului, Antonie monahul, Methodie ieromonahul și Ștefan diaconul, veniți «acum, din Turchia»⁵⁰. La fel apare, la 31 august 1842, Calinic «călugărul de la Poiana Mărului»⁵¹. La 1 octombrie 1843, era înregistrat «monahul Chesarie de la Poiana Mărului»⁵², care, în perioada 1842—1849, a fost starețul schitului⁵³. Figurează, de asemenea, la 4 iulie 1845, «Moise călugărul de la Poiana Mărului... venit de la Tulcea»⁵⁴, iar la 20 mai 1846, «monahii Teoctist și Emilian, călugări de la mănăstirea Poiana Mărului, întorși din Turchia»⁵⁵ și, la fel, la 11 august 1848, «Ion fratele de la Schitul Poiana Mărului»⁵⁶.

La 22 octombrie 1849, la aceeași carantină venea din Dobrogea «părintele Ivan monahul de la Poiana Mărului»⁵⁷, iar în iunie 1850, Iosif monahul și «monahul Chesarie»⁵⁸, care, la acea dată, nu mai era stareț

46. Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinilor, dosar 2524 II partea I, 1833, f. 140—141.

47. *Ibidem*, fond Obștescul Control, dosar 2480/1836, f. 6—7.

48. *Ibidem*, dosar 2473/1836, f. 20—23.

49. *Ibidem*, f. 30—31.

50. *Ibidem*, dosar 1605/1840, f. 133—134.

51. *Ibidem*, dosar 324/1842, f. 94—95.

52. *Ibidem*, dosar 397/1843, f. 25—26.

53. *Ibidem*, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 1002/1862, f. 54.

54. *Ibidem*, fond Obștescul Control, dosar 398/1845, f. 63—64; fond Comitetul Carantinilor, dosar 1110/1845, f. 137—138.

55. *Ibidem*, fond Obștescul Control, dosar 120/1846, f. 47—48.

56. *Ibidem*, dosar 754/1848, f. 85—86.

57. *Ibidem*, dosar 563/1849, f. 96—97; fond Comitetul Carantinilor, dosar 1231/1849, f. 379—380.

58. *Ibidem*, fond Obștescul Control, dosar 935/1850, f. 44—46.

al așezământului. Pentru anul 1851 există mai multe informații, atestând o prezență mai activă la pescărie. În luna ianuarie, era înscris la carantina Brăila «Părintele Pantelimon monahul de la Poiana Mărului, întors din Turchia, de la Tulcea»⁵⁹, în martie, «monahul Dimitri», cu aceleași mențiuni⁶⁰; în aprilie, doi călugări, «Esihios simonahul» și «Atanasi ermonahul»⁶¹; în iunie, «Timofei monahul»⁶²; în august, «monahul Chesarie»⁶³, fostul stareț.

Știri similare apar și pentru anul 1852, când au trecut la Brăila, venind din Dobrogea, cinci călugări de la schitul Poiana Mărului: Serafim monahul în luna iunie⁶⁴, Porfir monahul în iulie⁶⁵, Antim ieromonahul în august⁶⁶, iar în noiembrie arhimandritul Ghelasie și ierodiaconul Ioachim⁶⁷. În luna iulie 1853, erau înscriși la carantină «Monahul Isachie cu cinci tovarăși călugări de la Poiana Mărului, întorși din Turchia»⁶⁸. Potrivit unui document de mai târziu, în anul 1853 s-au aflat la pescărie călugării Isachie, Ioachim și Teofil, care, fără a avea vreo «autorizație», «au vândut toate sculele pescăriei, cu vasele lor, arendând și bălțile altora»⁶⁹. În toamna anului 1856, Venedict, starețul schitului, se adresa autorităților de la București, solicitând sprijin pentru recuperarea bunurilor înstrăinate. Intervenția a avut urmări pozitive, deoarece, curând, așezământul a intrat în stăpânirea deplină a întregii pescării⁷⁰.

În septembrie 1866, când a fost ales ca stareț ieromonahul Calinic, s-a întocmit o «Listă de numărul și numele călugărilor aflați azi în ființă în schitul Poiana Mărului». Erau 46 «părinți călugări și frați», dintre care trei, Alexe monah, Ghedeon monah și Teofil monah se găseau atunci «în Turchia, la pescărie»⁷¹. Greutățile materiale apărute după aceea au făcut ca așezământul să fie nevoit, în octombrie 1873, să vândă pescăria cu toate instalațiile și uneltele pentru suma de 100 galbeni austrieci și 500 ocale de pește sărat. Prin actul încheiat la Brăila, cumpărătorul, Filip Naum din Tulcea, se obliga, în plus, să acopere cheltuielile rămase de la construirea casei pescăriei⁷². Lua sfârșit astfel

59. *Ibidem*, dosar 116/1851, f. 5—6.

60. *Ibidem*, f. 13—14.

61. *Ibidem*, f. 61—62.

62. *Ibidem*, f. 95—96.

63. *Ibidem*, f. 149—150.

64. *Ibidem*, dosar 926/1852, f. 91—92.

65. *Ibidem*, f. 110—111.

66. *Ibidem*, f. 136—137.

67. *Ibidem*, dosar 927/1852, f. 10—13.

68. *Ibidem*, dosar 493/1852, f. 110—111.

69. *Ibidem*, fond Secretariatul Statului, dosar CXIX/36, f. 2.

70. Tudor Mateescu, *Pescăria din Delta Dunării...*, p. 219, 222.

71. Arh. St. Buc., fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 1002/1862, f. 448.

72. Arh. St. Buzău, fond Mănăstirea Poiana Mărului, dosar 5/1873, f. 141, 150. Vezi și Tudor Mateescu, *Pescăria din Delta Dunării...*, p. 222.

un episod al relațiilor Dobrogei cu teritoriile de la stânga Dunării înainte de 1877, oglindind și aspecte ale vieții monahale românești din provincia pontică.

Prezența în Dobrogea a unor călugări din Țara Românească este legată și de aducerea la păscut pe pășunile dobrogene a vitelor unor așezăminte monahale. Astfel, în aprilie 1837, împreună cu mai mulți mocani care practicau «din vechime» această transhumanță, se întorceau pe la Giurgiu din Dobrogea, unde fuseseră la iernat, Onufrie «cu trei tovarăși călugări» de la schitul Stănișoara din județul Argeș, însoțiți de trei păstori⁷³. Mai târziu, la 30 august 1856, tot pe acolo, trecea spre Dobrogea «cuviosul monah Iustin din schitul Stănișoara», cu 900 oi, 42 cai și 3 asini⁷⁴. De asemenea, la 5 mai 1850, erau înregistrați, la carantina Brăila, Iosif iermonahul de la schitul «Nifon» din județul Buzău și o slugă, Ioan scutarul (vătaful târlei), «întorși din Turchia, de la Hârșova»⁷⁵.

Au fost însă și prezențe individuale ale unor călugări de la stânga Dunării. În februarie 1838, pe la carantina Brăila, monahul Nila din acest oraș trecea în Dobrogea cu un cal⁷⁶. În luna iulie același an, tot pe acolo, venea «din Turchia în prințipat» Ion Bogdan din Scheii Brașovului, supus austriac, despre care se menționează că era «călugăr... român»⁷⁷. Nu se arată motivul pentru care s-au aflat în Dobrogea, dar nu este exclus ca acesta să fie legat de viața monahală românească din provincia pontică.

Datele prezentate în rândurile de față dovedesc încă o dată că în Dobrogea au existat, din vechime, așezăminte monahale românești cu o activitate intensă. Ele au fost situate, aproape în exclusivitate, în părțile de nord ale provinciei, într-o zonă în care pădurile, mult mai întinse și mai dese în trecut⁷⁸, ofereau condiții prielnice de viață, dar și de ocrotire în fața vicisitudinilor istoriei. Sunt relevate, totodată, legăturile religioase și materiale⁷⁹, niciodată întrerupte, ale acestor așezăminte și ale slujitorilor lor cu teritoriile românești de la stânga Dunării, vatra srtăbună de la care fusese desprinsă Dobrogea prin cucerirea otomană.

73. Arh. St. Buc., fond «Obștescul Control», dosar 1621/1837, f. 30—32; fond «Comitetul Carantinilor», dosar 1105/1837, f. 28.

74. *Ibidem*, fond Vistieria Țării Românești, dosar 68/1856, f. 210—211.

75. *Ibidem*, fond «Obștescul Control», dosar 935/1850, f. 31—32.

76. *Ibidem*, fond «Vistieria Țării Românești», dosar 50/1837, f. 927—928.

77. *Ibidem*, fond «Comitetul Carantinilor», dosar 799/1838, f. 373, 378.

78. Constantin C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, ed. II, București, 1976, p. 22, 84—85.

79. Semnalăm și faptul că pe teritoriul mănăstirii Cocoșu a fost descoperit un tezaur de monede ale Țării Românești din anii 1364—1396. (Ion Barnea, Ștefan Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, vol. III, *Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos*, București, 1971, p. 405).

DE LA MĂNĂSTIREA MIHAI VODĂ LA COTROCENI — ITINERAR ZILNIC AL DOCTORULUI CAROL DAVILA

VIRGILIU Z. TEODORESCU

«Timp de 30 de ani de când servesc țara n-am cules altă avere decât reputația. Am muncit cu dezinteresare pentru binele public, nu pot dar să permit nimănui să diminueze acest capital moral, care rămâne averea copiilor mei» (Carol Davila¹)

Vatra Cotrocenilor, vatră de veche viețuire a cunoscut în decursul ultimelor secole prefaceri, atât de natură geografică, botanică, cât, și mai ales, de natură funcțională, pentru om, toate având contribuții mai mult sau mai puțin benefice. Ne propunem ca în această împrejurare să evocăm o serie de locuri și fapte care s-au constituit ambianța de viață intensă a celui care a fost medicul Carol Davila.

Se împlinesc², în curând 170 de ani de la nașterea lui și 114 ani de la decesul său. Dacă începuturile vieții i-au fost înregistrate pe plaiurile apusului Europei, finalul vieții l-a găsit în patria adoptivă căreia i-a dăruit toată puterea sa de muncă, neprecupețind nimic pentru a fi participant la realizarea prefacerilor care au afirmat pe plan european România modernă.

L-am definit mai sus ca medic, întrucât aceasta i-a fost pregătirea, confirmată de acte, însă competența lui s-a remarcat în numeroase domenii, gândul și fapta fiindu-i călăuză pentru multe din cele întreprinse, ajutându-l să abordeze probleme pe care alții fie că nu le aveau în vedere fie că le evitau ca insurmontabile. Organizator și gospodar, tenace și dușman al trândăviei sau al lucrului lăsat la jumătate, el a reușit să-și alătore pe mulți la ceea ce a întreprins, dar și-a creat și vrăjmași, adversități care i-au provocat numeroase zile negre. Exemplul personal l-a considerat că este arma cu care poți înlătura asemenea manifestări de rea voință.

Sosit în Țara Românească la 13 martie 1853, debarcând de pe un vapor la Giurgiu a cunoscut de a doua zi ceea ce se definea ca fiind capitala țării, la acea dată, orașul București. Orașul l-a contrariat prin contrastele ce i s-au relevat de la primul tur de orizont. După prezentarea la domnitor și-a îndreptat pașii spre ceea ce i-a fost încredințată ca primă misiune în calitate de medic al oștirii române, preluarea condu-

1. E.D., Din viața..., p. 15—16, mărturisire preluată din «Ostașul», 15 februarie 1882.

2. Idem, p. 17.

cerii spitalului care era adăpostit³ în chiliile mănăstirii Mihai Vodă. Veche mănăstire⁴, cu statut de închinare, era administrată de călugării greci, preocupați numai de ceea ce putea fi venit, bun de trecut peste granița țării pentru a asigura întreținerea celor trăitori în ansamblul monahicesc al Athosului. Ca atare la jumătatea veacului trecut zidirile ansamblului aduceau de departe a casă prost gospodărită, gata să se năruie. Călugării ocupau o parte din construcțiile inelului care încadra biserica cu hramul Sf. Nicolae. Restul construcțiilor adiacente erau ocupate de acest spital militar. Considerat ca un adăpost temporar nici organele militare nu acordaseră atenție condițiilor de viață în spațiile preluate. La venirea lui C.D. în aceste spații insalubre erau adăpostiți circa 300 de pacienți contagioși și necontagioși.

Condițiile inospitaliere l-au întâmpinat și în casa din apropierea mănăstirii, situată pe str. Izvor, unde guvernul i-a asigurat cazarea. Era o casă umedă, cu pivnița plină de apă. Aceste condiții au avut urmări care l-au marcat pentru restul vieții.

Constatând dificultățile cu care se confrunta spitalul Carol Davila a trecut la reorganizarea stabilimentului. Ca o primă necesitate a considerat utilă depistarea de cadre cu dragoste de muncă. Așa a trecut la formarea⁵ unui grup de infirmieri bine instruiți. A urmat constituirea⁶ școlii ostășești de mică chirurgie, care și-a început activitatea la 4 decembrie 1855 în ambianța de la Mihai Vodă. Pentru o bună instrucție a considerat ca fiind necesară constituirea unui muzeu de anatomie și a unei biblioteci științifice în care a reunit cărți și periodice de specialitate.

Menționăm că pentru a depăși greutățile începutului, a dificultăților impuse de cei răuvoitori a finanțat în primele momente aceste instituții. Astfel, de la 4 decembrie 1855 și până la 12 martie 1856 școala a funcționat⁷ fără fonduri, personal asigurând cele necesare pentru cei 12 cursanți. De la 6 martie 1856 școala de chirurgie este finanțată de stat, dar în anul 1857 a fost închisă fiind promovată⁸ o nouă treaptă de formare a viitorilor medici prin înființarea Școlii naționale de medici și farmaciști. Această instituție de învățământ prin intervențiile pe care le-a întreprins a fost recunoscută⁹ în Franța și apoi și în

3. G.B., Carol Davila..., p. 103—127.

4. G.I., București..., p. 42—47; E.D., Din viața..., p. 60; F.D., Biserica..., p. 7.

5. E.D., Din viața..., p. 22.

6. Idem, p. 22—23; A.P., Dâmbovița..., p. 71; Carol Davila..., p. 6, fotografie, 114—120; E.D., Din viața..., p. 69—70.

7. E.D., Din viața..., p. 69—70, scrisoarea din 11 august 1856; G.B., Carol Davila..., p. 119.

8. D.G., Schițare..., p. 12, la 6 martie 1856, pe lângă cei 35 elevi au mai fost cooperați alți 25 reprezentanți ai județelor. Era momentul când devenea Școala de chirurgie, vezi p. 35—36; la 16 august 1857, prin Decret Domnesc s-a înființat Școala Națională de Medicină și Farmacie, vezi p. 37; D.G., O schițare..., p. 25; Arh. St. Buc., fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice — Țara Românească, dosar 4468/1856, f. 151—165, raportul lui C.D. din 10 decembrie 1857 pentru înființarea Școlii Naționale de Medicină și Farmacie; E.D., Din viața..., p. 441—447, raportul lui C.D. din aprilie 1882 în care evocă anii de activitate.

9. E.D., Din viața..., p. 42—43, recunoașterea de către Franța, prin poziția adoptată de Napoleon al III-lea și p. 44 a Italiei, prin Victor Emmanuel al II-lea.

Italia ca școală cu pregătire medie, absolvenții putând să urmeze la cursul superior din acele țări. Trebuie să amintim că tot în acei ani Carol Davila a acordat atenția cuvenită și învățământului veterinar. Iar pentru cunoașterea florei utile pentru tratamente a organizat¹⁰ în sezonul de recoltare excursii cu elevii pentru a-i învăța ce și cum să culeagă și apoi să le conserve pentru buna viitoare folosire.

O fotografie de epocă evocă¹¹ prezența în curtea mănăstirii Mihai Vodă a unei construcții modeste cu parter. Ea a adăpostit la timpul respectiv muzeul de anatomie. Era situată în dreapta bisericii (latura sudică). După 1907 această construcție a fost demolată, deschizând front de lucru pentru cei care au edificat¹² Palatul Muzeului Arhivelor. În anul 1976, anul sărbătoririi a 50 de ani de existență a Muzeului Arhivelor am plantat¹³ o tisă obținută din curtea Grădinii Botanice, omagiindu-l pe această cale pe cel care în acel ansamblu organizase un prim muzeu. Deși schimbuse multe la Mihai Vodă, condițiile nu erau în concordanță cu ceea ce cunoștințele și conștiința îi reclamau să asigure ca minimum pentru ostașii pacienți. Ca atare în anul 1860 a reușit să mute¹⁴ acest spital de la Mihai Vodă. Au fost ani de greutate dar și de satisfacțiile muncii îndeplinite, precum și ale clipei petrecute în zona atât de pitorească care îi purtau pașii spre locuri evocatoare de istorie, dar și de frumuseți ale naturii la care omul intervenise mai puțin. Sunt necesare credem câteva cuvinte despre ambianța în care se găsea amplasată mănăstirea Mihai Vodă. Situată în zona colinară ce domina valea Dâmboviței pe un pisc care se detașa de ceea ce s-a încetățenit ca Dealul Spirii avea pe atunci construcții care o defineau¹⁵ ca o mare mănăstire. Bogată prin averile ce le cumulase devenise o mare proprietară prezentă în toate formele de relief ale țării, de la bălțile Dunării și până la munte. Moșiile pe care le stăpânea erau producătoare de importante venituri. O parte din terasa colinară a Dâmboviței, zonă predilect viticolă îi aparținea. În imediata apropiere era¹⁶ vatra fostei curți Domnești — Curtea Arsă — cum s-a încetățenit în secolul XIX. Ea devenise teren pentru diverse stabilimente ale tinerei armate române. După evenimentele de la 1848 statul trecuse la extinderea, prefacerea sau chiar zidirea altor clădiri noi care urmau să răspundă necesităților

10. Idem, p. 13.

11. G.B., Carol Davila..., p. 119 fotografia, 392, 393; D.G., Schițare..., p. 12.

12. Petre Antonescu, *Clădiri, construcții, proiecte și studii*, Buc., 1963; Arhivele Statului din București — Sala Muzeu, planșele LXXXIII—LXXXV, p. 45.

13. Plantată pe locul fostei clădiri a școlii a fost înlăturată cu ocazia demolării Ansamblului Mihai Vodă în anul 1985.

14. E.D., Din viața..., p. 24; D.G., Schițare..., p. 12; F.G., Istoria..., p. 296: litografia lui I.R. Huber din 1864 redând clădirea Spitalului Militar din str. Știrbei Vodă, de la Cuibul cu Barză.

15. Radu S. Grecescu, *Actele secției Bunuri Publice — București (Indice Cronologic nr. 16)*, Buc., 1949, p. 7—10, 19—20, 22—76; N.S., Repertoriul..., p. 230—234.

16. A. Busuioceanu, *Un palat domnesc din vremea fanarioșilor. Curtea Nouă din București*, «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», anul XXII, 1929, p. 123—124; N.V., Istorie..., p. 75; N.S., Repertoriul..., p. 194—195; R.G. Buletinul..., p. 89; C.C.G., Istoria..., p. 103—104.

noilor unități. Astfel prin contribuția arhitectului Melik s-au înălțat¹⁷ primele pavilioane ale Arsenalului, dorit a deveni producător ale celor necesare dotării tehnice ale armatei. Pentru început s-a reușit să se asigure însă numai lucrări de reparații la piesele pe care le aveau în dotare. Activitatea acestui stabiliment a început la 1/13 februarie 1861. Construcțiile călcau pe zidurile Curții Domnești ridicată de Alexandru Ipsilanti. Această zonă era despărțită în latura vestică de viroaga pe unde se strecurau¹⁸ apele Dâmbovicioarei și ale afluentului acesteia Gârlița. Dincolo de această viroagă erau terenurile de instrucție și clădirile cazarmii Alexandria.

Pornit pe acest drum ajungeai¹⁹ în zona mahalalei Spirea Veche. Pe str. Uranus, la nr. 27 se afla biserica Spirea Veche, ctitoria doctorului Spiridon Kristofi, definit de localnici ca Spirea. Biserica fusese zidită anterior anului 1765. Ea a dăinuit până în secolul nostru, fiind înlocuită între 1923—1928 de o impresionantă construcție, dar care și ea a căzut demolată în anii '80. Biserica a avut ca hram ziua Sf. Spiridon. Ulterior a mai primit ca hram și ziua Sf. Apostoli Petru și Pavel. De aici drumul te purta spre Alexandria sau pornind pe lângă cazărmi se ajungea²⁰ la mahalaua Pușor, dominată de biserica care avea ca hram ziua Adormirii Maicii Domnului, cunoscută de bucureșteni ca biserica Spirea Nouă. Era o construcție de zid ridicată pe la 1800. De aici drumul se strecura printre vii până la Cotroceni. Pentru Carol Davila acest drum era util atunci când întreprindea, cu elevii săi, acele excursii de documentare pentru depistarea și culegerea plantelor de leac.

Revenind în incinta mănăstirii, amintim că accesul era pe latura de răsărit, trecerea fiind pe sub arcada bolții turnului clopotniță refăcut²¹ în secolul XIX după cele două distrugătoare cutremure. Traectul străzii Mihai Vodă era deosebit de sugestiv. Strada asigura legătura directă între cele două Curți Domnești, cea Veche și cea Nouă, unind ctitoria lui Mircea cel Bătrân, a lui Mircea Ciobanul și a urmașilor acestora cu ctitoria secolului XVIII. Strada traversa podul peste apa Dâmboviței în perimetrul unde își vărsa apele gârla care venea din stânga recoltând plusul de ape ale lacului lui Dura Neguțătorul. Zona a fost amenajată și a devenit în timpul vieții lui Carol Davila renumita grădina a Cișmiului, grădina publică care se constituia o noutate pentru bucureștenii acelor decenii.

Ocolind mănăstirea Mihai Vodă pe la sud, pe vâlcetul care separa promontoriul pe care fuseseră înălțate componentele așezământului mo-

17. Paul Constantin, *Dictionar Universal al Arhitecților*, Buc., 1986, p. 218; Iacob Melic (1817 — post 1867), arhitect, proiectant și al cazarmii Malmaison, contribuții la proiectarea amenajării râului Dâmbovița s.a.; C.C.G., *Istoria...*, p. 144, 155.

18. N.V., *Istorie...*, p. 117; C.C.G., *Istoria...*, p. 19, 21.

19. R.G., *Buletinul...*, p. 106; *Anuarul...*, p. 198; A.P., *Vremuri...*, p. 171, demolarea bisericii.

20. *Anuarul...*, p. 98; R.G., *Buletinul...*, p. 106; D.G., *O schițare...*, p. 26.

21. G.P., *Din...*, p. 160; cutremurul din 14 octombrie 1802, p. 161, stricăciunile la mănăstirea Mihai Vodă, p. 162, cutremurul din 11/23 ianuarie 1838.

nahal de murii fostei Curți Domnești periplul se continua parcurgând o ușoară coborâre spre zona străzii Izvor. Avea și o cale mai scurtă, luând-o pe firava ulicioară care cu timpul s-a impus ca str. Rinocerului devenită la cumpăna veacului str. Alexandru Odobescu. Era calea care-l aducea în mahalaua²² din jurul bisericii Izvorul Tămăduirii. Biserica fusese înălțată pe strada Puțu cu Apă Rece, la nr. 74, colț cu strada Izvor. Fusese ridicată cu contribuția unor meseriași din mahala în anii domniei lui Alexandru Moruzi pe vatra unei alte biserici care fusese construită din lemn. Noua construcție a fost zidită cu cărămidă. Documentele amintesc pe ctitorii : Ioan lumânărarul, Hagi Miu abagiul, Petcu croitorul, Stoian Ciolac cărămidarul. Biserica a fost sfințită la 8 septembrie 1794. Cutremurul din 1940 i-a provocat grave stricăciuni. Parohia a trecut la înlăturarea acestora și la repictarea ei. Pictorul Paul Molda a realizat restaurarea, completarea și chiar noi zone cu pictură. După 1985 a fost demolată odată cu realizarea metamorfozei întregii zone.

În secolul trecut strada Puțu cu Apă Rece era în atenția bucuștenilor și pentru că aici era²³ renumita Grădină de la «Puțu cu Apă Rece». Faima va fi fost dată de apa izvorului dar și de vinurile care erau adăpostite în pivnițele²⁴ de la nr. 53—57. Terenul fusese bortelit și zidit cu cărămidă în anii 1775—1776 prin preocuparea lui Alexandru Ispilanti. Erau două galerii principale lungi de circa 60 m. late de circa 5 m. și înalte de 5—6 m. Din aceste două galerii se desprindeau lateral alte galerii mai mici. Peretii netencuiți prin modul de realizare a aerajului asiguraseră în timp dezvoltarea unei abundente culturi de mucegai. Acest insolit factor de mediu contribuia însă la metamorfoza benefică a vinurilor depozitate, contribuind la înobilirea lor. Aici a fost una din secțiunile renumitei firme Mott, iar în ultimele decenii întreprinderea Zarea. Un episod stupid a curmat temporar această metamorfoză a vinului. În anii când dosarul de cadre hotăra șoarta unuia sau a altuia a fost numit un director ignorant al elementarelor noțiuni de vinificație. Pentru a demonstra calități de «gospodar» a dispus²⁵ îndepărtarea acestor «gunoaie». Fără drept de replică ordinul a fost executat impunând apoi ca ceea ce s-a stricat în câteva zile să se refacă cu eforturi în ani pentru a putea relua vechea funcționalitate.

După instalarea și intrarea în activitate a utilajelor morii lui Assan micile brutării încep să resimtă efectele concurenței marilor fabrici de

22. Anuarul..., p. 185—186; A.P., Vremuri..., p. 172.

23. C.C.G., Istoria..., p. 395 în anul 1872 planul lui Ulysse de Marsillac reține prezența grădinii «Puțu cu Apă Rece» ca un loc de petreceri; firma «Mott» a continuat și împlinit pe cea a întreprinderii «Jean Steifler»; zona străzii Izvor, teren de luncă cu vegetație bogată, supusă deseori inundațiilor a avut în secolul XIX menirea predilectă de a adăposti locuri de petrecere, din primăvară și până în toamnă, strada Puțu cu Apă Rece se desprindea din axul străzii Izvor pentru a se înscrie pe curba de nivel spre zona terasei superioare, fiind la o cotă mai ridicată era ferită de distrugerile obișnuitelor viituri ale râului Dâmbovița.

24. N.S., Repertoriul..., p. 194—195; C.C.G., Istoria..., p. 325.

25. Informație obținută de la personalul tehnic al întreprinderii «Zarea» în anul 1973.

pâine. O asemenea unitate a fost cea²⁶ a lui Gagel din strada Puțu cu Apă Rece nr. 39. Diversitatea, calitatea și modul de livrare l-au ajutat ca în scurt timp să devină cunoscut și apreciat.

Revenind la drumurile lui Carol Davila amintim că pașii-l purtau apoi pe lângă tinerele unități industriale care în deceniile următoare au înlăturat treptat caracterul rustic al acestei mahalale. Ne referim la fabrica de textile, care peste ani s-a impus ca renunțata boiangerie²⁷ Schmith din strada Izvor nr. 71. Ochii lui iscoditori remarcău preface-rile dar și posibilitățile viitoare de folosire a terenurilor. Într-un ase-menea context este util să ne reamintim că acest traseu este cel care ne poartă pe lângă ceea ce au devenit locuri de referință ulterioară în directa relație cu ideile, preocupările și în multe cazuri chiar ctitorii la care contribuția lui Carol Davila a fost substanțială. Ne referim la : Institutul Național Zootehnic, strada dr. N. Staicovici nr. 63 ; Institutul dr. Victor Babeș, Splaiul Independenței nr. 99 ; Institutul de seruri și vaccinuri dr. I. Cantacuzino, Splaiul Independenței nr. 103 ; Institutul Pasteur — Facultatea de Medicină Veterinară, Splaiul Independenței nr. 105 care împreună cu Facultatea de Biologie formează un impresio-nant perimetru al cercetării și formării de specialiști în domeniile res-pective.

Pentru berea, băutura răcoritoare favorită a nemților, au apărut după activitățile artisanale, importantele fabrici Luther²⁸ și Marinescu Bra-gadiru²⁹. Lor le-a fost parteneră un timp și cea a lui Oppler³⁰ situată pe strada Izvor. Ocupa zona vechiului zăvoi al Dâmboviței. Întreprin-zător patronul l-a amenajat și botezat Coloseul Oppler impunându-l

26. G.P., Din..., p. 288—290 ; George Assan (1821—1866) împreună cu Ioan Martinovici (1820—1882) au avut inițiativa importării și instalării unei mori cu aburi. Acțiunea s-a realizat în anul 1853 ; C.C.G., Istoria..., p. 290 ; A. P., Vremuri..., p. 87 ; F.G., Istoria..., p. 303.

27. Noile boiangerii înlăturau vechile așezăminte ale breslei boiangiilor ; C.C.G., Istoria..., p. 57 în mahalaua Izvor menționează în această perioadă și o în-treprindere textilă ; dr. Vasile Manolă, Mihaela Bădescu, Edena Ciucă, *Documente privind dezvoltarea industriei în orașul București*, vol. I, 1856—1933, Buc., 1991. p. 81 pe strada Izvor nr. 38 este menționată în anul 1872 «Compania generală de conducte de apă» realizatoare a variate obiecte de tuci ; p. 83 pe strada Puțu cu Apă Rece nr. 41 la 1893 era atelierul de turnătorie pentru confecționat mașini de bucătărie, sobe Triumph.

28. C.C.G., Istoria... p. 290 înființată la 1869 fabrica lui Erhardt Luther ; A.P., Vremuri... p. 106—107 ; N.V., Istoria... p. 208.

29. A.P., Vremuri... p. 107—108 Dumitru Marinescu Bragadiru.

30. Idem, fabrica lui Carol Oppler era cunoscută încă din anul 1854. Amena-jările din zona Izvor au transformat acest cartier al petrecerilor devenind loc pre-dilect de reuniune al coloniei germane care a ajuns să-și organizeze și distracțiile specifice, incluzând chiar și un poligon de tir : I.P.T.I., De la... p. 175 amintește că Societatea de dare la semn era în grădina alăturată Coloseului Oppler fiind a «lui Schlstadt» (nume reproduș diferit, fiind dificil de pronunțat de către români) ; G.P., Din... p. 309 referință la întinderea grădinii «Castrisoaiei», din cartierul Izvor, defi-nește și situația grădinii «Sistadt» ; C.C.G., Istoria... p. 326 Coloseul Oppler ; A.P., Vremuri... p. 45 evocă episodul prezenței lui Lev Tolstoi la București care a petrecut timp de trei zile în atmosfera grădinii Castrisoaiei.

atenției clientelei ca un stabiliment de renume. Ulterior s-a numit³¹ Gib ca după primul război mondial să devină ștrandul și parcul Bragadiru, ca apoi, după următorul război să devină renumita bază sportivă: Complexul Progresul. De aici, Carol Davila, părăsea strada Izvor și se înscria pe o curbă de nivel care-l conducea spre ceea ce astăzi este edificiul Academiei Militare pătrunzând pe terenurile care îi aparțineau. Erau pământuri situate pe terasa superioară, pe panta și în lunca Dâmboviței ce se întindeau până spre zona inundabilă la mari viituri. Terenurile erau unele plantate cu livezi, viță de vie, iar altele erau folosite pentru grădinarit. Tot pe aceste terenuri se aflau diverse construcții. Clipele de răgaz, de refacere, dar și de muncă chibzuită i-au fost salvatoare, conferindu-i posibilitatea de a depăși toate dificultățile provocate de necugetatele fapte ale acelor care nu-i înțelegeau contribuțiile la cele multe care îi reclamau participarea.

Revenind la mănăstirea Mihai Vodă suntem datori să ne reamintim și de traseul care-l purtau spre centrul orașului. O facem întrucât urmările acestora se vor resimți în soarta locurilor de la Cotroceni. Dacă el era un drum al soluționării problemelor oficiale, de serviciu, a devenit cu timpul și unul de inimă. În anul 1859 s-a căsătorit³² cu Maria, fiica doctorului Marsille și a Sultanei Colceag. Căsătoria s-a oficiat în palatul Știrbey de pe podul Mogoșoaiei. Tinerii căsătoriți; au locuit în casa soției din strada Colței, în apropierea spitalului omonim, care i-a găzduit conferințele³³ însoțite de experiențe demonstrative, dar și clipele durerii³⁴ pierderii tinerei soții. Maria Davila a decedat la 25 februarie/8 martie 1860, la vârsta de 24 ani. Cu premoniție Maria își redactase³⁵ testamentul în care, printre altele, stipula cum să fie folosite bunurile ce le avea ca moștenire. Menționa datoriile care urmau să fie achitate. Numea ca executor testamentar pe iubitul ei soț Carol Davila.

Cei care îi erau adevărați prieteni l-au ajutat³⁶ pe Carol Davila să depășească momentele de durere provocate de pierderea soției. Cores-

31. I.P.-T.I., De la... p. 175 grădina cârciumarului de pe strada Nautagiului, actuala stradă Carol Davila; D.G., Schitare... p. 88; Mihai Tătărâm, *Prin Bucureștiul iubit*, Buc., 1992, p. 30—41 grădini și grădinari; G.P., București... p. 233—253; A.P., *Vremuri...* p. 106—108 părăsind strada Izvor C.D. lăsa în stânga și grădina «Spirea» care ulterior a devenit vatra clădirilor Școlii militare de Infanterie. La jumătatea secolului XX clădirile au fost modificate și adaptate pentru a adăposti Muzeul Militar Central. Construcțiile au fost demolate în anii '80. Au mai rămas ca amintire din vechea grădină exemplare de tisă care se aflau în afara fostei cazărmi. Pe strada Nautagiului (deseori menționată ca: Notagiilor) la nr. 37 era casa lui C.D. După 1884 această stradă a fost rebotezată pentru a-l evoca pe C.D.

32. E.D., Din viața... p. 76—77 scrisoarea din 2 aprilie 1859; p. 80—81 scrisoarea din 7 iunie 1859.

33. D.G., Schitare... p. 16; E.D., Din viața... p. 16.

34. E.D., Din viața... p. 304 înmormântată la mănăstirea Pasărea unde peste ani, la 1872 a fost îngropată și Sultana Marsille.

35. D.G., Schitare... p. 18; E.D., Din viața... p. 83 scrisoarea din martie 1860.

36. E.D., Din viața... p. 84 scrisoarea din 7/19 martie 1860, nota 1; fotografie Maria Davila; p. 87 scrisoarea din 21 martie 1860; p. 89 scrisoarea din 17 martie 1860; p. 89—90 scrisoarea din 20 martie 1860; p. 87—88 scrisoarea din 1 noiembrie 1860.

pondența primită este în acest sens concludentă. A fost invitat și antrenat de atmosfera diverselor medii familiale. După acest tragic eveniment Carol Davila a găsit convenit să dea curs acestor prevederi ale fostei soții. A luat inițiativa³⁷ de a aduce și îngriji în casa din strada Colței 40 de fete, apreciind că: «din moarte naște viață». Crezul l-a călăuzit până la sfârșitul vieții însă locul de adăpostire a acestor orfane — îl va schimba³⁸ curând mutând acest incipient așezământ la Cotroceni în ambianța terenului și construcțiilor deținute. În anul 1860 atenția i-a fost reținută de Anica Racoviță (1836—1874) fiica lui Anichia Golescu și a lui Alexandru Racoviță. Ambianța casei bucureștene a familiei Golescu³⁹ cât și drumurile la Golești l-au familiarizat cu atmosfera unei familii de patrioți. S-au logodit la începutul anului 1861 și s-au căsătorit⁴⁰ la 30 aprilie același an. A fost prilejul de a trăi o profundă impresie în condițiile desfășurării unui ceremonial al tradițiilor nunților țărănești de pe plaiurile muscelene. Reveniți la București au locuit pentru scurt timp în strada Colței de unde însă se vor retrage în casele de la Cotroceni. Benefic s-a dovedit a fi și momentul când Doamna Elena Cuza într-o plimbare în împrejurimile adăpostului de vară pe care domnul îl prefera la mănăstirea Cotroceni s-a oprit⁴¹ și la așezământul lui Carol Davila. Cele văzute i-au întrecut așteptările. Deși condițiile nu erau cele mai bune, ceea ce oferea Carol Davila acestor tinere erau cu mult peste alte acțiuni de binefacere. Ca atare a avut inițiativa să doneze 1000 de galbeni și să propună lansarea unor liste de subscripție precum și a unei loterii, inițiative menite să permită strângerea de fonduri pentru realizarea unui edificiu corespunzător pentru viața și instruirea orfanelor. Într-un asemenea context Vasile Alexandri și-a

37. E.D., *Din viața...* p. 26, 106—110; p. 109 fotografia orfelinatului după 1877; F.G., *Istoria...* p. 297 litografia redând Azilul Elena Doamna în anul 1862. Este de fapt o lucrare mai târzie, întrucât în anul amintit a fost turnată temelia primelor construcții, elevate pe parcursul a aproape două decenii din motive financiare; Lucia Bors, *Azilul Elena Doamna*, «Boabe de Grâu», anul III, nr. 5/1932, p. 147—165 cu numeroase fotografii citează lucrarea lui Ioan Slavici, *Istoria Azilului Elena Doamna*, 1884; D.G., *Schitare...* p. 20.

38. E.D., *Din viața...* p. 97, 99 testamentul lui C.D. în redactarea din 14 martie 1861 cuprindea la punctul 3 mențiunea că stăpâna grădinile și viile de la Cotroceni cu casele și alte construcții.

39. G.P., *Din...* p. 306 în 1827 Dinicu Golescu intenționa să vândă o parte din moșia Belvedere. Renunțând a dat-o ca zestre lui Ana Racoviță. În anul 1850 prin căsătoria lui Zoe Racoviță (1827—1892) cu Effingham Grant (1820—1892), fratele lui Maria Rosetti începe să se impună noul nume al proprietarului. Casele Goleștilor primite ca zestre se aflau în zona nordică a capitalei. Tradiția a perpetuat numele noului stăpân. Vezi denumiri ca podul Grant și respectiv cartierul Belvedere-Regie. Menționăm că în anul 1863 E. Grant și-a extins proprietatea de la Belvedere prin cumpărarea unor terenuri de la rude. E. Grant a fost unul din întreprinzătorii care s-au ocupat de introducerea în exploatare a mașinilor agricole.

40. E.D., *Din viața...* p. 93 și următoarele.

41. «Monitorul Oficial» nr. 158, 19 iulie 1862 p. 1 scrisoarea Elenei Doamna din 13 iulie 1862, raportul lui Nicolae Crețulescu și Decretul semnat de Alexandru Ioan I Cuza din ziua de 18 iulie 1862. Piatra fundamentală a fost pusă «pe costița de lângă Palatul Cotroceni» la 29 iulie 1862; E.D., *Din viața...* p. 474—478 istoricul Azilului Elena Doamna, vezi și p. 110; D.G., *Schitare...* p. 20; p. 105 cuvântarea lui Eufrosina C. Tonegaru.

donat⁴² drepturile de autor al ediției «Poeziile populare ale românilor». În luna iulie a anului 1862 a fost lansată⁴³ lucrarea de zidire a edificiului.

Înainte de a urmări pe mai departe modul cum Carol Davila s-a integrat până în ultima clipă a vieții în prosperarea acestei instituții de caritate să încercăm să mai distingem în zona Cotroceni câteva din schimbările care s-au petrecut în anii participării sale la tot ceea ce îi revendica prezența și contribuția.

În 1857 a încredințat lui Ulrich Hoffman misiunea⁴⁴ de a întocmi planurile unei grădini botanice. Acțiunea pe lângă alte multe valențe era motivată ca necesară și de faptul că pentru noile cadre medicale se impunea să cunoască flora utilă pentru diverse tratamente ale afecțiunilor. Anul 1859 este în acest sens anul marilor plantații din flora autohtonă și cea exotică. La 5 noiembrie 1860 a avut loc inaugurarea⁴⁵ oficială a Grădinii Botanice. Reținem aprecierile pe care le formula⁴⁶ cu acest prilej Dimitrie Gr. Ghica la adresa lui Carol Davila. Ulterior, ca o măsură temporară Grădina Botanică a fost mutată⁴⁷ în zona Universității unde însă în scurt timp s-a dovedit a nu avea condiții nici ca suprafață nici ca vecinătăți și posibilități de dezvoltare. Ca atare revenirea la Cotroceni s-a impus⁴⁸ ca foarte necesară. Mai mult, la 1878 s-a procedat⁴⁹ la amplificarea ei prin extinderea și în parcul Palatului Cotroceni.

42. E.D., Din viața... p. 213 scrisoarea din 18 februarie 1867 expediată din Paris de către Vasile Alecsandri lui C.D. prin care-i solicita 6 exemplare pentru a le dona la Biblioteca Imperială și la persoane care se ocupă de «tara mea». Cu acest prilej transmite felicitări lui C.D. pentru această operă de publicare a comorilor literare, vezi și p. 22; 213 în luna martie Vasile Alecsandri revine solicitând exemplare din volumul editat; p. 215 la 8 mai 1867, în urma vizitei la expoziția de la Paris unde a putut remarca printre expozatele românești și volumul editat de C.D. cu cheltuiala Azilului Elena Doamna cuprinzând poezii populare. Aprecia că volumul este un «obiect de artă». Își manifestă însă regretul pentru faptul că volumul cuprinde numai o parte din manuscrisul încredințat spre publicare, fondurile realizate fiind în beneficiul construcției azilului. El revendică ca lucrarea să nu fie pusă în circulație pentru a fi publicată integral. Cu amărăciune face remarcă: «În țara noastră, lucrurile bune nu se fac decât pe jumătate și s-ar zice că Românul are groază de a duce la bun sfârșit, ceea ce întreprinde cu entuziasm».

43. George Buzdugan, Gheorghe Niculiță, *Medalii și plachete românești*, Buc., 1971, p. 56 medalia Azilul Elena Doamna, fotografiile: aversul și reversul, Ø 50 mm., modelator Caque-Paris, p. 236 exemplare realizate: aramă, aurite, argintate, p. 58 fotografia unui mulaj în gips al unei medalii dedicată aceluiași eveniment, Ø 70 mm.

44. V. Diaconescu s.a., *Grădina Botanică din București*, Buc., 1982, p. 7 istoricul și evoluția grădinii; E.D., Din viața... p. 24; D.G., Schitare... p. 17, 18.

45. D.G., O schițare... p. 45 inaugurarea în toamna anului 1860 pe «locul de jos al mănăstirii Cotroceni».

46. Dim. R. Rosetti, *Dicționarul Contemporanilor*, ed. I-a, Buc., 1897, p. 85: Dimitrie Grigore Ghica (31 mai 1816—18 februarie 1897) în anul 1860 ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice — Țara Românească.

47. În anul 1874 ocupa zona fostei vetre a mănăstirii Sf. Sava învecinându-se cu palatul Șutu fiind trecut sub auspiciile Universității pe lângă Facultatea de Științe sub conducerea profesorului Dimitrie Brândză.

48. Sistematizarea zonei pentru amplasarea monumentului dedicat lui Mihai Viteazul a impus renunțarea la această formulă. Decretul nr. 659 din 28 februarie 1884 a permis realizarea lucrărilor care au consacrat-o în timp.

49. D.G., Schițare... p. 13, 17, 18.

Putem vorbi de caracterul stimulatîv al măsurilor adoptate de Carol Davila. Exemplul lui a fost preluat și de alți gospodari ai timpului. Amintim⁵⁰ în acest sens modul cum pe cele 5 ha. de teren care aparținneau preotului paroh Ilie Nicolae de la biserica Cotroceni s-au aplicat o serie de măsuri reformatoare cu rezultate benefice, constituindu-se la timpul respectiv ca o fermă model.

Prezența lui Carol Davila, măsurile gospodărești adoptate în practica zilnică, rezultatele acestor măsuri au reținut atenția concetățenilor, pe o arie mai largă, și ca atare cei din mahalaua Sf. Elefterie, zona de la poalele cornișei Dâmboviței în perimetrul lacului construit pe un vechi prival, au decis să-l desemneze⁵¹ ca deputat al mahalalei lor. Locuitorii se reuneau cu gospodăriile și casele în jurul bisericii Sf. Elefterie, azi strada Elefterie nr. 8, dar care la data elevării⁵² în 1747 se afla pe un ostrov al lacului în care se reflectau copacii codrului și viile de pe pantele colinei ce limitau malul drept al Dâmboviței. Renovată la 1932—1934, distrusă la 1940 a fost renovată de Comisiunea Monumentelor Istorice. Cutremurul din 1977 a contribuit din nou la avarierea ei impunând noi lucrări. Raporturile lui Carol Davila cu locuitorii acestei zone l-au determinat să primească misiunea încredințată. Ca atare a acționat pentru adoptarea măsurilor care să le asigure condiții mai bune de viață. Un pilduitor examen l-a dat⁵³ cu prilejul inundațiilor din anul 1862 când revărsarea Dâmboviței a acoperit cu apă curți, case, terenuri de cultură provocând multora pagube. Prezent la locul sinistru-lui a avut contribuții la salvarea bunurilor, iar prin activitățile ulterioare spinoasa problemă s-a finalizat prin lansarea⁵⁴ acțiunii de siste-

50. C.C.G., Istoria... p. 395—396 grădina preotului Ilie Nicolae se afla în spatele casei lui C.D., pe povârnișul spre lunca Dâmboviței și pe vechea albie a râului. Avea peste 5 hectare cultivând peste 800 specii de trandafiri, din toate soiurile și culorile, pomi fructiferi, copaci, arboret, Alexandru Macedonski în anul 1913 definea această grădină ca un «petic de rai» în articolul «Bucureștii lalelelor și ai trandafirilor». Grădina era străbătută de un fir de apă ce izvora din coasta «dealului». Gospodar, preotul avea și o renumită prisacă.

51. Arh. St. Buc., Municipiu, fond Primăria orașului București, dosar 3501/1862, f. 183; E.D., Din viața... p. 421.

52. R.G. Buletinul... p. 103; Anuarul... p. 190—191; G.I., București... p. 144, 145 fotografie.

53. F.G., Istoria... p. 301 inundațiile provocate de Dâmbovița; p. 329 canalizarea pe teritoriul orașului; G.P., Din... p. 178 inundațiile din 1862, p. 179 cele din 1864, p. 179—180 din 1865, p. 181 măsuri pentru lucrări de canalizare; Victor Brătulescu, București și bucureștenii de ieri și de azi, Buc., 1945, p. 53—61; N.V., Istoria... p. 115—118 202—209; C.C.G., Istoria... p. 157, 159; gravură în lemn, după un crochiu de Theodor Aman, publicată în «L'illustration» redând pe Alexandru Ioan I Cuza însoțit de C.D. în timpul vizitei în cartierul Tabaci inundat la 1862; Arh. St. Buc. fond Ministerul Lucrărilor Publice, dosar 108/1861, f. 109, 110 la 10 martie 1862 Consiliul Municipal se adresa Ministerului de Interne în legătură cu necesitatea ameliorării aprovizionării cu apă și a canalizării cursului râului Dâmbovița pe tronsonul care străbătea orașul.

54. Lucrările Adunării Legislative a Țării Românești la 23 august 1860 au impus arhitectului Iacob Melic să prezinte situația referitoare la lucrările preconizate pentru asigurarea capitalei împotriva inundațiilor. El susținea că suma de 30.000 lei nu era mare. Arăta că lucrările reclamă intervenții de amploare începând cu canalizarea râului Argeș. El considera că altfel nu este posibilă eliminarea paradoxului: lipsa de apă în anumite perioade și inundațiile la topirea zăpezilor sau la ploile

matizare a cursului râului Dâmbovița, de la intrarea în oraș, punctul Ciurel și până dincolo de podul de la Vitan. Proiectul întocmit de arhitectul Grigore Cerchez a preconizat rectificarea și adâncirea albiei. Lucrările au fost preluate și finalizate, în urma licitației, de antrepriza A. Boiquerin. A fost executată în perioada 21 noiembrie s.v. 1880—1883. Prin lucrările întreprinse unele meandre au fost anulate, au dispărut brațele secundare, ostroavele. Au fost realizate poduri din piatră și din fier.

O altă realizare în zona Cotroceni a fost construirea⁵⁵ rezervorului de apă care a asigurat în acele decenii alimentarea cu apă a capitalei folosind mijloacele de pompare de la Grozăvești.

Despre casa lui Carol Davila de la Cotroceni informațiile sunt destul de sărace, atenția biografilor fiind îndreptată spre Azilul Elena Doamna unde ore de zi și de noapte reclamau prezența familiei Davila.

Sunt totuși notabile momente ca: la 12 februarie 1866 în primele ore după silnica detronare a lui Alexandru Ioan I Cuza, la invitația⁵⁶ lui Carol Davila, Doamna Elena a avut un adăpost sigur în casa acestuia unde a fost primită și găzduită cu respectul cuvenit. A fost un examen al adevăratei prietenii, zicala «la nevoie prietenul se cunoaște» fiindu-i lui Carol Davila călăuză.

Casa de la Cotroceni l-a primit⁵⁷ deseori și pe pictorul Nicolae Grigorescu. În incinta acesteia a realizat și valorosul portret al lui Carol Davila.

mari. Vezi «Monitorul, ziar Oficial al Terrei Românesce», 9 septembrie 1860, nr. 216. Primăria comunei București la 10 ianuarie 1878 da publicității Ordonanța nr. 581 prin care se anunța începerea lucrărilor de canalizare a râului Dâmbovița. Se făcea apel la participarea benevolă a locuitorilor din partea de jos a orașului. Sumele de bani erau necesare pentru asigurarea bunei desfășurări a acestor lucrări, vezi Arh. St. Buc.-Municipiu, fond Primăria Municipiului Bucurști, dosar 72/1878, f. 4, 25. De fapt primele lucrări au fost făcute la 20 noiembrie 1880. Domnitorul Carol I a înfipt simbolic prima casma în zona de lucru. A doua zi muncitorii români și italienii au trecut la realizarea săpăturilor transportul pământului, taluzări, construirea de poduri ș.a.; vezi: «București-revista Muzeului și Pinacotecii Municipiului București», nr. 1/1935, p. 135; G.P., Din... p. 137—138 proiect al arhitectului Grigore Cerchez, a fost executat de firma «A. Boisquerin»; C.C.G. Istoria... p. 157 antrepriza obținută prin participarea la licitație.

55. I.P.-T.I., De la... p. 168 cișmeaua Beizadelelor la Cotroceni, p. 173 în apropierea palatului de la Cotroceni era un izvor descoperit de beizadelele Dumitru, Nicolae și Gheorghe, fiii lui Alexandru Moruzzi. Era în anul 1796, pe timpul retragerii la Cotroceni pentru a se feri de periculoasa ciumă care ajunsese să facă ravagii înregistrându-se numeroase victime. Hrisovul domnesc pentru atribuirea numelui acestei fântâni n-a putut să se impună. Urmașii nu i-au acordat atenția cuvenită, deși devenise loc de petrecere frecventat până pe la 1890. În secolul XX s-a pierdut urma ei: G.P., Din... p. 244 cișmeaua Beizadelor a fost totuși reparată de C.D. Pentru un timp cei din zonă au definit-o ca fântâna C.D.; vezi C.M. Ionescu, *Istoria Cotrocenilor, Lupeștilor (St. Elefterie) și Grozăveștilor*, Buc., 1902, p. 181, 182.

56. E.D., Din viața... p. 156, inclusiv nota 1, scrisoarea lui Costache Negri (1812—1876) către C.D. din 2 martie 1866 expediată din Galați înregistra prezența Doamnei Elena Cuza în casa lui C.D. după detronarea lui Alexandru Ioan I Cuza la 11 februarie 1866.

57. E.D., Din viața... p. 472 Nicolae Grigorescu expunând pentru prima dată se afla în mare dificultate întrucât tablourile nu erau achiziționate și ca atare era în situația de a nu avea cu ce plăti chiria sălii și procurarea celor zilnice. Pentru

La 1877—1878, atunci când Azilul Elena Doamna a fost gazdă⁵⁸ și pentru surorile de caritate ale armatei ruse, casa lui Carol Davila a fost oferită și folosită pentru găzduirea ofițerilor ruși.

La Cotroceni Carol Davila a fost adevărat moștenitor testamentar al istoriei acestor locuri. Ne referim la modul cum a căutat să știe tot ceea ce îl putea evoca⁵⁹ pe Tudor Vladimirescu și la felul cum a găsit de cuviință să perpetueze amintirea clipelor petrecute de acesta în ambianța taberei organizată aici. La 2/14 iunie 1861 a hotărât⁶⁰ să construiască o mică capelă pe locul «cetății lui Tudor». Aceasta a devenit capela Azilului Elena Doamna. În anul 1877 a fost pictată⁶¹ de către Gheorghe M. Tattarescu.

În iulie 1862, după cum aminteam mai sus, a procedat la punerea temeliei Azilului Elena Doamna. A fost prilejul⁶² pentru președintele Consiliului de Miniștri, dr. Nicolae Kretzulescu, în numele Doamnei Elena Cuza «să exprime înalta sa admirație pentru acest orfelinat așezat lângă Domneasca sa reședință de la Cotroceni prin inițiativa și gene-roasele servicii ale Domniei Voastre și a Doamnei Davila».

Grija pentru azil și-a manifestat-o în cele mai diverse împrejurări. La 15 iunie 1864 aflându-se la Istanbul, însoțindu-l pe Alexandru Ioan I Cuza în vizita oficială promite⁶³ în scrisoarea trimisă soției, ca la întoarcerea în România va aduce un arbust «care va crește și prospera în grădina noastră de la Cotroceni. Voi căuta să am cedri în ghivece».

Că realizările au fost privite cu pizmă, că s-au afirmat potrivnici, detractori o înțelegem și din modul cum s-a acționat pentru a-l determina să renunțe la o asemenea operă. Într-o scrisoare către Ana Davila expedită⁶⁴ de Carol Davila în anul 1864 îi aducea la cunoștință că «Buciumul», ziarul lui Cezar Bolliac publica articole injurioase căutând să arate că procesul instructiv la acest așezământ nu este de calitate. El cu durere afirma: «Toată furia lui vine de la Azil». Era fireasca reacție față de insinuările publicate că la examenele care au relevat calitatea pregătirii participantelor n-ar fi fost de fapt prezentate eleve ale azilului cică ar fi fost «împrumutate» eleve de la alte instituții de bine-

a salva situația și-a trimis elevul, viitorul pictor Strâmbulescu, la C.D., rugându-l să-i facă o vizită, pretextând că este bolnav. C.D. a receptat cu promptitudine mesajul lui Nicolae Grigorescu, dar a constatat că «pacientul» era de fapt sănătos, dar era lipsit de bani. Ca atare a doua zi și-a așezat pe mai multe tablouri cartea de vizită determinându-i și pe alții să facă același lucru. Astfel, repede toate tablourile expuse au fost vândute. Ulterior relațiile s-au permanentizat, Nicolae Grigorescu devenind o prezență în casa lui C.D. În această ambianță a realizat o suită de tablouri redându-i pe membrii familiei; E.D., *Din viața...* p. 22, 434; Mihai Vasiliu *Alexandru Davila*, Buc., 1965, p. 17—18.

58. E.D., *Din viața...* p. 389, nota 1.

59. C.C.G., *Istoria...* p. 116—117.

60. E.D., *Din viața...* p. 475, în anul 1870 a pus piatra de fundație a bisericii.

61. Raluca Tănăsescu ș.a., *Gh. M. Tattarescu*, Buc., 1994, p. 20.

62. E.D., *Din viața...* p. 110 aprecierea lui Nicolae Crețulescu.

63. Idem, p. 125. Câteva exemplare plantate de C.D., diverse specii, sunt încă în zona fostului azil. Actualii beneficiari nu le acordă atenția cuvenită.

64. Idem p. 131, 132 scrisoarea lui C.D. către Anica Davila, inclusiv notele 1 și 2.

facere. Afirmața ascundea de fapt scopul dorit de mulți ca Azilul Elena Doamna să fie trecut în subordinea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Printre cei care, la acele momente, nu i-au fost alături s-a numărat și Mihail Kogălniceanu. O scrisoare din 21 septembrie 1864 redactată⁶⁵ de Ana Davila pentru a fi expediată lui Elena Doamna releva modul cum s-a desfășurat solemnitatea acordării premiilor. La această acțiune a participat și Mihail Kogălniceanu. Acesta a fost nemulțumit că a fost tratat ca spectator nefiind desemnat să reprezinte pe patroana așezământului care n-a putut să participe.

Fuseră, în decursul anilor, numeroase momente de durere care pe un altul l-ar fi determinat să abandoneze «competiția» cu cei răuvoitori.

La 9 iulie 1864 Ana Davila semnala⁶⁶ Elenei Doamna despre un început de incendiu la azil, care însă cu contribuția lui Carol Davila și a celorla pe care el i-a îndrumat a putut repede să fie stăpănit, înlăturând pericolul extinderii lui. Amintea că azilul este asigurat. Societatea de asigurări a formulat mulțumiri pentru modul cum s-a acționat la înlăturarea pojarului.

Stimulatoare a fost permanenta grijă manifestată de cei care patroau această inițiativă. La 8 august 1864 Elena Doamna formula⁶⁷ către Carol Davila: «Dați-mi știri și de azil. Ce fac copiii, unde a-ți ajuns cu clădirea, și dacă loteria merge bine?» Corespondența, relevantă pentru modul cum reacționau la cele cu care se confruntau, evidențiază și măsurile preconizate pentru a înlătura eventual alte situații nedorite. Astfel la 15 iulie 1865 Elena Doamna, în urma schimbului de mesaje, adresa⁶⁸ printr-un P.S. următoarele reflecții: «Incendiul din fericire n-a fost decât o alarmă. Ar trebui însă să profităm de această întâmplare ca să luăm un arhitect priceput, care să viziteze stabilimentul de sus și până de jos și Dumnezeu să ne ferească de vreo nenorocire. Am văzut cu plăcere notele fetițelor. Îmbărbătează-le din parte-mi și primește mulțumirile mele pentru tot ce faci».

Despre modul cum au fost pregătite examenele cursantelor scri-soarea din vara anului 1865 este concludentă. În acest caz Ana Davila

65. Idem p. 134, 135 ciorna scrisorii lui Anica Davila concepută pentru a fi trimisă lui Elena Doamna; Dan Berindei, *Despre relațiile dintre Carol Davila și Mihail Kogălniceanu*, «Ocotirea sănătății în R.P.R.», 3/1956, p. 275—280.

66. E.D., *Din viața...* p. 126 scrisoarea d-nei Davila către Elena Doamna din 9 iulie 1864 referitoare la examene și un incendiu. **Atenție!** E.D. a făcut mențiunea: «(restul lipsește)» la p. 150 la o scrisoare din 15 iulie 1865, redactată la Ruginoasa de către Doamna Elena pentru a fi expediată la Anica Davila este și un P.S. care face referință la scrisoarea din 9 iulie în care Anica Davila o informase despre incendiul de la azil. Credem că acest P.S. aparține unei alte scrisori databilă în 1864. O analiză diplomatică va putea înlătura eventual o eroare.

67. E.D., *Din viața...* p. 128 scrisoarea adresată de Elena Doamna lui C.D. la 8 august 1864.

68. Idem p. 149—150 scrisoarea amintită la nota 66 cu un P.S. care îl atribuim unei scrisori din anul 1864.

o informa⁶⁹ pe Elena Doamna că a organizat examene preliminare, având astfel posibilitatea să constate stadiul de pregătire. Făcea acum remarca că rezultatele fetelor sunt net superioare celor ale băieților. Cu regret aducea la cunoștință că lucrările la construcția azilului înaintau încet din lipsă de fonduri.

Putem afirma că în corespondența acestui triptic problema azilului ocupa un loc bine definit. Sunt situații când problema este abordată laconic. Un exemplu este o scrisoare⁷⁰ a lui Carol Davila din 1866 către Ana Davila care se afla la Golești. El afirma: «La Azil este bine, dar toți te regretă».

Recurgem la aprecierile⁷¹ lui Ioan Slavici referitoare la Azilul Elena Doamna în care el evidențiază rolul pe care l-au avut soții Davila la organizarea și buna desfășurare a activității acestui așezământ: «Nimeni nu dăduse Anichii Davila această însărcinare, și-o luase singură, și nu din simțământ de datorie, nu pentru a-și câștiga pâinea din toate zilele, ci din neastâmpărul, de a face binele, își jertfea ea tihna orelor sale de repaus. Iubirea către sărmanele copile a făcut-o să se ostânească și singură iubirea acestor copile era răsplata ostenețelor sale».

«Să nu uităm — scrie dr. Istrati — că acea femeie gingașă și afectuoasă, în care orfanele vedeau direct pe mama lor, nu era nici Doamnă, nici Regină, dar era cu mult mai mult în acest sens, căci a fost Regina femeilor și mumelor române — Anica Davila — născută Racoviță, nepoata Goleștilor».

Dureros a fost pentru Carol Davila momentul declanșării unui nou incendiu în anul 1883. Panica provocată de acest eveniment i-a impus, deși bolnav, să intervină, cu promptitudine, contribuind⁷² ca organizator la diminuarea urmărilor. Participarea lui nemijlocită la înlăturarea focarelor care puteau contribui la extinderea flagelului s-a constituit catalizatorul tuturor salvatorilor de bunuri ale azilului.

Cât de mult a îndrăgit aceste locuri cred că putem aduce ca argument textul testamentului redactat⁷³ la 14 martie 1861: «...dacă mor să fiu îngropat pe înălțimile Cotrocenilor, locul numit (Cortul lui Tudor Vladimirescu)». Prevederea i-a fost respectată de către contemporani. În imediata apropiere a azilului, alături de Anica, decedată în anul 1874, cel care la 26 august 1884 a trecut hotarul vieții și-a găsit bine-meritata odihnă în pământul României.

Faptele sale de bine, recunoscute și apreciate de mulți, contestate de cei puțini dar pismași au generat după moarte, chiar în același an reacția participanților la primul congres al medicilor din România. Ei

69. Idem p. 152—153.

70. Idem p. 156—157 scrisoarea lui C.D. către Anica Davila din anul 1866.

71. Idem p. 112 Ioan Slavici, Azilul Elena Doamna.

72. Pentru C.D. protecția orfanilor a fost o problemă constantă, spiritul lui organizatoric contribuind la educarea și disciplinarea lor.

73. E.D., Din viața... p. 97, 99; G.B., Carol Davila, p. 435; Actul de deces nr. 24/27 august 1884, decedat la 26 august, str. Notașilor 26, Arh. St. Buc.-Municipiu, Registrul decedați, oraș București 1834 seria XIV, nr. 3295.

au hotărât⁷⁴ ca să-i fie ridicat un semnificativ simbol al cinstirii în fața clădirii școlii de medicină. Menționăm că în sala amintitului congres fundalul era dominat⁷⁵ de prezența unui bust evocându-l pe Carol Davila. Era și pe această cale omagiat cel care acționase pentru ca slujitorii lui Esculap din România să se reunească în acest for pe care îi părăsise fără voia sa. O cronică artistică din luna aprilie a anului 1885 menționează⁷⁶ că i-a fost realizat un bust încă din timpul vieții.

În incinta Azilului Elena Doamna a fost dezvelit⁷⁷, în prezența membrilor Casei Regale, a membrilor guvernului și a oamenilor de bine un bust evocator al aceleia care a fost «Elena Doamna, fondatorul clădirii azilului». Textul era dăltuit pe o placă de marmură albă adosată pe soclul de piatră. Bustul era turnat în bronz.

În sala donatorilor acestui așezământ a fost integrat⁷⁸ bustul realizat de Karl Stork redându-l pe generalul Carol Davila. Această lucrare a inspirat ulterior pe realizatorul unei medalii comemorative comandată cu prilejul centenarului nașterii sale.

Ca o adevărată Apoteoză a cinstirii îl constituie momentul anului 1903. Școala românească de medicină își relua activitatea într-o nouă construcție. Cu acest prilej, în cadrul unei solemne adunări se finaliza obiectivul lansat în 1884 de a plasa, în ambianța școlii, un monument dedicat promotorului acestui învățământ. Foștii elevi și urmași ai acestora s-au reunit⁷⁹ la acest ceas, cuvântările relevându-i calitățile de deschizător de drumuri pe multe din făgașele umanismului.

Am întreprins această incursiune din dorința de a reține atenția, acum când nu este prea târziu, ca ceea ce este mai evocator cu referință la Carol Davila și cei care i-au fost colaboratori apropiații să nu cadă în totala uitare, generatoare de indiferență față de ceea ce ne-a fost transmis ca moștenire. Metamorfozele ultimelor decenii, schimbarea funcționalităților, vicisitudinile provocate de cutremure au dus la o neglijare nejustificată a acestei moșteniri. Ne referim la soarta clădirii, a picturii lui Tattarescu, a lucrărilor de artă plastică, inclusiv a monumentului dedicat Anei Davila și mormintele soților Davila. *Acum este imperios să se întreprindă un act de pietate.* O spunem cu atât mai convinși pornind de la considerentul că acum ne confruntăm cu spinoasa problemă a copiilor străzii. Azilul Elena Doamna ar trebui să

74. D.G., Schițare... p. 29.

75. Idem p. 28 bustul fusese așezat de către dr. Constantin Severeanu.

76. Idem; Petre Oprea, *Cronici și critici de artă plastică în presa bucureșteană din secolul al XIX-lea, Buc.*, 1980, p. 78—79.

77. «Realitatea Ilustrată», anul VIII, nr. 384, iunie 1934, p. 28 fotografie.

78. «Boabe de Grâu», anul III nr. 5/1932, p. 154, 155 fotografie.

79. D.G., Schițare... p. 81 programul inaugurării monumentului la 12 octombrie 1903; p. 113 medalia comemorativă a zilei dezvelirii monumentului; Arta, anul XXXII, nr. 10/1985, p. 16 tot în anul 1903 sculptorul Constantin Brâncuși a primit de la personalul Spitalului Militar «Regina Elisabeta» comanda pentru un bust care să-l evoce pe C.D. Lucrarea a fost dezvelită în anul 1912 în curtea spitalului; E.D., *Din viața...* p. 8 în octombrie 1930 primarul general al capitalei Dem. Dobrescu a declarat mormântul lui C.D., ca «monument național», dar în ultimele decenii s-a ignorat acest angajament solemn de către cei care s-au perindat la conducerea destinului acestui oraș.

renască și credem că funcționalitățile lui ar fi benefice pentru societatea de mâine. Pe această cale și cele evocatoare ale trecutului acestor locuri ar putea fi îngrijite cum se cuvine.

ABREVIERI

C.D. — Carol Davila

Anuarul — Anuarul Arhiepiscopiei Bucureștilor 1941, Buc., 1941.

G.B., Carol Davila ... — G. Barbu, Carol Davila și timpul său, Buc., 1958, 456 p.

F.D., Biserica ... — Florentina Dumitrescu, Biserica Mihai Vodă, Buc., 1969, 30 p. + 29 planșe + 1 p. bibliografie.

F.G., Istoria ... — Florian Georgescu ș.a., Istoria orașului București, vol. I, Buc., 1955.

C.C.G., Istoria ... — Constantin C. Giurescu, Istoria Bucureștilor Buc., 1966, 466 p.

D.G., O schițare — Dim. Grecescu, O schițare din istoria botanicii, începuturile, mersul și progresele sale în general și la noi în parte, discurs de recepție la Academia Română, 24 martie/6 aprilie 1908, cu un răspuns al dr. C. I. Istrati, Buc., 1908 .

D.G., Schițare ... — Dr. D. Grecescu, Schițare din viața și activitatea generalului doctor Carol Davila, Buc., 1903.

R.G., Buletinul — Radu Sc. Grecescu, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 1908—1945 și Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice 1914—1915, 1942—1948, Indice bibliografic, Buletinul Comisiei Monumentelor istorice, anul I, 1990, nr. 3—4, p. 89.

G.I., București — Grigore Ionescu, București — orașul și monumentele sale, Buc., 1956.

I.P., — T.I., De la ... — Ion Paraschiv, Trandafir Iliescu, De la hanul Șerban Vodă la hotel Intercontinental, Buc., 1979.

E.D., Din viața ... — Elena general Peticari Davila, Din viața și corespondența lui Carol Davila, Buc., 1935, 484 p. + 1 pl.

G.P., Bucureștii ... — George Potra, Bucureștii de altădată, Buc., 1981.

G.P., Din ... — George Potra, Din Bucureștii de ieri, vol. I, Buc., 1990.

A.P., Dâmbovița ... — Alexandru Predescu, Dâmbovița apă dulce, Buc., 1970.

A.P., Vremuri ... — Alexandru Predescu, Vremuri vechi bucureștene, Buc., 1990.

N.S., Repertoriul ... — N. Stoicescu, Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București, Buc., 1961.

N.V., Istorie ... — N. Vătămanu, Istorie bucureșteană, Buc., 1973, 239 p.

B. O. R. — 20

CULTURA ÎN TIMPUL LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

Pr. prof. dr. MIRCEA PĂCURARIU

Constantin-Vodă Brâncoveanu, «martir» al credinței strămoșești, evlavios ctitor de biserici și mănăstiri, a rămas în conștiința contemporanilor și a urmașilor, în istoria țării noastre, ca un om de cultură și iubitor al artei, așa cum fusese, cu aproape două veacuri în urmă, celălalt «voievod al culturii», Neagoe Basarab. El «face figura unui Ludovic al XIV-lea la Dunărea de Jos, dând culturii Țării Românești cea mai mare strălucire din istoria ei și asigurându-i cea mai întinsă iradiere în lumea răsăriteană»¹. N-a făcut «politica armelor», care — în conjunctura de atunci — ar fi dus la distrugerea sa și a țării, ci a promovat «politica culturii» — singura lui posibilitate de afirmare — care a făcut din el un adevărat ocrotitor al Ortodoxiei de pretutindeni, asemenea bazileilor bizantini de altădată, iar Țara Românească a devenit cel mai însemnat centru cultural, artistic și bisericesc din tot Răsăritul ortodox.

Cu o jumătate de veac înainte, în cursul domniei pașnice și îndelungate a lui Matei Basarab (1632—1654), Țara Românească a ajuns un înfloritor centru de viață culturală și artistică, iar înaintea lui Brâncoveanu, sub unchiul său Șerban Cantacuzino (1678—1688), s-a pornit o nouă mișcare culturală, în spirit românesc, dar, din cauza scurtei sale domnii, n-a putut ajunge la deplină afirmare. Cu toate acestea, există deosebiri esențiale între viața cultural-bisericească sub Matei Basarab și cea din timpul lui Constantin Brâncoveanu. Astfel, tipografiile lui Matei Basarab s-au înființat cu sprijin din afara țării, de la Kiev, și au imprimat mai mult cărți în limba slavonă, pe când tipografiile din epoca brâncovenească au lucrat în țară și au tipărit mai mult cărți românești; n-au mai fost solicitate acum tipografiile din afara hotarelor, ci dimpotrivă, românii au fost cei care au oferit tipografii arabilor și georgienilor, tipărind, în același timp, și un număr impresionant de lucrări pentru grecii ortodocși. Cu alte cuvinte, sub Matei Basarab au apărut cărți de slujbă numai pentru bisericile din sud-estul Europei, care foloseau limba slavonă în cult, pe când sub Brâncoveanu au apărut cărți de slujbă și de învățătură de care au beneficiat absolut toate popoarele ortodoxe.

În epoca lui Matei Basarab limba slavonă era încă atotputernică în cancelaria domnească și în slujba bisericească; abia spre sfârșitul domniei lui se produce o ușoară schimbare, prin introducerea rânduielilor de tipic, de la slujbe, în românește. În schimb, sub Constantin Brâncoveanu limba slavonă a fost înlocuită definitiv cu cea română în slujbele bisericești.

1. George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969, p. 222.

Aria preocupărilor culturale din timpul primului domn era destul de restrânsă (cărți de slujbe și pravile), pe când sub Brâncoveanu ea se lărgeste, fiind cultivate o serie întreagă de discipline: teologia, filozofia, istoria, geografia, poezia, astronomia, traducerile ș. a.

Viața culturală sub Matei Basarab purta amprenta unor vechi tradiții românești, cu influențe din lumea bizantino-slavă, pe când sub Brâncoveanu cultura românească tinde să se integreze în spiritul european al vremii prin numeroșii cărturari străini, dar și români, formați în centre culturale cu vechi tradiții din Apusul Europei. Deși mari poligloți, cărturarii români ai epocii brâncovenești cultivă limba vie a poporului, contribuind — împreună cu cărturarii din toate țările românești — la formarea limbii literare române.

Cultura brâncovenească marchează o astfel de continuare sau, mai corect spus, o maturizare a unui proces mai vechi de afirmare cultural-artistică românească. Pătrunderea spiritului umanist apusean în cultura românească a început mai demult și care a înlocuit treptat formele culturii bizantino-slave — se afirmă viguros în timpul lui Constantin Brâncoveanu, ducând la crearea unui «umanism românesc». Cărturari de prestigiu, cum au fost Constantin Cantacuzino stolnicul, frații Radu și Șerban Greceanu, mitropolitul Antim Ivireanul, episcopii Mitrofan și Damaschin, ca și contemporanii lor moldoveni mitropolitul Dosoftei, Nicolae Milescu și Dimitrie Cantemir, au lucrat nu numai pentru apărarea Ortodoxiei, pentru cunoașterea ei chiar și în «lumea occidentală», catolică sau protestantă, ci și pentru cercetarea trecutului nostru, pentru afirmarea originii latine a limbii și a poporului român, pentru răspândirea cunoștințelor de carte în rândul poporului, pentru refacerea moravurilor vremii.

«Monarhia culturală» a lui Constantin Brâncoveanu înregistrează o serie de nume ilustre de învățați străini și români care și-au desfășurat acum activitatea, încurajați și sprijiniți materialicește de acest nou «mecena» român. O serie de titluri, predoslovii și însemnări ale unor tipărituri brâncovenești precizează limpede rolul pe care l-a avut domnitorul în editarea lor: «den îndemnul și toată cheltuiala prea luminațului și blagocestivului domn și oblăduitoriu a toată Țara Românească Ioan Constantin Basarab Voevod», «den porunca și cu toată cheltuiala», «cu cheltuiala și privegherea», «cu hotărârea» sau «cu voia» sa.

Unul din principiile de bază ale politicii culturale ale lui Constantin Brâncoveanu a fost «folosul de obște», adică dorința lui de a contribui la ridicarea nivelului cultural al poporului român. De aceea, în prefața *Pravoslavnicei Mărturisiri* din 1691, Radu Greceanu îl prezenta ca «pururea privighetoriu și adevărat domn, spre folosul de opște al neamului rumănesc»².

În timpul lui Brâncoveanu s-au făcut simțite în Țara Românească două «influențe culturale» diferite: cea italiană, venită din Occident și cea grecească, venită din Răsăritul ortodox³. Deși legăturile noastre cu

2. Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tom. I, București, 1903, p. 323 (cităm B.R.V.).

3. Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980, p. 376—382.

Italia erau mult mai vechi, totuși, în timpul său au trăit la noi câțiva reprezentanți ai culturii italiene, care au fost ani îndelungați în serviciul domnului. Majoritatea erau greci, dar de «cultură italiană», cu studii la Universitățile din Italia. Consemnăm între ei pe Iacob Pylarinos, protomedicul Curții, autor de lucrări medicale, care a dat sugestia înființării spitalului de la Colțea, Gheorghe Maiota, fost preot în Veneția, profesor de latină și greacă al fiilor lui Brâncoveanu și predicator la biserica Curții, Ioan Avramios, fost preot și editor de cărți grecești la Veneția. La acești greci se adaugă și florentinul Anton Maria del Chiaro, secretarul domnitorului pentru limbile latină și italiană, care va tipări la Veneția, în 1718, o carte despre Țara Românească, sau acel «Ioan Frâncul», care a alcătuit mai multe calendare pentru nevoile Curții și ale domnitorului.

Influența grecească s-a făcut simțită prin numeroșii ierarhi greci — majoritatea oameni de cultură — care veneau la Curtea lui Brâncoveanu pentru a solicita ajutoare materiale, ca și prin profesorii greci care au activat fie la Academia domnească din București, fie că se ocupau de pregătirea fiilor domnitorului. În fruntea tuturor se situa marele patriarh Dositei al Ierusalimului (1669—1707), care timp de aproape patru decenii a fost îndrumătorul activității cultural-editoriale în limba greacă, dar și apărătorul recunoscut al Ortodoxiei în fața acțiunilor prozelitiste catolice sau calvine. A vizitat în nenumărate rânduri țările române, adevăratele lui reședințe fiind la Iași și București, unde a tipărit mai multe lucrări în limba greacă. I-a urmat în scaun nepotul său Hrisant Notaras (1707—1731), om de cultură apuseană, ales patriarh cu sprijinul lui Brâncoveanu, care avea vechi și trainice legături cu românii, însoțind pe unchiul său în lungile sale călătorii prin țările noastre. La rugămintea acestor doi patriarhi din Țara Sfântă, dar și a altor cărturari greci, s-au tipărit, sub Brâncoveanu, peste 30 de cărți în limba greacă.

Patriarhul ecumenic Dionisie IV Seroglanul a «uns» domn pe Brâncoveanu, ca apoi să redobândească scaunul patriarhal (dar pentru puțin timp) cu sprijinul său; și-a sfârșit viața la Târgoviște.

Gherasim Palladas al Alexandriei (1688—1710) vizitase țările noastre în trei rânduri; în 1708 a slujit, alături de Hrisant al Ierusalimului, la îngroparea mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei și tot amândoi l-au înscăunat pe Antim Ivireanul. Patriarhul arab Atanasie Dabbas al Antiohiei (1685—1694), după ce a pierdut scaunul, a stat câțiva ani în București, izbutind să obțină crearea unei tipografii arabe pe care a dus-o apoi în Alepul Siriei, după ce tipărise două cărți greco-arabe la noi.

Completăm șirul ierarhilor greci cu mitropoliții Mitrofan de Nissa, Atanasie al Dristrei, Ioan Ierotei Comnen, medic și profesor, mai târziu mitropolit al Dristrei. La aceștia se adaugă renumiții profesori Ioan Cariofil († 1692), apoi Sevastos Kyminitis din Trapezunt, Marcu Porfirofol din Cipru, Gheorghe Hrisogon din Trapezunt, care au predat la Academia de la Sf. Sava, ieromonahii Mitrofan Gregoras, Galaction Vidali și alții.

Într-un astfel de mediu cultural era firesc să se afirme și învățați de neam român. Se cunoaște o întreagă pleiadă de cărturari care și-au desfășurat acum activitatea, îndrumați și sprijiniți de însuși domnitorul-ctitor de cultură românească. Cel mai de seamă dintre ei — și totodată principalul sfetnic în probleme politice și culturale — a fost unchiul domnitorului, Constantin Cantacuzino stolnicul, cărturar cu formație enciclopedică dobândită în Apusul Europei. Frații Radu și Șerban Greceanu, poate cei mai de seamă traducători din cultura românească veche, primul fiind și cronicarul oficial al domniei, Radu Popescu, un alt cronicar, bătrânul mitropolit Teodosie și mai ales urmașul său Antim, cel venit din Iviria sau Georgia, episcopii Mitrofan, venit din Moldova, și Damaschin de la Buzău, la care se adaugă tipografi, copişti de manuscrise, zugravi de biserici, întregesc seria cărturarilor care au dominat epoca respectivă prin preocupările lor istorice, teologice sau de altă natură.

Vom prezenta, pe rând, doar aspectele principale ale «domniei culturale» ale lui Constantin Brâncoveanu, începând cu cărturarii străini, continuând și stăruind asupra celor de neam român.

Academia «domnească» de la mănăstirea Sfântul Sava din București

Iubitor de cultură, Constantin Brâncoveanu a izbutit să facă din București cel mai important centru cultural din sud-estul Europei în epoca respectivă. Acest lucru s-a realizat în primul rând prin Academia domnească de la mănăstirea Sfântul Sava din București. S-au purtat multe discuții în legătură cu începuturile acestei Academii, unii considerând că s-ar fi înființat în 1679, deci sub Șerban Cantacuzino, alții abia în 1694, deci în timpul lui Constantin Brâncoveanu.

În mod sigur, prima școală superioară în Țara Românească a luat ființă la Târgoviște, în 1646, în timpul domniei lui Matei Basarab. Cunoscută sub numele de «Școala greco-latină», ea a fost condusă de cărturarii greci Paisie Ligaridis și Ignatie Petritzis. Accentul se punea pe cultura greacă clasică și pe cea bizantină. Școala avea un număr redus de elevi, recrutați mai mult din familiile boierești; ea însăși a avut o durată efemeră, între anii 1646—1651⁴.

O școală cu limba de predare greacă se întemeiase la București în timpul lui Șerban Cantacuzino. Se pare că încă din 1685 preda aici profesorul *Teodor din Trapezunt* († 1695)⁵. După câțiva ani a fost invitat să preia conducerea școlii învățatul *Sevastos Kyminitis* din Trapezunt, fost director al mării școli a Patriarhiei din Constantinopol («Academia din Fanar» sau «marea școală a neamului»). Dar el a ajuns în Țara Românească numai în 1689, deci după moartea lui Șerban Cantacuzino. În această situație noul domn, Constantin Brâncoveanu, ajutat de Se-

4. Victor Papacostea, *Originile învățământului superior în Țara Românească*, în *Studii*, an XIV, 1961, nr. 5, p. 1147.

5. Gh. Pârnuță, *Școlile din orașele Țării Românești (secolele XVI—XVIII)*, în vol. *Contribuții la istoria învățământului românesc. Culegere de studii*, București, 1970, p. 126.

vastos Kyminitis, numit director al școlii, a procedat la reorganizarea ei, încât ea a devenit o școală superioară, o «Academie domnească»⁶.

Școala era instalată în chiliile mănăstirii Sf. Sava din București, pe locul clădirii de azi a Universității și a statuii lui Mihai Viteazul. Mănăstirea era închinată pe atunci Sfântului Mormânt, fapt care explică interesul statornic pe care l-au manifestat față de școală patriarhii Ierusalimului Dositei și mai ales Hrisant Notaras.

Noul director era originar din satul Kymene, lângă Trapezunt (de unde și numele), făcuse studii la școala Patriarhiei din Constantinopol, unde a avut ca profesori pe Alexandru Mavrocordat Exaporitul, Ioan Cariofil și alții. A devenit el însuși profesor și director al școlii în care a studiat, iar după 1682 conducătorul unei școli din Trapezunt. Ca «profesor prim» la Academia din București, a predat filozofia neoaristotelică și a făcut interpretări din opera lui Teofil Coridaleu (1563—1646), ultimul mare exeget al filozofiei lui Aristotel. Din manuscrisele rămase de la fostul elev al Academiei, Gheorghe Hypomenas din Trapezunt, din anii 1694—1699, rezultă că Sevastos Kyminitis predă și cursuri de fizică, astronomie și psihologie, pe care le predase și la Academia din Constantinopol, care avea o programă de învățământ asemănătoare cu a Universităților apusene, în special a celei din Padova. Paralel, se ocupa și cu instrucția fiilor lui Constantin Brâncoveanu. A tipărit la noi câteva lucrări în limba greacă: *Eortologhionul* (Snagov, 1701), în care trata felurite probleme calendaristice (despre sărbători) și canonice, precum și o *Învățătură dogmatică a Bisericii Ortodoxe*, apărută postum (București, 1703), ambele prin osteneala lui Antim Ivioreanul. O seamă de alte lucrări, multe dedicate lui Brâncoveanu, i-au rămas în manuscris. Mult apreciat de domn, Sevastos Kyminitis «era pus mai sus de toți boierii, onoare pe care nici un alt domnitor n-a dat și nici nu dă unui profesor»⁷. A condus Academia bucureșteană până la moartea sa, survenită la 6 septembrie 1702; a fost îngropat în biserica mănăstirii Sf. Sava⁸.

Cultura enciclopedică remarcabilă a noului dascăl, disciplinele filozofice pe care le-a introdus și, în genere, activitatea didactico-științifică, subvențiile pe care le-a acordat Constantin Brâncoveanu, au făcut ca Academia bucureșteană să fie în curând socotită ca una din cele mai renumite școli din Răsăritul ortodox. În 1713 când o vizitase învățatul

6. Ariadna Camariano-Cioran, *Acemiile domnești din București și Iași*, București, 1971, p. 33—34; Elena Grigoriu, *Istoricul Academiei domnești de la Sf. Sava (Contribuții documentare)*, București, 1978, p. 12—19. A se vedea și studiul mai vechi al lui Victor Papacostea, *La fondation de l'Académie grecque de Bucarest. Les origines de l'erreur de datation et sa pénétration dans l'historiographie*, în RESEE, IV, nr. 1—2, 1966, p. 115—145; nr. 3—4, 1966 p. 413—436 (considera că Academia a fost întemeiată în 1679 și reorganizată în 1694). Cf. și Ștefan Ionescu și Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu*, București, 1969, p. 313—325.

7. Constantin Erbiceanu, *Cronici greci care au scris despre români în epoca fanariotă*, București, 1890, p. 203.

8. Despre el: Mario Ruffini, *L'influsso italiano in Valacchia nell'epoca di Constantino Vodă Brâncoveanu, 1688—1714*, în *Acta Historica*, tomus XI, München, 1974, p. 181—182.

grec Al. Helladius, impresionat de nivelul înalt pe care-l atinsese, scria că ea merită cu adevărat numele de «Academie»⁹.

Domnitorul a ridicat și noi construcții pe seama Academiei, căci printr-un hrisov din 1702 a rânduit «bani de ai lui Sterie lumânărarul... de s-au zidit a doua oară, din temelie». Iar la 6 iulie același an, îi dăruia 16 stânjeni în mahalaua Scaune și «patru prăvălii cu pivniță în rândul prăvăliilor și cu casele ce sunt în dosul prăvăliilor și niște vii în dealul Mitropoliei în București»¹⁰.

Succesorul lui Sevastos Kyminitis la conducerea Academiei a fost *Marcos Porfiropoulos* (Porfiropol), care, până atunci, funcționase la a doua catedră, originar din insula Cipru. Nu se știe unde și-a făcut studiile, poate la marea școală a Patriarhiei. Oricum, era unul din cei mai instruiți oameni ai vremii, din moment ce i s-a încredințat conducerea Academiei. A tradus în neogreacă «Fizica» scriitorului bizantin Simion Magister Sith, folosită ca manual didactic, o parte din opera istoricului Procopiu din Cezareea, «Aforismele» lui Hipocrat, lucrarea «Munci și zile» a lui Hesiod, «Dialogurile morților» de Lucian din Samosata și altele. S-a remarcat mai ales prin cursurile sale de cosmografie și astronomie, față de care avea preferințe deosebite¹¹.

Printre profesorii care au activat la Academia din București mai poate fi amintit *Gheorghe Hrisogon* din Trapezunt, care făcuse studii chiar în această Academie, numit profesor înainte de 1715. Au rămas de la el mai multe manuscrise, din care reiese că preda gramatica, epistolografia, literatura — după clasici și scriitorii eleniști —, «filozofia neoaristotelică și platoniciană»¹².

Merită să fie notat și faptul că în 1705 erau atestați documentar, la București, doi bursieri ai țarului Petru cel Mare: Andrei Mihailov, «traducătorul de limbă greacă de la Departamentul treburilor din afară», trimis să învețe limba latină la Academie și Danilo Vasiliev, «elev al școlii de științe matematice și de navigație», trimis pentru învățătura limbii române (cel din urmă la școala de la biserica Sfântul Gheorghe Vechi)¹³.

Probabil, după dispariția lui Kyminitis, se înregistrase o oarecare stagnare în activitatea Academiei. Drept aceea, în 1707, Constantin Brâncoveanu a procedat la reorganizarea ei, cu concursul câtorva cărturari ai vremii; stolnicul Constantin Cantacuzino, Marcu Porfiropoulos, Ioan Comnen și Nicolo da Porta. Programul a fost aprobat de patriarhul Hrisant al Ierusalimului. Există un act, un fel de «program de studii»,

9. Ștefan Ionescu, *Epoca brâncovenească*, Cluj-Napoca, 1981, p. 157.

10. G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1504—1821)*, București, 1961, p. 224.

11. Mario Ruffini, *op. cit.*, p. 182—184.

12. D. Russo, *Studii istorice greco-române*, tomul I, București, 1939, p. 309—316; Oiga Cicanci *Cărturari greci în țările române*, în vol. *Intelectuali din Balcani în România (sec. XVII—XIX)*, București, 1984, p. 33—34. Afirmările unor cercetători că la Academia de la Sf. Sava ar fi activat ca profesori Ioan Comnen, Gheorghe Maiota, Panaiot Sinopios, Ioan Avramios, au fost infirmate de cercetările din ultimii ani, mai ales ale Ariadnei Camariano-Cioran.

13. Victor Papacostea, *Doi bursieri ai lui Petru cel Mare la școlile din București*, în *Studii*, revistă de istorie, 1961, nr. 1, p. 115.

datat august 1707, cunoscut sub numele de «Rânduiala dascălilor de la Sfântul Sava din București». Din acest program de studii reiese că se punea accentul pe studiul clasicismului grec, filozofie și științele naturii. Primul profesor, care era și directorul Academiei, predă șapte discipline : logica, retorica, fizica, despre cer (astronomia), despre naștere și pieire (științele naturii), despre suflet (psihologia) și metafizica. Deci, un întreg ciclu de filozofie neoaristotelică.

Al doilea profesor urma să se ocupe de autorii clasici greci : Socrate, Sofocle, Euripide, scrisorile lui Sinesie din Cirene, poeziile lui Pindar, discursurile lui Demostene, istoriile lui Xenofon, Plutarch și Tucidide, precum și Omiliile Sfântului Grigorie de Nazianz.

Al treilea profesor urma să predea după operele lui Hrysoloras, Cato, Fochiliadis, Pitagora, fabulele lui Esop, parenezele lui Agapet, epistolele lui Teofilact Simocatta. Același profesor trebuia să facă exerciții de ortografie și gramatică în neogreacă cu începătorii ¹⁴.

Se observă că programa era destul de încărcată, dar avansată pentru epoca respectivă. Se constată apoi că deși autorul programei era un teolog de prestigiu, totuși, a introdus aproape exclusiv materii laice, inclusiv științe exacte.

La 1 septembrie 1707, Constantin Brâncoveanu, însușindu-și propunerile lui Hrisant, a dat un hrisov prin care preciza salarizarea profesorilor Academiei. De pildă, profesorul de filozofie, care era și director, avea 200 de lei (taleri), iar al doilea numai 100 de lei. Pentru ca să asigure Academiei o sursă permanentă de venituri, Brâncoveanu a depus la o bancă din Veneția 30.000 de taleri, urmând ca dobânda anuală de 810 taleri să fie destinată școlii ¹⁵. Printr-un alt hrisov, dispunea să se dea 50 de lei anual din vama bălții Greaca, urmând ca din acești bani să se acorde ajutoare elevilor străini sau celor lipsiți de mijloace materiale : «Ca să aibă vreun mijloc de trai *ucenicii străini și cei lipsiți de ajutor* (subl. ns.), am socotit că trebuie să-i miluim de la vama de aici, a Greacă, cu 50 de lei pe an» ¹⁶. Deci, domnitorul voia să facă din Academia de la București un adevărat centru cultural interortodox și interbalcanic. De fapt, se și cunosc mulți elevi din sudul Dunării.

Există și o știre interesantă privitoare la apartenența socială a elevilor. Dintr-o scrisoare a directorului Academiei, Marcu Porfiropoulos, adresată patriarhului Hrisant Notaras, la 12 martie 1710, rezultă că erau înscriși foarte mulți elevi care doreau să învețe, dar nu-și puteau termina cursurile din cauza lipsurilor materiale. Rezultă că școala nu era frecventată numai de fiii de boieri, ci și de copii proveniți din alte medii sociale ¹⁷.

14. Hurmuzaki, *Documente*, vol. XIV, 1, p. 392—394; M. Ruffini, *op. cit.*, 168—169, Elena Grigoriu, *op. cit.*, p. 20—42. A se vedea și studiul lui Gheorghe Cronț, *L'Académie de Saint Sava de Bucarest au XVIII-e siècle. Le contenu de l'enseignement*, în RESEE, t. IV, 1966, nr. 3—4, p. 437—473.

15. Hrisovul publicat de Vasile Alexandrescu-Urechia, *Istoria școlilor*, t. IV, București, 1893, p. 3—25. Gramăta patriarhului Hrisant prin care întărea acest hrisov domnesc, publicată de Hurmuzaki, *Documente*, XIV, 1, p. 388—392.

16. Hurmuzaki, *Documente*, XIV, 1, p. 394—396.

17. A. Camariano-Cioran, *op. cit.*, p. 208.

Constantin Brâncoveanu intenționa să ridice în incinta mănăstirii Sf. Sava o clădire pentru bibliotecă și tipografie. Dintr-o scrisoare pe care o adresa patriarhului Hrisant Notaras la 4 februarie 1709 reiese că nu putea face nimic în această direcție din cauza ciumei din vara trecută, care «a oprit slujba ce mai este la Sf. Sava și la școală și până ce slujba aceasta nu se va isprăvi, nu se poate începe cu tipografia și biblioteca»¹⁸. Gândurile domnitorului n-au fost transpuse în faptă nici mai târziu, căci la 13 septembrie 1710 Radu Dudescu (numit «ispravnic» al lucrărilor de restaurare de la mănăstirea Sf. Sava) scria patriarhului Hrisant că «în ceea ce privește materia bibliotecii... nădăjduim în Dumnezeu că în primăvara viitoare să ia sfârșit»¹⁹. Evenimentele care au urmat — războiul ruso-turc din 1711, apoi mazișirea domnitorului din 1714 — n-au dus la realizarea acestor frumoase planuri. Cu toate acestea, Academia domnească de la Sf. Sava posedă o bibliotecă, pentru că la începutul anului 1714 profesorul prim, Marcu Porfiropoulos și secretarul domnesc, Nicolo da Porta, procedau la «așezarea cărților» de aici²⁰.

Dintr-o scrisoare a lui Marcu Porfiropoulos, din 20 septembrie 1713, adresată patriarhului Hrisant al Ierusalimului, rezulă că se pregătea o nouă reorganizare a Academiei. Planul acestei reorganizări a fost trimis patriarhului la Constantinopol, prin Ioan Avramios, pe atunci predicator la biserica Curții domnești. Reorganizarea s-a și făcut, dar sub noul domn Ștefan Cantacuzino²¹.

Limba de predare în Academie era greaca veche, limbă care îndeplinea același rol, în Răsăritul ortodox, pe care-l avea latina în Occident. Era limba Bisericii Ortodoxe, ea putând servi la apărarea Ortodoxiei în fața acțiunii prozelitiste catolice. În felul acesta, tipăriturile grecești și Academia de la Sf. Sava au constituit mijloace de apărare a credinței ortodoxe și de ridicare a nivelului cultural al grecilor de pretutindeni. Prețuirea pe care o acorda domnitorul limbii grecești rezultă și din modul în care și-a instruit primii trei fii: Constantin, Ștefan și Radu, cunoscători atât de buni ai limbii grecești încât au izbutit să scrie și câteva panegirice în această limbă. În același timp, se studia temeinic și limba latină, lucru dovedit de mulțimea cărților tipărite în această limbă, care au aparținut Academiei sau elevilor²².

Academia a îndeplinit un rol cultural-bisericesc, întărind convingerile ortodoxe ale elevilor, dar, în același timp, a fost și un centru de luptă antiotomană în sud-estul Europei. Datorită statutului de autonomie internă de care se bucurau țările noastre, Brâncoveanu a putut organiza și sprijini această școală, la care a chemat pe cei mai străluciți dascăli ai vremii, care au găsit aici teren favorabil de afirmare și de

18. Hurmuzaki, *Documente*, XIV, 3, p. 413.

19. *Ibidem*, p. 77.

20. Ștefan Ionescu și Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 357—358. În legătură cu biblioteca să se vadă și studiul lui Corneliu Dima Drăgan, *Patriarhul Ierusalimului Hrisant Notaras și cultura română*, în *MMS*, an LI, 1975, nr. 9—12, p. 699—701.

21. A. Camariano-Cioran, *op. cit.*, p. 36; Elena Grigoriu, *op. cit.*, p. 54.

22. Problema limbilor de studiu în Academie tratate pe larg de Elena Grigoriu, *op. cit.*, p. 43—53.

exprimare liberă a convingerilor lor politice și religioase. Să ne gândim numai la faptul că neoaristotelismul, condamnat de marea școală a Patriarhiei din Constaninopol, s-a putut afirma în mod liber la București. Academia de la Sf. Sava a sprijinit astel renașterea culturii antice grecești și neobizantine și, prin aceasta, a pregătit drumul spre emanciparea politică a neamului grecesc, care va avea loc abia în primele decenii ale secolului al XIX-lea.

Dintre absolvenții români ai Academiei de la Sf. Sava reținem pe Matei Crețulescu, Barbu Izvoranu, care va ajunge ofițer în armata țarului Petru cel Mare, Ioan Văcărescu, un Constantin, fratele unui armaș, Șerban Vlădescu, apoi Gheorghe Castriotis, se pare un macedoromân care va deveni mare comis al lui Brâncoveanu²³. Probabil tot aici au studiat și Șerban Greceanu, fiul cărturarului cu același nume, care se va căsători cu una din fiicele lui Brâncoveanu, Iordache Crețulescu, un alt ginere, Ștefan Cantacuzino, fiul stolnicului și urmașul lui Brâncoveanu în scaunul domnesc și alții²⁴. La aceștia se adaugă un număr însemnat de tineri din Balcani și Orientul Apropiat: aromâni, bulgari, albanezi, dar mai ales greci.

Rezultă, din cele expuse, că domnitorul Constantin Brâncoveanu are meritul că a reorganizat școala grecească de la Sf. Sava ca Academie, a încadrat dascăli de prestigiu, cărora le-a dat salarii corespunzătoare, a ridicat clădiri noi pe seama ei, a creat o bibliotecă, i-a hărăzit venituri din vistieria țării. Într-un cuvânt, domnul muntean poate fi considerat ca adevăratul «ctitor» sau «fondator» al Academiei.

Nu putem încheia aceste sumare considerații asupra «Academiei brâncovenesti» de la Sf. Sava fără să pomenim câteva nume de tineri, români sau străini, care au fost trimiși la studii peste hotarele țării, cu cheltuiala domnitorului. Se știe, de pildă, că în mai 1696 Radu Cantacuzino, al doilea fiu al stolnicului, și-a încheiat studiile pregătitoare cu ieromonahul Damaschin, viitorul episcop. Acum a plecat la Padova, prin Constantinopol, împreună cu arhimandritul Hrisant Notaras. Cel din urmă își începuse studiile chiar din mai 1696, pe când Radu Cantacuzino este trecut în matricole abia din 1699, căci până atunci se pare că studiasse în particular, tot la Padova, cu învățatul grec Nicolae Papadopulos Comnen. În același timp, au pregătit amândoi pentru tipar harta Țării Românești cartografiată de stolnicul Constantin Cantacuzino, care a și apărut în 1700.

Din Padova au plecat la Paris, în aprilie 1700, unde au studiat matematica și astronomia cu profesorul Jean-Dominique Cassini, locuind chiar în incinta Observatorului regal din Paris; sub conducerea acestuia au făcut o serie de observații selenare. În toamna anului 1701 Hrisant s-a întors în Constantinopol, iar de acolo în Țara Românească²⁵.

Între cei care au făcut studii la Padova, cu burse oferite de Constantin Brâncoveanu, reținem pe *Gheorghe Hipomenas din Trapezunt*, nepotul lui Sevastos Kyminitis, care făcuse studii și la Academia bucu-

23. A. Camariano-Cioran, *op. cit.*, p. 215—220; Elena Grigoriu, *op. cit.*, p. 50.

24. *Istoria învățământului din România*, I, București, 1983, p. 164.

25. C. Dima Drăgan, *art. cit.*, p. 702—704 și M. Ruffini *op. cit.*, p. 211—215.

reșteană. La Padova a făcut studii mai mulți ani, încununată cu titlul de «doctor în medicină și filozofie» (iatrofilozof), în 1709. Cu ocazia acestui strălucit succes, mai mulți prieteni i-au dedicat «epigrame encomiastice», pe care Ioan Avramios, pe atunci parohul comunității ortodoxe grecești din Veneția, le-a strâns și dat la tipar. Cartea (dedicată lui Brâncoveanu) a apărut în același an la Veneția și cuprindea 49 de epigrame, dintre care 25 grecești, 11 latinești și 10 italienești, din care unele preamăreau virtuțile domnului muntean și ale familiei sale. În 1712 Gheorghe Hipomenas s-a îngrijit de publicarea marelui *Dicționar al limbii grecești* al lui Varinos, la Veneția, dedicat lui Constantin Brâncoveanu (în acest dicționar a apărut și portretul domnitorului). După 1715, Hipomenas este întâlnit și în Țara Românească primind, din partea văduvei lui Brâncoveanu, dreptul de a-i administra averea la Viena și la Veneția. A murit în 1745²⁶.

Între autorii de epigrame din volumul menționat se găseau și doi români, Paladie Damian și Gheorghe Damian, probabil trimiși la studii în Italia tot de Brâncoveanu. De același sprijin domnesc se vor bucura și Antonios Stratigos, Mihail și Ioan Schendos, Stavros Mulaimis, Andronache, fiul vornicului Pascal din Târgoviște și alții²⁷.

Alți cărturari greci la Curtea lui Brâncoveanu

Pe lângă profesorii Academiei domnești de la Sf. Sava, în timpul lui Constantin Brâncoveanu au găsit teren de activitate la noi mulți alți cărturari greci, ca profesori ai fiilor domnitorului sau în unele familii boierești, ca medici la Curtea domnească sau ca egumeni ai unor mănăstiri închinată. Pe primul loc trebuie să fie consemnat teologul și filozoful *Ioan Cariofil*, cu studii la Academia patriarhală din Constantinopol, elevul lui Teofil Coridaleu, căruia i-a urmat la conducerea școlii. A fost mult timp și predicator, hartofilax și logofăt al Patriarhiei Ecumenice. În urma unor învinuiri de filocalvinism, a fost judecat și condamnat ca eretic de un sinod ținut la Constantinopol, în 1691, prezidat de ecumenicul Calinic II, dar convocat la inițiativa lui Dositei al Ierusalimului. Era acuzat mai ales pentru faptul că în explicarea tainei Sfintei Euharistii respingea termenul de transsubstantiație (împrumutat de ortodocși de la catolici, începând cu primul patriarh ecumenic sub turci, Ghenadie Scholarios), pe când el folosea vechi termeni patristici: μεταβολή = prefacere. Fiind îndepărtat din demnitatea de mare logofăt și director al Academiei din Constantinopol, s-a refugiat în Țara Românească, unde a fost primit de Constantin Brâncoveanu și găzduit în mănăstirea Radu Vodă din București. La noi n-a fost considerat «eretic», ci dimpotrivă, tratat cu toată considerația cuvenită unui om de cultură, iar Brâncoveanu a avut chiar o dispută aprinsă cu Dositei al Ierusalimului pe tema acuzelor ce i se aduceau lui Cariofil. A

26. Despre el D. Russo, *op. cit.*, p. 317—321; M. Ruffini, *op. cit.*, p. 205—207.

27. M. Ruffini, *op. cit.*, p. 207—210; Șt. Ionescu și Panaint I. Panait, *op. cit.*, p. 311.

murit și a fost îngropat în mănăstirea Radu Vodă, la 22 septembrie 1692²⁸.

În timpul petrecut la noi, Constantin Cantacuzino stolnicul l-a rugat să clarifice anumite probleme teologice controversate, ceea ce a și făcut într-o lucrare rămasă în manuscris. Între timp, Dositei al Ierusalimului a tipărit la Iași, în 1694, un *Manual împotriva lui Cariofil*, în care combatea pe rând toate părerile acestuia, adăugând la sfârșit și «tomosul sinodal» de condamnare din 1691. În vederea reabilitării memoriei lui Cariofil și ca răspuns la lucrarea tipărită de Dositei, Constantin Brâncoveanu și stolnicul Constantin Cantacuzino au îndemnat pe Antim Ivireanul să dea la tipar manuscrisul rămas de la Cariofil, care a și apărut la Snagov, în 1697, sub titlul: *Manual pentru câteva nedumeriri și soluțiuni*. Pe la începutul secolului al XVIII-lea, cartea a fost tradusă și în românește și a circulat în manuscris.

În afară de aceasta, Cariofil a mai scris *Viața Sfântului Ioan Românul* († 12 mai 1662) tipărită abia în 1799 la Veneția, iar în 1801 la București, în românește —, precum și o lucrare cu caracter istoric, intitulată *Efemeride*, în care a notat zilnic evenimentele cele mai importante petrecute între anii 1676—1689, cu o serie de lucruri care privesc viața politică și bisericească din țările române; are și o bogată corespondență cu domni și boieri români²⁹.

Un alt învățat grec care și-a petrecut cea mai mare parte a vieții la noi a fost *Ioan Ierotei Comnen*, «iatrofilozof», adică medic, scriitor și gânditor, cu studii la «marea școală a Patriarhiei din Constantinopol» (teologie, filozofie, gramatică) și la Universitatea din Padova, unde a urmat medicina. Este întâlnit în Țara Românească încă din 1694, când alcătuiuse un frumos epitaf pentru mormântul lui Ioan Cariofil. Va fi mult timp medic la Curtea lui Brâncoveanu. A publicat un fel de imne închinare domnitorului român în două din tipăriturile lui Antim Ivireanul: în ediția grecească a Mărturisirii Ortodoxe (Snagov, 1699) și în Liturghierul greco-arab (Snagov, 1701). În 1701 a dat el însuși la tipar, cu cheltuiala sa, o lucrare proprie: *Proschinatarul Sfântului Munte Athos*, tot la Snagov, un fel de ghid cu date istorice, care va fi reeditat și tradus în câteva limbi³⁰. În anii următori a scris numeroase versuri și a făcut traduceri pentru Constantin Brâncoveanu (*Tălcuirea Evangheliilor*, de Teofilact al Ohridei, în greaca populară) sau pentru Constantin Cantacuzino stolnicul (o *Istorie a împăratului Ioan VI Cantacuzino*). Nu se știe când s-a călugărit, sub numele Ierotei. Între anii

28. Cf. Nicolae Chițescu, *O dispută dogmatică din veacul al XVII-lea la care au luat parte Dositei al Ierusalimului, Constantin Brâncoveanu și Antim Ivireanul*, în BOR, an LXIII, 1945, nr. 7—8 p. 319—352.

29. Amănunte despre el la D. Russo, *op. cit.*, p. 183—191 și la Petre Ș. Năsturel, *Contribuții la viața lui Ioan Cariofil în legătură cu Biserica românească*, în MO, an X, 1958, nr. 7—8, p. 511—527; pe scurt la Olga Cicanci, *Cărturari greci*, p. 34—35.

30. Pentru prima oară s-a tradus în limba latină și inclus în lucrarea lui Bernard de Montfaucon, *Paleographia graeca*, Paris, 1703, p. 541—611.

1711—1719 a fost mitropolit al Dristrei, ales desigur cu sprijinul lui Constantin Brâncoveanu³¹.

Gheorghe Maiota, originar din insula Creta, făcuse studii în Italia, probabil la Veneția și Padova; a fost preot la biserica Sf. Gheorghe din Veneția, oraș în care a editat mai multe cărți grecești. Prin 1697 a venit la București, unde a ajuns predicator la biserica Curții domnești, fiind, în același timp, «al limbii elinești și latinești dascăl al prealumiinaților fii ai blagocestivului domn al Ungrovlahiei». În 1697 a publicat la Snagov un scurt *Cuvânt panegiric despre împăratul Constantin cel Mare*, iar mai târziu, în 1706, i se va tipări la Râmnic un *Cuvânt la patima cea mântuitoare a Dumnezeu-Omului Cuvântul* (în 1707 a apărut și în românește).

În schimb, elevii săi, fiii domnitorului, au publicat mai multe panegirice în limba greacă, ceea ce arată că se ocupase temeinic de pregătirea lor. Astfel, Constantin, fiul cel mare al domnitorului, a dat la tipar cartea *Paralele grecești și romane* a lui Plutarch, tradusă în greaca modernă (București, 1704). Un alt fiu al domnitorului, Ștefan, tipărise un *Panegiric la Sfântul Constantin*, apoi un *Panegiric la întâiul mucenic Ștefan* (ambele la București, în 1701, cu noi ediții în 1702) și un *Cuvânt la Adormirea Maicii Domnului* (București, 1703). Radu Brâncoveanu a dat la tipar un *Cuvânt la Patima cea mântuitoare a Dumnezeu-Omului Cuvântul* (București, 1704) și un *Panegiric la Sfântul Nicolae* (Râmnic, 1706). Fără îndoială că dascălul Gheorghe Maiota va fi făcut o stilizare a tuturor acestor cuvântări ale elevilor săi. A părăsit Țara Românească prin 1710³².

Un alt cărturar, preotul *Ioan Avramios* sau *Avramis*, era întâlnit prin 1709 ca predicator la Curtea domnească, după Maiota. Este interesantă o scrisoare pe care i-o adresa lui Hrisant Notaras, la 17 decembrie 1709, prin care-l informa că a sosit la București «*la adăpostul de obște al neamului nostru nenorocit*» (subl. ns.)³³. Era născut în Veneția (din părinți originari din Creta), unde a și studiat; a editat peste 10 cărți în tipografia grecească a lui Nicolae Glykis, din orașul lagunelor, apoi a fost «didascăl al neamului» la școala grecească tot de acolo, profesor în insula Zante, preot în Veneția. Ca predicator la Curtea din București a rostit un număr însemnat de predici (didahii) în limba greacă, netipărite, care au circulat în manuscris. Fiind un bun cunoscător al limbii italiene, a tradus în neogreacă *Maximele unor vechi filozofi* (după traducerea pe care Del Chiaro a făcut-o din franțuzește în italienește). Traducerea lui a fost tipărită în 1713 la Târgoviște. În prefața-dedicație închinată lui Brâncoveanu de Manu Apostol, cel care suportase

31. Despre el: Toma G. Bulat, *Ioan Comnen «Iatro-filozolul», profesor la Academia domnească și mitropolit al Dristei*, în BOR, an. LXXXIV, 1966, nr. 3—4; p. 356—368; Paul Cernovodeanu și Olga Cicanci, *Contributions à la connaissance de la biographie et de l'oeuvre de Jean (Hierothée) Comnène (1658—1719)*, în *Balkan Studies*, XII, 1971, p. 143—186; pe scurt la M. Ruffini, *op. cit.*, p. 187—191 și Olga Cicanci, *Cărturari greci*, p. 51—52.

32. M. Ruffini, *op. cit.*, p. 191—193.

33. Hurmuzaki, *Documente*, XIV, 3, p. 60—61.

cheltuielile de tipar, domnul român era socotit «cel mai zelos sprijinitor al învățaturii grecești și binefăcătorul cel mai uman al grecilor...», cel care, prin sprijinul său statornic, a făcut să reinvie strălucirea culturii grecești de altădată³⁴. Versiunea lui Avramios a fost tradusă în românește de Antim Ivireanul și tipărită tot la Târgoviște, în același an. Ambele ediții erau închinat lui Brâncoveanu. Avramios moare la Viena în 1718³⁵.

(Panaiot sau Panait) *Sinopeus*, adică din Sinope, fost elev al Academiei din București, a făcut diortosirea textului *Antologhionului* grecesc (Snagov, 1697) și a *Mărturisirii* lui Petru Movilă (Snagov, 1699). De la noi a plecat în Italia, unde și-a continuat studiile la Padova³⁶.

Un corector de cărți foarte activ a fost ieromonahul *Mitrofan Gregoras* din Dodona. O bună parte din cărțile grecești tipărite de Antim Ivireanul între anii 1705—1715 la Râmnic și Târgoviște erau corectate de el³⁷. A trăit la noi și după moartea lui Brâncoveanu³⁸.

În afară de medicii greci pe care i-am consemnat până aici (Ioan Comnen și Gheorghe Hipomenas), mai pot fi amintiți și alții. Un *Iacob Pylarinos* din Cefalonia, cu studii la Padova și Veneția, a fost în slujba lui Șerban Cantacuzino, a țarului Petru cel Mare, a lui Constantin Brâncoveanu între anii 1694 și 1708. Aici se pare că el a îndemnat pe spătarul Mihail Cantacuzino să înființeze spitalul de la mănăstirea Colțea³⁹. *Panteleon Caliarhos*; originar din insula Hios, cu preocupări teologice și filozofice, a fost medicul lui Brâncoveanu între anii 1692 și 1703⁴⁰. *Ioan Hrisoscoleu*, cu studii la Roma, Padova și Siena, de asemenea a activat un timp la București⁴¹. Circulând în numeroase țări europene, unii dintre ei aveau și anumite misiuni politice din partea lui Constantin Brâncoveanu.

Printre *cărturarii italieni* care au trăit la Curtea lui Brâncoveanu, pe primul loc se situează *Anton Maria del Chiaro* (1669—1727). Era originar dintr-o familie de evrei din Florența, convertit la catolicism, cu

34. BRV, I, p. 490.

35. Despre el: D. V. Economides, *Ioan Avramie*, în BOR, an LXII, 1944, nr. 4—6, p. 141—159, cu prezentarea lucrărilor editate de el la Veneția; M. Ruffini, *op. cit.*, p. 194—197.

36. Olga Cicanci, *Cărturari greci*, p. 43; M. Ruffini, *op. cit.*, p. 184.

37. Așa au fost: *Slujba Sf. Visarion* (1705), *Tomul bucuriei* (1705, cu două poezii originale dedicate lui Brâncoveanu și patriarhului Dositei), *Carte... cu tot serviciul bisericesc* (1709, cu 30 de versuri dedicate lui Brâncoveanu), *Slujba Sf. Ecaterina cu Proschinatarul Muntelui Sinai* (1710, cu versuri închinat lui Brâncoveanu și lui Antim Ivireanu), *Panoplia dogmatică* (1710), *Despre oclicii* a lui Hrisant Notaras (1715) și *Istoria patriarhilor Ierusalimului* de Dositei (1715).

38. Despre el: D. Russo, *op. cit.*, II, 409—461; sumar la Olga Cicanci, *Cărturari greci*, p. 43—44.

39. Nicolae Vătămanu, *Iacob Pylarinos, medic al Curții domnești din București* (1684—1687 și 1694—1708), în vol. *Din istoria medicinei românești și universale*, București, 1962, p. 121—132; M. Ruffini, *op. cit.*, p. 199—202; Olga Cicanci, *Cărturari greci*, p. 51.

40. Paul Cernovodeanu, *The tombstone of prince Constantin Brâncoveanu physician, Panteleon Caliacis*, în RESEE, I, 1963, nr. 3—4, p. 561—564; Olga Cicanci, *Cărturari greci*, p. 53.

41. *Ibidem*, p. 53 și M. Ruffini, *op. cit.*, p. 210.

studii la Florența (științele umaniste) și Padova (medicina). Prin 1710 a intrat în slujba lui Constantin Brâncoveanu ca secretar pentru limba latină, funcție pe care o va ocupa și sub domnii următori : Ștefan Cantacuzino și Nicolae Mavrocordat. După 1716 a părăsit Bucureștiul ajungând la Viena, apoi la Veneția, unde a redactat un material despre Țara Românească, sub titlul : *Storia delle moderne rivoluzioni della Valachia, con la descizioni del paese, natura, costumi, ritu e religioni degli abitanti con la tavola geografica din quella provincia*, tipărită la Veneția în 1718. În prima parte, lucrarea prezintă câteva elemente de geografie a țării și obiceiurile românilor, iar în partea a doua evenimente istorice la care a fost el însuși martor, petrecute sub Brâncoveanu, Ștefan Cantacuzino și Nicolae Mavrocordat. În timp ce se găsea în Țara Românească, del Chiaro a tradus din franțuzește în italianește *Maximele unor vechi filozofi* ; din italiană, cartea a fost tradusă în greaca populară de Ioan Avramios, iar din grecește în românește de Antim Ivireanul și tipărită în ambele limbi la Târgoviște, în 1713 (în românește sub titlul *Pilde filozofesti*)⁴².

Un alt italian care a trăit acum la București a fost contele *Bartolomeo Ferrati*, care a funcționat ca protomedic al Curții, după 1707. A rămas și în slujba lui Ștefan Cantacuzino, apoi a trecut în Moldova, devenind medicul lui Mihail Racoviță. A rămas de la el o relatare asupra mazălirii și arestării lui Constantin Brâncoveanu, redactată în limba latină, precum și o serie de scrisori cu relatări asupra unor fapte petrecute atunci⁴³.

Printre cărțile aflate în biblioteca brâncovenească de la Hurezi se află și o cărțuție-manuscris, în românește, cuprinzând un calendar pe anul 1701, pronosticuri de ordin politic și cu o precuvântare semnată de «Ioan Românul» și dedicată lui Brâncoveanu. Mai existaseră astfel de calendare și pe anii 1693, 1694, 1695, 1699, 1703 și 1707, toate cu același titlu : *Calendar ce se chiamă Foletul Novel pe anul... carele despre limba frâncească* (italiană, n.n.), *în rumânească s-au întors de... Ion Românul*. Probabil vor fi existat și altele, despre care n-avem știri. Se crede că «Ioan Românul» sau «Ioan Frâncul» era italian, din moment ce traducea din «frâncește» și că numele său adevărat era Giovanni Candido Romano. În prefața calendarului pe 1693 el scria că «prognos-

42. *Istoria* lui Anton Maria del Chiaro a fost tradusă în românește de Nicolae Iorga (1914), apoi de S. Cris. Cristian (1929) și recent în vol. *Călători străini despre țările române*, vol. VIII, București, 1983, p. 364—397, cu un studiu introductiv. A se vedea și C. Boroianu, *Anton Maria del Chiaro*, în *Studia bibliologica*, III, 1969, p. 115—132; Același, *Nouvelles données sur del Chiaro*, în RESEE, X, 1972, nr. 1, p. 43—63; Același *Les sources de l'Histoire de del Chiaro*, în RESEE, X, 1972, nr. 2, p. 323—334; M. Ruffini, *op. cit.*, p. 137—149 (la p. 136—137 pe scurt despre un alt secretar italian al lui Brâncoveanu : Nicolo da Porta).

43. Despre el : I. C. Filitti, *O pagină din istoria medicinei în Muntenia*, în *Revista Științelor Medicale*, februarie 1929 (și extras); N. Iorga, *Medicul lui Constantin Brâncoveanu, Bartolomeo Ferrati*, în *Revista istorică*, 28, 1932, p. 12—13; George Negulescu și Nicolae Vătămanu, *Casa din București a doctorului Bartolomeo Ferrati, protomedicul lui Constantin Brâncoveanu*, București, 1940, p. 14; Nicolae Vătămanu, *De la începuturile medicinei românești*, București, 1966, p. 188—192; Mario Ruffini, *op. cit.*, p. 203—204; Vol. *Călători străini despre țările române*, VIII, p. 398—403 (cu traducerea relatării sale).

ticele» sale — pe care le considera doar ca «părerii și umbre» — sunt traduse «după osebiți italieni» din «frânțeștile calendare», pe care el le «întoarce din limba frânțească pe ea rumânească pentru curiozită și petrecerea de vreme» a domnitorului și a dregătorilor săi, căci, «firea omenească la lucruri nouă» este «pururea râvnitoare», cum nota în prefața calendarului pe 1695⁴⁴.

În chip deosebit trebuie reținut faptul că pe unele file ale calendarelor respective există diferite însemnări autografe ale lui Constantin Brâncoveanu, în limbile română și greacă, cu știri privitoare la domnia lui, un fel de «însemnări zilnice», azi izvoare istorice de mare însemnătate⁴⁵.

Cărturari români

Într-un astfel de mediu intelectual elevat era firesc să se remarce prin activitatea lor și unii cărturari de neam român. Câțiva din ei, prin cultura lor umanistă, prin preocupările lor de istorie, limbă, teologie, oratorie, literatură, s-au impus nu numai în viața culturală a Țării Românești, ci și în cercurile culturale-bisericești de peste hotare.

Personalitatea reprezentativă a vieții culturale și politice a vremii a fost, fără îndoială, *Constantin Cantacuzino stolnicul* (c. 1640—1716). Era frate cu fostul domn Șerban Cantacuzino și cu Stanca, mama lui Constantin Brâncoveanu. A studiat la Constantinopol între anii 1665—1667, cu doi învățați călugări greci, iar între anii 1667—1669 la Padova. În acest renumit centru universitar, tânărul român a urmat cursuri de filozofie, logică, fizică, geometrie, matematică, astronomie, teologie, literatură, medicină, de limbi și cunoaște greaca, latina, italiana și, desigur, slavona, probabil turca. Își procură acum cărți rare și valoroase care vor alcătui bogata sa bibliotecă de la Mărgineni, una din cele mai renumite din sud-estul Europei, de care ne vom ocupa în alt loc. O lungă călătorie de studii, prin câteva țări europene, i-a lărgit și mai mult orizontul cultural.

Reîntors acasă, devine unul din demnitarii de vază ai țării; din 1675 era stolnic, cognomen sub care va fi cunoscut pentru tot restul vieții. Sub domnia fratelui său Șerban, apoi a nepotului său Constantin Brâncoveanu, deci mai mult de trei decenii, va fi sfătuitorul lor în probleme politice, sociale și culturale, adevăratul conducător al politicii externe a Țării Românești. A încercat relații diplomatice prudente față de Austria, Rusia și Polonia, fără angajamente ferme de colaborare de teama turcilor. Însuși Brâncoveanu recunoștea că i-a fost povățuitor devotat, un adevărat «tată», având inițiativa în mai multe înfăptuiri politice și, mai ales, culturale. Același rol l-a avut și în domnia fiului său Ștefan (1714—1715), până la tragicul lor sfârșit, amândoi fiind sugrumați la Constantinopol la 7 iunie 1716, din dispoziția sultanului.

44. A atras atenția asupra lor Alexandru Odobescu, *Foietul Novel și calendarele lui Constantin Vodă Brâncoveanu*, în *Revista Română*, I, București, 1861, p. 657—678; au fost studiate apoi de Emil Vărtos, *Foietul Novel, Calendarul lui Constantin Vodă Brâncoveanu*, București, 1942, LVIII, p. 225.

45. Emil Vărtos, *Însemnările de taină ale lui Constantin Vodă Brâncoveanu, 1693—1707*, București, 1940, p. 37.

Aportul stolnicului este consemnat în câteva fapte de cultură. Probabil va fi contribuit la revizuirea textului *Bibliei* de la București, înainte de a fi dată la tipar. În mod sigur a ajutat pe frații Radu și Șerban Greceanu la revizuirea traducerii *Mărgăritarelor* Sf. Ioan Gură de Aur (București, 1691): «Avut-am îndireptătoriu... însă la ceale mai adânci filozofești și bogoslovești noimata ce s-au aflat pre dumnealui ca pre un epistimon și știutoriu, l-am aflat lumină și dezlegare întru toate», după cum mărturiseau ei înșiși în prefață⁴⁶. Iar Radu Greceanu, care a tradus singur *Pravoslavnica Mărturisire* a lui Petru Movilă (Buzău, 1691), recunoștea din nou că l-a avut pe stolnic «ajutoriu și îndireptătoriu mai grelelor cuvinte și noime»⁴⁷.

La rugămintea lui, învățatul Ioan Cariofil, după ce fusese condamnat de sinodul întrunit la Constantinopol în 1691 și a aflat adăpost în Țara Românească, a răspuns în scris la o serie de probleme teologice controversate. S-a realizat astfel lucrarea dogmatică simbolică cu 24 de întrebări și tot atâtea răspunsuri, care va fi tipărită postum, în grecește, sub titlul *Manual despre câteva nedumeriri și soluțiuni sau despre cercetarea și confirmarea câtorva dogme necesare ale Bisericii* (Snagov, 1697)⁴⁸.

Tot la rugămintea stolnicului, un Mihail din Bizanț, desigur călugăr, a transcris în 1696, la mănăstirea Radu Vodă din București, cunoscuta lucrarea a lui Nicolae Milescu, *Călătorie în China*, după cum reiese dintr-o însemnare făcută pe manuscrisul respectiv.

Constantin Cantacuzino era în corespondență nu numai cu oameni politici, cum au fost lordul William Paget, ambasadorul Angliei la Constantinopol, sau Edmund Chrishul, ci și cu mulți teologi sau cărturari cu preocupări istorico-geografice. De pildă, a redactat mai multe răspunsuri la întrebările pe care i le-a pus despre Țara Românească Luigi Ferdinando Marsigli (un italian care slujea ca general în armata habsburgică). Acesta avea nevoie de o serie de informații pentru întocmirea unei lucrări cu titlul *Danubius pannonico-moesicus*, operă de geografie descriptivă, care va fi publicată mai târziu, în 6 volume. Răspunsurile erau intitulate *Scurtă dar nedesăvârșită lămurire despre Țara Românească*. Stolnicul prezenta istoria tuturor românilor, precum și o listă, incompletă, a domnilor munteni și moldoveni.

Probabil determinat de întrebările lui Marsigli, stolnicul însuși a întocmit o hartă a *Țării Românești*, care a fost imprimată la Padova, în 1700, prin îngrijirea lui Hrisant Notaras, viitorul patriarh. Avea dimensiunile de 132 × 64 cm; indicațiile geografice erau în grecește și latinește. A fost cunoscută și citată de geografi greci și occidentali⁴⁹.

Cea mai însemnată operă a stolnicului rămâne însă *Istoria Țării Românești întru care să cuprindă numele ei cel dintâi și cine au fost lăcuitorii ei atunci și apoi cine o au mai descălecat și o au stăpânit până*

46. BRV, I, p. 320.

47. BRV, I, p. 323.

48. BRV, I, p. 349—350.

49. Reprodușă cu un studiu de Constantin C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino*, în *Revista Istorică Română*, an XIII, 1942, p. 1—27.

și în vremurile de acum cum s-au tras și stă. A fost concepută ca o lucrare monumentală, urmând să prezinte istoria întregului popor român de la origini până în timpul lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu. Intenția sa n-a fost dusă la îndeplinire, căci s-a oprit brusc o dată cu știrile privitoare la migrația hunilor. În orice caz, stolnicul își propune descifrarea istoriei neamului începând cu originile, în spiritul istoriografiei umaniste. În «Predoslovie» pune problema cunoașterii istorice, deci pagini de filozofia istoriei, descrierea teritoriului și locuitorilor vechii Dacii, războaiele dacilor cu romanii, procesul de colonizare și romanizare a Daciei. Pentru documentare, el a utilizat tot ce i-a fost accesibil la vremea respectivă: istorici și geografi antici, greci și latini, apoi bizantini și umaniști ca Strabo, Titus Livius, Dio Cassius, Pausanias, Antonio Bonfini, Enea Silvio Piccolomini, Ioan Zonaras, Laonic Chalcocondil, Ioan Leunclavius, Nicolae Olahus, Laurențiu Toppeltin și mulți alții. Cu metode aproape moderne de investigație, stolnicul supune unei critici obiective și aprecieri judicioase atât izvoarele interne, cât și cele externe, încercând o reconstituire cât mai exactă a faptelor. Urmând pe Grigorie Ureche și mai ales pe Miron Costin, stolnicul susține ideile umaniste privitoare la romanitatea poporului și a limbii române, originea noastră comună și unitatea locuitorilor celor trei țări: Muntenia, Moldova și Transilvania. Este primul istoric care a subliniat importanța elementului autohton, dacic, apreciind vitejia și dorința de independență a dacilor. Subliniază continuitatea elementului dacic sub noua stăpânire romană, combătând și ideea părăsirii Daciei de către populația romanizată în timpul împăratului Gallienus.

Merită să fie reținute cuvintele prin care subliniază unitatea noastră de neam: «însă rumânii înțeleg nu numai ceștea de aici, ce și den Ardeal, carii încă și mai neaoși sunt și moldovenii și toți câți și într-altă parte să află și au această limbă, măcar că fie și cevași mai osebită în niște cuvinte den amestecarea altor limbi, cum s-au zis mai sus, iară tot unii sunt. Ce dară pe aceștia, cum zic, tot romani îi ținem, că toți aceștea dintr-o fântână au izvorât și cură»⁵⁰.

Prin această largă înțelegere a problemelor, prin erudiția lui, prin folosirea critică a izvoarelor, stolnicul poate fi considerat ca un promotor al istoriografiei românești moderne, ca un mare cărturar umanist, alături de contemporanii săi moldoveni Nicolae Milescu, Miron Costin și Dimitrie Cantemir⁵¹.

50. *Cronicari munteni*. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu, vol. I, București, 1961, p. 52.

51. Opera istorică a lui Constantin Cantacuzino a fost editată în câteva rânduri, încă din secolul trecut: 1858, 1895 ș.a. Dar abia în 1901 Nicolae Iorga a dovedit că el este autorul istoriei. Dintre ultimele ediții ale operei sale menționăm: ed. N. Cartoian-Dan Simonescu (Craiova, 1944), ed. Mihail Gregorian (vol. *Cronicari munteni*, I, București, 1961, p. 1—79); ed. Mihail Gregorian (BPT, București, 1984).

Dintre studiile consacrate stolnicului reținem: Ramiro Ortiz și Nicolae Cartoian, *Lo Stolnic Cantacuzino. Un grande erudito romeno a Padova*, București, 1943, 91 p. + 10 pl; Corneliu Dima Drăgan și Livia Bacru, *Constantin Cantacuzino o stolnicul (un umanist român)*, București, 1970; Virgil Cădea, *Stolnicul între contemporani*, București, 1971, p. 179; Antonie Plămădeală, *Stolnicul Constantin Canta-*

Intr-un climat cultural, cum era cel inaugurat de domnia lui Constantin-Vodă Brâncoveanu, se impunea scrierea și difuzarea unei cronici oficiale. Pentru întocmirea ei s-a făcut apel la omul de aleasă cultură clasică, remarcabilul elenist Radu Greceanu. Cei doi frați cărturari: *Șerban și Radu Greceanu* erau fiii unui mic proprietar din satul Greci, în fostul județ Vlașca (azi Dâmbovița); primul a ocupat și dregătorii însemnate în aparatul de stat: logofăt (1678), mare vistier (1694—1705) și mare logofăt (1705—1710), pe când Radu a fost numai mic logofăt, dar după 1693 a devenit cronicarul oficial al domniei. Amândoi s-au impus în viața culturală a țării, mai ales prin traducerea unor cărți bisericești. Împreună au revizuit textul Vechiului Testament (traducerea lui Milescu) și al Noului Testament (ediția de Alba Iulia din 1648), înainte de a fi dat la tipar în 1687. Împreună au tradus în românește *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, care au apărut la București în 1691 și tot amândoi semnau cele două prefete, una către Constantin Brâncoveanu și alta către cititori, în cea din urmă mărturisind deschis că au făcut traducerea la îndemnul domnitorului, iar «îndireptătoriu» la tălmăcirea unor cuvinte sau expresii mai grele le-a fost stolnicul Constantin Cantacuzino⁵². În același an a apărut la Buzău *Pravoslavnică Mărturisire* a lui Petru Movilă, tradusă din grecește numai de Radu Greceanu — cu «consultarea» lui Constantin Cantacuzino —, aceasta fiind prima carte imprimată în noua «tipografie domnească» din Buzău⁵³.

Radu singur a mai tradus din grecește în românește, din dispoziția domnitorului, «sinaxarele» sau «viețile sfinților» din cele 12 *Mineie* care s-au tipărit la Buzău în 1698⁵⁴. La rândul său, Șerban Greceanu s-a ocupat de tipărirea *Slujbei Sfintei Parascheva și a Sfântului Grigorie Decapolitul*, în grecește (București, 1692), la care a scris și o prefață, închinată lui Brâncoveanu, precum și a *Evangheliei greco-române* din 1693, cu «stihuri politicești» la stema țării și o prefață, în ambele limbi, semnate de el⁵⁵. Asupra acestor tipăriri bisericești vom reveni într-un alt capitol.

Radu Greceanu a avut și preocupări istorice. A tradus din grecește, în versuri, *Povestea de jale a morții silnice a lui Constantin*

cuzino în istoria și cultura românească, în BOR, an XCVIII, 1980, nr. 5—6, p. 636—654 (și în vol. *Dascăli de cuget și simțire românească*, București, 1981, p. 192—216); Radu Ștefan Ciobanu, *Pe urmele stolnicului Constantin Cantacuzino*, București, 1982, p. 336.

A se vedea și Academia Română, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1964, p. 559—568; Pompiliu Teodor, *Evoluția gândirii istorice românești*, Cluj, 1970, p. 33—44; Mario Ruffini, *L'influsso italiano...*, p. 54—76; Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980, p. 480—498 (cu bibliografie); *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979, p. 142—147 (cu bibliografie completă).

52. BRV, I, p. 315—321.

53. BRV, I, p. 321—324.

54. BRV, I, p. 365—369.

55. BRV, I, p. 326—335.

postelnicul *Cantacuzino*⁵⁶. Dar el rămâne în istoriografia românească drept «cronicarul oficial» al domniei lui Constantin Brâncoveanu, fiind autorul lucrării: *Începătura istorii vieții luminatului și preacrestinului domnului Țării Românești, Io Constantin Basarab voievod, dă când Dumnezeu cu domniia l-au încoronat, pentru vremile și întâmplările ce în pământul acesta în zilele Mării Sale s-au întâmplat*. A primit această misiune abia în 1693, încât faptele petrecutele în primii cinci ani de domnie ai lui Brâncoveanu le-a redactat din memorie, deci cu oarecare nesigurantă. Cu anul 1693 încep în cronică datări precise ale evenimentelor, căci el înregistrează faptele pe măsura desfășurării lor, prezentând de multe ori și lucruri nesemnificative pentru posteritate. În 1698, la împlinirea a zece ani de domnie, Greceanu îi prezintă lui Brâncoveanu primele 43 de capitole ale cronicii, însoțite de o «predo-slovie» — dedicație, în care îl omagia la împlinirea unui deceniu de domnie. Această primă parte a fost apoi copiată și difuzată pe la mănăstiri.

Radu Greceanu și-a continuat cronica an de an, până în 1707, când s-a produs o ruptură între familia domnitoare și cea înrudită a Cantacuzinilor. Din această cauză, domnitorul a cerut lui Greceanu să revizuiască toate capitolele care priveau anii 1699—1707 și să prezinte și anumite manifestări, tănuite până atunci, care se datorau adversarilor săi politici. Așa se face că pentru perioada respectivă avem două versiuni: prima cu o atitudine moderată și prudentă, a doua cu dezvăluirea adversităților politice. Pentru anii 1707—1714 cronica păstrează același ton lipsit de menajamente față de adversari, mai ales cu prilejul descrierii războiului ruso-turc din 1711, când Cantacuzinii s-au declarat favorabili rușilor, iar unul din ei, Toma, trecuse chiar de partea țarului, divergență de opinii care a dus la ruptura definitivă dintre Brâncoveanu și Cantacuzini, terminându-se cu uciderea domnului și a fiilor săi. Cronică ajunge la capitolul 110, rămas neterminat, mergând cu expunerea evenimentelor până în săptămâna întâia, din Postul mare din anul 1714.

Fiind o cronică oficială, o cronică cerută de Brâncoveanu, care-și voia glorificată domnia, era firesc ca ea să nu exprime vederile autorului, ci ale «domnului», fapt care știrbește din valoarea lucrării. Lipsită de obiectivitate și de criterii selective, lucrarea lui Radu Greceanu are o valoare discutabilă. Totuși, fiind martor ocular al evenimentelor, cronică lui face posibilă cunoașterea unui sfert de veac de istorie românească; în același timp, ea a contribuit și la formarea limbii literare române. Se cunosc azi 22 copii-manuscris. Un număr de 80 de capitole au ajuns, în 1727, în posesia cărturarului brașovean Johann Filstich, care le va traduce în limba germană (traducerea lui fiind folosită mai

56. Emil Vărtosu, *O poveste inedită în versuri despre stărușitul postelnicului Constantin Cantacuzino*, București, 1940, reeditată și de Dan Simonescu în vol. *Cronică: și povestiri românești versificate (sec. XVII—XVIII)*, București, 1967.

târziu de J. Chr. Engel în lucrarea «Geschichte der Moldau- und Walachei») ⁵⁷.

O altă cronică redactată în timpul domniei lui Brâncoveanu este intitulată : *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*. S-au emis diferite opinii asupra autorului, care n-a fost identificat până în prezent, de aceea, în literatura de specialitate este numit «Anonimul brâncovenesc». Deși nu are caracter «oficial», cum e cazul «Istoriei» lui Radu Greceanu, totuși, și această nouă Istorie s-a scris cu știrea și îndrumarea domnitorului. Cronică este alcătuită din două părți inegale : prima, foarte extinsă, cuprinde evenimentele petrecute până în 1703, iar a doua, pe scurt fapte petrecute în ultimii 11 ani de domnie, o prezentare foarte lacunară, mai ales a evenimentelor externe. Autorul aduce peste tot grave învinuiri familiei Cantacuzinilor, pe care-i consideră vinovații principali pentru uciderea lui Brâncoveanu și a fiilor săi. Brâncoveanu este prezentat cu toată obiectivitatea, fără obișnuitele elemente panegirice. Stilul este simplu, natural ; limba apropiată de a poporului, încât cronică lasă uneori impresia unui autentic «roman popular». Este cronică munteană «cea mai obiectivă și cea mai frumoasă ca factură literară», cum o caracteriza Nicolae Cartojan, datorită remarcabilelor ei calități stilistice ⁵⁸.

Ultimul cronicar al epocii brâncovenesti, neoficial, a fost *Radu Popescu* (c. 1658—1729). Sub Șerban Cantacuzino, apoi sub Constantin Brâncoveanu, a ocupat slujbe administrative mărunte, întrucât făcea parte din facțiunea numită a «Bălenilor», adversară Cantacuzinilor. Abia sub Nicolae Mavrocordat ajunge la apogeul carierei sale politice, ca mare vornic și mare ban (1716—1724). S-a călugărit la mănăstirea Radu Vodă din București, probabil în 1724, sub numele Rafail. A scris o cronică intitulată *Istoriile domnilor Țării Românești*, dedicată lui Nicolae Mavrocordat, în care consemna evenimentele petrecute între anii 1290 și 1728. Partea primă, până în 1688, este o compilație după lucrări

57. *Viața lui Constantin Vodă Brâncoveanu* a fost publicată de Ștefan Dimitrie Greceanu (București, 1906, p. 386), apoi de Mihail Gregorian în *Cronicari munteni*, vol. II, București, 1961, p. 5—272 și Aurora Ilieș : *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688—1714)*. Studiu introductiv și ediție critică..., București, 1970, p. 280.

Dintre studiile consacrate lui Radu Greceanu, menționăm studiul introductiv al Aurei Ilieș la ediția citată, apoi : Paul Cernovodeanu, *Radu Ilogiățul Greceanu, Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688—1714)*, în *Studii*, revistă de istorie, XXIII, nr. 5, 1970 ; Dan Horia Mazilu, *Cronicarii munteni*, București, 1978, p. 147—228 ; Eugen Negrici, *Figura spiritului creator*, București, 1978, p. 165—182. A se vedea și *Dicționarul literaturii române...*, p. 410—414 (cu bibliografie) și diferitele tratate de Istoria literaturii române.

58. *Istoria literaturii române vechi*, ed. cit., p. 460. Ultimele ediții ale *Istoriei Țării Românești* se datorează lui Constant Grecescu, București, 1959, XLII, p. 147 și Mihail Gregorian, *Cronicari munteni II*, p. 273—352. În afară de studiile introductive la aceste două ediții, se mai pot consulta : Elvira Sorohan, *Cronică anonimă despre Constantin Brâncoveanu, Contribuții cu privire la data scrierii și autorul ei*, în *Analele Universității din Iași, Limbă și literatură*, t. XII, fasc. 1, 1966 ; Dan Horia Mazilu, *Cronicari munteni*, p. 229—280 ; Academia Română, *Istoria literaturii române*, I, București, 1964, p. 575—582 ; Nicolae Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, p. 460—471 ; *Dicționarul literaturii române...*, p. 39—41 (cu bibliografie).

mai vechi, iar cealaltă este o adevărată cronică a evenimentelor la care a fost el însuși participant. Partea întâi a fost redactată în primii ani de domnie ai lui Brâncoveanu, a doua se consideră că a fost redactată după 1719. Este o cronică subiectivă, de partid, în care o bună parte a evenimentelor sunt răstălmăcite, în funcție de vederile și interesele sale, devenind adeseori pătimaș și polemic. Meritele lui Brâncoveanu sunt contestate, în schimb este prezentată în culori luminoase domnia primului fanariot. Are un remarcabil talent literar, cu descrieri plastice, portrete vii, un stil cursiv și plin de vervă, care fac din cronică o remarcabilă operă literară⁵⁹.

Șirul cărturarilor care au activat la Curtea lui Constantin-Vodă Brâncoveanu poate fi încheiat cu doi frați, originari din Brașov, *David și Teodor Corbea*, fiii preotului Ioan (călugărit Ioasaf) din Șcheii Brașovului. Cel mai mare a fost în serviciul diplomatic al lui Brâncoveanu, apoi al țarului Petru cel Mare al Rusiei. Fratele său mai mic, *Teodor*, secretar domnesc și traducător, a fost trimis tot de Brâncoveanu în solii în Rusia. După războiul ruso-turc din 1711 s-a stabilit în Rusia, unde a rămas până la moarte. Pe lângă o relatare, cu caracter istoric, asupra unei misiuni politice a fratelui său David în Polonia, Teodor este autorul unui *Lexicon latino-român (Dictiones latinae cum valachica interpretatione)*, alcătuit după modelul dicționarului latin-maghiar al lui Albert Molnár. Este primul dicționar latin-român din cultura noastră, cu aproximativ 34 000 de cuvinte, alcătuit prin 1701—1702. Trebuie notat că la alcătuirea lui a fost îndemnat și sprijinit de episcopul Mitrofan al Buzăului. Tot așa de importantă este și *Psaltirea versificată* de el, a doua în cultura noastră, după a lui Dosoftei. Versificarea respectivă a făcut-o pe când se găsea în Rusia, fiind dedicată țarului Petru cel Mare⁶⁰.

Școli românești

O imagine a întregii vieți culturale în timpul lui Constantin Brâncoveanu nu poate fi completă fără cunoașterea școlilor românești ale vremii. Cea mai veche școală consemnată în documentele bucureștene funcționa pe lângă *biserica Sf. Gheorghe Vechi*. Nu se știe când a fost înființată, dar este atestată în mod sigur în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. A fost reorganizată de Șerban Cantacuzino, care a trans-

59. Opera lui a fost editată în mai multe rânduri; cităm doar ediția lui Mihail Gregorian, *Cronici munteni*, I, p. 225—577 și *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. Constant Grecescu, studiu introductiv de Eugen Stănescu, București, 1963, CX, p. 388; A se vedea și Dan Horia Mazilu, *Croniciții munteni*, p. 89—145 și 281—338; Dimitrie Vitcu, *Cronicarul Radu Popescu*, București, 1987, p. 352.

60. Doi umaniști ardeleni la Curtea lui Constantin Brâncoveanu, în rev. *Rămuri*, Craiova, 1941 p. 40—53; Ștefan Mateș, *Din relațiile noastre cu Rusia. Frații David și Teodor Corbea din Brașov în slujba poporului român, ca luptători contra unirii cu Roma, ca diplomați și scriitori*, în MA, an V, 1960, nr. 11—12, p. 836—862; Gh. Cardas, *Teodor Corbea, poet și traducător al Psaltirii, «vel pisar și canțelar» al împăratului Petru cel Mare*, în MO, an XIX, 1967, nr. 1—2, p. 28—44; Octavian Schiau și Dolna Curticăpeanu, *Psaltirea lui Teodor Corbea*, în *Steaua*, Cluj, an XVII, 1967, nr. 12, p. 56—58; P. P. Panaitescu, *Contribuții la istoria culturii românești*, București, 1971, p. 596—611 (Teodor Corbea traducător al Psaltirii); Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, p. 416—418.

format-o în «școală slavonească și românească», deci o «școală domnească» de nivel mediu. În orice caz, ea depășea cu mult nivelul școlilor existente atunci pe lângă mănăstiri și biserici. A funcționat și în timpul lui Constantin Brâncoveanu, apoi sub urmașii săi, fiind frecventată atât de elevi români, cât și de unii tineri din sudul Dunării. Școala pregătea pe viitorii dieci sau logofeți din cancelaria domnească sau slujbași pentru administrația locală, care redactau în limba slavonă hrisoave; în secolul al XVIII-lea, deci după pătrunderea limbii române în slujba bisericească și în cancelariile domnești, acești dieci făceau și traducerea în românește a unor vechi hrisoave slavonești. În școală se pregăteau însă și viitorii preoți. Din aceste motive se învățau ambele limbi, slavona și româna. Desigur, pentru nevoile acestei școli, a fost tipărită de către Antim Ivireanul *Gramatica slavonească* a cărturarului ucrainean Meletie Smotrițki (Snagov, 1697). În prefața cărții, adresată lui Brâncoveanu de «smeritul între ieromonahii Antim tipografu», se consemna faptul că domnitorul «a întemeiat și școală pentru învățarea limbii slavonești pentru copiii de vârstă fragedă»⁶¹. Probabil sub Brâncoveanu a activat și dascălul Damaschin, viitorul episcop de Buzău și Râmnic.

În secolul al XVIII-lea au activat aici dascăli de prestigiu ca Staicu, popa Florea, Lupu Chiriță și alții. În afară de cursurile lor, ei au făcut și traduceri din slavonește, ori au caligrafiat și împodobit cu frumoase ornamente numeroase hrisoave domnești⁶².

La începutul secolului al XVIII-lea spătarul Mihai Cantacuzino a întemeiat o școală în chiliile mănăstirii *Colțea* din București, ctitoria sa. Dintr-un document din 17 aprilie 1708 aflăm că școala era destinată pentru «cei ce poftesc a nu-și pierde în zadar vremea tinereților, în dar vistieriu învățaturii să poată să câștige». Iar dintr-o gramată a patriarhului Samuil al Alexandriei reiese că Mihai Cantacuzino întemeiasc școala «pentru felurite învățaturi și pentru învățatura cântării», la care se preconiza ca «pentru învățaturi să fie dascăli, unul pentru științi și altu pentru învățăturile începătoare»⁶³. Și aici se predau cursuri în românește, dar se învăța și slavona. Probabil încă din timpul vieții ctitorului, cursurile școlii erau frecventate atât de elevi români, cât și de străini, căci un document din 1754 preciza că școala era «pentru învățatura lă-

61. BRV, I, p. 352—354.

62. Gh. Nedioglu, *Cea mai veche școală românească cu caracter statornic: școala de la Sf. Gheorghe Vechi*, în *Convorbiri Literare*, an XLV, 1913, nr. 3 (și extras p. 28); Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București (1961), p. 125—127; G. Potra, *Școala românească de slavonie de la biserica Sf. Gheorghe Vechi din București*, în GB, an XX, 1961, nr. 9—10, p. 837—878; Gheorghe Pârnuță, *Școlile din orașele Țării Românești*, în vol. *Contribuții la istoria învățământului românesc*. Culegere de studii, București, 1970, p. 122—125; Gheorghe Pârnuță, *Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească (sec. XVII—XIX)*, București, 1971, p. 352; *Istoria învățământului din România*, I, p. 142 și 244—246.

63. I. Ionașcu, *Documente bucureștene privitoare la proprietățile mănăstirii Colțea*, București, 1941, p. 107; Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 127.

cuitorilor pământeni, cât și a altor străini ce ar năzui spre învățatură»⁶⁴. Școala pregătea logofeți de cancelarie, preoți și dascăli pentru școlile elementare.

Presupunem că la această școală a învățat și un tânăr din Sâmbăra de Sus, în Țara Făgărașului, căci iată ce aflăm dintr-o însemnare făcută de el însuși: «Această carte ce se cheamă *Alixandria* o am scris eu Bucur Gramaticul din Sâmbăra de Sus, nepotul lui Man Barbu și o am scris în oraș în București când învățam eu cântări cu dascălul Coman. Domnesc era acel dascăl și mă dedese Măriia Sa Vodă la acel dascăl... și mă pusese pe mine dascălul vătaf peste școala lui, peste 50 de copii și îmbla văletul atunci 7212 (1704) martie 18 zile». Înseamnă că tânărul făgărășan, copist al romanului popular *Alexandria*, învăța la București prin grija directă a domnitorului, care îl va fi luat cu sine de la moșia sa din Sâmbăra de Sus⁶⁵.

Pe lângă aceste două renumite școli bucureștene, mai existau și altele, orașenești sau pe lângă biserici și mănăstiri, în care învățau copii de preoți, de meseriași și de negustori. Se predau cunoștințe de scris, citit, cântări bisericești și rânduiala slujbelor. Sunt atestate documentar școli la Târgoviște, Câmpulung — înființată de Antonie Vodă din Popoști (erau cunoscuți, în acest oraș, copiiști de manuscrise), Râmnicu-Vâlcea (unde erau atestați Vlad gramaticul și Alexandru dascălul), Buzău, Râmnicu-Sărat, Focșani, apoi la mănăstirile Cozia, Bistrița, Govora, Brâncoveni, Snagov, Menedic (Vintilă Vodă), Aninoasa, Târgșor, Hurezi ș.a.

O știre interesantă ne oferă o însemnare de cronică din 1710, făcută pe un manuscris de la biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului, de către Teodor Baran, viitor preot la acea biserică. Din însemnarea respectivă reiese că un Ivan (Ioan) Făgărășanul funcționa ca dascăl la școala din Câmpulung-Muscel (cunoscut mai târziu și ca tipograf și preot la Râmnic). Ajungând episcop de Râmnic, Antim Ivireanul l-a transferat pentru un timp pe Ivan Făgărășanul în orașul său de reședință, ca «dascăl pentru învățatura școlii sfinției sale». După ce Antim a fost ales mitropolit, dascălul Ivan s-a reîntors la școala de la Câmpulung. Din aceeași însemnare rezultă că în ambele școli se învăța gratuit: «l-a adus (la Râmnic)... ca să țină școală de învățatură pentru pomană»; «s-au dus... în școala domnească (din Câmpulung) să învețe de pomană copii, iar cu purtarea de grije și cu cheltuiala părintelui Kir Antim mitropolitul...». La ambele școli au învățat «neplătind învățatura noastră nimănui nimic» și doi tineri șcheieni: Teodor Baran, autorul însemnării respective și Radu Tempea II, viitorul preot-protopop și autor al unei Istории a bisericii Sf. Nicolae din Șcheii⁶⁶.

64. I. Ionașcu, *Școala de la Colțea*, în BOR, an LVI, 1939, nr. 11—12, p. 810—822 (și extras); Gh. Pârnuță, *Școlile din orașele Țării Românești*, p. 130—131.

65. Ștefan Metes, *Școlile de muzică și cântare bisericăscă din Iași (1558) și București (1711—1823) și românii din Transilvania*, în MA, an X, 1965, nr. 7—8, p. 515.

66. Cf. Vasile Oltean, *Antim Ivireanul și românii ortodocși din Șcheii Brașovului. Mărturii inedite*, în BOR, an XCIX, 1981, nr. 3—4, p. 409—411.

Sunt consemnate școli și nume de dascăli chiar și în mediul rural, la Jiblea-Vâlcea, cu dascălul Barbu, la Olănești-Vâlcea, cu dascălul Ioan Deanovici, probabil la Rucăr, unde copia manuscrise gramaticul Teofil și altele⁶⁷.

În aceste școli se foloseau ca «manuale» multe din tipăriturile românești ale lui Antim Ivireanul. De pildă, în prefața *Octoihului* tipărit la Târgoviste în 1712, Gheorghe Radovici preciza că a fost tradus în românește «pentru ca să poată și ciata bisericească și copiii creștinilor carii să nevoesc la învățătura Sfintei Scripturi să câștige prea lesne și să o citească nu numai în școale și în casele sale (subl. ns.), ci și în sfințele biseareci...»⁶⁸.

Biblioteci românești

În secolul al XVII-lea avem știri despre existența mai multor biblioteci domnești, bisericești și boierești. Numărul lor a sporit în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Una din cele mai bogate a fost cea de la mănăstirea *Mărgineni*, pe valea Prahovei, fondată de postelnicul Constantin Cantacuzino, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, îmbogățită apoi de fiii săi, îndeosebi de Constantin stolnicul, prin achiziții de la Padova și Veneția. În această valoroasă bibliotecă figurau lucrările unor clasici greci și romani: *Iliada*, *Odiseea*, Virgiliu, Terentius, Horațiu, Marțial, Titus Livius, Aristotel, apoi o serie de lucrări ale unor învățați medievali și moderni, în mai multe limbi (greacă; latină, franceză, turcă), de cuprins variat: istorie, teologie, filozofie, literatură etc. Profesorul italian Mario Ruffini o considera drept cea mai mare și mai însemnată bibliotecă din Europa răsăriteană, cu peste 2 000 de cărți și manuscrise⁶⁹.

O frumoasă bibliotecă avea și boierul Matei Crețulescu, care cuprindea «cărți 124, filozofești, gramăticești, politicești, bisericești, istoricești, latinești, italienești, iproci», cumpărate mai ales de la Viena⁷⁰.

Om de aleasă cultură, cunoscător al limbilor latină și greacă, Constantin Brâncoveanu a manifestat încă din tinerețe multă pasiune pentru carte și studiu. Chiar înainte de-a ajunge domn, a dăruit cărți unor mănăstiri. De pildă, a dăruit câte un exemplar din *Evanghelia* de la

67. Gh. Pârnută, *Școlile din orașele Țării Românești*, p. 132—146; *Istoria învățământului*, I, p. 142—147.

68. BRV, I, p. 486.

69. Mario Ruffini, *Biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino*, București, 1972; cf. și Corneliu Dima Drăgan, *Un catalog necunoscut al bibliotecii stolnicului Constantin Cantacuzino*, în *Revista Arhivelor*, VII, 1964, p. 286—303 și mai ales lucrarea *Cultura teologică a stolnicului Constantin Cantacuzino în lumina reconstituirii bibliotecii de la mănăstirea Mărgineni*, în BOR, an LXXXIII, 1965, nr. 9—10, p. 943—975; Același, *Biblioteca unui umanist român, Constantin Cantacuzino Stolnicul*, București, 1967, p. 407; Virgil Cândea, *Un mare iubitor al cărții: Stolnicul Constantin Cantacuzino, 1640—1716*, în *Revista Bibliotecilor*, XIX, nr. 7, 1966, p. 359—361; Dr. Corneliu Dima Drăgan, *Biblioteca domnească de la mănăstirea Hurezi*, în MO, an. XXVIII, 1976, nr. 1—2, p. 106—113 nr. 7—8 p. 612—623 și an XXIX, 1977, nr. 10—12, p. 797—806.

70. Ștefan Ionescu și Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 357.

București, din 1682, cu legătură de aur și argint, mănăstirilor Bistrița, Dintr-un lemn și Surpatele.

După ce Șerban Cantacuzino l-a încredințat cu supravegherea lucrărilor de editare a Bibliei, a procurat — pentru revizuitorii traducerii — câteva lexicoane și ediții ale Bibliei. Între altele, *Lexiconul greco-latin* al lui Varinus Favorinus, tipărit la Veneția în 1522 de Zaharia Calergi cretanul, precum și *Biblia sacra polyglota*, în 6 volume, tipărită la Londra în anii 1653—1659⁷¹. Pe scoarta cărții era scris: «Această carte a fost a lui Ioan Grămăticul Moldovei la 1677, în Amsterdam și menționea că de la el a cumpărat-o în 1683 «subiscălitul Constantin Brâncoveanu, vel logofăt». *Lexiconul* lui Favorinus a fost retipărit în 1712, la Veneția, cu cheltuiala lui Constantin Brâncoveanu, de către Antonio Bertoli și dedicat voievodului; are și un portret al său, chiar pe prima pagină, gravat în oțel de către sculptorul venețian Alexandru de Via⁷².

Pasiunea lui Brâncoveanu pentru carte s-a concretizat și în alcătuirea unei biblioteci personale, formată din sute de cărți rare, din domenii foarte variate, procurate din diferite țări ale Europei. Această bibliotecă a fost adăpostită apoi la mănăstirea Hurezi. În prefața la *Tălcuirea celor patru Evanghelii, în neogreacă* (manuscris aflat azi în Biblioteca imperială din Viena), învățatul Ioan (Ierotei) Comnen scria: «...Dar ai întemeiat și o bibliotecă vrednică de văzut, cu multă cheltuială, la mănăstirea cea frumoasă a Hurezului, zidită de tine și ai umplut-o de cărți felurite și foarte de folos...». A făcut acest lucru ca unul care aprecia cartea din «înțelepciunea sa înăscută», dar și pentru că și-a format o frumoasă cultură «prin citirea neconținută a cărților, ca unul ce ești foarte iubitor de învățătură»⁷³.

Desigur, intenția domnitorului a fost aceea de a face din mănăstirea Hurezi un centru cultural al țării. Din moment ce a dispus ca fiecare din cele cinci tipografii existente să trimită câte un exemplar din orice lucrare ce urma să fie imprimată, se desprinde concluzia că domnitorul intenționa să facă la Hurezi un fel de «bibliotecă națională». La intrarea în bibliotecă de la Hurezi, cititorul a dispus să se așeze și o frumoasă inscripție în limba greacă: «Bibliotecă de hrană dorită sufletului, această casă a cărților îmbie prea înțeleapta îmbelșugare, în anul 1708»⁷⁴. Biblioteca de la Hurezi a fost descoperită abia în 1860 de Alexandru Odobescu, dar fără să fie studiată. În 1865 s-a întocmit un catalog al ei, cu 425 de volume (manuscrite și tipărituri) în limbile greacă, latină, italiană, arabă și georgiană. În anii următori, o parte din cărți și manuscrite au ajuns la Biblioteca Centrală din București (iar în 1901 au fost trecute în Biblioteca Academiei Române), iar cele-

71. Corneliu Dima Drăgan, *Biblioteci umaniste românești*, București, 1974, p. 53—54.

72. Ștefan Ionescu și Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 351—352.

73. N. Iorga, *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor*, memoriul I, extras, București, 1898, p. 12.

74. N. Iorga, *Biblioteca lui Vodă Brâncoveanu la Hurezi*, în *Revista Istorică*, 11, nr. 1—3, 1925, p. 4.

lalte au rămas în mănăstire. Abia în 1969 s-a refăcut «catalogul» bibliotecii brâncovenești de la Hurezi.

O bună parte din cărțile de la Hurezi aparțineau lui Brâncoveanu, altele au fost dăruite de diferiți clerici din secolul al XVIII-lea, cum au fost arhimandritul Ioan, primul egumen, sau ieromonahul Rafail, cunoscutul cărturar din a doua jumătate a secolului.

Între operele de valoare care au aparținut bibliotecii de la Hurezi, se remarcă lucrările istorice și cele teologice-patristice.

Preocupările domnului român pentru istoria bizantină erau explicabile, întrucât se trăgea, prin mamă, din Cantacuzinii care au domnit o vreme în Bizanț. În același timp, prezența unor lucrări de istorie reflectă dorința lui Brâncoveanu de-a avea în țară izvoare narative care să lumineze trecutul neamului nostru, care să ne sublinieze originea română și continuitatea permanentă în hotarele vechii Dacii. Între altele, biblioteca deținea seria aproape completă a «Istoriilor bizantine», publicată la Paris în secolul al XVII-lea, sub îndrumarea eruditului bizantinolog Charles du Change (*De Byzantinae historia scriptoribus*), prima colecție de scrieri istorice bizantine prezentate într-o ediție bilingvă. Prin aceste lucrări istoriografia europeană, inclusiv cea românească, au descoperit un bogat material privitor la viața politică, socială și culturală a sud-estului european.

Biblioteca avea, de asemenea, multe ediții bilingve din scrierile patristice: Origen: Comentarii la Sfânta Scriptură (Colonia-Köln, 1685) și Împotriva lui Cels (Cambridge, 1677); Opera lui Clement Alexandrinul, cuprinzând cunoscutele lui tratate: Cuvânt îndrumător către greci, Pedagogul și Stromata (Köln, 1688); Opera Sfântului Vasile cel Mare (ediția de la Paris din 1638, în trei volume); Istoria bisericească a lui Eusebiu din Cezareea, în 3 volume (Mainz, 1672—1679); Opera Sfântului Epifanie din Salamina (Köln, 1682); Cuvântările teologice ale Sfântului Grigorie de Nazianz (Paris, 1609); Opera Sfântului Grigorie de Nissa, în 3 volume (Paris, 1638); Opera Sfântului Maxim Mărturisitorul (un volum, Paris, 1675); Opera Sfântului Ioan Damaschin (3 volume, Paris, 1619) și altele.

Biblioteca mai deținea o serie de lucrări din literatura antică: Odi-seea lui Homer (ed. Basel, 1541), tragediile lui Euripide (Basel, 1551), Comediile lui Aristofan (Veneția, 1541), opera lui Hesiod (Veneția, 1502). Se adaugă la acestea și câteva lucrări din literatura juridică bizantină (Pandectele lui Justinian, Pravilele românești ș.a.), lucrări de geografie, filozofie, literatură, lexicoane, gramatici, cărți de rugăciuni și altele. În aceeași bibliotecă se afla și Foletul Novel pe anul 1701, alcătuit de Ioan Frâncul, de care ne-am ocupat în alt loc⁷⁵.

Biblioteci mai mici, formate mai ales din cărți de slujbă sau lucrări cu conținut teologic, aveau, desigur, și alte mănăstiri ale țării, îndeosebi cele cu vechi tradiții culturale (Snagov, Govora, Dealu etc.).

75. Corneliu Dima Drăgan și Mihai Caratașu, *Un catalog necunoscut al bibliotecii mănăstirii Hurezi*, în BOR, an LXXXVII, 1969, nr. 5—6, p. 590—625; Același, *Un catalog necunoscut al bibliotecii domnitorului Constantin Brâncoveanu*, în SCB, XI, serie nouă, 1969, p. 209—217; Același, *Les ouvrages d'histoire byzantine de la bibliothèque du prince Constantin Brancovan*, în RESEE V, 1967, nr. 3—4, p. 435—445.

Cultura bisericească

Pentru a înțelege mai bine toate realizările editoriale și culturale, în genere, ale domniei lui Constantin Brâncoveanu se impune, în prealabil, o cunoaștere a unor antecedente, dar și a marilor personalități bisericești care au dominat epoca sa.

Mitropolia Ungrovlahiei a avut norocul să fie păstorită, în tot cursul secolului al XVII-lea și începutul celui următor, de ierarhi de excepție, între care : *Luca din Cipru* (1602—1629), *Teofil* (1636—1648), *Ștefan* (1648—1653 și 1655—1668), *Teodosie* (1668—1672 și 1679—1708), *Antim Ivireanul* (1708—1716). Primul dintre ei, prin originea și formația sa cărturărească, a fost un sprijinitor al culturii grecești la noi, deși, de altfel, cu bune sentimente față de români. În schimb, mitropolia care au păstorit în timpul lui Matei-Basarab (1632—1654), adică Teofil și Ștefan, au fost sprijinitorii entuziaști ai activității editoriale slavo-române care se desfășura în tipografiile de la Câmpulung (1635), Govora (1637), Dealu (1644) și Târgoviște (1649). S-a deschis acum o epocă nouă în istoria culturii românești, nu atât prin numărul acestor tiparnițe, care au funcționat într-un timp relativ scurt, ci mai cu seamă prin strădania celor doi ierarhi cărturari, sprijiniți de domn, de a da cărți în limba română. În adevăr, în afară de *Pravila mică* de la Govora (1640—1641) și *Evanghelia învățătoare* (Cazania) de la Govora (1642) și reeditarea acesteia de la Dealu (1644) — cu o serie de cazanii în plus și *Pravila cea mare* sau de la Târgoviște (1652) —, în timpul păstoririi mitropolitului Ștefan se introduce o «inovație» în cultul Bisericii ortodoxe românești : apar cărți de cult «bilingve», mai precis, cărți cu slujba propriu-zisă în slavonește, iar îndrumările tipiconale în românește. Este un fenomen propriu Bisericii Românești, deci neîntâlnit în alte Biserici ortodoxe naționale, o etapă de tranziție de la slujba în limba slavonă la slujba în românește. Lucrul acesta era reclamat de împrejurările de atunci : în primul rând, trebuie reținut faptul că preoții noștri, mai ales cei din mediul rural, nu vorbeau și nici nu înțelegeau limba slavonă, în care erau siliți să slujească, potrivit unei tradiții adânc înrădăcinate. Dar o trecere directă de la slujba în limba slavonă la cea în limba română era practic imposibilă, întrucât nu existau cărți traduse, dar nici cărturari pregătiți pentru o eventuală traducere a lor ; în plus, o schimbare imediată a limbii de cult ar fi putut face pe anumiți teologi ortodocși, de alte neamuri, să ne acuze de «erezie», mai ales că în Transilvania învecinată, calvinismul ducea o acțiune susținută printre români în acest sens. Această situație l-a determinat pe mitropolitul Ștefan să procedeze cu tact și înțelepciune, tipărind acele cărți de cult cu slujba în slavonește și tipicul în românește. Paralel se tipăreau și Cazaniile, tot în românește (*Evanghelia învățătoare* de la Govora, din 1642 și reeditarea lărgită de la Dealu din 1644). Era un prim pas spre «românizarea» cultului în Biserica noastră.

Tot în deceniul al cincilea al secolului al XVII-lea se ducea o acțiune asemănătoare în celelalte «țări» românești, deși acolo se urmărea mai mult tipărirea unor cărți de învățătură adresate întregii «seminții românești». Ne gândim la *Cartea românească de învățătură* (Cazania) lui

Varlaam (Iași, 1643), la *Noul Testament* (1648) și *Psaltirea* (1651) de la Alba Iulia, toate urmărind și întărirea conștiinței de unitate a poporului român și a limbii sale.

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, interesul ierarhilor români de pretutindenii pentru cartea tipărită devine o preocupare majoră. În Țara Românească, după moartea mitropolitului Ștefan (25 aprilie 1668), a fost ales în scaunul mitropolitan egumenul *Teodosie* de la Argeș, caz puțin obișnuit ca un egumen să fie ridicat la suprema treaptă în ierarhia bisericească a țării. Implicat în frământările de natură politică ale vremii, ca adept al familiei Cantacuzino, după numai patru ani de păstorire, mitropolitul Teodosie a fost înlăturat din scaun, după ce a ajuns domn Grigore Ghica (1672—1673), reprezentant al boierilor din fracțiunea zisă a Bălenilor. Pentru câteva luni, în scaunul mitropolitan a fost ridicat egumenul *Dionisie* de la mănăstirea Radu Vodă din București, iar după moartea lui a fost transferat «cu sila» episcopul *Varlaam* de la Râmnic (1672—1679). Noul mitropolit, cunoscut și prin câteva citorii, a rămas în istoria vechii culturi românești prin înființarea unei tipografii în orașul său de reședință, la București. Împrejurările politice nu i-au permis să tipărească decât o singură carte, *Cheia înțeleșului* (1678), un volum de predici după arhimandritul ucrainean Ioanichie Galeatovschi din Cernigov. În aprilie 1679, deci după ce a ajuns domn Șerban Cantacuzino, a trebuit să cedeze locul lui Teodosie; s-a retras la schitul Trivale de lângă Pitești, apoi la Cozia, unde a și murit (15 noiembrie 1702)⁷⁶.

Fiind reșezat în scaun, mitropolitul Teodosie se va bucura până la moarte (27 ianuarie 1708) de sprijinul statornic al celor doi domni iubitori de cultură românească: Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu. Timp de aproape trei decenii, vlădica Teodosie va îndruma acțiunea de traducere și tipărire a numeroase cărți de slujbă sau de învățătură, fie în românește, fie în alte limbi. Contemporanul său din Moldova, mitropolitul Dosoftei (1671—1686), cu o întrerupere (în 1674—1675), va desfășura o acțiune stăruitoare pentru tipărirea de cărți teologice și literare (*Psaltirea în versuri* în 1673, *Viata și petriceria svinților*, în 4 volume, în 1682—1686, la care se adaugă cele rămase în manuscris), dar mai ales pentru traducerea și tipărirea de cărți liturgice în românește (*Acatistul Născătoarei de Dumnezeu* în 1673, *Dumnezeiasca Liturghie* în 1679 și 1683, *Psaltirea de-nțăles* în 1680, *Molităvnic de-nțăles* în 1681). În pofida condițiilor nefavorabile în care și-a desfășurat activitatea, cu schimbări dese de domnii și năvăliri de oști străine în Moldova, care au dus, în cele din urmă, și la «exilul» său în Polonia, Dosoftei are meritul incontestabil că a fost primul cărturar moldovean care a încercat să înlătore cu totul limba slavonă din slujba bisericească.

În schimb, în Țara Românească lucrurile s-au desfășurat într-o formă mai cumpănită. Astfel, la scurt timp după reinstalarea lui Teodosie ca mitropolit, în 1680, în tiparnița înființată de Varlaam a apărut

76. Amănunte asupra acestor schimbări la Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, București, 1981, p. 126—142.

un *Liturgier* cu slujbă în slavonește, dar cu tipicul în românește. Explicația acestei tipărituri, în maniera inaugurată încă de mitropolitul Ștefan, o dă însuși Teodosie, în prefață: «...iară Liturgia toată o pre-pune (traduce, n.n.) pre limba noastră și a o muta, nice am vrut, nice am cutezat, pentru neîndestularea limbii, pentru lipsa dascălilor, pentru neînțelegerea năroadelor de rostul cel adevărat și adânc al înnoirii...»⁷⁷.

Dar după foarte scurt timp, lucrurile s-au schimbat. În 1682 apare o *Evanghelie*, de data aceasta în limba română, în traducerea stolnicului lordache, fratele domnitorului (textul diferă de cel din Noul Testament de la Alba Iulia, din 1648). Merită să fie reținut și amănuntul că acum s-au tipărit pentru prima oară pericopele evanghelice în ordinea citirii lor la slujbe, începând cu Dumnica Învierii (până atunci se tipăreau așa-numitele Tetraevanghele, de tip slav, cu textele în ordinea lor din Noul Testament, dar cu indicații marginale asupra zilelor în care urmau să fie citite felurite pericope evanghelice)⁷⁸. În anul următor, apare un *Apostol*, tot în românește (cu aceeași așezare a pericopelor). În prefața acestuia se spunea că domnitorul a poruncit «știuților (oameni de carte, n.n.) și învățaților carii s-au întâmplat dascăli, de au tălmăcit Sfânta Scriptură cea nouă, spre bună înțelegerea limbii noastre», precizându-se că era vorba de ambele cărți: *Evanghelia* și *Apostolul*⁷⁹. Presupunem că era vorba de traduceri mai vechi, care circulau în manuscris, revizuite acum de alți oameni de carte, sub îndrumarea stolnicului lordache și care lucrau din dispoziție domnească. În orice caz, *Evanghelia* și *Apostolul* din anii 1682—1683 reprezintă a doua etapă din procesul îndelungat de înlocuire a limbii slavone cu limba română, în Țara Românească. Dacă în timpul mitropolitului Ștefan, sub Matei Basarab, s-au introdus îndrumările de tipic, acum, sub Teodosie, respectiv în timpul lui Șerban Cantacuzino se introduc «lecturile biblice», adică textele din Sfânta Scriptură folosite în cadrul Liturghiei. Va urma a treia etapă, în timpul păstoririi mitropolitului Antim Ivireanul și a domniei lui Constantin-Vodă Brâncoveanu, când se vor traduce și tipări în românește slujbele însele.

Anul 1688 marchează, pe tărâm cultural-bisericesc, apariția *Bibliei* de la București, numită și «*Biblia lui Șerban Cantacuzino*», prima ediție românească integrală, considerată «un monument literar, de limbă, dar în același timp și un act editorial fără egal raportat chiar la tehnica tipografică modernă»⁸⁰. Într-un fel, apariția acestei prime ediții integrale a *Bibliei* în românește înregistrează sfârșitul domniei lui Șerban-Vodă Cantacuzino și începutul noii domnii, a nepotului său, Constantin Brâncoveanu. Tipărirea ei a început la 5 noiembrie 1687. Un prim tiraj era terminat în septembrie 1688, deci în timpul vieții lui Șerban († 28 octombrie 1688). Se poate vorbi, așadar, de un adevărat «record», dacă avem în vedere că era o operă de mari proporții, cu 944

77. BRV, I, p. 234.

78. BRV, I, p. 246—251.

79. BRV, I, p. 258—262.

80. Dan Simonescu și Gheorghe Buluță, *Pagini din istoria cărții românești*, București, 1981, p. 57.

de pagini, format mare, textul imprimat pe două coloane, cu litere mărunte. Al doilea tiraj era isprăvit abia la 10 noiembrie 1688, sub noul domn Constantin Brâncoveanu, ales de boierii țării, dar nerecunoscut încă de Poartă. În această situație, cel de al doilea tiraj avea o foaie de titlu distinctă. Noul domn păstra din cea veche numai precizarea că «s-au tâlmăcit după limba elinească spre înțelegerea limbii rumânești, cu porunca prea bunului creștin și luminatului domn Ioan Șerban Cantacuzino Basarab Voevod», dar adăuga: «și cu îndemnarea dumnealui Constandin Brâncoveanu, marele logofăt, nepot de soră al Măriei Sale, carele după prestăvirea acestui mai sus pomenit domn, puternicul Dumnezeu den alegerea a toatei Țări Rumânești, pre dumnealui l-au coronat cu domnia și stăpânirea a toată țara Ungrovlahiei». Rezulta limpede că în calitatea lui de prim sftenic domnesc, Brâncoveanu a îndeplinit un rol însemnat în tipărirea Bibliei bucureștene, fiind un «ispravnic» al lucrării de imprimare, cum se preciza în prefața cărții Mărgăritarele Sf. Ioan Gură de Aur, apărută la București, în 1691. Tânărul domn își asuma astfel un rol egal cu al unchiului său în acest memorabil act de cultură, iar pe plan politic voia să confirme alegerea lui ca domn al Țării Românești.

Apariția Bibliei de la București avea nu numai o semnificație teologico-bisericească și culturală, ci și una politică. Șerban Vodă voia ca această ediție a Bibliei să constituie una din acțiunile de propagandă antiotomană întreprinse de el. Prestigiul său de descendent al basileilor Cantacuzini de pe tronul Bizanțului de altădată trebuia să crească și prin subvenționarea acestei editări a Bibliei românești. De altfel, a doua prefață a Sfintei cărți făcea amintire și de strămoșii domnului, care au condus un timp destinele imperiului bizantin⁸¹. Trebuie reținut în acest context și faptul că tot Șerban Cantacuzino subvenționase, în 1687, imprimarea *Bibliei* grecești, la Veneția, în tipografia fraților Glykis. Prefața Bibliei venețiene era adresată domnului muntean, fiind subliniată aici nu numai contribuția sa la realizarea acestui act de cultură, ci mai cu seamă personalitatea lui politică. Drept aceea, frații Glykis îl considera pe Șerban Vodă ca o «mândrie a elinilor, slavă a Bizanțului, glorie a Cantacuzinilor și putere a toată Misia» (aluzie la Moesia romană, n.n.)⁸². El era, deci, un exponent al popoarelor balcanice subjugate, un protector al întregii Ortodoxii. Și această Biblie venețiană făcea parte dintr-un șir de alte cărți tipărite de frați Glykis, menite să sprijine lupta antiotomană a grecilor subjugați⁸³.

Apariția Bibliei de la București ridică o serie de probleme în legătură cu autorii celor două prefețe, dar mai ales cu traducătorii și, în final, probleme referitoare la unitatea limbii și a poporului român. Prima prefață, adresată clerului și credincioșilor, era semnată de Șerban Cantacuzino. Desigur, în războiul care începuse între turci și austri-

81. Cf. Virgil Cândea, *Semnificația politică a unui act de cultură feudală*, în rev. *Studii*, XIV, 1963, nr. 3, p. 651—671.

82. N. Iorga, *În legătură cu Biblia de la 1688 și Biblia de la 1667 al lui Nicolae Milescu*, București, 1916, p. 4—6 (extrasul).

83. Virgil Cândea, *Les Bibles grecque et romaine de 1687—1688 et les visées imperiales de Șerban Cantacuzino*, în *Balkan Studies*, 10, 1969, nr. 2, p. 351—376.

eci și în care va fi implicat și domnul muntean, el nu va fi avut răgazul trebuitor pentru întocmirea acestei prime prefețe. De altfel, ne îndoim că prefețele unor tipărituri românești semnate de domnitori erau scrise de ei înșiși; de regulă, erau alcătuite de anumiți cărturari din anturajul lor, posibil pe baza îndrumărilor date de ei. În cazul de față, autorul putea fi ori învățatul Constantin Cantacuzino stolnicul, ori mai de grabă unul din frații Radu și Șerban Greceanu, care au avut un rol însemnat în pregătirea textului Bibliei pentru tipar, cum vom constata în cele ce urmează.

A doua prefață era semnată de patriarhul Dositei al Ierusalimului, figură reprezentativă a întregii Ortodoxii în ultimele trei decenii ale secolului al XVII-lea și începutul celui următor. Biblia românească dobandea astfel o mai mare autoritate, un spor de prestigiu, prin această semnătură ilustră, nu numai în fața cititorilor români, ci și în fața întregii creștinătăți. Presupunem că unele referințe la istoria poporului român, inclusiv ideea unității muntenilor, moldovenilor și ardelenilor, i-au fost sugerate de Constantin Cantacuzino stolnicul. Iar traducerea prefeței în românește va fi fost făcută, fără îndoială, tot de unul din frații Greceanu.

O problemă mult dezbătută în istoriografia noastră literară se referă la traducătorii acestei prime ediții integrale a Bibliei românești. Din cuprinsul prefeței semnate de Șerban Cantacuzino rezultă limpede că este vorba de o operă «colectivă», de o «conlucrare» între cărturari români din perioade și locuri distincte. «Și aceasta am făcut — se spune în prefață — la tălmăcirea acestei Sfinte Scripturi, făcând multă nevointă și destulă cheltuială. Despre o parte puind (punând, n.n.) dascăli știuți (învățați, n.n.) foarte den limba elinească, pe prea înțeleptul cel dextru dascăli ales și arhieru Ghermano Nisis și, după petrecerea lui (moartea, n.n.) pe alții care s-au întâmplat; și despre altă parte ai noștri, oameni ai locului, nu numai pedepsiți (învățați, n.n.) întru a noastră limbă, ci și de limba elinească având știință ca să o tălmăcească, care luând lumină și dintr-alte izvoade vechi și alăturându-le cu cel elinesc al celor 70 de dascăli (Septuaginta, n.n.), cu vrerea lui Dumnezeu o au săvârșit precum să vede»⁸⁴. Deci, nu este nominalizat decât mitropolitul titular Ghermano Locros de Nissa, apoi se face o amintire vagă despre «alții care s-au întâmplat», desigur cărturari greci, precum și «ai noștri, oameni ai locului», deci cărturari români, fără să se indice vreun nume.

Este lucru stabilit că la baza textului Noului Testament a stat ediția de la Alba Iulia din 1648⁸⁵. O simplă comparare a textelor ne încredințează că de multe ori este vorba doar de schimbări neînsemnate de limbă, cerute de însăși evoluția ei. Au fost reproduse integral după ediția de Alba Iulia și trei «predoslovii» sau introduceri și anume la Evangheliile de la Marcu, Luca și Ioan.

Cărțile Vechiului Testament erau traduse de umanistul moldovean Nicolae Milescu (c. 1636—1708), diplomat, memorialist, istoric, etnograf,

84. BRV, I, p. 286 (prefetele și însemnările finale la p. 283—291).

85. Cf. Gabriel Tepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970, p. 53—67.

filolog și chiar teolog, ajuns în slujba țarilor ruși care i-au încredințat cunoscuta misiune în China, cu traversarea Siberiei. Prin anii 1661—1664, pe când era reprezentantul (capucehaie) lui Grigorie Ghica al Țării Românești pe lângă Poarta otomană, deci la Constantinopol, a tradus acolo Vechiul Testament, după versiunea critică a Septuagintei, tipărită de protestanții la Frankfurt, în anul 1597 (pe ultima pagină a cărții se făcea precizarea că «izvodul» elinesc după care s-a tradus, era tipărit la «Franco Fortu»). El a folosit însă și alte traduceri ale Vechiului Testament: «izvodul slavonesc» (ediția de la Ostrog, din 1581), «izvoade latinești», deci ediții ale Vulgatei, care circulau încă din secolul al XV-lea. Probabil a folosit și unele traduceri parțiale ale Vechiului Testament în românește⁸⁶.

Cercetătorul N. A. Ursu din Iași, cunoscutul editor și exeget al operei mitropolitului Dosoftei al Moldovei, a emis ipoteza că traducerea lui Nicolae Milescu a fost revizuită și îndreptată de Dosoftei al Moldovei, pe când era episcop la Roman, lucru vădit «prin prezența sporadică și oarecum enigmatică în Biblia de la București a unor cuvinte care caracterizează scrisul lui Dosoftei».

Faptul că n-au fost menționate numele lui Nicolae Milescu și al mitropolitului Dosoftei se explică prin aceea că spătarul a tradus Biblia pe când era reprezentant la Poartă al domnitorului Grigorie Ghica, cel care ordonase uciderea postelnicului Constantin Cantacuzino, tatăl lui Șerban, care a tipărit Biblia, iar Dosoftei, în 1688, era exilat în Polonia, amenințat cu caterisirea. În astfel de condiții, s-a considerat că nu era oportun să fie indicat și aportul lor. În orice caz, un exemplar al Bibliei i-a fost trimis și lui Dosoftei în Polonia, pe care el a făcut mai multe comentarii marginale în limbile latină, greacă, polonă și română, dar a lăsat și o însemnare pe foaia de titlu că exemplarul i-a fost oferit de domnul muntean (azi se găsește în muzeul mănăstirii Putna)⁸⁷.

Înainte de a fi dat la tipar, întreg textul a fost revăzut de cunoscuții cărturari munteni, frații Radu și Șerban Greceanu. Primul semna și «versurile la stema țării». Într-o notă finală se preciza: «iară cu nevoința și îndreptarea celor ce s-au întâmplat dascăli și mai multe deslușindu-se pre limba rumânească de cei mici și plecați dentru slugile Măriei Sale, Șarban biv 2 logofăt i brat ego (și fratele său, n.n.) Radul log(ofăt)». Apețiați eleniști, ei au «îndreptat» întreaga traducere a lui Milescu, aflată într-o plină formă, încă nestilizată, cu alte cuvinte «au definitivat-o» în vederea tiparului. În munca lor, ei au cercetat și unele ediții străine ale Bibliei (se pare cele șase volume din *Biblia sacra polyglotta*, tipărite la Londra în anii 1653—1657, de orientalistul Walton Brian și altele). N-ar fi exclus ca ei să fi «consultat», la traducerea unor texte mai dificile, și pe Constantin Cantacuzino Stolnicul sau pe unii cărturari greci aflați atunci în Țara Românească, după cum rezultă din

86. Amănunte la Virgil Cândea, *Răzuna dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979, p. 116—122.

87. Dosoftei, *Opere I, Versuri*. Ediție critică de N. A. Ursu. Studiu introductiv de Al. Andriescu, București, 1978, p. 504—513.

prima prefață⁸⁸. De altfel, sunt semnificative și cuvintele din foaia de titlu, în care se menționa că Biblia s-a tipărit «spre înțelegerea limbii românești» și «pentru cea de obște priință s-au dăruit neamului românesc». Iar în cea de a doua prefață era și mai limpede exprimat scopul urmărit prin imprimarea Bibliei bucureștene: «să lumineze celor din casă și Besericii noroade: rumânilor, moldovenilor și ungro-vlahilor»⁸⁹.

Un alt lucru care merită să fie sesizat este acela că ediția de la București din 1688 a fost folosită — într-o măsură mai mare sau mai redusă — și de edițiile ulterioare ale Bibliei în românește: Blaj 1795, Petersburg 1819, Buzău 1854—1856, Sibiu 1856—1858 și București 1914⁹⁰.

În sfârșit, trebuie reținut faptul că această primă ediție integrală a Bibliei în românește poate fi considerată ca o expresie a unității românilor de pretutindeni, pentru că Vechiul Testament era tradus de moldoveanul Nicolae Milescu, probabil revăzut de Dosoftei, Noul Testament era reprodus după ediția de la Alba Iulia, tradusă de ieromonahul muntean Silvestru și de cărturari transilvăneni anonimi; «definitivarea» întregului text pentru tipar au făcut-o frații Radu și Șerban Greceanu, supravegherea tiparului și corectura au fost încredințate fostului episcop Mitrofan de Huși, deci un moldovean, cheltuielile de tipar au fost suportate de Șerban Cantacuzino, iar «ispravnic» al întregii lucrări a fost logofătul Constantin Brâncoveanu, sub care se va termina imprimarea cărții și care se va ocupa apoi și cu difuzarea ei. O adevărată operă de «colaborare panromânească»!

După Biblia de la București, activitatea editorială în Țara Românească a înregistrat un spor fără precedent. Deși tiparul era cunoscut aici de aproape două veacuri, în nici o domnie n-au văzut lumina cărți atât de multe și de un cuprins atât de variat ca în timpul lui Constantin Brâncoveanu. Cu sprijinul său generos au apărut, în cei peste 25 de ani ai săi, aproximativ 80 de cărți în limbile română, slavă, greacă, și arabă, în cinci centre tipografice: București, Buzău Snagov, Râmnic, Târgoviște. Cărțile tipărite acum erau de o mare diversitate: cărți de slujbă, scrieri teologice-polemice, patristice, omiletice, cărți de învățătură pentru preoți și altele (lipsesc numai cărțile cu caracter juridic — pravi-lele). Era meritul domnitorului, dar și al altui cărturar venit la noi din Iveria sau Georgia Caucazului, ieromonahul-tipograf episcopul, apoi mitropolitul Antim, considerat — alături de Coresi — drept cel mai mare «tipograf» din vechea cultură românească. Datorită lui Antim,

88. Rolul lor a fost subliniat de Dr. Antonie Plămădeală, în studiul *Biblia de la București ce «s-au dăruit neamului românesc» la 1688*, în vol. *Dascăli de cuget și de simțite românească*, București, 1981, p. 217—241.

89. BRV, I, p. 289.

90. V. Cădea, *Nicolae Milescu și începuturile traducerilor umaniste*, p. 151. Nu am amintit de lucrarea «apocrifă» atribuită lui Iosif Flaviu, *Despre rațiunea dominantă*, întrucât depășește cadrul studiului nostru. Vezi despre ea: Virgil Cădea, *Tratatul «Despre rațiunea dominantă», prima operă filozofică publicată în limba română*, în vol. *Rațiunea dominantă...*, p. 172—214.

domnia lui Brâncoveanu a devenit «cea mai frumoasă epocă din arta tipografică... Este meritul de neuitat al acestui iviric, Antim»⁹¹.

Împrejurările venirii sale la noi sunt încă destul de confuze. Se știe că era născut în Iviria, în jurul anului 1650, că a căzut din tinerețe în robie, poate la turci și că a ajuns la Constantinopol. Eliberat, fie datorită multiplelor sale talente, de care vorbesc contemporanii, fie prin răscumpărarea din partea Patriarhiei sau a altor georgieni, a trăit o vreme în preajma Patriarhiei, unde a învățat arta sculpturii în lemn, a caligrafiei, picturii și broderiei, dar și limbile greacă, arabă și turcă. N-ar fi exclus ca tânărul Andrei să fi urmat și cursurile școlii grecești a Patriarhiei, căci lucrările sale originale îl arată ca un ierarh cu multă învățătură, pe care cu greu și-ar fi însușit-o ca autodidact. Nu se cunosc nici împrejurările în care a ajuns în Țara Românească în primii ani de domnie ai lui Constantin Brâncoveanu. N-ar fi exclusă o recomandare a sa din partea patriarhului Dositei al Ierusalimului, care avea nevoie de un om cultivat, în vederea tipăririi de cărți în limba greacă. Cei mai mulți cercetători consideră că a fost călugărit și hirotonit preot-ieromonah numai după ce-a ajuns în Țara Românească. Probabil a început să lucreze în tipografia din București încă din 1689, sub îndrumarea fostului episcop Mitrofan de Huși. La doi ani după apariția Bibliei, deci în 1690, s-au tipărit de București două cărți în limba greacă: *Manual împotriva schismei papistașilor...*, al ieromonahului Maxim Peloponesianul, teolog din secolul al XVII-lea, elev al marelui patriarh Meletie Pigas al Alexandriei, precum și o altă carte care cuprindea, de fapt, două lucrări: *Întâmpinarea la principiile catolice și la chestiunile lui Chiril Lucaris*, a învățatului ieromonah Meletie Syrigos, cel care reprezentase Patriarhia ecumenică la Sinodul de la Iași, din 1642, la un loc cu *Manualul împotriva rătăcirii calvine* al patriarhului Dositei al Ierusalimului, cu mai multe prefețe, unele închinat lui Constantin Brâncoveanu, care suportase cheltuielile de tipar⁹².

În 1691 a apărut o nouă carte în limba română: *Mărgăritare, adevărate cuvinte de multe feliiuri, a celui întru sfinți părintelui nostru Ioan arhiepiscopul Țarigradului, a lui Zlatoust și altor Sfinți Părinți...* (6 + 178 foi). Se făcea precizarea că s-a tradus «din limba elenească pre limba grecească» (deci, din greaca veche în cea modernă), «iară acum întâiu, cu porunca și cu toată cheltuiala» lui Constantin Brâncoveanu s-au tradus «de pre limba grecească pre limba rumânească și s-au dat în tipariu pentru cel de obște folos sufletesc a tot neamul rumănesc care supt oblastia Măriei Sale lăcuiește, luminând în pravoslavie». Cele două prefețe (către domnitor și către cititori) erau semnate de frații Radu și Șerban Greceanu, traducătorii cărții. Sunt deosebit de mișcătoare câteva cuvinte din a doua prefață, în care traducătorii recunoșteau că inițiativa traducerii a aparținut domnitorului: «Nu den noi-ne, adevărul mărturisim mișcat, ce den porunca prea înălțatului și prea luminatului domnitorul nostru Ioan Constandin Basarabă Voevod împinși suntem, dupre limba greciască pre a noastră rumânească le-am întors,

91. N. Iorga, *Tipografia la români*, în N. Iorga, *Scrieri despre artă*, București 1968, p. 210—211.

92. BRV, I, p. 297—315.

precum și alte cărți am făcut și încă facem». Recunoșteau apoi că au avut «îndireptătoriu» pe «înțeleptul» Constantin stolnicul, «însă la cele mai adânci filozofești și bogoslovești noimata ce s-au aflat...». Într-o notă finală se menționa că «meșterul lucrului» și «diortosirea» fuseseră incredințate fostului episcop de Huși, Mitrofan⁹³.

Anul 1691 aduce unele schimbări în istoria tiparului românesc. Cu sprijinul lui Constantin Brâncoveanu a luat ființă acum o nouă tipografie, la Buzău. La 10 iunie era ales în scaunul vlădicesc de la Buzău, Mitrofan, fostul episcop de Huși, deci un moldovean. Se pare că era o «politică» a domnitorului promovarea unor străluciți tipografi și oameni de carte pe diferite scaune episcopale, pentru ca prin ei să înzestreze țara și lumea ortodoxă, în genere, cu cărți de slujbă, de învățatură creștină și de apărare a credinței ortodoxe.

Noul ales învățase de tânăr meșteșugul tiparului și i-a fost de un real ajutor mitropolitului Dosoftei al Moldovei la tipărirea Molitvelnicului din 1681 și a cărții «Viața și petriacerea svinților», din 1682—1686. La rugămintea patriarhului Dosoftei al Ierusalimului, a pus bazele tiparului grecești de la mănăstirea Cetățuia de lângă Iași, în 1682, în care au apărut o serie de lucrări, mai ales cu conținut teologic. După o scurtă păstorire la Huși (1682—1686), a fost nevoit să-și părăsească eparhia, punându-se sub ocrotirea lui Șerban Cantacuzino, devenind conducătorul tipografiei domnești din București. În această calitate s-a îngrijit de tipărirea Bibliei din 1688, precum și a altor cărți grecești și românești⁹⁴.

«În tipografia domnească» pe care a înființat-o la Buzău, a imprimat zece cărți, din care unele erau în mai multe volume; era o singură carte de învățatură, iar celelalte de slujbă.

Șirul tipăriturilor buzoiene a început cu *Pravoslavnica Mărturisire* a lui Petru Movilă (1691), prima traducere românească a acestei lucrări, dar și prima ediție într-o națională. Traducerea aparținea lui Radu Greceanu, având «ajutoriu și îndireptătoriu mai grelele cuvinte și noime» pe Constantin Cantacuzino stolnicul. Avea două prefete, una adresată lui Constantin Brâncoveanu, alta cititorilor, precum și «Versuri politice asupra stemei», toate semnate de Radu Greceanu⁹⁵.

Ca ucenic al mitropolitului Dosoftei, vlădica Mitrofan a sprijinit acțiunea de «românizare» a cultului, dar, trăind acum în Țara Româ-

93. BRV, I, p. 315—321 (cit. p. 320).

94. Despre Mitrofan au scris: Ioan Bianu, *Mitrofan, episcopul Hușilor și al Buzăului, mare tipograf*, în *Almanahul Graficei Române, Craiova, 1927*, p. 44—49; Nicolae Turcu, *Viața și activitatea cultural-tipografică a episcopului Mitrofan al Buzăului* în BOR, an LXXXIII, 1965, nr. 3—4, p. 280—296; Gabriel Cocora, *Un mare tipograf român în circuitul european în secolul al XVIII-lea: episcopul Mitrofan al Buzăului*, în vol. *Tipar și cărțurari*, București, 1977, p. 143—179; Doru Mihăescu, *Considerații asupra vieții și activității tipăriturii primei Biblie românești, Mitrofan, episcopul de Huși*, în MMS, an LV, 1979, nr. 3—6, p. 314—334; Antonie Plămădeală, *Episcopi ai Buzăului în cultura română*, în vol. *Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților*, II, Buzău, 1983, p. 55—62.

95. BRV, I, p. 321—324. Ediția de Buzău a fost retipărită în volumul editat de Pr. Nicolae M. Popescu și Gheorghe I. Moiseșcu, *Mărturisirea Ortodoxă. Text grec inedit. Ms. Parisinus 1265. Text român ed. Buzău, 1691, București, 1942/1944*, p. 183—328 (a se vedea și studiul introductiv, p. XLIX—LXVI).

nească, a trebuit să se adapteze la situația de aici, fapt pentru care a tipărit cărți de slujbă cu îndrumările tipiconale, paremiile, Apostolul, Evanghelia și sinaxarele în românește, iar slujba propriu-zisă în slavonește.

În 1698 s-au tipărit la Buzău cele 12 *Mineie*, prima ediție integrală la noi. Chiar în foaia de titlu se preciza că «s-au tipărit cu tipicul și pariemiile și sinaxariul pe limba rumânească, den porunca și toată cheltuiala prea luminatului domn Io Constantin Basarab Voevod...», însuși episcopul Buzăului, chiar Mitrofan fiind tipograf. Mineiul pe septembrie avea și o prefață semnată de mitropolitul Teodosie, adresată lui Constantin Brâncoveanu, prin care-i elogia strădaniile «ctitoricești» și culturale. O notă finală la Mineiul pe septembrie, scrisă de Radu Greceanu, arată că și el s-a numărat printre «ostenitori», precizând că din dispoziția lui Brâncoveanu «a tâlmăcit viețile și istoriile tuturor sfinților și tuturor praznicilor, și mari și mici, după sinaxariul grecesc și mai vârtos îndireptând după Mineile Besericii cele elinești». În aceeași notă se plângea de greutatea traducerii, dar aflăm și lucruri interesante și în legătură cu «acrvia» sa științifică: «...cu greu iaste a tâlmăci neștine singur, ales despre limba elinească spre cea rumânească; că sunt cuvinte elinești și vorbe după locuri care unele nici la lexicoane nu să află; altele, de să și află și să înțeleg, iară pentru îngustarea limbii rumânești nu pot veni la tâlmăcit. Iară eu am iscodit și in tot chipul m-am nevoit a nu lăsa nici un cuvânt ca să nu dea întru înțelegerea limbii noastre cei rumânești». Mineiele s-au tipărit într-un timp «record», în numai un an, depunându-se o stăruință vrednică de admirație, după cum arată și Mitrofan în prefața Mineiului pe septembrie: «că și noaptea o am făcut-o în unele vremi în loc de zi»⁹⁶.

În anii următori au apărut, în aceeași formă lingvistică, *Evhologhionul* sau *Molitvelnicul* (1699 și 1701), «ce iaste de mare treabă în toate zilele și în tot ceasul», *Octoihul* (1700), una din cele mai izbutite realizări sub raport tehnic, cu remarcabile gravuri, cele mai multe semnate de Ioan Bacov, *Penticostarul* (1701), *Psaltirea* (1701), *Liturghierul* (1702), ultima cu cheltuiala paharnicului Șerban Cantacuzino, care semna și o prefață. Celelalte aveau prefețe scrise de mitropolitul Teodosie (Triodul și Penticostarul) și de episcopul Mitrofan «iubitoriul de ostenele», cum obișnuia să-și spună. În prefața Octoihului, de pildă, vlădica Mitrofan scria: «tipografia, măcar că cu ajutorul lui Dumnezeu, pren mâinile mele s-au făcut, iară de la Măria Ta îi iaste însuflețirea și viața și pentru aceia să cuvine să să zică că iaste toț a Măriei Tale»⁹⁷. Câteva tipărituri (*Evhologhionul*, Triodul și *Psaltirea*) aveau și obișnuitele «stihuri politice la stema țării»⁹⁸.

Sub urmașul său, Damaschin Dascălul (1702—1708), activitatea tipografică n-a continuat cu aceeași intensitate. S-au tipărit doar *Molitvele Vecerniei și Utreniei* (două ediții), *Psaltirea* din 1702 (cu psalmii

96. BRV, I, p. 365—369 (cit. 368).

97. BRV, I, p. 400.

98. Tipăriturile lui Mitrofan în BRV, I, sub voce; Pr. Gabriel Cocora, *Tipografia și tipăriturile de la Episcopia Buzăului*, în BOR, an LXXVIII, 1960, nr. 3—4, p. 286 urm. și în vol. *Tipar și cărțurari*, București, 1977, p. 27—30.

în slavonește, câteva «moltive» și «învățăture» în românește), urmate de un *Apostol*, în 1704 (după ediția de la București din 1683), ultimele două având și prefețe ale episcopului, dedicate lui Constantin Brâncoveanu⁹⁹. În tipografia de la Buzău au lucrat și câțiva din ucenicii lui Mitrofan, pricepuți tipografi și gravori, între care și Ivan Bacov (după unii Băcă-anul) și alții.

Spuneam mai sus că anul 1691 a adus o schimbare în istoria tiparului românesc, prin înființarea «tiparniței domnești» de la Buzău. Dar și tipografia de la București intră într-o etapă nouă a existenței sale, fiind pusă de acum înainte sub conducerea ieromonahului Antim Ivireanul¹⁰⁰. În octombrie 1691 a apărut prima carte tipărită de el: «*Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon*», traduse în greaca modernă de arhimandritul Hrisant Notaras, viitorul patriarh, «cu îndemnul și cheltuiala» lui Constantin Brâncoveanu. Apariția cărții se explică prin aceea că domnul muntean intenționa să-și pregătească fiul pentru domnie, să întemeieze «o dinastie».

În anul următor a tipărit *Slujbele Sfintei Parascheva și a Sfântului Grigorie Decapolitul*, tot în limba greacă (moaștele lor aflându-se la Iași, respectiv la mănăstirea Bistrița din Oltenia). Avea o prefață semnată de Șerban Greceanu, închinată lui Constantin Brâncoveanu, «din porunca și cu cheltuiala» căruia s-a și tipărit această carte «de prea smeritul între ieromonahi Antim Ivireanul». În 1693 a apărut *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie elinească și rumânească*, cu textul pe două coloane, grecesc și românesc. Este una din cele mai remarcabile realizări tipografice, cu unele frontispicii, gravuri și viniete lucrate cu multă măiestrie de Antim Ivireanul. «Stihurile politicești» la stema țării, ca și prefața, în grecește și românește, erau scrise de logofătul Șerban Greceanu. La sfârșit erau două scurte «postfețe» (în grecește și românește), prima scrisă de ieromonahul Athanasie Moldoveanul, care a făcut «îndreptarea» textului în ambele limbi, iar a doua de ieromonahul «Anthim de la Iviriia», cel ce a tipărit cartea în care cerea «îndreptarea greșalelor, neștiinții și a nesocotelii mele, cu blândă și frățească voință»¹⁰¹. Prin tipărirea acestei Evanghelii cu text paralel, Antim a urmărit să convingă pe toți cărturarii care trăiau la noi, de orice neam ar fi fost, că și limba română poate fi considerată o «limbă sfântă» sau «limbă liturgică», în stare să exprime adevărurile Ortodoxiei.

În 1694 Antim a tipărit o *Psaltire* românească, tot «cu porunca și toată cheltuiala» domnitorului. Avea câteva «versuri la prea luminata stemă a țării» și o prefață, amândouă semnate de «smeritul întru ieromonahi Anthim Ivireanul, tipografu»¹⁰².

În 1694 activitatea tipografiei bucureștene s-a întrerupt pentru un timp. Se pare că încă din acel an ieromonahul Antim a fost trimis la

99. BRV, I, sub voce și Gabriel Cocora, *Tipar și cărturari*, p. 30.

100. Toate cărțile imprimate de Antim Ivireanul însuși, sau «cu binecuvântarea» sa, după ce-a ajuns ierarh, sunt descrise de Ioan Bianu și Nerva Hodoș în *Bibliografia românească veche*, tomurile I și II și de Preotul Nicolae Șerbănescu în studiul *Antim Ivireanul tipograf*, în BOR, an LXXIV, 1956, nr. 8—9, p. 690—766, cu bogată bibliografie, încât renunțăm la trimiteri pentru fiecare lucrare în parte.

101. BRV, I, p. 328—335; N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 702—705.

102. BRV, I, p. 335—337; N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 705—706.

mânăstirea Snagov, cu o parte din utilajul tipografic de la București. Documentele timpului îl prezintă și ca egumen al mânăstirii, între 2 mai 1696 și 21 mai 1704. În această străveche așezare monahală a luat naștere un nou centru tipografic, cu posibilități de imprimare în mai multe limbi, în vederea ajutorării creștinilor ortodocși aflați sub dominație otomană. În numai cinci ani entuziastul tipograf a dat la lumină 15 cărți: șapte grecești, una greco-arabă (*Liturghierul* din 1701), cinci românești, una slavonă (*Gramatica* lui Meletie Smotrițki, în 1697), una slavo-română (*Slujba Sfinților Constantin și Elena*, 1696, cu rugăciunile în slavonește, iar prefața — lui Mihail Iștvanovici —, îndrumările tipiconale, paremiile, Apostolul, Evanghelia și sinaxarul în românește).

Dintre cărțile grecești imprimate la Snagov ne rețin atenția: *Antologhionul* (1697), o carte masivă, cu peste 2100 pagini, cuprinzând Psaltirea, Octoihul, Ceaslovul, Penticostarul, Triodul și Antologhionul propriu-zis, adică extrase din slujba celor 12 Mineie, slujbele unor sfinți, Apostolul și Evangheliile de la maslu, cele trei Liturghii ș.a.; textul este pe două coloane, cu literă mică. Inițiativa a pornit din partea ieromonahului Galaction Vidali, fost egumen al mânăstirii Sfânta Lavră de la Athos, care a suportat și cheltuielile de tipar, iar revizuirea textelor a făcut-o învățatul dascăl Panaiot Sinopeus. Meșter tipograf a fost tot «ieromonahul Antim din Iviria», care a isprăvit lucrul în ianuarie 1697, semn că imprimarea începuse încă din 1696. O nouă ediție a *Psaltirii*, în grecește, va apare tot la Snagov, în 1700.

Tot la Snagov au apărut în grecește câteva cărți cu conținut teologic: *Manual despre câteva nedumeriri și soluțiuni sau despre cercetarea și confirmarea câtorva dogme necesare ale Bisericii*, a profesorului Ioan Cariofil, scrisă «la cererea» stolnicului Constantin Cantacuzino și închinată domnitorului, cu prefața lui Antim Ivireanul (1697).

În 1699 a apărut *Mărturisirea Ortodoxă* a lui Petru Movilă, cu un comentariu al învățatului grec (sau macedoromân) Visarion Macri din Ianina, diortosită de Panaiot din Sinope. În foaia de titlu se făcea și precizarea că s-a tipărit «din îndemnul și cu cheltuiala» lui Constantin Brâncoveanu, de către ieromonahul Antim din Ivir. Avea cinci epigrame către domnitor, semnate de Sevastos Kyminitis, una de Ioan Comnen, trei de elevii Academiei domnești de la București și alte trei de elevii celor două școli din Ianina, în Grecia, după care urmau două scrisori cu conținut teologic-polemic ale patriarhului Dositei al Ierusalimului. Era a treia ediție în limba greacă a Mărturisirii lui Petru Movilă (după cea din 1667 din Olanda, a lui Panaiotachi Nicusios, marele dragoman al Porții și cea de la Lipsca din 1695 a profesorului Laurentius de la Uppsala).

Tot în 1697 a tipărit un *Cuvânt panegiric despre împăratul Constantin*, rostit în catedrala mitropolitană din București, de preotul Gheorghe Maiota.

În 1701 Antim a mai tipărit la Snagov cartea lui Sevastos Kyminitis, *Eortologhion*, în care se tratează unele probleme: despre siguranța cronologiei, despre toate sărbătorile și teoriile lor, despre Sfintele Paști, despre unele canoane bisericești, despre Minologhiul cel mai scurt, cu

prefață și epigrame semnate de autor, dar și cu o scrisoare a lui Antim către Constantin Brâncoveanu. Se pare că s-a folosit și ca manual în Academia domnească din București.

O altă carte grecească era *Proschinitarul Sfântului Munte Athos* (1701), lucrat de profesorul Ioan Comnen, cu descrierea tuturor celor 20 de mănăstiri mari, precum și schitului Sf. Ana.

Cele cinci cărți românești de la Snagov erau de o mare diversitate. O *Evanghelie* (1697), *Acatistul Născătoarei de Dumnezeu* (1698), lucrarea polemică a ieromonahului Maxim Peloponesianul, tradusă în românește după ediția grecească tipărită la București, în 1690, tipărită acum sub titlul: *Carte sau lumină, cu drepte dovediri din dogmele Bisericii Răsăritului asupra dejghinării papistașilor...* «acum întâiu tipărită pre limba rumânească cu porunca și cu toată cheltuiala...» lui Constantin Brâncoveanu (1699). Nu se arată cine era traducătorul. În 1700, ucenicul lui Antim, Gheorghe Radovici, a tipărit cartea *Învățăture creștinești*, cu caracter didactic-moralizator, iar în 1701 *Floarea darurilor*, o altă lucrare cu conținut moralizator, scrisă în Italia, care a cunoscut o largă răspândire în țările noastre. Amândouă erau traduse în românește de ieromonahul *Filotei Sfetagorețul*, identificat în anii din urmă cu autorul primei *Psaltichii românești* cunoscute, «Filothei sin agăi Jipei»¹⁰³.

Aici, la Snagov, ieromonahul Antim a format și un grup de «ucenici» în meșteșugul tiparului. Cel mai de seamă a fost *Mihail Ștefan* (sau Istvanovici). Pe acesta l-a trimis la Alba Iulia, unde a tipărit în 1699 un *Chiriadromion sau Evanghelie învățătoare, care are întru ea Cazanii la toate Duminicile preste an și la praznicele domnești și la sfinții cei numiți*; avea 81 de cazanii, reproduse după cartea lui Varlaam din 1643. În prefața închinată mitropolitului Athanasie Anghel al Ardealului, Mihail Ștefan relatează că a fost trimis la Alba Iulia de Constantin Brâncoveanu, «carele nu cu puțin s-au arătat (și pururea să arată) luminătoriu credinții pravoslavnice, întărind-o cu dumnezeieștile cărți, în tot chipul tipărindu-le», el fiind considerat «patronașul adevărat al sfinței Mitropolii de aici din Ardeal». În același an, Mihail Ștefan a mai tipărit la Alba Iulia, *Bucavna, ce are în sine deprinderea învățaturii copiilor la carte...*, cea mai veche din câte cunoaștem până azi¹⁰⁴. Mihail Ștefan va continua activitatea editorială a lui Antim, la Râmnic, apoi tocmai în Georgia (Ivria).

Un alt tipograf a fost *Gheorghe Radovici*, care a lucrat la Snagov și la Târgoviște, cel ce în prefața cărții *Învățăture creștinești* (Snagov, 1700) mărturisea că a învățat «cu multă osteneală și osârdie de la sfinția sa meșteșugul tipografii». La rândul lor, acești «meșteri ai tiparului» au format alți ucenici, care vor lucra în prima jumătate a secolului al XVIII-lea la București, Râmnic și Buzău.

Anii 1701—1705 constituie perioada cea mai fecundă din activitatea tipografică și artistică a lui Antim, căci acum și-a reluat munca la București. În acest interval de timp a tipărit 15 cărți, dintre care două în

103. Vezi infra, n. 128.

104. BRV, I, p. 369—370 și 372—377 (cit. p. 375).

românește (*Noul Testament* din 1703, având la bază textul ediției de la Alba Iulia din 1648 și *Acatistul Maicii Domnului*, ambele în 1703), una slavo-română (*Ceaslovul* din 1703, cu rugăciunile în slavonește, iar îndrumările de tipic în românește), una greco-arabă (un *Ceaslov*, în 1702) și 11 grecești. Tipăriturile grecești, multe ca număr, sunt mai puțin însemnate: *Slujba Sfintei Matriona* (1701), *Explicarea și slujba la sfîntirea Bisericii* (1703), cu cheltuiala fostului mitropolit Auxentie al Sofiei și *Slujba Sfântului Visarion, arhiepiscopul Larisei* (1705), cu cheltuiala ieromonahului Ignatie, egumenul mănăstirii Nucet și cu «diortosirea» lui Mitrofan Gregoras din Dodona.

Sunt de menționat însă câteva panegirice ale lui Ștefan Brâncoveanu, fiul domnitorului: *Cuvânt panegiric la Sf. Împărat Constantin* (1701, ed. II 1702), *Cuvânt panegiric la întâiul mucenic Ștefan* (1701, ed. II 1702) și *Cuvânt panegiric la preaslăvita adormire a pururea Fecioarei Maica lui Dumnezeu* (1703); o *Cuvântare la patima cea de lume mântuitoare a Dumnezeu-Omului Cuvântul* (1704) aparținea lui Radu Brâncoveanu. În sfârșit, fiul cel mare al domnitorului, tot Constantin, traducea din greaca veche în cea modernă *Paralele grecești și române* de Plutarh; în prefața ieromonahului Antim se aducea cuvânt de elogiere pentru dascălul tânărului fiu de domn, Gheorghe Maiota.

O altă carte aparținea cărturarului de mare prestigiu care era Sevastos Kyminitis din Trapezunt: *Învățătura dogmatică a prea sfintei Biserici răsăritene și universale, cuprinzând mai ales trei probleme: când se prefac sfintele în Trupul și Sângele lui Hristos; a doua: că Născătoarea de Dumnezeu a fost supusă păcatului strămoșesc; și a treia: că părțile nu se prefac în Trupul și Sângele lui Hristos...* (1703). Cheltuielile de tipar au fost suportate de unul din dregătorii domnitorului: Gheorghe Castriotul postelnicul, un macedoromân. Diortosirea o făcea Ioan din Efes. În cele 400 de pagini ale cărții sunt dezbătute problemele dogmatice controversate menționate și în foaia de titlu.

O dată cu alegerea ieromonahului Antim în scaunul episcopal de la Râmnic, la 16 martie 1705, în locul lui Ilarion, care a fost înlăturat (1693—1705), prima sa grijă a fost aceea de-a înființa și aici o tipografie (prima în acest oraș), cu o parte din utilajul românesc și grecesc folosit la Snagov. În mai puțin de trei ani a tipărit 9 cărți, dintre care trei grecești, trei slavo-române și trei românești. Meșter tipograf era acum ucenicul său, Mihail Ștefan (acesta îl numea pe Antim «cinstitul micu părinte și înduratul dascăl») ¹⁰⁵.

Între cărțile grecești menționăm o lucrare teologică polemică, tipărită cu îndemnul și cheltuiala patriarhului Dositei al Ierusalimului, intitulată *Tomul bucuriei* (1705). Era un volum masiv, cu aproape 800 de pagini, care cuprindea, de fapt, cinci lucrări cu caracter dogmatic-polemic împotriva catolicilor, între care și o lucrare a cărturarului Nicolae Kerameus din Ianina împotriva primatului papal (aceiași Dosoftei tipărise la Iași *Tomul împăcării*, în 1694 și *Tomul dragostei asupra latinilor*, în 1698, ambele cuprinzând o suită de lucrări polemice). În

105. A se vedea și studiul lui Aurelian Sacerdoteanu, *Tipografia Episcopiei Râmnicului (1705—1825)*, în MO, an XII, 1960, nr. 5—6, p. 291—349.

1706 s-a tipărit un *Cuvânt la patima cea mântuitoare a Dumnezeu-Omului Cuvântul*, de profesorul Gheorghe Maiota (în același an a apărut și o ediție în limba română), precum și un *Cuvânt panegiric la Sfântul Nicolae*, rostit de Radu Brâncoveanu, fiul domnitorului.

O mențiune specială trebuie să facem asupra cărților de slujbă slavo-române și românești tipărite acum la Râmnic. Pentru început, Antim Ivireanul a continuat vechea tradiție, existentă încă din timpul mitropolitului Ștefan, preluată de mitropolitul Teodosie, apoi de Mitrofan de la Buzău, adică tipărirea unor cărți bilingve, cu îndrumările tipiconale, lecturile biblice (paremiile, Apostolul și Evanghelia) și sinaxarul în românește, iar slujba propriu-zisă în slavonește. Așa a fost: *Antologhionul* (1705), *Slujba adormirii Născătoarei de Dumnezeu*, cu paraclisul (1706) și *Octoihul mic* (1706). Soluția aceasta de compromis, adică imprimarea cărților de cult în două limbi, necunoscută în alte țări ortodoxe, devenise acum o «tradiție», căci se continua de o jumătate de veac. Dar ea era acum pe punctul de a fi compromisă, datorită influenței crescânde a culturii grecești la noi, ca și prin multele cărți de slujbă, în grecește, apărute în centrele tipografice amintite. Să ne gândim la numărul mare de clerici greci veniți la noi, fie ierarhi, fie egumeni la mănăstirile închinate, fie numai simpli preoți-ieromonahi care slujeau în bisericile noastre în grecește. Fiii lui Constantin Brâncoveanu rosteau chiar panegirice în limba greacă!

În fața acestui pericol, conștient de rostul său de cârmuitor duhovnicesc al unor credincioși de neam român, Antim Ivireanul, din noua sa poziție de ierarh «român» a început imprimarea unei noi serii de cărți de slujbă, dar numai în românește. Astfel, în 1706, a tipărit o carte foarte interesantă, intitulată *Evhologhion adecă Molitvelnic*, cu 454 de pagini. De fapt, sunt două volume distincte: primul volum este un Liturghier, iar al doilea Molitvelnicul propriu-zis, caz neîntâlnit în istoria vechilor tipărituri românești. Trebuie notat și faptul că aceasta este *prima ediție românească a Liturghierului în Muntenia*. Traducerea Liturghierului (desigur cu «consultarea» traducerilor anterioare: Coresi, Dosoftei și cele în manuscris) a fost făcută de Antim Ivireanul. Molitvelnicul reprezintă, de asemenea, *prima ediție românească în Muntenia*, fiind tradus tot de Antim după ediția grecească tipărită la Veneția, în 1691, de Nicolae Glykis, așa cum se precizează și într-o scurtă notă finală (la p. 453).

Sunt semnificative și câteva texte privind dreptul tuturor popoarelor ortodoxe de-a auzi slujba bisericiească în limba lor. De pildă: «Întrebăciunea 35. Iaste cu puțință a sluji sfânta Liturghie siriiani și armenii și alte limbi (popoare, n.n.) pravoslavnice pre limba lor, au să să nevoiască să slujască pre limba elinească?». Răspuns: Marele apostol Pavel scriind către Romani la cap. I, stih. 229 zice: «Au numai al jidovilor iaste Dumnezeu și nu și al limbilor? ba și al limbilor! *Deci carii sunt pravoslavnicii în toate, de nu vor ști limba elinească, să slujească în limba lor*, având tălmăcite sfintele rugăciuni asemenea celor elinești»¹⁰⁶.

¹⁰⁶. Apud N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 731.

O mică lucrare originală, cu caracter pastoral-liturgic, *Învățătură pre scurt pentru taina pocăinții* (1705), completează șirul tipăriturilor râmnicene ale lui Antim Ivireanul.

La începutul anului 1708 se produce o nouă schimbare în viața lui, căci murind bătrânul mitropolit Teodosie († 27 ianuarie 1708), Antim a fost chemat să-i ia locul; înscăunarea i s-a făcut în Duminica Ortodoxiei, la 22 februarie 1708.

O primă grijă a noului mitropolit a fost aceea de a înființa o tipografie la Târgoviște, unde activitatea editorială era întreruptă de peste o jumătate de veac. A tipărit aici, până în 1715, un număr de 18 cărți, dintre care una slavo-română (*Ceaslovul* din 1714, în maniera cunoscută: cântările și psalmii în slavonește, iar îndrumările de tipic, paradisul și sinaxarul, în românește), una slavo-româno-greacă (*Catavasierul* din 1713, cu tipicul în românește, iar cântările în slavonește și grecește) și 11 în românește.

Se poate ușor constata că numărul cărților românești a crescut în mod simțitor. Pe primul loc se situau cărțile de slujbă: *Psaltirea* (1710), *Octoihul, acum întâi tâlmăcit pre limba rumânească* (1712), *Rugăciuni în toate zilele săptămânii* (1712), *Dumnezeieștile și sfintele Liturghii* (1713), o nouă ediție a celei din 1706, *Catavasierul, acum întâi tâlmăcit în limba rumânească* (1714 și 1715), *Ceaslov, acum întâi tâlmăcit în limba rumânească* (1715, în timpul lui Ștefan Cantacuzino). Așadar, Liturghierul și Evhologhionul sunt reeditate (ca și Psaltirea, de altfel), iar Octoihul, Catavasierul și Ceaslovul erau tipărite pentru prima oară în românește. Meșter tipograf pentru tipăriturile românești era acum celălalt ucenic al ierarhului cărturar, Gheorghe Radovici.

Notăm și faptul că Antim a tipărit acum și două mici lucrări originale: *Învățătură bisericască la cele mai trebuincioase și mai de folos pentru învățatura preoților* (1710) și *Capete de poruncă la toată ceata bisericască, pentru ca să păzească fieștecarele din preoți și din diaconi deplin și cu cinste datoriiia hotarului său* (1714), cu 12 îndatoriri pentru preoți. După unele izvoare, tot la Târgoviște s-ar fi tipărit acum și cunoscutul roman popular *Alexandria*.

Cărțile grecești tipărite la Târgoviște erau următoarele: *Carte de peste tot anul, cuprinzând fără lipsă, tot serviciul bisericesc...* (1709), închinată patriarhului ecumenic Athanasie, de către mitropolitul Antim, cu cheltuiala căruia s-a tipărit. Era o carte masivă, cu 1600 de pagini, în care erau incluse principalele cărți de slujbă: Psaltirea, Ceaslovul, Octoihul, Antologhionul, Triodul, Penticostarul, Cele trei Liturghii și rânduiala unor ierurgii. Deci era în genul Antologhionului tipărit la Snagov în 1697.

Au urmat câteva lucrări cu caracter teologic: *Panoplia dogmatică* a împăratului Alexie Comnen, pusă în rânduială de Euthimie Zigabenos, imprimată cu cheltuiala mitropolitului Athanasie al Dristrei, închinată lui Ștefan Brâncoveanu, fiul domnitorului (1710). Sunt prezentate o serie de probleme dogmatice, cu combaterea mai multor învățături ere-

tice¹⁰⁷. Tot în 1710 s-a tipărit *Slujba Sfintei Ecaterina și Proschinatarul Sfântului Munte Sinai*.

În 1713 a apărut, tot la Târgoviște, cartea cu *Maxime ale unor vechi filozofi*, datorată orientalistului francez Antoine Galland (1646—1715). Spuneam despre ea, în alt loc, că s-a tradus din franceză în italienește de Anton Maria del Chiaro, din italiană în greaca modernă de Ioan Avramios (la cererea domnitorului), iar din grecește în românește de Artim Ivireanul și tipărită în același an, la Târgoviște, sub titlul *Pilde filozofești*¹⁰⁸.

O nouă carte grecească a apărut în timpul lui Ștefan Cantacuzino în 1715: *Despre oficiile, clericii și dregătorile sfintei Biserici a lui Hristos și însemnarea lor*, scrisă de patriarhul Hrisant, la care sunt anexate alte două lucrări, una scrisă de arhiepiscopul Gavriil al Filadelfiei, alta de patriarhul Ghenadie Scolarios. În 1715 și 1716 s-au tipărit alte două cărți grecești, dar la București (între care și *Istoria patriarhilor Ierusalimului*, de fostul patriarh Dositei).

Cu aceasta se încheie activitatea tipografică desfășurată de Antim Ivireanul și, ceva mai înainte, de Mitrofan de la Buzău, ierarhi care au avut un rol însemnat în acțiunea de «românizare» a slujbelor bisericești. Am arătat în paginile precedente cele trei etape care au dus la biruința deplină a limbii române în slujbele bisericești și rolul deosebit pe care l-a avut, în ultima etapă, mitropolitul Antim.

Acest mare cărturar, deși era ivirean de neam, totuși s-a identificat întru toate cu năzuințele Bisericii pe care o păstorea, cu alte cuvinte s-a «românizat» complet. Acest lucru rezultă și din munca stăruitoare pe care a desfășurat-o în vederea «românizării» slujbelor noastre bisericești. Din paginile precedente rezultă că, pe când era numai un smerit ieromonah-tipograf, cum semna el însuși, a tipărit *Evanghelia greco-română* din 1693, *Psaltirea* din 1694, apoi *Evanghelia* de la Snagov din 1697. Ca episcop de Râmnic, a dat la lumină *Liturghierul* și *Evhologhionul* din 1706, punând astfel la îndemâna preoților cărțile cu cea mai largă întrebuințare. În 1713 aceste două cărți au fost retipărite. Dar, concomitent a tradus și tipărit și câteva cărți necesare stranei: *Octoihul* (1712), *Catavasierul* (1714 și 1715) și *Ceaslovul* (1715). Fără îndoială că, dacă moartea sa mucenicească nu i-ar fi curmat firul vieții, ar fi dat la tipar și celelalte cărți de slujbă în românește: Triodul, Penticostarul și Mineiele (sau, în cel mai rău caz, numai Antologhionul, adică un Minei prescurtat, într-un singur volum). Cu toate acestea, prin cărțile sale de slujbă în românește, «datina străbună a primit o lovitură de moarte», după cuvântul lui Nicolae Iorga.

107. Vezi Pr. Marin M. Braniște, *Panoplia dogmatică în editio princeps, Târgoviște 1710*, în MO, an X, 1958, nr. 7—8, p. 500—510.

108. Amănunte asupra ei în BRV, I, p. 487—492; N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 742—743; D. V. Economides, *op. cit.*, p. 151—154. A se vedea și lucrările lui Alexandru Duțu. *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII*, București, 1968, p. 47—50; Același, *Un livre de chevet dans les pays roumaines au XVIII-e siècle: Les dits des philosophes*, în RESEE, t. IV, nr. 3—4, 1966, p. 513—533; Același, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, 1972.

De toată această lucrare a mitropolitului cărturar și patriot nu era străin nici domnitorul Constantin Brâncoveanu, căci toate cărțile de cult erau tipărite «cu voia» și «cu cheltuiala» sa, deci cu acordul și sprijinul său material. Amândoi au deci merite incontestabile în această acțiune de «românizare» a slujbelor bisericești și de înlăturare a limbii slavone. Am devenit astfel, datorită lor, primul popor din aria de cultură bizantino-slavă ortodoxă care a abandonat limba slavonă, considerată ca limbă de cultură și «limbă sfântă» sau liturgică pentru ortodocși și am tipărit cărți în limba poporului.

Prin traducerea și tipărirea acestor cărți de slujbă în românește, mitropolitul Antim și-a mai câștigat un alt merit nepieritor : acela de a fi creat o «limbă liturgică» românească. Cărțile sale de cult sunt traduse într-o limbă atât de curgătoare, naturală și armonioasă, îndepărtată de topica frazei străine, încât și astăzi, după aproape trei secole, se pot auzi cântări și rugăciuni exact în forma în care au fost tălmăcite de vlădica Antim. Cităm doar câteva exemple :

«Fericit bărbatul carele n-au mers în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor n-au stătut și pe scaunul pierzătorilor n-au săzut. Ci în legea Domnului voia lui și în legea lui va curge zioa și noaptea. Și va fi ca un pom răsărit lângă izvoarele apelor» (Psaltirea de la Târgoviște, 1710).

«Stăpâne Doamne Dumnezeu nostru, cela ce ai pus în ceriuri cetele și oștile ingerilor și ale arhanghelilor spre slujba mării Tale, fă împreună cu intrarea noastră să fie intrarea sfinților ingeri, care slujesc împreună cu noi și împreună măresc bunătatea Ta...» (Liturghierul de la Târgoviște, 1713, p. 123—124).

«Nimeni din cei ce se leagă cu poftele și cu dezmierdările trupești nu iaste vrednic să vie să se apropie sau să slujească, Împărate al mării, că a sluji Ție (lucru) mare și înfricoșat iaste tocma(i) și puterile cerești. Dară încă și pentru iubirea Ta de oameni cea negrăită și nemăsurată, nemutat și neschimbat te-ai făcut om și arhieru te-ai numit noao și ne-ai dat noao lucrarea de sf(i)ntenie a slujbei aceștiia și a jărtvei cei fără sânge...» (Liturghierul din 1713, p. 82).

«Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut ; Ci în legea Domnului e voia lui și la legea Lui va cugeta zioa și noaptea. Și va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor» (Biblia, ed. Sf. Sinod, 1982, p. 565).

«Stăpâne Doamne, Dumnezeu nostru, Cel ce ai așezat în ceruri cetele și oștile ingerilor și ale arhanghelilor spre slujba slavei Tale, fă ca împreună cu intrarea noastră să fie și intrarea sfinților ingeri, care slujesc împreună cu noi și împreună slăvesc bunătatea Ta...» (Liturghierul din 1987, p. 120 și 185).

«Nimeni din cei legați cu poște și cu desfătări trupești nu este vrednic să vină, să se apropie, sau să slujească Ție, Împărate al slavei ; căci a sluji Ție este lucru mare și înfricoșător chiar pentru puterile cerești. Dar tocmai pentru iubirea Ta de oameni cea negrăită și nemăsurată, fără mutare și fără schimbare, Te-ai făcut om și arhieru al nostru, Te-ai făcut și ca un stăpân a toate ne-ai dat slujba sfântă a acestei jertfe liturgice și fără de sânge» (Liturghierul din 1987, p. 136—137).

«Apărătoarei Doamnei, laude pentru biruință, cu mulțămită, izbăvindu-ne din nevoi, aducem Ție, Născătoare de Dumnezeu noi robii tăi. Ci ca ceia ce ai stăpânire nebiruită, slobozește-ne din toate nevoile, ca să-ți strigăm ție: Bucură-te, Maică, pururea fecioară» (Acatistul Maicii Domnului, Snagov, 1698, f. 21).

«Apărătoare Doamnă, pentru biruință mulțămiri, izbăvindu-ne din nevoi, aducem ție, Născătoare de Dumnezeu, noi, robii tăi. Ci ca una ce ai stăpânire nebiruită, slobozește-ne din toate nevoile, ca să cântăm ție: Bucură-te, Mireasă, pururea fecioară» (Acatistier, ed. III, București, 1987, p. 18—19).

Unele rugăciuni au rămas neschimbate până azi, încât nu mai este nevoie să fie așezate pe două coloane. De pildă, troparul Învierii era tradus așa: «Hristos au înviat din morți, cu moartea pre moarte călcând și celor din mormânturi viață dăruindu-le» (Catavasierul de la Târgoviște, 1715, f. 4v.). Tot așa și rugăciunea de la parastas: «Dumnezeul duhurilor și a tot trupul, carele ai călcat moartea și pre diavolul ai surpat și ai dăruit viață lumii Tale, însuți Doamne odihnește sufletul răposatului robului Tău (cutare) în loc luminat, în loc cu verdeață, în loc de odihnă de unde au fugit durerea, întristarea și suspinarea...» (Liturgierul din 1713, p. 209).

Trăind mai bine de un sfert de veac între români, însușindu-și temeinic limba noastră, cunoscând însă tot atât de bine și limba greacă din care traducea, mitropolitul Antim a dat aceste izbutite tălmăciri ale cărților de slujbă bisericească ce vor sta apoi la baza tuturor edițiilor următoare. El rămâne în istoria vechii noastre culturi ca adevăratul creator al limbii liturgice românești¹⁰⁹.

Cărțile tipărite în timpul lui Constantin Brâncoveanu, prin osteneala lui Mitrofan al Buzăului, a lui Antim Ivireanu și a ucenicilor lor, au avut un rost însemnat în introducerea limbii românești în slujba bisericească, mai ales prin cărțile de slujbă traduse de Antim Ivireanu, cel care a izbutit să formeze limba liturgică românească, folosită până azi. În același timp, o bună parte din cărțile imprimate acum au contribuit la pregătirea duhovnicească a credincioșilor, ca și la formarea gustului pentru citit în rândul poporului. Ne gândim la *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, la *Chiriadromionul* de la Alba Iulia, la *Pildele filozofești*, probabil *Alexandria* și altele. Prin largă lor difuzare în Țara Românească dar și în Moldova și Transilvania, intrată sub stăpânirea habsburgilor chiar din primul an de domnie a lui Brâncoveanu, prin cele două cărți tipărite de Mihail Ștefan la Alba Iulia, cărțile tipărite acum au constituit «o faptă de unitate culturală», au contribuit la întărirea conștiinței și unitate națională, au pregătit pe încetul drumul spre unitatea politico-statală de mai târziu. Iar prin tipărirea de cărți grecești și arabe, prin trimiterea de tipografii la Alep și Tbilisi, Constantin Brâncoveanu a făcut din țara sa un centru cultural interortodox, un far de lumină spre care își îndreptau privirile cu încredere toate popoarele ortodoxe din Balcani și Orientul Apropiat, aflate sub dominație otomană.

109. Amănunte la N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 758—766.

Merită să fie subliniat și faptul că la o bună parte din tipăriturile brâncovenești, fie românești, fie grecești, se făcea mențiunea că ele urmau «să se dea la pravoslavnicii în dar». În chip deosebit trebuie să ne atragă atenția precizările care se făceau la câteva din tipăriturile românești. Astfel, frații Șerban și Radu Greceanu în prefața *Mărgăritarelor* hrisostomice din 1691 puneau în lumină strădania domnitorului «de a aduce învățatură și știință în sufletele omenești... mai vârtos rodului nostru rumânesc (subl. ns.) văzându-l atâta scăzut și lipsit de multe și ales den învățatură...»¹¹⁰. Iar în prefața *Pravoslavnicei Mărturisiri* tipărită la Buzău în 1691, Radu Greceanu îl prezenta pe Brâncoveanu ca «un pururea privighetoriu și adevărat domn, spre folosul de obște al neamului rumânesc, ca și altele multe bune ce ai făcut»¹¹¹. Rezultă limpede că lucrările în limba română nu erau menite numai Munteniei, ci și Moldovei, Transilvaniei, Banatului, Maramureșului și Dobrogei, deci întregului neam sau «rod» românesc. Se continuă astfel politica culturală a lui Vasile Lupu, care tipărise «Cartea românească de învățatură» din 1643 pentru «toată semenția românească». În 1699 Mihail Ștefan a fost trimis de Brâncoveanu la Alba Iulia, unde a tipărit *Chiriacadromionul* (o reeditare a Cazaniei moldovenești din 1643) și *Bucoavna*.

Lucrul acesta rezultă și mai pregnant dacă vom menționa câteva cărți dăruite de Constantin Brâncoveanu unor biserici din Transilvania. De pildă, bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului i-a dăruit *Biblia* din 1688, *Mărgăritarele* Sf. Ioan Gură de Aur din 1691, ediția completă a *Mineielor* de la Buzău din 1698, *Penticostarul* de la Buzău din 1701, după cum rezultă din feluritele însemnări de pe tipăriturile respective¹¹². Mănăstirii pe care a ctitorit-o la Sâmbăta de Sus i-a dăruit un exemplar din *Triodul* de la Buzău din 1700, după cum arată însemnarea: «Acest Triod ni s-a dat de pomeană de Măria Sa Vodă Ion Constandin B(asarab) Brâncoveanu Voievod mănăstirei de la satul Măriei Sale de la Sâmbăta de Sus, leat 7209»¹¹³. Pe o *Evanghelie* din 1697 se află însemnarea: «Iaste dat de pomană de bun stăpân(ul) nostru Ion Constandin B(asarab) Brâncoveanu voievod, bisericii de lemn ot Sâmbăta de Sus»; aceeași biserică avea și un *Octoih*, tot «dat de pomană de Măria Sa»¹¹⁴. Bisericii pe care o ctitorise în Făgăraș i-a dăruit un *Minei*; presupunem însă că această ctitorie brâncovenească din Ardeal a fost înzestrată cu toate cărțile de cult necesare¹¹⁵.

110. BRV, I, p. 318.

111. BRV, I, p. 323.

112. Candid C. Mușlea, *Istoria bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului*, vol. I, Brașov, 1943, p. 272—274.

113. Ștefan Meș, *Mănăstirile românești din Transilvania*, Sibiu, 1936, p. 84.

114. N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XIII, București, 1906, p. 184 și 186.

115. *Ibidem*, p. 96. Asupra circulației unor tipărituri «brâncovenești» în Transilvania se mai pot consulta: Ioana Cristache Panait, *Tipărituri târgoviștene din al XVIII-lea veac în satele transilvane*, în vol. *Târgoviște, cetate a culturii românești*, București, 1974, p. 205—211; Aceeași, *Circulația cărților bisericești tipărite la Vâlcea și alte tipografii din părțile noastre în Transilvania secolului al XVIII-lea*, în MO, an XXIX, 1977, nr. 10—12, p. 120—121; Aceeași, *Considerații privitoare la*

Strălucirea la care a ajuns Țara Românească datorită tiparului rezultă și dintr-o simplă statistică comparativă. În timpul lui Constantin Brâncoveanu s-au tipărit aproximativ 80 de cărți în cele cinci tipografii din țară (București, Buzău, Snagov, Râmnic, Târgoviște), la care se adaugă cele tipărite peste hotare, în tiparnițele înființate cu ajutor românesc la Alep și Tbilisi. Cu o jumătate de veac în urmă, în cei 22 de ani de domnie ai lui Matei Basarab (1632—1654) au funcționat 4 tipografii, în care au fost imprimate 18 cărți, din care numai 5 în românește, iar restul fie în întregime în slavonește, fie cu slujba în slavonește, dar cu tipicul în românește. În cei 10 ani de domnie ai lui Șerban Cantacuzino, a funcționat o singură tipografie, cea de la București, în care s-au imprimat numai 5 cărți. Între anii 1679—1686 s-au tipărit la Iași, deci sub mitropolitul cărturar Dosoftei, 7 cărți românești, în care s-au imprimat numai 5 cărți. Între anii 1679—1686 s-au părit 4 cărți grecești, una greco-română (*Divanul* lui Dimitrie Cantemir) și una în românește. La Alba Iulia s-au tipărit (între anii 1685—1687) 4 cărți. Cifrele sunt concludente și nu au nevoie de comentarii !

Tipar pentru greci

În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, patru din tipografiile existente (București, Snagov, Râmnic și Târgoviște) aveau și utilajul necesar pentru imprimarea unor cărți în limba greacă, fie de slujbă, fie de apărare a Ortodoxiei împotriva acțiunilor prozelitiste catolice și protestante. Alături de tipografiile grecești din Veneția, cu o îndelungată tradiție, și de cele cu o existență efemeră de la Constantinopol și Ierusalim, cele din Țara Românească (inclusiv cea de la Iași) au avut un rol însemnat în dotarea așezămintelor bisericesti de limbă greacă cu cărți de slujbă sau de învățatură. Cărțile brâncovenesti de limbă greacă au ajuns în bisericile din cuprinsul Patriarhiilor de Constantinopol, Alexandria și Ierusalim sau în Arhiepiscopia Ciprului, în bisericile mănăstirilor de la Athos, Meteore și Sinai sau în alte părți.

Din paginile precedente am reținut că s-au tipărit în Țara Românească toate cărțile de cult necesare : *Evanghelia* (în ediția greco-română, București, 1693, apoi numai în grecește la Snagov, în 1697), apoi cele două ediții masive sub titlul *Antologhion* (Snagov, în 1697) și *Carte de peste tot anul* (Târgoviște, 1709), cuprinzând nu mai puțin de șapte cărți de cult : Psaltirea, Ceaslovul, Octoihul, Penticostarul, Triodul, Antologhionul și Liturghierul). Adăugăm la acestea *Liturghierul greco-arab* (Snagov, 1701) și *Ceaslovul greco-arab* (București, 1702), care puteau fi folosite și de preoții greci, precum și *Slujbele* unor sfinți.

Mai impresionant a fost numărul cărților cu caracter polemic și simbolic, de combatere a învățaturii catolice sau calvine : *Manual împotriva schismei papistașilor* a lui Maxim Peloponezianul (București, 1690), *Întâmpinarea la principiile catolice și la chestiunile lui Chiril Lu-*

prezența în Transilvania a tipăriturilor bucureștene din veacul al XVII-lea, în BOR, an XCIX, 1981, nr. 3—4, p. 334—341 ; Florian Dudaș, Vechi cărți românești călătore, București, 1987, p. 169—186.

caris a lui Meletie Syrigos și *Manualul împotriva rătăcirii calvine* al lui Dositei al Ierusalimului (București, 1690), *Învățătura dogmatică* a lui Sevastos Kyminitis (București, 1703), *Tomul bucuriei* (Râmnic, 1705). Ele aveau menirea de a întări convingerile ortodoxe ale credincioșilor greci de pretutindeni în fața asalturilor prozelitiste ale catolicilor, mai ales în cadrul Patriarhiei Ierusalimului. Se adaugă la acestea *Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă* (Snagov, 1699), lucrarea originală a lui Ioan Cariofil, *Manual despre câteva nedumeriri și soluțiuni* (Snagov, 1697), lucrarea cu caracter canonic și liturgic intitulată *Eortologhion* (Snagov, 1701) a lui Sevastos Kyminitis, precum și lucrarea mai veche a lui Alexie Comnen-Euthimie Zigaben, *Panoplia dogmatică* (Târgoviște, 1710), *Proschinitarele Muntelui Athos* (Snagov, 1701) și al *Muntelui Sinai* (Târgoviște, 1710), ca și *Panegiricele* lui Gheorghe Maiota și ale fiilor domnitorului, care completează seria tipăriturilor grecești din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu.

Tipar pentru arabii ortodocși.

În cadrul politicii culturale-bisericești a lui Constantin Brâncoveanu s-a urmărit și crearea de tipografii, nu numai pentru români și greci, ci și pentru alte popoare ortodoxe. Legăturile Țării Românești și Moldovei cu îndepărtata Patriarhie arabă a Antiohiei aveau o tradiție destul de îndelungată. Între anii 1653—1654 și 1656—1658, deci în timpul domniilor lui Matei Basarab și Constantin Șerban Basarab, vizitase Țara Românească (pentru un timp mai scurt și Moldova) renumitul patriarh al Antiohiei Macarie III Zaim, însoțit de fiul său, arhidiaconul Pavel de Alep, care a lăsat acca minunată descriere a călătoriei lor de șapte ani în țările române și în Rusia.

Unul din urmașii lui Macarie, patriarhul Atanasie Dabbas (1685—1694), după ce și-a pierdut scaunul în lupta cu patriarhul Chiril V, fiul lui Pavel de Alep, a venit în Țara Românească unde a rămas peste patru ani (1700—1704), întocmind (alcătuiind) o istorie a patriarhilor de Antiohia, tradusă în greaca populară pentru Constantin Brâncoveanu¹¹⁶. La rugămintea acestui patriarh, domnul muntean a însărcinat pe ieromonahul Antim Ivireanul să lucreze literele necesare pentru imprimarea de cărți în limba arabă. În felul acesta au apărut pe pământ românesc, cu cheltuiala lui Brâncoveanu și cu osteneala ieromonahului Antim, două cărți cu caractere arabe: *Liturghierul* (Snagov, 1701) și *Ceaslovul* (București, 1702), amândouă cu text paralel, grec și arab. Amândouă aveau și versuri grecești, semnate de învățatul Ioan Comnen (viitorul mitropolit Ierotei), precum și lungi prefete, în greacă, adresate domnitorului, prin care i se aduceau mulțumirile de rigoare pentru înființarea tipografiei în limba arabă, adresate preoților din cuprinsul Patriarhiei de Antiohia. Este semnificativă foaia de titlu a primei cărți: «Trei Sfinte Liturghii, cu diferite alte rugăciuni trebuincioase pentru slujba ortodoxă,

116. *Istoria patriarhilor de Antiohia* de Atanasie Dabbas, text grecesc publicat și tradus de Pr. Vasile Radu și Cîril Karalevsky, în BOR, an LXVIII, 1930, nr. 9, p. 851—864, nr. 10, p. 961—972, nr. 11, p. 1039—1050, nr. 12, p. 1136—1150 și an LXIX, 1931, nr. 1, p. 15—32 și nr. 2—3, p. 140—160.

tipărite acum pentru întâia oară grecește și arăbește, după cererea și cu îngrijirea Prea Sfințitului Părinte Kyr Athanasie, fost patriarh al Antiohiei, cu cheltuiala domnului Țării Românești, Ioan Constantin Basarab Voevod... cu îngrijirea călugărului Antim, georgian de neam». În foaia de titlu a Ceaslovului se făceau aceleași precizări : «după cererea și cu îngrijirea» lui Athanasie, «cu cheltuiala» lui Brâncoveanu, «în București, oraș în Țara Românească... de ieromonahul Antim, georgian de neam»¹¹⁷. Erau două cărți de colaborare interortodoxă : româno-arabogreco-ivireană !

În 1704 Athanasie Dabbas a părăsit Țara Românească, primind din partea lui Brâncoveanu și instalația tipografică cu caractere arabe. În 1705 patriarhul ecumenic Gavriil III l-a numit arhiepiscop al Ciprului, se pare prin mijlocirea lui Brâncoveanu. Aici a tradus în limba arabă lucrarea lui Dimitrie Cantemir *Divanul sau galceava înțeleptului cu lumea*, tipărită la Iași în 1698 în limba română și greacă (în arabă i-a dat titlul : Sănătatea înțeleptului și nebunia osânditei lumi). În 1706, în urma unei înțelegeri cu Chiril, au împărțit patriarhatul Antiohiei în două, Athanasie stabilindu-și reședința în Alep, unde a stat până în 1720, când a rămas singurul cărmuitor al Patriarhiei. În Alep a instalat și tipografia primită de la Brâncoveanu, imprimând cărți în limba arabă : *Psaltirea* (1706, cu stema Țării Românești și o prefață închinată lui Brâncoveanu)¹¹⁸, *Evanghelia* (1706 și 1708), *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur* (1708), un *Octoih Mare* (1711), *Predicile patriarhului Athanasie II al Ierusalimului* (1711), *Piatra scandelei*, a teologului grec Ilie Miniati (1721) și altele¹¹⁹.

În 1724 instalația tipografică lucrată în Țara Românească a fost mutată în mănăstirea Balamand, lângă Tripoli, iar de acolo o parte din ea a fost dusă la mănăstirea Sf. Ioan din Saeg, în sudul Libanului, unde, reorganizată, a tipărit cărți bisericești și școlare până la sfârșitul secolului trecut¹²⁰.

Tipar pentru georgieni.

La rugămintea regelui Georgiei Vahtang VI (făcută prin patriarhul Hrisant al Ierusalimului), Constantin Vodă Brâncoveanu și mitropolitul Antim au venit în sprijinul Bisericii și al credincioșilor din Georgia sau

117. BRV, I, p. 423—433 și 442—447; N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 716 și 721.

118. BRV, I, p. 469—477.

119. BRV, IV, p. 32—40.

120. Dan Simonescu și Emil Muracade, *Tipar românesc pentru arabi în secolul al XVIII-lea*, București, 1939, p. 3—4 și 15—25 (extras din *Cercetări literare*, III, 1939); Mircea Păcurariu, *Legăturile țării române cu Patriarhia Antiohiei*, în *SI*, an XVI, 1964, nr. 9—10, p. 605—608; Dan Simonescu, *Cărți arabe tipărite de români în secolul al XVIII-lea (1701—1747)*, în *BOR*, an LXXXII, 1964, nr. 5—6, p. 524—561; Virgil Cândea, *Une politique culturelle commune roumaine arabe dans la première moitié du XVIII-ème siècle*, în *Bulletin de l'Association internationale d'Etudes du Sud-Est Européen*, III, 1965, nr. 1, p. 51—56; Dan Simonescu, *Impression de livres arabes et karamanli en Valachie et en Moldavie au XVIII-ème siècle*, în *Studia et acta orientalia*, V—VI, 1967, p. 49—75 (și extras); Florența Ivanciuc, *Tipare de carte bisericască pentru arabi în vremea domnului Constantin Brâncoveanu*, în *BOR*, an XCIV, 1976, nr. 7—8, p. 792—797.

Iviria, trimitând acolo pe meșterul tipograf Mihail Ștefan (Iștvanovici) «cu ucenicii săi», în anul 1709. Acesta a întemeiat la Tbilisi primul atelier tipografic din Georgia (până atunci se mai tipăriseră cărți cu caractere georgiene, dar în afara hotarelor țării, la Roma și Moscova). Cu ajutorul regelui Vahtang VI, «Mihail Ștefanîșvili», cuș semna acum, a tipărit mai multe cărți în limba georgiană: *Evanghelia*, *Psaltirea* și *Apostolul* (în 1709), *Liturghierul*, *Ceaslovul* și *Molitvelnicul* (în 1710) etc. A început și tipărirea unei *Bibliei*, dar n-a fost terminată. În 1712 Mihail Ștefan a plecat în Olanda, de unde i s-au pierdut urmele. Ucenicii săi georgieni i-au continuat activitatea până în 1722, când tipografia a fost distrusă de turci, imprimând alte cărți bisericești, dar și laice (unii cercetători consideră că poemul *Viteazul în piele de tigr*, al lui Șota Rustaveli, ar fi fost tipărit tot de Mihail Ștefan)¹²¹. O frumoasă caracterizare i-a făcut, nu de mult, o cercetătoare gruzină: «Prin priceperea sa a știut să îmbine arta românească cu tradițiile artistice ale manuscriselor vechi gruzine. Opera sa își trage izvoarele, în egală măsură, din cele două culturi, tot așa după cum personalitatea mentorului său, Antim Ivireanul, întruchipează virtuțile cărturărești a două popoare unite, în frământatul secol al XVII-lea, de aceleași eforturi de creare a unor culturi naționale proprii, în pofida tuturor restriștilor»¹²².

Alte aspecte ale culturii bisericești

În afară de cărțile tipărite, în timpul lui Constantin Brâncoveanu se înregistrează și alte manifestări de ordin cultural, datorate unor ierarhi, călugări și preoți de mir sau cărturari mireni. Vom începe șirul acestora tot cu mitropolitul martir Antim Ivireanul, de la care au rămas și câteva lucrări în manuscris. Cel mai însemnat și mai prețios dintre ele se intitula: «*Chipurile Vechiului și Noului Testament*, adică obrazye oamenilor celor vestiți ce se află în Sfânta Scriptură, în Biblie și în Evanghelie și adunarea pre scurt a istoriilor celor ce s-au făcut pe vremea lor...», cunoscută și sub numele de «*Arborele geneologic al lui Iisus Hristos*» sau «*Rodoslovie*». A fost caligrafiată în anul 1709 la Târgoviște, fiind oferită lui Constantin Brâncoveanu «în semn de dragoste adevărată», cum scria Antim în titlu. Originalul se află în Biblioteca Academiei Ucrainiană de științe din Kiev, iar la noi se păstrează o copie făcută după original de popa Flor, dascălul de slavonie de la biserica Sf. Gheorghe Vechi din București, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea și alta, realizată după a lui Flor, în 1847. Manuscrisul are 22 foi nenumerate, cu «versuri la stema țării», o dedicație către Brâncoveanu, apoi lucrarea propriu-zisă, care este o scurtă istorie a Vechiului

121. BRV, I, p. 483—484; Dan Dumitrescu, *Activitatea tipografică a lui Mihail Ștefan în Gruzia*, în *Studii*, revistă de istorie, t. XI, 1958, nr. 4, p. 135—138; Virgil Molin, *Contribuții noi la istoricul relațiilor culturale cu Orientul ortodox (1709—1712)*. Un ipodiaton ungrovlah, Mihail, fiul lui Ștefan, meșter de tipar în țări străine, în BOR, an LXXIX, 1961, nr. 3—4, p. 319—338; Gheorghe Pop, *Tipar românesc în Georgia*, în *Probleme de bibliologie*, 1967, p. 29—46; Fanny Djindjihașvili, *op. cit.*, p. 47—53.

122. F. Djindjihașvili, *op. cit.*, p. 53.

Testament. Textului i se adaugă 503 portrete în medalion, 3 schițe și 8 desene, tot în medalion, cu personaje din Vechiul și Noul Testament. În privința autorului, nu se poate stabili cu certitudine dacă este mitropolitul Antim. Oricum, ideea iconografiei și indicațiile de ordin tehnic și teologic îi aparțin, chiar dacă lucrarea a fost realizată de preotul Nicola, cum consideră unul din cercetătorii acestei valoroase lucrări ¹²³.

Dar cea mai de seamă operă literară rămasă de la Antim, tot în manuscris, o constituie predicile sale, cunoscute sub numele de *Didahii*; au fost rostite în cursul arhipăstoririi sale, în diferite duminici și sărbători, fie la București, fie la Târgoviște. Se cunosc 28 de predici propriu-zise, la care se adaugă 7 cuvântări ocazionale: una la înscăunarea ca mitropolit, trei cuvântări funebre și alte trei (mai degrabă învățături) asupra tainei spovedaniei, apoi cele două apărări trimise de Antim lui Constantin Brâncoveanu în 1712. Se întâlnesc toate genurile de cuvântări bisericesti: predica propriu-zisă sau predica sintetică, omilia sau predica analitică, pareneza și panegiricul.

Fără să intrăm în analiza acestor didahii, subliniem doar faptul că ierarhul cărturar făcea mereu apel la realitățile vieții, la moravurile păstoriților săi, la nevoile și aspirațiile poporului român. Din cuprinsul lor reiese că el era alături de popor, spunând că le va fi «mângâiere la scârbele robiei cei vavilonești a lumii acesteia», ca «dimpreună să pătimesc cu dumneavoastră la toate câte va aduce ceasul și vremea...». Apar și unele aluzii la aspirarea otomană. De pildă, în cuvântarea la înscăunare spunea că «suntem încungiurați și îngrediți între hotarele celor striini de fel și împresurați de atâtea nevoi și scârbe ce vin totdeauna neîncetat de la cei ce stăpânesc pământul acesta...». Iar în altă didahie sublinia: «Că ne-au încărcat turcii cu dările cât este peste puțința săraoilor și nu mai contenesc cu cerutul». În același timp, condamna cu asprime pe boieri pentru jafurile, nedreptățile și tratamentul inuman la care supuneau țărănimea, apoi scotea în evidență o serie de păcate ale tuturor păturilor sociale. Didahiile îl așază pe mitropolitul Antim printre cei mai de seamă predicatori din toate timpurile, el fiind primul cuvântător din literatura omiletică română care a înlocuit cazonia cu predica vie, legată de realitățile vieții ¹²⁴.

De la celălalt ierarh cărturar al vremii, Mitrofan al Buzăului, au rămas două traduceri în manuscris: o colecție de sentințe religioase-filozofice, tradusă în colaborare cu dascălul moldovean Atanasie și lucrarea intitulată *Albina* (Ms. 1357), o culegere de învățături bisericesti și religioase din anumiți Sfinți Părinți și filozofi antici, tradusă în colaborare cu dascălul Ilarion și Atanasie ¹²⁵.

123. Gabriel Ștrempele, *Un cronograf ilustrat atribuit mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Romanoslavica*, XIII, 1966, p. 309—353.

124. Dintre edițiile didahiilor cităm doar pe cele ale lui Gabriel Ștrempele: *Antim Ivireanul, Predici*. Ediție critică, studiu introductiv și glosar, București, 1962, p. 322 și *Opere*. Ediție critică și studiu introductiv, București, 1972, LXIV + 479 (cu toată bibliografia).

125. V. supra, n. 94.

De la urmașul său, Damaschin, a rămas o versiune românească a *Tâlcuirii Apocalipsei* a lui Andrei, arhiepiscopul Cezareii Capodochiei (după traducerea slavonă făcută de Lavrentie Zizanie), cu două cuvântări ale Sf. Efrem Sirul și Sf. Ioan Gură de Aur. Două manuscrise (Ms. 2469 și 3520 Bibl. Academiei) au însemnarea: «Iară de mine smeritul Damaschin, episcopul Buzăului, s-au scos pre rumânie»¹²⁶.

Încă pe când se afla în scaunul episcopal de la Buzău (1702—1708), a început traducerea cărților de slujbă în limba română, continuând și după trecerea sa în scaunul episcopal de la Râmnic (1708—1725), izbutind ca până la sfârșitul vieții să le traducă aproape pe toate. A fost regretabil că n-a dat la tipar decât o parte neînsemnată din osteneala sa, deși ar fi fost de așteptat, mai ales că urmasa în scaun la Buzău după Mitrofan, iar la Râmnic după Antim Ivireanul. Totuși, osteneala sa de traducător n-a fost zadarnică pentru că au valorificat-o din plin urmașii săi în scaunul episcopal de la Râmnic (Inochentie, Clement ș.a.)¹²⁷.

În afară de aceștia merită să fie menționați și alți cărtuari din rândul cinului monahal. În primul rând, se impune Filotei «sin Agăi Jipăi», călugăr cărturar și psalt (născut în a doua jumătate a sec. XVII). La 24 decembrie 1713, fiind ieromonah și psalt la Mitropolia din București, a terminat de scris o *Psaltichie românească*, primul manuscris muzical bisericesc cunoscut cu textul în limba română. Lucrarea, închinată lui Constantin Brâncoveanu, se încadra în larga acțiune de «românizare» a slujbelor bisericești, desfășurată sub îndrumarea competentă a mitropolitului Antim, lucru ce rezultă și din prefața în care Filotei elogia pe domn și pe Antim Ivireanul pentru strădaniile depuse în vederea românizării slujbelor. În prefață, arată că a tâlmăcit «pre a noastră de țară și de obște limbă», la indemnul mitropolitului Antim Ivireanul. *Psaltichia* lui avea 518 pagini, cu 967 cântări și note muzicale, iar 226 pagini numai cu text. Era o lucrare complexă și pretențioasă pentru timpul său; la majoritatea cântărilor a păstrat linia melodică cu care ciroula versiunea grecească, altele au fost ușor adaptate la prozodia și topica limbii române ori au fost prescurtate. Foarte important este și faptul că a notat o veche creație bisericească autohtonă, *Canonul Floriilor* și alta cu conținut laic, *Rugăciunea lui Filothei pentru Constantin Brâncoveanu*.

După cercetări mai noi este considerat identic cu acel Filothei «Sfetagorețul», care a tradus din grecește în românește lucrarea *Învățătură*

126. Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, II, București, 1983, p. 282 și vol. III, București, 1987, p. 156—157. Se cunoaște și un alt manuscris mai târziu (Ms. 3721). *Ibidem*, III, p. 220.

127. Vezi despre el mai ales lucrările lui Alexandru Lapedatu, *Damaschin episcopul și dascălul, traducătorul cărților noastre de ritual, în Convorbiri Literare*, XL, 1906, p. 563—581 (și extras) și Barbu Teodorescu, *Episcopul Damaschin și contribuția sa la crearea limbii române*, în MO, an XII, 1960, nr. 9—12, p. 627—645.

creștinești (tipărită la Snagov în 1701), precum și cartea populară *Floarea darurilor*, rămasă în manuscris, după lucrarea italiană medievală *Fiore di Virtù* și cu «Filothei ieromonahul», care a tradus primul *Catavasier* în limba română (Târgoviște, 1714)¹²⁸.

Un ieromonah Ștefan din mănăstirea Cozia, fost eclesiarh la Mitropolie, apoi egumen la Bistrița, a copiat «Cazaniile duminicilor» în 1688 (Ms. 2672 în Bibl. Academiei), apoi un alt manuscris cu Cazanii, înainte de 1712 (Ms. 4648) și o Psaltire slavo-română, în 1697 (Ms. 2644)¹²⁹.

Un monah cu numele *Nicolae*, din mănăstirea Brâncoveni, a copiat Viața patriarhului Nifon, în 1691 și un Molitvelnic slavo-român în 1692 (Ms. 2462 și 2465), ambele din dispoziția arhimandritului Paisie, fost egumen al mănăstirii Bistrița, iar acum «năstavnîc» la «mănăstirea mării sale cea nouă ce să chiamă Hurezii»¹³⁰.

Un ieromonah cu numele *Dionisie* da la Mitropolia din București copia, în noiembrie-decembrie 1696, o lucrare teologică-polemică «dupre izvoadele dascălilor» (Ms. 5489)¹³¹.

La noua ctitorie domnească de la Hurezi de asemenea se cunosc călugări copişti. De pildă, în 1699 un *Iosif ieromonahul*, «proigumen ot Hurez», copia cartea «Mântuirea păcătoșilor» a lui Agapie Landos, «ce iaste de mulți și mari dascăli tălmăcită den limba elinească pre limba rumânească», «den porunca și den toată osârduia sfinției sale părintelui Ioan arhimandritul, care au fost egumen întâiul la această sfântă mănăstire» (Ms. 2174). Tot pe atunci copia o tălmăcire a cărții «Scara» Sfântului Ioan Sinaitul sau Scărarul (Ms. 2650)¹³².

Tot la Hurezi, un *ierodiacon Dositei* copia în 1700, «din porunca și cu toată cheltuiala sfinții sale părintelui chir Ioan arhimandritul, egumenul aceștii sfințe mănăstiri», cunoscutul roman popular «Traiul și viața a preacuvioșilor părinților noștri a lui Varlam și a lui Iosaf scrisă de preacuviosul părintele nostru Ioan Damaschin», după traducerea lui

128. Sebastian Barbu Bucur, *Monumente muzicale. Filothei sin Agăi Jipăi — prima Psaltichie românească cunoscută până acum*, în BOR, an LXXXVII, 1969, nr. 169, nr. 9—10, p. 1066—1075 (și în *Studii de muzicologie*, VI, București, 1970, p. 99—134; Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, I, București, 1973, p. 255—263; Sebastian Barbu Bucur, *Monumente muzicale în Biserica Ortodoxă Română. Filothei sin Agăi Jipăi — Prima Psaltichie românească*, în GB, an XL, 1980, nr. 10—12, p. 772—796, nr. 3—5, 1981, p. 475—510 și BOR, an XCIX, 1981, nr. 3—4, p. 370—406; Același, *Filothei sin Agăi Jipăi. Psaltichie rumânească. I. Catavasier*, București, Ed. Muzicală, 1981, XV + p. 514. (cu reeditarea unora din studiile menționate mai sus).

129. Gabriel Ștrempel, *Copiști de manuscrise românești până la 1800*, vol. I, București, 1959, p. 245—246; Același, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. II, București, 1983, p. 343—344 și 351.

130. G. Ștrempel, *Copiști*, p. 168—169 și *Catalogul manuscriselor*, II, p. 279—280.

131. G. Ștrempel, *Copiști*, p. 52.

132. G. Ștrempel, *Copiști*, p. 135—136 și *Catalogul manuscriselor*, II, p. 200—201 și 345—346.

Udriște Năsturel (Ms. 2458). Câțiva ani mai târziu, în 1704, tot el a copiat un mic volum cu Vieți de sfinți și diferite rugăciuni (Ms. 2518)¹³³.

Un centru important de copiere de manuscrise a devenit acum mănăstirea Câmpulung. De pildă, în 1698 un ieromonah cu numele *Daniil* copia o carte cu Învățăturii despre pocăință (Ms. 2645)¹³⁴. Tot aici, *Panu gramăticul* copia un Ceaslov în 1691, din dispoziția egumenului Ioan, care va deveni apoi primul egumen al noii ctitorii voievodale de la Hurezi (Ms. 2381)¹³⁵.

Preotul Nicola de la Mitropolie (care semna inițial «gramăticul»), un priceput caligraf, copiase un Pomelnic al Mitropoliei Țării Românești în 1697, iar în 1710 un Pomelnic al mănăstirii din Câmpulung (Ms. 2101 și 3722). Tot lui îi aparțin un manuscris din «Albina» (Ms. 1357), tradusă de episcopul Mitrofan al Buzăului, după cum arată câteva însemnări, precum și Tâlcuirea Evangheliilor a lui Teofilact al Ohridei (Ms. 201)¹³⁶.

Din dispoziția egumenului Ghenadie de la Argeș, un monah *Ioan* a copiat, în 1699, un volum care cuprindea Cuvântările Sfântului Efreem Sirul (Ms. 934)¹³⁷. Cuvântările aceluiași Părinte bisericesc le copia în 1700 și Stroc Copilul, din îndemnul și cu cheltuiala ieromonahului Ștefan, egumenul mănăstirii Bistrița (Ms. 2608)¹³⁸.

Mai pot fi amintiți un preot *Teofil*, care copia un Parimiar la Rucăr, în 1700 (Ms. 3052)¹³⁹. Mitrea logofătul, copistul unui Pateric, tot în 1700 (Ms. 480)¹⁴⁰ și Vlad gramăticul. De la cel din urmă au rămas mai multe manuscrise: Scara Sf. Ioan Scărarul, în două exemplare (Ms. 2511 și 2512), cartea Mântuirea păcătoșilor (Ms. 2517), toate solicitate de episcopul Ilarion al Râmnicului și un Miscelaneu (Ms. 3190), cuprinzând felurite lucrări patristice și istorice¹⁴¹.

De la un «*Alexandru dascălul rus*» (sau preceptor polonus, cum semna în alt loc), probabil un rutean stabilit la noi, au rămas două exemplare din Psaltirea slavo-română (cu mici comentarii), tradusă de el însuși din slavonește, un exemplar fiind cerut de Ilarion al Râmnicului (Ms. 2604), altul de egumenul Ștefan de la Bistrița (Ms. 2644), precum și un «Pateric, în care sunt viețile sfinților de la Pecersca», tradus în 1699, probabil tot la solicitarea episcopului Ilarion, care era menționat într-o însemnare finală (Ms. 2452, cu 730 de foi)¹⁴².

133. G. Ștrempele, *Copiști*, p. 55—56 și *Catalogul manuscriselor*, II, p. 277—278.

134. G. Ștrempele, *Copiști*, p. 47 și *Catalogul manuscriselor*, II, p. 344.

135. G. Ștrempele, *Copiști*, p. 172—173 și *Catalogul manuscriselor*, II, p. 262.

136. G. Ștrempele, *Copiști*, p. 162—165 și *Catalogul manuscriselor*, I, București, 1978, p. 59; vol. II, p. 169 și 303 și vol. III, p. 220—221. Cf. și Dan Simonescu, *Viața literară și culturală a mănăstirii Câmpulung în trecut*, Câmpulung, 1926, p. 52—56.

137. G. Ștrempele, *Copiști*, p. 119 și *Catalogul manuscriselor*, I, p. 195—196.

138. G. Ștrempele, *Copiști*, p. 232—233 și *Catalogul manuscriselor*, II, p. 334—335.

139. G. Ștrempele, *Copiști*, p. 255 și *Catalogul manuscriselor*, II, p. 443.

140. G. Ștrempele, *Copiști*, p. 155 și *Catalogul manuscriselor*, I, p. 122.

141. G. Ștrempele, *Copiști*, p. 269—272 și *Catalogul manuscriselor*, II, p. 298—299, 301—302 și vol. III, p. 44.

142. G. Ștrempele, *Catalogul manuscriselor*, II, p. 333, 344 și 275.

Așadar, avem un număr însemnat de manuscrise de un cuprins foarte variat : scrieri patristice, cărți de slujbă, Paterice, lucrări cu un cuprins moralizator ș.a.

Din expunerea noastră se pot desprinde câteva constatări.

1. Prin tot ce a realizat în domeniul culturii, ajutat de cărturari de prestigiu, fie români, fie străini, Constantin Brâncoveanu a creat o epocă nouă, de renaștere culturală și artistică, prin care s-au deschis perspective noi și luminoase culturii românești de mai târziu.

2. În cultura laică se înregistrează o schimbare însemnată, în sensul că s-a trecut de la spiritul medieval la cel modern. Cultura brâncovenească înlătură formele tradiționale bizantino-slave și se întregrează în spiritul nou, european, inaugurându-se astfel «umanismul românesc». Acesta se manifestă prin afirmarea originii noastre romane, a unității de neam, de limbă și de credință a românilor de pretutindeni, prin elaborarea unor lucrări istorice, prin impunerea limbii române ca limbă de cultură.

3. În cultura bisericească se constată acum biruința definitivă a limbii române în slujbele bisericești, prin înlăturarea celei slavone. S-au tipărit acum cărți românești de o mare diversitate : cărți de slujbă, lucrări de învățătură creștină sau de apărare a Ortodoxiei, traduceri din literatura patristică sau din teologii greci moderni, care au cunoscut o largă difuzare în toate «țările» românești.

4. Țara Românească a devenit acum — prin Academia de la Sf. Sava, prin cărțile tipărite la noi, prin cărturarii greci care au trăit la noi — un centru însemnat al elenismului, care a militat în permanență pentru emanciparea națională a poporului grec oprimat. Cărțile grecești tipărite în Țara Românească au contribuit, pe de o parte, la înzestrarea bisericilor grecești de pretutindeni cu cărțile de slujbă necesare, iar pe de altă parte, au contribuit la apărarea Ortodoxiei în fața unor acțiuni prozelitiste eterodoxe din tot spațiul geografic ortodox.

5. În același timp au fost ajutați, prin tipar, credincioșii arabi ortodocși din Patriarhia Antiohiei, ca și credincioșii georgieni, compatrioții lui Antim Ivireanul.

Fără îndoială că această mare strălucire culturală la care a ajuns Țara Românească ar fi obținut rezultate și mai remarcabile, dacă turcii n-ar fi rezervat un sfârșit atât de tragic tocmai primelor trei personalități ale vieții politice și culturale românești care au dominat epoca respectivă : domnitorul însuși, adevărat «ctitor de cultură», împreună cu cei patru fii ai săi — tineri cu mari posibilități intelectuale, cum o dovedesc lucrările lor — decapitați în 1714, Constantin Cantacuzino stolnicul și mitropolitul Antim Ivireanul, uciși doi ani mai târziu, în 1716. În pofida acestor tragedii care au împiedicat pentru un timp progresul cultural al țării, domnia lui Constantin Vodă Brâncoveanu rămâne, totuși, cea mai strălucită perioadă din istoria culturii medievale românești.

DIMENSIUNILE DUHOVNICEȘTI-SPIRITUALE ALE MONAHISMULUI ORTODOX

Pr. drd. AUGUSTIN RUSU

Viața monahală este un mod aparte de a căuta desăvârșirea creștină prin mărturisirea deplină a opțiunii de a urma lui Hristos în sfințenia Bisericii. Aceia care optează pentru a viețui împreună cu Hristos în sfințenia comunității ecleziale și-au asumat impresionanta responsabilitate de a se face purtători de Hristos, hristofori, în libertatea oferită de această stare. Cu certitudine că pentru monahi, mai mult decât pentru ceilalți creștini, desăvârșirea până la a deveni pe deplin purtători de Hristos înseamnă năzuință și hrană sufletească de fiecare clipă, mișcarea liberă continuă între cer și pământ, setea neîncetată după Dumnezeu, dorul aprins după «pâinea cerească».

Deși sunt numeroși marii nevoitori monahi care au sesizat că nu există diferențe între îndatoririle laicilor și monahilor, se poate afirma, totuși, că, prin locul pe care monahismul îl ocupă în spiritualitatea creștină, acesta poate fi considerat ca «realizarea cea mai nobilă a vieții creștine»¹.

Vorbind despre monahism ca despre «una din soluțiile capabile să transfigureze viața spirituală»², trebuie precizat că «în lupta necontenită împotriva răului, a răutăților și a iadului, efortul singular al părinților deșertului și mai apoi al monahismului, a jucat un rol decisiv pentru destinul creștinătății»³.

De aceea, aducerea în actualitate a implicațiilor duhovnicești spirituale ale monahismului ortodox constituie una din căile de înnoire a forțelor morale ale credincioșilor, un factor de continuă înviore a vieții spirituale.

1. Idealul apropierii de Dumnezeu prin monahism

Monahismul creștin este o mișcare, prin excelență, spirituală și duhovnicească, menită a oferi celui ce și-a asumat această stare poarta îngustă de intrare în Împărăția Cerească în vederea comuniunii plene cu Dumnezeu. Greu de definit sau de analizat după anumite tipare propuse, dată fiind complexitatea și varietatea de aspecte ale trăirii creștine pe care le include și caracterizat ca un paradox, a fi monah înseamnă a fi, în același timp, mister și excepție, ideal și realitate, a trăi ca toți ceilalți creștini și, în același timp, a trăi altfel în comunitatea eclezială. Aceștia sunt monahii, bărbați și femei, care s-au desprins de lume și se roagă neîncetat, dându-se integral lui Dumnezeu.

1. Théodore Nikolaou, *Un pont entre L'Eglise d'Orient de d'Occident: le monachisme*, în «Irénikon», tome LVII, 3-ème trimèstre, 1984, p. 307.

2. Irineu Bistrițeanul, Episcop-Vicar, *Metanoia (Monahismul — inima Bisericii și semnul Impărăției)*, în «Renașterea» editată de Arhiep. Clujului, nr. 4—7/1993, p. 1.

3. Paul Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, trad. de Pr. Prof. Ion Buga, București, 1993, p. 94.

Monahul, ca om al lui Dumnezeu, dorește cu ardoare întoarcerea la viața creștină din primele zile ale Bisericii, dar și la starea cea dintâi a omului, de locuitor al Raiului, în apropierea lui Dumnezeu. «Raiul înseamnă a trăi în prezența Celui pe care Îl așteptăm, Cuvântul lui Dumnezeu manifestat în slava Sa de Fiu Unic. Dorința după Rai este dorința vieții adevărate pe care ne-o comunică Fiul, Întâiul Născut între cei vii, dătătorul de viață»⁴. Monahul se hrănește continuu cu idealul reîntoarcerii în Rai, ca loc de împărțire cu viața veșnică, cu nădejdea de a regăsi și a face viu în el starea dintru început, de împreună viețuire a lui Iisus cu ucenicii Săi.

Idealul acestui mod de viață este relatat în Faptele Apostolilor (2, 44—45; 4, 32—34) când la Ierusalim, pentru un timp, primii creștini au trăit într-o adevărată comunitate, fără a poseda ceva pentru ei, au trăit și au pus bazele comuniunii spirituale. De aceea monahii sunt însetați de dorul de a face să renască această comunitate ideală printr-un stil de viață comunitară perfectă în Hristos, insufletită prin puterea și lucrarea Sfântului Duh.

Această misiune, vizând renașterea comunității apostolice, constă în a răspunde acelei lumi a dragostei printr-o viață comunitară integrală, în care măsura iubirii noastre să însemne împărțirea vieții noastre cu ceilalți care au devenit frații noștri prin Botez și care mărturisesc aceeași credință.

Monahismul structurat la statura idealului comunității apostolice de la Ierusalim reprezintă aspirația și dorința monahului și a comunității monastice de a se apropia de Dumnezeu, modelul desăvârșit de iubire și viață comunitară, și de a se dovedi demn de unirea cu El. Există, deci, în viața monahală un elan și un dor nestins către o viață foarte intensă în unire cu Dumnezeu, către o viață plenară în Hristos pe care cu greu o pot realiza cei ce trăiesc în lume și care este rezultatul unui mod de viață ascetică.

Asceza creștină mărturisește, prin coordonatele ei spirituale ancorate în modul hristic, neobosita alergare a monahului în căutarea adevăratei sale identități, motivația sa pentru a depăși toate obstacolele care împiedică urcușul său către Dumnezeu. Această alergare neobosită se constituie într-o perseverență căutare a păcii și liniștii atât de necesare pentru dialogul monahului cu Dumnezeu.

În general, asceza desemnează ansamblul eforturilor, al exercițiilor prin care creștinul înțelege să progreseze în viața morală și religioasă și care deschide drumul spre desăvârșire, spre viața veșnică. «Ascetica indică partea activă a vieții spirituale, partea de cooperare pe care Dumnezeu ne-o cere nouă, iar unirea tainică cu Dumnezeu indică aspectul suportării pasive a harului în noi, inițiativa lui Dumnezeu, pe care noi trebuie să le urmăm și care nu-I aparțin decât Lui»⁵. Intuind această definiție a ascezei și complexitatea ei, Sfântul Apostol Pavel pune accentul pe lupta spirituală pe care fiecare trebuie să o angajeze în propria-i

4. Jean-Claud Sagne, *Le désir du Paradis*, în «Dictionnaire de Spiritualité Ascétique et Mystique» (DSAM), tome 12 Paris, 1983, col. 197.

5. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *Biserica și lumea*, în «Îndrumări misionare», București, 1986, p. 481.

viață și cu atât mai mult monahul, a cărui luptă în această lume este neconținută : «Nu știți voi că aceia care aleargă la stadion, toți aleargă, dar numai unul ia premiul ? Alergați așa ca să-l luați. Și oricine se luptă se înfrâneză de la toate. Și aceia, ca să ia o cunună stricăcioasă, iar noi, nestricăcioasă. Eu, deci, așa alerg, nu ca la întâmplare. Așa mă lupt cu pumnul, nu ca lovind în aer. Ci îmi chinuiesc trupul meu și îl supun robiei, ca nu cumva altora propovăduind, eu însumi să mă fac netrebnic» (I Cor. 9, 24—27).

Pentru a învinge în această luptă continuă este însă nevoie de o regulă, de îndrumare și, mai ales, de efort susținut, care trebuie să împrime un anume sens luptei, să călăuzească și să sprijine mișcarea proprie a omului către Hristos.

Pentru monah, efortul, lupta înseamnă devotament, renunțare, acceptarea în libertate a suferinței și jertfirii proprii. «Monahismul este școala lepădării de sine și a devotamentului în slujba lui Dumnezeu, dus până la jertfă»⁶. În același timp, pentru a se elibera de păcat, pentru a progresa pe calea mântuirii, monahul are nevoie, asemenea oricărui creștin, de prezența și infuzia de putere și har a Sfântului Duh. «Prin această putere de sus devine tare cel ce se devotează cu desăvârșire lui Dumnezeu, nu numai cu ceea ce are, ci și cu ceea ce este»⁷. Acolo unde se intersectează viața activă a monahului, prin efort și luptă proprie neconținută, cu viața receptivă, prin darurile și lucrarea Sfântului Duh, acolo începe starea de desăvârșire. «La starea de desăvârșire și de unire tainică cu Dumnezeu, pe care o implică viața veșnică, nu se poate ajunge decât prin îndelungate eforturi sau nevoițe, iar unirea tainică cu Dumnezeu este mai strânsă decât cea dintre drum și țintă, căci, deși trăirea acelei uniri se înfăptuiește la capătul final al tuturor străduințelor ascetice, aurora ei în suflet începe de mai înainte, în cursul acelor nevoițe»⁸.

Asceza creștină este singura modalitate prin care cel ce a renunțat la lume poate găsi starea de spirit și discernământul necesar pentru apropierea de Dumnezeu. Practicarea ascezei creștine ca mod de viață constant înseamnă punerea reală în valoare a înclinațiilor celor mai curate ale omului, devine energie dinamică ce transformă tot ceea ce este incomplet și perfectibil în om, mișcându-l către unirea cu Dumnezeu.

2. Întemeietorul și idealurile vieții monahale

Cel care a făcut începutul vieții monahale este însuși Mântuitorul Iisus Hristos, Care a dat o valoare aparte acestei înalte vieți spirituale, duhovnicești, deschizând drumul spre desăvârșire.

Orice aserțiune privind întemeierea vieții monahale creștine de către vreo persoană anume, alta decât Mântuitorul Iisus Hristos, nu face decât să circumscrie acest mod de viață, lucrurilor temporale, limi-

6. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, *Monahismul Ortodox — Sensul și misiunea lui în viitor*, Sibiu, 1936, p. 12.

7. *Ibidem*, p. 16.

8. Pr. Prof. dr. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 481.

telor pământești ale existenței umane. În acest caz, caracterul hristocentric al monahismului, ca expresie a desăvârșirii în interiorul comunității eclesiale s-ar diminua, iar acesta s-ar reduce la o simplă expresie a unei comunități antropocentrice, bazată pe slabele puteri ale omului, ruptă de harul de viață dătător al Sfântului Duh.

Că Iisus a fost primul și cel mai desăvârșit monah este o realitate evidentă atestată de Sfânta Evanghelie: a trăit o viață solitară pentru binele oamenilor, fiind în relație permanentă cu Părintele Său Ceresc; a exersat în modul cel mai desăvârșit ascultarea față de Tatăl Său «până la moarte»; a trăit în sărăcie «neavând unde să-și plece capul»; și-a asumat până la capăt castitatea necăzând sub robia patimilor; a întemeiat prima comunitate monahală, reunind în jurul Său pe cei 12 Apostoli, fiecare cu personalitatea și caracterul său. De asemenea, a exersat în modul cel mai sublim postul, rugăciunea, smerenia, dăruirea de Sine, caritatea și iubirea frățască pe care le-a oferit oamenilor ca mijloace ale desăvârșirii.

În felul acesta, monahul care, prin propria sa voie liberă, și-a consacrat întreaga sa viață lui Dumnezeu, devine participant intim la viața lui Hristos, ținând la unirea cu El. Monahul știe că Hristos îl însoțește mereu, îl susține și îl ridică. De aceea este extrem de important pentru monah să cunoască încă de la începutul drumului ales că rădăcinile noii vieți, pe care a acceptat-o de bună voie, urcă până la Hristos.

Părinții bisericii au consemnat că este o mare cinste și o mare slavă pentru monahi de a avea ca model, ca frate și însoțitor, în timpul acestui itinerar, în timpul acestui urcuș duhovnicesc pe Mântuitorul și Domnul Iisus Hristos.

Viața monahală, prin toate formele ei de exprimare, așa cum sugerează Sf. Apostol, are ca țel întâlnirea și unirea cu Hristos, participarea vie și intensă la suferințele sale și la slava Sa cea cerească: «Vă îndemn, deci, fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu, să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească» (Rom. 12, 1).

Monahismul a apărut în istorie, ca o nouă dimensiune a vieții în Hristos, atunci când în lumea creștină au apărut tendințe de diminuare și uitare a valorilor morale creștine specifice.

În acest context, creștini de excepție au încercat redresarea vieții creștine, readucerea ei în limitele exigenței evanghelice și ale perioadei apostolice, fără a ieși sub nici o formă din spațiul comunității eclesiale. Acești creștini excepționali, inspirați de Duhul Sfânt, au ales cu bună știință și prin propria lor voință viața retrasă de lume în locul vieții mondene și au dat o serie de norme pentru acest nou mod de viață, determinante pentru canalizarea simțirii și voinței spre redescoperirea valorilor autentice ale Evangheliei, propice pentru efortul de regăsire a lui Dumnezeu și de viețuire în unire cu El. «Dintru începuturile sale, monahismul s-a înfățișat ca o mișcare de renaștere religioasă, ca un covârșitor simțământ pentru frumusețea bunurilor și pentru mărimea obligațiilor spirituale, ca o cunoaștere morală mai adâncă»⁹.

9. Nicolae Bălan, Mitropolitul, *op. cit.*, p. 16.

Monahismul reprezintă o lume concretă, plină de viață și dinamism pentru cei ce calcă pe urmele lui Iisus, asemenea ucenicilor Săi, prin trăirea cu intensitate a cuvintelor Lui: «Și cel ce nu-și poartă crucea sa și nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul Meu» (Luca 14, 27 și 33).

Trebuie însă subliniat că monahismul creștin, indiferent ce direcții și forme a luat în timp și în diferite spații geografice, nu este privilegiul Apusului sau Răsăritului. El a apărut simultan, în diferite părți ale lumii creștine, ca o moștenire comună, ca o forță vitală interioară a Bisericii lui Hristos, edificată pe propovăduirea Sfinților Apostoli și pe mărturia primilor martiri creștini. Ca urmare, tradiția monahală apare ca un bun comun al Bisericii universale și ea interesează în aceeași măsură, prin valorile spirituale și duhovnicești pe care le promovează, atât fiecare creștin în parte, cât și întreaga comunitate creștină în lucrarea mântuirii.

În lumea creștină a secolelor III și IV au viețuit numeroși creștini care au dorit să urmeze lui Hristos. Condițiile și regiunile în care aceștia au pus temelie urmării lui Hristos, printr-o viață consacrată, au fost diferite. Pe de o parte, monahismul putea explica fenomenul fugii de lume, al depărtării din fața primejdiilor, într-o epocă în care Imperiul Roman, pentru diferite motive, își oprima și persecuta proprii cetățeni, dar mai ales pe creștini. Pe de altă parte, monahismul se putea explica și ca un fenomen de contestare față de un mod de viață care se depărta tot mai mult de valorile evanghelice lăsate de Iisus și propovăduite lumii de Sfinții Apostoli.

Pentru primii monahi, fuga de lume era unica soluție în fața unei lumi căzută în deșertăciune, în ipocrizie, în nedreptate, în poluare morală. «Refuzând pactizarea cu acest mod de viață, cu această stare de ușurătate, au fost numeroși credincioșii care s-au îndepărtat de cetate pentru a se pune la adăpost de molipsirea de tentațiile lumii; ei au populat provincia, formând treptat comunitățile în care a supraviețuit fervoarea timpurilor apostolice»¹⁰. În aceste condiții, monahii au ales fuga din lume, ieșirea dintre oameni pentru a alege neprietenia pustiului.

Atracția pustiului a fost resimțită de către monahi într-un mod cu totul deosebit, nu atât pentru că ei se simțeau străini și trecători în această lume, neavând sălaș permanent pe acest pământ, cât, mai ales, pentru că ei simțeau o mai mare dorință de pregătire printr-o riguroasă asceză a pustiului, spre «a lua Împărăția lui Dumnezeu cu asalt» (Matei 11, 12). Întreaga dimensiune pe care a luat-o ulterior pustiul, ca mediu propice de existență și dezvoltare a vieții monahale, se prezenta și ca o alternativă pe care o oferea acesta, cu toată neprietenia lui, față de o lume plină de tentații vicioase și contrare dorinței de desăvârșire.

Apariția monahismului în secolele III și IV, în afara cetății, prin popularea pustiului, coincide cu epoca în care creștinismul începe să se dezvolte și să se extindă la diferite neamuri prin propovăduirea

10. Michel Olphe Galiljard. *Cassien, perfection monastique*, în «DSAM», vol. 2, part. I Paris 1953, col. 232.

«Bunei Vestiri». Era epoca primilor monahi ai Bisericii și a primelor norme ieșite din experiența pustnicilor, care orânduiau minimal acest nou tip de viață creștină.

3. Monahismul — organizare instituțională și duhovnicească a sfaturilor evanghelice

Mântuitorul Iisus Hristos a arătat celor ce-l ascultau că, pentru mântuire și intrarea în starea de firească legătură cu Dumnezeu, așa cum fusese odinioară, înainte de căderea în păcat, omul este dator să împlinească în totalitate poruncile dumnezeiești.

Celor ce ar dori însă să umble pe calea desăvârșirii, prin propria voință și care stă la buna dispoziție a fiecăruia, li se oferă șansa împlinirii sfaturilor evanghelice. Însuși Mântuitorul a deosebit sfaturile de porunci atunci când, discutând cu fariseii despre desfacerea căsătoriei și pricina acesteia, spune: «Nu toți pricep cuvântul acesta, ci aceia cărora le este dat» (Matei 19, 11).

Extinzând discursul Sfântului Pavel în legătură cu căsătoria, necăsătoria (castitatea) și văduvia la ansamblul sfaturilor evanghelice și a neobligativității acestora pentru tot creștinul, în urcușul duhovnicesc, pe calea mântuirii, constatăm că, în concordanță cu predica Mântuitorului, însuși Apostolul vorbea despre castitate ca despre un sfat și nu o poruncă: «Cât despre feciorie, nu am poruncă. Vă dau însă sfatul meu...» (I Cor. 7, 23).

Că sfaturile evanghelice au fost în atenția celor ce doreau să se desăvârșească încă din perioada postapostolică o dovedesc chiar scrierile aceluși timp. Astfel, în scrierea Herma Păstorul se spune: «Păzește poruncile Domnului și vei fi bine plăcut înaintea Lui și vei fi înscris în numărul celor ce păzesc poruncile Lui. Dacă, în afară de porunca lui Dumnezeu, vei face vreun lucru bun, îți vei câștiga slavă și mai mare și vei fi înaintea lui Dumnezeu mai slăvit decât voiai să fii»¹¹.

Spiritualitatea monastică se distinge prin cele trei făgăduințe sau voturi, ca experiențe unice. Acestea au căpătat forme concrete în momentul în care monahismul a început să se constituie ca o societate distinctă în interiorul Bisericii. «După constituirea primelor comunități monahale, ca societăți închise, primirea unui nou membru în sânurile lor trebuia să se facă cu garanția că acela care vine la mănăstire, vine exclusiv motivat de dorința arzătoare după desăvârșirea vieții sufletești. Voturile monahale încep să însemne, din acest moment, un fel de mărturisire din partea candidatului, la viața creștină desăvârșită și, în același timp, un îndreptar care i se pune în față, pentru a înțelege cadrul general în care se va desfășura strădania și nevoița lui de mai târziu, care îi va încorpora în ceata celor la fel cu îngerii»¹².

Renunțarea la avere și lepădarea de lume, urmarea întru totul a lui Iisus, înseamnă pentru cel care vrea să meargă pe calea de-

11. Herma, *Păstorul, Pilde*, V, 56 (3), 2—3, trad. Pr. Dumitru Fecioru, col. «P. S.B.», vol. I, București, 1979 p. 273.

12. Protos. Emilian Birdeș, *Originea istorică a voturilor monahale*, în «Glasul Bisericii», nr. 9—10/1954, p. 523.

săvârșirii, asumarea plenară a suferințelor și a Crucii lui Hristos. Aceasta presupune o alegere în totală libertate a urmării lui Hristos prin acceptarea de bună voie a celor trei voturi monahale : sărăcia, castitatea și ascultarea. «Cele trei voturi monahale se înscriu în marea chartă a libertății umane. Sărăcia de bună voie eliberează de stăpânirea materiei ; castitatea eliberează de stăpânirea cărnii ; ascultarea eliberează de stăpânirea idolatră a eului...»¹³.

a. **Sărăcia.** Monahul care a îmbrăcat chipul îngeresc practicând sărăcia se detașează în mod vizibil de preocupările materiale ale lumii acesteia. Urmarea lui Hristos implică pentru monah despovărarea de toate grijile materiale, stare care deschide calea spre Împărăția lui Dumnezeu. În acest sens, Mântuitorul atrăgea atenția asupra dificultăților pe care le crează grija față de bunuri pentru cel ce dorește să-l urmeze, asupra obstacolului pe care-l crează posedarea bogățiilor, ca lucruri trecătoare, în calea mântuirii : «Nu vă adunați comori pe pământ..., ci adunați-vă comori în cer... căci unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta» (Matei 6, 19—21).

Sărăcia, ca poartă spre Împărăția lui Dumnezeu, este amintită și definită de Mântuitorul Iisus Hristos, Care spune : «Dacă voești să fii desăvârșit, du-te vinde-ți averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer ; după aceea, vino și urmează-Mi» (Matei 19, 21).

Monahul acceptă sărăcia de bună voie sau neagonisirea voluntară, pe de o parte, din dragoste pentru ceilalți, dintr-un sentiment de caritate dus până la devotament, iar, pe de altă parte, pentru a se elibera de o viață în care posedarea de averi și alte bunuri devine povară, un obstacol în calea unei mai strânse relații personale cu Dumnezeu, o «evidentă sfidare a Evangheliei Împărăției»¹⁴. Renunțarea de bună voie la dreptul de a posedă ceva material, asigură transfigurarea corpului monahului sub puterea Sfântului Duh, garantează puritatea și curăția inimii, convertește întreaga viațuire și lucrare a monahului într-un prinos de recunoștință adus lui Dumnezeu Tatăl și exprimat în mod admirabil în rugăciunea euharistică «Ale Tale dintru ale Tale, Ție Ți aducem de toate și pentru toate».

b. **Fecioria.** Monahii sunt chemați să respecte votul castității nu pentru a pune în discuție sau a diminua importanța căsătoriei ca instituție binecuvântată de Dumnezeu prin Taina Nunții, ci pentru a mărturisi capacitatea de transfigurare a omului, prin curăția trupului, pentru slujirea în Duhul : «Aceștia sunt cei care nu s-au întinat cu femei, căci sunt feciorelnici. Aceștia sunt care merg după Miel oriunde se va duce» (Apoc. 14, 4).

Făgăduința viețuirii în castitate, în curăție trupească, are rolul de a-l face pe monah să-și îngroape propriile patimi în ogorul slujirii lui Dumnezeu, în care trebuie să se topească tot ceea ce este nestăpânire și pornire trupească dar și sufletească : «cel desăvârșit trebuie să con-

13. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 118.

14. Pr. Prof. Ioan Bria, *Credința pe care o mărturisim*, Ed. Inst. Biblic și de Misiune, București, 1987, p. 287.

sacre totul : și cele ce aparțin sufletului și cele ce aparțin trupului, lui Dumnezeu»¹⁵.

Infrumusețându-și viața prin păstrarea trupului în curăție și fără prihană, monahii încearcă să-și asume chipul trupesc neprihănit al Mântuitorului Iisus Hristos, spre a moșteni Împărăția lui Dumnezeu¹⁶. Castitatea monahilor este deodată poartă către Împărăția cerească, dar și o școală a abstenenței : «Învățați pe toți curăția în care și voi trăiți»¹⁷.

Acceptarea liberă a votului castității înseamnă acceptarea liberă a prezenței lui Hristos, a exigenței și perfecțiunii evanghelice raportate la suflet și la trup. «Castitatea este înălțare și acesta este itinerariul Mântuitorului, din infern spre Împărăția Tatălui. Ea este, de asemenea, ascensiunea interiorizată spre apropierea arzătoare de Dumnezeu»¹⁸. Starea de castitate, de curățenie trupească și sufletească a monahului înseamnă premergerea aici, în această lume, a modului de viață cerească în comuniune veșnică cu Dumnezeu, când omul curat, neprihănit va fi părtaş la slava lui Dumnezeu.

c. **Ascultarea.** În mod profetic, dreptii Vechiului Testament au prefigurat prin viața lor și prin mărturia lor ideea de ascultare față de Dumnezeu : «Avraam, care a fost numit prieten, a fost găsit credincios, pentru că a ascultat cuvintele lui Dumnezeu. Acesta, prin ascultare, a ieșit din pământul lui și din rudenii lui și din casa părintelui său, pentru ca, părăsind pământ puțin, rude sărace și casă mică, să moștenească făgăduințele lui Dumnezeu»¹⁹.

Mântuitorul Iisus Hristos, preluând ideea de ascultare, o înnoiește și o perfecționează chiar cu prețul vieții Sale, într-un spirit de alianță cu Părintele Său Cerească : «Și Cel ce M-a trimis este cu Mine ; nu M-a lăsat singur, fiindcă Eu fac pururea cele plăcute Lui» (Ioan 8, 29).

Ascultarea reală, autentică, după modelul lui Hristos, înseamnă, pentru fiecare creștin, dar mai ales pentru monah, viața în intimitatea și prietenia lui Dumnezeu și aceasta conduce omul la libertate, la experiența unei vieți libere în Duhul : «Domnul este Duh și unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea» (II Cor. 3, 17).

Pentru monah, ascultarea capătă o dimensiune spirituală atunci când naște smerenia, izvorul tuturor virtuților, ca leac împotriva egoismului prin trăirea autentică a învățaturii Mântuitorului : «M-am pogorât din cer ca să fac nu voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis» (Ioan 6, 38).

În comunitatea monahală, a asculta înseamnă pentru fiecare dintre membrii ei a se edifica unii pe alții, pentru a înainta duhovnicește împreună pe calea desăvârșirii și pentru consolidarea unei vieți cu

15. Metodiu de Olimp, *Banchetul sau despre castitate, Discursul V : Thalasia*, I, trad., Pr. Prof. Constantin Cornițescu, în col. «P.S.B.», vol. 10, Ed. Inst. Biblic și de Misiune, București, 1984, p. 72.

16. Sf. Clement Romanul, *Epistola a II-a către Corinteni*, VIII, 6, în col. P.S.B. vol. 1, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Editura Instit. Biblic, București, 1978, p. 98.

17. Sf. Policarp al Smirnei, *Epistola către Filipeni*, X, 3 în «P.S.B.» vol. I, p. 212.

18. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 130.

19. Sf. Clement Romanul, *Epistola I către Corinteni*, X, 1—2 în «P.S.B.» vol. 1, p. 51.

adevărat comunitară. Ascultarea se traduce în viața fiecărui monah ca și în viața fiecărui credincios, printr-o atitudine fermă de fugă de sine, printr-o «eliberare de egoismul individualist» în favoarea aproapelui, prin respectul și înțelegerea semenului și prin trăire în duhul smereniei lui Hristos.

*
* *
*

«În esență, monahismul este organizarea bisericească a practicii sfaturilor evanghelice, pentru călăuzirea spre desăvârșire a celor răvnitori»²⁰.

Voturile monahale sunt o expresie instituționalizată a sfaturilor evanghelice, care implică o totală libertate în acceptarea și exercitarea lor. Asumarea lor în viața monahală cere priveghere neconținută, luptă neîncetată, desprindere totală de lume. Prin modul în care aceste voturi s-au integrat treptat în spiritualitatea monastică prin motivațiile și idealurile lor spirituale, acestea asigură eliberarea monahului de tot ceea ce este trecător și îl orientează către scopul fundamental al existenței sale, desăvârșirea în Hristos. «Voturile monahale, ca și toate exercițiile ascetice — în concepția monahismului ortodox — nu-și au scop în sine, ci sunt numai mijloace de a păstra sufletul liber pentru lumea spirituală și pentru netrecătoarele comori ale ei»²¹.

4. Dimensiunile spirituale ale monahismului

Pornind de la cuvintele Sf. Apostol Pavel «să vă dezbrăcați față de viața voastră de mai înainte, de omul cel vechi care se strică prin poftele amăgitoare», viața spirituală a creștinului, în general, și cu a monahului, în special, se orientează către «îmbrăcarea cu omul nou» (Coloseni 3, 10), către desăvârșirea firii omului acesta după chipul lui Dumnezeu.

«Atingerea de Hristos» (Matei 9, 20) redimensionează hristologic viața spirituală a monahului, care intră în acest fel pe «calea evanghelică spre Împărăție». Monahul devine astfel discipol al lui Hristos prin purtarea Crucii, prin renunțarea la lume, la lumea căzută a păcatului (Ioan 17, 14—16).

În urcușul duhovnicesc spre desăvârșirea în Hristos, spre a ajunge la statura de «om al lui Dumnezeu», literatura pustiei surprinde câteva coordonate spirituale care caracterizează de altfel vocația proprie a monahismului în cadrul Bisericii.

a. **Întâlnirea cu Dumnezeu în singurătate, în liniște.** La începutul secolului al XV-lea, Calist și Ignatie Xanthopol consemnau, pe baza mărturiei Părinților Bisericii, «că înainte de orice bună lucrare, toți, dar mai ales cei ce voiesc să pornească pe drumul liniștirii, să se dăruiască lui Dumnezeu, să se rupă de lume și să se liniștească cu dreaptă

20. Pr. Prof. dr. Dumitru Radu, *Învățătura despre Biserică*, în vol. cit., p. 405.

21. Nicolae Bălan, Mitropolitul, *op. cit.*, p. 17.

judecată, să se roage Domnului și să ceară fără șovăială mila lui Dumnezeu»²².

Această stare de liniște și singurătate, specifică monahului, definește vocația acestuia, în perspectiva desăvârșirii, de a rupe în mod categoric legăturile sale cu tumultul și zbuciumul lumii și de a plonja într-o lume adeseori ostilă, spre a descoperi adevăratele valori religioase care jalonează drumul spre întâlnirea cu Hristos. În această lume a singurătății și liniștii și având drept călăuză făgăduința Mântuitorului «Cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el, aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic» (Ioan 15, 5), monahul descoperă prin propria experiență și trăire duhovnicească a Cuvântului Dumnezeiesc obstacolele care se ridică în calea mântuirii, dar și soluții de depășire a acestora în duh și adevăr.

Departate de lume, monahul simte mai puternic singurătatea sa și, în același timp, dependența sa de Creator, dar această stare «constituie unul din cei mai puternici factori care ajută la modelarea unui caracter»²³ dedicat în totalitate desăvârșirii, întâlnirii cu Hristos.

Singurătatea monahilor sugerează necesitatea liniștirii și a reculegerii în perspectiva întâlnirii cu Dumnezeu: «Pentru aceasta, Eu o voi atrage și o voi duce în pustiu și voi vorbi inimii ei» (Osea 2, 16), după cum însuși Mântuitorul a procedat atunci când și-a simțit sfârșitul aproape (Matei 26, 39; Marcu 14, 35; Luca 22, 41). În felul acesta, «întreaga viață a monahului tinde spre unirea sufletească pe cât de intimă, pe atât de continuă cu Dumnezeu, având ca țel încă din timpul petrecerii în această lume unirea veșnică cu Dumnezeu și Împărăția Sa cerească»²⁴.

b. Sensul comunitar al vieții monahale. Trăind cu intensitate cuvintele Psalmistului: «Iată acum ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună» (Ps. 132, 1), precum și experiența unică de împreună viețuire în Hristos a comunității de la Ierusalim: «iar inima și sufletul mulțimii celor ce au crezut erau una și nici unul nu zicea că este al său ceva din averea sa, ci toate le erau de obște» (Faptele Apostolilor 4, 32), viețuitorii pustiei au descoperit că realizarea pleneră a întâlnirii cu Dumnezeu trebuie să fie expresia vieții comunitare a Bisericii: «urcușul duhovnicesc, chiar dacă duce pe cineva până la imediata apropiere de Dumnezeu, în cer, este un urcuș în lăuntrul Bisericii, pe treptele spirituale din Biserica de pe pământ și pe cele din Biserica din cer»²⁵.

Sensul comunitar al vieții monahale îmbrățișează două mari dimensiuni:

— o dimensiune interioară care se caracterizează prin căutarea și edificarea unității interioare, a vieții comunitare în fiecare obște mo-

22. Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete, Metoda 13*, în «Filocalia», trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, vol. 2, Ed. Institut. Bibl. și de Misiune, București, 1979, p. 31.

23. Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, *Farmecul pustului*, în «Patristica Mirabilia — pagini din literatura primelor veacuri creștine, Timișoara, 1987 p. 187.

24. Michel Olphe Galiljard, *art. cit.*, col., 226.

25. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea ortodoxă*, p. 48.

nahală. În mod concret, aceasta se exprimă prin *rugăciunea intensă, stăruitoare* către Dumnezeu. «Opriti-vă, deci, de la toate și stăruiți în Domnul Dumnezeu vostru, până se va îndura de voi» (Ps. 122, 3) în viață smerită, plină de dragoste unul față de celălalt, după modelul Mântuitorului Iisus Hristos: «Faceți-vă unii altora buni, îndurători, dăruindu-vă unii altora, precum și Dumnezeu în Hristos S-a dăruit nouă» (Efeseni 4, 32), prin *mărturisirea și vestirea neîncetată a Cuvântului Evangheliei*: «Frații mei iubiți, faceți-vă împlinitori ai cuvântului și numai auzitori» (Iacob I, 22) și *prin practicarea milosteniei*. Toate acestea se realizează prin slujirea aproapelui, fiind de fapt o actualizare a Diaconiei Apostolice în scopul edificării trupului tainic al lui Hristos, Biserica:

— o dimensiune exterioară, prin care monahii aduc înaintea lumii mărturia vieții lor comunitare și a unității lor interioare. Prin aceasta, monahii mărturisesc înaintea lumii modul de viață al «omului lui Dumnezeu», a celui dedicat integral lui Hristos.

Comunitatea monahală se identifică prin dorința de a atinge perfecțiunea, în duhul smereniei, într-o unire, într-un cuget și în același loc, de a realiza asemănarea cu Dumnezeu, spre a o oferi celorlalți ca model de urmare a lui Hristos. Viețuitorul din comunitatea monahală «exercită o influență asupra dezvoltării lumii, prin atracția și puterea ce o exercită asupra semenilor, ca aceștia să devină — prin aceeași împlinire a poruncilor, prin aceeași lucrare virtuoaasă — ca El»²⁶.

De aceea, comunitatea monahală oferă și mijloacele necesare pentru realizarea desăvârșirii. Ea este o mică societate, în interiorul Bisericii, în care toți membrii ei pot practica după porunca și exemplul Mântuitorului, rugăciunea, smerenia, reculegerea, răbdarea, ascultarea, curăția și iubirea față de ceilalți. Această societate, comunitatea monahală, are ca scop, utilizând toate aceste mijloace, să trăiască pe temelia binefacerilor lui Dumnezeu îndreptate către om, fiecare membru al ei viețuind «în chip vrednic de El, în unire unii cu alții, săvârșind cele bune și plăcute înaintea Lui»²⁷.

În comunitatea monahală «se pune preț tot așa de mare pe slujirea oamenilor, ca și pe înfrânare. Prin ambele se urmărește desființarea egoismului și sfințenia (...) prin slujirea neîncetată a altora sau prin iubirea lor» (...)²⁸.

Deschiderea spre exterior a monahismului este expresia dragostei frățești care caracterizează viața interioară a comunității monahale întemeiate pe iubirea lui Dumnezeu față de om. Comunitatea monahală se dezvoltă și activează în perspectiva misiunii Bisericii de a descoperi tuturor credincioșilor valorile religioase și morale autentice necesare mântuirii.

Paradoxul vocației misionare a monahului constă în viețuirea și lucrarea acestuia între fuga de lume, dedicarea în singurătate lui Dumnezeu și ieșirea în lume a acestuia prin mărturia vieții și experienței

26. Ibidem, *op. cit.*, p. 28.

27. Sf. Clement Romanul, *Epistola I către Corinteni*, XXI I, în «P.S.B.» vol. I, p. 57.

28. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Istoria Lausiacă (Lavsaiicon)*, introducere, Ed. Inst. Bibl. și de Misiune, București 1993, p. 8.

spirituale acumulate pentru a oferi acesteia duhul dragostei și al frumuseții descoperit în întâlnirea și împreună viețuirea cu Hristos.

c. **Interiorizarea — koinonia interioară.** Excluzând orice nuanțe de egoism, de-a lungul urcușului duhovnicesc, în viața monahului se țese o legătură intimă, ontologică, reflectată printr-o viață de comuniune care-l umple de Dumnezeu. Desăvârșirea sau unirea cu Dumnezeu este nu numai o țintă, ci și un progres nesfârșit»²⁹. În felul acesta între cei doi poli personali — Dumnezeu și monah sau credincios — se creează și se dezvoltă progresiv o relație existențială-dinamică, interpersonală, ca expresie a dragostei lui Dumnezeu pentru om și a efortului omului de a se înălța către Dumnezeu.

Monahul caută «reculegerea care se opune oricărei împrăstieri a gândurilor. El caută interiorizarea și spune nu căuta nimic în afară, ci intră în inima ta și acolo afli pe Dumnezeu, pe îngeri, Împărăția»³⁰.

Viața interioară a monahului devine astfel spațiul propice în care se realizează dialogul între Dumnezeu și om, monahul fiind partenerul privilegiat în acest dialog, pe calea desăvârșirii. Dumnezeu îl înfiază pe monah prin prezența permanentă a lui Hristos — calea desăvârșirii și cu puterea Sfântului Duh. «Suișul creștinilor spre Dumnezeu are, adică, nu numai de normă, ci și de cale pe Iisus Hristos, conform cu declarația Acestuia: «Eu sunt calea...» (Ioan 14, 6)... Iar legătura cu Hristos se realizează și se întărește prin Duhul cel Sfânt al Lui»³¹.

În cadrul acestui dialog de comuniune, Dumnezeu mobilizează neconținut, invită la dialog, iar monahul care aspiră la desăvârșire, la a deveni o «icoană a lui Iisus» răspunde liber, făcând din inima sa locul prezenței lui Dumnezeu. Această relație de dialog personal restituie monahului și nu numai lui, garanția îndumnezeirii prin desăvârșire, certitudinea că «Iisus Hristos este singurul «Mijlocitor» pe care l-a dat Dumnezeu oamenilor, ca scară spre Sine...»³², «Căci printr-Însul avem și unii și alții apropierea către Tatăl» (Efeseni 2, 18).

5. Viața monahală — cale spre desăvârșire

Ieșirea unor creștini din lume și intrarea lor în monahism, care este o altă lume, «parte integrantă din Trupul tainic al lui Hristos... menită să cultive la maximum toate virtuțile omului celui nou, zidit după chipul lui Hristos»³³, înseamnă, de fapt, intrarea pe calea desăvârșirii a cărei urmare «necesită, pe lângă darul lui Dumnezeu, și o încordare de sine»³⁴, o luptă neconținută și o priveghere neconținută.

În această luptă neconținută pe drumul întâlnirii cu Hristos, luptă dusă în duhul adevăratei smerenii, viața duhovnicească a monahului este jalonată cu numeroase idealuri spirituale care-i călăuzesc existența și efortul de fiecare zi.

29. Idem, *Spiritualitatea Ortodoxă*, p. 6.

30. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 134.

31. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.* p. 38.

32. *Ibidem*.

33. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Sinodul al IV-lea ecumenic și organizarea vieții monastice*, în «Ortodoxia» nr. 2—3/1951, p. 487.

34. *Ibidem*, p. 460.

a. **Viețuirea după modelul comunității creștine de la Ierusalim.** «Biserica este trupul sobornicesc, comunitar sau social al lui Hristos în care El se prelungește și lucrează, sau care este alcătuit din toți acei care s-au încorporat în Hristos prin lucrarea Sfântului Duh în Taine, după ce au auzit și primit Cuvântul lui Dumnezeu»³⁵. Biserica este acea comunitate universală de frați, înfiați prin Taina Sfântului Botez, în care Duhul Sfânt ajută la regăsirea și descoperirea lor ca frați și fii ai aceluiași Părinte Ceresc. De aceea, Biserica întemeiată la Cincizecime, se prelungește în veci prin lucrarea Sfântului Duh într-o viață mereu înnoită și inspirată de modul de viețuire al comunității apostolice inițiale de la Ierusalim (Faptele Apostolilor 2, 42—47).

«Reprezentând o formă de viață creștină întemeiată pe o vocație duhovnicească deosebită, monahismul cu întregul lui cin, participând la viața și lucrarea Bisericii în lume»³⁶, a avut, în permanență, ca model ideal de viețuire comunitară tipul comunității apostolice de la Ierusalim, așa cum este relatat în Faptele Apostolilor (2, 42—47; 4, 32—34).

Viețuirea comunității monahale după modelul comunității apostolice definește cele două aspecte esențiale care le leagă peste timp, pentru a da mărturie despre prelungirea reală și continuă a lui Hristos, prin lucrarea Sfântului Duh în Biserică :

— *Prezența lui Hristos* se realizează prin ascultarea și trăirea continuă a Cuvântului lui Dumnezeu în smerenie și rugăciune și prin primirea lui Hristos real prin Sfânta Euharistie : «prin Euharistie, Hristos este deplin în comunitatea eclezială și în fiecare membru al acestei comunități, iar comunitatea și fiecare membru al ei cresc în Hristos care s-a situat în centrul ei și în adâncul de taină al fiecăruia în parte»³⁷. Conștiința prezenței reale a lui Hristos în comunitatea monahală este cea care-i consolidează unitatea, ca parte integrantă a trupului tainic al lui Hristos — Biserica.

— *Unitatea în jurul lui Hristos* se exprimă în comunitatea monahală printr-o koinonie totală sub aspect duhovnicesc și material. Toți membrii comunității monahale se împărtășesc din același potir, unindu-se cu Hristos și prin El cu întreaga Biserică. În același timp, după modelul primilor creștini, care și-au abandonat bunurile spre a-L urma liberi de orice povară pe Hristos, dar care, în același timp, foloseau în comun cele trebuincioase viețuirii decente și simple, tot așa în comunitatea monahală, libertatea de a-L urma pe Hristos prin unire în jurul Lui se exprimă și prin renunțarea monahului de a mai considera ca bun personal ceea ce-i aparținuse sau ceea ce l-ar putea împovăra în drumul spre Hristos. Numai printr-o unire și solidaritate în jurul lui Hristos, comunitățile pot participa eficient la viața și lucrarea Bisericii în lume, pot da mărturie despre adevăratul model de koinonia în Hristos.

35. Pr. Prof. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 386.

36. *Ibidem*, p. 405.

37. Idem, *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine și problema intercomunitii*, teză de doctorat în teologie București, 1978, p. 263.

b. **Martiriul și desăvârșirea în viața monahală.** Atunci când Mântuitorul Iisus Hristos și-a ales ucenicii pentru a-L urma, nu le-a putut oferi un alt dar mai prețios ca viața și fericirea veșnică în perspectiva Crucii patimilor și morții Sale: «Dacă voințe cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea în fiecare zi și să-Mi urmeze Mie» (Luca 9, 23) și nu oricum, ci tocmai atunci «când vă vor ocări și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea» (Matei 5, 11).

Trăind cu intensitate aceste cuvinte ale Mântuitorului, Sfinții Apostoli și mai apoi martirii și mucenicii au râvnit la «prietenia cu Hristos», acceptând moartea pentru El, pentru nașterea la o nouă viață. Acceptarea de către martiri a paharului pe care l-a băut Hristos, a deschis acestora porțile Împărăției, întemeindu-se pe mesajul Mântuitorului: «cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde, iar cine va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelie, acela îl va scăpa» (Marcu 8, 35).

Apariția monahismului înseamnă apariția ideii de desăvârșire cu intenția de a egala eroismul creștin din perioada persecuțiilor. În fapt, monahismul înseamnă strădania eroice, lupta de fiecare zi a existenței pentru aflarea desăvârșirii.

Monahul, prin viața pe care și-a asumat-o și pe care a oferit-o integral lui Hristos, devine, asemenea martirilor, un pătimitor, se răstignește împreună cu Hristos pe Cruce, moare împreună cu El în vederea învierii. De astă dată, însă, martiriul monahilor înseamnă urnarea lui Hristos în suferință și smerenie, lepădarea de lume, uciderea patimilor sufletești și trupești. «Părinții pustiei reconstruie climatul luptei din primele veacuri și regăsesc formele agresive ale persecuțiilor. Arenele, unde fiarele sfășiau pe martiri, fac loc imensei scene a pustiei de unde țâșnesc fiare mult mai de temut și unde se profilează umbrele puterilor demonice»³⁸.

Încercarea de a trăi tot mai intens suferințele Mântuitorului Hristos și de urmare a pildei Sfinților Apostoli și martiri, deschide monahului perspectiva reînnoirii vieții, ca a doua naștere prin Botez, deoarece «o viață sfântă se capătă prin răbdarea a toată defăimarea, durerea și umilința după exemplul Domnului Hristos»³⁹.

c. **Retragerea în pustie și lupta împotriva diavolului.** Părinții Bisericii, cea mai mare parte a lor viețuitori în pustie, ca eremiți, sau în mănăstiri, au învățat că dacă monahul părăsește zbulciumul lumii și se adâncește în pustie sau mănăstire, nu înseamnă cătuși de puțin aflarea liniștii pentru aceștia, ci înfruntarea fățișă a eternului dușman al omului — diavolul, pe terenul său, în pustie, dacă ținem seama că în vechime pustia era considerată, în general, sălașul diavolului (Matei 4, 4 ; 13, 43).

Monahii își făceau din pustie «o pustie în ei înșiși, mai plină de spaime decât un loc lipsit de viață, și nu era vorba de o simplă retragere. Este vorba de cea singurătate voită de spiritul uman, pe care

38. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 95.

39. Ierom. Nicodim Sachelarie, *Asceza creștină în primele veacuri și Reguli monahale ale cuviosului Pahomie, Craiova, 1942*, p. 35.

vine să o viziteze demonul amiezii arzătoare și, mai ales, cel al deznădejzii nocturne»⁴⁰.

Lupta monahilor cu demonii și, mai ales, desfășurarea ei în pustie sau în locuri retrase, unde încrâncenarea era mai aprigă, a impus acestora o stare de veghe continuă, pentru că nu era atât o luptă fizică, cât, mai ales, una sufletească, după cum spune Sfântul Apostol Pavel: «Căci lupta noastră nu este împotriva sângelui și a trupului, ci împotriva căpeteniilor și a stăpânilor și a stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății răspândite în văzduh» (Efeseni 6, 12).

Aprofundând aceste îndemnuri, Sfântul Evagrie Ponticul recomandă: «așadar contra locurilor netulburate și singuratice să nu te infricoșezi de ecoul lor. Chiar năluciri de draci de vei vedea acolo, să nu te înspăimânți, nici să fugi, lepădând alergarea ce îți e spre folosul tău. Să stai pe loc fără frică și vei vedea măririle lui Dumnezeu: ajutorul, purtarea de grijă și toată cunoștința spre mântuire»⁴¹.

În pustie, într-un climat puțin generos, monahii au păstrat intact idealul vieții creștine de a trăi cu mare intensitate prezența reală a lui Hristos. De aceea, pustiul a căpătat în spiritualitatea filocalică, aprofundând cu atenție Sfânta Scriptură, numeroase dimensiuni, reflectând, în același timp, idealurile spirituale ale vieții monahale:

— Pustiul este locul în care poporul iudeu a ascultat chemările lui Dumnezeu, unde a primit hrană de la Dumnezeu și unde a primit Legi. Transpus acest ideal la viața monahilor, pustiul a devenit locul în care s-au format și descoperit marile chemări și vocații ascetice, locul unde cei ce au pornit pe drumul desăvârșirii s-au hrănit neconținut cu Cuvântul lui Dumnezeu și locul unde au fost gândite și scrise marile pagini filocalice ale spiritualității ortodoxe.

— Pustiul este locul în care marii profeti au primit descoperirea (Ieșire 3, 1—18) și locul în care marii monahi au primit darul dumnezeiesc de a pune temelie vieții monahale, precum odinioară Sfântul Cuvios Pahomie cel Mare.

— Pustiul este locul în care Sf. Ioan Botezătorul a predicat măr-turisirea păcatelor și pocăința (Matei 3, 1 și u.), iar mai târziu, locul în care mulți păcătoși au venit să se pocăiască și să se curătească sufletește și trupește, așa cum a făcut Sf. Cuv. Maria Egipteanca.

— Pustiul este locul în care Iisus s-a retras după Botezul Său și în care, ca om, s-a luptat cu diavolul (Matei 4, 1 și u.), după cum mai târziu marii pustnici nu au încetat de a se lupta cu diavolul.

Pentru monahi, odinioară locuitori ai pustiului și acum retrași din lume în mănăstiri, Hristos este «pâinea cea cerească» ce hrănește (Ioan 6, 48—51) și «apa vie» care potolește pe cei însetați (Ioan 7, 37) și care niciodată nu se sfârșește.

Nu de puține ori «asceții au socotit locurile pustii ca o zonă intermediară între lumea profană și Împărăție. Exilul devenind pelerinajul

40. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 95.

41. Sf. Evagrie Ponticul, *Schiță monahicească*, op. 6, în Filocalia vol. I, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, ed. a II-a București, 1992, p. 57.

omului călător în căutarea originilor lui cerești»⁴². De aceea, viața în pustie era considerată de cei ce ieșeau din mănăstire și se afluiau în pustiu ca un dat necesar pentru a intra în slava lui Dumnezeu. Or, intrarea în slava lui Dumnezeu înseamnă viața veșnică prin biruirea morții și învierea cu Hristos. Lupta împotriva morții este posibilă, pentru monah, prin smerenie și pocăință care se poate realiza eficient în pustiu, față în față cu diavolul, care «nu a suferit lumina și cinstea pe care Creatorul i-a dăruit-o»⁴³.

d. **Fuga de lume — un pelerinaj spiritual.** În concepția viețuitorilor pustiuului, acest ideal nu era considerat numai o simplă experiență ascetică, ci, pornind de la anumite exemple biblice, era utilizat ca mijlocul cel mai propice, calea cea mai eficientă oferită omului de a se întâlni și a viețui în intimitate desăvârșită cu Dumnezeu.

Idealul fugii de lume în pustiu, așa cum era el prefigurat în Vechiul Testament, este însă redimensionat și trece acum prin Hristos Dumnezeu, prin participarea la viața lui. Înnoirea vieții în Hristos, ca un al doilea Botez, devine țelul fugii de lume. «Luarea cu asalt» a Împărăției Cerești, nădejdea viețuirii veșnice în slava și lumina lui Hristos, sub umbrirea caldă a Duhului Sfânt, constituie finalitatea fugii de lume și a pelerinajului spiritual al fiecărui monah: «Pentru că tot ce este în lume, adică pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții, nu sunt de la Tatăl, ci sunt din lume. Și lumea trece și pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac» (I Ioan 2, 16—17).

Acesta era idealul celor care se separau de lume, care renunțau definitiv la plăcerile lumii și care, în final, mai mult decât ceilalți, acceptau retragerea în pustiu pentru a începe un pelerinaj spiritual unde, împreună cu Hristos, sub puterea Sfântului Duh, pelerinaj la capătul căruia aveau să se întâlnească cu Dumnezeu Tatăl — Părintele Cerească. «Ruptura cu lumea merge dincolo de o simplă fugă de apropiere a oamenilor. Perfecțiunea lor este insolită, se plasează dincolo de lume și aceasta nu doar pentru a afla un refugiu, ci pentru a construi o lume nouă, pentru a întrupa Cetatea cerească»⁴⁴.

În general se consideră că trei personaje biblice au inspirat și alimentat idealul duhovnicesc al fugii de lume și al pelerinajului spiritual așa cum l-au viețuit monahii în pustiu:

— *Avraam*, pe care l-a îndemnat Dumnezeu cu porunca: «Ieși din pământul tău, din neamul tău, din casa tatălui tău» (Facere 12, 1), îndemnat aprofundat mai târziu de Sfântul Apostol Pavel astfel: «Toți aceștia au murit întru credință, fără să primească făgăduințele, ci văzându-le de departe și iubindu-le cu dor și mărturisind că pe pământ ei sunt străini și călători» (Evrei 11, 14). Cu Avraam, ca și odinioară cu Noe, începe seria oamenilor care, în deplină smerenie, se pleacă sub jugul ascultării și al renunțării, după sfatul tainic al chemării de sus. De aceea, Avraam este înzestrat cu darul descoperirilor dumnezeiești

42. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 95.

43. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, traducere Pr. Dumitru Fecioru, Ediția a III-a, București, 1993, p. 99.

44. Paul Evdochimov, *op. cit.*, p. 95.

care îl distinge dintre ai săi și îl îndrumă în calea pustiuului la întâlnirea cu Dumnezeu.

— *Moise*, cu mâinile întinse în timpul rugăciunii sale pe munte (Ieșire 17, 8—16), care prefigura chipul lui Hristos pe Sfânta Cruce. Preluând această imagine a lui Moise rugător, monahul viețuitor al pustiuului are permanent în față modelul de rugăciune. Mai mult, însuși chipul vieții blândului Moise, născut în primejdie, crescut în durere și trăitor în numeroase suferințe, dar ocrotit permanent de Dumnezeu în drumul său prin pustiu spre Muntele Sinai, incită pe monah spre a se ascunde în pustiu, și pentru o nouă creștere, prin asceză, împreună cu Hristos.

— *Ilie*, căruia i se arată Dumnezeu în pustiu, pe muntele Horeb. Acesta se afundă în totală ascultare în pustiu, rupându-se de lume pentru o nouă naștere spre Împărăția Cerească. Cu siguranță că fiecare monah, în pelerinajul său spiritual, aspiră la întâlnirea cu Dumnezeu. Dar, pentru ca această întâlnire să aibă loc, este necesar ca, folosind modelul biblic al lui Ilie, monahul să accepte «liniștea» și singurătatea pustiuului cu certitudinea că «pentru aceasta, Eu voi atrage și voi duce în pustiu și voi vorbi inimii» (Osea 2, 16).

e. Întruchiparea vieții îngerești. Numeroși Părinți și viețuitori din mănăstiri, după ani și ani de experiență duhovnicească, au concluzionat că viața monahală este comparabilă cu viața îngerească, justificând această înaltă prețuire dată vieții monahale prin următoarele argumente :

— Îngerii sunt cei care văd neîncetat fața lui Dumnezeu, «căci așa zic vouă : Că îngerii lor în ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu, care este în ceruri» (Matei 18, 10). Monahii care, prin smerenia lor devin «acești mai mici» (Mt. 25, 40) despre care vorbește Iisus, sunt asemănați cu îngerii cărora le este permis a locui în preajma lui Dumnezeu. De aceea, idealul monahului este nădejdea de a dobândi, prin viețuirea sa, vrednicia de a locui în Împărăția cerească, de a-L vedea pe Dumnezeu, așa cum îngerii «văd pe Dumnezeu atât cât le este cu putință, iar aceasta este hrana lor»⁴⁵.

Monahii pot ajunge la viața îngerească și cerească printr-o completă detașare de lumea înconjurătoare și prin dorința nestinsă după Locașul Ceresc, unde poate contempla frumusețea și slava lui Dumnezeu.

— Îngerii sunt liturghisitori și ca urmare chemarea monahului devine ca însăși prelungirea alegerii de către Dumnezeu a prietenilor Săi în comuniunea cuharistică. Monahii, prietenii lui Dumnezeu, sunt asemenea îngerilor care cântă înaintea tronului lui Dumnezeu, (Isaia 6, 1—3). Este, deci, specific monahilor, ca, asemenea îngerilor, să laude și să se roage neîncetat lui Dumnezeu : «Seara și dimineața și la amiază mă voi ruga și voi striga și El va auzi glasul meu» (Psalm 54, 18).

— Îngerii sunt ființe spirituale, raționale și libere de orice gând material și obligații trupești. Interpretând cuvintele Psalmistului David «Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri și pe slugile Tale pară de foc» (Psalm 103, 5), Sfântul Ioan Damaschin spune că «ei (îngerii) sunt ușori, arzători, calzi, străbătători, grabnici spre dorul de Dumnezeu și slujirea Lui, îndreptați spre cele de sus și liberi de orice gând material» și

45. Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, p. 48.

ajunge la concluzia că «pentru că îngerul are o ființă rațională și spirituală este liber» mai presus de noi... și liberi de orice pasiune trupească»⁴⁶.

Dobândirea chipului îngeresc de către monahi înseamnă tocmai exercitarea luptei cu orice pasiune trupească și materială, detașarea de ele, în scopul câștigării deplinei libertăți în Hristos. Chipul îngeresc este deplin dobândit de monah atunci când acesta va fi deplin încredințat că aceasta îi oferă posibilitatea reală, ca asemenea îngerilor, «să laude pe Dumnezeu și să slujească voinței Lui dumnezeiești»⁴⁷.

f. Urmarea lui Hristos. Ceea ce dă notă aparte monahismului ortodox este tocmai neîncetata dorință de urmare a lui Hristos. Faptul că «a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său» (Facere 1, 23), precizează dimensiunea spirituală a vieții monahale, definește aspirația și asumarea de către fiecare monah, prin propria smerenie și suferință, a Crucii Mântuitorului, care deschide calea urmării lui Hristos. «Era necesar ca această dorință (a urmării lui Hristos n.n.) să devină pasiunea desăvârșirii: «vinde tot ce ai», mai mult, «vinde tot ce ești». Aceasta este perfecțiunea atitudinii (monahului), în care totul devine gest unic — purtarea Crucii: «să se lepede de sine și să-și ia Crucea»⁴⁸.

Sub semnul Crucii, chipul lui Dumnezeu în om este realitate ontologică pe care se întemeiază *demnitatea* omului și care dă sens dorinței monahului de a urma lui Hristos, prin Înviere, în Împărăția Sa cea Cerească. Explicând această realitate ontologică și relația dintre crearea omului după chipul lui Dumnezeu, pomul vieții și Sfânta Cruce, Sfântul Ioan Damaschin preciza: «Pomul vieții care a fost sădit de Dumnezeu în rai (Facere 2, 9) a preînchipuit această cinstită Cruce. Dar, pentru că prin pom a venit moartea (Facere 3, 1—24), trebuia ca prin lemn să se dăruiască viață și învierea»⁴⁹.

Monahul caută prin toate nevoințele sale «să fie asemenea chipului Fiului» (Romani 8, 29), Care este «chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai întâi născut decât toată făptura» (Coloseni 1, 15), fiind conștient că în drumul spre desăvârșire «Iisus participă la toate suferințele noastre ușurându-le, duce împreună cu noi după virtute, scoate adevărata noastră fire de sub petele păcatului»⁵⁰. În această coparticipare a lui Iisus cu omul spre a-l ridica la statura de «chip al său», de chip al «bărbatului desăvârșit» se concentrează realitatea ontologică a demnității umane.

Prin asumarea și trăirea în intensitate a îndemnului evanghelic «Dacă voiești să fii desăvârșit... vino și urmează-Mi» (Matei 19, 21), monahul tinde prin propria hotărâre și prin modul de viață acceptat să se identifice cu Hristos Răstignit și Înviat, cu nădejdea de a putea vedea și trăi slava și frumusețea lui Dumnezeu.

46. *Ibidem*, p. 46—48.

47. *Ibidem*, p. 48.

48. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 101.

49. Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, p. 101.

50. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea Ortodoxă*, p. 42.

6. Chipuri de viețuire monahală

«Părăsind lumea și așezându-se cu Dumnezeu, monahul primește energia necesară ca să biruie eul și numeroasele obstacole spre a spori în iubire și sacrificiu. Așa își poate îndeplini zilnic instinctul reînțoarcerii omului spre Dumnezeu «ca să împlinesc făgăduințele mele de zi de zi» (Pasalm 60, 8)⁵¹. Astfel se și explică unul din mobilurile vieții monahale, care îi determină pe cei ce acceptă acest mod de viață spre a se consacra slujirii integrale și profunde a lui Dumnezeu prin desprinderea de ambientul profan și dizolvant al lumii și oferirea în chip jertfelnic a propriei vieți lui Iisus.

Diferitele origini ale monahismului, înrădăcinate în anumite culturi și tradiții, au determinat în timp și structurarea unor moduri de viață monahală. Specifice Răsăritului Ortodox sunt însă eremitismul și cenobitismul. Și într-o formă și în cealaltă, «sinergismul biblic își găsește cea mai firească expresie (...) omul urcă, Dumnezeu coboară și, întâlnindu-se, fac drumul împreună»⁵².

a. **Eremitismul.** Fuga de lume a fost dintotdeauna în spiritualitatea ortodoxă o reacție față de revărsarea lumii în viața creștină. Inițial, această dorință a fugii de lume s-a concretizat prin dezertarea din lume în pustiu, dar nu ca un semn al fugii de responsabilitate, ci ca o dorință de izolare de tentațiile lumii.

Primii solitari s-au afundat în deșert, punând început urcușului duhovnicesc și pentru a răspunde imboldului ontologic de a restabili firească legătură de unire cu Dumnezeu. Eremitii și-au asumat viețuirea în pustie în deplină libertate, știind că acest mod de viață înseamnă «mai multe îndatoriri, dar nu mai multe posibilități și drepturi»⁵³, decât cele oferite celorlalți creștini.

«Pustietatea locului și viețuirea de unul singur nu reprezintă în sine o garanție a neprihănirii»⁵⁴. Pentru eremit, primul și cel mai de temut adversar este el însuși și poftele sale. El este conștient că sufletul său este teatrul unor lupte pe cât de crâncene, pe atât de impresionante, din care nu poate fi decât un învins sau un învingător. De aceea, într-o astfel de luptă permanentă, eremitul își pune toată nădejdea în ajutorul și prezența lui Dumnezeu, în rugăciune, post și în menținerea trupului într-o continuă stare de veghe, de neadormire spre întărirea sufletului spre cele duhovnicești și deschiderea lui spre înălțimile dumnezeiești.

Preocuparea constantă a eremitului este viața ascetică, pentru că prin ea «urmărește fortificarea firii și eliberarea ei de viermele păcatului, care o roade și o urățește»⁵⁵. Pentru eremit, unirea cu Dumnezeu implică o libertate totală, incompatibilă cu orice preocupări profane, presupune moarte pentru lume și nașterea pentru comuniune pleneră cu Hristos.

51. Irineu Bistrițeanu, Episcop Vicar *art. cit.*, p. 3.

52. Dr. Antone, Mitropolitul Ardealului, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1983, p. 13.

53. *Ibidem*, p. 15.

54. Pr. Prof. Ioan Bria, *op. cit.*, p. 287.

55. Pr. Prof. Dumitru Radu, *Biserica și lumea*, în vol. cit., p. 482.

b. **Cenobitismul.** Viața solitară în pustiu și nepregătirea suficientă pentru aceasta, lipsa duhovnicească a dus treptat la degradarea modului de viață eremitică, la depărtarea de idealurile inițiale ale începătorilor acestei vieți. Exista și riscul marelui pericol al eremitului absolut, complet separat de ansamblul eclesial, care nu putea oferi decât o evlavie individualistă exagerată în locul evlaviei cuminți și echilibrate specifice comunității creștine. Mai mult, exista riscul abandonării practicii sacramentale intim legate de comunitatea eclesială, eremiții ajungând adesea să-și fie propriul doctor.

Aceste lucruri au și determinat pe începătorii vieții de obște să-i grupeze pe eremiți și să-i integreze în ansamblul comunității eclesiale. Astfel, au apărut primele cenobii, ca mediu de disciplinare și canalizare a ascezei creștine în folosul individual, dar și comunitar.

Ceea ce constituie specificul vieții cenobitice este existența *așezământului, a mănăstirii*, care dă cadrul propice de dezvoltare a unei comunități, *a regulii* neînțepenită, transmisă din generație în generație, de la învățător la ucenic, care constituie norma vieții comunitare și a *starețului*, care este părintele spiritual, duhovnicul și îndrumătorul comunității.

Întreaga viață a cenobiei nu se depărtează de idealul unirii cu Dumnezeu, din contră, îl pun în centrul existenței ei, dar lasă loc de desfășurarea inițiativelor fiecărui membru al comunității pe acest drum. Mai mult, prin viața cenobitică se confirmă dimensiunea spiritualității ortodoxe că «misiunea omului trebuie să se îndrepte, în același timp, și asupra semenilor»⁵⁶. Viața cenobitică exprimă, în mod plener, dimensiunea comunitară a vieții în Hristos prin practicarea dezinteresată a smereniei, a sărăciei, a ascultării, a iubirii, a carității și a altor virtuți creștine. Călugărul viețuitor în cenobie «ca următor al lui Hristos, deși e ascultător de Hristos, deși e fericit ca Hristos, deși e sărac ca Hristos, dacă nu arde de focul dragostei pentru Hristos și pentru frații săi, oamenii, nu se poate ridica la vrednicia mântuirii»⁵⁷.

Viețuirea în cenobie reprezintă pentru lumea creștină din exterior modelul de viață comunitară hristocentrică solid organizată, cu un centru de autoritate duhovnicească care dă sensul și garanția autenticității. Acest mod de viață duhovnicească activă, inteligentă și productivă nu este în contradicție cu viața eremitică, ci este o poartă de acces spre viața contemplativă a acelor vârfuri care ajung prin rugăciune la isihie, la îndumnezeire.

În comunitatea cenobitică, renunțarea în libertate la pasiunile proprii, nicidecum la idealul unirii cu Dumnezeu, ca expresie a ascultării, și împlinirea constantă și cu zel a poruncilor dumnezeiești și sfaturilor evanghelice se constată în binele comun care unește iubirea de Dumnezeu cu iubirea de aproapele.

Aducerea în fața cititorului de azi a implicațiilor duhovnicești spirituale ale monahismului ortodox este o încercare de relevare a imensului tezaur de valori religioase și morale pe care acesta le-a dat lumii creștine de-a lungul timpului, cu intenția de a sublinia satisfacțiile

56. *Ibidem*, p. 483.

57. Irineu Bistrițeanul, *Episcop-Vicar art. cit.*, nr. 8—11/1993, p. 3.

duhovnicești pe care le procură aprofundarea monahismului ca o componentă definitorie a creștinismului.

Ca element permanent al organismului viu al Bisericii, monahismul se constituie ca un factor permanent de continuă înviorare a vieții spirituale, care are darul de «a ține mereu trează răspunderea față de țelurile spirituale și o dărză rezistență față de orice primejdie le-ar amenința»⁵⁸.

Toți membrii Bisericii au datoria de a tinde spre perfecțiunea morală, mărturisind aceeași credință. Cu toate acestea, cei ce au acceptat chemarea specială a Mântuitorului «vino, urmează Mie» și-au asumat, în mod liber, responsabilitatea covârșitoare a vieții monahale, luând asupra lor sarcini purtate cu o deosebită lepădare de sine în scopul desăvârșirii creștine. De aceea, «comunitatea monahală are o vocație specială în comunitatea de credință»⁵⁹.

Câteva aspecte, ce vor fi prezentate în loc de concluzii, vor încheia această sinteză asupra implicațiilor duhovnicești-spirituale ale monahismului :

— *necesitatea și actualitatea monahismului* este tot atât de stringentă și astăzi ca în întreaga existență a Bisericii, pe de o parte, datorită faptului că monahismul oferă lumii creștine imaginea creștinismului integral, devotat până la jertfa lui Hristos, iar, pe de altă parte, pentru că «Bisericile care au conservat monahismul în formele cele mai tradiționale sunt exact cele care se plâng cel mai puțin de criză»⁶⁰.

— *mijloc eficient împotriva secularizării*. Epoca modernă a accentuat dureroasa îndepărtare a lumii de Împărăția lui Dumnezeu. Viața societății este din ce în ce mai laicizată și laicizantă, depărtându-se de căldura binefăcătoare a credinței religioase. În acest context, în care se pierde contactul vertical cu Împărăția lui Dumnezeu, «Biserica, care-și bazează întreaga ei mărturisire de credință și propovăduire pe primatul spiritului»⁶¹, are menirea de a lucra pentru consolidarea prezenței în lume a monahismului, a celor care trăiesc în exclusivitate pentru țeluri spirituale.

— *entuziasmul ofensivei duhovnicești*. Biserica trăiește într-o perioadă care obligă la restaurări, după o lungă perioadă de ateism, și la restituiri către poporul pe care-l slujește. Monahii, în primul rând, sunt aceia care «cu sufletele lor aprinse prin lumina cea de sus, purificate prin rugăciune și jertfă»⁶², pot asigura, prin entuziasmul lor duhovnicesc, începutul promovării ofensivei pentru înnoirea vieții spirituale, pentru consolidarea valorilor morale creștine, pentru stăvilirea formelor individualiste, pentru o reală viață comunitară în sânul Bisericii noastre. Ospitalitatea duhovnicească a monahilor și a mănăstirilor oferă limpezirea sufletelor în zbuțumata mare a vieții, chemându-le la izvoarele vieții creștine autentice prin iubire, la izvoarele dumnezeirii, «căci Dumnezeu este iubire» (I Ioan 4, 8).

58. Nicolae Bălan, Mitropolitul, *op. cit.*, p. 20.

59. Irineu Bistrițeanul, Episcop-Vicar *art. cit.*, nr. 4—7/1993, p. 3.

60. Dr. Antonie, Mitropolitul Ardealului, *op. cit.*, p. 318—319.

61. Mitropolitul Nicolae Bălan, *op. cit.*, p. 23.

62. *Ibidem*, p. 25.

GHELASIE BASARABEANUL. CONTRIBUȚII

Preot Conf. ALEXIE BUZERA

Printr-o însemnare din anul 1930, făcută cu prilejul aciziționării unor manuscrise psaltice, preotul Nicolae M. Popescu, profesor de istorie la Facultatea de teologie din București, a subliniat interesul față de Ghelasie Basarabeanu și rolul lui în Istoria muzicii românești: «Mss. de psaltichie din biblioteca preotului Rizea Dobrescu din Pitești — cumpărate de Dl. G.T. Kirileanu — trebuie să stea toate la un loc și să aibă numerotație aparte căci sunt interesante pentru studierea psaltichiei din Seminarul de la Argeș între 1840—1865 și pentru rostul ieromonahului Ghelasie Basarabeanu în istoria psaltichiei noastre»¹ (subl. n.)

Într-adevăr, așa cum vom arăta, Ghelasie se înscrie printre marile personalități muzicale din prima jumătate a secolului al XIX-lea care au contribuit la «românirea» sau autohtonizarea cântării bisericești, a triumfului cântării în limba română; la dezvoltarea culturii muzicale de factură bizantină din țările române și la afirmarea Școlii de muzică psaltică de la Curtea de Argeș, fiind cel mai de seamă reprezentant al ei. Cu toate acestea, până în prezent, relatările despre muzician sunt sumare și contradictorii, iar opera lui muzicală necunoscută.

Ghelasie ieromonahul — mai târziu Protosinghel și Arhimandrit — era din Basarabia², de unde și apelativul «basarabeanu», dar nu știm când și unde s-a născut, cine au fost păriții lui, unde și cu cine a studiat muzica și în ce împrejurări a venit în Țara Românească. Explicația acestor necunoscute — în mare măsură — este dată de același istoric, preotul Nicolae M. Popescu, într-un referat la o teză de licență din anul 1936: «Studierea istoriei acestui seminar de Argeș nu-i ușoară și a pricinuit greutatea autorului și iată de ce: arhivele seminarului, din pricina incendiilor, a deselor mutări, a desființării și mai ales a nepriceperii noastre în păstrarea arhivelor, a pierit mai cu totul. Resturi se găsesc anevoie, răsfoind vreme îndelungată la episcopia de Argeș, la Arhivele Statului și la Academia Română... ne lipsesc anuare din seminare... ne lipsesc amintiri scrise de absolvenții școlii»³.

Prima relatare despre statornicirea muzicianului în Țara Românească aparține lui Ghelasie însuși: «Când am mers cu așezarea în Argeș au fost leatul 1817 octombrie 7»⁴. Scopul venirii lui aici reiese dintr-o altă însemnare: «Această carte musichiceasc(ă) ce cuprinde într-însa orânduiala Sfintei Liturghii s-au scris pentru a mea trebuință de mine smeritul între ieromonahi Ghelasie cântăreț, (subl. n.) aflându-mă cu șederea în Sfânta episcopie Argeș, după trecerea de 2 ani de la venirea

1. B.C.U. «M. Eminescu» din Iași, ms. rom., II/31, filă volantă nepag.

2. Idem, ms. rom., III/78, f. 259^r; B.A.R., ms. rom., 2619, f. 4^v.

3. Gheorghe C. Marinescu, *Seminarul din Curtea de Argeș*, București, 1936, p. 3—4.

4. B.A.R., ms. rom., 1187, f. 14^r.

cântăreților din Țarigrad în București, așijderea și de la venirea mea la Argeș până în vremea când am scris, leat 1820»⁵.

La 27 martie 1823 s-a mutat la mănăstirea Mărgineni⁶, unde se afla și la 2 noiembrie 1825 când s-a cutremurat pământul în vremea Utrenii»⁷. În aprilie 1823, la numai o lună după venirea în mănăstire sfârșise de copiat manuscrisul miscelaneu cu noțiuni de Aritmetică sau știința socotelii, Practică monahală și Elemente de Paschalie, al cărui conținut este asemănător cu ms. rom. 1081 de la B.A.R., de uz didactic, întocmit de Grigore Râmnicăeanu. Copierea ms. îndată după venirea la mănăstirea Mărgineni este pusă în legătură cu pregătirea lui Ghelasie la Școala de la Sfântul Sava⁸, unde probabil a fost trimis de Grigore Râmnicăeanu după instalarea în scaunul de episcop de la Argeș din februarie 1823⁹.

Din noiembrie 1825 — ultima lui atestare la mănăstirea Mărgineni — până în anul 1836, când era profesor la Seminarul de la Argeș, relațiile despre Ghelasie sunt foarte puține. Totuși, luarea lor în considerare, ne conduce spre formularea a două ipoteze :

a. Dacă avem în vedere că în septembrie 1825 s-au deschis școli de psaltichie nu numai în capitalele județelor, ci și pe lângă episcopii¹⁰, că la Curtea de Argeș exista o astfel de școală încă de la sfârșitul secolului XVIII, frecventată și de tineri din Transilvania¹¹, că printre primele școli de acest fel de pe lângă episcopii, din secolul al XIX-lea, este amintită cea de la Argeș, de care este legat numele lui Ghelasie¹², am putea presupune că muzicianul a funcționat la această școală ;

b. În anul 1825, la Școala de psaltichie din Buzău a fost încadrat un Ghelasie¹³, menținut în bugetul acesteia și în anul 1830, dar înscris greșit cu numele Tănase¹⁴. Un Constantin Don din Buzău a studiat psaltichia cu «părintele Ghelasie, psaltul de la mănăstirea Banului», când învăța și la Școala normală, sub profesoratul părintelui Dionisie¹⁵; e vorba de Dionisie Romano care între 12 martie 1832—28 februarie 1843 a funcționat la Buzău «profesor național»¹⁶. Dintr-o altă însemnare aflăm că C. Don, după plecarea lui Ghelasie de la Buzău — cu care învă-

5. N. Iorga, *Două biblioteci de mănăstiri, Ghighiu și Argeș*. Editura «Minerva» București, 1904, p. 55.

6. B.A.R., ms. rom., 1187, f. 14r.

7. B.P.R., ms. gr., 219, f. 96v.

8. Nestor Arhiereul, *Trei manuscrise psaltice vechi*, în: M. O., XXIV, (1972), nr. 11—12, p. 962.

9. Preot prof. Alexie A. Buzera, *Două manuscrise inedite întocmite de Ghelasie Arhimandritul*, în: M. O., XLII, (1990), nr. 1—3, pp. 313, 316.

10. Neculae M. Popescu, *Viața și activitatea dascălului de cântări, Macarie Ieromonahul*, București, 1908, p. 70.

11. N. Iorga, *Contribuții la Istoria literaturii române*. Analele Academiei. Seria II, Tom II, p. 210. Vezi și M. Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la români*, București, 1928, p. 72.

12. Neculae M. Popescu, *Op. cit.*, p. 70; «Cultura», I, (1911), nr. 6, p. 133; M. Gr. Poslușnicu, *Op. cit.* p. 72.

13. V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, vol. I, București, 1892, p. 135.

14. Idem, vol. IV, p. 242.

15. B.A.R., ms. rom., 4465, f. 1. Vezi și Gabriel Stempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. IV. Editura Științifică, București, 1992, p. 22.

16. Arh. St. Buc., Ministerul Instrucțiunii, dos. 3391/1831, f. 22.

țase meșteșugul psaltichiei vechi și noi¹⁷ — a continuat pregătirea cu dascălul Manuil Slăvescu, zis Matache, psaltul episcopiei, care în 1836 era profesor la seminarul din Buzău. Până la confirmarea sau infirmarea acestor aserțiuni, prezența lui Ghelasie la Școala de psaltichie de la Buzău o considerăm mai mult decât o simplă ipoteză.

În anul 1836 — care coincide cu plecarea lui de la Buzău — Ghelasie a fost încadrat la Seminarul de la Argeș, atunci înființat¹⁸, la care a funcționat până în 1851, data morții lui¹⁹; din anul 1848 a fost și directorul seminarului²⁰.

S-a afirmat fără trimiterea la vreo sursă documentară că Ghelasie face parte dintre ucenicii formați de Macarie Ieromonahul, orându-i să predea muzica în școlile de psaltichie²¹, aserțiune preluată și de alți cercetători²². Dar, precizarea lui că era cântăreț, la Argeș «după trecerea de 2 ani de la venirea cântăreților den Țarigrad... în București»²³ (subl. n.) și întocmirea unei psaltichii grecești în notație chrisantică în anul 1819²⁴, pledează pentru instruirea lui Ghelasie în «sistima» nouă în școala lui Petru Emanuil Efesiu, împreună cu Macarie, și Anton Pann unde s-au «desăvârșit destui români și străini»²⁵.

Activitatea creatoare a lui Ghelasie este legată de funcția de proptopsalt și mai ales cea de profesor în seminarul de la Curtea de Argeș.

După înființarea seminarului, când tipăriturile lui Macarie Ieromonahul erau insuficiente pentru uzul didactic, Ghelasie a tradus, a adaptat și a compus cântările bisericești necesare pregătirii viitorilor preoți. Din însemnările unor foști elevi, «noaptea se preumbla pe sala seminarului cântând încet și dimineața venea cu cântarea în clasă»²⁶. Dar, aceasta nu era singura lui rațiune de a compune. Asemenea lui Macarie, Anton Pann și a altor psalți din această perioadă, el a tradus, a adaptat și a compus cântările bisericești, contribuind la desăvârșirea operii predecesorilor din secolul XVIII, în frunte cu Filothei sâni Agăi Jipei. Cântările respective erau copiate de elevi pentru uzul didactic și liturgic, travaliu realizat timp de peste un deceniu (1839—1851). În

17. B.A.R., ms. rom., 1322, f. 236.

18. Arh. St. Buc., Ministerul Instrucțiunii, dos., 6726/1837, f. 316—317. Apud I. Ionașcu, *Material documentar privitor la istoria Seminarului din Buzău*, 1937, p. 50.

19. Idem, dos., 19/1868, f. 29. Apud Gheorghe C. Marinescu, *Op. cit.* p. 7; pe coperta interioară a ms. rom. III/79 de la B.C.U. Iași este însemnarea: «Acest Doxastari este făcutu de Părintele Ghelasie eropsaltul și arhimandritul care au și răposat la anul 1855 Noiembrie 8».

20. Gheorghe C. Marinescu, *Op. cit.* p. 129.

21. George C. Drăgănescu, *Istoricul Seminarului din Curtea de Argeș*, Pitești, 1900, p. 7.

22. A. T. Dumitrescu, C. M. Ionescu, *Istoria seminarelor preoțești*, București 1906, p. 57; Neculae M. Popescu, *Op. cit.* p. 70; I. Popescu-Pasărea, *Macarie Ieromonahul*, «Cultura», I, (1911), nr. 6, p. 133; M. Cr. Poslușnicu, *Op. cit.* p. 72; Nestor Arhiereul, *Op. cit.* p. 962; Diac. Dr. Nicu Moldoveanu, *Muzica bisericească la români în secolul XIX*, în: G. B. XLI, (1982), nr. 11—12, p. 904; Preot prof. Alexie A. Buzera, *Op. cit.* p. 315.

23. N. Iorga, *Două biblioteci...*, p. 55.

24. Ibidem.

25. Anton Pann, *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești sau Gramatica melodică*, București, 1845, p. XXXIII.

26. Ms. rom., «Zamfirescu»/1852, f. 3v, din Biblioteca preot I. Dejan, Pitești.

acest fel, Ghelasie a statornicit în Seminarul de la Argeş, tradiţia întocmirii manuscriselor de muzică bizantină în notaţie chrisantică. Prin intermediul acestor manuscrise, opera lui muzicală a cunoscut o apreciabilă circulaţie.

Mai târziu Dimitrie Protopopescu, — Matache, cum îi spuneau seminaristii²⁷ — elevul şi urmaşul lui Ghelasie la catedră, a valorificat muzica dascălului său²⁸, folosind acelaşi procedeu al copierii cântărilor²⁹. De asemenea, unii dintre protopsalţii Episcopiei Argeşului au inclus în manuscrisele de care aveau nevoie la serviciile liturgice, în exclusivitate, muzica lui Ghelasie³⁰; opera lui a circulat prin multe manuscrise, unele aflându-se peste frontariile ţării³¹.

Spre deosebire de contemporanii săi — Macarie Ieromonahul, Anton Pann şi Nectarie Tripoleos — Ghelasie Basarabeanul n-a reuşit să-şi tipărească opera muzicală³²; după moartea lui, o infimă parte s-a tipărit prin strădaniile lui Ioan Zmeu, iar mai târziu ale lui Ion Popescu-Pasărea, Anton V. Uncu, Alexie A. Buzera ş.a.

A. OPERA MUZICALĂ TIPĂRITĂ

Stihirile Vecerniei la Adormirea Maicii Domnului³³;

Binecuvântările Învierii glas III³⁴;

Stihuri alese de la Polileu³⁵;

Mărimurile la 6 decembrie³⁶;

După Polieleu, când Sfântul nu are Mărimuri³⁷;

În Postul Mare, Duminică dimineaţa, după Evanghelie³⁸;

Catavasiile Bunei Vestiri glas IV³⁹;

27. Ms. rom., «Bŕumăşescu»/1857, f. 15^r, din biblioteca prof. Dr. Inijloveanu, Craiova.

28. B.S.S., ms. rom., II/139, f. 169^r: «Începutul cu Dumnezeu cel Sfânt al kinonicelor ce se cântă în duminici, alcătuite pe opt glasuri de Kir Daniil... iar în limba patriei intraduse de Ieromonahul Ghelasie Basarabeanul în anul 1839 noembrie 22 în Seminarul Sfintei Episcopii Argeş şi *le-am prescris eu cel mai jos iscălit la anul 1844, iunie 19, Dimitrie Protopopescu*» (subl. n.).

29. B.C.U., Iaşi, ms. rom., II/32/1862, copist Dimitrie Protopopescu-Matache; Nestor Arhiereul, *Op. cit.* p. 964.

30. Arh. St. Rm. Vâlcea, mss. rom., 73, 80, copist Ieromonah Vlasie Popescu.

31. Andrija Jakovljevic, *Inventarul manuscriselor muzicale româneşti aflate în mănăstirea Sfântul Pavel de la Muntele Athos*, în: SCIA, Seria TMC, tom 29/1982, p. 35.

32. B.C.U., Iaşi, ms. rom., III 78/1840. Vezi coperta interioară.

33. «Cultura», XVIII, (1928), nr. 6—7, p. 9—10; I. Popescu-Pasărea, *Noul Idiomclat*, Bucureşti, 1933, p. 215.

34. Anton V. Uncu, *Antologhion*, Bucureşti, 1947, p. 52.

35. Ioan Zmeu, *Utrenier şi Liturghier*, Buzău, 1892, p. 31. Relatarea este inexactă pentru că aparţin lui Macarie Ieromonahul. Vezi Tomul al doilea al Antologiei, Bucureşti, 1927, p. 202.

36. Sandu B. (Alexie Buzera), *Din opera muzicală a lui Ghelasie Arhimandritul*, în M. O., XXXII, (1980), nr. 3—6, p. 508.

37. Ioan Zmeu, *Op. cit.* p. 49.

38. Ibidem, p. 68.

39. Sandu B., Ghelasie Arhimandritul şi opera sa muzicală, în: M. O., XXXI, (1979), nr. 7—9, p. 619.

Alte doxologii... glas V⁴⁰ ;
 Doxologia Eptafoni-Varis⁴¹ ;
 Heruvic la Sfânta și Marea Joi⁴² ;
 Kinonicele duminicale⁴³ ;
 Kinonicele praznicale⁴⁴ ;
 «Cântecul lui Adam»⁴⁵ ;

Epitaful episcopului Iosif al Argeșului⁴⁶. La ultimile două cântece din «cântări veselitoare» nu este trecut numele compozitorului, ipotetic fiind atribuite lui Macarie Ieromonahul⁴⁷, dar mai multe argumente pledează pentru Ghelasie :

a. În perioada creării versurilor Epitafului, Ghelasie se afla la Curtea de Argeș în plin proces de creație⁴⁸ ;

b. În mss. și tipăriturile lui Macarie Ieromonahul am identificat doar două «cântări veselitoare» cu muzica creată de el : Cântarea dimineții, versuri Ioan Eliade Rădulescu și Deschide-te gură, cântă..., versuri Barbu Paris Mumuleanu ;

c. Cele două cântece se află în manuscrise care conțin în exclusivitate creația muzicală a lui Ghelasie ;

d. În ms. rom. 7857 de la Schitul Strihareț, f. 176^r, la poemul-epitaf, copiat în anul 1855, scrie : «stihurile... alcătuite la metohul său de Prea Sfințitul și al nostru stăpân Ilarion al doilea, episcopul Argeșului... le-am scris și eu Mihai Vasilescu» (subl. n.). De fapt, această însemnare făcută de Mihai Vasilescu aparține creatorului muzicii, persoană apropiată episcopului și contemporan lui. Printre persoanele apropiate episcopului Ilarion era Pavel, — cântărețul cu voce frumoasă căruia, într-o împrejurare, i-a cerut să cânte «Doxologia nouă»⁴⁹, adică Mugur, mugurel — dar spre deosebire de acesta, Ghelasie era și compozitor. Crearea muzicii la Poemul-epitaf era pentru Ghelasie și o datorie de suflet față de cel care îl primise, sau poate îl chemase, în 1817 la Argeș ; așa se și explică însemnarea lui de pe ms. Orânduiala Sf. Liturghii din anul 1820 : «... aflându-mă cu șederea în Sfânta episcopie... păstorind cuvântătoarea turmă... Iosif carele într-acest an s-au mutat la veciniciile locașuri, în octombrie 27, Miercuri, la 2 ceasuri din zi»⁵⁰.

40. Ioan Zmeu, *Op. cit.* p. 140 ; I. Popescu-Pasărea, *Catavasier*, București, 1927, p. 89 ; Anton V. Uncu, *Op. cit.* p. 78 ; N. Lungu și colaboratorii, *Utrenierul uniformizat*, București, 1953, p. 532 ; Doxologia glas V pentru cor mixt, prelucrare Iulian Cârstoiu, în : B.O.R., XCII, (1974), nr. 11—12, p. XLI.

41. Ioan Zmeu, *Op. cit.* p. 146.

42. *Ibidem*, p. 298.

43. *Ibidem*, p. 259.

44. *Ibidem*, p. 267.

45. Nestor Vornicescu-Severineanu, «Cântecul lui Adam», Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1974, p. 11.

46. *Idem*, *Descătușarea*, Editura Mitropoliei Oltenia, Craiova, 1981, p. 110.

47. Nestor Vornicescu, *Descătușarea...*, p. 110 ; *Idem*, «Cântecul lui Adam», p. 4. Muzica la «Cântecul lui Adam» este atribuită — ipotetic — și lui Ghelasie.

48. N. Iorga, *Două biblioteci...*, pp. 55, 56, 62.

49. C. D. Aricescu, *Istoria Revoluției Române de la 1821*, Craiova, 1874, p. 54 ; Nestor Vornicescu, *Descătușarea...*, p. 110.

50. N. Iorga, *Două biblioteci...*, p. 55.

B. OPERA MUZICALĂ MANUSCRISĂ

Am identificat 43 de manuscrise cu opera muzicală a lui Ghelasie, unele caligrafiate de el, iar altele — cele mai multe — de către diverși copişti, foşti elevi ai seminarului. Cele caligrafiate de muzician au fost realizate în perioade distincte :

a. Între anii 1819—1823, când era protopsalt la Argeş, a întocmit 5 mss. «*s-au scris pentru a mea trebuinţă*» (subl. n.) de mine smeritul între ieromonahi Ghelasie»⁵¹, din care se mai păstrează unul⁵²; este etapa când Ghelasie şi-a exercitat calităţile de copist ;

b. În anii 1839—1840, când era profesor de muzică la seminar, a realizat opera muzicală propriu-zisă : ANTOLOGIE, în patru exemplare⁵³ şi STIHIRARUL sau DOXASTARUL⁵⁴, ambele «*pentru trebuinţa Seminarului de la Argeş*»⁵⁵ (subl. n.) precum şi «CANOANELE MUSICHIEI» prescurtate din «Teoriticon», de sfinţia sa părintele Ghelasie Basarabeanu, profesor de muzică la Seminarul Sfintei Episcopii Argeş, 1840». Urmând tradiţia din naintea lui Macarie Ieromonahul, «Canoanele musichiei» nu constituie o lucrare de sine stătătoare, ci se află încorporată la începutul Antologiei, deci, a fost realizată în 1839 ; copia lui Hristea Dobrescu⁵⁶ din 1840, considerăm că a fost făcută după originalul lui Ghelasie, pierdut sau neidentificat până în prezent. Este perioada când muzicianul şi-a exercitat nu numai calităţile de copist, ci mai ales pe cele de tălmăcitor şi creator de muzică bizantină, deci, de compozitor.

Cele patru mss. autografe gen Antologie, din cauza deteriorării, li s-au adăugat file atât la început cât şi la sfârşit, iar persoanele în posesia cărora au fost le-au completat cu cântări din opera lui Ghelasie, fără a mai păstra ordinea iniţială, deci, schimbându-le structura⁵⁷. Pentru reconstituirea cântărilor din Antologie am apelat şi la alte manuscrise ale elevilor Seminarului de la Argeş, ale căror copii s-au făcut după acestea când încă nu se deterioraseră sau după alte mss. princeps ale muzicianului care — logic — au existat.

I. ANTOLOGIA cuprinde cântări de la Vecernie, Utrenie şi Sfânta Liturghie de sâmbătă seara şi duminică dimineaţa, din perioada Octoihului, Triodului şi Penticostarului. Fiind prima lucrare de anvergură, alături de cântările traduse, adaptate şi compuse de el, Ghelasie a introdus şi unele cântări din cărţile tipărite de Macarie Iero-

51. Idem, pp. 56, 62 : ms. gr. 31/1819, 13/1820, 32/1821, 14/1822, 33/1823.

52. B.P.R., ms. gr., 219/1822. Vezi şi Diac. Dr. Nicu Moldoveanu, *Op. cit.*, p. 905 ; Preot prof. Alexie A. Buzera, *Două manuscrise...*, p. 315—316.

53. B.A.R., ms. rom., 541/1839 ; B.C.U., Iaşi, ms. rom., III 79/1839 ; B.S.S., ms. rom., II 139/1842, II 146/1842.

54. B.C.U., Iaşi, ms. rom., III 78/1840.

55. Idem, ms. rom., III 79, f. 113^r ; B.A.R., ms. rom., 541, f. 53^r ; B.S.S., ms. rom., II 139, f. 1^r ; B. E. Rm. Vâlcea, ms. rom., 7516, f. 1^r.

56. B.C.U., Iaşi, ms. rom., II 31, f. 1^r ; B. S. Strihareţ, ms. rom., 7857, f. 3^r şi 7858, f. 1^r ; B.S.S., ms. rom., II 273, f. 1^r.

57. Idem, ms. rom., III 78 are 205 file : 34^r — 109 scrise de Ghelasie, iar ff. 1—35 şi 110—205 scrise de Rizea Dobrescu ; Idem, III 79 are 241 file : 1—102 scrise de Ghelasie, iar celelalte de mai mulţi copişti ; B.S.S., ms. rom., II 139 cu 172 file : 1—94 scrise de Ghelasie, restul de Stan san Popa Marin ; B.A.R., ms. rom., 541 are 152 file. Este incomplet dar nu mai sunt alte intervenţii de copist.

monahul — Anastasimatarul, Irmologhionul și Tomul al doilea al Antologiei — selectate și evaluate după criteriile estetice ale anilor '40, mai evolute față de perioada când le-a tipărit Macarie, pe care le-a citat cu obiectivitate⁵⁸.

Așadar, alături de unele cântări ale lui Macarie, la 1839 — data alcătuirii Antologiei — Ghelasie realizase un repertoriu cu cântări «tonisite», «introduse», «prescurtate» și «tălmăcite» din grecește, cum însuși afirmă, precum și creații proprii, multe în premieră absolută în procesul autohtonizării cântării bizantine din Țara Românească, precum : podobiile celor opt glasuri și catavasiile praznicelor, — «grabnice» — adică în mișcarea syntomon, cum le va tipări și Anton Pann în anul 1846, adică 7 ani mai târziu decât Ghelasie, deosebite de cele «intraduse» de Macarie, în mișcarea argon, adică pe mare sau stihiraric.

Dacă avem în vedere că Ghelasie a realizat opera muzicală în anii 1839—1840, dată până la care se tipăriseră doar cele două lucrări ale lui Petru Emanuil Efesiu și cele ale lui Macarie Ieromonahul, putem spune că întreaga operă muzicală a lui Ghelasie, tălmăcită și creată, a fost realizată — cum era firesc — în funcție de moștenirea muzicală a lui Macarie, evaluată din trei puncte de vedere :

Cântări valoroase, preluate și de el ;

Cântări care nu mai corespundeau gustului estetic al anilor '40 ;

Cântări netălmăcite de Macarie dar foarte necesare, precum cele din Doxastarul tipărit de Petru Efesiu în anul 1820 la București. Așa au apărut podobiile și catavasiile «grabnice», Fericit bărbatul, glas VIII⁵⁹, Doamne strigat-am sau «glasurile practice»⁶⁰, împreună cu «Dumnezeu este Domnul»⁶¹ și troparele învierii pe cele opt glasuri⁶² etc., ori creațiile proprii : doxologiile — mai ales glas V, capodoperă a literaturii psaltice⁶³, folosită la slujba Utreniei până astăzi⁶⁴ — «Răspunsurile mari» și «Crezul», glas I⁶⁵, «Iubite-voi Doamne», glas VII⁶⁶, axioanele duminicale⁶⁷, praznicare⁶⁸ și multe altele. De asemenea, toate cântările din a doua lucrare a lui în manuscris — tălmăcite și originale — din anul 1840 :

C. STIHIRARUL SAU DOXASTARUL⁶⁹
CARE, ASEMENEA CELUI GRECESC, CUPRINDE TREI TOMURI :

1. Cântările Octoihului, filele 1—152 ;
2. Cântările Triodului sau ale Postului Mare, filele 152—215 ;

58. Cântările lui Macarie sunt însoțite de însemnarea : «Din Anastasimatar, din Irmologhion» etc.

59. Arh. St. Rm. Vâlcea, ms. rom., 73. f. 7v ; B.A.R., ms. rom., 513, f. 52r ; Idem. ms. rom., 1804, f. 19v.

60. B.A.R., ms. rom., 513, f. 15r ; B.C.U., Iași, ms. rom., II 31, f. 70v.

61. Idem, 513, f. 19v.

62. Ibidem.

63. Ibidem, f. 83v ; 541, f. 71r ; 4311, f. 53r.

64. Vezi nota 40.

65. B.A.R., ms. rom., 513, f. 160r ; 541, f. 34r.

66. Idem, 541, f. 33v ; 1280, f. 106r ; 1311, f. 132v.

67. Ms. rom., «Nijloveanu»/1857, Craiova, p. 72.

68. Idem, p. 136.

69. B.C.U., Iași, ms. rom., III 78/1840.

3. Cântările Penticostarului sau ale celor 50 de zile după Înviere, filele 218—241.

Ghelasie a caligrafiat filele 1—102, restul fiind scrise de alți copişti, elevi ai Seminarului de la Argeş, între care şi Rizea Dobrescu, viitor preot la biserica Sfântul Ilie din Piteşti⁷⁰, de la care a fost achiziţionat manuscrisul în anul 1930.

Pe ultima filă (241^v) se află însemnarea: «Din trup Doxastar neavând loc la început s-au scris aici» — şi urmează textul Colofonului, redactat de Ghelasie, ca o prefaţă: «Începutul cu Dumnezeu cel Sfânt în trei feţe închinat în lucrarea acestui Stihirariu întru care sunt stihirile Praznicelor Împărăteşti, adică slavele de seara la Vecernie, la Stihioavnă, la Hvalite, la unele şi cele de la Litie. Asemenea la sfinţii cu polieleu, cum şi ale unora din sfinţii ce au numai slavoslovie. Iar la sfârşit s-au pus şi «Dogmaticile» învierii pentru trebuinţa Seminarului Sfintei Episcopii Argeş, aşazate într-acest chip în anul 1840 de Sfinţia sa Părintele Ghelasie Ieromonahul din Basarabia şi al nostru învăţătoriu, precum se obicinuieste a să cânta în Sfânta noastră Sobornicească Biserică a Răsăritului *însă pre scurt şi mai mult pentru buna întocmire a cuvintelor cu puţină oaresce deosebire de melosul Anastasimatarului tipărit şi aşazat de pururea pomenitul Macarie dascălu* (subl. n.). Pentru că unii din copiii de preoţi ce se adună spre învăţatură într-acest seminar nu-i ajută firea glasului a lucra mai multe sfărâmări de glasuri». Este exprimat aici crezul său estetic privind activitatea de autohtonizare, de «românire» a cântării bizantine, cât şi opinia lui faţă de opera muzicală a lui Macarie Ieromonahul.

Experienţa întocmirii Antologiei şi «Canoanelor musichiei» din anul 1839, a oferit lui Ghelasie prilejul să constate că pe Macarie nu l-a preocupat — sau poate nu a mai avut timpul necesar — repertoriul de cântări din lucrarea *Scurt Doxastar* a lui Petru Lambadarie, tipărit de Petru Efesiu în anul 1820 la Bucuretti, în limba greacă, iar în seminar se simţea lipsa acestor cântări. De aceea, el a tâlmăcit şi a întocmit *Doxastarul* în anul 1840.

Păstrând structura lucrării amintite, în trei volume, Ghelasie a introdus şi alte cântări care nu se aflau în *Doxastarul* grecesc — originale — precum cele de la 20 noiembrie, «Cuviosul Grigore Decapolitul, ale cărui moaşte se află în Ţara aceasta la monastirea Bistriţa»⁷¹ din Judeţul Vâlcea şi «Pomenirea celui dintru sfinţi Părintele nostru Nifon Patriarhul Ţarigradului, fiindcă se află aici la Episcopia Argeşului sfântul cap al acestui Sfânt Părinte»⁷².

Manuscrisul *Doxastarului* tâlmăcit de Ghelasie la 1840 împreună cu unul din cele patru manuscrise, gen Antologie, a fost semnalat la Iaşi în anul 1958, dar fără descrierea lui fizică⁷³. Fila cu coperta inte-

70. La acest manuscris face trimitere Gheorghe C. Marinescu în *Istoricul Seminarului de la Argeş*, tipărit în 1936, p. 7, cu privire la Ghelasie Basarabeanul, când afirmă: «În 1840... compunea imne bisericeşti pentru trebuinţa seminarului».

71. B.C.U., Iaşi, ms. rom., III 78, f. 27^r.

72. Idem, f. 192^r.

73. Ioan Serafinceanu, *Colecţiile de noutăţi bibliografice de la Biblioteca Universităţii din Iaşi*, în: M.M.S., XXXIV, (1958), nr. 3—4, p. 341.

rioară a manuscrisului demonstrează că Ghelasie finisase lucrarea pentru a o tipări. Lipsa cântărilor din *Doxastar*, resimțită în Seminarul de la Argeș — și nu numai de aici — ineditul lor, îl vor fi determinat să ia această hotărâre. Dar, în anul 1841 a fost editat *Noul Doxastar*, vol. I, «românit» de Anton Pann după al lui Dionisie Fotino care, probabil, împreună cu alte cauze, a spulberat muzicianului speranța tipăririi lui. Cu toate acestea, manuscrisul — *Doxastar* III/78 din B.C.U. Iași constituie dovada indubitabilă a autohtonizării cântărilor bizantine de către Ghelasie, a sesizării și rezolvării unor probleme de estetică muzicală, avansate de acesta mult înaintea lui Anton Pann și a altor contemporani: podobiile glasurilor și catavasiile ⁷⁴, mărimurile ⁷⁵, *Doxologia* glas V etc.

După etapa de însușire a «Canoanelor musichiei», adică a teoriei muzicii bizantine în notație chrisantică ⁷⁶, elevii Seminarului de la Argeș copiau cântările din *Antologia* și *Doxastar*ul întocmite de Ghelasie. Procedând astfel, fiecare elev avea manuscrisul lui propriu cu repertoriul de cântări în limba română, pe care îl studia, eșalonat, în cei 4 ani de școlarizare, conform programei.

Cercetând fondul de manuscrise cu opera lui Ghelasie am identificat 43 manuscrise ⁷⁷: 30 antologii și 13 doxastare ⁷⁸, iar «Canoanele musichiei prescurtate din *Theoriticon*» se află în patru manuscrise, gen *Antologie* ⁷⁹.

Întrucât cu mai bine de un deceniu — când am relatat despre opera muzicală a lui Ghelasie — numărul manuscriselor sale identificate era mai mic, se impun unele augmentări cu privire la «Pripelele» lui Filotei de la Cozia, adică «Mărimurile», cum li se spune în mod curent:

1. Așertiunea că Ghelasie a notat melodia acestora înaintea lui Nectarie Tripoleos (1846), Anton Pann (1848), Dimitrie Suceveanu (1856) și Serafim Vintileanu, «corectorul» *Antologiei* de la Buzău (1856) se menține însă cu corectivul că înaintea lui a notat-o Macarie Ieromonahul ⁸⁰;

2. În copiile manuscriselor lui Ghelasie există două versiuni ale melodiei: una identică cu a lui Macarie din ms. rom. 15856 de la Muzeul de Istorie din Râmnicu-Vâlcea, din *Antologia* de la Buzău și din ms. rom. 4819 de la B.A.R., — notată ca și acestea în glas VIII⁸¹ — și alta care se deosebește de acestea și de cele notate de Nectarie, Anton Pann și Dimitrie Suceveanu, deci, versiunea originală, notată de

74. Sandu B., *Ghelasie Arhimandritul...*, p. 618.

75. Idem, *Din opera muzicală...*, p. 508.

76. Vezi Anexa 1.

77. Întrucât patru din cele cinci manuscrise de la Biblioteca mănăstirii Curtea de Argeș — despre care vorbește N. Iorga — s-au pierdut nu am putut să le precizăm denumirea, cum am procedat cu celelalte.

78. Vezi Anexa 2.

79. B.C.U., Iași, ms. rom., II 31; B.S.S., II 278; P. S. Strihareț, ms. rom., 7857, 7858.

80. Alexie A. Buzera, *Macarie Ieromonahul și «Pripelele» lui Filotei de la Cozia*. Studiu dactilografiat.

81. Ms. rom., «Nijloveanu», Craiova, p. 422 și următ.

muzician⁸². Această versiune se recunoaște cu ușurință, deoarece este notată în glas V «tetrafonos», echivalentul ehului I medieval, cu aceleași formule melodice și cadențe, dar notate diferit: la, sol, re din octava I, la Ghelasie, și echivalentul lor: re, do, sol din octava mică la Nectarie Tripoleos, Anton Pann și Dimitrie Suceveanu. În virtutea unui anume principiu teoretic și al consecvenței, același mod de cadentare folosește Ghelasie și la «Pripelele» după polieleu⁸³;

3. Pentru melodia «Pripelelor» lui Filotei notată de muzicienii amintiți, distingem trei versiuni care, după ehul, formulele melodice și sistemul de cadentare, marchează trei etape sau stadii diferite de gândire teoretică privind folosirea ehurilor în noua sistemă:

— primul stadiu, mai puțin cristalizat, imediat după aplicarea reformei chrisantice în Țara Românească, adică în perioada când și-a desfășurat activitatea Macarie Ieromonahul⁸⁴;

— al doilea stadiu, mai evoluat, din timpul lui Ghelasie care a beneficiat de experiența lui Macarie;

— al treilea stadiu, cristalizat, clar, din timpul lui Nectarie, Anton Pann și Dimitrie Suceveanu care au beneficiat de o altă moștenire și o experiență mai bogată. De fapt, la baza celor trei stadii se află practica muzicii bizantine în notație chrisantică, acumulată în etape diferite: deceniul trei al secolului XIX pentru Macarie, deceniul patru pentru Ghelasie și deceniile cinci-șase pentru Nectarie, Anton Pann și Dimitrie Suceveanu. De altfel, aceste etape reprezintă drumul parcurs, de teoria muzicii bizantine în notație chrisantică din Țările Române, de la începutul marcat de Theoriticonul lui Macarie (1823), la «Canoanele musichiei prescurtate din Theoriticon» de Ghelasie (1839—1840) și la Bazul teoretic și practic al lui Anton Pann, tipărit în anul 1845.

Concluzionând putem afirma:

1. Cronologic, Ghelasie Basarabeanul este al doilea muzician care a contribuit la «românirea» sau autohtonizarea muzicii de factură bizantină din secolul XIX, realizată în timpul activității la Curtea de Argeș ca protopsalt, copist, compozitor și profesor;

2. Opera lui muzicală se reduce la trei lucrări, toate rămase în manuscris: *Antologie* (1839), «*Canoanele musichiei prescurtate din Theoriticon*» (1839) și *Stihirarul sau Doxastarul* (1840). Din rațiuni practice și o anume intuiție privind punerea în circulație a operei lui muzicale, a statornicit în Seminarul de la Argeș, tradiția copierii cântărilor de către elevii seminaristi, a întocmirii manuscriselor proprii — începând din al doilea an al venirii lor în seminar — folosindu-le în locul lucrărilor tipărite, destul de puține atunci; multe din manuscrisele sale, autografe și copii, s-au pierdut, așa cum s-a întâmplat cu cele atestate de Nicolae Iorga;

82. Arh. St. Rm. Vâlcea, ms. rom., 81, p. 162 și următ.

83. B.A.R., ms. rom., 541, f. 63v; B.S.S., ms. rom., II 12, f. 149v.

84. În ms. rom., 4819 de la B.A.R., George Ucenescu a copiat și folosit «Pripelele» lui Filotei de la Cozia în versiunea muzicală notată de Macarie Ieromonahul, nu pe cea a dașcălului său, Anton Pann, — tipărită la 1848 în Privighier — așa cum ne-am fi așteptat.

3. Cântările lui Macarie Jeromonahul incluse în Antologia lui Ghelasie și «Canoanele musichiei prescurtate» de muzicianul de la Argeș nu este un act de compilație — cum s-ar putea crede — ci o veritabilă evaluare, corespunzător talentului, capacității și crezului său artistic din etapa în care și-a desfășurat activitatea. Prin aceasta el a făcut un salt calitativ față de Macarie, atât în problema autohtonizării cântării bizantine cât și a metodologiei de predare a muzicii în seminar — prin folosirea metodei euristice — asemenea lui Anton Pann, contemporanul său, al cărui crez artistic l-a anticipat în unele direcții, pregătindu-i drumul afirmării;

4. Spre deosebire de cei trei contemporani ai lui — Macarie, Anton Pann, în Țara Românească și Nectarie Tripoleos, în Moldova — Ghelasie n-a reușit să-și tipărească opera muzicală dar tradiția manuscriselor lui muzicale, întocmite «pentru trebuința Seminarului de la Argeș», a facilitat circulația cântărilor și valorificarea trudei lui pentru autohtonizarea muzicii bizantine din Țările Române;

5. Prin tot ce a realizat, Ghelasie face o punte de legătură între Macarie și Anton Pann, în Țara Românească, și Dimitrie Suceveanu, în Moldova, înscriindu-se legitim în procesul de autohtonizare a cântării bizantine și a dezvoltării culturii muzicale românești din secolul trecut, alături de Macarie, Anton Pann și Dimitrie Suceveanu;

6. Dacă între Ghelasie și Macarie se poate vorbi despre unele raporturi de cunoaștere și recunoaștere a operei lor muzicale, despre el și Anton Pann nu se poate spune același lucru: pe Ghelasie nu-l aflăm printre «prenumeranți» la nici una din cărțile tipărite de Anton Pann între 1841—1851, iar acesta din urmă nu amintește despre muzicianul de la Argeș în al său *Bazul teoretic și practic*, care poate fi considerat cea dintâi lucrare care conține primele noțiuni de istoria muzicii bisericești din Țările Române;

7. Valoarea documentar-artistică a operei lui muzicale, compensează eforturile cercetării și pledează pentru realizarea unei ediții critice, selective, de muzică bizantină «tonisită», «intradusă», «prescurtată» și creată de Ghelasie Basarabeanu care ne-a preocupat în ultimul timp.

ANEXA 1

CANOANELE MUSIKIEI

prescurtate din Teoreticon de Sf(inția) sa Părintele Ghelasie Basarabeanu(1) pro(fesor) de mus(ică) în Seminarul Sf(intei) Episcopii Argeș, 1840.

HRISTEA & I DOBRESCU

Câte semne sânt la Musikie ?

Șaizeci și șapte.

Câte semne sânt la Musikie ?

Acestea sânt întâi 6 haractiruri suitoare și 4 pogorătoare cu șapte sillabe: al doilea: patru ipostasuri cu vremi și șase fără vremi; al treilea:

5 semne stricătoare de glasuri; al patrulea: 8 ftoale diatonicești; al cincilea: 5 ftoale hromaticești și două ftoale armonicești; al șaselea: 20 de mărturii doveditoare.

Cu care ne slujim mai dintâi la felurimea buneii viersuiri? (B.C.U «Mihail Eminescu», Iași, ms. rom., II 31, f. 2r).

ANEXA 2

CATALOG SISTEMATIC

al manuscriselor psaltice din sec. XIX cu opera muzicală a lui Ghelasie.

Fondul unde se	Nr. crt.	Nr. ms. și data scrierii	Dimensiuni	Denumirea	Nr. file	Copistul	Obs.
I. B.A.R.	1.	513/1855	22 /18,5	Antologie	236	I. Profeanu	
	2.	511/1839	22 /16,5	„	168	Ghelasie	
	3.	1191/1874	21 /17	„	269	I. Vlădescu	
	4.	3018/1864	21 /16,5	„	189	I. Popescu	
	5.	3140/1862	23 /18	„	208	Alecu Popescu	
	6.	3255/1863	9 /14,5	„	107	R. Proșteanu	
	7.	3960/1862	18 /14,5	„	194	I. Lăcureanu	
	8.	4311/1858	26 /19,5	„	234	I. Crâmpoe	
	9.	5432/1843	23 /17	„	72	M. Bărbălotescu	
	10.	5519/1860	23 /18	„	53	I. Ciucescu	
	11.	5867/1845	20 /14,5	„	26	Filothei monah	
II. B.P.R.	12.	219/1822	23,5/17	„	158	Ghelasie	ms. gr.
III. B. Sf. Sinod	13.	II 139/1842	23 /17	„	169	Ghelasie, Stan sâin Popa	
	14.	II 146/1842	22,5/17	„	154	Ghelasie	
	15.	II 174/1855	24 /18	„	62	I. Brădescu	
	16.	II 278/1862	22,5/18	„	236	M. Georgescu	
	IV. B.C.U. Iași	17.	II 31/1840	18,5/13	„	154	Hristea Dobrescu
	18.	II 32/1862	20 /14,5	„	211	D. Protopopescu (Matache)	
	19.	III 79/1839	22 /17	„	204	Ghelasie ș.a.	
	20.	III 83/1854	22 /17	„	280	S. Hordobelea	
V. B.C.J. Brașov	21.	4/1842	21 /17	„	126	D. Protopopescu	
VI. Arh. St. Rm. Vâlcea	22.	III 79/1862	22 /17	„	98	neidentificat	
	23.	80/1863	22 /16,5	„	209	Vlasie Popescu	
	24.	81/1864	22 /16,5	„	231	I. Topăneanu	
VII. B. Ep. Rm. Vl.	25.	7516/1844	22 /17	„	98	Stan Popescu	
VIII. B.S. Striharet	26.	5916/1853	24 /19	„	283	Mihai Vasilescu	

Fondul unde se	Nr. crt.	Nr. ms. data scrierii	și Dimensiuni	Denumirea	Nr. file	Copistul	Obs.
IX. B. particulare	27.	1/1852	23 /18	„	229	I. Zamfirescu ¹	
	28.	1/1857	24 /18	„	235	I. Brumușăscu ²	
	29.	1/1842	24 /19	„	185	Stancu Tomescu ³	
X. Athos	30.	A/6	?	„	519	?	
I. B.A.R.	1.	2495/1874	23 /16,5	Doxastar	269	neidentificat	
	2.	2619/1844	22,5/16,5	„	271	Marin fiu Preot Ene	
	3.	3015/?	21 /17,5	„	92	N.M.	vol. 2-3
	4.	4507/1855	20,5/17	Doxastar și Antolog	199	C. Pomilescu	vol 1
	5.	5119/1860	22,5/17	„	261	Ion fiu Preot Nica	
II. B. Sf. Sinod	6. II	12/1858	21,5/18	Doxastar și Antolog.	215	St. Protopopescu	
	7. II	107/1844	22 /17	Doxastar	94	Luca	
III. B.C.U. Iași	8. III	78/1840	23 /16,5	„	241	Ghelasie ș.a.	
IV. Arh. St. Rm. Vl.	9.	73/1863	30 /21	„	290	Vlasie Popescu	
V. B.S. Strihareț	10.	7857/1855	24 /19	Doxastar și Antolog.	337	Mihai Vasilescu	
	11.	7858/1854	24 /19	„	213	Marin Vasilescu	
VI. B. particulare	12.	2/1844	23 /18	„	203	Luca ¹	
VII. Mt. Athos	13.	196(V/2)/1848	—	„	?	?	
VIII. B.M. Argeș	—	31/1819	—	—	—	Ghelasie	ms. gr.
	—	13/1820	—	Liturghie	—	Ghelasie	ms. gr.
	—	32/1821	—	—	—	Ghelasie	ms. gr.
	—	33/1823	—	—	—	Ghelasie ²	ms. gr.

1. Biblioteca Ion Dejan, Pitești.

2. Biblioteca prof. Dr. Ion Nijloveanu, Craiova.

3. Biblioteca M. Bălăianu, București.

1. Biblioteca prof. Dr. Ion Mijloveanu, Craiova.

2. Ultimile 4 mss. din biblioteca măn. Argeș, comunicate de N. Iorga în anul 1904, s-au pierdut și nu le cunoaștem conținutul.

ANTROPONIME DE ORIGINE GETO-DACĂ

1. Burebista

Pr. prof. I. IONESCU

Numele făuritorului statului geto-dac, «care depăsea cu mult, spre toate zările, teritoriul de azi al României, ținând spre vest până la marginile Boemiei și până la mijlocul Pannoniei, spre nord până dincolo de Carpații Păduroși, spre răsărit până la Olbia și până la țărmul Pontului Euxin, spre sud până în Iliria și până la Munții Balcani»¹, ne-a fost păstrat de geograful Strabon (circa 60 î.Hr.—25 d.Hr.), grec din Amasia din Pont, în Asia Mică, în parte contemporan cu *Burebista* (circa 82 î.Hr.—44 d.Hr.), ortografiat în două feluri: *Boirebistas* (și *Byrebistas* (*Βορεβίστας*), și de inscripția lui Acornion de la Dionysopolis (Balcic, în Bulgaria), din anul 48 î.Hr., tot în două grafii: *Byrebistas* (*Βυρεβίστας*), atestat și într-o inscripție din Mesembria, și *Byrabeistas* (*Βυραβείστας*).

Iordanes în sec. VI d.Hr. îl transcrie în latinește *Burvista*. Forma greacă cea mai frecvent folosită, mai ales în inscripții «și deci cea mai apropiată de aspectul fonetic autentic este *Byrebistas*, care, după normele transliterăției din acea epocă, dă forma latină *Burebista*².

Numele, cum afirmă I. I. Russu, este specific pentru geto-daci și face parte din grupa acelor antroponime care nu se întâlnesc, oricât ar fi căutate, la alte neamuri din marea familie a indoeuropenilor³.

În secolul trecut, W. Tomaschek a pus numele *Burebista* în legătură cu **bhuri-* *h* din sanscrită (*reichlich*, *viel*, *gewaltig* = îmbelșugat, puternic, mult)⁴. D. Detschew îl pune în paralelă cu numele personal grecesc *Ἀνδροειθής* și-l derivă din *bheidh-to*, care dă în grecește *Πειθής*, *βουρξέντιος*, cu înțelesul de «primul dintre bărbați»⁵.

Vladimir Georgiev leagă numele regelui dac *Burebista* de alb. *burrë*⁶, care a intrat și în aromână: *bură*, «om voinic, viteaz, erou»⁷. Gr. Brâncuș menționează că: «semnificațiile suplimentare pe care le are rom. *bărbat* în comparație cu lat. *barbatus* și cu reflexele acestuia din franceză, italiană, spaniolă concordă cu ale corespondentului albanez *burrë*, «bărbat, soț, voinic, viteaz, om de onoare», care uneori atribuie calitatea ca un adjectiv»^{7a}.

1. Radu Vulpe, *Getul Burebista, conducător al întregului neam geto-dac*, «Studii și comunicări», Pitești, 1918, p. 33.

2. *Ibidem*, I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*, București, 1967, p. 159; Hadrian Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj-Napoca, 1972, p. 34—54; Ion Horațiu Crișan, *Burebista și epoca sa*, București, 1977, p. 83—85; N. Iorga, *Istoria românilor*, I, 2, București, 1988, p. 35—36.

3. I. I. Russu, *op. cit.*, p. 159; Ion Horațiu Crișan, *op. cit.*, p. 84.

4. W. Tomaschek, *Die alten Thraker*, Wien, Bd. 131 (1894), II, 2, Personennamen und Ortsnamen, p. 15—16.

5. D. Detschew, *Die thrakischen Sprachreste*, Wien, 1957, p. 80.

6. Vladimir Gheorghiev, *Trakite i tehniat ezik*, Sofia, 1977, p. 197.

7. Grigore Brâncuș, *Istoria cuvintelor*, București, 1991, p. 23, cit. V. Gheorghiev, *Trakite i tehniat ezik*, Sofia, 1977, p. 197.

7a. *Ibidem*.

I. I. Russu pune în legătură pe *bur-*, *buris* din *Burebista*, cu «probabil i.-e. **bu-*, **bhu-*, «a umfla, din v. ind. *bhuri-*, «bogat, mult, tare», iar coradicalul *-bista* cu eventualul rad. **ueis-*, «a crește, a odrăslî», lat. *viesnos*, *viestis*, «a spori, a prospera», lit. i-*visti*»⁸.

Vasile Pârvan consideră partea a doua *-bostes*, probabil și în *tara-bostes*, ca și W. Tomaschek, cu sensul de «cunoscut, recunoscut», exact termenul latin *nobilis*⁹. A. Walde — J. Pokorny deduce elementul *-bostes* de la radicalul i.-e. **bhō-s*, «strălucitor, luminos»¹⁰.

În analiza etimologică a radicalului *bur-* aducem o informație nouă, nefolosită până acum, din sumeriană, limbă înrudită cu indoeuropeana primitivă¹¹, în care se întâlnește cuvântul *bur* cu sensul de «a absolvi, a elibera de rău» (absoudre, délivrer d'un malefice)¹².

Strabon (VII, 3, 11) spune că «ajungând în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încât în câțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut și de romani»¹³.

Din relatarea lui Strabon reiese că *Burebista* a fost un erou eliberator al poporului său, atât din răul sau decăderea morală, cât și din cea politică.

Considerăm că și acest aspect caracteristic al personalității sale va fi intrat în sfera noțiunii cuvântului geto-dac *bur(e)*, care, dacă adăugăm hipocoristicul adjectival *bista*, ar însemna: *strălucitul erou-eliberator* = *Bureabista*.

2. Decebal

Despre regele Decebal (86—106 d.Hr.) avem în prezent tot o incertitudine etimologică.

Dio Cassius ne-a lăsat o caracterizare portretistică ajunsă clasică: «Foarte priceput la planurile de război și iscusit în înfăptuirea lor, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător și se pricepea să folosească izbânda, dar și să iasă cu bine dintr-o înfrângere. Din această pricină, multă vreme a fost un dușman temut de romani»¹⁴.

8. I. I. Russu, *op. cit.*, p. 95.

9. Vasile Pârvan, *Getica. O preistorie a Daciei*, București, 1926, p. 148; G. G. Mateescu, în AIIN, 4, 1926—1927, p. 332, propune sensul de «cel strălucit», din traco-dacă, *bostes*, *tarabostes*, cu originea în **bho-s-k*, «strălucit», «nobil» sau «bine cunoscut»; C. C. și D. Giurescu, *Istoria Românilor*, I, București, 1974, p. 68; Ion Horațiu Crișan, *op. cit.*, p. 83: «cel strălucitor, cel puternic, cel nobil».

10. Alois Walde — Julius Pokorny, *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen*, Berlin-Leipzig, 1930, II Band, p. 122; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-han*, Humanitas, 1995, p. 64.

11. Lucia Wald, Dan Slusanschi, *Introducere în studiul limbii și culturii indoeuropene*, București, 1987, p. 10—12.

12. Henri Limet, *L'anthroponymie sumerienne dans les documents de la 3^e dynastie d'Ur*, Paris, 1968, p. 222; A. Deimel, *Sumerisches Lexikon*, Roma, 1927.

13. *Izvoarele privind istoria României*, FHDR, I, București, 1964, p. 237.

14. *Idem*, p. 683.

Decebal-Dicebalus — Δεζέβαλος — este compus din două radicale : *Dece* (*Dice*)-*bal*. Radicalul *-bal* se întâlnește frecvent în antroponime compuse : *Areibalos*, *Bazobalis*, *Decebalus*, *Dinibalis*, și provine din i.-e. **bel*, «puternic»¹⁵.

Cuvântul *bal* se întâlnește și în sumeriană și înseamnă «rege», «suveran», înțelegându-se cel puternic, șeful statului¹⁶.

I. I. Russu consideră probabil radicalul *dece* din i.-e. **dek'*-, «a lua, a întâmpina, a onora», înrudit cu lat. *doceo* (= a învăța pe cineva) și cu grecescul δέζομαι¹⁷.

În sumeriană avem *di-ku*, adjectiv, cu înțelesul «judecat, cu judecată, înțelept», folosit în nume proprii : *En-di-ku* (= rege cu judecată, înțelept), *Lama-di-ku* (= Lama este înțelept, cu judecată)¹⁸.

În geto-dacă trecerea lui *i* la *e* este obișnuită¹⁹, ca și în *dik(u)-dek(e)*.

Ținând seama de caracterizarea pe care i-a făcut-o Dio Cassius lui Decebal, regele erou-martir al dacilor (a. 106), ca și de considerentele lingvistice analizate, considerăm antroponimul geto-dac *Decebal* un super-nomen, hipocoristic, cu înțelesul de *regele priceput, înțelept, cu judecată*, cinstit de poporul său, ca și de urmași.

PIELM

Pe tot cuprinsul daco-roman se folosește în limba vorbită cuvântul *pielm*, cu înțelesul de «aluat, cocă, plămădeală, amestec subțire făcut din făină de grâu și din apă, cu care se ung unele aluaturi înainte de a fi băgate în cuptor»¹ sau «făină de grâu, de porumb etc. (de cea mai bună calitate)»², înregistrat în dicționarele limbii române cu «etimologie necunoscută»³.

Cuvântul respectiv este atestat și în *Biblia de la București*, 1688 : «Și coapseră pielmul ce l-au scos din Eghipet, turte de azime în spuză» (48, 1/14, 1/27) sau «Au adus... vase de lut și grâu și orz și făină și pielm» (229, 2/34). Cuvântul îl folosește și Antim Ivireanul în *Didahii*, atunci când critică societatea feudală a timpului său : «Caut la fața Sarei, plină de *pielm* (= făină albă). Văd și fața muierii de acum, plină de fleacuri drăcești».

Pentru explicarea originii cuvântului discutat, apelăm la cunoscutul dicționar al lui Julius Pokorny⁴, în care se menționează rădăcina

15. I. I. Russu, *op. cit.*, p. 92.

16. H. Limet, *op. cit.*, p. 221 ; A. Deimel, *op. cit.*

17. I. I. Russu, *op. cit.*, p. 101—132.

18. H. Limet, *op. cit.*, p. 224 ; A. Deimel, *op. cit.*

19. *Istoria limbii române*, II, București, 1969, p. 361.

1. DLR, *Dicționarul Limbii Române*, 1974, tom. VIII, partea a doua, litera P p. 559.

2. DEX, *Dicționarul explicativ al Limbii Române*, București, 1987, p. 668.

3. *Ibidem*.

4. Julius Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, 1959, Band I, pp. 798, 802, 803.

indo-europeană: *pel-*, *pele-* (giessen, fließen = a vărsa, a curge), în formații cu *n-*, întâlnit în lat. *pollen*, *-inis*, *polen*, *-polnes* (sehr feines Mehl = făină foarte fină), *pollenta* f. (Gerstengraupen = arpacaș); lat. *pelene* (Herd = vatră de copt); lett. *pelni*, *plene* (Weise Asche auf Kohlen = cenușă albă pe cărbuni).

În formația *pel-men*, *pel-to*, înseamnă Haut, Hülle = piele, înveliș, învelitoare, coajă, pojghiță (de făină coaptă) și îl întâlnim și în greacă: *pelma* (= talpă). În formația *pl-no*, *plóny*, *plon* (Ebene = câmpie) îl întâlnim și în slavă⁵.

În limba română, cuvântul *pielm* este discutat de Grigore Brâncuș în categoria de «cuvinte autohtone probabile», citându-l pe N. Jokl și E. Čabej pentru relația dintre rom. *pielm* și alb. *pialm*, *pjelm*⁶.

În realitate, cuvântul *pielm* în limba română este un cuvânt sigur autohton traco-geto-dac, de origine indoeuropeană: *pelmen-*, cu diftongarea lui *e* și cu eliziunea terminației *-en*, și se află numai în dialectul dacoromân, în stânga Dunării. Faptul este explicabil, pentru că în timp ce aromânii și meglenoromânii sunt prin excelență păstori, românii din stânga Dunării au fost prin excelență agricultori, cultivatori ai plantelor cerealiere, transformate prin măcinat, de morile puse în mișcare prin curgere (*pel-*) apei, în făină albă fină (*pel-men*, *pel-en*). Un trib geto-dac din câmpia Olteniei, care s-a ocupat cu creșterea cerealelor și măcinatul lor s-a numit *Peleni*, iar cetatea lor s-a numit *Pelendava*⁷, care s-a aflat pe platoul satului Cărligei din dreapta Jiului, la apus de orașul Craiova, dărâmată de romani în războiul de cucerire a Daciei în 101—106, și reclădită în stânga Jiului, purtând numele tot de *Pelendava*, pe vatra căreia s-a ridicat biserica fostei mănăstiri Bucovățul Vechi (1572), care cuprinde în soclul și zidurile ei cărămizi din fostul castru roman, menționată în *Tabula Peutingeriana*, din jurul anului 250, iar în jur s-au identificat urme de viețuire daco-romană, pe tot cuprinsul municipiului Craiova, cu continuitate până în zilele noastre⁸.

Originalul indoeuropean *pel-*, cu derivatele *pel-en*, *pel-men*, se vedește a fi prezent atât în grupul limbilor *satem*, ca în traco-geto-dacă, albaneză, balto-slavă, cât și în grupul limbilor *centum*, ca în latină și greacă, dovedind o origine indoeuropeană comună. Geto-daca a avut originalul indoeuropean, *pel-*, atât în formația *pel-en* (*Peleni*, *Pelendava*), cât și în formația *pel-men*, moștenit în limba română în cuvântul *pielm* (= făină fină).

5. Alois Walde — Julius Pokorny. *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen*, II Band, Berlin-Leipzig, 1927, p. 60.

6. Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, București, 1982, p. 145.

7. I. Ionescu, *Toponimul Pelendava*, în «Limba Română», XXXVII (1988) nr. 6, p. 517—520.

8. Prof. Octavian Toporu, *Așezări antice la Molleni — Bucovăț și în împrejurimi*, în «Mitropolia Olteniei», anul XXIV (1972), nr. 9—10, p. 700—708. Pr. D. Bălașa, *Pagini din trecutul mănăstirii Cosuna — Bucovățul Vechi*, în «Mitropolia Olteniei», nr. citat. p. 727—772.

E. De Michelis⁹ considera patria primitivă a Indoeuropenilor în special zona pontică și cea dunăreană, în regiunea vechii Dacii și a Traciei. W. Merlingen (1955) se referea la zona României, Bulgariei și a Macedoniei. Vl. Gheorghiev (1958) afirmă că la sfârșitul mileniului III î. Hr., idiomurile indoeuropene erau deja separate și cu modificări specifice, indoeuropenii aflându-se deja în Europa, ocupând o regiune din Europa centrală și de est, între Rin și Don, la sud de Marea Baltică și de Marea Nordului, ținut care cuprindea stepa rusă și câmpia polonă, în care cele mai vechi toponime sunt indoeuropene și, în care, potrivit datelor arheologice, la începutul neoliticului (mileniului VI î.Hr.) se afla o comunitate omenească importantă.

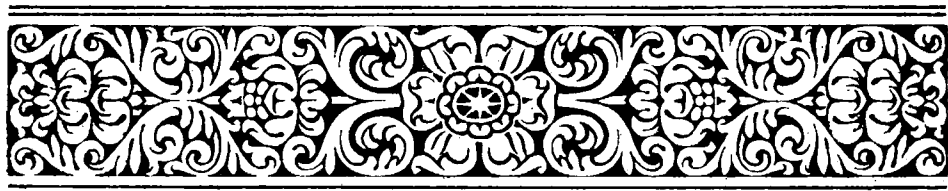
În milenii III—II î.Hr., cultura dunăreană s-ar fi extins într-o zonă largă care cuprindea regiunea Tisei, Transilvaniei, Poloniei și Ucrainei, apoi spre sud în Balcani, de unde se produce migrația luvito-hittită spre Asia Mică și cea a triburilor indoeuropene în Grecia. Din aceeași regiune a centrului Europei pornesc migrațiile care au dus la indoeuropenizarea culturilor nordice și la infiltrări în Peninsula Italică. Încheierea procesului de constituire a triburilor indoeuropene și de cristalizare a idiomurilor lor s-ar fi realizat la sfârșitul epocii bronzului și a trecerii la epoca fierului¹⁰. Cu epoca bronzului (în jurul anului 2000—1800 î.Hr.) se poate vorbi de traci străvechi, iar de la sfârșitul epocii bronzului până la Hallstattul mijlociu (cca sec. XIV—VIII î.Hr.) se poate vorbi de geto-daci vechi, adică de triburile nord-tracice care au locuit în spațiul carpato-dunărean¹¹.

Radicalul indoeuropean comun *pel-*, păstrat în traco-dacă, în formațiile *pel-en* și *pel-men*, ne duce la o epocă mai veche, de la începutul mileniului II î.Hr., și, în același timp, vorbește despre îndeletnicirea de agricultori a triburilor traco-dace care au populat câmpia Dunării, cunoscuți sub numele de *Peleni*. Cuvântul *pielm* pe care și ei l-au folosit, l-au transmis urmașilor lor, păstrându-se până astăzi în limba română.

9. E. de Michelis, *L'origine degli Indo-Europei*, 1903.

10. Luca Wald, Dan Slușănschi, *Introducere în studiul limbii și culturii indoeuropene*, București, 1987, p. 353—355.

11. Vladimir Dumitrescu — Alexandru Vulpe, *Dacia înainte de Dromichete*, București, 1988, p. 91—92.

• PĂRTEA OFICIALĂ •

LUCRĂRILE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Sumarul ședinței de lucru din 3—5 iulie 1996

Pe temeiul prevederilor statutare și regulamentare bisericești, la convocarea *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist*, în zilele de 3—5 iulie 1996 a avut loc ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În dimineața zilei de 3 iulie 1996, la orele 9,30, după săvârșirea Sfintei Liturghii, P.S. Arhiereu-Vicar Irineu Slătineanul, împreună cu un sobor de preoți și diaconi, a oficiat *slujba Te-Deum-ului* la care au participat *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* împreună cu ceilalți membri ai Sfântului Sinod.

La orele 10,00, în sala sinodală a reședinței patriarhale, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* deschide ședința de lucru a Sfântului Sinod, invitând pe P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul, Secretarul Sfântului Sinod, să dea citire *Apelului nominal*, în urma căruia se constată :

Sunt prezenți : *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale, I.P.S. Arhiepiscop Lucian al Tomisului, I.P.S. Arhiepiscop Vasile al Târgoviștei, I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului, P.S. Episcop Eftimie al Romanului, P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei, P.S. Episcop Calinic al Argeșului, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, P.S. Episcop Timotei al Aradului, P.S. Episcop Ioan al Oradiei, P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmărulei, P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor, P.S. Episcop Ioan al Covasnei

și Harghitei, P.S. Episcop Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul, P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincentiu Ploieșteanul, P.S. Episcop Vicar Teodosie Snagoveanul, P.S. Episcop Vicar Calinic Botoșăneanul, P.S. Episcop Vicar Damaschin Severineanul, P.S. Episcop Vicar Gherasim Putneanul, P.S. Episcop Vicar Irineu Bistrițeanul, P.S. Arhiereu Vicar Irineu Slătineanul, P.S. Arhiereu Vicar Ioachim Vasluiianul, P.S. Arhiereu Vicar Justin Sigheteanul.

Absentează motivat I.P.S. Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada.

După citirea apelului nominal, constatându-se prezența statutară, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* rostește un scurt cuvânt de deschidere în cuprinsul căruia evocă rostul acestei ședințe de lucru cu ordine de zi bogată, în care fiecare problemă înscrisă își găsește importanța în viața și lucrarea Bisericii, dar și menirea acestui for central bisericesc de a se îngriji, potrivit prevederilor canonice și statutele bisericești, să valideze lucrările Colegiilor Electorale Bisericești ce vor alege pe ierarhii care vor conduce destinele a trei eparhii de curând înființate sau reînființate, spre o mai bună lucrare pastoral — misionară a Bisericii în mijlocul poporului dreptcredincios.

Invocând darurile Sfântului Duh și binecuvântarea Bunului Dumnezeu pentru împlinirea cu folos a lucrării acestui for bisericesc, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară deschisă această ședință de lucru a Sfântului Sinod.*

În continuare, *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist*, supune plenului componența Comisiilor de lucru pentru sesiunea de lucru a anului 1997, după cum urmează :

Comisia pentru doctrină, viață monahală și misiune socială

I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului — Președinte	P.S. Episcop Ioan al Covasnei și Harghitei — Membru
I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei — Membru	P.S. Episcop-Vicar Gherasim Putneanul — Membru
I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților — Membru	P.S. Arhiereu-Vicar Ioachim Vasluiianul — Membru
P.S. Episcop Eftimie al Romanului — Membru	P.S. Arhiereu-Vicar Justin Sigheteanul — Membru
P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei — Raportor	

Comisia canonică-juridică și pentru disciplină

I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei — Președinte	P.S. Episcop Calinic al Argeșului — Raportor
I.P.S. Arhiepiscop Lucian al Tomisului — Membru	P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului — Membru
P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului — Membru	P.S. Episcop-Vicar Calinic Botoșăneanul — Membru
P.S. Episcop Epifanie al Buzăului — Membru	

Comisia învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc

I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei — Președinte	P.S. Episcop Ioan al Oradiei — Membru
I.P.S. Arhiepiscop Vasile al Târgoviștei — Membru	P.S. Episcop-Vicar Teodosie Snagoveanul — Membru
I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului — Membru	P.S. Episcop-Vicar Damaschin Severineanul — Membru
P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos — Raportor	P.S. Episcop-Vicar Irineu Bistrițeanul — Membru

Comisia relațiilor externe bisericești

I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului — Președinte	P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor — Raportor
I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale — Membru	P.S. Episcop-Vicar Teofan Sinaitul — Membru
I.P.S. Arhiepiscop Victorin — Membru	P.S. Episcop-Vicar Vinčențiu Ploieșteanul — Membru
P.S. Episcop Timotei al Aradului — Membru	P.S. Arhieru-Vicar Irineu Slătineanul — Membru

După citirea componenței Comisiilor, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă componența Comisiilor de lucru pentru sesiunea de lucru a Sfântului Sinod pe anul 1996.*

În continuare Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, dispune citirea *Ordinii de Zi* care, anterior fusese comunicată pentru consultare și eventuale completări. La acest punct, unii ierarhi adresează plenului rugămintea de a se accepta înscrierea pe *Ordinea de Zi* a unor noi probleme.

După ce se aduc completările respective conform cu solicitările făcute, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă Ordinea de zi cu înscrierea noilor propuneri făcute de unii membri ai Sfântului Sinod.*

— *Aprobă repartizarea lucrărilor înscrise pe Ordinea de zi la Comisiile Sinodale, în vederea examinării și întocmirii referatelor.*

După înmânarea lucrărilor PP.SS. Ierarhi referenți, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, ședința de lucru în plen se suspendă, urmând a se continua lucrările în comisiile sinodale.

În aceeași zi, la orele 17,00 se reiau lucrările ședinței Sfântului Sinod sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

La invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, raportorul Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, prezintă referatele asupra :

Temei nr. 4214/1996 — Proiectul de program al celei de a IV-a Conferințe Internaționale a Școlilor de Teologie Ortodoxă (București, 12—17 august 1996).

Din referatul prezentat reiese că prin hotărârile Sfântului Sinod nr. 98/1995 și 668/1996 s-a aprobat ca cea de a IV-a Conferință Internațională a Școlilor de Teologie Ortodoxă să se organizeze în perioada 12—17 august 1996 la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București.

În baza acestor hotărâri sinodale, Comitetul român de organizare a elaborat programul detaliat al desfășurării lucrărilor Conferinței, lista de participanți din țară și din străinătate, în cuprinsul căreia au fost incluși membrii Sfântului Sinod care sunt cadre didactice sau fac parte din Comisia sinodală de învățământ.

Referatul constată că, potrivit datelor existente, sunt încă eparhiile care nu și-au depus contribuția financiară stabilită prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 96/1995, ceea ce creează dificultăți în organizarea Conferinței.

În cadrul discuțiilor care au avut loc, s-a relevat necesitatea ca ierarhii ortodocși români invitați să prezinte comunicări, reflectând contribuția teologică și științifică a Bisericii noastre la lucrările Conferinței, ce are ca temă *«Misiunea Bisericii astăzi și mâine»*.

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod, hotărăște :

- *la act de programul celei de a IV-a Conferințe Internaționale a Școlilor de Teologie Ortodoxă ce se va desfășura la București, în perioada 12—17 august 1996.*
- *la act de proiectul listei de invitați și este de acord ca la lucrările Conferinței să participe ierarhii care sunt cadre didactice sau fac parte din Comisia sinodală de învățământ.*
- *Adresează rugămintea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos de a elabora și prezenta comunicări în cadrul lucrărilor Conferinței.*
- *Invită Centrele eparhiale restante să-și aducă contribuția financiară stabilită prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 96/1996, prin virarea la Administrația Patriarhală a sumei stabilite, în vederea susținerii financiare a organizării Conferinței.*
- *Adresează Facultăților de Teologie Ortodoxă și ierarhilor invitați rugămintea de a colabora cu Facultatea de Teologie din București, prin confirmarea participării și susținerea de comunicări în plen sau în cele trei secții, care să constituie contribuția Bisericii Ortodoxe Române și a instituțiilor sale de învățământ superior teologic la lucrările Conferinței.*

Temei nr. 1595, 3103, 4310/1996 — Alegerea noilor conducători la Facultățile de Teologie Ortodoxă ale Universităților din București, Pitești și Târgoviște.

Din referatele asupra problemelor respective și din documentele prezentate de instituțiile de învățământ respective, rezultă că alegerile care au avut loc s-au desfășurat potrivit prevederilor legale specifice învățământului superior de stat și ale Regulamentului Învățământului Teologic.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Confirmă alegerea conducerii Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din București în următoarea componență : Decan : Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Cornițescu, Prodecan : Pr. Prof. Univ. Dr. Nicolae Necula și Secretar științific : Pr. Lect. Dr. Ștefan Buchiu.*
- *Confirmă alegerea pentru postul de Decan la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din Pitești a Pr. Conf. Dr. Manu Dănuț.*
- *Confirmă alegerea conducerii facultății de Teologie Ortodoxă a Universității «Valahia» din Târgoviște în următoarea componență : Decan : I.P.S. Arhiepiscop Dr. Vasile și Secretar științific : Pr. Lect. Ion Stoica.*

Temei nr. 2102/1996 — Adresa Episcopiei Dunării de Jos nr. 46/1996 cu solicitarea de a se aproba înființarea, în Municipiul Galați, a unei Școli postliceale de profilul Teologie-Psihopedagogie specială.

În referatul prezentat se arată că, motivată de numărul mare de școli speciale ajutoare, cămine și case de copii cu o populație școlară de peste 3.000 elevi, existente în cuprinsul eparhiei și de necesitatea pregătirii unor cadre specializate, Episcopia Dunării de Jos care oferă spațiu de cazare și școlarizare în clădirea Seminarului Teologic din Galați, a obținut acordul Inspectoratului Școlar Județean Galați în această problemă.

În urma discuțiilor care au avut loc, a lămuririlor aduse în plen de P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă înființarea Școlii postliceale de profilul Teologie-Psihopedagogie specială în Municipiul Galați, cu durata de 2 ani, începând cu anul școlar 1996—1997, cu cifra de școlarizare de 50 elevi în anul I.*
- *Se va interveni la Ministerul Învățământului pentru obținerea avizelor necesare organizării și funcționării acestei școli.*

Temei nr. 3689/1996 — Adresa Mitropoliei Moldovei și Bucovinei nr. 3208/1996 cu solicitarea de a se aproba reînființarea Seminarului Teologic Liceal și a Școlii de cântăreți bisericești din Municipiul Huși.

Din referatul asupra problemei, rezultă că, la intervenția I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, Inspectoratul Școlar Județean Vaslui și-a dat acordul pentru reînființarea acestor școli, atât pen-

tru nevoile interne ale Bisericii noastre cât și pentru satisfacerea solicitărilor privind școlarizarea tinerilor de dincolo de Prut, recomandați de Mitropolia Basarabiei.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă reînființarea Seminarului Teologic Liceal Ortodox în cadrul Liceului «Cuza Vodă» din Municipiul Huși, cu anul de învățământ 1996—1997, cu cifra de școlarizare de 25 locuri în clasa a IX-a.*
- *Aprobă reînființarea Școlii de cântăreți bisericești pe lângă Seminarul Teologic Liceal din Mun. Huși, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu cifra de 25 locuri în anul I.*
- *Se va interveni la Ministerul Învățământului pentru obținerea avizelor necesare organizării și funcționării acestei școli.*

Temei nr. 2883/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Sibiului nr. 471/1996, cu solicitarea de a se aproba înființarea unei clase de Seminar Teologic Liceal Ortodox în cadrul Liceului «Doamna Stanca» din Mun. Făgăraș.

Din referatul prezentat rezultă că I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și-a dat acordul pentru înființarea acestei clase în urma avizului favorabil al Inspectoratului Școlar Județean Brașov, reținându-se că odată cu sporirea numărului de clase se va putea constitui un Seminar Teologic Liceal Ortodox cu personalitate juridică.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă înființarea unei clase de Seminar Teologic Liceal Ortodox în cadrul Liceului «Doamna Stanca» din Mun. Făgăraș, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu cifra de școlarizare de 25 locuri (băieți) pentru clasa a IX-a și care, odată cu sporirea numărului de clase la un ciclu complet de 5 ani, va deveni Seminarul Teologic Liceal Ortodox din Făgăraș.*
- *Se va interveni la Ministerul Învățământului pentru obținerea avizelor necesare organizării și funcționării acestei școli.*

Temei nr. 3881/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1443/1996 cu solicitarea de ratificare a înființării claselor de profil teologic-sanitar în cadrul Grupului Școlar Sanitar «Victor Babeș» din Cluj-Napoca.

Arhiepiscopia Clujului a informat Sectorul de Învățământ al Patriarhiei Române că, începând cu anul de învățământ 1995—1996, în acord cu Inspectoratul Școlar Județean Cluj a înființat clase cu profil teologic-sanitar în cadrul Grupului Școlar Sanitar «Victor Babeș» din Mun. Cluj-Napoca și că acest lucru a primit aprobarea Ministerului Învățământului.

În urma lămuririlor aduse în plen de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ratifică înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Grupului Școlar Sanitar «Victor Babeș» din Mun. Cluj-Napoca, începând cu anul de învățământ 1995—1996, a claselor cu profil teologic-sanitar, prin purtarea de grijă a Arhiepiscopiei Clujului.*

Temei nr. 4421/1996 — Adresele Episcopiei Buzăului nr. 129, 967, 968/1996, cu solicitarea de a se aproba înființarea Seminarului Teologic Liceal Monahal Ortodox pentru maici și surori, în cadrul Mănăstirii Rătești, Jud. Buzău.

Din adresele respective și din lămuririle aduse în plenul ședinței de P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, rezultă că înființarea acestei unități de învățământ teologic monahale de nivel preuniversitar este determinată de necesitatea asigurării unei pregătiri teologice adecvate vietătorilor din cele 21 de mănăstiri din cuprinsul eparhiei.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă înființarea Seminarului Teologic Liceal Ortodox la Mănăstirea Rătești, jud. Buzău, începând cu anul de învățământ 1996—1997, cu cifra de școlarizare de 25 locuri în clasa a IX-a, urmând ca examenul de admitere să se susțină în sesiunea regulamentară.*
- *Se va interveni la Ministerul Învățământului pentru obținerea avizelor necesare organizării și funcționării acestei școli.*

Temei nr. 2188/1996 — Propunerea Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din București privind introducerea la examenul de preselecție la specializarea Teologie-Filologie, profilul Filologie clasică a probei orale de Limbă și literatură latină.

Constatând din documentația transmisă de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București că propunerea de introducere a unei probe orale de Limba și literatura latină la examenul de preselecție la profilul Teologie-Filologie clasică este în acord cu normele similare de la facultățile și specializările de profil din sistemul învățământului universitar de stat ;

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă introducerea probei orele de Limba și literatura latină în cadrul examenului de preselecție la profilul Teologie-Filologie clasică din cadrul specializării Teologie-Filologie, începând cu sesiunea de admitere din anul de învățământ 1997—1998.*
- *Se va interveni la Ministerul Învățământului pentru obținerea avizelor necesare în vederea punerii în aplicare.*

Temei nr. 3359/1996— Referatul Sectorului de Învățământ cu propunerea ca a doua vacanță școlară din sistemul învățământului preuniversitar de stat să se fixeze în funcție de data serbării Sfințelor Paști în Biserica Ortodoxă.

În referatul asupra problemei se arată că această propunere constituie un mai vechi deziderat al Bisericii noastre și că repunerea în discuție este motivată atât de numeroasele și insistentele solicitări ale părinților și elevilor din toată țara, cât și de faptul că perioada pascală este un important moment în formarea spirituală a tineretului. De asemenea, se arată că propunerea este în concordanță cu sistemul tradițional de învățământ românesc de până în anul 1948.

Luând act de intervenția I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului în care evidențiază importanța acțiunii dincolo de orice greutate administrative sau de anumite reglementări :

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă ca a doua vacanță școlară din sistemul învățământului preuniversitar de stat să se fixeze în funcție de data serbării Sfintelor Paști în Biserica Ortodoxă — o săptămână înainte și una după.*
- *Se va interveni la Ministerul Învățământului pentru finalizarea acestei inițiative.*

Temei nr. 3727/1996 — Propunerea Mitropoliei Olteniei privind menținerea patronajului Bisericii pe diplomele de licență emise de Facultățile de Teologie Ortodoxă.

În referatul asupra problemei se menționează că această propunere se sprijină pe prevederile art. 13 din Protocolul privind integrarea instituțiilor de învățământ teologic în rețeaua universităților de Stat, încheiat la 31 mai 1991 între Patriarhia Română și Ministerul Învățământului.

Luându-se în considerare argumentele aduse în plenul ședinței de P.S. Episcop-Vicar Damaschin Severineanul în susținerea acestei propuneri ;

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă ca pe Diplomele de licență emise de Facultățile de Teologie Ortodoxă să se menționeze patronajul Bisericii.*
- *Aprobă ca această hotărâre să fie inclusă în viitorul regulament al învățământului superior teologic ortodox, așa cum s-a solicitat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.*
- *Aprobă instituirea unei comisii formată din profesori universitari sub președinția I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, care o va și convoca la Cluj-Napoca, în vederea elaborării unui Regulament cadru al învățământului superior teologic ortodox.*
- *Să se respecte prevederile art. 13 din Protocolul încheiat între Patriarhia Română și Ministerul Învățământului, potrivit cărora pe Diplomele de licență să se specifice și titulatura Bisericii, urmând ca alături de semnătura Rectorului să se afle și semnătura Chiriarhului locului.*
- *Aceleași criterii se vor urma și pentru Diplomele de bacalureat eliberate de Seminariile Teologice Liceale Ortodoxe.*

Temei nr. 3728/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ în legătură cu proiectul de programă analitică la disciplina Muzică bisericească și ritual pentru învățământul superior teologic, propusă de Pr. Conf. Alexie Buzera de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova.

Constatându-se că această programă analitică, înaintată la Patriarhia Română cu adresa Mitropoliei Olteniei nr. 1491/1996, a fost elaborată în concordanță cu cerințele și sistemul actual al învățământului superior teologic ortodox, fiind analizată în cadrul unei comisii de specialiști reunită la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova sub președinția P.S. Episcop-Vicar Damaschin Severineanu care a făcut în plen o expunere asupra finalităților didactice și metodice ale noii programe și asupra modului de lucru al Comisiei ;

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă programa analitică pentru Muzică bisericească și ritual de la învățământul superior teologic, propusă de Pr. Conf Alexie Buzera.*
- *Aprobă introducerea acestei programe analitice și aplicarea ei în sistemul învățământului superior teologic ortodox începând cu anul de învățământ 1996—1997.*

Temei nr. 4349/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ privind «Metodologia organizării concursului pentru ocuparea posturilor și catedrelor vacante de Religie și a celor de specialitate teologică din învățământul preuniversitar», care va avea loc la 22 iulie 1996.

Luând act de adresa Ministerului Învățământului nr. 33053 din 11 iunie 1996 privitor la această Metodologie și faptul că ocuparea funcțiilor didactice se face în baza prevederilor Legii Învățământului și a precizărilor Ministerului Învățământului privind aplicarea Legii respective ;

Constatând că în anul 1996 se organizează pentru prima dată concurs de titularizare la catedrele de Religie din învățământul preuniversitar de stat și la catedrele de specialitate teologică de la Seminarile Teologice Liceale Ortodoxe ;

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă ca pentru concursul de titularizare din 22 iulie 1996 cât și pentru viitor numărul posturilor și catedrelor vacante de Religie din învățământul preuniversitar și a celor de specialitate teologică de la Seminarile Teologice Liceale Ortodoxe să se stabilească de către fiecare eparhie în parte.*
- *Înscrierea candidaților la concursul de titularizare pentru aceste posturi se ve face numai cu aprobarea și recomandarea Chirișilor.*

Temei nr. 4436/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ privind dările de seamă ale Asociației Sudentilor Creștini Ortodocși din Româ-

nia și ale Ligii Tineretului Ortodox Român privind activitatea desfășurată în perioada 1990—1995 și în primul semestru al anului 1996.

Luând act din prezentarea celor două dări de seamă de activitatea deosebită desfășurată și de rezultatele obținute de cele două asociații de tineret creștin ortodox aflate sub patronajul Bisericii noastre ;

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *la act cu binecuvântare de activitatea desfășurată de Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România și de Liga Tineretului Ortodox Român.*
- *Recomandă publicarea dărilor de seamă, în rezumat, în publicațiile și periodicele bisericești.*

În continuare, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri prezintă referatele asupra :

Temei nr. 3482/1996 — Referatul Sectorului II — A.P., în legătură cu rezultatul colectei pentru Fondul Central Misionar din Duminica Ortodoxiei pe anul 1996.

Referatul prezintă structura bugetului Fondului Central Misionar pe anul 1996 realizată până în prezent, estimând că după colectarea sumei și de la cele 16 protoierii restante, rezultatul final al colectei din Duminica Ortodoxiei pe anul 1996 va fi în sumă totală de 420 000 000 lei.

Analizându-se propunerile de la cap. «Subvenții acordate centrelor eparhiale pentru completarea salariilor din parohiile cu posibilități materiale reduse», s-a apreciat ca necesară indexarea acestora cu 100% față de prevederile anului 1995, la care să se adauge prevederi bugetare destinate Chiriarhului Mitropoliei Basarabiei, în care scop s-a propus ca, pentru suplimentarea articolului bugetar mai sus amintit să se aloce sumele necesare de la articolul bugetar «Subvenții pentru reparații, construcții, restaurări de biserici, lucrări de pictură etc.».

Referatul prezintă și faptul că, până în prezent, la Patriarhia Română s-au primit 110 cereri din partea parohiilor însoțite de recomandarea centrelor eparhiale, prin care se solicită ajutoare de la Fondul Central Misionar pentru reparații, restaurări sau pictări de biserici și care urmează a fi promovate la Consiliul Național Bisericesc.

În cadrul discuțiilor purtate în plen au fost luate în examinare următoarele propuneri ale Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri :

a. majorarea sumei prevăzută la articolul «Subvenții pentru completarea salariilor la parohiile cu posibilități materiale reduse din Ardeal și Banat» ;

b. alocarea de fonduri necesare Chiriarhului Mitropoliei Basarabiei, la articolul «Subvenții pentru completarea salariilor preoților de la parohiile cu posibilități materiale reduse» ;

c. diminuarea sumei prevăzute la articolul «Subvenții pentru construcții, reparații și restaurări de biserici și așezăminte monahale»,

pentru a se putea suplimenta prevederile la completările de salarii parohiilor cu posibilități materiale reduse.

În urma discuțiilor care au avut loc în plen și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă bugetul de venituri și cheltuieli al Fondului Central Misionar pe anul 1996, la suma totală de lei 420.000.000.*
- *Aprobă ca suma de 180.000.000 lei, alocată inițial pentru construcții, restaurări și amenajări de locașuri de cult să fie diminuată la suma de 140.000.000 lei, diferența de 40.000.000 lei urmând a fi alocată la articolul «Completări de salarii pentru preoții de la parohiile cu posibilități materiale reduse din Ardeal și Banat».*
- *Aprobă alocarea sumei de 140.000.000 lei pentru completarea salariilor preoților din parohiile cu posibilități materiale reduse aparținând eparhiilor din Ardeal și Banat precum și drepturilor cuvenite Chiriarhului Mitropoliei Basarabiei.*
- *Suma de 140.000.000 lei de la articolul «Subvenții pentru construcții, reparații și restaurări de biserici și așezăminte monahale» va fi distribuită celor 110 parohii care au înaintat deja cereri de ajutoare, aflate în evidență la Administrația Patriarhală, precum și parohiilor care, până la sfârșitul lunii iulie a.c., vor mai înainta cereri avizate de Centrele eparhiale.*
- *Celelalte prevederi de cheltuieli din bugetul pe anul 1996, rămân cele propuse de Sectorul II — Economic al Administrației Patriarhale.*
- *Centrele eparhiale care au în subordine protoierii care nu au virat colecta realizată în Duminica Ortodoxiei pe anul 1996, să le îndrume pe acestea să vireze de urgență, la Administrația Patriarhală, sumele colectate.*
- *Pe viitor, colecta ce se va realiza în Duminica Ortodoxiei, se va centraliza la Centrele eparhiale de la protoierii, urmând ca acestea să fie virate imediat la Administrația Patriarhală.*
- *Realizările suplimentare până la 31 decembrie 1996 cât și economiile ce se vor realiza în anul 1996 de la celelalte articole de cheltuieli ale bugetului Fondului Central Misionar pe anul 1996, vor fi redistribuite pentru acoperirea unor cheltuieli ale Bisericii Ortodoxe Române care nu au fost prevăzute în prezentul proiect de buget sau vor fi reportate în anul 1997 pentru acoperirea cheltuielilor ce se vor ivi în anul 1997 până la strângerea colectei Fondului Central Misionar pe acel an.*
- *Serviciul Contabilității Administrației Patriarhale va proceda imediat la transferarea către eparhii a sumelor prevăzute pentru completarea salariilor preoților din parohiile cu posibilități materiale reduse din eparhiile din Ardeal și Banat.*

Temei nr. 782/1996 — Referatul Sectorului II al Administrației Patriarhale, Comisia de Pictură Bisericească în legătură cu majorarea

prețurilor pentru lucrările de pictură din nou la biserici și restaurare pictură la monumentele istorice.

Din referatul prezentat rezultă că ultima majorare de prețuri s-a făcut prin hotărârea Sfântului Sinod luată în ședința din 13—14 iulie 1994 și aceasta privea : lucrările pe categorii de pictori, pe metru pătrat de pictură, în care s-au inclus atât pregătirea peretelui, a culorii și toate celelalte operațiuni, la acea dată, prețurile pentru fiecare operație fiind majorate de 4 ori. Ulterior, după hotărârea sinodală luată în ședința din 14 noiembrie 1994, Comisia de Pictură Bisericească a trecut efectiv la aplicarea hotărârii sinodale din iulie 1994.

În referat se menționează, de asemenea că, de la data de 14 iulie 1994 și până la data prezentului referat, prețurile la pictura bisericească au fost indexate de 4 ori, odată cu indexările de salarii dar că, actualmente, aceste prețuri nu mai corespund datorită inflației, majorărilor de prețuri, deprecierei monedei naționale etc., precum și faptului că, tot mai des, pictorii solicită negocieri ale prețurilor la lucrările de pictură de la parohii, acestea depășind cu mult prețurile Comisiei de Pictură Bisericească.

În cadrul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, s-a apreciat că noile prețuri propuse sunt în contradicție cu situația generală economică, cu salariile cuvenite și cu veniturile de care dispun parohiile și ca urmare, s-a recomandat majorarea prețurilor la toate categoriile de pictură dar nu la sumele propuse de Comisia de Pictură Bisericească, ci în raport cu indexarea salariilor și posibilitățile actuale de venituri proprii ale parohiilor.

Ca urmare a discuțiilor care au avut loc în plen și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă majorarea actualelor prețuri aflate la Comisia de Pictură Bisericească pe fiecare operație cu 75% la fiecare categorie de pictură.*
- *La bisericile în lucru, contractele ferme aprobate și acceptate de ambele părți rămân în vigoare, indiferent de cursul leului, acestea nefiind supuse majorării.*
- *Noile prețuri se vor aplica la noile contracte ce se vor încheia începând cu data prezentei hotărâri sinodale (4 iulie 1996).*
- *Dacă pe parcurs vor fi indexări la scară națională, acestea se vor aplica și la lucrările de pictură și restaurare de pictură la monumentele istorice prevăzute în actul normativ respectiv.*
- *Parohia, respectiv Consiliul Parohial, va întocmi contractul întotdeauna numai cu pictorul autorizat de Comisia de Pictură Bisericească, ca persoană fizică, nu cu o firmă, chiar dacă pictorul autorizat de Comisia de Pictură Bisericească are acea firmă autorizată legal.*
- *Preoții și pictorii bisericești contractanți care nu vor respecta clauzele contractuale și hotărârile sinodale în speță, vor fi sancționați : preoții cu sancțiuni pe linie bisericească, iar picto-*

rii cu rezilierea contractelor și ridicarea autorizațiilor prin Comisia de Pictură Bisericească.

- În legătură cu masa și cazarea pictorilor și a ucenicilor acestora, Sfântul Sinod actualizează hotărârea Permanenței Consiliului Național Bisericesc luată în ședința sa din 16 decembrie 1982, sub președinția, la vremea aceea, a Prea Fericitului Patriarh Iustin: «referitor la sumele propuse pentru masa și cazarea pictorilor, Permanența Consiliului Național Bisericesc propune ca preoții să fie îndrumați să acorde masă și cazare pictorilor în condiții satisfăcătoare».

Temei nr. 4287/1996 — Propunerile P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, în legătură cu serbarea a două mii de ani de creștinism de către Biserica Ortodoxă Română, în anul 2.000.

Din referatul prezentat a reieșit că materialul elaborat de P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos este rezultatul încredințării primită prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2258/13—14 februarie 1996 și cuprinde: elemente pentru fundamentarea acțiunilor propuse, enunțarea unor principii de bază în vederea elaborării unui proiect de manifestări jubiliare, precum și unele propuneri concrete care ar putea fi incluse în programul de manifestări ce se va întocmi.

În cadrul discuțiilor care au avut loc pe marginea proiectului respectiv, la care au participat numeroși ierarhi, s-au conturat următoarele puncte de vedere care pot contribui la îmbogățirea și definirea mai concretă a modului în care Biserica noastră va sărbători Jubileul a două milenii de creștinism:

- necesitatea definirii biblice și dogmatice a înțelesului *Jubileului* și *Timpului* pentru mântuirea și interpretarea eshatologică a acestor concepte;

- necesitatea interpretării interdisciplinare a creștinismului românesc;

- reflectarea laturii misionare a manifestărilor prin combaterea teologiilor eshatologice fataliste;

- organizarea unui simpozion național, cu o largă participare și publicarea unui volum care să reflecteze rodirea credinței creștine în spiritualitatea românească;

- informare asupra modului în care alte Biserici gândesc să organizeze aceste manifestări;

- antrenarea tuturor factorilor bisericești, de învățământ teologic și de cultură pentru organizarea temeinică a propriei pregătiri a Bisericii noastre pe plan local și armonizarea pan-ortodoxă și pan-creștină a acestor pregătiri;

- consultarea de către eparhii a școlilor teologice, a preoților și a mănăstirilor din cuprinsul lor spre a se vedea cum se pot realiza în mod practic aceste manifestări pe plan local dar și național;

- elaborarea de materiale care să evalueze, prin analiză și bilanț, gândurile și perspectivele modului în care Biserica și Teologia noastră intră în mileniul III de creștinism;

— evaluarea problemei Unității Bisericii în Adevărata Credință fără a se intra în competiție cu alte Biserici și Teologii, trecând peste aspectele etnice, confesionale etc. ;

— depășirea diferitelor tendințe centrifuge din interiorul Ortodoxiei și evaluarea Ortodoxiei Românești comparativ cu alte Biserici Ortodoxe ;

— abordarea sărbătorii Jubileului printr-un spirit critic și duhovnicesc a problemei Unității Creștine ;

— necesitatea abordării acestei importante teme în Conferințele preoțești care să constituie și prilej de consultare asupra modului de sărbătorire a Jubileului ;

— marcarea momentului Jubileului prin elaborarea de către Sfântul Sinod a unei Enciclici (Pastorale) adresată clerului și credincioșilor și prin organizarea unei ședințe speciale a Sfântului Sinod pe această temă ;

— desemnarea unor ierarhi care, împreună cu P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, să porceadă la elaborarea unei schițe de program care să fie reflectat în programele locale ce se vor întocmi de către eparhii.

Având în vedere cadrul larg al discuțiilor purtate și numeroasele propuneri formulate în cadrul acestora, menite să dezvolte și să completeze proiectul de program propus de P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos ;

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

- *la act de proiectul de program propus de P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos care, se înmânează în prezenta ședință sinodală, tuturor ierarhilor pentru studiere și completare de către Centrele eparhiale după care, va fi restituit Cancelariei Sf. Sinod în vederea sintetizării de către Comitetul de lucru și supunerii la o proximă ședință de lucru a Sfântului Sinod.*
- *Aprobă constituirea unui Comitet de lucru alcătuit din PP.SS. Episcop Casian al Dunării de Jos, Episcop-Vicar Damaschin Severineanul, Episcop-Vicar Irineu Bistrițeanul și Arhiepiscop-Vicar Irineu Slătineanul care să întocmească o schiță de program spre a fi adoptată de către Sfântul Sinod și pe baza căreia Centrele eparhiale să-și elaboreze propriile programe locale de lucru.*
- *Vor fi studiate cu atenție propunerile formulate în cadrul discuțiilor din plen și cele ce vor veni de la Centrele eparhiale care, apoi, vor fi incluse în schița de program ce se va elabora de Comitetul de lucru spre a fi aprobată de Sfântul Sinod.*
- *Se va avea în vedere ca tematicile de la Conferințele preoțești din anii viitori să abordeze problematica serbării a două mii de ani de creștinism.*
- *La elaborarea programelor pe plan local de către fiecare eparhie, sau la întocmirea schiței de program de către Comitetul de lucru*

vor fi consultate cadrele didactice de la școlile de învățământ teologic, preoți și reprezentanți ai vieții monahale.

Temei nr. 3156/1996 — Prezentarea discuțiilor care au avut loc la Palatul Patriarhal, în ziua de 6 iunie 1996 cu delegația Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin.

Din referatul asupra problemei reiese că la cererea Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin din România (Unită cu Roma), Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist; însoțit de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului și Pr. Constantin Pârveu, a primit în ziua de 6 iunie 1996 o delegație a acestei Biserici alcătuită din: I.P.S. Mitropolit Lucian Mureșan, I.P.S. George Guțiu și P.S. Episcop Virgil Bercea.

Așa cum rezultă din referat, solicitarea audienței făcută cu adresa nr. 758 din 24 aprilie 1995 de către I.P.S. Mitropolit Lucian, a avut ca scop prezentarea dorinței Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin de a aniversa 300 de ani de la Unirea cu Roma și de a aduce în țară osemintele lui Inocențiu Micu Klein și în același timp de a prezenta, cu caracter informativ, demersurile pe care Biserica Catolică Orientală de Rit Bizantin le-a făcut la Ministerul Afacerilor Externe, la Secretariatul de Stat pentru Culte, la alte organe de Stat și la Vatican de unde s-a primit răspuns pozitiv, precizând că nu vor da acestor manifestări caracter triumfalist de prozelitism sau politic.

Referitor la aducerea în țară a rămășițelor pământești ale Episcopului Inocențiu Micu Klein, partea catolică orientală de rit bizantin a cerut sprijinul și cooperarea Bisericii Ortodoxe Române, urmând ca reînhumarea acestora să se facă în Catedrala greco-catolică din Blaj.

Comisia pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, examinând cadrul larg al discuțiilor, în referatul pe care l-a elaborat, și-a însușit poziția reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române exprimată la întâlnirea din 6 iunie 1996 care poate fi rezumată în următoarele puncte de vedere:

1. *Dorința Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin de a aniversa 300 de ani de la Unirea cu Roma nu-și găsește justificarea în contextul actual de la noi, ea generând nedumeriri, mirare și întristare în Biserica Ortodoxă Română și în rândurile credincioșilor ei, pentru că ea deschide și adâncește o rană foarte dureroasă care a cauzat suferințe și de o parte și de alta; ea distanțează și nu apropie cele două Bisericii și pe credincioșii lor;*

2. *O aniversare trebuie să aibă la bază ceea ce întregește și unește, nu ceea ce desparte;*

3. *Actul aniversării Uniunii nu aduce reconciliere ci seamănă dezbinare, având urmări nedorite și pentru Biserică și pentru neamul românesc;*

4. *Sfântul Sinod, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române nu vor accepta și nu vor fi de acord cu această aniversare. Sfântul Sinod va exprima protestul său către Vatican față de această aniversare care se preconizează, printr-o scrisoare ce se va adresa Sanctității Sale, Papa Ioan Paul II;*

5. Aniversarea Uniației prejudiciază nu numai relațiile deja tensionate ale Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Catolică Orientală de Rit Bizantin, ci și dialogul cu Biserica Romano-Catolică, fapt care ar putea duce la încetarea lui ;

6. În ceea ce privește aducerea în țară a rămășițelor pământești ale Episcopului Inocențiu Micu Klein, Biserica Ortodoxă Română dorește împlinirea testamentului și dorinței acestuia, iar Sfântul Sinod a luat deja măsuri pentru sublinierea momentului, pentru a fi aniversat cu toată cuviința. Biserica noastră nu acceptă însă integrarea acestui moment în programul aniversării Uniației. Episcopul Inocențiu Micu Klein aparține deopotrivă Bisericii Ortodoxe Române așa cum aparține poporului român și momentul Klein trebuie să fie un moment pascal și de reconciliere.

De asemenea, în cuprinsul referatului său, Comisia pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri reține că, din discuțiile care au avut loc, s-a desprins și faptul că, deși delegații Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin au făcut unele declarații formale de reconciliere, ei au precizat totuși că vor merge pe drumul pe care l-au hotărât privind aceste aniversări și că întâlnirea a avut doar intenția de a informa Biserica Ortodoxă Română despre scopul pe care și l-au propus.

Tot în legătură cu problema relațiilor cu Biserica Catolică Orientală de Rit Bizantin, în cuprinsul referatului este prezentată și întâlnirea neoficială care a avut loc la Viena, în zilele de 29—30 mai 1996, între o delegație a Bisericii noastre condusă de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și o delegație a Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin întâlnire care s-a finalizat prin încheierea unui «aide-memoire».

Despre convorbirile de la Viena, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a adus în plenul Sfântului Sinod o seamă de lămuriri suplimentare, recomandând ca «aide-memorie-ul» să fie adoptat ca «document de intenții» acceptat de ambele părți cu dreptul de a fi publicat.

Tot în legătură cu cele de mai sus, în referatul său, Comisia pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri a informat plenul Sfântului Sinod că, în ziua de 2 iulie 1996 Sinodul Permanent a analizat punctul de vedere formulat de reprezentanții Bisericii noastre în cadrul întâlnirii din 6 iunie 1996 și ca urmare a discuțiilor care au avut loc, Sinodul Permanent a hotărât următoarele :

«Ia act de punctele de vedere exprimate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la întâlnirea cu delegația Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin, consemnate în referatul prezentat Sinodului Permanent.

— Își exprimă acordul cu textul scrisorii adresată Sanctității Sale, Papa Ioan Paul II privind problema aniversării Uniației în România ;

— Ia act de conținutul «Documentului de intenții» adoptat la întâlnirea de la Viena la 29—30 mai 1996, acceptat de comun acord de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și reprezentanții Bisericii Catolice

Orientale de Rit Bizantin, dar neoficializat, care va fi supus informării Sfântului Sinod plenar ;

— *Problema aniversării a 300 de ani de la Uniația din România de către Biserica Catolică Orientală de Rit Bizantin, scrisoarea adresată Sanctității Sale, Papa Ioan Paul II și «Documentul de intenții» de la Pro-Oriente, Viena (mai 1996), vor fi supuse Sfântului Sinod plenar spre examinare și hotărâre».*

Având în vedere poziția Bisericii noastre exprimată la întâlnirea din 6 iunie 1996 cu reprezentanții Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin, cuprinsă în referatul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri ;

Ținând seama de conținutul «Documentului de intenții» semnat la Viena la încheierea discuțiilor neoficiale dintre reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și cei ai Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin ;

Luând act că proiectul de scrisoare ce se va adresa Sanctității Sale, Papa Ioan Paul II privind problema aniversării Uniației în România a fost lecturat și avizat în principiu de plenul Sfântului Sinod ;

În urma amplelor discuții purtate în plen, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viața religioasă și pentru mănăstiri și în acord cu hotărârea Sinodului Permanent din 2 iulie 1996, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act și își însușește hotărârea Sinodului Permanent din 2 iulie 1996 în legătură cu punctele de vedere exprimate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului și de I. P. S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la întâlnirea cu delegația Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin, consemnate în referatul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri.*
- *Aprobă adresa unei scrisori Sanctității Sale, Papa Ioan Paul II privind problema aniversării Uniației în România.*
- *Ia act și adoptă «Documentul de intenții» încheiat în cadrul întâlnirii neoficiale de la Viena (29—30 mai 1996) acceptat de comun acord de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și ai Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin din România.*
- *Centrele eparhiale din Ardeal și Banat sunt rugate să comunice la Cancelaria Sf. Sinod situația la zi a parohiilor Bisericii Catolice Orientale de Rit Bizantin care va constitui bază de discuții la o viitoare întâlnire cu reprezentanții acelei Biserici.*

Temei nr. 1199/1996 — Adresa Episcopiei Buzăului nr. 2422/1996, prin care se solicită reglementarea situației locașurilor de cult care, în trecut, au avut destinația de capele militare.

Din adresa respectivă rezultă că la Episcopia Buzăului s-au primit o seamă de documente în legătură cu problema Bisericii «Sfinții Împărați Constantin și Elena» din municipiul Focșani care, în trecut, a avut destinația de capelă militară.

Ținând seama că, în legătură cu locașurile de cult care în trecut au avut destinația de capele militare, Cancelaria Sf. Sinod, prin adresa nr. 5398/13 iulie 1995, a solicitat Centrelor eparhiale să identifice și să co-

munice situația locașurilor de cult din această categorie, dar, că până în prezent singurul răspuns s-a primit de la Arhiepiscopia Timișoarei ;

Având în vedere că, pentru luarea de către Sfântul Sinod a unei hotărâri unitare în privința locașurilor de cult, care în trecut au avut destinația de capele militare, este necesar ca Centrele eparhiale să prezinte de urgență situația acestora, așa cum s-a solicitat în anul 1995 ;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

- Centrele eparhiale să dea curs adresei Cancelariei Sf. Sinod nr. 5398/1996, fiind solicitate să identifice locașurile de cult care în trecut au avut destinație de capele militare și să comunice situația acestora la Cancelaria Sf. Sinod, în vederea luării unei hotărâri corespunzătoare.

Temei nr. 4390/1996 — Problema Legii Patrimoniului Cultural-Național

La propunerea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a examinat în plenul său problema proiectului Legii Patrimoniului Cultural-Național.

În cadrul discuțiilor care au avut loc în plen, vizând necesitatea formulării amendamentelor Bisericii noastre de care să se țină seama la definitivarea proiectului Legii Patrimoniului Cultural-Național de către forurile legiuitoare ale țării, au fost relevate numeroase aspecte între care au fost reținute următoarele :

- la luarea deciziilor privind restaurarea unor monumente istorice bisericesti este necesar ca Biserica (Centrul eparhial) să fie consultată spre a-și exprima punctul de vedere asupra priorităților ;

- când se organizează licitații pentru preluarea lucrărilor de restaurare a monumentelor istorice bisericesti să participe, din oficiu și reprezentantul Bisericii (Centrului eparhial) ;

- pe parcursul executării lucrărilor, Biserica în calitate de proprietară și beneficiară să aibă dreptul de a-și exprima punctul de vedere (în ce privește prioritățile la lucrări, cât și modul de execuție) ;

- să se accepte prezența reprezentantului Bisericii noastre în Comisiile Județene ale Monumentelor Istorice.

În acest context s-a reamintit că Sfântul Sinod, în ședința sa de lucru din 27 mai 1992 a examinat și aprobat o serie de amendamente la proiectul Legii Patrimoniului Cultural-Național pe care, cu adresa nr. 4277 din 2 iulie 1992, le-a transmis Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Ca urmare a discuțiilor care au avut loc și a aspectelor evidențiate în legătură cu proiectul de Lege a Patrimoniului Cultural-Național, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă să se pună la dispoziția tuturor ierarhilor, prin înmânarea în prezenta ședință sinodală, a Observațiilor la proiectul Legii Patrimoniului Cultural-Național, urmând ca Centrele*

eparhiale să comunice observațiile și propunerile făcute, în cel mai scurt timp posibil, Cancelariei Sf. Sinod.

În continuare, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. *Episcop Calinic al Argeșului, raportorul Comisiei canonică juridică și pentru disciplină*, prezintă referatele asupra următoarelor probleme :

Temei nr. 3319/1996 — Referat privind examinarea canonică a alegerii de Episcop al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului.

Examinându-se dosarul respectiv, se constată că pentru înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, ca sufragana a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, au fost îndeplinite toate prevederile statutare bisericești cât și cele pentru alegerea de Episcop al acestei eparhii, prin convocarea Colegiului Electoral Bisericesc la data de 4 iulie 1996.

Din Procesul-Verbal al Colegiului Electoral Bisericesc reiese că acesta a fost precedat de oficierea Te-Deum-ului la orele 8,00, lucrările propriu-zise ale Colegiului desfășurându-se între orele 8,30—10,30, în Catedrala Patriarhală și că, potrivit prevederilor statutare, aceasta a fost prezidată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în calitate de Mitropolit al Munteniei și Dobrogei.

Procesul-Verbal al Colegiului pentru alegerea de Episcop al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului consemnează că, din totalul de 137, de membri votanți, un număr de 84 de voturi au fost exprimate pentru P. Cuv. Arhim. Galaction Stângă.

Ca urmare, potrivit prevederilor statutare și canonice, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Președintele Colegiului Electoral Bisericesc, a proclamat ales ca Episcop al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului pe P. Cuv. Arhim. Galaction (Gheorghe) Stângă, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor.

Comisia canonică, juridică și pentru disciplină informează Sfântul Sinod că alegerea de Episcop al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului s-a săvârșit potrivit prevederilor statutare bisericești și că, procedând la cercetarea și examinarea canonică a noului ales, a constatat că P. Cuv. Arhim. Galaction Stângă întrunește condițiile canonice prevăzute la art. 129 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române pentru a fi ridicat la treapta Arhieriei.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist supune la vot rezultatul examinării și cercetării canonice a alegerii iar membrii Sfântului Sinod își exprimă, în unanimitate, acordul cu alegerea P. Cuv. Arhim. Galaction Stângă ca Episcop al Alexandriei și Teleormanului.

Ca urmare a votului exprimat în plen, la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină și pe temeiul prevederilor art. 130—131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Ia act că alegerea P. Cuv. Arhim. Galaction (Gheorghe) Stângă ca Episcop al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului s-a făcut cu respectarea dispozițiilor art. 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.*

- Validează și aprobă alegerea făcută de Colegiul Electoral Bisericesc în ziua de 4 iulie 1996 în persoana P. Cuv. Arhim. Galaction (Gheorghe) Stângă, ca Episcop al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului urmând a se face demersuri convenite către autoritățile de Stat competente.
- Aprobă ridicarea P. Cuv. Arhim. Galaction (Gheorghe) Stângă la treapta Arhieriei ca Episcop al Alexandriei și Teleormanului.

Temei nr. 3732/1996 — Referat privind examinarea canonică a alegerii de Episcop al Episcopiei Hușilor.

Din Procesul-Verbal se constată că, pe temeiul prevederilor statutare bisericești, a fost împlinită procedura privind reactivarea istoricei Episcopii a Hușilor, ca sufragană a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei cât și cea de convocare a Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea Episcopului acelei eparhii, pentru ziua de 4 iulie 1996.

În Procesul-Verbal se menționează că, după săvârșirea Te-Deumului la orele 8,00, Colegiul Electoral Bisericesc și-a desfășurat lucrările între orele 10,30—12,30 în Catedrala Patriarhală și potrivit prevederilor statutare bisericești, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a încredințat prezidarea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea de Episcop al Hușilor, Înalț Prea Sfântului Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei.

Lucrările au continuat potrivit art. 130 din Statut, iar din Procesul-Verbal, s-a constatat că, din totalul celor 136 membri votanți prezenți, un număr de 109 voturi au fost exprimate pentru P. S. Arhiereu-Vicar Ioachim Vasluiianul.

Ca urmare, potrivit prevederilor statutare și canonice, Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, Președintele Colegiului Electoral Bisericesc, a proclamat ales ca Episcop al Hușilor pe P. S. Arhiereu Vicar Ioachim Vasluiianul.

Procedând la cercetarea și examinarea canonică a alegerii, Comisia canonică juridică și pentru disciplină informează plenul Sfântului Sinod că aceasta s-a săvârșit potrivit prevederilor statutare bisericești.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist supune la vot rezultatul cercetării și examinării canonice a alegerii făcută de Comisie, iar membrii Sfântului Sinod își exprimă în unanimitate acordul cu alegerea P. S. Arhiereu Vicar Ioachim Vasluiianul ca Episcop al Episcopiei Hușilor.

În urma rezultatului votării, la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină și pe temeiul prevederilor art. 130—131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod hotărăște :

- Ia act că alegerea P. S. Arhiereu-Vicar Ioachim Vasluiianul ca Episcop al Hușilor, s-a făcut cu respectarea dispozițiilor art. 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.
- Validează și aprobă alegerea făcută de Colegiul Electoral Bisericesc în ziua de 4 iulie 1996 în persoana P. S. Arhiereu-

Vicar Ioachim Vasluiuanul, ca Episcop al Huşilor, urmând a se face demersurile cuvenite către autorităţile de Stat competente.

Temei nr. 2708/1996 — Referat privind examinarea canonică a alegerii de Episcop al Episcopiei Caransebeşului.

Examinând dosarul respectiv, se constată că, pe temeiul prevederilor art. 130 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române şi a convocării nr. 2708/1996, în ziua de 4 iulie 1996, după săvârşirea Te-Deum-ului s-au desfăşurat lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea de Episcop al Episcopiei Caransebeşului, în Catedrala Patriarhală, între orele 12,30—14,30.

În conformitate cu prevederile statutare bisericeşti, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a deschis lucrările Colegiului printr-un cuvânt introductiv, după care a încredinţat prezidarea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea de Episcop al Caransebeşului, Î.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

Din Procesul-Verbal al Colegiului Electoral Bisericesc s-a constatat că, din totalul de 122 membri votanţi prezenţi, 84 de voturi au fost exprimate pentru Pr. Prof. Univ. Dr. Liviu Streza.

Ca urmare, potrivit prevederilor statutare şi canonice, Î.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, Preşedintele Colegiului Electoral Bisericesc a proclamat ales ca Episcop al Episcopiei Caransebeşului pe Pr. Prof. Univ. Dr. Liviu Streza de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universităţii din Sibiu.

Comisia canonică, juridică şi pentru disciplină informează Sfântul Sinod că alegerea de Episcop al Episcopiei Caransebeşului s-a săvârşit potrivit prevederilor statutare bisericeşti şi că, procedând la cercetarea şi examinarea canonică a noului ales, a constatat că Pr. Prof. Univ. Dr. Liviu Streza întruneşte condiţiile canonice prevăzute de art. 129 din Statut pentru a fi ridicat la treapta Arhieriei, propunând ca mai înainte, să aibă loc tunderea în monahism sub numele de Laurenţiu şi să i se acorde rangul de Arhimandrit.

Prea Fericitul Părinte Patriarh supune la vot rezultatul examinării şi cercetării canonice a alegerii, iar membrii Sfântului Sinod îşi exprimă în unanimitate acordul cu alegerea Pr. Prof. Univ. Dr. Liviu Streza ca Episcop al Episcopiei Caransebeşului.

Ca urmare a votului exprimat în plen, la propunerea Comisiei canonică, juridică şi pentru disciplină şi pe temeiul prevederilor art. 130—131 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod hotărăşte :

- *Ia act că alegerea Pr. Prof. Univ. Dr. Liviu Streza ca Episcop al Episcopiei Caransebeşului s-a făcut cu respectarea dispoziţiilor art. 130 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române.*
- *Validează şi aprobă alegerea făcută de Colegiul Electoral Bisericesc în ziua de 4 iulie 1996 în persoana Pr. Prof. Univ. Dr. Liviu Streza ca Episcop al Episcopiei Caransebeşului, urmând a*

se face demersurile cuvenite către autoritățile de Stat competente.

- *Aprobă ridicarea Pr. Prof. Univ. Dr. Liviu Streza la treapta Arhieriei ca Episcop al Episcopiei Caransebeșului, în prealabil urmând a fi tuns în monahism, a i se da numele de călugărie Laurențiu și a fi ridicat la rangul de Arhimandrit.*

Temei nr. 3391/1996 — Referatul P. S. Episcop-Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul, Secretarul Sfântului Sinod în legătură cu problema ridicării Vicariatului Ortodox Român din Italia la demnitatea de Arhiepiscopie.

În cuprinsul referatului este prezentată inițiativa Vicariatului Ortodox Român din Italia pentru ridicarea la demnitatea de Arhiepiscopie și toate demersurile întreprinse în vederea împlinirii acestui deziderat precum și hotărârile Sfântului Sinod și ale Sinodului Permanent în legătură cu această problemă. În legătură cu problema înființării unei «Arhiepiscopii Ortodoxe Române pentru Italia și Europa de Sud», Comisia canonică, juridică și pentru disciplină a reținut următoarele :

- *Constituirea «Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Italia și Europa de Sud» și alegerea chiriarhului s-a făcut fără binecuvântarea Patriarhiei Române și a I.P.S. Mitropolit Serafim, locțiitor de Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală, din care fac parte și parohiile românești din Italia și Spania ;*

- *Așa-zisele «Adunare Eparhială» și «Colegiu Electoral» nu au lucrat sub președinția unui Arhieriu, deciziile luate nefiind valabile ;*

- *Patriarhia Română nu poate să nu respecte cele stabilite de Comisia Interortodoxă Pregătitoare a Sfântului și Marelui Sinod în 1993, privind crearea de noi structuri episco ale în Diasporă, cu atât mai mult cu cât reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române la această comisie a subscriș la cele convenite, iar Sfântul Sinod al Bisericii noastre, în ședința sa din 12—14 ianuarie 1994 a aprobat această subscriere, hotărâre pe care a comunicat-o Secretariatului de la Chambésy ;*

- *Eventualitatea înființării unei noi eparhii românești în Europa Occidentală nu poate fi abordată decât în context panortodox și nu înainte ca Arhiepiscopia Ortodoxă Română de la Paris să-și aleagă Chiriarhul.*

În urma acestor concluzii, ale punctului de vedere formulat de Comisia canonică, juridică și pentru disciplină și a discuțiilor care au avut loc în plen, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Problema înființării unei eparhii în Italia și Europa de Sud nu poate fi abordată decât după alegerea sau numirea Chiriarhului Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală, cu sediul la Paris.*
- *Crearea acestei noi eparhii se va realiza numai în lumina celor stabilite de Comisia Interortodoxă Pregătitoare a Sfântului și Marelui Sinod (Chambésy, 7—13 noiembrie 1993), precum și potrivit cerințelor pastorale ale românilor din zonă.*

Temei nr. 4103/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Timișoarei nr. 877/1996 cu propunerea de a se aproba reînființarea Mănăstirii cu hramul «Înălțarea Sfintei Cruci», din localitatea Cebza, Protoieria Deta, jud. Timiș, cu destinația pentru călugări.

Având în vedere că această mănăstire, atestată documentar încă din secolul al XVIII-lea, este încă vie în conștiința credincioșilor, biserica de lemn a acesteia fiind monument istoric și, ținând seama că reînființarea acestei mănăstiri urmărește consolidarea vieții monahale și întărirea în dreapta credință a credincioșilor din acea parte a țării;

Ținând seama de recomandarea Î.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului de prevederile art. 8 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă reînființarea Mănăstirii cu hramul «Înălțarea Sfintei Cruci» din localitatea Cebza, protoieria Deta, județul Timiș, cu destinație pentru călugări, urmând a se organiza și funcționa potrivit rânduielilor tradiționale bisericești.*

Temei nr. 3345/1996 — Adresa Episcopiei Romanului nr. 894/1996 cu propunerea de a se aproba transformarea Schitului de călugări cu hramul «Schimbarea la Față», protoieria Huși, jud. Vaslui în mănăstire cu aceeași destinație.

Având în vedere că transformarea acestui schit în mănăstire are ca scop promovarea vieții spirituale și duhovnicești și întărirea în dreapta credință a credincioșilor din acea parte a țării și, ținând seama că ridicarea acestui schit la rangul de mănăstire urmărește consolidarea vieții monahale în reînființata Episcopie a Hușilor ;

Ținând seama de propunerea P. S. Eftimie Episcopul Romanului, de prevederile art. 10 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă transformarea schitului cu hramul «Schimbarea la Față», protoieria Huși, jud. Vaslui, în mănăstire cu aceeași destinație, pentru călugărițe, urmând a se organiza și funcționa potrivit rânduielilor tradiționale bisericești.*

Temei nr. 3380/1996 — Adresa Episcopiei Argeșului nr. 1035/1996, cu propunerea de a se aproba reînființarea Mănăstirii Râncăciuv, loc. Călinești, jud. Argeș, cu destinație pentru călugări.

Având în vedere atestarea istorică și documentară a acestui așezământ monahal încă din secolul al XVII-lea și faptul că în prezent, biserica mănăstirii este clasificată ca monument istoric și ținând seama că aprobarea reînființării acestei mănăstiri are ca scop promovarea vieții religioase și duhovnicești și consolidarea vieții monahale în cuprinsul Episcopiei Argeșului ;

Ținând seama de propunerea P. S. Episcop Calinic al Argeșului, de prevederile art. 8 din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea vieții monahale și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă reînființarea Mănăstirii Râncăciiov din localitatea Călinești, județul Argeș, cu destinație pentru călugări, urmând a se organiza și funcționa potrivit rânduielilor tradiționale bisericești.*

Temei nr. 4284/1996 — Adresa Episcopiei Dunării de Jos nr. 1336/1996, cu propunerea de a se aproba înființarea Mănăstirii cu hramul «Sfântul Pantelimon», din localitatea Lacu Sărat, jud. Brăila, cu destinație pentru călugărițe.

Având în vedere că această solicitare are ca scop de a răspunde cerințelor spiritual-duhovnicești și de a contribui la consolidarea vieții monahale în acea parte a țării, unde nu există decât un singur așezământ monahal ;

Luând în considerare propunerea P. S. Episcop Casian al Dunării de Jos prevederile art. 8 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă înființarea Mănăstirii cu hramul Sfântul Pantelimon din localitatea Lacu Sărat, jud. Brăila, cu destinație pentru călugărițe, urmând a se organiza și funcționa potrivit rânduielilor tradiționale bisericești.*

Temei nr. 3136/1996 — Referatul în legătură cu inițiativa Bisericii Ortodoxe Ucrainiene de canonizare a mitropolitului Petru Movilă.

Din referatul prezentat rezultă că Biserica Ortodoxă Ucraineană dorește să canonizeze pe Mitropolitul Petru Movilă la sfârșitul anului 1996 când se face amintirea a 400 de ani de la nașterea sa și a 350 de ani de la trecerea la cele veșnice, în care scop, la 27 iulie 1995, într-o sesiune de lucru a Sinodului Bisericii Ortodoxe Ucrainene au fost formulate măsuri pentru ca, în anul 1996, cu prilejul indoitului jubileu, Mitropolitul Petru Movilă să fie sărbătorit în chip cu totul special și să fie canonizat.

În luna februarie 1996, conducerea Bisericii Ortodoxe Ucrainene a invitat la un dialog pe ambasadorul României la Kiev, cu care prilej s-a adresat rugămintea ca să informeze Biserica Ortodoxă Română despre cele de mai sus.

În urma corespondenței primită de la Ambasadorul României în Ucraina, Ministerul Afacerilor Externe al României, cu scrisorile nr. D (02) 399 din 23 februarie 1996 și nr. D (02) 501 din 14 martie 1996, a informat Patriarhia Română despre următoarele :

a. Biserica Ortodoxă Ucraineană a luat inițiativa de a canoniza în anul 1996 pe Mitropolitul Kievului, Petru Movilă ;

b. Se dorește, cu acest prilej, să se dezvelească o placă comemorativă în complexul religios Pecerska Lavra din Kiev, cu text bilingv român-ucrainean. Pentru punerea acestei plăci se solicită și un ajutor financiar din partea Bisericii Ortodoxe Române. În același timp și-au exprimat dorința ca, anual, să se officieze o slujbă în limba română pentru cinstirea Mitropolitului Petru Movilă, după cum deja s-a și in-

tâmplat, la 5 martie 1996 când, Mitropolitul Nicodim al Harkovului (vorbitor de limbă română) a oficiat prima slujbă în limba română în Biserica Nașterii Maicii Domnului de la Pecerska Lavra ;

c. A fost transmis Patriarhiei Române un volum cuprinzând slujba și viața Mitropolitului Petru Movilă (viața tradusă în românește de Cancelaria Sf. Sinod).

Pe baza celor de mai sus, Comisia canonică, juridică și pentru disciplină a formulat următoarele propuneri pentru examinare de către Sfântul Sinod :

— Să se adreseze prin intermediul ambasadorului României în Ucraina, mulțumiri Bisericii Ortodoxe Ucrainene pentru că în faza pregătirii documentelor canonizării Mitropolitului Petru Movilă, și-a exprimat dorința ca la solemnitatea proclamării canonizării să fie prezentă și o delegație a Bisericii Ortodoxe Române dar că se așteaptă o invitație oficială din partea Bisericii organizatoare ;

— Având în vedere propunerea de dezvelire a unei plăci comemorative bilingve, să se solicite, prin Cancelaria Sf. Sinod, PP.CC. Pr. Prof. Nicolae Șerbănescu și Pr. Prof. Mircea Păcurariu ca fiecare, independent, să alcătuiască un proiect de text pentru această inscripție ;

— Privitor la contribuția financiară a Bisericii noastre, se propune alocarea eșalonată a unei sume de la Fondul Central Misionar ;

— Să se exprime bucuria pentru rânduirea oficerii slujbei în limba română din 5 martie 1996 și să se aibă în vedere ca, ori de câte ori se vor afla delegați ai Bisericii noastre în vizită frățească la Kiev, să se oficieze în limba română slujbă pentru cinstirea Mitropolitului Petru Movilă ;

Ținând seama de complexitatea situației Bisericii Ortodoxe din Ucraina și de necesitatea ca în acest caz, Biserica noastră să rămână în canonicitate și sobornicitate cu întreaga Ortodoxie ;

Constatând că pentru a se lua o hotărâre privind participarea Bisericii noastre la solemnitatea canonizării Mitropolitului Petru Movilă este necesar a se primi o invitație oficială din partea Bisericii organizatoare ;

Luând act că, în perspectiva canonizării Mitropolitului Petru Movilă, este necesar ca în Biserica noastră să se continue studiarea și aprofundarea acestei probleme ;

În urma discuțiilor care au avut loc în plen, și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Comisia sinodală pentru Canonizarea Sfinților Români va studia personalitatea Mitropolitului Petru Movilă în perspectiva canonizării.*

— *O hotărâre privind participarea Bisericii noastre, în duhul canonicității și sobornicității ortodoxe, la solemnitățile de la Kiev, se va lua numai după primirea unei invitații din partea Bisericii organizatoare.*

Temei nr. 4711/1996 — Problema modificării Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, plenul Sfântului Sinod a luat în examinare modul de aducere la îndeplinire de către eparhii a hotărârilor anterioare ale Sfântului Sinod (nr. 27 din 3—4 ianuarie 1990 și nr. 6010 din 25—26 iulie 1991), prin care s-a solicitat formularea de propuneri, observații și sugestii în vederea modificării Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, lucrare de o mare actualitate și necesitate pentru viața bisericească.

Luând act de discuțiile care au avut loc în plen, din care a rezultat necesitatea finalizării acestei lucrări în conformitate cu cele comunicate prin adresele Cancelariei Sf. Sinod nr. 6010 din 20 august 1991 și nr. 6963 din 4 octombrie 1995 în legătură cu modificarea Statutului, prin care au fost stabilite principiile de lucru transmițându-se Statutul tuturor eparhiilor ;

Ca urmare a discuțiilor purtate în plen, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Reactualizează hotărârile Sfântului Sinod nr. 27 din 25—26 iulie 1991 și nr. 6010 din 25—26 iulie 1991 privind modificarea Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și solicită Centrelor eparhiale să se preocupe de aducerea la îndeplinire, cu prioritate.*
- *Cancelaria Sf. Sinod va pune la dispoziția Centrelor eparhiale hotărârile sinodale amintite și Statutul în vigoare cu toate amendamentele la zi.*

În continuare, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P. S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor, raportorul Comisiei relațiilor externe bisericești, prezintă referatele asupra :

Temei nr. 915/1996 — Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, făcută Bisericii Ciprului (7—15 mai 1996).

Referatul prezintă principalele aspecte ale vizitei oficiale pe care, o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a efectuat-o în luna mai 1996 Bisericii Ciprului la invitația Prea Fericitului Sale Hrisostom, Arhiepiscop de Cipru — Noua Justiniană.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost formată din : i.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, PP.SS. Episcop Epifanie al Buzăului și Episcop-Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul, Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Cornițescu, decanul Facultății de Teologie din București, Dl. Prof. Dr. Mihail Diaconescu, P. C. Diac. Nicolae Vladu, secretarul Cabinetului Patriarhal și Pr. Matei Petre, preotul Comunității românești din Cipru.

Delegația Bisericii noastre a fost primită cordial de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe surori a Ciprului, în fruntea cu Prea Fericitul Sa Hrisostom, Arhiepiscop de Cipru, în Catedrala «Sf. Ioan» a Arhiepiscopiei unde, a fost săvârșit un Te-Deum, după care cei doi Întâistătători au rostit câte o cuvântare.

Programul vizitei delegației Bisericii noastre a cuprins înălțătoare momente de conslujire frățească cu ierarhii Bisericii Ciprului sau de participări la diferite slujbe între care: Sfânta Liturghie pontificată de cei doi Întâistătători de Biserică în marea catedrală «Evanghelistă» din Nikosia, vecernia de la comunitatea românilor din Cipru, rugăciunile și pomenirile de la Biserica «Sf. Lazăr cel înviat din morți», de la «Mormintele de la Închisoare», loc de pelerinaj în amintirea eroilor ciprioți, de la Mănăstirea «Kikiou» și de la mormântul Arhiepiscopului Makarios III, fondatorul Statului Cipriot unde, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit o slujbă de pomenire și a depus o coroană de flori.

Au fost efectuate *pelerinaje la așezăminte monahale*: Mănăstirea Kikiou, Mănăstirile de călugări «Chryssoroyatissa» și «Sf. Neofit», «Stavrovouneion» și «Maica Domnului-Mahairas», Mănăstirile de călugărițe «Sf. Iragdeidios», «Sf. Rafael» și «Gheorghe Alamanos» unde viețuiesc câteva monahii din România, *vizitarea Mitropolilor* din Paphos, din Limassol și din Kition, precum și *vizitarea unor obiective istorice și turistice de interes cultural-național din Cipru*: Muzeul Bizantin al Fundației Makarios III, din Cipru, bazilica antică de la Paphos, ruinele templului antic al lui Apollo și ale teatrului antic «Kourios».

Programul vizitei a cuprins o *întâlnire la vârf* între Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Președintele Ciprului Glafkos Klerides în cadrul căreia au fost evocate bunele raporturi dintre țările și popoarele română și cipriot, precum și participarea la recepția oferită de Ambasada României și la cea organizată de Sfântul Sinod al Bisericii Ciprului organizate în cinstea delegației Bisericii noastre.

Pe tot parcursul vizitei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit *cuvântări ocazionate* de momentele cele mai importante, prezentând realitățile vieții religioase și a spiritualității românești, bunele și rodnicele raporturi dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ciprului, oferind numeroase cadouri bisericilor, mănăstirilor, ierarhilor și personalităților vizitate.

Ca semn al prețuirii deosebite de care se bucură Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în Biserica Ciprului, Prea Fericitul Arhiepiscop Hrisostomos al Ciprului a oferit medalia de aur «Sf. Apostol Barnaba».

Referatul a fost completat de expunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist făcută în plenul ședinței.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act cu bucurie de rezultatele vizitei efectuată Bisericii Ciprului de către delegația Bisericii Ortodoxe Române condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în perioada 7—15 mai 1996.*
- *Reportajul detaliat al vizitei se va publica în revistele centrale bisericești.*

Temei nr. 3631/1996 — Informare asupra evoluției diferendului dintre Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului și Patriarhia Moscovei, în legătură cu Biserica Ortodoxă din Estonia.

Din referatul asupra problemei se constată că în ședința Sfântului Sinod din 15 februarie a. c. s-a făcut o prezentare a diferendului apărut între Patriarhia Ecumenică și Patriarhia Moscovei în legătură cu Biserica Ortodoxă din Estonia, diferend care ulterior a evoluat până la decizia Patriarhiei Moscovei de a întrerupe legăturile canonice cu Patriarhia Ecumenică.

Ulterior, Sfântul Sinod în consfătuirea sa din 10 aprilie a. c., luând act cu durere de această stare de lucruri ivită în sânul Ortodoxiei a hotărât trimiterea unei scrisori către Întâistătătorii celor două Patriarhii, prin care să se adreseze un apel la reconciliere.

Referatul informează, potrivit datelor culese din presa bisericească, că Sinodul Patriarhiei Ecumenice și Sinodul Patriarhiei Moscovei au ajuns concomitent la un acord menit să ducă la depășirea crizei intervenite în relațiile dintre ele în legătură cu Biserica Ortodoxă din Estonia, după cum urmează :

a. *Comunicatul de presă al Departamentului pentru Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Moscovei* din 16 mai 1996, precizează că Patriarhia Ecumenică a fost de acord să introducă un moratoriu de patru luni asupra deciziei sale din 20 februarie 1996, de stabilire a jurisdicției asupra Bisericii din Estonia și, ca urmare, pe perioada moratoriului, parohiile nedecise privind jurisdicția (8 parohii) vor trebui să-și declare opțiunea iar parohiile care au optat deja pentru o anumită jurisdicție (54 pentru Patriarhia Ecumenică și 24 pentru Patriarhia Moscovei) sunt recunoscute de Sfintele Sinoade ale celor două Patriarhii. De asemenea, cele două Patriarhii vor coopera pentru a obține din partea guvernului estonian drepturi egale, inclusiv de proprietate, pentru credincioșii aflați în jurisdicțiile lor. În comunicat se precizează că a fost restabilită comuniunea dintre cele două Patriarhii care fusese întreruptă.

b. *Comunicatul de presă al Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice*, din 16 mai 1996, reia concluziile acordului intervenit între cele două Patriarhii, specificându-se că acest acord a fost motivat, în principal, de dorința de păstrare a unității ortodoxe și de rezolvare, în cel mai scurt timp, a problemelor care privesc Biserica din Estonia, considerându-se că soluția propusă, existența unei duble jurisdicții, este consecința aplicării principiului iconomiei în sensul ei cel mai larg.

Cele două Patriarhii au convenit asupra vizitării în comun a Bisericii din Estonia, la o dată ulterioară, pentru aplanarea totală a diferendului și soluționarea în spiritul acordului convenit.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Ia act cu bucurie de aplanarea diferendului și de restabilirea comuniunii între Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului și Patriarhia Moscovei și a Toată Rusia.*

Temei nr. 3626/1997 — Invitația adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist Sanctității Sale Ilie II, Patriarhul Catolicos al Întregii Georgii de a vizita Biserica Ortodoxă Română în luna septembrie 1996.

În referatul asupra problemei se arată că relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Bisericile Ortodoxe surori a constituit mereu o preocupare constantă și centrală în activitatea Bisericii noastre pe linia întăririi unității pan-ortodoxe și creștine în general. În acest context, relațiile cu Biserica Ortodoxă a Georgiei au un loc aparte, consacrat și prin trecerea în rândul Sfinților, în anul 1992, a marelui ierarh Antim Ivireanul, mitropolitul Țării Românești, originar din Iviria Georgiei, fapt care a consfințit bunele raporturi existente între cele două Biserici Ortodoxe și între cele două popoare.

Pentru concretizarea acestor bune raporturi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat o scrisoare Sanctității Sale Ilie II, Patriarhul Catolicos al Întregii Georgii, invitându-l să viziteze Biserica Ortodoxă Română în luna septembrie 1996, în preajma zilei de prăznuire a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul (27 septembrie).

În scrisoarea de răspuns, Sanctitatea Sa, Ilie II a acceptat invitația de a vizita Biserica Ortodoxă Română, detaliile și programul vizitei urmând a se stabili ulterior.

În cadrul discuțiilor care au urmat, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist amintește că Sanctitatea Sa Ilie II a fost invitat să participe și la manifestările aniversare ale Bisericii noastre din anul 1995, dar motive obiective au împiedicat efectuarea vizitei.

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de invitația adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist Sanctității Sale, Ilie II, Patriarhul Catolicos al Întregii Georgii de a vizita Biserica Ortodoxă Română, precum și de acceptarea, în principiu, a invitației de către Sanctitatea Sa, Patriarhul Ilie II.*

Temei nr. 3025/1996 — Invitația adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist Prea Fericitului Părinte Ignatie IV, Patriarhul Antiohiei și al Întregului Orient de a vizita Biserica Ortodoxă Română în luna octombrie 1996.

Referatul evidențiază importanța relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, un loc aparte ocupându-l cele cu Patriarhia Antiohiei, concretizate atât în planul istoric cât și al vizitelor reciproce ale Întăistătorilor de Biserici.

În acest cadru, se arată că Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat o invitație Prea Fericitului Părinte Ignatie IV, Patriarhul Antiohiei și al Întregului Orient de a vizita Biserica Ortodoxă Română în luna octombrie 1996, în timpul prăznuirii Sf. Mare Mucenic Dimitrie și a Sf. Cuv. Dimitrie cel Nou prilej cu care va fi târnosită Biserica «Sf. Spiridon-Vechi», reconstruită pe vechiul ei amplasament.

În cadrul discuțiilor care au avut loc, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a arătat că Prea Fericitul Patriarh Ignatie IV nu a putut onora

invitația de a participa la manifestările Bisericii noastre din toamna anului 1995 și că acceptarea acesteia pentru toamna anului 1996 constituie un bun prilej de continuare și adâncire a relațiilor frățești tradiționale dintre cele două Biserici.

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de invitația adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Prea Fericitului Părinte Ignatie IV, Patriarhul Antiohiei și al Întregului Orient de a vizita Biserica Ortodoxă Română, urmând ca detaliile vizitei să se stabilească în funcție de răspunsul ce se va primi.*

Temei nr. 1207/1996 — Participarea Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la lucrările Comitetului Pregătitor al celei de a II-a Adunări Ecumenice Europene (St. Gallen, Elveția, 26 februarie — 3 martie 1996).

Din darea de seamă prezentată, reiese că Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei a participat în calitate de copreședinte al acestui Comitet Pregătitor care este compus din reprezentanții celor două importante organisme creștine europene : Conferința Bisericilor Europene (CBE) și Consiliul Conferințelor Episcopale (catolice) Europene (CCEE).

Lucrările Comitetului pregătitor s-au desfășurat în trei grupe, care au aprofundat următoarele aspecte privind structura și conținutul viitoare Adunări Ecumenice Europene din 1997 :

a) *despre modul în care se vor desfășura ceremoniile de deschidere și închidere ale Adunării (accente teologice legate de tema generală, dimensiunea biblică, liturgică și oficială a celor două ceremonii);*

b) *despre ședințele plenare ale Adunării (scop, număr, loc, oratori, etc.);*

c) *mărturiile semnificative ale participanților în diferitele foruri tematice ale Adunării și necesitatea ca următoarele teme majore să fie dezbătute atât în adunările delegațiilor oficiale cât și în forumuri :*
 1. *Căutarea unității vizibile între Biserici ; 2. Dialogul cu alte religii și culturi ; 3. Implicarea creștinilor în promovarea dreptății sociale (în fața unor fenomene ca sărăcia, marginalizarea, discriminarea) ; 4. Reconcilierea între națiuni, rezolvarea pașnică și nonviolentă a conflictelor ; 5. Responsabilitatea ecologică și generațiile viitoare ; 6. Echilibrul între diferite regiuni ale lumii ;*

d) *Despre «Satul ecumenic» sau «Piața responsabilităților», în care diferite grupuri, inițiative, organizații se înscriu pentru a-și prezenta activitățile, astfel ca și participanții care nu sunt delegați oficiali să nu se simtă ignorați, să-și găsească un spațiu în care să se exprime și să fie ascultați ;*

e) *Despre programul cultural ce se va organiza în fiecare seară de Comitetul Local Pregătitor din Graz.*

În cadrul lucrărilor Comitetului pregătitor, o atenție deosebită a fost acordată participării tineretului și femeilor în procesul de pregătire

al Adunării, Bisericile participante fiind invitate să includă în delegațiile oficiale bărbați (40%), femei (40%) și tineret(20%).

Comitetul pregătitor a apreciat că este necesar ca pe lângă broșura-ghid orientativă care a fost publicată în 1995, sinteza pregătirilor pentru Graz și rezultatul lucrărilor Adunării Ecumenice din 1997 să fie însumate într-un «document final» care să inspire și să sprijine Bisericile în lucrarea de reconciliere, de rezolvare a conflictelor într-o lume marcată de violențe și tensiuni de tot felul.

Comitetul pregătitor a stabilit locul și datele viitoarelor sale întruniri premergătoare Adunării Ecumenice Europene și a recomandat Bisericilor membre ale CBE și CCEE ca, delegațiile oficiale ce vor participa la Graz în 1997 să organizeze, în țările lor, seminarii și colocvii pentru dezbaterăa temei reconcilierii din punct de vedere teologic, spiritual, social, național și internațional.

În cadrul discuțiilor care au avut loc în plen au fost exprimate necesitatea aprofundării și pregătirii adecvate a delegației ce va reprezenta Biserica noastră.

Ca urmare, la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la lucrările Comitetului Pregătitor al celei de a II-a Adunări Ecumenice Europene desfășurată la St. Gallen, Elveția.*
- *Se va publica în revistele centrale bisericești prezentarea acestei participări.*

Temei nr. 3022/1996 — Propuneri pentru constituirea delegației Bisericii Ortodoxe Române care va participa la cea de a VIII-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Harare, Zimbabwe, 10.—22 septembrie 1998).

În cuprinsul referatului sunt evidențiate diferite aspecte care privesc invitația adresată Bisericii Ortodoxe Române, în calitate de membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de a participa cu o delegație de 17 persoane la viitoarea Adunare Generală a acestora care va avea loc în anul 1998 la Harare, Zimbabwe. Pe lângă tema generală «*Să ne întoarcem către Dumnezeu întru bucuria nădejzii*», care va fi dezbătută în plen și pe grupe, vor fi luate în discuție și alte documente importante între care și cel care tratează tema «*Către o înțelegere și o viziune comună a CEB*».

Referatul amintește că delegația Bisericii noastre va fi condusă de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei iar componența ei va în funcție de modul de soluționare a problemelor financiare ale CEB, com-Bisericii noastre, în vederea reprezentării cât mai largi a tuturor Mitropoliilor (inclusiv cele din diasporă) din cadrul Patriarhiei Române.

În cadrul discuțiilor care au urmat, s-a precizat, pe de o parte că, în funcție de modul de soluționare a problemelor financiare a CEB, componența delegației Bisericii noastre va fi adaptată corespunzător, iar pe de altă parte, necesitatea aprofundării temeinice a temelor ce vor fi puse în discuție la Harare, prin întâlniri preliminare ale delegației Bisericii

noastre, fiind extrem de utilă implicarea PP.SS. Episcopi-Vicari și Arhieperei-Vicari.

Ca urmare și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă următoarele principii privind componența delegației Bisericii Ortodoxe Române la această întrunire :*
 - a. I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei (membru în Comitetul Executiv al CEB) — conducătorul delegației ;
 - b. P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor (membru în Comitetul Central al CEB) ;
 - c. P.S. Episcop Teofan Sinaitul, vicar patriarhal ;
 - d. Câte o persoană sau două din fiecare Mitropolie, dintre care una să fie ori femeie ori tânăr până la 30 de ani, după cum urmează : Mitropolia Munteniei și Dobrogei (1 persoană) ; Mitropolia Moldovei și Bucovinei (1 persoană) ; Mitropolia Ardealului (2 persoane) ; Mitropolia Olteniei (2 persoane) ; Mitropolia Banatului (2 persoane) ; Mitropolia Basarabiei (2 persoane) ; Mitropolia Germaniei și Europei Centrale (1 persoană) ; Arhiepiscopia Ortodoxă Română din America și Canada (1 persoană) ; Arhiepiscopia Ortodoxă Română pentru Europa Centrală (1 persoană) și Sectorul Relații externe bisericești (1 persoană).
- *Se va comunica Secretariatului General al CEB numele membrilor delegației oficiale a Bisericii Ortodoxe Române, solicitându-se acoperirea cheltuielilor de transport, ședere și participare.*

Temei nr. 3023/1996 — Propuneri pentru constituirea delegației Bisericii Ortodoxe Române care va participa la cea de a II-a Adunare ecumenică europeană (Graz, Austria, 23—29 iunie 1997) și la cea de a IX-a Adunare a Conferinței Bisericilor Europene (Graz, Austria, 30 iunie — 4 iulie 1997).

Referatul prezintă cele două Adunări la care Biserica Ortodoxă Română este invitată să participe în calitate de membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor și a Conferinței Bisericilor Europene (loc, tematică, număr de participanți, condiții), subliniindu-se că, din motive financiare, Biserica noastră este invitată să participe cu un număr de 8 delegați, de preferință dintre cei care vor participa la a II-a Adunare ecumenică europeană, cu respectarea acelorași criterii de delegare.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă următoarele principii privind componența delegației Bisericii Ortodoxe Române la aceste întruniri :*
 - a. I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei (copreședintele Comitetului pregătitor al celei de a II-a Adunări Ecumenice Europene) — conducătorul delegației ;
 - b. I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale ;

- c. Câte o persoană din Mitropolia Munteniei și Dobrogei, Mitropolia Ardealului, Mitropolia Olteniei și Mitropolia Basarabiei;
 - d. P.C. Pr. Michael Tița, consilier patriarhal din partea Sectorului de Relații Externe Bisericești;
 - e. Un șofer (în cazul deplasării cu mașina);
 - f. La caz de nevoie vor fi înlocuiți P.S. Episcop Teofan Sinaul, Vicar Patriarhal și câte o persoană din Arhiepiscopia Bucureștilor, Mitropolia Ardealului, Mitropolia Olteniei și Mitropolia Banatului.
- Se va comunica Secretariatului General al C.B.E. numele membrilor delegației oficiale a Bisericii Ortodoxe Române, solicitându-se acoperirea cheltuielilor de ședere, de participare și eventual-parțial a celor de transport.

Temei nr. 3632/1996 — Participări ale unor teologi ortodocși români la diferite întruniri internaționale cu caracter ecumenic.

În cuprinsul referatului sunt prezentate o serie de participări ale delegațiilor Bisericii noastre la întruniri internaționale cu caracter ecumenic între care sunt amintite :

1. Participarea Pr. Prof. Univ. Alexandru Moraru de la Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca la *Consultația ecumenică cu tema «Bisericele minoritare și majoritare din Europa pe calea reconcilierii și misiunii comune»*, organizată la Biserica Norvegiei și Conferința Bisericilor Europene, care a avut loc la Trondheim, Norvegia, între 27—31 martie 1996, cu participarea a 30 de delegați ortodocși, catolici, protestanți și neoprotestanți. În cadrul dezbaterilor au fost examinate modalitățile de cooperare ce pot duce la misiunea comună a Bisericilor, fiind combătute acțiunile prozelitiste.

2. Participarea Pr. Michael Tița, consilier patriarhal la Sectorul Relații Externe Bisericești la *Consultația responsabililor ecumenici din cadrul unor Biserici și Consilii naționale și regionale bisericești*, membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor care a avut loc la Morges, Elveția, 13—18 mai 1996, cu scopul de a familiariza pe acești responsabili cu diferite programe și acțiuni ale CEB.

3. Participarea Domnișoarei Carol Anișoara, teolog, la *Adunarea anuală a Grupului de Lucru «Misiune Urbană-Rurală»* din cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor, în perioada 19—26 aprilie 1996, în cadrul căreia a fost aprofundată tema viitoare Conferințe Mondiale asupra Misiunii și Evanghelizării «Evanghelie și culturi», ce se va desfășura în Brazilia.

4. Participarea Dl. Lungu Mihail-Daniel de la Sectorul relații externe bisericești la *Consultația ecumenică cu tema «Creștinii într-o lume secularizată — Bisericele în dezbateră dreptului și datoriei de evanghelizare»* organizată de Biserica Evanghelică din Bavaria (Germania) la Josefstal, în perioada 6—15 mai 1996, cu participarea a 40 de delegați din 15 Biserici și confesiuni creștine din vestul și estul Europei, în cadrul căreia

au fost luate în discuție posibilitățile și modalitățile de a combate efectele secularizării asupra vieții creștinilor și înțelegerea optimă a datoriei dreptului la propovăduire («evangelizare»).

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de participările teologilor ortodocși români la diferite întruniri internaționale cu caracter interortodox și ecumenic.*
- *Se vor publica în revistele centrale bisericești prezentări asupra acestor participări.*

Temei nr. 4347/1996 — Scrisoarea nr. 17 din 24 iunie 1996 a Pr. Vicar Pavel Ardelean de la Vicariatul Ortodox Român din Gyula (Ungaria) cuprinzând răspunsul în legătură cu înființarea Episcopiei Ortodoxe Române pentru Ungaria.

În scrierea amintită se relatează că, după convorbirile care au avut loc între Secretarii de Stat pentru Culte din România și Ungaria, desfășurate la Arad și Gyula, în perioada 9—10 mai 1996, Pr. Vicar Pavel Ardelean a inițiat un nou sondaj în parohiile din Vicariat în legătură cu înființarea unei Episcopii, în urma căreia, P.C. Sa afirmă că preoții locului din marea majoritate a parohiilor, nu cei misionari, nu sunt de acord cu organizarea Episcopiei, invocându-se drept motive : lipsa de posibilități financiare a parohiilor, lipsa unui sediu pentru Episcopie, asimilarea tineretului din parohii care nu mai vorbește limba română etc.

În cadrul discuțiilor care au avut loc în plen, cu participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P.S. Episcop Timotei al Aradului și P.S. Episcop Ioan al Oradiei s-au precizat următoarele : sondajul în cauză s-a efectuat după ce, mai înainte, preoții, în marea lor majoritate, se pronunțaseră în favoarea organizării Episcopiei ; motivațiile financiare și economice ridicate de preoții localnici nu sunt total justificate ; există opinii ale unor preoți ca, în cazul organizării Episcopiei, sediul să se stabilească la Budapesta, în spațiile «Fundăției Gojdu», pe care ungurii să le retrocedeze românilor ; viitoarea eparhie ar putea avea denumirea de «Episcopia Ortodoxă Română de Gyula și Budapesta» întrucât această denumire ar ține seamă și de organizarea locală ; pe viitor, vicarul și preoții locali din Vicariat să nu mai fie întrebați cu privire la Episcopie, întrucât aceștia vor răspunde negativ.

În intervenția sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teotist apreciază că Biserica noastră nu trebuie să renunțe la înființarea Episcopiei, dar că această acțiune trebuie să fie în concordanță cu dorința preoților și credincioșilor localnici, apreciind în acest sens că este bine ca cei doi vicari, cel de la Gyula și cel de la Vârșeț să fie chemați la București pentru discuții privind organizarea Episcopiei, urmând ca la această întâlnire să participe și cei doi ierarhi care răspund actualmente de cele două Vicariate. De asemenea, Prea Fericitul Sa a opinat că s-ar putea analiza

și posibilitatea ca, pentru o perioadă, grija pastorală a românilor din Ungaria și Serbia să fie asigurată de un Episcop-Vicar sau Arhiepiscop-Vicar.

Ca urmare a discuțiilor purtate în plen, a opiniilor exprimate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *la act de scrisoarea Pr. Vicar Pavel Ardelean privind greutățile înființării unei Episcopii Ortodoxe Române în Ungaria dar nu pot fi considerate întemeiate motivele invocate de P.C. Sa privind respingerea organizării acestei Episcopii, precum neîntemeiate sunt și motivele pentru realizarea aceleiași obiectiv în Serbia.*
- *Se vor continua demersurile în vederea îndeplinirii acestui dezi-derat. În acest sens vor fi chemați la București PP. CC. Părinți Vicari Pavel Ardelean și Moise Ianeș, la discuții participând și cei doi ierarhi ai Sfântului Sinod care au primit însărcinarea de a purta grija pastorală de cele două Vicariate de la Vârșeț și Gyula.*
- *Se va studia și posibilitatea ca Vicariatele de la Gyula și Vârșeț să fie date, temporar, în grija pastorală a doi Episcopi-Vicari sau Arhiepiscop-Vicari.*

Încheindu-se examinarea problemelor înscrise pe ordinea de zi a Sfântului Sinod, Prea Fericitul Patriarh Teoctist rostește un scurt cuvânt în care, adresându-se ierarhilor prezenți, le aduce calde mulțumiri pentru modul în care au contribuit, atât în comisii, cât și în plen, la soluționarea problemelor dezbătute care trebuie să răspundă cerințelor reale ale Bisericii și țării, clerului și credincioșilor.

Invocând revărsarea darurilor Prea Milostivului Dumnezeu peste Biserica noastră și păstorii ei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, urează membrilor Sfântului Sinod întoarcerea acasă, în eparhiile pe care le păstoresc, mai «întăriți în ființa lăuntrică și mai tari în desăvârșirea lucrării Sfântului Duh».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară prorogată sesiunea sinodală pe anul 1996.

Sedința se încheie la ora 13,00 cu rostirea rugăciunii «Cuvine-se cu adevărat».

Drept pentru care s-a încheiat prezentul Proces-Verbal.

PREȘEDINTELE SFÂNTULUI SINOD

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SECRETARUL SFÂNTULUI SINOD

† EPISCOPI TEOFAN SINAITUL
VICAR PATRIARHAL

LUCRĂRILE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Sumarul ședinței de lucru din 23—24 octombrie 1996

Pe temeiul prevederilor art. 12 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a convocat Sfântul Sinod în ședință de lucru în zilele de 23—24 octombrie 1996.

Dimineața, la orele 9,30, după săvârșirea Sfintei Liturghii, P.S. Arhiereu-Vicar Irineu Slătineanu, împreună cu un sobor de preoți și diaconi, a oficiat *sluja Te-Deum-ului* la care au participat *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* și ceilalți membri ai Sfântului Sinod.

La orele 10.00, în sala sinodală a reședinței patriarhale, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* deschide ședința de lucru a Sfântului Sinod, invitând pe P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul, Secretarul Sfântului Sinod, să dea citire *Apelului nominal*, în urma căruia se constată :

Sunt prezenți : *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale, I.P.S. Arhiepiscop Lucian al Tomisului, I.P.S. Arhiepiscop Vasile al Târgoviștei, I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților, P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului, P.S. Episcop Eftimie al Romanului, P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei, P.S. Episcop Calinic al Argeșului, P.S. Episcop Ioachim al Hușilor, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, P.S. Episcop Timotei al Aradului, P.S. Episcop Laurențiu al Caransebeșului, P.S. Episcop Ioan al Oradiei, P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmăruului, P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor, P.S. Episcop Ioan al Covasnei și Harghitei, P.S. Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Teofan Sinaitul, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincentiu Ploieșteanu, P.S. Episcop-Vicar Teodosie Snagoveanu, P.S. Episcop-Vicar Calinic Botoșăneanu, P.S. Episcop-Vicar Damaschin Severineanu, P.S. Episcop-Vicar Gherasim Putneanu, P.S. Episcop-Vicar Irineu Bistrițeanul, P.S. Arhiereu-Vicar Irineu Slătineanu și P.S. Arhiereu-Vicar Justin Sigheteanul.

Absentează motivat I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului și I.P.S. Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada.

Constatând prezența statutară, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* declară deschisă ședința de lucru a Sfântului Sinod și rostește un scurt cuvânt introductiv, în care schițează rostul întrunirii acestui

for bisericesc în ședință de lucru, de a examina și a aduce hotărâri corespunzătoare într-o serie de probleme care privesc viața internă și externă a Bisericii noastre.

În cuvântul de deschidere, Prea Fericirea Sa evocă mutarea la Domnul a Prea Fericirii Sale Partenie al III-lea, Patriarhul Alexandriei și al întregii Africi, în amintirea căruia, membrii Sfântului Sinod au păstrat un moment de reculegere, intonând cântarea «Veșnică pomenire».

În continuare, constatându-se necesitatea completării Comisiilor de lucru cu noii ierarhi aleși, care au devenit membri ai Sfântului Sinod, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist supune plenului propunerile de repartizare a acestora.

Ca urmare, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă completarea Comisiilor de lucru astfel : P. S. Episcop Laurențiu al Caransebesului la Comisia canonică-juridică și pentru disciplină și P. S. Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului la Comisia pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri.*

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, supune apoi aprobării plenului Sfântul Sinod componența Comisiilor de lucru după cum urmează :

<i>Comisia pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri</i>	I.P.S. Arhiepiscop Lucian al Tomisului — Membru
<i>I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului — Președinte</i>	P. S. Episcop Gherasim al Râmnicului — Membru
<i>I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei — Membru</i>	P. S. Episcop Epifanie al Buzăului — Membru
<i>I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăușilor — Membru</i>	<i>P. S. Episcop Calinic al Argeșului — Raportor</i>
<i>P. S. Episcop Eftimie al Romanului — Membru</i>	P. S. Episcop Laurențiu al Caransebesului — Membru
<i>P. S. Episcop Andrei al Alba Iuliei — Raportor</i>	P. S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmărilor — Membru
<i>P. S. Episcop Ioachim al Hușilor — Membru</i>	P. S. Episcop-Vicar Calinic Botoșăneanul — Membru
<i>P. S. Episcop Ioan al Covasnei și Harghitei — Membru</i>	
<i>P. S. Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului — Membru</i>	<i>Comisia învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc</i>
<i>P. S. Episcop-Vicar Gherasim Putneanul — Membru</i>	<i>I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei — Președinte</i>
<i>P. S. Arhiepiscop-Vicar Justin Sigheteanul — Membru</i>	I.P.S. Arhiepiscop Vasile al Târgoviștei — Membru
	I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului — Membru
	<i>P. S. Episcop Casian al Dunării de Jos — Raportor</i>
	P. S. Episcop Ioan al Oradiei — Membru

Comisia canonică-juridică și pentru disciplină

I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei — Președinte

P. S. Episcop-Vicar Teodosie Snagoveanul — Membru	I.P.S. Arhiepiscop Victorin — Membru
P. S. Episcop-Vicar Damaschin Severineanul — Membru	P. S. Episcop Timotei al Aradului — Membru
P. S. Episcop-Vicar Irineu Bistrițeanul — Membru	P. S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor — Raportor
	P. S. Episcop-Vicar Teofan Sinaitul — Membru
<i>Comisia relațiilor externe bisericești</i>	P. S. Episcop-Vicar Vinčențiu Pioleșteanul — Membru
I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului — Președinte	P. S. Arhiereu-Vicar Irineu Slătineanul — Membru
I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale — Membru	

După citirea componenței Comisiilor, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă componența Comisiilor de lucru pentru prezenta ședință de lucru a Sfântului Sinod.*

În legătură cu denumirea Comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod, solicitând cuvântul, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei arată că, în ultimii ani Biserica și-a reluat activitatea în multe domenii ale vieții sociale, în spitale, în penitenciare, în armată etc., dar că, în forma în care, actualmente, sunt denumite în Statut Comisiile de lucru ale Sfântului Sinod, acestea nu reflectă în mod fidel lucrarea și preocupările Bisericii noastre. De aceea, pentru o mai bună corelare a lucrărilor vieții noastre bisericești cu preocupările și competențele comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod, Înalț Prea Sfinția Sa propune modificarea denumirii «Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri» în «Comisia pentru doctrină, mănăstiri și viață socială», în care scop solicită, de asemenea, ca toate aspectele vieții monahale, inclusiv înființarea sau desființarea de mănăstiri, să fie date în competența aceleiași Comisii.

În intervenția sa, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului arată că problema «misiunii», care este o componentă majoră a lucrării Bisericii nu se regăsește în nici una din titulaturile Comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod, motiv pentru care propune ca noțiunea de misiune să fie integrată în denumirea Comisiei pentru doctrină.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist subliniază că modificările propuse sunt posibile, întrucât denumirea de viață religioasă este latura practică a învățaturii de credință a Bisericii, iar noua denumire a Comisiei, așa cum a rezultat în urma discuțiilor, răspunde cerințelor actuale ale vieții bisericești, sub multiplele ei aspecte.

Ca urmare a discuțiilor, a completării aduse și a acceptării propunerilor de mai sus, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă schimbarea denumirii Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mănăstiri în «Comisia pentru doctrină, viață monahală și misiune socială» și modificarea corespunzător*

toare a art. 40, al. 2, punctul 2 și a art. 43, al. 1 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română.

- *Aprobă ca toate aspectele vieții monahale, inclusiv înființarea și desființarea de mănăstiri, să fie date în competența «Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială» prin completarea corespunzătoare a art. 43, cu preluarea prevederilor art. 49, lit. «g» din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română, aceste modificări urmând a fi supuse aprobării Adunării Naționale Bisericești la proxima ședință de lucru.*

În continuare Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, dispune citirea *Ordinii de zi* care, anterior fusese comunicată pentru consultare și eventuale completări.

Ca urmare, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă Ordinea de zi propusă și repartizarea lucrărilor înscrise la Comisiile sinodale, în vederea examinării și întocmirii referatelor.*

După înmânarea lucrărilor PP.SS. Ierarhi referenți, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, ședința de lucru în plen se suspendă, urmând a se continua lucrările în comisiile sinodale.

În aceeași zi, la orele 17,00, se reiau lucrările ședinței Sfântului Sinod sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

La invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P. S. *Episcop Andrei al Alba Iuliei, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială*, prezintă referatele asupra :

Temei nr. 6516/1996 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu memoriul Asociației «Pro Vita-Brâncoveanu» privitor la problema avorturilor.

Din referatul asupra problemei rezultă că întreruperea de sarcini prin avort continuă să fie practică în țara noastră, ceea ce este contrar învățaturii de credință și moralei Bisericii noastre atrăgând după sine grave consecințe în plan moral și social.

De asemenea, referatul Comisiei subliniază că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a pronunțat în această problemă și cu alte prilejuri inițiind demersuri către forurile de stat competente, iar ierarhii, cu diferite prilejuri, au adresat îndemnuri pentru apărarea vieții prin încetarea practicii imorale și necreștine a avortului și pentru întărirea unității familiei.

Comisia pentru doctrină, viață monahală și misiune socială apreciază că un rol determinant în promovarea învățaturii de credință și a moralei creștine despre darul sfânt al vieții și despre păcatele împotriva acestuia îl au preoții prin activitatea pastoral-misionară, catehetică și la scaunul de spovedanie reamintind că este necesar să se studieze găsirea căilor și mijloacelor adecvate ce pot fi folosite în planul activității misionar-pastorale.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște :

- Aprobă întocmirea și adresarea unui Cuvânt pastoral al Sfântului Sinod către clerul și credincioșii Bisericii noastre privind valoarea vieții ca dar al lui Dumnezeu și combaterea păcatelor împotriva acestuia, în care scop adresează P. S. Episcop Andrei al Alba Iuliei rugămintea de a propune un text al Cuvântului pastoral.
- Aprobă întocmirea de către Pr. Prof. Univ. Ilie Moldovan a unei broșuri despre darul sfânt al vieții și păcatele împotriva acestuia care va fi difuzată gratuit, în parohii, împreună cu Cuvântul pastoral al Sfântului Sinod.
- Aprobă elaborarea de către jiesare Centru Eparhial a unor programe locale pentru îmbunătățirea activității pastoral-misionare, de educație religioasă prin catehizare și predică și prin Taina Spovedaniei, prin care slujitorii bisericești să promoveze învățătura de credință și morală a Bisericii noastre în legătură cu valoarea vieții umane și păcatele împotriva acesteia.
- Aprobă inițierea unor demersuri către forurile competente de stat în scopul promovării de legi și programe pentru sprijinirea familiilor cu mulți copii.
- Aprobă promovarea de către Centrele Eparhiale și parohii, în cadrul activității filantropice, de asistență socială și religioasă, a preocupărilor pentru familiile cu mulți copii, prin inițierea unor programe speciale.
- Aprobă ca, în cursul anului 1997, una din conferințele preoțești să aibă ca temă problema darului sfânt al vieții și combaterea păcatelor împotriva acestuia.

Temei nr. 5211/1996 — Adresa Ministerului Apărării Naționale — Direcția de Cultură nr. A-2510 din 31 iulie 1996, prin care se propune amendarea art. 7 din «Protocolul cu privire la organizarea și desfășurarea asistenței religioase în Armata Română», referitor la criteriile de selecționare a preoților de armată și propunerile făcute pentru organizarea unui nou examen de selecționare.

Din adresa Ministerului Apărării Naționale se constată propunerea de organizare a unui nou examen pentru selecționarea preoților de armată, în care scop se arată motivele care au determinat Ministerul Apărării Naționale să propună amendarea art. 7, al. 1 și 3 și art. 15, menite a spori interesul personalului clerical de a opta pentru calitatea de preot de armată, organizarea unei selecții valorice a celor recomandați de Centrele Eparhiale cât și facilitarea procesului de analiză comună și a schimbului de opinii pentru promovarea de măsuri corespunzătoare, în scopul sprijinirii activității de asistență religioasă în Armata Română.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă amendarea art. 7, al. 1 și 3 și art. 15 din Protocolul cu privire la organizarea și desfășurarea asistenței religioase în Armata Română care, în noua formă, au următorul conținut :*

Art. 7, al. 1 — Selecționarea personalului clerical se va face avându-se în vedere următoarele criterii : studii teologice superioare ; media de absolvire peste 7 ; activitatea pastorală de minimum doi ani ; obligativitatea obținerii definitivatului, prin participarea la cursurile pastorale la împlinirea a 2 ani de pastorație ; prestigiu în Biserică și societate ; să nu aibă impedimente canonice ; stare de sănătate fizică și psihică bună ; vârsta maximă de 40 ani.

Art. 7, al. 3 — Candidații care promovează examenul de selecționare, cel puțin cu media 8, vor fi încadrați și vor participa la un curs special la Academia de Înalte Studii Militare, cu durata de cel mult 60 zile, conform unor programe întocmite în comun de Inspectoratul Statului Major General și Patriarhia Română.

Art. 15 — Cel puțin de două ori pe an, Ministerul Apărării Naționale și Patriarhia Română, vor analiza pe baza unor informări prealabile, activitatea de asistență și educație moral-religioasă, patriotică și civică, luând măsurile necesare, în scopul pregătirii și perfecționării acesteia.

- *Aprobă ca articolele din Protocol, în noua lor formă, să fie comunicate Ministerului Apărării Naționale pentru ratificare și apoi Centrelor Eparhiale, pentru cunoașterea noilor criterii de recomandare în vederea selecționării preoților de armată.*
- *Aprobă organizarea unui nou examen de selecționare a preoților de armată, cel mai devreme în cursul primului trimestru al anului 1997.*
- *Aprobă trimiterea la centrele Eparhiale a tematicii și bibliografiei aprobate și utilizate la prima serie de examinare din anul 1996, în vederea pregătirii preoților ce vor fi recomandați și publicarea acestora în presa bisericească centrală și eparhială.*

Temei nr. 5449/1996 — Adresa Episcopiei Romanului nr. 2210/1996, cu propunerea de reînființare a Schitului Sucmezeu, din loc. Corbasca, satul Pogleş, jud. Bacău și ridicarea la rangul de mănăstire, sub denumirea de Mănăstirea Pogleş, având hramul «Buna Vestire», cu destinație pentru monahii.

Din referatul prezentat rezultă că, reînființarea acestui așezământ monahal cu statut de mănăstire are ca scop promovarea vieții religioase-duhovnicești și consolidarea vieții monahale în Episcopia Romanului.

Luând în considerare recomandarea P. S. Episcop Eftimie al Romanului, pe temeiul prevederilor art. 8 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă ridicarea Schitului Sucmezeu din loc. Corbasca, satul Pogleş, jud. Bacău, la rangul de mănăstire, sub denumirea*

Mănăstirea Pogleş, având hramul «Buna Vestire», cu destinație pentru monahii, urmând a se organiza și funcționa potrivit rânduielilor tradiționale bisericești.

Temei nr. 6371/1996 — Adresa Episcopiei Huşilor nr. 334/1996, cu propunerea de reînființare a Mănăstirii Dimitrie Cantemir, cu hramul «Sf. Mare Mc. Dimitrie», din com. Dimitrie Cantemir, satul Grumezoaia, jud. Vaslui, cu destinație pentru monahii.

În referatul asupra problemei se arată că, reînființarea acestei mănăstiri are ca motivație promovarea și consolidarea vieții religioase-duhovnicești și monahale în cuprinsul Episcopiei Huşilor, de curând reînființată.

Având în vedere recomandarea P. S. Episcop Ioachim al Huşilor, pe temeiul prevederilor art. 8 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă reînființarea Mănăstirii Dimitrie Cantemir, cu hramul «Sf. Mare Mc. Dimitrie», din loc. Dimitrie Cantemir, sat Grumezoaia, jud. Vaslui, cu destinația pentru monahii, urmând a se organiza și funcționa potrivit rânduielilor tradiționale bisericești.*

La invitarea Prea Fericitului Părinte Președinte, P. S. Episcop Calinic al Argeşului, raportorul Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină prezintă, în continuare, referatele acestei comisii asupra :

Temei nr. 6225/1996 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu Statutul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și cu necesitatea alegerii Chiriarhului canonic al acestei eparhii.

Din referatul asupra problemei rezultă că la 25 noiembrie 1995, Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală a adoptat Statutul eparhiei pe care, I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale, locțiitor de Arhiepiscop al acestei eparhii l-a prezentat personal la Patriarhia Română împreună cu propunerile de candidați formulate de Biroul Eparhial și Consiliul pentru Franța al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală.

De asemenea, se arată că problema Statutului Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală a fost examinată și în cadrul ședinței Sinodului Permanent din 25—26 septembrie 1996, cu care prilej au fost formulate o serie de opinii vizând modalitatea completării acestui Statut, în lumina prevederilor canonice, a legiuirilor Bisericii noastre și în concordanță cu cerințele vieții religioase și de organizare bisericească a acestei eparhii, hotărându-se trimiterea acestuia ierarhilor spre studiere.

Anterior examinării Statutului în actuala ședință a Sfântului Sinod, o comisie special formată din profesori de teologie și canoniști din cadrul «Comisiei pentru relații bisericești și dialog teologic preconiliar cu Bisericile Ortodoxe surori», la data de 21 octombrie 1996, a analizat și a formulat o serie de propuneri în legătură cu Statutul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală, care au

fost examinate de către Comisia canonică-juridică și pentru disciplină pe care le-a amendat în lumina prevederilor canonice, în concordanță cu statutele celorlalte eparhii ortodoxe române din diaspora și cu realitățile bisericești locale din cadrul jurisdicției Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală.

În intervenția sa, Î.P.S. Mitropolit Serafim a adus o serie de precizări în legătură cu necesitatea aprobării Statutului Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală, în perspectiva alegerii Chiriarhului acesteia, ce urmează a avea loc la Paris, în zilele de 9—10 noiembrie 1996, dintre cei trei candidați propuși de Consiliul pentru Franța al Arhiepiscopiei și Biroul Arhiepiscopiei, în care scop s-a solicitat binecuvântarea Sfântului Sinod ;

În cadrul discuțiilor purtate în plenul Sfântului Sinod s-a precizat că Statutul acesteia, adoptat de Adunarea Arhiepiscopiei la 25 noiembrie 1995, respectă doctrina și rânduielile canonice și de cult ale Bisericii Ortodoxe și că este necesar ca alegerea noului Chiriarh să se desfășoare potrivit cu prevederile Statutului Arhiepiscopiei și în concordanță cu prevederile art. 129—131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, adaptat la realitățile bisericești locale, dintre cei trei candidați propuși ;

Ca urmare a tuturor celor de mai sus și a concluziilor care s-au formulat, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de Statutul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală, întocmit și adoptat de Adunarea Generală la 25 noiembrie 1995.*
- *Întrucât Statutul Arhiepiscopiei respectă doctrina și rânduielile canonice și de cult ale Bisericii Ortodoxe, Adunarea Generală, potrivit art. 19 din Statut, poate proceda la alegerea de Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală.*
- *Ia act că potrivit art. 19 din Statutul eparhiei, Arhiepiscopul ales este confirmat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și este membru al său.*
- *Recomandă ca pe baza prevederilor art. 18 din Statutul Arhiepiscopiei, care reglementează raporturile sale ca unitate de cult cu autoritatea franceză, Consiliul Arhiepiscopiei să procedeze la elaborarea unui Statut bisericesc propriu privind organizarea și funcționarea internă a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală, așa cum au celelalte eparhii ortodoxe române din diaspora, pe baza principiilor generale din actualul Statut, în care să se includă :*
 - a. *Precizarea limitelor jurisdicționale ale Eparhiei, conform hotărârii Sfântului Sinod din 22—23 martie 1994, cu includerea în cadrul acesteia a parohiilor din Franța, Spania, Italia, Belgia, Olanda, Elveția, Marea Britanie, Irlanda și Islanda.*
 - b. *Alte precizări privind disciplina clerului, numirea și încetarea activității etc.*

c. Adunarea Eparhială, se transformă în Colegiu Electoral și alege pe unul dintre cei trei candidați propuși de Consiliul Arhiepiscopiei care, în prealabil, vor obține acordul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

d. Modalitatea alegerii de Arhiepiscop să se desfășoare conform cu prevederile Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, adaptate la realitățile bisericești locale, acestea urmând a se comunica Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală.

- Acordă binecuvântarea P. C. Arhim. Ioachim Giosanu, P. C. Ierom. Rafael Noica și P. C. Ierom. Dimitrie Irimia, propuși de Biroul Eparhial și Consiliul pentru Franța al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală de a candida la alegerea de Arhiepiscop al acestei Arhiepiscopii.
- Deleagă pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală să prezideze lucrările Colegiului Electoral pentru alegerea de Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală, urmând ca rezultatul alegerii să fie adus la cunoștința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru examinarea, cercetarea canonică și confirmarea alegerii.

Temei nr. 6568/1996 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu amendarea «Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române».

Din referatul prezentat rezultă că această problemă a mai fost adusă în dezbaterile Sfântului Sinod în anii 1990 (hotărârea nr. 37/3—4 ianuarie), 1991 (hotărârea nr. 6010/25—26 iulie) când au fost stabilite comisia de specialiști și metodologia de lucru și în anul 1996 (hotărârea nr. 4711/3—5 iulie), de fiecare dată solicitându-se eparhiilor aducerea la îndeplinire a hotărârilor de analizare și amendare a Statutului.

În cadrul discuțiilor care au avut loc în plen, pe marginea referatului respectiv, au fost formulate numeroase opinii în legătură cu necesitatea amendării Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, între care :

— necesitatea consultării preoților și specialiștilor în procesul de analiză și amendare a Statutului pentru a ajunge la soluții viabile și rezistente în timp în abordarea aspectelor cuprinse în Statut ;

— precizarea obiectivelor procesului de amendare a Statutului, prin elaborarea unor studii de specialitate care să reflecte problema relațiilor Bisericii cu Societatea ; organizarea unor dezbateri a acestei probleme ; necesitatea reflectării în procesul de amendare a Statutului a principiilor pastorale ale activității și vieții bisericești cât și o eventuală corelare a Statutului nostru cu cel al altor Biserici Ortodoxe ;

— evidențierea principiilor și motivațiilor actualului Statut care l-au făcut rezistent în timp, chiar în perioade dificile pentru Biserică, asigurându-i stabilitatea ;

— necesitatea ca amendamentele ce se vor aduce să reflecte lucrarea Bisericii noastre în actualitate, principiile și motivațiile actua-

lului Statut urmând a fi completate cu altele care să reflecte latura filantropică, de asistență religioasă și socială, de educație religioasă etc., ce se dezvoltă în viața bisericească ;

— aducerea la zi a Statutului în raport cu noile condiții de lucru, accentul nemaicăzând pe libertate ci pe organizarea și administrarea bisericească în condiții de libertate ; trebuie studiat dacă principiile care stau la baza actualului Statut au rămas aceleași ori s-au modificat, fiindcă sunt situații evidente în care se vedește o îndepărtare de principiile canonice fundamentale de conducere a Bisericii ;

— elaborarea unor studii de fundamentare în legătură cu principiile, tezele și motivațiile care stau la baza Statutului Bisericii noastre, pentru a se evidenția locurile din Statut care trebuie supuse procesului de amendare, lucru ce ar putea fi adus la îndeplinire de Comisia de specialiști stabilită prin hotărârea sinodală nr. 27/1990 cu participarea unor ierarhi ;

— în perspectiva amendării Statutului, Sfântul Sinod poate face unele aduceri la zi, în pas cu realitățile vieții bisericești și cu necesitatea de a reglementa unele aspecte ivite în activitatea generală vizând : întărirea autorității ierarhului, regândirea instanțelor de judecată bisericească ; regândirea componenței unor organisme bisericești, fiind necesară studierea principiilor care fundamentează Statutul în interiorul Sfintelor Canoane ;

— aprofundarea de către fiecare ierarh a actualului Statut, în cadrul procesului de amendare, deoarece cunoașterea profundă a Statutului și reflectarea numeroaselor și complexelor aspecte ale vieții bisericești în cuprinsul lui dă consistență procesului de aducere la zi ;

— ierarhii, în consultare cu specialiștii pe plan local să elaboreze propuneri despre ce ar trebui să urmărească această activitate, propuneri care să fie sintetizate de comisia centrală de specialiști și pe baza cărora să se elaboreze principiile de urmat ;

— convocarea unei ședințe speciale a Sfântului Sinod care să fie dedicată exclusiv problemei amendării Statutului și în cadrul căreia să se stabilească principiile generale care să călăuzească lucrarea.

În urma amplelor discuții care au evidențiat aspectele de mai sus și la propunerea Comisiei canonice, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

- Aprobă următoarea modalitate de lucru în privința aducerii la îndeplinire a hotărârilor Sfântului Sinod în legătură cu amendarea Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române :

1. Fiecare eparhie va proceda la analizarea și formularea amendamentelor la Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române ținând seama de principiile generale ale Statutului și de exigențele vieții bisericești actuale, propuneri care vor fi înaintate Sinodului Mitropolitan și Cancelariei Sf. Sinod până la sfârșitul lunii februarie 1997.

2. Sinoadele Mitropolitane se vor întruni în cursul primăverii anului 1997, pentru a proceda la studierea propunerilor

venite de la eparhiile sufragane în vederea elaborării unei sinteze pentru stabilirea priorităților de amendare a Statutului, sinteză care va fi înaintată Cancelariei Sf. Sinod până la 1 mai 1997.

3. Procesele-Verbale ale Sinoadelor Mitropolitane, cuprinzând prioritățile de amendare ale Statutului vor fi prelucrate, sintetizate și organizate la Cancelaria Sf. Sinod de către Comisia specială aprobată prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 6010/1990, material care va constitui bază de discuții pentru o viitoare ședință a Sfântului Sinod.

- Aprobă, în principiu, organizarea unei ședințe de lucru a Sfântului Sinod, special destinată examinării propunerilor de amendare a Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.
- Adresează ierarhilor rugămintea de a lua măsurile necesare în scopul aducerii la îndeplinire a prezentei hotărâri sinodale.
- Aprobă publicarea unor studii în legătură cu principiile canonice care stau la baza Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române cât și cu privire la principiile lucrării pastorale, misionare, de asistență religioasă și socială, de educație religioasă și altele care determină amendarea Statutului, în care scop se va apela la specialiști și canonisți.

Temei nr. 6719/1996 — Problema numirii vicarilor administrativi și a consilierilor administrativi bisericești de la centrele eparhiale, a numirii protopopilor, cât și a duratei mandatului pentru care aceștia sunt numiți.

Tot în legătură cu necesitatea amendării Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, la solicitarea unor ierarhi a fost luată în dezbatere problema numirii vicarilor administrativi și a consilierilor administrativi bisericești de la centrele eparhiale, a numirii protopopilor, cât și a duratei mandatului pentru care aceștia sunt numiți.

S-a luat în considerare faptul că așa cum membrii organelor deliberative bisericești se aleg pe o perioadă de patru ani, tot așa este necesar ca și organele executive bisericești, respectiv vicarii administrativi, consilierii administrativi bisericești și protopopii să fie aleși pentru o perioadă limitată de timp, cu menirea de a oferi posibilitatea îmbunătățirii permanente a activității administrative pastorale și misionare din eparhii.

În urma dezbaterii amănunțite a acestei probleme și a aspectelor vizând modificarea corespunzătoare a prevederilor art. 72, 104 și 105 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod hotărăște :

- Recomandă ca «vicarul administrativ, consilierii administrativi bisericești, inspectorul eparhial, secretarul eparhial și protopopii să fie numiți sau reconfirmați de către Chiriarh, pe o perioadă de patru ani, într-o ședință de lucru a Consiliului

Eparhial, ținându-se seama de următoarele criterii: media generală de licență în teologie 8,50; vechimea în preoție de cel puțin 5 ani; absența abaterilor canonice și o activitate liturgică, administrativ-pastorală și misionară deosebită. În cazul numirii protopopilor, când consideră necesar, Chiriarhul consultă preoții și cântăreții bisericești din protopopiatul respectiv pentru a identifica pe cei mai merituoși dintre preoți.

- *prezenta recomandare se pune în aplicare, în funcție de cerințele din fiecare eparhie, urmând ca Adunarea Națională Bisericească, la o viitoare ședință de lucru să procedeze la modificarea art. 72, 104 și 105 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și a articolelor corespunzătoare din Regulamentul Organelor Deliberative.*

Temei nr. 6604/1996 — Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu amendarea «Regulamentului pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor».

Din referatul Cancelariei Sf. Sinod rezultă că, potrivit hotărârii Sfântului Sinod nr. 8268 luată în ședința de lucru din 13—14 februarie 1996, «Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor», aprobat de Sfântul Sinod la 25 februarie 1950 și completat cu o serie de amendamente propuse de Arhiepiscopia Bucureștilor, a fost pus la dispoziția ierarhilor, în vederea studierii și formulării de propuneri în vederea actualizării lui.

De asemenea, în referat se precizează că, potrivit prevederilor art. 7, lit. «d» din Regulamentul Organelor Centrale coroborate cu art. 11, lit. «v» din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod «întocmește regulamentele proprii» de aplicare a Statutului pentru diferitele domenii ale vieții bisericești.

Referatul Comisiei sinodale constată că «Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor» aprobat de Sfântul Sinod la 25 februarie 1950, cu amendamentele aduse de Arhiepiscopia Bucureștilor răspunde, în contextul actual, mai bine cerințelor de organizare și funcționare a vieții monahale.

Ca urmare a discuțiilor care au avut loc în plen și la propunerea Comisiei canonică juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă suspendarea valabilității «Regulamentului pentru organizarea vieții monahale» din anul 1959.*
- *Aprobă punerea în vigoare, cu titlu experimental, a «Regulamentului pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor», aprobat de Sfântul Sinod la 25 februarie 1950, cu amendamentele propuse de Arhiepiscopia Bucureștilor, care a fost înmănată ierarhilor la 14 febr. 1996.*

- Aprobă ca fiecare Centru Eparhial să instituie comisii locale pentru studierea și formularea de propuneri și observații în vederea amendării «Regulamentului pentru organizarea vieții monahale și pentru funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor», pe baza textului aprobat de Sfântul Sinod în anul 1950, cu modificările propuse de Arhiepiscopia Bucureștilor.
- Aprobă instituirea la Cancelaria Sf. Sinod a unei comisii care să prelucreze și să sintetizeze propunerile Centrelor Eparhiale, în vederea elaborării unui material unitar care să cuprindă propunerile de amendamente la Regulament. Comisia va avea următoarea componență, putând coopta și alți membri: P.S. Episcop Epifanie al Buzăului — președinte; P.S. Arhiepiscop-Vicar Justin Sigheteanul — vicepreședinte; P.C. Arhim. Clement Popescu, starețul Mănăstirii Cernica; P.C. Arhim. Clement Haralamb, starețul Mân. «Sf. Trei Ierarhi»; P.C. Arhim. Vichentie Amariei, starețul Mănăstirii Secu; P.C. Arhim. Vartolomeu Androni, exarhul mănăstirilor din cuprinsul Episcopiei Râmnicului.

Temei nr. 6515/1996 — Procesul-verbal al Comisiei sinodale pentru canonizarea Sfinților Români, în legătură cu studierea personalității Mitropolitului Petru Movilă.

Din cuprinsul Procesului-Verbal al Comisiei pentru canonizarea Sfinților Români rezultă că, dând urmare hotărârii Sfântului Sinod, luată în ședința de lucru din 3—5 iulie 1996, aceasta s-a reunit la Craiova la data de 16 septembrie 1996, pentru studierea amănunțită a personalității, operei și epocii în care a trăit Mitropolitul Petru Movilă, reținând următoarele aspecte:

— în cursul anului 1996 se împlinesc 400 de ani de la nașterea Mitropolitului Petru Movilă al Kievului și 350 de ani de la trecerea sa la cele veșnice, drept pentru care Biserica Ortodoxă a Ucrainei a hotărât canonizarea și trecerea sa în rândul sfinților, cu prăznuirea la data de 22 decembrie, făcând cunoscut acest act și Bisericii Ortodoxe Române;

— referatul elaborat și susținut de I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei în cadrul lucrărilor Comisiei prezintă bogata viață și activitate în smerenie, ascultare deplină și nevoință a Mitropolitului Petru Movilă, român de origine și ucrainean prin adopțiune, care a fost nu numai un ierarh de seamă al Bisericii Ucrainiene ci și un mare ctitor de viață spirituală în Europa de Răsărit și de Sud-Est, în secolul al XVII-lea;

— contribuția Mitropolitului Petru Movilă la întărirea unității și comuniunii de credință Ortodoxă între familiile Bisericilor Ortodoxe locale într-o epocă de expansiune a propagandei catolice, uniute și protestante, concretizată în «Mărturisirea de Credință Ortodoxă», aprobată de Sinodul de la Iași din 1642.

Luând în considerare Procesul-Verbal al Comisiei speciale pentru Canonizarea Sfinților Români, Sfântul Sinod hotărăște:

— *Apreciază contribuția Bisericii Ortodoxe a Ucrainei la îmbogățirea patrimoniului spiritual al Ortodoxiei și urmărește, în duhul unității ortodoxe, acțiunile inițiate de această Biserică privind canonizarea și trecerea în rândul sfinților a Mitropolitului Petru Movilă al Kievului, cu nădejdea că Biserica noastră va fi prezentă la proclamarea solemnă a canonizării.*

Temei nr. 6629/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Bucureștilor nr. 7178/1996, cu propunerea de a se acorda Prea Cuviosului Protosinghel Macarie Ioniță Marin, slujitor la Mănăstirea Pasărea, rangul de Arhimandrit.

Din referatul depus de Arhiepiscopia Bucureștilor rezultă viețuirea de peste 45 de ani în cadrul cinului monahal, statornicia și vocația pentru viața monahală, precum și calitățile de bun duhovnic și slujitor ale Prea Cuviosului Protosinghel Macarie Ioniță Marin, slujitor la Mănăstirea Pasărea.

Ținând seama de recomandarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pe temeiul prevederilor art. 82, al. 4 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă acordarea rangului de Arhimandrit Prea Cuviosului Protosinghel Macarie Ioniță Marin, slujitor și duhovnic la Mănăstirea Pasărea, Arhiepiscopia Bucureștilor.*

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, invită pe P.S. *Episcop Casian al Dunării de Jos, raportorul Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, să prezinte referatele asupra :*

Temei nr. 4655/1996 — Adresa Arhiepiscopiei Bucureștilor nr. 3848/1996 privind obligativitatea completării studiilor teologice a preoților absolvenți ai Seminarilor teologice liceale.

Din adresa Arhiepiscopiei Bucureștilor rezultă că pentru creșterea calitativă a activității pastorale și misionare este necesar, pe de o parte, să se hotărască în privința obligativității absolvenților de Seminar și a celor care au întrerupt studiile superioare teologice de a le continua și finaliza, iar pe de altă parte, asupra unor măsuri privind îmbunătățirea activităților didactice, spirituale și liturgice în Facultățile de Teologie Ortodoxă, prin implicarea nemijlocită a ierarhilor, mai ales în programul de formare liturgică și duhovnicească a studenților, ceea ce presupune un contact mai strâns al acestora cu școlile teologice.

Examinând adresa respectivă, Comisia reține că la specializarea Teologie Pastorală se pot prevedea locuri la fără frecvență, potrivit reglementărilor în vigoare propunându-se încurajarea preoților și monahilor pentru a-și continua și finaliza studiile superioare teologice. În același timp, se subliniază necesitatea găsirii unor mijloace pentru selecționarea mai riguroasă a absolvenților de liceu care doresc să urmeze cursurile Facultății de Teologie, în care scop s-a propus acordarea binecuvântării de înscriere în limitele unui plafon de medie ;

Ca urmare a discuțiilor de mai sus și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă ca, începând cu anul 1997, Centrele eparhiale să acorde binecuvântare de înscriere la admiterea în Facultățile de teologie ortodoxă candidaților licești cu diplomă de bacalaureat, care au cel puțin media 8,00 la absolvirea liceului.*
- *Centrele eparhiale vor găsi căile și mijloacele pentru a-i încuraja pe preoții și monahii absolvenți de Seminar teologic sau care au întrerupt studiile superioare teologice spre a se prezenta la admitere sau a le continua la Facultățile de teologie, la fără frecvență.*
- *Aprobă ca Centrele eparhiale să întocmească situații cu preoții absolvenți de Seminar sau cu studiile superioare teologice întrerupte pe care le vor trimite Sectorului de Învățământ al Patriarhiei Române, urmând ca pe baza acestora să se solicite Ministerului Învățământului locuri distincte la fără frecvență.*
- *Aprobă obligativitatea participării studenților teologi de la toate specializările Facultății de Teologie la orele de seminar și de practică liturgică, prevedere ce va fi inclusă în Regulamentul cadru al Facultăților de Teologie ce se va elabora.*
- *Aprobă, în principiu, organizarea unei întâlniri a Comisiei sinodale a învățământului cu personalul didactic din învățământul superior teologic, cu pregătirea temeinică a acestei tematici.*
- *Aprobă ca, în viitor, titularizarea cadrelor didactice pe posturile pentru care au concurat la Facultățile de teologie să se facă numai cu acordul prealabil al Sinodului Mitropolitan din rază.*

Temei nr. 5872/1996 — Adresa Episcopiei Alba Iuliei nr. 64/1996 cu propuneri privind revizuirea și completarea Protocoalelor încheiate între Patriarhia Română și Ministerul Învățământului, în legătură cu dreptul Chiriarhilor de a prezida comisiile de admitere și de absolvire la instituțiile de învățământ teologic și în legătură cu notarea la conduită a studenților teologi.

Din referatul Comisiei învățământului rezultă că pentru a respecta prevederile Legii Învățământului, aceasta a opinat că ierarhul locului poate participa la aceste comisii, în calitate de observator, ceea ce exclude orice posibilitate de interpretare a prezenței sale la comisii, dar oferă posibilitatea cunoașterii reale a modului de pregătire și apreciere a seminaristilor. În scopul materializării acestei propuneri este necesară o consultare prealabilă cu Ministerul Învățământului, pe baza unei motivații adecvate.

În urma discuțiilor purtate în plen, a punctelor de vedere formulate și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă ca, pentru o mai intensă implicare a Bisericii în formarea teologică a slujitorilor ei, ierarhul care patronează școli teo-*

- logice în eparhia sa, să poată participa personal sau prin delegat, la examenele de admitere, de absolvire și de diplomă de la Seminariile teologice liceale și de la Facultățile de Teologie. Când ierarhul este reprezentat printr-un delegat, acesta va prezenta în scris un raport de evaluare a modului de desfășurare a examenelor și a rezultatelor obținute. Participarea exclude orice influențare asupra obiectivității Comisiei care lucrează conform reglementărilor stabilite de Ministerul Învățământului,
- Aprobă ca studenții și elevii teologi eliminați dintr-o instituție de învățământ teologic să nu mai fie primiți la alte instituții de învățământ teologic, fără consultarea prealabilă a Chiriarhului de unde se face transferul.
 - Aprobă punerea în aplicare a hotărârii Sfântului Sinod nr. 4249/13—14 iunie 1994 privind notarea la conduită a studenților teologi prin calificative.
 - Aprobă ca cele de mai sus să fie incluse în Regulamentele cadru ale Facultăților de teologie și Seminariilor teologice liceale.

Temei nr. 5469/1996 — Adresa Mitropoliei Moldovei și Bucovinei nr. 5532/1996 privind aprobarea Planului de învățământ la specializarea Teologie-Conservare, restaurare patrimoniu cultural de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității «Al. I. Cuza» din Iași.

Din referatul prezentat și din intervenția I.P.S. Mitropolit Daniel rezultă că această propunere a fost făcută în scopul completării adecvate a titlaturii acestei specializări și a corelării acesteia cu planul de învățământ elaborat în consultare cu specialiști de la Academia de Arte Plastice din București, având ca finalitate formarea de restauratori competenți și autorizați.

Ca urmare a celor de mai sus și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- Aprobă reformularea denumirii specializării Teologie-Patrimoniu cultural în Teologie-Conservare, restaurare patrimoniu cultural.
- Aprobă Planul de învățământ la specializarea Teologie-Conservare, restaurare patrimoniu cultural de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași, propus de Mitropolia Moldovei și Bucovinei.

Temei nr. 6312/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ în legătură cu tipărirea manualelor de Religie pentru clasele I—IV prin Editura Didactică și Pedagogică și problema retipăririi unor manuale pentru Seminariile teologice liceale.

În referat se arată că Editura Didactică și Pedagogică a tipărit un tiraj de 1 151 475 manuale de Religie, potrivit comenzilor Inspectoratelor Școlare Județene, reprezentând necesarul pentru populația școlară de la clasele I—IV din anul de învățământ 1996—1997, exemplare ce au fost distribuite gratuit în școli sau urmează a fi distribuite. De asemenea, se subliniază necesitatea identificării manualelor care lipsesc, cât și a posibililor autori sau colective de autori ce ar putea elabora

noile manuale de Religie, precum și, punerea de acord a manualelor ce se vor tipări cu programele analitice.

Ca urmare a celor de mai sus și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă ca Centrele eparhiale să ia măsurile necesare pentru a vedea modul de distribuire a manualelor de Religie pentru clasele I—IV, prin Inspectoratele școlare județene și să comunice Sectorului de Învățământ eventualele deficiențe în scopul remedierii lor.*
- *Aprobă următoarea modalitate de lucru în legătură cu reeditarea manualelor pentru seminariile teologice liceale :*
 - a. *actualizarea comisiilor de elaborare și revizuire a manualelor teologice aprobată de Sfântul Sinod ;*
 - b. *identificarea manualelor lipsă sau a celor care necesită revizuirea ;*
 - c. *identificarea programelor analitice pe baza cărora se vor elabora manualele, în vederea realizării concordanței acestora sub aspectul conținutului și actualității lor.*
 - d. *identificarea posibililor autori, fie pentru elaborarea manualelor de către un autor, fie de colective de autori.*

Temei nr. 6366/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ privind îmbunătățirea proiectului Regulamentului Seminarilor teologice liceale propus de Ministerul Învățământului.

În cuprinsul referatului se arată că, Ministerul Învățământului a elaborat un set de 36 regulamente, între care și Regulamentul Liceelor Teologice care prezintă cadrul general de funcționare al Seminarilor teologice liceale ortodoxe. Acest Regulament a fost distribuit Seminarilor teologice prin Inspectoratele Școlare Județene pentru observații și propuneri, care, după ce au fost centralizate la Sectorul de Învățământ, au fost trimise de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la o Comisie în vederea examinării și definitivării. Regulamentul a fost supus apoi dezbaterilor Consfătuirii directorilor Seminarilor teologice liceale (Galați, 21—22 octombrie 1996).

Comisia constată că, așa cum a fost definitivat și prezentat Sfântul Sinod, *Regulamentul evidențiază deplina autoritate a Bisericii Ortodoxe Române în ce privește organizarea și desfășurarea învățământului teologic seminarial.*

Ca urmare a punctelor de vedere exprimate în cadrul discuțiilor și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă Regulamentul cadru al Seminarilor teologice liceale, discutat și acceptat la Consfătuirea directorilor Seminarilor teologice liceale de la Galați și avizat de Comisia de învățământ, urmând a fi înaintat Ministerului Învățământului.*
- *Aprobă ca, pe baza acestui Regulament cadru, Comisia directorilor Seminarilor teologice liceale să elaboreze un Regula-*

ment de organizare și funcționare a Seminarilor teologice liceale.

Temei nr. 3650/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ privind Hotărârea Guvernului României nr. 301 din 20 mai 1996 în legătură cu organizarea și desfășurarea doctoratului.

În referatul Sectorului de Învățământ, se menționează că față de reglementările anterioare, potrivit Hotărârii de Guvern nr. 301/1996, la examenul de admitere la doctorat nu se va mai susține examen de limbă străină modernă și că doctoranzii din seriile anterioare anului 1990 au obligația de a susține teza până la data de 31 decembrie 1997, după această dată pierzând dreptul de a continua studiile.

În cadrul discuțiilor din plen s-a subliniat că, dată fiind importanța acestei Hotărâri care aduce unele înnoiri și ținând seama de hotărârea sinodală anterioară, prin care s-a reglementat modalitatea de organizare și desfășurare a doctoratului în teologie, este necesar ca, pe de o parte, această problemă să fie dată în studiu decanilor Facultăților de teologie și profesorilor îndrumători de teză de doctorat, iar pe de altă parte, că această Hotărâre de Guvern trebuie pusă în aplicare spre a nu crea disfuncționalități în privința organizării doctoratului în teologie, urmând ca profesorii îndrumători de teze și decanii să aducă propuneri concrete ținând seama de specificul bisericesc al acestor studii.

Ca urmare a celor de mai sus și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă ca Decanatele Facultăților de teologie ortodoxă împreună cu profesorii îndrumători de teze de doctorat să studieze acest act normativ, urmând să se evedențieze specificul organizării și desfășurării cursurilor de doctorat la Facultățile de teologie ortodoxă și să facă propuneri privind modalitățile de punere în aplicare a Hotărârii de Guvern nr. 301/1996.*

Temei nr. 6365/1996 — Referatul Sectorului de Învățământ privind rezultatele Consfătuirii directorilor seminariilor teologice liceale de la Galați (21—22 octombrie 1996).

Din referatul prezentat, rezultă că, Patriarhia Română și Ministerul Învățământului au organizat, în perioada 21—22 octombrie 1996 la Galați, Consfătuirea directorilor Seminariilor teologice liceale ortodoxe, cu participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos.

În cadrul lucrărilor Consfătuirii au fost prezentate referate privind : activitatea managerială de evaluare și de cunoaștere a legislației, planurile de învățământ în vederea elaborării unui plan de învățământ unitar ; aspecte privind revizuirea și îmbunătățirea programelor analitice și au fost formulate propuneri în legătură cu : *sistemul perfecționării cadrelor didactice teologice și a celor care predau Religia în învățământul de stat ; aprobarea unor comisii și a componentei acestora privind problemele învățământului seminarial ; retipărirea formularelor de Diplomă pentru toate unitățile de învățământ teologic preuniversitar ; fixarea disciplinelor la care să se susțină teze trimestriale ; la profilul*

filologic să nu se admită corijență anuală ; reintroducerea uniformei tradiționale ; disciplina elevilor care să țină seama de specificul școlii și de misiunea pentru care se pregătesc ; obligativitatea cazării în internatul școlii a elevilor seminariști ; reducerea normei didactice a directorilor de seminar pentru a se putea dedica activității educative ; organizarea de concursuri școlare pe discipline teologice și fixarea locului de desfășurare a acestora ; definirea raporturilor dintre instituțiile de învățământ teologic preuniversitar și Inspectoratele școlare județene în vederea unei mai bune colaborări.

Având în vedere propunerile formulate în cadrul Consfătuirii directorilor Seminariilor teologice liceale, discuțiile care au avut loc în plen pe marginea lor și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

— Aprobă propunerile formulate în cadrul Consfătuirii directorilor Seminariilor teologice liceale (Galați, 21—22 oct. 1996) și avizate de Comisia învățământului, după cum urmează :

a. sistemul perfecționării cadrelor didactice teologice și a celor care predau Religia în învățământul de stat, în sensul ca perfecționarea să se facă pe secții și să se realizeze la intervale de 5 ani ; perfecționarea să se organizeze și pentru obținerea definitivatului și a celorlalte grade didactice, prin cele patru centre teologice universitare abilitate ; la specializarea în străinătate să fie avute în vedere și cadrele didactice seminariale.

b. aprobarea unor comisii și a componentei acestora privind problemele învățământului seminarial după cum urmează :

— Comisia pentru planuri de învățământ și programe (curriculum) formată din : Pr. Prof. Chirilă, Cluj — președinte, Arhid. Prof. T. Mihalache, Buzău, Pr. Prof. M. Ciulei, Tr. Măgurele, Pr. Prof. P. Moțoc, Târgoviște, Monahia F. Cosma — Agapia ;

— Comisia pentru duhovnicie și spiritualitate formată din : Pr. Prof. V. Mihoc, Neamț — președinte, Pr. Prof. N. Țugui, Galați, Pr. Prof. I. Popescu, Caransebeș, Arhim. Lavrentie Găță, Căldărușani, Arhim. Clement Popescu, Cernica ;

— Comisia pentru administrare și management formată din : Pr. Prof. Const. Popescu, Craiova — președinie, Pr. Prof. C. Sârbu, București, Pr. Prof. Eugen Matei, Câmpulung, Pr. Prof. N. Bălașa, Râmnic, Pr. Prof. N. Hurjui, Roman.

c. Retipărirea formularelor de Diplomă pentru toate unitățile de învățământ teologic preuniversitar ;

d. Fixarea disciplinelor la care să se susțină teze trimestriale :

— Clasa a IX-a : Catehism, Istoria bisericească universală, Limba și literatura română, Limba modernă I ;

— Clasa a X-a : Noul Testament, Istoria bisericească universală, Limba și literatura română, Limba modernă I ;

— Clasa a XI-a : Vechiul Testament, Noul Testament, Catehism, Limba și literatura română, Limba modernă I ;

— Clasa a XII-a : Noul Testament, Dogmatică, Istoria Bisericii Române, Limba modernă I ;

— Clasa a XIII-a : Noul Testament, Dogmatică, Istoria Bisericii Române, Limba și literatura română ;

e. Propunerea ca la două discipline (Dogmatică și Liturgică) de la profilul filologic să nu se admită corijență anuală ;

f. Reintroducerea uniformei tradiționale ;

g. Aspecte privind disciplina elevilor care să țină seama de specificul școlii și de misiunea pentru care se pregătesc ;

h. obligativitatea cazării în internatul școlii a elevilor seminarisți ;

i. reducerea normei didactice a directorilor de seminar pentru a se putea dedica activității educative ;

j. organizarea de concursuri școlare pe discipline teologice și fixarea locului de desfășurare a acestora : Misiologie — Galați, Dogmatică — Râmnicu Vâlcea, Noul Testament — Cluj, Vechiul Testament — Caransebeș, Liturgică și Tipic — Câmpulung, Istoria Bisericii Ortodoxe Române — Alba Iulia ;

k. definirea raporturilor dintre instituțiile de învățământ teologic preuniversitar și Inspectoratele școlare județene, în vederea unei mai bune colaborări.

— Aprobă ca Centrele eparhiale să ia măsurile necesare pentru înștiințarea Seminarilor teologice liceale în vederea punerii în aplicare a măsurilor adoptate.

Temei nr. 5366/1996 — Referatul Sectorului de învățământ privind necesitatea aprobării unui plan de învățământ unic pentru seminariile teologice liceale și a unor planuri de învățământ pentru clasele de profil, altele decât cele teologice.

În referatul Comisiei se constată că această problemă a constituit obiect al preocupărilor Consfătuirii directorilor Seminarilor teologice liceale de la Galați (21—22 oct. 1996) când, s-a stabilit că este necesară definitivarea Planurilor de învățământ, apreciindu-se că această lucrare trebuie adusă la îndeplinire de către Comisia pentru planuri și programe (curriculum) a directorilor Seminarilor teologice liceale.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

— Aprobă întocmirea unui Plan de învățământ unitar pentru toate Seminarile teologice liceale și a unor Planuri de învățământ pentru clasele de profil, altele decât cele teologice. Acestea vor fi alcătuite de către Comisia pentru Planuri și Programe a directorilor Seminarilor teologice liceale și apoi supuse dezbaterei și hotărârii Sfântului Sinod.

Temei nr. 6595/1996 — Adresa Episcopiei Buzăului nr. 4237/1996 prin care sesizează asupra statutului absolvenților Liceului Pedagogic Ortodox particular din Municipiul Buzău.

Referatul asupra problemei evidențiază cele prezentate în adresa Episcopiei Buzăului precum și faptul că Sfântul Sinod prin hotărârea

nr. 327 din 7 februarie 1996 nu a aprobat ca în sistemul învățământului particular să funcționeze clase de Seminar teologic, absolvenții acestor școli nefiind recunoscuți sau angajați în cadrul unităților noastre bisericești.

La propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Recomandă Centrelor eparhiale să nu acorde binecuvântarea de înscriere la admiterea în învățământul superior teologic absolvenților Liceului Pedagogic Ortodox din Buzău.*

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor, raportorul Comisiei relațiilor externe bisericești, să prezinte referatele asupra :

Temei nr. 6594/1996 — Adresa I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului nr. 1804/1996 cu propunerea de a se examina posibilitatea revizuirii Statutului Vicariatului Ortodox Român din Banatul Jugoslav de la Vârșeț.

În adresa I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului se subliniază faptul că în bună parte, acest Statut, datorită condițiilor politice din perioada în care a fost redactat și aprobat, nu a putut cuprinde prevederi de natură să definească foarte clar păstrarea legăturilor cu Biserica Mamă, cu excepția art. 111, în care se stipulează că «*chestiunile spirituale-canonice vor fi rezolvate de Patriarhia Ortodoxă Română din București*» și art. 112 în care se prevede că «*Vicarul aduce la cunoștința Patriarhiei Ortodoxe Române deciziile de ordin spiritual-canonic ale Consistoriului Vicarial*», articole despre care se precizează că sunt în contradicție.

Adresa concluzionează cu punctul de vedere al I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului care, ținând cont și de dorința unei părți a clericilor și a totalității credincioșilor ortodocși români din Jugoslavia, apreciază ca necesară revizuirea Statutului Vicariatului și punerea lui de acord cu realitățile actuale, căutându-se și căile necesare pentru ridicarea Vicariatelor de la Vârșeț și de la Gyula la rangul de Episcopii.

În cadrul discuțiilor care au avut loc în plen, s-a arătat că, pentru a se da curs propunerii de ridicare a celor două Vicariate la rangul de Episcopii este necesară punerea de acord a clerului local, care încă mai are rețineri față de această inițiativă, cu credincioșii lor care doresc acest lucru și care dau semne de încurajare a acestei inițiative, neuitându-se implicațiile pe care le generează existența unor eparhii : existența unor prevederi statutare, alegerea ierarhului, stabilirea sediului, selecția personalului aferent, aspectele financiare și altele.

Ca urmare a discuțiilor purtate în plen, a numeroaselor puncte de vedere exprimate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Aprobă constituirea unei comisii speciale care să studieze statutele Vicariatelor Ortodoxe Române de la Vârșeț și de la Gyula, în vederea îmbunătățirii prevederilor referitoare la misiunile ortodoxe printre românii din Jugoslavia și Ungaria. Îmbunătățirile care se vor aduce să prevadă elementele necesare de or-*

ganizare și funcționare a celor două structuri bisericești românești din Jugoslavia și Ungaria, la nivel de eparhie care, în prima etapă, să fie conduse de câte un ierarh Locum-Tenens dintre membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prin analogie cu situația Vicariatului Ortodox Sârb din Timișoara, considerat de către Patriarhia Sârbă ca eparhie și condusă de către un ierarh.

La discuțiile comisiei speciale vor participa și cei doi vicari de la Vârșeț și de la Gyula.

Temei nr. 5181/1996 — Adresa I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, prin care aduce la cunoștință legăturile I.P.S. Mitropolit Vladimir cu stilistii din România.

Din adresa respectivă sunt reținute opiniile I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, potrivit cărora legăturile I.P.S. Mitropolit Vladimir cu stilistii din România provoacă confuzii și neînțelegeri în cuprinsul jurisdicției canonice și administrative a Mitropoliei Basarabiei, mai ales prin hirotonirea de către I.P.S. Mitropolit Vladimir a unor preoți stilști provenind din România pe care-i numește ca preoți în Republica Moldova, aceștia având o atitudine negativă la adresa Patriarhiei Române și a Mitropoliei Basarabiei condusă de I.P.S. Mitropolit Petru.

În cadrul discuțiilor din plen s-a reținut că este necesar a se purta o corespondență pe această temă cu I.P.S. Mitropolit Vladimir de la Chișinău și cu Patriarhia Moscovei.

Ca urmare a dezbaterilor din plen și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *la act cu regret de situația creată în Basarabia datorită legăturilor stabilite de I.P.S. Mitropolit Vladimir de la Chișinău cu stilistii din România.*
- *I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei este rugat să alcătuiască o documentație cu date și exemple concrete privind legăturile necanonice stabilite de I.P.S. Mitropolit Vladimir cu stilistii din România. Această documentație să fie folosită în cadrul discuțiilor ce vor avea loc cu reprezentanții Patriarhiei Moscovei și într-o eventuală corespondență cu I.P.S. Mitropolit Vladimir pe această temă.*

Temei nr. 6330/1996 — Situația realizării colectei pentru Mitropolia Ortodoxă a Basarabiei din anul 1996.

Referatul Sectorului II Economic al Administrației Patriarhale prezintă situația realizării colectei pentru Mitropolia Basarabiei, ca urmare a apelului Sfântului Sinod adresat credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române în zilele de 15 august și 14 septembrie 1996, în urma căruia s-a realizat suma parțială de lei 85 476 150, fiind în curs acțiunea de colectare a sumelor de la alte protoierii din țară.

În urma dezbaterilor avute și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *la act de situația realizării colectei pentru Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei până la 20 octombrie 1996.*

— *Se va solicita centrelor eparhiale să ia cuvenitele măsuri pentru ca protoierii din subordine, care nu au transmis sumele rezultate din colectă, să le vireze de urgență, la Administrația Patriarhală.*

Temei nr. 5153/1996 — Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către Sanctitatea Sa Ilie II, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist (26—30 septembrie 1996).

Referatul surprinde aspecte ale vizitei făcută Bisericii Ortodoxe Române în perioada 26—30 septembrie 1996, de către Sanctitatea Sa Ilie II, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, în fruntea delegației Bisericii Ortodoxe a Georgiei, ca răspuns la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

După sosirea, în ziua de 26 septembrie 1996, și întâmpinarea delegației pe Aeroportul Internațional București—Otopeni de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și alți membrii ai Sfântului Sinod, precum și de reprezentanți ai autorităților de stat, a avut loc *primirea oficială în Catedrala Patriarhală* din București, unde, după închinarea la moaștele Sf. Cuv. Dimitrie cel Nou, a fost oficiat un Te-Deum, urmat de cuvântările Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și Sanctității Sale Patriarhul Catolicos Ilie II.

În seara aceleiași zile, Sanctitatea Sa Patriarhul Catolicos Ilie II, însoțit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a făcut o *vizită protocolară Președintelui României*, Dl. Ion Iliescu, ca răspuns la primirea din primăvara acestui an care a avut loc cu prilejul prezenței Domniei Sale în Georgia.

Momentul culminant al vizitei l-a constituit *coliturghisirea celor doi întâistătători ai Bisericii Ortodoxe și a membrilor celor două delegații, în dimineața zilei de vineri, 27 septembrie la praznicul Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul*, originar din Iviria Georgia, în ctitoria sa, Mănăstirea Antim din București. Sfânta Liturghie a fost precedată de târnosirea Paraclisului Mănăstirii Antim, consolidat și repictat, cât și de slujba de binecuvântare a noului corp de clădiri destinat viețuitorilor Mănăstirii Antim, ambele lucrări finalizate prin atenta purtare de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. În cadrul Sfintei Liturghii, cei doi întâistătători au rostit cuvinte de învățătură.

În cursul aceleiași zile, la orele 18,00, a avut loc o *ședință solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române* prilejuită de vizita în România a Sanctității Sale Ilie II, Patriarhul Catolicos a toată Georgia, în cadrul căreia au fost subliniate bunele raporturi frățești dintre cele două Biserici Ortodoxe surori și popoarele lor.

În ziua de 28 septembrie, delegația Patriarhiei Georgiei a oficiat *slujbe religioase la Monumentul Soldatului Necunoscut și la Cimitirul Eroilor Tineri*, unde au fost păstrate pioase momente de reculegere și au fost depuse jerbe de flori, fiind vizitată apoi noua biserică aflată în construcție la Cimitirul Eroilor Tineri, unde Sanctitatea sa Ilie II a rostit cuvânt de mângâiere celor prezenți.

În dimineața aceleiași zile, delegația Bisericii Ortodoxe a Georgiei condusă de Sanctitatea Sa Patriarhul Catolicos Ilie II și însoțită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și alți ierarhi a pornit într-un *pe-lerinaj spiritual de două zile în cuprinsul Episcopilor Argeșului și Râmnicului*. Program care a cuprins vizitarea reședinței Episcopiei Argeșului și a Mănăstirilor Curtea de Argeș și Horezu, și poposirea la reședința Episcopiei Râmnicului în ziua de 28 septembrie, săvârșirea Liturghiei arhieresti în Catedrala Episcopală din Râmnicu Vâlcea și revenirea la București în ziua de 29 septembrie.

Pe tot parcursul vizitei făcută Bisericii Ortodoxe Române, delegația a fost întâmpinată cu căldură de clerul și credincioșii români veniți în mare număr la acest popas spiritual, de viețuitorii mănăstirilor vizitate și peste tot au fost rostite cuvântări ocazionate de momentele vizitei.

Vizita oficială a delegației Patriarhiei Georgiei condusă de Sanctitatea Sa Patriarhul Catolicos Ilie II s-a încheiat în ziua de 30 septembrie 1996.

În urma examinării referatului, a discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de către Sanctitatea Sa Ilie II, Patriarhul Catolicos a toată Georgia (26—30 septembrie 1996), urmând ca în revistele centrale bisericești să se publice reportajul detaliat al acestei vizite.*
- *Aduce mulțumiri PP. SS. Episcopi Gherasim al Râmnicului și Calinic al Argeșului pentru dragostea cu care au sprijinit buna desfășurare a vizitei.*

Temei nr. 4091/1996 — Invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de către Sanctitatea Sa Karekin I, Patriarhul Suprem Catolicos al tuturor armenilor, de a vizita, în fruntea unei delegații, Biserica Armeniei de la Ecimiadzin (noiembrie 1996).

În referatul Comisiei se reliefează eă, în octombrie 1995, cu prilejul participării în România la festivitățile de aniversare a 110 ani de Autocefalie și a 70 de ani de la ridicarea Bisericii noastre la rangul de Patriarhie, Sanctitatea Sa Karekin I, Patriarhul Suprem Catolicos al tuturor armenilor a invitat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să viziteze Biserica Armeniei de la Ecimiadzin, la o dată ce se va stabili pe canale oficiale.

Ulterior, Sanctitatea Sa a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și o invitație scrisă de a vizita Biserica Armeniei, cu nădejdea că vizita va întări legăturile dintre aceste două Biserici surori, invitație care a fost acceptată, convenindu-se ca data vizitei să fie în cursul lunii noiembrie 1996.

Ca urmare a acestei invitații, a discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de către Sanctitatea Sa Karekin I, Patriarhul Suprem Catolicos al tuturor armenilor, de a vizita, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, Biserica Armeniei de la Ecimiadzin, în luna noiembrie 1996.*
- *Este de acord ca din delegația Bisericii Ortodoxe Române să facă parte I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P.S. Episcop Timotei al Aradului.*

Temei nr. 6337/1996 — Trecerea la cele veșnice a Prea Fericitului Partenie al III-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa (23 iulie 1996).

Referatul asupra problemei informează plenul Sfântului Sinod că, la data de 23 iulie 1996, aflându-se în vizită în Grecia, Prea Fericitul Partenie al III-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa a trecut la cele veșnice, după 38 de ani de slujire arhierescă în condiții destul de vitrege, dintre care 29 de ani ca Episcop al Cartaginei (din 1958) și 9 ani ca Patriarh (din 17 februarie 1987).

După ce, la Atena au fost împlinite rânduielile bisericești privind trecerea la cele veșnice a unui arhieru, Biserica Greciei și autoritățile de stat locale aducând omagiul cuvenit unei personalități de talia Patriarhului Partenie al III-lea, rămășițele pământești au fost transportate pe calea aerului la Cairo, în ziua de 27 iulie și depuse, după rânduiala locului, în Catedrala Patriarhală Sf. Nicolae din Cairo. Până în ziua de 30 iulie, când s-a oficiat slujba prohodirii, ierarhi, clerici și credincioși din cuprinsul celor 14 eparhii de pe tot cuprinsul Africii, sufragane Patriarhiei Alexandriei au fost în pelerinaj, au slujit și au priveghat pe păstorul lor mutat la Domnul.

Reprezentanții Bisericilor Ortodoxe surori, reprezentante la prohodirea Patriarhului Partenie al III-lea, între care și reprezentantul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, superiorul așezămintelor românești de la Ierusalim și Iordan, Arhim. Ieronim Crețu, au avut o întâlnire cu membrii Sfântului Sinod al Patriarhiei Alexandriei și a toată Africa în ziua de 30 iulie 1996.

După slujba prohodirii, prezidată de I.P.S. Mitropolit Locum Tenuens Pavel de Johannesburg, Președintele Sfântului Sinod al Patriarhiei Alexandriei, la care au fost prezenți și conducătorii celorlalte Biserici creștine din Egipt, între care și Papa Șenuda al III-lea al Bisericii Copte, rămășițele pământești ale Patriarhului Partenie al III-lea au fost îngropate în Biserica Sf. Gheorghe din cartierul creștin al orașului Cairo, necropola patriarhilor Alexandriei.

Ca urmare a discuțiilor purtate, în cadrul cărora a fost evocată marea personalitate a Patriarhului Partenie al III-lea, cu contribuții esențiale pe tărâm pan-ortodox, intercreștin și ecumenic, la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de trecerea la cele veșnice a Prea Fericitului Partenie al III-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa.*

Temei nr. 6347/1996 — Referatul P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor privind discuțiile purtate la Geneva cu reprezentantul Patriarhiei Moscovei, I.P.S. Mitropolit Kiril de Smolensk, privitor la Biserica Ortodoxă din Basarabia.

Referatul subliniază principalele elemente care au caracterizat discuțiile purtate la Geneva de cei doi ierarhi, cu prilejul reuniunii anuale a Comitetului Central al CEB, cu privire la situația Bisericii Ortodoxe din Basarabia, exprimându-se, de ambele părți regretul pentru situația existentă dar și necesitatea inițierii de discuții în vederea găsirii soluțiilor pentru normalizarea vieții bisericești din Republica Moldova;

Ca urmare, în scopul refacerii relațiilor frățești dintre cele două Biserici, cei doi ierarhi au ajuns la formularea următoarelor propuneri:

— *inițierea unui dialog bilateral, cu câte trei persoane de fiecare parte, pentru a explora posibilitățile de găsire a unor soluții, dialog ce ar putea debuta în jurul datei de 10 noiembrie 1996 la Geneva;*

— *organizarea unei a doua reuniuni oficiale care ar urma să aibă loc după 2—3 săptămâni sau luni (ianuarie sau februarie 1997), cu speranța că atunci se vor stabili elementele pentru semnarea unui acord.*

Referatul arată că aceste propuneri au fost transmise verbal Patriarhiei Române prin P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor.

În cadrul discuțiilor care au urmat în plen, au fost evidențiate numeroase puncte de vedere privind dorința mai veche a Patriarhiei Române privind inițierea acestui dialog, transmisă Patriarhiei Moscovei dar rămasă fără răspuns; pregătirea temeinică a dialogului care să fie abordat de pe poziții ferme, dar într-o atmosferă frățească; necesitatea recunoașterii Mitropoliei Basarabiei de către autoritățile de la Chișinău, ca entitate distinctă bisericească, alături de cea legată canonic de Patriarhia Moscovei, fapt care ar determina orientarea adecvată a credincioșilor.

Din discuțiile purtate au rezultat trei principii care să stea la baza abordării dialogului cu Patriarhia Moscovei în problema Bisericii Ortodoxe din Republica Moldova: 1) *existența de facto a Mitropoliei Basarabiei, ca eparhie canonică aflată sub jurisdicția Patriarhiei Române;* 2) *dreptul cetățenesc al clerului și credincioșilor din statul independent Republica Moldova de a alege cărei structuri bisericești să aparțină, respectându-se astfel libertatea de opțiune;* 3) *relațiile dintre cele două Biserici Ortodoxe surori să fie caracterizate nu de confruntare, ci de cooperare frățească.*

Luând act de conținutul referatului P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor, de ansamblul discuțiilor din plen și de punctele de vedere exprimate cât și de propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

— *Adresează P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor rugămintea de a comunica I.P.S. Mitropolit Kiril de Smolensk faptul că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a luat act de poziția Patriarhiei Moscovei, fiind în așteptarea răspunsului Sanctității Sale Alexei II, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia,*

la propunerile de dialog făcute anterior de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

— Este de acord cu inițierea dialogului dintre cele două Biserici, dialog care să aibă la bază următoarele principii :

1) existența «de facto» a Mitropoliei Basarabiei, ca eparhie canonică aflată sub jurisdicția Patriarhiei Române ;

2) dreptul clerului și credincioșilor din Republica Moldova de a alege liberi cărei structuri bisericesti să aparțină ;

3) relațiile dintre cele două Biserici Ortodoxe surori să fie caracterizate nu de confruntare, ci de cooperare frățească.

— Aprobă constituirea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române din care, în principiu să facă parte : II.PP.SS. Mitropoliti Daniel al Moldovei și Bucovinei și Nestor al Olteniei, eventual P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, însoțiți de P.C. Pr. Sava Marin ca interpret.

Temei nr. 6338/1996 — Invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de către I.P.S. Mitropolit Vladimir al Kievului și a toată Ucraina de a participa la aniversările prilejuite de împlinirea a 400 de ani de la nașterea și a 350 de ani de la mutarea la Domnul a Mitropolitului Petru Movilă al Kievului (decembrie 1996).

În cuprinsul referatului sunt prezentate inițiativele Bisericii Ortodoxe a Ucrainei de a aniversa nașterea și mutarea la Domnul a Mitropolitului Petru Movilă al Kievului, prilej cu care se va face și proclamarea solemnă a canonizării sale ca sfânt. De asemenea, sunt prezentate discuțiile care au avut loc în cadrul ședinței Sfântului Sinod al Bisericii noastre la 3—5 iulie a.c., și hotărârile aduse, cât și lucrarea Comisiei speciale pentru studierea vieții și operei Mitropolitului Petru Movilă al Kievului.

În acest context se arată în referat că Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit din partea I.P.S. Mitropolit al Kievului o invitație pentru a participa la «comemorarea a 400 de ani de la nașterea și a 350 de ani de la trecerea în rândul celor drepti a marelui fiu al Bisericilor noastre, Mitropolitul Petru Movilă al Kievului» care va avea loc în a doua jumătate a lunii decembrie a.c.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericesti, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Ia act de invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de către I.P.S. Mitropolit Vladimir al Kievului și a toată Ucraina, de a participa la aniversările prilejuite de împlinirea a 400 de ani de la nașterea și a 350 de ani de la mutarea la Domnul a Mitropolitului Petru Movilă al Kievului.*

— *Biserica Ortodoxă Română va fi reprezentată de I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, însoțit de încă un delegat, prilej cu care va fi evocată personalitatea de excepție a Mitropolitului Petru Movilă al Kievului, ca fiu al Bisericii noastre.*

Temei nr. 6336/1996 — Sesiunea anuală a Comitetului Central al Conferinței Bisericilor Europene.

Referatul arată că din partea Bisericii noastre a participat o delegație condusă de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei din care au făcut parte : P.S. Episcop Teofan Sinaitul, vicar patriarhal, în calitate de membru al Comitetului Central al CBE și Breabăn Cristina, studentă în anul IV la facultatea de Teologie Ortodoxă din București, înlocuind pe monahia Bălan Maria, de asemenea membră a Comitetului Central al CBE.

Sunt prezentate apoi subiectele care au fost pe ordinea de zi a Comitetului Central al CBE, după cum urmează : 1) *Alegerea Secretarului General* ; 2) *Procesul integrării Conferinței Bisericilor Europene și a Comisiei Ecumenice Europene pentru Biserică și Societate* ; 3) *Noi cereri de admitere în CBE ale unor comunități creștine din Europa* ; 4) *Contribuția financiară a Bisericilor membre la bugetul CBE care va avea drept criteriu de calcul : numărul membrilor fiecărei biserici, produsul național brut (PIB) și contribuția la Națiunile Unite. În baza acestor criterii, contribuția anuală a Bisericii Ortodoxe Române va fi de circa 40.000 franci elvețieni* ; 5) *Extinderea mandatelor unor membri ai Staff-ului CBE (Secretarului de Studii, Pr. Prof. Univ., Viorel Ioniță, până la 31 decembrie 1998)* ; 6) *Stadiul pregătirilor pentru cea de a doua Adunare Ecumenică Europeană de la Graz, Austria din anul 1997* ; 7) *Elaborarea unor declarații publice ale CBE privind : solidaritatea cu popoarele dezrădăcinate ; reconcilierea din Cipru ; încurajarea păcii și dialogului în Irlanda de Nord și în legătură cu Conferința Interguvernamentală a Uniunii Europene.*

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de participarea reprezentanților Bisericii noastre la sesiunea pe anul 1996 a Comitetului Central al Conferinței Bisericilor Europene și de problemele dezbătute cu acest prilej.*
- *Se va face o analiză aprofundată asupra modului de calculare a sumei la care ar trebui să se ridice contribuția financiară a Bisericii noastre la bugetul Conferinței Bisericilor Europene.*

Temei nr. 6346/1996 — Vizita I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la unele instituții universitare și misionare din Marea Britanie (26 sept. — 8 oct. 1996).

În prezentarea făcută în plen de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei au fost reliefate momentele importante ale acestei vizite între care : susținerea unor conferințe publice la : Societatea pentru Misiune Bisericească din Marea Britanie (CMS) în vederea stabilirii unor colaborări privind activitățile de asistență social-caritativă din Biserica noastră, precum și conferințe la Universitățile din Londra și York ; întâlniri și discuții la Universitățile din Oxford și Durham, în vederea stabilirii unor colaborări cu Facultățile de Teologie Ortodoxă din România ; contacte cu personalități bisericești de prim rang ale Bisericii Anglicane și ale Bisericii Catolice din Anglia. Au avut loc, de asemenea, întâlniri cu românii stabiliți în Anglia precum și oficierea unei Sfinte Liturghii la Parohia Ortodoxă Română din Londra.

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de vizita făcută în Marea Britanie de la I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, urmând ca un reportaj al acesteia să se publice în revistele centrale bisericești.*

Temei nr. 5804/1996 — Participarea P.S. Episcop Epifanie al Buzăului la festivitățile organizate de Biserica Ortodoxă Bulgară cu prilejul împlinirii a 1050 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Ioan de Rila (16—21 octombrie 1996).

În referatul asupra problemei se arată că P.S. Episcop Epifanie al Buzăului a participat la aceste festivități ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și al Bisericii Ortodoxe Române, transmitând Bisericii Ortodoxe Bulgare și Prea Fericitului Patriarh Maxim mesajele încredințate.

Referatul subliniază participarea Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, alături de reprezentanții celorlalte Biserici Ortodoxe surori, care au constituit un real sprijin și o binefacere pentru ierarhia canonică, clerul și credincioșii Bisericii Bulgare, care a trecut prin adânci frământări și tulburări generate de apariția unor structuri necanonice paralele.

Participarea P.S. Episcop Epifanie al Buzăului la Festivitățile din Bulgaria a constituit și un prilej de vizitare a Parohiei Ortodoxe Române din Sofia, unde a oficiat Sfânta Liturghie și a transmis mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de păstrare a identității românești și de promovare a relațiilor de bună înțelegere cu frații ortodocși bulgari.

La propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de participarea P.S. Episcop Epifanie al Buzăului la solemnitățile organizate de Biserica Ortodoxă Bulgară cu prilejul împlinirii a 1050 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Ioan de Rila, urmând ca un reportaj al acestei participări să fie publicat în revistele centrale bisericești.*

Temei nr. 2971/1996 — Participarea I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale și a PP.SS. Casian Episcopul Dunării de Jos și Irineu Slătineanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Râmnicului la cea de a X-a Întrunire Internațională de Rugăciune pentru Pace «Oameni și Religii» (Italia, 7—10 oct. 1996).

Referatul subliniază că delegația Bisericii noastre a participat la un colochiu de studii la Roma și apoi la Ziua de Rugăciune pentru Pace de la Assisi, în cadrul căroră și cu o participare distinsă (Președintele Italiei — Dl. Oscar Luigi Scalfaro, Președintele Comisiei Uniunii Europene — Dl. Jacques Santer și Directorul General UNESCO — Dl. Federico Mayor) a fost făcută o evaluare a celor 10 ani de organizare a unor

astfel de întâlniri, delegații Bisericii noastre susținând referate bine apreciate (I.P.S. Mitropolit Serafim — «Paștele comun în anul 2000» iar P.S. Episcop Casian — «Mai întâi pace cu Dumnezeu și apoi pace între oameni»).

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de participarea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la cea de a X-a Întrunire Internațională de Rugăciune pentru Pace «Oameni și Religii» din Italia, despre aceasta urmând a se publica un reportaj în revistele centrale bisericești.*

Temei nr. 6339/1996 — Participări ale teologilor ortodocși români la întruniri bisericești internaționale cu caracter interortodox și ecumenic.

În cuprinsul referatului, se arată că de la ultima întrunire a Sfântului Sinod, reprezentanți ai Bisericii noastre au participat la întruniri internaționale cu caracter interortodox și ecumenic, după cum urmează :

a) Participarea Pr. Prof. Univ. Aurel Jivi de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu la *Întrunirea președinților și secretarilor Comisiilor Interortodoxe în Dialogurile cu Bisericile eterodoxe care a avut loc la sediul Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol (30 august — 2 sept. 1996), în cadrul căreia a fost făcută o evaluare asupra celor mai recente întruniri ale fiecăreia dintre dialogurile în curs, între care cel mai recent cel cu Alianța Mondială Reformată, al cărei secretar ortodox este Pr. Prof. Univ. Aurel Jivi.*

b) Participarea Pr. Michael Tița, consilier patriarhal la Sectorul Relații Externe Bisericești, înlocuind pe I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la *lucrările plenului Comisiei «Credință și Constituție» din cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor, care au avut loc la Moshi, Tanzania (10—24 august 1996), în cadrul căreia au fost examinate rapoartele Directorului și respectiv ale Moderatorului Comisiei privind modul de realizare a unor proiecte și programe inițiate de CEB, aflate în curs de derulare, ideea principală fiind aceea a reafirmării scopului principal al mișcării ecumenice și al Comisiei «Credință și Constituție», de a lucra pentru realizarea unității văzute a Bisericii lui Hristos. Discuțiile au accentuat necesitatea redefinirii modalităților de realizare a acestui deziderat, mai cu seamă, în contextul în care, lumea ortodoxă are serioase rezerve privind tendințele actuale din cadrul mișcării ecumenice, de îndepărtare destul de evidentă față de idealurile inițiatorilor ecumenismului acestui secol.*

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei pentru relații externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de participarea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la diferite întruniri internaționale cu caracter ecumenic, urmând a se face prezentări ale acestora în revistele bisericești.*

Epuizându-se examinarea problemelor înscrise pe Ordinea de zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* adresează ierarhilor prezenți călduroase mulțumiri pentru modul în care au contribuit, în Comisiile de lucru și în plen, la analizarea și soluționarea tuturor chestiunilor aduse în dezbateră a acestei ședințe a Sfântului Sinod.

Potrivit prevederilor statutare, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară închisă prezenta ședință de lucru, precum și sesiunea pe anul 1996 a Sfântului Sinod* și aduce prin os de rugăciune Bunului Dumnezeu pentru lucrarea săvârșită împreună cu toți ierarhii acestui for bisericesc în folosul Bisericii noastre străbune, a clerului și poporului dreptcredincios și a unității Ortodoxe în cursul anului 1996.

În acordurile cântării «Cuvine-se cu adevărat», ședința se ridică la orele 20,00.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul Proces-Verbal.

PREȘEDINTELE SFÂNTULUI SINOD

† TEOCTIST

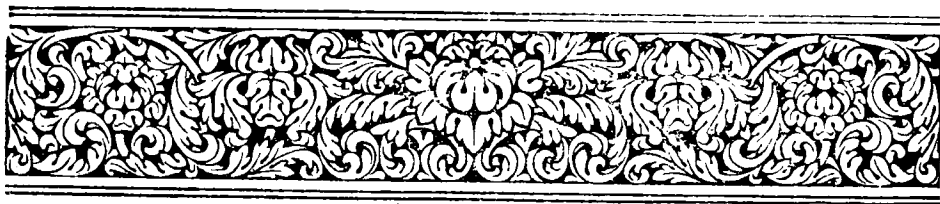
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SECRETARUL SFÂNTULUI SINOD

† EPISCOP TEOFAN SINAITUL

VICAR PATRIARHAL

• R E C E N Z I I •

M. PETRESCU — DĂMBOVIȚA, HADRIAN DAICOVICIU, DAN GH. TEODOR, LUCIA BĂRZU, FLORENTINA PREDĂ, *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea*, București, 1995, 463 p. + 12 hărți.

Compendiul de *Istoria României* (de la începuturi până în secolul al VIII-lea), degajat de concepția depășită a materialismului dialectic și istoric, cuprinde partea de cea mai mare durată în *istoria României*, începând din cele mai vechi timpuri și până în secolul al VIII-lea, când poporul român este constituit în spațiul său carpato-dunăreano-pontic ca popor, neo-latin, vorbind idiomul neolatin al limbii încheiate neolatine, limba română. De acum el a intrat într-o nouă etapă mare a dezvoltării sale economice, sociale, politice și culturale, corespunzătoare evului mediu timpuriu.

Metodologic, lucrarea este divizată în trei părți, cuprinzând următoarea periodizare: societatea preistorică, societatea antică și perioada de trecere și de început în evul mediu.

Societatea preistorică, circa 1.000.000 — secolul I î.Hr. cuprinde epocile pietrei, 1.000.000—2500 î.Hr., respectiv paleoliticul. În prima perioadă a paleoliticului inferior, circa 1.000.000—120.000 ani, o dată cu producerea intenționată a uneltelor de muncă de către grupele protoumane, hominizi, omul și-a însușit hrana cu unelte primitive din piatră și, mai târziu, cu unelte și arme perfecționate din silix și piatră, o dată cu deprinderea vânătorii ca ramură economică deosebită. În lupta pentru existență, omul a folosit și focul pentru pregătirea hranei și contra frigului și a animalelor sălbatice.

Cele mai vechi dovezi despre existența comunităților omenesti de pe teritoriul României sunt unelte rudimentare din pietre de prundis de râu, lucrate pe o față sau pe amândouă, care au fost folosite pentru cioplit, tăiat și răzuit. Asemenea piese au fost descoperite la suprafața solului la Fărcașele, pe valea Dârjovului, lângă Slatina și în alte locuri situate între Olt și Argeș, precum și în depresiunea Sibiului.

În cea de-a doua perioadă, a paleoliticului mijlociu, circa 120.000—35.000 ani, condițiile aspre ale climei și teama de animalele sălbatice i-au determinat pe oameni să locuiască și în peșteri, utilizând focul, ca în stațiunea de la Ripiceni-Izvor, de la Prutul mijlociu, și Mitoc, precum și din peșterile de la Baia de Fier și Borosteni din Oltenia, Ohaba Ponor, Nandru și Peștera din Transilvania, Iozășel din Crișana și din alte localități din diferite regiuni; această perioadă fiind mai bine atestată pe teritoriul României.

În cea de-a treia perioadă, a paleoliticului superior, circa 35.000—10.000/8.000 î.Hr., omul, pe deplin format, a realizat noi și importante progrese în domeniul tehnicii de prelucrare a silixului, cum se constată prin descoperirile făcute în numeroase stațiuni de pe teritoriul țării noastre, ca la Iozășel-Arad, Ripiceni-Izvor și Mitoc din Moldova, Vișag în Banat, Saligny în Dobrogea și în alte localități.

Perioada următoare a epocii pietrei, corespunde epipaleoliticului-mezoliticului, milenii XI—XII î.Hr., care a apărut în condițiile retragerii și dispariției glaciației

Wurm, ca și a variațiilor climatice. Paralel cu vânătoarea practică de la distanță, cu ajutorul arcului și săgeții, s-a intensificat pescuitul cu harpoanele, precum și culegerea hranei vegetale mai variate. Cele mai vechi dovezi pe teritoriul țării noastre din grupul epipaleolitic aparțin gravettianului târziu din Moldova, din Banat și din Muntenia. În mezolitic întâlnim preocupări ale vieții spirituale, datorită obiectelor confecționate cu motive geometrice gravate și alte forme.

Epoca următoare corespunde neo-eneoliticului, care se remarcă prin schimbări mari în cultura materială și structura economică a societății omenești, trecându-se de la faza inițială de culegători, la aceea de producători de hrană, caracterizată prin cultivarea primitivă a plantelor și creșterea animalelor domestice, față de care vânatul și pescuitul au acum un rol secundar.

Din punct de vedere al periodizării neo-eneolitice pe teritoriul României s-au deosebit trei mari perioade, denumite neoliticul timpuriu, neoliticul mijlociu (dezvoltat) și eneolitic, cunoscute pentru unele zone ale Europei și Orientului Apropiat sub denumirile de epoca aramei sau de calcolitic.

În prima dintre aceste perioade, a *neoliticului timpuriu* (circa 7000—5000 î.Hr.), caracterizată prin unele progrese în domeniul uneltelor (topoare din piatră șlefuită), cultivarea plantelor, creșterea vitelor, apariția statuetelelor din lut ars și uneori piatră a avut loc o întărire treptată a organizației tribale în cadrul societății gentilice matriliare. Cele mai vechi așezări ale comunităților neoliticului timpuriu aparțin culturii *Protosesklo* și au fost identificate îndeosebi la Cârcea-Dolj, Gura Baciului-Cluj și Ocna Sibiului.

În etapa următoare, a *neoliticului mijlociu* (circa 5000—3800 î.Hr.), comunitățile gentilice au continuat să se dezvolte. Oamenii folosesc unelte mai perfecționate, pentru lucrat pământul, cu brăzdare din corn de cerb și piatră, ca la Rast-Dolj. Au devenit acum sedentari, întemeind sate de tip adunat, cu bordeie și locuințe de suprafață, apropiate. Pe teritoriul României sunt atestate următoarele culturi de origine meridională: Vința-Turdaș, Dudești, Vădastra, Boian și Hamangia.

În etapa următoare a eneoliticului (circa 3800—2700 î.Hr.), alături de unelte din piatră, silex, os, corn și lut ars, care continuă, ca tehnică și formă, pe cele mai vechi, se intensifică cunoașterea și folosirea aramei sub formă de cupru nativ sau de minereuri de cupru locale.

Comunitățile omenești de pe teritoriul României, aflate acum în plină dezvoltare a societății gentilice matriliare au întreținut legături atât între ele, cât și cu lumea egeo-mediteraneană, cu păstorii nomazi din stepele nord-pontice și regiunile de silvostepă ale Ucrainei, precum și cu purtătorii culturii amforelor sferice din Volhynia și Podolia. Culturile mai evolute pe teritoriul țării noastre sunt cunoscute sub denumirile de Gumelnița, Sălcuța, Cucuteni-Ariușd, Petrești, Românești, Cernavoda I, Decea Mureșului, Bodrogkeresztur, Sălcuța IV — Herculane — Cheile Turzii.

În perioada următoare are loc procesul de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului, în jur de 2700 î.Hr., mai precis pe la 2000 î.Hr., până la 1800 î.Hr.

Din punct de vedere etnic, în spațiul carpato-balcanic, în urma contactelor autohtonilor cu triburile stepelor nord-pontice și din silvo-stepa Ucrainei, a avut loc, în această perioadă, procesul de indoeuropeanizare, rezultând o nouă sinteză etno-culturală, denumită convențional *pre-tracică*, care stă la baza configurării etnice și lingvistice a tracilor din epocile bronzului și Hallstatt-ului.

Din punct de vedere arheologic, trecerea la epoca bronzului în spațiul carpato-dunăreano-pontic este pusă, în general, în legătură cu mișcările de populații dinspre stepele nord-pontice, datorită cărora nu au fost desființate, ci asimilate, etnic și cultural, vechile populații autohtone din eneolitic. În condițiile istorice din spațiul carpato-balcanic, în perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului s-a constituit baza etnică indoeuropeană, cu denumirea de *pre-tracică*, care constituie substratul pe care s-a creat sinteza culturală și etnică *posttracică* din Bronzul timpuriu și mijlociu, din care, în Bronzul târziu și Hallstatt-ul timpuriu, s-au cristalizat *tracii*, din care s-au desprins apoi *geto-dacii*, care au contribuit, alături de romani, la etnogeneza românească.

Fondul local al culturilor din eneolitic, în urma contactului cu elemente pătrunse dinspre est, sud și nord, s-a transformat treptat în culturi noi, cu o arie întinsă de răspândire, prin noi sinteze etno-culturale, rezultate din combinarea fondului autohton cu diferite elemente din afară. Astfel, în valea Dunării Inferioare a continuat să se dezvolte cultura Cernavoda, respectiv Cernavoda II și III. Pe baza fondului Cernavoda I și a unor elemente Sălcuța și Gumelnița, s-a constituit în sudul Olteniei, grupul *Celei*, înrudit cu cultura Cernavoda III și cu analogii în grupul Ezero din Bulgaria. Cultura Cernavoda III s-a răspândit în Transilvania și mai departe în Slovacia, contribuind la geneza grupului Boleraz.

În teritoriul est-carpatic, perioada de trecere de la eneolitic la epoca bronzului se reflectă în cultura amforelor sferice și complexul Horodiștea-Foltești. Din cultura *amforelor sferice*, răspândită din centrul Germaniei până la Bug, este importantă varianta moldo-volhyno-podoliană, caracterizată prin morminte în cutii de piatră. Complexul Horodiștea-Erbiceni-Foltești este constituit din două culturi, prima cunoscută sub denumirea de *Horodiștea-Erbiceni* (jud. Botoșani) pe Prutul Mijlociu și Erbiceni (jud. Iași). A doua cultură a acestui complex este denumită *Foltești* (jud. Galați), răspândită în sud-estul Moldovei, și nord-estul Munteniei. Asemănător cu cultura Foltești este și aspectul *Zăbala* (jud. Covasna). Ritul funerar al comunităților complexului cultural Horodiștea-Erbiceni-Foltești se caracterizează prin morminte cu ocră, simbol al credinței în viața de dincolo.

Paralel cu aceste culturi, în sud-vestul României se localizează pătrunderi ale grupurilor Kostolac și Vučedol (din Serbia și Croația).

Epoca bronzului constituie începutul civilizației tracice pe teritoriul Daciei, care se caracterizează prin metalurgia bronzului. Organizarea tribală a devenit mai stabilă, viața economică bazându-se, în general, pe agricultura primitivă (cu aratru de lemn și brăzdaru tot de lemn sau corn) și pe creșterea animalelor domestice, ca și pe o intensă exploatare a zăcămintelor de minereuri de aramă, a aurului și a sării.

În ceea ce privește religia trece pe primul plan adorarea forțelor naturii, în special a soarelui. Din punct de vedere al cronologiei, perioada Bronzului timpuriu este plasată între 2000—1800 și 1700—1550 sau 1800—1550 î.Hr. A doua perioadă a Bronzului mijlociu, între 1700/1550 și 1350/1300 î.Hr., iar a treia, a Bronzului târziu, până către 1150 î.Hr.

În epoca Bronzului timpuriu vor fi supraviețuit în Banat unele comunități ale culturilor *Cofoeni* și *Vučedol*, din perioada de trecere la epoca bronzului, iar în Moldova se întâlnesc resturile de locuire ale triburilor aspectului *Bogdăncști* (jud. Bacău). Mai bine atestate resturile culturii *Glina-Schneckenberg*, cunoscută sub denumirea de *Glina III-Schneckenberg*.

Alte comunități ale bronzului timpuriu aparțin în Muntenia grupului *Zimnicea*, cu legături în Balcani.

Prin aceste culturi și grupuri culturale ale Bronzului timpuriu se atestă nivelul comunităților *proto-tracice* din spațiul carpato-dunăreano-pontic, caracterizat printr-o viață sedentară, bazată pe agricultură primitivă și pe creșterea oilor.

În Bronzul mijlociu avem culturile: Pecica, Vatina, Gârla Mare-Cârna și Ver-bicioara. În regiunea de dealuri din centrul și nord-estul Munteniei, s-a constituit cultura *Monteoru* (jud. Buzău), care s-a extins spre sud, în Câmpia Română, spre nord, în jumătatea de sud a Moldovei și sud-estul Transilvaniei și spre est, până pe teritoriul Basarabiei. La est de Carpați, partea de vest a Moldovei centrale și nordul provinciei s-a dezvoltat cultura *Costișa* (jud. Neamț).

În Bronzul târziu sunt localizate în Transilvania, Crișana și Maramureș culturile Wietenberg, Otomani și Suciul de Sus. Prezența obiectelor de aur în unele tezaure constituie dovada atelierelor specializate în lucratul acestuia, cât și a prezenței unei aristocrații tribale. În ultima perioadă a bronzului târziu (cca. 1300—1150 î.Hr.) se constată modificări esențiale în economia și cultura comunităților locale. Metalurgia bronzului a căpătat o dezvoltare mai mare. Se adaugă aspecte

deosebite, mixte și de tranziție către perioada următoare a Hallstatt-ului timpuriu, cum sunt culturile Noua și Coșlogeni și aspectele contemporane cu ele, Fundeni Doamnei, Verbicioara V și Zimnicea-Plovdiv.

Prezența elementelor de tip Coșlogeni și Zimnicea-Plovdiv în așezarea Troia VII constituie indicii relative la pătrunderea în această perioadă a unor populații din spațiul danubiano-balcanic în nord-vestul Anatoliei.

Ultima perioadă a istoriei societății preistorice este cunoscută sub denumirea de epoca fierului, cu cele două epoci, a Hallstatt-ului (numire după o necropolă dintr-o regiune bogată în sare din Austria Superioară), și la La Tène (după o așezare întărită de tip oppidum, de pe malul lacului Neuchâtel din Elveția).

Prin răspândirea treptată a metalurgiei fierului în spațiul carpato-danubiano-pontic, între secolele XII și VIII î.Hr. s-au pus bazele dezvoltării metalurgiei fierului. În această vreme, în urma dezvoltării metalurgiei bronzului și a introducerii treptate a fierului, a continuat procesul separării meșteșugarilor de agricultori.

Ca rit funerar s-a practicat indeosebi incinerarea în morminte plane sau tumulare și, alături de ea, și inhumăția cu scheletele în poziția întinsă sau chircită.

Din punct de vedere cronologic, timp de circa șapte secole, cele patru faze ale Hallstatt-ului sunt datate astfel: Hallstatt A(1150—1000 î.Hr.), Hallstatt B(1000—750 î.Hr.), Hallstatt C(750—600 î.Hr.) și Hallstatt D(600—500 î.Hr.).

În perioada mijlocie a primei epoci a fierului (Hallstatt C) se înregistrează primele manifestări de cultură materială ale geto-dacilor, aparținând culturii *Basarabi* (după necropola tumulară de la Basarabi, jud. Dolj), răspândită din Pannonia până în Basarabia și din Transilvania, de la Mureș, până în Voivodina inclusiv, între Dunăre și Balcani, în Bulgaria și în Dobrogea. Elemente izolate au fost semnalate și în Serbia, Slovenia și zona est alpină.

Căarakteristice pentru cultura Basarabi sunt așezările întâlnite pe locuri dominante sau așezările întinse în șesuri.

Din punct de vedere etnic, marea arie de răspândire a culturii Basarabi, pe aproape tot teritoriul vechii Dacii, constituie dovada concludentă relativ la desprinderea geto-dacilor din triburile nord-tracice. În vremea culturii Basarabi, o dată cu acest proces etnic, se consideră și generalizarea limbii geto-dacice.

Cultura materială a geto-dacilor a continuat să se dezvolte în perioada târzie a primei epoci a fierului (Hallstatt D), în care se manifestă mai multe grupuri cu anumite particularități, cum este grupul *Ferigele* (satul Ferigele, com. Costești, jud. Vâlcea), răspândit, de la sfârșitul secolului al VII-lea până în secolul al V-lea î.Hr., inclusiv, în zonele de dealuri subcarpatice din Muntenia, Oltenia și Banat. Un alt grup este grupul *Bârsești* (jud. Vrancea), caracteristic pentru sudul Moldovei și nordul Dobrogei. În Transilvania avem grupul *Ciumbrud* (raza orașului Aiud, jud. Alba), Geto-dacii s-au separat de tracii nordici, corespunzători Hallstatt-ului timpuriu, cu începere din Hallstatt-ul mijlociu, adică din secolul al VIII-lea î.Hr.

În comparație cu datele de ordin arheologic și numismatic avem și pe acelea ale izvoarelor scrise privitoare la geto-daci. Ca vechime, în primul rând, avem pe acelea ale lui Hecate din Milet (circa 530—470 î.Hr.), privind pe crobizii din Dobrogea. Urmează apoi Herodot (cca. 434—425 î.Hr.), care ne dă și informații cu privire la geografie, cum este Porata sau Pyretos-Prut, Tiarantos (probabil Siret), Maris (Mureș), precum și date etnografice cu privire la credințele și practicile religioase ale dacilor, ca și informații despre agatârșii din Transilvania și singinii din Câmpia Tisei. Din sec. V î. Hr. datează și informațiile istoricilor Hellenicos din Lesbos Herodot, cu privire la religia geto-dacilor, Tucidite (cca. 460—396 î. Hr.) și Sofocle care se referă la regele getilor Charnabon. Izvoarele literare din perioada secolelor IV—III î. Hr. sunt mai numeroase, datorită expedițiilor lui Filip II, Alexandru cel Mare și Lysimachos la Dunărea de Jos. Informațiile vor fi reluate odată cu expansiunea romană la Dunărea de Jos, în special în opera geografului Strabon (63 î. Hr. — 19), cu date referitoare la vremea lui Burebista. După Caius Iulius Caesar (100—44 î. Hr.), care ne-a transmis cea mai veche informație despre daci aceștia se înveci-

nau cu «pădurea Hercinică» din nordul Alpilor până la munții Slovaciei (în *De Bello galico*, VI, 252).

Despre cuceririle lui Burebista, în est până la Olbia, s-a referit și Dion Chrysostomos (40—120). La geto-dacii de după Burebista și până la cucerirea Daciei de către romani și până la retragerea aureliană se referă și Dio Cassius (care a scris opera sa cu începere din 229). Diferite informații au mai fost transmise de L. Annaeus Florus, contemporan cu Traian și Hadrian, Plinius cel Bătrân (23—79), Tacitus (55—120), Dioscoride, Pseudo-Apuleus, Plinius cel Tânăr (61/62—114). Informații despre geto-daci se găsesc și în operele poetice ale lui P. Ovidius Naso (43—17), C. Valerius Martial (40—104) și Papinius Statius (40/45—96).

Informații de ordin geografic avem apoi la Claudiu Ptolemeu (100—170). După 250 sau, din sec. IV avem informații în Tabula Peutingeriană, harta drumurilor mai importantă din antichitate. Mărturiile literare scrise cu privire la geto-daci se completează cu cele de ordin epigrafic. Un interes deosebit pentru vremea lui Burebista, între 62/61 și 48 î.Hr. prezintă decretul în cinstea solului Acornion din Dionysopolis.

În ceea ce privește limba daco-geților, care constituie substratul limbii române, locul acesteia este marea familie de limbă indo-europeană, apartenența ei fiind la grupul *satem*, denumit astfel după cuvântul sanscrit *satam*, pentru sută, precum și frudirea ei cu limbile sanscrită, iraniană, baltoslavă, armeană și illiro-messapică. Un număr de cuvinte din limba traco-dacică a lăsat urme până astăzi în limbile română și albaneză.

Geto-dacii au avut strânse raporturi cu populațiile învecinate lor, cimerieni, greci, sciti, illiri, traci sudici, cu efecte asupra dezvoltării civilizației lor. Un loc aparte îl ocupă întemeierea coloniilor grecești de pe litoralul vestic al Mării Negre și legăturile cu geto-dacii. Vor lua ființă și se vor dezvolta trei orașe pe coasta dobrogeană, a Mării Negre: Histria, Tomis și Callatis, care vor constitui focare ale civilizației grecești antice în lumea traco-geto-dacă.

În prima jumătate a secolului I î. Hr., dezvoltarea internă a lumii geto-dace, generalizarea proprietăților private, întărirea aristocrației gentilico-tribale și transformarea ei într-o clasă conducătoare sau politică, a făcut ca ea să treacă de la societatea preistorică la cea caracteristică societății antice. Pe plan politic s-a trecut la o organizare de caracter statal. Întemeietorul statului dac a fost regele Burebista, care și-a început domnia în jurul anului 82 î. Hr. și a durat până la răsturnarea sa de la putere, la idele lui martie 4 î. Hr., sau, după unii, chiar mai înainte.

Centralizarea statului dac era o centralizare politică, nu administrativă. Izvoarele antice nu spun lămurit unde se afla uniunea de triburi a lui Burebista, în jurul căreia regele a înfăptuit unitatea politică a neamului daco-get. În această privință au fost exprimate două puncte de vedere: unul, care susține originea «dacică», intra-carpatică, a puterii lui Burebista, cu centrul la Costești, în Munții Orăștiei, Cetatea Sarmizegetusei regale va fi peste un secol și jumătate cetatea de scaun a lui Decebal. Celălalt punct de vedere pledează pentru originea «getică», extracarpatică, în Câmpia munteană, cu așezările dacice la Popești și Piscu Crăsani.

Geto-dacii nu au cunoscut instituția sclaviei, cu împărțirea între stăpâni de sclavi și sclavi. Izvoarele antice vorbesc despre două componente sociale principale: tarabostes (pileati) și capillati (kometai, comati). Primii erau aristocrația militară și sacerdotală, iar ceilalți erau oamenii de rând. Obștea stătească forma, probabil, cadrul obișnuit pentru dependența oamenilor de rând față de tarabostes.

Ca succesori al lui Burebista se cunosc; Deceneu, Comosicus, Coryllus, Scorigo, Duras-Diurpaneus și Decebal. Sub unul din doi monarhi, Deceneu și Comosicus, care cumulează puterea laică și autoritatea sacerdotală, trebuie să se fi petrecut mutarea reședinței politice din cetatea de la Costești pe muntele Kogaionon (Dealul Grădiștii), unde se construiește cetatea Sarmizegetusa.

În toată perioada dintre Burebista și Decebal au avut loc conflicte între geto-daci și romani, fiindcă expansiunea romanilor în Balcani reprezenta un pericol pentru lumea geto-dacilor. Cucerirea Dobrogei de către romani, în 29 î. Hr.,

arătase dacilor primejdia română, care-i pândea. Sfârșitul secolului I î. Hr. și veacul următor poartă pecetea unei eroice și dramatice lupte pentru înlăturarea acestui pericol. Sub împăratul Claudius, în anul 46, teritoriul Dobrogei a fost anexat Moesiei. În timpul lui Nero, guvernatorul Moesiei, Tiberius Platinus Silvanus Aurelianus a organizat între 62—66 o vastă operație de strămutare din zona de la nord de Dunăre a 100.000 de transdanubieni în Moesia. Pentru aceasta, în primele luni ale anului 69 a avut loc un puternic atac dacic în Moesia. Pentru protejarea frontierei dunărene, dinastia romană a Flaviilor a înființat o flotă specială, *classis Flavia Moesica*, ale cărei stațiuni erau la Aegyssus și la Barboși. În iarna anului 85/86 se produce o puternică incursiune a dacilor, poate sub conducerea lui Decebal în Moesia. În cadrul măsurilor de apărare, Domițian a decis împărțirea Moesiei. În cadrul măsurilor de apărare Domițian a decis împărțirea Moesiei în două provincii de rang consular, despărțite prin râul Ciabrus (azi Tibrița, în Bulgaria), Moesia Superior în vest și Moesia Inferior, în est, cuprinzând în întregime Dobrogea.

Procesul de reunificare politică a daco-geților, pentru a face față noii situații, are loc sub Decebal, când statul dac atinge cel mai înalt nivel de dezvoltare și redevine o mare putere militară, fiind pentru romani mult timp un potrivnic de temut. În iarna anului 85/86 dacii trec Dunărea, poate sub conducerea lui Decebal, și pustiesc teritoriul provinciei Moesia. Guvernatorul provinciei, C. Oppius Sabinus, este învins și i s-a tăiat capul. În această situație, însuși Domițian vine în Moesia și ia măsuri urgente de remediere a situației. Comanda trupelor romane a fost încredințată lui Cornelius Fuscus, prefectul praetoriului, care i-a respins pe atacatori peste Dunăre. În aceste împrejurări, bătrânul Diurpaneus i-a cedat în 87 tronul său lui Decebal, care înfruntă și învinge armata romanilor, undeva în zona localității Adamclisi, și Fuscus este omorât. În anul următor, 88, Domițian a trimis în Dacia o nouă armată, pusă sub comanda generalului Tettius Julianus. Confruntarea cu Decebal a avut loc în strămtăoarea de la Tapae (Porțile de fier ale Transilvaniei), unde dacii sunt respinși.

Conflictul s-a încheiat printr-o pace în 89, Decebal fiind reprezentat la tratative de fratele său Diegis. Regele dac este obligat să înapoieze prizonierii și armele, și ca rege clientelar urma să primească de la Imperiu subsidii, ingineri, meșteri, constructori, instructori militari, mașini de război.

După asasinarea lui Domițian în 96 și scurta domnie a lui Nerva, în anul 98, ajunge la tron M. Ulpius Traianus (98—117), general roman, născut la Italica în Hispania. Pentru noul împărat, problemele de la Dunărea de Jos i s-au părut mai urgente decât prezența sa în capitala imperiului și întreprinde o călătorie de inspecție la Dunăre, luând măsuri de organizare în vederea unui război împotriva dacilor. Au loc cele două războaie împotriva dacilor, 101—102 și 105—106, în urma cărora Dacia este cucerită, iar Decebal părăsește Sarmizegetusa însoțit de o escortă prin munți, încercând să organizeze o nouă rezistență. Este urmărit și ajuns de un detașament de călăreți romani comandat de Tiberius Claudius Maximus și Decebal se sinucide eroic. Prada de război în care s-a inclus și tezaurul lui Decebal, a fost imensă, cum rezultă și din scena 78 de pe Columna lui Traian. Ar fi fost constituită din 165.000 Kg. aur și 331.000 Kg. argint, care au putut redresa, parțial, finanțele Imperiului roman și înlesni mari lucrări de construcție, cum a fost și forul de la Roma, organizarea de jocuri și spectacole ș.a. După informația lui Dio Cassius, tezaurul lui Decebal ar fi fost scos din apele Sargeției, unde fusese ascuns, prin trădarea lui Bicillis. Pe lângă tezaur au fost capturați circa 50.000 de războinici.

Cucerirea romană a deschis calea unui proces istoric de cea mai mare însemnătate, romanizarea Daciei. Se dezvoltă cultura materială, arhitectura, viața spirituală, arta în general. Se răspândește știința de carte și utilizarea scrierii, atestate de cele circa 3.000 de inscripții, majoritatea în limba latină, descoperite în Dacia. Toate acestea au însemnat pentru Dacia o reală și puternică dezvoltare economică și culturală. Romanizându-se, autohtonii au dobândit accesul la situații mai bune și, în cele din urmă, *Constitutio Antoniana* din 212 a conferit în masă cetățenia română.

În Dacia romană au fost înființate 12 orașe, care atestă o viață economică și culturală prosperă; Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa, întemeiată prin 107—110, de Decimus Terentius Scaurianus, primul guvernator al Daciei, fiind singurul oraș al provinciei în timpul domniei lui Traian. Au urmat Napoca (Cluj-Napoca) Drobeta (Drobeta-Turnu Severin), Apulum (Alba Iulia), Romula (Reșca), Potaissa (Turda), Porolissum (Moigrad), Dierna (Orșova), Tibiscum (Jupa), Ampelum (Zlatna), Malva, localizat la Romula (Reșca, jud.Olt), Durostorum (Silistra), Troesmis (Toplița, în Dobrogea).

De-a lungul celei mai mari părți a perioadei stăpânirii romane, armata Daciei număra circa 40.000 de soldați, ceea ce reprezenta aproximativ 10% din totalul forțelor armate romane. În Dacia romană au staționat trei legiuni, având fiecare un efectiv de 5600 de soldați, legiunea fiind împărțită în 10 cohorte conduse de tribuni militari. Garnizoana permanentă, de la cucerirea Daciei și până la abandonarea ei oficială, a avut, la *Apulum*, *legio XIII Gemina*. Între 106 și 118/119 a staționat la *Berzobis* (Berzovia), în Banat, *legio IV Flavia Felix*, iar în 167 sau 168 a fost adusă la *Potaissa*, *legio V Macedonica*. La rândul ei, și provincia Moesia Inferior a fost puternic fortificată cu castre și castele, dintre care mai importante au fost: *Arrubium* (Măcin), *Sucidava* (Mârleanu), *Salsovia* (Mahmudia), *Halmyris* (Independența), pe Dunăre, precum și *Ulmelum* (Pantelimonul de Sus) și *Ibidas* (Salva Rusă) în interior.

Către mijlocul secolului al III-lea, Dacia se înfățișează ca o provincie puternic și ireversibil romanizată, ca o parte componentă a zonei latinofone a Imperiului.

Criza economică prin care trecea provincia Dacia, îndeosebi în secolul al II-lea, a fost o consecință directă a marelui crize prin care trecuse Imperiul roman în epoca respectivă. Aurelian (270—275), apreciind inutilitatea apărării acestei provincii, a decis părăsirea ei, fixând granița din această zonă a Imperiului pe Dunăre. În același timp, a înființat la sudul Dunării o provincie nouă în teritoriul Moesiei, cu același nume, care curând va fi împărțită în două provincii, *Dacia Ripensis*, între Dunăre și Balcani, cu capitala la Ratiaria (Arçar în Bulgaria) și *Dacia Mediterranea* la sud de aceasta, cu capitala la Serdica (Sofia). Urmează capitolul *Autohtonii și migratorii* (secolele I—VIII). Un rol important în procesul contînității și romanizării îl are creștinismul (p. 288—293). După războaiele dacilor cu romanii (105—106), sarmații pătrund pe teritoriul Moldovei și către sfârșitul domniei lui Hadrian se vor extinde și în spațiul Munteniei. Din teritoriul Moldovei, sarmații, intrați sub hegemonia carpilor, vor întreprinde cu aceștia, mai multe acțiuni împotriva Imperiului, la sudul Dunării. Un alt val de migratori este acela al populațiilor germanice, care au presat asupra dacilor liberi și sarmaților. Presiunea lor va determina marile atacuri carpice din 245—247 cu distrugerile de pe limes-ul transalutan. Începând cu mijlocul și a doua jumătate a secolului al III-lea și apoi, în cursul secolelor al IV-lea și al V-lea, populații noi și-au făcut apariția în zona carpato-dunăreano-pontică. Unele dintre aceste populații sunt *vandalii*, care se infiltraseră mai ales din părțile vestice și nord-vestice ale Daciei. Tot vandalii par să fie și *taitulii*. Spre deosebire de vandali, *goții* joacă un rol însemnat în istoria postaureliană a Daciei. Se perindă *gretungii* (= ostrogotii, oameni de stepă), *hunii*, care și fac apariția la 375 în zonele nord-pontice, *gepizii*, a treia ramură a neamurilor gotice, avarii, călăreți nomazi, de origine turanică, originari din stepele de la sudul lacului Baikal care au început să se deplaseze spre vest în a doua jumătate a secolului al V-lea, spunând unele triburi nomade huno-bulgare, ajung spre mijlocul secolului al VI-lea în regiunile de la nordul Caucazului și în stepele nord-pontice. Avarii se deplasează spre apus și în 567 înving pe gepizi și le ocupă teritoriile dominate de ei. În regiunile extra-carpătice ale României încep în acest timp să se infiltreze slavii. Câțiva ani mai târziu, împăratul bizantin Mauriciu Tiberiu, cere în 578 ajutor militar caganului avar Baian împotriva slavilor nord-dunăreni. În anul 623 slavii din zonele Cehiei își cuceresc independența față de avarii. Către sfârșitul secolului al VIII-lea cel de-al doilea caganat avar este definitiv înfrânt de către armatele lui Carol cel Mare, care ajunsese cu stăpânirea sa și în regiunile Pannoniei. Un alt grup de migratori, care și fac apariția în cursul secolului al VI-lea în regiunile carpato-dunărene sunt slavii. Deplasarea în masă a slavilor în regiunile Dunării de Jos și Mijlocii și așezarea lor temporară aici s-a

produs în a doua jumătate a secolului al VI-lea. Urmare a răscoalelor armatelor imperiale în anul 602, de sub conducerea lui Focas, granița dunăreană a Imperiului se prăbușește, făcând posibilă deplasarea în Imperiu a majorității slavilor nord-dunăreni. Grupurile slavilor rămași la nord de Dunăre vor intra treptat, în contact cu obștile sătești autohtone, însușindu-și numeroase bunuri ale civilizației romanice. Cu începere din secolul VIII se desfășoară pe scară largă procesul de asimilare slavă în masa românească.

În cursul acestui proces de asimilare a fost posibilă și transmiterea târzie, în secolele al IX-lea — al X-lea, în fondul principal al limbii române a unor cuvinte de origine sud-slavă dar aceasta nu a mai putut modifica structura gramaticală și caracterul esențial latin al limbii române. Limba și poporul român erau deja constituite pe arena istoriei în momentul primirii acestor adaosuri lingvistice sudice, astfel că, în timpul etnogenezei românești, slavii nu au mai avut nici un rol important. Spre sfârșitul secolului al VII-lea, în regiunile extracarpătice pătrund grupurile migratoare ale protobulgarilor turanici, sub conducerea lui Asparuh (679—680). Această nouă invazie va afecta doar pentru scurtă vreme numai regiunile de sud ale Moldovei, precum și unele zone ale Munteniei și Olteniei. Cercetările arheologice au stabilit că, încă în cursul secolului al VIII-lea, pe întreg teritoriul Daciei s-a desfășurat un continuu proces de uniformizare a civilizației locale, care a căpătat tot mai mult un caracter propriu românesc, specific teritoriului carpato-dunăreano-pontic. Se poate afirma că epoca ce începe odată cu retragerea stăpânirii romane de la nordul Dunării și continuă până la sfârșitul primului mileniu și începutul celui următor, poate fi definită ca o perioadă istorică specifică dezvoltării și consolidării obștilor sătești daco-romane și apoi vechi românești, cu o organizare internă străveche, proprie, deosebită de a altor popoare.

În procesul de romanizare, un rol important l-a avut creștinismul predicat în limba latină. Relațiile autohtonilor de la nordul Dunării de Jos cu lumea romană și romano-bizantină au fost continue și intense în limba latină orientală, limbă comună necesară legăturilor, care au existat permanent în acest mare spațiu geografic. Transformarea limbii latine populare începe să se producă încă din secolele IV și V și continuă până în cursul secolelor al VIII-lea, al IX-lea, când se poate constata existența unei limbi, în liniile ei generale constituită, denumită *romana comună*, deja deosebită de limbile romanice.

În fondul principal de cuvinte al limbii române s-a conservat și un număr de elemente ale limbii geto-dacice, urmarea firească a substratului autohton. Procesul de etnogenază românească ar fi avut loc încă din cursul secolului VI, adică înaintea primelor contacte cu slavii. Despărțirea definitivă a romanității orientale de Occidentul latin s-a produs în cursul secolelor al VI-lea și al VII-lea, ca urmare a instalării slavilor în Peninsula Balcanică. Această izolare a romanității orientale coincide cu dezagregarea unității blocului etno-lingvistic latin din Balcani care începe, treptat, să se dividă în două grupe, una nord-dunăreană, reprezentată prin daco-romani, la care dialectul trebuie inclus și istro-românii, și alta sud-dunăreană, ai cărei urmași sunt megleno-românii și aromânii, pomeniți cu începere din secolul al IX-lea *vlahi*, în izvoarele scrise bizantine, descendenți ai dacilor și romanilor de la Dunăre și Sava.

Numele de români, pe care l-au păstrat, peste veacuri, poporul și limba nou formată în această parte a romanității orientale, reflectă realitatea istorică a originii sale. Moștenitorii ai acestei romanități orientale, limba și poporul român au putut supraviețui în condițiile politice deosebit de tulburi ale mileniului I și ale primelor secole ale celui următor, întrucât vatra principală de constituire a fost și a rămas întregul spațiu carpato-dunăreano-pontic, în ciuda tuturor vicisitudinilor istorice din această îndelungată perioadă de timp.

Romanitatea orientală, creată ca urmare a unei intense și îndelungate romanizări, în care armata, administrația romană, creștinismul latin și coloniștii militari și civili au constituit elementele esențiale ale implantării aici a modului de viață roman și a limbii latine, a putut să supraviețuiască și pentru că substratul traco-geto-dacic, pe care s-a alțuit stratul roman, avea el însuși străvechi și puternice rădăcini în pământul Daciei (p. 357).

Preot prof. I. IONESCU

Pr. AL. STĂNCIULESCU-BÂRDA, *Nicolae Iorga — Concepția istorică*, Editura «Cuget Românesc», Bârda, 1995, 269 p.

Nicolae Iorga este un uriaș al culturii universale, un geniu, care ne-a purtat numele și prestigiul în lume. S-a spus că o viață de om nu ar ajunge să poată fi citite operele câte a scris el. A îndrăzni să prezinți personalitatea și opera acestui uriaș este o rară cutezanță, pe care nu și-au luat-o mulți. Autorul, la vârsta tinereții, student fiind, și-a luat această cutezanță să dea o lucrare de sinteză și analiză a operei lui N. Iorga, despre care a referit elogios Acad. Prof. Ștefan Pascu, Președintele Secției de Științe istorice a Academiei Române, în octombrie 1981, din referatul căruia reținem în Prefața cărții: «...Lucrarea lui N. Stănciulescu-Bârda nu e nici neavenită, nici inutilă și nici de prisos. Dimpotrivă, este binevenită și, de aceea, bine privită, întrecându-le pe cele dinainte prin vastitatea sa, prin bogăția informației și prin strădaniile, reușite, de analiză și interpretare în contextul istoriografiei vremii.

Pentru realizarea ei, autorul a întreprins o muncă laborioasă, investigând mai întâi opera principală a lui Nicolae Iorga, confruntând-o cu concepțiile contemporanilor săi și cu concepția materialist-istorică, ducând mai departe ceea ce s-a scris până acum în problemă. Impresionanta bibliografie consultată, pe care se bazează impresionanta bogăție de note, stă mărturie a hărniciei, seriozității și cuprinderii teoretice a gândirii istorice a lui Nicolae Iorga.

O lucrare muncită cu pasiune și dăruire, și de asemenea, cu hrănicie de albină, culegând, autorul, din zecile de mii de pagini ale lui Nicolae Iorga și din alte mii ale altor istorici ceea ce se referea la subiect. Acest bogat material informativ a fost apoi organizat într-o structură corespunzătoare, potrivit problemei înfățișate.

Lucru deloc ușor, dacă nu uităm că în scrisul său de neasemuită, bogăție și diversitate, marele istoric român Nicolae Iorga, formulează judecăți schimbătoare față de aceleași fenomene istorice. Al. N. Stănciulescu-Bârda și-a deschis cu grijă drumul printre numeroasele meandre, construind o carte bogată în informații, precum și în judecăți, proprii, sau împrumutate, pentru a înfățișa concepția istorică a unui mare istoric. Este așezat, astfel, prin această lucrare Nicolae Iorga pe pedestalul ce i se cuvine și ca teoretician al istoriei, întregindu-i astfel, personalitatea ce a dominat cu prestigiu de necontestat două generații de istorici, români și străini» (p. 7).

Sunt aprecieri elogioase care cinstesc pe un tânăr cercetător pasionat al istoriei și care activează ca preot în lumea satului, caz unic realizat până acum la noi.

Iorga, spune autorul, se considera pe el însuși «reprezentant al unei epoci nouă de metodă și cugetare, de construcție și formă istorică» (St. Pascu), având în prim plan al cercetării sale omul cu întreaga sa problematică și formă de manifestare.

Sistemul său de gândire istoriografică, măreț prin însăși complexitatea sa, reflectă o gândire matură pe care «dacă nu suntem datori a o împărtăși, nu ne este îngăduit să o ignorăm» (M. Berza), fiindcă «te întrebă cu înminunare cum a putut un dăer să conceapă atâtea lucruri și o mână să le scrie» (A. D. Xenopol) (p. 108).

Nicolae Iorga, înțelege istoria «ca o știință a vieții omenești în întreaga sa complexitate faptică, o permanentă legitimare a spiritului uman în genere și a fiecărei generații și societăți în parte. Având drept obiect de studiu și cunoaștere

omul în context social, istoria îl socotește pe acesta o permanență istorică în spațiu și timp, ceea ce-i îngăduie ca de la materialul faptic și documentar pe care i-l furnizează izvoarele să se ridice la înțelegerea totală, plenară a fenomenelor istorico-sociale ale umanității» (p. 112).

Nicolae Iorga a preluat din istoriografia anterioară și din cea contemporană lui elementele pe care le-a socotit că-i pot sluji cel mai bine în marea sa operă de istoriografie a poporului român. Și-a alcătuit o concepție și o metodă de lucru eclectică în bună parte, cărora însă le-a adăugat propria sa contribuție, rezultantă a unei gândiri savante, pătrunsă de patriotism și spirit umanitar.

Mergând pe firul tradițiilor istoriografice românești și adăpându-se din plin la izvoarele cele europene, Nicolae Iorga a devenit nu numai cel mai de seamă istoric al poporului nostru, ci și «un istoric al lumii internaționale, care l-a prețuit și în care a fost unul dintre bizantiniiști de frunte și un medievist dintre cei mai mari» (N. Bănescu) (p. 104).

Ca linii directoare în concepția lui N. Iorga vom distinge mai multe direcții: istoria universală trebuie să devină o istorie globală, din care să facă parte integrantă istoriile naționale ale tuturor statelor, integrarea istoriei naționale în istoria universală, distingerea de către istoric a confluențelor dintre popoare, în vederea alcătuirii unei istorii universale sub formă de sinteză, distingerea forțelor motrice ale dinamicii și evoluției sociale, depistarea și folosirea izvoarelor documentare, forma, respectiv stilul de prezentare a materialului istoriografic, rolul istoricului în context social.

Iorga străpunge concepțiile tradiționale anterioare privitoare la însuși domeniul de referință al istoriei, extinzându-se asupra culturii, artei, instituțiilor și tuturor formelor de manifestare a activității umane, astfel că istoria devine în concepția sa «o unitate absolută a vieții omenești, fără a fi însă un studiu sociologic» (p. 105).

Preluând una dintre cele mai importante metode ale istoriografiei pozitivistă, Nicolae Iorga își formează o adevărată profesiune de credință din a depista și valorifica materialul documentar ce se găsea din abundență. De aceea, la începutul activității sale, după reîntoarcerea de la studii, din străinătate, în loc să continue «a străbate văzduhul pe aripi romantice ca aripile predecesorilor mei», începe o muncă migăloasă, care-i răpește aproape douăzeci de ani pentru scoaterea la lumină a documentelor necesare sintezei istoriei românilor, pe care urma să o scrie (p. 105—106).

Factorii de bază în dinamica socială rămân în concepția lui Nicolae Iorga cei de natură spirituală. Dând preponderență ideii în dinamica evoluției sociale, istoricul român capătă ceva hegelian în gândirea sa. Spiritul poate deveni cauză a progresului și evoluției sociale numai dacă este educat și această educație nu se poate face decât prin școală și Biserică. În acest context de idei Iorga aduce o contribuție originală în istoria evoluției gândirii istoriografice. Rolul învățământului este de a crea «suflete întregi», menite să gândească și să răspândească adevărul. Prin intermediul învățământului formându-se omul «în adevăratul cult» se câștigă acele «energii naționale» (p. 107).

Factorii morali constituie în concepția lui N. Iorga izvorul puterii naționale. Nici întinderea teritorială, nici numărul populației, nici bogăția economică a unui stat nu pot suplini totuși forța spirituală, pe care o conferă maselor viața morală propriu-zisă, fiindcă «puterea morală nu este înfrântă niciodată» (p. 190).

Valoarea unei științe, afirma Nicolae Iorga, nu constă numai în posibilitățile acesteia de a interpreta lumea în diferite moduri, ci în posibilitatea de a schimba lumea. Istoria bine scrisă este cea dintâi cărămidă pusă la temelie renașterii naționale (p.136). Nicolae Iorga a înțeles și a considerat întotdeauna istoria drept cartea de căpetenie a națiunilor în special și a umanității în general, istoria fiind expresia conștiinței de sine a individului în context social (p. 214). Istoria este știința care învață oamenii să aibă o patrie, care-i învață s-o apere, s-o slujească, care le arată datoria «teribilă» ce le vine din adâncul vremilor de a o duce către zările viitorului liberă și măreață. Istoricul este dascălul care mântuiește această știință care-i dă viață (p. 230). Nicolae Iorga și-a închinat întreaga sa activitate științifică și politică pe de o parte realizării unității depline a poporului român, independenței și integrității țării, iar pe de altă parte integrării istoriei naționale în circuitul celei universale (p. 240). Cum afirma Ion Vinea, citat de autor, Nicolae Iorga făcea parte din rasa stinsă a Titanilor, de care natura ne amintește la răstimpuri prin câte un izolat (p. 243).

Scriind cartea, cum menționează Acad. Ștefan Pascu, în referatul său din Prefață, autorul a învățat «să iubească și mai mult istoria, patria și neamul», cum afirmă chiar el. «Gânduri pe cât de frumoase, pe atât de încurajatoare și, totodată, cu greutatea necesară pentru o întreprindere grea, reușită» (p. 8).

Pentru reușita întreprinderii sale, ne revine bucuria, ca unul ce i-am fost profesor, să-l felicităm și să-i recomandăm lucrarea să fie citită și de colegii săi clerici, pe care o pot procura adresându-i-se personal, fiind tipărită în editura sa, «Cuget Românesc» — Bârda, jud. Mehedinți.

Pr. prof. I. IONESCU

DOCUMENTARE

<i>Date noi despre viața monahală românească din Dobrogea, înainte de 1877</i> (Prof. Tudor Mateescu)	282
<i>De la mănăstirea Mihai Vodă la Cotroceni — itinerar zăinț al doctorului</i> <i>Carol Davila</i> (Prof. Virgiliu Z. Teodorescu)	290
<i>Cultura în timpul lui Constantin Brâncoveanu</i> (Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu)	306
<i>Dimensiunile duhovnicești-spirituale ale monahismului ortodox</i> (Pr. drd. Augustin Rusu)	361
<i>Ghelasie Basarabeanul. Contribuții</i> (Pr. prof. Alexie Buzera)	382
<i>Antroponime de origine geto-dacă</i> (Pr. prof. Ion Ionescu)	395

PARTEA OFICIALA

<i>Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Sumarul ședinței de</i> <i>lucru din 3—5 iulie, 1996</i> (Pr. Augustin Rusu)	400
<i>Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Sumarul ședinței de</i> <i>lucru din 23—24 octombrie, 1996</i> (Pr. Augustin Rusu)	435

RECENZII

M. Petrescu-Dâmbovița, Hadrian Daicoviciu, Dan Gh. Teodor, Lucia Bârzu, Florentina Preda; <i>Istoria României de la începuturi până în secolul</i> <i>al VIII-lea</i> , București, 1995 (Pr. prof. Ion Ionescu)	466
Pr. Al. Stănciulescu-Bârda; <i>Nicolae Iorga — Concepția istorică</i> , Editura «Cuget <i>Românesc</i> », Bârda, 1995 (Pr. prof. Ion Ionescu)	474
Cuprins	477